Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Summa mea turbata pectoris

Imperialionale diuinorum officiorum

Bibliotheca Collegiata de Xanten

M. u. Th. Sch. 96

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Anno Millesimo quingentesimo tricesimo primo ipsius et festo Concepcionis Marie Obiit honorabilis dominus Theodericus Scholasticus et canonicus huius ecclesie Coloniensis in Gerresheym ad laudem et gloriam dei omnipotentis et ad honorem sue matris gloriosissime sanctique Cyrini martiris ac aliorum patronorum huius ecclesie ac totius celestis hierarchie et professionis predictorum fundatoris cuius anniversarium celebrant

et pro quibus hunc librum dedit in subsignatis scilicet Decretalium Gregorii Decretalium Innocentii quartus Constitucionum Gotfridi super decretales librum qui intitulatur Casus longi super Decretales Ysidorum Ethimologiarum libros xx. Glosam in Pentateucum Hugonis de libro Job in quarto Catholicon Iohannis Balbi Metaphisicam Aristotilis

Incipit Racionale diuinorum officiorum

Nec in ecclesiasticis officijs rebus ac ornamentis obsistunt. diuinis plena sunt figmis. atq; misterijs. ac singula celesti sunt dulcedine redundancia. ¶ Si tamen diligentem habeat inspectorem. qui norit mel de petra sugere. oleumq; de durissimo sasso. quis tamen nouit ordinem celi et racones ipsius ponet in terra. ¶ Scrutator a ppe maiestatis opprimet a gloria. ¶ Siquide puteus altus est. et in quo aquam hauriam non habeo nisi porrigat ille qui dat omnibus affluenter et non improperat. vt inter medium monticulum transeuntem. hauriam aquam in gaudio de fontibus saluatoris. Licet igit non omnium que a maioribus tradita sunt racio reddi possit. quia tamen quodm hijs racione caret extirpandum est. ¶ Ideirco ego Guilhelmus sancte matris ecclesie sola dei paciencia dictus eius pulsans pulsabo ad ostium si forte clauis dauid aperire dignet. vt me introducat rex in cellam vinariam. in qua michi super demonstret exemplar. quod moysi fuit in monte monstratum. quatenus de singulis q in ecclesiasticis officijs rebus ac ornamentis obsistunt. quid significent et figurent. eo valeam reuelante clare et aperte disserere. et rationes ponere. qui linguas infantum facit disertas. cuius spiritus vbi vult spirat diuidens singul prout vult ad laudem et gliam trinitatis. ¶ Sane hic sacramenta pro signis accipimus seu figuris. que siquide figure non sunt virtutes. sed virtutum signa. quibus tanq; scripturis vtentes docent. ¶ Signorum autem alia sunt naturalia. alia positiua. de quo et quid sit sacramentum dicet in quarta parte sub. vij. particula canonis. sup verbo. misterium fidei. ¶ Sacerdotes igitur et prelati ecclesie quibus datum est nosse misteria. put in luca habetur. Et sacramentorum portatores et dispensatores existunt sacramenta intelligere. et virtutibus que per illa significantur fulgere debent vt ex eorum luce ceteri similiter illumine. alioquin ceci sunt et duces cecorum iuxta illud pphoticum. Obscurent oculi eorum ne videant. ¶ Sed proch dolor ipsi hodie vt plurimum de his qui vsu quotidiano in ecclesiasticis contractant rebus. et pferunt officijs. quid significent et quare instituta sunt modicum appreh endunt. adeo vt impletum esse ad literam illud pphoticum videatur. ¶ Sicut populus sic sacerdos. ysa. xxiiij. Ferentes siquide panes propositionis ad mensam domini. atq; misteria que neq; intelligunt neq; vident. tantum inde immixti iusto dei iudicio habituri. quantum et iumenta panes ad vsum portancia aliorum. de qua ignorancia racione reddituri sunt in die vindicte et ire quando quide cedri paradisi tremebunt. quid ergo faciet virga deserti

Eis em per pphetam dicet. ¶ Ipsi vero no cognouerunt vias meas quibus iuraui in ira mea si introibunt in requiem meam. ¶ Siquidez liberaliu atq; quarumlibet arcium professores mire forte atq; incolorate in illis plerumq; contenta. satagunt causis et racionibus vestire. fulcire atq; colorare pictores quoq; ac quilibet mechanici. seu opifices in quibuslibet operum suorum varietatibus student verisimiles rationes et causas. et reddere et in promptu habere. ¶ Sed et secundum ipsas mundanas leges turpe est patricio. et causas tractanti. ignorare ius in quo versatur. Verum licet sacerdotibus sciencia sit valde necessaria ad doctrinam. non est tamen simplicibus sacerdotibus. eciam a scolasticis detrahendum. ¶ Iuxta illud. dis non detrahes. Vnde secm augustinum. Non irridebut si forte aduerterint aliquos antistites et ministros ecclesie vel cum barbarismis et soloecismis deum inuocare. vel eadem verba que pmunciant non intelligere. pturbat eq; distinguere. no quia talia corrigenda non sunt. sed quia fit pie a scientibus tollerada. Hoc aut sacerdotes scire debeant. in seda parte sub tractatu de sacerdote dicetur. ¶ Porro no videe q ea que in ecclesiasticis fiunt rebus atq; officijs. figuralit fiant. tum qr figure recesserunt. et est tempus hodie veritatis tum qr non debem iudaizare. ¶ Sed licet reuera figure quarum hodie veritas apparuit recesserint tamen adhuc multiplex veritas latet qua non videmus. pter quod vtitur ecclia figuris. verbi gracia p vestimenta candida intelligim aliquo modo decorem animarum nostrarum scz gloriam immortalitatis nostre qua videre non possum manifeste. et in missa a prefatione in antea cristi passio representat. vt tenacius et fideli memorie teneatur. ¶ Notandum autem est q eorum que in lege continentur. alia sunt moralia. alia mistica. ¶ Moralia sunt que mores informant. et sic intelligenda sunt prout ipsa verba sonant. vt diliges deum. honora patre. non occides. et huiusmodi. ¶ Mistica sunt figuralia. que aliud significat preter id quod littera sonat. ¶ Horum aute alia sunt sacramentalia. alia cerimonialia. ¶ Sacramentalia sunt de quibus ratio reddi potest. quare ad eam sic precepta fuerunt vt de circumcisione et de obseruancia sabbati et huiusmodi. ¶ Cerimonialia sunt de quibus racio reddi no potest quare pcepta fuerunt. vt non arabis in boue et azino. no feres vestem lino lanaq; contexta. non seres agrum diuerso semine et huiusmodi. ¶ Siquidem quantum ad moralia lex non recipit mutacionem. sed quantu ad sacramentalia et cerimonialia mutata est quo ad superficiem litere misticus tamen eorum intellectus mutat non est. Vnde non dicit lex mutatis trasslato in nos sacerdocio sit translatio endum quoq; est q in diuinis scripturis sensus historicus. allegoricus. tropologicus. anagogicus. Vnde secundum hoc ecclesiam. Omnis scriptura aut est ex historiali. aut allegorica vtroq; copposita intellectu. Et sec

2

debemus diuinam scripturā in ethicam scrutari· uxta literam· ¶ Secundo uxta allegoriam· idest spiritualez intelligenciā· ¶ Tercio sēm futuroz beatitudinē· ¶ Historia est figmificacio wcum ad res videlicet quando res quelibet quomodo sēm litteram gesta sit· plano sermōe referē· vt quo modo populus israheliticus ex egipto saluatus tabernaculū domino fecisse narratur· ¶ Et dicitur historia ab historin quod est gesticulari· inde histriones gesticulatores vocantē q̄si historiones ¶ Allegoria est quādo aliud sonat in littera et aliud in spirituvt quando p vnū factum aliud intelligiē· q· si illud sit uisibile· est simpliciter allegoria si inuisibile et celeste· tunc dicitur anagoge ¶ Est ecia allegoria· quando p alienum sermonem alienus stat9 designaē· vt cum xp̄i p̄sencia vel ecclesie sacramenta verbis vel misticis rebus designantur· verbi gr̄a· vt ibi· ¶ Egredieē virga de radice iesse· q8 aperte sonat nasceē virgo maria de stirpe dauid qui fuit fili9 iesse· ¶ Misticis vero rebus· vt popul9 ab egipciaca seruitute p agni sanguinem liberat9· figmificat eccliam passione xp̄i a demoniaca seruitute ereptā· ¶ Et dicie allegoria ab aleon grece quod est alienū a gore q8 est sensus· quasi alienus sensus· ¶ Tropologia est conuersio ad mores seu moralis locutō ad correccionem· et morū institucionez mistice vel aperte respiciens· Mistice vt ibi· Omni tempore vestimenta tua sint cādida et oleum de capite tuo nō deficiat idest opera tua sint mūda· et caritas de mente tua mūquam decidat· et ibi oportet ut dauid interficiat m nobis goliam· id est humilitas superbiam· ¶ Aperte· vt ibi· frange esurienti panem tuum· et ibi non diligamus lingua neq; verbo sed opere et veritate· ¶ Dicitur autem tropologia a tropos quod est conuersio et logos q8 est sermo quasi conuersus sermo· ¶ Anagoge dicie ab ana quod est sursuz· et goge quod est ducio· quasi sursum ductio· Vnde sēsus anagogic9 dicitur qui a uisibilibz ad inuisibilia ducit vt lux prima die facta significat rem inuisibilem· id est angelicā naturā in principio factam· ¶ Anagoge ergo est sensus locucionum adsuperiora siue celestia ducens· scilicet ad trinitatem et ad ordines angeloz et de premio futuro et de futura vita que in celis est aptis vel misticis sermonibus disputatus apertis vt ibi· Beati mūdo corde· quoniam ipi deum videbunt· misticis vt ibi· Beati q̄ lauant stolas suas qē· vt illis sit potestas in ligno vite et per portas intrent ciuitatē· q8 patenter sonat· Beati qui mundant cogitatōnes suas illis sit potestas vidēdi deum qui est via veri vita et per doctrinā idest exemplo patrū in regnum celoz· Similiter ihrusalem ē historice cuitas illa terrestris· quā pe unt· allegorice ecclesia militās· tropo ibz amnia fidelis· anagogice celestis sue patria· De his ecias alia exempla t m lectionibus que dicunē in sab it ibi in sexta pte dicetur· In hoc autem opere pleriaqz circa idem diuersi sensus adhibenē· et de vno sensu ad alium transiē· quem admodum lector sedulus liquido poterit m tueri ¶ Sicut enim nemo p̄hibetur diuersis exceptionibus vel defensionibus vti· sic ecā nec diuersis m laudem dei expositionibz salua fide· ¶ Considerari autem oportz q̄ in diuino cultu multiplicis rit9 varietas reperitur vnaqueqz fere nanqz ecclesia p̄rias habet obseruancias et in suo sensu abundat· nec censetur reprehensibile vel absurdum deū et sanctos eius varijs concētibus seu modulatōmibus atqz diuersis obseruāciis venerari· cum et ipsa ecclesia triumphans sēm p̄hetam circūdata sit varietate et in ipsoz ecclesiasticoz sacramentorum administracōe de iure consuetudinis varietas tolleretur· Vnde sēm augustinū ecclesiasticaz institucionū in diuino officio quasdam in scripturis accepimus· quasdā vero apostolica tradicione siue scriptis confirmatas p successores quasdam eciam quarum tamē institucio ignoraē consuetudine roboratas approbat vsus· quibz paritus seu obseruācia debeē· ¶ Non igiē lectoris moueaē animus si fortassis in hoc opusculo legerit que in sua nō nouerit ecclesia obseruare· aut nō inuenerit quicquid ibi seruaē· ¶ Non em̄ vniuscuiusqz loci specialia· sed cōmunes atqz vsitaciores ritus hic p̄sequimur· qui cōmunem non particularem doctrinam tradere laboram9 nec sit nobis possibile quoruūlibet locoz specialia p̄scrutari· ¶ Decreuim9 itaqz pro anime nostre salute atqz legencium vtilitate secreta diuinoz officiorum misteria hic claro stilo p̄ut erit possibile exarare atqz dirigere· et que viris ecclīasticis p quotidiani vsus intelligēcia necessaria visa sunt enucleare et medullitus explicare· quemadmodū et pro illis que circa iudicia versanē secularia olim m speculo iudiciali fideliter egisse dinoscimur in statu dissimili cōstituti· Verum tamē sedulo pensandū est· q· circa ipsa diuina officia plures sunt vsuales obseruancie· que nec ad moralem nec ad misticum ex institucōe referunē intellectū· Sed nonnulle p̄ter necessitatē· quedā p̄ter veteris et noue legis differenciaz· quedam p̄ter earum conueniencia et quedam p̄ter maiorem ipsoz officiorum celebritatē et reuerenciā· inolite esse cognoscūtur· Vnde sicut ait beatus augustinus· ¶ Talia diuersorum locoz diuersis moribus innumerabiliter variantur ita vt vix aut nunq̄ omnino inueniri possint cause quas in eis ostituendis homines sunt secuti· ¶ Hanc liber iste racionalis vocabulo describiē· nam quemadmodū in racionali iudicij quod legalis pontifex ferebat in pectore scriptum erat manifestatō et veritas· sic et hic raciones varietatū in diuinis officijs et eaz veritas describunē et manifestātur quas in scrinio pectoris sui ecclesiaz p̄lati et sacerdotes debent fideliter obseruare· et sicut in illo erat lapis in cuius splendore filij israhel deum sibi forte p̄sencialiter agnoscebant· sic et deuot9 lector ex hui9 lectionis splēdore in diuinoz officioz misterijs

LANDES- UND STADT- BIBLIOTHEK DÜSSELDORF

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

eruditus agnoscit deum forte nobis propicium · nisi forte eius indignacionem culpe offendiculo improuide incurram9 · Illud quoq quatuor coloribus auroq contextū erat · et hic vt premissum est raciones varietatū in ecclīasticis rebus atq officijs quatuor sensibus videlicet historico allegorico tropologico et anagogico fid media colorant̄ · Distinguitur aūt in octo partes quas seriatim fauente domino psequemur · In quaꝝ prima ageē de ecclesia et ecclīasticis locis · et ornamentis · de cōsecracionibus et de sacramentis In secunda de eccl̄ie ministris et eoꝝ officijs · In tercia de sacerdotibus et alijs idumētis · In q̄rta de singul' que in ea agunt̄ · In quinta de alijs diuinis officijs in genere · In sexta specialiter de singulis dominicis et ferijs et festiuitatibus ad dominū pertinentibus · In septima de festiuitatibus sanctoꝝ et de festo et officio eius et dedicacionis ecclesie ac mortuoꝝ · In octaua de compoto et calendario ·

Incipit liber primus de ecclesia et ecclesiasticis locis et ornamentis et de consecracionibus et sacramentis ·

In hac ergo prima hui9 operis parte de quibus dam generalibus tractare p̄uidem9 vicz ·
De eccl̄ia et eius p̄tibus ·
De Altari ·
De picturis et ymaginibz et ornamētis ecclesie ·
De campanis ·
De cimiterio et alijs sacris locis ·
De ecclesie dedicacione ·
De altaris consecracione ·
De consecracionibus et vnctionibus ·
De sacramentis ecclesiasticis ·
De ecclesia et eius partibus ·

Quius est vt de ecclia et eius partibz videam9 Notandum est ergo q̄ ecclesiarū alia est corpalis in qua videlicet diuina officia celebrantur · Alia spūalis que ē fidelium collectio siue plūs per ministros cōuocatus · et in vnū congregatus ab eo qui vnanimes habitare facit in domo · Sicut enim corporalis ex congregatis lapidibus construit̄ sic et spūalis ex diuersis hominibus congregat̄ · ecclesia ergo grece dicit̄ conuocacio latine · quia omnes ad se vocat · q̄ nomē magis ꝑprie conuenit ecclesie spirituali q̄ corpali quoniam homines non lapides conuocatur sepe tamen nomē signati attribuit̄ signanti · Ecclesia autem materialis spūalem designat vt dicē vbi de eius consecracione ageē · Rursus eccl̄ia grece dicit̄ catholica idest vniuersalis quia per totum mundum est constituta seu diffusa · quia vniuersi in deum credentes in vna debent esse congregacione · vel quia in ea est generalis doctrina ad instructionem omniū fidelium · Synagoga quoq grece congregacio dicit̄ · quod ꝑprium nomē ut deorum populus tenuit · ipsoꝝ enim ꝑprie synagoga dici solet quamuis et ecclesia dicta sit ·

Apostoli tamē nunq̄ synagogā sed semp eccl̄iaz forte discernendi causa · Dicitur ecl̄ā p̄sens ecclesia syon · eo q̄ ab hac pegrinacione longe posita promissionem rerum celestiū speculatur · et ideo syon idest speculacio nomē accepit · Pro futuro vero patrie pace hierusalē vocatur · Nam hierusalem pacis visio interpretat̄ · Dicit̄ eciam eccl̄ia domus dei sic dicta · a dogmate quod grece dicit̄ rectū · quasi dans manere vnanimes in se · Dicit̄ eciam quādoq̄ kyriaca idest dominicalis · Quandoq̄ basilica q̄d verbū grece sonat latine regia seu regalis a rege scz basilio · Carnalū enī regū pallacia sic dicta sunt · Nostra autē oratōis dom9 regia dicit̄ quia in ea regi regum seruit̄ · Quandoq̄ templum q̄si tectum amplū in quo regi deo sacrificia offerunt̄ · Et quandoq̄ dei tabernaculū quia in p̄sēti vita pegrina est · et in itinere ad patriam pergēs vt iam dicē · Vel dicitur tabernaculum quasi taberna dei ꝑput sub ecclesie dedicacōe dicē · Quare eciam dictū est tabernaculū vel arca testimonij sub altāri dicetur quandoq̄ vere martiriū quod in honorē alicuius martiris sancti fit · Quandoq̄ capella ꝑput in secunda p̄te sub tractatu de sacerdote dicē · Quandoq̄ cenobium · Quandoq̄ sacrarium · Quandoq̄ satellum · Quandoq̄ domus oracionis · Quandoq̄ monasterium · et quandoq̄ oratorium · Generaliter tamē quilibet locus ad orandū statutus oratoriū dici potest · Rursus ecclesia quandoq̄ dicit̄ corp9 christi · Quandoq̄ eccl̄ā virgo vocatur · iuxta illud · Emulor enim vos dē · Quandoq̄ sponsa quā xp̄s desponsauit in fide de qua in euangelio · Cui hz sponsam sponsus est · Quandoq̄ mater q̄ quotidie in baptismo spūales filios deo parit · Quā doq̄ filia iuxta illud p̄ophete · pro patribz tuis nati sūt tibi filij · Item quandoq̄ pon̄ vidua quia ꝑpter p̄essuras migrescit et vt raclel non consolat̄ · Quandoq̄ meretrix figurat̄ ꝑpter ecclesiam de gentibus ogregatā · Quandoq̄ vocatur ciuitas ꝑpter cōmunionem sanctoꝝ ciuium murata ꝑpter municionē scripturarum · quibus heretici arcētur · habens lapides et ligna diuersi generis · quia diuersa sunt merita singuloꝝ ꝑput iam dicē · Quicquid autē synagoga per legem accepit hec nūc ecclesia a xp̄o cuius sponsa est p̄ graciam recipit et in melius cōmutauit · Nec ideo non est noua oratorij siue ecclesie institucio · Cepit namq̄ dominus moysi in monte synai vt faceret tabernaculum de coctilis mirifice fabricatis Diuisum em̄ erat interposito velo in duas p̄tes cuius pars prior sancta vbi ꝑpetuis sacrificabat · interior vero sancta sanctoꝝ vbi sacerdotes et leuite ministrabant dicebat̄ vt dicē in ꝑhemio quarte partis · Quod postq̄ vetustate consumptum est iussit dominus fieri templum q̄d salomō edificauit opere mirifico · duas habens p̄tes vt

et tabernaculum· Regum·iij·ca·viij· Ab vtroq; vero sc̃z a tabernaculo et a templo nostra materialis ecclesia formā sumpsit ·In cuius pte anteriori populus audit et orat· In sanctuario vero clerus p̄dicat ũbilat et ministrat· Tabernaculū autez quia in itinere factū quādoq; gerit typum mundi qui transit et concupiscencia eius· Vnde constat ex quatuor cortinarum coloribz sicut et mundus opactus est ex quatuor elemētis. Deus igit̄ in tabernaculo· deus est in hoc mūdo velud in templo xp̄i sāguine rubricato· Expr esse vero tabernaculū typum gerit ecclesie militantis que nō habet hic manentem ciuitatē·sed futuram inquirit·Jdeoq; dicit̄ tabernaculū·tabernacula em̄ militanciū sunt·deus em̄ in tabernaculo deus est in fidelibus·suo nomine congregatis· Pars pr̄i ma tabernaculi in qua populus sacrificabat vita est activa in qua populus in ꝓximi dilectione laborat·pars altera in qua leuite ministrabāt vita est contemplativa ·in qua dilectioni et contemplacioni dei religiosoz virorum sincera ꝺuersacio vacat· Tabernaculum vertit̄ in templum q; de milicia curritē ad triumphum· Est autē ecclia fic edificanda· Parato nanq; fundamēti loco nō illud· Benefundata est domus domini sup firmā petram· debet episcopus vel sacerdos de eius licencia ibi aquā aspergere benedictā·ad abigendas inde demonū fantasias· et primariū lapidez cui impressa sit crux in fundamēto ponē· Debet quoq; sic fundari vt caput recte inspiciat versꝰ orientē de quo dicet̄ in ꝓhemio ·v·partis vicz· versus ortum solis equinoxialē·ad notandum q; ecclesia que in terris militat temperare se debet equanimiter in ꝓsperis et in aduersis·et nō versus solsticialem vt faciunt quidam· Ceteruz si muri hierusalez que edificat̄ vt ciuitas edificari per iudeos iubentur sc̃dm ꝓphetam·quātomagis et nos muros ecclesie nostre edificare debemus· Siquidem ecclesia materialis in qua ꝓfus ad laudandum deū conuent·sanctā figmficat ecclesiam·que in celis viuis ex lapidibus construitur· Hec est dom9 domini firmiter edificata cuiꝰ fundamentum est angularis lapis xp̄c·sup quo fundamento positū est fundamentum apostoloz et ꝓphetarum·sicut scriptū est· Fundamenta eiꝰ in montibus sanctis· Superedificati parietes iudei sunt et gentiles· de quatuor mundi ꝑtibus ad xp̄m venientes et qui per ipsum crediderūt seu credunt et credent· Fideles aūt ad vitam p̄destinati sunt lapides in structura huius muri·qui sp vsq; ad finē huius mundi edificabit̄·lapis vero super lapidem ponitur quando magistri ecclesie minores in ꝓprium studiū assumunt ad docendū et corrigendum et stabiliendū· In sancta ecclia habet lapides super se· ad ferendū pro edificio quicumq; laborem fraternuz portat·grossiores vero lapides et politi seu quadrati qui ponūtur altrinsecꝰ foris in quoz medio mīnores lapides iacent sūt viri pfectiores qui suis meritis et oracionibus cōtinent infirmiores in sancta ecclesia cementum autē sine quo muri stabilitas esse non potest·fit ex calce sabulo et aqua· Calx feruens caritas est· que sibi comūgit sabulum idest terrenū opus·quia vera caritas sollicitudinē mariam habet mixtam pro viduis sembus·pupillis et debilibus· Et ideo studet operari manibus vt habeat vnde eis benefaciat· Vt aūt calx et terra ad edificium muri valeant aque cōmixtione conglutinarē· Q̄ quidē aqua spiritus est Sicut em̄ sine cemento lapides muri non simul iungunt̄ ad muri stabilitatē·sic nec homines ad muri edificiū celestis hierusalē possunt simul sine caritate iungi·quam spiritus sanctꝰ operatur·Omnes muri lapides polliti sūt et quadrati idest sancti mūdi et firmi·qui videlicet per manus summi artificis dispomunt̄ in ecclesia permansuri·quoz quidam feruntur et non ferūt vt simpliciores in ecclesia alij feruntur et ferunt vt medij·alij tantū ferunt et non ferunt̄ nisi a solo xp̄o qui est singulare fundamentum vt perfecti omēs quidē vna caritas more cementi coniungit·dum vnie lapides pacis compagine colliganē· Xp̄us noster murus fuit in conuersacione ·et antemurale in passione· Sane iudeis muros hierusalem edificantibus aderant inimici volentes illoz opus impedire ita q; sicut in Esdra legit̄ adeo ab hostibus infestabantur· q; vna manu ponebant lapides in muros·et alia manu contra hostes pugnabāt· Et nobis muros ecclesie edificātibus assunt in circuitu inimici sc̃z vicia siue puersi homīes opera nostra impedire volentes· Vnde muros idest virtutes edificādo hostes impugnemus·et iuxta morem iudaici populi teneam9 arma nostra ·id est scutū fidei·loricam iusticie·galeā salutis·et gladiū verbi dei in manibz nostris ·vt nos contra illos defendam9 Et opilio seu sacerdos sit nobiscum vice xp̄i·qui doceat nos per lectionē et muniat per oracionē Porro ex quibz tabernaculū in veteri testamto fieret ostendit dom9 dicēs in exodo ad moysen Sume primicias idest preciosa queq; a populo israhel·sed ab eo tantū qui vltro obtulerit aurū et argētum et es iacinctū et purpurā coccumq; bis tinctuz idest setam iacincti et purpurei et coccinei coloris· et byssum qꝺ est genus lini egipciaci molle et candidū pilosq; capraz et pelles arietum rubricatas· quas parchitas dicimus q; parchi sic colorati eas excogitauerūt ·et pelles iacinctieas et ligna sethim· Nomē mōtis et regionis et arboris que simil̄ est albe spine i foliis et est leuissimū lignū et imputribile et incremabile oleum quoq; ad lumīaria·et aromata in vnguenta et timiama boni odoris et lapides onichinos· ita quod sardonices et gēmas sanctuariū faciāt michi vt habitem in medio coz·ne sit eis labor recurrere ad montē hunc·hec plene magister in historijs prosequit̄ super exo· Dispositio autem ecclesie materialis modū humani corporis tenet cancellus siue locus vbi altare est caput repsentat·crux ex vtraq; parte brachia et manꝰ·reliqua pars ab occidente quicquā corpori supesse

videtur·sacrificiū altaris vtiū significat cordis
¶ped et secundū Richā·de sācto victore dispositio
ecclesie triplicem statū in ecclesia saluandorum
significat ordinem virginū·chorus continenciū
corpus coniugatorū· ¶strictius est eñ sanctua-
rium q̄ chorus·et chorus q̄ corpꝰ·quia pauciо
res sunt virgines q̄ continentes·et isti q̄ coniu
gati· ¶sacracior quoq; est locus sanctuarij quā
chorus·et chorus quaz corpus·quia dignior est
ordo virginū quam continenciū·et illorū quam
coniugatorū· ¶Ad hec ecclesia ex quatuor pariе-
tibus idest ex doctrina quatuor euāgelistarū lon
ga lataq; surgit in altum idest in alta virtutum
longitudo cuius lōganimitas est·que pacienter
aduersa tollerat donec ad patriam ꝓueniat·lati
tudo caritas est·que dilacione mentis amicos in
deo et inimicos diligit propter deum· ¶Altitudo
vero spes est future retribucionis·que ꝓspera
et aduersa contemnit·donec videat bona deinde
in terra viuenciū· ¶Rursus in templo dei seu grē
est fundamentum fides·que est de re non visa·
tectum caritas que operit multitudinē pecca-
torum·ostium obediencia de qua dominus inquit
¶si vis intrare vitā serua mandata·pauimentū
humilitas de qua ps̄· ¶Adhesit pauimēto anima
mea·quatuor laterales parietes sunt q̄tuor pn̄
cipales virtutes·iusticia·fortitudo·prudencia·
et tempancia·¶hic sunt in apoc̄·quatuor latera
ciuitatis equalia·fenestre sūt hospitalitas cum
hilaritate·et misericordia cum largitate de hac
domo dominus ait·¶veniemus ad eum et mansio
nem apud eum faciemus·¶Quedam tamē ecclesie
in modum crucis formantē·ad notandū nos mun
do crucifigi seu crucifixū sequi debere iuxē illud·
¶Qui vult venire post me abneget semetipsum et
tollat crucē suam et sequatur me·¶Nonnulle eciā
in modum circuli rotundi formantē·que signifi-
cant ecclesiam dilatatam esse per circulum orbis
¶Vnde illud·et in fines orbis terre verba eorum
seu q̄ de circulo orbis peruenimus ad circulum
corone eternitatis·¶Dane chorus clericorum est
consensio cantanciū·vel multitudo in sacris col-
lecta·¶Dictus est autē chorus a chorea vel coro-
na olim eñ in modum corone circū aras stabant
¶Et ita psalmos concorditer concinabāt·Sed Fla
vianus et theodorus alternatim psallere consti
tuerūt edocti ab ignacio·qui sup hoc fuit diuini
tus edoct9·Duo ergo chori psallenciū designāt
angelos et spiritus iustorū q̄si reciproca volun
tate laudanciū et se ad bonaz operacionē inuicē
exhortancium·¶Alij chorū dixerunt a concordia
que in caritate consistit·quia qui caritatem non
habet conuenienē cantare non potest·Quid aūt
chorus iste significet et quare in illo maiores se
dent posteriores dicē in quarta pte sub intro
itu et sub ti·de accessu pon·ad al·Et nota q̄ cū
vnus cantat dicit̄ grece monodia·latine ticiniuz
cum vero duo cantant bicinū appellatur·cū mul
ti chorus·¶Exedra est absida siue volta quedam
separata modicū a templo·vel palacio sic dicta
quia extra steret muro·grece autez ſyden vocaē
et significat fideles laicos xp̄o et ecclesie inhereē
tes·¶Cripte siue specꝰ subterranee·que in qui
busdā sunt ecclesijs·sūt heremite cultores siqui
dem secrecioris vite·¶Atrium ecclesie significat
xp̄m per quem celestem hierusalē patet ingres-
sus·quod et porticus dicit̄ sic dicta a porta vel
q̄ sit aperta·¶Turres ecclesie p̄dicatores sunt
et prelati ecclesie·qui sunt munimen et defensio
eius·Vnde sponsus ad sponsā in canticis amoris
sic loquitur·collum tuū sicut turris dauid edifi-
cata cum ꝓpugnaculis·¶Pinnaculū turris vitam
vel mentem p̄lati que ad alta tendit rep̄sentat·
¶Gallus super ecclesiā positus p̄dicatores desig-
nat·¶Gallus enim ꝓfunde noctis peruigil horas
eius cantu diuidit·dormiētes excitat·die appro
pinquantem precinit·sed prius seipsum alarum
verbere ad cantandū excitat·Hec singula misterio
non carent·¶Nox eñ est hoc seculum·dormientes
sunt filij huius noctis in peccatis iacentes·¶Gal-
lus predicatores qui distincte predicant et dor
mientes excitant·vt abiciant opera tenebraꝝ·
clamantesue dormientibus·¶Exurge qui dormis·
lucem futuram pronunciant·dum diem iudicij et
futuram gloriā predicant·et prudenter anteq̄
alijs virtutes predicent se a somno peccati exci
tantes corpus suū castigant·Vnde apls̄·¶Casti
go corpus meum et̄·Vbi eciā sicut et gallus con
tra ventum se vertunt quando increpando et ar
guendo contra rebelles fortiē resistunt·ne lupo
veniente fugisse arguātur·Virga ferrea in qua
gall9 sedet rectū rep̄sentat·p̄dicantis sermonē
vt non loquaē ex spiritu humano sed dei iuxē illud·
Si quis loquiē quasi sermones dei et̄·¶Nō vero
virga ipa est supra crucem seu summitatē eccle
posita·innuit sermonē scripturarū consūmatum
esse et confirmatū·Vnde dominus in passiōe ait
¶Consūmatū est·et titulus eius sup eum indelebi
liter scriptus est ¶Collus idest sūmitas tēpli emi
nens et rotunda sup quem crux ponit̄·ꝓpter sui
rotūditatem significat quā perfecte et inuiola
te catholica fides predicāda sit et tenenda·¶Quā
nisi quisq; integrā inuiolatamq; suauerit absq;
dubio ineternuz peribit·¶Fenestre ecclesie vitree
sunt scripture diuine que ventū et pluuiā repel
lunt idest nocua ꝓhibent·et dum claritatē veri
solis idest dei in ecclesiā idest in corda fidelium
transmittunt inhabitātes illuminant·Idee intꝰ
lactores sunt· q̄ misticus sensus amplior est et
precellit literalem·¶Item per fenestras quinq;
sensus corporis significantē·qui extra stricti esse
debent·nevanitates hauriant·et intꝰ patere ad
dona spiritualia liberius capienda·¶Per cancellos
vero qui sūt ante fenestras ꝓtexas vl̄ alios doc
tores obscuros intelligimus ecclesie militantis·
in quibus ob duo caritatis p̄cepta·quādoq; duo
columne duplicantē secundum q̄ et apostoli bini
ad predicandū mittunt̄·¶Ostium ecclesie est xp̄c
Vnde in euangelio·¶Ego sum ostiū dicit dominꝰ
Apostoli eciā porte eius sunt dictū est aūt ostiū

ab obſiſtendo his qui foris ſũt vel ab obſidendo his qui foris ſũt·vel ab offendẽdo aditũ·¶ Valua vero dicit̃ a voluendo·¶ Porta a portando q̃ per eam portantur quecumq; offerunt̃· ¶ Columne vero eccleſie epiſcopi et doctores ſunt·qui templum dei per doctrinã ſicut et euangeliſte throno dei ſpũaliter ſuſtinent·¶ Dij nempe p̃ ſonoritate diuini eloquij argentee columne dicũtur iuxta illud in canticis canticorũ·¶ Colũnas fecit argẽteas·¶ Vñ et moyſes in igreſſu tabernaculi poſuit quinq; columnas et ante oraculum idest ſancta ſanctorũ·iiij· quod exponeẽ in ſexta pte ſub ti·de tempore aduentus·¶ Licet aũt columne plures ſint tamen ſeptem eſſe dicunt̃ iuxta illud Sapiencia edificauit ſibi domũ·et excidit columnas·vij· quoniã epiſcopi eſſe debent ſeptiformi gracia ſpiritusſancti repleti ac̃·¶ Iacobus em̃ et iohannes vt ait apoſtolus videbãtur columne·¶ Baſes columnarũ ſunt apoſtolici epiſcopi·vniuerſalis eccleſie machinã ſuppportantes·¶ Capita columnarum ſunt mentes epiſcoporũ et doctorũ ſicut enim capite membra ſic mẽte verba noſtra dirigunt̃ et opera·¶ Capitella quoq; ſunt verba ſacre ſcripture quorũ meditacioni ſubdimur et obſeruancie·¶ Pauimentũ eccleſie eſt fidei noſtre fundamentũ·¶ In eccleſia vero ſpũali pauimentũ ſũt pauperes x̃pi·ſcz pauperes ſpiritu·qui ſe in omnibus humiliãt quare ꝓpter humilitatẽ pauimento aſſimilant̃·¶ Rurſus pauimentũ q̃ pedibz calcaẽ vulgus eſt cuius laboribus eccleſia ſuſtentatur·¶ Trabes que domum comũ gunt ſunt principes vl̃ predicatores ſeculi qui eccleſie munitatem·¶ Dij verbo illi facto·¶ Reclinatoria in eccleſia ſignant otemplatiuos in quibz deꝰ ſine offenſa quieſcit· qui quia ſummã diuinitatem et eterne vite claritatẽ contemplant̃ auro comparant̃·¶ Vnde in canticis dicit̃· Reclinatoriũ fecit aureum·¶ Tigna in eccleſia ſũt predicatores qui eam ſpiritualiter ſubleuant·¶ Laquearia ſiue celature ſunt predicatores·quia eam ornãt vel roborant·de quibz q̃ per vicia non putreſcũt ſponſa gloriaẽ in eisdẽ canticis dicens·¶ Tigna domorum noſtrarũ cedrina·laquearia cipꝑſſima·¶ Deus em̃ eccleſiam ſibi conſtruit vñis ex lapidibus et lignis imputribilibus iuxta illud·¶ Ferculum ſibi fecit rex ſalomon de lignis libani idest x̃pus de ſanctis caſtitate cãdidatis·¶ De hoc aliter ſub ti· de picturis dicẽ·¶ Cancelli·i·caput eccle hũilior reliquo corpe eccleſie·miſticat quãta humilitas debeat eſſe in clero·ſeu prelato iuxta illud quanto maior es hũilia te in ommibz·¶ Cancelli vero quibus altare a choro diuidit̃·ſeperatõem celeſtium ſignificant a terrenis·¶ De cancello ſeu peribulo chorũ circueunte dicẽ ſub ti· de picturis·¶ Stallus ad ſedendũ in choro deſignat q̃ aliquando corpus recreãdum eſt· quia quod caret alterna requie durabile non eſt·¶ Pulpitũ in eccleſia eſt vita pfectorũ·et dicit̃ quaſi publicũ ſiue in publico loco oſtitutũ·¶ Nempe legit̃·ij· paralipvij·q̃ ſalomon fecit baſim en eam ponens eam in medio baſilice ſtetitq; ſup eam·et extendens manum ſuam loquebaẽ populo dei·¶ Eſdras q̃ fecit gradum ligneũ ad loquendum·in quo ſtans ſup vniuerſum populũ emmebat·¶ Analogium eciam dicitur quia in ea verbũ dei legitur et enunciat̃ logos em̃ grece verbum vel racio dicit̃·q̃ dicit̃ eciam ambo ab ambiẽdo·quia intrantem ambit et cingit de quo in quarta pte ſub ti·de euangelio dicetur·¶ Horologiũ per quod hore leguntur̃ idest colliguntur̃ ſignificat diligenciã quã ſacerdotes in dicendis canonicis horis debito tempore habere debent iuxta illud·¶ Species in die laudẽ dixi tibi·¶ Regule tecti que imbrem a domo repellunt·ſunt milites qui eccleſiã a paganis et ab hoſtibus protegunt·¶ Cochlee quoq; exemplar·a templo ſumitur ſalomonis·ſunt vie muris interuolute latenter·per quas latenter archanã cognicionem ſingulorũ accipim9·quas ſoli qui ad celeſtia gradunt̃ agnoſcunt·¶ De gradibz p̃ quos ad altare aſcendit̃ in ſequẽti ti·dicẽ· Sacrariũ ſiue locus in quo ſacra reponunt̃·ſiue in quo ſacerdos ſacras veſtes induit·vterus ſacratiſſime marie ſignificat·in quo x̃pc ſe ſacra veſte carnis induit·Sacerdos a loco in quo veſtes induit ad publicum procedit·quia x̃pc ex vtero virginis procedens in mundũ venit·¶ Locus epiſcopi in eccleſia alcior eſt ſicut in ſecunda pte ſub tractatu de epiſcopo dicẽ·¶ Prope altare ecia quod x̃pm ſignificat collocaẽ piſcina ſeu lauacrũ idest x̃pi miſericordia in qua manus lauant̃·ad notandum q̃ in baptiſmo et penitencia·que per illã ſignificãtur a peccatorũ ſordibz diluimur·qđ a veteri teſtamẽto tractũ eſt·¶ Legit̃ em̃ exodi·xxx·et xl· q̃ moyſes fecit labiũ eneum cum baſi ſua in tabernaculo· in quo aaron ſacerdos et filij lauarẽtur acceſſuri ad altare vt i eo offerrẽt tymiama·¶ Lumen quod in eccleſia accendit̃ x̃pm ſignificat iuxta illud·¶ Ego ſum lux mundi·et iohannes·¶ Erat lux vera ac̃·¶ Vel luminaria eccleſie ſignificãt aplos et ceteros doctores·quorũ doctrina fulgz eccleſia vt ſol et luna de quibz dñs ait·¶ Vos eſtis lux mundi idest bonorum operũ exempla·¶ Vnde ipſe admonens eos ait·luceat lux veſtra coram hominibus·¶ Illuminaẽ aut̃ eccleſia ex p̃cepto domini¶ Vnde in exodo·xxvij·legit̃·¶ Precipe filijs aaron vt offerant oleũ de arboribus oliuarũ puriſſimũ vt ardeat lucerna ſemp in tabernaculo teſtimonij·de quo in ſequẽti parte de accolito dicetur·¶ Fecit quoq; moyſes lucernas ſeptẽ que ſũt ſeptẽ dona ſpiritusſancti·que in nocte hui9 ſeculi tenebras noſtre cecitatis illuſtrant·que ſuper candelabra ponunt̃ quia requieuit ſupra x̃pm ſpũs ſapiencie et intellectus· ſpiritus conſilij et fortitudinis ſpirit9 ſciencie et pietatis·ſpũs timoris domini·quibus p̃dicauit captiuis indulgenciam¶ Pluralitas in eccleſia lucernarũ pluralitatẽ deſignat in fidelibus gracia·¶ Crux triumphalis in pleriſq; locis in medio eccleſie ponitur·ad notãdum q̃ de medio corde redemptorẽ noſtrũ diligim9·qui iuxta ſalomonẽ corpus ſuũ media

caritate constrauit ꝓpter filias hierusalez·et vt omnes signū victorie videntes dicant·Aue sal9 tocius seculi arbor salutifera·et nevnq̄ in nobis dilectio dei obliuioni tradatur·qui vt seruum redimeret ēdidit vnicum filiū sed crucifixū imitemī Crux autē in altum dirigiē p q̄ cristi victoria ꝺeſignaē·de hoc diceē vbi de ecclesie ꝺsecracioē agetur·¶ Quare ecclesia intus et non extra ornetur sub tractatu de picturis diceē·¶ Claustr̄u ficut ait ricardus episcopus cremoneñ·in miē li ab excubijs et custodijs leuitaruz circa taberna culum·vel ab atrio sacerdotū·vel a porticu salomonis ad templū sumpsit exordiū·Precepit eñ dñs moysi ne leuitas cum plebeia multitudine numeraret·sed constitueret eos sup taberna culum testimonij ad portandum et custodiendū ꝓpter qꝺ dñi preceptū dum diuina pagunē misteria clerici debēt in ecclesia stare a laicis segregati·Vnde statuit oculum magunti·q̄ pars illa que cancellis diuidiē ab altari psallentibus tantum pateat clericis·Porro sicut templū triumphantem ꝺeſignat ecclesiā·sic claustrum celestem significat paradisum·vbi erit cor vnum et idem in dei dilectione et voluntate·vbi oia communiter possi ꝺebunē·quia que quis min9 habebit in se in alio se gaudebit habere·qz deus erit omnia in omnibus ideoq̄ regulares vnanimiter in claustro degentes ad seruiciū dei surgunt·et secularia relinquentes in omnibus vitam cōem ducunt·Diuersitas autē officinaz̄ et officiorum in claustro·Diuersitas est mansionū cum diuersitate premioz̄ in regno·Quomā in domo patris mei mansiones multe sunt dicit dominus·Moraliter vero claustr̄u est anime contemplacio·vbi se recipit dum a turba cogitacionū carnaliū seperatur et sola celestia meditaē·In hoc claustro sunt quatuor latera scz̄ contemptus sui·contēptus mundi amor primi·et amor dei·Vnumq̄ꝺq̄ aūt latus suum habet ordinem columnaz̄·Contemptus sui habet mentis humiliacionē·carnis afflictionem humilem sermonem et similia·basis omnium columnaz̄ est paciēcia·In hoc claustro diuersitas officinaz̄ est diuersitas virtutū·Capitulum est cordis secretum·de hoc tamē aliter dicetur in quinta parte sub ti·de prima·Refectorium dilectio sancte meditacionis·Cellarium sacra scriptura·Dormitoriū munda conscienciа·Oratorium vita immaculata·Ortus arborum et herbarum cōgeries virtutū·Puteꝰ aquaz̄ viuencium irrigacio donorū que hic sitim mitigāt et in futuro penitus extinguent·¶ Pedes aūt episcopales que iuxta beati petri dispoſicionem sunt in singulis ciuitatibus antiquitus ꝺsecrate prout diceē in prohemio secunde partis·non m memoriam confessoz̄ sed ad honorem apostolorum ac martirū·et p̄cipue beate marie virginis veterum deuocio dedicauit·¶ Cetez̄ ideo in ecclesia conuenimꝰ vt ibi delictoz̄ veniam postulemus·et diuinis laudibus insistamus vt dicetur in prohemio quinte ptis· Et vbi bona siue mala iudicia audiamus et ꝺa cognicionē discamus et accipiamus·et vt dominicū corpus ibi manducemus·¶ In cōuentu ecclesie mulieres et viri seorsum habitant·quod scdm bedam a veteri cōsuetudie deriuatū accepimꝰ·et inde fuit q̄ ioseph et maria puerum dereliquerūt quomā alter illū quē secū non cernebat cum altero esse putabat Causa aūt diuisionis est qz caro viri et mulieris si ꝓpius accesserint ad libidinem accenduntē·Vñ cum ibi pcta deflere debeamus·necesse est tunc eorum fomenta et delectaciones carnales vitari Masculi autē in australi femine autē in borealisiue in aquilonari parte manent·vt ostendatur firmiores sanctos debere stare contra maiores huius seculi tēptaciones·Infirmiores vero cōminores seu forciores firmioremq̄ sexū in aperciori loco consistere debere·quomā scdm aplm fidelis est deus qui non pacietē vos temtari sup̄ id qꝺ potestis sustinere·Ad hoc eciam pertinet q̄ iohannes vidit angelū fortez̄ qui posuit suū pedem dextrum sup mare·nam et forciora membra maioribus periculis opponunē·Secundum alios vero viri m pte anteriori·mulieres m posteriori manēt·qz vir caput est mulieris ideoq̄ dux eius·Mulier quoq̄ velata capite esse debet in ecclesia·quia non est imago dei et qz per illā puaricacio inchoata est ideoq̄ in ecclesia ꝓpter reuerenciā sacerdotis qui est xp̄i vicarius coram eo tanq̄ coram iudice ꝓpter reatus originem habeat caput velatum non libez̄·nec ꝓpter eandē reuerenciā habeat potestatē loquendi in ecclia coram eo·Olim aūt viri et mulieres comam sibi nutrientes assistebāt in ecclesia nudo capite crimbus gloriantes quod inhonestū erat·¶ Quāl locucio in ecclesia habenda sit apostolus ostēdit dicens·Loquentes vobismetipis in psalmis et ymnis et canticis spūalibus·Vnde ibi a verbis superfluis abstinendum est iuxta illud Cris·In aulam regiā ingressurꝰ habitu et incessu te cōponas·angeli eñ dñi assunt quia domus dei plena est virtutibus incorporeis·et dñs ad moysen et angelus ad iosue·Solue calciamentū de pedibus tuis locus enim in quo stas sanctus est·¶ Vltimo notandū est q̄ ecclesia consecrata reos sanguinis ad se confugientes·qui in illa vl contra illam non deliquerunt defendit·ne vitā perdant·aut membra·Vnde legiē q̄ ioab in tabernaculum fugit·et cornu altaris apprehendit·Idem eciā priuilegium habet non consecrata in qua diuina officia celebrantē·Corpus autez̄ xp̄i a talibus sumptum eos non defendit·nec confugientes ad illud tum quia hoc priuilegiū ecclie concessum est quare non est ad alia ꝓtrahenduz tum quia illud est cibus anime non corpis·Vnꝺ animā liberat et nō corpꝰ Ecclesie tribus decausis de loco ad locum mutantē·Primo per necessitatem psecutorum·Secundo ꝓpter difficultatē locorū puta ꝓpter aeris intemperiē·¶ Tercio cum malorum societate grauantē·et tunc cum cōsilio pape vel episcopi·Quare ecclesiā ingrediēs

ligno crucis se munit dicēt in ꝓhemio v ptis

De altari

Altare m ecclesia ꝓpter tria fit prout sub eius dedicacione dicēt. Sciendū autem est q noe primus deinde isaac abraham et iacob altaria edificasse leguntur que non aliud quā lapides erecti intelliguntur sup quos sacrificia mactabāt que sup posito igne cremabant moyses eciā fecit altare de lignis sethim et idē altare mi amatis qđ vestiuit auro purissimo ꝓut legit̄ exo xxv et xxvij et xxix c vbi etiam ꝓmit̄ forma ipius altaris. Salomon quoq; sic legit̄ iij regum vij c prope finem altare aureum fabricauit. Ab his quidez antiquis patribz altaria modernoz sumpserūt exordium que in cornua quatuor erigunt̄ quoz quedam vnus sunt lapidis quedam ex pluribus componunt̄ nempe altaria et are aliquocies m differēter muemunt̄ interest tamē. ſdam altare quasi alta vel alta ara dicit̄ in quo sacerdotes incensum adolebant. Ara quasi area idest plana vel ab ardore dicit̄ quia in ea sacrificia ardebāt Et nota q multipliciter in scripturis legit̄ altare vicz superius et inferius interius et exterius quorum ecia quodlibet duplex est. Altare superius est deus trinitas de quo legit̄ non ascēdes ad altare meū per gradus est et altare supius ecclesia triumphans de quo dicitur tunc impones super altare tuū vitulos. Altare aūt inferi9 est ecclesia militās de quo legit̄ Si altare lapideū feceris michi nō edificabis illud de sectis lapidibus. Est etiam altare inferius mēsa templi de qua dicit̄. Constituite diem solennē in cō dentis vsq; ad cornu altaris. Et in iij regū vij dicit̄ Quod salomon fecit altare aureum. Altare vero interius est cor mundū ꝓut infra dicet̄. Est ecia altare interius fides mcarnacōis de qua iubet̄ in exodo. Altare de terra facietis michi. Altare autē exterius est ara crucis hoc est altare holocausti super quo cremabat̄ sacrificiū septimum Vnde in canone misse dicit̄. Iube hec in sublime altare tuum ꝓferri nt̄. Altare ecia exterius sūt ecclesiastica sacramēta de quibus dictū est. Altaria tua dñe virtutū nt̄. Rursus altare est mortificacio nostra seu cor nostr̄ in quo carnales motus feruore spūssancti ofūmunt̄. Secūdo altare ecia figificat ecclesiam spūalem. Quatuor eius cornua figficant quatuor mundi plagas p quas ecclesia dilatat̄. Tercio figificat xp̄m sine quo mun9 nullū acceptabile patri offert̄. Vnde ecclesia solet orationes ad patrē dirigere per cristū Quarto figificat corpus domini ꝓut in parte vj sub ti de paraſceue dicet̄. Quinto figificat mensā in qua cum discipulis conuiuatus est xp̄c Pane legit̄ in exo q in arca testamenti siue testimonij reposita est testificacio idest tabule in quibz scriptū erat testimoniū. Licet ecia quedaz reposita ibi testioma dici possint et hoc i testificacionem q legem naturalē in cordibus scriptā suscitauerat i scriptis. Reposita ē ecia ibi vrna aurea plena manna in testificacionem q panem dedisset filijs israhel de celo. Et virga aaron in testimoniū q omnis potestas a deo est. Et deutronomiuz in testimoniū pacti quo dixerant omnia que dixerit nobis dñs faciemus. Et ob hoc dicta est arca testimonij vel testamēti ob hoc ecia dictum est tabernaculū testimonij. Sup arcā vero factum est ꝓpiciatorium de quo dicet̄ in ꝓhemio quarte partis in cuius rei imitacionē in quibusdam ecclesijs sup altare collocat̄ arca seu tabernaculum in quo corp9 dñi et reliquie reponunt̄ Precepit ecia dñs fieri cādelabz ductile ex auro purissimo exo xxv legit̄ in iij reḡ c viij q in arca federis aliud non est nisi due tabule lapidee quas posuerat in ea moyses i oreb quādo pepigit fedus dominus cum filijs israhel cum egrederentur de terra egipti. Et nota q tempe silue stri pape constantinus impator construxit basilicam lateranen̄ in qua posuit arcam testamēti quā tytus imperator apportauerat de hierusalē et candelabrū aureū cum vij infusorijs lucernis in qua archa fūt hec annuli et vectes aurei tabule testimonij virga aaron māna panes ordei cei vrna aurea vestis inconsutilis et arundo et vestimentū sancti iohānis baptiste et forpices cum quibus tonsus fuit sanctus iohannes euāgelista. Bene homo si habet altare mensam candelabrum et arcam templū dei est. Oportz siquidē eum altare habere vbi recte offerat et recte diuidat. Altare est cor nostr̄ in quo debem9 offerre. Vnđ in exo ꝑcepit dominus in altari offeres holocausta quia de corde debent ꝓcedere opera igne caritatis accensa. Holocausta dicunt̄ abolon q est totum et tauma qđ est incendiū vnde holocausta q̄si ex toto incensa. In isto igit̄ altari debemus recte offerre et recte diuidē. Recte offerimus quando bonū qđ cogitamus ad pfectionem pducim9 sed nō recte diuidim9 si non discrete illud facim9. q; sepe putat homo facere bonū et facit malū et sepe ex vna parte facit bonū et ex alia pte facit malum et ita ipe edificat et ipe destruit. Sed tunc recte diuidimus quando bonū quod facimus non nobis sed soli deo attribuim9 Mensam quoq; oportet hominē habere vt inde panes verbi dei sumat. Per mensam sacrā scripturam intelligimus de qua ps. Parasti in ospectu meo mensam aduersus eos qui tribulāt me. i. dedisti michi scripturā contra tēptacionē demoniacam oportz vt hanc habeamus idest mēte reponamus vt panes verbi dei inde sumam9. Pro defectu huius panis dicit hieremias. Paruuli pecierunt panem et non erat qui frangeret eis. Oportet ecia eum habere candelabrum vt bonis operibus luceat. Candelabz exterius illuminās est opus bonū quod alios per bonum exemplum accendit de quo dicit̄. Nemo accendit lucernā et ponit eam sub modio sed sup candelabrū. lucerna autem verbū domini est bona intencio quia xp̄c dic. Lucerna ē oculus tuus oculus vero est intēcio. Non debemus ergo ponē lucernā sub modio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

sed supra candelabꝝ quoniam si habemus bonaz intencionē non debemus abscondere· sed bonum opus alijs in lumē et exemplū manifestare· Oportet eum eciā habere arcaz que dicit̄ ab arcendo· Arca ergo pōt dici disciplina vl̄ regularis vita per quā crimina a nobis arcenē· In arca aūt sunt virga tabula et manna qz in regulari vita debet esse virga correctionis vt caro castigeē et tabula dilectionis vt deus diligat̄· In tabulis enim scripta sunt mandata que ptinent ad dilectionē dei· Debet eciā ibi esse manna diuine p̄libacionis vt quā suauis est deus gustem⁹ et videam⁹ quia bona est negociacio eius unde illud puer· de mūdi forti gustauit et vidit qz bona est· Vt ergo templum dei simus habeam⁹ in nobis altare p oblacionē ne appaream⁹ in conspectu dei vacui unxta illud ecc̄· Non apparebis in conspectu dei tui vacuus· Mensam p refectionē ne deficiamus in via quasi ieiuni unxta illud euangelij· Si dimiserim⁹ eos ieiunos deficient in via· Candelabꝝ p bonā operacionē ne simus otiosi unxta ecc̄· Multā malicia docuit otiositas· Arcā ne simus quasi filij belial· i· absqz iugo indisciplinati disciplina enim necessaria est unde illud p̄s· Apprehēdite disciplinam nequādo irascat̄ dominus aē· De hijs eciam et alijs ornamētis in se· ti· dicet̄· Hoc altare ille edificat qui cor suū vera hūilitate alijsqz virtutibus exornat· Vñ gregori· Qui virtutes sine hūilitate congregat quasi q̄ puluerē in ventū portat Per altare em̄ cor nostꝝ intelligit̄ vt dicē vbi de altaris dedicacione a geē qđ est in medio corporis sicut altare in medio ecclie De altari iubet̄ a domino in leuitico· Ignis in altari meo sp ardebit· Ignis est caritas altare est cor mundū· Ignis semp ardebit in altari qz caritas semp feruebit in corde nostro· Vnde salomon in cantico cantico⁹· Aque multe nō possunt extinguere caritatem· Quia em̄ sp ardet extingui nō pōt· Vos ergo scdm̄ ꝑplexam agite die leticie in ofrequētacionibus seu in condēsis vsqz ad cornu altaris quia reliquie cogitacionū diem festū agent tibi De hac aplūs· Excellenciorē viam nobis demonstrat· excellenciorē viam dixit caritatē quia ipa est sup omnes virtutes et quicūqz ipsam habet omēs virtutes habet· hoc est verbū abbreuiatū qđ facit dominus sup terrā qz a deo breue est vt dicat̄ habe caritatē et fac quicquid vis· Ex his nanqz duobz mādatis tota lex pendet et ꝑplexte Vel per altare vniuscuiusqz ammā intelligimus que edificat̄ dño ex lapidibus viuis· scz ex virtutibz varijs et diuers· Portro lint lxamina alba quibus operit̄ altare carnē siue humanitatē saluatoris designant· que multo labore candidant̄ fit̄ et xp̄i caro ex terra· i· ex maria orta p multas tribulaciones ad resurrectionē et candorē et leticiam immortalitatis puenit· de qua filius exultat patri dicens· Concidisti saccū meū et circūdedisti me leticia· Altare ergo vestiri est ammā immortali et incorruptibili corpe coniungi·
Rursus albis et mūdis pānis operit̄ altare qñ cor mundū bonis operibz adornat̄· Vnde apoc· iij· Vestimēntis albis induaris ne appareat cōfusio nuditatis tue· Et salomon· Omni tpe vestimenta tua sint candida idest opa tua sint mūda· Merito cum em̄ ꝑ desz accedēti ad altare summā dignitatem et mirificā vitam habere· Vnde verū· Non struosa res est fides prima et vita yma gradus sūmus et stat⁹ infim⁹ igens autoritas et animi istabilitas nē· Pallia vero serica super altare posita sunt diuersoꝝ virtutū ornamēta quibus anima decorata est· vestimēta quoqz quibz altare ornat̄ sunt sancti vt dicē in ti· sequēti· Principium et finis misse fiunt in dextera pte altaris medium in sinistra ꝑut in quarta pte sub ti· de mutacionē sac̄· dicē· Antiqui altaria ocaua faciebāt· ꝑpter illud qđ legit̄ ezech· xliij· qz in altari dei fossa erat et hoc secundū greg· ne holocausta supposita ventus dispgeret· Dicit̄ eciā in c· xl· qz altare erat reflexū intrinsecus p circuitū· Ceterum gradꝰ quibz ad altare ascendit̄ spūaliter demonstrāt apl̄os et martires cristi quosqz eius amore sanguinē suum fuderūt· sponsa in canticis amoris vocat ascensū purpureū· Exprimunt̄ qz quindecim virtutes que signant̄ per quindecim gradus quibus ascendebat̄ in templū salomōis et a ꝑplexta in qñdecim psalmis continue demonstratur quas beatus vir ascensiones in corde suo disposuit· Hanc scalam vidit iacob sūmitas eius celos tangebat· Per hos grad⁹ competent̄ virtutum gradus intelligunt̄ quibz ad altare idest xp̄m ascendit̄ unde illud p̄s· Et ambulabūt de virtute in virtutē· Et iob· p singulos gradus meos ꝓnunciabo illū· Legit̄ tamē in exo· Non ascēdes ad altare meū per gradus ne reueleē turpitudo tua· nondū em̄ forte antiqui femoralibz vtebant̄ In cōcilio toletano caueē· q· clerici⁹ causa doloris in alterius priciez altare vel ymaginē exuēs vestibus vel lugubri veste vel spinis accingens vel ecclesie luminaria extinguens deponat̄· Sed si ecclesia sua iure suo indebite spoliat̄ hoc causā memoris facere vel scdm̄ quosdā quemadmodū et in die passionis dom̄i in signū tristicie altaria denudant̄· qđ tamē hodie consiliū reprobat lugdunen̄· Denigz altaria que p somnia et p inanes quasi reuelaciones hominū cōstruunt̄ reprobantur omnino·

De picturis cortinis et ornamētis ecclesie·

Picture et ornamenta in ecclesia sunt laicoꝝ lectio et scripture· Vñ greg· Aliud est picturaz adorare· aliud per picture historiā quid sit adorandum addiscere· Nam qđ legentibus hoc ideotis cernētibus p̄stat pictura qz in ipsa ignorātes vident quid sequi debeant· in ipa legunt qui literas nesciunt· Vane caldei ignē adorant et cogūt alios idē facere alia ydola ꝓtrahentes· Pagani vero ymagines seu yconias et ydola adorant qđ sarracen̄i nō faciūt qui ymagines nec habē nec videre volunt· moti ex verbo illo· Non facies tibi omnē similitudinem eoꝝ que in celo vel in terra vel in

aquis vl̃ sub terra sunt·exo·xx·c·¶Et ex alijs auc
toritatibus que statim sequũtur nos valde sup
hoc increpãtes sed nos illas non adoramus nec
deos appellam⁹ nec spem salutis in eos ponim⁹
qz ꝺ esset ydolatrare·sed ad memoriã et recorda
cionẽ rerz olim gestarz eos veneramꝰ· Vñ vers⁹
¶Effigiem xp̃i qui ẽnsis ꝓnus honora· ¶Non tamẽ
effigiem sed qꝺ designat adora·¶Esse deũ racionẽ
caret cui contulit esse· ¶Materialis lapis effigia
le manus·¶Nec deus est nec homo p̃sens q̃ cernis
ymago·¶Sed de⁹ est et homo quẽ sacra figurat
ymago·¶Greci eciãvtunt̃ ymagines pingentes
illas vt dicit̃ solũ ab vmbilico sup̃ et non inferi
us·vt omnis stulte cogitatõis occasio tollatur·
nullã eciã faciunt sculptilẽ ymaginem pro eo q̃
legit̃ exo·xx·c·¶Non facies sculptile neqz ymagi⁹
nes·¶Item leuit·xxvj·c·¶Non facietis ydolũ neqz
sculptile·¶Itẽ deutro·iiij·c·¶Ne forte decepti fa
ciatis vobis sculptã similitudinẽ·¶Itẽ non facie
tis vob̃ deos aureos et argenteos·¶Itẽ ꝓplxeta
¶simulacra gencilz argentũ et auꝛz opa manuũ
hominũ ¶similes illis fiãt q̃ faciũt ea et oñs qui
confidũt in eis·¶Confundant̃ omẽs qui adorant
sculpti·et qui glo·in sim·suis·¶Item moyses ait
populo israhel·¶Ne forte errore decept⁹ adores
ea que creauit dñs deus tuus·¶Hinc eciã est q̃
serpentẽ eneũ quẽ moyses exerat ezechias rex
confregit qz populus illi conẽ legis p̃ceptum
thuris adolebat incensũ·¶Ex his aũt et similibus
auctoritatibus reprobat̃ nimius ymaginũ vsus
¶Ait em̃ aplus·j·corinth·¶Scimus em̃ qz ydolum
michil est in mundo et nullus de⁹ nisi vnus·¶Nec
sent nanqz simplices et infirmi p nimiũ et indi
scretum vsũ facile ad ydolatriã trahi·Vñ sapie·
xxiiij·c·¶Idolis nacionum non erit respectus qñ
creature dei in odiũ facte sunt et in temptacionez
anime hominũ et in muscipulã pedibz insipien
cium·¶Moderate vero vti picturis ad repsen
tandũ mala vitanda et bona imitanda reprehensi
bile non est·Vñ dñs ad ezech·¶Ingredẽ et vide
abhominatões pessimas quas isti faciũt q̃ ingres⁹
sus vidit omnẽ similitudinẽ reptilũ et animalũ
et abhominatõez et vniuersa ydola dom⁹ israhel
depicta in pariete·¶Sempe gregẽ·hoc exponens
in pastorali li·j·c·xx·dicit·¶Ipum exteriorz rex
intrinsecus spes attrahunt̃ quasi in corde depin
gẽ quicqd fictis ymaginibus deliberando cogi
tatur·¶Rursus ad eundem ezechielẽ dicit̃·¶Sume
tibi laterẽ et pones eũ corã te et describes in eo
ciuitatẽ hierusalẽ·ei aũt qꝺ dictũ est q̃ ymagi⁹
nes fiũt laicorz ire obuiat illud euangelij·Habẽt
inquit moysen et ꝓphetas audiãt eos·de hoc eciã
dicẽt in quarta pte sub quarta pticula canonis
sup verbo seruitutis concilij agathẽ·inhibet
picturas i ecclesijs fieri et quod colit̃ et adorat̃
in parietibus depingi·¶Sed greg̃·dicit q̃ pictu
ras non licet frangẽ ea occasione q̃ adorari non
debent pictura nanqz plus videt̃ mouere animũ
ãm scriptura·per picturã quidẽ res gesta ante
oculos ponit̃ quasi in p̃senti geri videat̃· sed per
scripturam res gesta quasi p auditum qui min⁹
animũ mouet ad memoriã reuocat̃·¶Hinc eciã est
q̃ in ecclesia non tantam reuerenciam exhibem⁹
libris quantã ymaginibz et picturis·¶Pictura
rum siue ymaginũ alie sunt supra ecclesiã vt gal
lus vel aquila· alie ext̃ ecclesiã scz foris in frote
ecclie·vt bos et leo· alie intra vt icone statue et
diuersa picturarz et sculpturarz gña que vel in
vestibus vel in parietibz vel in viteralibz depin
gunt̃·de quorz aliquibus sub tractatu de eccl̃ia
dictũ est·qꝺ a tabernaculo moysi templo salomo
nis scriptũ est·¶Sculpsit em̃ moyses sculpsit p̃in
xit et salomon et parietes celaturis et picturis
ornauit·¶Sciendum aũt est q̃ saluatoris ymago
tribus modis quementius in ecclesia depingit̃
vicz aut vt residens in throno aut vt pendẽs in
crucis patibulo·aut vt residẽs i matris gremio
qz vero·Jo·bap·x̃pm digito demonstrauit dicẽs
¶Ecce agnus dei· ideo quidam depingebant x̃pm
sub specie agni·qz tamẽ vmbra transiuit et x̃pc
verus est homo dicit adrianus papa·q̃ ipsum in
forma humana depingẽ debem⁹·¶Non em̃ agn⁹
dei in cruce p̃cipaliter depingi debet· sed hoie
depicto nõ obest agnũ in parte inferiori vel po
steriori depingi cum ipe sit verus agn⁹ qui tol
lit pcta mũdi·¶His quidẽ et alijs diuersis modis
saluatoris ymago depingit̃ ꝓpter diuersas sig
nificaciones·¶Nam picta in p̃sepio rememorat na
tiuitatẽ·depicta i matris gremio puerilẽ etatẽ
picta vel sculpta in cruce passionẽ et quãdoqz in
ipa sol et luna quasi eclipsim pacientia depingun
tur·Depicta vero in scalarz ascensu ascensionez
picta vt residẽs in throno seu in solio excelso p̃
sentẽ indicat potenciã et potestatẽ·quasi dicẽt
data est ei omnis potestas in celo et in tẽra·uix̃
illud·¶Vidi dñm sedentẽ·s.s·e·qꝺ·idest̃ dei filium
sup angelos regnantez uix̃ illud·¶Qui sedes sup
cherubin·quãdoqz vero depingit̃ sicut viderũt
eum moyses et aaron nadab et abin scz sup mon
tem et sub pedibus eius quasi opus saphiricum
et quasi celum serenũ·¶Et quoniã sicut ait lucas·
¶Tunc videbunt filiũ hominis venientem in nubi
cum potencia magna et maiestate·ideo ei quan
doqz circumcircapingunt̃ angeli qui ei semp ser
uiunt et assistũt·et depingunt̃ cum vi·alis secũ
dum isa·di·¶Seraphin stabant iuxta illud sex ale
vni et sex ale alteri·duabus velabãt faciem eius
duabus pedes et duabus volabant·¶Depingunt̃
eciã angeli tanq̃ in etate iuuenili florentes nun
quam em̃ senescũt·quandoqz eciã circumpingit̃
archangelus michahel draconẽ suppeditans·uix̃
illud·Jo·¶Factum est prelium in celo·michael cum
draconе pugnabat que pugna est diffidiũ ange
lorz confirmacio bonorz·et ruina malorz·aut in
presẽti ecclesia psecucio fidelium·¶Quandoqz eciã
circumpingunt̃ viginti quatuor seniores scd̃m
visionem ip̃ius iohannis in vestibus albis et co
ronis aureis·p quos sgnificant̃ veteris et noue
legis doctores· qui sunt duodecim ꝓpter fidem
trinitatis quam annunciãt per quatuor climata

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mundi·aut vigintiquatuor ꝓpter opera et obser uanciã euangelistaruꝫ·si lampades addunt̃ dona spiritussancti repsentant̃ si mare vitreũ baptis mus mmuitur· ¶Quandoq; eciam circumpingunt̃ quatuor alia secũdum visionem ezechielis et eusdem iobis·facies hominis et facies leonis a dextris·facies bouis a simistris·et facies aquile desu per ipos quatuor·hij sunt quatuor euangeliste Vnde pingunt̃ cum libris in pedibus·quia que verbis et scriptura docuerunt mente et ope compleuerunt· ¶Mathæus figuram sortitur humanã Marcus figuram tenet leonis· hij ponunt̃ a dextris·quia cristi natiuitas et resurrectio fuerunt ommũ leticia generalis· Vnde in ps̃·Et ad matutinum leticia· ¶Lucas vero vitulus est·eo q; a zacharia sacerdote inchoauit et xp̃i passionez et hostiam spẽali⁹ pertractauit Vitulus quod est animal sacerdotum sacrificijs aptum· ¶paratur eciã vitulo ꝓpter duo cornua quasi duo ꝓtinens testamẽta et ꝓpter quatuor pedum vngulas quasi quatuor euangelistaruꝫ sentencias· ¶Per hunc quoq; figuratur xp̃us qui fuit pro nobis vitulus imolat⁹·ideoq; ponit̃ a simistris ·quia mors xp̃i fuit aplis tristis·De hoc et qualiter beat⁹ marcus pingi debet in septima pte sub ti· de euãgelistis dicet̃· ¶Johannes aũt figurã habet aquile quoniaz ad excelsa peruolans ait· ¶In principio erat verbũ·Hic quoq; significat xp̃m cuius iuuentus vt aquila renouat̃·quia resurgens a mortuis floret et in celũ ingreditur· hic tamen non iuxta sed supesse ꝓpingit̃· quoniã ascensionem designat et verbũ apud eum ꝓnunciat·¶Sed cuz q̃libet ipsoꝝ animaliũ haberet quatuor facies et quatuor alas qualiter possent ꝓpingi dicet̃ in septima pte sub ti ·de euangelistis vbi eciam lacius de hoc ageť·¶Quandoq; eciam circumpinguntur vel pocius subpingunt̃ apostoli qui fuerunt testes eius verbo et opere vsq; ad vltimuz terre·et pingunt̃ crimiti quasi nazarei idest sancti·Lex eñ fuit nazareoꝝ vt a tpe sue seperatõis a cõi vita hominũ nouacula non trãsiret sup caput eoꝝ·¶Pingunt̃ eciam quandoq; sub forma duodecim ouium quia bidentes occisi sunt ꝓpter hominũ sed et duodecim tribus israhel·¶Quandoq; sub forma duodecim ouiũ depingũtur·¶Nñq; tamẽ plures vel pauciores oues circa sedẽ maiestatis pingunt̃·sed tũc aliud figurat̃ iuxta illud mathi·xxv·c·in fine·¶Cum venerit filius hominis in maiestate sua tunc sedebit sup sedem maiestatis sue statuens oues a dextris et edos a simistris ¶Qualiter bartholome⁹ et andreas apli ꝓpingi debẽt in septima pte sub eoꝝ festis dicetur· Et aduerte quia patriarche et ꝓphete pingunt̃ cum rotulis in manibus·¶Quidã vero apli cum libris et quidam cum rotulis·¶Sempe quia ante xp̃i aduentum fides figuratiue ostẽdebatur·et quo ad multa in se implicata erat· ad quod ostendendũ patriarche et ꝓphete pingunt̃ cum rotulis·per quos quasi quedã imperfecta cognicio designatur·¶Quia vero apostoli a cristo perfecte edocti sunt·ideo libris per quos designat̃ congrue perfecta cognicio vti possunt·¶Sed quia quidã illoꝝ quod didicerunt ad doctrinã alioꝝ in scriptis redigerunt·ideo illi congrue tanquam doctores cum libris in manibus depingunt̃·sicut paulus·euangeliste·petrus·iacobus·et iudas· Alij vero qui nichil stabile seu ab ecclesia approbatũ scripserunt·non cum libris·sed cum rotulis·in signum sue ꝓdicacionis pingunt̃·Vnde apostolus ad eph·¶Dominus quosdã dedit aplos ·quosdã prophetas·alios euãgelistas·alios pastores et doctores in opus ministerij·¶Sed et diuina maiestas depingit̃ quãdoq; cum libro clauso in manibus quia nemo inuentus est dignus aperire illum nisi leo de tribu iuda·¶Et quandoq; cum libro apto vt in illo quisq; legat q; ipe est lux mundi et via veritas ac vita et liber vite·¶Quare aũt paulus ad dexterã ·et petr⁹ ad simistram saluatoris depingũtur·dicetur in septima parte sub ti·de euangelistis· ¶Johannes vero baptista quãdoq; depingitur vt heremita·Martires cum aculeis· vt Laurencius in craticula·Stephanus cũ lapidibus·et quandoq; cum palmis que victoriã signãt iuxta illud· ¶Justus vt palma florebit·Et sic palma viret·sic eoruz memoria feruet· ¶Hinc est q; qui de iheroso limis venũt·palmas in manibz ferunt·in signum q; illi regi militarũt qui iheroso limis cum palmis honorifice receptus est· Et postmodũ ibidem cum diabolo pugnans victor extitit·et celi palacium cum angelis triũphans introuit·Vnde versus· ¶Justi cum palma florebunt·et sicut stelle fulgebunt·¶Confessores pingunt̃ cum suis insignijs ·vt episcopi mitrati·abbates capuciati·et quandoq; cum lilijs que castitatem designãt· ¶Doctores cum libris in manibz Virgines secundũ euangelium cum lampadibus ¶Paul⁹ cum libro et ense·cum libro·quia doctor siue ꝓpter conuersionez suam·cum ense·q; miles Vnde versus· ¶Lucro furor pauli·liber est conuersio sauli· ¶Generaliter autẽ sanctoꝝ patrum imagines quãdoq; in parietibz ecclesie·quãdoq; in posteriori altaris tabula · qñq; in vestibus sacris et alijs varijs locis pingunt̃·vt illoꝝ actus et sanctitatem iugiter non indiscreta vel inutilia meditemur·Vnde in exo·diuina voce precipitur vt in aaron pectore racionale iudicij vicinis ligantibus imprimat̃· quaten⁹ sacerdotale cor nequaquã fluxe cogitaciones possideant·sed racio sola constringat·¶In quo eciã racionali vigilanter secundũ greg·xp̃·patriarcharuz nomina describi iubent̃· ¶Sempe asscriptos patres semp in pectore ferre est antiquorum vitam sine intermissione cogitare· ¶Tunc autẽ sacerdos irreprehensibiliter graditur cum exempla patrum precedencium indesinenter intuet̃· cum sanctoꝝ vestigia sine cessacione considerat·et illicitas cogitacões deprimit ne extra oracionis limitẽ opis pedem tendat·¶Considerandũ quoq; est q; iesus semp coronatus depingit̃·q·d·¶Egredimini filij iheruſalẽ et videte regẽ salomonẽ i diadẽmate

quo coronauit eum mater sua · Fuit enim cristus coronatus triplicit· Primo a matre corona misericordie in die concepcionis· que corona duplex est ꝓpter naturalia et gratuita· ideoq; et dyadema vocatur quod est duplex corona· Secundo a nouerca corona miserie in die passiōis· Tercio a patre corona glorie in die resurrectionis Vnde Gloria et honore coronasti eum dñe· Demum coronabitur a familia corona potencie in die vltime reuelacionis· veniet eñ cum senatoribus terre iudicans orbem terre in equitate· Sic et omnes sancti pingūtur coronati quasi diceret· Filij ihꝛusalem venite et videte martires cū coronis aureis quibus coronauit eos dominꝰ· Et in libro sapiencie· Justi accipient regnū decoris et diadema speciei de manu domini· Corona aūt huiꝰ depingitur in forma scuti rotundi· qꝛ sancti de protectione dei a fruūtur· Vnde cantant gratulabundi· Domine vt scuto bone voluntatis tue coronasti nos· Verumtamen cristi corona p crucis figuram a sanctorum coronis distinguit quia per crucis vexillum sibi carnis glorificacionem· et nobis meruit a captiuitate liberacionem et vite fruicionem· Cum vero aliquis prelatus aut sanctus viuens pingit nō in formā scuti rotundi· sed quadrati· corona ipa depingitur· vt quatuor cardinalibus virtutibus vigere monstretur prout in legenda beati gregoꝛij habet· Rursus quandoq; in ecclesijs paradisus depingitur· vt aspicientes ad delectacionem premiorum alliciat· Et quandoq; infernus vt eos a formidine penarum deterreat· Quandoq; flores et arbores cum fructibus ad representandum fructus bonorum operum ex virtutuꝫ radicibus prodeuncium· Picturarum autē varietas virtutum varietatem designat Alij enim datur per spiritū sermo sapiencie· alij sciencie ꝛc̄· Virtutes vero in mulieris specie depinguntur· quia mulcent et nutriūt· Rursus per celaturas que et laquearia nominātur que sunt ad decorem domꝰ simplicores cristi famuli intelliguntur qui ecclesiaꝫ non doctrina· sed solis virtutibus ornant· Ceterum sculpture ꝓmimentes de parietibus egrediētes esse videntur· quia cum virtutes fidelibus in tam tam consuetudinem deueniūt vt eis naturaliter insite videantur multiphariis earum operacionibus exercentur· Synagoga vero qualiter depingitur dicetur in quarta parte sub titulo· de reuerēcia· Qualiter palleū romanoꝝ pontificū pingat̄· in tercia pte sub ti· de palleo dicet̄· Annus vero et duodecim signa et menses qualit̄ depingātur· dicet̄ in principio· viij· partis et vbi de mense agit̄· Sed et diuerse hiſtorie tam noui q̄ veteris testamēti ꝓ voluntate pictoꝝ depingunt̄· Nam pictoribꝫ atq; poetis quelibet audiēdi semper fuit equa potestas· Porro ornamēta ecclesie in tribꝫ consistūt scz m ornatu eccl̄ie chori et altaris· Ornatus ecclesie consistit in cortinis et auleis et palleis sericis· purpureis et similibus· Ornatꝰ chori in forsalibꝫ· tapetis substratoriis et bancalibꝫ· Forsalia sunt panni in choro pendentes a forso clericorū· Substratoria que pedibus substernunt̄· Tapeta ecia sūt panni qui pedibus substernūtur quasi stracio pedum· et precipue pedibus episcopoꝝ· qui mundana pedibꝫ calcare debēt· Bancalia sunt panni qui super sedes vel bancas in choro ponūtur· Altaris vero ornatus consistit in capsis· et palleis· philacteriis et candelabris· in crucibus· in aurifrisio· in vexillis· in codicibus· in velaminibꝫ· et in cortinis· Et nota q̄ capsa in qua hostie consecrate seruātur significat corpus virginis gloriose· de qua dicitur in psalmo· Surge domine in requiē tuam tu et archa sanctꝫ que quandoq; est de ligno· q̄nq; de ebore candido· quandoq; de argento· quandoq; de auro· et quandoq; de cristallo· et secūdum varias siue ꝓprietates varias ipius corporis xp̄i exprimit dignitates· Rursus capsa ipa continēs hostias siue consecratas siue non consecratas· memoriam designat humanam· Debet nanq; homo iugiter recordari acceptorum beneficiorum deitam temporaliū que per hostias nō consecratas quā spiritualiū que per consecratas designant̄ qꝫ figuratum est in vrna in qua deus misit manna reponi· quod licz temporale esset p̄figurabat tamen istud nostrum sacrificiū spirituale preciepiens vt esset memoriale sempiternū in futuras generaciones· sicut legit̄ in exodo· Capse autez super altare qꝫ est cristus posite sunt apostoli et martires· Palle vero et vestes sunt confessores et virgines vel omnes sancti· de quibus ait ꝓpheta ad dominū· Eris sicut vestimento vestietis· Et de hoc dictum est titulo precedēti· Aliud autem est philacterium aliud philacteria· Philacterium est cartula in qua decem precepta legis scribuntur· huiūsmodi cartulam solebant pharisei ante se in signum religionis portare· Vnde in euangelio· Dilatant philacteria sua ꝛc̄· Et dicit̄ philacterium a philare quod est custodire· et torat quod est lex· Philacteria vero est vasculum de argēto vel auro vel cristallo vl̄ ebore et huiusmodi in quo sanctorum cineres vl̄ reliquie reconditur· Cum enim elindus fideles cinericios vocaret· pro eo quod cineres ipsos seruabant contra eius derisionem statutū fuit in ecclesia vt honorifice et in preciosis vasculis seruarentur· qꝫ nomen est comprehensiua a philare quod est seruare· et teren quod est extremitas· quia ibi aliquid de extremitate corporis sanctorum putadens vel digitus vel aliquid tale seruatur· Super altare eciam in quibusdam ecclesijs collocatur tabernaculum de quo sub titulo de altari dictum est· In cornibus altaris duo sunt candelabra constituta ad signandum gaudium duorum populorum de cristi natiuitate letanciū que candelabra mediante filice faculas ferunt accensas· Angelus enim inquit pastoribus· Annuncio vobis gaudium magnum quod erit omni populo· quia natus est nobis hodie saluator mundi· Hic est verus ysaac qui risus interpretatur·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Lumen autem candelabri fides est populi. Nam ad iudaicum populū inquit ꝓphēta. Surge illuminare hierusalē. qr venit lumen tuū. et gloria dñi sup te orta est. Ad populū vero gentilē dicit aplūs. Eratis aliquando tenebre. nunc aūt lux in dño. Nam et in ortu xp̄i noua stella magis apparuit scdm vaticiniū balaam. Orietur ex iacob et cōsurget virga ex israhel. de hac etiā dictū est in ti. de altari. Emūctoria siue forcipes ad emungendū lignima. sūt verba diuina q̄bus literas legis āputamus. et lucentē spūm revelam⁹. iuxta illud. Vetustissima veteꝝ comedetis. et nouis supuenientibus vetera abicietis. Vasa in quibz lignima emuncta extinguunē sūt corda fideliū. que obseruanciā legalem ad literā admittunt. Rursus forcipes quoꝝ gemino dente componē ignis sunt p̄dicatores qui nos consonis vtriusq; testamenti pagimis mstruūt. et moribz cōponentes ad caritatē accedunt. Cruta vero. idest vasa eccl̄is amplitudinis in fundo et in ore ad calefaciendū facta. sunt illi doctores qui thesauꝝ cordis non celant. sed ex eo ꝓferūt noua et vetera. lucernam quoq; non ponunt sub modio. sed super candelabꝝ. vt hij qui sunt in domo dñim lumen et calorē accipiant spiritus sancti. Crux quoq; sup altare ponenda est et eā inde tollit baiulus crucis. in quo recolit̄. qr crucem de xp̄i humeris sublatā tulit symon cireneus. Inter duo candelabria crux in altari media collocatur. quomā inter duos populos xp̄s in ecclia mediator existit. Ipse enim est lapis angularis qui fecit vtraq; vnū. ad quem pastores a iudea et magi ab oriente venerunt. de hoc aliter dicet̄ in ꝓlmio quarte ptis sub ti. de accessu sacerdotis ad altare. Rursus altaris frons aurifrisio ornatur. iuxta illud exo. xxv. et. xxviij. c. Cōstrues mihi altare. faciesq; illi coronā per girū seu circuitum altam q̄tuor digitis. Nempe altare q̄q; significat cor hōis. in quo sacrificiū vere fidei per contritionē offerri debet. et tunc aurifrisiū conceptū bone operacionis significat quo frontem nostꝝ ornare debemus vt ceteris luceamus. Quandoq; altare significat xp̄m. et tunc p aurifrisium congrue ornamentū caritatis designat̄. Sicut em̄ aurum p̄eminet omnibus metallis. sic et caritas ceteris virtutibz. Vnde apostol⁹ ad corinthios. i. maior horuz est caritas. Frontem em̄ nostꝝ sic aurifrisio caritatis debem⁹ ornare. vt parati simus p xp̄o animas ponere. Vexilla ecl̄ia sup altare erigunt̄. vt triumph⁹ xp̄i iugiter in ecclesia memoret̄. per quē et nos de inimico triumphare speramus. Codex ecl̄ia euangelic⁹ sup illud adaptat̄. eo q̄ euangeliū ab ipō scz xp̄o sit editum. et ipsi phibeat testimoniū. qui q̄re exterius ornet̄ dicet̄ in tercia pte sub ti. de lega. indumentis. Pemde vasa et vtensilia in domo dñi a moyse et salomone originē habuerunt. que in veteri testamento plura et diuersa fuerūt. put in exo. legit̄. diuersa habēcia significata. de quibus hic breuitatis causa non agimus. Pane oia que ad ornatum p̄tinent. tēpore quadragesime remoueri vel contegi debent. quod fit secundum aliquos in dominica de passione. qr extūc diuinitas fuit absconsa et velata in xp̄o. dimisit em̄ se capi et flagellari vt homo. tanq̄ non haberet in se virtutē diuinitatis. Vnde in euangelio huius diei dicit̄. Ihesus autē abscondit se et exiuit de tēplo. Tunc ergo cooperiunt̄ cruces. idest virtutibus siue diuinitatis. Alij hoc faciunt a prima dominica quadragesime. qr extunc ecclesia incipit de eius passione agere. Vnde eo tempe crux ab eccl̄ia non nisi cooperta portari debet. Et secundū motem quorundā locoꝝ duo tm̄ velamina seu cortine tunc retinent̄. quoꝝ vnum ponitur per circuitū chori aliud sus̄pēditur inter altare et chorꝝ ne appareant que sunt intra sancta sanctorum. Quod sanctuariū et crux tunc velantur signat literā legis. idest eius carnalē obseruanciam. siue quod in veteri testam̄to ante xp̄i passionem intelligencia sacraꝝ scripturarū velata operta et obscura erat. et qui tempore illo fuerunt. velamē idest obscurā sciencia ante oculos habuerunt. Signat ecl̄ia rumphēam illā que fuit ante ianuam padisi. Et quomā huius carnal⁹ observancia et obscuritas et rūphēa in xp̄i passiōe sublata sunt. ideo cortine vel velamina huiōi in paschale remouent̄. Sed et qr in veteri testamēto fuerunt animalia ruminancia et vngulas scindencia vt boues arantes. idest scripturaꝝ misteria discernentes et spūaliter intelligētes. Ideo in quadragesima post velū ingrediunt̄ sacerdotes pauci. quibus datuz est nosci misteriū regni dei. Circa hoc autē notandū est q̄ triplex gen⁹ veli suspendit̄ in ecclesia. videlicz qđ sacra operit. quod sacrariū a clero diuidit. et quod clerū a populo secernit. Primuz est nota litere legis. Secūdum nota nostre indignitatis. qr indigni sumus. ymo impotentes celestia intueri. Tercium est coherciū nostre voluptatis carnalis. Primū videlicz cortine que ab vtroq; altaris latere extendunt̄ sacerdote secretū intrāte. put in quarta pte sub ti. de secreta dicet̄ significatuz est in hoc q̄ sicut legit̄ exo. xxxiij. Moyses posuit velamen sup faciem suā. quia filij israhel claritatē vult⁹ eius sustinere non poterāt. Et sicut dicit apostol⁹ hoc velamē adhuc hodie est sup corda iudeoꝝ. Secundū videlicet cortina que in q̄dragesima in officio misse ante altare extendit̄ significatū est in hoc q̄ velū infra tabernaculū erat suspēsum qđ diuidebat sancta sanctoꝝ a sanctis vt dicet̄ in ꝓlmio quarte ptis per quod arca a populo velebat̄. et erat miro ope contextum et pulchra varietate distinctū. quod in passione domini scissum est. et illius exēplo hodie cortine varia pulchritudine texunt̄. De p̄misso velo et quales esse debent cortine. habetur. exo. xxvj. et xxxvj. c. Tercium inde tunc habuit originez. quia in p̄mitiua ecclesia paribolus. idest paries qui circuit chorum nō eleuat̄ nisi vsq; ad apodiacionē qđ adhuc in quibusdā ecclesijs observat̄. qđ

ideo fiebat vt pepul⁹ videns clerum psallentē inde bonum sumeret exemplū. Verumtamen hoc tpe quasi cōiter suspendiē siue interponē velū aut murus inter clez et populū. ne mutuo se cō spicere possint. quasi ipo facto dicatur. Auerte oculos tuos ne vi. va. cē. In pascha vero omne tolliē velum. qz in passione domini velū templi scissum est. et p eam reuelata est nobis legis spi ritualis intelligēcia que antea latebat vt p̄miſ sum est. et apta est celestis regis ianua. et data est nob fortitudo vt vinci mſi velim⁹ a carnali concupia nequeam⁹. Verūtamen velū qđ diui dit sanctuariū a clero retrahiē vel eleuaē in ve spera cuiuslibet sabbati quadragesime quando officiū diei dñice inchoaē vt cler⁹ possit in sanc tuarium intueri. qz dñica recolit resurrectionē Hoc eciā ideo fit in ser diebus dñicis quia nulla fuit etas in qua non fuerit gaudiū eternū. Gau dium quidē figuratū qđ celo velaē qđ per velū illud signficaē. Inde est qđ diebus dñicis nō ie iunamus. et hoc ꝓpter gl̄iam dñice resurrectōis ſam p̄ma dominica signat gaudiū qđ habuerūt primi pentes in paradiso ante pcā. Secūda dñica figurat gaudiū qđ pauci habuerūt in arca noe alijs oībus diluuio submersis. Tercia qđ habue runt filij israhel alijs sub ioseph fame afflictis. Quarta qđ habuerūt sub salomone in pace viuē tes. Quinta qđ habuerūt redeūtes de captiuita te babilonie. Sexta qđ discipuli habuerūt a re surrectōe vsqz ad ascensionē. qñ cum eis p̄sencia liter fuit spōsus. In festiuitatibz ecia nouē lectio num quadragesime velū ipm eleuaē vel retrahi tur. Sed hoc non habeē de p̄maria ecclesie insti tucione. qz tunc nullū festū celebrabaē in q̄dra gesima solenniē. Sed si aliqđ festū occurrebat quacūqz die occurrerz in sabbato et in dñica de eo cōmemoracio fiebat ꝓut in canone pape mar tini habeē. Et i burcardo. l. xiij. et hoc totū ꝓpē tempis illius tristicia. postea vsus in contrariū obtinuit. vt vicz festū nouem lectionū in suo die sollenniē celebreē. et nichilomin⁹ ieuneē. Rur sus cortine in festiuitatibz extendunē in ecclijs ꝓpter ornatū vt p visibiles ornat⁹ ad inuisibiles moueamꝰ. que sunt qñqz varijs coloribz colorate vt p̄missuz ē vt ex diuersitate colorū ipoꝝ notetur qđ homo qui est dei templū ornat⁹ eē debet varietate seu diuersitate virtutū. Cortina alba signat vite mundiciā. Rubea caritatē. Viridis cō templacionē. Nigra carnis mortificacionē. Liui da tribulacionez. Adhuc sup cortinas candidas suspēdunē qñqz pannꝰ varij coloris. ad notandū qđ cor nostꝝ purgatū esse debet a vicijs et in eo debēt esse cortine virtutū et varietas bonorum opm. Porro in festo natiuitatis dñi quedā eccle sie nullos suspendunt pannos. quedam viles. et quedā bonos. que nullos suspendunt nostrum figurant ruborē. et si eīn maximū sit nobis gau diū de nato saluatore. non tñ debem⁹ esse sine ru more. ꝓeo qđ tīn fuit peccatū qđ dei filius seip̄m ꝓpter nos exinanuit formam serui accipiēs. Et ꝓterea eciaz in ipius obitu non cum leticia sol lennizam⁹. sed acerrimū ieiumū facim⁹ cum tam in alioꝝ sanctoꝝ obitu leti sollennizem⁹. et ali quantulū lauciis in cibo et potu nobis idulgea mus ꝓut in. vj. pte sub parasceue diceē. Rubor quippe nobis est qđ dñs mortu⁹ est ꝓpter pecca ta nostra. sancti vero nō ꝓpter peā nostra. sed ꝓpter xp̄m passi sunt. Qui viles suspendūt figu rant qđ dñs suile induit formā. et qđ vilibz pan nis eo die inuolut⁹ fuit. Qui bonos gaudium de rege nato habitū attendūt. et quales esse debea mus in recepcione tanti hospitis oñdunt. In qui busdā ecclesijs altare in pasca p̄ciosis ornaē pal leis. et supponunē velamina triū colorū. rubeum subalbū. et nigrū. que tria tpa designāt. Prima lectione et responsorio finitis remoueē velamē nigrū. qđ temp⁹ ante legē signat. Secūda lectio ne et respōsorio finitis remoueē subalbū. quod tp̄us sub lege designat. Tercia finita remoueē rubeū qđ tempus gracie significat. in quo p xp̄i passionē ad sancta sanctoꝝ. et ad eternā gl̄iam nobis aditus ptz. De pannis vero et vestimētis altaris in tractatu de altari dictū est. In p̄cipuis festiuitatibus thesauri ecclesie in publicū edunē ꝓpter tria. Primo ꝓpter consideracionē cautele. vt vicz appareat quā cautus fuerit in seruando qui illū seruare teneē. Secūdo ꝓpter sollennitatis veneratōez. Tercio ꝓpē oblatōis memoriā vicz m̄ memoriā illoꝝ qui prius ea eccl̄ie obtulerūt. Dđ aūt ecclesia ītus et non exē festiue ornaē mi sterialiter immit qđ oīs gl̄oria eius abintus est. Licet eīn exterius despicabil̄ sit. in anima tamē que sedes dei est radiat. unde illud. Nigra sum sed formosa cē. Et dñs p ꝓpheta. Etenī hereditas mea p̄clara est michi. Propheta eciā obiderans hoc ait domino. Dilexi decorē dom⁹ tue qē. quā specialit fides spes et caritas exornant. Ecclesia quoqz materialis et eciā spūalis mundari debet de quo in serta pte sub ti. de pasca et de. v. feria cene diceē. In nonnullis ecclesijs oua structionū et huiōi que admiracionē inducunt. et que raro videntur consueuerūt suspēdi. vt per hoc popu lus ad ecclesiam trahaē et magis afficiaē. Rur sus aiunt quidā qđ structio tanḡ auis obliuiosa derelinquit in sabulo oua sua demum quadā stel lavisa recordatur. et redit ad illa aspectu suo fo uens ea. Qua ergo in ecclesijs suspenduntur ad no tandum qđ homo ꝓpter peccatū a deo derelictus si tandem diuino lumine illustratus. recordatus delictorum suorum penituerit. et ad ipsū redie rit per aspectum misericordie illi⁹ fouetur. per quem eciam modū dicitur in luca. qđ respexit do minus petrum postḡ negauit xp̄m. Suspendun tur eciam vt in illis vnusquisqz cōtempletur qđ homo facile deum obliuiscit. nisi per stellā idest spiritus sancti graciā influentem illustratus ad eum redire per bona opera recordetur. Pane in primitiua ecclesia sacrificiū fiebat in vasis ligne is. et vestibz cōmunibus. tunc enim erant ligneꝰ calices et aurei sacerdotes. nunc vero ecōtra est

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sed seuerin9 papa instituit qꝫ in vitreis fieret quia vero illa fragilia erant·ideo vrbanus papa et eciam concilium remen· statuit qꝫ m argẽteis vel aureis vasis sacrificeẽ vel ꝓpter paupertatẽ in stanneis qui non eruginanẽ· non tamẽ in ligneis vel ex auricalco· Non ergo debet esse de vitro ꝓpter periculũ effusionis·non de ligno quia cum sit potosũ et spongiosum corpus sanguinẽ absorberẽt· non de ere vel de auricalco quomã ob vnã virtutem eruginẽ vel vomitum ꝓuocaret·Et nota qꝫ calicis nom̃ a veteri a nouo testamento originẽ traxit· Vnde hieremi·Calix aureus babilon inebrians omnem terram·Et dauid·Calix in domo domini vini meri plen9 mixto·Et alibi·Calicem salutaris accipiã et no·d·in· Itẽ in euangelio·Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum· Item accipiens calicem gracias egit·Calix autẽ aureus significat thauros sapiencie in xp̃o absconditos·Argenteus mundiciaꝫ culpe· Stanne9 inuit similitudinẽ culpe et pene Stannum em̃ est mediũ inter argentũ et plumbum·et caro xp̃i licet non fuerit plumbũ·i·peccatrix·fuit tamẽ carni similis peccatrici·et licet non fuerit argentum idest passibilis ꝓpter suam culpam·fuit tamẽ passibilis ꝓpter nostrã·quia languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portauit· De calice et patena diceẽ sub ti· de consecracionibus et vnctionibꝫ·Nempe si qs tenui religione tentus dicat·qꝫ dominus p̃cepit moysi vt cuncta vasa tabernaculi in omnes vsus et cerimonias ex ere faceret·vt legiẽ exo·xxvij· et·xxxviij·c·qdꝫ huiõi p̃ciosa vasa et ornamẽta poterãt venũdari et dari paupibꝫ similis ẽ iude et mulieri vnguentarie contrarius·hoc em̃ agim9 non qꝫ deum nim9 vilia ornamenta delectent q̃ aurea·sed quia cum omẽs qui diligunt deũ libenter offerunt·per diuinã latriam· suam vincunt auariciam· Preterea hec diuine pietatis officia moralia sũt et future glorie significatiua·Vnde eciam in veteri lege ex auro ·iacincto·purpura·cocco bis tincto et bisso retorta ·et alijs p̃ciosis sup humerale fieri precipiẽ·vt quãta sacerdos virtutũ diuersitate clarescere debeat demonstretur et altare et ꝓpiciatoriũ ac candelabꝫ et alia vasa et ornamenta altaris ex auro fieri et argẽto·exo·xxv·et·xxx·et·xxxviij·c· Tabernaculum quoꝫ ex diuersis p̃ciosis fieri p̃ceptum est ꝑ dictum est sub ti·de eccl̃ia·Legalis em̃ pontifex alijs diuersis p̃ciosis vtebatur ornamẽtis prout dicetur in tercia pte sub ti·de lega·mdumentis de hoc eciã sub ti·de ecclesie dedicacione ꝓpe p̃ncipium diceẽ·Porro prohibitum est in concilio aurelianen̄·ne diuina misteria presentẽ ad nupciarum ornatũ ne improbꝫ tactu vel pompa secularis luxurie polluanẽ·quo nimiꝫ ostendiẽ qꝫ ex veste cuiuscumqꝫ psone fieri non debet casula·vel aliqs sacris misterijs deputand9 ornatus Stephanus quoqꝫ papa statuit ne vestimentis ecclesie in alijs vsibus quis fruaẽ·quodqꝫ msi a sacratis hominibus tanganẽ ne vicio quo baltha sar regem babilonie p̃cussit sup. hoc transgediẽtes veniat· Clemẽs eciã papa statuit ne mortui sepelianẽ vel inuoluanẽ seu operianẽ vel eciam feretruꝫ cum palla idest pannis altaris·aut cum mappa qua calix inuoluiẽ· seu cum qua sacerdos manus post consecracionẽ tergit·Quando vero palle idest et corpalia·et vela idest ornamenta altaris seu cortine sup altare pendentes sordidate fuerint· dyacon cum mĩstris humilibꝫ illa lauent intra sãctuarium et non extra· Pro velis autem lauandis que ad cultũ altaris pertinent noua peluis habeaẽ· Pallevero idest corporalia in alia pelui lauentur·Vela quoqꝫ ianuarũ idest cortine que extendunẽ in ecclesijs in festis et·xl in alia pelui lauenẽ· Hinc est qđ statutum est in concilio plerden̄·qꝫ ad corporale lauandũ·et ad pallas altaris ꝓpria habeanẽ vasa foris in quibꝫ michil aliud laueẽ· Sed sc̃m eundem clementẽ si altaris palla·idest vestimẽta altaris vel cathedra in qua sedet sacerdos sacris vestibꝫ indutus vel candelabrũ·vel velum·idest pannus vel cortina sup altare pendens fuerint vetustate consũpta·crementẽ·et cineres vel in baptisterio vel in pariete aut in fossis pauimẽtorum vnde non fit trãsitus iactenẽ·Et nota qꝫ ecclesiastica ornamenta benedicunẽ·vt diceẽ sub ti·de consecratõnibus et vnctionibus·

De campanis·

Campane sunt vasa enea in nola ciuitate Campanie primo inuenta·Maiora itaqꝫ vasa campane a campania regione·minora vero nole a nola ciuitate dicunẽ· Pulsatur aũt et benedicitẽ campana·vt per illius tactum et sonitũ fideles inuicẽ muitentur ad premiũ·et crescat in eis deuocio fidei fruges mentes et corpora credenciũ seruentur· procul pellanẽ hostiles exercit9 et omnes insidie inimici fragor et grandinũ ꝓcella turbinũ impetus tempestatum et fulguꝫ temperenẽ·infestaqꝫ tonitrua et ventoꝝ flamma suspendatur· spiritus procellaꝝ et aeree potestates ꝓsternantur·et vt hoc audiẽtes cõfugiant ad sancte matris ecclesie gremiũ ante sancte crucis vexillũ cui flectiẽ omne genu cẽ·sicut hic singula in benedictionibus campane habenẽ· Sciendũ autẽ est qꝫ campane quaꝝ sonoritate conuenit populus ad ecclesiam ad audiendũ et clerus ad annunciandum mane misericordiã domini et veritatẽ ei9 per noctẽ·significant tubas argẽteas quibus in veteri lege populus ad sacrificandũ accersiebatur·de quibus diceẽ in·vj·parte sub pentẽ·quẽ admodũ em̃ vigiles in castris tubis·sic et ecclesiarum ministri campanaꝝ sonitu se excitant vt contra insidiantẽ dyabolum pernoctent· Signa igiẽ nostra enea sonoriora sunt tubis veteris legis·quia tunc notus erat deus in iudea tantum nunc vero in omni terra· Sunt eciã duribiliora significant eciam predicacionẽ noui testamenti fore ãpli9 duraturã tubis et sacrificiis veteris legis·quia vsqꝫ ad mundi finẽ· Siquidẽ cãpane

Pdicatores significant qui fideles ad filitudinez campane ad fidem vocare debent·qđ significatū est in eo q dominus p̄cepit moysi vt faceret ve stem summo pontifici habentē·lxxij·tintinabula que sonarent cum pontifex in sancta sanctorum ingrederet·Ipsum ergo vas os p̄dicatoris designat·unde illud apli·Factus sum velut es sonās siue cimbalū tinniens·Duricia metalli fortitudi nem designat in mente p̄dicatoris·Unde domi nus·Dedi frontem tuā duriorem frontibus eorz Plectrum seu ferrū qđ interius ex vtraqz parte feriens sonū reddit doctoris linguā qua sciencia ornatur·et que vtrumqz testamentum resonare facit figurat·Prelatus ergo absqz sciencia p̄di cationis erit quasi cāpana sine plectro·unde illud gregorij·Sacerdos si p̄dicationis est inscius q̄ clamoris vocem dabit·est p̄co mutus·est etem quasi canis mutus latrare non valens Ipsa vero percussio denotat q p̄dicator primū debet per correctionē in se vicia ferire et postmodū ad alie na exprobrāda accedere ne cōtra doctrinā apli aliis p̄dicans ipse reprobus inueniat·Unde p̄s Peccatori autē dixit deus quare tu enarras iusti cias meas et assumis test·meum p os tuum·Que nanqz passionis exemplo plerūqzaccendit quos erudicioē v̄bonis mouere nequit·Vinculū vero quo plectrum vasi coniungit seu ligat est mode racio qua lingua temperat que ad tactū corde idest ad auctoritatē scripture linguā mouz pre dicatoris·Lignum in quo campana pendet lig num dominice crucis signat· quod ideo quādoqz a superioribus cōtinetur·quia crux ab antiquis patribus nunciat·Instrumēta quibz ipm lignū alligatū seu affixum est oracula sunt ꝑphetaruz Ligatura vero ferrea qua campana ligno con iungitur caritatez denotat·per quā predicator indissolubiliter cruci affixus gloriatur dicens· Mihi absit gloriari nisi m·c·d·n·Cauilla ligno affixa qua mediante campana pulsat rectā p̄di catoris mentem signat qua diuinis mandatis in hærens illa fidelium auribus per frequentē pulsa cionem inculcat·Funis autē ab illa pendens qua campana pulsat est humilitas seu vita p̄dicato ris·Funis etiā ipsa vite nostre mensuram oīdit Ad hec cum funis inicium habeat a ligno m quo campana pendet per qđ crux dominica intelligit recte sacram scripturā a ligno sancte crucis de scendentem designat·Sicut etiā funis ex tribus est funiculis·ita et scriptura ex trinitate consi stit scz ex historia·ex allegoria·et ex moralitate Funis ergo descendens a ligno in manu sacerdotis est scriptura a misterio crucis descendens in ore predicatoris·Rursus ideo funis vsqz ad manus quibus continet extenditur·quia scriptura vsqz ad opera transire debet· Funis quoqz eleuatō et depressio in pulsādo denotat q sacra scriptura aliquando loquit de altis·aliquādo de inferiori bus·seu q p̄dicator quandoqz ꝓpter aliqs alta dicit·quandoqz ꝓpter alios condescendit·iuxta illud apostoli·Siue extendimꝰ ꝓpter deum·siue

odescendimꝰ ꝓpter vos· Ad hoc sacerdos deor sum funē trahit dum ad actiuā vitam a contem placiōe descendit·ipse vero rursū trahitur dum scriptura docente in contemplacionē erigitur· deorsum eciam trahit dum scripturā ad literam que occidit intelligit·sursum trahit dum spiri tualiter eam exponit·Rursus sc̄m gregorium· deorsū trahit et sursum trahit·dum in ea se me titur quantū viz in prauis iaceat·et quantū ad bona facienda proficiat·Sed et ex tractu fumis campana resonat·populus ad exposicionē sacre scripture aduna·p̄dicator audit et populus in vnitate fidei et caritatis vnitur·Sacerdos itaqz qui se recognoscit p̄dicacionis debitorez non se hubēbat a mouendis signis·q̄m et filij aaron clā genbāt tubis·Funē ergo mouet qui fratres aut populum ex officio conuocat·Annulus in fine cor de p quē in plerisqz locis corda trahit est coro na premij seu perseuerancia in finem vel est ipa diuina scriptura·Porro sauinian papa statuit vt hore diei per ecclesias pulsent·Et nota q ad diuina officia per·xij·diei horas campane cōmu nit duodecies pulsant·viz in prima hora semel et in vltima similiter semel·qz ab vno deo omnia et idem vnus erit omnia in oībus· In tercia pul satur ter pro secūda tercia et quarta horis que sub illis cantant·Similiter et sexta ter ꝑ tribz videlicz ꝑ quinta pro sexta et·vij·horis·Similr in nona ter pro tribus· Ad vespas vero que est xj· hora non solū semel sed multipliciter quia in tēpore gracie multiplicata est p̄dicacio aplōz Item in nocte ad matutinū sepe·quia sepe excla mandū est·Exurge qui dormis·et exurge a mor tuis·Communiter tamē ter pulsat in nocturnis primo cum squilla que significat paulum acute p̄dicantem·Secūda pulsacio significat barnabā sibi associatum·Tercia innuit q̄ iudeis repellen tibus verbū dei· apli conuerterūt se ad gentes quas in fide trinitatis quatuor euangeliorz im buerunt disciplinis·Unde et quidaz quater pul sant·Et nota sex esse genera tintinabulorz quibz in ecclia pulsat·scz squilla·cimbalū·nola·nolula seu dupla campana·et signū· Squilla pulsat in triclinio idest in refectorio·Cimbalū in claustro Nola i choro·Nolula seu dupla in horalogio·Cā pana in campanili·Signū in turri·quodlibet tri horum potest generaliter tintinabulū nuncupari· Variis ergo designanter vocabulis·quia p̄dicato res per illa designati ad multa necessij sunt·Sane in tota septuagesima·sub qua quadragesima cō tinetur·in diebus ꝑfestis non debet pulsari nec dupulsari sed solum simpulsari·idest simpliciter pulsari ad horas diei vel matutinas·In ecclesijs tam bene ordinatis bis pulsat ad primā·Primo ad inuocandū·Secundo ad inchoādum·In tercia ter secundū numerum horarz que sub illa pulsan tur vt premissum est·vna ad inuocandū·alia ad congregandū·tercia ad inchoandū· Similr fit in sexta et in nona·et eedem campane et eodem ordine pulsantur ad matutinas simpliciter· Ad

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

missam vero et ad vespas duabus dumtaxat campanis pulsaē. In mmoribz vero ecclesijs simplr tantū pulsandū est iuxta p̄missa. et hoc in ferijs In dominicis vero et solemnibus diebz prout in alijs temporibz cōpulsaē. Quia eñ p̄dicatores qui p campanas figurātur tpe gracie crebrius habūdant et oportune et importune instant. Jdcirco in festis que ad graciā pertinēt campane tumultuosius tinniūt et plurius concrepant vt dormiētes et ebrios excitent ne dormiant vlē modum. Quid autē significet cōpulsacio quādo cantaē. Te deum laudamꝰ. in quita pte sub tide nocturnis diceē. Verum aliquo moriēte campane debent pulsari vt populꝰ hoc audiēs oret pro illo. p mulierē quidē bis. p eo q ipsa mueñit alteritatē. Primo eñ fecit hominem alienū a deo. quare seda dies non habuit benedictionē. Pro viro vero ter pulsaē. q primo inuenta est in homine trinitas. Primo eñ formatꝰ est adā de tra. deinde mulier ex adam. postea homo creatus est abutroq. et ita est ibi trinitas. Si aūt clericus sit. tot vicibus simpulsaē quot ordines habuit ipe. Ad vltimum vero compulsari debet cum omnibus campanis. vt ita sciat populus p quo fit orandū. Debet eciam compulsari quando fumus ad ecclesiā. et quando de ecclesia ad tumulum deportaē. Cetera campane in p̄cessionibus pulsāē. vt demones timentes fugiant prout in quarta pte sub ti. de accessu pon. ad al. dicetur. Timent enīz auditis tubis ecclesie militantis scz campanis. sicut aliquis tirannus timet audiens in terra sua tubas potentis regis inimici sui. Et hec eciā est causa quare ecclesia videns cōcitari tempestatem campanas pulsat vt scz demones tubas eterni regis campanas audientes territi fugiant. et a tempestatis concitacioē quiescant etvt ad campane pulsacionē fideles admoneañ et p̄uocenē p instanti piculo oracioni insistere Silent autē cāpane triduo ante pasca. vt diceē in sexta parte sub quita feria cene. Rursus campane tempe interdicti silent. q sepe ob delictū subditorum impedit lingua predicatora. iuxta illud ap̄hete. Linguam tuā adhere facia palato tuo. quia domus idest populꝰ exasperans. idest inobediens est. Habet eciā eccla organa. de quibus in quarta pte sub ti. de sanctis diceē.

De cimiterio et alijs locis sacris et religiosis

Nunc de cimiterio et alijs locis sacris ac religiosis locis dicamus. Bane venerabiliū locoz alia sunt humane necessitati deputata. alia oracioi dicata Loca humane necitati deputata fūt zenodochiū zenotroiū qđ idem est vasa hominū ieronthacho miū orphanocrophiū a telphotrochiū. Sancti etem patres et religiosi principes huiōi instituerūt loca in quibus paupes. peregrini. senes orphani. infantes. emeriti. infirmi imbecilles et saucij reciperenē et foueren. Et nota q gerota grece dicit senex latine. Locoz aūt oractōi dicatoz alia sunt sacra. alia sunt sancta. alia religiosa. Sacra sūt que per manus pontificū rite dedicata et deo sanctificata sūt. que varijs noībus appellañ. put sub ti. de ecclesia p̄missum est Sancta sunt loca emunitatis siue p̄uilegiata seruitoribus et mistris ecclesiaz deputata. de quibus videlicet sub interminacioē certe pene vel a iure vel per speciale priuilegium interdicit. ne quis illa violare p̄sumat. sicut sunt atria ecclesiarum et in quibusdam locis claustra infra que sunt domus canonicoz. in quibus reis cuiuscūq sceleris confugientibus si se ibi receperit securitas prestaē. Et secūdum statuta legalia porte et theatra ciuitatū. Religiosa sunt vbi cadauer hominis integrū vel eciam caput tātum sepeliē q nemo potest duas sepulturas habere. Corpꝰ vero vel aliqđ aliud membz absq capite sepultum non facit locum religiosū sed et sedm legalia instituta cadauer iudei vel gentilis vel infantis nondum baptizati. locum in quo sepultū est religiosū facit. secundū religionem tamē cristianam et canonicam doctrinam soli xp̄iani cadauer locum facit religiosū. Et nota q quicqđ est sacz est religiosum et non econtra. Cetez locus iste religiosus diuersimode appellaē. vicz cimiteriū poliantrum. siue andropolis quod idem est. Itē sepulchz mansoleum quod idem est dormitoriū tumulus. monumentū. ergasculū. sarthopha gꝰ piramis. bustum. vrnā. et spelunca. Cimiterium dicit a cimē qđ est dulce. et sterion qđ est stacio ibi enī dulciter defunctoz ossa quiescūt et salua totis aduentū expectant. Vel quia ibi sunt cimites. idest vermes vltra modū fetentes. Poliantrum dicit quasi pollutū antrū. ꝓpter cadauera hominum ibi sepulto z. Vel poliantz interpretatur multitudo viroz. a polis quod est pluralitas. et antros quod est vir. et secundū hoc ꝓprie dicitur cimiteriū ꝓpter multitudinē hominū ibi sepultoz. Similiter et antropolis qđ idem est Sepulchrum dicit quasi sine pulsu. quia qui ibi sepelitur pulsu caret. vel est locus vbi ossa conduntur. Mansoleū dictū est a quodā qui dictus est mansoleus qui fuit dives et potens. et ab arthemesia eius vxore valde dilectꝰ adeo q eo defuncto ipa glorioſum ei cōstruxit sepulchz. qđ vocauit mansoleū a nomine viri sui. Exinde igitē mos inoleuit vt quelibet p̄ciosa sepultura mansoleum nuncupeē. Dormitoriū dicit a dormiēdo q ibi corpora sanctoz quiescunt qui in domino dormiunt. Tumulꝰ quasi tumens tellus. quoniā homie in terra sepulto terra aliquantulū eleuaē Monumentum dicit quia monet mentē cuiuslibz inspicientis vt recordetur quod cinis est et in cinerem reuertetur. Ergasculum dicitur ab ergaquod est opus vel ab ergaquod est labor et sterion quod est stacio. ibi enim requiescunt corpora eoz qui in domino moriuntur. Vnde beati mortui qui i. d. m. āmodo iam dicit illis spūs ac. Sarcophagus dicit a sarcos qđ est caro et phagin quod est comedere. quia ibi caro comeditur idest consumit. Piramis dicit a pir qđ est ignis

quia corpora igne exemata et incinerata ibi re-
condebanē. Vel quia sicut igms a lato incipit et
tendit in acutū. sic et piramis. Et est genꝰ altis-
sime sepulture Tale est rome in quo fuerūt cine
res iulij cesaris collocati. et corrupto vocabulo
vulgariter vocatur acus sancti petri. que tamen
iulia dici deberz. Similem piramidem fieri fecit
cesar iuxta turomū. ꝑ ripam ligeris. et reclusit
ibi cineres cuiusdam militis amici sui interfecti.
Bustum vero a nomine contenti nomen traxit cō
tinentis. locꝰ viez in quo busta siue humana cor
pora sepeliebanē. Urna dicta est eo ꝙ antiquis
moris fuit humana corpora rogo comburere. et
cineres in terreis vrnis collocatis seruare. Spe
lunca quandoqz dicitur duplex vt iam diceē. Ci-
miterium iniciuz habuisse diciē ab abraham qui
emit agrum ab ebron in quo erat duplex spelun
ca. vbi ipse sepultus est. et sara. ysaac. et iacob.
et adam. et eua. ꝓterea eī emit vt sibi et suis
sepultura essz. Duplex spelūca ideo ibi erat quo
niam duo ibi sepeliebanē cōtigue. s. vir et vxor
vel in vna viri. et in altera mulieres. vel ꝙ vni-
cuiqz illic sepeliendo duplex spelunca in modum
cathedre fiebat. Unde dicit hieronimus ꝙ tres
patriarche sepulti sunt in ciuitate ebron in spe
lunca duplici cum tribus vxoribz suis. Sepelie-
bantur autē quasi sedentes. et superior pars spe
lunce que truncū capiebat a natibus supꝰ. diceba
tur vna spelunca. pars vero inferior que capie-
bat pedes crura et femora. dicebaē alia spelūca
Sane non debent passim omnes intra ecclesiā se
peliri. videtur eī ꝙ locus sepulture non profit
Lucifer nanqz de celo fuit ꝓstratus. et adam de
paradiso eiectus. et que loca his meliora sūt. Item
ioab in tabernaculo interfectus est. et iob in ster
quilinio triūphauit. ymo obesse dicatur si quis
indignus et peccator in ecclesia sepeliaē. Legiē
eī in dyalogo beati gregorij. libro. iiij. c. lvj. ꝙ
cum quidam flagiciosus in ecclesia beati faustini
brixieñ. sepultus fuisset. eadē nocte beatus fau-
stinus apparuit custodi eiusdem ecclesie dicens.
Dic episcopo vt ꝓiciat hinc carnes fetētes q̄s
hic posuit. alioqñ ipsa die. xxx. morieē. Custos
timuit hec dicere episcopo. et episcopꝰ die. xxx.
subito mortuus est. Legiē eciā ibidem m. c. lvij.
de quodam alio qui sepultꝰ fuit in ecclesia ꝙ ca
daver eius postea inuentū est extra ecclesiam et
linteamina remanserūt in loco suo Et augustin⁹
inquit. Quos peccata grauiora deprimunt. si in
locis sacris sepelire se faciunt. restat vt de sua
presumpcione iudicenē. quia eos sacra loca nō
liberant. sed culpa temeritatis accusat. Nullum
ergo corpꝰ debet in ecclesia aut ꝓpe altare vbi
corpus domini et sanguis cōficitur sepeliri. nisi
corpora sanctoꝝ patrum qui dicunē patronī. i.
defensores. qui meritis suis totam defendūt pa
triam. et episcopi. abbates. et digni p̄spiteri et
laici fūme sanctitatis. sed cūcti debent circa eccle
siaz sepeliri. puta in atrio. aut in porticu. aut in
exedris siue voltis ecclesie exterius adherentib⁹
aut in cimiterio. Dicunt eī quidam ꝙ loco. xxx.
pedum circa ecclesiā debet ad hoc consecrari. alij
vero solū circuicionē quam facit eps dedicans
ecclesiam ad hoc sufficere dicunt. Augꝰ. dicit in
libro. de cura ꝓ mortuis agenda in fine ꝙ sepe
liri aput martiꝝ memorias in hoc defuncto pro
dest. vt emendās eū eciā in martirū patrocinio
affectus ꝓ illo supplicacionis augeaē. Antiqui-
tus solebant homines in ꝓpriis domibus sepeliri
sed ꝓpter cadauerum fetorem statutum fuit vt
extra ciuitatem sepelirenē. Et quendā locum cō
munem sanctū ad hoc deputabāt. Nobiles vero
sepeliebanē supꝰ montes et in medio montium et
in radicibus eoꝝ et in ꝓpriis prediis. Ceteruz si
quis in obsidiōe interficiaē nec possit cimiterū
haberi sepeliaē i loco vbi potest. Si vero nego
ciator vel peregrinꝰ moriaē in equore et fuerit
terra vicina sepeliaē ibi. ꝙ si portus remotꝰ sit
in aliqua insula ꝓpinqua sepeliaē. Si aūt terram
non vidant. fiat ei domūcula de ligmis si haberi
possunt. q̄piciaē in mari. in cimiterio autē xp̄ia-
noꝝ non nisi xp̄ianus baptisatus sepeliri debet
nec tamen omms. quoniā nullus in maleficio inē
fectus si maleficium sit mortale peccatū. vt si sit
interfectus in adulterio. vel latrocinio vel in lu
dis gentilūm. Et ideo vbi quis inuenīē mortuus
ibi sepeliaē ꝓpter dubium cause mortis eius. Si
vero quis subito moriaē in ludis cōsuetis. vt in
ludo pile sepeliri potest in cimiterio. qz nemini
nocere intendebat. Sed quia mundialibus occu-
pabaē aunt quidā ꝙ sepeliri debet sine psalmis
et sine ceteris mortuoꝝ obsequis. Sed et si quis
impetens alium in ira vel tumultu impetens
moriatur. nec sacerdotē peciit. nō debet sepeliri
in cimiterio vt quidā dicūt. nec is qui manu pro
pria mortem sibi ascuit. Pecus si vim ad tutelā
sui vel suorum repellebat. et alias in penitencia
manebat. Si vero non ꝓpter aliquā manifestam
causam. sed solo dei iudicio quis subito moritur
potest in cimiterio sepeliri. Justꝰ eī in quacūqz
hora moritur saluaē. presertim si dabit operam
alicui licite rei. Defensori iusticie et pugnanti in
prelio iusto occisis cimiteriū et officiū libere con
cedūtur. interfecti tamē in ecclesiā non portenē
ne pauimentū sanguine polluaē. sed et si aliquis
rediens de lupanari vel de aliquo loco vbi forni
catus sit. in via occidaē. vel aliquo casu inconsi-
tens moriatur. non sepelieē in cōmuni cimiterio
et hoc si legittime ꝓbari potest eum fornicatuz
fuisse. nec constat eum postea ofessum vel cōtri
tum fuisse. alioqñ sepeliri debet. Rursus mulier
moriens in ptu non debet in ecclesia poni vt quī
dam dicunt. ne pauimentū ecclesie sanguine pol
luatur. sed extra ecclesiā ei dicatur obsequiū. et
in cimiterio sepeliaē. qđ non placz. alioqñ pena
sibi vertereē in culpam. Unde licite in ecclesiam
fertur. ita tamen qđ ecclesia a maculis corporis
ne polluaē diligenter caueaē. Partus tamen de
ventre ipius extractus mortuꝰ et nō baptizatꝰ
extra cimiteriū sepeliaē. Sunt tamen qui dicūt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

q̄ partus debet viuere cum muliere in cimiterio sepeliri. eo q̄ pars viscerum esse censet. Sane vir et vxor in eodem sepulchro ponendi sūt exēplo Abrahe et sare. vbi specialē non elegerint sepulturam. Vnde et thobias p̄cepit filio vt cum matē illius compleuisset dies suos. locaret eam in eodē sepulchro cum eo. Itē quilibet in sepulchro parentum tumulandus est. nisi ex deuocione alibi elegerit sepeliri. Ceterum in concilio maguntinen. statutū est q̄ suspensi qui p̄ suis peccatis penā extremam p̄soluunt. exquo confessi sūt vel confiteri desiderauerunt. et cōicauerunt. in cimiteriis sepeliri possint. et oblaciones et misse fieri p̄ eis Qualiter humanū corpus sepeliēdum sit. dicē in. vij. parte sub ti. de officio mortuoꝝ.

De ecclesie dedicacione.

Quia de ecclesia et altari in superioribus mencio facta ē. ꝓsequens ē vt aliqua de illoꝝ dedicacione subiciamꝰ dicentes. Primo vnde consecracio ecclesie ortum habuit. Secundo p̄ quos. Tercio quare. Quarto qualiē ecclesia dedicē. et q̄d significet tam ipa dedicacio q̄ singula que in ea aguntur De officio vero festi dedicacionis ecclesie in. vij parte dicē. Primo igit̄ dicendū est vnde dedicacio ecclesie inicium habuit. Super quo nōdum est q̄ moyses domino p̄cipiente fecit templū et sacrauit illud cū mensa et altari eius et ereis vasis et vtensilibus ad diuinum cultum explendū. Et non solum diuinis p̄ceptis ea sācrauit. verū eciā sancti olei vnctione. dño iubente liniuit. Legit̄ eīm dominus p̄cepisse ipsi moysi vt crisma conficeret quo vngeret tabernaculū in dedicacione et arcam testamenti. Salomon quoq̄ filius dauid iubente dño pfecit templum cum altari. et reliq̄ ad diuinum cultū pagendum cōsecrauit sicut in libro regum habet̄. Sa buch dono sor eciam rex vocauit omnes satrapas optimates et tirannos ad dedicacionē statue auree quā fecerat. Iudei ergo sicut legit̄ in burchardo. liij. c. Iudei loca in quibus dño sacrificabāt diuinis habebāt supplicacionibus consecrata. nec in aliis quā deo dedicatis locis munera domino offerebāt. Si igitur ille qui vmbre legis deseruiebant hoc faciebant quantomagis nos quibus veritas patefacta est et gracia et veritas per ih̄m xp̄m data est. templa domino edificare et ꝑput melius possimus ornare atq̄ ea diuinis p̄ceptis et sanctis vnctionibus cum altaribus et vasis vestibus quoq̄ et reliq̄s ad diuinum cultum implendū vtensilibus deuote et solēniter ex institucione felicis pape. iij. sacrare debemus. Rursus cum in syria in ciuitate baruth iudei quandā ymaginem crucifixi pedibus conculcarent et latus eius p̄forarent. mox inde sanguis et aqua exiuit. Iudei aūt hoc viso mirati sunt. et infirmi eorum hoc sanguine delimiti ab omnibus infirmitatibus suis liberati sunt ꝓpter quod omnes xp̄i fide susceptā baptizati sunt et synagogas eorum in ecclesias consecrauerūt et inde mos moleuit vt ecclesie dedicentē cum p̄ius tantum altaria consecrarent̄. Et ꝓpter hoc eciā miraculū ordinauit ecclesia fieri memoriā dominice passionis. v. kl̄. decembris. et rome dedicata est ecclesia in honore saluatoris vbi quedam ampulla cum illo sanguine reseruat̄. et solenne festum tunc agit̄. Secundo notandū est q̄ solus pōtifex potest ecclesias et altaria dedicare. qm̄ gerit ymaginē et figuram summi pontificis xp̄i spūaliter dedicantis. sine quo non possumus in gracia stabilire. Vnde ip̄e ait. sine me nichil potestis facere. Et ps̄. Nisi dñs. edificauerit. Vnde concilium carthaginen. p̄hibet hoc facere sacerdotem. nec potest hoc alicui inferioris ordinis demandari. Vane ecclesia vt sacri edocēt canones dedicanda nō est nisi prius dotata sit. et ex licite acquisitis. Legitur em̄ q̄ dum quidam episcop9 ecclesiam de vsuris et rapinis constructā consecraret. vidit post altare dyabolū stantē in cathedra in habitu pontificali. qui dixit ep̄o. Cessa ecclesiam cōsecrare. ad meam em̄ iurisdictionē p̄tinet. cum sit ex vsuris et rapina facta. Episcopo vero et clero territis et inde fugientibus. dyabolus continuo ip̄am ecclesiā cum grandi strepitu destruxit. Rursus ecclesia que p̄ questu cupiditatis cōstructa est dedicanda non est. et cui dos sufficiens assignata non est. et in qua paganus vel infidel̄ sepultus est. donec inde fuerit electus et ecclesia abrasis p̄ius pietibus. vel tigmis reconciliata. idem eciam est de excōicato. Si vero mulier p̄gnans illic sepulta sit. ea non electa poterit consecrari. licet partus baptizatus non sit quanḡ quidam aliter scripserunt sapientes. et potest eciā consecrari diebus dñicis et priuatis et ꝑs̄ episcopi et plura altaria possunt simul ab eodem in vna ecclesia dedicari. Tercio dicendum est quare ecclesia dedicat̄. et quidem ꝓpter quinq̄ causas. Primo vt dyabolus et eius potestas inde penitus expellat̄. Vnde refert greg9 in dyalogo li. iij. c. xxx. q̄ cum quedā ecclesia arrianoꝝ fidelibus reddita consecrare. et reliq̄e sancti sebastiani et beate agathe illuc delate fuissent. populus ibidē congregatus porcum repente inter pedes huc illuc̄q discurrere senserūt. q̄ fores ecclesie repetēs a nullo videri potuit. omnesq̄ in ammiracionē cōmouit. quod idcirco dñs ostendit vt cunctis patefieret vt de loco eodem immundus habitator exiret. Sequēti aūt nocte magnus in eiusdem ecclesie tectis strepit9 factus est ac si in eis aliquis errando discurreret. Seda vero nocte ḡuior sonus increuit. Tercia quoq̄ nocte tantus strepitus insonuit ac si omnis illa ecclesia a fundamentis fuisset euersa statimq̄ recessit. nec vlterius apud illam antiqui hostis inquietitudo apparuit. Secundo vt ad eam ofugientes saluent̄. ꝑput legitur in canone gregorij. Et ob hoc ioab in tabernaculum fugit. et altaris cornua apprehendit. Tercio vt ibi oraciones exaudiantur. Vnde in oracione ad missam dicitur. Concede vt omnes qui huc deprecaturi conueniunt ex q̄cumq̄ tribulacione consolacionis tue

beneficia consequantur. Sic etiã otauit salomon in templi dei dedicacione. ꝑut legit̃. iij. regum. viij. c. ¶ Quarto vt ibi laudes deo soluantur. ꝑut sub ti. de ecclesia dictũ est. ¶ Quinto vt ibi sacramenta ecclĩastica ministrent̃. Vnde et ipa ecclesia dicit̃ tabernaculũ quasi taberna dei in qua sac̃menta diuina continẽtur et ministrant̃. ¶ Quarto dicendũ est qualiter ecclesia consecrat̃. et quidẽ omnibꝫ de ecclesia erectis solo dyacono ibi remanente recluso. epus cum clero ante fores ecclesie aquã non sine sale benedicit. et iterum intrinsecꝰ ardent. xij. lummaria ante. xij. cruces in ecclesie parietibus depictas. ¶ Postmodum vero clero et populo in sequenti ter circũeũdo ecclesiã exterius cum fastibulo ysopi pietes cũ aqua iam benedicta aspergit. et qualibet vice ad ianuaꝫ ecclesie veniens pcutit supliminare cum baculo pastorali dicẽs. ¶ Tollite por. prin. ve. nr̃. ¶ Dyaconꝰ deintus respondet. ¶ Quis est iste rex glorie. ¶ Cui pontifex. ¶ Dominus fortis nr̃. ¶ Tercia vero vice resecrato ostio ingredit̃ pontifex ecclesiam cum paucis ex ministris. clero et ꝑplo foris manẽte dicens ¶ Pax huic domui. et dicit letanias. deinde in pauimento fiat crux de cinere et sabulo. vbi literis grecis et latinis totũ scribit̃ alphabetũ et itez aliam aquam sãctificat cum sale et cinere et vino et altare consecrat. ¶ Deinde. xij. cruces in parietibus depictas crismate inungit. ¶ Sane quecunqꝫ hic visibiliter fiunt deus p inuisibilẽ virtutẽ in anima operat̃. que veri dei templũ est vbi fides facit fundamentum. spes erigit. caritas consumat. ¶ Ipsa em̃ ecclesia catholica ex viuis lapidibꝫ adunata dei templũ est. quia multa templa vnũ templum. quoꝝ vnus est deus et vna fides. ¶ Domus igitur dedicanda est. aima sanctificanda. Et est notandum q̃ consecracio duo efficit. ¶ Eam ipam ecclesiam materialẽ deo appropriat et nostram. scz tam ecclesie quã fidelis anime desponsacionẽ insinuat. domus nanqꝫ non consecrata est sic puella viro alicui destinata. non tamẽ dotata nec matrimonali cõmercio in vnione carnis vnita. ¶ Sed in consecracione dotat̃ et transit in ꝑpriam ihu xp̃i sponsam. quã sacrilegiũ est p adulteriũ vlterius violari. desinit em̃ lupanar esse demoniũ. vt patet in consecracione illius templi quod antea pantheon vocabat̃. ¶ Primo itaqꝫ dicẽdum est de aque benedictione sup quo dñs dicit. ¶ Nisi quis renatꝰ fuerit ex aqua et spiritu sancto nõ intrabit in regnum celoꝝ. Aqua em̃ que laudabis coribus idonea est. tantã diuinitus virtutẽ accipere meruit. q̃ sicut corpa lauat a sordibus. ita et animas mundat a peccatis. Manifestũ quidẽ est q̃ hec aqua cuius asperfione ecclesia dedicat̃ baptismũ significat. qz quodãmodo ipsa ecclesia baptizatur. Ipsa vero ecclesia illam vtiqꝫ ecclesiam designat. que in ea continet̃ scz fidelium multitudinẽ. Vñ ec ecclesia vocat̃ eo q̃ ecclesiam contineat. continens vicz ꝑ cõtento. Querendũ autẽ est quare huic aque sal admisceat̃. cum saluator noster de baptismo loquẽs nullam de sale fecerit mencionẽ. non em̃ dixit. ¶ Nisi quis renatus fuerit ex aqua salsa. vel sale mixta. vel aliqd huiusmodi. sed dixit. ¶ Nisi quis renatꝰ fuerit ex aq̃ et spiritu sancto q̃. Et idipsũ de oleo et crismate queri potest. ¶ Sed notandũ q̃ sal in diuino eloquio sepe ꝓ sapiencia ponit̃. vñ illud. ¶ Sermo vester sit sale conditus. Et dominus inquit discipulis. Habete sal in vobis et pacem inter vos. Itemqꝫ. ¶ Vos estis sal terre. qđ si sal infatuatum fuerit in quo condiet̃. Hinc etiã est q̃ scdm legẽ nulla hostia sine sale offerebat̃. sed in omni sacrificio ponebat̃. Ex quibus omnibus conuincit̃ q̃ sal ꝑ sapiencia ponitur. Est em̃ sapiencia condimentum omniũ virtutũ. sicut sal omniũ ciborum. Hinc est ergo q̃ nullus baptizatur priusqꝫ sale cibetur. etiam infantes. vt quod actu habere nõ possunt. habeant saltẽ signacione sacrameti. nec sine sale benedicit̃ aqua. De alterius aque benedictione in sequenti tractatu dicet̃. ¶ Trina autez interius et exterius cũ ysopo ex aqua benedicta asperfio trinã baptizandi immersionẽ significat et fit ꝑpter tria. ¶ Primo ꝑpter demoniũ expulsionem. ¶ Naz aqua benedicta ꝑprie de sui virtute habet demones expellere. Vnde in exorcismo eius dicit̃ vt fiat aqua exorcisata ad effugandã omnẽ inimici potestatez. et ipm̃ inimicũ eradicare nr̃. ¶ Secũdo ꝑpter ipius ecclie purgacionẽ et expiacionem. omnia nanqꝫ hec terrena ꝑpter peccatũ corrupta sunt et fedata. Hinc etiã est q̃ in lege omnia pene mundabant̃ per aquã. ¶ Tercio ꝑpter removendã omnem maledictionẽ et introducendam benedictionẽ. terra em̃ ab inicio cum fructu suo maledictionẽ accepit. eo q̃ ex eius fructu decepcio facta fuit. Aqua enim nulli maledictioni subiacuit. Hinc est q̃ domin⁹ piscẽ comedit. sed carnem nõ legit̃ nominatim comedisse nisi de agno pascali. Et hoc ꝑpter legis preceptũ in exemplum. scz abstinendi aliquando a licitis. et aliqñ eadẽ comedendi. Rursus asperfio in circuitu facta signat q̃ dñs curã suiꝝ habens mittit angelum suum in circuitu tumenciũ se. ¶ Tria vero responsoria que interim decantant̃ est hilaritas trium ordinũ fidem suscipiencium. scz noe. daniel. et iob. Et quoniã ad hãc inuocacionẽ gracia fidei spei et caritatis infundit̃. ¶ Ideo ad pedẽ et ad mediũ et ad partẽ parietis superiorẽ aspergit̃. de interiori etiam asperfione iam dicet̃. ¶ De virtute ysopi in sequenti ti. dicet̃. ¶ Triplex vero circuitus quẽ episcopus aspergendo facit triplicẽ circuitũ quẽ xp̃s fecit ꝑpter ecclesie sanctificacionẽ designat. ¶ Primus fuit quo venit de celo in mundũ. ¶ Secũdus quo de mũdo descendit in limbũ. ¶ Tercius quo de limbo rediens et resurgẽs ascendit in celũ. ¶ Triplex quoqꝫ circuitus cõdit q̃ ecclĩa illa ad honorem trinitatis dedicat̃. Ostendit etiaz triplicem statum saluandoꝝ de ecclesia. qui sunt virgines continentes. et conũgati. quod etiã dispositio ipius ecclesie materialis ostendit. ꝑut sub ti. de ecclesia dictum est. ¶ Porro trina ad supliminare ostij percussio signat triplex ius qđ xp̃us habet in

ecclesia sua ꝓpter quod sibi debet apiri· Est enim sua creacione· redempcione· et glorificatõis promissione· Nam pontifex xp̃m· virga eius pr̃atem figurat· Rursus per triplicem p̃cussionem iamue cum virga pastorali p̃dicacio euangelica intelligitur· Quid em̃ est virga pastoralis nisi sermo dum9· iuxta illud ysaie· Percuciet terrã virga ideſt sermõe oris sui nr̃· Virga igit̃ iamuas p̃cutere est aures audiencũ p̃dicacionis voce pulsare· Aures em̃ porte sunt ꝑ quas ad corda audiencium sancte p̃dicacionis verba introducimus· Vnd̃ ps· Qui exaltas me de portis mortis vt annunciem omnes laudes tuas in portis filie syon· Quid em̃ sunt porte filie syon nisi aures et auditus fidelium· Tercio triplex cum virga p̃cussio et ianuarum apicio significat q̃ per p̃dicacionẽ pastor̃ infideles vement ad fidei consensũ· Per illam em̃ porte iusticie aperiunt̃· et illas ingressi fidem confitent̃· Vnde ps· Apite michi portas iusticie· et ingressus in eas confitebor dño· Hec porta domini iusti intrabunt per eaz· Percutit igit̃ episcopus in suplimari· s· rõms dicens· Supple o vos p̃ncipes ideſt demones· seu pociꝰ homines· tollite· ideſt auferte· portas· i· ignorãciam· vestras ideſt a cordibus vestris· Interrogacio vero dyacom̃ ielusi respondẽtis in psona populi· Quis est iste rex glorie· est ignorancia populi nesciẽtis q̃s est qui debet intrare· Apericio ostij euacuacio est peccati· Recte ergo ep̃us ter p̃cutit· quia numerꝰ iste notissimꝰ et sanctissimus est· et in omni dedicacione ep̃us ter ianuas percutere debet q; sine inuocacione trinitatis nullum fit in ecclesia sacramentum· Trina vero ꝓclamacio· tollite por· nr̃· significat triplicem xp̃i potestatem· vicz quã habet in celo in mundo et in iferno· Vnde in ymno ascensionis dicit̃ Vt trina rer̃ machina celestium terrestriũ et infernorum condita flectãt genu iam subdita· Consequent̃ hostio apto intrat ep̃us· ad notandũ q̃ si debite vtã officio suo· nil ei resistere potest· iuxta illud· Domine quis resistet potẽtatui tuo Ingredit̃ autem cum duobus vel tribz vt in ore duor̃ vel trium testũ stet omne consecracionis verbum· Vel quia paucis p̃sentibus dominus se transfigurans ꝑ ecclesia orauit· Et ingrediens dicit· Pax huic domui et omnibus habitantibus in ea· quia cristus mundum ingrediens pacem inter deum et hominem fecit· Venit enim vt nos deo patri reconciliaret· Post hec dum dicitur letania ꝓstratus orat pro sanctificacione domus sam et xp̃c humiliatus ante passionẽ pro discipulis et credituris ommibz orabat dicẽs· Pater sanctifica eos in noie tuo· Postq̃ vero surrexit orat sine sal̃utacione· quom̃ non dicit· dominus vobiscũ· cum ecclesia nondũ sit quasi baptizata et qui cathecumini tantũ sunt nõ sunt digni vt eis fiat applausus· cum nondum sint sanctificati· est tamen ꝑ eis orandũ· Clerus clamans et letaniam concinẽs aplos rep̃sentat qui pro ecclesie et animar̃ sanctificacione ad deum intercedebãt

In pauimento ecclesie scribitur alphabetuz hoc modo· Fit em̃ crux de cinere et sabulo ex trãsuerso ecclesie siꝰ quã crucẽ puluerisꝫ scribit̃ alphabetum in modum crucis· literis grecis et latinis· non autẽ hebraicis· quia iudei recesserunt a fide· et scribit̃ cũ baculo pastorali· Sane alphabetũ super crucẽ scriptum tria rep̃sentat Primo quidem scriptura ex grecis et latinis fr̃is in moduz crucis facta rep̃sentat comunctionẽ seu vnionez in fidem vtriusq̃ populi iudei videlicz et gentiles per crucẽ xp̃i facta· iuxta illud· Jacob cancellatis manibus filijs benedixit· Jp̃a vero crux siue versus ex transuerso ecclesie ductus· viczvnus a finistro angulo orientis in dexter̃ occidẽtis· et alter a dextro orientis in finistr̃ occidentis significat q̃ populus ille qui prius erat dexter factus est finister· et qui erat in capite fact9 est in cauda· et ecõuerso· et hoc ꝓpter crucis virtutem Cristus em̃ ab oriente transiens reliquit iudeos in finistra· quia infideles· et venit ad gentes quibus licet in occidẽte fuissent· dat esse in dextera et tãdem a gentibus in̊ dextera orientis positis visitabit iudeos in finistro angulo occidẽtis q̃s constat deteriores esse q̃ prius inuenerit gentiles· Ideo autẽ in obliquũ et in modũ crucis· et non in directũ hec litere scribunt̃· quia ad hanc sanctam intelligenciam ptingere non valet qui crucis misteriũ non recipit· et xp̃i ꝓcedẽdo passione non se credit esse saluãdum· In malivolam animã non introibit sapiencia· et vbi xp̃c fundamentum non est· sup̃edificari non potest· Pcdo scriptũ alphabeti repr̃sẽtat paginam vtriusq̃ testamenti q̃s per crucem xp̃i adimpletũ est· In passione nanq̃ eius velũ templi scissum est· quia tunc scripture aperte sunt· et reuelata sũt facta sancto r̃· Vnde ip̃e moriens dixit· Consumatum est· In hijs quidẽ paucis literis omnis sciencia cõtinetur· et tunc crux ex transuerso ducit̃· quia vnum testam̃tum in alio continet̃· rota em̃ erat in rota· Tercio rep̃sentat articulos fidei· Ecclesie em̃ pauimentũ est nostre fidei fundamentum Elementa ibi scripta sunt fidei articuli quibz rudes ac neophiti invtroq̃ populo in eccl̃ia erudiuntur· qui se debent puluerẽ et cinerẽ reputare iuxta illud q̃s dixit abraham geñ· xviij· Loquar ad dominũ meum cum sim puluis et cinis· Scriptura ergo alphabeti in pauim̃to est simplex doctrina fidei in corde humano· Pãbuca seu baculꝰ quo alphabetum scribit̃ monstrat apostolorum doctrinã vel doctorum ministeriũ quo facta est conuersio gencium· et p̃ficienda iudeor̃· Consequenter ep̃us ad altare accedens incipit stans· deꝰ in adiutoriũ meum intende quia tunc demũ incipit q̃s est in hoc officio principale· Et dicit̃ versus· gloria patri nr̃· q; hec benedictio fit ad exhibendã gloriam trinitati· non tamen dicitur alleluia ꝓut in sequenti ti· dicet̃· et cõsecrat altare· In qua quidẽ consecracione alia aqua benedicitur ꝓut in sequẽti ti· dicet̃· ex qua postquã altar e sepcies aspersũ fuerit aspgitur eciam ter

inferi⁹ tota ecclesia sicut prius absq; aliqua dif
ferencia maiorum lapidum vel minor̄·quoniam
apud deū non est accepcio psonarum·ideo inte
rius ad notandū quia exterior ablucio sine inte=
riori nil pdest ¶Ideo ter·quoniā vt p̄missum est
aspsio illa significat aspsionem et mundacionem
baptismi qui dat̄ beneficio trinitatis·nr̄ illud·
¶te docete omnes gentes baptizātes eos in no=
p·et fi·et·s·s·quia em̄ ecclesia non potest in aq̄
immergi sicut immergit̄ baptizandus·ideo ter
aspgitur aqua quasi loco trine īmersionis·Rur=
sus aspergit̄ pcedendo ab oriente in occidentez
et per medium semel in modum crucis·quia xp̄c
totam videam aut omnes gentes baptizari p̄ce=
pit in nomine trinitatis·¶Cui baptismo tribuit
efficaciam in mīsterio passionis incipiēs a iudeis
de quibus ortus est·et residuum aque ad basim
altaris fundit̄·put in se·ti·dicet̄·¶Quidā tamen
aliam aquā non benedicunt· sed cum prius bene
dicta totum officiū implēt·¶Interim aūt cantat
chorus psalmū illum·¶Exurgat deus et dissi·ini
e·nc̄·et illū·¶Qui habitat in adiutorio nc̄·In qui
bus fit mencio de ecclesia et eius dsecracione vt
patz ibi·¶Qui habitare facit vnī⁹ moris in domo
¶Episcopus vero dicit·Domus mea domus or̄ois
vocabit̄·¶Quia eius officiū est facere vt ecclesia
domus dei sit·nō negociacionis·¶pane crismato
altari·xij·cruces in parietibus ecclesie depicte
crismanē·Depingunt̄ aut̄ ipse cruces·¶Primo
pter demonū terror̄·vt scz demones qui inde
expulsi sunt videntes signū crucis terreātur·et
illic ingredi non p̄sumant·¶Secō pter triūphi
ostensionem·¶Cruces nanq; sunt vexilla cristi et
signa triumphi sui·¶Merito ergo vt ostendat̄ q̄
locus ille xp̄i dominio subiugatus est ibid̄ cruces
depingunt̄·nam et apud imperiales magnificen
cia obseruat̄ vt aliqua ciuitate sibi tradita im
periale vexillū in ea erigat̄·¶Et in huiōi figura=
cione dicit̄ gen̄·xxviij·q̄ iacob lapid̄ quē fixpo
fuerat capiti suo erexit in titulū·vicz in titulum
p̄comialem·memorialem·et triumphalē·¶Tercio
vt earum īspectores xp̄i passionē qua suā eccle
siam consecrauit et passionis fidē ad memoriam
reducant·Vñ in canticis·¶pone me vt signaculū
sup brachium nc̄·Duodecim vero lumīaria ante
cruces ip̄as positas significāt duodecim ap̄los·
qui per fidē crucifixi totū mundū illuminauerūt
et quor̄ doctrina tenebre fugate sunt·Vñ dicit
beatus bern̄·¶Tota pplexia vera est in fide cru=
cifixi·¶Et aplus·¶Nichil me iudico scire inter vos
nisi ihesum xp̄m et hūc crucifixū·¶Cruces igitur
per quatuor ecclesie parietes illuminant̄ et cris
mate mungunt̄ quom̄ apostoli crucis misteriū
p̄dicantes·fidē passionis xp̄i quatuor mundi cli=
mata illuminauerūt ad cognicionē·inflammaue
runt ad amorem·vnxerūt ad conscientie nitorem
q̄ per oleū·et ad bone fame odor̄·q̄ per bal
samū designat̄·Adhuc post crismacionē altaris
ip̄m altare et ecclesia ornant̄·lampades accendū
tur·dicit̄ missa in qua p̄tifex aliis vestibz vtit̄
q̄ fuerit in aspersione vsus·put in se ti·dicetur
Postremo notandū est q̄ eccl̄ia dicit̄ in sanguie
alicuius consecrati·Vnde secūdum pelagium et
nicolaū papā in martirio ap̄lor̄ petri et pauli
ecclesia romana consecrata est·¶Consecrat̄ itaq;
ecclesia vt p̄missum est et altare put in ti·se·et
cimiteriū ac alia put sub ti·de consec̄·dicet̄·¶Et
quanq; legat̄ in veteri testamēto templum ter
fuisse consecratū· Primo in septembri·¶Secō in
marcio sub dario·¶Tercio in decembri sub iuda
machabeo·¶Ecclesia tamē semel dsecrata non est
itez reconsecranda nisi fuerit execrata·qđ con=
tingit·¶Primo si fuerit cōbusta·ita vt parietes
omēs vel eor̄ maior ps fuerit defrustata leuit̄·
c·xiiij·ppe finem·¶Si em̄ solummodo tectum vel
aliqua eius ps parietibus integris manentibus
vel saltē in modica pte destructis cōbusta fue=
rit reconsecranda non est·¶Secūdo si tota ecclesia
aut eius maior ps simul fundit⁹ corruerit·et ex
toto siue ex eisdem· siue ex aliis fuerit lapidibus
reparata·¶Consecracio eteniz ecclesie maxime in
exteriori vnctione·et in lapidū connunctione et
dispositione consistit·¶Si vero non simul sed suc=
cessiue pietes omnes ruerint et reparati fuerint
eadem censet̄ ecclesia·¶Ideoq; non reconsecrāda·
sed dumtaxat cum aqua exorcizata et misse solē
nitate est reconciliāda·quanq; eam consecrandā
quidā scripserint sapientes·¶Tercio reconsecrā=
da est ecclesia si dubium sit vtr̄ aliquādo fuerit
dsecrata· eo q̄ sup hoc nulla sculptura nullusq;
ecclā vmeus testis de visu vel ecclā de auditu qui
vt quidam dicunt sufficeret extat·¶Altare quoq;
semel consecratū reconsecrand̄ non est·nisi illud
execrari contigat· qđ fit primo si mēsa·i·superior
tabula in qua fit principaliter cōsecracio mota
vel in sui forma mutata·vl̄ enormit̄ pura vltra
medietatē fracta sit·¶Enormitas tamē huiōi iure
valet ad ep̄i arbitrium referri·¶Idemq; maxime
est si tota altaris structura mota et repata fue=
rit·ecclesia tamē pter altaris vel structure mo
cionem vel fractionē reconsecranda non est·quia
alia est altaris dsecracio·et alia ecclesie sic econ
uerso·¶Si ecclesia totaliter destructa altare non
leditur·ecclesia ipa reparata solū·et non altare
reconsecrat̄·quamuis tunc decens sit illud aqua
exorcisata lauari·consecrato tamē maiori altari
nichilominus alia minora altaria ecclesie consec=
cranda sunt·quāuis quidā dixerunt sufficere in
illius consecracione alia digito demonstrari·¶Si
vero altare modicam exterius paciat̄ lesionē·nō
ob hoc est reconsecrandum·¶Secundo reconsecra
tur altare si altaris sigillū idest paruus lapis cū
quo sepulchr̄ siue foramen in quo reliquie recō
duntur claudit̄ seu sigillat̄·motum aut fractum
sit·et fit foramen ip̄m quandoq; in sūmitate sti=
pitis·et tunc quādoq; aliud sigillū non apponit̄
sed principalis mēsa suppositā loco sigilli habet̄
quandoq; vero fit in pte posteriori·et quādoq;
in anteriori in quo etiam foramine in testimoniū
cōsecracionis caute includi solent rīe dsecrantis

episcopi·continentes nomen eius et aliorꝝ epi=
scoporꝝ in consecracione pꝛesencium·et in cuius
sancti honorẽ consecrãt altare et ecliã ipsa eccl̃ia
quando simul consecrãt vtrumqꝫ·animũ quoqꝫ et
diem consecracionis·¶ Tercio reconsecrãt altare
si iũctura qua figillũ foraminivel eciã qua mẽsa
stipiti·vel aliud figillũ quam mensa ipa non est
adhꝛeret mota·vel aliquis ex lapidibus ipius iũc
ture seu stipitis mensã vel figillũ tangẽs motꝰ
vel fractus sit·¶ In coniunctione etenim figilli et fo
raminis atqꝫ mense et stipitis·seu structure infe
rioꝛis pcipue ofsecracio intelligiẽ·¶ Quarto recõ
secrãt altare si ei vel coniunctioni mense et struc
ture inferioꝛis tantũ fiat augmentũ qꝫ pristinã
formã amittat·quomã forma est esse rei·ꝓpter
modicum tamẽ additamentum non execrãt·sed
tunc sacrum trahit ad se non sacrum·dum tamẽ
coniũctio mense et structure inferioꝛis non mul
tum imutetur·¶ Quinto altare fiẽ et eccl̃ia ꝓpter
dubiũ reconsecrãt·¶ Sexto altareviaticũ si lapis
de ligno in quo insertus est· qui quodãmodo fi=
gillum repꝛesẽtat remoueãt· et in eodem vel in
alio ligno itꝫ reponãt·nonnulli reconsecran=
dum·alii vero solũmodo reconciliandũ autumãt
quãuis autẽ illud sepe iussu epi de loco ad locuꝫ
transferãt et p viã portẽ·ꝓpter qꝰ portatile
seu viaticum appellãt·non tamẽ ob hoc reconse=
cratur aut reconciliãt·¶ Quid si calix consecratꝰ
deauraẽ·nunqd est reconsecrandꝰ·et videẽ qꝫ sic
quoniam nouꝰ calix esse videẽ· nouum enim opus
videẽ facere qui pristinã opis faciem immutat·
et reficit qui rei iam facte remediũ facit·¶ Siqui=
dem ofsecracio in superficie consistit·¶ Et hinc est
qꝫ ecclie muris decrustatis reconsecrandam esse
ꝓdixi·contrariũ tamen vexꝫ est·quia nec ꝓpter
murorum dealbacionẽ aut picturã·vel ꝓpter mo
dicum additamentum ecclesia recõsecranda est
vt iam dixi·cum enim ꝓpter hoc forma calicis non
mutẽ·idem calix manet·quare reconsecrandus
non est·sicut et ecclesiã reparatam quomã eadẽ
manet reconsecranda non esse premissuꝫ est·¶ Si
vero forma prioꝛ imutareẽ secꝰ esset·quoniam
forma dat esse rei vt dixi· honestũ tamen est·qꝫ
tum ꝓpter pollutarum manuum contactum·tum
ꝓpter prophane materie apposicionẽ calix aqua
exoꝛcizata laueẽ·priusqꝫ ibi sacro sanctũ coꝛpꝰ
et sanguis dñi ymoleẽ·¶ Premisso de ofsecracione·
aliqua de reconciliacione dicamus·¶ Circa qꝰ no=
tandum est qꝫ templũ spirituale quod est homo
quandoqꝫ polluiẽ·¶ Vnde in leuitico·xiiij·vir qui
fluxum sanguinis patiẽ immundus erit·et idem
in muliere fluxũ sanguinis menstrui vel alterius
patiente vt ibidem in·c·xv·et ideo ibi pollutus
ecclesiã ingredi ꝓhibeatur donec aqua lauareẽ
et purificaretur·et numeri·xiiij·c·qui cadauer
mortui tetigerit imundus est·vnde aspergatur
aqua·et sic mundabiẽ·¶ Et ꝓphꝫta·Asperges me
domine ysopo et mũdaboꝛ·Materiale eciam tem
plum qꝰ est ecclesia testãte papa greg·polluiẽ
et leuit·c·xv·Vnꝰ ꝓphꝫta·Polluerunt templũ
sanctum tuum aẽ·et hoc simili hodie aqua lauãt
et reconciliãt·¶ Fit enim reconciliacio cum misse cele
bracione et aque cum vino sale et cinere solemniter
benedicte aspsione·¶ Nempe p salem discrecio·p
aquam populus·per vinum duimitas·p cinerem
passionis xpi memoria·per vinum aque imixtum
vnio deitatis et humanitatis significatur·¶ Hec
ergo simul ponũtur ad notandũ qꝫ ꝓpius discreta
memoria passionis xpi mundatus xpo adunatur
¶ Fit eciam p episcopũ tantũ·si fit ecclesia ofsecra=
ta·et ãnquam ipe alteri coepiscopo possit simul
totum seꝝ aque benedictionẽ et reconciliacionem
vel solum aque benedictionẽ·vel eciã tantum re
conciliacionẽ·aqua prius per ipm benedicta cõ=
mittere·simplici tamẽ sacerdoti neutꝫ commit
tere valet·nisi forte hoc ex priuilegio sibi opetat
speciali·¶ Si vero ecclesia ofsecrata non fit debet
statim scdm constitucionẽ greg̃·ir·aqua exoꝛci
zata lauari·quã locionem quidã fieri posse astru
unt iussu tamẽ episcopi per simplicẽ sacerdotem
cum fieri habeat cum aq̃ exoꝛcizata que fieri põt
per quemlibet sacerdotem·¶ Nonnulli vero eximie
auctoꝛitatis periti scripserũt quod et tucius est
hoc·dum taxat per epum fieri nec p sacerdotem
posse cõmitti nam canones aquam exoꝛcizatam
vocant aquã cum vino et cinere solenniter bene
dictam· quod quidẽ vexꝫ est de ecclesia non con
secrata·ad consecrandũ tamẽ deo dedicata·secꝰ
enim est in simplici oratoꝛio qꝰ nec sacer nec re=
ligiosius locꝰ est·vtpote qꝫ vnusquisqꝫ ꝓ velle
vbi placet oꝛdinat saltez ad oꝛandũ·licet forte
non sine diocesani licencia ad celebrandũ et pro
velle ad aliã vsum deputat locũ ipsum·¶ Est autẽ
ecclesia reconcilianda in premisso canone·¶ Item
ꝓpter adulteriũ ibi cõmissum et ꝓpter fornicatõ
nem et generaliter cuiuscũqꝫ femine·s· maris et
femine·clerici vꝫ laici·hꝛetici vel pagani·natu
raliter siue innaturaliꝫ·studiose et peccãdi libi=
dine ibi emisso fuerit polluta·eciã si vir ibi vxo
rem cognoscat· quomã licꝫ talis cõcubitus alis
legittimus et ocessus·non tamẽ quolibet tempe
siue loco·quanqꝫ multi in hoc oꝛrarium senciant
sapientes·¶ Decus autẽ esse dicimus si quis forte
ibi in somnis polluaẽ·¶ Nam tunc animus magis
ꝓtulisse quã fecisse dolendus est·et eciã in cuius=
cumqꝫ bruti animalis semine ibi emisso cum rõne
careat neqꝫ peccet·¶ Reconciliãt eciã ꝓpter homi
cidium·siue cum sanguinis effusiõe·siue sint quo
cumqꝫ modo studiose cõmissuꝫ·et eciã citra homi
cidium ꝓpter quemlibet violẽtam et iniuriosam
humani sanguinis effusionẽ siue ex vulnere·siue
absqꝫ vulnere·ex naso vel oꝛe·¶ Nam in veteri te
stamento leuiẽ·xiiij·et·xv·c ꝓhibitum fuit sang
uinem in templum fũdi et semen emitti·et talia
agentẽ et pacientẽ illud ingredi·¶ Si autẽ absqꝫ
violencia vꝫ iniuria ex naso vel oꝛe vel cicatrice
vel mũctione aut eciã ex emoꝛoidis vel mẽstruo
vel aliter naturaliꝫ in ecclesia fluxerit·aut forte
ludo vel casu fortuito elicitur·aut si quodcumqꝫ
animal ibi occidiẽ·vel quis subito p se ibi moriẽ

aut lapide vel ligno cadente aut fulgure occidi
tur· ꝓpter hec quidē et similia non reconciliatur
nec ecīa si alibi vulneratus ad ecclesiā ofugiens
illic sanguimē multo effuso moriē· quoniam tunc
non fuit homicidiū im ecclesia ꝑpetratū· ¶ Si vero
econuerso im ecclīa vulneratus extra moriē· vel
eciam extra sanguis exvulnē fluit secus ē· eciam
si intra ecclesiam exvulnē sanguis nimime fluxis
set· quoniā ictus vulnerum attēduntur· sed et si
supra tectum ecclesie sanguis effundiē· aut semē
humanum emittiē quia ꝑ hoc extra ecclesiam cō
mittitur non recōciliatur· ¶ Cetez si furtum aut
rapina im ecclesia committiē de ofuetudine que
im talibus attēdiē reconciliaē ¶ demq; m ēlibet
violencia absq; sanguinis effusione ibi commissa
fieri debere quidā affirmant· cum illa fornicatōi
equiparetur m iure· vt si ad eam confugiēs inde
per violenciam extrahatur vel ibi effractio com
mittatur· vel ecīa si preter sanguinis effusionez
intra tumultuose agaē· vel si quis fracto osse vel
sanguore secuto absq; sangume ibi grauiter verbe
retur· vel ad mortē· vel ad mutilacionē ibi pre
sencialiter odemnatus inde extrahiē· vt ad locū
execucionis ducaē· ¶ Sed cum casus isti nō sint in
iure exꝑssi necesse non est ecclesiā per epm solen
niter recōciliari· honestum tamen forte putamꝰ
ꝑ sacerdotē cum aqua exorcizata episcopi iussu
lauari· ¶ Demq; dicendum videtur si ecclesia diu
absq; tecto et ianuis plena forte letamīe alijsq;
spurcicijs animalibz et naturali hoīm vsui quasi
diuersorij locus passim patuerit· nec esset forte
malum eam in tali casu solenniter ꝑ epm recon
ciliari· Si aūt aliquis extra ecclesiā occisus mor
infra ecclesiā inferē· occisor vero vel alius mor
tuum forte non credēs corpori adhuc calido pla
gam infligit exquo sāguis fluit recōcilianda est
tum ꝓpter horrorē et abhominacionē· tum ꝓpter
violenciā et peccandi voluntatē· quamuis enim
homo mortuus nō sit homo· humanꝰ tamē sang
uis eius ꝑ violenciā est ibi effusus· ¶ Nam et ipi ca
daueri violēcia horror et iniuria irrogaē· ¶ Necꝰ
autē est si naturaliē mortuꝰ im corpis obsequiū
et honorē in ecclesia demembreē vel euisceretur
vt forte pars ibi et ptes alibi sepeliaē· Recon
ciliatur ecīa ecclesia im qua infidelis vel ecīa pub
lice excōicatus sepultus est et tūc parietes sunt
abradēdi· Sane in pmissis casibz in quibz eccle
sia reconciliaē requiritur vt factū inducēs recō
ciliacionē publicum saltē ꝑ famam existat· scan
dalum eīm et horror atq; abhominacio de turpi
tudie et peccato atq; violēcia in sacro loco siue
in ecclesia omissis· vbi delictoꝝ venia postulaē
vbi esse debet tutela refugij· vbi ymolaē salutā
ris hostia ꝑ peccatis leuiē· xiiij· c· Vbi ecīa cōfu
gientes saluanē et deo laudes exoluuntē reconci
liacionem inducūt· et ecīa ꝓpositum et voluntas
mortaliter ibi peccantis· ¶ Si vero occultum fit·
reconciliari necesse non est· quoniaz ecclesia cum
sancta sit cōmaculari non potest· imo ipius loci
sanctitas infamiā loci abolet· q̄uis n. hoc quidā
ostiarium seniant vt saltē occulte· ita vt delin
quētes non prodanē sit reconcilianda· Fit tamē
reconciliacio ad exemplū et terorē vt videliz
videntes ecclesiā que im nullo peccauit propter
peccatum alterius lauari et purificari existimēt
quantū ꝓpter fuoꝝ delictoꝝ expiacionē sit labo
randum· ¶ Cimiterium quoq; in quo paganus vl
excōicatus sepultus est reconciliandū est· ossibz
tamen sepulti si ab ossibus fidelū discerni potue
runt· inde prius electis reconciliaē· ¶ Ecīa in pre
missis casibus in quibus ecclesia reconciliaē· cimi
terium eīm eisdē priuilegijs quibz et ecclīa gau
det· ꝓut subti· de vnctionibz dicēē· Nam ex quo
benedictū est sacer locus est· et reconciliaē per
episcopū sicut ecclesia per aspsionem aque solen
niter cum vino et cinere benedicto· Illud autem
notandū est q̄ in quacūq; parte ecclesie vel cimi
terij violencia seu pollucio committaē vtrumq;
et ecīa quelibz ipsoꝝ partes ꝓpter connexitatē
violate intelligunē· hoc hodie in pte correctum
est ꝑ dominū homfaciuz de con· c· j· in· vj· li· ¶ Etsi
eīm consecraciones ecclie altaris et cimiterij sint
diuerse· omnīū tamē vna et eadem est emunitas
que nō est ad alterꝝ eorum tantū vel ad alteri9
angulum restringēda· qđ verum est si ecclesia et
cimiterium sunt conīūcta· ¶ Si eīm vnum a reliquo
distet· bene potest vnum sine reliquo violari· Si
igiē altero eoꝝ violato seu polluto eciam aliud
violatum et pollutum est pari racione· Altero
tamen eoꝝ reconciliato vtrūq; intelligiē recō
ciliatum· quoniā nichil tam naturale est q̄ vnū
quodq; eo gne dissolui quo ligatum est et par
est iuris ligandi atq; soluendi· et sic violato vel
polluto cimiterio sufficit ecclesiam reconciliari·
Nonnulli tamē simpliciter asserunt ꝑ vnus vio
lacionē nequaq; alterum violari· et ꝑ ose quens
quodlibet eoꝝ debere specialiē reconciliari· qui
bus tamē pontificalis libri obuiat auctoritas·
in quo specialis forma recōciliacionis cimiterij
non habeē· Demq; si ecclesia vel cimiterium aut
aliud quodcūq; per epm excōicatum consecraē
seu benedicatur· talia reconciliacione non egent·
quoniā sacramēta a talibus in forma ecclesie col
lata vera quidem sunt vt diceē in ꝓlemio quar
te partis· Verum cum sicut ꝓmissum est excōicati
fum9 cimiteriū et ecclesiā ꝓphanet· multo quidē
magis exteriora sacramēta et benedictiones que
per manus et os excōicati transeunt· et ꝑficium
tur quantū ad eoꝝ merita ptinet cōtaminari et
coram deo fetere videnē· ideo honestū est q̄ re
concilienē priusq; fideles talibus sacris vtantur
ꝓut sacrum canonū lectio edocet euidenter· Ait
eīm dominus ꝑ ꝓphetam· Maledicā benedictioni
bus vestris·

De altaris consecracione·

Non solum ecclesia· verū eciam altare
consecratur· et hoc ꝓpter tria· Primo
ad sacramentū deo ibi offerend· gen·
viij· ¶ Edificauit noe altare dño et tol
lens de cunctis mundis

obtulit sup altare. Hoc autem sacramentum est corpus et sanguis xpi qđ in memoriā passionis dominice imolam9. ūē. illud. Hoc facite in meā cōmemoracionem. Secundo ad nomen dei ibi invocandum. Unde geñ. xij. Edificauit abraham altare deo qui apparuit ei et invocauit ibi nomē domini. Hec aūt invocacio que fit super altare xpie dicit missa. Tercio ad cātandū. ecē. xlvij Dedit illi contra inimicos potenciā. et stare fecit contra altare cantores. et in sono corū fecit dulces modulos. Sane hoc modo et ordine consecracio altaris fit. In primis nanq; pontifex incipit Deus in adiutorū meum intēde. Postmodum benedicit aquā. deinde in quatuor cornubz altaris cōfigurat quatuor cruces cū aqua benedicta. Consequēter circuit altare sepcies et sepcies mensaz altaris cum aspersorio de ysopo aqua benedicta aspergit. Ecclesia quoq; itez aspergitur et aque residuū ad basim altaris fundit. Deinde in quatuor angulis sepulchri in quo relique recondi debent ātuor cum crismate fiunt cruces et ponūtur reliquie in capsella cum tribus granis thuris. et sic recondūtur in sepulchro. Deinde suppomē eis tabula cuz signo crucis facte in medio confirmata. Postmodum lapis qui mensā dicit super altare adaptaē. et adaptatus vngit cum oleo in quinq; locis. et eodez modo inungit postea crismate sicut de oleo dictū est. Cōfirmatur ecia altare in fronte cruce crismatis. et adoletur incensum in quinq; locis. Post hoc altare tegitur et mūdis pannis induit. et demum sup illud sacrificiū celebratur. Nunc seriatim singla premissa prosequamur. Primo igit notandum est q altare crismatis vnctione et benedictione inte uemente consecrat et lapideū solū. Unde pontifex stans incipit. Deus in adiutoriū meum intende. quia ipe dominus ait. Sine me michil potestis facere et quia hec dedicacio significat baptizandos qui pcepta fidei ad pugnam se preparāt. et qui adhuc sunt in suspiria a incerto certamine constituti. ideo non dicit alleluia. qui em̄ baptizati non sūt. laudibus angelorū digni non sunt. Unde thobie penult. Et in plateis eius alleluia cantabit. Post completā vero eccle vel altaris consecracionem cantat alleluia. quoniā exclusa demonū fantasia deus ibi laudabit. Nam et xps ad aram crucis accedēs ad trinitatis gloriā manifestandam mortē solvit. sed alleluia dumtaxat post resurrectionē cantavit. Secundo cum aque benedictione notandū est q huius aque exorcizacio fit ad effugandū inde inimicum. In qua benedictione quatuor necessaria sunt. vez a qua. vinū sal. et cinis. Et hoc ꝓpter tria. Primo quoniam quatuor sunt que inimicū expellunt. Primū est lacrimarum effusio que per aquā. Secundū est spiritual exultacio que p vinū. Terciū matura discrecio que p sal. Quartum ꝓfunda humilitas que p cinerem significat. Aqua igit est penitēcia. vinum mentis exultatiō. sal sapiencia sicut in pcedenti titulo probatum est. cinis penitencie humilitas. Unde de niniuitis dicit. quia rex ipe surrexit de solio suo. et indutus est sacco et sedit in cinere. Hinc et dauid inquit. Quia cinerē tanquā panem manducabā. Hinc et abrahā. Loquar inquit ad dominū meum cum sim pulvis et cinis. Secundo modo aqua est populi seu humanitas. quia aque multe populi multi. Vinū deitas. Sal doctrina divine legis que est sal federis Cinis qui consumat memoriā dominice passiōis Vinum aque mixtū xpe deus et homo. Per fidez eñ dñice passiōis que per doctrinā divine legis habet. Populus per aquam significatus p fidei vnionem coniungitur capiti suo deo et homini. Tercio modo potest dici q hec aqua bñdicta spiritum sanctū significat. sine cuius flacione nichil vnquā sanctificatur. et sine cuius gracia non fit remissio peccatorū. Qđ spiritussanctus aqua vocatur ipsa veritas ostendit dicēs. Qui credit in me flumina de ventre eius fluent aque viue. qđ euā gelista exponens dixit. Hoc aut̄ dixit de spiritu sancto quē accepturi erant credentes in eum Et nota ordinē sacramēti exterius aqua interius spiritu ecclesia consecrat. Hoc est em̄ q dominus ait. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spū sancto nō. Ecce aqua. ecce spūs. In baptismatis em̄ sacramēto nec aqua sine spiritu. nec spiritus ē sine aqua. quod quidē ipse spiritus sanctificabat qui in prima mundi creacione ferebatur super aquas Hac ergo aqua et ipm altare et totum interius templū quando illud simul et altare dedicantur aspergit. Licet igit spūs et aqua ad baptismi et consecracionis ecclesie pfectionē sufficerent. tamen sancti patres qui hoc constituerūt voluerunt nobis satisfacere. non solum in his que ad virtutē. verum ecia in hijs que ad sanctificacionem ptinent sacramēti. Ideoq; apposuerunt salē vinum. oleū. cinerem. et crisma. Non enim crisma vel oleū habuit philippus quādo eunuchū baptizauit. act. viij. c. Altez ergo horum deesse nō debet. et simul cōmisceri debent. q; populus dei qui est ecclesia sine hijs simul iunctis neq; sanctificatur neq; a peccatis solvit de hoc ecia tangetur subti. de cōsecra. De aqua quidē manifestū est. quia nisi quis renatus fuerit nō. De sale ecia quia sine fidei condimēto qđ in sale significatur nemo vnquaz saluari poterit quantūcunq; aqua baptismatis aspergat. De vino quoq; per quod spūalis divine legis intelligencia designat. Vñ dominus in nupcijs aquā in vinum cōuertit. Si quis aspersus non fuerit ideſt quicūq; de eo non biberit. vel ꝓpinantibus non crediderit ad vite eterne beatitudinez non ꝓveniet. Cineris eciam aspersio per quā penitencie humilitas intelligitur tam necessaria est vt sine ea non fiat in adultis remissio peccatorū. per ipsam em̄ venitur ad baptismū et ipsa est singulare refugiū peccatoribus post baptismū. Unde et non imerito baptismus vocat dicēte domino in euāgelio de iob. quia venit in vinuet sā regionez galilee pdicans baptismum penitencie et remissionē peccatorū

Et nota quatuor esse gña aque benedicte de qua in pte quarta dicet sub ti·de aque benedicte aspsione· His omibus permixtis pontifex quatuor cruces cum aqua ipa in quatuor cornubz altaris et vnam in medio facit· Quatuor cruces repsentant quadruplicē caritatē quā hn qui ad altare accedunt habē debent·scz vt diligant deū·seipsos·amicos et inimicos· De quibus quatuor cornubus caritatis dicit̄ gen̄·xxviij·Dilataberis ad orientē et occidentem·septemtrionē et meridiē Et ideo quatuor cruces in quatuor cornubz fiūt ad designandū q xp̄c per crucē quatuor mundi ptes saluauit· Secundo fiunt ad significandū q quatuor modis crucē domini portare debemus scz in corde p meditationē·in ore per confessionem·in corpe per mortificationē·et in facie per assiduam impressionē· Crux in medio altaris figmificat passionem quā xp̄c in medio terre subiit per quā operatus est salutē in medio terre idest in ihr̄usalē· Deinde species altare pōtifex circuit· Primo ad signficandū q ipe debet curā pro omnibus impendere et vigilāciam habere·que p circuitum designat̄· Vnde tunc cantat̄· Inuenerūt me vigiles qui circuiebāt ciuitatē· Debet em̄ sollicite vigilare sup greges sibi cōmissos· Nam vt ait gilbertus· Ridiculosa res est speculator cecus·p̄cursor claudus·prelatus negligens doctor mspipidus·et p̄co mutus· Secundo septenus circuitus circa altare significat septē meditationes quas circa septemplicē virtutē humilitatis xp̄i habere debemus et p ipsas circuire frequenter· Prima virtus est q de diuite factus est pauper· Secūda q m p̄sepio positus· Tercia q parentibus subditus· Quarta q sub manu seruī caput inclinauit· Quinta q discipulum furem et proditorē sustinuit· Sexta q ante miquū iudicē mansuetus stetit· Septima q p crucifigentibz clementē orauit· Tercio p septem circuitus septē vie xp̄i significanē· Prima fuit de celo in vterū· Secūda de vtero in p̄sepiū· Tercia de p̄sepio in mundū· Quarta de mūdo in patibulū· Quinta de patibulo in sepulchrū· Sexta de sepulchro in limbū· Septima de limbo in celū· Consequēter epūs aspergit altare·quid aūt altare in templo figmificet aplūs dicit· Templū em̄ dei sanctū est qd estis vos· Si ergo templū dei sumus·altare nostrum est cor nostrū·Hoc em̄ est cor in homīe quod altare in templo· In hoc altari fit sacrificium laudis et iubilacionis iuxta illud p̄s· Sacrificium deo spiritus contribulatus· In hoc altari fit ōmemoracio corpis et sanguinis cristi· Hinc preces ad celū ascendunt q ad cor respicit deus Hoc igit̄ altare aqua aspgit̄ quādo corda hoim per euangelicā predicationē a peccatis mundātur· Nam et p̄dicacio aqua est·iuxta illū·Omnes sicientes venite ad aquas· Hac igit̄ aqua ·idest euangelica p̄dicacione et sācti spūs sanctificacione et altare cordis et totus homo mundatur et sanctificat̄· Consecrat̄ eciā altare cordis per cōceptū timoris vt inicie ad bonū et p affectū amoris vt confirmet̄ in melius· Nam inicium sapiencie timor domini· Species autē altare aqua aspergit̄ ad notandū q m baptismo septē dona spirit9 sancti tribuunt̄· Per hoc eciam figurat̄ q habere debemus memoriā dominice passionis Septem nanq aque aspsiones sunt septē sanguinis xp̄i effusiones· Prima fuit m circūcisione· Secunda in oratōe quando sudor eius fuit sic̄ gutte sanguinis· Tercia m corpis flagellacōe· Quarta in capitis coronacione· Quinta in manuū pfixacione· Sexta in pedū cruci affixione· Septima in lateris apercione· Quidā vero ter aspgunt· quia in sancte trinitatis nomine baptizatur·vel quia in ecclesia a peccatis cogitatōis locucionis et opis emundat̄· Vnde et tunc miserere mei dicitur· Sunt insup huiusmodi aspsiones et cum aspsorio de ysopo facto·per quā herbam que humilis est xp̄i humilitas congrue designat̄ quoniam predicte sanguinis effusiones facte fuerūt cum ysopo humilitatis xp̄i et inextinguibilis caritatis·quo aspsa ecclia catholica mundat̄· Hec eciā herba naturaliter crescit in petra et humilitas nature creuit in xp̄o petra· Nam iuxta apostolū petra autem erat xp̄c· Calide eciā nature est·et xp̄i humilitas corda frigida ad exercēda opera caritatis accendit· Item eius radices sara penetrant et humilitas duricias abstinencie confringit· Valet ad pectus et contra tumorem·et hic superbie tumorē sanat· Item illa nascit̄ et renascit̄ et radicat̄ in terra· Vnde et si per eam tota fidelium multitudo intelligi possit p̄cipue tamen illi per ysopum figurant̄·qui in xp̄i fide radicati et fundati ab eius amore euelli et separi nō possunt per quos quid melius q̄ episcopos et prespiteros intelligere possimus qui quanto maiorem in ecclesia obtinent dignitatē· tanto firmius xp̄i fidei inherere debent· Per hos siqui dē spergitur aqua·per hos et ab his baptizant̄ cristi fideles His datum est pficere baptismatis sacramenta Dum vero altare aqua asp̄git̄ episcopus cātat Domus mea domus oracionis est nō·Et itez· Narrabo nomē tuum fratribus meis· et quia fine deo nullum opus perficitur·in consumacōe orat vt exaudiantur ingredientes ibi beneficia petituri· Consequenter quādo ecclesia simul et altare cōsecrantur·tota ecclesia illa aqua aspergit̄ prout in precedenti ti·tactū fuit· Duo pacto pontifex ad altare cum p̄s· accedit·et residuū aque refunditur ad basim altaris sicut in veteri testamēto residuū sanguinis fundebat̄ ad crepitudinez qd idem est q basis·p quod significat̄ qd residuuz quod excedit vires humanas in tanto sacramēto deo cōmendatur qui est summus sacerdos·cuius est alioz sacerdotū supplere defectū· Sepulchrum vero siue foramē in quo reliquie recōdi dnt significat vrnā aureā plenam mānа que in arca testimonij posita erat put sub ti·de altari dictū est· Siquidem sepulchrū huius qd a quibusdam confessio nūcupatur est cor nostrū· qd quatuor crucibz de crismate factis consecrat̄·q quatuor

sunt virtutes in libro sapiẽcie descripte· scz pru
dencia· fortitudo· temperancia· et iusticia· quibz
cor nostrũ quasi inungiẽ· dñi ad suscipiẽda secre
torũ celestiũ misteria per donum sancti spiritus
preparatur· Fit aũt sepulcrum hoc quãdoq; ex
supiori pte altaris· et qñq; ex latere anteriori
Sane sine sanctorũ reliquijs aut vbi ille haberi
non possunt sine corpore cristi nõ fit dsecracio
altaris fixi· sed viatici vel portatilis sic· Reliq̃e
siquidem sũt exempla vtriusq; testameti autori
tates· passiões martirum· et vita dfessorũ que
nobis sũt ad imitacionem relicta· Hec in capsa
recõdim9 cũ ad imitãdum ea in corde retinem9
q; si audimus et intelligim9 et opa non facim9·
magis est ad dãnacionem q; ad salutẽ· quia non
auditores legis iusti sũt apud deũ· sed factores
tantum· Vnde apostol9 dicit· Imitatores mei
estote sic et ego xpi· Solemnis vero reliquiarũ
deportacio fit ad imitacionez eius qõ sic legitur
in exo· In arca testameti erãt duo circuli aurei
totũ lignũ penetrãtes et p eos vectes de ligis
sethim deaurati imittebanẽ quibz arca ferebaẽ
et priusq; pontifex intret ecclesiam circuit eam
cum reliquijs vt sint illius ecclie protectores· Le=
gitẽ quoq; tercio regũ· viij· capitulo q̃ in templi
dedicacione congregati sunt omnes maiores natu
israhel cum pncipibz tribuũ· et duces familiarũ
ad regẽ salomonem in iherusalem vt deferrent
archam federis domini· veneruntq; cuncti senes
de israhel· Sacerdotes aũt intulerunt archam
federis domini in locum suum in oraculũ templi
in sanctũ sanctorũ subter alas cherubin· Siqui
dem cherubin expandebãt alas sup locũ arche·
et protegebant illam et vectes eius Rex autẽ sa=
lomon et ois multitudo israhel que ad eũ quene
rat gradiebatur cum illo ante archam· In cuius
quidẽ rei testimoniũ plati magnates et populi
alicuius puincie hodie conueniũt ad ecclesiarum
dedicacionẽ sequuntur pcessionaliter dsecran=
tem et reliquie per sacerdotes sub papilione seu
umbraculo solenniẽ deportanẽ· Deinde põtifex
priusq; ecclesiã cum illis ingrediaẽ· sermonẽ fa
cit ad populũ· Nam et salomon archa deporta=
ta quertit faciem suam et benedixit omni ecclesie
israhel· et p orantibus in ecclesia orauit· Omnis
eim ecclesia israhel stabat et ait salomõ· Benedic
tus dominus israhel qñ· put legiẽ ibidẽ· Recon
duntur autẽ reliquie sanctorũ cum tribz gram
thuris in capsula quia exempla sanctorũ cũ fide
trinitatis· idest patris et filij et spũs sancti debe
mus in memoria retinere· Nam debemus credere
vnum deũ· vnam fidem· et vnũ baptisma· qz iu=
stus ex fide viuit· sine qua sic dicit aplũs impos=
sibile est placere deo· Supponiẽ et adaptatur ipi
sepulchro quedã tabula signo crucis ex crisma=
te roborata· Siquidem p crisma intelligiẽ spũs
sancti donum quo tabula· idest caritas supmun
gitur· quia cor nostrũ ad obseruanda secreta ce
lestia spũs sancti gracia roborat· Tabula ergo
hoc signo roborata reliquijs supponiẽ· quia per
exempla sanctorũ caritas accenditur· que operit
multitudinẽ peccatorũ sicut et tabula reliquias
opit· Vnde aplũs· Caritas dei diffusa est in cor
dibus nostris p spũm sanctum qui datus est no=
bis· Hec autẽ tabula siue lapis otinet· siue dicaẽ
sigillum sepulchri sicut ait alexander papa· inj·
Postea vero lapis qui mensa altaris dicaẽ super
altare adaptaẽ· per quẽ pfectionem et solidita
tem noticie dei possum9 intelligẽ· qui nõ ppter
duriciem sed ppter soliditatez fidei lapidea esse
debet· sicut dominus ait petro· Tu es petrus et
sup hanc petrã scz hãc fidei firmitatẽ edificabo
ecclĩam meã· Sicut eim mensa ofirmacio et pfec
cio altaris est· ita noticia dei ofirmacio et pfec
cio est omniũ bonorũ· Vñ dicit in sapia ad deum
Noscere eim te ofirmata iusticia est et noscẽ iusti
ciam tuam et virtutẽ tuam radix est immortalis
Et dominus p ihẽremiã· In hoc glorieẽ qui glo
riatur scire et nosse me· Vel per ipm lapidẽ xpc
intelligiẽ· de quo dicit aplũs· Xpo fumo angula=
ri lapide xpo ihesu· Per lapidẽ quidẽ xpi humа
nitas designaẽ· de quo in dan· legiẽ q; lapis ab
scisus est de mõte sine manibus· qz xpc de beata
virgine que ppter eminẽciam virtutũ mons dici
tur· sine uiri semine mirabiliẽ est natus· et fac
tus in montẽ magnum totũ repleuit orbem ter
rarum· de quo eciã p pñs· dicitur· Lapidem quez
reprobauerũt edificãtes hic factus est in caput
anguli· quomã xpc quẽ edificãtes· idest iudei re
probauerunt dicentes· Nolumus hunc regnare
sup nos· hic factus est in caput anguli· quia sicut
ait aplũs· Exaltauit illũ deus et dedit illi nomẽ
qẽ· vel p lapidẽ caritas intelligiẽ vt pmissuz ẽ
qui debet esse magnus et latus· quomã latũ est
mandatũ caritatis quod eciã ad inimicos exten
ditur iuxta pceptuz dominj· Diligite mãt inimi
cos vestros· Non ergo virginẽ altaria nisi lapi
dea quia xpc per altare signficatus est lapis ex
crescens in montem vt dictum est· ipe est mons
pinguis oleo leticie pre ocortibus vncti· Verũ
tamẽ in exo· legiẽ· dominũ pcepisse fieri altaria
de lignis setim que sũt imputribilia et altare
lateram ligneũ est· Salomon quoq; fecit altare
aureũ put legiẽ tercio regũ· vij· c· sed illa facta
sunt in figura· Et in comitatu puincie in castro
sancte marie de mari est altare terreuz quod ibi
fecerũt maria magdalena et martha et maria ia
cobi et maria salome· Post hoc asperso altari et
cum aqua baptizato· restat vt oleo et crismate
liniaẽ· Episcopus eim supinfundit oleũ et crisma
et cantaẽ· Erexit iacob lapidẽ in titulũ fundens
oleũ desup· Illa eim ecclesia fuit titulus aliarũ qz
de syon exiuit lex et verbũ dñi de ihẽrusalẽ· Faci
ens primo sup illũ quinq; cruces ex oleo ifirmo
rum secundũ ordinẽ romanũ Secundũ quasdam
vero alias ecclesias de vtroq; oleo vnã in medio
et q̃tuor in cornubus· postea eodẽ modo totidez
ex crismate· Sane p oleum spiritus sancti gracia
intelligiẽ· de quo dicit ysaias pphẽta· Cõputre
scet iugum a facie olei· quia sicut episcopus oleũ

mfundit ſuper altare · ita xp̃c qui eſt ſummus pontifex effundit gracia ſup altare noſtr̃. quia ipſe eſt diſtributor omniū gracia r̃ per ſpiritū ſanctum ſicut dicit aplūs· Alij dat̃ ſermo ſapiencie· Alij ſermo ſciencie· Alij fides· Alij gr̃a ſanitatū ac̃· Et ſicut p oleum ep̃us purificat menſā altaris· ita et ſpūſſanct9 purificat cor noſtrum ab ommbus vicijs et peccatis· Xp̃us quoq; oleo fuit vnctus·non quidē viſibili·ſed ūuiſibili·idest gracia ſpirit9 ſancti· Vnd̄ dauid· Vnxit te deus deus tuus oleo leticie ac̃·idest pluſq; omnes ſanctos qui fuerūt ptcipes gracie eius idest criſti Vnde vnctio ep̃ſtius ouemt xp̃o quā alijs·quia pre omnibus alijs vnxit eum ad habendū plenitudinē bonor̃·ideoq; interpretat̃ vnctus· Vnctio quoq; ex oleo miſericordiaz ſignificat·iuxta illud euangelij· Vnge caput tuū oleo·et faciem tuā laua q; ſicut oleū in liquoribus·ita et miſericordia in bonis operibus ſuperior eſt· quemcunq; em̄ liquorem oleo ſuperinfūdas illud ſemp deſuper natat· De miſericordia vero ſcriptū eſt· Suauis dominus vniuerſis et mi·e·ſ·e·o·o·e· et miſericordia ſuper altar iudiciū· Hoc igit̄ oleo limat̃ altare cordis noſtri·vt ſemp miſericordie memores aſpſioms aque et generacionis baptiſmi effectū non amittam9· Quinq; cruces de oleo ſignificāt q; memoriā quinq; paſſionum xp̃i quas p nobis in cruce ſuſtinuit ſemp habē debemus·Jp̃e nanq; quinq; plagas ſuſtinuit· ſez in manibus·in pedibus·et in latere· Designāt ecia quinq; cōpaſſiones miſericordie que nob̄ ſunt neceſſarie· Neceſſe em̄ eſt vt homo miſereat̃ xp̃o paſſioni eius cōpaciēdo· Vnde iob in ꝑſona xp̃i· Miſeremini mei miſeremini mei ac̃· Oportz ecia vt homo miſereatur ꝑmo cuius mala videt· Vñ in eccleſiaſtico Miſeracio hominis circa ꝑximum ſuū· Et ſibiipi et hoc triplic̄ ſez p cōmiſſis plangēdo illa· Vnde ihere· Nullus eſt qui agat penitenciā ſuper peccato ſuo dicēs quid feci p omiſſis· Vnde yſa· Ve mihi quia tacui idest quia non ſum locut9· q̄ſi diceret quia omiſi bonū quod facere potui· Et p bonis minus purefactis· Vnde luc̄· Cum bona omnia fecerimus dicam9 q; ſerui mutiles ſumus ac̃· q̄ſi diceret bona fecimus nō bene ·non pure·et ideo mutiliter fecimus·ſicut faciens elemoſinā ad vanam gloriā bonum facit·ſed non bene·non pure· De hac triplici miſeratōe dicit ecc̄· Miſerere aie tue placens deo ·q; vera cōpaſſio mentis debet eſſe cum exhibicione operis·ideo bis fiūt cruces ꝑmo de oleo·poſtmodū de criſmate· Vnde p̃s Beatus qui miſereť et comodat·qui mente miſeretur et cōmodat ope· Et qm̄ nō ſufficit habere compaſſionē in mente cum boni opis exhibicōe abſq; odore bone fame iuxta illud euangelij· Sic luceant opera veſtra vt glorificet̃ deus·et ideo fiunt cruces de criſmate q̄ conſtat ex balſamo et oleo·balſamū quidē ꝓpter bonā famam·oleū ꝓpter claritatē et nitorē conſciencie quem habē debem9·iuxta illud apl̄i· Gloria noſtra hec eſt teſtimoniū conſciencie noſtre· Tunc autē balſamū oleo recte coniungit̃ quando bonus odor miſericordie addit̃·Rurſus per quinq; cruces de oleo et criſmate quinq; ſenſus corpis noſtri intelliguntur·qui duplicant̃ et in denariū ſurgunt q; quinq; ſeſib9 corpis bene vtēdo et noſmetipos cuſtodimus·et alios exemplo et doctrina noſtra in bono ope confirmam9· Vnde ille bonus negociator gloriabat̃ dicēs· Ecce alia quinq; ſuperlucratus ſum· Dum aut̄ fiunt ille p̃miſſe munctiones cantat̃· vnxit te deus de9 tuus· quod de xp̃o dictum eſt· Per ergo altare mūgitur·bis oleo tercio criſmate·quomā eccleſia fide·ſpe·et caritate· que maior eſt ceteris inſignit̄· Et dum criſma infundit̄ cātatur· Ecce odor filij mei ſic odor a·p· Hic ager eſt eccl̄ia que floribus vernat virtutibus ſplendet·opibus fragrat·vbi ſunt roſe martir̃· lilia virginū·viole confeſſor̃·et vires incipiencū· Poſt vnctionē adolet̄ incenſum·q̄ deuocionem oracionis ſignificat · Qui em̄ habet ſeptem dona ſp̃ūs ſancti et aſſimulatus eſt deo · deuotam poteſt illi offerre oracionē cui9 habet ſimilitudinē· In quinq; locis adolet̄·videlicz in quatuor angulis·et in medio quia ſic quinq; ſenſus corpis exercere debem9 vt fama boni operis noſtri vſq; ad proximos extendat̄· de qua dicit aplūs· Criſti bonus odor ſumus in omni loco· Et in euāgelio· Sic luceat lux veſtra ac̃· Ad hoc incenſi frequentato eſt ofimua xp̃i ſacerdotis atq; pontificis pro nobis apud deū patrē interpellacio· Crucem cum incenſo facere eſt eius paſſionē patri oſtendere·et ip̃m p nobis interpellare·Jncenſum copioſe in medio et in angulis cōburere eſt oraciones p ihoroſolimā et inuniuerſali eccleſia multiplicare· Conſequenter altare cum ſigno crucis confirmat̄ dicendo· Confirma hoc de9 ac̃ que ofirmacio ex criſmate a pontifice in fronte lapidis facta ſignificat confirmacionē que quotidie fit a ſpiritu ſancto p caritatē in altare cordis· vt nulla tribulacio cor noſtr̃ a caritate dei valeat ſeparare· Vnde dicebat aplūs· Quis ſeparabit nos a caritate xp̃i·tribulacio an anguſtia ac̃ Et ſubungit·glia patri· vt laus trinitati cantetur· Vltima altaris benedictio ſignificat illā finalem benedictionē quādo dicet̄· Venite benedicti patris mei ac̃ · Deniq; altare lintheo candido extergitur ad notand̄ q; corpus noſtr̃ caſtitate vite debem9 mūdare· Deinde bñdicunt̄ vaſa veſtes et linteamia diuino cultui deputāda· Nā et moyſes p·xl· dies edoct9 eſt a dño facere lintea mina et ornamenta in templo neceſſaria· Tempore vtenſilia benedicē eſt opa noſtra ad deū referre Poſt hoc altare albis et mūdis pannis veſtitur de quo ſi b ti·de altari dictū eſt· Poſtremo ornatur eccleſia et accendunt̄ luminaria· Tunc enim opera iuſtor̃ ſplendeſcēt· tunc fulgebunt iuſti et tanquā ſācti·in arū·diſcurrēt· Et inde ſup altare hoc ordine conſecrato miſſa celebrat̄ et ſacrificium altiſſimo offert̄·illud vicz de quo ꝓpheta ait· Sacrificiū deo ſpūs contri·ac̃·put dicet̄ in ꝓphetia q̄rte ꝑtis·non em̄ fieri debet conſecracio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

fine missa scm gelasiū papam quia tunc reuelatē sacramentū quod ecia angelis ab inicio fuit absconditū. Et attende quoniā in aspsione basilice pōtifex lineis dūtaxat et minoribus vtitur indumentis. sed m missa vestibz ornatē pōtificalibus et pciosis recolens q legalis pontifex in lineis sanctuariū expiabat. et post lot9 i pōtificalib9 in olocaustū arietem offerebat. sed q: in eisdem lineis hircum emittebat post expiacionez. ideo ecia in consecracione foncium et imersione catecuminorū vbi peccata eorū trāsferunē. quidam vtunē simplicibz et lineis indumentis

De osecracionibus et vnctionibus.

Legitur dominum precepisse moysi vt cōficeret crisma. quo vnguētovngeret tabernaculū in dedicacione et archam testamti mensamq; cum vasis. et quo similiter sacerdotes et reges iungerentē. Moyses tamez non legitē fuisse vnct9 nisi vnctōe spūali siē et xp̄e. Voluit itaq; crist9 nos vnctōe materiali mungi vt i illa osequamur spiritualez et ideo pia mater eccl̄ia diuersas exhibet vnctiones. de quibus hic aliqua pstringam9 dicentes Primo quid huiōi figmificent vnctiones. Secdo ex quibus fiant. Tercio de vnctione baptizādoz. Quarto de vnctione baptisatorū q̄ p episcopuz fit m frōte. Quito de vnctione ordinādoz. Sexto de vnctione osecrandorū eōrum et principū. Septimo de vnctione eccl̄ie altaris calicis et aliorum ministeriorz eccl̄iasticorum. Octauo de extrema vnctione. Nono de osecracione et bñdictione cimiterij vestium et aliorz ornamētorū eccl̄iasticorum. Decimo de osecracione et bñdictōe virginum. Circa primū igitē notandū est q; due sunt species vnctionis. exterior que materialis siue corporalis et visibil' est. et interior que spūal' et inuisibil' est. exteriori visibiliter vngitē corp9 interiori et inuisibiliter vngitē cor. De prima iacobus aplūs ait. Infirmatur quis m vobis inducat presbiteros eccl̄ie et orēt sup eū vngētes eum oleo m nomine domini. et oracio fidei saluabit infirmum. De secunda iohānes aplūs ait. Et vos vnctionez. id est vnctio quam ab eo accepistis maneat m vobis vt non necesse hētis vt aliquis doceat vos. sed sicut vnctio eius docet vos de ommbz. Vnctio exterior fignū est interioris. Interior vero nō solū est fignū. id est signatum. sed ecia sacramentuz. q: si digne fumitē vel agit vel auget absq; dubio. qđ designat puta salutē iurta illud. Sup egros manus imponēt et bene habebunt. Circa scm sciendū q; ad exhibendum exteriorē et visibilem vnctionē dupler oleum benedicitē vicz oleum sanctū seu catecuminorz quo catecumini vngunē. et oleum infirmorz de quo infirmi vngunē. de qua vnctione loquitur dicta auctoritas. Infirmatē quis ex vobis nē. Qualiter autem fiāt benedictiones vtriusq; olei et crisma tis in sexta pte sub quita feria cene dñi dicetur. Sed queritē quare infirmi et catecumini oleo inunguntē. Respōdeo vt ex visibilibz inuisibilia facili9 capiant. Sic em oleum fugando infirmitatē recreat art9 fessoz et de sui natura lumē p̄stat. sic credend est q; vnctio olei osecrati qđ ē signū fidei peccata fugando sanitatē anime confert et lumen ei p̄stat. Siquidem oleū visibile in signo. oleum inuisibile m sacramento. et oleum spūale intus est. De oleo mfirmorz auctoritatē accepimus ab aplis de oleo catecuminorz ab aplis. et licz deus possit oleū spirituale sine corporali tribuere. quia tamē apostoli pro infirmis. apostolici p catecumins hac arte vsi sunt. Non sine peccato omitti potest. qđ eorz auctoritas constituit. put sub ti. de altari dictū est. sicut et antiquitus iusti sine circūcisione placuē deo sed post quā eis preceptum fuit vt circumcideretē. hoc omittentes pcio subiciebantē. Tercio dicendum est de vnctione baptizandorz et quidem in nouo testamto nō solum reges et sacerdotes vngunē sicut iam diceē. Verum ecia quia xp̄c in sanguine suo fecit nos deo nostro regnū et sacerdotes. i. regales sacerdotes iurta qđ petr9 apostol9 ait. Vos estis genus electū. i. dest electi ex generibz hominū regale sacerdociū. i. dest bene vos regentes. Omnes xp̄iani bis ante baptismū vnguntur sed oleo bñdicto primo in pectore. deinde inter scapulas. et bis post baptismū. sed crismate sacro. primo in vertice. deinde per eōum in fronte. Et scm aug9. prime tres vnctiones introducte sunt potius vsu quā per aliquā scripturā. In pectore quidem in quo est locus cordis baptizand9 vngitur oleo. Primo vt p spiritus sancti donū abiciat errorē et ignorāciam et suscipiat fidem rectam. q: iustus ex fide viuit. et corde creditē ad iusticiam. Inter scapulas vero vt p spūs sancti graciā excuciat negligenciā et torporē et exerceat bonā operacionem quia fides sine operibus mortua est. vt p fidei sacramentum sit mundicia cogitacionū in pectore. p opis exercicii sit fortitudo labor. in scapul'. q̄tenus fides p dilectionem secundū aplūm operetur. Oleum igitē a corde ad scapulas transfertē quando fides que mente concipitē opere pficitur. In vertice vero baptizatus crismate a sacerdote iungitē. vt sit paratus omni poscenti de fide reddere rationē. quia per caput mens itelligitur. iurta quod legitē. Oculi idest itellectus sapiētis. in capite. idest in mēte eius cui9 scz mentis supior pars est racio q; inferior sensualitas. Vnde bene p verticē que est supior ps capitis intelligitē rō que est supior ps mentis. De hoc ecia in sexta pte sub sabbato scto vbi agitur de confirmacione diceē. Ideo autez ate baptismū vngitē oleo benedicto. et post baptismum crismate sacro quia crisma soli competit xp̄iano. xp̄c enim a crismate dicitur. vel potius a xp̄o dicitur crisma non scm nominis formā sed secundū fidei rationē. A cristo vero cristiani dicuntur tanq; vncti deriuentē ab vncto. s. a cristo vt omnes ocurrant in odorem vnguenti illi9. scz xp̄i cuius nomē oleum est effusum. sed scm vim nominis xp̄iani a crismate dicunē scm yſidoz

de hoc dicetur in .plxmio secunde ptis. Rursus secundū aug⁹. vnctio ex oleo ostendit nos ad auditū plene fidei ꝓpatos et ad bonū xp̄i odorē vocatos. ad renūciandumq; dyabolo esse cōmonitos. Secundo vnctio in pectore et inter scapulas fit scd̄m rabanū vt per fidē vndiq; muniamur et ad bona opa perficienda per dei graciā roborem̄. Nam p pectus fidei virt⁹. per scapulas vero in quibus onus portatur. hominis robur et opacio recte intelligit̄. iuxta illud. Alligant onera importabilia et ponūt humeris hominuz nē. Vngit̄ ergo in pectore et inter scapulas vt mente et actu. opera dyaboli postponat. et vt fit capax ad intelligendū verbū dei. et robustus ad portandū iugum ip̄ius et onus legis. Vnctio .vo que fit in vertice. idest sūmitate capitis super cerebra. fit secundū ip̄m vt celestis regni particeps fiat inunctus. et q; baptizati anima capiti idest cristo desponsat̄. et ꝓterea fit cuz crismate ex oleo et balsamo cōfecto vt sciamus q; spirit⁹ sanctus ei dat̄ qui inuisibilit̄ operat̄. oleum namq; fessa membra fouet et lumē ꝓstat vt premissum est. Balsamus vero redolere facit. siquidez fessa fiunt anime mēbra. quādo penitet se otra deum egisse spiritus sanct⁹ venit ad illam illuminans eius intelligenciā et demonstrans ei peccata sibi esse dimissa vel dimittenda. et prestans illi bona opera que in alijs inspirant bonum odorē. quod p fragrantē balsamuz designatur. Itē q; sedes superbie que semp iuxta ip̄ius nominis osonanciā sup iora appetit in vertice esse videt̄. Ideo recte fit ibi hec vnctio sub forma crucis. et sub nomie humilitatis. hanc vnctionē siluester papa fieri instituit per p̄spiteros ꝓpter occasionē mortis Vnde credibile est q; ante eius tp̄us vtraq; unctio. scz et verticis et frontis episcopo reseruabatur. Cum enim gremiū dilatarēt ecclesie. nec omnibus episcopi valerent p confirmacionē occurrere. ideo ne sine crismatis vnctōne perirent instituit vt a sacerdotibz in vertice supra cerebrū vbi est sedes sapiencie ungerent̄. ad robur et augmentū gracie. Vnde si postea decesserint dixit ricard⁹ in mitrali q; ꝓ rata gracie augmētum consequentur et glorie. Verumtamē et sine vnctione credimus solo baptismo saluari et sine manus impoicione spūm sanctum dari cui deus dare voluerit .put in actibus ap̄lorum legit̄. Arnaldiste tamē pfidi hereticī asserunt q; nunquā per baptismū aque homines spūm sanctum accipiunt. nec samaritam baptizati illum receperūt donec manus impoicionē acceperūt. Sane vtraq; vnctio fit secundū rabanum in modum crucis vt ab eo tpe dyabolus in vase suo pristino cognoscens signū siue interempcionis sancte crucis qua redemptus est. iam sibi deinceps illud sciat alienū. i. ase alienatū. Fit quoq; secundū eum vnctio in pectore cū inuocatōne trinitatis vt nulle reliq̄e latentis inimici in eo resideant. sed in fide sancte trinitatis mens eius confortet̄. et suscipiat et habeat intelligēciam mandatoz̄ dei. Huiusq; ergo fidelis bis inungit̄. bis oleo. postea finito bis crismate. Primo in baptismo in vertice. Secundo post baptismū in fronte. scz in confirmacione. quia ecia spiritus sanctus bis fuit apostolis datus vt dicet̄ in sexta pte sub sabbato scto. Quarto loco dicendum esset de vnctōne que fit per epm in fronte baptizati. sed de hoc dicet̄ in sexta pte sub sabbato sancto. Quinto loco circa vnctionē ordinandoz̄ notand̄ est q; manus p̄spiteri ab epo ungunt̄ vt cognoscat hoc sacramento se per spiritum sanctū suscipe virtutē et graciam consecrandi. Vnde ep̄us eos inungens dicit. Consecrare et sanctificare digneris domine manus istas p istam vnctionē et nostrā benedictionem vt quecūq; consecrauerint consecrentur et quecūq; benedixerint bn̄. in nomie dn̄i. ideoq; viri deuoti osculant̄ manus sacerdotū stati post ordinacionē credētes p hoc oracionū illoz̄ ꝓticipes fieri et bonoz̄. Et vngunt̄ oleo sacro. vt opera misericordie ꝓ viribus ad omnes debeant exercere. Per manus eī opera. p oleum misericordia designat̄. Unde samaritanus ille appropians vulnerato vinū super infundit. et oleū vulneribus ei⁹. Vngunt̄ eciam oleo vt humide fiant ad offerendum deo hostiam p peccatis et large ad cetera officia pietatis nō aride et curue ad retinendū. vtrumq; eī vicz gracia curacionis et caritas dilectionis per oleum designat̄. Rursus ideo impoicio manus cū oleo sup caput ordinādi fit. quia per manum opus. per digitos dona spiritus sancti. et p caput mens intelligit̄. Manus ergo imponit̄. quia doms spūs sācti mentem imbuit⁹ ad opa xp̄i mittitur. Quarto circa episcoporum et principū vnctionem sciendū est q; episcoporum vnctio a veteri testamēto sumpsit originem. Nam leuit. xxi. c. dicit̄. Pontifex sup cui⁹ caput fusum est vnctionis oleū. et cuius manus sunt in sacerdocio consecrate. Sane ep̄us vngit̄ crismate qđ sicut p̄missuz est conficit̄ ex oleo et balsamo. et vngit̄ illo tam in corpe quā in corde vt interius mitorē osciencie quantū ad deum qđ per oleū. et exterius habeat odorē fame quo ad proximū qđ per balsamū designatur. De mitore osciencie dicit ap̄lus. Gloria nostra hec est testimoniū cōsciencie nostre. Nam omnis gloria filie regis abinti⁹ scz ꝓcedit. De odore bone fame idē ap̄lus ait. Xp̄i bonus odor sumus. idest exemplū et imitacio sum⁹ in omn loco et alijs sum⁹ odor vite in vitam quasi diceret sumus exemplū dilectionis et bone opinōis ducētis in vitā eternaz alijs odor mortis in mortē. idest inuidie et male opinionis ducētis in mortē eternam. Debet eī eps bonū in se habere testimoniū. et ab hijs que sunt intus et ab hijs que sunt foris vt cortina. i. fidelis. cortinā. idest. infidelē trahat scz ad fidē et qui audit. scilicz addiscendo et credēdo dicat. Veni. scz predicando et docendo. Hoc vnguēto caput et manus episcopi consecrant̄. Per caput enim mens intelligit̄. iuxta illud euāgelij. vnge idest humilia. caput tuū. et faciem tuā. i. consci

enciam laua lacrimis· Per manus opa designan
tur iuxta illud in canticis· Manꝰ mee· idest bona
opera distillauerunt mirrā· idest dederunt alijs
bonum exemplū· Caput igiē vngitur balsamo
caritatis· Primo vt epūs diligat deum ex toto
corde et ex tota mente et ex tota aīa sua· et eciaz
xpi exemplo proximū suū sicut· idest ad id quod
seipsuz· Oleum eī in capite est caritas in mente
sēm gregē· Secundo caput vngiē ꝓpter aucto
ritatem et dignitatē· quia nō solū episcopꝰ sed
eciam rex cōstituitur· Tercio vt ostendaē illius
scz xpi tangꝫ eius vicarius repsentare personā·
de quo dicīē per ꝓphetam· Sicut vnguētum in
capite eius nē· Caput eī viri est xpc caput xpi
deus· qui de se dicit· Spiritus domini sup me eo
q vnxerit me· euangelizare paupibus misit me·
Xpūs enim caput nostrū vnctꝰ est oleo inuisibili
ipe pro vniuersa interpellat ecclia· epūs ꝑ sibi
cōmissā· Manus vero vngunē ꝓpter misteriū et
officium· Manus quidē que opa signant vngen
tur oleo· idest crismate pietatis et misericordie
Primo vt epūs opetur bonū ad omnes· maxime
aūt ad domesticos fidei· nemim claudanē· oībus
aperianē iuxe illud· Manus apuit inopi et brach
ium extēdit ad paupez· Manus arida manꝰ aua
ra· manꝰ tenacitate ostracta apiri non pōt· Vn
gaē igiē vt sanēē et apiatur et vt idigētibz ele
mosinas largiaē· Secūdo vt ostendaē accipere
potestatem benedicēdi et consecrandi· Vnde cū
eos osecrator iungit osecrare inquit et sancti
ficare domine digneris manus istas nē· vt supa·
Tercio vt munde sint ad offerendū hostias pro
pcīis· Et nota q licz manus epi inuncte fuerint
oleo cum in pspiteruz ordinareē· itez crismate
vngunē cum in epūm consecratur· Siquidem p
manus opa· per oleū spiritꝰ sanctus vel gracie
copia· per balsamum quod oleo admisceē in cris
mate odor bone fame designaē· ecē· xxiiij· Quasi
balsamū non mixtū odor meus· q ergo in operi
bus episcoporū et aliorū supiorū qluscūz in alijs
inferioribus munꝰ spūs sancti apparere et odor
fame sentiri debet iuxta illud· ij· ad corīthe· ij·
xpi bonus odor sumus deo· Nam et in celesti ie
rarchia supiores angeli supioribz bonis et gra
eminent· Idcirco in eorum consecracione manus
alias oleo mūcte crismate rōabiliter inunguntē
Poller ecia crismate cōfirmaē· vt pollicis impo
sicio cunctis ꝓficiat ad salutē· Nempe in veteri
testamento non soluz vngebaē sacerdos· verum
eciā rex et ꝓphēta sicut in libris regū habeē· Vñ
dominus ꝓcepit helie· Vade et reuertē in domū
tuaz p desertū in damascū· cumq pueneris illuc
vnges asael in regē sup siriaz· et yeu filiū nausy
vnges regē sup israhel· heliseū aūt filiū saphat
qui est de abel vnges ꝓphētam pro te· Samuel
quoq vnxit dauid in regem· Sed postꝫ ihesus
nazarenus quē vnxit deꝰ spū sancto sicut in acti
bus apl̄oz legiē· Vnctus est oleo p consortibz
suis· qui scīm apostoluz est caput ecclie· que est
corpꝰ ipius· pncipis vnctio a capite ad brachū
est translata vt princeps a tempore xpi non vn
gaē in capite· sed in brachio siue in humero vel
in armo in quibus pncipatus congrue designaē
iuxta qđ legiē· Factus est pncipatus sup humē
rum eius nē· Ad qđ eciā signādum samuel fecit
poni armū ante saul cui dederat locum in capite
mense ante eos qui fuerāt inuitati· In capite vo
pontificis sacramentalis est deliquio obduata
quia psonam capitis· scz xpi qui est caput eccle
in pōtificali officio repsentat· Differt aūt inter
pontificis et pncipis vnctionē· quia caput pon
tificis crismate consecraē· brachū vero pncipis
oleo delimē· vt ostēdatur quāta sit differencia
inter auctoritatē pontificis et pncipis potesta
tem· Et nota q sic in euangelio legiē quidā pfa
familias vocauit suos suos et dedit illꝭ x· mnas
Siquidem vocacio serui est canonica electio epi
que fit scīm vocacionē domini vocantis aaron
Mna daē ei quādo is qui sibi manꝰ imposuit dat
ei textū euangelij dicens· Vade ꝓdica· et ipe cū
primo ingrediē ciuitatem suam prefert euange
lium in pectore suo iuxta morē quarundā eccle
siarum· ostendens quasi negociator mnam suam·
In quibusdaz eciam ecclesijs cum archiepūs dat
illi virgam et dicit· Vade predica· et ille statim
benedicit ꝑsum inquo signaē q moyses cum vir
ga missus est in egiptuz· Rursus episcopi in die
sue consecracionis cōsueuerunt equitare equos
albis pānis coopertos repsentantes illud quod
legiē in apoc· xix· c· Exercitus qui sūt in celo se
quuntur illū in equis albis· Siquidem exercitus
qui sunt in celo sūt boni et iusti viri et ꝑlati qui
quottidie sequūtur ꝑ celestibus deū in omnibus
bonis opibz· qui ideo dicunē esse in celo q sola
celestia diligunt et querūt· Vnde aplūs· Nostra
conuersacio in celis est· Ibi exercitus· idest iusti
et boni viri et ꝑlati sequūtur ihesum· quādo· scz
expugnant in se vicia per correctionē· et in pri
mis per ammonicionē· Vñ iacobus· Qui cōuerti
fecerit pcatorē ab errore vie sue liberabit aīaz
suam a morte nē· Iusti exercitꝰ sūt in equis albis
et in corporibus castis· Corpora bonorū dicunē
equi· quia sicut equi diriguntē sēm voluntatem
sessoris· ita iustorū corpora reguntur secundum
voluntatem xpi Iusti equi debent esse albi siue al
bis operti· idest corpora iustorū et prelatorum
debent esse casta et munda· Si eī casta nō fue
rint xpm sequi non poterunt· Et petrus· Xpūs
passus est ꝑ nobis· vobis relinquens exemplum
vt sequamini vestigia eiꝰ nē· Sed et clerici san
cte romane ecclesie ex successione cōstantini impa
toris equitant equos decoratos linteaminibus
candidissimi coloris· Qua die debeat epūs conse
crari· et quare coder euangelij ponaē sup humē
ros consecrandi· dicetur in secūda pte sub ti· de
epō· Septimo loco dicendū est de cōsecracione
ecclesie· altaris· calicis· et aliorū ministeriorū ec
clesie· que sēm morem cum dedicantē inunguntē
non solū ex mandato legis diuine· verū eciam ex
emplo beati siluestri qui qñ consecrabat altare

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

illud crifmate pungebat· Precepit enim dominꝰ moysi vt faceret oleū vnctionis de quo vngeret tabernaculū testimonij· mensā· archam testamēti cādelabrum et supellectilia· exo· xxx· et· xl· c· et alia vt p̄missum est· Que vnctiones fiunt vt rebꝫ inunctis maior reuerencia exhibeat̄· et maior eis gracia infundat̄· De hijs vnctionibus in suis locis dictum est et dicet̄· Vez vnctionis sacramentum aliud quidē efficit et figurat tam i nouo q̄ in veteri testamento· Vnde non iudaizat ecclesia cum vnctionis celebrat sacramentū· sicut aliqui antiqui menciūtur· qui neqꝫ scripturas neqꝫ deꝫ nouere virtutē· De vnctionibus ecclesie et altaris in suis titulis dictū est· Patiens si quidē consecratur et inungit̄ ad animi stracionē corpis cristi qui in ara crucis pro omniū salute imolari elegit· Iam et omnipotens deus aspersā simulaginem in patenis aureis et argenteis ad altare suum deferri iussit· Calix quoqꝫ consecratur et inungitur vt gracia spūs sancti pficiatur nouū sepulchrū corpis et sanguinis xp̄i· et ipe dignet̄ illum sua virtute pfundere qui calicem melchisedech famuli sui pfudit· Octauo de extrema vnctione que scz ex institucione felicis pape quarti· et ex p̄cepto iacobi ap̄li da t̄ laborantibus in extremis· dicendū est· de qua dicūt quidam q̄ illa non est ita p̄prie sacramentū sicut crifmacio que fit in fronte vel alias· quia sicut asserūt iterari potest cum sit oracio sup hominē· qđ in sacramentis non optingit· Sane hec vnctio p solum sacerdotem fieri potest si plures adesse non possunt· per quam quidē venialia remittunt̄· iuxta illud iacobi· Infirmatur quis ex vobis· vt sup̄· fit aūt vnctio hec in diuersis corpis membris p̄pter causas q̄ ex oratōibꝫ que tūc dicunt̄ et colligūtur et specialit̄ in illis in quibus quinqꝫ sensus hois vigent· vt quicqđ per illos infirmus deliquit p huius vnctionis virtutē aboleat̄· In quibusdam ordinibus legit̄ q̄ inungēdus debet esse ad minus· xviij· annoꝝ· et q̄ egrotās semel dumtaxat debet in anno inungi· licet pluries egrotet· et q̄ nullus inungendus est nisi qui p̄ius cō pos mentis existens verbis aut signis id postulauerit· et q̄ non debent scapule inungi· quia in baptismo fuerunt inuncte· et āme do ministerio carent· et q̄ confirmatꝰ non debet inungi in fronte· sed in timporibꝫ· nec p̄spiteri manus vngi debent interius· sed exterius· quia in ordinatōe eius interiꝰ inuncte fuerunt et q̄ ab episcopo semel iunctus non debet p̄pter eius reuerenciā vlterius p̄ presspiterum benedici· Et q̄ si eger inunctus cōualescit loca inuncta lauent̄· et aqua lociōis in ignē p̄iciat̄· Si vero decedat non laue t̄ corpꝰ p̄pter recentem vnctionē· et q̄ si eger in extremis laborat· cito vngat̄ ne inunctꝰ decedat· Quidam eciā penitentes et morituri ciliciū induunt et sternūtur in cinere vt dicet̄ in sexta pte sub q̄rta feria· in capite ieiunioꝝ· Sono cuiuscriū quod eisdez gaudet priuilegijs cum ecclesia consecrat̄ et benedicit̄· sicut dominꝰ benedixit p manus seruoꝝ

filioꝝ abraham ysaac et iacob terram a filijs efrem causa sepulture compatam· Benedicit̄ aūt vt vlteriꝰ desinat illic immundoꝝ spirituū habitacio esse et fidelū corpa ibi vsqꝫ in diem iudicij requiescant in pace· nisi paganoꝝ vel infidelū vl̄ eciā excōicatorum corpa ibi fuerint humata donec inde fuerit electa· Illud eciā rota q̄ palle altaris vestimēta sacerdotalia et huiōi ecclesiastica ornamēta benedicēda sunt· Legimus enim moysen ex precepto dominī tabernaculū duim s precibus sacrasse cum mensa et altari et vasis et vtensilibus ad diuinū cultum explendū· Si ergo iudei qui legis et futureꝝ vmbre seruiebāt hec agebant· hebreoꝝ· viij· et· x· c· quātomagis nos quibus veritas p xp̄m patefacta est hec agere debemus· et hec p epos sacratos· et non p coepiscopos· Vnde legit̄ exo· penl̄· c· Cuncta vasa ministerij benedixit moyses· Et si sacre vestis pecia vl̄ filū adiungat̄· non ideo benedictionē iterari debere iuris testimonio comprobat̄· Quare autē res huiōi et similes benedicant̄ ex earū bñdictōibus colligit̄ euidenter· De vestibus vero sacris dicetur in prohemio tercie ptis· Et attēde quia benedictio seu consecratō ecclesie et vestiū et ornamentorum ecclesiasticoꝝ non fit eo q̄ illa sint gracie susceptiua cum sint inanimata· sed hoc nō scitur introductū· quia sicut et homies sic et illa p benedictionez et consecracionem diuino cultui abilitant̄ et idonea et maioris reuerencie efficiūtur· Personis vero p vnctionē et benedictionem maior gracia infundit̄· Quidam autē in ornamētoꝝ benedictione manꝰ suspendūt· de quo dicetur in scda p̄te sub ti· de dyacono· Decimo esset de virginū consecracione dicendū· sed de hoc in prohemio secunde p̄tis dicetur·

De ecclesiasticis sacramentis·

Circa ecclesiastica sacramēta notandꝫ est q̄ scdum greg· sacramētum est in aliqua celebracione cum res gesta ita fit vt aliqđ signficate rei accipiamꝰ qđ sancte· idest digne accipiendū est· Misteriū vero est qđ occulte et inuisibiliter opatur spūs sc̄us· ita q̄ opando significat· et signficando benedicit· Misteriū enim est in sacramētis· ministerium dicit̄ in ornamentis· Sed et scdum aug· sacramentū est inuisibilis gracie visibil̄ forma· Item sacrificiū visibile· inuisibile sacramētum· Item idē signum est res p̄ter speciem quā ingerit sensibz· aliquid aliud ex se faciens in cognicionem venire· Dicitur eciā sacramentū sacre rei signum vel sacrum secretum· De hoc eciā in quarta pte sub· vj· pticula canonis dicet̄· sup verbo misteriū fidei· et sub ti· de oblacione· Sane quedaz sunt sacramēta necessitatis tantū· quedā dignitatis et necessitatis· quedā ordinis et necessitatis· quedā dignitatis et voluntatis· quedā vero voluntatis tantū· Sacramētum necessitatis tm̄ est baptismus· qui in sūma necessitate a quocūqz dū tm̄ in forma ecclesie collatꝰ fuerit p̄ficit ad salutem· Et dicit̄ necessitatis quia sine eo nemo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſaluari poteſt ſi ex otemptu de ſeraẽ· ¶ De hoc ſacramẽto im· vj· pte ſub ſabbato ſcõ diceẽ· ¶ Sacramẽtum dignitatis et necẽtatis eſt ofirmatõ dignitatis· quia a ſolo epõ ofertur· neceſſitatis q; ex contẽptu illud dimittẽtes non ſaluãẽ· ¶ De hoc eciam ſub dicto ſabbato diceẽ· ¶ Sacramẽta vero ordinis et neceſſitatis ſũt pemtencia· eukariſtia et extrema vnctio· ordinis· q; tantũ a rite ordiatis ſcõm claues eccleſie dari debẽt· niſi in neceſſitate in qua quis poteſt eciã laico ofiteri· neceſſitatis· quomã ex contemptu illa dimittẽs ſaluari non poteſt· De penitencia vide in ſexta pte ſubti· de quinta feria cene dñi· ¶ Et dirim⁹ in repertorio noſtro ſub ti· de pe· et re· De eukariſtia in ẽrta pte ſub canone diceẽ· ¶ De extrema vnctione in p̃cedenti ti· dictũ eſt· ¶ Sacramentũ vero dignitatis et voluntatis eſt ordo dignitatis· quia a ſolis epis conferẽ· vel q; non niſi dignus et digne ad illum aſſumend⁹ eſt· voluntatis· q; ſine illo quis ſaluari poteſt· ¶ De hoc diceẽ in plxmio ſcõ ptis· ¶ Sacramentũ voluntatis tantũ eſt matrimonium· ¶ Et dicitẽ voluntatis· q; ſine illo quis ſaluari poteſt· ¶ Non em̃ expedit homini ad regna celo tendere volenti nubere· ¶ Circa qõ notandũ eſt q; ſcõm canones ſolennitas nupciaꝝ facienda nõ eſt a· lxx· qõ eſt tempus triſticie· vſq; in octauaz paſce· nec tribus ebdomadis ante feſtũ iohannis ¶ Sed ſecundũ conſuetudinẽ eccleſie gñalis matrimonium publice contrahit̃ in eccleſia a craſtino domĩce in albis· vicz ab octaua die paſce vſq; ad primũ diem rogacionũ· ¶ Et in prima die rogacionum in mane claudit̃ hec ſolẽmtas et durat ꝓhibicio vſq; ad octauũ diem poſt pentẽ· me luſiue et ſic loquit̃ clemẽs papa i ſua eplã decretali· ¶ A prima quoq; dominica aduentus vſq; ad epiphaniam nõ debent nupcie celebrari· ¶ Nec eciã fierẽt vſq; ad octauã epĥie niſi quia dominus nupcias tum ſui pñcia· tum eciã miraculo decorauit· ¶ Vñ tũc cantaẽ· ¶ Hodie celeſti ſpõſo uncta eſt eccleſia· quidã tamẽ dicunt ſanctius eſſe q; hec ꝓhibicio vſq; ad octauã ipſi⁹ feſti extendaẽ· ſic et officiũ ouerſiõis aque m vinum in nupcijs· ¶ In p̃miſſis ergo temporibus matrimonia nõ cõtrahuntur· quomã ipſa tẽpora ſunt oracioni deputata· ¶ Et ideo debet tũc homo a lecto vxorio ſequeſtrari· Generaliter em̃ tẽpore quo abſtineẽ a nupcijs abſtinendũ eſt eciã a ꝺugali amplexu· niſi forte ob fragilitatem hũanitatis vir ab vxore poſcat conjugale debitũ vel econuerſo· quomã poſcẽti ſoluendũ eſt· q; ſcõm aplm vir non habet potestatem corpis ſui· ſed mulier et econuerſo· ¶ Licet autẽ ſolennitas nupciaꝝ p̃miſſis tpibus interdicta ſit quocumq; tam̃ tpe matrimoniũ legittie per verba de p̃ſti ꝺtractum tenet· ¶ Hõ vero ſtatutum fuit in canone q; tribz ſeptimanis p̃cedentibus feſtũ beati iohis baptiſte nupcie non celebrarenẽ· ideo factũ fuit vt liberius orõi vacẽt· ¶ Inſtituerat em̃ eccleſia pri⁹ duas q̃drageſimas p̃ter maiorem· vnam ante natale dñi· que cõiter vocaẽ ſancti martini· et durabat vſq; ad natale·

¶ Aliam ſcz· xl· diez̃ arte feſtum beati iohis bap· in quibus vacandũ erat orõmbus· elemoſinis et ieiunijs· ſed ꝓpter hominũ fragilitatẽ ille due ad vnam ſunt redacte· et itez̃ illa diuiſa eſt in tres ebdomadas aduẽtus· et tres ante natiuitatẽ ſcti iohis· in quibz eſt ieiunandũ et a nupcijs eſt abſtinendũ· ¶ Porro ſcõm ꝓdoz̃ femine dum maritãtur ideo velanẽ vt nouerint ſe ſemp viris ſuis ſubditas eſſe· ¶ Et q; rebecca viſo yſaac ſe velauit ¶ Item ideo nubentes poſt benedictionẽ vita vno inuicem vinculo copulanẽ· ne cõpagem· ideſt fidem cõiugalis vnitatis dirumpãt· ¶ Eadem vero vita candida purpureoq; colore ꝑmiſceẽ· quia candor eſt mundicia vite· purpura ad ſanguinis poſteritatẽ adhibeẽ· vt hoc ſigno et cõtinencia et lex continẽdi ab vtriſq; ad temp⁹ ammoneaẽ et poſt hoc reddẽdum debitum non negeẽ· ¶ Item q; in primis ãnul⁹ a ſponſo ſpõſe daẽ fit mimz̃ ꝓpter mutue dilectõis ſignũ vel ꝓpter id magis vt pignore· ideſt ſigno corda eoz̃ iungant̃· ¶ Vñ et in quarto digito ãnulus ideo inſeriẽ· q; in eo vena quedã vt ferẽ ſanguinis ad cor vſq; pueniat· ¶ Item ꝓtheus quidã ſapiens primũ ob amoris ſignum ferreũ ãnulũ fecit et imbi adamantẽ meluſit· et inde ſibarrare ſponſas inſtituit· q; ſicut ferrũ omnia domat· ſic amor omnia vincit· quomã nichil amoris furore vehemencius· et ſic adamas eſt infrangibilis· ſic et amor eſt inſuperabilis· Fortis eſt em̃ vt mors dilectio· ¶ Deoq; in digito ãnulari in quẽ vena ꝓcedit a corde illum portare inſtituit· ¶ Poſtmodũ vero ꝓ ferreis ſũt aurei cõſtituti· et ꝓ adamante gẽmis ornati· q; ſicut aurũ cetera metalla· ſic amor vniuerſa bona ꝓcellit· et ſicut aurũ gemma decoratẽ· ſic cõiugalis amor ceteris virtutibz adornaẽ· ¶ Nupcie autẽ ſcõm ambroſiũ dicte ſũt ab nubendo· illi em̃ qui nubunt caput ꝓpter verecundiam obnubere nõ loqui ſolẽt· Vnde de rebecca viſo yſaac cui deſpõſari debebat caput obnubere cepit· Verecundia nanq; debet p̃cedere nupcias quo ipm̃ conjugiũ plus verecũdia cõmendet· et magis expetita debet videri a viro q; ipſa virũ expetiſſe· ¶ Sed et ſcõm hiero· ¶ Cõnubia legittima pcta carent· nõ tamen tpe illo quo actus ꝺugales gerunt̃ p̃ſencia ſpirit⁹ ſancti daẽ· eciam ſi ꝓpheta eſſe videatur qui officio generacionis obſequit̃· ¶ Notandũ eciam eſt q; triplex ſpũale ſacrãmtum in carnali matrimonio ofirmato deſignatur· ¶ Primũ ſacramentum eſt vnio fidelis anime ad deum p fidem dilectionem et caritatẽ· ſiue vnio voluntatis· ſcz caritas que oſiſtit in ſpiritu inter deũ et iuſtam animã· Vnde aplus· ¶ Qui adhẽret deo vnus ſpus eſt cum illo· ¶ Hoc ſacramentũ ſignificaẽ p comũcionem animoz̃ habitã in prima deſpõſacione carnalis matrimonij· ¶ Secundũ eſt vnio humane nature ad deum· que facta eſt in vtero virginali p incarnacionẽ verbi dei· ſiue nature ofirmitas que cõſiſtit in carne inter xp̃m et ſanctã eccleſiã Ad quod ptinet illud· Verbũ caro factũ eſt· ¶ Hoc ſacramẽtum deſignaẽ in mrimonio carnali

p comunctionem corporum consumato·non q ipa
vnctio in qua spūs sanct⁹ nō adest illud design
net·sed p ipm actum cōsumatū significat· Ter
cium sacramentū est ecclesie vnitas ex omnibus
gentibus collecta· et vni viro scz xpō subiecta·
Hoc sacramentū significat in eo qui vnicā tan
tum et virginem habuit vxorē facto postmodū
clerico et ordinato· Vbi vero quis ad bigamiaz
siue ad secundū matrimoniū transit iam a vnita
te recedit·quia carnē suam in plures diuidit·et
sic huius tercij sacramēti signacio in eo nō cadit
quare p̄moueri non potest· Iam p̄motus vnita
tem signare non posset· Preterea p secundū ma
trimoniū recedit a prioris coniunctione matrimo
nij· Ecclesia vero ex quo se xpō coniunxit nunquā
ab eo decessit·nec ipe ab ea·bigamus ergo talē
vnitatem significare non pōt· Vñ merito p̄pter
huius sacramenti defectū p̄moueri non potest·
Illud eciā nota q sicut statutū est in concilio car
thaginen·sponsus et spōsa benedicēdi a parenti
bus vel a paranimphis offerant ecclie sacerdo
ti·accepta autē benedictione eadē nocte p reue
rencia benedictionis in virginitate permaneant
Ceterum nupcie benedicēde fūt a sacerdote cum
precibz et oblacionibus ex institucione eucharisti
pape· Verumtamen vir et mulier ad bigamiam
transiēs matrimoniū otrahendo non debet a pre
spitero benedici·qz cum alia vice benedicti sint·
eoz benedictio non iterari debet· Non ergo dēnt
nupcie benedici·nisi vbi virgo cum virgine otra
hit p̄pter racionē que pomē in p̄mio secunde
ptis·primo p̄spiter qui benedictionē cum secunda
vxore celebrauerit· officio et beneficio fungi p̄sus
est ad sedem apostolicam mittendus·q8 quidem
ad exhortationē continencie noscit introductum
Secundū quorundā locoz consuetudinē si quis
otrahit cum secunda virgine benedictio iterat̄
et hoc si forsan papa sciat et tollerat· alioquin
non valet· Dicunt eciā quidam q si alique virgi
nes otrahentes non fuerint bñdicti facti bigami
tez cōtrahendo poterunt benedici sed et si con
trahentes fuerint benedicti·licet se non cognoue
rint carnaliter·non ideo itez cōtrahentes bene
dicentur·De benedictione virginū dicet in p̄mio
sede ptis· Notandum autē est q vnum sacra
mentū dignius est alio quatuor modis· scz rōne
efficacie·vt baptisma·rōne sanctitatis·vt eucha
ristia·rōne significatōis·vt ordo·quidam
tamen non approbāt istum modū·et racione ofe
rentis·vt cōfirmacio et ordo· Sed queritē quare
instituta sunt sacramenta·q: sine illis potuisset
deus humano generi vitam eternam et graciam
donasse· Responsio· p̄pter tria· Primo p̄pter hu
miliacionē·vt dum homo ex dei p̄cepto se rebus
insensibilibus et se inferioribus reuerent subiciat
ex hac obediencia magis apud deum mereat· Se
cundo p̄pter eruditionez vt per id quod foris in
specie visibili cernit ad inuisibilem virtutē que
intrius est agnoscendā mens eruditur· Tercio
p̄pter exercitationē·quia cum homo ocios⁹ esse
non debeat p̄ponitur ei vtilis et salubris exerci
tacio in sacramentis qua vanā et noxiā delinet
occupationez·iuxta illud· Semper aliquid boni
operis facito vt diabolus inueniat te occupatū·
Non ergo debent omitti p̄ut in precedēti titulo
dictum est·

Incipit liber secundus de ministris et ordi nibus ecclesiasticis et de eoz officijs·

In hac secunda pte de ministris et ordinibus ec
clesiasticis eorumq officijs tractare p̄uidimus·
premittentes q tres sunt secte famose·videlicet
Gentilium·Hebreoz·et Xpianorum·Prima est
erroris· Secunda veritatis· Tercia veritatis et
salutis· In prima naufragam̄· In secunda a peri
culo eripimur· In tercia saluamur· Prima secta
dicit a secando· quia secat·idest sepat nos a deo
Secunda et tercia a sectando et tenēdo·quoniaz
illuminant saluāt et liberant·Xpianorum p̄sone
tam seculares q ecclesiastice ab alijs duabus sec
tis sumpte fūt·Hebrea vicz et gentili·Sicut em̄
aput nos duo fūt genera p̄sonarum·scz laicales
et ecclesiastice· sic et apud gentiles et hebreos·
Apud gentiles quidem seculares p̄sone erāt hee
monarcha·scz impator romanus·patricij qui et
senatores dicebanē·ad quoz arbitrium vniuer
sa ordinabantur·reges·duces·comites·p̄fides·
p̄fecti·suffecti·tribuni militum·tribuni plebis·
pretores·centuriones·decuriones·quaternōes
diuini viri·questores·ediles·et aule iamtores·
Inter poetas vero erant aduocati carminū·re
latores carminū·scriptores comedi·tragedi·et
historiographi·Vates autē qui a vi mentis dic
tus est·modo sacerdotem·modo p̄phetam·modo
poetam significat·scdm ysidoz· In ritu templo
rum erant apud gentiles archiflammes·p̄tho
flammes flammes et sacerdotes vt iam dicet̄·Erāt
quoq apud eos viroz et mulierū religiosi con
uētus Apud hebreos quoq eadē erat diuersitas
p̄sonarum alie nanq erant seculares·alie diuino
cultui·vicz in templo dedicate· In templo erāt
summ⁹ sacerdos vt melchisedech·minores sacer
dotes·leuite·natinei·luminū extinctores·exorcis
te·iamtores·et edicij seu cantores· Sup p̄fum
vero regendū erat dux populi moyses·a sub eo
quos ipse ostituerat ad concilium ietro soceri sui·
Erant ei ciliarche·et acōtarche·pentacōtarche
et decacōtarche·i·millenarij·cētenarij·quinqua
genarij·et decani· Cilios em̄ interpretat̄ mille
et archos p̄nceps·inde ciliarcha·i·princeps sup
mille·etacentū·mō etacōtarcha·qui sup centū
potestatē habebat·Penthacōtarchus dicit̄ qui
preest quinquaginta·pentha em̄ quinq sonat·
Decanus qui decē·deca em̄ decem sonat· Apud
xpianos q3 similis diuersitas repitur·Et nota q
xpiani a xpo dicti fūt·xpi vero a crismate de quo
dictū est in pte prima sub ti·de ordinacionibus·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝓnomen cristiano ꝙ primo in anthiochia inuentū est. Antea eñ omnes vocabañ discipuli seu fratres donec apl̄i in anthiochia concilū fecerunt. Et dicuñ xp̄iani orthodoxi. ideſt recte glorianꝫtes et vt credūt vuētes. nā orthos grece dicī recte latine. et doxa gloria. Dicī ergo cristus a crismate q̄si vnctus. Ipse aūt vnctus est eterna lit̄ a deo pre oēortibꝫ suis ꝓut legī m actibus apostolorꝫ. et hoc nomē est oleum effusū. Hoc est q̄ in veteri testamento sacerdotes et reges xp̄i nūcupabañ q̄ vncti erāt vnctione tēporali iuxta illud. Nolite tangere xp̄os meos. Hoc aūt nomen xp̄c non est ꝓpriū nomē saluatoris sed est cōmune nūcupacio potestatis. est eñ cōmune nomē dignitatis. Sed hoc nomē ihesus ꝓprium est vocabulū persone saluatoris quo ab angelo gabriele m concepcione vocat9 est. euāgelista testāte. vocabis mquit nomeꝫ eius ihesum. et ab hominibus in circūcisione. Et nota q̄ ihesus dicī hebraice messyas. grece xp̄c vel sother. vel sophir. latine vnctus vt p̄missum est. vel saluatorꝫ eo q̄ ipse saluum faciet populū suum a peccatis eorꝫ. Potestatem eñ habet dimittendi peccata sicut ipse dicit. vel salutaris. quia ipse nobis salutē dedit. Si eñ p̄cepta eius seruauerim9 vitā eternā possidebim9. Hoc autem nomen ihesus porphirius philosophus greca et latina ligua perit9 scribebat latine iesus. grece vero per h. quam greci ꝓ i longa sonant. Vnde et quidam proferūt gr̄ius. latini vero ꝓ e longa. Rectius ergo videt fic esse pmgenduꝫ iesus per grecam abbreuiacionē q̄ ihesus p latinam aspiracionē. Sed et hoc nomē xp̄c cū sit grecū greca scribiꝫtur abbreuiacione fic cristus. Nam greci ponunt r pro ch. p vero pro r. et c pro s. Si aūt scribi tur per s latina terminacione finit̄ ergo si lōgo scemate scribit̄. sic ꝓ aspiracōeꝫ pmgat̄ christ9 Circa noīa aūt xp̄i notandū est q̄ quedā ex ipis dicuñ de xp̄o relatiue vl̄ q̄si relatiue. vt pastor spōsus et mediator. quedā nō relatiue. vt homo quedam translatiue. vt agnus. ouis. vitulus. serpens. aries. leo. vermis. et quedā cū sint institucione relatiua. sūt et prerogatiua priuilegij appropriata. vt xp̄c. Ihesus autē est ꝓprie ꝓpriū nomen eius vt p̄missum est. Vocat̄ eciaꝫ cristus alpha et o. id est principiū et finis. et hebraice emanuel. q̄d est nobiscum deus interpretatum. Nobiscū eñ est per presenciaꝫ maiestatis et per participacōeꝫ veritatis. p vinculum caritatis. et p adimplecionem veritatis. Vocat̄ preterea via veritas et vita. via in exemplo vel p̄cepto. veritas in ꝓmisso. vita in p̄mio. Sabaoth vero. id est deus exercituū. adonaij. quod est domine. athanathos. id est īmortalis. kyrios. id est dominus. theon. id est dom9. pāthocrathon id est pater disponens. vel perfect9. homoyson id est vnus essencie nomina sūt dei. non tantum ꝓsone cristi. Vocat̄ preterea xp̄c secundū ysaiā āmirabilis. consiliarius. deꝰ. fortis. pater futuri seculi. p̄ceps pacis. Admirabilis i incarnacione. consiliarius in integra rerum cognicione. deus rex creacione. fortis in rerū dispoſicione. pater futuri seculi. in meritorum retribucione. princeps pacis dicī. vel q̄ fuit mediator dei et hominuꝫ vel eciam hominū et angelorꝫ. vel quia confert illis pacem que erupat omnē sensum. cuius pacis non erit finis. Vocat̄ ecia cristus in effabili noīe thetragramaton. ideſt quatuor literarꝫ que sunt ioth. he. vau. he. que sūt apud nos. i. e. v. he. Est ergo nomen ieue q̄d dicī meffabile non q̄ non valeat fari. sed q̄ non est deus hoc nomine nisi in arduis nuocādus. vel quia eius sentencia sufficiēter nequeat explicari. Cuius interp̄tacio est talis. ioth p̄ncipium. he iste. vau passionis. het vite. quasi iste est principium vite passionis Genitiuꝰ more grecorꝫ pomē ꝓ ablatiuo. passionis ꝓ passione. ideſt per passionē. Quomodo autē vita nostra ab ipius morte dependeat non possumus intueri. de hoc dicet̄ in tercia p̄te subti. de induūtis legalibus. Hoc autē nomen deus appropriat̄ patri et filio et spūi sancto p̄out in symbolo athanasij legī. quamuis ecia quandoqꝫ ad alias psonas extendatur. iuxta illud. Spūs nō detrahes. Et alibi. applica illū ad deos. Et aplūs ꝑam et si sunt qui dicantur dij. siue in celo siue in terra. nobis tātum vnus deus pater ex quo oia. et idē. si nostruꝫ euangelū est optum in his que pereunt est optum in quibus deus huius seculi excecauit mentes infidelū. Iterum ihesus dictus est nazarenus a quodā vico galilee. deus dictus est ꝓpter vnicā cum patre substanciā. Dominus vero dicitur ꝓpter seruientē creaturaꝫ. Deus et homo dicī. quia verbū et caro. Verbum dicitur quia pater p eum omnia cōdidit siue iussit. Imago dicī ꝓpter parē similitudinē p̄is. Siquidē apud xp̄ianos seculares psone laici dicuñ. laos eñ grece dicī populus latine. Clericales sunt que in ecclesia deseruiunt vel ipam regunt. a cleros q̄d est sors ꝓut iam dicet̄. Hee aūt subdui dunt in monachos. ideſt in singulariter degētes ꝑam monos grece dicī singlāris latine et alios religiosos. Sunt aūt quatuor genera monachorum. alij sunt cenobite qui vicꝫ cōmuni monasterij regula et vita obediencie maiorꝫ deseruiunt. alij sunt anachorite qui vicꝫ edificant solitudies et quamuis in cōmuni vita positi. priuate tamen otemplacioni vacant. alij sunt heremite qui vicꝫ solitarie in desertis degūt. alij sunt girouagi. i. vagabūdi et circūcelliones. Religio vero dicta est quia p eam vni deo religamur ad duinū cultum vinculo seruiendi. et in clericos seclāres qui vsurpato nomine seculares dicuñ. ad differenciam regulariū qui ꝓprio carent q̄d non otingit in istis. Nam et scd̄m aug9. bonus monach9 vir bonum clericum facit. Sed et ecclesiasticarꝫ psonarum duo sūt genera. Nam aliud est dignitatis aliud ordis. Dignitatis vt papa. patriarcha. primas. archiepūs. siue metropolitan9 quod idem est. episcop9. archiepūs. archidiacon9 et archipresbiter et ꝓpositus. Quamuis cēs qui p̄sunt

prepositi generaliter rite vocent̄ · In choro vero
psone sunt decanus · subdecan9 · cantor siue p̄cen
tor · succentor · thesaurari9 siue sacrista · archia=
cola et huiōi · Dignitates aūt vt et ordies a lege
originem et exēpla traxerunt iuxta illud Consti
tues eos pncipes sup omnē terram · quanquam
quidā dicunt dignitates a gentilitate sumpsisse
inicīū · Ordinis autē psone sūt sacerdos · diacon9
et ceteri quos inferius ꝓsequemur · Qualit̄ a ve
teri ritu tam gentiliū quam hebreoꝝ ad cultum
pnūtis ecclesie translacio psonaꝝ facta sit · et q̄li
ter ab illis psone dignitatū in ecclesia originem
habuerunt breuit̄ videamus · et quidem domin9
papa qui pater vel custos patruꝫ est vicē gerit
sūmi pōtificis · Roman9 impator monarchie simi
litudinem gerit · Senatoria et patriciorꝝ digni
tas manet in ecclesia in quatuor patriarchis · et
in ecclesia romana ī cardinalibus · Primates qui
tribus archiep̄is preesse habēt regem exp̄munt
qui tribꝫ ducibus p̄sunt · Metropolitani seu archi
episcopi ducibus compantur · qui pluribꝫ comiti
bus p̄sunt · sicut illi pluribus episcopis · Pelagi9
tamen papa dicit q̄ vna puincia habet regꝫ et
metropolitanū · episcopi comitū simlitudinē ge
runt · Coepiscopi quoꝝ potestas sublata est p̄si
dum et prefectorꝝ · prepositi vero et tribunos
militū imitantur · archip̄spiteri tribunos ple=
bis · cancellarij · p̄tores · archidiacon̄ · centurio=
nes · decani · decuriones · p̄spiteri · curati · aduoca
tos · Persone quoq̄ ordinum ab illis originē ha
buerunt · ſam p̄spiteri vices gerunt edilū · dia=
con̄ quaterniorū · subdiacon̄ duꝫ virorꝝ · eror
ciste questores imitanē · ostiarij aule ianitores ·
lectores carminū latores · acoliti carminū scrip
tores · Sane episcopalis ordo secūm ysidorꝝ qua
driptitus est vicꝫ in patriarchis · archiep̄is · me
tropolitanis · atq̄ epis · Apostolica autez sedes
sicut ait anacletꝰ papa caput et cardo est aliaꝝ
quomā sicut ostiū cardine regit̄ · sic illius aucto
ritate omnes ecclesie regunt̄ · et inde dicti sunt
cardinales p quos tota ecclesia sicut ostium per
cardinem gubernat̄ · Illius autē p̄latus papa ·
idest pat̄ patrū vocat̄ · id est vniuersal̄ · q̄ vni=
uersali ecclesie p̄cipat̄ · et apostolicus · quia
p̄cipis ap̄lorum vice fungit̄ · et sūmus ponti
fex · q̄ caput est omniū pontificū · a quo illi tan
quā a capite membra descendunt · et de cui9 ple
nitudine omēs accipiūt quos ipe vocat in p̄tem
sollicitudinis nō in plenitudinē potestatis · Vnde
est melchisedech cui9 sacerdocīū non est ceteris
comparatū · Patriarcha vero greca lingua sum
mus patrum interp̄tatur · quia primū · idest apo
stolicum retinet locū · Et ideo quia sūmo honore
fungit̄ · tali nomine censet̄ · sicut romanus ostan
tinopolitanus · antiocenus · alexandrin9 · ilerо
solimitanus · Dicit̄ etiam patriarcha quasi pater
arche · idest ecclesie · vel patrꝫ p̄ceps · Archos
enim grece princeps interpretat̄ latine · Vnde est
moyses qui aaron in pontificem oleo osecrauit ·
Archiep̄us grecovocabulo dicit̄ eo q̄ sit sūmus
seu princeps episcoporꝝ · Tenet enim vicē apostо
licam et p̄sidet tam metropolitanis quā ceteris
episcopis · Metropolitanus seu metropolite a mē
sura ciuitatum vocātur · Singulis enim p̄uincijs
preeminēt · quoꝝ auctoritati et doctrine ceteri
sacerdotes subiecti sunt · sine quibꝫ mihil religiꝫ
ep̄is agere licet · Sollicitudo enim totius p̄uincie
ipsis omissa est · Vñ pelagius papa ait · Scitote
certā esse p̄uinciam que habet · x · aut · xij · ciuita=
tes · et vnū regez · et totidē minores potestates
sub se et vnum metropolitanū · aliosq̄ suffraga=
neos · x · vel · xij · epos iudices · ad quoꝝ iudiciū oēs
cause episcoporꝝ et reliquoꝝ sacerdotū ac ciui
tatum referant̄ · Omnes aūt supius designati or
dines episcoporꝝ et superiorꝝ vno eodemq̄ vo
cabulo episcopi nominātur · sed priuato nomine
quidā vtunt̄ ꝓpter distinctionē potestatū quam
singulariter acceperūt · Episcopat9 vocabulum
vnde dictuꝫ est sub ti · de episcopo dicet̄ · Porro
sedum anacletū papam primates et patriarche
diuersoꝝ nominū · sed eiusdem forme atq̄ offici
sūt · Et ideo quidā primates vsurpāt sibi nomen
patriarche vt aquilegen̄ · et grandēn̄ · Primacia
autem dicta est a primicijs cōuersionis ad fidem
In concilio quoq̄ affricano statutū est ne prime
sedis episcopus · p̄ceps sacerdotū · aut summus
sacerdos · aut aliq̄d huiōi · sed tantū prime se dis
ep̄9 appellaret̄ · Pelagius ecia papa statuit vt
nullus patriarcharum vniuersalitatis vocabulo
vnquā vtat̄ · nec aliquis in suis ep̄lis vniuersalē
nominet illū · quia si vnus patriarcha vniuersal̄
dicitur · patriarchaꝝ nomē ceteris derogat̄ et
subtrahit̄ · Ad hoc summoꝝ pontificū p̄fectuꝫ
atq̄ reliquoꝝ sacerdotuꝫ institucio in veteri te
stamento sumpsit exordiū · et in nouo est plenius
consumata · sūmi nanq̄ atq̄ minores sacerdotes
a deo p moysen instituti sūt · vt ꝑpetuus esset cul
tus tabernaculi p successiones eoꝝ a filijs israhel
ero · xxvij · Dauid aūt ministeria dom9 dei ampli=
ans ianitores instituit et cātores · salomon exor
cistas inuenit · sicut sub ti · de sacerdote dicet̄ · Hec
omnia ecclesia in nouo testamento imitata est vt
iā dictū est · habet enim ianitores q̄s ostiarios ap
pellamus · p cantoribus vero lectores simul et
cantores instituit · exorcistas ecia noie et officio
antiquo manēte recepit · p filijs aaron oēs infra
summū pontificē sacerdotes administrantes cōse=
crati sūt · inter quos quedaꝫ discrecio est exorta
vt alij appellent̄ simplicit̄ sacerdotes · alij archi=
p̄spiteri · alij episcopi · alij archiep̄i seu metropo
lite · alij primates · alij patriarche · alij sūmi pon=
tifices vt p̄missum est · que discrecio a gentilibꝫ
maxime introducta ē qui suos flamines · alios sim
pliciter flamines · alios archiflamines · alios ꝓtho
flamines · idest p̄mates appellabāt · hij in capite
pilleū habebāt · in quo erat breuis virga qua a
carnibꝫ sacrificioꝝ aues arcebāt · Pilleum autē
ipsuꝫ desup aliquid lane habebat · quod cum per
flum ferre nō possent · filum tm̄ in capite ferre
ceperunt · vnde a filio quo vtebant̄ flamines dicti

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

sint quasi filamines. Vel̄z festiuis diebus filo de posito ꝑ sacerdo cꝫ eminēcia pilleū impone bāt maiorꝫ quoqꝫ et minorum sacerdotū discrecio in nouo testām̄to ab ipso xp̄o sumpsit exordiū. qui aplōs ꝑ maioribus. discipulos ꝑ minoribꝫ sacerdotibꝫ instituit. petrum vero in summū sacerdotem elegit. Apostoli ecīā eandem formā sicut in singulis ciuitatibus ep̄os et p̄sbiteros ordinauerunt. prout sub ti. de sacerdote dicet̄. Leuitas vero ab aplīs legimus ordinatos. Vñ ciprianus ait. Remisse debent diaconi quoniā ep̄os et p̄positos dom̄i⁹ elegit. Diaconus aūt post ascensum dñi in celū apostoli sibi ostituerūt. subdiaconos et acolitos tp̄e ꝓcedente ecclesia sibi cōstituit. Et sic̄ canon clementis pape testat̄. beatus petrus ep̄os primates vl̄ p̄riarchas in illis ciuitatibꝫ poni ꝑcepit in quibꝫ olī apud eunuchos siue gentiles erant flamines eorꝫ. atqꝫ prime legis doctores in quibꝫ vero olim apud eos erant eorꝫ archiflamines. quos minores reputabant quam dictos primates eorꝫ archiep̄os instituti ꝑcepit. et in singulis reliquis ciuitatibꝫ singlos ep̄os. Anaclet⁹ quoqꝫ pp̄ instituit p̄sbiteros p castella et villas pom et ordiari. Cetez in leuitico legit̄ voce supna ad moysen dictum esse. loquere ad aaron homo de semie tuo. per familias qui habuit maculam non offerat panes deo suo. nec accedat ad ministerium eius si cecus fuerit. si claudus. vel paruo vel grandi vel torto naso. si fracto pede. si mancus. si gibbus. si lippus. si albuginem habens in oculo. si rugem scabiē. si impetiginem in corpe. si ponderosus. si languid⁹. quia indignum est dare deo quod dedignat̄ homo. in quo ministruimur quales a clericatu sint repellēdi. Dicuntur autē clerici a cleros greece qđ est sors seu hereditas latine. q̄si sint de sorte dom̄i. vel quasi dñs sors eorꝫ sit. iuxta illud ꝓphete. Dominus ps hereditatis mee n̄e. Ex quo patz q⁹ mbil extra deū habere debēt. sed solum decimas primicias et oblatōnes. que sūt hereditas dom̄i accipiant. Siue q̄si sint sorte electi. In veteri nanqꝫ testām̄to et apud gentiles clerici et sacerdotes sorte ex libris eligebant̄. et in nouo testamento mathias sorte electus est. Primus autē clericus fact⁹ est petr⁹. Imginus pp̄ composuit clez et distribuit grad⁹. Circa coronā clericorꝫ tria attendenda sūt. scz capitis abrasio. capillorꝫ detruncacio. et forme circulacio. Ad capitis abrasionem tria sequuntur. scz mundicie conseruacio denudacio. et deformacio. Mundicie cōseruacio quia ex capill⁹ sordes in capite congregant̄. Deformacio quia capilli ad ornatum sūt. significat ergo tonsura mundā et non formabilē vitā idest q⁹ clerici debent habere mundiciā mentis interi⁹ et non formabilē vitam. i. non exquisitū habitū exterius sc̄m dyonisiuz in eccliastica ierarchia. Rasura quoqꝫ et tonsura capillorꝫ est depositio ommū temporaliū. Clerici enim victu et vestitu cōtenti omnia cōmunia habere debēt. Vnde coñ apostolū comā non nutriant. sed caput desup modum spere radāt. Denudacio autē ipsa superioris partis capitis nullum debere esse mediū inter nos et deū demonstrat. vt reuelata facie gloriā dñi libere ꝯemplemur. Rursus radimus caput relictis inferius in modum corone capillis. quia caput mentē signat. Capilli vero seclares cogitaciones. Sicut ergo caput mūdatur superius a capillis. ita mens nostra dum superiora ideſt celestia cogitat. a secularibus cogitacionibꝫ mundari debet. sed ps inferior capillos habet. quia non est ꝓhibitum aliquando de secularibꝫ cogitare sine quibus vita p̄s duci non potest. Circa detruncacionē capillorꝫ notandū est. qz illa figurificat q⁹ clerici ōmes superfluas cogitatōnes debēt a mente abscindere. abtonso igit̄ capite et patentibus auribus incedē debent. ne capilli crescēdo aures opiant et oculos impediant. quoniā ꝓuidendū est ne seclares cogitaciones aures et mentis oculos impediendo nos ad secularia trahant. Vnde capillos sup aures tondeamus. vt quinqꝫ capitis sēsus expeditos ad dei seruicium habeam⁹. Bene igit̄ ad ezechielem dicit̄. xliij. c. Sacerdotes caput suū nō radant. neqꝫ comā nutriēt. sed tondentes attondeant capita sua si quidē vt ait greg̃. in pastorali libro sc̄do. c. xviij. Capilli in capite exteriores sūt cogitaciones in mente. quidum sup cerebrū insēsibiliter oriunt̄. curas vite p̄sentis exprimunt̄. que quia ex negligenti sensu importune aliquādo prodeūt. quasi nobis nō sentientibꝫ ꝓcedunt. qz ergo sacerdotes q̄ sūt sacri fidelū duces sollicitudines exteriores habē p̄nt nec tñ eis vehementer incumbere debēt. recte caput radere et comā nutrire ꝓhibentur vt cogitaciones cordis de vita subditorꝫ. nec a se fūditus amputent. nec rursus ad crescendū nimis relaxent. Et bene subdit̄. tondētes attondeant capita sua. vt vicz cure temporalis sollicitudines et quantū necesse est ꝓuideant. et tamē rescindantur ne immoderatius excrescant. Cum ergo p̄ administrantē exteriorꝫ prouidēcia corporum vita ꝓtegitur. et rursus p̄ moderatam cordis intencionē nō impedit̄. capilli in capite sacerdotis reseruant̄ vt cutem coopiant. et resecantur ne oculos claudāt. Circa forme circulatōnem seu coronam sciendū est q⁹ fit ꝓpter multa. Primo in signum q⁹ xp̄c rex noster seipsū in ara crucis oblaturus spineā coronā portauit. Vnde et nos qui p eandē passionē saluari desideramus dommice passionis signū. ideſt formā spinee corone quā ipse vt spinas peccatorꝫ nostrorꝫ auferret. in passiōe portauit in capite in verticibꝫ nostris portam⁹. vt sicut ille ꝑ nobis. sic et nos ꝑ illo irrisiones et obprobria paratos esse libenter sufferre monstremus. Secūdo circulus capillorum virtutē equalitatis vndiqꝫ racioni consentientem designat. tunc em̄ tp̄ales res bene cogitantur si quemāt racioni. Tercio circularis figura fit. quia hec figura non habet principiū neqꝫ finem. ꝑ qđ datur intelligi q⁹ clerici sūt ministri dei qui non habuit principiū neqꝫ finem habebit

Quarto hec figura nullum habet angulum· p qđ
significaẽ q clerici non debent habere sordem in
vita· quoniã vbi angul9 ibi sordes· vt dic bernh·
et q debẽt habere veritatẽ in doctrina· quoniaz
veritas angulos non amat vt dicit ihẽronimus·
Quinto qz hec figura omniũ figuraz est pulch
errima· Vnđ in hac de9 celestes creaturas fecit
p qđ significaẽ q clerici debent habere pulchri
tudinem interius in mente· et exteri9 in cõuersa
cione· Sexto qz hec figura est omniũ simpliciſſi
ma· ſam ſcđm aug9· Nulla figura ex vna linea
tantũ consistit nisi sola circularis que vnica linea
claudit· per qđ significaẽ q clerici debent habẽ
simplicitatẽ columbinã· iuxta illud· et simplices
sic colũbe· Septimo corona clericos esse specialit
regnũ dei demõstrat· ipi nanq ſcđm ihẽro· sunt
reges et sacẽdotes· i· regales sacẽdotes· et sũt re
ges· i· se et alios in virtutibz regentes· et ita in
deo regnũ habẽt· Sane rasura capitis clericoz
fit sic ait bẽda in hystoria angeloz in mẽoriã ei9
qz cum bẽus petr9 in anthiochia pdicaret abra
serunt sũmitatem capitis eius in otumeliam nois
xpiani et dominice passionis· quod quidez hodie
toti clero tradit in honorem· Fuerunt tamen qui
dicerent q tonsure ecclesiastice vsus a nazareis
qui omia veteris legis custodiũt exort9 est· Vñ
enz prius crine seruato denuo post magne vite
ptmenciam caput radebãt· et capillos m ignem
sacrificij mittebant vt perfectionem deuocionis
sue domino consecrarẽt· quoz exemplo ab aplis
introductum est· vt et nazarei ac sancti dei crine
pretõso inouentẽ quamuis olim xpiani a iudeis
quasi in opprobriũ nazarei vocarentẽ· p eo q sal
uator noster a vico quodã galilee nazaren9 ap=
pellat9 est· Potest ecia dici q vsus tonsure a le
ge occasionẽ ẽpit· Sacerdos nanq legis tyaram
idest pilleũ ex bisso in modũ medie spere in capi
te· rex vero coronã gestabat· pars vero capitis
rasa tyaram· circulus crinũ designat coronã· ad
notandũ q instituit eos deus genus electum et
regale sacerdociũ· Kursus lex coronam quatuor
digitoz sup mensam et desup aureolã fieri iube
bat· Cetez ad ezechielẽ dns dicit· Sume gladi
um acutum et educ p caput tuũ et barbam· lon=
gitudo nanq capilloz multitudinem significat
peccatoruz· Nunc igit clerici barbas sibi radere
informantẽ· Ratio nanq piloz barbe qui ex sup=
fluis stomachi prouenire dicunt humoribus· de
signat q vicia et pcta que in nobis supflua sunt
resecare debemus· Radimus ecia barbas vt p m
nocẽciam et humilitatẽ puri videamur· et ange
lis qui semp in iuuenili etate florẽt coequemur·
In ieiunijs tamẽ quandoq capillos crescẽ ptmit=
timus· qz cogitaciones que contra deũ non sunt
vt est ecclesiã edificare· agnũ colere· et filia que
tpe abstinencie fieri solent phiberi non debent·
Concilium cartaginen· statuit vt clerici neq co
mam nutriãt neq barbam· Ordinanẽ aũt clerici
vt deo seruiãt· nec de cetero seruiant mundo· nec
glorie mundi· debent ergo offerre corpora sua
hostiam viuentem sanctam deo placentem· Vnđ
aplus ad romanos· Confundanẽ omnes qui glo
rianẽ in stulticia· idest in gloria mundi que non
est vera gloria· sed imago glorie· Quare autem
ordinandis manus imponaẽ· dicetur in tractatu
de diacono· Ordinantur in quatuor tpibus ideo
quia sacerdotes et alij clerici locũ in ecclesia ob=
tinent quẽ leuite in populo israhel obtinuerunt
quos sicut in libro numeroz legitur dominus p
primogenitis recepit· et eos in egipto dum pri
mogenita egipcioz interficerentur custodiuit
primogenita vero quasi quedam primicie sunt·
Vnde quasi primicias dño offerim9 cum aliquos
ad sacros ordines conferam9· Conuenienz igit
est vt in pmicijs temporz· scz m quatuor tempo
ribus primicias hominũ offeramus· Kursus ideo
in quatuor tpibus et vt quatuor virtutibz exor
nentur· et sub quatuor euãgelijs seruire xpo et
ecclesie moneanẽ· In vere vt virtutibz floreant
In estate vt fructus afferãt· In autũno vt fruc
tus bonorũ opum metant· In yeme vt collectos
cõseruent in horreo et eis fruanẽ in domino· et
vide in sexta pte sub sabbato post dnicam· xvij·
Ideo autem pocius in sabbatis quatuor tpm q
in quartis vel sextis ferijs fiunt ordinaciones qz
illa dies spiritui sancto cõsecrata est· cuius dona
in ordinibz recipiunẽ· Preceptum em est priori
populo sabbatũ celebrare· ad hoc vt esset figu=
ra sanctificacionis spirit9 sancti· Vnde exo· xvj·
Requies sabbati sanctificata est dño· Et iterum
Custodite sabbatũ meum· sanctũ est em michi·
qz erit signũ in te et me et vos in generacionibus
vestris· exo· xxxj· et· xxxv· c· Preterea nunquam
legim9 in gen· sanctificacionẽ fieri p omes prio
res dies· sed de sabbato solũ dictum est· Sancti
ficauit de9 die sabbati· Fiunt ecia in sabbato in
signũ q ordinandi debẽt habere sabbatũ pecto=
ris vt tandem transeant ad sabbatũ eternitatis·
Ordinacio autẽ que fit in sabbato sequentis diei
est· figurat enim sacerdotes ordinatos esse mini
stros diuersoz dñicorum sacramẽtorum· Ideoq
fit hora nona· qz iam illud tps ad dominicũ diem
scz resurrectionis intelligit ptinere· Ordinandi
em ad xpi similitudinẽ sabbato resurrexisse itel=
liguntur· Congrue igit in hac die· scz dominica
celebrantẽ ministeria sacer dotalũ benedictionũ·
in qua sũt collata carismata gracia· In ea em
domin9 resurrexit· in ea apostolis inflauit dicẽs
Accipite spũm sanctum quoz remiseritis pcta
remittunẽ eis· In hac pmissus spũs sanct9 adue=
nit· recte ad eam benedictiões sacerdotales diri
gimus· vt cum aplis hilariter cantare possimus
Veni sancte spũs reple tuoz corda fidelũ· s· or
dinatoz· Fiunt ecia ordinaciones in sabbato me
diane ebdomade· xl· qua cantaẽ· Sicẽtes et ecia
in sabbato sancto· Verumtamẽ vsqz ad tempora
Simplicij pape romani pontifices dicunt semp
in decembri ordines celebrasse· vt diceẽ in sexta
pte sub sabbato post· xvij· dominicaz· Vñ et tunc
officia plena inueniunt qđ in alijs non contingit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

In ſabbato vero ante pentĥcoſten ordines ſacri non conferunt̃·quia in ſequẽti tũc ſeptimana recepta ſpũs ſancti gracia celebrat̃· Solus aũt romanus pontifex poteſt ſubdiaconos facere in diebus dñicis· Alij ꝓlati poſſunt in diebus dominicis·ſolum minores ordines ꝯferre·et virgines conſecrare· Si autem vrgente neceſſitate in die dominica ordinacio fiat ·quia forte ꝓfici non potuit in ſabbato· debet hoc fieri ieiunio ꝯtinuato tam ab ordinãdo ꝙ ab ordinatore·qz tũc ꝓpter cõtinuacionem ieiunij fingit̃ vna dies· Cetez in quibuſdã locis habentes feſta ſuaz ecclefiarum in ſabbatis quatuor tempoz trãſferre dicũtur ieiuniũ in p̃cedentez ſeptimanã ob honorẽ ſuaz feſtiuitatũ·ſed dicimus nec hoc eis licere·nec tũc poſſe ordines celebrari· Melius igit̃ eſſet feſtiuitates ipas tranſferri· de hoc dicet̃ in ſexta ꝑte ſub quarta feria tercie ebdomade aduent9· Cuia die et hora fiat eꝑorum cõſecracio ſub ti·de eꝑo dicet̃ Illud etiam cõſiderandũ eſt ꝙ ſacerdotes et diaconi tantum nominant̃ ab apl̃o in epiſtola·eo ꝙ ipſi p̃cipue in miſterio altaris neceſſarij ſunt· Ceteri vero ordines poſtea adiecti ſunt ꝓ vtilitate miniſterij ꝙ ꝓpter multitudinẽ credencium rite ꝑ illos nõ poterat adimpleri Vñ et ſecundum ambroſiũ ·Illoz ordinacio p̃cipue circa altaria celebrat̃·et pro eis eꝑus ante altare proſternitur· Alij vero nequaq̃ ad altare ordinant̃ eo ꝙ nec ad altaris miſteria ſtatuuntur·ſed alia officia implent ſiue cantãdo ſiue legẽdo ſiue alia ſeruicia faciendo·omnes tamẽ querunt facĩ prelati· ideſt preſencia dominj vt valeant in primogenitis hereditare ad inſtar jacob qui ſibi fratris primogenita vendicauit· Et attẽde qz in quibuſdam eccleſijs immediate poſt collacionẽ cuiuſlibet ordinis cantatur reſponſoriũ vel tractus·et bene· ad denotandũ ꝙ ordinati ad ſollicitudinẽ et laborẽ que ꝑ illa deſignant̃ vocant̃· Quia vero de virginũ conſecratione mencio facta eſt·videndum eſt primo quibz diebus bñdicantur· Secõ quid ſignificẽt que in eaz benedictione agũtur benedicunt̃ autem in dominicis diebus et in diebus epĥiarum et in albis paſcalibus et in feſtis aplorum vt ſpiritꝰ ſanctus ſup eas ſimplices vt columbas deſcendere videat̃· Et vt ꝑ aplos quimorem virginitatis eccle priũs tradiderunt ãſi per parammphos ſponſe dño ſeſecrent̃· Sequit̃ videre quid ſignificẽt que in eaz benedictione agunt̃· et licet omnis anima deo deſponſeat̃ per fidẽ· Vnde oſee ſecõ· Sponſabo te michi in fide virgines tamẽ ſpecialius xp̃o deſponſari dicunt̃ quia eaz caro carni xp̃i familiarius ſe ꝯformat ꝓ eo ꝙ illa ſicut nec caro xp̃i corrupcionem non ſenſit· Et inde eſt ꝙ virgines ſequũtur agnum quocũq; ierit·apoc̃·xiiij· Bane virgines benedicẽde ſub papilione vel aliq̃ alio loco ſtant inclauſe·que archipreſpitero vl̃ alio ante euangelium alta voce cantante·prudentes virgines ac̃·cum cereis ardentibz in manibz nudis capitibz exeũt obuiam epiſcopo et eccleſiaz ingrediunt̃· Siqui tem cereos acc̃ſos ferunt in manibz iuxta illud luc̃·xij· Sint lũbi veſtri p̃cincti et lucerne ardentes in manibus veſtris ·vt oſtendant ſe imitari ꝑdentes virgines q̃ ornauerunt lampades ſuas et exiuerũt obuiam ſpõſo· Sponſus nanq; eaz xp̃c eſt quem pontifex eius vicarius repreſentat· Lucernas quidẽ ardentes in manibus tenere eſt per bona opa exemplũ ꝓximis monſtrare·iuxta illud luc̃·xv· Luceat lux veſtra coram hominibz vt videãt opa veſtra bona ac̃· Egreſſus vero eaz de papilione·et ingreſſꝰ in eccleſiã deſignat ꝙ per ſuſcipiendã benedictionẽ et xp̃o deſponſatonem ·de ergaſculo et erumnis ac tenebris p̃ſtis mundi fallacijs ad celeſtis regni libertatẽ· Gaudium ·ac claritatẽ et ad ſupni regis thalamum tranſducunt̃·Vnde in canticis·Veni electa mea et ponã in te thronũ meũ·Studis capitibz obuiã veniunt et pontifex cantando dicit illis·venite· Et ipe ſimiliter cantando reſpondet·et nũc ſequim̃ ad repreſentandum qđ in canticis legit̃· Surge amica mea ſponſa mea oſtende michi faciẽ tuam et ſonet vox tua in auribz meis· Rurſus denudacio capitis depoſicionẽ et abrenunciacionẽ mundanorum cõgrue deſignat mutato eciam capite eccleſiã ingrediunt̃·ad notandũ ꝙ velut formoſe et ſponſo placide in ipius ſponſi tabernaculũ introducuntur iuxta illud cantic̃· Nigra ſum ſed formoſa· Et introduxit me rex in tabernaculum ſuum· Ter aũt dicit̃ eis venite ad notandũ ꝙ ad hoc tripliciter debẽt venire·ſcz per abdicacionẽ ꝓprietatis·ꝑ votum caſtitatis·et ꝑ ſponſionem obediencie·debẽt quidem venire· Primo ꝑ abdicacionem ꝓprietatis de conuerſacione mundana· de ſeruitute egipciaca ·de carcere·de laqueis et de retibus· Vnde ſ̃· Cadent in retiaculo eius peccatores· Et ſapie·xiiij·b· creature dei facte ſũt in temptacionẽ anime homĩ· et in muſcipulaz pedibus inſipiencium· Secõ debẽt venire ꝑ votũ caſtitatis de delectatõe carnali· et de ĩmundicia et de loco toxicato· de quo ſi quid aĩma ſumit et penitencia non recipit morietꝫ morte eterna· Tercio per ſponſionẽ obediencie de ꝓpria voluntate ſicut de corrupcõne et clibano accẽſo et de babilonica fornace· et ideo cum pueris q̃ erant in fornace illa dicũtur·et nunc ſequimur in toto corde et timemus te et querimꝰ faciem tuã danielꝫ·iij· parum ante ꝓ̃· Benedicite· De quolibet autem iſtoz exeundũ eſt firmo cordis ꝓpoſito ſolẽniori voto et tocius vite ꝑſeuerancia· Et hec ſũt quaſi tres dietꝫ·exo·iij·g· Viam triũ dieꝝ ibimus in ſolitudine·quas tres dietas p̃miſſe treswocatõnes tripliciter facte deſignant· Quia vero poſt ſuſceptum tam laudabile ꝓpoſitũ reſtãt inſidie· et temptacões demonũ atq; acerrima ſtra mundum carnẽ et demones certamia·et inſup regl̃aris obſeruãcie difficultas·que muliebris infirmitas ſufficiẽter ꝑ ſe ſuſtinere nõ poteſt· Ideo diuinum auxilĩũ et ſanctoꝝ ſuffragia ꝑ letanias que ſubicitur implorantur· Conſequenter deponunt veſtes veteres·et induunt nouas benedictas·ad

notandū q̄ in hoc ꝓposito vetus homo exuitur et nouus induit̄·qui sicut legit̄ epł̄·i ij·f·creatus est in iusticia et sāctitate veritatis· et debēt esse vestes mūde et candide ad designandum q̄ quia dei filio desponsātur·debent de cetero se sāctas et mundas absq; macula p̄seruare vel obseruare iuxta illud apł̄i·Despōdi em̄ vos vni viro virginem castā exhibere xp̄o· hec em̄ candor seu mūdicia vestis ostēdit· Vñ ecc̄s·ix·c·Omni tempore vestimenta tua sint candida·et hoc sumptū est a beata cecilia que exterius veste fulgebat·intus castitate mitebat·et ab angel̄ qui i xp̄i resurrectione visi fūt in vestib9 albis·vel si sit niger habitus significat carnis mortificacionē·quia em̄ xp̄c sponsus su9 mortuus est pro ipis debent et ipse commori p illo·Vnde gala·v·Qui xp̄i sunt carnem suā crucifixerūt cum vicijs et concupiscēcijs·Et ad ro·vj·Si cōplantati facti sumus similitudinē mortis xp̄i simul et resurrectiōis erim9 Rursus nigredo habitus est contemptus virilis amplexus· Subsequēter mdute vestibus benedictis versus ep̄m veniunt·quasi ipo actu dicāt Regnū mundi et omnē ornatū seculi contemphimus ꝓpter amorē domini nostri ihu xp̄i nr̄ē·Velaq; sup scapulas et pectora dependēcia ex institucione sotheris pape cū signo crucis eaꝝ capitibus imponunt̄·Primo ad significandū q̄ pro xp̄o debent mundū humiliter corde et ope otemnere et sensus velare·ac memoria passionis xp̄i munire·ne ad mundana lasciuiēdo exeant·vł illa ad illaꝝ sensus intrent·iuxta illud gal̄·v·Mihi mund9 crucifixus est et ego mūdo· Scdō velantur quia nō fūt ymago dei· Tercio vt ostendant̄ subiecte· Quarto seq; vt illicite cūctis viris appareant·Quinto ne species eaꝝ occasio inspectoribus sit peccandi·quia p̄s·ait·Domine delectasti me i factura tua·et creature dei facte fūt in tēptacionem vt p̄missum est· Velum ergo est signū pudoris et futuri honoris·Deinde q; xp̄o despōsātur qui est alpha et o·idest principiū et finis ideo dat̄ eis ānulus qui rotundus est·principio et fine carens·et pon̄ in quarto digito ex quo vena quedā sanguinis ad cor ꝓtenditur·vt sciat se spōsum suum xp̄m toto corde debere diligere et ei inseparabiliter adherere· Postremo vero corone capitibus eaꝝ imponunt̄·ux̄ illud in cant̄· Veni sponsa xp̄i accipe coronā nr̄ē· Ad notandū q̄ quando virgo per consecracionē summo regi desponsat̄ regina efficit̄·idest se et alios in virtutibus regēs· Vnde ꝑuer·p̄mo·vt addat̄ gracia capiti tuo et torques collo tuo· In qua coronacione p̄tifex cāt̄at illud canticū leticie·Veni electa mea nr̄ē· tang̃ celestis spōsi paranymph9 et hinc est q̄ illaꝝ amici et consanguinei in hac consecracione letant̄·Leo papa prim9 instituit in concilio calcedōn̄·qō ipse celebrauit solas virgines debē velari· Quia vero in p̄missis de velamencio facta est·ideo notandū est q̄ velus aliud est ouersionis·aliud obsecracionis·aliud ꝓfessionis·aliud ordinacionis·aliud p̄lacionis·Velum cōuersionis aliqua de seculari vita ad religionē transiens assumit· et tūc si p annū inter velatas steterit vlterius exire non poterit·Velum consecracionis a solis epis solis virginibus et solū in festiuis et dominicis diebus dat̄·vrgente tamē necessitate sicut et baptismus omni die dari posset·non dat̄ eciam nisi m·xxv·anno illud recipiētis·nisi forte dispensatiue·Velum autē ꝓfessionis suscipiē a virgine quādo continencia ꝓfiteē non tamē ante·xij·annū· quoniam nec ante illud tempus benedicit̄· Datur velum huiōi cum benedictione solemni·et cum letania· hoc velū nullus ep̄us dat viduis vel corruptis·sed ipa met de altari vt dicunt quidā assumit·Sane virgo et non vidua·Jō ab ep̄o velat̄·q; virgo in hac despōsacione typum gerit ecclie que pura et virgo vni nupsit viro·idest xp̄o· Et m signū hui9 rei velatur ab ep̄o·quia a xp̄o recipitur in coniugiū· In cuius psona dictum est·ānulo suo subarrauit me dominꝰ· sed vidua non gerit in tali facto typum ecclesie sicut virgo cum non sit integra mente et corpore sicut illa·Vnde nō sic ꝺiungitur xp̄o vt repr̄sēt̄et ecclesie coniunctionē·quare nō velat̄ Preterea sacerdos ꝓhibet̄ scōis nupcijs int̄esse et sup secundo nubentes benedictionē infundere ꝓut dictum est in prima pte sub ti·de sacramentis·sed hec vidua quasi scō nubit·primo homini postea in ꝓfessione xp̄o·Ideoq; ei quasi celebrāti scās nupcias nō porrigit̄ velum consecratōis nec eciam ꝓfessionis·sed ipa illud suscipit de altari·Aiunt tamen quidā q; licet non ab ep̄o·pōt tamē a sacerdote velo ꝓfessionis vel ꝺuersiōis velari a quo seu a cuius mīstro habitū seu vestes religiosam assumit·In libro tamē pontificali secūdum ordinē romanū habetur benedictio vidue continenciā ꝓfitentis et veli eius· Nam et dominus sareptanā viduā per heliā ꝓphetam consolatus est·Et vidimus in vrbe ep̄um hostiensē inter virgines benedicē duas viduas moniales· Velū ordinacionis olim diaconisse in q̄dragesimo āno dabatur vt posset legere euangelīū in nocturnis in concilio laudicen̄·statutū est vt mulieres que apud grecos p̄spitere appellant̄·apud nos vero vidue aut seniores vniuire aut matricurie appellantur·in ecclesia tanquā ordinatas cōstitui non debere· Velum prelacōis olim abbatissis in·xl·anno dabat̄·Illud autē sciendū est q̄ sacrosācta mater ecclesia gradus et ordines habet distinctos·et romanus pontifex celebriter missaꝝ solemnia agēs sex habet secū ordines clericoꝝ·scz ep̄os·p̄spiteros·diaconos· subdiaconos·acolitos·et cantores· ip̄o numeri sacramēto pfectionem huiōi officij manifestans· Senarius nanq; numerus pfectus est·put in ꝓhemio tercie ptis dicet̄·sed et sex ordines mīstroꝝ fuisse in veteri legimus testamēto·vicz·pontifices·sacerdotes leuitas·nathineos·ianitores·et psallentes·q̄s ex maiori pte distinxit arthaxerses in epl̄a quaz esdre scribe direxit dicēs·Notū facimus de sacerdotibz vniuersis et leuitis· cantoribus et ianito

ribꝫ·nathinei s et ministris domus dei· vt eis vec
tigal tributū et annona nullatenus imponātur
Ordines vero ecclesiasticos Siluester papa enu
merat dicens· Pontifici presbiter· p̄sbitero dia
conus ·diacono subdiaconus·subdiacono·acoli=
t9·acolito exorcista·exorciste lēt or·lectori osti
arius·ostiario abbas· abbati monach9· in omni
loco obsequium representēt· Beatus quoq; ysi=
ita dicit generalit clerici nūcupanē omnes qui in
ecclesia xp̄o deseruiunt quorum gradus et nomina
sunt hec·ostiari9· psalmista·lector·exorcista nē·
Mencionē ecīā faciēs post alia de cantore et hij
omnes gaudent p̄uilegio clericali · Verūtamen
quidā p fidi hereticq sacramentū ordinis odem=
nantes falso menciunē q ecclesia xp̄i nō habebat
psonas quas exorcistas·ceroferarios·lectores·
vel subdiaconos appellaret·sed soluz exorcistas
demonū qui aduersabātur paulo·nec ea que xp̄c
fecit vt aplūs dixit·p tam vilibus significacio=
nibus que infra sequūtur fecit et dixit·sed alcio
ra et p̄ciosiora que romana nescit ecclesia demon
strauit· Hoꝝ autem ordinū quidaꝫ sūt non sacri
et quidā sacri · Non sacri seu mīores ordines sūt
hij· Cantoratus· psalmistatus·ostiariat9·lecto
ratus·exorcistat9·acolitat9· Sacri vero seu ma
iores sūt isti·subdiaconat9·diaconat9·p̄spitera
t9·episcopalis ordo· Cōmuniter aūt asserit septē
tem ordies fore·quoꝝ ostiari9 est prim9·et sacē
dos vltim9 ꝓpter septiformē spūs sancti grām
Cuius munere sua officia ꝓsequuntur· Si autez
velis ad singulos ordines singula dona referre
a timore incipiens illū ostiario deputabis·et ex
im de singula singulis referēs sapiencia p̄spitero
adaptabis· De aūt sūt septē mulieres in quibz
spūs sanctus habet hospicia et vnaquaq illaꝫ
suū parat conuiuiū· Rursus spūaliter ostiari9 ē
quicumq spūaliter alios in ecclesiaꝫ introducit
idest qui fidē p̄dicando docet·lector est quilibet
mores docendo·exorcista orādo·acolitus illumi=
nando subdiaconus humilitatē monstrando·dia
conus alios exhortando·sacerdos seipm hostiam
sanctā deo offerēdo·episcopus sacramēta mini=
strando·de quolibet tamen seriatim specialit ꝓ
sequamur·

De cantore·

Quidam cecitate ignorancie ducti can
toratum de minoribus esse autumant
ordinibz ·p eo q vt iam p̄missum est
in quibusdā canonibus inter minores
ordines fit mencio de cantore·falluntur tamen·
quomā nomen est officij et non ordo·qui autē in
veteri testamēto cantores dicti sūt· hodie lecto
res vel psalmiste vocanē· Cantor itaq vocatur
qui vocem modulatē in cantu·cui9 duo sūt in arte
musica genera·scz p̄centor·et succentor·precen
tor vocem p̄mittit in cantu ·succentor canendo
subsequenter respondet· Concentor vero dicit̄
qui cōsonat· Vnde qui nō consonat non cōcinit
nec concentor erit· Hanc dauid ꝓphetaꝫ eximi9
cultum dei volens solemnius ampliare cantores
instituit qui coraz archa federis dñi musicis in=
strumentis et modulatis vocibz decantarent·inē
quos precipui fuerunt heman·asaph·et ethan·
sed ommū primus heman ·cuius vicē nunc in eccle
sia primicerius obtinet· vel p̄centor qui cantori
bus est p̄latus· Vnde legit̄ in paralipomenon·
Isti sunt quos constituit dauid sup cantores do
mus domini stātes iuxta ordinē suū in ministerio
de filijs caph at heman cātor filius iohel·et a dex
tris eius asaph filius barachie·ad sinistram aūt
ethan filius causi· Porro debēt cantores osonis
vocibus et suaui modulacione cōcinere· quatenus
animos audiencium ad deuocionē dei valeant exci=
tare· Verumtamē scdm greg· plerumq in sacro
ministerio dum blanda vox queritē congrua vita
negligitē et cantor deū moribus stimulat cū vo=
cibus populū delectat· Ideoq in ecclesia roma
na altaris ministri cantare non debent· solumq
euangelice lectionis officiū intra missaꝝ solem
nia exoluant· Et aplūs ait· Cantantes et psallē
tes in cordibus vestris domino· Et hieronim9·
audiant inquit adolescētuli·audiāt hij quibz est
officium in ecclesia psallēdi deo· non voce tantū
sed corde esse cantandū ·nec intragediaꝫ modū
guttur et fauces medicamine liniende sūt · vt in
ecclesia theatrales moduli et cantica audiantur·
Cantans igitur in corde et in caritate cantēt in
choro · quoniā magis deuocione cordis q̄ iubila
cione vocis cantandū est non tenens in manibus
cimbala vel aliquid huiōi ꝓut in veteri testamē
to fiebat· Ceteraꝫ ꝓpter carnales non ꝓpter spūa
les cantādi vsus in ecclesia institut9 est ·vt qui
verbis nō compungunt̄ suauitate modulaminis
moueant̄· Vnde aug9 in libro confessionū· dsue
tudinem canendi ꝓbat ecclesia vt p oblectamē=
ta aurium infirmior animus ad effectuz pietatis
assurgat·antiqui pridie quo cantandū erat cibis
alijs abstinebant·preterq; psallentibus legumi
nibus causa vocis· Vnde et cātores vulgo faba
rij dicti sunt· Cantores aūt qui sunt dei laudato
res repsentant p̄dicatores alios ad dei laudē ex
citantes ·eoꝝ nanq simphonia plebem āmonet
in vnitate cultus vnius dei p̄seuerare· Per can=
toris quoq officiū paterfamilias intelligit̄·qui
de thesauro suo noua et vetera profert· Hec est
p̄tereundū q cantores tenent baculos in choro
ad representandū illud qđ in lege precipiebat̄·
vt vicz edentes agnū baculos in manibus habe
rent·significātes q qui ad patriā festinant·esu
celestis agni et baculis·idest scripturaꝫ senten
cijs indigent cōtra demones·p baculos enī can
torum sententias scripturaꝫ vel doctrinas p̄di
catoꝝ intelligimus· Vnde cum legit̄ euangeliū
deponunt̄·quia p euangelicā predicacionē lega
les deposuimus obseruācias· De choro dictū est
in p̄te prima sub tractatu de ecclesia· De cantu
vero in fine plenij quinte p̄tis diceē·

De psalmista·

Psalmistatus qñq tonsuratus vocat̄
sicut constitucio· Innocencij·iij·euidē
ter ostendit·quandoq ecīā clericatus

Vnde in alia eiusdē innoc̄. epistola dicitur q̄ abbas benedictus et sacerdos pōt in suo monasterio clericalem dare tonsurā. p quam ordo clericalis ofertur. qui ordo sic collatus psalmistat9 vocatur. ¶ In canone quoq; leonis pape sic inter cetera continet̄ seriatim et apte ꝓsequañ q̄ sancta romana ecclesia in gradibus clericoꝝ ait clericos ostiarios. lectores ac̄. at nomine clericoꝝ psalmistas ibi intelligi indubitatū est. vocatur etiā quādoq; cantoratus. Vnde in toletano cōcilio ita legit̄ psalmista. idest cantor pōt absq; sciencia epi sola iussiōe presbiteri officiū fuscipere cantandi dicēte sibi psbitero. vide et quod ore cantas corde credas. et qđ corde credis operibus comprobes. Sane q̄ in plerisq; sacris canonibus facta de aliis ordinibz mencione. nihil de hoc ordine tangit̄. ex eo contingit. quoniam alij oēs cū solemnitate et a solis epis dant̄. Iste vero etiā a sacerdote cōferri potest. ¶ Quoq; huc nō ordinē sed officiū forte plurimi assequerāt. quanq̄ in eo ab epo collato quis clericale priuilegiū assequatur. Dictus est aut̄ psalmista a psalmis dicendis siue ab officio canendi. qđ sub lectore dicetur. Ad ipm nanq; pertinet scm̄ ysidoꝝ officium canendi. dicere bñdictiones. idest benedicamus domino. laudes. idest alleluia. vel xpc vincit vel xpc regnat ac̄. sacrificiū idest offertoriū Responsoria. idest officium misse et quicquid ad canendi periciā spectat.

De Ostiario.

Ostiarij scm̄ ysidorum dicti sunt eo q̄. ostijs templi presunt. Ipsi em̄ claues ecclesie tenētes omia intus et vtraq; custodiūt atq; inter bonos et malos hūtes iudiciū. fideles recipiūt. infideles respuūt et excōicatos repellunt. Ostiarij id̄ sunt q̄ iamtores. qui in veteri testamēto ad custodiam templi electi fūt. ne ingrederet̄ in illud imundum in omni re. idest aliquid de omnibz rebus. q̄ tabāt em̄ qđ legit̄ in paralip. in quatuor templi partibus. vicz in oriente. in occidente. aquilone. et austro. Portas templi singulas itaq; obseruantes vt nec in puncto discederēt a ministerio. Leuite enim quibus numerus iamtoꝝ credit9 erat escibos parabant. Hij aut̄ imitantur edituos qui apud gētiles erant. et edem custodiebāt. Sane iuxta decretū toletanū concilij ostiarius cum ordinatur postquā ab archidiacono instruct9 fuerit qualiter in domo dei debeat obuersari. ad suggestionē archidiacon̄ dat ei epus claues ecclesie de altari dicens ei. Sic age. sic vade redditurus deo rationez pro hijs rebus que hijs clauibz recludunt̄. ¶ Laudū ergo tradicio et verba p̄missa sunt hui9 sacramenti subalia. cetera fūt solemnitatis. Hoc officium implem9 dum per fidem in ecclesiā aliquem introducim9 vel docemus. xpc hoc officiū impleuit q̄n dixit. Tollite portas p̄ncipes vestras. et eleuamini porte eternales ac̄. ¶ Et quādo ementes et vendētes de templo eiecit quod in ecclesia spiritualiter agit. Vnde in euāgelio dicit. Ego sum ostium.

De lectore.

Lector secūdum ysidoꝝ a legendo psalmista a psalmis canendis vocati sunt Lector enim predicat. idest legit siue recitat populis quid sequātur. Psalmista vero canit vt excitet ad opunctionez animos audiencium. licet quidā lectores ita miserabiliter pnuncient. scz alte et p vocem sonoram. vt quosdā ad luctū lamentacionēq; opellant. Lectores eciā pnunciatores vocātur. p eo q̄ peul sue a longe pnunciant. tāta em̄ et tam clara debet esse eoꝝ vox. vt q̄uis longe positoꝝ aures impleat. Ad lectores quoq; ptinet lectiones et legēdas in matutinis pnunciare. et ea que pphete vaticinauerunt et apli dixerunt populis p̄dicare idest legere. ad hoc em̄ ordinantur vt libros dei distincte et apte ad intelligendū legant sicut in veteri testamēto accepim9 esdraz fecisse. neemie viij. Ad eius quoq; officiū ptinet panem et oīs nouos fructus benedicere. Lectores autem idem sunt q̄ carminū relatores qui fūt apud gentiles Martinus papa statuit vt nulli liceat in publico psallere aut legere. nisi qui ab epo fuerint ordinati lectores. Sane iuxta decretum toletanen̄. concilij lector cum ordinat̄ faciet de illo verbum epus ad plebem. indicās eius fidē ac vitam atq; ingenium. post hoc spectante plebe tradat ei codicem in quo lecturus est dicens. Accipe et esto relator verbi dei habiturus si fideliter et vtilit̄ impleueris officiū ptem cum eis qui verbum dei ministrauerint. ¶ Codicis ergo tradicio et verba p̄missa sunt de subā huius ordinis. cetera fūt solemnitatis. Hoc officiū implem9 dum maleviuentes in ecclesia corrigim9 et aliquē bonis moribz instruimus. xpc hoc officium impleuit quādo in medio seniorū libz ysaie pphete aperiens legit distincte ad intelligendū dicens. Spūs domini sup me eo q̄ vnxit me ac̄.

De exorcista.

Exorcista scm̄ ysidoꝝ greece. latine dicitur adiurans. siue increpās vocatur Inuocat em̄ sup catheccumios seu sup eos qui habent spūm immundū. nomē domini illis adiurans p illud vt egrediat̄ ab eis. de quo in sexta pte sub sabbato sancto dicet̄. Decet igitur vt mundus habeat spūm qui debet immundis spiritibus impare. Ad eum itaq; ptinet exorcismos memorie retinere. manus sup energuminos et catheccuminos exorcizādo imponere Et secundū concilū cartaginen̄. ipis energuminis in domo dei assistentibz victū quottidianum oportuno tpe ministrare. Refert iosephus regē salomonem modos exorcismi. idest cōiuraciones adiuuemisse. quibus immūdi spiritus ab homine obsesso p eleazarum exorcistā pellebant̄ ita vt reuerti vlterius non auderent. Huic officio mancipati exorciste vocati fūt. de quibus in euāgelio legitur. Si ego in beelzebub eicio demonia. filij vestri exorciste viez in quo eiciunt. et imitantur

questores qui erant apud gentiles· ¶ Hanc iux̄ decretum tholetani concilij·exorcista cum ordinaē accipiat de manu episcopi librum in quo scripti sunt exorcismi siue aduratōnes ·dicente sibi epō Accipe et commēda memorie· et habeto potestatem imponēdi manus sup̄ energumimū siue baptizatū·siue catheccumimū·Libri ergo accepcio et verba p̄missa sunt de subalibus huiꝰ ordinis· cetera sūt solēnitatis· Energumini sūt qui a demonibz obsessi sūt·vel lunatici siue morbum caducū pacientes·sic dicti ab erge qđ est labor·et mene qđ ē defectus·et noys qđ est mens·quia scz defectum mentis in defectu lune maxime pacumē·Catheccumini dicunē in fidei articulis ante baptismū instructi·¶ Hoc officium implemꝰ dum per nostras orōnes viciū diaboli de homīe expellimus· Xp̄s hoc officiuz exercuit quādo de maria magdalena septem demonia eiecit·

¶ De Acolito

Acoliti grece latine ceroferarij vl̄ accensores luminum nuncupanē·Hij ab aaron filij eius mīsterij sui sumpserūt exēplū·iuxta illud exo· ¶ Precipe filijs aaron vt offerant oleū de arboribus oliuaz̄ purissimū·pilocz contusū·vt ardeat lucerna semp in tabernaculo testīonij·et collocabāt eā aaron et filij eius·et vsqz mane luceat coram dño·quod ergo tunc sacerdotes agebant· hoc nunc acoliti faciunt in ministerio lucernaz̄· quomiā p̄parant luminaria in sacrario·multa quip̄e non soluz in nouo·verz̄ eciā in veteri testam̄to legi mosaice supaddita legimus et mutata·Vnde dauid in liparalipo·dixisse phibetur· non erit officiū leuitarum vt portēt vltra tabernaculū et omia vasa eius ad ministrandū·Acoliti autē scdum yſidoz̄ cereos ferūt accensos dum legit̄ euangeliū aut offert̄ sacrificiū· non vt tenebras aeris·sed cordis illumīet·cum sol forte eodez tempe rutilet et vt p̄mis opa lucis ostendāt·atqz ad signum leticie demonstrandū·vt sub typo lumis corpalis illa lux ostendaē de qua in euāgelio legitur· Erat lux vera que illuminat omnē hominē venientem in hunc mundū· Ipsi eciā preparant pro eukaristia suggestavimū et aquā seu vasa in quibus pomit̄ aqua et vinū·Acoliti imitanē carminum scriptores qui erāt apud gētiles seu verꝰ emūctores siue luminū extinctores·qui lucernas emungebāt·et luminaria otinuabant·vt nadab et abin·¶ Hanc iuxta decretū cilij tholetam acolitus cum ordinaē·ab epō quidam doceaē qualiter in officio suo agere debeat·¶ Sed ab archidiacono accipiat ceroferariū·idest candelabz̄ cum cereo·vt sciat se ad accendēda ecclesie luminaria idest cereos dum euangeliū legit̄ manicipari·accipiat et vrceolū vacuū ad suggerendū idest ad ministrādum vinū in eukaristiā·idest in calicem in quo est eukaristia sanguis xp̄i·¶ Premissa igit̄ verba et vtensilia sunt huiōi ordinis subalia·cetera sunt de solēnitate·¶ Hoc officium implemus dum ignē verbi celestis quo fratres ad cognoscendum deum illuminent̄ et inflammentur predicando ministramus et dum lucem boni operis alijs mīstramus·¶ Dominus autē hoc officiū se habere testaē cum dicit ego sum lux mundi· qui sequitur me non ambulat in tenebris·sed habebit lumen vite·

¶ De subdiacono·

Remisimus de nō sācris et minoribus ordinibus· Nūc de sacris et maioribz qui anthonomastice sacri dicunē subiciamus·et p̄mo de subdiacono·Ordo em̄ subdiaconatus sacer habet die scdm innoc̄·terciū reputatur·¶ Siquidē subdiacoī nathmeoz̄ vices in ecclesia repsentant·de quibz in esdra legit̄ qđ dauid dederat nathmeos ad ministeria leuitaz̄ Vnđ grece ypodiacones dicunē·quia officijs et preceptis leuitaz̄ subiacent et eis ministrāt·ex quoz̄ ordine fuit ille nathanael quē dominꝰ in euangelio cōmendauit dicens·Ecce verus israhelita in quo dolus nō est·Nathmei autē hebraice dicuntur latine in humilitate dño seruientes vl̄ deo oblati·¶ Subdiacones debent scdum yſidorum oblaciones in templo dñi a fidelibus suscipe·et leuitas sup̄ponendas altaribus deferre·calicē et patenā ad altare xp̄i deferre·et leuitis tradere eisqz mīstrare·vrceolū quoqz cum vino et aqua manile et manutergiū tenere ep̄o et p̄spitero et leuitis p̄ lauandis ante altare manibus aquā prebere·corpalia et subtractoria lauare·de quibus recte placuit patribus vt qui mīsteria sacra contractant legem continencie debeant obseruare·sicut scriptum est in p̄phēta· Mūdamini qui fertis vasa domini·tenēt autē locū diumviroz̄ qui erant apud gentiles·¶ Hanc iuxta decretū cōcilij tholetam·subdiaconus cum ordinaē quia manus imposicionē consecratoriā non accipit·patenam de manu ep̄i vacuā·et calicem vacuū accipiat dicente sibi ep̄o·Vide cuius ministerium tibi traditur·¶ De manu vero archidiacoī·pro eo qđ in eius adiutoriū consecratur accipiat vrceū·scz cū vino et aqua·manile idest bacile et manutergium· ¶ Premissa igit̄ verba et vtēsilia sūt huiōi sacramenti subalia·cetera sunt de solemnitate· ¶ Queritur autē quare subdiaconus legit lectiōes ad missam cum non repiatur hoc sibi competere· vel ex nomine vel ministerio sibi cōcesso·¶ Respō deo·in primitiua ecclesia diaconus non legebat euangeliū·quia hoc statutū non erat·postquam vero illud statutū fuit·p̄ceptum est eciā vt subdiacon9 qui diacono subest ep̄lam siue lectionem legat· ¶ Subdiaconus autē vtitur amictu alba et baltheo sicut et ostiari9·lector·exorcista·et acolitus·et insup tunica·et sudario·tunicā strictam portat vt se iusticia quasi lorica iduat·¶ Sudario vt sordes a vasis extergat·de quo in pte sequēti subti·de tunica et manipulo diceē·¶ Hoc officio vtitur qui tante mūdicie est qđ ip̄us exemplo et consilio ceteri a sordibz criminū lauentur·Xp̄us hoc officium exercuit quādo in chana galilee de aqua vinū fecit·et qñ cena facta mittēs aquam

m peluim pedes discipulorꝝ lauit· ¶Canō adiam pape videt̄ immere· q imperator debet ordinē subdiaconatus habere· vbi dicit̄· Adutor et defensor tuus vt meum ordinē decet semp existam sed non est ita· gerit tamē illud officiū· quoniaꝫ in die ordinacionis sue receptus primo in canonicum a canonicis sancti petri ministrat dominopape in missa in officio subdiaconatus· parando calicem et huiōi faciendo· ¶Huidā etiam dicūt q̄ sit p̄spiter· iuxt illud· cuius merito quis nos sacerdotes appellat· ¶Impator etiā pontifex dict9 est· put in tractatu de ep̄o dicetur·

¶De diacono·

Diacon grece dicunt̄ hebraice leuite· Latine vero ministri siue assumpti siue offerentes scdm ysidorꝝ ¶Diaconorum quidē ordo in libro numerorꝝ a tribu leui· filij iacob sumpsisse legit̄ exordium· et inde leuite· idest assumpti vocabant̄· quoniā assumpti sūt ad auxiliū sacerdotum· vt eleazar et ythamar· ¶Dominus eīm ad moysen locut9 est dicens· Applica tribū leui· et fac eam stare in conspectu aaron sacerdotis et ministrēt ei· vt excubent et obseruēt quicqd ad cultum ptinet multitudinis coram tabernaculo testimonij vt custodiāt vasa tabernaculi seruientes in ministerio· sicut eīm in sacerdote ysecracio· ita in diacono ministerij dispensacio habet̄· vt iam dicet̄· A quinquagesimo aūt anno iusti sūt leuite vasa custodire· et a· xxv annis et supra iusti sūt in tabernaculo deseruire tanq̄ etatis ad onera portāda robuste qui possent archam federis mensam ꝓpositionis et vasa tabernaculi deportare· qđ et in nouo testamēto recolit̄ cum diacombus supra sinistrum humerꝝ stola imponit̄ et in diebus ieunioꝝ sup eundē humerꝝ casula complicat̄· quia quicquid laboris in hac vita sufferimus tanquā in sinistra portamus· donec a sinistra transeamus in dexteram in qua requiē habeamus· Vnde eciā diaconi cardinales mensā lateranen· altaris humeris suis in diz cene ad sacrariū deportāt· et in sabbato sancto ad altare reportāt· ¶Ipsi q̄q̄ sp summū pontificem velut archam federis deportant· ¶Non ergo diacon9 dalmaticā· nec subdiaconus tunicellam in diebus ieunioꝝ in officio misse portāt ꝓpter racionē in tercia pte sub ti· de diacono· et m· vj· pte sub ti· de septuagesima scriptam· ¶Sed casulas seu planetas sup humerꝝ cōplicatas gestāt non replicatas a dextris et a sinistris sicut facit sacerdos· sed ab interiori pte sup brachia eleuatas· ¶Subdiaconus tamē ep̄lam lecturus illā deponit· qua lecta eam resumit· ¶Et dyacon9 euangelium lecturus illā exuit· et eam decent̄ plicatā sup sinistrum humerum impenit· et sub brachio dextro ligat ita q̄ ab humero sinistro ad latus dextrū in modū stole descendat· sic q̄ circūcinctus eam tenet donec dicat̄ illa vltima oratō post communionem· tunc eīm illam induit sicut prius ¶Missa vero finita tam subdiaconus q̄ diaconus illas deponit· ¶Pane hec diuina plena sūt misterio planetas vero replicatas his tribus portant· ¶Primo ꝓpter iam supp̄positam racionē· ¶Secūdo eas portant ad ostendendū q̄ ipi ad tantā perfeccionē in illis tenent̄· ad quantā sacerdos in alijs diebꝫ· et ad notandū q̄ ex caritate que p planetam significat̄ ministrant et non ex timore put in veteri lege fiebat· que erat lex timoris et nō amoris sicut noua· p̄sertim tpe ieunij qđ fine caritate factū meritoriū non est· ¶Ferunt autē illas ab anteriori parte eleuatas· vt liberius valeant ministrare· et ad ostendendū q̄ ipsi iuxta aplm ad hebreos· que retro sūt obliuiscētes ad anteriora ferunt̄· ¶Portant eciā illas sup brachia eleuatas· ad significandū q̄ ope debēt caritatē ostendere quam gerunt in mente· per manus enim et brachia caritas ogrue designat̄· ¶Non aūt replicatas a dextris et a sinistris ꝓut facit sacerdos· ad insinuandū dissimilitudinē potestatis et officiorum suorꝝ· ¶Subdiacon9 tamē ep̄lam lecturus tanquā officio suo functurus illā deponit· ¶Ipse namq̄ ex officio suo veterez legem representat· Vnde et ep̄le quandoq̄ de veteri lege sumuntur sub qua non ex amore vt p̄missum est· sed ex timore seruiebat̄· quia ergo illud durauit quādiu lex durauit· ideo ad hoc figurandū donec ep̄la finitur· non tenet planetā que amorē designat· ¶Diaconus vero euangelium legēs eam nō deponit· sed iuxta modū stole stare suo officio cōpetentis illam sibi coaptat· quia eius officiū est doctrinā euangelicā que est lex amoris p̄dicare· et hoc ex amore qui facit iugz dominī suaue qđ iugum ex quo omnia mundana premunt̄ p stolam sup sinistrum humerꝝ significat̄· ¶Cingit autē planeta· i· caritate ab humero sinistro in latꝰ dextrum· vt sit ei suaue iugū dominī in ꝓsperis et in aduersis que p leuam et dexterā designant̄· tanquā armatus in humeris otia aduersa et succinctus in latere otia mundi suauia seu ꝓspera· ¶Rursus diaconus duplex gerit officiū· scz p̄dicandi populo Vnde lecturus euangeliū dicit populo dominus vobiscum· et ministrādi sacerdoti· ¶Semper ꝓpter p̄dicādi officium casulam sup humerū portat q̄ p̄dicator in p̄sēti vita opa populi portare debet· qđ a legali sacerdote tractū est· qui dum sacrificabat summitates balthei sup humerꝝ reflectebat p eo vero q̄ sacerdoti mīstrat· et quia ꝓpter instantes necitates ire atq̄ redire habet· dexteram habere debet expeditam et liberā· Vñ in toletano ocilio ita legit̄ vnum otariū oportet leuitā gestare in sinistro humero ꝓpter qđ orat idest p eo quod p̄dicat· ¶Preterea subdiaconus et diacon9 lecturi deponūt casulas quasi ꝓfitētes non esse vestem ꝓpriam· sed ob reuerenciam temporis recipere comodatam· ¶Semiq̄ circa finem misse diaconus planetā induit ad notandū q̄ nō sufficit op9 ex caritate inchoare nisi et in caritate perficiat̄· ¶Preterea eciā dici potest q̄ diaconus casulam induēs innuit se esse p̄dicatorem· qui in dilectione ferueat et vite contemplatiue inbiet ¶Ipse vero se illa p̄cingit et humero duplicatam

imponit opus p̄dicacionis oracionis et lectōis intermittit et primo in necessitatibus subuenit quā reflectit in dexterā cum omīa refert ad summum bonū. Et sic dum casulā induit mariam dum p̄cingit rep̄sentat in ministerio marthā. Quarto dum diaconus ieiuniorū tempore casulaz sup humez replicat q̄si gladiū contra hostē vibrat. ut dicetur in plxmio tercie ptis. In nouo vero testamento ordo iste ab apostolis sūpsit initiū. qui septē viros boni testimonij. plenos spiritu sancto diaconos elegerūt. ut iam diceē. Vnō et sancti patres decreuerunt vt in matrice ecclesia septē diacon circa altare pōtificī in celebracōe misse assistant. Vnde in apoc. dicunt septē angeli tuba canētes. q̄ illoz est alta misteria de superna inspiracione foris resonare. Vnde sunt septem candelabra aurea. quia xp̄i lucem euangelij aliis ostendere debent. Vnde dicūtur septez tonitrua. quia terribiliter cōminari debēt q̄ omnis arbor qui nō facit fructuz bonum cē. Vnde p̄conis more palam admonēt ad orandū et genua flectēdum. ad eos quidem pertinet assistere sacerdotib9 et ministrare in omnib9 que agūtur in sacramētis cristi. in baptismo. scz in crismate. in patena. in calice. oblacōes. id est hostias inferre. et disponere in altari. oponere ecīā. id est ornare mensā domini. id est altare atq̄ vestire crucē ferre puta in processionibus et predicare. id est legere euangeliū. et apostolū. id est epistolā puta sub diacono deficiente. Nam sic lectoribus vetus testamentum. ita diaconibus nouum predicare. id est legere p̄ceptū est. Sicut em̄ dominus donec euangelium predicauit minister fuit iuxta illud. Non veni ministrari. sed ministrare. ita nulli alij magis conuenit euangelium legere q̄ diacono qui minister interp̄tatur. Vnde cum ordinat ideo stolam p quā xp̄i iugum significat accipit. quia euangeliū in quo de ipo iugo otinet lectur est. Ad ip̄m quoq̄ ptinet officium precum. i. dicere letanias. et recitacio nominū eoz qui ordinādi vl̄ et baptizandi sūt ipse p̄monet aures adhibē ad deū cum dicit. Humiliate capita vestra deo. vel humiliate vos ad benedictionē. Ipe hortat clamare dicendo. kyrieleyson. In rogacionibz ipe donat pacē. scz subdiacono vel saltem cum dicit dīns vobiscū. et annūciat festiuitates. Hec siquidem et alia plura ad eis ptinent officium que in canonibz ibi rommi plenius continētur. Debet ecīā tanq̄ oculi epi cuncta circūlustrare et epo referre. non tamē debent baptizare. nec dīnicum corpus dispensare. nisi in necessitate. scz epo vl̄ p̄spitero absentibus et iubentibus. nec possunt calicem bñdicere. non debēt etiam inter sacerdotes vel coram eis vel sup̄ ipsos nisi eoz iussu sedere. possunt tamen in cōuentu p̄spiterorum rogati p̄dicare. Diacones tenēt loca quatermioz qui apud gentiles erāt. Sane sicut in canone legitur. diaconus cum ordinat. solus epus qui euz benedicit manū sup caput illi9 imponit. q̄ non ad sacerdociū. sed ad ministeriū. idest ad diaconatum ordinatur. Inantiq̄ tamen aplorum ita legit. Hos statuerūt ante ospectū aplorum. et orantes imposuerūt manus sup eos. In quo ostenditur non solū epm. verum ecīā presspiteros tūc astantes debere manū sup diaconū dum ordinat imponere. nunquid em̄ plus potest precari solus epus quā plures apli. imponentes em̄ manum non dant spūm sanctum. sed orant vt sup eos veniat. Cum igit vsus omnū bonorum non fit in vno sed in plibus. merito plures manus imponūt. vt vnusquisq̄ domin̄ū deprecetur. vt ptem de spū sancto tribuat ordinando ad instar mopsi de cuius spū dns dedit septuaginta viris. Ideo autē fit manus impositio sup ordinandos. quia per manū opa. per digitos sancti spiritus dona. per caput vero mentē intelligim9. Recte ergo manus impomit. quia dons spūs sancti in mente imbuti ad opa xp̄i mittunt. De manus impositione subti. de epo diceē. Sed cum diacono man9 imponat queriē quare q̄n postea fit p̄spiter ei manus impomit iterato. Respondeo quia p consecracionē transit de ope ad opus. idest de misterio ad dei immolationez. quod sicut nec illud nisi gracia dei aduti agere non valemus. suspē sio vero manū fit dum oracio sup caput effūditur ordināndi. Et nota quomā tunc et sup confirmatos in frontibus et cum sal et aqua. palle altaris. vestes sacerdotales et huiōi bñdicūtur ideo hec manuū suspensio fit. quia virtus quedā manibus osecratis inest. que quasi fusicitat dum bñdictio cum huius manuū suspensione sup res effundit bñdicendas. Vnde aplus monēs discipulum inquit. Moneo te vt resuscites gracia dei que est in te p impositionē manuum mea. ij. ad thim. j. c. Vt sicut corde p affectum. sic corpore p suspensionē manuum deuocio excitet. Non enim solum in rebus animatis. vez ecīam in inanimatis virtus cōsistit. Vnde nōnulli asserunt q̄ virtute templi si quis illud ex deuotōne ingredit venialia in eo delent. Hanc suspensio huius placione exorcismoz potissime fit quasi sacerdos ipo corpis actu fugādo dyabolos virtute osecracionis manuū cōmittit. Tercio potest dici q̄ dispēsacio sacramentoz soli deo principaliter. ministris vero ecclesie ministerialit competit. ipi em̄ michil a se. sed a p̄cipaliter agente habēt. quia ergo in sacramentoz dispensacione vestium vl̄ aque et huius bñdictione seu osecracione aliq̄ spūalis sanctificacio offert. quā ministri de suis meritis non offisi debent ab ipo deo corde et ope postulare. congruū est hec p eleuacionem seu suspensionē manuū p. quas opa intelligunt expriami. Vnde trenoz. iij. Leuem9 corda nostra cum manibus. Diaconus dalmatica vtit. vt discat occultam racionē sublimū indagare. Vnde in quibusdam ecclesijs ea non nisi in festis vtit. quia discipuli sublimia non intellexerūt. nisi postquam dns est glorificatus. Et vtit ea fine alba. tempe oblacionis et electionis tantū. sicut statuit zozimus papa. Ad hoc diacono cum ordinat traditur

sub certis verbis stola et codex euangelij · q̄ res et verba sūt huius sacramēti substalia · cetera sunt de solēnitate · Ideo autē stolam accipit · qr euangelium qđ per xp̄i iugum figurat lecturus est · Hoc officio vtit̄ qui corpus et sanguinē xp̄i discrete dispensat · et qui ad orandū et vigilandum sui exemplo alios hortat̄ · Xp̄us vero hoc officiū exercuit quā do post cenā sacramentū corpis et sanguinis sui pr̄ijs manibus discipulis dispēsauit · et itez quando aplos hortatus est ad orandum dicens · vigilate et orate nē · Et quando euāgelium p̄dicauit ·

De sacerdote ·

Sacerdotalis ordinis institucio a veteri lege exordiū sumpsit · Dns nanq; legitur p̄cepisse moysi · Applica mąt fratrem tuū aaron ad te cum filijs suis de medio filioz israhel · vt sacerdocio michi fungatur · Vnxit ergo moyses aaron in maiorē sacerdotem filios vero illi9 in minores · Vnde pr̄leta inquit · Moyses et aaron in sacerdotibus eius · i · primi et sūmi inter sācerdotes fuerūt · ipe tamē moyses p̄or fuit q̄ aaron ordine · et maior administracione · hinc est q̄ moyses illum instruebat et tanq̄ minorē redarguebat · sed quo ad oblacionem sacerdotalē pares fuerūt · Moyses autē non offerebat hostias · sed solū vota p̄ populo · Ante legem ecia sacerdotes fuisse legunt̄ · Vnde melchisedech iustus sacerdos dei altissimi legit̄ extitisse · cui decimas ex omnibus spoliis abrahā tanq̄ sacerdoti psoluit · Erant autē multi minores sacēdotes quos cananeos cōiter appellabant et vnus erat sūmus sacerdos quē vocabant specialit̄ arabarchū · Sed et dauid vigintiquatuor sūmos sacerdotes istituit · sedecim de eleazar · et octo de ythamar · quibus tū ommibz vnū p̄fecit quē statuit p̄cipē sacerdotū · et singul̄ p sortem vicis sue diuisit ebdomedas · quarum octaua puenit abie · de cuius genere zacharias pater iohannis baptiste descendit · In nouo quoq; testamento xp̄c maiores et minores sacerdotes constituit · vicz · xij · aplos · et · lxxij · discipulos · p aplos electos quos p̄mittebat binos in omnē ciuitatez et locum quo ipe erat venturus · Sicut eñ deus p moysen sūmos pontifices regēdis populis in lege p̄fecit · et ad eoz societatis et opis adiumentum sequētis ordinis viros et secū de dignitatis elegit · Nam in eleazaro et ythamar filijs aaron paterne transfudit plenitudinis abundanciā vt ad hostias salutares et frequēcioris officij sacramenta ministerium sufficeret sacerdotū · Et sicut in heremo p · lxx · viroz prudentū mētes moysi spiritum p̄pagauit · quibus ille vsus in populo inumerabiles multitudies facile gubernaret Sic et xp̄c aplis suis discipulos addidit · quibus illi totum orbem sanctis p̄dicacionibus repleuerūt · sicut hec et alia in pontificali subordinacione sacerdotis habēt̄ur · Aplōz itaq; vices maiores obtinent sacerdotes · idest epi qui dicuntur sūmi discipuloz vero minores · idest p̄spiteri · Petrus autem quasi in sūmum elegit · et pre ommib9 claues regni celoz trades · et ipm p ceteris ponēs caput et fidei fundamentū inq̄ens · Tu es petr9 et sup hāc petram edificabo ecclesiā meā · uxta illud p̄phete · Pro patribus tuis nati sūt tibi filij nē · Apostoli vero epos p̄spiteros et leuitas ordinauerūt · sicut in p̄hemio huius ptis dictū est Sacerdotes ergo sūt successores · lxx · virorz qui bus dominus moysi spūm p̄pagauit et · lxx · discipulorum · sicut epi sunt vicarij moysi et aplorum Ceterum sedm ysidoz p̄spiter grece · latine senior interpretat̄ non modo p etate vel decrepita senectute · sed p̄pter honorem et dignitatē quā acceperūt · Senectus eñ venerabilis est · et cani sunt sēsus homis · Vnde et dns inquit ad moysen Congrega mihi · lxx · viros de senioribus israhel qs tu nosti q; seues sint populi et magistri · Presp̄iter quoq; sedum ihoronmū · nomē est etatis · epsvero dignitatis · Porro sicut in li · numeroz legit̄ moysi p̄cipit̄ vt eligat p̄spiteros · i · seniores · Vñ in p̄uer · dicit̄ · Gloria senū est canicies · hec vero canicies sapiam designat · de qua scriptum est · Canicies hominū prudencia est · Cumq; nongentis et eo amplius annis ab adam vsq; ad abrahā vixisse homines legimus · nullus alius primus appellat9 est presp̄iter · idest senior nisi abrahā · qui multo pauciorib9 annis vixisse comperitur · Non ergo p̄pter decrepitā etatem · sed p̄pter sapiencia presp̄iteri nominant̄ · Hinc est q̄ illi duo iudices qui falso iudicauerūt susannaz presp̄iteri vocati sunt · qui autē presp̄iteri nuncupant̄ · olim principes populi · vt chore dathan et abyron · vel magistratus aut magister templi vt nichodemus et gamaliel · dicebant̄ · Dicit̄ aūt presp̄iter quasi aliis viuendi p̄bens iter · vel prebens beatū iter · vicz populo de exilio mundi ad patriā paradisi · De p̄spitero eciam dicet̄ subti · de episcopo · Sacerdos vero antistes dictus ē quia ante stat · et sup̄ se nullum in ecclesia habet Dicitur quoq; sacerdos a sacrificādo q; cōsecrat et sanctificat · Vnde ecia dicit̄ sacerdos q̄si sacra dans vl̄ sacer dux · vt ait beda · et greḡ in pastorali li · ij · c · xviij · Sacerdos ecia dicit̄ iusticie cultor · iuxta illud · Cuius merito q̄s nos sacerdotes appellat · In plerisq; locis sacerdotes capellani vocantur · Nam antiquit9 reges francie ad bella p̄cedentes cappam beati martini secū portabāt que sub quodā tentorio seruabat̄ · quod ab ipsa cappa dictū est capella · et clerici in quoz custodia ipa capella erat inde capellani dicebant̄ · et sequenter ab illis ad cūctos sacerdotes nomen illud in quibusdā regionibz est transfusū · Sunt eciam qui dicunt q; antiquitus in expediciombz in tentoriis fiebant domuncule de pellibz captarū suptecte · in quibz misse celebrabant̄ · et inde capelle nomen tractū est · Sacerdotes vero gentilium flamines dicebant̄ · sicut in p̄hemio huiq ptis dictum est · Presp̄iteri vices gerūt edilium qui apud gentiles fuisse noscunt̄ · Sane secundū canonicā traditionē presp̄iter cum ordinat epo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eum benedicente et manum benedictoriam supra caput eius tenēte·et omnes pspiteri qui pntes sunt manus suas iuxta manus epi teneant supra caput illius·spiritum sanctū inuocantes·que manus impoſicio ope3 sancti spūs exercitacionem signficat· ſam p caput mēs accipiē·p digitos spiritus sancti dona·per manus opa figuramus· Huare autē fit manꝰ impoſicio cum facta fuerit cum in diaconum ordinareē·dictuz est sub ti·de diacono· Vngunē eciam manus pspiteri oleo in sui ordinacione· de quo in pte prima sub titulo de vnctōibus dictū est· Sacerdotes vicē gerūt xpi dum p peccatis obsecrant·et p penitenciaz reconciliant pctores·mediatores em̄ sunt inter deum et homines·put in ti·se·plenius ostendeē hij stolam sup vtrumq; humez accipiunt vt ex hoc se per arma iusticie esse munitos intelligāt· put in sequēti pte sub ti·de stola diceē· Accipiunt quoq; de manu pontificis calicem cum vino et patenā cum hostia quatenus hijs instrumētis potestatē se accepisse cognoscāt· placabiles hostias et corpus et sanguinem xpi offerendi· Vñ epūs hec tribuēs dicit· Accipite potestatē offerre sacrificiū deo missamq; celebrādi tam p viuis quā p defunctis in nomine dñi· Hoc ordine nullus in ecclesia celsior est·epis tamen quedā superaddita est potestas· ſic in primo ti·diceē·et in huius ptis plemio tactū est ne si eadē potestas passim penes omēs sit obediēcia soluat̄·et scandalum genereē· Non autē vacat a mīsterio q; ordinator·ordinatū in sacerdotem cōicans osculatur· Diaconus vero vel subdiaconꝰ ordinati cōicantes osculanē manū ordinatoris·Racio diuersitatis est primo vt p hoc ordinū noteē distinctio put in quarta pte sub ti·de cōicacione sacramenti diceē· Sedo quia pontifex osculādo sacerdotem denotat q; ille ad equalitatē ordims recipitur quantū ad sacramentū eukaristie ofecrando qđ est sacramentū amoris qui p osculū figmficatur· Diaconus vero et subdiaconꝰ non recipiunē ad talem equalitatē·sed ad imitacionē bone opacionis que ex caritate pcedit·et q; secundū greg· ·per manꝰ osculū designat̄· Sane ei qui in pspiterum ordinatur tradunē sub certis verbis stola et casula·calix cum patena·et eciā inungitur·que res et verba sunt huiō i sacramenti substancia· cetera vero pcedencia et sequēcia de solēnitate sūt· Porro sicut ait beatus aug9·sacerdotes scire debēt libz sacramentoz siue missale lectionariū·antiphonarium·baptisteriū·computum·canones pniales·psalteriū·omelias·p circulum anni diebz dñicis et festiuis aptas· ex quibus ommbz si vnū defuerit sacerdotis nomē vix in eo constabit· Magnus eciā dionisius inquit· Substancia summi sacerdotij sūt eloquia diuinitus tradita·i desit vera disciplina seu sciēcia diuinaruz scripturaz·Et pphēta·Tu scienciā repulisti·et ego te repellā ne sacerdocio mihi fungaris·non debēt em̄ discere que ex officio alios debent docere· De p̄missis vero libris et omelijs in plemio·vj·ptis dicetur· Item qui sint canones penitenciales·et vtz sacerdos pnias in illis diffinitas valeat moderare·et que sacerdotes scire oportet·diximus in aureo reportorio nostro sub ti·de·pe·et re·De cōputo in finali pte dicemus Hoc officium xpc exercuit quādo post cenam panem et vinū in corpus et sanguimē suum duma virtute conuertit dicens aplis· Accipite et comedite·hoc est corpus meū nē· Excellencius quoq; hoc officio vsus est cum p peccatis humani generis seipm in ara crucis obtulit pri· Idem epus sacerdos et hostia· et adhuc gliosius implet dum sedens ad dexterā patris interpellat p nobis·

De episcopo

Propterea que specialit officio episcopali incumbūt · episcopatus inē ordines in sacris canonibus connumeratē · Episcopi aūt nomē plus sonat oneris quā honoris· ſam epus grece supintendēs inēpretaē latine speculatoris officiū gerens · ſam ꝓpositus in eccla speculator dict9 est· iuxta qđ dns inquit pphēte· Fili hoīs speculatorē dedi te domui israhel vt plebi sibi cōmisse non negligenter incūbat sed vitā et mores eoz et cuncta diligēter pspiciat· Huia ergo epus speculator est·ideo ex institucione clemētis primi·cathedra siue locus eius in ecclesia alcior est vt supintendat et plūm custodiat· omnesq; ospiciat et illū cuncti·sicut vinatori alcior locꝰ est p vinea custodienda· Ob hoc inquit aplus qui episcopatū desiderat bonū opus desiderat·nō dixit honorez sed opus· qm̄ episcopus nō tam vt pfit quantū vt pfit eligiē· Hursus faldistoriū epi spūalem uris dictionē annexā pontificali dignitati designat· quā exercere diffimiendo non debet·misi pro tribunali sedēs·qđ probat̄ ex verbis dñi dicentis in euangelio· Super cathedrā moysi sederunt scribe et pharisei· que dixerit facite nē·Per scabellum vero talis potestas significat̄ que subiecta esse debet spūali·sicut pbant gelasiꝰ papa et mnoc·iij·in sua epla decretali· et a spūali per disciplimā correctionis cōculcatur quando vero exorbitat p peccatū· Vnde ps· Ponee ponā inimicos tuos scabellū pedū tuoz· Pontifex vero princeps sacerdotū est ·quasi pons et via sequēcium factus ·Ipse eciā summus sacerdos·ipe eciā pontifex maximus nuncupat̄ vt p̄missum est·Ipe nanq; efficit sacerdotes atq; leuitas·ipe officia et ecclīastica ordines distribuit et disponit ·et p̄ordinator est in cunctis ·Ipse qđ vnusquisq; facere debeat oñdit· Antea autē pontifices et reges erant put tactuz est in prima pte sub ti·de conse· Maioz em̄ hec erat consuetudo·vt rex et sacerdos et pōtifex esset· Vnde et romani imperatores pontifices dicebanē· Dicitur eciam presul quoniā in concilio p̄sidet· Dicitē eciam antistes· quia ante alios stans p̄eminet pplō· Vel ab anti qđ est contra· quoniā hereticis otradicit vt pastor lupis· Ordo epalis vnde pcessit dictum est in plemio huius ptis· Sane, osecracio epalis in

qua ſpiritus ſanctus digne ſumenti dat̃ ſemp in die dominica et hora tercia fit· quomā epi vicem aplōrum obtinent· quibus in die pentēh· et hora tercia ſpūs ſanctus datus eſt· non tamen poteſt quis in epm conſecrari die illa qua in p̄ſpiterum ordinat̃· ſed et iuxta canonum ſtatuta ep̄us cum ordinat̃· cōprouinciales epi ouenire debent cum metropolitano· et duo episcopi ponant et teneant euangelioꝝ codicē ſup caput et ceruicē eius ſiue ſup humeros· vno ſup eum fundēte benedictionē· reliqui vero omnes epi qui aſſunt manibz ſuis caput eius tangāt· ſiquidem teneē liber ſup caput eius· primo vt dn̄s firmet euangelium in corde ip̄ius· ſecundo vt p hoc intelligat cui labori et oneri ſubiciat̃· quia omne qđ hic eminet· ideſt omnis p̄latus plus meritis q̄ honoribz gaudeat· tercio ad notandū q̄ pondus euangelice p̄dicationis eum circumquaq; ferre pigere non debet· quarto ad monendū illum vt magis ſolito iugo ſubiciat et obediat euangelico· triū autē episcopoꝝ adminus computato metropolitano p̄uincia requiriē racione et exemplo· racione ne tantū beneficiū videat̃ furtiue p̄ſtitum· vt p illo pariter p̄ces ad deū effundant· exemplo qz et iacobus frater dn̄i a petro et iacobo et iohanne aplis ordinat9 eſt ep̄us ihoroſolimitan9 manus vero impoſicio ſumpſit exordiū ab yſaac qui dum iacob benedixit impoſuit ſibi manū· et moyſes ioſue cum eum populo p̄fecit· et dom̄in9 aplis cum eos principes mundi inſtituit· ped et ipi apli per manus impoſicionē ſpūm ſanctū dederunt· de manus impoſicione dictū eſt ſub titulo de diacono· ceteꝝ circa epi ordinacionē ſcien9 eſt q ipe ſabbato hora veſpertina examinat̃ de moribus et ſtatu p̄terite vite· vbi ter benedictio petiē· vt ſācta trinitas in ordinacione p̄eſſe mōſtretur· mane vero ſequēti examinat̃ de futura conuerſacione et fide exprimitiue eccleſie inſtitucione p̄pter ſuſpectos in fide moribz et odicione et vngunē caput eius et manus· de quo dictū eſt in prima p̄te ſub titulo de cōſecra· deinde vngūtur manus eius· et dat̃ ei mitra in capite in ſignuz q benedictionē omniū genciū dedit illi· et teſtamē tum ſuum confirmauit ſup caput eius· danē eciam ei baculus et annulus· de quibus in ſequenti p̄te dicet̃· ſingula autē cum p̄priis verbis tradunē et fiunt· que verba et capitis et manuū vnctio· et pollicum conſecracio· baculi et annuli atq; euāgelij tradicio fūt humus fuba ſacramenti· cetera fūt ſolemnitatis· de euangelij et baculi traditōne et quare conſecratus equum albū ſeu albis cooopertum equitat dictū eſt in p̄dicto titulo de cōſecracione· conſecrat̃ autem ep̄us inter epl̄am et euangeliū· nec p̄ot die ſue conſecracionis ordines celebrare· quia ipe tunc non celebrat· ſed celebrat p̄ncipaliter celebranti· papa tam̄ qui ante ymnum angelicū conſecrat̃ hec poſſet· quia ipſe miſſaꝝ ſolemnia p̄ficit conſecrat9· differt aūt inter epos et ſacerdotes· qz licz ſex ſint que communiter p̄tinent ad omēs ſacerdotes· vicz catizare· baptizare· p̄dicare· conficere· ſoluere ac ligare· tamē ad pontificē noue ſpectant· ſcz clericos ordinare· virgines benedicere· pontifices conſecrare· manus imponere· baſilicas dedicare· degradandos deponē· ſynodos celebrare· crifma ꝯficere· veſtes et vaſa ſacrare· ſūt et alia que ad officiū epiſcopale p̄tinent puta in frōte criſmare· benedictionem ante pacem dare et ſimilia· verumtamen et maiores et minores ſacerdotes cōiter in quibuſdā vicem gerūt ſūmi pontificis ideſt x̄pi dum vicz p peccatis obſecrāt et p penitenciam reconciliant peccatores· vnde aplūs Deus erat in x̄po mundū ſibi reconcilians· et poſuit in nobis verbū reconciliacionis· obſecram9 ergo p x̄po reconciliemini deo· mediatores em̄ ſūt ſacerdotes int̄ deū et hoies· dum et p̄cepta dei populo deferūt predicando· et vota p̄li deo porrigunt ſuplicando· quocirca tales debēt exiſtere vt et deo grati et hominibus ſint acceptiſam vt ait alexander papa· x̄pi ſacerdotes quāto digniores fuerint tanto facili9 in neceſſitatibus p̄li p quibus clamant exaudiūtur· et ſicut dicit aplūs· mediator non eſt vni9 et diſcordes reconciliare non poteſt qui ſimul vtriuſq; ſocietatis et amicicie vinculo non eſt ocors· ſi em̄ is qui diſplicz ad intercedendū mittiē· irati animo ad deteriora p̄uocatur· ep̄us quoq; et ſacerdos nomine p̄ſpiteri intelligunē· ſicut patet ex his que ad titum aplūs ſcripſit· qui eundez et epm et p̄ſpiterum nominauit· qđ autem idē ſit ep̄us et p̄ſpiter multis racionibz comprobat̃· preſpiteri a filijs aaron in veteri teſtamēto ſūpſerunt exordiuz· epiſcopi vero ab ipo aaron· qui vero tunc vocabant̃ ſacerdotes nunc p̄ſpiteri dicunē qui tunc p̄ncipes ſacerdotū· nunc epi nominant̃ hodie autē ideo diuerſa ſint vocabula vt ep̄us non dicat̃ preſpiter vel ecōtra· quomā antiquitus quando pietati ſtudebāt preſpiteri in omni loco ordinabant̃· et apud iudeos qui p̄li p̄erāt p̄ſpiteri dicebant̃ hoc nomē honoris accipiētes vocabant̃ eciam epi ab illo opere qđ implerevidebantur eo q cōſiderare habebant quecūq; ad pietatis cultū fuerant conſtituta· hinc eciā ihoronim9 ſic ait· olim idem preſpiter qui et ep̄us et anteq̄ diaboli inſtinctu ſtudia ſiue diſſenſiōes in religione fierent· et dicereē in populis· ego ſum pauli· et ego ſum appollo· ego cephe· communi preſpiteroꝝ concilio eccleſie gubernabātur· poſtq̄ autem vnuſquiſq; eos quos baptizauerat ſuos eſſe putabat· non x̄pi· in toto orbe decretū eſt vt vnus de p̄ſpiteris ſuponereē· episcopi ergo nouerint ſe magis conſuetudine quā diſpenſacione dominice veritatis p̄ſpiteris eſſe maiores· auguſtinus vero dicit q quanquā ſecundum vocabula q̄ vſus obtinuit ep̄us ſit p̄ſpitero maior· auguſtin9 tam̄ ihoronimo minor eſt· hoc officium x̄pc exercuit qn̄ man9 ſup capita diſcipulorū leuans eis bn̄dixit dicens· accipite ſpūm ſanctum· quoꝝ remiſeritis peccata remittuntur eis q̄ē·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Incipit liber tercius de indumentis seu ornamentis ecclesie·sacerdotū atq; pōtificū·et aliorum ministrorum· Rubrica·

In quotidiano vsu non est vestibus sacris vtendū Ad notandū q; sicut mutacionē habitus secundō literam facimus·ita et scōm spiritū agamus·nō ergo cum vestibus cōis vite vsu pollutis in sanctā sanctoꝝ ingrediamur·sed cum sciencia munda et vestibz mundis et sacris deo sacramēta tractem9· Unde stephan9 pp̄ statuit sacris vestibz nō nisi in ecclīasticis et deo dīgis officijs vti·Et ezechiel'·xl iij·Non sanctificabāt populū in vestibus suis·Habet ergo scōm ihēronimū religio diuina alteꝝ habitū in ecclesiasticis officijs·aliū in cōiuiu·vt cuncto p̄lo xp̄iano exemplū p̄beat bone conuersacionis·quatenus loti prius sordes noui xp̄o fiant homines·Exuit em̄ tunc sacerdos veterem hominem cū actibus suis et induit nouū qui secundū deum creatus est·Per vestes quoq; quibus in sacris vtimur tantū·non omnia sacramenta forte p̄lo reuelanda intelligim9·Et nota q; tpe ludouici impatoris filij karoli magni epi et clerici singula auro texta et exq̄sitas vestes et alia ornamenta secularia deposuerūt·Sacre aūt vestes a veteri lege videnē assumpte·p̄cepit em̄ dominus moysi vt faceret aaron sacerdoti et filijs eius vestes sanctas in gloriā et decorē vt loti et sacris vestibz induti fungerentē officio in sacris exo·xxviij·xxxj·xxxv·et·xl·capitulis·Docuit em̄ dominū moysen p quadraginta dies facere pontificalia et sacerdotalia vestimēta sacerdotibus et leuitis suis· ornamenta quoq; et in tabernaculo federis· Quedā tamē ab aplīs sumūtur·sed tam ille q; iste virtutes designāt vel misterium incarnacionis·Sane pontifex celebraturus exuit vestes quotidianas·et induit mūdas et sacras· Et p̄mo sandalia calciat vt sit memor dīuīce incarnacionis· Secundo sibi imponit amictum·vt motus et cogitatus· fauces et linguam cohibeat vt fiat cor mundū·spūm rectum p̄cipiens inuisceribus innouatū·Tercio albā talarem vt habeat mundiciā carnis p̄seuerantē·Quarto cingulum·vt impetus luxurie refrenet· Quinto stolam in signū obediencie· Sexto tunicā iacinctinam·idest celestē conuersacionē·Septimo superinduit dalmaticā·idest sanctā religionem et carnis mortificacionē·Octauo chirothecas·vt declinet vanam gloriā· Nono annulū vt diligat sponsam sicut se·Decimo casulā idest caritatē·Undecimo fidarū·vt quicquid fragilitate vel ignorancia peccat penitēcia tergat· Duodecimo pallium supponit·vt ostendat se imitatorem xp̄i·qui languores nostros tulit·Tredecimo mitram vt sic agat q; coronam mereat̄ p̄cipere eternā·Decimoquarto baculū· idest autoritatē potestatis et doctrine·Et postea tapeta calcat·vt terrā despicere·et amare celestia discat· Omnibus autez p̄missis vestibus induit̄ a ministris·quia ei vt vestes induat spirituales angeli suffragantur·vel quia vicarius est xp̄i cui angeli ministrant et oīa seruiunt·Rursus pontifex tanquā aduocatus et pugil cum hoste pugnaturus antiquo vestibus sacris quasi armis munit̄· iuxta aplīm vt iam dicetur· Primo sandalia pro ocreis habet·ne quid macule vel pulueris affectionuz inhereat·Secō amictus p galea caput cōtegit·Tercio alba p lorica totum corp9 cooperit·Quarto cingulum p arcu·subcingulū pro pharetra assumit·et est subcingulū illud qđ dependet a cingulo quo stola pontificis cum ipso cingulo colligat̄· Quinto stola collum circundat quasi hastā contra hostez vibrans·Sexto manipulo p claua vtit̄· Septimo casula quasi clipeo tegit̄·manus libro p gladio armatur·de singulis ecīā aliter dicet̄ infra·Hec itaq; sunt arma quibus pontifex vel sacerdos armari debet ctra spūales nequicias pugnaturus Nam vt inq̄t aplūs· arma milicie nostre nō sunt carnalia·sed ad destructionē munimīnū potēcia Et in alia epla ad eph̄·vj· Induite vos inq̄t armatura dei vt possitis stare aduersus insidias diaboli State ergo succincti lumbos vestros in veritate·et induiti lorica iusticie·et calciati pedes in p̄paracione euangelij pacis·in omnibz sumentes scutū fidei in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere·et galeā salutis assumere et gladium spūs qđ est verbum dei· Hec quidez armatura est p̄missa septuplex vestis sacerdotalis significatiua septēplicis virtutis sacerdotis et repsentatiua xp̄i vestium quibus indut9 fuit tempe passionis vt infra dicet̄· Prouideat ergo diligent̄ epūs·et attendat studiose sacerdos vt signum sine significato nō ferat·idest vt vestem sine virtute nō portet·ne forte similis sit sepulchro a foris dealbato·int9 vero omni spurcicia pleno· Quisquis em̄ sacerdos indumentis ornat̄ et honestis moribus nō induitur q̄nto venerabilior appareat hominibus·tanto reddit̄ indignior apud deum· Pontificalem itaq; gloriaz non iam honor cōmendat vestiū·sed splendor animaruz· quomā et illa que quondā carnalibz blandiebātur obtutibus·ea pocius que in ipis erant intelligenda poscebāt ·vt quicquid illa velamina in fulgore auri·in nitore gemmaꝝ et in mistimodi opis veritate signabāt· hoc iam in moribz actibusq; clarescat· cum et apud veteres reuerentia ipsa significationum species obtineret·et apud nos certiora sint experimenta rerū q̄z enigmata figurarum· put hec et alia in pontificali vbi agit̄ de episcopi consecracione legunt̄· Sic itaq; munitus ad certamē ctra spiritualia nequicie in celestibz et p̄sedanda insubditos iudicis ira ad altare p̄cedit·et p confessionē diaboli renunciat homino et seip̄m accusat· Populus vero quasi p̄ suo pugile oratutus in p̄festis diebus terre p̄sternitur· Dum aūt ille orationes et alias recitat q̄si totis viribus ctra diabolū pugnat· Dum diaconus ministris ante euangelū casulā sup humer̄ replicat·quasi gladiū contra hostē vibrat· Dum epla

legitur· voce preconis impatoris edicta dantur cantus fūt tubicine precentores chori regentes sint duces exercituū ad pugnā instruentes· quibus lacessentibus alij subuenīūt· ¶Cantus autē sēcie est plausus seu laus victorie· ¶Dum euangelium legit̄ hostis quasi gladio vulnerat̄· aut exercitus post victoriam dispersus adunat̄· ¶Epūs p̄dicans est impator victores laudans· ¶Oblaciones sunt spolia que victoribus diuidunt̄· ¶Cant9 offertorij ē triūphus qui debet̄ impatori· ¶Pax aut̄ in fine dat̄· vt populi quies hoste ꝓstrato instruetur· ¶Et deinde plūs data licencia per ite missa est· cum gaudio de victoria et pace obtēta ad ꝓria redit· ¶Celebraturus itaq; missam epūs aut p̄spiter indumētis suo ordini ogruentibus se exornat et vestiū cultui actionis que ouemāt ornamīta· ¶Circa qđ notandū est q; sex sunt indumenta sacerdotibus et epīs cōmunia· quia et sex sunt in quibus cōmunis p̄spiterorū et episcoporum potestas osistit· ¶Nouem fūt ornamenta pontificibus specialia· qz et nouē sunt in quibz specialis epōrum potestas osistit· ¶Per hunc ergo communiū et specialiū indumentorū numerū cōmunitas et specialitas potestatū inter epōs et sacerdotes significat̄· de quo in ꝓte p̄cedenti dictum est sub ti· de epō· ¶Hec et cēm tam in nouo q; in veteri testamento legit̄ ostitutum· vt pontifices preter cōmunes vestes haberent speciales sed ibi quatuor erant cōmunes· et ātuor speciales· ꝓut dicet̄ sub ti· de legalibus indumīntis· qđ siquidem racio mistica postulabat nam ille date sunt carnalibz et mundanis· quoniā quaternarius numerus ouemit carnē ꝓpter quatuor humores et mundo ꝓpter quatuor elemēta· ¶Hec autē spūalibus et pfectis date sunt· ¶Nam senarius numerus qui pfectus est· qz reddit̄ ex suis ptibus aggregatis pfectis cōuenit· ¶Vnde et sexto die pfecit deus celum et terraz et omnem ornatū eorū· sed et cum in plenitudine tpis sexta venisset etate sexto die sub hora sexta redemit genus humanū ¶Senarius ergo numerus pfectus est· quia suo ordine numeratus perficitur· ¶Nam cum vnum duo et tres dicunt̄· senarius numerus implet̄· vel qz in tribus ptibus diuidit̄· idest in sexta tercia et dimidia· vicz in vno duobz et tribus· ¶Nouenarius eciam spūalibus cōuenit· qz nouem fūt ordines angelorū qui sēm ꝓbetam p nouem gemmarū species designant̄· ¶Quindecim ergo fūt ornamēta pontificis quindecim virtutū gradus ipō numero designācia· quos p quindecim cantica graduum p̄s· distinxit· ¶Vestes em̄ sacerdotales virtutes significant quibz debēt sacerdotes ornari secundū illud ꝓphetic̄· ¶Sacerdotes tui induant̄ iusticia· et sancti tui exultent· ¶Nue talares dicuntur· qua talus est finis corpis· p quod ostenditur q; non sufficit op9 bonū melioare nisi studeatur pseueranti fine cōpleri ꝓut sub ti de tunica dicet̄· ¶Sic ergo noster pontifex plura quā octo induit vestimenta· quamuis aaron non nisi octo habuisse legat̄· quibus moderna succedūt· quod ideo est· quoniā oportet iusticiā nostram magis abundare quā scribarum et phariseorū· vt intrare possim9 in regnū celorū· ¶Potest eciā dici dici q; noster pōtifex octo habet a capite vsq; ad pedes exceptis vestimīntis pedū et manuū· scz amictum· albam· cingulū· et stolā duas tunicas· casulam· et palleū· vestimentū em̄ pedum poci9 pertinet ad nostrū q; ad aaron· qz nostris dictum est· euntes in omnes gentes cāt̄· ¶Semiq; pter premissas vestes sacris ordinibus et ministris deputatas· est et alia quedā vestis linea que superpelliciū dicitur de quo quibuslibet seruicijs altaris et sacrorum vacantes sup vestes cōmunes vti debēt ꝓut in sequēti ti· dicet̄· ¶Superpelicium aūt ꝓter sui candorē mundiciam seu puritatē castitatis designat· iuxta illud· ¶Omni tpe vestimenta· i· opera tua sint candida· idest munda· ꝓpter nomē vero suū carnis mortificacionē figurat· Dictū est em̄ superpeliciū eo q; antiquit9 sup tunicas pellicias de pellibus mortuorū animaliū factas induebant̄ qđ adhuc in quibusdā ecclesijs obseruat̄· representantes q; adam post peccatū talibus vestit9 est pellicijs· ¶Tercio denotat innocenciā· et ideo ante omnes alias vestes sacras sepe induit̄· quia diuino cultui deputati innocenciā vite cūctis virtutum actibus supponere debent· iuxta illud p̄s· ¶Innocentes et recti adheserunt michi· ¶Quarto ꝓpter sui latitudinē congrue caritatē designat· Vnde sup ꝓphanas et cōmunes vestes induitur ad notandū q; caritas operit multitudinē peccatorum· ¶Quinto ꝓpter sui formā· quia in modū crucis format̄· passionem dñi figurat· quodq; illud gerentes crucifigi debēt vicijs et concupiscencijs ¶Fiunt aūt superpellicie in quibusdā locis de crismalibus limeis que ponunt̄ sup infantulos baptizatos· exēplo moysi qui de purpura et bisso et alijs a populo in tabernaculo oblatis fecit vestes quibus aaron et filij eius induerent̄· quando mīstrabant in sanctis exo· xxix· c· ¶Est eciā et alia vestis que pluuiale vel capa vocat̄· que creditur a legali tunica mutuata· Vnde sicut illa tintinabulis· sic ista fimbrijs insignīt̄ que sunt laboris et huiōi sollicitudines· ¶Habet eciam capuciū· qđ est superum gaudiū· ꝓlixa est vsq; ad pedes· p qđ pseuerancia vsq; ad finē figuricat̄· in anteriori pte apta est· ad notandū q; sancte cōuersantibz vita patet eterna· seu q; eorū vita patere debet alijs in exemplum· ¶Rursus p capā gloriosa corporum īmortalitas intelligit̄· Vñ illā non nisi in maioribus festiuitatibz induimus· aspiciētes in futuram resurrectionē· quando electi deposita carne binas stolas accipiēt· vicz requiem animarū· et gloriam corporū· que capa re cte interi9 patula est et nisi sola necessaria fibula incōsuta quia corpora iam spiritualia facta nullis ammā obturbabunt angustijs· ¶Fimbrijs eciā suborinatur· quia tunc nostre nichil deerit imperfectionis· sed quod nunc exparte cognoscimus tunc cognoscem9 sicut et cognīti sumus· ¶Quidam autē heretici garriūt nusq; repiri in nouo testamīto q; xp̄c vł discipli

eius p̄missis vestibus induerentur · reprehēdē
tes nos temere · q̄ talibus ornam̄ · quomā sicut
iohannes ait · D̄ns surgens de cena posuit vesti
menta sua et postea alia nunquā accepit mīsi sua
nos vero vt dicūt plura alia q̄ vestim9 reuesti
mus in missa in qua cenā ipsam imitamur · et dn̄s
ab his qui volunt ambulare in stolis nos cauere
p̄cepit dicens · Cauete a scribis qui volūt ambu
lare in stolis · dicunt eī q̄ hoc facimus vt iustio
res et excellenciores p̄lis appareamus coī illud
Vos estis qui iustificatis vos coraz hominibus ·
deus aūt nouit cordavr̄a · quia quod hominibus
altū est · abhominacio est apud deū · Error autē
iste ex p̄missis aptissime confutatur · Legit̄ quoq;
ezechiel · xlij · et · xliij · Cum ingredient̄ sanctua=
rium meū et accedēt ad mensā meā vt mihi mini
strent et custodiant cerimonias meas vestibus
vtant̄ limeis · nec ascendit sup eo quicq̄ laneum ·
Cunq; egredient̄ atriū exterius ad p̄lum exuēt
se vestibus in quibz ministrauerūt · et non sanc
ficabūt p̄lum in vestibz suis · Et nota q̄ ostiarij ·
lectores · exorciste · et acoliti vestibz albis vtunt̄
vicz superpellicio · amicto et alba · et balteo · vt an=
gelos dei mistros · p castitatis mundicīā imiten
tur · et in eis in carne gloriosa effecta spūali q̄si
in albis vestibus socient̄ · Inde est q̄ pocio limeis
vestibz vtunt̄ · q̄ sicut limū multo labore ad can
dorem p̄ducit̄ · sic necesse est p multas tribulatō
nes ad regni gl̄iam puenire · In ocilio magoten
statutum est q̄ ep̄us in ordinatōne sua recipiat
orariū · baculum et amulū · p̄spiter orariuz et pla
netam · diacon9 orariū et dalmaticā · subdiacon9
patenā et calicē · et cum degradant̄ ea p̄dūt · Et
in ocilio toletano statutū est q̄ diaconus tpe
oblacionis tantū · scz q̄n legit euangelīū vtatur
alba · i · dalmatica · Notādum quoq; est q̄ vestes
euāgelici sacerdotis aliud designāt in capite scz
in x̄po aliudq; figurāt in membris · quanq̄ et ca
put et membra sacerdotis nuncupant̄ · ad caput
dicit psalmigraphus · Tu es sacerdos in eternū
secūm ordinem melchisedech · Ad membra vero
dicit aplus · Vos estis gen9 electū regale sacer
docium · Exponēda ergo sunt eoz misteria · Pri
mo secūm q̄ membris · Sequenter secūm q̄ capiti
scz x̄po conueniunt · q̄t in quolibet caplo distin
guetur · De ornamentis aut̄ et palleis et vestibz
ecclie vel altaris in pte prima dictū est vbi agi
tur de picturis · Porro sex indumenta sacerdoti=
bus et ep̄is cōmunia sunt hec · amict9 · alba · zona
seu cingulum · stola manipulus · planeta · Quem
vero pontificalibz spēalia sunt hec · calige · sanda
lia · succinctoriū · tunica · dalmatica · cirotece · mi=
tra · amulus · baculus pastoralis · De quibus om
nibus singulatim p̄sequimur · et eciā de fudario
et de palleo et de coloribus quibz ecclesia in ec=
clesiasticis vtit̄ indumentis et de legalibz indu=
mentis ·

De amictu ·

Primo de ser ornamentis ep̄is et sacer
dotibus cōibus est secundū p̄missa di=
cendum · Lotis itaq; manibus · ep̄us seu sacerdos
celebraturus assumit amictū quo caput tegitur
quem pontifex loco ephot siue superhumeralis et
racional̄ habet · et nunc eciā superhumerale vocari
potest significans salutē que p fidem tribuitur ·
De hoc aplus ad eph̄ · vj · Galeā salutis assumite
significat eciā castitatem cordis et corpis · quia
et renes et pectus ambit et tegit · et omnibz sa=
crisvestibus suppomit̄ · sed omnibz supeminet q̄
castitas et debet eē int9 in pectore et foris in te
rim ope · Vs in renibz stringit̄ · quia ibi p̄cipue
luxuria dominat̄ · Per amictum quoq; sup humē
ros quia circūquaq; diffundit̄ op̄m fortitudo de
signatur · Humeri nanq; fortes sunt ad opa pa=
genda · iuxta illud · Patriarche iacob sup ostium
humer⁹ ad portandū factus est tributis seruiēs
Duo vasculi siue due cordule quibz amict9 ante
pectus ligat̄ significant intencionē et finem qui
bus informandū est opus · ne fiat in fermēto ma
licie et nequicie · sed in azimis sinceritatis et veri
tatis · Sacerdos igit̄ non debet ociosus existere ·
sed homis op̄ibus insudare · secūm illud apli ad
thimo · Labora sicut bonus miles ihu x̄pi · Laudā
da tamen quorundā locoz habet cōsuetudo · vt
linea camisia alba aut superpellicium sup cōmunes
vestes inducit̄ priusq; amictus imponat̄ · per qđ
fides que primo adesse debet significat̄ · Porro
amict9 sup os planete reuoluit̄ · de quo sab ti · de
planeta dicet̄ · amictu quoq; collū stringit̄ · p qđ
vocis castigacio intelligit̄ · quoniā per collū in
quo vox est vsus loquendi exprimit̄ · Stringitur
ergo collū ne in de ad linguaz mendaciū transire
possit · Leuit̄ tamē cum eo pectus et fauces stri=
guntur · put sub ti · de cingulo dicet̄ · Illo eciam
caput opimus ne circunquaq; libere p̄spiciendo
illicita cogitemus · Pectus seu cor eo tegit̄ · quia
animus sacerdotis ad ea que incumbūt debet to
tus esse intent9 · nec debet tunc ad vanitates vel
ad aliqua mūdana libere meditāda dissolui · Por
ro amictus quo sacerdos caput obnubit · secūm q̄
capiti · scz x̄po conuenit figurat id qđ in apoc̄
describit̄ · vicz angelum dei fortē descendisse de
celo amictū nube · Et in ysaia · Ecce dom̄in9 ascen
det sup nubem candidā · veniens eī ad saluacio
nem mundi saluator mūdi dei filius · angel9 mag
ni consilij amictus est nube dum diuinitatē absco
dit in carne · Nam caput viri x̄pc · caput x̄pi deus
Hoc ergo carnis latibulū significat sacerdotis
amictus · qđ per illā sindonem expressius figura
catur · quia summus pontifex caput obducit · de
qua in ti · de succinctorio dicet̄ · et pulchre quidē
qđ per calciamentū pedum hoc ipsū per amictū
capitis designat̄ · quia diuinitas in carne latuit ·
et p carnē innotuit · Nam cū notus esset in iudea
deus et in israhel magnū nomen eius · in ydumeā
extendit calciamentū suum · et ante conspectum
gentiū reuelauit iusticiā suam · Amictus eciā re
p̄sentat opimentū quo iudei velabāt faciem x̄pi
dicētes math · vj · Prophetiza nobis x̄pe quis est
qui te p cussit ·

De alba.

POst amictū camisiam siue albam sacerdos induit que membris corpis conuenienter aptata nichil superfluū aut dissolutum in vita sacerdotis aut in eius membris esse debere demonstrat. scdum q̄ legit̄ Omni tempore vestimenta tua sint candida. Fit aut̄ de bisso vel lino. ꝓpter q̄ scriptū est. bissinum sunt iustificaciones sanctorū. est aūt bissus linum egipciacū. Sicut en̄ bissus vel linum candorem quē ex natura non habet. multis tonsionibus attritum acquirit p artem sic et homis caro mundiciam quā non obtinet p naturam p exercicia bonorū opum multis castigacionibus macerata sortit̄ p graciam. Sacerdos ergo secūdum aplm castiget corpus suū. et in seruitutē redigat. ne forte cum alijs p̄dicauerit ipe reprobus fiat. Habet aut̄ alba capuciū q̄ est ꝓfessio castitatis. Habet ecia lingulā que significat lingua sacerdotalē que ligat contumaces et absoluit pententes. Rursus hec vestis que in veteri sacerdocio linea vel poderis grece seu tunica talaris dicebaī stricta fuisse describit̄ ꝓpter spūm seruitutis vidorū in timore. In nouo vero larga est ꝓpter spūm adopcionis in libertate. qua nos xp̄c liberauit. Quod aūt aurifrisium et gramata diuersis in locis ac varijs operibus ad decorem habet. illud insinuat q̄ ꝓphēta dic in p̄s. Astitit regina a dextris tuis in ve. deau. cir. varie. Rursus alba cingulo stringit̄ vt omīs voluptas carnalis astricta intelligatur dicente dño. Sint lumbi vestri precincti. Manifeste quoq; tam albe quam ecia tunicelle conuenient esse debent stricte non nimis laxe vt labanī. Et brachia nudenī habentes in sūmitatibus aurifrisia. ad designandū aureos torques qui brachia nuda beati martirum missam celebrātis miraculose decent opuerūt. ꝓut in sexta pte sibi ei9 festo dicet̄. ꝓper albam eciam qua corpus a surſū vsq; ad deorsum tegitur spes que ex gracia prouenit ecclesie de sursum et ex meritis ecclesie deorsuz figurat̄. De hac aplūs ad romanos. viij. Nepe salui facti sumus. quia vero vsq; ad talos descendit pseueranciam designat ꝓut tactum est ꝓpe finem in ꝓphemio hui9 partis. Porro scdum q̄ capiti. scz xp̄o ouenit alba que est lineū vestimentū longissime distans a tumeis peliceis que ex mortuis animalibus fiunt. quibus adam vestitus est post peccatum nouitatem vite significat. quam xp̄us et habuit et docuit et tribuit in baptismo. de qua dicit aplūs. Exuite veterem hominē cum actibz suis et induite nouū qui scdm deum creatus est. Nam et transfiguracione resplenduit facies eius sicut sol et vestimenta eius facta sunt alba sicut nix. Nemp enim vestimenta xp̄i munda fuerunt et candida quia peccatū non fecit. nec inuentus est dolus in ore eius. Nec ecia vestis repñtat albam vestē in qua herodes illusit xp̄o. luc. xxiij.

De zona seu cingulo.

Cinget aūt alba circa lumbos sacerdotis seu pōtificis zona seu cingulo quod in lege et apud grecos balthēū dicebaī precingi. ne defluendo gressum impediat. vt castitas sacerdotis p albam significata nullius incentiuoz stimulis dissoluaī. Cingulū nanq; otinencia significat. Vnde sint lumbi vestri precincti aī. In lumbis q̄dem luxuria dñatur. sicut dñs loquens de diabolo manifestat. Virtus eius in lumbis eius. et fortitudo eius in umbilico ventris eius. Sane a sinistro latere pontificis ex cingulo duplex dependet succinctorū. quia duo sūt quibus castitas roborat̄ et sine quibus difficile obseruatur. scz oracio et ieiunīū. Vñ dominus ait. Hoc genus demonij non eicit̄ nisi in oracione et ieiunio. Debent ergo lumbi p cōtinenciā precingi et p abstinenciā. Vñ aplūs. State succincti lumbos vestros in veritate. Vez succinctorū quod vel pisoma vel subcingulū vocat̄. inter indumenta legalia fuisse non legit̄. qz et si legales sacerdotes accincti tpe sacrificij abstinē deberēt. alio tamē tpe licite vacabāt amplexibz. Hodie autez addit̄ cingulū qz moderni ministri habē debent otinenciā. et ideo non solū cingi. sed ecia succingi dīt. Ideo aūt duplex est succinctorū vt duplex castitas denotet̄. vicz mētis que p cingulū significat̄ a pte sinistra dependet. qz pocior est castitas mentis q̄ corpis. et dextra ps pocior ē q̄ sinistra. Vñ gre. Lumbis precingim̄ cū carnis luxuria p carnis otinenciā coartamus. Cingulū quoq; ouem̄ rpancia designat. de subcingulo ecia dictū est in ꝓphemio huius ptis. Et aduerte q̄ pect9 et fauces lenit̄ cum amictu stringūtur qz motus in nostra p̄state non sūt. Helias prius clausit celum q̄n pecit q̄ non plueret. q̄ animū q̄n desiderabat vndictā de morte ꝓphetaz. lingua ecia i hūido sedet et i madido et facile lubrica t̄. Vnde p̄ceps aplorum admonet̄ ancille magistrū negauit. sed renes fortit̄ cingulo stringunt̄ vt castiget̄ corp9 et in seruitutē redigat̄ et ipet9 luxurie defrenet̄. Porro scdz q̄ capiti scz xp̄o ouenit zona sacerdotalis significat illud q̄ iobes aplūs ait. Conuertius vidi sirem filio tuis p̄cinctū ad mamillas zona aurea. p zonā aureā pfecta xp̄i caritas dsignat̄. q̄ dicit ap̄lus supeminentē sciencie caritatē xp̄i. feruentē in corde radiantē in ope. Cuius succinctorū illud significat q̄d ysaie. de xp̄o loquens p̄dixit. Erit iusticia cingulum lumboz eius. et fides cinctorū renuz eius. Nam iustus dñs iusticiā dilexit. equitatē vidit vultus ei9. Et fidelis dñs in ver. su. et. s. m. o. suis. Due sūmitates ip̄ius due sūt ptes naturales iusticie. quā xp̄s fecit et docuit. scz q̄d tibi non vis fieri alteri ne feceris. ſz quecūq; vultis vt faciāt vob̄ homines. et vos eadē facite illis. Cingulū ergo iusticiam sig̃ficat. cui9 duo sūt brachia sese ostringēcia. scz declinare a malo et opari bonū. Repñtat ecia flagellū quo pilat9 cecidit ihesū. iohis. xix.

De Stola

Post cingulum sacerdos orarium siue sto
lam que leue domini iugum significat
siue que e iugu pceptoꝝ dñi sup
collum sibi impoñ· vt iugum domini
se suscipisse demonstret· quā cum osculo sibi im=
ponit et deponit ad norandū assensū et desideri
um quo se subicit huic iugo· Illa autē a collo p
anteriora descendēs dextrum et sinistrum latus
adornat· quia per arma iusticie a dextris et a sini
stris· idest in prosperis et in aduersis sacerdos
debet esse munitus· quatenus nec aduersis fran=
gatur nec psperis eleuet̄· Vnd̄ et cum sacerdos
in ordinacione stolā accipit dic̄ illi eps· Accipe
iugum dei· iugum em̄ eius suaue est· et onus eius
leue· suaue in prosperis· leue in aduersis· Stola
quippe vsq; ad genua que curuanē pꝛtenditur vt
nos mites corde et humiles insinuet· Significat
em̄ pacienciā de qua scriptū est· pacientia vobis
necessaria est vt reportetis pmissiones· Et iterꝝ
In pa· v· p· a· v· Hinc est q; stola cum zona seu
cingulo a dextris et a sinistris quibusdā amen=
bus colligat̄· quia virtutes virtutibꝫ sociant̄ et
iuuant̄ ne aliquo moueant̄ temptacōis impulsu
Et ad designandū q; tam in psperis q; in aduer
sis debet xp̄i iugum pacienter ferri faciente glu
tino caritatis· A quibusdam vero pontificibus
additur premissis verbis stola innocēcie induat
te dominus· qđ stolā respicit primitiuā que fuit
innocencie significatiua· Rursus stola ab humero
sinistro sacerdotis in dextꝝ dum ordinat̄ reflec
titur· quia cum obediēcia incipiat ab actiua per
dilectionē primi transit in otemplatiuā vitā p
dilectionē dei· longitudo autē stole pseuerancia
significat· Duo brachia stole dependēcia significant
prudenciam et tempanciaꝝ· Vnde apl̄us ad thi·
iij· Sobrie iuste et pie viuamꝰ nc̄· Sed et secdum
decretū bracarē· concilij debet sacerdos de vno
eodēq; orario ceruicē piter et vtrumq; humeꝝ
pmens signum crucis in suo pectore prepare vt
qui imp̄turbatus precipitē inter psp̄a et aduer=
sa consistere· virtutū semper ornamento vtroq;
circumseptus appareat humero· Si quis aūt ali
ter egerit exc̄acionē ꝺbite subiacebit· misi forte
quis dixerit hoc decretū p contrariā generalis
ecclesie consuetudinē abrogatū· Nam vero vbiq;
ptes stole reducunt̄ ante pect̄ in modū crucis
Crucem autē gerit dum xp̄i passionē cuius mini
ster est imitat̄ in mente· Orariū itaq; iugū simul
et onus est iugum sacerdotibꝫ· onus diacombꝫ·
Vnde fit vt sacerdotibus circa collū· et diaconi=
bus sup sinistrum humeꝝ ponat̄· sicut em̄ iugū
collo portat̄· sic et humeris onera ferunt̄· Lege
in leuitico et videbis solos leuitas ferēdis oneri
bus destinatos· In diacono ecīā stola iugū sig=
nificat· put in pte secda dictū est vbi de diacono
agitur· Adhuc stola sinistro humero diacon im
ponitur· q; decet tpalia spūalibus deseruire· vel
quia dextrā diacon oportet esse liberā· vt expe
dicꝰ ad ministeriū sacerdotis discurrat· de quo
eciam ibi dictū est· Ad lumbos stola succingit̄ vt
sit fortis et expeditus cōtra pugnas libidinum
quandoq; tamē solum sup sinistꝝ brachiū pars
anterior stole cōplicatur· qđ tractum est a lega
libus sacerdotibus· qui dum sacrificabāt sūmta
tes baltheos super humeꝝ reflectebant· In epō
vero vel sacerdote ab vtraq; pte equaliꝝ depen
det anteriꝰ· quia xp̄c cuius tipū gerunt qui eq̄m
miter se habuit in psperis et in aduersis que p
leuā et dextrā significant̄ habitatores terre ad
celestia ducere desiderabat qđ semp ante oc̄los
mentis sue gerebat· Dictum est autē orarium q;
quāuis sine alijs indumentis sacerdotalibꝫ ap=
tizare· consignare· et alia plura orando facere li
ceat· sine orario tamē misi magna necessitate cogē
te nichil horꝝ facere liceat· In cōcilio tribureñ·
in burcardo libro· v· c· p̄spiteri· legit̄ vt p̄spite
ri non vadant misi stola orario ve induti· Notandū
autem est q; antiquitꝰ stola erat vestis candida
ptingens vsq; ad vestigia qua patriarche vte=
bantur ante legē· quam primogeniti cum bene=
dictionem patris accipere induebant· et domino
victimas vt pontifices offerebant· Sed postq;
alba cepit portari mutata e in torquē· p primā
stolam innocencia intelligitur que fuit in primo
homine· Sed cum eam perdidit ꝓpter peccatuꝫ
oportuit eam recupare p vitulū saginatū· quia
igit̄ superest vt qui per inobediencia cecidimꝰ· p
obediencia resurgamus· recte p veste innocēcie
recupanda subimus torquez obediencie· Nam p
stolam qua nunc vtimur obedienciam accipimus
euangelij crucifixi· Porro secundū q; capiti· scz
xp̄o conuenit stola que sup amictū collo sacerdo
tis incumbit· obediēciam et seruitutē significat q;
dominus omniū ꝓpter suoꝝ salutem subijt· Nam
cum in forma dei esset non rapinā arbitratus est
esse se e· d· Exinaniuit em̄ semetip̄m formaꝫ serui
accipiēs factus est obediens vsq; ad mortē· mor
tem aūt crucis· Causam quippe mortalitatis nec
traxit originē nec cōmisit in opere· Stola eciam
repꝛesētat ligaturā qua ihc̄us ligatus fuit ad
colūnaꝫ· Statutū est in canonibꝫ ne subdiacon
lectores· et psalmiste orarijs siue stolis vtant̄·

De manipulo·

Via vero mentibus bene cōpositis et
piissimo cultui mācipatis sepe subrepit
accidia que quodā torpore reddit aīm
dormientē· ps· Dormitauit aīma mea
p tedio· Ideo in sinistra manu minister ad alta=
ris ministeriū accedentis quedā appon̄t̄ mani=
pula que fanon vel manipulus vel sudariū appel
latur quatenus sudore mentis absterget et sapo
rem cordis excuciat vt bonis operibus inuigilet
de pulsu tedio vel torpore· Per manipulum em̄
bona opera vel vigilācia designant̄· de qua dñs
ait· Vigilate· q; nescitis qua hora filius hominis
venturus sit· Vnde sponsa dicit in canticis· Ego
dormio et cor meū vigilat· Per sudarium eciam
penitencia designat̄ qua labes quotidiani exces
sus et tediū mundane conuersacionis extergitur·
de quo dicit̄· Dormitauit aīa mea p tedio· tedet

enim animam peccatoꝝ ꝺſcientie et infirmitatis
coꝛpoꝛee·ſignificat eciã futuroꝝ bonoꝝ retri=
bucionem· Vnde in quibuſdam locis quociens in
feſtis albis vt unẽ manipulos poꝛtãt·ex eo ꝙ in
illa vita vnuſquiſq; ꝓpꝛiam mercedẽ accipiet·Et
venientes veniẽt cum exultacione poꝛ·m·ſ· Itẽ
quia manipulus penitenciã ꝺeſignat·inde eſt ꝙ
ſuꝺariũ ſubꝺiacon magis fanone ſacꝛotali foꝛ
matur·quia vbi maioꝛ exceſſ9 maioꝛ exigit pẽ
tencie fructus· De ſuꝺario eciam infra ꝺicetur·
Sane miſtri manipulũ in bꝛachio ſiniſtro feꝛũt
ad notandũ ꝙ ſtricti ꝺebent eſſe ad teꝛꝛena·ſed
ad celeſtia expeꝺiti·Antiqui aũt nõ erant aſtric
ti ad hoc·quia ꝺeo eciã ꝓ tꝓalibus ſeꝛuiebãt·et
ad ſignificandũ nos in hac vita que ꝓ miniſtrũ
ſignificat pati tꝺium ſuꝑfluꝰ humoꝛis·i· ꝺelec
tacionis et alia ſuꝑflua mẽtis ·ad hoc manipul9
in ſiniſtra fiꝺem in hac vita ꝺeſignat· Manipuli
uſus ſumptus eſt non ab aaron·ſed ab antiquis
patribus·quia ſicut legitur in martilegio ꝺe·
Aꝛcenius ſuꝺariũ ſemp feꝛebat in ſinu vel manu
ad teꝛgendum effluenciã lacꝛimaꝝ·Poꝛꝛo ſcꝺm
ꝙ capiti·ſcz xp̃o conuenit ꝙ ſacerꝺos manipulum
poꝛtat in leua·ꝺeſignat ꝙ xp̃c bꝛauium obtine=
bat in via·Per manipulũ eiꝰ pꝛemium ꝺeſignaẽ
iuxta qꝺ legiẽ· Venientes aũt venient cum exul
tacione poꝛtãtes manipulos ſuos·Per leuãvita
preſens accipiẽ·iuxta illuꝺ·Leua eius ſub capite
meo·et ꝺextera eius amplexabiẽ me· Xp̃us autẽ
ſimul fꝛuebatur et meꝛebaẽ·fꝛuebatur in patꝛia
et meꝛebaẽ in via·Nam ſimul et bꝛauiũ compꝛe
hẽꝺebat et ſtaꝺiũ ꝑcuꝛꝛebat·quia ſimul eꝛat in
patꝛia et in via·nemo inquit aſcendit in celũ niſi
qui ꝺe celo ꝺeſcendit filius hoꝰ qui eſt in celo·
Manipulus eciã repꝛeſentat funem quo iſbus com
pꝛehenſus a iuꝺeis ligat9 fuit· Vnde iohis·xiij·
Comꝓꝛehenꝺeꝛunt et ligaueꝛunt eum·Manipu=
lus tamẽ poſt induta planetam oſueuit ꝛomano
pontifici immitti ·qꝺ eciam a pluꝛibus obſeꝛuaẽ
ꝺe quo in quaꝛta pte ſubti·ꝺe confeſſione ꝺiceẽ
Notandum aũt ꝙ ꝺiaconus et ſubꝺiacon9 ponti
fici induenti et exuenti ſe ſacꝛis veſtibus ſine ma
nipulis ſeꝛuunt· Pꝛimo vt expeꝺicius et liberi9
aꝺmiſtꝛent· Secunꝺo ad notandũ ꝙ in tali ob
ſequio non ꝺebet fꝛuctũ queꝛeꝛe temperaliẽ· qui
quãꝺoq; ꝓ manipulũ ſignificaẽ·iuxta illuꝺ ꝑs·
Venientes autẽ venient cũ·Kuꝛſus ꝺum ponti=
fex ſe induit vel exuit ꝺiaconus ſtat a ꝺextris et
ſubꝺiacon9 a ſiniſtris· qꝛ ꝺiaconus ex oꝛꝺine ſuo
ad foꝛtioꝛa et ꝓfectioꝛa que ad ꝺexteꝛam ſignifi
cantur aſſumit ꝙ ſubꝺiaconus·

De caſula ſeu planeta·

Poſtremo ſuꝑ omnes veſtes induitur
caſula que quaſi paꝛua caſa ꝺiciẽ·et a
gꝛecis planeta voꝰ caẽ a planon quoꝺ
eſt eꝛꝛoꝛ·qm̃ eꝛꝛabunꝺus eiu9 limbus
ſuꝑ bꝛachia eleuaẽ· ſignificãs caꝛitatẽ ſine qua
ſacerꝺos eſt ſicut es ſonãs aut cimbaliũ tinniens
ſicut enim caꝛitas opit multituꝺinẽ peccatoꝝ·et
omia legis et ꝓphetaꝝ mandata otinet·ꝺicente
apl̃o· Plenitudo legis eſt caꝛitas· Sic et hec ve
ſtis cuncta planat et omnia alia in ꝺumẽta intra
ſe claꝺit et cõtinet· De caꝛitate ꝺicit apl̃us· Ad
huc excellencioꝛẽ viam vobis oſtenꝺo· Si lin=
guis hominũ loquaꝛ et angeloꝝ· caꝛitatem autẽ
non habeaꝝ nichil ſum·Et iteꝝ· Si fiꝺem habeã
vt montes tꝛanſfeꝛã· caꝛitatẽ autem non habeã
nichil ſũ·Hec ſiquiꝺẽ eſt veſtis nupcialis ꝺe qua
inquit in euangelio· Amice quomoꝺo huc inẽſti
non habens veſtẽ nupcialẽ· Nome hac aũt nunq;
ſacerꝺos ꝺebet ſuũ officiũ exeꝛceꝛe·qꝛ ſemp eum
ꝺecet in caꝛitatis vinculo ꝑmaneꝛe· Per hoc aũt
ꝙ amict9 ſuper os planete ꝛevoluiẽ mnuitur ꝙ
opus hominũ ꝺebet aꝺ caꝛitatẽ ꝛefeꝛꝛe· Nam finis
pꝛecepti eſt caꝛitas ꝺe coꝛꝺe puꝛo·et cõſcientia
bona et fiꝺe non ficta· Nꝰ veꝛo caſula in extenſio
ne manuum in anteꝛioꝛẽ et poſteꝛioꝛem paꝛtem
ꝺiuiꝺitur ſignificat ꝺuo bꝛachia caꝛitatis·ſcz aꝺ
ꝺeum et aꝺ ꝓximũ· Diliges inquit ꝺeum tuum ex
In hiis ꝺuobꝰ manꝺatis pẽꝺet tota lex et ꝓphe
te·Kurſ9 latituꝺo planete latituꝺinẽ ſignificat
caꝛitatis que et vſq; aꝺ inimicos extenꝺiẽ·Vnꝰ
latum manꝺatũ tuum nimis·Due quoq; plicatu
re ſiniſtre vicz et ꝺextre ſunt ꝺuo pcepta caꝛita
tis·ſcz amoꝛ ꝺei et ꝓximi·Duplicatuꝛ eciaz ante
pectus·ꝙ quoꝺ coꝛ·et inteꝛ humeꝛos·peꝛ quos
opeꝛa exꝓꝛimunẽ·et in eis veſtimentũ ipſum ꝺu
plex efficiẽ quia ſic ꝺebem9 bona opa foꝛis oſten
ꝺeꝛe ꝓximis vt eaꝺem intus in coꝛꝺe coꝛam ꝺño
integꝛa ſeꝛuemus·Caꝛitatem autẽ ꝺebemus ha=
beꝛe in coꝛꝺe et opeꝛe et intus et foꝛis · Kuꝛſus
ante pect9 ꝺuplicaẽ· quoniã peꝛ caꝛitatẽ bona
voluntas et ſancta cogitacio generaẽ· Duplica
tuꝛ eciaz inteꝛ humeꝛos ·quia peꝛ illã aꝺuerſa a
ꝓximis et ab aꝺuerſaꝛiis ſuppoꝛtanẽ· Aꝺ bꝛach
ia autez eleuaẽ ꝺum bona opa caꝛitatis opamuꝛ
Aꝺ ꝺexteꝛam·ꝺum opamuꝛ bonũ aꝺ ꝺomeſticos
fiꝺei·aꝺ ſiniſtꝛa ꝺum extenꝺiẽ eciaz aꝺ inimicos
Aꝺhuc tꝛipliꝰ caẽ m bꝛachiis· In ꝺexteꝛo quiꝺem
ꝺum fiꝺelibus monachis clericis et laicis ſubue
nimus· In ſiniſtꝛo ꝺum infiꝺelibz·ſcz malis cꝛi=
ſtianis uꝺeis et paganis neceſſaꝛia miniſtꝛam9
Per caſulã quoq; recte opa iuſticie ꝺeſignãtuꝛ
iuxta illuꝺ·Sacꝺotes tui ꝺuanẽ iuſticia· Sane
ſacerꝺos ſuũ agens officiũ nõ ꝺebet caſulã exuẽ
quia pꝛecipiẽte ꝺomino leuiẽ·xxj·c· Non licet ei
egꝛeꝺi ꝺe ſanctis·ſcz ꝛebus vel ꝑceptis· Poꝛꝛo
ſcꝺm ꝙ capiti·ſcz xp̃o conuenit caſula magni ſa=
cerꝺotis eſt eccl̃ia vniuerſal· ꝺe qua ꝺicit apl̃us
Quotquot in xp̃o baptizati eſtis xp̃m induiſtis
Hoc eſt illuꝺ aaron veſtimentum cuius in oꝛam
ꝺeſcenꝺit vnguentum· ſed a capite ꝺeſcenꝺit in
baꝛbam·et a baꝛba ꝺeſcenꝺit in oꝛam·quoniã ꝺe
plenituꝺine ſpũs eius nos omẽs accepim9·ꝑmo
apoſtoli·poſtmoꝺuz ceteꝛi· Quoꝺ autem caſula
vnica et integꝛa et vnꝺiq; claꝰa eſt· ſignificat
fiꝺei vnitatẽ et integꝛitatẽ· Veꝛũtamen in extẽ
ſione manuũ in anteꝛioꝛẽ et poſteꝛioꝛẽ ꝑtem qꝺ
amoꝺo ꝺiuiꝺiẽ · ꝺeſignans antiquã eccleſiã que
paſſionẽ xp̃i p̃ceſſit·et nouã q̃ paſſionẽ xp̃i ſubſe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quiẽ· Nam et qui p̃ibant et qui sequebanẽ clamabant dicentes· Ozanna filio dauid· bñdictus qui venit in nomine dñi· Hec ecia vestis repsentat purpureũ vestimentũ quo milites circumdederunt ihesum· iob· xj· c·

De caligis et sandaliis·

Superius de ser ornamentis tam sacerdotibus q̃ episcopis cõibus dictũ est nunc aũt de nouẽ põtificũ specialibz dicendũ restat· Et prius de caligis et sandaliis videam9· Vestimentum aũt pedum nõ habuit originez ab aaron qui dumtaxat in iudea conuersabaẽ· Ideoq; necesse non habuit· sed ab aplis quibz dictũ est· Euntes docete omnes gentes mli forte quia dixerit q; calige et sãdalia in locũ femoraliũ succedunt· Celebraturi igiẽ pontifices pedes interea dum dicunẽ quinq; psalmi in p̃paracione euãgelij pacis caligis et sandaliis calciaẽ· quoz pulchritudinẽ admirabaẽ pheta dicens· Quam speciosi pedes euangelizanciũ pacẽ euangelizanciũ bona· Unde aplus ad eph· Calciati pedes calciamentis virtutũ· Et in euangelio legiẽ dominũ misisse discipulos suos sandaliis calceatos vtiq; in p̃paracione euangelij pacis· Si eñ calciati non essent quomõ sup serpentes et scorpiones calcare potuissent· Cogitent igiẽ episcopi cur ita calciati sunt· imitenẽ eorum exempla quoz imitanẽ calciamenta· Siquidem p pedes cõuenient affectus intelligunẽ· Debent nanq; habere affect9 et desideria calciata· ne puluere terrenoz seu tempalium maculentur· Per huius quoq; calciamentũ phibicio pedũ ogrue intelligiẽ ne vicz ad illicita festinẽt· Quia vero affectus facilius inficiunẽ et maculanẽ tempore psperitatis q̃ per dexterã· quã tpe aduersitatis q̃ per sinistrũ intelligiẽ· Ideo vt maiori piculo cicius occurrẽdum ostendaẽ a dextro pede pontifex incipit calciari· Prius tamen q̃ sandalia pedibus imponanẽ caligis induũtur vsq; ad genua ptensis ibiq; astrictis· quia p̃dicator pedibus suis rectos debet facẽ gressus suos et genua sbilia roborare· Nam qui fecerit et docuerit hic magnus vocabiẽ in regno celoz· Calige q̃z iacinctini· i· aurei seu celestis coloris denotãt q; celestes debent habẽ pedes· i· affect9 et firmos ne claudicet· sed dicat cõfortamini pusillanimes Et consequenter sandalia pedibz imponunẽ que sic vocanẽ ab herba vel sandarico colore quo depinguntẽ· Habent autez desubter integrã soleã desup vero corũ fenestratũ· quia gressus p̃dicatoris et subt9 dñt esse muniti ne polluamẽ terrenis iuxta illud dñicum· Excutite puluerẽ de pedibz vestris· et iursũ apti quatenus ad cognoscenda misteria seu celestia reuelenẽ· iuxẽ illud p̃phetic̃ Reuela oculos meos et cõsi· de le· tua· In hoc quoq; q; desup apta sunt q; corda semp ad deũ erecta habere et oculos mentis ad ea que iursum sunt apire debemus figificaẽ· Quod ecia subt9 solida sunt figificat q; mentẽ in terrenis obtusam habere debemus· nec debemus querere bene dictionez esau que in terris est· sed iacob que est in celis· Iursus q; sandalia in quibusdam locis apta· et in quibusdã integra seu clausa fũt· designat q; euangelica p̃dicacio nec omnibz reuelari nec omnibus absconди debet iuxta illud· Vobis datũ est nosce misteriũ regni dei· ceteris autem in parabolis· nolite sanctũ dare canibus neq; margaritas spargere ante porcos· Sandalia quoq; interius quãdoq; ex corio albo fiunt· q; nec esse est intencionẽ candidã et sciencias puram corã deo habere· et exterius nigr̃ apparet· q; predicatorum vita p̃pter tribulacionem huius mundi nigra et despecta secularibus videẽ· Quandoq; eciam rubeũ ad votum martirij designandum· et quandoq; diuersis coloribus variatũ in quo virtutũ varietas quibus ornat9 esse debet figificatur· Lingula vero a corio sepata supra pedẽ consurgens linguas eoz̃ que p̃dicatori bonum phibent testimoniũ figificat· qui tamẽ quodam modo a spualium euersacione sepati sunt· Sed lingula ipsa spualium lingua est que p̃dicatorẽ in opus p̃dicacionis introduxit· Tercio ecia ipius p̃dicatoris linguam designat· linea vero ab ipa lingula vsq; ad finẽ sandalij p medium eius pcedens euangelicã pfectionẽ designat· linee vero ab vtroq; latere pcedentes que in fine sandalij ad ipsã lineam mediã referunẽ· ibiq; terminanẽ legem figurãt p̃phetic̃· que in euãgelio recapitulãtur· et in eo determinanẽ· Superior quoq; pars sandaliorum p quam pes introducitẽ varijs consuiẽ fumiculis ne duo eius cornua defluãt seu ab inuicem disiunganẽ· ad notandũ q; p̃dicator seip̃m varijs alligare debet virtutibz atq; scriptture sentencijs ne ip̃ius intrinseca ab hijs que exterius lucent corã altissimo disiunganẽ· Ipsa q̃z sãdaliorum ligatura figificat q; platus qui huc illucq; discurrere habet gressus mentis firmare debet cum in turbis versaẽ· Quia vero corrigie huc illucatq; manibz ducunẽ vt sandalia firmẽtur et ligenẽ figificat q; p̃dicator sic firmo gressu incedere debet vt nulli onerosus existat· et ne in via ministrando deficiat· Nam frustra velociẽ currit qui prius q̃z ad metam puenat deficit· Mistice eñ sandalia curruz p̃dicatoris figificant· Quandoq; tamen sandalia non liganẽ· quia christi incarnacio aliquando humanis sensibus apta est vt est pannis inuolui et in p̃sepio poni· Aliqñ vero corrigie sandaliis superoganẽ· q; scriptũ est· Quodcũq; superogaueris ego cum rediero reddã tibi· Potest ecia dici q; calige figificant illam locionem de qua dominus ait· qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet· Sed q; non sufficit mundicia cordis absq; paciencia p̃secucionis Ideo secunẽ centones rubri qui martirium figurant· qui autẽ in corde mundiciã et in voluntate si opus fuerit habuerit paciencia· securus accedet ad p̃dicacionẽ quã sandalia designãt aplica Porro sedm q; capiti· sez xp̃o ueniunt sandalia aliud designant· pontifex enim in altaris officio capitis sui· sez xp̃i cuius est membrum repzesen-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tans ꝓsonam dum pedibꝫ assumit sandalia illud incarnacionis dominice calciamentum insinuat · de quo dñs ait in ps̄· ¶ In ydumeam extendā calciamentum meū i dest in gentibus notam faciam incarnationem meam· Venit enī ad nos calciata diuinitas vt ꝑ nobis dei filius sacerdocio fungeretur· ¶ Per singulas autē que cum pedibus ipsa sandalia astringunt illud idē accipimus quod p calciamēti corrigiā io· bap· significauit cum ait· ¶ Cuius non sum dignus corrigiā calciamenti solluere· vnionēz vicz meffabilē· et copulam carnalē inter lubilem· quibus verbi diuinitas nostre se carni communxit ¶ pane mediantibꝫ caligis pedes sandaliis connungunt· quoniā anima mediāte carne diuinitati est vnita· sicut enī pes corpꝰ sustentat· ita diuinitas mundū gubernat· Vnde adorate scabellum pedum eiꝰ qm̄ sanctum est· Vestē secundū decretum gregorij· diaconi non debent vti compagis i dest sandaliis· neqꝫ manipulis· i dest calciamentis episcopalibus absqꝫ indulgētia sedis apostolice speciali· Olim enī vtebant· qr eorū erat discurrere ꝑ comitatū· Hodie ergo nec ipi nec sacerdotes vtunt· sed episcopi solū· vt per varietatem sandaliorum notet varietas officiorū· ¶ Preterea episcopi habent ꝑ plebes discurrere· sacerdotes vero dño hostias imolare· ¶ Clerici autez romane ecclesie ex cōcessione constantini impatoris vti possent calciamētis cum vtonibꝫ · i· candido intexte· ¶ De succinctorio et orali·

¶ Succinctorio nil aliud dicimus quam ꝙ sub zona et cingulo · vt in ꝓhemio huius ptis dictum est· ¶ Sane romanꝰ pontifex post albā et cingulū assumit orale quandam vicz sudonem qđ capiti quasi in moduz veli impont et replicat sup humeros et ante pectus· legalis pontifex ordinem sequens qui priꝰ limeā strictā et zonam induebat et hoc i dest sup humerale cuiꝰ loco modo tenet amictꝰ ¶ Assumit etiā crucē quandā catenulis insertā q̄ a collo suspensā sibi statuit ante pectus· quoniā et legalis pōtifex iste crucē gerit in pectore et sic signo crucis aurea lamina cessit· ¶ Tam misterium qđm quatuor literis aurilamina cōtinebat· in quatuor ptibus forma crucis explicuit· unē qđ inquit aplūs· Vt comꝓhendatis cum omnibꝫ sanctis que sit latitudo et lōgitudo · que sublimitas et profundum· ¶ Sacramentū ergo qđ ille tunc p lamina ꝑferebat in fronte· hoc iste iam recondit in mente· nam corde creditur ad iu· ore a· con· f· ad sa· ¶ Et scōm ihoronimū· Auro legis sanguis euangelij ꝑciosior est· ¶ Crucez quoqꝫ statuit sibi ante pectus ad designandū qđ ait aplūs· Glorificate et portate deū in corpe vestro· ¶ Imponendo aūt sibi et deponendo crucem illam osculat̄ ad notandum q̄ xp̄i passionem que p illam significat̄ credit et confitet̄ ad quaz representandā in officio missę se parat·

¶ De tunica·

¶ Post appositam stolam pontifex induit tunicaz que alibi subtile· m lege vero peplum· i dest talaris dicebat̄ significantē ꝓseueranciam· Vnde ioseph inter fratres suos talarem vestē descriptē habuisse· cum enī cetere virtutes in stadio currant· ꝓseuerancia tantū bravium accipit· quoniam qui ꝓseuerauerit vsqꝫ ad finem hic saluus erit· Vnde ꝑcipitur· esto fidelis vsqꝫ ad mortem· et dabo tibi coronā vite· ¶ Iuxta illud ideo post albam tunicam induit̄· qr sicut ꝑ albam castigatō corpis· ita per tunicā virtutes intime intelligūtur quas semp debet habere pfectus· ¶ Porro tunica non cingit̄ quoniam secundum sui formam iter non impedit· sic et virtutes p illam designate libez iter ad contemplacionē dei prebent· sed alba cingit̄ ꝓut sub cingulo dictū est· ¶ In veteri testamento erant due tunice· videlicet bissina· et iacinctina· exo· xxix· c· ¶ Et hodie eciam quidam pontifices duabus vtunt̄ ad notandum q̄ ꝓprium est eoꝝ habere scienciam duoꝝ testamentorum vt sciant de thesauro dominj ꝓferre noua et vetera· siue vt se ostendant diaconos et sacerdotes· ¶ Preterea vnaqueqꝫ eaꝝ tipū ꝓprium gerit· quoniā alba que bissina siue linea est castitatem significat vt sub titulo de alba dictū est· ¶ Prima eciā tunica si serica est· quia originē traducit ex vermibꝫ qui sine coitu creant̄· castitatē et humilitatē demonstrat· ¶ Secunda tunica que iacinctina esse debet sicut et olim erat coloris lapidis iacincti que etheris serenitatē imitat̄ sanctos significat celestia cogitantes et imitantes · siue celestem conuersationē· ¶ Sicut enī lapis ille colorem cum aere mutat· nam in sereno aere serenus et in obscuro pallidus est· sic specialit̄ decet episcopuz gaudē cum gaudentibꝫ · et flere cum flentibus· ¶ Si aūt illa alterius coloris fuerit· fit et alteriꝰ significacionis· Ceteꝝ pontifex vnā tunicam sub alia induit ad notandū q̄ sicut coopta tunica a ꝓpō non videt̄· sed tantum a clericis scitur· ita et ratio sublimiū et virtutes q̄s pfectus semp habere debet que p illam significātur patere nō debent oibus· sed maioribꝫ et pfectis ¶ Porro secundū q̄ capiti· i dest xp̄o conuenit hec vestis que in veteri sacerdocio iacinctum coloris erat et habebat ꝓ fimbrijs malapunica cum tintinabulis aureis ab inferiori ꝑte dependēcia vt pontifex totus vocalis incederet ꝓut dicet̄ sub ti· de legalibꝫ indumentis celestē xp̄i doctrinā insinuat· cuiꝰ noticiā habuerunt omnes quibꝫ dicit̄ per ꝓphetam· ¶ In montem excelsū ascende tu qui euangelizas syon· ¶ Utique tamē hanc tunicā habuit euāgelice veritatis doctrie sapiencia dei ihūs xp̄c· et dedit illā aplis suis· ¶ Omnia mq̄t que audiui a patre meo nota feci vobis· ¶ Hanc ergo figmentum illa tunica dominj q̄ milites scindē noluerunt eo q̄ esset inc̄sutilis desup otexta p totū damnum fore maximū existimantes· in quo figmentum est q̄ damnosū sit qui doctrinā euangelicam hereticis scindere molianꝫ· Subdiaconus quoqꝫ vtitur tunica de qua in sequenti tractatu dicetur·

¶ De almatica

Pontifex imediate sup tunicam dalmaticaz vestit sedm institucionē filuestri pape qui ab meōsutili domini tunica et aplōrum colobio crediē mutuata · Est autem collobiū vestis sine manicis prout in cuculla monachali aparet · Sed filuester papa in dalmaticā vertit latas manicas addendo et in sacrificijs altaris portandam instituit · Dicta est autem dalmatica · eo qm dalmatica et post oia alia indumenta sacerdotalia sit repta · hec sui forma figurificat largitatē eo qd largas habet manicas et pretensas · Vnde secundū aplm oportet eōm esse non turpis lucri cupidū · sed hospitalez Non ergo manū habent ad dandum collectam et ad recipiendū porrectaz · sed illud efficiat quod pheta suadet · Frange esuri · pa · t · aē · Et ob hoc forte diacoi specialiter vtunē dalmaticis · quia primi paliē electi sunt ab aplis vt mensis ex officio ministrēt · Cetez dalmatica diacoi amplio res habet manicas quā tunicella subdiacoi que alicubi subtile vocaē · quia ipse ampliorē habere debet caritatē qm subdiacoms pter maius domū pontificis · eciā dalmatica laciores habet manicas quam diacoi ad notandū qm ipse magis est expeditus nichil habens qd ipius manus ostringat · quia p celestibus omnia debet largiri · caritas em eius extendit eciā vsqz ad inimicos · Item pe tunicella subdiacoi · dalmatica diacoi · et casula pspiteri succedūt in locum tunice iacinctine que erat coloris celestis · idest aerei · ad notandū qm oēs ministri altaris celestē debent habere conuersacionem · licz scdm maius et minus qd notat latitudo vel strictura manicarz dalmatice et tunicelle vt pmissum est · Quia igit sacerdos maxime debet esse ad celestia expeditus · Ideo hec ornamenta nō gerit nec aliud brachia stringēs · Episcopus autē simul vtit et dalmatica et tunicella et omniū ornamentis · vt ostendat se pfecte oēs habē ordines tanqm qui eos alijs offert nmores sacerdotes eos non offerunt · et ideo illa nō portant quibz sufficit vnū qm celestem figurificet conuersacionem · Preterea pontifex in ornamentis atqz in officio magis expresse gerit similitudinē saluatoris qm simplex sacerdos · et magis sibi cōuenit ornamentorz significata · Ideoqz pluribus vtitur ornamētis · Debet autē dalmatica habere duas lineas coccineas hinc ind ante et retro a sūmo vsqz ad deorsū vt pontifex ostēdatur habē feruorē caritatis ad deū et ad primum in pximum et in aduersis iuxta veteris et noui testamti pceptum qd est · Diliges dominū deum tuum ex toto corde tuo et primum tuū sicut teipm · Vnde ioh · Carissimi non mandatū nouū scribo vobis · sed mandatū vetus quod ab inicio habuistis · Et itez mandatum nouū scribo vobis aē · Quādoqz lineе purpuree sūt significantes fidē sanguinis xpi in vtroqz populo necessariaz · In sinistro qz latere dalmatica fimbrias solet habere sollicitudines actiue vite figurificantes quas episcopus pro subditis suis debet habere · iuxta qd dicit aplus pter illa que extrinsece sunt instancia mea quotidiana sollicitudo omniū ecclesiarz · Per dextrz vero latus qd fimbrijs caret notat cōtemplacio celestiū sine sollicitudinibz et quieta multiplicita te pturbacionū · Ad huc q̄daz dalmatice xv · habent fimbrias ante et retro · quia xv · psalmi in veteri testamto quasi xv · gradus exeūt de tramite caritatis · et xv · rami similiter in nouo testamēto excrescūt de opere caritatis verbi gracia · caritas patiens est benigna aē · vsqz caritas nunquam excidit · Alique vero habent · xxviij · ante · et totidem retrovbi septiformis spūs est octies repetitus qui replet octo mansiones laudancium deum scz reges et populos · principes et iudices · iuuenes et virgines · senores et minores · Rursus in dalmatica varietas est sine scissura · qz licz varia religionis opa apud deum agant · tamē in votis non discrepāt · Item apta est a lateribz subascelis iminuās illi qui eam induit vt · xpi qui in latē lancea pforatus est vestigia imitet · Adhuc dalmatica formā crucis ptendit · Vnde per eam xpi passio figuraē · deoqz in misse officio portaē vbi xpi passio repsentatur · Significat eciā dalmatica sctam religionē et carnis mortificacionē atqz sublimiū racionem · Alba dalmatica sanctā et immaculatā significat vitā · Rubea martiriū · alba vero ope polimitico variata notat mundiciā et virtutū varietatē et est aurifrisio adornata · iuxe illud · Astitit regina a dextris tuis deau · Porro scdm qm capiti scz cristo conuenit dalmatica sui forma latam et largam xpi misericordiā significat quā ipse p ceteris docuit et impendit · Estote inquit misericordes sicut et pater vester misericors est Beati nanqz misericordes quoniā misericordiaz cō · Hic est ergo samaritanus ille primus noster qui fecit nobiscū misericordiā supinfundens vulneribus nostris vinū et oleum · Nam per viscera misericordie dñi dei nostri visitauit nos oriēs ex alto · qui nō ex opibus iusticie nostre que fecimus nos · sed scdm suam misericordiā saluos nos fecit p peccatoribz venit vt de peccatis veniā indulgeret · Misericordiā inquit volo et nō sacrificiū Legiē in canone gregis · qm in primitiua eccliа non licebat epo vel diacono vti dalmatica absqz indulgencia sedis aplice speciali · Hanc dalmatice tpe aduentus dñi a diacoibz intermittunē quoniam quādo aliqua claritas sacri ordinis ad tps intermittiē clarius resplendet et auidius sumiē quando resumiē in animas deotorz · qz qd rarē magis appetiē · Rursus in aduentu diacon⁹ nō vtiē dalmatica · nec subdiacon⁹ tunica · quia lex quam subdiacomus significat ante incarnacionez domini euāgelij ornatu carebat · et caritas euangelij quā diacomus significat nondū apparuerat vel quia nondū venerat qui vestē innocencie et immortalitatis nos induere debebat · Ideo vestes leticie dimittuntur · Vtuntur aūt cum casulis · de quo in secunda pte sub titulo de diacono dictum est · In ieiunijs tamen penthecos · potest diconus dalmatica vti ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De cirotecis.

Via plerigz bonum opus quod faciūt mam fauore corrumpunt. Ideo statim post mdutam dalmaticā pontifex mx̄ ritū apostolorz manus opit cirotecis vt nesciat simstra sua qd facit eus dex̄. Per cirotecam ergo cautela congrue dsignat̄ que sic facit opus m publico q intencionē otinet m occulto. Sam et si dominus dixerit. Luceat lux vra coram hommibz vt videant opa ve. bo. et glorificent patrem vestz qui m celis est. Ad qđ eciā dsignandū ciroteca circulū desup habet aureū ipe tamen pcipit. Attendite ne iusticiā vestram faciatis coram hommibz. vt videamim ab eis aliquim mercedē non habebitis apud patrē vestz qui m celis est. Manus ergo quandoqz velanē cirotecis. et quandoqz denudanē. qr bona opa mēdum ad vitandū vanam glorią occultanē. et mēdum ad edificandū primos palanē. Sunt autē incōsutiles qm̄ actiones pōtificis fidei recte debent esse cōcordes. Per cirotecas q̄z m manibus exempla sanctorz que m opibus habenda sūt mtelligunē. que opa ab omni mquinamēto mūda ta sint ne modicū fermenti totā massam corrumpat. Per ipas vero cirotecas albas. castitas et mundicia denotat̄. vt mag id̄est opaciones sint munde. et ab omni sorde imunes. Porro scdm q capiti. id̄est xpo cōuenunt cirotece sunt edorum pellicule. quas mambz iacob rebecca circūdedit vt pilose mag similitudinē maioris exprimerent. Sane pellis hedi est similitudo pcti quā rebecca mater. i. spūs sancti gr̄a mambz veri iacob. i. opibus cristi circūdedit. vt similitudinez maioris. i. prioris ade scdus exprimeret. xp̄us em̄ similitudinem peccati sine peccato susceptit vt incarnacionis misteriū diabolo celaret̄. Nam ad similitudinē peccatorz esuriuit et sitiuit doluit et expauit. dormiuit et laborauit. Vnde cum ieunasset. xl. diebus et. xl. noctibus ac postea esurisset accedens ad illum diabolus eum ad similitudinē prioris ade tēptare temptauit. sed qui primum vicerat eisdē modis victus est a scdo.

De mitra.

Postq̄ episcopus planetā induit mitrā loco sudaris seu tiare seu mfule capiti eius imponit̄. mx̄ illud. Gloria et honore. ed. Sed et papa coronam frigiz lorz sup humerale clamidē purpureā et tumicā iacinctineā habet ex concessione ostantim impatoris. Mitra autez scienciam vtriusq testamenti dsignat. Duo nanqz illius cornua duo sūt testamenta. anterius nouū. posterius vetus que duo eps memoriter debet scire. et illis tanq̄ duplici cornu fidei inimicos ferire. Videri debet quidem subditis epus cornut9 sicut et moyses de monte sinai descendēs. et duas tabulas testimonij tenens apparebat cornutus aaron et filijs israhel ex consorcio sermonis dei. put legit̄ exo. xxxiij. c. Quidam autē hereticī mitram et eius cornua et epm illam ferentē odemnāt. inducentes m fomentuz fui erroris q̄ ioh. ait in apoc̄. Vidi aliam bestiā ascendentē de terra et habebat cornua duo sibi agno et loquebat̄ sicut draco. Due vero fimbrie posterius dependētes spūs et litera sunt. Per duas quoqz fimbrias seu lingulas notat̄ q̄ pat9 esse debet tam m mistico quaz m historico sacre scripture intellectu in quarz summitatibus sunt fimbrie rubei coloris denotantes eius pmptitudinem ad fidei et sacre scripture defensionē. eciā vsqz ad sanguinis effusionem. que sup scapulas pendent ad notandū q̄ id q̄ pdicat ore. ondere debet ope. quia em̄ scapulis nulla ps alcior ē ad opus siue onas ferendū. ideo recte per eas onus intelligit̄. Circulus aureus qui posteriorē et anteriorem mitre oplectit̄ ptem indicat q̄ ois scriba doctus m regno celorz de thesauro suo noua et vetera pferre debet. Caueat ergo diligēter epus ne prius velit esse magister q̄ nouerit esse discipul9. ne si cecus cecū duxerit ambo in foueā cadant. Scriptū est em̄ per pphetā. tu scientiaz repulisti et ego te repellā. ne sacerdocio fungaris michi. Non incompetent̄ eciā mitra que m altuz de sui forma pducitur altitudinē sapiencie dsignat. Debet em̄ epus sic subditos sciencia excellē vt ipius opacione cet̄i merito grex dicant̄. Due pendule ex posteriori pte designāt duplicē memoriā. pma est actuū duinorz. ne celebrando ea otemtens puniat. vñ et m ve. te. sacrificiū oblaturus ambiebat̄ tintinabul'. vt p eoz sonitū recipet̄ dign9 vel repellet̄ indign9 ab angelo ad custodiam templi posito. secunda est peccatorz suorz vt de illis opungant̄. Mitra eciā q̄ quando qz linea est et alba castitatis candorē mundicie amqz signat. Vñ hoc ornamentū multū capiti necessariū erat in quo quinqz sensus corpis vigent quibz corruptis facile castitas violat̄. sunt eciā nonnulli dicentes q̄ mitra poñ. spineā coronam signat. et inde est q̄ diaconus m officio misse m quo pontifex xp̄m m passione figurat. mitrā illi imponit et deponit quia ipse ex offitō suo habet euangeliū legere in quo xp̄c spinis legit̄ coronatus. Duo cornua sūt duo caritatis pcepta. pontifex igit̄ mitrā accipit. intelligens q̄ quinqz sensus a mūdi illecebris custodire debet duorz testimoniorum precepta seruet. Et duo caritatis pcepta impleat. vt coronam percipere mereatur eternā. Ceteri vero sacerdotes et clerici generaliter caput otegunt nullo ornamento licet in festis sint m toto alio corpe subordinati. tuz quia nondū est plenū gaudiū nostrz. gaudemus emz non in re pñcium sed in spe futurorz. tum q̄ ad hoc tendimus vt deum nuda facie cōtemplemur. Sane mitra aurifrisiata vtendū est a pasca vsqz ad aduentū. et a natiuitate dñi vsqz ad lxx. in omnibus festis duplicibz et. ix. lectionū tocius anni misi in festo innocentū put dicet̄ sub ti. de coloribus et in dominicis pdictorz tpm. et gñaliter quandocūqz glia in excelsis. et te deū laudamus dicunt̄. Cum em̄ illa dicant̄ in festiuis diebus in quibus virtutē et gaudiū generale vel speciale

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

capitis vel membroꝝ ad memoriam reducimus vt diceē in ꝓlemio ·vij· ptis merito tunc mitra aurofrisiata vtimur· qz auruz et gemmaꝝ mitor gaudiū repñtat· In diebz vo ieumioꝝ non est ea vtendū vt sequiē· qz cum dies illi ordiati sint ad delenda pcā· q̄ sunt tūc ad memoriā reducēda non sūt tunc agenda vel ferenda· q̄ gaudiū sed q̄ poci⁹ humilitatē et afflictionē designāt· ¶ In alijs vero tpibus regulariter nō aurifrisiata sed simplici vtendū est vicz ab aduētu vsqz ad natiuitatez· misi quia dñs papa vtiē aurifrisiata in dñica gaudete et a· lxx· vsqz ad pasca· misi qz dominus papa vtiē aurifrisiata in dñica letare ierusalē· ꝑut diceē sub ti de coloribus· et eciā m v· feria cene dñi· in officio misse tm̄· et in sabbato sācto in officio misse· ¶ Item in festis triū lectionū illi⁹ tpis et in omibus vigilijs quibz ieunū celebraē et m q̄tuor tpibus· et in rogacionibz· dñs tamē papa vtiē in festo sancti marcij in missa tm̄ ¶ Tē m officio defunctoꝝ· ¶ Illud quoqz notandū est q̄ roman⁹ pōtifex m signū impij vtiē regno· idest corona impiali· et in signū pōtificij vtiē mitra· sed mitra semp vtiē et vbiqz· regno vero non sp nec vbiqz· qz pontificis autoritas et prior est et dignior· et diffusior est quā impialis potestas Sacerdociū emz in populo dei regnum p̄cessit· cum aaron p̄mus pōtifex saulē p̄mum regē p̄cesserit et noe nēroth· qz sicut legiē primū regni nemroth extitit babilonis· noe vero edificauit altare dño et olocausta obtulit sup illud· regno quidē non vtiē misi certis diebus et locis· et nunq̄ intra ecclesiā sed extra· ¶ Porro scd̄m q̄ capiti· i· xp̄o ouenit mitra pontificis illud significat q̄ ꝓpha loquēs de filio dicit ad patrē· ¶ Glia et honore cē· hoc est itaqz nomē q̄ est sup oīne nomen· vt in nōie ihesu omne genu flectaē celestium ter cē· ¶ Nam et in aurea lamina fidaris pōtificalis sculptū erat nomē domini tetragmatō cui⁹ misteriū declarabimus in ti· de lega· mdumentis· ¶ Per mitrā ergo capitis xp̄i summā illaz honorificenciā intelligim⁹· que ꝓter diuinitatem debeē humanitati· nam ꝓter pedez adoraē scabellū· Adorate inquit scabellū pedum ei⁹ q̄m sanctum est· ¶ Et nota q̄ sicut ait zacharias papa epūs ad altare oraturus accedēs seu altario assistens vel orōnes ad deum effundens mitrā deponit et baculum· quia aplūs ꝓhibet viros capite velato in ecclesia orare· vt reuelata facie gloriā dñi contemplenē· q̄n vero ad ꝓplum se cōuertit vt illi p̄dicet insigma cōminacionis siue resumit vñ et moyses causā ꝓpli apud deū precibz· causā vero dei ad ꝓplūz gladijs allegabat· ¶ Vltio nō q̄ quidam epi solemniē benedicūt in missa et altare thurificant depositā mitra· alij vero cum mitra in capite· ¶ Primi ea ratione mouenē· qz solemniter benedicēdo vice dei funguntē· et deus p eoꝝ misteriū bñdicit numeri· vj· m fi· vbi diciē· Invocabunt nomē meū sup filios isrl̄ et ego bñdicaz eis· ¶ Altaris vero thurificacio signat orationes· apoc̄· viij· ¶ Ascendit fumus incensoꝝ de orōibus sanctoꝝ· qz ergo in oraciombus causam plebis ad deū agit· ideo cum reuerēcia mitra vicz deposita illud agere debet· ¶ Sed vero attendūt q̄ benedictio et thurificacio non sūt essencialia ad cōsecracionē corpis xp̄i· sed ad solēnitatez ptinēt et ideo ea cum mitra agūt vt p hoc a simplicibz sacerdotibz discernanē· quāuis eñ plus habeat epūs q̄ simplex sacerdos· in his q̄ ad solemnitatē ptinent vt in ornamētis et alijs· non tamē in his q̄ ad consecracionē ipam spectant· ¶ Sed hec racionimus sufficiēs videē· quomā scd̄m hoc mitra in missa deponereē misi quādo verba ad quoꝝ ꝓlacionē fit speciez transsubstanciacio ꝓferunē·

De Anulo·

Anulus est fidei sacramētum quo xp̄us sponsā suā sanctā ecclesiā subarrauit vt ipsa de se dicere valeat· anulo suo subarrauit me dñs me⁹ ihs xp̄e· cui⁹ custodes et pedagogi sūt epi et p̄lati anulos ꝓ signo in testimoniū hui⁹ rei ferentes· de quibus spōsa diē in cant̄· ¶ Inuenerūt me vigiles qui custodiunt ciuitatē· ¶ Hūc anulū dedit pater filio reuertenti· scd̄m illud euangelij· ¶ Pate anulū in manu eius et quo euangelio anulus subsus crediē accept⁹ Anulus ꝙ pontificis integritatē figat fidei· vt vicz ecclesiā dei sponsā sibi creditā sic se diligat et sobriā et castam celesti sponso custodiat· iuxt illud· ¶ Despondi enim vos vni vi· vir· ca cē· vt se memierit non dñm sed pastorē· de hoc sponso et sponsa ioh̄· euā· dicit qui habet sponsā sponsus est amic⁹ aūt sponsi qui stat et audit cū gaudio gaudet ꝓter vocem sponsi· epūs ergo vicari⁹ et amic⁹ est spōsi· q̄ si vicarius ē· et ipse quodā modo spōsus est· Rursus antiqui ſras anulo figillabant· Vnde epūs anulū portat q̄n scripture misteria et ecclesie sacramenta phidis figillare· et humilibz reuelare debet· ¶ Porro scd̄m q̄ capiti sez xp̄o cōuenit anulus digiti donū sīgnificat spūs sc̄i· digitus eñ articularis atqz distinct⁹ spūm sanctū insinuat· scd̄um illud digit⁹ dei est hic et alibi· si ego i digito dei eicio demonia filij vestri in quo eiciūt· Anulus autem aure⁹ et rotundus perfectionē donoꝝ eius signat· q̄ sine mensura xp̄o accepit· q̄n in eo plenitudo diuinitatis corpaliter habitat· ¶ Nam qui desursūvenit sup omnes est· cui deus non dedit spūm ad mensurā dicens· ¶ Super quē videris spūm sanctū descendentē et manentē sup eum· hic ē qui baptizat· nam requiescet sup eum spūs sapiencie et intellect⁹· ¶ Ipse vero de plenitudie sua scd̄m differētes donaciones distribuit· alij scd̄m aplūm dans sermonē sciencie· alij gracia sanitatū· alij opacionem virtutum q̄· quod et visibil̄ pontifex imitaē· alios in ecclesia constituens sacerdotes· alios diaconos· alios subdiaconos et huiōi· non igiē ab re in epi digito gēmatus fulget anulus· p cuius misteriū danē fulgida carismata graciaꝝ· De anulo spō se satis dictū est in prima pte sub titulo de ecclesiasticis sacramentis·

De baculo pastorali·

Baculus pastoralis correctionē pasto
ralem figurat· ꝓpter qđ a cōsecratore
dicitē ꝺ'secrato· Accipe baculū ꝑ pasto=
ralis officij vt fis in corrigēdis vicijs
pie seuiēs· de quo dicit aplūs· In virga veniā ad
vos· virga ergo pastoralis pīas intelligiē sacē=
dotalis quā xp̄c eis ꝺtulit quando aplōs ad p̄di
candū misit p̄cipiens eis vt baculos tollerēt· et
moyses cum virga miss9 est in egiptū de hoc in
prima pte dictū est in ti· de ꝺsecratōibus· Bacu
lus ergo a lege et euangelio sumitē· qui et virga
pastoralis et sambuca et pedū et ferula nuncu=
patur· Moyses eīm ex mādato dñi virgā habuit
q̄ terribilia fecit in celo et i terra et in mari· qz
cibū de celo· potū de petra ꝓdurit· et gregem
ad terrā fluentē lacte et melle minauit ad hoc ꝑ
baculū doctrine autoritas intelligiē· hac eīm in=
firmi sustentantē· inquieti corripiuntur· errātes
ad p̄niam trahuntē· Vnde et pedum vocat q̄ ꝺ'est
lignū recuruum quo pastores pedes retrahunt
animaliū· Bene quandoq; bacul9 ex osse et ligno
ꝺficitur que cristallina et deaurata sperula con
iungunt· os supius recurvat· lignū inferi9 fer=
ro accuit modice tamē recondit· Piquidē os est
duricia legis· lignum mansuetudo euāgelij· que
duo ꝺiuncta fūt sperula humanitatis ihu xp̄i· vel
os seueritas· lignū pontificis est leuitas· q̄s iun
git in iudicio ꝑ caritatē· Nam seueritas vel mia
multum destituit si vna sine altera teneat· ad qđ
designandū ferrū obtendit· qz iudiciū misericor
dia temperatur· baculus recurvat cum penitētes
ad p̄niam reuocātur· Aliqñ in curuatura caput
formatē· quō ad deū quersis vita et terra ꝓmitti=
tur· quādoq; etiā incuruatura scribit cū iratus
fueris mei recordaberis· ne ob culpā gregis ira
turbet in pastore oculū rōms· Aliqñ in sperula
scribit homo· vt pontifex se hoiem memor et
de potestate collata non eleuet· aliquādo etiam
furta ferrū describit pce· vt in disciplina subdi=
tis pcat et misericors a mia misericordiā conse=
quatur· Qđ vero baculus est acutus in fine· rec
tus in medio· et retort9 in fūmo· designat q̄ pō
tifex debet pungere pigros· regere debiles fui
rectitudine et colligere vagos· Hñ versus· Col
lige fusteta stimula vaga morbida lenta· Et red
dendo singula singulis versus iste ꝺtinet omma
p̄missa· vel sic· Attrahe per primū· medio rege·
punge ꝑ vnuz· Roman9 aūt pontifex pastorali
virga non vtit· tum ꝓpter hystoriā· tum ꝓpter
misticā rationē· Hystoria est· qñ beatus petrus
aplūs marcialē discipulū suum quē dñs inter di
scipulos ostituit cum dixerit· Nisi efficiamini sic
puulus iste non intrē qc· Misit cum quibusdā alijs
ad p̄dicandū germanis· quo in via ad· xx· dietas
defūcto fr̄o collega eius· rediit ad nūciandū b̄
petro· cui petrus accipe hunc baculū· et tangēs
illū dic· surge in noīe domini et p̄dica· Ille vero
in· xl· die a tpe mortis illi9 tetigit eum et surrex
it et p̄dicauit· et ita petrus baculū a se remouit
et subditis dedit nec recupauit· Innoc· vero pp̄
iij· scripsit in ecclesie speculo· q̄ b̄us petrus mi=
sit baculū suum et charta primo treueroz epō·
quē vna cum valerio et materno ad p̄dicandum
euāgeliū genti teutunice destinauit· cui succesit
in epātu matern9 qui ꝑ baculum petri de morte
fuerat suscitatus· quē baculū vsq; hodie cū mag
na veneratiōe treuen ecclesia seruat· et ideo pp̄
in illa dioceſi vtitur baculo et nō alibi· Mistica
vero est racō quia baculus in sūmitate curu9 est
ꝯsi ad attrahendū· qđ in romano pontifice nece
non est· quia null9 ab eo finaliter diuertere pōt
Preterea ꝑ baculū designatē coercio q̄· quia ce
teri pontifices ab hoīe recipiūt· Ideo a suis supio
ribus baculos recipiūt et habēt· Roman9 vero
pontifex quia p̄latem a solo deo accipit baculuz
non habet· Porro scđm q̄ capiti· scz xp̄o conue=
nit virga pontificis p̄latem xp̄i signat· de qua
p̄s· Virga recta sive directōnis virga regni tui
quia dilexi· iustū· et odi· iniqui· ꝓpter qđ alibi di=
cit· Reges eos in virga ferrea· duricia ferri vi=
gorem signat eq̄tatis· qua xp̄c tanq̄ vas figuli
pectores ofringet· Verum p̄las xp̄i non solū est
virga sed baculus· q̄ non solū corripit sed etiā
sustētat· Vnde p̄s· Virga tua et bacul9 tuus cē·

De sudario·

Expeditis nouem specialibz pontificū
ornamentis· Aliqua de quibusdā alijs
et primo de sudario videamus qđ est
lineus pannus quē ministrans epō sp
patium habet· quo ille sudorē et omne superfluum
corpis tergat humorē· figmificans studium quo
humanas otagiones i hac vita extergim9 ꝑ ex
empla sanctoz patrū· quibus ad pacienciā cor
roboramur· Sicut eīm sudor est in corpe· sic etiā
tedū est in anima· quandoq; ex osciencia pecca=
torum premens osciencie frontē· habeam9 igit
sudarium ex lino· multis tonsionibz castigato et
mundato· ꝑ qđ mundanos extergamus affectos
et etiā cum dauid et iob tristiciaz abiciendo nos
tergamus· In quibusdā ecclesijs diacon9 suda=
rium habēs illud in dextro cornu altaris depōit
vt si forte quicq̄ sordidū accesserit illo tergat
et sudariū sacerdotis mūdissimū maneat· Mampu
li q̄ pene eadē est figmificatō ꝓut ibi dictū est·

De pallio·

Consequenter aliqua de pallio subicia
mus qđ patriarchaz primatū et me
tropolitanoz est ꝓprium· vt ꝑ illud
a ceteris epīs discernatē· et priuilegia
tam obtinent dignitatē q̄re sub p̄missis cōibus
vel specialibz ornamētis minime ꝺtineē· Piqui
dem ꝑ pallium simul vtrūq; et suphumerale et
rōnale legalis pontificis intelligim9· quia eīm
sup vtrūq; pontificis humeroz iacet suphumera
le sive longior dicitē· quia vero inde descendens
in ipō pontificis pectore iungitē rōnale vocatur
habebat eīm aaron suphumerale et rōnale que ca
thenulis aureis simul iungebantē· Sunt tamē qui
dicunt q̄ rōnali nullum hodie ornamentuz succe
dit· de quo subtile mdu· diceē· Alij dicūt q̄

pallū ꝑ aurea lamina institutū est· quāuis ꝓbabilius videaē aurifrigia mitre vicē lamie gerāt ¶ hane pallū quo maiores vtunē figmficat disciplinaz qua seipos ad exemplū subditoz et ecīa ipos subditos regere et ostringere dīt p hāc acquiriē torques aurea q̄ legitime certātes accipiunt· de qua dicit salo· in pab· Audi fili mi disciplinam patris tui· et ne dimittas legē matris tue· vt addaē gracia capiti tuo et torques collo tuo· sicut aūt torques seu brauiū non dabaē misi legittime certāti· iurta illud apli· Multi quidem currūt sed vnus accipit brauiū· ita et ad honorē pallij nemo ascensur9 est misi qui in singul' honorum gradibz legittime prius de sudauerit· ¶ Nam et officia secularia nō deferūt principalē locum ingressis vestibulū achōis· sed examinatis p plurimos grad9 et is grad9 ceteros antecellat quē labor ꝓlixior et stipendia lōgiora fecerūt antecire sup cuncta indumēnta ferē· vt ceteri hoc videntes ad legittimum certamen hortenē· ¶ Pontifex vero pallū dum sibi imponē et detrahiē· osculatur ad notandū summū legittime certandi desiderium· et brauiū ꝓmerendi· ¶ Est autē pallū de candida lana contextū· habens circulū humeros cōstringentē· et duas lineas ab vtraq; p te vicz ante et retro pendētes· A sinistris est duplex· a dextris simplex· habet· iiij· cruces purpureas scz ante et retro· a dextris et a sinistris· ¶ Infigūtur in pallio tres acus et quedā sunt que p metropoli· sine pallio agi nō p̄nt quo ecīa misi certis diebus vti non valet· que omīa moralibz sūt imbuta misteriis et diuinis grauida sacramētis· ¶ Nā vt scriptura testaē· in tibauris sapie figmficacio discipline· ¶ In lana quippe aspitas in candore benignitas designaē· ¶ Nam ecclesiastica disciplina otra rebelles et obstinatos seueritatē exercet· sed erga penitentes et humiles exhibet pietatē ꝓpter qđ de lana non cuiuslibet animalis sed ouis dumtaxat efficiē· qđ est animal mansuetū· Vnde ꝓpheta· ¶ Tamq̄ ouis ad occisionem ductus est· et coram tondente se nō ape· os suū· hinc est q̄ illi9 semiuiui vulneribus quē samaritan9 duxit in stabulum· et vinū et oleū infundēs vt p vinū mordeanē vulnera p oleū foueanē· ītemus qui sananda vulneribz p̄sent in vino morsū seueritatis adhibeat· in oleo molliciā pietatis· ¶ Hoc mimiz et per arcā tabernaculi designaē in qua cū tabulis virga otinetur et manna· quō in mente rectoris cum scripture scia virga debet esse directiōis et manna dulcedinis· vt seueritas immoderate non seuiat· et pietas plusq; expedit non indulgeat· ¶ Item fit de vili materia· scz lana vt habeat precium nō a se sed ab eo qui figmficaē in se vt non oculis sed menti spectabile sit· vt nō ad ernandū sed ad figmficandū idui intelligaē· ¶ Circul9 pallij p q̄ humeri constringunē est timor dñi· p quem opa cohercenē ne vel ad illicita defluant vel ad supflua relaxenē· quō discipina sinistrā cohibz ab illicitis formidine pene· dexterā vero tpat a supfluis iusticie amore· beat9 ergo vir qui semp est pauidus· ¶ Nam iurta sentenciā sal· ¶ Timor dñi pcīm expellit· qui vero sine timore existit iustificari nō poterit· ¶ Deo eī circul9 pallij sub collo humeros ostringit ad notandū q̄ illū ferens dz esse idē ope et sermone· Duas vero lineas quaz vna post dorsum et altera ꝓgrediē ante pectus hui9 vite curas et sollicitudies figmficare putamus· quibz et cor et humeri pōtificis sic sepissime grauanē et impediunē· vt a ꝓrio statu eum auertant et vana quedā et transitoria cogitare et portare ꝓpellant· hinc est q̄ pallū ante et retro a dextris et a sinistris ante pectus et sup humeros frequēter aptaē· vt hijs post habitis in seipm redire intelligaē· Activā quoq; et otemplatiuam vitā figmficat quas ita debz exercere ꝓlatus vt exemplo moysi nūc in montē ascendat et ibi philozophē cum dño· et nūc ad castra descēdat et ibi necessitatibz ꝓuideat ꝓlorum prouisurus attenci9· vt cum sepe se dederit alijs interdū se sibi restituat· q̄tenus et cum martha circa frequēs misteriū satagat· et cum maria verba audiat saluatoris· vtraq; tamē mea grauat inferius· q; corpus qđ corrumpiē aggrauat animam et deꝑmit terrena inhabitato sensuū multa cogitantē· ¶ Pallū duplex est in sinistra sicut et rōale· sed simplex in dextra· q; vita pīs que p sinistram accipiē· multis est subiecta molestijs· et in ea duplicitate carē non possum9 q; nūc ꝓsperis extollimur· nunc aduersis frangimur· nunc terrena petimus nūc celestibus adherem9· nunc carnem nunc mēti seruim9· sed vita futura que p dextrā figmficaē in vna semp est collecta quiete· qđ veritas ipa designauit cū intulit· Martha martha sollicita es et turbaris erga plima· porro v· est ne· m· o· p· e· que nō· au· ab ea· Rursus pallū duplex est in sinistra· quatenus ad tollerandas vite pītis molestias prelatus fortis existat simplex in dextra· quatenus ad obtinendam vite future quietē toto suspiret affectu· nec verbū pīs dicentis· vnā peci a dño hanc requirā vt inhabitez in domo dñi o· d· v· mee· Illic eī nulla est duplicitas sine ruga· sed prosperitas sine aduersitate gaudium sine tristicia· et felicitas sine miseria· ¶ Quatuor cruces purpuree sūt quatuor virtutes pollicite scz iusticia fortitudo tpancia et prudēcia· que nisi in crucis xpi sanguine purpurētur falsū sibi virtutis nomē vsurpāt· et ad verā beatitudinis gl̄iam non producunt· Vnde dñs in quit aplis· misi abundauerit iustia vestra pluscq; scribet pha· nō intē· in reg· ce· Hec est pura regis tinctura canalibz q̄ salomon ꝑmemorat in can· ¶ Is ergo qui pallei glia decorare si cupit esse qđ dicitur in anteriori pte debet habere iusticiā· vt reddat vnicuiq; qđ suū est in posteriori prudenciā vt caueat qđ cuiq; nociuū est fortitudinē a sinistris vt eum aduersa non deprimāt· tpanciam a dextris vt eum ꝓspera nō extollant· ¶ Tres autē acus in pallio figunē· scz ante pect9 et super sinistrū humez et post tergū non adpungendo idest non ꝓpter hui9 vite compunctiones sed ad

planetam palleūq̄ ūungenduz sunt inuente· Vñ quedā anfule antiquitus in planetis posite erāt quibus acus inferebanē et pallū simul cum planeta firmabāt ne a suo loco pallū moueret· Possumus tamē p tres acus fidem spem et caritatez intelligé sine quibz pallū ab epo rite teneri nō potest· Rursus tres acus opassionē primi· administracionē officij· distinctionēq̄ iudicij significant quaz prima pūgit animū p dolorē· secda p laborē· tercia p terrorē· Prima pūgebat apl's cum dicebat q̄s infirmat et ego nō infir· q̄s scā et e· nō vror· Secda cum aiebat· pter illa q̄ extrā secus sunt instancia mea quottidiana sollicitudo omniū ecclesiaz· Tercia pungebat iob dicentē si iustus vir saluabit impi9 et pctor vbi apparebunt· Super dorsez humerū non infigit acus· quoniā in eterna quiete null9 est afflictiōis aculeus null9 stimulus punctionis· Absterget enim deus om·la· ab o·san·et iam nō erit amplius neq̄ luctus neq̄ clamor· sed nec vllus do· qm̄ priora transierūt· Acus vero aurea esse debet· sed inferius est acuta et supius rotunda lapidē otmens pciosum q̄ mmiz bonus pastor pter curā ouiū in terris affligit· sed in celis eternaliter coronabit vbi illā preciosā margaritā habebit· de qua dns inquit in euangelio· Simile est reg· ce· ho· q aē· Inuenta vna pciosa margarita dedit omia sua et opauit eam· In pallio et cum ipo offert pontificalis officij plenitudo hinc est q̄ anteq̄ metropolitan pallio decoret nō debet concilū conuocare· crisma ofícere· clericos in sua puincia ordinare· pontifices osecrare· vel eccl'as dedicare· nec se archiepm nominare· Aunt tamē quidā q̄ extra puinciam suā inuitatus posset ordines tanq̄ simplex epus sine pallio celebrare· Sunt ecia qui dicunt q̄ eps ecia si sit tal' q̄ pallio vtat non pōt dare licenciā alieno archiepo vtēdi pallio in dioc sua nisi dictus epus palliat9 exētus existat· nec ecia archiepus in puincia sua nisi forte inuitat9 priuilegiū habeat q̄ possit vti pallio ex suā puinciā si fuerit inuitat9· sed hec pocius iuris et rigoris sunt q̄ curialitatis neq̄ subtilit intuēti aliud videt in epo palleato exempto q̄ in non exēpto sed vnus metropol'· non pōt cum alterius pallio celebrare neq̄ pari ratōe sepeliri sed cum pprio tm̄· Palliatus tamē ad aliā eccl'ā translat9 cū pallio scdo loco sibi ocesso sepelit· Item palliatus ad aliā translat9 eccl'ā non potest ibi vti pallio in prima eccl'a obtēto quia nō solū dat otemplacione psone vez eciam loci· hinc est q̄ non pōt vti eo ex puincia sibi decretā sez si quis renunciet archiepatui nequit vlteri9 pallio vti nec eciaz pōt quis pallio nisi infra eccl'ā et in diuinis officijs vti· Vnde si forte pcessionalit vel ad pdicandū vel ad aliq̄s huiōi cum eccl'ā exire ocingerit cum pallio nō exibit· Siquidē regulariter vsus pallij interdicit nisi in solemnibz diebus· et qui in cuiuscūq̄ eccl'e priuilegijs cōtinetur· puta in festiuitatibus natalis dñi· sancti stephani· sancti iob· circūcisionis· ephie· ramis palmarum· cene domini· sabbati sancti in tribus diebus resurrectionis· ascēsionis· pentb· sancti iob bap· omniū apl'orum· in quatuor festiuitatibus beate marie· et sancti michael· et omniū sanctorum· sancti martini qui est par aplis· in festiuitatibus pncipalibus eccl'ie pallio decorare· in dedicacionibz eccl'iaz· osecracionibz eporum ordinacionibz clericoz· et anniuersario osecratōis palliati· Quidā ecia addunt dies dnicas que ad resurrectionē ptinent q̄s tñ in vsu non ē posset ec dici q̄ vbicūq̄ in sua puincia corp9 alic9 sancti quiescit metropol'· in festo eiusdē sācti et ecia in pncipali festo cuiuslibet loci siue puincie ad locū illum declinās poterit pallio et sādaliis vti· In exequijs vero defunctoz vel in benedictionibus nubenciū vti nō licet· misi hoc in priuilegio cōtineat expssium· Epus ostien· qui papā consecrat pallio vtit ex institucione marci pape et eciam quidā epi ex priuilegio speciali vt auicien· et quādoq̄ ecce· Postremo sciendū est q̄ romani pontifices qui beatū siluestrū pcesserūt depingunt tanquā gerentes lineas pallee circa humeros inuolutas· Nam legal' sacerdos dum sacrificabat sūmitates baltbei sup humeros reflectebat in quo figuratur q̄ illoz iurisdictio et potestas p pallū figuratā inuoluta et implicata non libera fuit· Ipse vero et ei9 successores liberā et explicatā habuerūt quare linee ipse in eis explicite et extēse ante et retro dependētes depingunt· Potest ecia dici q̄ linee ipe que vt pmissum ē sollicitudies et curas figuricāt· Ideo a tpe siluestri pape explicite dependent· pter ocessa sibi et successoribz tpalia que absq̄ sollicitudine et cura neq̄unt possideri· Denq̄ bruno dixit q̄ sūmus pontifex pter pmissa ornamēta et regnū portat et purpura vtit put sub titu· de mitra dictū est· non p figuricatōe· Sed q̄ constantinus impator olim beato siluestro oia roma ni impij insigna ēdidit· Vñ et in magnis pcessionibus ois ille appatus romano pontifici exhibetur qui quondaz impatoribus fieri solebat· et cum diademate impiali papa ipe coronat·

De coloribus quibus ecclesia in ecclesiasticis vtitur indumentis·

Quatuor sunt pncipales colores quibz scdum pprietates diez sacras vestes eccl'a distinguit· albus ruber niger et viridis· Nam et in legalibus indumentis· iiij· colores fuisse legunt· bissus· purpura· iacinctus et coctus de quibus in se·ti· dicet· Ecclesia eciam romana violaceo et croceo colore vtit vt infra dicet· Albis indumentis vtendum est in festiuitatibz sanctoz confessoz et virginum· qui martires non sūt pter integritatē et innocenciā· Nam candidi facti sūt nazarei· et ambulabūt mecū in albis virgines em̄ sunt et sequūtur agnū quocūq̄ ierit· pter eandē causā vtendum est albis in solēnitatibus angeloz· de quorum nitore dns loquit ad lucifez· vbi eras cum me laudarēt astra matutina· Item in oibus festis

ſancte dei genitricis marie · ℣n feſto oim ſcꝛoꝝ quidam tamen tunc rubeis vtunt̃ vt infra dicet̃ ℣n pncipali feſto ſancti ioh̃ euang· in cõuerſione ſancti pauli· in cathedra petri· De hijs etiam infra dicet̃· ℣tem a vigilia natiuitatis dñi vſq; ad octauã epĥie iclusiue vt dicet̃ in ꝓlemio· vij ptis· exceptis feſtiuitatibꝫ martiꝝ mtermedijs ℣n natiuitate ſaluatoꝛis et ecĩa p̃curſoꝛis· quoniam vterq; natus eſt mundꝰ· i· carẽs originali pcꝯo· aſcendit em̃ domꝰ nub̃ leuem· i· aſſumpſit carnẽ a peccatis immunẽ· et intrauit egiptũ idest venit in mundũ· iux̃ illud qđ angelus mãt ad virginẽ· ſpũs ſanctus ſupuenet in te et vir· al· ob· tibi· ℣oh̃es aũt et ſi fuerit in pcꝯo cõceptus· fuit tũ in vtero ſanctificatꝰ· iux̃ illud ꝓphẽticum· Anteqũ exires de vulua ſanctificaui te· et angelꝰ mquit ad zachariã· ſpũ ſancto replebit̃ adhuc ex vtero matris ſue· ℣tẽ in ephia ꝓpter ſplendoꝛẽ ſtelle que magos duxit· ſecundũ illud ꝓphẽticũ· Ambulabunt gentes in lumine tuo· et reges in ſplendoꝛe tuo· ℣n ipopanti ꝓpter puritatẽ marie· que iux̃ cant̃· ſimeonis obtulit lumẽ ad reuelationẽ gentiũ aũ· ℣n cena dñi ꝓpter ofectionem crismatis qđ ad mundationẽ anime cõſecratur· ℣am et euangelica lectio mundiciã principaliter in illa ſolẽmitate omendat· qui lotus eſt mquit nõ mdiget niſi vt pedes lauet· ſed ẽ mundus totus· et itez· ℣i non lauero te nõ habebis ptem mecũ· ℣tem a ſabbato ſcto in officio miſſe vſq; ad octauaz aſcẽſionis mcluſiue· quando cũq; officiũ de tempe agitur· p̃ter dies rogationũ et preterq̃ in feſtis martiruz mtermedijs ꝓut infra dicet̃ ℣n reſurrectione ꝓpter angelũ teſtẽ reſurrectionis et nunciũ· qꝛ apparuit ſtola candida cooptus· de quo dicit matĥs q̃ erat aſpectus eius ſicut fulgur et veſtimenta eius ſicut nix· et quia pueri tũc renati albas habẽt veſtes· ℣n aſcenſione ꝓpter nubem lucidã in qua xp̃c aſcendit· ℣am et duo viri aſtiterunt iuxta illos in veſtibꝫ albis qui et dixerunt· viri galilei quid ſtatis etcetera ℣llud autẽ notandũ eſt q̃ licet in conſecratione pontificis talibus fit mdumentis vtendũ qualia ſcõm diei ꝓprietatẽ ouemũt ℣n dedicatione tam ecclesie semp eſt vtendũ albis quocũq; diez̃ dedicatio celebꝛet̃· quoniã in ofecratione pontificis cantat̃ miſſa de die· ſed in dedicatiõe baſilice de dedicatione miſſa cantat̃· ℣am et eccĩa virgineo noie nuncupat̃· iux̃ illud apli· Deſpondi em̃ vos vni viro virginẽ caſtã exhibere xp̃o· de qua ſponſus mquit in cant̃· Tota pulchra es amica mea aũ· ℣pſe tamẽ qui cõſecrat̃ debet eſſe albis ornatus ad notandũ q̃ omni tpe veſtimenta eꝰ debent eſſe cãdida idest vita eius imaculata· ℣tẽ per octauas p̃miſſoꝝ feſtoꝝ octauas habenciũ vtendũ eſt colore albo qñ de ipſis agit̃ octaua· Rubeis aũt vtendũ eſt mdumentis in ſolẽmitatibus aplorum euãgeliſtaꝝ et martiꝝ ꝓpter ſanguinem paſſionis q̃z pro xp̃o fuderunt ℣am ipi ſunt qui venerũt ex magna tribulacione· p̃terq̃ in feſto inocentũ· vt iam dicet̃· ℣tẽ in feſto crucis in qua xp̃c ſanguinem ſuum fudit pro nobis Vnde ꝓpha· Suare rubꝝ eſt mdumẽtum tuum ſic̃ calcanciũ mtorcular· ſed ſcõm alios melius eſt tũc albis vti· qm̃ nõ paſſionis ſed muneꝛis vel exaltationis eſt feſtũ· ℣tẽ a vigilia pentẽ· mmiſſa vſq; ad ſabbatũ poſt ipm feſtũ mcluſiue· et hoc ꝓpter ſpũs ſancti feruoꝛez qui ſup aplos in igneis lnguis apparuit· ℣am apparuerũt illis diſpdite lingue tanq̃ ignis· Vnd ꝓpha· De celo miſit ignẽ in oſſibus meis· Licet aũt in aplorum petri et pauli martirio rubeis ſit vtendũ· in ouerſione tamẽ et in cathedra vtendũ eſt albis· ſicut et licet in natiuitate ſancti ioh̃· ſit albis vtendũ in decollacione tũ ipius vtendũ eſt rubeis· Cum aũt illiꝰ feſtiuitas celebꝛat̃· qui ſimul eſt martir et virgo martiriũ virginitati preferẽ· qꝛ ſignũ eſt pfectiſſime caritatis· iuxta quod veritas ait· Maiorem caritatẽ nemo habet vt a· ſ· q· p· p a· ſuis· quapropt̃ et in omni cõmemoꝛatione ſanctorum quidã rubeis mdumentis vtunt̃· alij vero vt eccleſia romana candidis· cum non tm̃ in eadẽ ſed de eadẽ ſolẽmitate dicat eccleſia q̃ ſancti ſecundũ apoc̃· io· ſtabũt i ſpectu agni amicti ſtolis albis et palme in manibus eoꝝ· Vnde ſponſa dicit in cant̃· Dilectus meꝰ candidus et rubicundus electꝰ ex milibus· candidꝰ in confeſſoꝛibꝫ et in virginibꝫ· rubicundꝰ in martiribus ac aplis· Hij ſiquidẽ et illi ſũt flores roſarũ et lilia cõuallium· Rurſus qui in feſto omniũ ſanctoꝝ rubeis vtunt̃ ex eo mouent̃· quia feſtum illud primo in honorẽ martirũ tantũ inſtitutũ fuit· ſed reſpõderi põt· q̃ imo eciã i honore beate marie virgis et hodie ex inſtitucione grc· vij· feſtat eccleſia die illa eciã p confeſſoribus et virginibꝫ ꝓut in· vij pte ſub ip̃o feſto dicet̃· ℣tem p octauas p̃miſſorum feſtoꝝ octauas habenciũ· vtendꝰ eſt colore rubeo quãdo agit̃ de octaua· Nigris vtendũ eſt feria ſexta in paraſceue· et diebus afflictionis et abſtinencie p peccatis· et ecĩa in rogationibus ſicut ſub illo tractatu i· vj· pte dicet̃ et in ꝓceſſionibus quas romanus põtifex nudis pedibus facit et in miſſis p defunctis· et ab aductu vſq; ad vigiliã natiuitatis et a ſeptuageſima uſq; ad ſabbatũ paſche· ℣ponſa quippe dicit in canticis Nigra ſum ſed formoſa filie ihĕruſalẽ ſicut tabernacula cedar ſicut pelles ſalomõis nolite me cõſiderare q̃ fuſca ſim quia decoloꝛauit me ſol· ℣n feſto aũt ſanctoꝝ innoc̃· quidã nigris· alij vero rubeis indumẽtis vtendũ eſſe otendũt· illi ꝓpter triſticiã· quia vox in rama audita eſt· ploratꝰ et vlulatus multus· rachel plorans filios ſuos aũ· ℣am et ꝓpter eandẽ cauſã cantica leticie ſubticẽtur· et ſine aurifriſio mitra deferẽ· ℣ſti ꝓpter martiriũ qđ principaliter omemoꝛans inãt eccleſia ſub throno dei ſancti omnes clamãt· vindica ſanguinem noſtruz qui effuſus eſt dñe deus noſter· Sic̃ et in letare ihĕruſalẽ ꝓpter leticiã q̃ aurea roſa deſignat· romanus pontifex poꝛtat mitram aurifriſio in ſigmitã ſed ꝓpter abſtinenciã nigris vtiẽ indumentis· Sed eccĩa romana tuncvtitur

violaceo colore qñ illud occurrit extra dominicā
sed in octaua rubeo. Restat ergo q̄ in diebus fe
rialibus et cōibus viridz fit indumentis vtendū
quia viridis color medi9 est inter albedinem et
nigredinē et rubedinē et specialit inter .viij. epl̄ie
et septuagesimā et inter pentł. et aduētum qñ
dñicale agit officiū. Idcirco color exprimit vbi dici
tur cl̄p cum nardo. nardus et crco9. Ad hos qua
tuor colores ceteri referunt sz ad rubeū colorē
coccineus. ad nigrū violace9. qui aliter coccus
vocat. ad albū bissin9. ad viridē croce9 quanq̄
nōnulli rosas ad martire scrocū ad confessores et
liliū ad virgines referāt. De coloribz ecliā in fi
ne sequētis tractat9 dicet. Violaceo aūt colore
vti in diebus quibz est vsus nigri coloris nō est
incōueniens. Vnd ecclia romana vtit colore vio
laceo a prima dñica aduent9 vsqz ad missam vi
gilie natiuitatis dñi inclusiue. et a .lxx. vsqz ad
officiū misse vigilie pasche exclusiue. quādoqz in
p̄dictis tpibus officiū de tpe agitur. exceptis. v
feria cene dñi. et feria .vj. in parasceue. In festiui
tatibus vero sanctorum que in .lxx. et in aduentu
occurrūt nō est nigris vel violaceis vtendū. Et
est intelligendū q̄ in sabbato sancto in toto of
ficio qđ agit ante missaz vtendū est violaceo co
lore hoc excepto qđ diaconus qui bñdixit cereū
indut9 dalmatica. et subdiacon9 ministrās indu
tus tunicella albis. vtūtur q: bñdictio illa sicut
et missa ad resurrectionē ptinet. sed bñdictione
cerei expleta. diaconus remota dalmatica assūit
planetā violacei coloris et tenet eam vsqz dum
inchoat officiū misse. subdiacon9 vero nō mutat
vestes. Quidā ecliā in dñica in ramis palmarū
vtunt albis in p̄cessione. et in ramorū bñdictio
ne dum legit euangelīū et dum cantat glia laus
ppter leticiā festiuitatis xp̄o facte que in p̄mis
sis omemorat. Sed ecliā romana tūc semp vtitur
violaceo colore. et in p̄cessione que fit in purifi
catiōe ante missaz eo q̄ officiū illud est de anna
expectatiōe symeonis. et sapit ve. te. Vtit ecliā
ecclia romana violaceo colore in q̄tuor tpibus
septēbris et in vigilijs sanctorū in quibz est ieu
nium qñ missa est de vigilia. et in diebus rogatō
num et in missa que dicit in die sancti marci de of
ficio letanie. Cum em̄ ieunam9 carnem nostram
crucifigentes maceram9 vt sic facta liuida crīsti
luoribus deformentē cuius luore sanati sim9. ad
qđ designandū tunc colore violaceo vtimur qui
pallidus et quasi liuidus est. Cetera velamina
trinz colorū ponunt in altari in festo paschatis
sicut dictū est in p̄ma pte sub ē̄catu de picturis

De indumentis legalibus seu vestibus.

Nomā minus plene rem figuratam
humana fragilitas apprehendit si pe
nitus rem figuratam ignoret. ideir
co de indumentis legalibus ad huius
cecitatis ignorantiā ppellandam. Primo sēm
historiā. Secundo sēm allegoriā. Tercio vero
sēm tropologiā aliqua differemus. Primo igit
sēm historiā notandū est q: quatuor erāt lega
lia indumenta sēm mosaicaz legē tam minoribz
sacerdotibus q̄ principi sacerdotū cōmunia de
quibus legit exo. xxviij. c. Primū dicebat mana
strasim. quod grece bracce. latine vero femmalia
linea dici pōt de bisso retorta contextū. quove
bantur p eo qđ legit exo. xx. c. in fine. Non ascē
des ad altare meū p gradus ne reueleť turpitu
do tua. et ezechiel. xliij. femmalia linea erūt in
lumbis eorū. Sēdum cathemone siue linea qđ nos
subuncula vel albā sz moyses aban et appellauit
hebrei discendētes a babilonis emissaneā vocaue
runt eraz qđ bissinū et duplex. Tercium balthe9. i.
zona vel cingulū. latus quasi digitis quatuor sic
reticulat9 vt q̄si pellis vipea videreť contextū
de bisso. cocco purpura. et iacincto. p que q̄tuor
elementa significant. Quartū est tyara. qđ he
brei maphie. nos autē infulā vel mitrā appella
mus. a tydari pontificali plurimum differēs. q̄si
formā rotunde cassidis repūtans. Sup hec qua
tuor cōia q̄tuor pprijs indumētis pontifex vte
batur. Primū erat tunica iacincta. q̄ hebreus
dicit vethbit grece dicit poderis latie talaris. q̄
habebat p fimbrijs malagranata cum octuagin
ta tintinabulis aureis interscalari mō dispositā
vt audirī sonus cum pontifex ingrederet sanc
tuarium ne forte moreret. Sēdm erat ephot. i.
suphumerale de q̄tuor p̄dictis coloribz auroq;
otextum sine manicis ad modū collobi habēs ap
turā in pectore quandā ad magnitudinē palmi
in qua longion eiusdē mensure inserabat. In cui9
pte superiori. vicz sup humeros infibulati erant
auro duo lapides onichini quibz xij. noīa filioz
israhel erāt insculpta. sex in vno. et sex in altero
quod aūt samuel et dauid induti legunt ephot
illud erat lineū et pprie quidē ephotar dicebat.
Tercium hebraice dicebat hzen grece logion. la
tine vero rōnale vocat. quod pontifex ferebat
in pectore. dictū est autē racionale iudicij. q: ibi
erat lapis in cuius splendore sibi deū esse ppiciū
cognoscebant. Erat autē rōnale quadrangulum
duplex in modū vnius palmi de quatuor p̄dictis
coloribus. auroq; contextū. habens. xij. lapides
p quatuor ordines. In primo sardiū. topasiū. et
smaragdū. In sēdo carbunculū. saphirū. et iaspi
dem. In tercio ligurū. achatē. et amatistum. In
quarto grisolitū. onichinū et berillū. In quibus
erant scripta. xij. noīa filiorum israhel in singulis
singula iuxta ordinē siue natiuitatis. Erant eciaz
in eo scripta hec duo nomia purim et thiamim. i.
veritas et disciplina. Inserabat autem longion
suphumerali a pte superiori per duos anulos et
duas cathenulas aureas immissas duobz vncinis
qui sub duobz p̄dictis onichinis et suphumerali
cōtinebant infixi. ab inferiori vero pte p duos
anulos aureos cum duabz iūcturis siue cathenis
iacinctinis colligabat ephot. Quartū et vltimū
erat capitis ornamentum vicz tyara seu tydaris in
accutū p̄cedens. habens circulū aureū cū mala
granatis et floribz et qua supra frontem pende
bat aurea lamina quā petalū dicunt ad modum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

lune dimidie i qua scriptum erat anoth·adonay
idest sanctū nomē dñi·tetragramatō·i·quatuor
literarum vt infra dicet·ne vero cum nouebat
pōtifex mouere et lamina·ligabat vita seu iū
tura iacinctina pspicua que sū nitates posterius
diffundebat· noster ergo pōtifex ꝑ femin ibz
habet sandalia ꝑ linea albam·ꝑ balthæo cingu
lum·ꝑ poderim tunicā·pro ephot amictum vel
stolā·ꝑ longion palliū·ꝑ tydari seu tyara mi=
tram·ꝑ lamina crucem· et quedā ex hijs diuersā
habent formā ab illis·sed eandē figurā·Secūdo
dicamus de typo dictoꝝ legaliuz mdumentoꝝ
sēm allegoriā· Sane his vestibz ornatus pon=
tifex totius orbis ꝓferebat imaginē· Feminalia
nanqz bisina terram ogrue figurabant·qz bissus
de terra ꝓcedit·est em̄ bissus lmū egipciacum·
balthei cū vittis et vascul circūuolucionē occeā
designabant· Tunica iacinctina ipō colore aera
ꝓferebat· Per tintinabula somtus tonitruoruz
Per malagranata choruscaciones fulgoꝝ signa
banē· Quatuor mnoris sacerdotis et ātuor sūmi
pontificis mduīta·quatuor microcosmi et qua
tuor macrocosmi ptes ipō numero designabant
idest ātuor humores et ātuor elementa·Ephot
sui varietate celū sidereū ostendebat·q autē au
rum erat intextū coloribz figurabat q color vi
talis penetrat vniuersa·Duo lapides onichi solē
et lunam vel duo emispia designabāt· In rōnali
vero·xij·gēme pectorales·xij· signa in zodiaco
ꝓferebant· Racionale quidē erat in medio quia
rōne plena sunt vniuersa qua terrena celestibz
herent· imo racio terrenorum et tpm calorīs et
frigoris et dupler inter vtrūqz tēperies de celi
cursu et rōne descendit· Per anulos cathenulas
et vncinos elementoꝝ humoꝝ et tpum colliga
menta significabanē·tydaris celū empirreū·la=
mina suppositā deū figurabat ommbz ꝓsidentē·
Hanc quidem allegoriā libri sapie ·c·xviij·ofir
mat aures dicēs· In veste poteris quā habebat
totꝰ erat orbis terraꝝ·et parentū magnalia in
quatuor lapidū ordinibus erāt sculpta·et mag
ficencia tua in diademate capitis illiꝰ erat scrip
ta· Tercio subiciēda est exposicio mdumēto=
rum legalū sēm tropologiā· hijs siquidē indu
mentis legalis sacerdos hoc ordine mduebatur
lotis nāqz prius manibus et pedibz priꝰ mdue=
bat manastasim i·femmalia·significans q sacer
dos mundatis opibus et effectibz lacrimis pēni
tencie debet assumē cōtinenciā vt offerat hostiā
immaculatā sa·deo pla· Poster tamē pontifex·
quia iugem debet habere continenciam ·non in
duit in sacrificio feminalia sed sandalia ac si dica
tur·qui lotus est nō indiget nisi vt pedes lauet
sed est mundꝰ totus·p manus em̄ opa designan
tur·sēm illud· Benedictus dñs deus meus qui
do·m·m·ad p·Per pedes significanē affectꝰ se=
cundū illud· Excutite puluerē de pedibz vestris
Et est norandū q ipsemet sacerdos sibi femalia
induebat p que virginalis cōtinencia fignifica=
batur que quoniā res est cōsilij non ꝑcepti·deo
ipsemet sibi ponebat· unde illud apli ad corinth
xiij·c· De virgimbus ꝑceptum dñi non habeo·cō
silium aūt do· Et dñs in euāgelio· Qui pōt cape
capiat· Hoc indumentū alternatum mduebāt sa
cerdotes·qm̄ ad iugem ornenciam non ita tena
bantur sic ministri noui testa·ideoqz sēm quos=
dam huic indumento nullū hodie respondet· Se
cundo induebat cerēmone·i·lineam significans
q sacerdos debet induere innocenciā·vt qđ sibi
non vult fieri nē· linum eciā ꝓpter candorē figni
ficat innocenciā sēm illud ·omni tpe ve·t·sint
candida· Tercio cingebat se balthēo significās
castitatē quo circa lūbos debet accingi vt restri
gat carnis ocupiscenciā·vnđ veritas ait· Sint
lumbi·ve·prē· Balteū autez qđ contextū erat ex
quatuor coloribz ꝓut supius dictū est significa
bat·q omnes motus surgētes ex ātuor humori
bus siue ex ātuor elemntis debet refrenare ꝓuer·
vlt· Et cingulū tra·ca·et ysa·ix·c· Erit iustitia
cingulum lumboꝝ eius ꝑ iusticiā em̄ refrenanē
huius motus bestiales· pendebant autē vsqz ad
pedes quia vsqz ad finē vite debebat esse mūdus
Quarto mduebat tunicā poderim·i·talarē figni
ficans q pontifex debet mduere pseuerancia qz
qui pseuerauerit vsqz in finem hic sāluus erit·p
talum em̄ ꝓpter extremitatē pseuerancia desig
natur·sēm illud· Ipsa cōteret caput tuū et tu
insidiaberis calcaneo eius· Dependebat aūt pro
fimbrijs malogranata cum tintinabulis aureis·
ꝑ malogranatū intelligitē opacio·p tintinabulū
aureum accipitē ꝓdicacio que duo debēt in sacer
dote cōungi·ne sine illis ingrediens sanctuariū
in cōspectu dñi moriat· Cepit em̄ ihesus facere
et docere sacerdotibus relinquēs exemplū vt se=
quantur vestigia eius· qui peccatum non fecit·
vt sit honestas in conuersacione·nec inuent9 est
dolus in ore eius·vt sit veritas in ꝓdicacione·p
tintinabula quoqz intelligitē vt ꝓdicatoris·ne
vicz sacerdos ꝑ silenciū iudiciū superni inspecto
ris offēdat· p malogranata exemplū bone vite
vel volūtas martirij·qz huiōi ḡnis reficiunē in=
firmi· Sacerdos aūt sēm gre· igrediēs vl egre
diens moritē si de eo somnꝰ non audiatē·qz ita cir
ca se occulti iudicis exigit si fine ꝓdicacōis soitu
incedit· Apte ergo tintinabula vestimētis illius
describunē inserta· Per vestimēta etem̄ sacerdo
tis quid aliud quā recta opa recipe debemus iubē
illud ꝓphe· Sacerdotes tui mduanē iustitia·ve
stimētis itaqz ꝑli illius tintinabula inhærēt·vt
vite viā cū lingue somitu ipa qz sacerdotis opa
clament· Intra tintinabulis malapunica cōun=
gunē·qđ ꝑ malapunica ·nisi fidei vnitas desig=
natur· Nam sicut in malopunico vno exteri9 cor
tice multa interi9 grana vniunē·sic in numeros
sancte ecclesie populos vnitas fidei cōtegit·qs
intꝰ diuersitas meritoꝝ tenet· Quito indue bat
ephot·i·suphumerale significās q pontifex dz
induē pacienciā ·vt in pacia sua possideat aiam
suā humeris em̄ onera portamus sm illud· Sup
posuit humeꝝ suū ad supportandū·et factus est

tributis seruiens. Habebat autē duas hōras cōiunctas in vtroq; latere sūmitatū. figmficās q; pōtifex debet habere arma iusticie a dextris. et a simstris. vt non erigat̄ ꝓsperis. nec deprimat̄ aduersis. Habebat et duos lapides omichinos inf tos humeris. In quibz sculpta erant. xij. nomia filioꝝ israhel. sex in vno et sex in alio. Per duos omichinos figmficant̄ veritas et sinceritas. veritas p claritatem. sinceritas p solitudinē. Per filios israhel figmficant̄ sācta desideria et iusta opa sēm illud. Maledict9 homo qui non relinq̄t semen in israhel. Per senariuz figmficat̄ perfectio. eo q; dns sexto die p̄fecit celū et terrā et omnem ornatū eoꝝ. Nō ergo sex nomina filioꝝ israhel sculpta erāt sex in vno lapide et sex in alio figmficabat q; desideria sacerdotis et opa ofici debent nō in fermento malicie et nequicie. sed in azimis sinceritatis et veritatis. vt sinceritas informet intencionē. et veritas finez. Greg̃. ait in pastorali. xij. c. q; suphumerale ex auro. iacincto purpura. cocco bis tincto. et bisso retorta fieri precipit̄. vt quanta sacerdos clarescere virtutū diuersitatē debeat demonstretur. In sacerdotis quippe habitu ante omnia aurꝝ fulget vt in eo intellectus sapiencie principalit̄ emteat. Cui iacinctus aereo colore splendēs adiungit̄. vt per omne qđ intelligendo penetrat. non ad fauores imfimos sed ad amorem celestiū surgat. ne dum suis intantis laudibus capit̄ ipso eciā veritatis intellectu vacuet̄. Auro quoq; et iacincto purpura pmiscet̄ vt sacerdotale cor cum fūma que p̄dicat sperat. imsemetipo eciā sugestiones vicio rum reprimat. eisq; velut ex regia plate contra dicat. Auro autē iacincto. bisso. ac purpure. bis tinctus coccus adiūgitur. vt ante interni iudicis oculos omnia virtutū bona ex caritate decorent̄ et cuncta que coram hominibus rutilāt hec in conspectu occulti iudicis flamma intimi amoris ac cēdat q; sez caritas que deū simul et ꝓximum diligit quasi ex duplici tinctura fulgescit. Sed cum mens ad caritatis p̄cepta accēditur restat vt p abstinenciā caro maceret̄ vnde et bis tincto coco. torta bissus adiungit̄. de terra enim bissus intenti spē orit̄. et q̄d per bissum mli candēs decore mundicie corpalis castitas designat̄. que viz torta pulcritudim suphumeralis innectit̄. quia tunc castimonia ad p̄fectū mundicie cardinē ducitur. cum p abstinēciā caro fatigat̄ cunctis intervirtutes cetas eciā afflicte carnis meritū ꝓficit q̄si mduersa suphumeralis spē bissus torta candescit. Texto induebat longion. idest rōnale signans q; pontifex debet induere discrecionē per quā discernat inter lucē et tenebras. inter dextram et simstrā. quia non est quencio lucis ad tenebras neq; xp̄i ad belial. Erat aūt rationale quadrangulum signās q; debet discernē inter q̄tuor sez inter verꝝ et falsū. ne deuiet in credendis inter bonum et malū ne deuiet in agendis. Erat et duplex qz de bet discernere ꝓ ducibus ꝓ se viz et populo. ne si cecus cecū duxerit ambo in foueaz cadāt. Habebat et quatuor ordines lapidū. signans q; pontifex debet habē quatuor principales virtutes. iusticiā fortitudinē. prudenciā. et tpanciam. In singulis aūt ordinibus hēbat tres lapides. signans q; pontifex in primo debet habere fidem spem et caritatez. In secūdo modestiā mansuetudinē et benignitatē. In tercio pacē misericordiā et largitatē. In quarto vigilanciā solicitudinē. et longanimitatē. p lapides em figurantur virtutes. sēm illud alius edificat aurum argentum. et lapides p̄cios̄os. Habebat et duas catēnulas auri purissimi sibi inuicē cohērētes que duobus inserebanē vncinis signās q; pontifex debet habere duos caritatis affectus ad deū sez et ad ꝓximū. de quibz p̄cipitur. diliges deū tuū ex toto corde tuo. et ꝓximū tuū sicut teipm. Sic em auꝝ p̄eminet vniuersis metallis ita caritas p̄cellit vniuersas virtutes de q̄ dicit aplūs maior horꝝ est caritas. Duo vncinī sūt intencio et finis quibus catēnule inserunt̄ vt tam deum q; ꝓximū diligat ex corde puro. et conscia bona et fide nō ficta. et tam deum quā ꝓximum diligat ꝓpter beatitudinē. deū ꝓpter seipsū. et ꝓximum diligat ꝓpter deū. Portabat autē aaron rōnale iudicij in quo descripta erāt nomia. xij. ꝓphetaꝝ ꝓut dictū est in prima pte sub ti. de picturis. et sēm greg̃. in pastorali li. i. c. xij. bene racionale iudicij uocat̄. quia rector debet subtili semp examine bona malaq; discernē. et quevel quibus q̄n et qualiter ogruat studiose cogitare. nichilq; ꝓprius querere. sed sua comoda ꝓ quoꝝ bona deputare. Vnde in exo. scriptū est. ponas autez in rōnali. iudicij doctrinā et veritatez que erunt in pectore aaron q̄n ingredit̄ coram dño. et gestabit iudicū filioꝝ israhel in pectore suo coraz dñi gestare est subiectoꝝ causas ꝓ sola interni iudicis intencione discutē. Quidam aūt dixerunt q; rōali nullū rīdet hodie ornamētum. q̄n non habem9 copiā lapidū p̄cios̄oꝝ. sed ad instar illius defert pontifex in cōsecracione sua textū euangelij ante pectus coram toto ꝓplo. Ibi em scripta erat doctrina et veritas episcop9 debet habē in corde veritatē euangelij. et in ore doctrinaz quantū ad manifestationē. et hec pōt esse causa quare i quibusdā ecclesijs postes codicis euāgelici ex auro argēto et lapidibz p̄cios̄is ornant̄. Est eciā et alia racio quia in illo rutilat aurum sapie argētum eloquencie et miraculoꝝ lapides p̄cios̄i. hec sūt sponse muremule aurea argento vermiculate. Septimū et supremū capitis ornamentū erat tydaris vel tyara. q̄ vltimo pontifex assumebat figmficās hūilitatē de qua dominus ait. Omnis qui se exal. hūili. Hanc autē gestabat in capite figmficās q; pontifex debet gerere hūilitatē in mēte exemplo capitis rostri dicentis. Discite a me qz mitis sum et humil̄ corde. Per caput em mens intelligit̄ secundū illud vnge caput tuū et facī tuā laua. Rursus tyara in minoribz sacerdotibus figmficat continenciā quinq; sensuū. In maioribus vero otemplacionē

debent enim esse otemplatiui · De tydari dependebat a fronte lamina aurea significans sapienciam · vel figurauit signum crucis · qđ fit in officio confirmacionis · in qua scriptū erat nomē domini tetragramaton · i · quatuor literarū · que sūt he · ioth · etth · et vau · idest principiū vite passionis iste · put dictum est in plemio secunde ptis ac si apertius diceret · Ille cuius pontifex iste gerit psonam scz xp̄c est principiū idest autor vite passionis · idest vite restaurate · per passionē · qui mortem nostrā moriendo destruxit · et vitam nostram resurgendo repauit · Erant autē hec indumenta pro maiori parte contexta ope polimito idest vario ꝓpter varietatē virtutis · de qua dic̄ psalmigrapho · Astitit regina a dextris tuis aē et ex quatuor p̄ciosis coloribus scz purpura cocco bisso et iacincto Per purpuream regie dignitatis significatur p̄tificalis potestas que via regia debet incedere · ne declinet ad dextram vel deuiet ad sinistrā ne liget dignos aut soluet indignos · Per purpurā quoqꝫ aqua significatur · qui in conchis marinis habitāt vermes qui eam egerunt · Per coccū coloris ignei significaē pontificalis doctrina que sicut lucere debet et vrere ꝓpter qđ et bis tinctus fuisse narraē · lucere quidem debet per ꝓmissionem vt omnis qui reliquerit domū patrem et matrē aē · centuplū accipiet et vitam eternā possidebit vrere debet per cōminacionem vt omnis arbor qui non fecerit fructum bonū excidet̄ et in ignez mittet̄ · Hinc est q̄ summus pontifex cappa rubea exterius semp apparet indutus cum interius sit indutus candida veste · quia interius candere debet p innocenciā et caritatem · et exterius rubere per compassionem vt vicz ostendat se semp paratū ponere animaz pro ouibus suis · quia psonam gerit illius qui ꝓ ouibus vniuersis rubꝫ fecit indumentū suū · Ex concessione vero ostantini impatoris ferre p̄t clamidem purpureā atqꝫ tumicam coccineam · et omnia imperialia indumenta sceptra · signa · et ornamenta · Crux quocūqꝫ ierit eum p̄cedit · ad significandum magis ei quā cuiq̄ alteri conuenire iuxta illud aplī · Michi autē absit gloriari nisi in cruce domini nostri ihu xp̄i · vt se crucifixū imitari debere ognoscat · Rursus coccus bis tinct9 in veste pontificali est caritas que quasi bis tingit̄ dum dilectione dei et proximi colorat̄ · Per bissum vero cādoris eximij significat̄ p̄clarita fame q̄ debet esse retorta vt pontifex bonū habeat testimonium scdum aplm · et ab his que foris sunt · Per iacinctum qui est coloris aerei significatur serenitas cōscientie quā intra se pontifex debet habere scdum q̄ dicit aplus · Gloria nostra hec est testimoniū conscientie nostre ·

Liber quartus de missa et singulis que in missa aguntur ·

Inter cuncta ecclesie sacramenta illud ostat esse ꝑcipuum qđ in misse officio supra mensā sacratissimi celebrat̄ altaris · illud ecclesie representans

comunionis in quo filio reuertenti pater occidit vitulum saginatū panē vite et vinū quod miscuit sapiencia ꝓponent · Hoc autē officiū xp̄c instituit cum nouū condidit testamentū disponēs hereditibus suis regnū suum sic pater suus sibi disposuit · vt sup̄ mensā eius edant et bibant in regno qđ ecclesia osecrauit · Cenantibz enī illis accepit ihus panem et gracias agens bñdixit ac fregit deditq̄ discipulis suis dicens · Accipite et cōmedite · hoc est corpus meū quod ꝓ vobis tradet̄ · hoc facite in meā cōmemoracionē · Hac igit̄ institucione formari cepunt aplī sacro sanctū frequētare misteriū · ꝓpter causā quaz xp̄c exp̄sserat · et formā seruantes in verbis · et materiā tenentes in rebus · sicut aplus corinthijs ꝓtestat̄ dicens · Ego accepi a domino qđ et tradidi vobis · quoniam dns ihs in qua nocte tradebat̄ accepit panem aē · Quia igit̄ misse officiū ceteris diuinis officijs dignio9 et solēnius ē · ideo de ipo primoq̄ de alijs officijs est in hac quarta pte dicend̄ · In qua aliquibz additis et detractis speculū innoc · pape · iij · ꝓsequamur · Sane vt p̄missum est missam instituit dominus ihus sacerdos · scdm ordinē melchisedech · quādo panem et vinū in corpus et sangumē suum transmutauit dicēs · hoc est corpus meū · hic est sanguis meus · subiungens · hoc facite in meā commemoracionē · Aplī autē hanc missam audierūt dicentes in missa non solū verba p̄missa verū etiam dñicam oracionē supaddentes · Unde beatus petrus sic missam primus dicit̄ celebrasse in ptibus orientalibz · vbi post dñi passionē quatuor annis cathedrā tenuit sacerdotalem · Deinde vero accepit cathedraz antiochie vbi tres oraciones ad missam adiecit · In p̄mordio ergo nascētis ecclesie missa aliter dicebat̄ q̄ modo · sic in · vj · sub ti · pte de pasceue dicet̄ · Sequenti vero tpe epla tantū et euangelio recitatis missa celebrabat̄ · Subsequent̄ celestinus pp̄ instituit introitū ad missam cātari · put sub introitu dicet̄ · Cetera diuersis tpibus ab aplis et a gelasio · celestino · gregorio · et alijs diuersis patribus leguntur adiecta put xp̄iane religionis cultu crescēte · visa sūt decenci9 conuenire · de hoc dicet̄ in plemio scde ptis · In canone legitur · q̄ iacob frater dñi eps ihrosolimitan9 et basilius eps cesarienſis · addiderūt nobis in scripturis ordinē celebrādi missam · Item iste iacob alphei dicitur · primus inter aplos missam celebrasse · Nam ꝓpter excellenciā sanctitatis eius aplī hunc sibi fecerūt honorē · vt post dñi ascensionem primus inter eos missam hierosolomis celebraret · etiam primusq̄ esset in epum ordinatus · vel forte ideo dicit̄ p̄mus celebrasse · q̄ primus in pontificalibz eā dixisse p̄hibet̄ · Sic et petrus postmodū p̄mus in antiochia missaz celebrauit · et marcus in alexandria · Quidam autē pfidi heretici reprehendunt nos q̄ euangelia p particulas lacerata in missa legimus et q̄ primitiue misse vicz vltra dñicam oracionē aliquid supaddimus · scriptū namqꝫ est · Si quis apposuerit ad hec apponet sup illū deus

plagas scriptas in libro isto · et q; supra nouum testamentū · et p̄cepta apl̄oꝝ · alias mstitucōes et nouam doctrinā doctoꝝ mstituimus et seruamus contra illud qđ xp̄c ait · ¶ bene irritū fecistis mandatū dei vt vestram seruetis tradicionē · et alibi · ¶ Omnis plātacio quā non plantauit pater me⁹ celestis eradicabit̄ · ¶ et aplūs doctris varijs et pegrims nolite abduci · ¶ Iter̄ fundamētū aliud nemo p̄t ponē p̄ter id qđ positū est qđ est xp̄c ¶ dicūt ecīa q; ecclia xp̄i nec missaz nec matutinas cantauit nec xp̄c · nec apli eam mstituerūt nec m tpe apl̄oꝝ cantata fuit · nec nomen misse tūc m mūdo audiebat̄ · nec scriptū iuemebat̄ · sed id q.đ missa repzesentat ab euāgelistis cena vocat̄ nec ecclesia in p̄ncipio · nec apli cum musicali organo nec alta nec dulci voce eam cantabāt · reprhenden tes nos q; hec agim⁹ et quia nocturnos et alias canonicas horas dicimus falso conē nos mducentes illud amos ꝓphe · ¶ conuertā festiuitates vestras in luctū et omnia cātica vestra in planctū et illud ꝓphēticū · ¶ Auditū sermones tuos · et non faciunt eos · quia in canticū oris sui vertūt eos · et auaricīa sequit̄ cor eoꝝ · et est illis q̄si carmen musicū qđ suaui dulciq; sono camt̄ · ¶ Horū tamē error aptissime ostendit̄ ex hijs que in ꝓhemio · v ptis dicent̄ · ¶ Rursus in primitiua ecclia diuina misteria hebraice celebrabātur · sed tpe adriani primi impatoris grece in oriēt̄ali ecclīa xp̄ianorum primo celebrari ceperūt · ¶ Porro misse officium tam prouida repetit̄ ordinacīoē dispositū vt que p xp̄m et in xp̄m ex quo de celo descendit vsq; dum in celum ascendit gesta sūt · magna ex pte contineat · et ea tam verbis q̄ figms āmirabili quadā specie repsentat · ¶ Ipsū aūt officiū in q̄tuor ostistit vicz in psonis · in opibz · in verbis et rebz · ¶ Personaꝝ tres sūt ordines scz · celebrātes · mistrantes · et circunstantes · ¶ Operꝝ quoq; tres sunt species · vicz gestus · actus · et motus · ¶ Verboꝝ eciam tres sūt diuersitates · scz oracōes modulaciones · et lectiones · ¶ Rerum siū tres sunt maneries · scz ornamenta · instrumēta · et elemēta ¶ Siquidem hec omnia plena sūt diuinis misterijs sicut in ꝓhemio libri dictū fuit · ¶ Pane olim templum erat in duas ptes interposito velo diuisuz pars prior vocabat̄ sancta interior vero sancta sanctoꝝ · ¶ Quicquid ergo in officio misse ante secretam agit̄ quasi in ede priori est · quod aut̄ in secreta agitur intra sancta sanctoꝝ est · ¶ Erant igit̄ intra sancta sanctoꝝ ara incensi · arca testamenti tabula super arcam ꝓpiatorij in prima pte sibi · de ecclesia · et de altari dictū est · ¶ et in exodo · habet̄ vt supra tabulā duo cherubim glorie · mutuo vultu sese respicientia · ¶ Huc intrabat solus pontifex semel in anno habens nomina patrū in racionali · et sup humerali scripta ferens sanguinem et carbones · quos omnes cum timiamate in thuribulo orans ponebat · donec fum⁹ eum obūbraret · deinde tabulā et aram sanguine aspergebat · post exibat ad populum et vestes lauabat · non enī iudicabatur mundus ante vesperaz post imolacionem vituli rufi · hec olim signa fuerunt · sed recesserunt postq̄ figmficata venerunt · ¶ Si quidem prior edes figmficat presentem ecclesiā sancta sanctorum celum · pontifex xp̄m · sanguis passionem · carbones caritatē cristi · thuribulum carnem ipsius · thus crematum p̄ces deoziferatoria coortes celi · arca xp̄i humanitatem · tabula deum patrē · duo cherubim duo testamenta · que sese admuicem respiciūt · quia cōcordant · vestis q̄ lauaz hominē · vespera hominis vestem figmficat · ¶ Conferas ergo que olim fiebāt et que xp̄c egit · et respice quomodo minister ecclesie illa in officio misse repsentat et agit · quid ecīa hec figmficent · sub canone misse m p̄ncipijs cuiuslibet particule illius tangeē · ¶ Per arcam quoq; cristi humilitas mtelligit̄ · a qua nobis per ipsius misericordiam omne bonum aduenit · ¶ et nota q; sic in exo · ca · xxv · et · xxxvij · legit̄ · Factum est super arcam ꝓpiatorium aureū id est tabula aurea eiusdem longitudinis et latitudinis · cui⁹ et arca · vt eam tegere sufficeret et hoc dicebat̄ oraculū quia dominus de loco illo responsa dabat orantibus · ¶ Dicebatur eciam ꝓpiatoriū · quia exemplū loquens dominus ꝓpiabatur populo · vel quia die ꝓpiacionis dicebāt gloriam domini semper ibi descendere et inde tabernaculū siue locus sup posteriori pte altaris collocatus · in quo cristus ꝓpiacio nostra · id est hostia cōsecrata seruatur hodie ꝓpiatorium nuncapatur · ex vtraq; vero parte oraculi scz in duobus angulis anteriorib; positi sunt duo cherubim aurei · qui sunt secundū iosephum duo animalia volatilia habencia figuram · que a nullo hominum est mspecta · hec dicit moyses · se in dei sede cōsperisse figurata · Unde cherub alterū inspiciebat versis tamen vultibus in ꝓpiatorium · duabusq; alis ex opposito expansis · et mutuo se tangentibz velabant oraculū siue tegebāt ꝓpiatoriū · ¶ Siquidē p ꝓpiatoriū incarnatus dominus figuratur · de quo iohannes · ¶ Ipse est ꝓpiacio pro peccatis nostris duo cherubim duo sunt testamenta · scz vetus et nouum · dum ergo illa non discrepant · sed misteriū incarnacionis xp̄i concorditer narrant · illud ꝓphetando istud asseruando · in propiatoriū vultum siue intencionis dirigunt et se mutuo respiciunt · ¶ Rursus tria sunt ecclesie sacrificia que in veteri testamento per propiatorium thuribulum · et altare figmficata sunt vicz sacrificiū penitencie iusticie · et eukaristie · ¶ De p̄mo sacrificiū deo spiritus contribulatus · ¶ De secūdo · tunc acceptabis sacrificiū iusticie · ¶ De tercio · tibi sacrificabo hostiam laudis · sup altare scz corpis caro mactat̄ per contricionē inter thuribulū scz cordis thus adoletur · per deuocionez ad ꝓpiatorium scz dei patris sanguis inferē p redempcione · ¶ Hec quis tria sacrificia sacerdos offert in missa · primuz in confessione · secūm in prefacione · tercium in actione ¶ Iam hec tria sūt que secūm ꝓphetam deus respicit in homīe et requiriē ab homine diligē misericordiam · facere iudiciū et sollicite ambulare cū deo

Diligat ergo misericordiaz·qui vult offerre sacrificium penitencie·faciet iudiciū·qui vult offerre sacrificiū iusticie ·cum deo sollicitus ambulet·qui vult offerre sacrificiū eukaristie· hinc ē q̄ ait bēus bernhardꝰ· Fratres mei immolātes hostiam laudis iungamꝰ verbis sensum· sēsui affectum·affectui exultacionē·exultacioi maturitatē maturitati hūilitatē hūilitati libertatē Celebraturus ḡ missam offerat altissimo sacrificiū illud de quop̄s·ait· Sacrificiū deo spūs cōtribulatus et alibi immola deo sacrificiū laudis ⁊c· Et aplūs· Exhibete mihi corpa vestra hostiā vuentē sanctā deo placentē vt sit rōnabile obsequiū vestrū mortificātes in altare cordis mēbra vestra que sunt sup terram·vicz in mundiciam libidinē· ocupiscenciam malam·et auariciā·quatenus mundo corde et casto corpe sacrificetis dño w semetipsos· In sacramento autē corpis xp̄i sc̄dm augꝰ· nil a bono magis nil a malo minus p̄ficitur sacerdote·dūmodo ille cum ceteris in arca cōsistat·et formam obseruet traditam a colūba· quia nō in merito sacerdotis sed in verbo conficitur creatoris· Aurum em̄ eque verū est in arca furis sicut in thesauro regis· Vnde caiphas pontifex persecutor vnius et verissimi sacerdotis quāuis ipe verax non esset qđ dedit·tamē verum fuit·si non suū dedit sed dei idest in forma ecclesie·ꝯ ergo sacerdotis iniquitas impedit effectuz sacramēti sicut nec medici infirmitas virtutē impedit medicine· Quāuis igit̄ opus operans aliquando fit immundum·opus tamē opatum semp est mundū sed sicut omnia sunt munda mūdis· sic omnia sūt immunda·immundis·malus ergo cum vitam accipit mortē incurrit·sic econtra bonus cum mortē sustinet vitā acquirit· Nam qui manducat indigne iudicium sibi manducat·quid vero de talibus ait ꝑpheta· Maledicam benedictionibus vestris· et gregorius· Benedictio eoꝝ vertitur in maledictionem ·et oracio in peccatū de p̄cisis ab ecclesia non tolleratis seu notoriis intelligit̄·quorum benedictio ānetum ad ipsos maledictio reputatur·quomā sc̄dm augustinū·mali inquantū in eis est dicunt̄ sacramenta polluere cum tam̄ illa p̄maneant impolluta·sunt em̄ bonis ad premiuz reprobis ad iudiciū·Vnde augꝰ spiritualis virtus sacramēti vt lux pura ab illummādis excipitur ad salutē·sed per immundos ministros quasi per canale ēnsiens non coinquinat̄· Arnaldiste tamen pfidi hæretici dicunt·nusq̄z legi q̄ immundis et luxuriosis ministris xp̄e sponsā suam ecclesiam traderet custodiendā·vel potestatē sacrorum ministeriorum pagere vel claues regni·vel potestatem ligandi et soluendi·quia illi nō soli vt ait greḡ·et iusti in hac carne positi potestatem habent ligandi atq̄z soluendi sicut apostoli qui vitam vel fidem illorum cum eorum doctrina tenent·Vnde vt dicunt a talibus sacramēta prestita nec valent nec ꝑficiunt ad salutē· Legitur enim in libro numeri ·quicq̄d tetigerit immūdus immundum faciet· Et xp̄c non potest arbor mala fructus bonos facere·et dauid·peccatori autem dixit deꝰ quare tu enarras iusticias meas·et tua·t·m·per·os tuū· Et apostolus·omnia munda mundis coinquinatis aūt et infidelibz michil est mūdum· Et greḡ·m pastorali libro primo ·c·x· Dum is qui displicet ad intercedendū mittitur· irati animꝰ ad deteriora ꝓuocatur· Item ibidē tercio·c·xij· Necesse est vt munda debeat esse manus que diluere sordes curat·ne tacta queq̄z ipa sordida deterius inquinet · Celebrat̄ aūt missa hora tercia sexta et nona · In tercia quia sc̄dm marcum·hora illa xp̄c crucem ascēdit·et linguis iudeorum crucifixus est clamāntium crucifige· et quia illa hora spūs sanctus sup apostolos in igneis linguis descēdit· In sexta quia in illa hora sc̄dum mathæum vere crucifixus·et immolatus est· et in nona·quia hora illa in cruce pendens emisit spūm· Thelesphorus papa statuit vt missa ante horam tercia non dicat̄ quod de publicis et popularibz missis intelligendū est quia sicut augꝰ· ait· Non deberet in publico fieri·ne p̄sus a publicis que hora tercia dicunt̄ retrahatur· Cantat̄ aūt diebus dominicis et festiuis hora tercia· In ꝑfestis hora sexta· In quadragesima hora nona et ecia ex institucione pelagij pape·et aliorū in diebus ieiuniorum non tamen omniū· In sabatis vero ieiuniorꝝ quatuor temporꝝ· sero potest celebrari ꝓpter ordines sacros qui ad dominicā sequentem p̄tinere noscunt̄· Sed quia missa in ieiunio dici debet·et ideo ne minus ieiunent ·post vesperas inchoat̄·et sic vsqz ad noctem ieiuniū protelat̄ de quo in vj·p̄te sub sabbato paschali dicetur· Quod vero missa quandoq̄z sūmo mane cātatur ex ꝯsuetudine non ex ordine est· Leo tamē papa di luculo siue prima diei p̄te ad missam īmbat·nescio an necessitate·an racioē·an sola vsus apostolici potestate vel de peculiari missa intelligendum est·qui autē necessitate p̄emunt terciam aut offerunt post sextam·aut nonam diuino amore·nevicz eis dies absq̄z sacrificio p̄tereat excusari possunt cum discipulis qui euellebāt spicas in sabbato ·et cum dauid qui cōmedebat panes ꝓpoficionis·vel quia in missa fit memoria passionis mortis·sepulture·resurrectionis·et ascensionis·ideo cantat̄ tot variis horis· In tercia in memoriam passionis et ascensionis· Post sextam in memoriā mortis· Post nonam in memoriam sepulture· In mane in memoriā forte resurrectionis· Asserunt eciam quidam dominū in medicullio horarum crucifixum ·et ideo nunc hanc·nunc illam horam positam· Vnde ecclesia inter vnam horam et alterā celebrat missam· In die autē natalis domini prima missa de nocte cātatur · ꝓut sub ipō festo dicetur· Ceterum si in quadragesima occurrunt duo officia quos dies duplices vocamꝰ missa de festo dicit̄ in tercia et absq̄z genuflectione·officiū vero de ieiunio dicit̄ in nona et cum genuflectione· Tempe eciam aduentus debet missa in sanctoꝝ festiuitatibz hora tercia celebrari · Vnde nullus debet eadem die plures

missas celebrare regulariter · quia cristus solus passus fuit · et valde felix est qui ecia vna digne potest celebrare · nec potest quis duas missas cu vno vel vnam cum duobus sacrificijs celebrare · ¶ sub vno tam canone possunt plures hostie cōfici · ¶ am et pspiter debet semp hostiam p infirmis habere paratam · ¶ potest quoq; sacerdos vnaz missam cum sacrificio · et aliam siccam celebrare · ¶ Missa sicca dicit̄ · quoniam si sacerdos nō potest conficere · quia forte iam celebrauit · vel ob aliaz causam potest accepta stola epistolā et euangelium legere · et dicere oracionē dominicā et dare benedictionē quimmo si ex deuocione non ex sup sticione velit totum officium misse sine sacrificio dicere · accipiat oēs vestes sacerdotales et missam suo ordine celebret vsq; ad finem offert̄ de dimittens secretam · que ad sacrificiū pertinet · prefacionem vero dicere potest · licz in ea videantur angeli inuocari ad ofectionem corporis et sanguinis cristi · de canone vero nihil dicat · sed oraciones dominicam non ptermittat · et que ibi sequunt̄ sub silencio dicenda non dicat · calicē vt hostiam non habeat · nec de hijs que super calicē seu eukaristiā dicunt̄ · vel fiunt aliquid dicat vel faciat · potest ecia dicere pax domini sit semp nō et exinde misse officiū suo ordine pagat · melius est tamen talia omittere · ¶ Verum quida incipiunt missaz de die celebrātes illā suo ordine vsq; ad offerendam · postea incipiunt aliam missam et eam cantāt vsq; ad eundē locum · et idem faciūt pluries si volunt · et incepta missa viuoz incipiunt quādoq; missam mortuoz eam psequentes vsq; ad eundē locū · et exinde procedētes dicunt tot secretellas quot missas inceperūt semel tam canonem dicentes et consecrantes · et in fine tot oraciones dicūt quot officia misse inceperūt sed hoc tanq̄ detestabile reprobamus · ¶ potest tam sacerdos quādoq; plures missas vna die celebrare · ¶ primo in festo natalis domini · sicut in septima pte sub illo festo dicet̄ · ¶ secundo vbi necessitas exigit puta si quis moriat̄ · ¶ oncilium tamen carthaginense dicit · q; si epus vel alius post terciam obierit · cōmemoracio solis orōibus faciendā e fine missa · ¶ tercio causa honestatis vt si aliq̄ magna persona supueniens velit missam audire · ¶ quarto sēm quosda causa vtilitatis puta pter peregrinos · pter hospites · pter cōmeantes · pter infirmos pter sponsos et pter raritatē clericorum · et pauptatem ecclesiaz · sacerdotes pprios non habencium · ¶ quinto vt dixit ricardus epus cremonensis · in mitrali · cum due festiuitates occurrūt · possunt ecia tres celebrari · tum q; hoc fit licite in natali tum quia xpi passio tripta ta est ¶ passus est em̄ inguis in sultanciū mambz vberanciuz et clauis crucifigenciū · ¶ ipse ecia est a patriarchis gestibz imolatus applētis verbis sacrificatus · a patre et a seipso realiter oblatus ¶ perto pari racione · si in die ieunij occurrit aliquot solenne · festū · potest vnā de festo et aliam de ieunio celebrare · si alius presbiter non assit ·

Legitur ecia q; leo papa sepe sepcies · et aliquā do nonies in eadē die missam celebrauit · ¶ sacerdos tamen aliam missam in eadē die celebratur̄ in vltima tantū missa pfusionem sumat · quomā si in pma sumeret ieunus non esset · et sic alia missa impediret̄ · alias aūt quocies celebrat · toties corpus xpi et ecia perfusionē sumat · ¶ sed nunquid pransus conficit · ¶ respondeo sic licz hoc facere non debeat · non em̄ ieunū est de substācia ut in canone innuit aug̃ · alias dominus nō confecisset · magister tñ hugucio dicit otra · ¶ sane pristis temporibz hereticis pullulantibz et trinitatem impugnantibz ex institucione alicui magistri caroli rogatu bonifacij archiepi maguntini statuentis · ¶ prima feria missa de trinitate dicebatur · ¶ secunda feria de sapiencia · ¶ tercia feria de spū sancto · ¶ quarta feria de caritate · ¶ quinta de angelis · ¶ sexta de cruce · ¶ septima de beata virgie · ¶ causa vero illa cessante illud cessauit · et dominicali officio ordiato statutū fuit vt prima feria sinz haberet officiū · scz de trinitate · ¶ sēda de angelis quia tunc primo creati sunt in bonis gratuitis · tūc em̄ lux diuisa fuit a tenebris idest boni angeli a malis q; tunc ceciderūt mali · boni vero cōfirmati sunt · ¶ in prima vero feria creati fuerunt angeli in bonis naturalibz · ¶ cantat̄ ecia in secunda feria p defunctis vt illis adhibeam̄ suffragia angelorum · et quia vt dicunt quidā · ¶ in prima feria refrigeriū · habēt illi qui sūt in purgatorio · ¶ et statim in secūda feria redeūt ad penas et laborē quare vt eoz subueniat̄ laboribz missa p illis in sēda feria celebrat̄ · ¶ in tercia feria p peccatis · ¶ in quarta pro pace · ¶ in quinta pro tribulatōe · vel in tercia feria debet repeti intro itus misse de dominica · ¶ institutū ecia fuit vt in quarta feria ieunaret̄ · et illa simliter die debet missa de domica dici nisi festiuitas impediat · ¶ in quinta feria debet similiter repeti officiū dominice introitus · epistola et euangeliū · quia dies iouis dicit̄ cognata dominice diei p̄ut dicet̄ subti · de accessu ponti · ad al · ¶ in sexta feria de cruce illa em̄ dies appropriat̄ xpo et cruci · quia ipe in ea mori et crucifigi voluit p salute humani generis · ¶ in septima feria de beata virgine qō inicium habuit quoniam olim in quadā ecclesia ciuitatis constantinopolis erat imago beate virginis coram qua dependebat velū quod totam velabat imaginē · sed hoc velū in sexta feria post vespas recedebat ab imagine nullo mouēte solo dei miraculo · quasi deferret̄ in celum · vt ad plenū posset imago a populo prospici · celebratis vero in vespis in sabbato descēdebat ipsum velum ante eandem yconaz siue imaginē et ibi manebat vsq; ad sextam feriā · ¶ hoc viso miraculo sanctitū est · vt semper illa feria de beata virgine cātaretur · ¶ Alia ecia racio est quia dominо crucifixo et mortuo et discipulis fugientibz · et de resurrectione desperantibus in ea sola tota fides in sabbato illo remansit scebat em̄ quemō portauerat eum sine labore et peperat sine dolore · et ideo certa erat ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

q̄ filius dei esset et a mortuis die tercia resurgē debebat· Et hec est racio quare dies sabbati magis quaz alia dies beate marie appropriaē· Tercia racio est quia dies sabbati est ianua et introitus ad dominicā diem· Vnde cum sumus in sabbato·sumus iuxta dominicā diem·dies autem dominica est dies requiei· et figmficat vitā eternam Vnde cum sumus in gracia domine nostre sumus quasi in ianua paradisi·quia igitur ipa est nobis porta ad regnum celoz· qđ per diem dominicā figuratur ·Ideo de illa solennizamus in septima feria que diem dominicam precedit· Quarto vt solennitas matris solennitati filij cōtinuetur· Quinto vt festiuiꝰ agatur in die in qua deus ab omni ope requieuit·Notandum ecīā est q̄ in misse officio vbi x̄pi passio repzesentaē tribus linguarum generibus vtimur scz greca hebraica et latina·ad figmficandū q̄ his tribz linguis scriptus est titulus crucis x̄pi·iohis·xix·et ad designandum q̄ omnis lingua que per hāc triplicem intelligitur deum laudare et cōfiteri debet·quia dominꝰ noster ihūs x̄pc in gloria est dei patris Licet eñ multa sint genera linguaz iste tamen sunt principales·hebrea ꝓpter legez et quia est mater aliarū·greca propter sapienciam· latina ꝓpter nobilitatem et romani imperij dominum· verba latina sunt epistole·euangelia·oraciones et cantus· greca sunt kyrieleison cristeleison et imas·hebraica sūt alleluia·amē·sabaoth·et osanna·Vnde et in missa romam pōtificis in p̄cipuis solennitatibus legitur euangelīū et epistola nō solum in latino·vez̄ eciam in greco· ad designādum cōiunctionem vtriusq̄ populi sub vna fide siue q̄ ecclesia constat non solū ex latinis·verum ecīā ex grecis·et videm vj·pte sub ti·de pasce·

Sed queritur vtz̄ sacerdos minus q̄ duobus presentibus debet celebrare missam· Et videtur q̄ non·statuit nanq̄ sother papa·vt nullꝰ missarum solemnia celebrare p̄sumat·nisi duobus presentibus sibiq̄ respondentibus ipe tercius habeatur· Cum eñ ipse p̄spiter dicat dominꝰ vobiscū et in secreta dicit·orate ꝓ me·conuenit vt ipius salutacionī a pluribus respondeaē·Verum aliud est necessitatis articulus in quo potest vno solo presēte celebrare·et aliud religionis contemptus·Pie quoq̄ credendum est et sacris autēticis comprobaē q̄ angeli dei comites assistunt orantibus·iuxta illud ꝓphēticū·In conspectu angelorum psallam tibi·Et angelꝰ ad thobiā·Quando orabas cum lacrimis obtuli oracionē tuam domino·sed et in canone misse continet·Supplices te rogamus omnipotens deus·iube hec perferri per manꝰ sancti angeli tui in sublime altare tuū Preterea quilibet homo habet suū ꝓprium angelum ad custodiam·Vnde dominꝰ in euangelio loquens de puulis ait·Angeli eorum semp vident faciem patris· Illos igitur habemꝰ in oracione pticipes ·quos habebimus in glorificacione consortes·Solus tamen presbiter non potest duinum officium absq̄ ministri suffragio celebrare

ꝓut in constitucione alexandri cauetur·Canon quoq̄ tholeatanī concilij· statuit vt vbi x̄pis vl̄ loci siue cleri copia sufficiaē habeat quisq̄ deo sacrificans post se vicim solamimis aduitorem· vt si ex aliquo casu ille qui ad officia impleturus accedit turbatus vel ad terrā illisus fuerit a tergo semp habeat qui eius vicē intrepide assequatur siquidem copia temporis suffragatur·si non fuerit guerra loci·si eccl̄ia sit diues cleri·si sit ibi copia clericoz̄ Generaliter autem dicendum est q̄ illa est legittima missa·in qua sūt·sacerdos respondens·offerens·atq̄ communicans·Sicut ipsa precum compositio euidenti racione demonstrat· Introitus ad chorum ꝓphetaz̄ respicit quomodo sc̄m augustinū·Moyses minister fuit veteris testamenti·ꝓphete ministri noui· kyrieleyson·ad eos respicit ꝓphetas·qui circa dominī aduentum erant de quibus fuerūt zacharias·et iohannes baptista filius eius· Gloria in excelsis ad cetum respicit angelorum· gaudiū natiuitatis domini pastoribz annunciacium· Prima collecta respicit ad hoc quod dominus circa annū duodecimum agebat· quando scz ascendens hierosolimam sedebat inter doctores audiens et interrogans· Epistola ad iohannis p̄dicacionem ptinet Responsorium et benuolencīā apl̄orum respicit scz quomō a domino vocati secuti sunt eū· Alleluia ad leticiam mentis eoz̄ pertinet·quam habebant de ꝓmissionibus eius vel de miraculis que per eum vel p nomen eius fiebant · Euangelium respicit tempus a sua p̄dicacione vsq̄ ad p̄dictū tempus· Quod vero deinceps et in misse officio agitur ·ad illud respicit tempꝰ quod est a dñica quando pueri obuiauerūt ei vsq̄ ad diem ascensionis eius siue p̄tecostes· Oracio vero secrete vsq̄ nobis quoq̄ peccatoribus·designat illā oracionem quā ihesus in mōte oliueti exercebat. quod autem postea agit̄ figmficat tempꝰ illud quo dominus in sepulchro iacuit· Quando vero panis in vinum mittit̄· animam dei ad corꝑ redire demonstraē· salutacio sequēs figmficat salutaciones postea discipulis a x̄po factas·Fractio oblate figmficat fractionem panis factam a domino discipulis in emaus·Hec plenius in suis locis dicentur· De missa ꝓ mortuis et ipsoz̄ officio in vij·pte dicetur· Ad hec missa non nisi in sacratis deo locis·i·in tabernaculis diuinis precibus a pontificibus deliputis·absq̄ magna necessitate dici debet·Non ergo in ꝓphanis domibus absq̄ episcopi licencia·quia sanctius est missam non cantare vel non audire quam in locis in quibus hoc fieri non oportet·Vnde scriptum est·vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris sed in omni loco quē elegerit dñs deus tuus· de hoc diceē m̄ ptolemio ·v·partis Potest autem esse necessitas vt dicaē in naui vel in exercitu sub papiliōe siue sub diuo si illud habere non possit ·sed tūc cum tabula seu altari viatico· Presbiter autē non debet missam celebrare sine licēcia episcopi in altari in quo episcopꝰ

ea die celebrauit · ¶ Sixtus tamen papa· statuit missam non nisi sup altare celebrari· Felix tamē papa primus statuit sup memorias martiz missas celebrari· Bonifacius papa scūs statuit vt in misse celebracione clerici a laicis sint diuisi ¶ Marcius papa statuit missam alta voce cantari· Virgilius papa statuit eam in ecclesia orientali pte dici· ¶ Illud quoq notandum est q̄ in missa representatur pugna et victoria sacerdotis contra hostem antiquū· processus ad hanc pugnam ponetur sub ti·de accessu ponti·ad altā·in fine· Arma vero et pugna sacerdotis posita sūt in p̄ bemio tercie ptis· Rursus missam quasi quoddam iudicium imitaē· Vnde et canon actio vocaē Est em̄ actio causa in iudicium deducta· In missa quidez causa nostra agit̄·oratorum est pretorium· deus iudex·dyabolus accusator·ministri testes· Sacūdos aduocat9 et defensor·hic est moyses·qui causā populi ad dominū allegabat·cui9 patrocinio delatoris fallacia ofutaē·et nostra innocencia cōprobatur et absoluitur ·et iudicis ira placatur·et per misericordiā culpa remittit̄ ¶ Ceterū missa dicit̄ misterium q̄ profertur et sacrificium quod offert̄ · Misse autem officiū in duas principaliter diuidit̄ partes viz in missaz catḧcumminorum·et missam fideliū· Missa catḧcumminorum est ab introitu vsq̄ post offertoriuz que missa ab emittendo dicitur·quoniam quādo sacerdos incipit consecrare eukaristiā·catḧcumini foris de ecclesia mittunt̄· Vnde antiquitus perlecto euāgelio diaconus suprā pulpitū acclamare solebat· Si quis catḧcummus adest exeat foris ꝓut dicit̄ in vi·pte sub quarta feria quarte domince quadragesime· q̄ ideo fiebat quoniam catḧcumini licet sint in fide instructi· nōdum tamē sunt renati siue baptizati·et ideo nōdum sūt de corpe ecclesie sicut nec iudei ·nec gentiles· quare sacris altaris misterijs interesse non debent·que non nisi babtizatis fidelibus cōmittuntur·nec thesauri ecclesie sūt inimicis ostendēdi· Vnde de quibusdā qui catḧcummoz et nōdum renatorū tipum seu figurā gerebant scriptum est· Ihesus autē non credebat se illis sciens quid in homīe esset· Vnde eciā in canone carthaginensis cōcilij dicit̄ q̄ nec gentilis nec hereticus nec iudeus prohibeaē ecclesiam ingredi et audire verbum dei vsq̄ ad finem misse catḧcumminorum nec eciā incestuosi· Missa vero fideliū est ab offertorio vsq̄ ad postcommunionē· Et dicit̄ missa illa a dimittēdo· quia ea expleta ad ꝓpria quisq̄ fidelis dimittit̄· Missa ergo aliquando est nomē collectionuz quia quandoq̄ missa vocaē quod est ab introitu vsq̄ ad offertoriū · Quandoq̄ quod est ab introitu vsq̄ ad ite missa est ·et hoc verius quia tunc hostia mittit̄· Quandoq̄ quod vsitacius est dicit̄ missa totum officiū ab introitu vsq̄ ad ite missa est siue inuocacio nc mis dei que fit a sacerdote sup altare quasi trāsmissa eo q̄ populus fidelis per ministeriū sacerdotis qui vice mediatoris inter deum et homīes idest xp̄i fungit̄ preces·supplicaciones·ac vota altissimo ēnfmitit· Quandoq̄ tantum officium quod sub silencio dicitur· Quandoq̄ solum verba illa quibus domi mecum conficiē corp9· Aliquando missa est nomē ꝓpriū· quia significat xp̄m qui missus est a p̄e in hunc mundum· Significat eciaz angelum qui mittitur vt per eius manus hostia offeraē in sublime altare domini· Ipsum ergo sacrificiū idest hostia vocaē missa quasi transmissa ·prius siquidem a patre nobis vt scz esset nobiscum·postea a nobis patri vt intercedat et fit p nobis apud deum· Item transmissa· primo nobis a patre p incarnacionē cristi filij sui qui fuit miss9 celestis et postea patri a nobis per passionē eius·Simlit in sacramento transmissa primo nobis a patre p sanctificacionē· qua nobiscū esse incipit ·postea patri a nobis per oblacionez qua p nobis apud patrē intercedit hec em̄ missio seu legacio ·sola sufficiens et idonea est ad soluendas inter deum et homines inimicicias et offensas · Cum ergo diaconus in fine misse dicit· ite missa est idem est si dicat·redite ad ꝓpria vel sequimini xp̄m·quia missa siue oblata est hostia saluatoris pro nobis ad deum patrem placandū· Potest eciā et aliter missa dividi in quatuor ptes secundū apostolum prima ad titum·ij· et habeē eciam in canone concilij toletan̄·scz in obsecraciones ·oraciones ·postulaciōes·et laudes ·siue graciaz actiones·quorum verboz expoicio ·in quinta pte sub tercia ponet̄ ¶ Pars prima ꝓtendit̄ ab introitu vsq̄ ad offertorium·et dicit̄ obsecraciones·i· precaciones·que scz fiunt priusq̄ species incipiāt benedici· Secunda vsq̄ ad finem dominice oōnis ibi viz libera nos quesum9 domine aē· Tercia vsq̄ ad cōmunionem viz scdum augustinum oraciones quas episcopus dicit post communionē·

Quarta vsq̄ in finem scz secundū augustinuz· quādo post ite missa est·vel bñdicamus domino populus respondet deo gracias· Secundum alios vero prima pars protendit̄ ab introitu vsq̄ ad Te igitur· Secunda vsq̄ ad Orem9 preceptis salu·aē Tercia vsq̄ ad collectas· Quarta vsq̄ ad ite missa est·Rursus quia quinq̄ fuerūt sanguinis xp̄i effusiones·ideo misse officium ab offertorio in antea in quinq̄ subdividit̄ partes vt ibi dicetur·Sed et quia in sola cruce eciaz quinaria fuit sanguinis effusio· Ideo et solus canon subdividit̄ in quinq̄ ptes· Prima vsq̄·qui pridie· Secunda vsq̄ ad memente· Tercia vsq̄ ad·preceptis· Quarta vsq̄ ad embolismū· Quinta vsq̄ ad collectas·

¶ De·v·profis q̄s pontifex celebrat9 dicit·

Celebraturus pontifex missaz solemnia quosdam psalmos et oraciones ex institucione celestini primi· premittit quos interim dum caligis et sandaliis ornatur dicit scdm exhortacionē psalmiste dicentis· Preoccupemus faciem eius in confessione et in psalmis iubilate ei· Hoc psalmi sūt quinq̄ vicz Quam dilecta tabernacula· Benedixisti· Iudica

Credidi et. De profundis. vt quicquid immundū quinq; sensuum transgressione cōmisit. v. psalmorum oratione detergat. Quedam enī continētur in quolibet ipsoꝝ que recte cōueniunt celebraturis altaris misteriū et eukaristie sacramentum. Orationes vero quas adicit manifeste pertinent ad impetrandū cordis et corporis mundiciam et mummen. Rursus ideo dicit. Quam dilecta et alios psalmos vt in cristo cuius typum gerit virtutum plenitudo noteē. Et nota q; religiosus secundum ordinis sui ꝓfessionem discalceatus incedens missam celebraturus se calceat er precepto apostoli dicētis ad epb. State calceati pedes in ꝓparacione euangelij pacis. Nempe per calciamenta que fiunt de pellibus animalium mortuorum et calcant terrā et sunt clausa desubter et aperta desup figmificatur q; sacerdos debet esse mortuus mundo. et debet habere cor clausum ad terrena. et ipsa tanq; lubrica calcare et vilipendere. et aptum ad respiciendū et desiderandum celestia.

De capitis opificione et manuum lotione.

Caligis et sandaliis ipositis pontifex et sacerdos caput pectinat manus et faciez lauat. Nam et legalis sacerdos sacrificaturꝰ lotis prius manibus ac pedibus induebat manastasim. cuius loco hodie sandalia habent. ꝓut dictum est sub tercia pte sub ti. de legalibus indumentis. Pectinat igitē caput et faciem lauat. Primo exemplo marie q̄ futuram xp̄i passionē figurans vnxit oleo caput eius. et enim in misse officio xp̄i passio representatur. Secōo ex mandato domini dicentis in matheo. Tu autez cum ieiunas vnge caput tuum et faciem tuam laua. per hoc figmificans q; in sanctis opibus nostris omnem fictionez et simulacionem a nobis ammouere debemꝰ. Tercio pectinatur caput. Nam p capillos superflue cogitacōnes et cura terrene sollicitudinis. per caput mēs et intencio que cunctis anime actibz sicut caput ceteris membris supeminet figmificanē. Congrue igitur pectine capilli complananē et ordinanē et euulsi sepantur ad notandum q; tunc specialiter mores componere et superfluas cogitacōes a se repellere debet. iuxē illud ꝓpheticū. Auferte malum cogitacionum vestraꝝ. atq; mens ipsius prima discrecio e seperari. quietari et purgari a terrenis sollicitudinibus et virtutibz ornari debet. Pecten enī ꝓpter ordinatam in scissionibus diuisionem. discrecionem figmificat qua intencio aīe adornaē sicut capilli capitis pectie adornantur. Manus quoq; lauat ꝓpter reuerenciā tāti sacramenti quatenus ad illud ptractandum mundissimus accedat. Vnde gregorius in pastorali. i. c. xij. Necesse est vt munda studeat esse manꝰ que diluere sordes curat. Corporaliter igitē lauat manus vt spūaliter mundet actus. iuxē illud pś. Lauabo inter innocentes manus meas aē. ne quasi illotis manibus ad mensam puerire videatur nō q; lutum manuū diuina sacramenta contaminet.

Sed si quis indigne manducat et bibit. iudicium sibi manducat et bibit. Vnde et in euāgelio matthei. Non lotis manibus manducare non coinquinat hominem que vero de ore ꝓcedunt. et de ore exeunt. vicz cogitacōes male. homicidia et adulteria aē. huiusmodi et hec sunt que inquinant hominem. Sollicite ergo satagendū est vt non tam exteriora manuū quam interiora menciū inquinamenta purgentur. Manuum autez locio a lege sumpsit exordium vt p̄missum est. Legitur eciam exo. xxx. xxxviij. et. xl. c. q; moyses fecit labrum eneum de speculis mulieꝝ in quo lauabāt se sacerdotes. in ingressu tabernaculi testimonij et quando accessuri erant ad altare. Siquidez in labeo eneo sonoro figmificaē confessio. In altari aureo mentis amaritudo. In speculis mulierum vite sanctorum ꝑsideracio. Sacerdos ergo prius q; ad altare veniat per confessionem siue lacrimis penitēcie se abluat per mentis amaritudinē se purget. per consideracionem vite sanctoꝝ se informet. De primo ysa. ij. Lundamini qui fertis vasa domini. De secundo prima corinth. vj. Expurgate vetus fermentum. aē. De tercio hebre ij. habentes impositam nubem deponamus omne pondus et circunstans nos peccatū vt sit in numero innocentū audacter dicēcium. Judica me domine quoniaz e. in imo. aē. Et ita. Lauabo mē inno. ma. me. et cir. a. t. Deinde manus lotas manutergio tergit quia post lacrimas cōtricionis peccata abhorrere et abolere per opera satisfactionum debet lumen quidem per laborem ac candorem ꝓducitur et penitentes per satisfactionē ad ꝓpetuam glorificacionē. Crinium igitē manuū et faciei ornamenta non sint voluptatis oblectamenta. sed in figuram a domino sacerdotibus legis inuncta.

De aque benedicte asperſione.

Sacerdos in dñicis diebus celebraturus alba et stola parata prius q; planetam induat. vt liberius vacare possit aquā ex institucione alexandri pape primi benedicit altare ecclesiam et populum. aqua benedicta conspergit vt omnis spirituū inmundorum spurticia tam de habitaculo quam de cordibz fidelium ꝓpellatur. hec enī virtus aque exorcizate inest. Et eciam quia nouus xp̄ianoꝝ populus baptismatis sacramēto renatus ita misterio aque. lota renatorum corpora inuit siē sanguis agni a pristo populo ad repellendū percussorem in postibus ponebaē. Vnde in canone alexandri ita legitur aquam sale aspsam populis benedicimꝰ vt ea cuncti asperſi sanctificentur et purificenē quod et omnibus sacerdotibus faciendum esse. mandamus. Nam si cinis vitule aspsus populū sanctificabat atq; mūdabat scz a vemalibz multomagis aqua sale aspsa diuinis q; precibus sacrata populuz sanctificat atq; mundat a vemalibz et si sale aspsa per heliseum sterilitas aque sanata est. quantomagis diuinis precibus sacratus sal sterilitatē rerum aufert humanarum

et coinquinatos sanctificat et purgat · et cetera bona multiplicat · et insidias diaboli auertit · et a fantasmatis versucijs homines defendit · Rursus tunc sacerdos in tus tabernaculum aspergit · dum dei misericordiam petit · Cipr̃ianus quoq; papa ait q; ideo homines aqua benedicta aspergunt · q; valet ad sanctificacionē · Vnde scriptura per ezechielem dicit · Aspergam super vos aquam mundā · et mundabimini ab omnibz immūdicijs vestris · et dabo vobis cor nouum et spūm nouum in vobis · Item in numeris · qui tetigerit cadauer hominis siue humane anime mortis cām̃ i dest a morte cadens et ꝓpter hoc septem diebz fuerit immund9 aspgatur ex hac aqua die tercia et septima et sic mundabitur a peccato · Si enim asper sus die tercia non fuerit septima non poterit emundari · Item qui ex hac cōmixtione asper sus non fuerit polluet tabernaculū · i dest tanquā pollut9 non intrabit cum alijs tabernaculum · i seipsum que est pars tabernaculi domini i dest ecclesie et peribit ex israhel · Item qui aqua expiacionis non est aspersus imundus erit et manebit spurcicia eius sup eum · Et iterum purificabis leuitas circumspergens eos aqua purificacionis · et iterum aqua aspsionis purificacio est · Ex quibus apparet aspersionē aque instar salutaris lauacri obtinere · quidam tamen premissa referūt ad aquaz baptismi · Aqua igit̃ in memoriam baptismi omni dominica benedicit̃ · vt dicetur in vi · parte sub ascensione · preterq; in pascha et pentecosten · quia in sabbatis dominicas illas precedentibus benedictis fontibz ante crismatis infusionē aqua recipitur et ad aspergendū nos et domos reseruatur sicut in canone cautum habet̃ Ex aqua ergo benedicta nos et loca in significacionez baptismi aspergimus nec aspergimur vt rebaptizemur sed vt graciaz duim nonnis cum memoria baptismatis mucem9 · Et licet in dictis duabus dominicis aspergat̃ altare · non tam̃ tunc cantat̃ anti · Asperges me domine q̃ · quia tunc potius lugendum nobis est cum recolimus nos esse a xp̃o mūdatos · per sue supplicū passionis · iuxta illud treno · iij · Memoria memor ero et tabescet in me anima mea · In dominicis ergo diebus ante missam et magis altare tantum et totus popul9 aspergunt quāuis in nocturnis et vesperis omnia altaria vel saltem p̃cipua thuri ficentur · Circa quod considerandum q; huius aspersio alia racione fit super populuz et super altaria · quia em̃ conclusit deus omnes sub peccato saltem venali quia species in die cadit ust9 Idcirco ipse populus ecclesiam ingrediens duinis insistere intendens ipsa aqua sāctificata aspgitur · que valet ad quotidiana delenda · sicut in cinere vituli · in veteri testamēto secundū q; qui immundus erat ꝓhibebatur ecclesiā ingredi donec aqua lauaret̃ · Altare autem aspgitur propter reuerenciam sacramenti q̃ ibidem conficerandum est · vt inde omniū malignoz spirituū presencia arceatur · et quomā cristus per altare q̃d esse debet lapideum significatur secundum illud apostol · Petra autem erat xp̃c et fides nostra · de vno cristo et non de pluribus est · Idcirco vt signum signato respondeat vnco altari aspersio vniuersius aspergit̃ populus · quia ipse sol9 est qui tollit peccata mundi · Thurificacio vero quā doq; representat diffusionem diuersaz graciaz spiritualium et quomā gracia non solū in capite verum eciam in alijs subiectis capiti inuentur · Ideo cōuenienter post primum secundario alia altaria per que diuersi gradus sanctoz intelliguntur thurificari solet · Rursus thus in thuribulo cor igne oracionis accensū significat · quia ergo oracō nostra solum ad deum et xp̃m mediatorem nostrū debet principaliter applicari · ideo et altare et crucifixus thurificari solent · In paschali autem tempore ad aspergendū cantamus · vidi aquam · quod summit̃ de ezechiele cui dominus ostendit ciuitatem edificatam sup montē et vergentem ad austz in qua erat mirabile templum · Ciuitas ecclesia est de qua dicit̃ · Non potest abscondi ciuitas supra mōtem posita · Templum est corpus xp̃i de quo dicitur · soluite templum hoc et post triduū edi · illud · Aqua de templo egrediens fons est baptismi de latere cristi ꝓcedens · Sed cum fuerit in leuo lanceatus · cur hic dicit̃ · a latere dextro · Respondeo q; duo fūt latera xp̃i · scz dextrum et leuum · Dextrū est diuinitas et leuum humanitas · A latere igit̃ dextro exiuit · quia de diuina cristi natura spiritussancti aqua inuisibilis ꝓcedit qui aque inuisibili que de latere leuo i dest humanitate lanceata profluxit saluandi virtutē tribuit · Recte igit̃ in processione paschali cantamus in laudem fluminis huius cuius inundacione per mortem xp̃i reuiximus · Verum post octauam pentecostes cantatur in dominicis ad aspergendū anti · Asperges me domine · et quia a pascha usq; tunc intermittit̃ quia de fide passionis et humilitate baptismi ꝓphęta predixit · Porro aqua cum benedicitur sal admiscetur quod ab heliseo sumpsit exordiū · et fit hoc ad notandum q; populus per aquam intellectus vt sanctificari possit per sacerdotis officiū verbo dei imbuitur quoq; per salem significatur · Fit ter crux sup aquam et salem qua docetur populus sancte trinitati gracias pro sua erudicione atq; redempcione referre · Per aquam quoq; cōfessio per salem amaritudo significat̃ · ex qua mixtura gemin9 partus procedit · scz diuisio seu separacio delictoz et ortus virtutum ac bonoz operum · Sed quare prius sal benedicitur quaz aqua · Respōdeo · per sal intelligitur amaritudo penitencie · per aquā baptismus · quia ergo cordis cōtricio debet precedere absolucionē · et penitencia baptismū · ideo prius benedicit̃ sal quā aqua · Et nota quatuor esse genera aque benedicte · Prima in qua fit iudiciū purgacionis · que in vsu non est · Secunda aqua que sanctificat̃ in dedicatione ecclesie et altaris de quibz in prima pte dictum est sub ti · de conse · ecclesie et altaris

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Tercia est qua in ecclesijs aspergiñ de qua hic agitur. Quarta aqua baptismi. de qua dicetur in sexta parte sub sabbato sancto. et hac solebant homines aspergi postq̃m crismarentur. Et adhuc fit in quibusdam locis. sed hodie interdictum est. Putabant enim se iterum a peccatis huius aque asperione mundari. Cum tñ constet nullum bis baptizari posse. quia vero huius dignum trahit ad se minus dignum ideo si aqua non benedicta admisceatur benedicte efficitur benedicta.

De offitio seu introitu misse.

In introitu prima pars misse incipit. Sciendum autem. q̃ sancti patres et prophete antixpristi aduentum suspirãtes et preconantes. premiserunt desideria. opera. laudes et preces. que singula figurantur in missa. Introitus nanq̃ scilicet ipa antiphõ vaticinia prophetarum et sanctorum patrum. desiderium cum preconijs filij dei aduentum et incarnationem dei expectantium exprimit. In cuius rei signum. in prima dominica aduentus cantat ecclesia introitum Ad te leuaui. Chorus igitur psallentium clericorum. qui significat chorum prophetarum et multitudinem sanctorum xpristi aduentum expectancium. animam suam dilatat et introitum in iubilo cantat. quoniam. prophete. patriarche. reges. et sacerdotes. omnesq̃ fideles. aduentum xpristi cum desiderio expectabant clamantes et implorantes. Emitte agnum domine dominatorem terre. et cetera. Item. Veni domine et noli tardare. nã. hinc etiam ille Symeon iustus et senex bñdixit dicens. Nunc dimittis seruum tuum domine ẽm verbum tuum. nã. Quia viderunt oculi mei salutare tuum. nã. Et apostolus. Multi reges et prophete voluerunt videre que vos videtis. et non viderunt. etcetera. Ex eorum ergo persona cantatur introitus. per quos xpristus introiuit in mundum. Juxta illud apostoli. Et cum introduxit primogenitum in orbem terre. et adorent eum omnes angeli dei. Sequitur verficulus psalmisticus siue psalmus. qui visionem ad operacionem notat. Dicitur etiã versus quia per eum reuertimur ad introitum. significans opera et vaticinia. Consequenter ex institucione Damasi pape dicitur Gloria patri et filio et spũi sancto. etcetera. quod significat laudem. quia post operationem danda est gloria. vt ostendatur patrem et filium et spiritum sanctum habere equalem gloriam et coeternam maiestatem. In principio et nunc et semper. et in secula seculorum. id est in presenti. preterito et futuro temporibus. Interpositio autem Glorie. inter primam cantacionem introitus et ipsius repeticionem. designat captacionem benuolentie. vt enim quod expectabant facilius obtinerent. ad totam trinitatem cordis et vocis glorificationẽ clamabant dicentes Ostende nobis domine misericordiam tuam. et salutare tuum da nobis. qui sedes super cherubim appare coram efra. b. et ma. quorum tandem clamorem spiritus sanctus exaudiens. unxit eum oleo leticie pre consortibus suis. Et ad euangelizandum pauperibus destinauit. sicut ipse dei filius per prophetam testatur dicens. Spiritus domini super me. eo q̃ unxit me. euangelizare pauperibus misit me. Deinde antiphona ipsa seu introitus repetitur. vt desiderium antiquorum patrum seu iteratio et multiplicatio suspiriorum et clamoris ipsorum euidentius exprimatur. Vnde propheta. Manda remanda. expecta et reexpecta. Modicum ibi et modicum ibi. si moram fecerit. expecta eum. quia veniens veniet et non tardabit. Hoc autem desiderium antiquorum non semper representat introitus intellectu littere sed iubilo cantilene. Verum in diebus profestis bis introitus cantatur in laudem diume et humane nature. que in persona filij sunt vnite. In quibusdam vero ecclesijs et pcipuis festiuitatibus. triplicatur in laudem et honorem trinitatis. quasi tripudiemus ei. In cuius memoriam missam cantamus. et dicẽ semel cum gloria patri ad laudem incarnationis. Quandoq̃ autem inchoatur voce demissa. adnotandum humilitatem. subsequenter alta voce repetitur. que vocis exultacio significat excitacionem a sompno peccati. quam vox suppressa demonstrat. iuxta illud apostoli. Hora iam est nos de somno surgere. Potest etiam et aliter dici. prout de muitatorio in sexta parte sub nocturnis dicetur. semper tamen integre repetitur. vt perfectio leticie denotetur. Quedam vero ecclesie dicunt introitum. Primo perfecte quia ecclesia deum laude perfecta laudat. Secundo imperfecte. quia imperfecta est omnis laus vie. Tercio perfecte. quia perfecta ẽ laus patrie. Dicitur autem introitus. eo q̃ dum ille cantat sacerdos ministratur9 ad altare intrat seu quia per illam antiphonam ad offitium intratur. quia etiam vocatur offitium. quasi offitium. prout dicetur in prohemio quinte partis. Celestinus papa statuit. vt pñ. dñ. centum quinquaginta. ad introitum misse ante sacrificium antiphonatim canerentur quod antea non fiebat. sed epistola pauli tantum et euangeliũ legebantur. et postea missa celebrabatur. De illis ergo psalmis excepti sunt omnes introit9 regulares. gradualia. offertoria. et communiones. que cum modulatione primo ceperunt ad missam in ecclesia romana cantari. Gregori9 enim introitum misse cum cantu ordinauit. et vnum versum de illo psalmo qui cantabatur retinuit. Irregulares vero introitus fũt qui ẽm varietates solemnitatum instituti fũt. vt puer natus est nobis. etcetera. Spiritus domini repleuit orbem terrarum. etcetera. Et hij habẽt versus de psalmo. preterquam illi. Viri galilei

Et nunc scio veré·etcetera·¶ Et alij quidem ſm aliquas eccleſias·¶ Et eſt notandum·quod quando introitus de pſalmo ſumitur ℣i primus versus pſalmi ſit introitus·aliquis de ſequentibus versibus eiusdem pſalmi erit versus illius introitus·ſicut patet in introitu tercie ferie prime ebdomade quadrageſime·qui incipit·℣omine refugium·versus enim eſt·℣riuſquam montes fierent·¶ ℣i vero non primus versus pſalmi· ſed aliquis alius de ſequentibus ſit introitus· tunc primus versus pſalmi erit versus ipſius introitus·vt ecce in natali eſt introitus·℣omi nus dixit ad me·etcetera·versus vero eſt·℣ua re fremuerunt gentes et populi meditati ſunt inania·¶ Et in feſto ℣nnocentum·introitus eſt· ℣ore infantium et lactancium perfeciſti laudē etcetera·versus eſt·℣omine dominus noſter· etcetera·¶ Et ſic de alijs·quod fit ad ſignificandum vnionem et connexitatem capitis et membrorum ¶ Kursus versus quandoq; eſt duplex quandoq; vnus·quandoq; dimidius·De quo dicetur in ſexta parte ſub ſabbato tercie ebdomade quadrageſime·¶ Cum autem introitus camē non ſedetur·quoniam ad opus et preconium xpriſti introitus refertur·vt predeſtinati ad verum cultum dei vocentur·¶ ℣n quibuſdam eccleſijs tropi dicuntur pro pſalmis ex inſtitucione ℣regorij pape·ad maius gaudium de xp̄i aduentu repreſentandum·¶ Eſt autem proprius tropus quidam verſiculus qui in precipuis feſtiuitatibus cantatur immediate ante introitū quaſi quoddam preambulum et continuatio ipſius introitus·vt verbi gratia·℣n feſto natiuitatis ante introitum illum·℣uer natus eſt nobis·etcetera·precedit tropus iſte·¶ Ecce adeſt· ℣e quo prophete cecinerunt dicentes·℣uer natus eſt nobis·etcetera·¶ Habuit autem trop9 originem a lege·Legitur enim numeri decimo· q; dum eleuaretur arca cantabatur·¶ Exurge domine·¶ Cum vero deportabatur·cantabatur Reuertere domine ad multitudinem exercitus·¶ Et dicitur tropus a tropos·quod eſt conuerſio· quoniam quedam ibi ſolent fieri conuerſiones ad introitum·¶ Vnde quandoq; prius dicitur verſus·et poſt eleyſon·et inde etiam troplium dicitur zona·quia conuertitur ab vmbilico ad vmbilicum circumeundo·¶ Poteſt etiam et aliter dici·quoniam introitus eſt laus eccleſie de iudeis conuerſis·Vnde tria continet videlicet Antiphonam Verſum et Gloria·et hoc propter tres ordines fidelium·qui fuerunt hebraice lingue·ſcilicet patriarche·prophete· et apoſtoli·¶ Introitus ſiue antiphona eſt patriarcharum·versus prophetarum·gloria vero apoſtolorum·antiphone repeticio eſt predicationis ydemptitas et confirmatio·quaſi quod longe prius patriarcha geſtibus figurauit· propheta predixit·apoſtolus euangelizauit· Ad quam etiam conuerſionem notandam ſolennes tropi alicui inſeruntur·qui ſunt laudes ad introitum conuertibiles·ſtam tropos grece cō uerſio dicitur latine vt premiſſum eſt

¶ De accesſu ſacerdotis ac pontificis ad altare·et de proceſſione

Cum introitus canitur pontifex ſeu ſacerdos paratus et ſacris indumentis ornatus de ſacra ede egreditur·et ad altare accedit·ſignificans quod xpriſtus expectacio gentium carne ſacroſancta aſſumpta ex virginis carne incorrupta de ſecreto habitaculo celorum egreſſus eſt in mundum vel de ſecreta ede·videlicet de virginali vtero egreſſus eſt tanquam ſponſus de thalamo ſuo·

¶ Porro epiſcopus ſiue ſacerdos egrediens· procedit inter duos·videlicet inter vnum preſpiterum et dyaconum·quem antecedit ſubdyaconus euangelij codicem clauſum gerens·¶ Illū precedunt duo ceroferarij·quos etiam precedit ferens thuribulum cum incenſo·¶ Demum epiſcopus vel ſacerdos ad altare perueniens· mitraq; deponit·confeſſionem facit·codicem aperit et oſculatur apertum·¶ Sacerdos itaq; ſeu epiſcopus illum magnum repreſentat ſacerdotem·ſcilicet xpriſtum·de quo ait apoſtolus ℣priſtus aſſiſtens pontifex futurorum bonorum·etcetera·¶ Sacerdos et leuita·illum deducentes legem et prophetiam deſignant·ſcḋm illud quod ipſe dominus propoſuit in ℣abola ℣auciati·quia ſacerdos quidam deſcendit eadem via·et viſo illo preterijt ſimiliter et leuita ℣oyſes quoq; et ℣eliasm figura legis et prophecie apparuerunt in monte cum xpriſto loquentes·¶ Sacerdos ergo et leuita deducunt epiſcopum·quia lex et prophetia xpriſtum annunciauerunt et promiſerunt·Vnde moyſes inquit·℣rophetam ſuſcitabit vobis deus de fratribus veſtris·ipſum tanquam me audietis ·℣tem ysaias·¶ Ecce veniet propheta magnus et ipſe renouabit hieruſalem·¶ Vel epiſcopus ſeu ſacerdos inter duos exiſtens·ſignificat xpriſtum inter duo teſtamenta·ipſe enim a duobus teſtamentis mundo per prophetas et apoſtolos predicatur·quia vero ille in mundum venturus premiſit·prophetas·ſapientes·ſcribas ℣n locum ſcribarum premittit pontifex ſeu ſacerdos ſubdyaconum portantem ſcripturas·q; ſapiens ſit dominica diſponere vaſa·¶ Quandoq; vero archidyaconus et ſacerdos pontificem deducunt·quem immediate dyaconus et ſubdyaconus antecedunt·qui ſignificant apoſtolos q di ſcipulos quos xpriſtus miſit ante faciem ſuam· et adhuc q̄tidie mittunt̄ p̄dicatores et p̄lati eccleſie preparare viam domino ſpiritualit ante faciem ſuam·Adhuc ſubdyaconus antecedens ſignificat iohannem baptiſtam qui preceſſit in ſpū et virtute helie preparare dño plebem perfectam·et fert ante pontificem codicem euangelij·quia iohannes ante xpriſtum predicacō3

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

euangelicam inchoauit dicens · Penitenciam agite·appropinquabit enim regnum celorum ¶ Diaconus vero representat prophetas · qui annunciauerunt futuram ex euangelio vitam · ¶ Ceterum episcopus ideo sequitur euangeliū ad notandum q̄ debet semper illud et intueri· et in mente habere·et ante illum portatur ·q̄ per doctrinam euangelij ad xp̄istum vitā via preparatur·Potest etiam dici· q̄ per subdyaconum librum ferentem·et per dyaconum euangelij preconem sanctos noui testamenti·per librum vero euangelij nouum intelligimus testamentum·Per ceroferarios vero et thurifer arium·sanctos qui precesserunt nouum testamentum·et per duo candelabra cum cereis ardentibus legem et prophetiam·que xp̄istum mundi lucem nunciabant commemoramus·Sine igne enim non debet sacrificari·Juxta illud leuitici sexto capitulo·Ignis in altari meo semper ardebit· ¶ Quid lumen huius significet·et de candelabris·dictum est in prima parte sub titulo de picturis· Cerei feruntur super candelabra que fundamentum designant·vt super fundamentum luceat coram hominibus lux predicatorum·Pulcre ergo candelabra dyaconus·et subdyaconus ante euangelium precedunt· quia lex et prophete legem gratie precesserunt· In quibusdam ecclesijs sunt tres cerei·quorum medius significat illum qui ait Vbicunq̄ sunt duo vel tres·etcetera · in alijs septem·quia gratia septiformi tota ecclesia illuminatur·De hoc aliter sub euangelio dicetur·Thuriferarius vero ceroferarios antecedit et alios·ad notandum q̄ thuris significatio sanctis vtriusq̄ testamenti communis est· ¶ Per thuribulum autem cor humanum competenter notatur·quod debet esse apertum superius ad suscipiendum · et clausum inferius ad retinendum·habens ignem caritatis et thus deuotionis · siue suauissime orationis · seu bonorum exemplorum sursum tendentium· quod per fumum inde resultantem notatur·Sicut enim thus in igne thuribili suauiter redolz et sursum ascendit · ita opus bonum ·vel oratio ex caritate vltra omnia thymiamata fragrat· Adhoc thuribulum cum incenso corpus xp̄isti suauitatis odore plenum· carbones spiritum sanctum thus bom operis odorem designant· De hoc etiam dicetur in q̄nta parte · sub titulo de laudibus matutinis·et infra sub titulo de thurificatione· ¶ Postquam ad altare ventum est· cerei qui precesserant postponuntur· vt ostendatur doctores fuisse ante natiuitatem et post illuminantes·Candelabra vero manib9 per acolitos tenentur donec kyrieleyson incipiebatur·ad notandum q̄ doctor debet exercere opere quod docet · quodq̄ non debet rudem populum deserere donec sciat profiteri domie miserere·Illo vero incepto deponuntur quandoq̄ in pauimento·Tum quia post acta bona opera humiliare et esse puluerem recognoscé nos debemus·Tum quia doctores in bono opere et in predicatione se terram esse cognoscere debent Sed dum offitium inchoatur subleuari debent·quia quisq̄ et precipue prelatus se erigé per bona opera debet· vt ceteri hoc videntes glorificent patrem qui est in celis ¶ Adhuc pontifex ad altare perueniens mitram deponit prout dictum est in tercia parte · sub titulo de mitra·Deinde confessionem facit· interea vero dum confessio fit subdyaconus tenet libz euangeliorum clausum ante faciem eius a parte sinistra Stat quidem ad sinistram·quoniam ipe in aliquibus tenet locum prophetarum quos sepe in ecclesia legit· tenens librum ante oculos pontificis· vt ille iugez memoriam bēat euangelice predicationis qui clausus tenetur·quoniam lex euangelica clausa in prophetis mistice continetur·Confessione autem facta · sacerdos librum aperit et osculatur · prout sub titulo de osculo altaris dicetur· ¶ Sane scōm Innocentium papam tercium·romanus pontifex dum stacionalē solennitas celebratur cum sex ordinibus clericorum · de quibus in prohemio secunde partis dictum est a sacrario siue a loco vbi se induit et parauit processionaliter progreditur ad altare·designans q̄ xp̄istus exiuit a patre et venit in mundum·hic enim processionis ordo generationis xp̄isti seriem representat·quaz matheus euangelista describit·in qua sex inueniuntur ordines personarum·a quibus sm carnez xp̄istus origmem traxit et in mundum processit·videlicet patriarche·prophete·reges·principes·pastores et duces·Abraham pr̄iarcha· Dauid propheta·Salomon rex·Salomon princeps·Judas pastor·Zorobabel dux·Duo dyaconi pontificem deducentes significant abraham et dauid·quibus incarnationis xp̄isti facta ē repromissio·Nā illi repromissum est ·in semine tuo benedicentur omnes gentes·isti vero pollicitum est·De fructu ventris tui ponam super sedem tuam·propter quod euangelista figurasse hos duos in generatione xp̄isti premisit inquiens·Liber generationis domini nostri ihesu xp̄i filij dauid filij abraham · iste sunt due columne quas vetus ille pacificus in vestibulo templi posuit ante hostium·quas ambit fumculus duodecim cubitorum · id est quos fides duodecim apostolorum amplectitur · De quarum medio xp̄isti ostium credentibus aperitur · Quatuor autem mmistri super pontificem mapulaz ferūt in summi tatibus quatuor baculorum colligatā Et inde ipi mimistri manipularij nuncupantur· mapula illa que diuersis figurata est ymagimibus factam designat scripturam·que multis et varijs insigmta est misterijs·Hec quatuor baculi super pontificem portantur extensa·quia sacra scriptura quatuor modis super xp̄istum fertur expolita·videlicet hystorice·allegorice

anagogice·et tropologice·prout dictum est i
prohemio libri·hic est fluuius paradisi q̄ quat
uor in capita diuisus progreditur·hec est men
sa propositionis que quatuor pedibus eleuata
subsistit·Super pontificem ergo portatur ex=
tensa vt is venisse monstretur·quem lex scrip/
serat et prophete·Nam ipsemet xpristus mei
piens a moyse et prophetis interpretabatur i
omnibus scripturis que de ipso erant·propter
quod alibi dicit·Si credueretis moysi etiam cre
deretis·a mihi·de me enim ille scripsit Quatuor
ministri mapulam ferentes quatuor sunt euan=
geliste sacram scripturam declarantes et fidez
exaltantes·Hinc est q̄m summitatibus baculoꝝ
eorum ymagines collocantur·et preferuntur
duo luminaria cum incenso·quia lex et prophe
te cum psalmis xpristi pronunciauerunt aduen=
tum xpristo attestante qui ait Necesse est implē
omnia illa que in lege moysi·et prophetis·et
psalmis de me scripta sunt In maioribus autem
solennitatibus septem candelabra coram pon/
tifice deferuntur·per quod illud ostenditur·
quod iohannes in apocalipsi describit·Conuer
sus inquit·vidi septem candelabra aurea et in
medio ipsorum similem filio hominis vestitum
podere·vt ille per hoc aduenisse monstretur·
super quem requieuit spiritus gratie septifor
mis·sm illud ysaie vaticinium·Egredietur vir
ga de radice yesse·et flos de radice eꝰ ascendet
e·i·s·c·s·d·s·s·et in ipsa·f·s·s·et p·et r·e·s·t·d
·In quibusdam etiam basilicis arca medium cho
ri manipulus stupe appenditur·cui pontifex
transiens ignem apponit·vt in conspectu po/
puli cito incineretur·per hoc secundum aduen
tum commemorans·in quo xpristus viuos et
mortuos et seculum per ignem iudicabit·Nam
ignis in ospectu eꝰ semper ardebit·et in circui
tu eius tempestas valida·ne videlicet quis ma
le securus existat·quomam qui in primo aduen/
tu blanditur per secundum exterret·qui enim
iudicandus venit in primo·iudicaturus venet
et in secundo·Hoc etiam fit vt pontifex ignem
apponens·consideret q̄ ipse in cinerem debet
redigi·et ornatus eius in fauillam conuerti·et
q̄ quem admodum stupa facile comburitur sic
etiam facile et quasi in momento presens tran=
sit mundus et concupiscencia eius·quia sm ia=
cobum apostolum·vita nostra vapor est ad mo
dicum parens·ne forte qui gloriosus incedit in
temporali gloria delectetur Nam omnis caro fe
num et omnis gloria eius quasi flos feni·Cum
autem iam pontifex appropinquat altari·pri
micerius scole cantorem accedens·dextrum ip=
sius humerum coram astantibus osculatur·q̄
cum xpristus nasceretur in mundo·angelꝰ ille
cū quo facta est celestis milicie multitudo·lau/
dantium deum·natiuitatem eius pastoribus pa
tefecit·de quo dicit prophcta·Puer natus est
nobis et filius datus est nobis·et factus ē prin
cipatus super humerum eius·Porro tres sacer
dotes qui pontifici venienti coram altare reue
renter occurrunt·et inclinantes os eius oscilan
tur et pectus·significant illos tres magos qui
venerunt hierosolimam dicentes Vbi est qui na
tus est rex iudeorum·et procidentes adorauc
runt eum·et quia apertis t·s·o·e·m·a·t·et mir
ram·per geminum quidem osculum·geminam
in xpristo confitentur naturam·diuinam scilicz
et humanam·diuinam quasi latentem in pecto
re·humanam quasi patentem in ore·quas etiaz
per oblata munera magi mistice figurarunt·
Osculum enim signum est reuerencie·prout sub
titulo de pacis osculo dicetur·Disponitur autē
ista processio velud castrorum acies ordinata·
Nam maiores et fortiores quasi custodes exer=
citus preueniunt et secuntur·minores autem
quasi debiliores in medio colliguntur precedē
eñ episcopi et presbiteri·subsequunt̄ pōtifex
et dyaconi in medio·colliguntur subdyaconi et
acoliti·Cantores vero quasi tubicines exercitū
precedunt vt eum ad prelia contra demones ex
citent et inuitent·de quo prelio apostolus ait·
Non est nobis colluctacio aduersus carnem et
ad sanguinem sed aduersus spirituales nequicie
in celestibus·Vnde buccinate in neomenia tu=
ba in die insignis solemnitatis vestre·Premisi
mus de processione summi pontificis·inde etiā
occasione sumpta et de aliis processionibus ali
qua subiciamus·Circa quod generaliter notan
dum est·q̄ sicut in missa legatio xpristi pro no
bis in mundum figuratur·et in processionibus
nostris reuersio nostra ad patriam nostram de
notatur quarum solennitas egressum populi de
egipto pene in omnibus imitatur·Sicut enim
populus ille per moysen ereptus est de manib9
pharaonis sic populus dei per xpristum libera
tur de ore leonis·Et sicut tabule testamenti de
monte synai accepte sunt a moyse·et coram po
pulo portate·Exodi·tricesimo quarto·et trice
simoquinto capitulis·sic liber euangelij sumit̄
de altari et portatur·Illos vero columna ig=
nis precedebat et añ nos lumen candele p̄cedit
ante turmas illorum signa ferebantur·et ante
nos cruces et vexilla portantur·Ibi p̄digia
fiebant et apud nos miracula non cessant·Illic
leuite tabernaculum federis portabant·et nr̄i
dyacones et subdyacones planaria et capsas fe
runt·Ibi arca domini a sacerdotibus portabat̄
et apud nos scrinium aut feretrum cum reliq̄is
a presbiteris deportatur·Apud illos aaron sū
mus sacerdos sequebatur ornatus et apud nos
episcopus infulatus·Apud eos moyses cū vir
ga·apud nos rex cum sceptro·vel episcopꝰ cū
gambuca·Ibi clangor tubarum·hic strepitus
campanarum·Ibi populus armatur·hic clerus
sacris vestibus et populus virtutibus adornat̄
Ibi populus aspergebatur cum sanguine·hic
aqua benedicta cum sale·Illis obuiat amalech

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

sanguinem ficiens · nobis turma demonum nr̄e vite semper insidians·illis suus iosue extitit victor·et noster ihesus victoriam nobis obtinuit· ¶ Cum autem ad aliqnam ecclesiam processionaliter tendimus·tunc quasi ad terram promissionis accedimus· ¶ Cum vero ecclesiam cantantes intramus quasi gaudentesad patriam peruenim9 ¶ Cum circa ecclesiam feretrum cum campana9 pulsacione portamus·quasi cum archa cum sono tubarum·et cum clangore populi hiericho circuimus· ¶ hiericho corruit et destruitur·cū in nobis concupiscencia vincitur· ¶ Cum vero de choro ad aliq8 altare im9 ibiq3 stacō3 facimus significat q3 anime ad xpristum tendent et continent in consorcijs angelorum· ¶ Secundo etiam ¶ dauid et ¶ salomon nos ad processiones informauerunt·cum dauid archam dei in tabernaculum·et ¶ salomon in templum cum ymnis et canticis portauerunt·et sub alis cherubin locauerunt· ¶ Sic xpristi humanitas celum ascendens ingreditur·et ab angelis perhenniter adorat̄· quem fidelis anima comitatur· ¶ Tercio etiam in processionibus memoramus·q3 xpristus de sinu patris venit in mundum de presepe ad templū vniuersaliter de bethania in hierusalem·et de hierusalem in montez·optantesvt de mundo reuertamur ad patriam·et de vna ecclesia ad aliā scilicet de militante ad triumphantem·sequentes crucem·id est vestigia crucifixi·et nosvicijs et concupiscencijs crucifigentes ¶ Sequentes etiam vestigia sanctorum precepta euangeliorum et induti vestes sacras·scilicet loricam iusticie cingulum continencie·scutum fidei·et galeam salutis eterne· ¶ Deinde sacerdos celebraturus· quasi contra spiritualia nequicie in celestibus pugnaturus sacris vestibus quasi armis induitur·prout dictū est in prohemio tercie partis· ¶ In nonnullis autem ecclesijs sic processio ordinatur· ¶ Precedunt nanq3 septem acoliti cum luminaribus significantes omnes qui per septiformem spiritussancti graciam lumen scientie fidelibus ministrauerunt· ¶ Illos sequuntur septem subdyacoi cum planarijs significantes illos qui p eandem gratiam plenitudinem diuinitatis in xpristo habitam ·corporaliter docuerunt · ¶ Et post eos septem dyacoi representantes vniuersaliter omnes qui per eandem gratiam spūalem·videlicet euangelicam intelligentiam de xpristo habuerunt· ¶ Et post eos duodecim priores·significantes omnes qui fide sancte trinitatis·vel trium vel quatuor virtutum operibus chorusca3t · quos comitantur tres acoliti cum thuribulis et incenso·significantes tres magos qui xpristo munera obtulerunt· ¶ Deinde sequit̄ vnus subdyaconus codicem euangelij baiulans qui significat legem·qui ideo pontificem precedit·quia lex continens in se passionis euangelicum sacramentum precessit xpristi aduentum·et portat illum clausum ·ad notandum q3 illud in lege fuit obscurum ·priusquam agnus septimi libri singula aperiret · ¶ Deinde pontifex a duobus quasi in curru vehitur·quem turba comitatur orando·in quo designatur q3 popul9 sequitur xpristum in celum ·in quo comitatu decem sunt ordines·scilicet ¶ Hostiarij·Lectores·Exorciste·Acoliti·Subdyacoi·Dyacoi·Presbiteri·Cantores·Layci·Mares·et Mulieres · quia currus dei decenmilibus multiplex milibus dicitur·ad insinuandum eorum perfectionem ¶ Sed dyaconos·subdyaconos et accolitos·presertim secum paratos adducunt·iuxta illud· ¶ Ecce ego mitto ad vos prophetas sapientes·et scribas· ¶ Prophete sunt dyacoi·sapientes subdyacoi· scribe acoliti·His siquidem xpristi vicarius et ipse xpristus in publicum deducitur in modum adolescentularum tympanistriarum · ¶ Cum aūt productum cantores et duo chori eum suscipiūt gratulando cantantes introitū cū Gloria in excelsis· ¶ Semper cantores siue clerici in albis exultantes angeli sunt · qui xpristum ascendentem cum gloria et laudibus in altissimis exceperunt ¶ Duo chori qui laudes concinunt·sunt duo populi·iudaicus et gentilis·qui xpristo venienti ad eum laudibus occurrunt·Ipsa vero processio est via ad celestem patriam· ¶ Aqua benedicta p̄cedens munditia vite est·Luminaria misericordie opera·iuxta illud· ¶ Sint lumbi vestri precincti·et lumen ardens in manibus vestris·etc̄a ¶ Siquidem pontifex seu sacerdos quasi medi9 collocatur inter clerum et crucem precedentez et populum subsequentem· tanquam mediatoris dei et hominum vices gerens· ¶ Preterea maiores in choro et in processione posteriores fūt quia salus fit descendenti· ¶ Vnde zacheus princeps publicanorum·quia pusillus erat cum ascendisset sicomorum vt videret ihesum transeuntem ait ei ihesus· ¶ Zachee descende· quia hodie oportet me manere in domo tua· ¶ At ille descendit·et accepit illum gaudens in domum suam· ¶ Iudei vero in sublime stantes erant ·et maiores eorum primas cathedras in synagogis habent· ¶ Crux ergo quasi regale vexillum et triumphale signum in processionibus premittitur·primo vt fugiant qui oderunt eum a facie eius·est enim signum victorie xpristi·iuxta illd̄ ¶ Vexilla regis prodeunt·fulget crucis mīe·quo demones victi sunt· ¶ Vnde illo viso timent · et fugiunt·et propter hoc in quibusdam locis tempestatibus aeris opponitur · vt demones fugiant et ab aeris concitacione desistant ¶ Sempe sancte crucis misterium est nostrum signū· et vexillum· ¶ Vnde ysaie vndecimo· ¶ Stat in signum populorum·ipsum gentes deprecabunt̄· et erit sepulcrum eius gloriosum· ¶ Secundo crucis vexillum premittitur·quia sicut ait apostolus ad ¶ Galathas· ¶ Absit nobis gloriari · nisi in cruce domini nostri ihesu xpristi·per quē mūs nobis et nos mundo crucifigi debemus· ¶ De hoc

etiam sub titulo de euangelio dicet. Quandoq; etiam vexilla premittuntur. vt dicetur in sexta parte sub titulo de rogationibus ¶ Sane vt premissum est. dum fit processio campane pulsantur. Nam sicut rex terrenus in exercitu suo regalia habet insigna. scilicet tubas et vexilla Sic et rex eternus xpristus in ecclesia sua militanti campanas pro tubis et cruces pro vexillis habet. De quo in prima parte sub titulo de campanis dictum est. Adhuc campanarum stre pitus prophetas qui xpristi aduentum prenunciauerunt figurat. ¶ Panni. et alia substernuntur in locum vnde transire et ad cantandum processio stare debet Juxta illud Thobie penultimo. Platee tue sternentur auro mundo. et candido. et in vijs eius cantabitur alleluia. Illud autem sciendum est q; quatuor sunt solennes processiones. scilicet in purificatione beate virginis marie. in ramis palmarum. in pasca. de quibus in suis locis dicetur. et quarta que fit in ascensione domini. ad representacionem illius vltime processionis. quam discipuli post dominum in die ascensionis eius in celum fecerūt. venientes simul cum eo ad montem oliueti. Vnde assumptus est videntibus illis. in cuius processionis representacionem fit processio in domicis diebus. ¶ Sciendum est enim q; primitiua ecclesia obseruat diem dominicam solemem vt et modo. et fiebat in ea processio in memoriam resurrectionis et obseruabat etiam quintam feriam. et fiebat in ea processio in memoriam dominice ascensionis. sed multiplicatis sanctorum festiuitatibus sublata est solennitas quinte ferie et eius processio per Agapitum papam. in dominicā translata est vt a populo tunc ad ecclesiam conueniente simul et solemniter valeant celebrari. et propter hoc dies iouis dicitur vulgariter cognata diei dominice. quia videlicet antiquitus par solennitas fuit vtriq; In diebus igitur dominicis processionem facientes resurrectionem dominicam memoramus et processionem per discipulos post dominum factaq; representamus. non q; illi eam in dominica die fecerint vt premissum est. sempe egrediendo ecclesiam et regrediendo ad eam. quasi de hierusalē redimus ad hierusalem. prout illi fecerunt. et sequimur crucem sicut illi crucifixum. et licz illi in e hiesu redierunt nos tamen cum cruce redimus. pro eo quod ipe dixit. Vobiscum sum vsq; ad consumationem seculi. que processio anteq; tercia dicatur facienda est. prout in sexta pte sub ascensione dicetur. Non est etiam pretermittendum q; in dominicalibus processionibus de nouo dumtaxat testamento cantare et virginez salutare. et aliquid quod ad eius laudem proprie pertineat cantare debemus. ex quo etiam consuetudo moleuit vt in claustris oratorium virgims construatur. quam in statione prima ex pristina consuetudme salutamus. licet etiam dicatur q; xpristus resurgens prius magdale/ne apparuerit. verius tamen creditur q; matri sue ante omnes apparuerit. sed ad euangelistas hoc dicere non pertinuit. quorum officium fuit testes resurrectionis inducere. nec decuit ad testificandum pro filio matrem inducere. Si enī verba extranearum femmarum visa sunt mere dulis deliramenta quō non magis matrem pro filij amore crederent deliraſſe. et sic romana sētire videtur ecclesia que in prima die post resurrectionem scilicet in pasca apud beatam mariaz maiorem celebrat stacionem. quasi preponens hierusalem id est virgmem que vidit pacem p̄ alijs in principio leticie sue. quocirca. sicut prima die ad misericordiam suam apud sanctam maiorem precurrimus. sic et ad eius honorem in dommicalibus processiombus prima stacio deputatur. vt eam laudibus extollentes. et ad eq; oratorium festimantes. cum sponso dicere videamur. Vadam ad montem mirre. et ad collem thuris. Mons quidem est ipsa beata virgo. ad quam filius resurgens vadit apparendo a nos adorando. ¶ Postremo notandum est q; in quibusdam ecclesijs post processionem omnes clerici ante crucifixum veniunt inclinantes illi et dicentes. Aue rex noster benedictus. Sed et qui plumalia aut alias solennes vestes portarunt ante altare illas deponunt. primo ad representandum q; filij hebreorum sternebant vestimenta sua in via ante xpristum. in processione sibi hierusalem venienti facta. Secundo ad ostendendum q; diuino vacaturi offitio. omnia mundana a mentibus abicere debent

De confessione

Priusq; sacerdos vel episcopus gradus altaris ascendat. et anteq; sacz ordmetur offitium. ad seipsum reuertens inclinat se ante altare. significat xpristi exinanitionem qui inclinauit celos et descendit cum se formam serui accipiens exinanuit. a considerans quod sicut dicit salomon. Justus in principio sermonis accusator est sui. confisus etiam de illa prophetica consolatione. Dixi confitebor. et tu re. nē. De peccatis suis cum astantibus generaliter. pē. illum premittens. ex institucione celestini pape primi. rite ad hoc conuenientem Judica me deus. nē. vt discretus a gente non sancta. et ab homine liberatus iniquo. ¶ Ad altare dei dignus introeat. petit enim liberari a temtacione. et illuminari a gratia. vt patet in ipso psalmo. Petit etiam a deo. vt det ei quod offerat. scz filium suum quem nisi ei daret. prout abrahe dedit non haberet quod offerret Fit ergo confessio vt purior sit et sine macula ingrediatur. in qua notandum est. quia non vt ḋns mi nus prouide faciunt in specie. ne cauterizet conscientie auditorum. sed in gñe fūt ostenda

peccata·quoniam ista confessio non est occulta ꝫ manifesta·¶ Et nota ꝙ cum in templo salomonis dedicato sacerdotes dicerent ¶ Confitemini domino quoniam bonus quoniam in seculū misericordia eius·nebula impleuit domum domini et obumbrauit facies sacerdotū·itaq; se mutuo videre non poterant·et ait ¶ salomon·dixit dñs quod inhabitaret in nebula·dixit·idest opere demonstrauit·quoniam in monte synai apparuit in nebula israhel in nube precessit·et ante moysen in cauerna positum transiuit in nebulam

¶ Percutimus autem pectus cum peccata confitemur·exemplo publicani qui pectus suum percutiebat dicens domine propicio esto mihi peccatori ¶ In confessione quidem pectoris tria sunt·ictus·sonus·et tactus·per que significantur tria que sunt in vera penitencia necessaria·viz cordis contricio·oris confessio et operis satisfactio·quia in tribus peccamus·scz corde·ore·et opere·¶ Deinde pro circumstantibus orat indulgentiam peccatorum implorans·¶ Nam xps de secreto patris in mundum veniens·et deuterovirginali ꝓcedēs ꝓtib9 suspiria multiplicātibus ꝓ nobis passurus hierusalem introiuit·in mortē se inclinauit·causam suam contra hominem dolosum et iniquum deo committens·et patri confessionem fecit dicens ¶ Confitebor tibi pater celi·etc·ipe ꝙ nob indulgens ꝓpo corpore peccata nostra portauit·¶ Sane pontifici facturo confessionem subdyaconus manipulum corā altare immittit·¶ Primo ad notandum ꝙ concessa tpalia per manum alienam puta subdyacon·vel alterius·et non per propriā recipere et adminstrare debet·¶ Secundo ad designandum ꝙ non sufficit oris confessio nisi et bom operis fruct9 per manipulum designatus sequatur·¶ Tercio vt videns se inferioris ministerij ornamento ornari animo humilietur·¶ Rursus ideo pontifex post acceptam casulam et non ante manipulum recipit·quia xp̄istus cuius typum gerit non pus manipulos operum·qui per manipulū ipm designantur obtulit·ꝙ celestem haberet conuersationem que per casulam figuratur·prout in parte tercia sub dalmatica dictum est ¶ Sacdos vero econtra ante indictam casulam manipulū sumit·quoniam celestem conuersationem adipisci nequit·nisi prius sanctorum operum manipulos portet·¶ Ad hoc pontifex·postq; ad altare peruenit manipulum recipit·ad notandum ꝙ tunc demum bonorum operum effectiuum premium percipiemus cum ad eterni tribunal iudicis peruenemus·¶ Sacerdos aūt dum facit confessionem et etiam sepe in misse officio manus iungit·que manuum iunctiones deuotionem significant·¶ Et quia illa in aliquo est maior·et in aliquo minor·ideo certus manuum iunctionum non est numerus determinatus·¶ Rursus sacerdotis manuum iunctio significat omnium bonorū adeo fluentium in ipo vnitatem et coniunctionē

et quia infinita bona infinitis et indeterminatis modis possunt a deo procedere·ideo manuū iunctionis sacerdotis numerus determinatus non est·¶ Inclinationes vero sacerdotis in officio misse ꝟm morem quarundam ecclesiarum sub certo numero perstringuntur·quoniam regulariter octo vicibus profunde coram altare·et tredecim vicibus mediocriter supra altare inclinat·octo profundas inclinationes ante altare facit ad referendas gratias ipi xp̄o·de octo principalib9 que egit ante sui ymolationem ꝙ sacerdos in officio figurat altaris·primum fuit admirabilis incarnatio·secundum fuit discipulorum gratuita vocatio·terciū demonis in temtacionibus superatio·quartum miraculorum operatio·quintū infirmorum sanatio·sextum mortuorum resuscitacio·septimum omnium questionum ei ꝓpositarum per suam sapientiam determinatio·octauū salutaris populorum instructio·et quecunq; ante sui ymolationem egit·¶ Ad hec octo ꝟm bernh· reduci videntur·nonum vero inclinationes mediocriter facit supra altare·quia xp̄s·nonum principalia fecit in ara crucis sumendo aram crucis pro toto tpe sue passionis que quidem incepit in hora captionis·primum fuit iude proditoris discreta redargutio·dicens·iuda osculo filiū hominis tradis·secundū fuit ipsum capturis suis prebitio dicens eis·quem queritis·qui respondерunt ihm nazarenum·quibus rñdit·ego sum·¶ Tercium falsis testibus et regibus mansueta responsio·¶ Quartum sputorum et verborum sine murmuratione tolleratio·¶ Quintum in his que vidit et audiuit nulla sibi data perturbatio·¶ Sextum discipuli eum ter negantis culpe odonatio·¶ Alia vero septem enumerat ambrosius·ab eo in ligno crucis facta dicens·¶ Actor pietatis in cruce pendens officia diuidebat persecutionē apostolis·pacem discipulis·corpus iudeis·spiritū patri·paranymphum virgim·paradisum latrom·et infernum peccatori·¶ Oscula ꝙ sub certo numero fiunt·prout dicetur in quarta particula canonis

¶ De incenso benedicendo· et in thuribulum mittendo

¶ Post factam confessionem·et datam absolutionem pontifex vel sacerdos pri9 ꝙ dicat·Deus tu conuersus·etc·incensum cum benedictione in thuribulo ponit representans ꝙ legalis sacerdos ferens sanguinem et carbones·cum thymiamite in thuribulo orans ponebat·donec fumus eum obumbraret·prout dictum est in prohemio huius partis ¶ Per hoc etiam illud insinuans· quod angelus venit·et ante altare stetit·habens thuribulum aureum in manu sua·quod impleuit de igne altaris·et data sunt ei incensa multa vt daret de orationibus sanctorum·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sane angelus est cristus thuribulū aureū corpus immaculatum altare eccl̄a ignis caritas incensum oratio secundum illud ꝓphēticum · Dirigatur oracio mea sicut incensum in conspectu tuo · Venit ergo angelus id est cristus qui stetit ante altare id est in conspectu ecclesie habens thuribulum aureum id est corpus immaculatum plenum igne id est caritate et · data sunt ei ſcz a fidelibus incensa multa id est orationes vt daret id est representaret eas patri de orationibus sanctorum · Et nota q̄ nō dicit orationes cristus enim nō omnes orationes exaudit sed dicit de orationibus de illis videlicet que pertinent ad salutem · Vnde cū paulus terminum rogasset vt ab eo stimulū carnis auferret respondit ei dn̄s sufficit tibi gracia mea nam virtus in infirmitate perficit̄ · Episcopus ergo vel sacerdos thus in thuribulo apponit · quia cristus orationes inspirat in animo vt ipsum offeratur incensum in odorez suauitatis Sacerdos autem minister incensum representat episcopo vel diaconus sacerdoti quia lex illud pretiosum thymeama confecit q̄ in odorē suauitatis altissimo offerret de quo dominus subdit in exodo tricesimo capitulo · Talem confectionem non facietis in vsus vestros quia sanctum est domino · a homo quicūq; fecerit simile vt odore illius perfruatur · peribit de populis suis · Et ex hiis verbo fuerit qui dicerent · q̄ si oblato thure · et benedicto supra altare · thuribulū descendat · ab altari ad clericos vel laicos · tūc aliud ibi thus fine benedictione apponendum ē et omnibus tam clericis quaz laicis offerendū tang̃ illud spectet ad latriam istud ad duliam Melius tamen secundum spiritum · quam secundum litteram intelligitur · nam littera occidit spiritus vivificat · et ꝓter premissam ecī causam odor thuris benedicti non datur in ecclesia sponso et sponse · per concremacionem vel cōsecracionem vero thuris figuratur · q̄ sacerdos orationem ferventem et deotā debz habere · Thus enim virtutem habet ascendendi ex fumi leuitate consolidandi ex sui qualitate · constringendi ex glutinitate · confortandi ex aromaticitate · sic oracio ascendit in dei memoriam animam consolidat · quantum ad culpam preteritam impetrando medelam · et constringit · quo ad cōmitendi licēciam confortat quo ad presentem impetrando tutelam · de quo eciam dictum est sub ti · de accessu pontificis ad altare · et dicetur sub ti · de thurificacione · Nauicla vero in qua incensum reponitur · designat q̄ per orationem quam incensū figuratur · de huius mundi mari magno et spacioso ad celestez patriam satagimus navigare · Vnde in ꝓuerbi · facta est quasi nauis institoris · portans de longe panem suum · Potest eciam dici · q̄ per thuribulum cor hominis · per ignem feruor devocionis · per incensum orationes · per naviculam ecclesia in qua deuote orationes offerunt̄ · que per angelum ad deum perferuntur significatur · Vascula quibus ignis recipitur sunt fidei · qui corda patrum pietate fluencia imitatur · et flammam celestis sacrificij · quaz in proximorum mentibus aspiciunt in suis accendere satagunt · Instrumentā vero quibus ignis ad altare portatur sūt predicat̄es · qui exemplis sanctorum caritatis ignem p̄ portant q̄ in corda fideliū transferunt · que corda patrum in filios convertunt · Thuribulum autez quid significet · dicetur sub ti · de thurificacione ·

De Osculo altaris et libri ·

Post immissum in thuribulo incensum sacerdos seu episcopus dicto · de⁹ tu conuertus ac̄ · sacrum osculatur altare vt notetur pacificacio cum iudeis et ad designandū q̄ cristus ad nos veniens · sanctaz sibi copulauit eccl̄iā · Iuxta illud ꝓphetalamicum osculetur me · osculo oris sui · In osculo siquidem os ori conjungitur · et in cristo non solum humanitas est vnita diuinitati · Verum eciā sponsa copulata est sponso iuxta illud ꝓphēticum · Quasi spōsa decorauit me corona · et quasi sponsam ornauit me monilibus · Iterum quando ꝓphetalis versus introitus a cantore incipitur · sacerdos ad altare ascendens illud osculatur quia ꝓphetarum testimonio cristus venit in mundum · et ad passionem altaris · Quociens autem in officio misse osculetur altare · et in qua parte eius oscula fiant et quare p̄ambus supra illud depositis · et q̄re signo crucis in locis osculandis post impressio · dicetur sub quarta particula canonis · In hoc autem loco altare figuraret populū iudaicum · Codex vero euāgelij siue euangelium populum gentilem qui per euangelium credidit · Ideo ergo episcopus vel sacerdos euangelium et altare osculatur · quia cristus vtriq; dat pacē · quando lapis angularis factus fecit vtraq; vnum · Potest eciam dici q̄ subdiaconus librum euangelij qui clausus portabatur offerunt episcopo vel sacerdoti · Ille vero ad altare perueniens illum aperit · ad insinuandum illud qō in apocalipsi describitur q̄ nemo dignus est aperire librum qui intus erat scriptus · et foris sigillis septē signatus nisi leo de tribu iuda clauis dauid · qui librum aperuit et vij · eius signacula soluit · Per altare vero eccl̄a signat̄ iuxta illud ero q̄ altare lapideū feceris michi non edificabis illud de sectis lapidibz · Per sectionem lapidū in altari diuisionem fidelū reprobat eccl̄a · ne vicz per errores et scismata diuidanter · Liber ergo aperit̄ · cum episcopus ad altare puenit · quoniam vbi x̄p̄c primitiuā apostolorum congregauit eccl̄iam docens et predicās scripture misteria reuelauit dicens · Vobis datum est nosse misterium regni dei · ceteris autem in parabolis · Vnde post resurrectionem aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Rectius igitur facit episcop9 cum ipsemet aperuit librum euangeliorum·licet a xp̄isto per ministros suos patefecerit misteria scripturaꝝ. Libro vero aperto illum osculatur a parte sinistra ad significandum q̄ predicatores reconciliauerunt et obtulerunt gentes xp̄isto·quibus ipse per se non predicauit·licet et ip̄e per se pacem in euangelio predicauerit dicens·Pacem meam do vobis·etcetera·quia vero ipse etiam in cruce pendens pacem fecit·ideo mox transiturus ad dextrum cornu altaris signat se signo crucis·quia vt ait apostolus ad ephesios·xp̄s pax nostra vtraq; fecit vnum·duos et diuersos parietes id est populos copulans·¶ Post hoc codex euangelij super altare clausus ponitur·quod quantum ad hec significat hierusalem·p ut sub euangelio dicetur·¶ Deinde romanus pontifex et etiam alij quidam conuersus osculatur dyaconus·vt ostendat pacem illam in aduētu xp̄isti venisse quam prophete promiserāt Vnde dauid·Orietur in diebus eius iusticia·et habundantia pacis donec auferatur luna·Et alius propheta Pax erit in terra nostra cumvenerit·Et ideo xp̄isto nascente vox intonuit angelorum·Et in terra pax hominibus bone voluntatis·Osculum enim quandoq; pacem significat··prout dicetur sub titulo de osculo pacis·¶ Dyaconus vero statum se inclinans osculatur pectus eius designans q̄ inspiratione diuina p phete pacem predixere futuram ſam et iohannes super pectus domini recumbens euangelij fluenta·de ipso sacro dominici pectoris fonte potauit·¶ In nonnullis vero ecclesijs ep̄us primum osculatur ministros·postea altare·deinde euangelium·quoniam xp̄istus primum reconciliauit sibi apl'os·p9ea iudeos deinde gentiles In quibusdam etiam locis offert osculum pacis cantoribus quasi retrorsum implens illud·Pacem meam do vobis·pacem meam·r·vobis dat quidem presentibus·reliquit absentibus·nec ante osculum pacis cantores dicūt gloria patri quia fides trinitatis non ante claruit·q̄ se dominus inclinauit et nos reconciliauit·et trinitatem per apostolos predicari mandauit·Et isto osculo dato episcopus innuit eis vt dicant·Gloria patri et filio et spiritui sancto·Sicut erat ī principio et nunc et semper·aē·Ecce quod cantor annunciat·scilicet q̄ corda patrum conuertantur in filios·Abraham tres vidit et vnum adorauit·Sic oportet nos filios eius credē trinitatem in vnitate·¶ Post datam ergo pacem cantor dat sancte trinitati gloriam·quasi dicēt Referimus gloriam deo patri et filio et spiritui sancto·quia pacem quam prophetauit per sanctos suos prophetās·nobis in nouissimis temporibus dignatus est ostendere·Quando vero dicit Sicut erat in principio·dyacon ad altare procedunt et iterum reuertuntur ad episcopū·In quo figuratur q̄ ideo apostoli se mortis tradiderunt vt xp̄isti corpore adunarentur·p9 autem steterunt cum episcopo ante altare inclinati·Sed cum versus ip̄e incipitur se erigunt·quia chorus sanctorum martirum ante nouissimam tribulationem in conualle lacrimarum manent·Postea vero martirio coronati·erecti stabunt liberati et securi ante dominum semper·Osculo autem dato rursus dyacon cum pontifice orant·quasi dicant·Domine doce nos orare·In quibusdam etiam ecclesijs dyacon bini et bini latera altaris altrinsecus siue alternatim osculantur·eo q̄ dominus apostolos binos misit ad predicandum·dicens eis·In quamcunq; domū intraueritis·dicite pax huic domui·qui reuersi sunt ad xp̄istū sic̄ dyacones reuertunt̄ ad ep̄m·

De Thurificatione·

Post datum osculum episcop9 seu sacerdos accipiens de manu dyacon thuribulum sacrum incensat altare·q̄ xp̄s corpus assumens de genere prophetarum·factus ex semine dauid s̄m carnez·siue orationib9 fouet ecclesiam·s̄m q̄ orat in euangelio·pater sancte ego pro eis rogo·et non pro eis tantum ſꝛa pro illis qui credituri sunt per verbum eoꝝ. Deinde autem dyaconus postea thuribulum accipit vt incenset episcopum vel sacerdotem moralit̄ instruit·q̄ si digne volumus incensum oracōis offerre thuribulum incarnationis debemus tenere·ſaz sine fide mediatoris homines deo placere non possunt·sed iuxta verbum promissionis ipsius ſ quid petierint in oratione credentes accipient·Per thuribulum enim verbum accipitur incarnatum·nam sicut in thuribulo pars superior et inferior tribus catbenulis vniuntur·ita in xp̄isto tres sunt vniones quibus diuinitas et humanitas vniuntur·vnio carnis ad animam·vnio diuinitatis ad carnem·et vnio diuinitatis ad animam·Quidam enim quartam vnionem assignant videlicet diuinitatis ad compositum simul ex anima et carne·Vnde et quedam thuribula quatuor catbenulas habent De hoc autem thuribulo moyses inquit spetialiter·ad aaron·Tolle thuribulum et hausto igne de altari mitte incensum desuper·Est et alia ī thuribulo consideratio·prout in titulo de accessu pontificis ad altare tactum est·¶ Rursus ideo thurificato altari episcopus vel sacerdos thurificatur·ad significandum q̄ sicut xp̄istus est altare et hostia·sic et pontifex et sacerdos cui est orationis sacrificium offerendum·q̄ vero adoratur non solum inquantum deus·sed etiaz inquantum homo·Et ideo in quib usdam eccle sijs pontifice thurificato altare a dyacono circumcirca thurificatur·Vnde psalmista·Circumdabo altare tuum domine·¶ Sane thuribulum aureum significat sapientiam·quia omnes thesauri sapientie et scie dei in ea fuer̄t absconditi·

Vñ stetit angelus iuxta altare·h·t·a·in m·s·i· xpristus resurgens carnē habuit in potestate Argentum significat xpristi carnem·ab omni labe mundam et munditia renitentem·Cupreū fragilem et mortalem ferreum resurgentis fortitudinem·Bi quatuor habet cathenulas demonstrat eam ex quatuor elementis constare· Vel quatuor virtutibus·scilicet iusticia·prudentia·fortitudine·et temperantia decorari· Quinta que partes diuidit animam designat q̄ se in morte a carne in illo triduo separauit·Bi vero tres habet cathenulas figurat animā carnem·et verbum in vna conuenire persona Quarta que partes separat potestas est·qua animaz suam posuit pro ouibus suis·Bi vna tantum cathenula sustentatur designat q̄ solus de virgine generaē·quodq̄ solus est inter mortuos liō Circulus cui hec omnia innectuntur est deitas que nullo termino clauditur·a qua hec omnia continentur et operantur·preter misticaz etiā rationem ob hoc altare incensatur vt omnis ab eo nequicia demonum propellatur·Fumus eñ incensi valere creditur ad demones effugandos Vnde cum thobias interrogasset angelū·quot remedia haberent eaque de pisce iusserat obseruari·Respondit cordis eius particulam si super carbones ponas·fumus eius omne demoniorū genus extricat·Bother papa statuit ne moniales incensum circa altaria ferant

Qualiter episcopus vel sacerdos·et ministri ad altare stare debent·

Thurificatione peracta episcopus vel sacerdos·ad dextram altaris partem se transfert·ibi vna cum ministris plane offitium et kyrieleison dicit qui transitus de medio altaris ad dextrā partem·significat xpi transitum de passione per resurrectionem ad vitam eternam·Item a leua transiens in dextram· imitatur xpristum ingredientem mundum·leuam enim tetigit xpristus quando temporalez assumpsit vitam·ad dexteram iuit·qñ carnem assumptam ad dei dexteram eleuauit·Rursus per hoc q̄ accedens ad altare·prius dexteram illius partem petit innuit·q̄ emanuel in lege promissus prius venit ad iudeos q̄ ad gentes· Iudei enim tunc propter legem in dextra parte fuerunt·gentes vero quasi in sinistra·quia ydola colebant·Sacerdos vero vestibus sacris ornatus·xpristum carne nostre humanitatis vestitum significat veniens ad altare·xpristū de celis venisse ad populum·vt eū saluaret·designat·Deinde in dexteram transiens designat q̄ xpristus in mundum veniens venit ad iudeos· de quibus voluit nasci·Beata eñ maria iudea fuit·De hoc transitu dicetur sub titulo de mutacione sacerdotis et oratione·Et nota q̄ licet domino papa celebranti·vel missam audienti legatur a capellanis suis introitus·et kyrieleisō et gloria in excelsis·et credo·et sanctus·et agnus·non tamen graduale·vel alleluia·vl tractus vel offertoriū·vel postcommunio·pro eo q̄ illa instructoria sunt et introductoria·q̄bus ipe non eget·Illud autem notandum est·q̄ sacerdos stat erectus ante altare·ad notandum q̄ xpristus venit suos regere inuincibili doctrina·et respicit versus orientem·quia xpristi9 nō suam sed patris voluntatem quesiuit·nec respicit retrorsum tum quia xpristus semper patris faciem intuetur·Juxta illud·Scio vnde venio· et quo vado tum quia nemo mittens manum ad aratrum et respiciens retro aptus est reg·dei·ymo ad populum dorsum vertit·representans quod dominus ait ad moysen·Videbis posteriora mea·faciem autem videre non poteris·exo· ·xxxiij·c·Episcopi autem et superiores celebrā tes nō ante altare·sed remoti ab illo ad dextrū eius latus vsq̄ post dictum offertorium manēt quod fit primo ad representandum·q̄ ex latere xpristi·qui per altare significatur·initium mē redemptionis fuit·Secundo fit hoc non solum ad maiorem solennitatem vt per hoc a minoribus sacerdotibus decernanē·vñ etiam fit iſ q̄ ipsa in missa representant·non solū xpristi dignitatem et excellentiam ante eius oblationem· verum etiam humiliatem et obedientiam i ipa sui oblatione et consecratione·Siquidem xp̄us quantum ad sui dignitatem est patri equalis et sedet a dextris dei patris·prout in symbolo legitur·quod representat prelatus stans ante oblationem ad dextrum altaris Jn sui vero oblatione xpristus pro nobis factus est hostia·Et ideo prelatus eius vices gerens ex tunc ipi altari·quod aram crucis insinuat debet totaliter inherere·Tercio quoniam prelatorum actꝰ esse debent subditis ad doctrinam·ideo vsq̄ tunc manet ab altari separatus·et ex tunc manus lauandum et thurificandum et sacrificandū ad altare accedit vt ostendat quecunq̄ in missa precedunt solennitates et laudes esse·sed tunc deinde ad essencialia seu substancialia peragenda accedit·Quarto in hoc representat·q̄ legalis pontifex intrans sancta sanctorum carbones ferebat et sanguinem prout tactum est in prohemio huius partis·Quinto fit hoc ad representandum quod ait propheta·Dixit dominus domino meo·sede a dextris meis·donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum·Sacerdos quidem xpristum representans sedet a dextris altaris deum patrem in hoc loco significantis donec ad consecrandum hostiam accedat·per quam fracta sunt tartara·et inimici demones deuicti et quasi scabellum pedum positi·Ministri vero scilicet dyacomus et subdyaconus retro illum ad altare stant·qui tamen in veniendo p̄ cesserunt significantes martires qui in veteri testamento fuerunt·q̄ tamen post domini natiuitatē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

digne coronantur·et ad quamcunq altaris ptē
ille transierit ipsum retrostantes secuntur· vt
ostendāt impletum esse quod dominus ammo/
nuit dicens· ¶Qui mihi ministrat me sequatur et
vbi ego sum· aē· Intendentes semper atq solli
cite in illum ad notandum q fideles quamuis ad
huc in hac vita positi·tamen eternitati xpisti
semper intendunt In quibusdam etiam ecclesijs
illo se vertente ad populum illi similiter se ver
tunt et illo se conuertente ad altare se similiter
conuertunt ¶Nam xpistus ab oratione se ad
predicationem·aliquando vero econuerso dum
vueret se conuertit quod designat versio ad po
pulum et conuersio ad altare·In quo quidez imi
tandum est a predicatoribus qui per ministros
ipsos congrue designantur ¶Anacletus papa
statuit q episcopus deo sacrificans secū testes
habeat·dyaconos q̄ oculi eius dicuntur·et sub/
dyaconos reliquosq ministros qui sacris induti
vestibus·in fronte id est ante·et a tergo et pre
spiter e regione·id est a parte dextra·leuaq
contrito corde et humiliato spiritu·ac prono
stent vultu·custodientes eum a maliuolis homi
nibus at consensum prestantes sacrifitio Et sm
Lucium papam eum non deserant·quia ꝓpter
maliuolos oportet illum habere bonum testi/
monium ab his que foris sunt ¶Statutum est eti
am vt celebrans missam habeat a tergo vicini
solamin is adiutorem·prout dictum est in pro/
hemio huius partis Et ideo in quibusdam eccle
sijs aliqui dyacon stant post episcopum·quasi
orantes vt eum sequantur vsq ad mortem·et cū
eo transeant ad vitam eternam Maior tamen ps
in dextra parte moratur altaris et minor in si
nistra·quia vtrūq petit ecclesia scilicet et tpa
lem benedictionem et eternam·vt ibi sic transe
amus per bona temporalia vt non amittamus
eterna· Ceterum dicti ministri retro stantes in
clinati ante facies suas·vsq in finem dominice
orationis perseuerant·significantes illos apo
stolos qui in passione domini in magna tribula
tione oppressi non audebant se erigere·vt xpi
discipulos se esse confiterentur ¶Stabant tamē
in facie fidei sed postea eriguntur sicut dicetur
sub vndecima particula canonis·super vobo·
¶Nobis quoq·signantes etiam chorum sanctoꝝ
martirum in conualle lacrimarum ante nouissi/
mam tribulationem manentium·postea erigun
tur·quia illi qui postea martirio coronati stāt
erecti id est ab omni tribulatione liberati·Ad
hoc stantes facie inclinati·signant mulieres·q̄
de cenaculo ad monumentum militibus decli
natis currebant in xpisti amore ardentes· ¶Pane
sacerdos minister inter moras puluinar molle·
missali supponit·ad notandum q deuotum et
molle cor·et quod facile diuinam impressionem
recipiat suppom debet iugo domini et celesti
um preceptorum·iuxta illud sapientis·¶Susci/
piat verba mea cor tuum·etcetera·vt in eod·
¶spiritus domini requiescat·De hoc etiam sub
euangelio dicetur

¶De Gloria in excelsis·

Translato in dexteram altaris partem
episcopo seu sacerdote·deinde quia
tempus plenitudinis et annus benig
nitatis aduenit·sicut predictū fuit a psalmista·
Tu exurgens misereberis sion· quia·v·t·t·m·e
Congrue chorus laudat et inuocat trinitatem
triplicando kyrieleison·Ideo autem p9 introitū
dicitur kyrieleison·quia ante omnem orationez
sacerdotum·necesse est misericordiam domini
implorare·¶Siquidem kyrieleison grece inter/
pretatur domine miserere·¶Nam kyrie sonat do
mine·leyson miserere·Et inde xpisteleyson·
id est xpiste miserere·vel kyri xpiste el deus
eys miserere·son nobis·¶Deinde kyrieleison·i·
o xpe deꝰ miserere nobis Vnde propheta/Mise
rere nobis·te enim expectamus·¶Dicitur autem
nomies·primo vt ordo decimus ex hominibus
reparatus nouem associetur ordinibus angelo/
rum·¶Secundo vt ecclesia perueniat ad societa/
tem nouem ordinum angelorum Tercio contra
nouem genera peccatorum Est emm peccatum
originale veniale et mortale·Item peccatum co
gitacionis locutionis et perpetracionis Item
peccatum fragilitatis simplicitatis et maligni
tatis·Fragilitatis per impotenciam·simplicita
tis per ignorantiam·maligmtatis per inuidiā
Hoc est peccatum in patrem·in filium·in spm̄
sanctum·Ad hoc ideo dicitur ter ad patrem ky
rieleison·ad filium xpisteleison·et ter ad spm̄
sanctum kyrieleison·¶Sed ad patrem et spiritū
sanctum sub eodem tantum vocabulo·quia pat̄
et spiritussanctus sunt eiusdem tantum nature
Ad filium vero sub alio·quia filius et si sit eius
dem nature cum illis·est tamen et alterius·vt
gemine gygas substancie·¶Preterea ideo dicit̄
ter quantum ad patrem·et ter quantum ad fili
um·ter quantum ad spiritum sanctum·vt notet̄
pater in filio·et filius in patre·et spūssanctus
in vtroq·De hoc dicetur in quinta parte·sub
titulo de prima·sed in medio mutatur kyrie in
xpiste·vt notetur duas esse naturas in xpisto
Rursus kyrieleison ter triplicatum·significat
preces patrum veteris testamenti·multiplica/
tas ad hoc vt gracia summe trinitatis per ad/
uentum xpisti eos consociaret nouem agmini
bus angelorum·Est autem magna istorum ver
borum efficacia Legitur enimq dum beatus ba
silius kyrieleison clamassz·porte ticine·siue pa
pien·ecclesie sunt aperte· Rursus cum beatus
Geminianus kyrieleison clamaret·quinq re/
ges conuersi dicuntur in fugam Vnde forte sig
nificat aliud q̄m domine miserere·quod tamen
nos ignorantes In quibusdam ecclesijs·statim
post vltimum kyrieleison subiciunt ymas·quod
verbum grecum sonat latine nobis·Et sensus

est kyrieleison ymas·id est potencia diuina miserere nobis·Et bīs Greg·instituit kyrieleison nomes·et a clero tantum publice in missa cantari · quod prius apud grecos simul a clero et populo cantabatur·Siluester vero papa illud de grecis assumpsit

De Gloria in excelsis·

Dicto kyrieleison · mox sacerdos vel pontifex ex institucione Theleſphori pape inchoat ymnum· Gloria in excelsis deo·quem angeli auditi sunt decantare· sicut legitur in euangelio luce· qui angelorum ymnus perhibz testimonium temporali xpristi natiuitati·Pane sacerdos primus et solus illū inchoando pronunciat · qui angelum magni consilij representat·Iam ortum saluatoris sol9 angelus cuius personam ipe gerit primo nunciauit Vnde luce secundo·Ecce euangelizo vobis gaudium magnum quod erit omn populo · qr hodie natus est·nc̄·Et illum inchoando stat añ medium altaris·in hoc commemorans · q dum medium silentium tenerent natus est in medio· id est pro omnibus messias·quem prophete p̄ dixerant·representans etiam·quia angelus xpi natiuitatem pastoribus annuncians stetit in medio eorum·et incipiens eleuat manus·propter causas scriptas in sequenti titulo ad finem·Itez incipiens vertit se ad orientem·tum quia ad orientem dominum adorare solemus · Tercio ichoans stat ante medium altaris · ad notandum q xpristus mediator fuit inter nos et deum · per cuius mediacionem deo pacificati sumus·Chorus vero concinendo respondens gerit personam multitudinis de qua in euangelio sequitur Subito facta est cum angelo multitudo ce·milau·deum et di·gloria i altissimis deo·et in terra pax hominibus bone voluntatis Ymnus aūt iste non tantum est angelorum sed etiam hominum congratulantium· ex eo q mulier illa que dragmam pdiderit decimam·iam lucernam accenderat·vt dragmam perditam inueniret·et pastor dimissis nonagintanouem ouibus in deserto iam venerat vt quereret centesimam ouē amissam· Ante natiuitatem enim xpristi tres erant inimiciciaz parietes· primus inter xp̄m et hommes·secundus inter angelum et hominem·tercius inter hominem et hommē· Domo nasqz per inobedienciam creatorem offenderat et per suum casum restauracionem angelorum· impediuerat·atqz per varios ritus se ab homine separauerat·Judeus nanqz ceremonias excolebat·gentil ydolatriam exercebat·sed veniens pax nostra fecit vtraqz vnum·et huiusmodi parietes destruxit·Abstulit enim peccatum et reconciliauit hommem deo·reparauit casum· et reconciliauit hommem angelo·destruxit ritus et reconciliauit hominem homini Restaurauit ergo sm apostolum eph̄·i·que in celis et in terris sunt·et ob hoc illa celestis milicie multitudo psallebat·Gloria in excelsis deo · id est in angelis qui nunq̄ peccauerunt nec discordiam cum deo habuerunt·Ideo et in terra pax a xp̄o facta hominibus videlicet iudeis et gentilibus bone voluntatis qui vsqz ad xpristi natiuitatē propter peccata sua · cum deo et cum angelis discordiam habuerunt·Vnde etiam est q angelis loquitur et congaudet pastoribus · qr pax est inter angelos et hommes reformata·nascitur deus homo·qr pax est inter deum et hoīem restaurata·nascit̄ in presepio bouis a azmi · qr pax ē inter homines et hommes reparata · per bouem enim iudaicus·per azmū gentilis ꝓpls figuratur·sm illud·non arabis in boue et azio iudeo scz et gentili·Et itez··ognouit bos possessorem suum·et azimus presepe dñi sui Ideo g̃ canitur ymnus iste qr quem venerantur angeli in celis hoīes venerantur in terris· Per hoc q dī gloria in excelsis·nc̄·repr̄tatur mestitia antiquoz patz ex tedio expectandi incarnacōz dñi·ysa·xxviij·expectate deum·nc̄·et ideo etiā cantatur alla qr habebat spem liberacionis Vñ ps̄·sperauerunt et liberasti eos· In hoc q̄z ymno notatur spes ecclesieque cum angelis sperat se canere·vnde iam illoz canticum assumit· Sequitur laudamus tesz me narrabilia opa tua p̄ dicando que verba et sequentia a beato hilario pictauien asseruntur apposita fuisse·et precedētia solum antiquitus dicebantur in missa·Innocencius tñ tercius dixit illa a thelesphoro papa addita fore·Alij vero quod a symaco papa·Symacus papa constituit tam in dommica die q̄m in natalicijs martirum glia in excelsis ad missam cantari·qr sanctos per dñicam resurrectionem gloria angelorum societas esse recolitur·Cantatur etiam in festis apostolorum et confessorū in quorum honorem quecunqz ecclesia dedicata est·et generaliter in festis · que nobis celestem solemnitatem repr̄tant In diebus vero luctus a ieumiorum non dr· preterq̄ in duobus sabbatis specialibus ministerijs adornatis iuxta illd Cantate dño canticum nouum·prout dēm est in p̄ hemio hui9partis Dictus q̄z theleſphorus papa precepit illam cantari ad missam nocturnam natalis dñi·quam et ipe instituit· Quidam dicunt non esse cantandum in missa nisi in hora tercia· qr tunc spūssanctus super apostolos descendit· et eos gloria exultacione repleuit·Innocencius tercius statuit·vt qñ in diebus profestis celebratur in honorem beate virginis vel spūssancti· vel sancte crucis·nec ymnus angelicus·nec symbolum dicatur·nec etiam te deum laudamus in laudibus matutinis In aduentu vero vel in septuagesima non cantur·prout ibi in septia pte et sub ti·de septem diebus post pasca dicetur· Ep̄s tñ bethleemitanus ex abusu oī die et oī missa et pro defunctis gloria in excelsis decantat p eoq ymnus ille luca testante·primo in bethleemitana regione cantatus est·

De Salutacione ad populum.

Angelico ymno finito sacerdos ad pl'm se voluens illum salutat dicens. Dñs vobiscum. quod sumptum est de libro ruth secundo. Sic em legitur boos salutasse messores suos. et ppha in paralipo. Aza regem et qui cum eo erant. et salutans gedeonē dixit. dñs tecum. Boos quidem figuram salvatoris expressit. qui ruth moabitem duxit vxorē Et hec salutacio figmficat salutacionem. quam xps fecit apostolis post resurrectionez. de quo m. v. parte sub ti. de prima dicetur In omnib9 g misse orationibus sacerdos premittit. dñs vobistum. nisi in orationib9 que p̄cedūt ppharcias vel etiam orationes super pl'm in q̄dragesima. et nisi in orationibus que immediate secuntur post primam orationem. et in illis que dicuntur in parasceue. ꝫ tunc missa non dicitur ꝫ sacerdos omunicet. Cum em per dictam salutacionem optetur dñm esse cum plō qui est in eo per spiritū gratie septiformis. Ideo ecclesia ordinauit sepcies tantū in missa pl'm salutari vt iam dicetur Ideoq; in premissis orationibus tantum dicit. premittitur tñ alijs exortacio ad humiliationem per flectamus genua. vel per humiliate capita vestra deo. quia oratio que facienda est cum ieiunio ad malignum spm̄ eiciendum. tunc demū valet si cum humilitate fiat. Rursus in diebus ieiunioz repūtat ecclesia tps babilonice captiuitatis. Merito ergo sacerdos tunc populum vt pote absentez non salutat. nec se ad illum cōuertit. ꝫ absolute incipiens. oremus. insinuat p illo fore orandum. et quia oratio fieri debet cū effectu mox subijcitur flectamus genua. vel humiliate capita vestra deo. repūtat etiam tps dñice passionis. quod precipue post cenam cum discipulis factū incepit. Quia ergo tpe illo dñs discipulos non salutauit. ꝫ eos ad orandū pluries excitauit. Ideo sacerdos tunc populum non salutat ꝫ ei orare insinuat. Sed et quia tpe illo xps in oratione genua flexit ideo mox ad genua flectendum inuitat. Dicit autem. flectamus genua in persona vniuersitatis omnium fidelium. quasi omnium iudicus seipsum includens. et ido loquitur in prima persona excitans se et omnes ad orandum humiliter et deuote. Sed mox subicit leuate. in persona alterius scz xpi cui9 typū gerit in officio misse et tunc loquitur in secunda persona et in dissimili cantu quasi ipe xps dicat surgite. qm̄ vestram humilitatem et deuotionē video. Et tunc vice omnium sequitur siue orat. Quid figmficent collecte que dicuntur p9 flectamus et post humiliate dicetur in quarta pte sub quarta feria in capite ieiunioz. Alijs vero diebus et tpibus exultacionis et plenitudinis quod precipue fuit post xpi resurrectionez representat. et tunc sacerdos populum salutat. representans vt premissum est. q dñs post resurrectionem discipulos salutauit. Sacerdos ergo orationibus premittit. dñs vobiscum. vt pl'm reddat attentum. q mens eius ad deū diri gatur. et ei per intencionem sedulam iungat̄ Et est sensus. Dñs vobiscum. i. in vobis maneat et vos premio vite eterne remuneret. et petici ombus vestris effectum tribuat. seu gr̄am dei impetretis perseuerantes in illa. Chorus vero et populus rñdent. et cum spū tuo. qđ sumptū est ex epla secunda ad thimo. vltimo vbi dicit. Dñs hiesus xpristus cum spū tuo. h9modi etem mutue salutaciones notant. q sacerdotis et pli vnus debet esse affectus. Et est sensus. Tu pro nobis facturus es preces ad dominum. et qz dñs deus preces illas tm̄ approbat et exaudit. que ex bono corde procedunt oramus et nos similiter pro te. vt ille sine quo nullum est bonum sit cum spū tuo. vt qui tecum est in ore sit et in corde et in te maneat. et sc̄m hoc cessat hesitacio querentium quare populus rñdet. et cum spū tuo. cum sacerdos dicendo. dñs vobiscum. optauerit dñm esse cum illis non solum in spū vm̄ etiam in corpe. Nam et idipm populus per hanc rñsionē optat vt premissum est. Potest etiam dici q in hac rñsione populus se refert solum ad actionez ymolationis ad quam sacerdos procedit in qua per spm̄ totaliter eleuatus et ab omni terrenitate prorsus abstractus esse debet Postq̄ vo chor9 rñdit ipse se ad altare reuoluit scz ad orientem vt dicetur in prohemio. v. partis. et q̄si paz de sua bonitate confidens vniuersalem ad se colligit ecclesiam dicens quasi omnium iudic9 oremus quasi dicat. Orate omnes simul mecum. vt quod postulamus citius impetremus quomā impossibile est multitudinem non exaudiri. et sic orationez dicit. dicendo ergo oremus. hortat̄ alios ad orandum. quia ipse xps monuit discipulos orare dicens. Orate ne intretis in tēptacōz et postea orat. quia et postea xps orauit. ipe em fecit et docuit. Dñs autem dicit oremus ab antiquis habemus qui premisso oremus subiūgebāt omuniter orationem Dicit autem oremus stans ante medium altaris. ppter rationes positas in principio precedentis ti. Oratio aūt quaz dicit figmficat indulgentiam quam dñs repromisit. Et deinde transit ad dextram partem altaris vt dicetur sub ti. se. Oratione finita chorus rñdet Amen. quod est hebraicum verbum. q̄si diceret fiat nobis sicut orasti. seu fideliter acta fit oō tua. Et est sumptum amen ex apoc. iob. ambro. exponit amen. i. vm̄ est quod sermo sonat affectus senciat. Quandoq; ponitur pro vere. vt ibi amen amen dico vobis. prout sub ti. de oratione dicetur. Et nota q premissa salutacio s. dñs vobiscum ad mmores et imperfectos ad simplices pertinet sacerdotes. Episcopus vel ei9 superior qui perfectus esse debet. et expressam xpi similitudinem gerit vt se vicariū xpi oñdat oratus prima vice vtitur verbo dñi dicentis. iohis. xx. Pax vobis. que fuit prima vox dñi ad discipl̄os q̄n eis post resurrectionem apparuit. q̄si diceret In presenti detur vobis pax pectoris et in futo

pax eternitatis·de vtraq; ℣obis·xiij· ℣acem
relinquo vobis·pacem meaz do vobis·℣oc etiã
verbo vsus est dispensator ioseph ad fratres e9
postea vero adinstar ceteroz; sacerdotum dicit
dñs vobiscum vt se esse vnum ex ipsis oñdat·℣t
est aduertendum qtunc demum pax vobis dr̃ qñ
gloria in excelsis cantatur·et hoc ideo vt coꝛre
spondeat ei q; ibi dicitur·et in terra pax hoib9
aĉ·℣reterea hec salutacio a xp̃o tpe gaudij et
leticie sez resurrectionis ad discipulos facta illi
cantico leticie coꝛrespondere debet ℣unt etiam
qui dicunt q; pontifex solenniter celebrans in
diebus quibus gloria i excelsis dicitur·repñtat
xp̃m post resurrectionem seu resurrectionis gau
dium·quo tpe sepe xp̃s dicta salutatione ad dis=
cipulos vsus est·℣t eoq; xp̃m imitãdo p̃missis
diebus ꝫ dicat·℣n missis vero quas alijs diebus
vel tpibus dicit·vel etiam que ab inferioꝛibus
dicuntur xp̃i passio figuratur·et planctus atq;
afflictio oformatur·℣t ideo ĩ illis pax vobis non
dicitur·ne gaudium cum doloꝛe misceatur·p̃ot
etiam dici q; per xp̃m facta est pax·inter deum
et hominem·et inter angelos et homines·quod
manifestauit angelus qñ in xp̃i natiuitate canta
uit·gloria in excelsis deo·et in terra pax h·b·v
℣acem vero inter deum et homines manifesta=
uit xp̃s qñ post resurrectionem dixit apostolis·
pax vobis·hec repꝛesentantur in missa primum
per quemlibet sacerdotem qui potest cantare·
gloria in excelsis angelum repꝛesentans·℣dm
per ep̃m qui solus dicit pax vobis·repꝛesentãs
xp̃m qui in persona ecclesie dixit apostolis·pax
vobis·vtrumq; autem dicit ep̃s solenniter cele=
bꝛans·quia vtrunq; sez xp̃m et angelũ repñtat
℣pe em̃ spetialioꝛ est xp̃i vicarius·q̃m simplex
sacerdos·℣deoq; cum omittit officium angeli·s·
tpibus quibus cantica leticie subticentur sez·te
deum laudamus·et gloria in excelsis omittit si=
militer et hoc officium xp̃i non dicens pax vob·
ꝫ dñs vobiscum sicut simplex sacerdos·non em̃
per ep̃m qui repñtat xp̃m et angelum vna pax
sine altera nunciatur·idem etiam est in ite missa
est quod non dicatur nisi gloria in excelsis dicat̃
℣ane dyaconus non dicit·dñs vobiscum per
ꝺoꝛas·eo q; non ita gerit typum xp̃i q; per booz
hac salutacione vsus est sicut sacerdos qui ea in
persona xp̃i vtitur·legens tñ euangelium hoc
dicit·quia tunc vtitur officio predicatoꝛis q; p
nunciat doctrinam ab ip̃o xp̃o immediate pꝛola
tam·et etiam cereum paschalem benedicens·qz
tunc xp̃i resurrectionem repꝛesentat·sunt tam̃
quidam qui dicunt q; in diuinis officijs q̃ dicere
tenentur licite posset hoc dicere cum pꝛohibit9
non legatur·quibus generalis vsus ecclesie
ꝓtradicit vt se inferiores sacerdotibus agꝛscant
℣otandum autem est q; septem vicibus popul9
salutatur in missa quat̃s exclusis septem vicijs
capitalibus suscipiat gratiam septiformem·mi
sterium em̃ misse ad septem dona sp̃ussancti re=
fertur·℣rimo in ip̃o misse exoꝛdio añ collectam
℣ecundo ante euangelium ℣ercio post euange
lium siue dicto simbolo ante offertoriũ·℣uarto
ante prefationem cum dicit sacerdos·per omia
secula seculoz;·et consequenter·dñs vobiscum·
℣uinto ante pacis osculum·cum dicit·pax dñi
sit semper vobiscum·℣exto ante primam·post
communionem·℣eptimo finito finali post cõmone
vel oratione·℣n prima salutacione sp̃us sapien=
cie intelligitur·quia sapientia intrauit in hunc
mũm vt saluaret nos·℣n secunda sp̃us intellect9
ideo em̃ predicauit vt doceret nos·℣n tercia
sp̃us ofilij·hoc em̃ secreto dei ofilio se passioni
obtulit vt redimeret nos·℣n quarta sp̃us fortı
tudinis quia pendens in cruce dyabolum expug
nauit vt redimeret nos·℣n quinta sp̃us scientie·
quia resurgens discipulos salutauit et eis sensũ
apperuit vt erudirent nos·℣n sexta sp̃us pietatis
quia sola pietate humanam naturam sup astra
leuauit vt exaltaret nos·℣n septima p̃us timoꝛis
quia angeli tremebunt cum venerit ad iudicium
vt glorificet nos·℣eteꝛ in qualibet salutacõe
mutatur offitũ misse·et de vno offitio ad aliud
transitur·quare merito salutacio premittitur·
cum em̃ ad oparios nouiter ingredimur eos sa=
lutare solemus·et sc̃dm hoc octo offitia sunt in
missa·℣ursus salutatur etiam in octauo·vt q̃daz
volunt·sez post offertoꝛium ante secretellam·
℣am voluens se ad pp̃lm dicturus fratres oꝛa=
te·aĉ·debet dicere sub silentio·dñs vobiscum·
vñ licet eis quos salutamus faciem regulariteꝛ
repꝛesentemus·tñ in quinq; dumtaxat ex pre=
missis salutacõib9 sacerdos ad pp̃lm se conuertit
nam in illa salutacione que fit ante euangelium
se non conuertit·quia iam intentus est ad verba
dei anuncianda·nec etiam in illa que fit ante pre
fationem quia iam intentus est ad sacrificium al
taris tractandum·nec etiam in illa que fit ante
pacis osculum·quia iam tenet coꝛpus xp̃i in ma=
nibus·et coꝛ habet sursum ad deum et omino
intentus est ad reuerenter illud tractandũ·℣e=
mo em̃ mittens manum ad aratrum·et respicies
retro aptus est regno dei·℣eteꝛ quina ad
pp̃lm cum dñs vobiscum facta conuersio·significat
quinq; apparitiones quas xp̃us fecit discipulis
suis in die resurrectionis·℣rima fuit marie mag
dalene·iob·xx·et marci vlti·℣ecunda eidem et
alijs mulieribus redeuntibus de sepulcro·q̃n do
dixit eis auete·matthi·vlti·℣ercia petro·q̃rta
duobus discipulis transeũtibus in emaus·q̃nta
in domo decem discipulis absente thoma·iohis
·xx·℣ed quia altera illaꝛ manifesta non fuit·
q̃n videlicet primo apparuit marie magdalene·
vel sm alios q̃n apparuit petro·quia nescitur q̃n
aut vbi·ideo sacerdos ante secretellam dicturꝰ
oꝛate fratres·predicit sub silentio dñs vobiscũ
ꝫ patenter dicit oꝛate·aĉ·quia patenter dixit
apostolis·oꝛate ne intretis in temptacionem·
℣uerunt etiam et alie apparitiones·de quibus
nil ad pñs·℣on est etiam omittendum q; sac̃dos
ꝫ voluerit se ad populum a dextra·et p eandẽ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

se ad altare reuoluit·q̄si ipo facto dicens· dextra dñi fecit virtutem·dextra d·ex·m·dex·d·fe·v· ¶Deo ad designandum q̄ in sepulcro dominico angelus a dextris sedebat·¶Tercio vt sacerdos per hoc mmuat se rectam et attentaz hr̄e mtencionem pro se et populo ad celestem patriam q̄ per dextram figmficatur·iux̄ illud in canticis· Dextra eius amplexabitur me·¶Quarto q̄ v̄ fius salutando populum·a ouersus dicendo oremꝰ· hortatur tam se q̄ populum ad orandum·a oño dz fieri pro etermis que per dextram sigmficañ ¶Vnde xp̄s sedere dicitur ad dextraz patris·merito a parte dextra fit vtrunq̄·gerit quippe sacerdos typum xp̄i qui perfectus est in salutacionibus et oratiombus q̄ a dextra fiunt·¶Dextr̄ postq̄ dicit orate pro me fratres·aū·se reuoluit a simstra·iuxta illud ps̄·¶Circuiui et imolaui in taber·e·h·v·aū·preparans em̄ se ad imolandum quēdam circuitum facit·se igitur ouertit tunc ad simstram que imperfectior et mfirmior est·ad notandum imperfectionem c9libet sacerdotis preter xp̄m·¶Hinc est q̄ premissa verba dicendo obsecrat tanq̄ mpfectus et peccator· et mdigens alior auxilio·impendi sibi ab alijs benefitium orationis·¶Secundo q̄ reuoluitur tunc a simstra vt per hoc sigmficet tristiciaz de passione xp̄i ad quam repñtandam statim intendit·tristicia em̄ recte per simstram sigmficatur iuxta illud apostoli·¶A dextris et a simstris per gloriam et ignobilitatem·per mfamiam et bonam famam ¶Debent etiam fieri ille volutiones et reuolutiones ante medium altaris·iux̄ illud· ¶In medio ecclesie aperuit os suum·aū·in quo et illud ememoratur q̄ redemptor noster iuxta salomonem corpus suū in media caritate osecuit· ppter filias hierusalem·Et attende q̄ quidam dicto·dñs vobiscum·ad altare reuoluti dicunt oremus stantes ante medium altaris·per ꝑs insimuantes se in loco manifesto·et pl̄o ouenienti orare sez ante medium altaris·q̄q populus dz de medio cordis orationes ad deum effundere· Alij vero ad dextr̄ cornu altaris vbi orationez proferre debet·dicunt oremus·vt sic inter insinuationem et orationem nullum actum alium interponant·et vt ibi precedat orandi mfinuacō vbi mox subsequi ipa oratio et orantis populi esse debeꝫ intencio

¶De oratione seu collecta ¶·

Alutacione premissa orationes subiciuntur·quia em̄ omnis nostra opatio a deo mchoata circulariter in ipsum terminari dz·ideo misse officium incipit ab oratione et terminatur in gratiar̄ actione· Vnde videndum est quis dz orationes dicere Qualiter et pro quibus est orandum ¶Quid sit oratio et quando et vbi ¶Et versus quaz ptem orationes dicende sint ¶De mutacione sacerdotis ab vna parte altaris ad alteram Vnde orationes dicātur a vnde originē habuerūt ¶Qualiter verba eor̄ intelligantur ¶Qualiter orationes tērminentur ¶Quare vocentur collecte ¶Que et quot orationes dicende sunt·et de mmentoribus ear̄ ¶Quomodo pontifex vel sacerdos illas dicens stare debet ¶Circa primum notandum est q̄ ea quibus populus immediate ordinatur ad deum sacerdotes tm̄ dicunt qui sunt mediatores mter deum et popolum·et quorum quedam dicuntur publice spectancia ad totum populum ¶In c9 persona ipe solus ea deo ꝓponit sicut sunt orationes et gratiar̄ actiones· q̄dam priuate que ad offitium eius tm̄ spectant vt cōsecrationes et h9modi orationes·quas ipe pro populo facit·non tm̄ in psona populi orans et ·In oībus premittit dñs vobiscum·vt mens pl̄i deo diungañ·et q̄ pl̄s in his que ad deum pertinent sacerdotem ducem hz·¶Ido in fine c9libet orationis populus sentit rñdens amen·vt iam dicetur·ꝓpter quod et omnis oratio alte terminatur·etiam si priuate fiat ¶Sane orandum est breuibus verbis non in multiloquio·vt iā dicet̄ Vnde et greci paz̄ et frequenter orant·sed in lacrimis et in puritate cordis·non in voce clamosa ꝙ in mentis intencione et lacrimar̄ opunctione ¶Sic em̄ in ospectu diuine maiestatis et angelor̄ oportet nos esse vt mens nostra voci cōcordet·iuxta illud ps̄·¶Exaudiuit dñs vocem fletus mei·aū·¶Et itez̄·sacrificium deo spūs contribulatus·aū·¶Debet etiam oratio esse deuota·naz omnium creatori cum deuctione est supplicandū ¶Cum autem sacerdos dicit alte orationez alij nō debent verbis orare ꝙ illam orationem attendē et ad eam rñdere amen ¶Pro quibus fit orandū dicetur in·vj·parte sub ti·de parasceue ¶Quid sit oratio et qua hora·et vbi hore canonice dicende sunt·et versus quam partem orandum·a dicetur in prohemio·v·partis ¶Quid figmficet oratio que dicitur ante epistolam·dicetur sub ti·de sessione epi ¶Sane sacerdos dum orat ad dextram ostistit altaris·iuxta illud ero·xxx· ¶Deprecabit̄ aaron super cornu altaris·et placabit super eum in generatiombus suis·in hoc illud signans quod fuerat ꝓphetatū·¶Deus ab austro veniet·xp̄us em̄ iudeos docuit ad quos a patre luminū missus fuit:quia dextra iudeos·gētiles simstra figurat·et qm̄ leticia per dextram·tristicia vero per simstram designatur·idcirco ad dextram partem altaris primum accedit vt gaudium dñice natiuitatis ondat·¶Inde dicturus euangelium ad simstram ouertitur vt tristiciam passionis insinuet·ꝙ itez̄ redit ad dextram·vt gaudiū resurrectōis annunciet·de hoc aliter dicet̄ sub ti·de mutacione sacerdotis Rōn9 ꝛo pōtifex orañs ad sedē post altare vel alius epūs ad lat9 altaris ascendit·et stās collectā pnūciat quam libro legit aperto·Et demde sedet·quia sicut euangelista testatur·Venit hiesus in nazareth vbi nutritus fuerat·et intrauit scd̄m ossuetudinem diei sabbati in synagogam·et surrexit legere·et traditus est a ei iber ysaie ꝓphe·quē vt muenit locum vbi striptum erat·Spūs dñi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

super me ꝓpter quod vnxit me · et cū plicuisset librum reddidit ministro et sedit. ¶ Rursus pontifex ad latus altaris vsq; post dictum offertorium moratur · vt dictum est sub ti · quasi ep̄us · vel sacerdos · ¶ Sequitur videre vnde oīo dicat̄ et vnde orationes originem habuerunt · et q̄dez dicitur oratio ab orando eo q; per eaz a populo bona corporis et anime orando petuntur · licet em̄ dñs sciat quibus egemus orare tñ debemus · prout dicetur sub oratione dñica · Orat etiam sacerdos pro bonis vt assint et ꝓ malis vt absint Designantur autem orationes in apoc̄ · p fumū aromatum qui ascendet in ospectu dñi de manu angeli · xp̄s em̄ verus homo ꝓpter nos passioni deditus · cū illa vox est olocausta etiam pro delicto non postulasti · tunc dixi · ecce venio · semp pro vobis orabat · quia sm̄ apostolum Exaudit⁹ est ni omnibus pro sua reuerentia · ¶ Qualiter verba orationum intelligenda sint videamus · et quidem quidm quibusdam codicibus otinet̄ prosit huic vel illi sancto talis oblatio ad gl̄iam et honorem sic intelligi debet q; ad hoc prosit · vt ille magis ac magis a fidelibus glorificetur · aut etiam honoretur in terris · Cum em̄ ipi sint perfecti beati omnia eis in celis ad votum succedunt · Vnde non egent nostris orationibus ymo iniuriam facit martiri qui orat pro martire · licz pleriq; reputent non indignum sanctoz gl̄iam posse vsq; in diem iudicij augmentari · et ideo ecclesiam interim rite pro posse augmentacionem glorificationis eoz optare · ℣ autem p⁹ finē orationis subiungitur per dñm nr̄m ihesū xp̄m · illud significat quod ipe in euangelio dicit Quicquid pecieritis patrem in nomine meo fiet vobis · Orat em̄ sacerdos ad deū patrem vt p filiū suum qui dñs nr̄ est equaliter sicut pater oratio perficiatur · Hinc em̄ est q; omnis oratio gñaliter ad patrem dirigitur et terminatur in nomine filij · Non em̄ per aliā viaz ad nos eterna dei beneficia p̄nt decurrere q; per eum qui est mediator dei et hominum homo xp̄s ihesus · sicut per mediantem cristallum mittitur igns in escam supositam a sole longinquo · Et sumptum est ab epistola ad romanos · vbi dicitur · gloriemur in deo p dñm nostrum ihesum · nemo em̄ vadit ad patrem nisi per me · Et ipse alibi dicit · Siqd pecieritis patrem in nomine meo dabit vobis · Et nota q; ihesus est ꝓpr̄m nomen · prout dictum est in prohemio secunde partis · ℣ vero sequit̄ qui tecum viuit et regnat in v · s · s · q̄ · ita potest intelligi · In vnitate s · s · hoc est vna cum spū s · ssam pater et f · et s · s · sunt vnus · vel in vnitate spūssancti · hoc est in spūsancto · qui est vnitas patris et filij · et amor et onexio vtriusq; · P̄nt etiam sic exponi premissa verba · per dominum nostrum · q̄ · vt sit sensus · O pater exaudi per filium tuum qui hoc vult et potest · vult q; viuit potest quia regnat · viuit mḡ et regnat tecum in vnitate spūssancti · Non quidem viuit et regnat vt tyrannus spū iniquitatis · ns viuit et regit deus spū benignitatis · ℣ vero sequitur · Per omnia secula seculoz vel osecutiue vel anthonomatice intelligi potest · osecutiue sicut generationes generationum · quasi dicer et · per omnia secula seculoz sibiinuicem succedentia · dicunt̄ em̄ secula quia secuntur · nam alijs descendentibz alia secuntur · Anthonomatice sicut cantica canticoz · et est sensus · sicut ante omnia secula filio cum patre in vnitate spūssancti in deitate vixit et fuit · ita et ī p̄nti seculo et in futuro · vbi iusti cum sanctis angelis permanebunt · et iniusti cū dyabolis cruciabuntur · credatur equaliter viuere cum patre et spūsancto et nullo fine concludi ¶ Sequitur amen · quod verbum optantis vel affirmantis ostendit affectum vel osensum · vt premissum est · populus em̄ assentiens voci sacerdotis · qui dixit · per omnia secula seculoz · assentit q; seculum per eum creatum est · Vnde in fi · p̄s · vbi nos dicim⁹ · fiat fiat · hebreus dicit amē amē Et xp̄s in euangelio sepe dicit amen amen id est verum dico vobis · Respicit ergo vel ad formaz orationis · vt quod oratur optetur vel ad modū ocluſionis vt quod ocluditur affirmatur · verū cum sacerdos orationes dicit · Da nobis q̄sumus omnipotens dñe salutem mentis et corporis · populus rñdet amen · i · fiat · Et cum sacerdos concludit · qui tecum viuit et re · in v · s · s · d · p · o · s · s · populus affirmando respondet amen · i · vm̄ est · vel amen interpretatur veritas · vt in apoc̄ · hoc dicit · Amen testis fidelis · de hoc dictum est in p̄cedenci tractatū ¶ Circa termīacionem collectaz notandum est q; in eis q̄nq; dirigitur sermo ad patrem · quandoq; ad filium · q̄nq; ad spiritū sanctum · et q̄ndoq; ad totam trinitatem · Si sermo ad solum patrez dirigitur non habita intencione de filio neq; de spūsancto · tunc dicitur in fine per dñm nr̄m ihesum xp̄m fi · t · q · t · v · n · r · i · v · s · s · d · per o · s · s · siue per eundez et eusdem vt in illa oratione · protector in te sperantium · nc̄ · Si vero fiat ibi mentio et de spūsancto refert · an ante finalem partem orationis · an in fine ipsius fiat mencio de filio ante finem · tunc dicitur in fine per eundem dñm nr̄m · q̄c̄ · vt in illa oratione · Deus qui de beate marie virginis · q̄c̄ · si in fine tunc subijcitur immediate · qui tecum · siue per eundem et eusdem · vt in illa collecta sancti stephani · Omnipotens sempiterne deus q; primitias martirum · q̄c̄ · Et in illa · Deus qui salutis eterne · vel dominū xp̄m ihesum fine per · vt in illa collecta · Deus qui nos redemptionis eterne · que dicitur in vigilia natalis · et in illa · Illumina quesumus · vt dicitur in epphia · vel · ihesus xp̄us dñs noster · ut in illa · Deus qui ad eternam · que dicitur feria tercia post pasca · Et in secreta illa q̄ꝑe tibi · que dicitur in cena dñi · Si vo in oratione que ad patrem dirigitur fit mencio 8 spū sancto · dicitur in fine per dñm nr̄m · ns tunc dicit̄ in vnitate spūssancti deus · ut in illa · Deus qui corda fidelium · et in illa · Adsit nobis quesumus virtus spūssancti · ℣ si fiat ibi mentio primo de

ſpūſancto et poſtea de filio·tunc ſubicitur ī fine immediate·qui tecum·vt in illa·Flentes mās q̄s dñe paraclitus·et in illa·Vre igne·aē·

Iurſus q̄n ad patrem dirigimus ſmonem oratio vt ip̄e det nobis ſpm̄ viuificandi vel h9modi tunc dicitur per dñm ſiue per eundez vel e9dem vt in illa que dicitur in benedict̄oe cineris·De9 qui humiliatione·aē·et in illa que dicitur in benedictione fontis Omnipotens ſempiterne de9 reſpice·aē·Qi aūt ſermo ad filium dirigitur·vt in illa oratione·Excita dñe potenciam tuam et veni·Et ſiliter in alijs collectis de aduentu dñi· et in illa·Deus qui virginalem aulam·aē·tunc dī in fi·qui viuis et regnas c·d·p·in v·ſ·ſ·d·aē Et ſi fiat ibi mentio de patre·tunc dicitur·q̄ cū deo patre·aē·vt in illa oratione canonis·Dñe ihesu xp̄e fili dei·aē·Qi vero ſermo dirigitur ad ſpm̄ſanctum dicunt quidam q̄tunc dicitur in fine·qui cum patre et f·v·et r·d·aē·Verumtñ ommis oratio dirigitur ad patrem vel ad filium et nulla ad ſpm̄ſanctum·quia ſpūſſanctus eſt donum·et a dono non petitur donum·ſed potius a largitore dom·Petitur ergo a patre et filio·a ad eos ſermo dirigitur tanq̄ a donatore·et non a ſpūſancto qui eſt donum·a pariter ab vtroq̄ procedit·Qi autem ad totam trinitatem ſermo dirigitur·tunc dī in fi·per dñm ſiue per eundem vt in illa oratione canonis·Suſcipe ſancta trinitas·et in illa que dicitur in fine miſſe Placeat tibi ſancta trinitas·in q̄bus dicitur per xp̄m dñm quod ſuccedit in orationibus in locum·per dñm ēm cauſa breuitatis·Idemq̄ eſt ſi in oratione q̄ ad deum patrem dirigitur de eo mentio fiat·vt ī illa·Omnipotens ſempiterne deus qui dediſti famulis tuis Tunc dicūt̄q̄daz·qui viuis et regnas vnus deus per omnia ſecula ſeculoz·Alij vero intelligēt̄es q̄ oratio ip̄a ad deum ſi dirigatur dicunt tunc·qui v·a r·in v·ſ·ſ·d·per o·ſ·ſ·Et ī illa oratione·Fidelium deus omnium oditor·Tota nanq̄ trinitas oditor et redemptor eſt·licet xp̄us q̄tie ſit redemptor·Poteſt etiam dici·q̄ oratio que ad trinitatem dirigitur ocludit̄ ſine aliqua perſonaz diſtinctione ſic·qui v·et·r·p·o·ſ·ſ·Vel quertat orans ſermonem ad ſe vel ad populum dicens q̄ ip̄e preſtare dignetur·a ſic etiam ocluditur in orationibus benedictionalibus·Dñe in oratione in qua ſermo dirigitur ad caput eccleſie videtur debere dici·q̄·v·et r· cum xp̄us ſit caput eccleſie·ſz non eſt ita·Tota nanq̄ trinitas eſt caput eccleſie·ideoq̄ dici dz· per dñm nr̄m·In exorciſmis vero ad expellendū demonem aliter dicitur qñ in aque benedictōe dicitur·per eum qui venturus eſt iud·v·et mor· et ſeculum per ignem·Similiter et in cathecuſmis dicitur·qui venturus eſt·aē·q̄cito ēm dyabolus audit xp̄m eſſe venturum iudicare ſeclm per ignem·fugit timens iuditium ignis·q̄ ſcit ſe poſt diem iudicij eterno igne premendum· Eadem q̄z ratione dixit magiſter Gilbertus·q̄ orationes in exequijs mortuoz dīt ſimili modo finiri·omnis tamen vſus eccleſie tenet vt dicatur per dominum noſtrum·aē·In illa tñ oracōe fidelium deus omnium oditor·dz dici·qui v·et reg·aē·vt premiſſum eſt·Et aduerte q̄ orationes in laudibus·in miſſa et in veſperis ſub eodē et ſolenniori tono dicuntur·pro eo q̄ ille hore ſolemnius et feſtiuius ī eccleſia dicuntur·In alijs vero horis et offitijs alius ton9 minus ſolennis ſeruatur·tum quia minus ſolemniter dicuntur· tum quia ille ad aliud referri poſſunt ſignatum ommibus autez orationibus preterq̄ exorciſmis premittitur oremus non tamen ſp dñs vobiſcum vt dictum eſt in precedenti ti·Sequitur videre quare orationes que circa principiū miſſe dicuntur collecte vocantur·Et quidem ideo·q̄ ſacerdos qui fungitur legatione ad deum pro populo in eis peticiones ommium in vnum colligit et ocludit vt eis ad dominum referat·Appie tamen dicuntur collecte que ſup collectum populum dicuntur puta in proceſſionibus·vel dū colligitur populus ad ſtacionem faciendam·vt de vna eccleſia procedat ad alteram·In vibe nanq̄ quelibet eccleſia ſtacionalis habet aliquā eccleſiam ſibi vicinam in qua colligitur populo die ſtacionis·et ibi dicitur collecta ſup collectū populum·et inde omnes ſimul ad eccleſiam in q̄ fit ſtacio accedunt·Vnde in ocilio agathen̄·dī q̄ plebs collecta oratione ad veſperam dimittatur ab epo cum benedictione·et eſt ſumptum ꝺ nomen de leuitico vbi cenophagia que eſt vltimum feſtoz legalium collecta vocatur·pro eo quia in fructuum collectione fiebat·et figurabat futuram opm noſtroz collectionem·cum dicetur·Ecce homo et omnia opera eius cum eo

Orationum varij fuerunt doctores·quaz numerus et varietas intantum excreſcebat q̄ octauū affricanum ocilium ſtatuit·vt nulle preces vel orationes vel miſſe vel prefationes vel omendationes vel manus impoſitiones dicantur·niſi in ocilio fuerint approbate·Et gelaſius papa tā a ſe q̄ ab alijs compoſitas preces dicitur ordinaſſe· Beatus greg·ſeclusis his que nimia vel incongrua videbantur rationabilia coadunauit congrua multa nihilominus per ſe neceſſaria ſuperaddens Cetez quidam modum et ordinem excedentes intantum orationes multiplicant·vt auditoribus tedium generant et faſtidium·q̄ſi deus et homo verboz multitudine flecti poſſit vt premiſſum eſt·cum econtra ꝑfidelis dicat· Cum multiplicaueritis orationes veſtras non exaudiam·Et dñs in euangelio dicat·Cum orationis nolite multum loqui ſicut ethnici faciunt·putant enim in multiloquio exaudiri·Vnde cum ei dixiſſent apoſtoli·Dñe doce nos orare·oppendiioſam eos orationem docuit·Pater noſter q̄·aē·

Huiuſmodi ergo orationis formam· ſequentes ſacerdotes in miſſa·ſeptenarium orationis numerum non excedens·Nam xp̄s ſeptem peticionibus omnia corpori et anime neceſſaria oph̄ēdit in illa·prout ſub eo dicetur·quia vero numero

deus gaudet impari·quidam obſeruant vt im⸗
pares dicant in miſſa oꝛationes·videlz vel vnaz
tantum· ſicut vna epiſtola vel vnum euangeliū
dicuntur Et iſte numer9 ē oꝛdinarius vel tresvl̄
quinqz vel ſeptem·Vnam ad deſignandum fidei
vnitatem vel vnitatis ſacramentum·Tres ad
ſignificandum miſterium trinitatis·et qꝛ xp̄us
ter in paſſione oꝛauit dicens·Pater ſi fieri pōt
tranſeat a me calix iſte·Quinqz ad deſignandum
v·plagas xp̄i·ſeu in quinqzpartitam xp̄i paſſio
nem·Septem ad deſignandum ſpīn gratie ſep⸗
tifoꝛmis·ſeu ſeptez dona ſpūſſancti·deus em̄ di
uiſionem et diſcoꝛdiam deteſtatur·Vnde cum ce
teroꝝ diezꝝ opibus benediceret·opibus tamen
ſecunde diei benedixiſſe non legitur·et quia ibi
binarius numerus primo ab vnitate recedat et
ab eo ceteri diuiſibiles numeri oꝛiginem ſoꝛciun
tur·et impar numerus mundus eſt·Et nota q
in ſummis feſtis tantummodo dicitur vna col⸗
lecta·miſi forte eadem die aliud feſtum ocurrat
Sciendum qz̄ eſt q tottidem collecte·et eodem
oꝛdine dici debent in ſecreta et poſtcomunione·
quot preceſſerunt ante epiſtolam in exoꝛdio mi
ſſe·nec plures nec pauciꝛes·finis nanqz ſuo p̄n̄
cipio et quelibet poſtcomunio collecte et ſecre⸗
telle precedentibus ꝺuemre·Cauendū eſt etiā
ſi collecta pꝛo defunctis intermiſceatur in miſſa
que dicitur pꝛo viuis·non finalis ſz penultima·
vel antepenultima dicatur·quia finis debz ad
ſuum principium retoꝛqueri·ſp em̄ memoꝛia fa⸗
cienda eſt pꝛo defunctis·pꝛout dicetur ſub·p·
particula ſecrete ſuper verbo·Memento etiam
dñe·ac̄·quia etiam illi viuoꝝ et etiam ſanctoꝝ
in quoꝝ honoꝛe celebꝛantur qui vita glorie vi⸗
uunt auxilio egent·Sed in miſſa pꝛo defunctis
intermiſceri non debet collecta pꝛo viuis·etiam
vt quidem dicunt illa omnis·Deus qui viuoꝝ
dñaris·ac̄·ab aug̃·opoſita·ad denotandum q
defuncti iuuare nequeunt viuentes eterna vita
licet ip̄i iuuari valeant ab vtriſqz·in miſſa tñ p
defunctis poteſt·vt quidam dicunt eſſe penul
tima collecta de ſanctis et e conuerſo·Innocenti9
papa primus compoſuit quatuoꝛ collectas pꝛo
menſe ſeptembꝛi·Innocencius vero papa ec̄i9·
opoſuit illā A cunctis nos queſumus dñe mē·et
coꝛ·defen·ac̄·In eccleſia laterañ·nunq̄ dicit̄
oꝛatio·ſz in miſſa et in omnibus hoꝛis loco oꝛa⸗
tionis alta voce pꝛonunciatur oꝛatio dñica·que
in nouo teſt·prima oꝛatio fuit nam et in primi⸗
tiua eccleſia ſic fiebat·Dane pontifex ſeu ſacer⸗
dos dum oꝛare ſeu oꝛationem dicere incipit·ma
nus eleuat et extendit·iuxta illud·Manus demi
ſſas erigiteet genua debilia roboꝛate·et romāo
pontifici ac etiam alijs epīs·in multis eccleſijs
miniſtri aſtantes manus eleuetas ſuſtentant·q
manuum eleuatio a lege ſumpſit exoꝛdium·Le⸗
gitur em̄ in exo·xvij·c·q cum iſrabel pugnaret
aduerſus amalech in deſerto·moyſes aſcendit
ſuper verticem collis·Cumqz leuaret manus vi⸗
cebat iſrabel·ſi vero paululū remiſiſſz amalech
populum ſuperabat·aaꝛon autem et hur ſuſtenta
bant manus eius ex vtraqz parte·Legit̄ etiam
tercio Regum·c·viij·q ſalomon ſtetit ante al⸗
tare dñi·in oſpectu eccleſie iſrabel et expandit
manus ſuas in celum oꝛans pꝛo populo·et Deñ·
·xiij·Leuo manum meam ad dominum deum m
excelſuz·Eleuatio autem ip̄a repñtat q xp̄s ele
uatis manibus ferebatur in celum vl̄ eleuat ma
nus adinſtar in cruce pendentis·Vnde illud·ele
uatio manuum mearum ſacrifitium veſpertinum
Extenſio vero manuum ideo fit·Nam xp̄us cum
expandiſſet manus in cruce pꝛo perſecutoꝛibus
oꝛauit dicens·pater mi dimitte illis qꝛ neſciunt
quid faciunt·Moꝛaliter inſtruens quia xp̄us ſp
paratus eſt recipere pententes·iuxta illud qđ
ip̄e pꝛomiſit Omnis qui venit ad me non eiciam
foꝛas·Quidam tamen perfidi heretici deriꝺent
huiuſmodi manuum extenſionem·propter illud
yſaie·Cum extenderitis manus veſtras auertaz
oculos meos a vobis

De Epiſtola·R·

Ratione finita dicitur epiſtola que ſig
nificat doctrinam apoſtoloꝝ·elegan⸗
ter autem illā precedit oꝛatio·quia le
gitur luc·x·c Rogate dominum meſſis
vt mittat operarios ſuos in meſſem ſuaz·Dane
epiſtola ergo latine ſupermiſſio vel ſuperoga⸗
tio dicitur·ab epi quod ē ſupꝛa et ſtolon miſſio
Miſſio em̄ eſt ab apoſtolis ſupꝛa legem moyſi·
ſupꝛa pſ̄·et ꝓphetas·ſupꝛa euangelium ſicut et
ꝓphecie ſupꝛa legem·Vnde et littere de vna p⸗
ſona ad aliam miſſe appellantur epl̄e ſupꝛ amiſſe
quaſi miſſe ſupꝛa·ſeu pꝛeter id quod refert nun
cius viua voce·ſicut et apoſtolus ſupꝛa id quod
diꝛerat epheſeis·coꝛinthеis·et alijs epiſtolas
mittebat Legi debz epiſtola ſm magiſtꝝ petꝝ
antiſiodoꝛeñ·in dextra parte eccleſie·qꝛ xp̄us
primo venit ad iudeos qui dicebantur in dextra
eſſe·Melius tamen fit in medio eccleſie·pꝛo eo
q iohannes fuit medius inter apoſtolos et pꝛo
phetas vt iam dicetur·Dicitur qz̄ epiſtola in lo
co inferioꝛi·euangelium in ſuperioꝛi a ſuperpo
ſito panno·de quo ſub euangelio dicetur·Pre⸗
mittitur autem epiſtola euangelio·epl̄a nanqz
deſignat offitium quod iohannes ante xp̄m ex⸗
ercuit·qui preiuit ante faciem dñi parare vias e9
Sicut ip̄e teſtatur·ego vox clamantis in deſto
parate viam dñi·Iohannes ergo quaſi ſubdya
conus et ſubminiſter illius·qui de ſe dicit·Non
veni miniſtrari ſz miniſtrare·Vnde ſicut pꝛedi⸗
catio iohannis preceſſit predicationem xp̄i·ita
epiſtola euangelium pꝛecedit Gerit quoqz epl̄a
figuram legis et ꝓphecie·que xp̄i aduentum pꝛe
ceſſerunt·ſicut ip̄a euangelium precedit·Pre⸗
ceſſit quidem lex euangelium ſicut vmbra lucez
ſicut timoꝛ caritatem·et initium perfectionem
Dane ſubdyaconum epiſtolaz lecturum·vnus
tantum comitatur accolitus·quia pꝛedicationē
iohannis ſecuti ſunt·qm̄ lex nemiez ad pfectōz
ducit·Sed dyaconum euangelium lecturꝝ·tam

subdyacom q̄ accoliti et ceteri comitantur·qz predicationem euangelij q̄ perfectum facit plurimi susceperunt·Hici etiaz pt̄ q̄ p subdyacoñi et dyacoñi ad legendum processum duplex xp̄i manifestacio per duplicem eius aduentum figmificatur·quoz primus vnum tm̄ habuit p̄cursorem·scz iohannem·qui per subdyaconum precedentem figmificaī ¶cōs duos hēbit viz enoch et heliam qui per duos vel plures precedentes dyacomum figurantur· ¶facies aūt epistolam legentis respicere dz altare·qđ xp̄m figmificat qz iohannis predicatio se et alios dirigebat in xp̄m.de cō vultu iuditium· et equitas p̄diunt· ¶svero qui precedit subdyaconum euntez legē non vertit faciem ad legentem qz iohannes nō ad se audientes·ſz potius ad xp̄m se dirigebat· ſz qui dyaconñ euntem legere precedebant nūc respiciunt ad euangelium et ad faciem recitātis ¶primo vt ex mutua vtriusq; inspectione · amor caritatis xp̄i notetur qui in euangelio p̄dicaī· ¶cōo vt se esse otestes euangelice doctrine ostendant·ficut legitur in ꝑb̄·Vos estis mei dicit dñs·qz vero iohannes fuit limes precedentium et subsequentium medius inter ap̄los et ꝓp̄has ¶nam lex et ꝓp̄ha vsq; ad iohannem et ex eo regnum dei euangelizatur·ideo ep̄la nec sp legitur de ꝓp̄his nec sp de ap̄lis·ſz interdum sumitur de ve·te·interdum de nouo·¶Hoc̄s em̄ cō vocē representat ep̄la cum antiquis xp̄m predixit ventuz dicens·¶Qui post me venit ante me factꝰ ē ¶et cum modernis xp̄m ostendit p̄item dicens· ¶Ecce agnus dei·ec·q·t·p·m·¶Interdum g̃ sumitur de apostolis·qz ꝯz eoz doctrina non p̄cesserit euangelium tm̄ ad vitam actiuam referē· fic lex et ꝓp̄hetia·¶Et interdum de ve·te·raro tm̄· qz velū templi scissum ē·nec ponendum est ante oculos velum·¶Epistola tm̄ non legitur de q̄nq; libris moysi·qz m illis tpalia promittebantur ·in cō signum lectiones de illis sumpte terminantur in grauem accentum·vt iam diceī ¶Considerandum aūt est q̄ q̄n lectio vel ep̄la de libris moysi vel salomonis sumitur nomen eoz reciteī vt dicetur in prohemio vj·partis ¶Item in ep̄lis que sumuntur de ꝓp̄hetis·vel de actibus ap̄lōz siue de apoc̄·ponitur in principio hec oō·¶In diebus illis·et in fine dz·ait dñs omnipotens· eo q̄ in libris illis hoc sepe scriptum inuenitur eadem etiam ratione dz in epistol̄·iacobi et petri·¶Carissimi·et in epistolis pauli·fratres·et in xp̄o ihesu dño nostro·¶In ep̄la tm̄ ad heb̄·dicūt quidam non debere apponi fratres·eo q̄ ap̄l'us suspectus erat hebreis·ſz melius est vt apponatur·qm̄ quidam boni erant inter eos vt ipe eos in quodaz loco cōdem ep̄le vocat fratres ꝓpter premissam etiam causam dz in euangelio·¶In illo tpe·ꝓprie tm̄ loquendo nulla epistola est ŏ vete·ſz ille lectiones vocantur· ¶Porro ꝯz in ep̄lis que de apoc̄·leguntur dicatur·lectio libri apo· beati io·apostoli·¶In quib̄dam tm̄ eccl̄is et ep̄lis tacetur illud verbum·beati·certum est em̄ q̄ be

at̄ precipue fuit inter omnes apostolos a xp̄o dilectus·¶Dilectio aūt dei bonos nos efficit quia beatus quem elegisti et assumpsisti·¶Hac g̃ consideratione eum sicut ceteros sanctos supuacuū est beatitudmis titulo sanctum oīdere·et solem qđammodo facibus adiuuare cum ipe velud titulus per se patens effectum beatitudīs·scz dilectionem dei cui debetur pre ceteris sit sortitus ¶Ceteꝝ nullus dz epistolam solemniter in eccl̄a legere misi sit subdyaconus qui si forte defuit dicatur a dyacono·de quo dictum est m·ij·parte· sub ti·de subdyacono et de dyacono vel etiaz a sacerdote.¶Melius em̄ est vt sacerdos etiā missaz cantans illam legat.q̄ si ab acolito vel alio inferioris ordinis legatur· ¶Circa hoc aūt notandū est q̄ ꝓp̄li instructio fit per verbum dei qđ q̄dez a deo per eius ministros ad populum peruenit et ideo ea q̄ ad plebis instructionem pertinent non a sacerdote ſz a ministris dicuntur·¶Ministerium tm̄ verbi dei triplex est·¶Primū autoritatis quod opetit xp̄o·qui ministet dz· ad cōnos·xx· ¶Erat em̄ sub potestate docens ¶cōm manifeste veritatis quod opetit predicatoribus no·test· de quo dz m·ij·coz·iij·qui et ydoneos nos fecit ministros·¶Tercium figurationis·quod opetit p̄dicatoribus ve·te·ideoq; doctrinam xp̄i ꝓponit dyacomus·¶Doctrina vero predicatoꝝ ve·t· ꝓponitur per subdyaconos·nec obstat q̄ aliq̄n per eos legitur loco epistole aliquid de ipo ve·te·qz predicatores noui te·etiam vetus predicant·¶Ceteꝝ doctrina predicatoꝝ ve·te·nō sp legitur ſz illis diebus q̄bz precipue ofiguratio noui et ve·t·defignatur·vt in ieiunijs quatuor tpm·et q̄n aliqua celebrantur que m vet̄i lege figurata sunt·ficut passio natiuitas baptismus· et aliq̄d h̄ꝰmōi·et q̄n vtraq; doctrina ordinat ad xp̄m et eoz que sequebantur ·ideo doctrina xp̄i postponitur quasi finis·¶Cum autem dicitur epistola gemia non flectimus cum ad nouum pertineat testamentum ꝓmo sedemus quia doctria in silentio et quiete audienda est·¶Visus etiam sedendi a veteri testamento assumitur·ficut in esdra legitur·¶Milites tamen stare consueuerunt· q̄n epistole pauli leguntur in honorem eiꝰ qui miles fuit·¶Vnde in signum militie sue depingiē cum ense m manu·vel ideo·qz ipe suaz p̄dicacōz euangelium nominauit ¶Et est sciendum q̄ nunq̄ in·xl·legitur ep̄la pauli nisi tm̄ in cena dominique ad nouum ptinet te· ¶Pane lectiōes ap̄licas vel euangelicas quis ante sacrificium dici debē statuit non omnino certum est·creditur tm̄ q̄ p̄ mi successores apostoloꝝ eo q̄ in illis eadem sacrificia celebrari iubentur·¶Inueritur aūt quare ꝓp̄hetias voce inferius deflexa·euangeliū vo· et epistolam voce exaltando finimus ¶Respōdeo per ꝓp̄hetiam que est de ve·te·sinagoga q̄ inclinata est et cecidit intelligitur·ideoq; inclinādo vocem et quasi cadendo ꝓp̄hetia finitur·¶Hinc etiam est q̄ sinagoga depingitur ·quasi fracta hasta vexilli·per euangelium vero et epistolaz

ecclesia militans repñtatur que exaltata est·et ideo illa cum exaltacione vocis finiuntur·Preterea in ve·te·tpalia et caduca ꝓmittebañ In eꝰ figura lectiones in grauem accentum terminantur·In nouo vero te·spūalia et eterna··In eꝰ rei figmum euangelium et epla in accentū terminantur accutum·Quedam tñ lectiones de vete·sumpte que in offitio misse pro epistolis sepe leguntur in accutum terminantur accentum·et sub tono epistolari leguntur·cum eñ tunc in loco epistole succedant merito et quo ad hoc a quo ad nomen illaꝝ dñt imitari formam·

De graduali ·A

Post lectam eplam subdyaconus cū acolito ad sacdotē accedit illud inſimuās quod iohannes cum audisset in vinculꝰ opa xpi misit duos ex discipulis suis non credentes xpm esse messiam vt interrogarent illū·Tu es qui venturus es·an alium expectamus? Et respondēs hiesus ait illis· Euntes renunciate iohi q vidistis et audistis·ceci vident·a cevt dicet in ·vj·parte sub tercia dñica aduentus·Quia vero illi per visa miracula ognouerunt hunc esse de quo eoꝝ magister predixerat·Qui post me venit ante me factus est·eꝰ non sum dignus solue calciamenta sua·ideo pronus ad pedes calciamēta romani pontificis subdyaconus osculatur·q dextra dñi fecit virtutem·ideo subdyaconus in quibusdam ecciis osculatur dextram sacerdotis

Ad hec lecta epistola subdyaconus libꝝ clausum epo pñtat·ipe vero supra illum manū poit quam subdyaconus osculatur·Sempe eps xpm figurat·cui clausus liber pñtatur·ad designdū q solus xps potuit aperire libꝝ et solue signacula eꝰ in quo et ipe xpus et eiꝰ misteria clausa erant·donec cepit ab ipo xpo per predicationē euangelij apiri·xps aūt legez in qua clausus tenebatur ope impleuit·qui non venit legē solue sz adimplere·qđ significat manus impositio sup libꝝ·manus eñ opus figmficat·ipa q manus positio figmficat desiderium et promissionē credendi·et ope oplendi que lecta sunt·Quia vo nemo accipit benedictionem in lege promissam·nisi qui cum amore·qui per osculum designatur ope perficit quod sermone alios facere docet·ideo ad hoc designandum subdyaconus bñdictionem accepturus manum epi osculatur·Rursus q pontifex vt premissum est xpm repñtat Subdyaconꝰ et ceteri dñt ei actꝰ suos humiliꝰ subdē et ab ipo benedictionis gratiam postulare·Vñ in euangelio·Cum oia benefeceritis dicite serui inutiles sumus·quod debuimus facere fecimus Et subsequenter epus vel sacerdos subdyacono bñdicat·quia et xps omendauit iohannez dicēs Quid existis videre pphetam in desertos etiam dico vobis plus q pphetam·Amen dico Inter natos mulieꝝ·a cē·Subdyaconus g post finez·dyaconus vero ante principium lectionis ad sacerdotem accedit et exhibet reuerentiaz ·q lex finem accepit in xpo·sz euangelū origine sumpsit ab ipo ſaz lex et prophete vsq ad iohannē euangeliū xpi et epistole post iob·In missa vo pro defunctis · subdyaconus lecta epistola non venit ad osculum manus·tum q ibi cessat ratio supradicta·tum quia in illa missa quelibet solemnitates subtrahuntur·

De sessione sacerdotis vel epi et ministroꝝ·

Ratione finita sacerdos seu epus sedet·Et est notandum q in misse offitio tribꝰ horis sedet videlz dum epistola legitur de quo in ti·de mutacione sacerdotis dicetur·a dum alta et rñsorium cantatur·figmficans tres dies quibꝰ dñs sedit hierosolimis in templo in medio doctoꝝ audiens et interrogans illos·sedens autem stat ouersus ad populum vt oñdat potestatez a deo eē sibi dataz q possit speculari et superintendere·que stat in ecclesia hūiliter·que superbe·anime cñ ei omisse sunt·et de illis est rationem redditurus deo·Sedet etiam in loco emmetiori vt quasi vmeator custodiat vineā suam · et populo superintendat·Nam et dñs in alta polorum sedens custodit ciuitatem suam·

Porro oratio que dī ante epistolam priusq sacerdos sedeat spetialiter figmficat tps illud q xps celum ascensurus apostolis bñdixit·Sessio vero que sequitur · figmficat xpi sessionez post ascensionem ad dextraz patris·sedes quippe victoris est·Vnde sessio sacerdotis victoriā xpi designat vt dicetur sub ti·de mutacōe sacerdotis Sessio ministroꝝ figmficat sessionem ipoꝝ q bus dicitur sedebitis vos super sedes iudicātes xii·tribus israhel·sz illos qui in celestibus iam regnant·Qui vero in choro laborant·illos qui adhuc in mundo peregrinantur·Vnde lectores et cantores ad offitium surgentes negotium dei agunt·quibus dī negotiamini dum venio·Quidam g ministroꝝ cum epo sedent per quos xpi membra in pace iam quiescentia intelliguntur·dequibus apostolus osedere fecit nos in celestibus in xpo·aut illi qui iudicabūt·xii·tribus isrl Alij vero stant per quos xpi membra adhuc in certamine posita intelliguntur·Sempe pontifice sedente in quibusdam ecciis candelabra mutantur de locis suis · et collocantur in ordinem vnius linee a primo vsq ad altare·ad notandū q de plenitudine xpi omnes accepimus in spūs vnitate·sz gratiaꝝ varietate diuisiones eñ sūt gratiaꝝ Idem autem spūs·spūs eñ a primo ceroſtato seu candelabro·id est a xpo procedens et vsq ad altare·id est electoꝝ corda puemēs alternatim in membris dona variat gratiaꝝ Et memento q accoliti deponunt candelabra i terram·qñ post peracta predicationis offitia per humilitatem agnoscunt q sunt puluis et cinis sicut dixit abraham·loquar dño cum sim puluis et cinis·In romano ordinario legitur vt pōtifex non sedeat donec post primam oīoz dicat amen non g dz sedere vsq ad lectionem·qñ pcedens offitium gratulationi de aduentu et opibus xpi deputatur·Qps eñ xpm venientem et opantez

significat · Ceteri vero eos qui preibant · et qui sequebantur et qui obuiabant repñtant

De graduali · R

POst epistolam cantatur graduale seu responsoriū · quod pertinet ad opa actiue vite vt notetur nos operibus rñdere eis que in lectione audiuimus scz predicationem Rursus q iohannes predicabat pñiam dicens · pentenciam agite appinquabit enī regnum celoz · Et itez facite dignos fructus penitencie Merito post epistolam graduale sequiē · quod pnie lamentum insinuat · ppter quod in diebus pentħ · de offitio tollitur · vt iam diceē · Tertio ideo post epistolam graduale sequitur · q; post predicationem iohis discipuli secuti sunt xp̄m · sicut ioh̄ · euangelista describit · tabat mġt io · et ex discipulis eius duo · et respiciens hiesū ambulantem dixit Ecce agnus dei · et audierūt duo discipuli eum loquentem et secuti sunt iohannez Ad hoc cantus epistolam comitatur · quia predicationes predicatoz secuta sunt gaudium ecclesie et dei laudes a preconia de credentiū conuersione · quia per graduale conuersio de iudeis per versum queršio de gentibus · per allā vtriusq; in fide leticia · p sequentiā canticū victorie figuratur · Alia ratio ponetur sub ti · de tractu · In quibusdam tñ eccīs graduale ante epistolā cantatur · ad notandum q; predicator pri⁹ ope et postea verbo debet docere · Dicit̄ aūt graduale vel gradale · a gradibus scz humilitatis significans ascensus nostros de virtute in virtutē sicut filij israhel de mansione in mansionem proceserūt · vt tñ videatur deus deoz in sion · Vñ in deutro · terra nostra monstruosa est · ħ terra est celestis hierusalem · que per cogitationez celestium habetur · quemit enī generale illi q̄ nec dum ascendit de virtute in virtutem ꝫ adhuc in qualle positus lacrimaz · iam tñ ascensiones in corde disponit · Rectius g̃ faciunt qui graduale non festiuis et modulatis vocibus offerunt · sed quasi cantum grauem et aspez simpliciter pociuset lamentabiliter canunt tñ responsorium · per quod et predicatio noui te. figuratur · alcⁱ⁹ lectio et epistola que significant predicationez ve · te · canitur · vt siquis forte auriⁿ⁹ obturatis depressa ammonitione ve · te · non excitatur · saltem excelsa modulatione noui demulceatur · Verumtñ et lector et cantor offitium suū impleēt et gradum ascendunt · q; doctor pfectōne vite vulgum transcendere dz Potest etiam dici q; p epistolam iohannis · per graduale apostolorū predicatio intelligitur · per allā deuotio et letitia · Rursus per lectionem vetus · per cantum nouum intelligitur tasta · sic g̃ cantus suauior ē lectiōne sic nouum testamentum suauius est ve · Secundo dī graduale a gradibus altaris · sic et allā cantatur ad notandum premissos virtutum gradus · In profestis vero diebus in medio chori ante gradus altaris cantatur · ad significandum q; in corde quod est in medio corporis pre missos gradus fundare debemus · Tercio diciē graduale qm̄ apostoli post dñm gradiebantur vt iam dicetur · Responsorium vero dī · quia versui vel epistole correspondē dz · vt si in epistola agatur de gaudio et in rñsorio similiter si ibi de tristicia et hic similiter · ne possit nob̄ improperari · quod dominus dicit Cantauim⁹ vobis et non saltastis · lamentauimus et non plorastis Vnde apostolus · Gaudere cum gaudentib⁹ et flere cum flentibus · Dicitur etiam rñsorium · q; choro respondente illud incipientibus causatur · ppter quod significat vitam actiuam · i qua sancti se adinuicem hortantur · vt ad eternam p uemant vitam · Potest tamen responsorium ad responsionem apostoloz referre · qm̄ xp̄o vocāte et dicente · venite post me ipi non tm̄ verbo ꝫ ope responderunt · quia relictis oībus secuti sunt eum · et gradiebanē post dñm discipuli · p⁹ magistrum · de hoc in prohemio quinte partis Significat autez graduale seu responsorium laborantes in hac vita · et ideo non dicitur infra octauas pasce et pentħ · per quas octaue nīe resurrectionis designantur qñ omnis laboris expertes erimus · Absterget deus omnem lacrimā ab oculis sanctoz suoz · itaq; in graduali seminamus in allā metemus Versus responsorij sic vocatur · qm̄ in eo fit reuersio ad ipm̄ rñsorium prout sub ti · de allā dicetur · Rursus graduale bonum opus et vitam pñtem · in qua seminam⁹ et a dño peregrinamur significat · Versus vero adiutorium designat · versus g̃ post graduale camtur q; adiutoriū nob̄ est necessarium q̄diu i hoc argastulo detinemur · Graduale plane incipitur ne nimis versus ascendat · in quo designantur qui religionem ppter eius austeritatem ingredi metuunt · versus vero alte · in quo designantur qui ieiunando orando et alia bona faciendo ascendunt non timentes carnem quam cum vicijs et ocupiscentijs mortificāt · Ad hec qñ doq; vnus solus versum cantat ad monendum q; q̄sq; secum fragilitatem suam tractet · et ām̄p̄ g̃dum timor eversus alte non inchoeē · in q̄ eē significantur hij qui ofideratione ppie fragilitatis quicquid agunt humilius agunt · Finito tñ versu · vox fiducialiter exaltatur · in quo designatur · q; de misericordia dei ofisi fiducialiter omnia sue actionis insistunt · Cantatur autez graduale a pfectis prout in ti · sequenti dicetur · Postea rñsorium quod in missa cantatur nec perfecte nec imperfecte repetitur nec gloria patri subiicitur quod tamen in responsorio aliarum fit horaz · Circa quod attendendum est q; alie canonice hore institute sunt ad referendum deo laudes p diuersis beneficijs in illis horis ab eo receptis · hinc est q; lectio in illis primo dicitur in q̄ bñficium vel pars eius in illa hora datum designatur Postea cantatur responsorium in quo laus beneficio correspondet · quia ergo laus repeti debz iuxta illud apostoli · Gaudete in domino iterum dico gaudete · id ē laudem deo dicite · ideo hmōi

responsorium repetitur · sed et quia quis bene factori suo teneꝫ·deo vero nichil aliud possum⁹ nisi gloriam et honorem offerre·ideo in fine responsorij et c⁹cunq; nocturni·nisi in lectionib⁹ aliquod beneficium totū vel pars eius ē repeti/tum·referimus gloriam et gratiam trinitati

Responsorium autem quod in missa cantatur ·gr̄am designat vt premissum est Responsionez apostoloz xp̄o eos vocante omnia relinquentium·q; ergo illi nichil retinuerunt ·pro quo itez eos vocari oporteret·ideo r̄nsorium illud nullomodo repetitur·licet nec cum gloria patri finitur·q; non adgloriam sz ad luctum vocati sunt·dicente dño in luc·sicut misit me pater et ego mitto vos·Et nota q; gregorius·ambros·et gelasius oposuerunt gradualia tract⁹ et alleluia·ꝛ ea ad missaz cantari statuerunt· Cetez quandoq; solum responsorium cantatur in missa·q̄nq; solū alleluia quandoq; r̄nsorium cum alleluia·q̄nz cum tractu quandoq; alleluia cum tractu·de quo dicetur ī vj·parte·sub ti·de septem diebus post pasca

Via post luctum sequitur osolatio ꝓ̄ beati qui lugent·qm̄ ipsi osolabuntur ideo post graduale cātatur allā·quod est leticie canticum et auditum ab angelis decantari·sicut legitur in apoca·Rursus q; ascensus de virtute in virtutem·q̄s per graduale diximus significari·sepe tediosi essent nisi gaudium haberent admixtum sicut filijs israhel multa incomoda accederunt quando de mā sione in mansionem processerunt·ideo post graduale cantatur allā·Thob·penultimo·platee tue sternentur auro mundo et candido et in vicis eius cantabitur alleluia· Est autem allā laus angelica sentencia quidez breuis·magnum continens iubilum siue incitans ad iubilum·Jubilat enim ecclesia·sciens q; grandis restat via vsq; ad montem dei oreb · quod interpretatur mensa·timens q; fideles obdormiant in fide·et faciant vitulum conflatilem·id est lasciuiant in tempalibus·Et est allā hebraicum nomen · vocabulum siquidem significans pocius q̄ exprimēs ineffabile gaudium ab hac vita peregrinū gaudium videlicet angelorum et hominum in eterna felicitate letancium·quod nec oculus vidit·nec auris audiuit · nec in cor hominis ascen·Cuius verbi expositio ꝑm Innoc·iij·ex centesimo duodecimo psalmo habetur cui cum allā premittaē in titulo·statim ps̄·exponendo titulum incipit·Laudate pueri dominum·Unde ꝑm eum alleluia interpretatur·laudate pueri dominum·Aug⁹· vero sic exponit·Al·id est saluum·le·id est melu·id est facia·id est domine·Hieronimus sic· alle·id est cantate·lu·id est laudem·ia·id est ad dominum·Gregorius sic·alle·pater·lu· filius· ia·spūssanctus·vel alle·id est lux·lu·id est vita· ia·id est salus Magister petrus anthisiodoren· sic·al·id est altissimus·le·id est leuatus est ī cruce·lu·id est lugebant apostoli·ia·id est iam surrexit Petrus manducator dixit super apocalip·

et augustinus in glosa psalterij·q; alleluia verbum est imperatiui modi·et sonat·allelu·id est laudate·ia·id est vniuersalem·vel ia·id est inuisibilem scilicet deum·quasi laus inuisibilis deo· et quoniam alleluia future beatitudinis·quasi proprium est vocabulum·merito magis eo tempore id est pascali frequentatur·quo xp̄us resurgens eiusdem beatitudinis spem nobis tribuit et promissum·prout ibi dicetur·Q⁹ enim alijs temporibus caneretur ad missam olim ecclesie romane consuetudo non erat · sed a beato gregorio constitutum·ymo pocius restitutum est·Nam cum prius tempore damasi pape fuisset eadem consuetudo defecerat·Hieronimus dicit q; alleluia dicatur in missa tractum esse de ecclesia hierosolimorum Animus igitur alleluia p⁹ graduale canticum videlicet leticie post luctum penitencie sumopere nitentes exprimere magnitudinem consolationis que reposita est lugē tibus·Juxta illud·Beati qui lugent· quoniam ipsi consolabuntur·Jubilantes pocius q̄ canentes vnāq; breuē dign̄ sermonis sillabā ī plures neumas protrahimus·vt iocundo auditu mens attonita repleatur·et rapiatur illuc vbi semp erit vita sine morte et dies sine nocte·Est enim alleluia modicum in sermone·et multum in neuma·quia gaudium illud magis est q̄m possit explicari sermone·Neuma enim seu iubilus qui fit in fine exprimit gaudium et amorem credentiū et quanta leticia et laus secuta sit per fidem predicatione audita Juxta illud·Audiuit et letata est sion·ac̄·Et in canticis ·Exaltabimus et letabimur in te·Quid sit neuma dicetur in ꝓhemio quinte partis Quando autem dicitur sequentia non dicitur neuma post alleluia·prout sub titulo de sequentia dicetur·Potest etiam alleluia referri ad exultacionem eorum qui de miraculis xp̄i gaudebant laudantes dominum et dicentes quia vidimus hodie mirabilia ·et quia visitauit dominus plebem suam·tunc enim cantabatur in iubilo alleluia ·quia omnis plebs vt vidit dedit laudem deo et gaudebat de vniuersis que gloriose fiebant ab eo·Hinc est q; a septuagesima vsq; ad pasca non cantatur alleluia·quia tempe tristicie non debet decantari carmen leticie·p ut ibi in prohemio sexte partis dicetur·Porro q; alle interposito versu repetiē·et sic bis ī missa dicitur·designat eterne vite gaudium·et q; interiecta leticia sancti geminaz glorificationis stolam accipient anime videlicz et corpis·Nam ꝑm stolam mentis seu anime exultabunt sancti ī glo·le·in cu·s·ac̄·ꝑm stolam carnis fulgebunt et tanq̄ scintille in arundineto discurrent·de ꝑ dicetur in sexta parte sub sabbatho in albis· Versus ergo nichil sinistrum aut triste sz totum iocundum et dulce debet sonare quales sunt illi Dominus regnauit decorem·Dominus regnauit exultet terra·Jubilate deo·Justus vt palma florebit·ac̄·Quoniam absterget de⁹ oēz lacrimam ab oculis sanctoz·vt iaz n·e·l·n·t·q·p·t

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Versus q̄s dī a reuertendo eo q̄ per eum reuertimur ad alla qui post alla sequitur · quia fignificat oratiōnem que laudi iungi dz · q̄ non bñ deum laudat qui bene orati cessat Per hoc vo q̄ alla cum neuma repetitur laus et gaudium in effabile patrie figmificatur · In nonnullis ecc̄ijs alleluia cantatur a pueris · graduale a magnis · vt notetur q̄ ex ore infantium deus pficit laudem · et ps̄ · Laudate pueri dñm · e9 ps̄ · ti · ē alla · Illi em̄ qui pueri sunt laudi x̄pi ouemūt · fortes em̄ in fide et in tollerando aduersa · q̄ pugnare pñt otra amalechitas graduale dz cantari ·

Circa hoc notandum est q̄ cantorꝝ alij sunt qui m choro cantus voce magna distribuunt · hi fūt rectores ecclesie qui deū laudant · et alios v̄bo et exemplo ad laudandū inuitant · Alij sunt pueri · qui graduale m gradibus cantant · hi sunt actiui de virtute in virtutem m caritatis gradibus ascendentes · q̄ dum graduale mchoāt alios ad opunctionem inuitant · Dum versum ocinunt ad se redeuntes suas cogitationes accēdunt · a dum illum finiunt se bonū certamen certasse · a cursū mfinuant consumasse · Alij sunt pfecti viri qui in alijs ecclesijs alla vel tractus m pulpitis ocinunt hi sunt contemplatiui carnē affligentes a mentē excedentes quorꝝ quersacō est i celis non est hic hoim sj angelorꝝ Sequencia vero non illi soli decantant · sj chori communiter iubilant · qm̄ iubilus eternus et in effabilis angelis erit omnis et hoibus · Deberet etiam alla i gradibus et versus orientem decantari · et qm̄ vitam otemplatiuam figmificat dz legi in alcori loco q̄ rūsorium quod actiuam designat ·

Rursus in q̄busdam ecclesijs cantans alla · sumit aliquid m manu vt insinuet se deum non solum voce sj et ope collaudare seu manꝰ ducit · iuē ps̄ Omnes gentes p · m · Jmpleriscz etiam ecclesijs alleluia de trinitate cantant in dñicis diebꝰ scz Bñdictus · vel qualis pater · vt fidem hylariter profitentes ad spem perueniant · Et attende q̄ alleluia dñicalia a pentēc · vsq̄ ad aduentū sepe omittimus · qm̄ aliter et aliter m alijs et in alijs ḡdualibus disponuntur · Ea igit̄ diligens cantor attendat a diligenter vinuersitatibus offitiorꝝ assignet ·

A dñica septuagesime vsq̄ ad vigiliam pasche scz in diebus et officijs luctus · q̄ tūc camē carmē letitie loco alla · q̄s figmificat exultacionez habitam de spe eternorꝝ dicuntur tractꝰ ex institucōe thelesphori pape Tr aūt tractus a trahendo · q̄ tractim et cū asperitate vocum et prolixitate verborꝝ canitur eo q̄ miseriam et laborem pñtis incolatus mfinuant · de quo ps̄ · Deu · m · q̄ · nico · me · p · est · jn tractibus em̄ repñtatur longa sanctorꝝ patrū expectacio et iudeorꝝ captiuorꝝ meror et afflictio qui tpe babilonice captiuitatis sedentes sup flumina babilonis et flentes in salicibus sua organa suspenderunt · quod tps ecclesia repñtat · a · lxx · cantica letitie subticendo et tractus dicendo Tantum autem interest inter alleluia et tractum · quantum inter letitiam et tribulationem · Item tm̄ interest inter rūsorium cui omnes respondent · et tractum cui nemo · quantum inter actiuam et otemplatiuam vitam · Est autem tractus medius inter responsorium et alleluia · vt dicetur in sexta parte sūdi · de septem diebus post pasca Porro tractus quia gemitum et canticum lacrimabile exprimit lacrimas sanctorum siue in actiua siue otemplatiua vita repñtat · Vñ tractus dicitur · quasi sancti suspirantes ab imo pectoris gemitum trahunt · quia licet spe gaudeant vt mouet alleluia · tamen hic in valle lacrimarꝝ omorantes habēt irriguum superi9 et inferius · quod tractus mistricat · gemit enim flebiliter pro dilectione superne beatitudinis · et super flumina babilonis sedentes patrie siue memores Item et lacrimas fundunt pro suis et aliorꝝ excessibus · dum ex vicinitate babilonici fluuij seipsos vident sepe aspersos et alios penit9 immersos ipsius fluuij rapiditate ferri deorsū · Sed quia hic plorat9 q̄nq̄z est respectu supni gaudij · quandoq̄ respectu nostre miserie · ideo tractus similiter q̄nq̄z est de letitia pro supiori irriguo · vt de profundis et alijs hmōi · De vtro q̄ irriguo tractat greḡ · m li · ij · dyalogorum · · c · xxxiij · Et est aduertendum · quia post duos tractus tribulationis sequitur tractus letitie · prout sub dominica septuagesime et dominicis sequentibus videri pōt · et hoc ideo q̄ p9 duos dies sepulture domini occurrit tercius resurrectionis Rursus q̄ gaudiū sctorꝝ non e hic plenū et otinuum sj sepe interrumpitur · ideo ecclesia quandoq̄ interponit tractum vt in tpe septuagesimali · et cum m sabbato pascali post alleluia sequitur tractus · quia hoc gaudium non expedit sine fletu Jn sabbato tamen in albis duplicat̄ alleluia · quia m eterna vita perfectum erit gaudium glorificata carne cum anima et completa resurrectione sanctorꝝ cum resurrectione x̄pi Pane in dñica septuagesime vsq̄ ad quartaz feriaz cinerꝝ dicunt̄ tractus solum m dñicis diebz eo q̄ pl's tunc melius quemit in ecclesia · qui m diget edoceri qualiter captiuitatem dyabolicaz per babilonicam figmificatam dz deplorare Tractus eīm tps babilonice captiuitatis repñtat · sj post dictam feriam que est caput ieunior̄ magis frequentatur · quia tunc magis est tempus meroris et afflictionis · vtpote ordinatum ad exercendum iugum dyabolice captiuitatis per merorem otricionis et humilitatem confessionis atq̄ asperitatem satisfactionis que precipue in ieunio vigerit Sz et lz dominica dies resurrectionem figuretur · tm̄ in dominicis septuagesime cantica letitie subticentur · et tractus dicuntur · quia iudei toto septuagenario babilonice captiuitatis otinue afflicti fuer̄t a nos in isto9 vite septuagenario que p septenariū · et p obseqūs per septuagenarium ducitur otinue dolores · et miserias experimur donec ad octauam vere a

perfecte et non figurate resurrectionis per xp̃i
mãz veniamus ¶ Postremo ꝺsiderandum est q̃
vsus sequentiaꝝ bmi ⁊ bmi sub eodem cantu di
cuntur·quod ideo ꝯtingit·quia vt plurimũ bimi
per trib̃mos sub partibus ꝯponuntur · quod in
versibus tractuum non reperiẽ qui ex sacra scrip
tura vt plurimum sumuntur·ideoq̃ in tanto ne=
queunt ꝺsinari ¶ Ursus illi sub vno cantu ꝺsi=
nantur ad notandum q̃ exultacio ꝺ̃e caritatis ī
vno deo perficitur·sequentia eñ exultacionem·
ꝺsinatio caritatem designat·versus vero trac/
tuum·quia merorem significant·singulariter de
cantantur·iuxta illud p̃s·singulariter sum ego
donec transeam·¶ Piero·solus sedebam q̃ amari
tudine plenus eram ¶ Non est etiam omittendũ
q̃ licet regulariter graduale vel alleluia imme
diate sequatur epl̃a̅z·ne nos musicus ille repre=
hendat·ꝺ ¶ Cantauim9 et non saltastis lamentaui
mus et non planxistis · ¶ Alleluia eñ cantaẽ pro
saltacione·graduale pro planctu subiungiẽ pe=
nitencie·hoc tñ fallit in sabbatis quatuor tpm
et in quarta et in sexta ferijs maioris ebdomade
et in quibus tractus immediate sequitur epl̃am
et hoc ideo·quia in illis diebus musicus ille nob̃
auferetur·¶ Iam in dicta quarta feria venditur·ꝯ
in sexta crucifigitur · quod in dictis sabbatis·q̃
ad quit repñtatur·et ideo ad maiorem luctum
insinuandum tractus in illis immediate epl̃a̅z co
mitatur ¶ Dñs aũt tractus maiorem insinuet luctũ
q̃ graduale·per hoc innuitur q̃ nunq̃ cũ all̃a
cantaẽ·nisi ob speciale cãz in sabbato paschali

¶ Post alleluia prosa seu sequentia dr̃·quod
est similiter canticum exultacionis·ad no
tandum geminam glorificationis stolaz
quam sancti accipient·prout iam premissum est
¶ Cantatur aũt sequentia ab oĩbus simul ī choro
vt notetur ꝯcordia caritatis·talis eñ laus deo
placet·¶ Unde in cant·¶ Vulnerasti cor meũ soror
mea sponsa mea ī vno oculoz tuoz ¶ Deo dicit ī
vno vt notetur ꝯcordia et voluntas vniformis
quia laus sic facta est cibus delicatissimus deo·ꝫ
est tunica illa inconsutilis·quam deus non patiẽ
scindi·de hoc dictum est sub ti·de all̃a·et dicẽ
in prohemio·v·partis·vbi de antiphonis agiẽ
¶ Rocherus abbas sancti galli in teuthonia p̃mo
sequntias ꝓ neumis ipse9 all̃a ꝯposuit et nicola9
papa ad missas cantari ꝯcessit·ꝫ et hermannus
ꝯtractus teuthonicus inuentor·astra labij ꝯpo=
suit sequentias illas·¶ Rex omnipotens·et ¶ Sci
spũs·et ¶ Aue maria·et antiphonam ¶ Alma redẽp
toris mater·¶ Et symon bariona·¶ Petrus vero cõ
postellanus episcopus fecit illam·¶ Salue regi=
na·¶ Quidam vero rex francie robertus nomine·
ꝯposuit sequentiam illam·¶ Veni sancte spũs·et
ymnum·¶ Chorus noue hierusalem· ¶ Antiqmtus
eñ mos erat vt semper alleluia cantaretur cũ
neuma·ꝫ postea dictus papa instituit loco illi9
neume in precipuis festiuitatibus sequentias di
ci·¶ Quando ergo non dicitur alleluia ·non debet
sequentia dici qñ loco neume ei9 dicitur et id̃
significat quod neuma·scz eterne vite gaudium
et delitias que nullo verbo exprimi possunt·et
ideo per neuma que est vox non significatiua in
telliguntur ¶ Et inde est q̃ quedam sequencie an
tique solent verba noua et incognita habere ⁊
insitata·tum quia celi gaudium secretum atq̃
incognitum mortalibus est·tum quia nobis in=
cognitus est modus laudandi deum in patria ·
tum quia iubilus cordis in p̃senti vita incognit9
est ad plenum·tum quia omnia noua sunt pulcri
tudine decorata ¶ Hodie vero sequentie cum vo
ce significatiua dicantur ad notandum q̃ in illa
magna festiuitate vite eterne iubilus plene scie
tur·¶ Sequentie vero eterne vite misticant lau=
des·¶ Iuxta illud·¶ Beati qui habitant in domo
tua dñe·ꝯ·¶ Habet verba laudiflua·et dulcem
atq̃ suauem cantum·quia ibi omnia erunt ple=
na laude et melodia celestis orgañ habũdabit
dulciflua letitia · quia sicut letancium omnium
habitacio erit ibi ¶ Ursus qñ laudes eternita
tis verbis humanis plene non resonantur ·ideo
quedam ecclesie mistice neumatizant sequentias
sine verbis·aut saltem aliquos versus eaz̃·nul
la enim erit significatio verborum necessaria·
vbi singulorum corda patebunt singulis intu=
entibus librum vite·et vbi idem erit testis accu
sator et iudex·¶ Et nota ꝑm ysido· q̃ prosa est ꝓ
ducta oratio a lege metri resoluta sic dicta ex eo
q̃ sit profusa· ¶ Sequentia vero dicta est · quia
neumã iubili sequitur·et hic et in euangelio di
citur sequentia·e·in numero singulari

¶ De mutacione sacerdotis·k·

Hactenus dum epistola lecta fuit a chꝰ
ro graduale psallente sacerdos tací=
tus ad dextraz partem sedebat altaris
insinuans q̃ iohanne predicante xp̃s q̃ammodo
tacebat·quia non predicabat aperte·ꝫ dicturꝰ
euangelium surgit·quia vt euangelista tradit·
Postq̃ iohes traditus est venit ihesus in gali
leam predicans euangelium regni dei·et qñ se
des victoris est sessio sacerdotis ·victoriam xp̃i
recte significat·qui post ieunium vicit dyabo=
lum·¶ Iam reliquit eum temptator et accesserũt
angeli et ministrabant ei·Post dictam g̃ sequen
tiam surgens sacerdos·et ad sinistram altaris p̃
tem accedens pronunciat euangelium · signifi=
cans q̃ xp̃s non venit vocare iustos ꝫ pc̃ores·
Iuxta quod ipe in euangelio dixit·quia non in=
digent qui sani sunt medico·ꝫ qui male habent
Per dextram eñ iusti·per sinistram vero pecca
tores significantur·Apter quod dñs in iudicio
statuet quidem oues a dextris·edos a sinistris·
De hoc dictum est sub ti·de oratione·Quidam
tñ dixerunt q̃ ideo sacerdos in principio misse
consistit ad dextra meum vero pronunciat euan
gelium conuertitur ad sinistram·et circa finem
itez̃ redit ad dextram·qr cultus dei p̃mo fuit ī
populo iudeorum et iudea tunc erat a dextra·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Deinde iudeis non credentibus · et verbum dei tanq̄ indigm respuentibus cultus dei transiuit ad gentes adquas applī transierunt et tūc iudea fuit a finistra parte · ⁊ circa finez reuertet̄ itez ad iudeos ad predicationem enoch et ħ elie qui auertent corda patz in filios · qm̄ in diebz illis saluabit̄ iuda et reliq̄e israhel salue fiant · q̄ em̄ primo dixerat · in viam gentium ne abieritis · p9 ea precepit dicens · ite in orbem vniuersum · qz ḡ predicatio puenit etiam ad illos q̄ in finistra parte fuer̄t dum ficcato Gedeonis vellere · nos aream irrigauit · merito in parte finistra legiē euangelium · sicut in se · ti · dicet̄ · Vnde ihūs · Est rō cur pars altaris dextra in se · principium finemq; tenet mediumq; finistra · ꝑ extra iudeos · gentiles leua figurat · Cepit ab his · deferē ad eos · refertur ad illos · ſra fides · et erunt oēs in fine fideles · Sed cum sacerdos q̄ pronunciat euangelium repūtat personaz xp̄i qui non predicauit gentibus ſ̄ iudeis · iuxta quod ipe dicit in euangelio · Non sum · m · mi · ad · o · que per · d · isr · Vtrum illud recte dicatur prudens auditor aduertat de hoc dictum sub ti · qualiter ep̄s vel sacerdos · ad q̄cunq; vero altaris partem ille se transferat · ministri eum retro sequuntur · ꝓut dictum est ibidem

De euangelio · K ·

Vpra proxime tactum est q̄liter sacerdos non solemniter celebrans ipemet euangelium dicit Vm̄ qñ ep̄s vel sacerdos celebrat cum mīstris cuncta solenniter peraguntur · tunc em̄ in q̄busdaz ecc̄ijs vt rome dyaconus dextra manu pontificis osculata codicem euāgelij sumit de altari illum subdyacono ad ferendum tradens p9 ea bn̄dictionez postulat ab ep̄o vel a sacerdote · et ei bn̄dicitur · Inalijs tn̄ ecc̄ijs prius benedictionem postulat q̄ codicez suscipiat de altari · ꝑ ata itaq; bn̄dictione procedit dyaconus ad pulpitum per dextram partez chori · quē precedit subdyacon9 cū textu euangelij · et illum precedit thuribl'm cum incenso · Et ante thuriferarium ceroferarij cum faculis accensis · ante illos in q̄busdam ecc̄ijs crucis vexillum · sicq; pulpitū ascendit et euangelium incipit · q̄ dicto ad ep̄m vel sacerdotem sil' redeunt que singula prosequem̄ · Notandum est aūt q̄ in quibusdaz ecc̄ijs in precipuis festiuitatib9 dyaconus proficisci volens ad legendum euangeliū incipit antiphonam q̄ est in nocturnis sup benedictus · et dum ipe accedit ad pulpitū illa cantatur et finitur a choro vt notetur caritas · et cantatur sine neuma ad notandum q̄ deus non p̄cipit nos hr̄e nisi simplicem caritatem · Bene iā figura mutat̄ · naz dyaconus q̄ prius repūtabat ꝓphaz iam repūtat euangelistaz · q̄ lex et ꝓphe vsq; ad iohez · et ex eo regnum celoz euangelizatur · ideo aūt euangeliū legiē vt velud xp̄us p9 legez ꝓphetas et p̄s · ore suo predicauit · ita p9 epl̄az rn̄sorium et alla per illud ꝓphe p̄dicacō ei9 annuncietur · Et dī euangelium quasi bonus nuncius · ab eu quod est bonum · et angelus q8 ē nuncius · est em̄ euangeliū xp̄i ⁊ apl̄oz p̄dicacō nunciat q̄dez vitaz p9 mortez · req̄em p9 laborē regnū p9 suitiū · Est aūt sciendū q̄ sic̄ pemmet caput ceteris corpis mēbris · et illi cet̄a mēbra fuiunt · sic et euangeliū principale est oīm q̄ ad offm̄ misse dicunt̄ · et toti pemmet offō misse · ⁊ q̄cunq; ibi cantant̄ et legunt̄ illi osenciunt i mtellectuali rōne · ꝓut in · vj · pte sub dn̄ica q̄libz dicet̄ Dyacon9 ḡ primo dextrā manū pontificis osculat̄ mbil dicens · q̄ p̄dicator euangelizare dz pro gl̄a eterna · de q̄ sponsa dī in canti · Dext̄ illi9 āplexabit̄ me · naz et angl's q̄ resurrectōis xp̄i gl̄az veñat nunciare sedebat in dextra stola candida cooptus · In alijs tn̄ ecc̄ijs non osculat̄ ſ̄ solū melmans bn̄dictōz poscit Vm̄ subdyacon9 vel dyacon9 non manus ſ̄ pedes rōm̄ pon · oscul at̄ · vt sūmo pon · sūmaz exhibeat reuēntiaz ⁊ eū illius oīdat esse vicariū ei9 pedes oscalabat̄ mlr illa q̄ fuerat in ciuitate peccatrix · Adorandū ē em̄ scabellum pedū ei9 q̄ sc̄m est · ei9 etiaz resurḡtis a mortuis pedes mīres tenētes adorauer̄t Oñalr em̄ nemo dz manū sūmi pon · osculari · misi cū de manibus ei9 aliq̄d accipit · vel cū ad man9 ei9 aliq̄d tribuit vt oīdat̄ q̄ ex vtroq; debem9 ei gr̄as agere · q̄ sic̄ sp dat ꝓpria sic munḡ recipit aliena · q̄s oblacōes ħo · pon · recipiat sub ti · de oblationibus dicet̄ Subseq̄nter dyacon9 textū euangelij sumit de altari · qz de sion exibit lex et verbum dn̄i de irl'm nō vtiq; mosayca lex q̄ndā exiuerat de monte sinay ſ̄ euangelica · de q̄ ꝓphā ait · ecce dies veniūt dic̄ dn̄s · ⁊ cōsumabo tes · no · s̄ domui israhel et s̄ domū iuda Sumit̄ etiaz libz de altari qm̄ apl̄s de altari euangeliū acceper̄t · cū p̄dicātes passionē xp̄i euāgelizabāt vl altaē m ſ̄ loco sīgficat iudeos a q̄b9 transferē regnū dei et dat̄ genti facienti fructū ei9 · Et ex eo q̄ liber sumit̄ de altari notat̄ q̄ euangeliū ē verbū dei · q8 per altare sīgficat̄ · ſm illud exo · xx · altare de terra facietis mihi Sumit aūt illū vt q̄dā volūt de dext̄ ꝑte altaris · qz eccīa de iudeis a q̄ nāa sumpsit exordiū antiq̄t9 fuit a dextris · ⁊ ponit euz in manu finistra dextrā supponēs · iuxt illū Leua ei9 sub capite meo ⁊ dext̄ ei9 āplexabit̄ me Et ſ̄ ꝓpter triplicē cāz · p̄mo qz enāgelista docz celestia · q̄ p dextrā teremis · q̄ per finistram intelligunt̄ suppoi Pedo melmat̄ ill̄ sup finistr humez · ad notandū q̄ xp̄i p̄dicatio de gentili ꝓphō ēnsibit ad iudaicū · psa · xx · c · in diebz illis saluabit̄ iuda · Tercio qz i vita tp̄ali q̄ p illaz sīgfic at̄ nc̄e est euangeliū p̄dicare · ⁊ text9 euāgelij in q̄b9daz ecc̄ijs ornat̄ exteri9 argento et lapidibus · ꝓut dc̄m est in ꝑte · iij · sub ti · de legalibz indumētis · Liber aūt ipe ab aduc̄tu sac̄dotis ad altare donec euāgeliū legat̄ sup altare remānsit q8 q̄tū ad ſ̄ sīgficat irl'm · qm̄ euangelica doctrina primū in irl'm facta est · et ibi pmansit ab aduentu dn̄i illud donec publicaret̄ gentilibz · Juxta illud · de sion exibit lex · vt j · Hierusalē em̄ est locus passionis q̄ p altare etiam sīgnificat ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Consequenter bñdictionem postulat·qz nullus dz predicare nisi mittaē·iuxe illud apli quō predicabunt nisi mittanē·et dñs mquit aplis·Rogate dñm messis vt mittat operarios in messem suam·Isa·aūt cū audisset vocē dñi dicentis·quē mittaz et quis ibit ex vobis tñdit·ecce ego sum mitte me·dixitqz dñs vade·et dic plō huic·audite audientes·nē·Kursus hmōi bñdictionez p figurauit q moyses ascendens in montē accepit tabulas et bñdictionem a plō mandata ꝓposuit Et dñs etiaz bñdixit ordini dyaconali·cui dedit spūsanctū et misit ad predicandū p vniuersum orbem·Pontifex g̃ vel sacerdos visibiliter bñdicit dyacono q lecturꝰ est euangeliū qđ non fecerat subdyacono lecturo epłaz·qz xps inuisibilis manens legē et ꝓphas q per epłaz significanē·inuisibiliter misit·sz postqm in terris visus·et cū hoibꝰ conuersatus est·aplos et euangelistas visibiliter misit et docuit·euntes inqt predicate dicentes·Appmqbit regnū celoz·Illi aūt egressi circuibant castella euangelizantes a eūtes vbiqz Et mittit eū ad legendū euangeliū·ad notandū qꝺ xps misit aplos ad predicandū regnū dei·dyacon⁹ aūt ea q sibi im bñdictōe dicunt·ꝑsiderās secorde puꝛz ore mōm·et ope castū studeat se exhibere q̃tenus sacrosc̃m euāgeliū possz digne proferre·qz pureus aq̃ viuenciū·i·euāgelica predicatio nō fluit impetu·i·liber de libano·i·de corde casto et ore candido·Non enī est speciosa laus in ore peccatoris·ymo pcōri dixit deus Quare tu enarras iusticias meas a assumis testamentū meū per os tuū·et ideo signo crucis munimē·Deinde licentia et bñdictōe obtentis·et insup cruce impressa vt securus incedat procedit ad pulpitū cū silentio·inclinato capite·nihil inquibꝰ daz eccīs ferens·ꝓpter illud qđ dñs ipse precepit aplis q̃s misit ad p̄dicandū regnū dei·nihil mqt tuleritis in via et neminez salutaueritis In alys tñ eccīs dyaconꝰ fert libz vt iaz dicē·sz puenies ad ambonem salutat q̃si intrans domū cui offert pacem vt j·dicetur·et transit per dextram partem chori ad sinistram·et liber euangelij de dextra ad sinistram transfertur·a ibi legit̃ quia de sion exibit lex vt supra·Judea enī respuente verbum dei·apostoli transierunt de iudeis ad gentes·et postea predicatum est gentibus·que per sinistram intelliguntur·Vñ apostolus ad hebreos·Vobis oportebat prius predicari verbum dei·sed quoniam repulistis illud·et indignos vos iudicastis·Ecce conuertimur ad gentes·de hoc supra in ti·proximo In ecclesia romana et in quibusdam alys subdyacomus per vnam viam et dyacomus per aliam in pulpitum ascendit·quoniam ille docendo et iste discendo in augmentum sciencie procedit·et qz ministrator per meritum operis·et predicator per meritum oris in augmentum iusticie progreditur·Vnde psalmista·Justitia tua sic montes dei·per eandem tamen viam descendentes ad pontificem reuertuntur quia per finalem perseuerantiam pertingunt ad primum·sic dñs ait·Qui perseuerauerit vsqz in finem·nē·Et quia p dicatio sine ope non sufficit·cepit enim hiesus facere et docere·ideo predicator p eandē viam reuertitur per quaz accesserat ministrator Preterea ideo lecturus auangelium ab vna pte progreditur et ascendit·iuxta illud euangelij·per aliam viam reuersi sunt in regionem suam·qm̃ apostoli prius predicauerunt iudeis·et postea gentibus·sm illud apostoli·qz repulistis vbū dei·et indignos vos fe·nē· Cane dyaconum subdyaconus antecedit·quia iohannes et eius predicatio xpristum et eius predicationem precessit portans in quibusdam ecclesijs pulumar·quod libro supponat· Per pulumar quidem·quod fessō suppomt̃ per quietem significat̃ vite solatium siue tpalia·quasi diceret·Si vobis semimentus spūalia non est mirum si a vobis metimus carnalia·Nam sc̃dm apostolum prima ad Chorinthios·eorum qui altari seruiunt cum altari participant Dignus est em̃ operarius mercede sua Math·x·et dominus precepit in lege Non claudes os bouis triturantis· Kursus pulumar supponitur euangelio ad notandum qꝺ suaue est iugum dñi·siue onus euangelij illud portare volentibus·Vnde in matheo·Jugum meū suaue est et onus meum leue·Quic iugo qui subiicitur omnia subiecta habet·sm augustinum·Pulumar ergo suauitas et dulcedo i mandatis dei·Vnde ꝓpha·Parasti in dulcedine tua pauperi deus·Et iterum·q̃m dulcia faucibus meis eloquia tua domine·In ecclesia tamen romana dyaconus precedit vt doctor·subdyacomus sequitur vt auditor·Ille precedit vt predicet·iste sequitur vt ministret·Post lectionem vero subdyacomus quasi sufficienter edoctus p̄cedit·referens euangelium·quoniam mercedem euangelij de sua ministracione reportat·Pcōm illud quod dominus ipse promisit in euangelio·Qui recipit prophetam in nomine prophete·mercedem prophete recipiet quem ideo premittit dyacomus ad pontificem vt oñdat se fructū predicationis referre·de quo dñs iusserat Posui vos vt eatis et fructum afferatis·et fructus vester maneat·Ad hec subdyacomus librum et pulumar reportans·figmficat qꝺ predicator bono opere debet vitam suam deo offerre Vnde apostolus ad chorint·ix·Omne quodcunqz facitis·aut verbo aut ope·in nomine domini hiesu xpi facite· Premittit q̃z epus ante euangelium thuribulum cum incenso·quia xpi opa preceserunt eꝰ doctrinam·Juxta illud·cepit hiesus facere et docere Thuribl'm aūt cū thure figmficat orationem cum deuotione·quaz tunc maxie dñt habere fideles in audiendo diuinū sm̃onem Kursus dyaconus ideo premittit thuribulum quia predicator debet odorem bone opinionis ex se mittere·Juxta illud apostoli·Christi bonus odor sumus in omni loco·Nam cuius vita despicitur restat vt eius predicatio otemnatur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Tercio thuribulum precedit vt ipsius dyacoñ
oño. sic incen. in ospectu dñi dirigatur Ante thu
ribulum vero premittit duos ceropherarios cũ
faculis accensis. Primo q; dz desidiũ et gaudiũ
in cordibus auditoꝝ accendere. quatenus et li=
benter audiant et gratanter obediant. In
quibusdam tamen ecclesijs thuribulum cereos
precedit. qm̃ orationes opera et virtutes de ra
tione famam lucem et signa precedunt. Juxẽ illud
luce. Luceat lux vestra. et illud. et virtus exibat
de illo et sanabat omnes. Secundo sacerdos vl
epus premittit ante dyaconum duos accolitos
portantes cereos et incensum. ad notandum q;
xp̃s premittebat binos nuncios ante faciẽ suam
in omnem ciuitatem et locum quo ipe erat ven=
turus preferentes exordia miraculorum
et odorem virtutum. Unde reuersi dixerunt.
Domine in tuo nomine etiam demonia subicun
tur nobis. facies enim xp̃i quementer. Hoc in=
telliguntur apostoli. qui normam doctrine sue
populis ostendebant. Propter quod ipsis aiebat.
Qui vos recipit me recipit. Tercio ideo librum
euangelij precedunt thuribulum et candelabra
quia doctrinam xpristi virtus et fama preibant
euangelista testante. Exiuit ihesus in virtutem
spũs in galileam et fama exiuit de illo in vniuer
sam regionem et ipe docebat in synagogis eoꝝ
Quarto propter causam in secunda parte sub ti.
accolito scriptam. Rursus duo cerei illuminati
doctores ecclesie per quos ecclesia illuminatur
et qui debent habere notitiam vtriusq; testa.
designantur. Hinc est q; ipsi cerei plerumq; qui
busdam diuersoꝝ colorꝝ limeis decorantur. ad
notandum q; per doctores ipsos sacra scripta
diuersis sensibus exponitur. prout dictum est in
prohemio libri. Qui vero linee ipe auree vel ar=
gentee sint. designant q; in ipsis doctoribus ẽ
auxa sapiencie et argentũ eloquencie. vel cerei
ipsi designant duo testamenta quibus genus hu
manum illuminatur. vel legem et pphetas. qui
in quibusdam ecclesijs dum euangelium legitur
in pauimento ponuntur. qm̃ legis vmbra et p
phetarꝝ enigmata per lumen euangelij. etiam
ab humilibus intelliguntur. quia per euangeli=
cam doctrinam lex apphecia penitus euanuerẽt
in littera. In quibusdam tamen ecclesijs in die
bus festis vnus puer cum vno tantum cereo
dyaconum precedit. per quod signficatur q; p
mum xp̃i aduentum qui humilis fuit et ocultus
preuenit tantum vnus cursor. scz iohannes bap
tista qui fuit lucerna verbi. In diebus vero festi=
uis duo cerei precedunt quia in secundo aduẽtu
qui solemnius erit et manifestus duo premitten
tur precones. scz helias et enoch. qui interfici=
entur ab antixpo in hierusalem. quid significaẽ
per extinctionem cereoꝝ. De candelabris et
etiam cereis aliter dictum est in prima pte sub
ti. de picturis. Antecedit aũ crux primo ad no
tandum q; dyaconus debet predicare crucifixũ.
Secundo q; qui eum intuetur per fidem sanaẽ.
a morsu serpentis antiqui. ipe enim est serpens in
palo. Tercio crux precedit euangeliũ. in signũ
q; predicator debet sequi crucifixum. vnde dñs
inquit petro sequere me. ioh. xxj. c. Post hec
dyaconus super ambonem ascendit. Dicitur autẽ
ambo amboms pulpitum vbi legitur euangeliũ
ab ambio ambis quia locus ille gradibus ambiẽ
Sunt enim in quibusdam ecclesijs duo paria gra
duum siue duo ascensus in illum per medium cho
ri vnus a sinistris. videlicet versus orientem. q;
fiat ascensus. alter a dextris viz versus occiden
tem qno fiat descensus. vt premissum est. vel as=
cendit ab australi parte. Nam xp̃s ad bethel. id
est bethleem que est ad austrũ venit in hierusa=
lem. Unde dicitur. deus ab austro veniet. Ascen
dit ergo super ambonem ad notandum. q; xp̃us
ambit omnes qui custodiunt verbum euangelij
et vt possit ambiri et sic melius ab omnibus in=
telligi. Item ascendit vt in edito et alta voce an=
nunciet euangelium tanq; vbiq; et ab omnibus
audiendum. Juxta illud propheticum. Super
montẽ excelsum ascende tu qui euangelizas sion
exalta in fortitudine vocem tuam. Et dñs inquit
in euangelio. Quod dico vobis in tenebris dici=
te in lumen. et quod in aure auditis. predicate
super tecta vt imitemur dominum qui in montẽ
ascendit vt euangelium predicaret. q; aperiens
os suum docebat discipulos dicens. Beati pau=
peres spũ qm̃. Lex etiã in mõte data ẽ. Euangeliũ
ergo in alto et eminenti loco legitur. quia doc
trina euangelica dilatata fuit vbiq; terrarum.
Unde in omnem terram exiuit sonus eoꝝ q. qm̃.
Epistola vero in loco inferiori. quia lex et pro=
phete que per illam figurantur clausi fuerunt
in iudea. Unde notus in iudea deus. qm̃. Preterea
per epistolam predicatio veteris testamenti. q;
humilior. per euangelium noui testa. que excel,
lentior est intelligitur. doctrina enim xp̃i. vl lex
euangelica excellit apostolicam. et apostolica
legalẽ doctrinam. Unde apostolus ad hebr. vij
Lex veniet ad perfectionem ducit euangelium
autem dat salutem omni credenti. In missa tamẽ
pro defunctis non in loco eminentiori. sj iuxta
altare euangelium et epla leguntur. ad notãdũ
q; quantum spectat ad defunctos. talia nõ sunt
predicationes. que vnus publice fiunt. Ipsis
autem cum sint absentes fieri nequeunt publice
vel occulte. sed magis sunt pro ipsis orationes
per quas ad xpristum qui per altare signfica=
tur appropinquantes eis possumus reuelationẽ
aliquam obtinere Legitur etiam de more euã
gelium super aquilam. Juxta illud. Et volauit
super pennas ventorum. Et aquila ipa seu loc9
in quo legitur in diebus festiuis aliquo panno
lineo vel serico opitur. ad signficandum molli
ciem cordium xp̃ianorum. Unde dominus p pro
phetam. Ecce cor carneum dabo vobis. q; scribã
legem meam in cordibus vr̃is. Locus vo in quo
epistola legitur non coopitur. ad signficandũ
duriciẽ cordiũ iudeoꝝ. Lectur9 aũt euangelium

transit ad partem sinistram · prout iam et supra sub titulo de mutacione sacerdotis dictum est · q opponit faciem suam aquiloni · Juxta illud ysa · xlix · Dicam aquiloni da et austro · noli prohibe vt ostendat nos doctrina euangelij debere armari · et predicationem xpi ostra illum spealiter dirigi · qui ait · Ponam sedem meam ab aquilone · q similis ero altissimo · Nam q sedm prophetam · Ab aquilone pandetur omne malum sup habitatores terre · Rursus versus aquilonem euangelium legitur · Juxta illud quod legitur in cantico quarto · Aquilo surgat · i · dyabolus fugiat · q auster veniat · i · spūssanctus accedat · Recte em contra dyabolum euangelium legitur · vt illum sua virtute expellat · quoniam dyabolus nichil tantum quantum euangelium odit · Siquidē aquilo ventus frigidus dyabolum significat · q flatu temptacionum corda hominum a dei timore ogelat q refrigerat · Cum ergo fides in euāgelio contineatur · que est armatura nostra oē dyabolum · Juxta illud · Cui resistite fortes in fide · merito legitur ostra illum · Quandoq; etiaz versus meridiem legitur · quia doctrina xpi que primo fuit inter iudeos · et nunc inter gentes · ad eos in fide redibit · Hi vero qui eum inuenerido precesserunt respiciunt ad euangelium · q ad faciem recitantis · prout sub epistola dictum est Deinde lecturus euangelium salutat populum · vt illum ad audiendum verbum dei attentū reddat dicit · dominus vobiscum · ostendens etiam p hoc se orare vt dominus sit cum eis · et obseruans quod dominus iussit · In quamcunq; domum intraueritis primum dicite pax huic domui · Chorus vero q populus quasi redditus attentus ad illum · et ad quamcunq; partem euangelium legitur se vertunt · quia omnibus propositum est Ite in mundum vniuersum predicate euangelium omni creature · id est homī pro q̄ facta ē ois creatura · vel qui hz aliquod participium cum omni creatura · Et respondent · et cum spū tuo · supple vt digne possis euangelium legere · acsi dicant · tecum fit ad dicendum · et sic mutuo se salutant · prout sub prefatione dicetur · Bene euangelium stando et non sedendo auditur · sic statuit Anastasius papa vt ad prelium pro xpi fide seruanda promptitudo notetur · Vnde luc · xxij · Qui non habet gladium vendat tunicam et emat illum · et quia ipsius doctrina ad amorem celestium dirigit mentes nostras · Ad hmodi etiam promptitudinem designandam quidaz dū euangelium legitur clamides deponunt · et etiaz ad denotandum q omnia temporalia dimittenda sunt ppter xpm · Juxta illud euangelij · Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te · Et ex quo standum est apparet · q nec iacere · nec appodiari debemus euangelium audiendo · Reclinatoria ergo tunc relinquuntur · ad denotandum q non debemus confidere in principibus · nec sustentari in terrenis · quia vanitas vanitatum · et omnia vanitas · dicit ecclesiastes · Subaudiē

oparatione dei · in quem curam nostram iactare debemus · Et sedm ipsum anastasium stantes cur ui manere debemus vt humilitatem que a dño docetur etiam corpore demonstremus Auditur etiam capite nudato · Primo vt attencio adesse monstretur · ob quam etiam causam quidaz tunc mencionem et genas manu tenent · Secundo vt quinq; sensus patuli sint ad audiendum · Tercio ad notandum q omnia que sub velamine et figura in lege et pphetis contmebantur sunt in euangelio manifestata In xpi enim passione velum templi scissum est · aē · Deponuntur etiam tunc baculi et arma · Primo ne imitemur iudeos in conspectu crucifixi arundines q arma ferētes Secundo ad notandum · q xpo predicante oēs legales obseruantie qua per baculos significantur depposite sunt · Tercio depositio baculoz q armoz humilitatem notat et xpiane perfectionis esse se non vindicare · ß domino reseruare vindictam · iuxta illud · Mihi vindictam et ego retribuam dicit dominus · Et matth · v · Qui te percusserit in vna maxilla prebe ei et alteram Auditur etiam euangelium in silentio · quia omnia soluta sunt in euangelio que in lege et prophetis promissa erant · Pontifex quoq; seu sacerdos dum euangelium legitur faciem vertit ad illud ad notandum · q xps predicatores euangelij sp ad adiuuandum respicit · stans super scabellum · ad designandum q per hmodi predicationem omnis aduersa potestas debellatur · et xpisti pedibus submittitur · et sic impletur quod in ps dicitur · Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum Diacomus vero statim postq; sibi responsum est · Et cum spū tuo · vt cunctos reddat dociles et benuolos ad audiendum verbum euangelij id est bonum nuncium nunciantē regnum dei subdit · Sequentia sancti euangelij thurificans librum et signans signo crucis · Et etiam in quibusdam locis osculatur librum · q · d hic est liber seu euangeliū dei · hic est liber crucifixi quem predico · hic est liber pacifici · p quē reconciliationem accepimus · Vnde apostolus prima ad chor · primo · Predicamus vobis xpm crucifixum · per mcensi autem fumum bona predicationis opinio intelligitur Deinde signat se in fronte · in ore pariter et in pectore · seu in corde · ne dyabolus qui bonis opibus insidiaē · tollat ei per erubescentiam deuotionem de corde vel sermonem de ore · ac si dicat · ego xpisti crucem non erubesco ß eam ore predico · et corde credo · quia corde creditur ad iusticiam · ore autem confessio fit ad salutez · Predicamus inqt apostolus xpm hiesum et hunc crucifixū · iudeis quidem scandalum · gentilibus stulticiā · Et apostolus ad Galat · vj · Mihi absit gloriari · nisi in cruce domini nostri hiesu xpi · Dominus etiaz in euangelio ait · q̄ me erubuerit q sermones meos hunc filius hominis erubescet · cum venerit in maiestate sua et patris q angelorum sanctorum Vñ in daniele legiē · Non est confusio confitētibz te

Quidam autem signant se tñ in fronte et in pectore quasi in vtroq; superliminari. Clerus vero a populus audito titulo euangelij scz sequentia .ac. siue bono nuntio vertentes se ad orientem siue ad altare vt deum qui verus est oriens glorificent quia misit eis verbum salutis sic legitur in actibus apostolorum. et glorificabunt deum dicentes. g et gentilibus deus penitenciam dedit. et vitam cum reuerentia et honore. rñdent. Gloria tibi dñe. Propositio itaq; euangelio ad legendum. in quo agitur de gloria et de nostra liberatione. scz qualiter xps dyabolum deuicit. et nos ab ipsius seruitute liberauit. a victor ad gloriaz patris ascēdit. ipsi auditores euangelij letantes in laudem sui saluatoris oclamant dicētes Gloria tibi domine. quasi dicant. gloria tua que nobis in euangelio predicatur nobisc̄ finem permaneat et sp crescat. et hec dicendo signo crucis in fronte in ore et in pectore. se simil̄ contra dyabolum muniunt. ne eos impediat in audiendo. In fronte. quia ibi est locus pudoris et verecundie. Vnde per hoc q; crucem fronti imprimunt. ostendūt se non erubescere credē crucifixum. q; liber legitur. et eū habere et deum et dominū. Per hoc q; in ore signant significāt se crucem domini audacter predicare. Per hoc q; i pectore ostendūt se libēter compati p noie xpi. qua etiam racōe quidam quādiu euangeliū legitur cum vtroq; pollice ante pectus signum crucis figurant. Rursus nos in ore signamus. ad designandum q; de verbis euangelij debet esse locutio nostra. In pectore vero ad significandū q; verba euangelij dñt nos percuttere in pectore et in mente. Mox vero post factum signū crucis versus dyaconum audituri euangelium se conuertunt. De crucis misterio dicetur in ꝓhemio v. partis. Postea alicui subdyaconus dum legitur euangelium sinistram manum libro supponit ad notandum q; illi qui sub tpe legis fuerunt. quoz finis seu vltimus fuit iohannes. quem significat subdyaconus. et si aliqua bona agebant illa tñ debilia et infirma erant que per sinistraz significantur. qz si lex ad gratiam disponeret tñ gratiaz non prebebat. Conuenienter g; sinistra manus libro euangelij supponitur. in quo xpi fides predicatur. sine qua opa legis nemo saluat̄. Rursus per sinistram manum tpalia. per libz euangelij spūalia ogrue designantur. Manus g; sinistra libro supponitur. ad notandum q; sic aia sine corpe non viuit ita nec spūalia diu sine tpalibus subsistere possunt. Terminatur aūt euangelium exaltando vocem in fine. prout sup eplā dictum est. et mox illo finito munit se dyaconus signo crucis. ne dyabolus susceptum semen euāgelij de vase signato surripiat. Et deinde euangelium osculatur. ad notandum se ex caritate et amore euangelizasse. Auditores vero se versus orientem conuertunt quasi ad hierusalez gratias agentes. quia inde venit ad nos euangeliū. Iux illud quod dñs dixit in euāgelio apostolis Vos eritis mihi testes hoz in omnes gentes incipientes a hierusalem. et signo crucis in pectore se munniunt contra dyabolum ne semen verbi dei suffocetur in eis. Vnde luc. viij. volucres celi comederunt illud. Et ne sermonem dñi rapiat de pectoribus eoz. quasi dicant. deus nos faciat in doctrina xpi perseuerare. et vt significet se habere in corde quod exprimit ore. Quod etiaz aptius designatur in quibusdam ecclīs in quibus finito euangelio dī amen et bene. quasi dicant Verum est quod in euangelio dictum est. quod est contra quosdam hereticos qui lecto euangelio q̄si contra dicentes dicunt falsum est. vel amen q. d. fiat nobis quod dominus in euangelio pollicetur. in aliis vero ecclīs dī deo gratias. sic fit p; aliquā lectionem vel capitulum. Quidam etiam frāti dicunt. Benedictus qui venit in nomine domini. quod est finis euangelij mathei quod legitur in festo beati stephani et in dominica palmarum. In quibusdam locis cerei qui significant doctores per quos ecclesia illuminatur. statim post lectum euangelium extinguuntur. qm̄ xpo in eis loquente possunt ecclesiam illuminare. eo autez tacente. id est spūsancto ab eis recedente ſ ne queunt ꝓterea euangelij predicatione fimbria lex et ꝓphetie cessabunt. In nonnullis tñ ecclīs dum euangelium legitur candelabra cum cereis deponuntur ad terram. ad notandum legem et ꝓphetiam inferiorem euangelio esse. Consequēter subdyaconus codicem euangelij refert. dyaconus vero vacuus redit. vt oñdat se p̄dicacōe finita ociosam contemplationi vacare. veniens autē prius ad legendum euangelium librum in quibusdaz ecclīs ferebat. ad notandum q; ipe nō solum debebat docē. ſ et facere. Redit etiam ad episcopum seu sacerdotem vnde venit ad notandū q; omnis doctrina a deo est et ad ipm reuertitur. Vnde salomon. Vnde exeunt flumina reuertunt̄ Textus q; euangelij super pulmar reportat̄. quia ecclesia vt audiuit euangelium illud suauit̄ corde suscepit et letata est. Iuxta illud. Audiuit et letata est sion. Et ait. Anima mea liquefacta est. vt dilectus locutus est. Liber quoq; euangelij et thuribulum ad pontificem reportantur. quia ad eum omnia bona referenda sunt a quo cuncta procedunt. Ipe em̄ est finis consummans ſ non consumens. alpha et o primus et nouissimus. initium et finis. Nam et apostoli predicatione peracta ad xpm̄ conuersi sunt. referentes ei gratias de miraculis et predicationis effectu Ips vero thus odorat et euangelium osculat̄. primo ad notandum. quia quod xps inspirauit et docuit hoc approbat et acceptat. Deus enim nihil accipit nisi quod efficit. nec remunerat nisi quod donat. quia sicut cuncta que facit bō sunt sic nulla sunt bona nisi que fecit. Nam vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona. Deo apertum codicem osculatur. ad significandum q; scire dz. et muda ac aperta sibi esse debent q̄cunq; sunt in lege. Vnde luc. viij. vobis datum

est nosse misteriū verbi dei. Et malach. ij. Labia sacerdotis custodiunt scientiam. et legem exquirunt. supple subditi de ore eius. Tercio quia ipe solus intrat in sancta sanctorū. prout in phemio hr partis dictum est. Quarto quia hmoi osculū significat affectum amoris ad euangelium. qui precipue ī episcopo vigere dz a deo vt paratus sit mortem pro eo subire. Sumto subdyacomus librum apertum prelato seu sacerdoti offert ad osculandum. ad notandum ipm debē delectari ī fide fidelium que infusa est in eis a patefacta p euangelij predicationem que prius in lege fuerat clausa. Postea in quibusdam ecclīs liber clausus illis qui sunt in choro ostenditur. pro eo q̄ post premissa verba. vobis datum est. nr̄. hoc̄ tur in apostolo. ceteris autem in parabolis. Et est aduertendum q̄ postq̄ dyacomus lecto euangelio librum osculatus est ad notandum se ex caritate et amore euangelizasse. tunc demum ferē euangelium episcopo. qui xp̄m significat ad osculandum. id est ad p̄dicationem acceptandam a non ante ad figurandum q̄ deus illaz dūtaxat p̄dicationez acceptat que fit ex amore et caritate. Verumtn̄ in missa pro defunctis euangeliū non fertur pontifici ad osculandum. tum q̄r tūc premisse rationes cessant. tum quia in missa illa omnis solemnitas subtrahitur. ne festiue solennitates cum desolationis meroribus misceantur. Legens tamen euangelium in missa pro defunctis librum in quibusdaz ecclesijs osculatur. quia quicunq; illud pronunciat dz caritatis amore in illum intendere cuius doctrina euangelicam recitauit qui amor per osculum designatur. Et attende. quia statim post libri osculum sacēdos minister pontificem qui xp̄m designat incensat. ad oñendum q̄ sacerdotis maxime offitium est orationis ignitum sacrifitium. quod p incensū significatur. xp̄o offerre non solum in expiacōz delicti. verum etiam in gr̄az actionem. prout in leuitico habetur. Dē etiam sub epilogo dicit q̄ liber euangelij per subdyaconum portat̄ q̄ subdyacomus pulpitum ascendit. q̄ aperto libro populum salutat. et omnes rñdent. q̄ titl'm euangelij premittit. q̄ alta voce et distincte et extra aquilonem legit. q̄ omnis populus aures et oculos ad librum dirigit. et in silentio ac stando audit. et in fine ad celum manus leuans orat dicens amen. hec im̄q̄ omnia et singula ex lege sumuntur. Legitur em̄ in principio neemie. q̄ congregato populo ad plateam que est ante portam aquarum esdras scriba attulit librum legis moysi. et stetit super gradum ligneum quem fecerat ad loquendum. et aperuit librum coraz oī populo. Porro leuite silentium faciebant in populo ad audiendum legez benedicentes do magno. et omnis populus stans in gradu suo rñdit amen. Et legerunt in libro legis dei distincte a aperte ad intelligendum. Omnis vero populꝰ eleuantes manus suas adorauerunt prom ad terram. Illud q̄q̄ pretereundum non est q̄ euangelijs que in ecclīs leguntur generaliter due prefationes premittuntur. Prima est initium sancti euangelij. Secunda sequentia sancti euangelij. Siquidem prima prefatio premittitur principio cuiuslibet euangelij quatuor euangelistarū scz euangelio iohannis. In principio erat verbum. euangelio mathei. Liber gnationis. euangelio luce. Fuit in diebus herodis. et euangelio marci. Principium euangelij ihesu xp̄i. quod in quibusdam ecclīs legitur in prima dominica de aduentu. vt ibi dicetur. et tunc non subicit̄ illis. In illo tempore. quia in ipsis principijs agitur. et determinatur certum tempus. Vnde esset negatio et superfluerent verba illa. Secunda vo prefatio premittitur omnibus alijs euangelijs. Et dī sequentia quia verba ipa que legenda sūt sequuntur post initium seu post ea que p̄cedunt in euangelio vnde sumpta sunt. Vnde cum dicitur sequentia. supplendum est sunt verba sancti euāgelij. nr̄. vel sequentia est numeri singularis. et tunc cum dī. sequentia sancti euangelij sm iohānem supletur hec est. Sane in euangelijs quibꝰ ipa secunda prefatio prepomitur subicit̄ qñq; In illo tempore. et quandoq; non subicitur. Si quidem siue. In illo tempore dicuntur. quando ex eorum verbis certum est de tempore. vt premissum est. a tunc incipiunt per aliquam determinationem regie vel alterius potestatis. vt illud anno quindecimo tiberij vel per simplicem rei geste narrationem certum tempus determinantes. vt illud Cum esset desponsata. a illud. Postq̄ consumati sunt. et illud. Cum natus esz ihesus. et illud Factum est autem cum baptizaretur. et illud. Cum esset ihesus annoz duodecim et illud. Postq̄ impleti sunt dies. et illud Vespe autem sabbati. et illud. Elizabeth impletumē. nr̄. Reliquis vero euangelijs subicitur. In illo tempore et est sensus. In illo tempore scz gracie de quo dicit apostolus. Ecce nunc tempus acceptabile. nr̄. Non est etiam omittendum q̄ euangelium legitur in ecclesia quandoq; sm historiam. vt illud quod dicitur in die pasce. Maria magdalene et maria iaco. nr̄. Et illud quod cantatur in natali ad secundam missam de pastoribus. Quāq; sm allegoriam. vt illud quod legitur in assumptione beate marie. in quo mentio fit de maria et martha. vbi dicitur. Intrauit ihesus in quoddaz castellum. nr̄. prout ibi in septima pte dicetur. Quandoq; sm rem. vt illud de sancta trinitate. Quandoq; sm personam. vt illud qđ cantatur in festo sancti thome apostoli. vbi dī. Thomas vnus de duodecim. Quandoq; sm partem. vt illud quod dicitur in festo sancte crucis de sancto demo. vbi dicitur. Sic oportet exaltari filiū hoīs. nr̄. In quo versu xp̄s passionem suaz significat. et exaltationez corpis sui in cruce. Et ideo euangelium in quo hec clausula otinetur. legitur in festo sancte crucis et in festo michaelis archangeli. Apter illum versum angeli eorum semper vident faciem patris sui qui in celis est. Item

etiam ſm partem·vt illud·Liber generationis ·nē·et hoc propter vltimum verſum·in quo fit mentio de xpo·¶Quandoq; ſm totum vt illud qđ legitur in circumciſione dñi· Poſtq̄ oſumati ſūt dies octo·nē·¶Quandoq; ſcđm tempus·vt illud quod dicitur in prima die quadrageſime·ſcilicet propter ieiunium·¶Quandoq; propter letanias vt illud·¶Siquid peieritis·nē·quod in letaniis dicitur·in quo fit mentio de quo pane et piſce· ¶Et quandoq; ꝓpter locum·vt illud quod legit̄ in dominica ſexageſime ſcz ¶Exijt qui ſeminat·nē ¶Pane mulier etiam abbatiſſa non dz legē euangelium·licz eā beata virgo digmior et excellentior eſſet apoſtolis vniuerſis·dñs tñ non omiſit ei claues regni celoz·hinc eſt q̄ abbatiſſa non poteſt ꝓrias monales benedicere·vel earum confeſſiones in criminibus audire·vel euangeliū legere vel publice predicare·¶In matutino tñ poſſet·ſ̄ non publice euangelium dicere·¶Et nō q̄ quatuor ſunt euangelia de beata maria·vt dicetur in vij·parte ſub feſto aſſumptionis

¶De Symbolo ·K

¶Evangelio lecto mox cantatur alta voce ſymbolum illud ſcilicet·¶Credo in vnum deum·quia eā corde creditur ad iuſticiā ore aūt fit confeſſio ad ſalutem ¶Ideo eccleſia vt oſtendat q̄ euangelij verbum ſeu p̄dicacōnem fide ⁊ corde recipit mox fidei ſymbolum ore decantat·¶Symbolum ergo poſt euāgelium fidem poſt p̄dicacionem oſtendit·Vnde io·hec eo loquente mlti crediderunt in eū·¶Nam ſecundum apl̄m ad roma·x fides eſt ex auditu·auditus aūt per verbum dei ¶Dicitur autem alta voce vt oēs illud dicant et addiſcant·Omnis eā xp̄ianus tenetur publice fidem catholicam profiteri ꝓpter quod in fronte ſignat̄·¶In prima vero et in cōpletorio ſub ſilentio dicitur·ne muſce morientes perdant ſuauitatem vnguenti prout in v·parte ſub ti· de prima tangetur·¶Rurſus ideo in miſſa patenter dicitur ad notandum q̄ hodie fides catholica libere predicatur·et docetur·¶In prima vero ſub ſilentio dicitur·ad notandum q̄ in primitiua eccleſia preſertim tpe paſſionis xp̄i predicatores·et fidei profeſſores fuerunt·et in cōpletorio ad notandum q̄ ſimiliter in fine ſeculoz·antixp̄i perſecutione inualeſcente illoz ora claudentur·¶Pane ſacerdos ſeu eps illud incipit ad deſignandum q̄ omne bonum a xp̄o ꝓcedit ſ̄am omne datum optimum·et omne donū perfectum deſurſum eſt·d·a·p·lu·ſ̄e autez muſicus ille celeſtis dicat ¶Cantauimus vobis et nō ſaltaſtis·¶Chorus euangelice doctrine conſona voce reſpondet·et ſolenni tripudio fidez catholicam profitetur dicens·¶Patrem omnipotentē ·nē·q̄uis in miſſa pape quandoq; alr obſeruet prout iam dicetur·¶Ad hoc ſacerdos illud incipiens manet erectus ante medium altaris·manibus extenſis ſurſum eleuatis q̄s poſtq̄ incepat iungit·¶Siquidem ſacerdos xp̄m repr̄ſentans erectus manet·ad notandum q̄ xp̄us ſp̄ paratus eſt eunctis ſp̄ualia bona largiri·et ante altaris medium·innuens q̄ non eſt perſonarum acceptor·ſ̄ quantum in ipo eſt ommibus equaliter influit nec angelum diligit nec ſinum manibus q̄ extenſis·ad deſignandum q̄ paratus eſt habundant̄ bene meritis illa largiri·ſurſum tñ eleuatis q̄s ipſo facto oſtendens q̄ que ſurſum ſunt querere atq; a deo miſericordiam poſcere·et in eo ſolo ſperare debemus·¶Deinde poſtq̄ inceperit manus iungit·quia ei ſoli de perceptis bonis gr̄as agere et humiliare debemus·¶Et q̄m ſymbolum verbū eſt euangelicū quo ad ſenſum·ideo ſtando illud audire ſicut et euangelium·et illo dō ſignum crucis facere debemus·¶Symbolum autē grece latine ſonat iuditium vel ſignum·vel collatio·tum quia regulam fidei plenam iudicat et perfectam·tum quia ſimul in vnum fidei otinet articulos·¶Et nota q̄ triplex eſt ſymbolum·¶Primum eſt ſymbolum apoſtoloz·quod vocatur ſymbolum minus quodvidelz ex inſtitucione damaſi pape dicitur tacite per ferias·in ſingulis canonicis horis·¶Et illud dicitur a ſyn quod ē cō et bolos quod eſt ſententia·quia opoſitum fuit ex diuerſis verbis apoſtoloz·ſicut pueri in feſtiuis ouientes afferre ſolent bolos·i·fruſta carnium et panis·que in vnum collecta ſymbolū vocantur·id eſt collectio inimicitiaz·¶Tradiē eā q̄ poſtq̄ apoſtoli ſp̄m paraclitum acceper̄t cum iam foret ad predicandum euangelium ꝓfecturi oferentes in vnum ſuper articulis fidei ſtatuerunt·vt ſicut omnes erant in vna fide ocordes ſic omnes vnam fidem ocorditer predicarent·et ideo ſymbolū minus oponentes vnūquiſq; bolum·id eſt particulam vnam apoſuit· Vnde ſm apoſtoloz catholicum ſiue numerū duodecim particulas dmoſcitur otinere ¶Petr9 nanq; apoſuit ¶Credo in deum patrem omnipotentem cr·ce·et t·¶Andreas·¶Et in ieſum xp̄m·filium eius vnicum dominum noſtrum ¶Jacobus ¶Qui conceptus eſt de ſp̄ūſancto natus ex maria virgine·¶Johannes·paſſus ſub pontio pilato crucifixus mortuus et ſepultus·¶Philippus·deſcendit ad inferna t·d·r·a m·¶Bartholomeus·aſcendit ad celos ſedet ad dxtram dei patris ommipotentis·¶Thomas·inde venturus eſt iudicare vivos et mortuos·¶Matheus·¶Credo in ſp̄m ſanctū ¶Jacobus·ſanctam eccleſiam catholicam ſanctoz̄ ommunionem·¶Symon·remiſſionem peccatorum· ¶Thadeus·carnis reſurrectionem·¶Mathias·¶Et vitam eternam ¶Secundum ſymbolum eſt·¶Qui cunq; vult ſaluus eſſe·nē·¶Ab anaſtaſio p̄triarcha alexandri in ciuitate ¶Treueri opoſitum·hoc tñ poteſt dici tercium·nam nicenum de quo ſequit̄ fuit prius in prima nicena ſinodo compilatum· ¶Tercium eſt nicenum·ſcz ¶Credo in vnum deum quod damaſus papa ex odicto vniuerſalis ſinodi apud conſtantinopolim celebrare inſtituit· in miſſa cantari patenter·quam̄q; et marcius papa primus ſtatuiſſet illud alta voce cantari·¶Et vocatur ſymbolum maius·¶A grecis ergo vſus

cantandi ad missam symbolum creditur pueniſſe quod ſimiliter duodecim clauſulas otinet· ꝓma eſt Credo m vnum deum· nā· Secunda eſt· et in vnum dominum hiesum xp̄m· Tercia· qui ꝓpter nos homines· nā· et cum dicitur ibi Et hō factus eſt debemus genua flectere· quia xp̄m hominez factum et pro nobis crucifixum adoramus· q̄rta crucifixus etiam pro nobis Quinta· et reſurrexit tercia die· ſm ſcripturas· id eſt eo modo .eo ordine· et eo tempore· quo predictum eſt in ſcripturis· Sexta aſcendit ī celum Septima· et iterū venturus eſt· nā· Octaua· et in ſp̄m ſanctum dominum· Nona· In vnam ſanctā catholicam eccleſiam· Decima Confiteor in vnum baptiſma· Vndecima· et expectō reſurrectionem mortuorum· Duodecima· et vitam venturi ſeculi amen· Et eſt notandum q̄ in predictis niceno et conſtantinopolitano ocilijs non leguntur verba illa ſm ſcripturas· neq; illa· filioq;· Et q̄m apud grecos in fine ipſius ſymboli ſub anathemate dī prohiberi· ne quis de fide trinitatis aliud docere vel aſſr predicare q̄ ibi otinetur preſumat· Sed et calcedoneñ ocilium apud eos celebratum· anathematizari precepit eos qui alteram fidē auſi eſſent oponere· proferre ſcribere· docere· vel aliud ſymbolum tradere q̄ premiſſum eſt· ideo ipi greci nos anathematizatos aſſerunt· pro eo q̄ ibi addimus verba ipa· ſz minus bene dicuntur quia illud non fuit canon late ſentencie· ſed ominatio quedam tum quia inferior potencioꝛē ligare non poteſt· Romana em̄ eccleſia non ſubeſt conciliꝭ· ſz potius concilia ſubſunt ſibi· Preterea verba illa ſm ſcripturas· ſumpta ſunt ex expoſitione fidei eiuſdem concilij ſtantinopol et ſic nichil videtur additum nec errorem aliquē ſapiunt· Sane vt ſupra ſunt expoſita intellecta Item per verba illa filioq;· non docemus aliud vel aliter de trinitate predicamus· ymo idem Cum em̄ filius idem ſit cum patre in ſubſtancia· ergo quod a patre procedit et a filio procedit· et ſic nichil addimus ſz pocius declaramus· nec alteraz fidem conponimus· proferimus· ſcribimus· vel aliud ſymbolum tradimus· nec in aliquo contra p̄dictū facimus anathema· Verum tamen eſt· q̄ auſu ipſi greci ſp̄m ſanctum a filio procedere negare preſumunt· cum et hoc in ocilio epheſino apud eos edito continetur expreſſe· Sed ipi ſe erraſſe· videntes quoſdam prelatos de ſuis ad generale concilium Lugduneñ· ſub greg· papa decimo celebratum miſerunt· qui in dō ocilio· publice nobis videntibus ſuo et omnium prelatorum et imperatoris romane nomine profeſſi ſunt· q̄ ſp̄ūſanctus eternaliter ex patre et filio nō tanq̄ ex duobus principijs ſz tanq̄ ex vno principio· non duabus ſpirationibus ſz vnica ſpiratione procedit· prout in eiuſdem gregorij ſtitucione habetur coram toto ocilio· ter grece ter latine· ſymbolum cū dictis verbis· ſm ſcripturas· et filioq; ſolemniter decantando· Cantaē autem hoc ſymbolum maius in ſolemnitatibus eorum dumtaxat qui illud compoſuerunt· et in illis de quibus aliqua mentio fit in ipſo· videliz in omnibus diebus dominicis· In feſtiuitatibus domini· ſcz in natali· ep̄hia· cena domini· paſca aſcenſione· pentēc· in transfiguratione· et in feſto de trinitate et in omnibus feſtiuitatibus beate marie· ſancte crucis· angelorum et apoſtolorum de quibus fit mentio ibi· Et apoſtolicaz eccīam In ſolemnitatibus autem luce et marci euangeliſtarum dicunt quidam non debere cantari· qz illi apoſtoli non fuerunt· Item dici dz in dedicationibus eccleſiarum· et in commemoratione omnium ſanctorum· quamq̄ et ipſa ſit dedicatiōis feſtiuitas· Et dicitur etiam infra octauas natalis domini· excepta die innocentum· in qua cantica leticie ſubticentur· In octaua tñ cantaē prout in ſexta parte ſub illo feſto dicetur· Cantatur etiam infra octauas ep̄hie· paſce· aſcenſionis· pentēc· apoſtolorū petri et pauli· et aſſumptionis beate marie· licet em̄ in natiuitatibus ſanctorum iohannis baptiſte et ſancti laurentij ſymbolum non cantetur· in octauis tamen eorū cantatur· eo q̄ infra octauas apoſtolorum· et aſſumptionis occurrunt· et ob hoc etiaz in octaua ioh̄ baptiſte· prefatio de apoſtolis et in octaua beati laurentij prefatio de aſſumpcōe cantatur· In quibuſdam tamen eccīis dī ſymbolum in feſto beati iohannis baptiſte· et non incompetenter qz ipſe non ſolum fuit propheta· ſz a plus q̄ propheta Ac in ſymbolo· de propheta fit mentio ibi· Qui locutus eſt p prophetas· De ipſo quoq; ſcriptum eſt· fuit homo miſſus a deo· nā· et ita fuit apoſtolus· de ipō etiaz ait· Johannes· os aureum in ſermone qui legitur in feſto decollationis io· par angelis apoſtolorū vox Ipe etiā primo baptizauit et baptiſmū p̄dicauit· et in ſymbolo fit mentio de Baptiſmo· Horum quidem omnium fit commemoratio in ſymbolo quorūdem tamen obſcure vt ep̄hie· eſt tamen illud profeſtum domini eſt etiam feſtum illud baptiſmatis de quo in ſymbolo continetur ibi· Confiteor vnum baptiſma· nā· et cene dñi· ſz illa eſt ſolennitas eucariſtie· ad quam reſpicit illud ſanctorum communionem et angelorum· ſz illi nomine celi debent intelligi· de quo in ſymbolo dicitur ibi· Creatorem vel factorem celi a terre· nā· Quibuſdam tamen videtur tunc non eſſe cantandum· eo q̄ angeli nunq̄ habuerunt fidem ſed ſpem· nec credunt ſz ſciunt· qm̄ plenam ſcientiam habent· Fit etiam commemoratio· licz obſcure dedicationis eccleſiarum ſz ad illam reſpicit illud· ſanctam eccleſiam catholicam· tunc em̄ ſanctificatur· et vt ita dicam catholizatur eccleſia cum dedicatur· Ad octauas vero reſpicit reſurrectio mortuorum· de qua dicitur ibi Et expecto reſurrectionem mortuorum· In feſto ſancte agnetis ſymbolum non cantatur· quia liz in eccleſia celebretur· non eſt tamen feſtū octaue· prout in ſeptima parte ſub ipō feſto dicetur Porro quidam non abſurde ſymbolum cantant

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

singulis diebus a die resurrectōis vsq; ad festū
ascensionis·sicut in ommbus dominicis diebus
et etiam in solemnitate beate marie magdalene
dicentes illam fuisse apostolorum apostolaz eo
q; ipa primo resurrectionis gandium apostolis
nunciauit et in festo beati martini q; de eo can=
tatur·Martine par apostolis·Quidam etiaz di
cunt illud in principali festo cuiuslibet ecclesie
seu oratorij·non tamen in octauis illorum si eas
celebrent·Verumtñ de quibusdam mentio fit
in symbolo·in quorum commemoratione symbo
lum non cantatur·vt passionis et sepulture qm̄
illorum dierum offitium alioz offitioz regulā
non sectatur·Non dicitur etiam qn̄ in profestis
celebratur ad honorem beate virginis vel sce
ceucis vel sancti spūs·In quibusdam locis canta
to symbolo·vel dum cantatur · populus cantat
kyrieleyson·qm̄ postq; xp̄s et apostoli docuer̄t
fideles fide recepta·laudes deo dederunt quas
forsitan repūtat suauissima symboli melodia
·Illud autem sciendum est q; xp̄s non venit pre=
dicare gentibus sz̄ iudeis·iuxta illud euangelij·
Non sum missus nisi ad oues que perierunt do=
mus israhel·Vnde precepit apostolis·In viam
gentium ne abieritis·et in ciuitates samaritano
rum·ne intraueritis donec post resurrectionem
precepit eis dicens·Euntes in mundum vniuer
sum · predicate euangelium omni creature·Et
idcirco romano pontifice solemniter celebrante
symbolum fidei·non cantores in choro sz̄ subdy
acon ad altare decantant · et generaliter ipsi
ad vniuersa respondent·vsq; dum ipe pōtifex
dicit·Pax domini sit semper vobiscum· quoniā
vsq; post xp̄i resurrectōz·sola iudeoz ecclesia
que per subdyaconos · qui sursū ad altare con=
sistant designatur·corde creditur ad iusticiam
et ore confessio est ad salutem·sz̄ ex tunc canto=
res in choro respondent et vniuersa decantant
quia post resurrectionem ecclesia gentiū quam
cantores qui deorsum in choro subsistunt desig
nant fidem xp̄i·recipit et laudum precomia per
somuit saluatori·Inter euangelium tamen et sa=
crificiū chorus concinit offertoriumquoniā im̄
passionem et predicationem gentilitas fidei vo
tum deo offerens cantauit qm̄ mulier chananea
de finib9 tiri et sidois egressa clamauit et dix̄ mi
serere mei domine fili dauid·filia mea male a de
monio vexatur·cuius tandem fidem emendans
dominus ait·O mulier magna est fides tua fiat
tibi sicut petisti·Postremo symbolum apostolo
rum tanq; breue et omnia otmens sub opendio
exponamus·Credo in deum patrem ommpoten
tem creatorem celi et terre·aē·Nota q; aliud ē
vt ait augustinus credere deo·aliud credē deū
a credere in deū·Credere deo est credere vera
esse que loquitur·quod etiam mali faciūt·a nos
credimus hominī et non in homine·Credē deū
est credere q; ipe sit deus·quod etiam demones
faciunt·Credere in deum est credendo amare·
credendo in eum ire·credendo ei adherē·quod
soli boni faciunt·ergo qui dicit ·credo in deum
mentitur si non diligit deum·nisi dixerit quod i
persona ecclesie loquitur dicens·deum aūt sin=
gulariter deorum effugit pluralitatem·Vnde
notabiliter in maiori symbolo additum est hoc
verbum vnum·iuxta illud Audi israhel dominꝰ
deus tuus vnus est·Et apostolus vnus est deꝰ
vna est fides·vnum baptisma·dicens ꝟo patrē
incipit personas distinguere·de quibus ysaie·
Quis appendit tribus digitis molem terre ·Et
alibi·Seraphim clamabat·sanctus·sanctus·sa·
Et dominus·baptizate omnes gentes in nomine
patris et filij et spūssancti·Et iacobus Tres sūt
qui testimonium dant in celo·Pater·verbū·a
spūssanctus·Pater est prima·non tempore sed
autoritate in trinitate persona·Quod sequitur
omnipotentem nomen est essentiale ideoq; illud
ad substantiuum deum vel ad relatiuum patreꝫ
non sine ratione referimus · dicentes·Credo in
deum patrem omnipotentem·vel credo in pa=
trem omnipotentem·Simul et quod sequitur·
Creatorem celi et terre vbi ostutatur hꝰ hereticꝰ
qui alium celi alium terre asserit creatorem· ali
um celestium·aliū terrestriū·aliū corpoz·aliū
animarum·contra quos ait moyses·In principio
creauit deus celum et terram·Et dauid In prin=
cipio tu domine terram fundasti·et opa manuū
tuarum sunt celi·Et apostolus ·In ipō odita sūt
vniuersa in celo et in terra·Sequitur·Et i ihm
xp̄m filium eius vnicum dominum nostrū·Ecce
altera in trinitate persona hic est hiesus·q; sal=
uum facit populum suum a peccatis eorum·hic
est xp̄s oleo leticie pre consortibus vnctus·hic
est enī vnicus patris filius·de quo dauid·filius
meus es tu ego hodie genui te·Et apostolus·mi
sit deus filium suum natum de muliere factum·
sub lege·hic est dominus noster quia nos crea=
uit·qui nos seruos alienos precio sanguis emit·
Sequitur·qui conceptus est de spūsancto natꝰ
ex maria virgine·Ecce primum xp̄i sacramentū
scz incarnatio·ac si dicat qui cum sit deꝰ factus
est homo non ex virili semine·sz̄ conceptꝰ opa=
tione spūssancti ·natus ex maria virgine·Vnde
ysa·Ecce virgo concipiet et pariet filium et vo
cabitur nomen eius emanuel Et angelus in euan
gelio·Aue maria gratia plena dominus tecum·
Et illa Spūs sanctus superuenet in te et ꝟtus
altissimi obumbrabit tibi·Quidam tñ hec ꝟba
Qui conceptus est de spū sancto·iungunt cum
precedentibus·Sequitur·passus sub pontio pi
lato·crucifixus mortuus et sepultus·Ecce sc̄m
sacramentum ꝟm humanitatem xp̄i scz passio cꝰ
tempus describitur · sub pontio pilato ·Forma
subditur·crucifixus·Finis concluditur mortuꝰ
et sepultus·Vnde plangens dicit ex ore dauid··
et hieremie·Foderunt manus meas et pedes me
os a dinumerauerunt omnia ossa mea De morte
ait ꝓpheta·Domus domini fuit exitus mortis··
De sepulcro ait ysaias·Sepulcrum eius erit ist
glorioſum · hec sunt in euangelio manifesta··

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sequitur Descendit ad inferos tercia die resur
rexit a mortuis. Ecce tercium sacramentum. scz
resurrectio. ſz de descensu ad inferna premittiē
ex quo mortui liberantur. Vnde in osee. De manu
mortis liberabo eos. de morte redimam eos. ero
mors tua o mors morsus tuus ero in fe. Hic est
euangelicus fortis qui fortem ligauit et eo va
sa diripuit. hic est qui dicit in ps. Ego dormiui
a soporatus sum et exurrexi. quoniam dominus
suscepit me. qui patri dicenti. exurge gl̃ia mea.
exurge cum psalmis et cythara. Huic sermone
respondet. exurgam diluculo cui⁹ resurrectioni
mulieres et viri perhibent testimonium in euan
gelio. Hoc autē dicit̃ in maiori symbolo. surrexit
tercia die ſm scripturas. exponitur. i. eo modo
eo ordie et eo tempore quo predictum e a scrip
turis. Sequitur. ascendit ad celos sedet ad dex
tram dei patris omnipotentis. Ecce quartum sa
cramentum. scz ascensio. Ascendit enim sicut ait
dauid super cherubin. et volauit super pennas
ventorum. et parauit in celo sedem suam. et reg
num eius omnibus dominabitur. Cui ait pater.
Sede a dextris meis donec ponā inimicos tuos
scabellum pedum tuorum. Et vt ascensum de
visu q̃ testimonium non deesset ait lucas Vi
dentibus discipulis eleuatus est. et n. s. e. ab oculis
eorum. Sequitur. Inde venturus est iudicare
vivos et mortuos. Ecce quintum. quod nondum
apertum est sacramentum. Venet em̃ rex manifeste cui pater iuditium dedit. Et sicut ait dō.
Parauit in iuditio thronum suum. et iudicabit
orbem terre in equitate. iudicabit populos in
iusticia. Et alibi. deus manifeste venet deus nr̃
et non silebit. Et lucas Ita venet sicut vidistis
eum euntem in celum. Et micheas. Iuditiū dñi
cū p̃lo suo. Sequit̃. Credo in spm̃ sanctum. Ecce
tercia in trinitate persona scz spūssanctus. deq̃
moyses Spūs domini ferebatur super aquas. Et
ps̃ flauit spūs eius et fluent aque. Et dominus
in euangelio Spūs qui a patre p̃cedit docebit
vos omnia. Ille em̃ docet. ille sanctificat ille vi
uit. ille peccata remittit. p hūc resurrectōez in
gloria. p hūc osequimur vitam eternam. Vnde
sequitur. Sanctam ecclesiam catholicam. q̃ po
ssunt hec verba et sequentia sic intelligi et con
iungi. Credo in spm̃ sanctum sanctam ecclesiaz
catholicam. i. credo per spm̃ sanctum. i. sanctaz
ecclesiam fidelium sanctificari. Item credo in spm̃
sanctum sanctorum communionem. i. per spiritū
scm̃. scos in vinculo caritatis vnit. Et credo in
spm̃ sanctum remissionem peccatorum. id est p
spm̃ sanctum peccata remitti. Et credo in spm̃
sanctum carnis resurrectionem et vitam eternā
id est per spm̃ sanctum carnem gloriam consecu
turam et animam vitam eternam. Vel sic Credo
sanctam ecclesiam catholicam. non ita dicimur
vt asserit augustinus. credere in ecclesiam sicut
in deum. ſz in ecclesiam sanctam catholicam cre
dimus dum in ſcc ecclesia conuersantes. et in deum
credimus. et que secuntur nos inde firmissimo
consequi profitemur. scz sanctorum communionez
remissionem peccatorum carnis resurrectionem
et vitam eternam. Vnde sic coniungens. Credo
in sanctam ecclesiam catholicam sanctorum com
munionem. i. per fidem quam habeo existens in
sancta et vniuersali ecclesia assequor sanctorum
communionem. id est concordiam et vnionem. si
cut em̃ ē vnus pastor sic vnū ouile. sic vnus de⁹
sic vna fides et vnum baptisma. vel percipio sā
ctorum communionem. id est panem bñdictōis
de quo dicitur. crede et manducasti. Similiter
et que secuntur. Credo in sanctam ecclesiaz pec
catorum remissionem. i. per fidem quam habeo.
existens in sancta et vniuersali ecclesia osequor
remissionem peccatorum. et lepre curationem.
de qua dicitur in lege et euangelio. maria sor
oar cum septem diebus fuerat extra castra. ē
a lepra mundata. Naamā syrus septies lotus in
iordane est a lepra curatus. et sic dominus decē
leprosos mundauit ſz vnus tm̃ dedit gloriā deo
De magdalena dicitur. quia dimissa sunt ei pec
cata multa. quia dilexit multum. Paralitico q̃
ait dominus. Fili remittuntur tibi peccāta tua.
Seqũ. Credo in sanctaz ecclesia catholicam carz
nis resurrectionem. i. per fidem quam habeo ex
istens in ecclesia consequor carnis resurrectōz
de qua iob. Credo q̃ redemptor meus vivit. et
in nouissimo die de terra surrecturus sum. et in
carne mea videbo deum saluatorem meum. Vñ
in euangelio. deus abraham deus ysaac q̃ iacob
non est deus mortuorum ſz viuorū. Et apostolus
Omnes quidem resurgemus. ſz non omnes immu
tabimur. Similiter coniungendum est quod se
quitur. Credo in sanctam ecclesiam catholicam
vitam eternam. i per fidem quam habeo existēs
in ecclesia consequar vitam eternam. hec ē terra viuentium. de qua dauid. Credo vidē bona
domini in terra viuentium Est autem vita eter
na videre deum patrem et quem misit ih̃m xp̃m
De hoc etiam sub sabbato sancto. in. vj. parte.
vbi agitur de baptismo dicē

De predicatione. K.

Quoniam vt premissum est euangelium
predicatio est et symbolum fidei pro
fessio. ideo post illa fit populo predi
catio quasi euangelici verbi et symboli
siue noui et ve. testamenti expositio. qui modus
sumptus est ex libro neemie. in principio vbi le
gitur Et legerunt leuite in libro legis dei. Ne
mias autem sacerdos et esdras scriba interpre
tabantur populo vniuersa preterea monebant̃
antiquitus qui in fraterno odio erant vt ad cō
cordiam venirent priusq̃ communicarent et q̃
mundi essent priusq̃ coram suo saluatore cui no
ta sūt secreta cordium apparent. erq̃ siquidem p̄
dicandi vsus in ecclesia inoleuit. Inde etiam est.
q̃ oratio dominica que ad primam et in alijs ho
ris voce demissa dicitur ad missam alta voce. et
patenter dicatur. Et in ea hoī fraterna monitio

continetur · communiter tñ post predicationem symbolum decantatur · quia fidem predicataz se tenẽ ecclesia profiteꝫ Verum cum p̃dicãdi officium p̃uilegiatum sit nullus p̃dicare debet nisi cui omittiẽ aut cui ex officio sibi iniũcto meũ/bit · Juxta illud apostoli Quomodo p̃dicabũt nisi mittanẽ a ideo p̃dicaturus licentiam petit dicens Jube domine · Debet autem p̃dicator in loco eminentiori esse sicut a euangelium legens propter racões sub titulo de euangelio scriptas · Jam a videns illus turbas ascẽdit in montem a apiẽs os suum docebat eos matheiv · Et esdras fecit gradum ligneum ad loquendum vt dictum est ī prima ꝑte sub titulo de ecclesia vbi de pulpito agiẽ · Debet tamen humiliter ꝓferre que docet ne ſm gregorium illum elatis moribus p̃dicet · quem in cordibus audiẽtium sacris ỽmombus insectaꝫ Et secũdum ambro · p̃dicacio xp̃iana non indiget p̃opa nec cultu ỽmonis · Debet quoqz secundum gregorium p̃dicator esse discretus in silencio vtilis in verbo ne aut tacenda proferat aut proferenda reticescat · Sunt tamen nonnulli huius doctrine obliti qui sicut ait beda · Auditores suos ī primcipium mergunt quib9 non salutaria que corrigant ſz que illos delectant erronea p̃dicãt · Alij vero secundum gregoriũ dum extimari ebetes volunt sepe eximmoderata subtilitate se ī quibusdam inquisicõibus plusq̃ expediat exercẽt secreta misteria sua p̃dicacõe non intelligentibus referando oportet enim eum qui docet a īstruit ꝑ ingemo discẽtium semetipsũ aptare a verbi ordinem pro audientium capacitate dirigere · quoniam qui docet ea que ab auditoribus intelligi nequeunt non ad eorum vtilitatem · ſz ad sui ostentacionem facit vt plura scire videaẽ vel adulatione vt eis placeat quibus secreta reuelat · Juxta quod apostolus ait · xp̃s me misit predicare non in sapientia verbi In ocilio carthagineñ · statutum est vt sacerdote verbum scz predicationis in ecclesia faciente · qui egressus de auditorio fuerit videlz contemnens excommunicetur · Post predicationem fit confessio et indulgentia pro commissis et obmissis concedetur · vt sic consciencijs emundatis Juxta illud ꝑbeticum · Et scopebam spñ meum · accedant singuli ad communionis sacramentum · q8 mox ī missa · vel sacramentaliter vel spũaliter recepti sunt · que spũalis communio fit ꝑ fidem opantẽ per dilectionem · Juxta illud Augustum · Crede et manducasti

Secunda pars misse · de offertorio · R

Secunda pars misse in offertorio siue in dominus vobiscum incipit q̃ in q̃tuor subdiuidiẽ particulas · Prima dicitur secretella · Secũda prefatio Tercia canon · Quarta oratio dominica cum sua prefatione scz p̃ceptis salut · Potest etiam quicquid ab hoc loco vsqz ī finem misse dī · secreta vocari · que secreta in · v · diuiditur partes · Prima est ab offertorio vsqz ad prefationem · et hoc ſpetialit dicitur secreta · Secunda est prefatio · Tercia canon · Quarta oratio dominica Quinta est embolismus · Quia etem fuit dominici sanguinis effusio · Prima in circumcisione · Secunda in sudore · Tercia in flagellatione · Quarta in crucifixione · Quinta in mortui lanceatione Sane ordo conuenies est vt post predicationem sequatur fides in corde laus in ore · fructus in opere · Predicatio q̃dem est in euangelio · fides in symbolo · laus in offertorio · fructus in sacrificio · quapter offerenda cantatur · quia sacrificium laudis offertur Vnde p̃s · Circuiui et ymolaui in tabernaculo eꝰ hostiam vociferationis cantabo et psalmum dicã dño Et in paralip Cum offerrent holocausta cepẽt laudes canere domino organis · et in diuersis q̃ dauid rex comparerat concrepare · Offertorium quidem inter euangelium et sacrificium canitur · prout in titulo de symbolo dictum est · Sacẽdos autem dicturus oremus · premittit dominꝰ vobiscum · quasi diceret · nisi nobiscum sit dominus orare non possumus ad salutem nostrã Subicit ergo oremus monens populum orare vt fidem ī symbolo recitatam credat et in ea stabilis permaneat · quia et xp̃s discipulis suis dixit · oratenẽ · luce · xxij · Monens etiam vnumquemq̃ ad se redire · conscientiam suam discutere · et seipsum in holocaustum iustum deo offerre · Prius ergo q̃ chorus cantet offertorium salutatur a sacerdote · vt possit deuote cantare · Et mox postq̃m ille dixit oremus · chorus cantat canticum offerentium siue offertorium · et populus offert · vt notetur q̃ post impletionem mandatorum offerimus nosmetipos · sicut sub ti · de oblatione dicetur · Ac si vnusquisq̃ offerens dicat · Credo · a fidem quam in symbolo professus sum ope opleo et oratiom sacerdotis consentio · vnde et sacerdos statim offert dona consecrãda · Et attende q̃ offertoriorꝫ versus cum multa diligentia ab antiquis patribus inuenti · hodie in pleriscz locis omittuntur · tum breuitatis causa · vt taz ministri q̃ populus orationi et sacramento altaris liberius vacent · Tum etiam quia sicut ait augꝰ · Ipsam xp̃ianam religionem paucissimis et manifestissimis celebrationũ sacramentis misecordia dei voluit esse liberam · Et ỽm hieronimum Melior est quinqz psalmorum cum cordis hilaritate decantacio · q̃ totius psalterij cum anxietate modulatio · verborum etiam multitudine deꝰ flecti non potest · Solum ergo in offertorio quod dicitur in missa pro defunctis · versus ipi hodie dñr · qz offitium illud non sequiẽ in multis normam alterius offitij · Porro a patribus introductum est vt offertorium canteꝫ · qui vt p̃missum est quando offerebant in tubis clangebant · hylarem nanqz datorem diligit deus · Inductum est etiam ex eo q̃ salomon in dedicatione templi et altaris innumerabilem multitudinẽ holocaustorum obtulit cum magna solemnitate · et a moyse cui descendenti de monte et populum salutanti ·

vt oranti occurrit populus et munera obtulit·
Cantatur etiam offertorium dum offertur·ad memorandum iocunditatem israhelitici populi offerentis donaria ad edifitium tabernaculi vel potius ad designandum clamorem mulieris·de qua legitur in apoca·xij·c Mulier id est ecclesia amicta·sole id est xpo quem induit in baptismo habens lunam sub pedibus·id est omnia mutabilia calcans·et in capite coronaz duodecim stellarum·id est chorum duodecim apostolorum·q̄ habens in vtero supple ea que visui initio gesta sunt clamat perturiens·et cruciatur vt pariat·
Clamorem ergo eius perturientis vel salubrez domini cruciatum imitatur offerenda per suum grauem et grandisonum cantum que neumis discenta q̄ verbis fecundata quantum vis longa iubilatione q̄d figmificat non satis exprimē vz·
Huius tamen offertorium cantari instituerit ignoratur? Traxit nomen offertorium a ferta q̄d est oblatio que in altari offertur et a pontificibus consecratur·inde offertorium dicitur ·q̄si p̄fertū oblacō & vocaē q̄ offerē·dī eē offertoriū q̄ dū offerēdacātaē sacēdos accipitoblacōs vel hostias a ministris·de quibus sub titulo de oblatione dicetur Aduertendum autem est q̄ ꝫ sacerdos p̄emittat oremus·non tamen immediate orat ymo thurificat·oblationes recipit·et alia agit quasi ipo facto dicat·non cessat orare qui non cessat bene agere Dum ergo offertoriū canitur et incensum portatur instante memoria dominice passionis silentium obseruat vsq; dum alta voce dicit·Per omnia secula seculoz Illud insinuans q̄ hiesus post suscitacionem lazari nō palam ambulabat apud iudeos·cum cogitarent eum interficere·ꝫ abijt in ciuitate que dicitur effren et ibi morabatur cum discipulis suis Col legerunt enim pontifices et pharisei concilium·et vnus ex ipsis cayphas nomine dixit·Expedit vt vnus homo moriatur p̄o populo et nō tota gens pe·et ab illo die cogitauerunt eum interficere·de hoc dicetur sub titulo de inclinatione sacerdotis

Diuſq̄ sacerdos offerat manus iterum lauat·q̄uis prius dum vestibus se ornaret lauisset·prout dictum est sub tide capitis compositione Et etiam post secundā thurificationez iterum lauat vt sic magis ac magis mundatus offerat hostiam immaculataz sanctam deoq; placentem·ſam et pſ·Cum mundatus esset petebat amplius emundari·dicit·Amplius laua me ab iniquitate mea·et a peccato meo munda me·aē·Lauat autem ſp ad dextrum cornu altaris·nam dextra asperitatem·sinistra aduersitatem figmificat·quia igitur pluries peccatur in prosperis q̄m in aduersis·Iuxta illud pſ·Cadent a latere tuo scz sinistro mille·et decemmilia a dextris tuis·merito magis laudandū est ad dextram q̄ ad sinistram·Sacerdos itaq; hostiaz oblaturus manus lauat·ad figmificandū q̄ lauare ac mundare dz conscientiam lacrimis penitencie et compunctionis·Iuxta illud·Lauabo per singulas noctes lectum meum lacrimis meis stratum meum rigabo·Et ideo tunc dicit·Lauabo inter innocentes manus meas·id est opa·Et ysa·Lauamini et mundi estote·nam et xps primā verumq; vnicum sacrifitium in ara crucis offerret in resuscitatione lazari lacrimas miseratus effudit euangelista testante·Iesus inquit infremuit spū·turbauit semetipsum et lacrimatus est Lauat etiā manus ne reus sit corporis et sanguinis domini·Iuxta illud·Munde sūt manꝰ mee a sanguine iusti huius·et vt mōi sint a terreno pane iam in populi oblatione recepto vel a terreno desiderio

Interim vero dum sacerdos manus abluit dyacomus corporalem pallam sup altare disponit·in quo ammonentur ministri et populus vt sint ab omni carnali cupiditate mū di sicut ipa palla mundata est a naturali viriditate et humore Munditia q̄ corporalis figmifi/cat munditiam populi fidelis·De hac pallā ca no ne ita dicitur·ex consulto omnium ostituimꝰ vt sacrifitium altaris non in serico panno·aut tincto qui squaz celebrare presumat·ſm puro lintheo ab ep̄o consecrato terreno scz·limo id ē de terra procreato atq; contexto·sicut corpus domini nostri hiesu xpi in syndone munda sepultum fuit·et xps veram carnem passibilem et mortalē & terreno virginis corpe assumpsit De limo igitur candido non intincto ex institucione fixti pape·id est et eusebij fit corporale·
Significat autem corporale passionis intencōz seu corpus xpi·quia sicut linum multo labore·ac multis tunsionibus acquirit candorez·ita xpi caro multo certamine ad resurrectionis gloriaz peruenit·Significat etiam ecclesiam·per quaz corpus xpi intelligitur·que multis passionibꝰ et pressuris ad candorem eterne vite perducit·
Tercio figmificat ipsum xpm Cum em̄ oplicet·vt nec initium nec finis eius appareat·sic eius diuinitas initio caret nec finem habebit· Et sicut oblata coniungitur corporali et ponitur in altari·sic xpi caro iuncta diuinitati affigitur cruci·
Et nota q̄ in quibusdam eccīs palla corporal' que calici supponitur in longum altaris extenditur·que quatuor in longum et tres in plicaē as in latum·Siquidem in longum altaris extendit quia vt aiunt quidam·lintheamen quo xpi corpus inuolutum fuit per illam figuram extensum in longitudine sepulcri inuentum est·Quatuor eius plicature in longū·quatuor designant cardinales virtutes·scz iusticiam·temperantiam·prudentiam et fortitudinē·per quas inmate nobis passiones reprimuntur·Tres vero plicaē e in latum tres theologicas virtutes scz fidē spez et caritatem·per quas deo vnimur figurant
Pt q̄ et aliud in his figurari·Duplex enim est palla que dicitur corporale·Vna quaz dyaconꝰ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſuper altare extendit·altera quam ſup calicem plicatam imponit ſignificantes duo linteamina·quibus ioſeph corpus xp̄i inuoluit ¶ Extenſa repñtat ſyndonem qua corpus fuit in ſepulcro inuolutum·et inde corporale vocatur·plicata ſuper calicem poſita ſudarium·quo caput eius fuit ſeperatim inuolutum·¶ Siquidem extenſa q̄ corporale vocatur·ſignificat fidem·plicata que ſudarium vocatur·intellectum eñ hoc miſteriū credi debet ſ̄z comprehendi non valet·vt fides habeat meritum cui humana ratio non prebz experimentum·¶ Secundo q̄z corporale ſiue ſyndo ſubſiſtens ſignificat xp̄i humilitatem ī paſſione ſudarium vero laborem·¶ Tercio etiam corpale ſignificat linteum quo xp̄us erat precinctus· ſudarium laborem in perſecutionibus·¶ Ad hoc patla ſuper calicem poſita aliquam ſcz ſuperiorē eius partem non totum tegit· in quo datur intelligi q̄ ſudarium aliquam partem capitis xp̄i tegebat et aliquam non·ſicut mos eſt iudeis facere·quedaz tamen eccleſie non habent niſi vnū corporale·pro eo q̄ in euangelio legitur q̄ ioſeph corpus ihesu inuoluit in ſyndone munda· non eñ dixit in ſyndones in plurali et hoc ad ſignificandum ſacramenti vnitatem·et ſignificat ſyndonem·qua xp̄i corpus fuit inuolutum

¶ Corpale autez ideo remanet ſup altare vſq̄z ad ſumptionem corporis et ſanguinis eleuationem calicis de altari·quia linteamen et ſudarium ī ſepulcro vſq̄z poſt dominī reſurrectionem remāſerunt·¶ Preterea corporale remanens propter ſui albedinem oſtendit munditiam mentis quaz ſemper habere debet corpus domini ſumens·

¶ Pother papa ſtatuit ne femine ſacrate vel monales ſacra vaſa puta calicem vel patenam vel ſacras pallas et corporalia attingant·¶ Ipe tñ hmōi ornamenta altaris et miniſtrorum facere poſſunt·exemplo marie que talia fecit et texuit in vſum miniſterij tabernaculi federis ¶ Communiter tamen palla vocatur munda mappa ſupra quam corporale diſtenditur·¶ Et dicitur palla·eo q̄ palleat vl̄ abſcondit in ſe miſterium ſupra dictum·¶ Debet autem altare duplici mappa operiri ad duplicem ſtolam mentis·ſcz et corporis deſignandam·¶ De oblatione ſacerdotis et de offitio miniſtrorum circa illam·et de patena q̄ de oblationibus populi et clericorū·

¶ Otis igitur manibus dyaconus vel ſacerdos·miniſter exterſis manibus mediante munda tabellia accipit manus epiſcopi·quaſi iuuans illū de faldiſtorio ad ſurgendum q̄ quidem fit non ad adiuuandum·ſ̄z pocius ad prouocandum illum·id ē xp̄m· quem ſignificat q̄ ſurgat et pro populo oret· ¶ iuxta illud·exurge domine adiuua nos·et iterū ¶ Exurge qui dormis·et ſic mediante munda tabellia·ad notandum q̄ mediante munditia manuum·id eſt operum noſtrorum excitatur dñs· ad adiuuandum nos apud patrem·¶ Si autez hoc ad ip̄m pontificem xp̄i referatur vicarium·tūc dicendum eſt q̄ ipe prouocatus adiuuatur·per munditiam manuum eorum pro quibus orat vt eius oratio efficax habeatur ¶ Rurſus xp̄s omnia bona opera eccleſie principaliter operatur·ſic legitur in pſa·oīa bona opera nra operatus es in nobis domine ¶ Ministerio tanq̄ eius famulus et eius coadiutor typum cooperātis eccle gerit que in ſuis operib⁹ criſti opantis miniſtra eſt et adiutrix ſicut dicit apl's ¶ Coadiutores enim dei ſumus·qui tobalIiam·ideotam reuerentiam adhibet·qñ ſm apoſtolum·¶ Non ſumus ſufficientes aliquid cogitare a nobis quaſi ex nobis·ſ̄z ſufficientia noſtra ex deo eſt·¶ Deinde epiſcopus vel ſacerdos ingreditur ſanctuarium peruenies ad altare conſecratum hic eſt xp̄us qui cenaculum grande ſtratum eſt ingreſſus cum diſcipulis cenaturus et eis corp⁹ ſuum traditurus·¶ Ibi miſticam oblationem accipit a miniſtris·minuans illud quod io·euangeliſta deſcribit ¶ Johannes inquit ante ſex dies paſce venit in bethaniam vbi lazarus mortuꝰ fuerat quem ſuſcitauit ihesus et fecerunt ei cenam in qua martha miniſtrabat·¶ Procedit autē ad altare abſq̄z mitra et baculo et cum veſtibus ſacris·prout in ſuis locis dictum eſt·¶ Conſidera g̃ ordinem·nam euangelium precedit·fides ī ſymbolo ſequitur·¶ Deinde munera offeruntur·nec̄e eſt eñ primum audire quo inquit apoſtolus ¶ Credent niſi predicetur·¶ Deinde·quis niſi recte crediderit munus deo acceptabile offerre non poterit·quia ſine fide impoſſibile eſt deo placere ¶ Hic ergo de triplici oblationis genere dicendū eſt·videlz de oblationibus ſacerdotis miniſtrorum et populi·¶ Sacerdos itaq̄z primo offert ſeipſum·¶ Offerenda etiam ſunt que ſunt dei deo id eſt anime habentes ſimilitudinem dei imprē/ſſam·¶ Deinde que ſunt ſacrifitio neceſſaria ſcz panem et vinum et aquaz·et alia ſacrifitio apta ¶ Et notā q̄ in veteri teſtamento ponebantur ſuper menſam tabernaculi·xij·panes azimi de ſimila mundi valde et ponebantur ſem altrinſecus et ſingul' ſuponebaē patena aurea et ſup patenā pugillus thuris·¶ Panes autem iſti dicti ſunt ſacerdotales·quia ſoli ſacerdotes eos de altari ſublatos commedebant·vel ſm ioſephum·quia dominus preceperat q̄ ſoli ſacerdotes illos formarent et coquerent et ponerent in menſa q̄ tollerent·ipi tamen hoc non obſeruauerunt·¶ Et ex his conuincitur q̄ ſacerdotes debeant hoſtias facere per ſeipſos·¶ Dicebantur etiam panes ꝓpoſitionis·quia poſiti erant ſuper menſam ꝓpoſitionis coram domino in memoriaz ſempiternā duodecim tribuum filiorū iſrahel·ex·xxv·cubit̄ porro poſiti·i·longo tpe poſiti·ſcz per totam ebdomadam·¶ Nam in diluculo ſabbati·recentes et calidi imponebantur menſe·q̄ erant ibi immoti vſq̄z ad ſequens ſabbatum·et tunc ſubtrahebantur·vel erant ibi inet ernum per ſucceſſionē ponendi in menſa·¶ Hoſtia autem formaē rotūda

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quia domini est terra · et plenitudo eius orbis terrarum et vniuersi qui habitant in eo · vt ipsa sui forma figmficet illum · qui principio caret q fine · q̄uis ip̄e sit alpha et o · id est principium principians atq; finis · apoc · i · c · Rursus cum figura rotunda formetur a puncto ad punctum p hoc innuitur q ab ipo sunt omnia · et ad ipsum omnia retorquentur Vnde p̄s · veritas tua i circuitu tuo · De hac figura dictum est in prohemio secunde partis · de hoc etiam dicetur in sexta p/ticula canonis super verbo Accepit panem

Ceterum duo sunt que offeruntur · donū videlz · et sacrifitium · Donum dicitur quicquid aurovel argento vel qualibet alia specie offertur Aliud tamen est donum et aliud munus · prout dicetur sub prima particula canonis super verbo · Hec dona · Sacrificium est victima et quecunq; i ara cruciantur seu ponuntur · quasi sacrum factū vl' signum · quia prece mistica consecratur pro nobis in memoriam dominice passionis · Quidam autem peruersi heretici nobis ad presumptionē magnam reputant · quia sacrificamus et consecrationem hostie sacrifitium appellamus · Cum scriptura ex persona domini dicat · nolo sacrificium · et ysa · ne offeratis vltra sacrifitium frustra Et in euangelio · Misericordiam volo et non sacrifitium · Et dō · si voluisses sacrifitium · q̄c · De hoc et quid sit sacramentum dictum est i prima parte sub ti · de ecclesiasticis sacramentis Omne autem quod deo datur · aut dedicatur aut consecratur · Quod dicendo datur vnde et appellatur Errant igitur qui consecrationem dedicationeq; significare putant · ymolatio ab antiquis dicta est eo q; in mola altaris posita victima credeb ē̄ mactari em̄ post ymolationem est · nunc autem ymolatio pan̄ q calici conuenit libatio vero tm̄ calicis oblatio est · Juxta illud · et libauit de sāguine vue · et illud poeticum · Nunc patenas libare ioui · Libare em̄ p̄prie est effundere · et antiq/tus · quod in liquida materia offerebaē vt vinū et oleum libamen dicebatur · quod ꝺo m si ecca · vt simula · panis et thus oblatio nominabatur · Hostie apud veteres dicebantur sacrifitia · que fiebant priusq; contra hostes pergerent · victime vero sacrificia · que post victoriam deuictis hostibus ymolabant de quo dicetur sub sexta p/ticula canonis super verbo · Qui pridie · Et erāt victime maiora sacrificia q; hostie · vel victima dicebatur · quia victa ducebantur ad aras · Holocaustum id est vbi totū quod offerebatur putagnus vel vitulus in altari igne consumitē · holon em̄ grece dicitur totum · caustos incensio · Cerimonie apud latinos dicuntur sacra omnia · que apud grecos orgia vocantur · p̄prie tamen cerimonie a carendo dicuntur · eo q; in his que in sacris offeruntur in suovsu carcant homines · alij appellant cerimonias obseruantias iudeorum in abstimentia quarundam escaꝝ · sm veterez legē a carendo · quia carent rebus quibus abstiment · Panis autem et calicis sacramentum eucaristie dicitur prout dicetur sub dicto verbo · q̄ pridie

Porro circa oblationem sacerdotis · ministri sua offitia exequuntur · Diaconus em̄ corporale sup altare explicat et disponit · in quo ostenditur q; euangelium x̄p̄m seu corpus x̄pi · ymo totam ip̄s humanitatem plene describit · Corporale em̄ hoc corpus x̄pi significat · prout in precedenti ti · dictum est · Deinde subdyaconus in primis calicem preparat · panem et vinū in illo disponēs a sacerdote postmodum consecranda · quia minister que per subdyaconum hic ꝺgrue designaē · hmōi oblationis misterium prefignauit dicens q; melchisedech sacerdos obtulit abrahe panē seq; de frumento et vinum de racemis · a x̄p̄o p; modum exhibenda · et in veritate consecranda · sicut habetur in gen̄ · et dicetur sub sexta p̄ticlā canonis super verbo · Accepit panem · Oblatio pams et vini significat pia desideria fidelium · seu pro ymolatione seu pro hostia viua Rursus in pane corpus x̄pi m vino sanguis eius · i aqua populus repūtatur · Et dī pams a pan quod est totum · qm̄ hic et in futuro est tota vita nostra Vinum dīa vite · cui dn̄s in euangelio se ꝺparat Aqua ꝺo ab equalitate dī · q; per ih̄s sacramentū angelis equari debemus · licet autem sint due speties non tm̄ sunt duo sacrifitia · vnitas em̄ verbi vnitatem efficit sacrificij · Hoc est em̄ illud pallium quod noe filij ꝺtexer̄t · quo x̄p̄iam x̄pi ebrietatem · i · passionem sub sacrifitio tegeēt Deinde subdyaconus ferens i manu sinistra calicem q de sup corpale et illum dyacono offerens significās q; dn̄s subdyaconus fuit qm̄ libr̄ aperuit q dyaconus qm̄ dixit · nonvem ministrari sz̄ ministrare Dyaconus vero patenaq; cum hostia de manu subdyacon recipit inē p pollices et indices vtriusq; manus · interposito tm̄ manipl'o inter ip̄os pollices et patenam · Nempe manus subdyaconi opa fūt legis · patena latitudo cordis manipl's opa euangelij · pollex vigor ꝺ virtutis · index discretio Fiunt igit̄ hec ad significandum · q; opa legis q latitudo cordis ad opa caritatis non sufficiunt ad salutem · nisi operibus euangelicis · quoꝝ ꝺyaconus annunciator est cum vigore virtutis et discretione mentis adhibitis · adiuuentur atq; p ficiantur · Ꝺponuntur aūt indices pollicibus · ad notandum q; virtutis vigor exercendus non est absq; discretione · que cunctaꝝ est mater et fundamentum virtutum Ꝺbsequent' dyaconus ip̄e patenam cum hostia ex institucione concilij anchiritani pontifici repūtat · ad notandum q; per euangelicam traditionem quā dyaconus figurat ad altare · i · ad solennē ritū p̄uenit eccia · q; lex que per subdyaconum signaē hoc nostre salutis sacrifitium solummodo prefigurauit · vt premissum est · Et pontifex seu sacerdos hostiaq; collocat sup altare · Calicem vero cū vino · ipse dyaconus retinet et collocat in altari · Circa qs notandum est q; hostia significat corpus x̄pi nō sanguinem · sacerdos x̄p̄m Ꝺolus ergo sacerdos absq; cuiusq; adiutorio illam offert dicens ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Suscipe sancte pater · aĕ · qz xp̄s seipsum in ara crucis obtulit deo p̄ri a illā i altari sup corporale quasi super syndonem mundam disponit: m nuens q ip̄emet xp̄s hoc sacramentum mstituit et ecclesie tradidit obseruandum · dicens · hoc ē corpus meum aĕ · hoc facite in meam comme · aĕ Pisponit aūt et collocat hostiameū signo crucis · quia sicut xp̄i oblatio in cruce facta fuit · sic et oblatio sacerdotis que in illius memoriam fit cum signo crucis fieri debet · Collocat etiaz illā directe super crucez in consecratione altaris cū crismate factam · quia et xp̄s carnem suam cruci affixit · Verum vinum in calice sanguinez xp̄i designat · et ideo solus dyaconus absqz sacerdote q̄ xp̄m designat calicem tenet · ad notandum q in xp̄i ymolatione sanguis fuit a corpore sepatus non tamen solus ꝫ vna cum sacerdote illū offert et super pallam corporalem collocat · seu poci9 sacerdos illo mediante q ex eo patet · quia non dicit offero in singulari sicut dicit̄ in hostie oblatione · ꝫ dicit · Offerimus tibi domine · aĕ · Exq̄ etiam clare comm̄citur q ambo pariter debent verba ip̄a proferre · Dyaconus ergo calicez vna cum sacerdote offert · quia non solum xp̄s seip̄m deo patri obtulit · verum etiaz per euangelium suum · cuius dyaconus est figura et baculus h9 sacrifitij ritum mstituit et ecclesie emendauit · quam mstitucionez et commendationem · ip̄e dyaconus tanq̄ predicator euangelij nuntiare et manifestare debet · ex suo offitio ab ista militāte ecclesia obseruandā · ideoqz participare debz sacerdote in calice offerendo · non tñ i osecrando quia illud solius est offitij sacerdotis · solus tñ episcopus vel sacerdos aquam vino commiscet in calice · quod nulli inferiori facē licet qm̄ sol9 xp̄us populos sangume suo redemit · preterea admixtio huius vnionem populi cū xp̄o designat vt sequitur · que fieri non potest nisi per gr̄am xp̄i · cuius typum gerunt pontifex et sacerdos Commiscetur autem aqua vino in calice ex mstitucione alexandri pape primi · Primo ad notandum · q nunq̄ salus populi esse potuit sine sāguinis xp̄i effusione · nec etiam sanguinis effusio sine populi salute · quia xp̄s populum sibi reconciliauit in morte Scriptum est em̄ q aque mlte sunt populi multi · xp̄us autem sanguinem suum fudit pro populo · sicut ip̄e testatur · Hic ē sāguis meus noui testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum · Secundo ad notandum · q de latere xp̄i simul exiuit sanguis et aqua · quatenus nec xp̄us sit sine populo · nec populus sine xp̄o · Cum ergo aqua vino miscet̄ · tunc xp̄o populus adunat̄ · Docqz misterium lex mosayca prefignauit · sicut apostolus exponit dicens bibebant de spirituali osequenti eos pet̄ pet̄ aūt erat xp̄s Quapter sacerdos i calice aq̄ fundit vt sicut aqua non seperatur a vino sic populus nunq̄ separetur a xp̄o · Tercio omiscetur vt diuinitas et humanitas in vna persona coniuncta esse intelligantur · Nam per vinum dimitas · per aquam humanitas intelligitur · Qui ergo in altaris offitio aquam sine vino vel conuerso ei mimstrat · quantum in se est diuimtatez ab humanitate separat · de quo dicetur sub sexta particula canoms super verbo · hoc ē corp9 meum · et super verbo · hic est calix · Sane sacerdos vel mmister missurus vinum et aquam in calicem prius effundit modicum in terram · non solum vt meatus siue locus vasis per quem fluere debent mundetur · et siquid est in superfitie · vini vel aque emittatur · verum etiam ad ostendēdum q sanguis et aqua de latere xp̄i vsqz i terram fluxerunt · ad quod misterium se preparat peragendum · Consideranduz etiam est · qz aq̄ benedicitur quando vino admiscetur · vinū no non · Et hoc ideo vt quidam dicunt · Primo · qz vinum suam benedictionem expectat · ꝫ hec ratio non videtur suffitiens · quoniam in benedic/tione vini sub nomine calicis · tam vinum q̄ aq̄ simul benedicuntur · Vnde potest secundomodo dici · q vinum in hoc loco xp̄m significat · qui nulla eget benedictione aq̄ populum qui in hac vita nequit esse sine peccato ꝓpter quam indigz benedictione dei vt reddatur dign9 ad p̄missaz vnionem cum xp̄o · Ad hoc igitur significandum aqua benedicitur quando vino admiscetur · Tercio ec vinum nō benedicitur · quia subdyacomus qui non potest benedicere · debet ex offitio suo illud in calicem mittere vt premissum est · Quarto quia populus per aquam significatus vnitur xp̄o solum per benedictionem gratie ip̄ius xp̄i · quem sacerdos benedicens figurat · Est autem plus de vino q̄ de aqua ponendum arbitrio sacerdotis · ita tamen q aqua a vino absorbeatur et vini saporem retineat · et hoc infigmum q ecclesia debet incorporari xp̄o non xp̄s ecclesie · Vnde · augº · non tu mutabis me in te · sicut cibū carnis tue · ꝫ mutaberis in me · de hoc etiam dicetur super dicto verbo · hic est calix · Et in sexta parte sub quinta feria cene domini prope finez Predictus etiam alexander papa statuit oblationem ex azimo et in modica fieri quantitate dicens · hec oblatio quanto rarior tanto potior Non est etiam omittendum q in missis priuatis mimstrans sacerdoti ampullam cum vino manū eº non osculatur ꝫ mimstrans ampullam cū aq̄ fic · quoniam vinum xp̄m · aqua genus humanum osculum vero pacem inter deū et hominem significat reformatam · regulariter tamen cum celebranti aliquid porrigitur vel ab eo recipitur · nisi osculum interponatur · ad designandū q omne seruitium omniscz reuerentia deo exhibita eº vicem celebrans gerit · procedere debz ex feruore caritatis et amoris · qui per manus osculū designatur · de hoc etiam sub euangelio dictū ē et sub ti · de pacis osculo dicetur · Calix aūt ponitur romead dextrū latus oblate et bñ · q̄si sāguinem fusce pturus · qui de latere xp̄i noscitur p fluxisse · Et ad designandum sanguinem et aquā de dextro xp̄i latere emanasse · Preterea si a

latere stet recta pars crucis · que fit omuniter
super hostiam et calicem non producitur solum
modo super hostiam quod tamen fieri dz· Crux
em̃ ipa inchoari debet super hostiam et perfici
super calicem· prout ex diuersis locis et verbis
ipius canonis colligitur euidenter· ℔ dicet̃
in octaua particula canonis super verbo· hostiã
sanctam· Communiter tamen alibi ponit̃ hostia
inter sacer dotem et calicem· Primo ad notandũ
q̃ xp̃s est mediator dei et hominum· et ꝑm hoc
sacerdos deum patrem· hostia xp̃m· aqua in cali
ce populum significat· quia non nisi xp̃o median
te ad resurrectionis gaudium possumus pueire
Secundo ꝓpiu quiot est sacerdoti hostia q̃ calix
quia prius a xp̃o consecrata legitur q̃ sanguis
et apostolis prius data· ſ hec ratio facit poci9
pro dictis romanis · qui cruces incipiunt super
hostiã· et deindeeas super calicem producunt
Portro cum sacerdos accipit patenam cũ hostia
vrceolum cum aqua· calicem cum vino· thuribu
lum cũ incenso efficit sup ea crucis signaculũ vt
per crucis virtutem omnis conatus dyabolice
malignitatis effugiat· ne contra sacerdotem vl'
sacrificium aliquo modo preualeat· Et nota q'
in ampullis· in quibus vinum et aqua otinetur
pro sacrificio spualiter consiederandum ea q' in
parua substantia inconprehensibilia continen̄
futura sacramenta Dicit̃ aũt ampulla q̃si am/
pla bulla· significans cor humanum· qđ amplũ
debet esse latitudine caritatis· Rursus ammu=
le· id est vasa ad offerendum vinum · sunt predi
catores mordaciter increpantes · vel quilibet
spũssancti gratia inebriati et alios inebriantes
Hdrie vero id est aquatica vasa· sunt doctores
aqua sapientie salutaris potati q̃ vitalibus aq̃s
repleti· Rursus adhuc premissa alio ordine pro
sequamur· Jn quibusdam eccl̃is subdyacon9 por
tat calicem in sinistra· patenam in dextra· et de
super corporale vnus cantor · oblatam cum fa=
uone et vnum cum ampulla· Aliter vo prebet
aquam vino miscendam · vltimo dyaconus fun
dens aquam in calice offert presbitero seu ep̃o
Semper subdyaconus est xp̃s· calix passio· pate=
na crux· sinistra presens vita· dextra futura· cor
porale ecclesia· vnus cantor iudaicum populũ
figurat· alter gentilem· ampulla deuotionem·
oblata corpus· vinum sanguinem· aqua eccleſiã
archidyaconus xp̃m· pb̃r seu ep̃s deum patrez
Subdyaconus ergo· calicem portat in sinistra·
quia xp̃s de torrente bibit in via· id est passionẽ
sustinuit in presenti vita· patena in dextra· q̃
per crucem peruenit ad gloriam· ꝓpter ℔ em̃
exaltauit illum deus· desuper corporale· q̃ ei9
passionem ecclesia non desinit imitari· Corpale
em̃ candidatur· et ecrlesia per multas tribulati
ones xp̃o conformatur· Subdyaconus etiam nõ
sic xp̃s patenam cum calice portauit· qñ crucez
in passione baiulauit· Primus cantor offert ob
latam cum fauone· et vinum cum ampulla· quia
primitiua ecclesia de iudeis suscepit fidem passi
onis in deuotione mentis oblatam· ergo non nu
dis manibus· ſ cum fauone candido · id est cum
manipula alba et munda offert· ad notandũ q'
xp̃i corpus ab his tantum digne suscipitur qui
carnem suam cum vitijs et concupiscencijs cru=
cifigunt· Alius autem cantor offert aquam quã
dyaconus miscet vino · et offert presbitero seu
ep̃o· hec est gentilitas que suam obtulit multi=
tudinem· quam xp̃s in passione obtulit deo p̃i
Potest em̃ non incompetenter dici· q' altare
mensam domini· in qua cum discipulis suis comi
uabatur ara cruce· calix sepulcrum vel passionẽ
xp̃i· de quo in prima parte sub ti· de picturis di
ctum est· Et patena que a patendo dr̃ cor latum
et amplum significat· super hanc patenam· id ẽ
super latitudinem caritatis sacrificium iusticie
debet offerri· vt olocaustum anime pingue fiat
hanc cordis latitudinem habebant apostoli· cũ
petrus dicebat· Et si oportuerit me mori tecũ·
nõ te negabo· Similiter et omnes apostoli xp̃o
dixerunt· ſ latitudo cordis ab eis aufugit· q̃ la/
tu itcũ omnes magro relicto xp̃o fugerũt et latuerũt
ad quod significandum post susceptam inde ob
lata3· sacerdos abscondit sub corporali patenã
vel saltem ea ab altari remotam · subdyaconus
retro continet inuolutam· per hoc q̃ discipulo
rum fuga vel latibulũ· vel infidelitatis exceca
tio designatur· qui dum verum sacrificium offe=
retur relicto xp̃o fugerunt et latuerunt· fiẽ eis
ipe predixerat· Omnes inquit vos scandalũ pa
tiemmi in me in hac nocte· Scriptum est enim·
percutiam pastorem· et dispergentur oues gr·
Postq̃ autem surrexero precedam vos in gali=
leam· De hoc dicetur sub ti· de sanctis· Et ideo
sacerdos dicturus· pax domini · quasi dominice
resurrectionis annunciaturus· eulogium resumit
patenam· quia cum esset sero die illa vna sabba/
torum· et fores essent clause vbi erant discipuli
congregati ꝓpter metum iudeorum· venit ih̃s
stãs in medio dixit eis pax vobis· resumens oues
que trepidantes aufugerant · Rursus patena
que ꝓpter sui formam diuinitatem que incio ca
ret et fine· significat vsq; ad dominicam oratio
nem absconsa tenetur· ad designandum q' diui/
nitas nobis absconsa et velata est in hoc mũdo
Sed quando in oratione dominica dicitur· Pa/
nem nostrum manifestatur · ad ostendendum q'
quando ad panem nostrum · qui in celis est per/
uenient̃ tunc diuinitas que in hoc mundo absco
sa · et velata est manifestabit se nobis et vide=
bimus ipsum sicut est · de hoc dicetur sub ti· de
resumptione patene· In quibusdam tamẽ locis
patena discooperta tenetur · ad designandũ q'
sacerdos orat pro eternis· que per xp̃i predica
tionem nobis reuelantur· Per patenam em̃ que
rotunda est eternitas que principio caret et fi
ne congrue designatur· Pane subdyaconus te=
net patenam a parte posteriori eleuatam quasi
diceret · Imitamini me qui posteriora oblitus·
ad anteriora me extẽdo· innuens etiã q̃ferre

debemus omnia opera nostra ad xp̄m et ad co/
ronam eternaz· ℙatena q̄z seorsum a calice revo
luta sez pars superior subtus posita · significat
lapidem a sepulcro commotum et revolutum ℂEt
nota q̄ dyaconus tradit patenaz subdyacono te
nendam· innuens q̄ xp̄s contulit discipulis suis
potestatem predicandi regnum dei· ℂirca hoc
etiam videbitur sub ti· de resumptione patene
ℂirca oblationem populi notandum est· q̄ po=
pulus offerre debet· ℑuxta illud exodi· ℙon ap
parebis in conspectu dei tui vacuus ·per oblata
q̄z munera possumus commemorare copiosaz vi
ctimam· que oblata est a populo· cū rex salomō
templū et altare domino sacraret· ℇxemplo em̄
illius plebs fidelis offert se et dona deo· sed in
ve·te· conueniebat populus in hierusalem qui=
busdam magnis solennitatibus· sez pasca pentē
et in festo cenophegiarum vt orarent ī templo
et tunc tenebantur offerre· ℇt nota q̄ in ve·te·
populus offerebat sacrificium legale et volun=
tarium· sez pro peccato· pro gratiarum actione
dona vota et olocausta· ℙacrificium legale fūt
decime et primicie· vel ea que lex iussit offerri·
Deutrono· xij· c· ℙoluntarium est · quod sponte
pro peccato et pro legis transgressione offere
batur· ℙona sunt que in templi ornatū offere=
bantur ℙota que pro periculis infirmitatis vel
belli· ℙe olocausto premissum est· ℙnde dicit̄
in paralip· q̄ obtulerunt principes pro votis
pro spontaneis pro peccato· pro regno· ℙsanc
tuario· pro iuda· ℝitus igitur synagoge trans=
iuit in religionem ecclesie · et sacrifitia carnal'
populi mutata sunt in obseruantiam populi spi
ritualis· ℙam sicut populus ille moysi descendē
ti de monte· diuersa dona ad faciendum taberna
culum offerebat· sic ep̄o de pulpito venienti xp̄i
ami deuotas offerunt oblationes· ℝlius offert
aurum imitatus magos· qui aurum domino ob=
tulerunt· ℝlius argentum secutus illos· qui pe
cuniam in gazophilatio posuerunt· ℝlius vero
aliquid de sua substancia· vt associetur illis qui
per paulum et barnabam necessaria paupibus
transmiserunt ℙec est curandum que quantitas
vel species offeratur· sz̄ potius mens attenditur
offerentis· ℙnde prouer· iij· ℍonora dominum
deum tuum de tua substancia· ℇt tibi dicit· iiij· ℇx
tua substancia fac elemosinam· et magi obtule=
runt xp̄o nato· aurum thus et mirram· matḥ· ij
·iuxta illud ps̄· ℭibi offerēt reges munera· ℙec
sm̄ gregorium· offerens a muneribus sz̄ munera
ab offerente placent· ℴfferunt q̄z legale sacrifi
tium in decimis et primicijs voluntarium· ī spon
taneis oblationibus pro peccato dum penitenci
as redimunt· pro gratiarum actione dū pro col
latis a deo aliqua gratia quic̄q̄ offerunt· ℙona
dum in edifitia ecclesiarum vel vtensilia aliqmd
offerunt· ℙota dum quod in periculis vouerūt
exoluunt· ℴlocaustum offerunt· qui seculum de
relinquunt et sua pauperibus distribuunt· ℴf=
ferens autem manum sacerdotis osculatur· per
quod fides cum ope designatur· de quo etiaz iā
premissum est· ℴfferentes vero panem et vinū
significant discipulos qui preuemūt parare ne
cessaria ad pasca· ℙerum clerici vel monachi ec̄
amministrationes habentes· non offerunt misi ī
offitio mortuorum et in noua celebratione sacer
dotis et in quibusdam pretipuis solennitatib9
cum em̄ ipi de oblationibus viuant et ipi ac sua
deo oblati sunt non tenentur offerre· ℙiri ante
mulieres offerunt · ipi em̄ fortes in xp̄o desig=
nant sez martires qui in primitiua ecclesia plēs
contumelias passi xp̄o victima obtulerunt dum
occubuerunt· ℙeinde mulieres que fragiliores
designant sez confessores qui tempore pacis do
mino laudis hostias obtulerunt· ℙreterea vir
caput est mulieris et ideo a capite ratio ē eden
da· ℙubdyacoui autem vel acoliti recipiunt ob
lationes que ad manum episcopi deferuntur· ad
notandum q̄ ip̄e non sua sz̄ aliena manu dz tpa=
lia ministrare· ℙane romanus pontifex nullam
oblationem manibus tangit misi illam que p̄ de
functis offertur· quam ideo manibus accipit vt
fugillet errorem dogmatizancium elemosinas
non prodesse defunctis· et misi oblationē panis
quam tangit· tum p̄pter reuerentiam sacrificij·
quod ex pane conficitur · tum quia est vicarius
eius qui de se dicit· ego sum panis viuus· ℭetas
vero oblaciones ad pedes accipit propter illud
quod in actibus apostolorum habetur· quoniam
offerebant precia eorum que vendebantur· et
ponebant ante pedes apostolorum· et quia oīa
sua sunt prout sub euangelio tactum est· ℭt sa=
cerdos oblationes manu tangit · representans
illud leuitici primo et quarto · ponetq̄z manus
super caput hostie et acceptabilis erit atq̄z in
expiationem proficiens· ℭt nota q̄ p̄ defunctis
offertur panis et vinum· iuxta illud thobie· iiij·
ℙpanem tuum et vinum tuum super sepulturam
iusti constitue id est distribue· ℭt pecuma siue
argentum exemplo iude machabei qui misit of=
ferri duodecimmilia dragmas argenti pro pec=
catis mortuorum· secunda machab· xij· ℭt precia
eorum ponebantur ante pedes apostolorum vt
premissum est· ℭt etiam lumen ·ad illuminandū
illos qui in tenebris purgatorij sedent · quasi
offerens ipo facto dicat· ℒux eterna luceat eis
domine· ac̄· ℙane moyses videns q̄ popl's mul
ta obtulisset iussit precoris voce cantari ne q̄s
vltra offerret· exo· xxxvj· c· xxxvi· c· ℙull9 tamen
sacerdotum nostri temporis talia facere visus ē
℘suscepti itaq̄z a populo oblationibus et cho
ro offertorium cantante· eps̄ seu sacerdos ad al'
tare reuertitur· quoniam xp̄s susceptis fideliū
votis· cantantibus turbis· ℴsanna in excelsis· ī
pro· imo ymolandus intrauit in templum·

De secunda thurificatione

ℴblatiōe mistica de qua premissum est
suscepta statim adoletur incensum per
q̄d illud innuit̄ quod statim subscribit̄

a iohanne in euangelio·de q̃ premissum est ꝑ̃e principium precedentis tituli·Maria ergo sc̃z magdalena accepit lib̃r̃ vnguenti nardipisticι pretiosi et vnxit pedes hiesu·et domus impleta est ex odore vnguenti·et sacerdos in modū cruc̃is superducit et circumducit incensum super sacrificium et altare vt et crucis signaculo et thuris incenso dyabolice fraudis maligmitas extrι cetur et effugiat·Quod vero tercio superducit et circumducit incensum·designat ꝙ maria ter exhibuit et adhibuit vnguentum circa corpus hiesu·Primo cum vnxit pedes ip̃ius in domo symonis pharisei·Secundo cum in domo symonis leprosi super caput eius vnguentum effudit· Tercio cum emit aromata vt veniens vngeret hiesum iaz positum in monumento voluntas eiñ reputatur pro facto cum et per seipsam non steterit quominus expleuerit quod incepit·Quod vero postmodum vndiqz totum incensatur altare·designat ꝙ post factum illud totaz respersit ecclesiam·sicut dominus ip̃e testatur Amē amē dico vobis·vbicunqz predicatum fuerit euangelium hoc in toto mundo dicetur·ꝙ et hoc fecit in memoriam eius· Potest etiam dici·ꝙ altare thurificatur in figuram angeli·qui stetit iuxta aram templi habens thuribulum in manu sua·& quo fumus aromatum in conspectu domini asc̃ēdebat·x̃pus eiñ magni consilιj angelus carnem immaculatam igne sancti spūs plenam ꝓ nobis in ara crucis obtulit dominio in suauitatem odoris fumus aromatum sunt orationes sanctorum que per ardorem caritatis expassione domini ꝓpagate ad deum patrem ascendunt et nos ad coronam eternitatis proueh̃unt·ideoqz sacerdos thurificat in modum crucis et corone· si autem semel thurificat·recolit vnicam passionem·si semel coronat vnius denarιj retributionem Sive ro ter eternitatis in passione operationē q̃ triū ordinum glorificationē·et ideo thurificans ait Dirigatur oratio mea sicut incensum ī ospectu tuo·q̃c̃·Aliter autem incensum deuotionis adolendum est in thuribulo cordis igne caritatis vt odorem suauitatis emittat·vt videlz taz nos q̃ oblatio nostra simus bonus odor deo·de quo dicit scriptura Fungi sacerdocio et habere laudez in nomine ipsius·et o·il·m·d·m·o·s·hoc eiñ incensum sacerdos accipit id est x̃p̃s acceptat et incensat ex eo sacrificium et altare·Pōt etiam dici ꝙ thuribulum quod oblationem sac̃dos supponit figmficat x̃p̃m per quem petit vt sibi ꝓpicietur deus Pone omnibus deferē incensum vt ostendatur ꝙ omnia a sacerdote facta pertinent ad omnes·Vnde ps̃·Dirigatur dñe oratio mea sicut incensum in conspectu tuo·misi in missa pro defunctis·vt dicetur in vij·parte subtide officio mortuorum·In concilio rothomageñ·in burcardo li·iij·c·vt tempore·ita legitur·In tepequo legitur euangelium finito euangelio super oblationem incensum in mortem videlicz redemptoris nostri ponatur decreuimus·Leo etiam papa statuit incensum super oblatam poni·Quidam tamen heretici garriunt non esse immissa thurificandum·quoniam x̃p̃s in cena terrenum incensum non fumigauit·Et ysa·Incensum est abhominatio mihi Fuare altare et crucifixꝰ thurificantur dictum est sub ti de aque b̃ñdicte asperfione·Post thurificationem itez digitos lauat·nec vlterius vsqz post communionem cū eis cum quibus sacram hostiam tractare habet·aliquid tangat·& post eius eleuationem eos iungat vt dicetur sub octaua particula canonis Minister quoqz epi trahit et super brachia eiꝰ informat planetam et alia indumenta·Nam et legalis sacerdos·dum sacrificabat summitates balthei super humerum reflectebat

De inclinatione sacerdotis et osculatione altaris et oratione

Thurificationis expleto misterio sacerdos se inclinando dicit Suscipe sancta trinitas·q̃c̃ quod sumitur de tercio dominis·vt videlz hostiam offerat expigwedme caritatis·et sic dignus ad sacrificiū ymolandum·Sacerdotis inclinatio x̃p̃i humilitatē figmficat·qui exinaniuit semetipsum·formam serui accipiens·factus obediens vsqz ad mortez mortem autem crucis·qui etiam inclinans se ad pedes discipulorum post sacramentum in cena traditum orauit ad patrem·Postea vero se erigens osculatur altare·ad notandum ꝙ per passionem x̃p̃i populus liberatus est·et deo patri reconciliatus·Vnde apostolus ad ephes̃·tercō faciens pacem vt reconciliet ambos in vno corpore deo·Consequenter sacramentum inceptu rus orat primum pro se deinde pro populo·cōuertens eiñ se ad illum sub silentio dicit dominꝰ vobiscum·sicut dictum est sub ti·de salutacione et mox voce aliquantulum eleuata·Vt oīo oīm auxilietur ei·quasi non presumens·ꝙ solꝰ possit tantum misterium exequi·monet illum dicens· Orate pro me fratres·q̃c̃·et ego pro vobis·In quo signatur illud quod x̃p̃s discipulis suis dix·Luce·xxij·Orate·ne intretis in temptacionem·et ibidem·Ego pro te orani petre·Monet autem orare vt sacrificium fiat deo acceptabile·et populus debet similiter secrete orare·respondēs Memor sit dominus omnis sacrificiι tui·et holocaustum tuum pingue fiat vel respondet·Suscipiat dominus sacrificium·q̃c̃·vel dicat Spiritꝰ sanctus superuemet in te·vel illud Mittat tibi dominus auxilium de sancto·vel·Ymola deo sacrificium laudis·Debemus eiñ inuicez orare ſm apostolum vt saluemur·Orauit eiñ et x̃p̃s p̃mū p̃ se·pater inquit·venit hora clarifica filium tuum·vt filius tuus clarificet te·deinde ꝓ populo dicens·Pater sancte serua eos q̃s dedisti mihi·vt sint vnum sicut et nos·Dicturus ergo·orate pro me fratres·se vertit ad populum·qz ip̃m distincte alloquitur·sed dicturus Oremus· post dominus vobiscum se ad altare ouertit·qa

tunc non distincte .ſz per modū conceptionis ad aliquid excitat ad secum orandum seu gratias referendum Monito itaq; populo sacerdos statī reuoluitur ad altare per sinistram partem·pro ut sub ti·de salutacione ad populum dictum est· Et tunc tandem dicit orationem quam intermiserat ab offertorio citra quando dixit·Oremus ad notandum q; xp̄s iterum rediit hierosolimaz ad domum orationis quam ad tempus deseruerat ·cum secesserat in effren·Sic em̄ legitur in euangelio·Cum venisset ihesus hierosolimam· intrauit ī templū ⁊ eiecit ementes ⁊ vendētes de templo dicens Domus mea domus oracōis vocabitur·Instat enim sacerdos oracōibus ne īdignus muemiaē vt oza qui tetigit temere arcam domini ⁊ percussus est a domino nec legitur aliud fecisse nisi vxorē propriam cognouisse in nocte precedenti bethsamite q̄z quia temere voluerunt arcam domini tangere·occisi sūt·de populo·lxxxviii·de plebe·quinquagīta milia preciosa arca est calix domini Orat autem voce demissa·Primo ne vilescat officiū misse ⁊ ideo oracio ipa quia secrete dicitur a quibusdam secreta a quibusdaz secretella·ad differentiam maioris secrete·a quibusdam vero sacra vocatur De q̄ ⁊ de hmōi silentio sub ti·de secreta dicetur·vt dictum est sub ti·de offertorio·Secundo orat in silentio vt deuociꝰ oret·nec cogitet quomodo eꝰ vox ⁊ corporis compositio placeant populo·qz et dominus elongatus est a discipulis quantum continet iactus lapidis vt oraret·Tercio in hoc q; secrete orat significat secretas preces xp̄i dicentis·Pater mi si fieri potest transeat a me calix iste·Mathei·xxvi·Quarto hoc silentium recolit sacramentum in sacrificijs patrum absconditum vt in abel·ysaac·in agno paschali·in vitula rufa·in hyrco emissorio·Dumto in ſz repīta tur silentium quod dominus habuit in passione quia tanquam ouis ad occisionem ductus est·qđ etiam martires imitati sunt·Vnde non murmur resonat nec querimonia·nc̄·Sexto ideo orationes que post oblationes secuntur in silentio et secreté dicuntur·quia iudei statim post suscitacionem lazari voluerunt occidere ihesum·ille vero abscondit se in ciuitate effren in solitudine· et tacuit a predicatione et miraculorum opatione vsq; in sabbathum in ramis palmarum q̄ venit in domum symonis leprosi ·et tunc predicauit aperte·ad quod designandum ·sacerdos in fine secrete iterum eleuat vocem ·dicens palam et alta voce·Per omnia secula seculorum quod expositum est sub ti·de oratione·Secundo ideo dicitur alta·per omnia·ad notandum q; post resurrectionem xp̄s predicauit aperte·Tercio qz est principium sequentis orationis vt iam dicet Quia vero querit ascensum populi et confirmationem·quia ipe est quasi legatus populi·ideo populus assenciens voci eius dicit amen·quia seculum per ipm creatum est· Adhuc dicturus Per omnia secula seculorum deponit manꝰ sup altare ·primo ad notandumquod omnem cogitatum temporalem deponit ⁊ se totaliter deo committit·ymolatione dumtaxat tota mente intendens·Secundo manus deponit·cum em̄ nūc ad cordis eleuationem et ad gratiarum actionē muitet et eleuationez cordis per contemplationem precedere debeat exercitium bone operationis · quam manuum depositio significat·De q̄ operatione postea gratias referimus ei·qui in nobis incipit opus bonum·vt perficiat sicut dicit apostolus·idcirco tunc manus deponit

De prefatione

Iste prefationem describitur in libris quedam figura representans ex parte anteriori lām·v·ex parte vero posteriori lām·d·que due lre comuncte p vere dignum ponuntur·lra videlz pro dictione· Bene per lām·v·que infertius clausa et supius apta est·habens initium a linea longiori·humanitas siue humana xp̄i natura que ī virgine principiū habuit ſz fine carebit· Per·d·vero circulariter clausum·diuinitas seu diuina nāa·que nec principium nec finem habet figuratur·Tractus vo in medio vtrumq; copulans partem·crux est·p quam diuinis associantur et vniuntur humana· Ideo ergo hec figura in prefationis principio ponitur·quia per misterium vnionis et dominice passionis pacificantur homines angelis soci/antur·humana diuinis in precuñio saluatoris· In prefationibus em̄ omnibus conueniunt homines et angeli ad concinendum preconia regi· Vnde et alta et delectabili voce cantantur quia in eis angelorum preconia representantur·Et cantantur coram altari et a solo sacerdote·Jux illud apoc··iiij·Et cantabunt quasi canticū nouum ante sedem·et nemo poterat dicere canticū nisi·nc̄·Siquidem hec oratio vocatur prefatio quia precedit sacrificium principale·Est enim quasi prelocutio·id est ad misterium preparacō prelocutio videlz tocius orationis secuture A te igitur vsq; ad agnus dei· In hac em̄ preloquiē sacerdos grates et laudes deo vt melius ad consecra ndum corpus xp̄i valeat peruenire·vocaē etiam preparatio·quia preparat fidelium mentes ad future reuerentiam consecrationis·Dicit̄ etiam ymnus angelicus·quia angelicis laudib9 est plenus·Verumtamen sacrificium vocatur in secretella oblatio·ſz a dominus vobiscum quod statim post illam sequitur vsq; ad sanctus vocatur ymnus·Bene sicut in proximo ti·dictum est in fine secretelle dicitur alta voce·Per omnia secula seculorum·quod siquidem est finis illiꝰ orationis et initium prefationis·per qđ sacerdos insinuat q; xp̄s est lapis angularis·q̄ fecit vt̄q; vnum· iudeos continens et gentiles·vt sit vnu ouile ·et vnus pastor·Dicturus ergo sacerdos rem attencioni dignissimaz salutat populum·d· Dominus vobiscum·optans nos tales existere· cum quibus dominus manere dignetur·et illud

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nobiscum celebrare conuiuium·ad quod mulier attulit alabastrum vnguenti nardipistici p̄ciosi et effudit illud super caput domini recūbentis et populus respondet dicens·℣t cum spū tuo· et sic mutuo pro se orant·Nam et in veteri testamento omnes sacerdotes orabant dum consumaretur sacrificium ionatha inchoante et ceteris respondentibus·Postea statim sacerdos eos incitans subiungit·℣ursum corda·id est in celestibus non in terrenis·et eleuat manus ꝓpter rationes sub ti·de oratione scriptas ad finez℣Chorꝰ respondet·Habemus ad dominum·idest habere debemus·Vnde in canone cypriane pape ita dicitur·Ideo sacerdos ante orationem canonis p̄fationē premissa parat fratꝝ mentes dicendo·℣ursum corda·vt dum plebs respondet·habemus ad dominum·ammoneatur nihil ad se q̄ dominum cogitare debere·Kursus ideo chorus subiungit habemus ad dominum·vt etiam vere sic̄ mulier illa vnguentaria sursum ad illam verbi diuinitatem cor eleuet·et illud caput equali deo patri fide contingens·vnguento catholice professionis perungat·cꝰ sane preconium sacerdos prosequit̄ dicens·℣ratias agamus domino deo nostro·quia pro omnibus beneficijs·que nobis contulit grates ei referre debemus·℣horusq; respondet·dignum et iustum est·quoniam gratias omnipotenti deo referre debemus·℣equit̄ per xp̄m dominum nostrum·supplendum est confidentes et credentes q̄ per xp̄m maiestatem eꝰ laudant angeli·adorant dominationes·tremūt potestates·Hoc sacre confessionis preconium ita recte concludit ecclesia vt cum angelis cū hominibus decantet hunc deuoti pectoris ymnum ℣anctus sanctus·cē·de quo infra dicetur·P̄ōt etiam prefationis officium ad illud referri·qa ihesus ascendit in cenaculum magnum stratum·i quo multa locutus est cū discipulis suis·et gr̄as agens·ymnum illum retulit deo patri·de quo dicit matheus·℣t ymno dicto exierunt in montē oliueti·ergo per dominus vobiscum·oīo quam discipulis fecit accipitur per ℣ursum corda·ascensus ad cenaculum iterum per ℣ursum corda ad confitendum filio surgimus·et angelorū misterium imploramus qui vota nostra suscipiant et ad eum perferant·per ℣ratias agamus·xp̄i recolimus gratiarum actionem et multamꝰ populum ad agendum gratias deo patri per filiū et per quem redimimur·et cum angelis ad laudandum admittimur·Monet ergo sacerdos populum sursum·id est supra semetipsum habere vel leuare corda ad dominum·Juxta exhortacōz apostoli dicentis·Que sursum sunt querite·nō q̄ super trazſtam qui in terremis sunt nihil dignum deo offerre possunt·vbi em̄ est thesaurus tuus ibi est℣ cor tuū·Multi quidem dum ore loquuntur celestia corde meditantur terrena·q̄bus dominus imꝓperat per ꝓphetam·Populus hic labijs me honorat·cor autem eorum longe est a me·℣horus vero respondens profitetur se sacerdotis monita suscepisse·d·habemus ad dm̄ Vnde diligenter prouideat·nec cor habens deorsum ad seculum spūi sez damnabiliter menciat̄ Sacerdos etiam post q̄ attentos reddidit ꝫ devotos hortatur vt gratias agamus domino deo nostro·quoniam ipe est deus·d est creator·ipe est dominus id est redemptor·ipe est noster sez saluator·Tunc em̄ erit verissime noster·cū erit omnia in omnibus id est sufficientia singulorum Kursus quia populus professus est se intentū esse ad dommum·ideo presbiter subiungit Gratias agamus·℣horus vero sacerdotis verbum approbans et affirmans respondet·Dignum et iustum est·Dignum quidem·quantum ad deum· quia ipe est dominus deus noster·Justum q̄tum ad nos q; nos sumus populus eꝰ ꝫ oues pascue eꝰ Dignū q̄ ꝫ iustū ē q̄tū adutꝝ q̄ vt sez populus simul cum sacerdote gratias agat deo a quo oīa bona suscepimus·℣ubsequenter subiungit sacerdos Vere dignum·cē·℣t scdm magistrum petꝝ anthisiodoren̄·Hic incipit prefatio·id est prologus vel prolocutio sequentis canonis captans domini benuolentiā·d·vere dignum et iustum est equum et salutare·Dignum quia bonꝰ est·iustū q; beneficus·℣quum quia misericors· salutare·quia salus vel dignum·quia nos mera voluntate fecisti·Justum·quia nos pura misericordia redemisti·℣quum quia gratuite nos iustificas·salutare id est salute plenum quia pe tuo nos glorificas·Nos tibi sp̄ et vbiq; gratias agere·domine sancte pater omnipotens eterne deus·vbiq; enim est dominus sanctus·vbiq; est pater omnipotens·et semper eternus deꝰ·Vñ ps̄·In omni loco dominationis eius benedic aīa mea domino·℣t iterum·Benedicam dominum· in omni tempore semper laus eius in ore meo ℣equitur per xp̄m dominum nostrum·aduocatum em̄ habemus ꝫm apostolum apud patrem hiesum xp̄m dominum nostrum·qui interpellat pro nobis·et ipe est ꝓpiciatio pro peccatis nostris·qui exauditur in ommbus pro sua reuerentia·per eum ergo quasi per mediatorez laudes offerimus·per eum quasi per aduocatū gratias exhibemus·per quem maiestatem tuam·Maiestas dicitur·quasi maior stans·vel maior p̄tas· quia maior est eius potestas q̄ hoim·Laudant angeli·adorant dominationes·tremunt p̄tates vtiq; per illum laudant·adorant et tremunt·p quem simul cum patre omnes spirituum ordīes sunt creati·Nam dixit deus·Fiat lux et facta est lux·Verbo dixit et verbo fecit·quia verbo dñi celi firmati sunt·et omnia per ipm̄ facta sunt et sine ipo factum est nihil·Chorus angelorum nominat·quia angeli huic officio non dubitantur abesse·℣t ad notandum q; ecclesia angelis ē assimilanda·adhuc vt placeat deo· Kursus p hoc q; dicit̄·Domine sancte pater omnipotens eterne deus per xp̄m dominum nostrum quē laudāt angeli·adorant d·cē·mtelligitur q; ecclesia et angeli laudant deum·non solum mḡtum deum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vñ etiam inquantum hominem dicit ꝙ laudant
Vnde ps̄. laudate eum omnes angeli eius. ado/
rant. Vnde esdras. Exercitus celi te adorāt. tre
munt. Vnde iob. Columne celi contremiscunt ⁊
pauent aduentum eius Tremere vero dicuntur
non metu fortitudinis cum sint perfecte beati.
ſ̄ amministrationis effectu vel obie famulatu.
Cum ſm apostolum omnes sint amministratorij
ſp̄us in misterium destinati Tremunt q̄ p̄ates
non q̄ ordines angelorum corporales sint. sed
ideo hoc dicitur vt intelligamus omnia celestia
terrestria et infernalia ante conspectum diuine
maiestatis tremere ac timere sicut et nos tremẽ
ac timere ante dominos nostros solemus. Celi
Celi celorum. Per celos hic throni accipiuntur
quia dominus ait. Celum mihi sedes est. Et di=
cuntur celi laudare deum. quia laudis materiam
prebent. Vnde ꝓpheta. Celi celorum et aque q̄
super celos sunt laudant nomen domini. Celi q̄=
dem diuine iussiom obediunt. quia se ostendere
serenos vel nebulosos potestatem non habent.
Cherubim q̄ ⁊ seraphim ad intelligentiaz eoꝝ
que hic dicuntur notandum est nouem esse ordi
nes angelorum. videlicet Angeli. Archangeli
Throni Dominationes Virtutes Principatus
Potestates Cherubim et Seraphim. Angeli
⁊ grece dicuntur nuncij latine. secz excelsi et ce=
lestes. eo q̄ de celis ad anunciandum ⁊ exequen
dum domini voluntatem mittuntur Angelorum
autem vocabulum officij nomen est. non nature
ſp̄us em̄ sunt ſp. ſ̄ cum mittuntur angeli vocanē
Cuibus ideo priorum licentia pennas facit. vt
celerem eoꝝ in cuncta discursum significet. sic̄
et iuxta fabulas poetarum. venti pennas habē
dicuntur. ꝓpter velocitatem secz Iuxta illud. q̄
ambulat super pennas ventoꝝ. Archangeli
ergo grece sūmi nuncij interpretantur Cui em̄
pua vl'mmima angeli sunt. qui sūma archangeli
nuncupantur. Archangeli ergo dicuntur eo q̄
inter angelos teneāt principatum. ſ̄ā archos
grece latīe princeps interpretatur. Sūt enim
duces et principes. sub quoꝝ ordine vnicuiq̄
angelorum sunt officia deputata. Quidam autē
archangelorum priuatis nominibus appellanē.
vt per vocabula ipa in ope suo quid valeant de
signetur. Gabriel nanq̄ hebraice. interpretat̄
latine fortitudo dei. vbi etiam ipa potencia di
uina vel fortitudo manifestatur. Gabriel mittit̄
Vnde ipe anunciauit xp̄m nasciturum qui dyabo
lū deuicit ⁊ humiliter ad debellandas aereas po
testates venit. Michael interpretatur quis. vt
deus. qñ em̄ aliquid mire virtutis in mundo fit
hic archangel9 mittitur et ex ipo ope nomen ē
ei. quia nemo valet facere quod facere p̄t deus
vnde ipe missus est in egiptum ad immittendas
illas plagas famosas. Quidam tamen dixerūt q̄
michael est nomen vnius angeli. Raphael inter
pretatur curatio vel medicina dei. vbicunq̄ em̄
curandi vel medicandi opus necessarium est. Ra
phael archangelus mittitur. vnde ad thobiam
Missus est vt eum a cecitate liberaret de gabri
ele et michaele et raphaele dicetur in. vij. pte
sub festo michaelis. Vriel interpretatur ignis
dei. sicut legimus ignem apparuisse i rubo. legi=
mus etiaz ignem missum desuper et implesse qđ
preceptum est. Hec sunt nomina personalia an
gelorum que nec a scripsis nec a deo imposita sūt
ſ̄ ab hominibus et nescitur a quibus. nec alia p
sonalia inueniuntur in scriptura. Alia vero sūt
nomina ordinum Ceterum throni. dñationes.
virtutes. principatus et potestates quibus vni
uersam celestem societatem apostolus ꝙplectit̄
ordines angelorum et dignitates intelligunt̄.
vt iam dicetur. Sed pro hac ipa distributione
officiorum. alij throni. alij dominationes. alij v
tutes. alij principatus. alij potestates dicuntur
pro certis dignitatibus quibus ab inuicem di=
stinguuntur Throni sunt agmina angelorum
qui latine sedes interpretantur. et vocati sunt
throni quia illic conditor presidet. et per eos
sua iuditia disponit. Dominationes sunt hij q̄
virtutibus et principatibus preemment. qui ꝓ
eo q̄ ceteris angelorum predominantur agmi=
nibus dominationes vocantur. Dominantur ꝙ
hic ad notādum q̄ eis magis assimilare debem9
quia vsum dominandi docent. Est em̄ vera dña
tio facere dei voluntatem. Virtutes angelice
q̄ misteria perhibentur. per quas in mđo signa
et miracula fiunt. ꝓpter quod et virtutes dicūt̄
Principatus sunt qui angelorum agminibus
presunt. qui pro eo q̄ subditos angelos ad ex=
plendum misterium diuinum disponunt princi=
patus vocabulum acceperunt. Nam alij sūt qui
amministrant alij qui assistunt. sicut et per dani
elem dicitur. Miliamilium ministrabant ei. ⁊ de
ciesmilies. centenamilia assistebant ei Potes
sunt q̄bus virtutes aduerse subiecte sunt et in de
potestatum nomine nuncupantur. q̄ malign
ſp̄us eorum potestate cohercentur. ne tantum
noceant q̄ tum cupiunt. nominantur ergo h̄ ad
notandum q̄ potestatem dyaboli arcere debe=
bemus Cherubin autem et episcopi sublimes
celorum potestates et angelica misteria perhi=
bentur qui ex hebreo in latino sciētie multitudo
seu plenitudo interpretantur Sunt em̄ sublimi
ora agmina angelorum. pro eo q̄ vicinius sūt
positi diuina scientia ceteris amplius sunt pleni
Ip̄i sunt illa duo animalia. super ꝓpiatorium
arce ficta ex metallo. ꝓpter signandam aposto/
lorum pentēciam. in quorum medio medius os=
tenditur deus Seraphin vero multitudo est
angelorum. qui ex hebreo in latinum. ardentes
vel intendentes interpretantur. eo q̄ precelis
ardent et succēduntur in caritate. et quia inter
eos ⁊ deum nulli angeli consistunt. Et ideo.
quanto vicinius coram eo ꝙsistunt. tantomagis
claritate diuini luminis inflammantur. Vñ et
ip̄i sicut ysa. legitur. velant faciem et pedes se
dentis in throno dei. Et idcirco cetera angelo=
rum turba. vere plene dei essentiam non valet.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

qm̃ seraphin eam tegit·sm ysidorum·Dicuntur ergo hic cherubin et seraphin·quia sicut illi toti in dei dilectione ardere debemus·Reperitur autem hoc nomen seraphin neutr̃ et masculinū ſ̄ neutraliter terminatur in·n· vt in hoc loco·Beata seraphin·Masculine vero terminatur in ·m·Vnde ꝓpheta·Seraphim clamabant alter ad alterum·Hieremias dicit q̄ cherubī et seraphin singularis numeri et gn̄is masculini ·cuius terminatio pluralis est per neutrum· non q̄ in ministris dei sit sexus·ſ̄ vocabula diuersis generibus ·iuxta lingue ꝓprietatem appellantur· Greca vero consuetudo·neutro gn̄e·per·n·scribit·Iosephus dicit·Cherubim et seraphin esse duo animalia volatilia·prout dictum est in prohemio huius partis·Premissa autem ordinum nomina preter cherubin et seraphin·et preter nomina angelorum et archangelorum latia sūt Verum cum nouem sint ordines angelorum· sicut dictum est·qui postq̄ decimus cadens ꝓpē superbiam versus est in dyabolum in perseuerātia eterne beatitudinis solidati sunt·Queritur quare tribus exclusis sex tm̄ in prefatione commum ponuntur in qua celos throni excipiuntur vt dictum est·Videtur en̄ ex hoc q̄ illi cum ceteris maiestatem diuinam nō glorificant ac adorant·Sed abſit hoc·Nam virtutes celorum oēs ordines comprehēdunt vt testatur Gregorius· in omelia illius euangelij·Erunt signa in sole et luna·Vnde p̄s·verbo domini celi firmati sunt· et·s·o·e·o·ve·e·Et iterum·Dns virtutum ipse est rex glorie·Vel forte ꝫ occulta·tū circa hoc prouisum est ratione Dyonisius quippe tres esse tradidit perarchias siue ordines angelorum trinos in singulis ponens·vt similitudo trinitatis eis insinuetur impressa·Et dī perarchia a perar quod est sacrum et archos quod est princeps q̄si sacri principatus·Sunt en̄ tres ordines supiores·tres inferiores·tres medij·Superiores sūt Cherubim·seraphim et thronī·Medij sunt dña/tiones·principatus ·et potestates·Inferiores sunt virtutes·archangeli ·et angeli·De quorū singulis medius ordo in prefatione subtrahitur ad notandum q̄ comperatione trinitatis eterne cuius maiestas mea precipue recommendatur· omnis alia trinitas diminuta reperitur et imperfecta·Nam quis in nubibus equabitur domino? quis similis erit domino in filijs hominum? De superioribus subtrahitur cherubm ·de medijs principatus·de inferioribus archangeli· hanc quippe eternam et indiuiduaz trinitatem laudāt angeli·adorant dominationes·tremunt p̄tates· Cum quibus et nostras voces Tuas cm̄ omnipotens deus rationales edidit creaturas·angelicam videlz et humanam que laudibus diuinis insisterent et ei gratiarum redderent actiones quas dum pari voto concelebrant tanq̄ superiores cum inferioribus corde·in celesti cythara sociantur·de qua dicit·Io·Et audiui vocem cythare dorum cytharizantium cythris suis·et cantabant quasi canticum nouum·ideo q̄ dicit socia exultatione concelebrant·qm̄ omnes predicti ordines et etiam humana creatura maiestatez dei patris per xpm socia exultacione equaliter concelebrant supplici confessione · quasi non supba presumptione·ſ̄ humili laude dicentes·Sanctus sanctus·sanctus·ac̄·Porro gelasius pp̄ tractus et ymnos composuit et prefationes · cantu quidem et non elimato sermone dictauit·Et est notandum q̄ licet olim innumere essent prefationes·hodie decem tantum sunt canonizate Vñ pelagius papa inquit Inuenimus has nouem p̄fationes in sacro cathologo tantummodo recipiendas vnam in resurrectione et in albis paschalibus·i·in septimana paschali Aliam in die ascensionis domini·Terciam in die pentēs·Quartam in natali domini·Quintam in epiphia domini Sextā de apostolis Septimaz de s·trinitate Octauam de cruce·Nonam de ieunio in quadragesima tā tummodo dicenda·De qua dicetur in sexta pte sub quarta feria cinerum Vrbanus quoq̄ papa addidit decimam de beata virgine maria ·illam videlz·Equū et salutare·q̄ et vingentū·t·ac̄·

De Sanctus

Ecclesia sperans sociari angelis ac archangelis de quibus in prefatione facta est mentio· statim post illam ꝯformat se angelico cantui canens ymnum illum·Sanctus s·s·ac̄·quem sixtus papa primus instituit decantari·hic est cantus puerorum quem cantauerūt domino offerenti se illis in decima luna · qui q̄si reseruatus · vsq̄ ad decimamquartam lunam in bethania·Cum ergo sacerdos finit laudem siue prefationem totus chorus ·qui repñtat ecclam simul cant·deinde euangelicum ymnum vt vna et equalis gloria et laus et honor decantetur· patri et filio et spūisancto·Notandum autem ē q̄ ymnus iste partim angelorum et partim hominum verba complectitur·Prima enim pars laudem continet angelorum·vltima hominum· Legitur enim in ysa·vi·c·q̄ seraphim clamabāt alter ad alterum·et dicebant·s·s·dominus deus exercituum·plena est omnis terra gloria eius· Legitur quoq̄ in euangelio mathei·xxi·capō· et mar·xi·c·q̄ qui preibant et qui sequebantur clamabant·d·osanna filio dauid·bn̄dictus q̄ venit in nomine domini·Siquidem vox angelorū sez osanna in altissimis trinitatis et vnitatis in deo commendat archanum·Vox hominum · sez osama filio dauid diuinitatis et humanitatis in xp̄o personat sacramentum·Merito aūt cantica angelorum in ecclesia cantamus · quia per hoc sacrificium terrena celestibus iungi non dubitamus·et ideo cum eis ī excelsis saluari clamam9· ·Illud etiam aduertendum q̄ ter dicitur sanctus· vt notetur trinitas seu distinctio personarum· ſ̄ semel tm̄ dicitur dominus deus sabaoth vt notetur diuine vsie vnitas quia vnitas adoratur·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vt sic trinitatis et vnitatis misterio oprobetur
Item dī ter in singulari numero sanctus· et non
dicit̄ pluraliter sanctivt vna sanctitas ī his tri=
bus psonis· a vna etemitas intelligatur hoc ñ
solum seraphim clamabant sub excelso dei solio
secundum prophetam ſja quatuor animalia ſjm
apoc̄· in circuitu sedis requiem nō habebāt die
ac nocte dicentia sanctus sāctus· s· dominus de9
omnipotens Dicit̄ aūt deus sāctus· i· sāctificās
non autem sanctificatus· Vñ sancti estote· quia
ego sanct9 sum· a dominus deus vester dicit̄ pē
sanctus dicente filio· Pater sanctifica eos ī ve
ritate q̄s dedisti mihi quia tu sanctus es· Dicit̄
filius sanctus angelo protestante· quod nasc̄e
mquit ex te sanctum vocabitur filius dei Dicit̄
sanctus spūs sanctus xp̄o dicente· Accipite sp̄m
sanctum quoz remiseritis peccata remissa er̄t
Dicitur quoq; dominus de9 sabaoth· i· domin9
exercituum viz angelorum a hoīm quorum ter
ribilis est vt castrorum acies ordinata de quo
in psalmo dicitur ab angelis· Quis est iste rex
glorie dominus virtutum a· tot enim exercit9
habet deus in terra quot sunt ordines in eccl̄ia·
tot hz in celis quot ordines sūt in angelis· No
men g̃ celorum· et terre· et angeli· et homines
diuina pleni gratia hic perhibentur vel ad ſrāz
celi et terra gratia diuina replentur· q; deitas
est vbiq;· Vnde pheta· Si ascendero in celum
tu illic es· si descendero ad infernum ades· Sa/
baoth g̃ dominus exercituum siue milicia; vir
tutum seu victoriarum interpretatur· vel omni
potens vt ipe sit dominus deus et ipe oīpotens
qui exercitus angelorum atq; hominum dispoit
Et ideo subdit· Pleni sunt celi et terra gl̃a tua·
hoc est vt eius gloria celi et terra gubernentur
et qui in celis et qui in terra sunt glorificent et
honorent nomen sanctum eius· Celi autez pleni
sunt gloria re· terra vero spe· Tunc vero m re
plena erit· cum adimplebitur illud· fiat volun=
tas tua· sicut in celo et in terra· dum autem dici
mus pleni sunt celi et terra gloria tua· agimus
gratias creatori de omnibus benefitijs· Pñ ho
ditimus· Benedictus qui venit agimus gratias
spetialiter de benefitio redemptionis· quia em̃
necessarium est ad eternam salutem in carnatio
nis misterium confiteri recte subiungitur· Bene
dictus qui venit in nomine domini· Ego inquit
veni in nomine patris mei· nomen patris est fi
lius· de quo dicit pheta· Ecce nomen dñi venit
de longinquo· Dum ergo sanctus inchoatur in
clinati stare debemus· quia tunc incarnationem
maiestatemq; diuinam per angelorum hoimq;
cantum recognitam veneramur· Rursus dicēdo
Benedictus· a· Et cum hec sint de euangelio de
bemus signum seu vexillum crucis nobis facere
seu imponere· quia xp̄s per crucem triumpha=
uit et nos triumphare facit· Quando em̃ xp̄s ve
nit ad hierusalem et descendit de monte oliueti
tunc filij israhel clamauerunt dicentes Bñdict9
qui venit in nomine domini· qui aduentus xp̄i ī
hierusalem significat futuram resurrectionem·
q̃ ipe veni et iudicare· viuos et mortuos· et ap
parebit nobis in eadem carne qua pro nob pas=
sus est· et tunc in nomine hiesu omne genu flec
tetur ce· ter· et infernoz· Vnde et ex nunc q̃dā
intipiunt genu flectere et deuote orare· Sequi
tur Osanna quod est verbum hebreum et signi
ficat salua obsecro· supplendum est populū tuū
vel totum mundum· compositum quidem verbū
est ex osi quod interpretatur saluifica· et anna·
quod est apud hebreos interiectio obsecrantis
motum animi significans sub deprecantis affec
tu· Integre ergo dī osanna quod nos corrupta
medij vocabuli ſra et elisa dicimus· osanna q̃ fa
cimus vl̃ ex ignorātia aut scient̃ synalimp hantes
vocalem elidius· prout in metris fieri consueuit
Dicitur autem bis osanna in excelsis ꝓpter duas
partes salutis que sunt stola mentis et stola car
nis quibus sancti beatificantur in gloria· vt vi
delicet anima et corpore saluati inter angelos
deputemur in excelsis id est ī altis scz in celo· Re
peritur autem hic versiculus in p̃s· centesimo=
decimoseptimo· q; em̃ turbe dixerunt osanna· Is
est quod dicitur ibi· O domine saluum me fac· et
eisdem verbis i bi subiungitur· Benedictus q̃ ve
nit in nomine domini· Pane in hoc angelorum
et hominum concentum· quandoq; organa con
crepant· quod a dauid et a salomone introduc/
tum est qui instituerunt ymnos in sacrifitio dñi
organis et alijs instrumentis muficis concrepa
ri· et laudes a populo conclamari· Verumtam̃
quanto cor maius est corpore tanto domino de=
uotius corde q; corpore confite mur· De hoc dī
in fine probemij quinte partis· Ex nunt aūt ge=
stibus et verbis xp̄i passio representatur Stam
dyaconus et subdyaconus· post dorsum vadunt
episcopi seu sacerdotis in quo fuga apostoloz
in xp̄i passione significatur· prout in ti· de obla
tione dict̄i est Qui q; vero stant retro altare pro
Jpicientes in ep̄m· significant mulieres q̃ a lon
ge stantes eius passionem viderunt Omnes aūt
et qui retro stant· et qui in faciem episcopi in=
spiciunt· inclinant se maiestatem diuinam et in/
carnationem domini venerantes· que per cantū
angelorum et hominum introducta sunt· Ordo
enim angelorum dicit· s· s· s· dominus deus saba
oth· maiestatem introduxit diuinam· Ordo ho
hominum dicit Benedictus qui venit in nomine
domini aduentum significauit in carne· Tpa q;
inclinatio mesticiam significat discipulorum· de
morte xp̄i qui non audebant se erigere et confi=
teri se esse discipulos eius· ideoq; stant inclinati
donec dicat· Libera nos a malo· vanum em̃ erat
eis ante lucem surgere· id est ante resurrectionē
de xp̄o gloriari· per quam sunt ab omnibus tri
bulationibus liberati· Vnde et hec peticio i do
minica oratione septima est qui numerus ē vni
uersitatis· De hoc dictum est sub titulo· qualit̄
eps vel sacerdos

De secreta seu canone misse

POst acclamatum preconium sequitur secretum silentium · in quo et misse canon deuote dī et sacrum misterium peragit̄· quod fit per solum sacerdotem · qm̄ ꝑm matheū xp̄s solus orauit · Et ꝑm quosdam hic incipit missa q̄m cetera sunt de solemnitate · Canon autez misse et oblatio · vt dictum est in ti · de prefatione · et actio et canon · et sacrificium et secreta vocatur · Actio dicitur ꝓpter sacra misteria que in eo aguntur · et quia tunc cum deo agitur causa nostra · vt dictum est in prohemio huius partis Vnde quia in · ca · illo · Communicantes · nō · et in illo · Hanc igitur oblationem · certis diebus vsū ordinaria canonis seu actionis verba quedaz addūntur et dicuntur ideo in missalibus in varijs locis super illas additiones · scribitur talis titulus seu rubrica · Infra actionem eoq; ille infra seu quasi in medio ipius actionis siue canonis dici dz Canon vero dicitur quod regulis patz̄ opositū est · a sanctis enim patribus aliqua verba mistica sunt ibi instituta · Canon autem grece dicitur regula latine · Dicitur etiam canon quia regulariter xp̄s verus sacerdos in eo repūtatur · seu qz per hunc regulariter fit consecratio sacramenti Sacrificium autem dicitur a sua parte digniori de quo dictum est sub ti · de oblatione · Secreta dicitur quasi nobis occulta · quia humana ratio nequaq; tantum plenarie misterium capere pt̄· Ad quod significandum merito secreta voce celebratur Ad hoc etiam significandum sacerdos secretum intrans quasi velatur quibusdam cortinis · que sunt in lateribus altaris · prout · j · dicetur in quarta particula canonis · super verbo · Hanc igitur · Dicitur etiam secreta · quia secrete et sub silentio dicitur · xp̄s em̄ ad ꝺsecrationem corporis sui venturus secrete et solus crabat · ab hora cene vsq; dum suspensus est in cruce q̄s orationes secreta significat · priscisq; tpibus antiqui patres sub silentio sacrificabant et communicabant · quod etiam in sabbato sancto obseruamus · Preterea vt iohannes euangelista describit · postq; xp̄s honorifice fuit receptus a magnificatus a turbis cum palmis et laudibus · abiit et abscondit se nonnūq; trepidantis formidie ꝯ dispensationis offitio · quia nondum venerat hora eius · qui postq; aduenit spontaneꝰ ad passionem accessit · Illud ergo xp̄i latibulum hoc secretum silentium repūtat · in quo sola dirigit̄ ad dominum intenta deuotio · Tunc em̄ sac̄dos intrare debet ad cubiculum cordis et hostio sensuum corpis clauso · deum patrem orare · qui ex auditor est clamoris cordis non vocis · Vñ anna typum gerens ecclesie · non peticione clamosa ꝯ tacita deuotione quod petiuit impetrauit · ꝺe eq̄ in li · R · legitur · q; loquebatur in corde suo · et labia eius tantum mouebantur · ꝯ vox penitus non audiebatur · Vnde et moysi dominus inquit Quid clamas ad me · cum tamen ip̄e taceret · ꝓpheta etiam dicit · Dicite in cordibus vestris q̄ in cubilibus vestris conpūgimini · Potest tamē dici q; prima secretella repūtat tps illud qñ xp̄s venit hierosolimam ad diem festum nō manifeste · Hec autem secreta tps illud q̄ receptus fuit in hierusalem cum pmis et ramis Et sexta feria sequenti crucifixus fuit · Prefatio xo illud qñ xp̄s in cenaculo pmum retulit · Et illo dicto exierunt in montem oliueti · sursum corda ascensionem · Secundo ideo secreta in silentio dicit̄· ne sacerdos clamando his que aguntur minus intendat Tercio ne vox sacerdotis nimio clamore deficiat · Quarto ne sacrosancta verba vilescāt Fertur etiam q; cum antiquitus publice et alta voce canon diceretur · omnes pene per vsū illū sciebant et in plateis et in vicis decantabant · Vnde cum quidam pastores illum in agro cantarent et panem super lapidem posuissent adverborum ipsorum prolationem · panis in carnem conuersus est · Ipsi tamen diui no iuditio igne celitus misso percussi sunt · ꝓpter quod sancti patres statuerunt verba ista sub silentio dici mdibentes sub anathemate · ne proferantur nisi a sacerdotibus super altare et in missa et cum vestibus sacris · quedam etiam orationes que ante prefationem sub silentio dicuntur secrete vocantur · De q̄ et de silentio sub ti · de inclinatione sacerdotis dictum est · Consecrantis ergo mens · vt premissum est ad id solum debet esse intēta · ꝯam eos qui adorant in spū et veritate adorare oportet · ne vero muscę vehementes perdant suauitatem vnguenti · id est ne importune cogitaciones tollant deuotionem orationis flabello spiritus abigantur · id est inspiracōe gratie repellantur · quatenus auster aduehens · et spūssanctus accedens perflet ortum · id est mentem fecundet vt aromata fluant · id est vt virtutes habundent · Ad quod etiam significandum estiuo tpe materiale flabellum dum secreta dicitur adhibetur Hac etiam ratione videlz ne muscę vehementes perdant suauitatem vnguenti · dici p̄ q; canon dici debet expedite · non morose · et ne auditoribus tedium generetur · Vnde in exo dicit̄ Fac festinanter quod de ymolatione agm dictū est · Et probatur etiam ibi · et omedetis festinanter · ꝯ nec mimis etiam festinanter · quia non debz sacrificium sine sale ideſt discretione et deuocōe offerri · dz etiam in libro legi ne vllus error contingere possit Porro sacerdos missam celebrās repūtat ea que olim pontifex inter sancta sacra egit · et que xp̄s egit quem ille prefiguraut Si quidem ea que fiunt a principio secrete vsq; in finem passionem domini sepulturam et resurrectionem dominicam repūtāt · Recolitur enim ibi memoria eorum que gesta sunt per ebdomodaz ante pascalem a decima luna primi mensis qñ dominus ihesus abiit hierosolimam vsq; ad septimamdecimam quando resurrexit a mortuis ꝓpter quod in plerisq; sacramentarijs inter prefationem et canonem ymago crucifixi depingitur vt nō solū

intellectus ℞e·vñ etiam aspectus picture memoriam dominice passionis inspiret · a forte diuina factum est prouidentia · ꝫ humana non sit industria procuratum · a ab ea ℞a canon incipet ꝫ a · t · que hebraice tha dicitur · que sui forma signum a misterium crucis ostendit et exprimit dicente domino per ezechielem · ¶ Signa thau in frontibus virorum dolentium et gementiū fiꝑ abhominationibus hierusalem · quoniam ꝑ xpi passionem hec omnia in cruce impleta sunt · et efficatiam habent · ¶ In q̄busdaz tamen codicibus et maiestas patris et etiam ymago depingitur crucifixi vt sacerdos quasi pūtem videat quem invocat et quem alloquiē · d · ¶ Te igitur · aē · ¶ Et passio que hic repūtatur cordis oculis ingeratur ¶ Sacerdos autez osculatur pedes maiestatis ipius · et se signat in fronte innuens · q̄ reuerenē ad ministerium passionis accedit · quedam tamē prius osculantur pedes maiestatis a postea crucifixi · ſm seriem canonis · Alij econtra · quia per filium peruenitur ad patrem · deinde dicens ¶ Te igitur · se inclinat · vt ibi dicetur ¶ Secreta ḡ passionem repūtat · passio incipit ibi · ¶ Vnde et memores aē · crucifixio ibi · ¶ hostiam puram · hostiam sanctam · hostiam immaculataz · Oratio ℣o a xp̄o in cruce incepta ibi · ¶ Supplices te ro · aē · ¶ Epi seu sacerdotis inclinatio tunc facta ante altare significat emissionem spūs capite inclināto ¶ Eleuatio vocis cum dī · ¶ Nobis q̄z · significat exclamationem centurionis dicentis · ¶ Vere filius dei erat iste · ¶ Due cruces super corpus et calicē facte docent xp̄m pro duobus populis crucifixū ¶ Oblata in calice significat corpus xp̄i · vinum in calice sanguinem eius · ¶ Subdyaconus a facie epi incipientis pater noster significat mulieres sepulto domino recedentes a monumento · ¶ Patēa significat feminarum corda inobsequio sepulte xp̄i latitudine caritatis patencia · prout sub ti · de oblatione dictū est · ¶ Pelvis per sua loca dicet ¶ Traditur autem q̄ gelasius papa · quinquagesimus primus a beato petro canonem principaliter ordinauit · ¶ Non em̄ secreta tota simul ab vno cōposita est · prout dicetur in tercia particula sup verbo communicantes · ¶ Et ꝫ aliqua verba sint ab aliquibus quos tamen ignoramus addita · q̄ in euangelij textu non continentur · vt dicetur in sexta particula super verbo · ¶ Eleuatis oculis · nulli tamen subtrahere vel addere ꝫ · misi forte quando cuncz eorum nomina pro quibus nomīatim sacrificiū offerē · sicut inferius in · x · pticlā ostenditur · ¶ Notandum vero est q̄ quidaz sedēt in canone misse significantes apostolos qui sedebant tristes de nece domini in cenaculo · Alij stant significantes moysen · qui extensis manib9 orabat · et aaron et hur illius man9 sustentabāt de quo sub ti · de oratione dictum est · ¶ Quidam vero vt aliqui ex ministris · nec sedent nec stant ꝫ in vestibus sacris sunt facte inclinati · prout dictum est sub ti · de sanctus · et sub ti · qualiter sacerdos et ministri ad altare debent stare ·

¶ Expositiom canonis hic vacare preuidimus · Vñtamen quicquid exponendo conamur exprimere vix nullius apparet esse momenti · Deficit nanq̄z lingua · sermo disparet · superatur ingenium · opprimitur intellectus · pulsabo tamen ad ostium vt amic9 accomodet mihi tres panes · qui maxime in hoc comiuio necessarij erunt vt videlz fidem · que petit et accipit vitam · ¶ Spem que querit et inuenit viam · et caritatem que pulsat et aperit veritatem · ¶ Canon autem vndecim continet partes · ¶ Secunda incipit ibi · ¶ Memento domine · ¶ Tercia ibi · ¶ Communicantes · ¶ Quarta ibi · ¶ Hanc igitur · ¶ Quinta ibi · ¶ Quam oblationem · ¶ Sexta ibi · ¶ Qui pridie · ¶ Septima ibi · ¶ Similimodo · ¶ Octaua ibi · ¶ Vnde et memores · ¶ Nona ibi · ¶ Supplices te rog · ¶ Decima ibi · ¶ Memento · ¶ Vndecima ibi · ¶ Nobis q̄z · Alij dicunt q̄ continet duodecim partes · ¶ Secūda pars incipit ibi · ¶ In primis · ¶ Tercia ibi ¶ Memēto ¶ Quarta ibi · ¶ Communicantes · ¶ Quinta ibi · ¶ Hanc igitur · ¶ Sexta ibi · ¶ Qui pridie · ¶ Septima ibi · ¶ Vñ et memores · ¶ Octaua ibi · ¶ Supra que ꝓpitio ¶ Nona ibi ¶ Memento · ¶ Decima ibi · ¶ Nobis quoq̄z · ¶ Vndecima ibi ¶ Per quem hec omnia · ¶ Duodecima ibi ¶ Oremus preceptis ¶ Sed ſm alios sex solum continet partes · ¶ Secunda incipit ibi · ¶ In primis ¶ Tercia ibi ¶ Communicantes · ¶ Quarta ibi · ¶ Hanc igitur · ¶ Quinta ibi · ¶ Supplices te ro · ¶ Sexta ibi · ¶ Oremus preceptis ¶ Sunt etiam qui dicunt q̄ quinq̄z tantum sunt partes · ¶ Vnde et quinquies per xp̄m dominum nostrum concluditur · eo q̄ quinquepartitam domini passionem · oratio fidelium exauditur · de hoc dictum est in fine pro hemij huius partis · ¶ Incipit ergo canon et eius prima particula · ¶ Te igitur et exponitur ibi · id est certe · ¶ Sacerdos em̄ hoc dicens · alloquitur deum tanq̄ p̄ūtem vel istud ergo continuat precedentia · quasi diceret · Tu es sanctus dominus igitur clementissime pater · id est clarissima mē te habundantissime · vel id est misericordissi me vel id est mentem clarificans · Mens em̄ clare scit cum deum ꝓpicium sentit · que verba dicendo sacerdos se ante altare inclinat · significans q̄ petrus inclinauit se dum prospexit in monumētū

Rursus hec sacerdotis inclinatio in principio canonis humilitatem xp̄i ad passionem quodq̄z sacerdos ipe cum reuerentia ad misteriū crucis accedit significat · ¶ Et in his verbis notatur · q̄ sicut legalis sacerdos vultū versus ꝓpiciatorium habebat · prout dictum est in prohemio huius partis · sic et noster ad dei clementiam cor debz habē · et sicut pontifex intrabat in sancta semel in anno · ferens sanguinem hirci aut vituli sic et xp̄s per ꝓpm̄ sanguinem semel introiuit in sancta eterna redemptione inuenta · sic et minister ecclesie intrat cum sanguine in sancta sanctorum · quotiens in mente memoriam sanguinis xp̄i gerens · ¶ Secrete inchoat misterium · q̄ non solum mente ꝫ etiam crucis signaculo · de quo iā dicetur · xp̄i recitat passionem ¶ Sequit̄ · supplices

id est humiles·vt accepta habeas·id est vt accipias·seu vt grata habeas·et hic osculatur altare in reuerentiam passionis·per hoc compatiſe ostendens ¶ Pane eadem die qua laudes agebantur bis xp̃o sunt aclamate videlz·x·luna primi mensis·qñ ſm legem typicus agnus in domos hebreorum inferebatur·Verus agnus ihesus xp̃s ingressus est hierosolimam·et multis infidelibus querebatur ad mortem·traditus autem est a tribus scz a deo pro nobis·Vnde apostolus·Proprio filio suo non pepercit deus·ſz pro nobis tradidit illum·a iuda·Vnde in matheo·Inquirebat iudas opportunitatem vt eum traderet·et a iudeis pilato·Vnde in iohanne·Gens tua et pontifices tui tradiderunt te mihi·¶ Prima traditio fuit ex gratia ſquia dilexit nos·et tradidit seipm pro nobis·¶ Secunda ex auaritia·quia constituerunt ei·xxx·argenteos·¶ Tercia fuit ex inuidia·¶ Sciebat enim pilatus q̃ per inuidiam tradidissent cũ Deus ergo tradidit ex dono·Judas pro munere Judeus in sacrificium illibatum·Ad quod designandum·sacerdos facit tres cruces super oblatam et calicem cum dicit·Hec dona·hec munera hec sancta sacrificia illibata·quasi diceret·Offerimus tibi clementissime pater·hec dona·hec munera·hec sancta sacrificia·commemorantes illam traditionem·quaz deus fecit ex dono·iudas pro munere·iudeus in sacrificium illibatum·singuli tamen ad mortem mortem autem crucis Secundo etiam fiunt tres cruces in reuerentiaz eius qui est trinus deus·cuius potencia fit conuersio panis et vini·¶ Tercio in figuram triplicis vnionis·in acceptione saluatoris·¶ Quarto·in memoriam trine crucifixionis·¶ Prima fuit in voluntate persequentium·de qua matthei·xxvi Collegerunt pontifices·ac̃·¶ Secunda fuit in voce clamantiũ·de qua matthei·xxv·At illi magis clamabant·crucifige eum·¶ Tercia fuit in crucifixione manuum et pedum·de qua luce·Crucifixerunt eum·¶ Quinto in tribus crucibus·tp̃s antelegez·quod tp̃s trib9 distinguitur interualli innuimus scz ab adam adnoe·inde ad abraham·et inde ad moysen·Inde quibus tpibus iusti xp̃m figuris sacrificijs prefigurauerunt·vt abel in agno·melchisedech in pane et vino·et abraham in filio·Vñ per premissa tria verba non aliud·nec aliud dicitur·ſz res vna pro sui magnitudine diuersa appellatione laudatur·Donum quidem est dantis·munus accipientis·Sacrificium offerentis·Pater dedit·filius obtulit·spũſanctus accepit·Vnde apostolus·xp̃s per spũſanctum semetipsum obtulit deo immaculatum·singuli tñ dederunt·obtulerunt et acceperunt·Sed ad distinctionem dr̃ pater dedisse ꝓpter autoritatem filius obtulisse ꝓpter humilitatem·spũſanct9 accepisse ꝓpter benignitatem·¶ Eadem eñ sacrificia dona sunt simul et munera·¶ Dona sunt nob ad sustentacionem a deo collata·Munera sunt a nobis deovt laudetur oblata·nam et que sacris offeruntur altaribus et munera nuncupantur·a dona·Vnde et dominus inquit in euangelio Si offers munus tuum ante altare·vade prius reconciliari fratri tuo·Et daniel dixit ad balthasar Munera tua tibi sunt·et dona tua alteri da·Et alibi respexit de9 ad abel et ad muña eo9·¶ Sacrificia dicuntur quia sacrificantur et offeruntur·pro peccatis nostris et nos sacros efficiunt·Vñ apostolus inquit de pontifice·vt offerat dona et sacrificia pro peccatis·¶ Sermonum igitur inuocacio pie deuotionis est excitacio et meffabilis emendatio sacramenti quod sacramentũ dicitur eucaristia appellatur·prout dicetur in sexta parte super verbo·Qui pridie·ꝓprie aũt munus hoi·donum deo datur·¶ Dona munera dicuntur q̃ manibus dantur vel accipiuntur·¶ Item dicuntur dona quo ad panem·in quo est farina et aq̃ Munera quo ad vinum·in quo est vinum q̃ aqua hec sãcta sunt sacrificia quo ad vtrũqz·ſm aug·Dona referimus cum nosipos deo offerimus·et donamus Munera cum eius beneficiorum memores sumus·¶ Sacrificia illibata·cum ei humilitatem et laudes inpendimus·Et nota q̃ ideo dicitur pluraliter dona·munera·sacrificia·q̃ panis et vinum priusq̃ consecrantur·et diuerse sunt speties substancia ꝝ et diuerse substancie sp̃ez ſz vbi consecratio celestis accesserit·species quidem remanent ſz substancie conuertũt·Itaq̃ diuersa sunt contmencia·ſz vnicum est contentum ¶ Nam idem sub vtraq̃ specie continetur·ſz non ĩ idem vtraq̃ substancia conuertatur·sicut·j·plamius et plenius ostendetur·¶ Dicunt etiam et illibata·quia panis et vinum sanctificãtur in sacrosãctum corpus et immaculatum sanguinem ihu xp̃i Non eñ dicuntur illibata quasi nondũ gustata·ſz potius dicuntur illibata·i·immaculata·q̃ sine macula cordis et corporis oportet offerri·quatenus et cor ab iniquitate·et corpus ab immunditia purgetur anteq̃ offerantur·Quoniam vt ait apostolus·Quicunq̃ manducauerit panem et biberit calicem dñi indigne·reus erit corporis et sanguinis dñi·Probet autem seipm homo et sic de pane illo edat et de calice bibat·qui enim manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit·¶ Dicuntur q̃ illibata·i·sine labe·sic agnus paschalis immaculatus qui significat xp̃m qui est sine macula·i·ruga·vel illibata·i·incorrupta·non quia substancia panis et vini corrumpi non possit·ſz quia corpus et sanguis filij dei in que virtute verborum·species iam transsubstanciate sunt·corrumpi non possunt·Vnde ps Non dabis sanctum tuum videre corruptionem Tercio dicit illibata ad notandum q̃ nullus exẽneus ad fidem debet approximare illis·vt diceẽ in tercia particula super verbo Communicãtes Tria autem sunt ecclesie sacrificia·per tria que fiebant in ve·te·figurata·prout dictum est in prohemio huius partis·¶ Sequitur In primis que tibi offerimus·ac̃·¶ Sane legalis pontifex ingrediens ad sancta sanctorum orabat vt dictum ẽ in prohemio huius partis·et xp̃s ante passionẽ

orauit se glorificari·discipulosq; conseruari·Et nunc eciã sedens ad dexteram pris interpellat p nobis·sic et noster minister sequens aaron et xpm p tota supplicat ecclia que consistit in prelatis et subiectis nẽ·Licet aũt vnus tãtum sacrificium offerat·tñ pluraliterdicit·offerimus·q; sacerdos non tantũ in sua·sed in totius ecclie psona sacrificat q̃ppter in sacramẽto corpis xpi mi a bono maius·mi a malo minus pficitur sacerdote prout dictum est in phemio huius partis Verũ nobis hic iuestigandum ocurrit quib9 et pro quibus·et qualiter et quare debeam9 sacrificium altaris offerre·Et quidem hec quatuor ex ipso canone colligere possum9 euidenter quibus soli deo viz indiuidue trinitati p quib9 p ecclesia sancta catholica·viz pro omnibus orthodoxis·q̃ in vnitate fidei viz in oĩone sãctorum·quali p beneficys corp alib9 spiritualib9 et eternis·sed omnibus ppter deũ primũ nõtur ibi·Tibi reddunt vota sua eterno deo viuo et vero·Secundum ibi·pro ecclesia tua sancta catholica·Tercium ibi·communicantes et memoue·Quartum ibi·pro redemptione animarũ suarum pro spe sa·et in col·sue·Sacrifitium ergo laudis offerẽ·a generaliter p cunctis·a speciaLiter pro quibusdaz·scz p platis qui sũt iuxta apl'm in sublimitate ostituti·a p subditis p viris a mulieribus·pro sacerdotibus·a astantib9 pro nobis et nãis·De platis a subditis ibi·vna cum famlo tuo papa nro et oĩbus orthodoxis De viris a mulieribus ibi·Memento domine famulorum tuorum famulatum q; tuarum De sacẽdotibus et astantibus ibi·oĩm circumstancium et qui tibi offert hoc sacrificium·De nobis et nostris ibi·pro se suisq; oĩbus·sic ergo exponẽda est ira·Que tibi offerimus in pmis·idẽ principaliter p ecclesia tua sãcta catholica·i·vniuersali·toto terrarum orbe diffusa in fidei sacramentis vnita quam·i·vt eã pacificare digneris vt habeat pacem ab hereticis et scismaticis·et adunare que dispersa est inter pfidos et paganos·Vel hic dicitur·q; orandum est pro discordantibus abinuicem· quam et custodire digneris·a vicijs et demonibus·et regere in prospis et aduersis·Idipm tamen videtur esse pacificare quod adunare custodire q8 regere·Tunc eñ pacificat cum fidelium mentes adunat·vt per spm̃sanctum caritate diffusa multitudinis credentium sit cor vnum et anima vna·Tunc custodit cum inter mundi pericula regit·vt de sãcto mittens auxilium eam de sion tueatur·Iz enim in apoc·septem scribatur ecclijs·vna tñ in canticis est columna·Nam sapientia edificauit sibi domũ et exci·co·sep Vna igitur est ecclesia septem ordinibus distributa·vl' septem crismatibus insigmita·quam ipe pacificat et adunat·Ille custodit et regit qui ppter ipius regimen a mumimẽ vnum posuit vniuersis vt omnes ab vno· ficut corpus a capite gubernentur· pro quo statim oratur·cum dicit̃ vna cum famulo tuo papa nõ

que verba addidit clemens papa·Nam vt inqt pelagius papa·constat ab vniuerso orbe sepatos esse·qui qualibet dissensione inter sacra misteria apostolici pontificis memoriam sm̃ osuetudinem non frequentant·qui vero non sunt de romana dioc̃·pro suo q;·dñt orare pontifice q̃ tenus vnitatem spũs in vinculo pacis obseruet Vnde dñt dicere verba sequentia·scz et antistite nostro·Antistes tñ ipe celebrans non dz ea dicere·Hñ vero addunt quidam de antistite et rege noua traditio est·vbi orandum esse pro platis oñditur·orandum etiam esse pro principe apostolus docet ad thimo·ij·c·Obsecro inquit primo omni fieri obsecratiões·orationes· postulationes et gratiarum actiones·pro omnib9 hominibus·pro regibus·et omnibus qui in sublimitate sunt constituti·vt quietam et tranq̃llam vitam agamus in omni pietate et castitate·Sicut eñ due sunt vite·celestis videlz et terrena·vna qua spũs viuit ex deo·et altera qua caro viuit ex spũ·ita due sunt pates ecclesiastica videlicet et mundana·vna que moderat̃ spũalia·et altera que moderatur carnalia·Ista p clericos et illa per laycos·postutramq; potestatẽ orandum est pro ommbus orthodoxis· qui vtramq; fidem catholicam viz et apostolicam venerant̃ et colunt·et sic hereci et cismatici excludunt̃· Orthodoxi eñ quasi gloriantes dicuntur·qui videlz deum recte fidei confessione glorificant

Memento domine famulorũ famularũq; tuarum et omnium circumstantium·a;̃ Secunda pars·in qua etiam ostendit̃ orandum esse pro subditis·Et ex hac iunctura verborum euidenter conuincitur q̃ in hoc loco debeat sacerdos spetialiter viuos quos voluerit memorare quoniam sub sequenti·Memento defunctorum poterit agere memoriam specialẽ Unde etiam euidenter apparet·q̃ sanctum sit et salubre missarum interesse misterijs·cum sacrifitium eucaristie pro circumstantibus spetialiter offeratur·Verum cum deus nihil ignoret·nec alicuius valeat obliuisci·quid est quod petimus vt deus memmerit nostri Dicit deus dicit̃ scire quos approbat·Unde nouit dominus qui sũt eo Et dicitur nescire quos reprobat·Unde non noui vos· Rursus dicitur obliuisci malorum·cum malus ad bonum reuertitur·Unde si impius egerit penitentiam omnium iniquitatum eius nõ recordabor·et dicitur obliuisci bonorum cum bonus ad malum peruertitur·Unde si iustus a iusticia sua se auerterit omnes iusticias eius non recordabor·Deus etiam q̃nq; recordatur ad miserendum·unde memento mei deus meus·q; ventus est vita mea Quandoq; ad puniendum·unde Memento domine filiarum edom in die hierusalem·Petimus ergo non vt nostri memmerit·sz vt nostri misereatur·Scdm illud·Reminiscere miserationum tuarum dom me·et m·t·q·a s·fiit· Sequit̃·Quorum tibi fides cognita est·et nota

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

deuotio· aĉ·q̄p qui ꝑpitiaris fidelibꝫ a deuotis qui solus vides m conscienciꝫ quia recte credāt et deuote te diligant·vtpute rerum scrutator· et cordium deus scientiarum dominus occultorum ommium perscrutator·m cui aspectu nulla creatura est inuisibilis· Pro quibus tibi offerimus vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis ·aĉ·quasi diceret· Memento domine non solum eorum pro quibus offerimus·ſꝫ etiam sacerdotū qui offerunt hoc sacrificium laudis·aĉ· Cum eñ sacerdos offert pro populo· nihilominus et ꝓ se·vel ideo dicit· Pro quibus tibi offerimus·vl̄ qui tibi offerunt·quia non solum offerunt sacerdotes ſꝫ et vniuersi fideles· Nam quod spetialiꝫ adimpletur mministerio sacerdotum·hic vniuersaliter agitur voto fidelium·vel pro quibus offerimus scz actu·vel qui tibi offerunt scz deuotione· Dicitur autem sacrificium laudis·ſm illud apostoli ·Quicquid facere debetis omnia in laude dei facite·vt deus laudetur m vobis· Sedo sacrificium laudis dicitur · quia xp̄s gr̄as agēs illud mistituit·prout dicetur in sexta particula super verbo Gratias agens· Tercio ideo quia cum deo quicq̄ offerimus sua sibi reddimus·nō nostra largimur· Vnde si esuriero·non dicā tibi meus est eñ orbis terre et plenitudo eius· Ergo ymola deo sacrificium laudis·et redde altissimo vota tua· Quarto quia deum laudare debemus non solum·quia passus est pro nobis·etiam nobiscum est quotidie vsqꝫ ad consumationeꝫ vite vel quia non solum se dedit pro nobis in pretiū ſꝫ etiam·quia dedit se nobis in cibum·vt ꝑ p̄ciū redimeret nos a morte·per cibum aleret nos ad vitam· Vnde·qui manducat me viuit ꝓpter me pro se effegefis est·id est expositio eius quodsequitur·scz pro redemptione animarum nr̄arꝫ· Pro spe sa·et inco·sue· Sequitur·suisq̄ oībus· aĉ·videlz consanguineis vel affimbus familiaribus vel amicis·ꝫ eñ diligere teneamur etiaz inimicos·ſm illud· Diligite inimicos vestros· Seruare tamen debemus ordinem caritatis· q̄ incipit a seipō·ſm illud· Introduxit me rex in cellam vinariam·et ordinauit in me caritatem· Nam et apostolus ait· Dum tempus habemus· operemur bonum ad omnes· Maxime autem ad domesticos fidei pro redemptione animarꝫ suarum·aĉ·quasi non pro temporali lucro vel appetitu terrenorum·ſꝫ pro spe salutis et incolumitatis sue·id est ꝑ salute vel incolumitate speranda·spe eñ salui facti sumus pro salute q̄dez mentis et incolumitate corporis· Nam vtraq̄ saitas est ab illo q̄ dic· Saluspp̄i ego sum· Vñ vtraq̄ sanitas· prouenit ex redemprione anie· id est de remissione peccati·sic econtra de reatu peccati procedit infirmitas vtriusq̄ ·Juxta sententiam veritatis· Ecce sanus in quit factus es· iam noli peccare ne deterius aliquid tibi otīgat Porro tria sunt hominis bona·corporalia spiritualia et eterna videlz·infima media et supma· pro quibus sacerdos dicit se offerre pro corpo ralibus·id est pro incolumitate·pro spūalibus id est pro redemptione·pro eternis·id est pro salute· Nam et dominus docet nos pro his tribus orare·videlz pro eternis· Vnde· aduemat regnum tuum·pro spūalibus Vnde·fiat voluntas tua sicut m celo et m terra·pro corporalibus Vnde panem nostrum cottidianum da nob·ho· Offerimus ergo sacrificium pro eternis·vt dentur nobis in premium· Pro spūalibus vt denē nobis in meritum· Pro corporalibus vt dentur nobis ad minicul̄·vt per hꝫ et illa peruemamꝰ ad illa· Verum cum dicat apostolus· q̄ virtus m infirmitate perficitur· Et iterum· cum infirmor tunc fortior sum·quid est q̄ pro corporali incolumitate sacrificium laudis offerimus? nisi vt nobis conseruata vel reddita sanitate· gratiarum actiones in ecclesia referamus Sequitur Tibiq̄ reddunt vota sua· aĉ· Vota sua dicuntur que voluntarie promittuntur·quia volenter et libēter deo vouere et votum reddere debemus Vñ cum nostra donemus a aliena reddamus·quomō vota si sua sunt reddunt et non potius donant· vel si reddunt quomodo sua sunt et non potius aliena· Bene votum bonum et hominis et dei ē ſꝫ dei ꝓpter autoritatem gratie·hominis ꝓpter libertatem arbitrij ꝓpter quod dicit apostolus Non autem ego ſꝫ gr̄a dei mecum

Communicantes tercia pars Siricij papa addidit hec verba· Communicantes·et me·ve· Bene pontifex vt lex iubeat thuribulum viuis carbonibus plenum·intra sancta sanctorum secum portabat sicut in prohemio hꝰ partis dictum est· Et xp̄s carnis sue thuribulum omni virtute plenum tulit ad astra·sic et sacerdos noster xp̄i vicem tenens·vacuus a peccatis et plenus virtutum odoribus ad sacrificium altaris accedere debet Communicantes et memoriam venerantes· Communicare·i·quod participare quia sanctorum et angelorum pascuis communicare debemus· Quatuor autem modis m ecclesia communicatur·prout dicetur i sexta particula super verbo· Qui pridie· Memoriam venerari·id est q̄ memoriam honorabiliter colere q̄ beata maria virgo per aduentum·s·s·genitrix facta est filij dei hiesu xp̄i domini nostri· q̄ deꝰ et homo est· Illud autem notandum est q̄ secreta non tota simul ab vno ſꝫ particulatim a plibꝰ ex eo perpenditur fuisse composita quia ter i ea sanctorum commemoratio repetitur·ꝫ hoc ꝑm prouenerit ad laudem et gloriam trinitatis ·In secunda quippe commemoratione supplentur·q̄ de primitiuis sanctis desse videbantur in prima· verum in ea commemoratione que fit ante ꝺsecrationem corporis xp̄i postulatur· sanctorum suffragium·In ea vero que fit post ꝺsecrationeꝫ corporis xp̄i sanctorum consortium implorat̄ quia nimirum·anteq̄ corpus xp̄i quod est vniuersalis ecclesia consecretur·i·anteq̄ regnum aduemat necessarium est nobis in via sanctorum

ſuffragiumvt meritis eorum et precibus diuine protectionis muniamur auxilio·ſ̄ vbi corp9 x̄pi fuerit ſecratum·i·vbi regnum aduenerit·aſſequemur in patria ſanctorum ſortium·vt ſocietatem et partem cum ſanctis et apoſtolis a martiribus habeamus·¶In via quippe ⁊municamus cum ſanctis per fidem quam ip̄i hic habuerunt·et nos habemus¶In patria vero participabim9 cum ſanctis per ſpem quaz ip̄i habent et nos habebimus·¶Nos em̄ fidem habemus a ſpem·et illi ſpem habent et rem·nos percurrimus ſtadium·iſti poſſident brauium·nos pugnamus in via·illi triumphant in patria¶Communicamus igitur et memoriam veneramur apoſtolorum ac martirum et precipue glorioſe virginis dei genitricis marie vt eorum ſuffragio de fide perducamur ad ſpē de ſtadio peruenia9 ad brauium·de via ad patriam tranſeamus·In primis autez noīatur nom̄ beate marie·quia ip̄a eum qui oblaturus eſt·et qui vera hoſtia eſt·genuit et in celis obtīet principatum·¶Nominantur et duodecim apli et·xij·martires·qui omnes h9 ſacrificij teſtes fuerunt et paſſionem x̄pi verbis et effuſionis ſanguinis teſtimonio probauerunt·¶In hac autem ⁊memoratione ſanctorum illud obſeruat eccleſia·q8 antiquitas agere conſueuit·vt in orationibus ſuis recolat patrum memoriam quatenus eorum meritis ſuffragantibus facilius obtineat quod implorat·ſic et moyſes pro peccante populo interc=dens patrum memoriā interpoſuit dicens·Recordare abraham yſaac et iacob ſeruorum·q̄·exod·xxxij·ſic et azarias oraſſe legitur in fornace·ne q̄ſ̄ auferas mīaz tuam a nobis dīne deus noſter ꝓpter abraham dilectum tuum·et yſaac ſeruum tuum·et iſrahel ſanctum tuum·¶Et q̄ſ̄ extra vnitatem eccleſie non eſt locus offerendi ſacrificiū vnitatis·ideo ſanctorum memorie communicam9 in ſacrificio·quatenus in ⁊munione ſanctorum ſacrificium offeramus·¶Nam ſicut vnus panis ex multis granis·et vnum corp9 ex multis m̄bris ſic ex multis fidelibus vna ſtat eccleſia·¶Scriptum eſt em̄·alienigena non veſcetur ex eis·q̄ſ̄ ſancta ſunt·et ideo ſolum illum ad eſum ei9 h9 agni recipimus qui noſtre ⁊iunctus eſt domui·videlz omnem domeſticum fidei a principe vſq; ad plebeum·a populo vſq; ad publicanū¶Scripſerunt autem quidam·q; quia ſacerdos legalis ſcripta habebat in longion·nomina·xij·tribuū ſeu patrum·ex·xxx·¶Ideo in h9 rei memoriam preſpiter nominat memoriam beate virginis a apoſtolorum et quorundam martirum¶Sed cū ecclesia inter ſanctos magnifice memoriam confeſſorum veneretur·quare in canone non fit de illis commemoratio·¶Reſponderi poteſt q; canon prius fuit editus q̄; memoriam ſanctorum confeſſorum eccleſia celebraret·¶Nam omnes fere ſancti qui in canone ⁊memorantur preceſſere filueſtrum·preter iohannē et paulum et marcellinū et petrum qui proximo ſucceſſerunt·¶Eccleſia vo poſt tempus beati filueſtri cepit memoriam ſanctorum confeſſorum venerari¶Canon autem ex eo quia citur preceſſiſſe q; aplōrum cathologus non ita reperitur in illo diſpoſitus·ſicut in emendationibus codicibus ſiue in euangeliis·¶Inuenīt em̄ in prioribus editionibus vt dicit hieronim9·nō ſolum euangeliſtarum mutatus eſt ordo·ſ̄ etiaz verborum et ſīarum erat ofuſa ⁊mixtio·¶Pōt etiam dici q; ideo in canone ſolum fit mentio de martiribus quia cum hoc ſacramentum ſit ſacramentū amoris·in ip̄ius ſacramenti miſterio dz ſolum fieri memoria de illis in q̄bus ſpecialius apparuit ſignum veri amoris·In apoſtolis apparuit p tpalium abiectionem·In martiribus per corporum tormentis expoſitionem·¶De primo matthei·xix·Ecce nos reliquimus oīa·a;·¶De ſecundo ſap̄·iij Et ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt Rurſus ideo nō fit mentio de confeſſoribus q; illi non ſunt paſſi ſicut x̄ps·cui paſſionis eſt memoriale hoc ſacramentum·¶Greg·iij·addidit hec verba·ſcz illa que in quibuſdam eccīis dicuntur·ſcz q;m ſolemnitas hodie in ſpectu tue maieſtatis celebratur·¶Domine deus noſter in toto orbe terrarum·¶Terminatur autem hec particula·p eūdē dōm noſtrum·ſicut em̄ per filiū omnia facta ſūt ita a peripm habēt omia eſſe repata et terminata¶Et vm quoſdam non dz hic rīderi amen·neq; vſq; ad fractionem hoſtie·quia angelorum chori ſancto miniſterio aſſiſtens rīdet amē·hoc tū nō vbiq; ſeruatur·de hoc dicetur in·xi·particula·

¶Hanc igitur oblationem·¶Quarta pars·Et hoc dicendo ſacerdos in quibuſdaz eccīis profunde ſe inclinat·¶Pane legalis pontifex orans fumo thimiamatis obumbrat̄ et tegebatur·ne pateret alicui dum cremaret incenſum·ſicut in prohemio huius partis dictū eſt Et x̄ps dum patrem interpellat pro nobis angelorum pertranſit intuitum·quia intelligi nō pōt q̄tum penitencia ſumpte carnis impetret apud patrem pro nobis·¶Sacerdos q; dū vicem x̄pi gerit·quodammodo tegitur et latet·q; nec cogitari nec narrari p̄ q̄ta virtus et potencia ſit in verbis eius in hoc miſterio·q; latet hoīes et angelos·¶Ad quod rīndendum in quibuſdam eccīis ſacerdos ſecretam intrans quibuſdaz cortinis que tunc extenduntur quaſi tegitur et velatur ſeruitutis noſtre·i·mee et cunctorum q; tibi ſeruiunt et famulantur·¶Et nota q; due ſunt ſuitutis ſpecies·vna que ſoli creatori debetur que dī latria·altera que creaturis impenditur·que vocatur dulia·quaſdam em̄ creaturas poſſumus inter omnia venerari·Vtramq; ſpeciem dominus detinet dicens·¶Reddite que ſunt ceſaris ceſari·et que ſunt dei deo¶Vnde verſus·¶Latria ſit dño debetur dulia ſeruo·¶Ad corpus x̄pi fertur per dulia vere·¶Latria g; eſt ſeruitium ſiue cult9 ſoli deo creatori debitus·quem debemus ſuper omnia reuereri·¶Ad eam quidem pertinēt templa et altaria ſacerdotia ſacrificia feſtiuitates·cerimonie et hm̄oi que ſoli deo ſunt exhibenda·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

·Iuxta illud· dñm deum tuum adorabis et illi so
li seruies· i· soli deo seruitutem adorationis im/
pendes· ¶Non em̄ sanctis et angelis ad honorem
dei· ꝫ pocius deo ad honorem sanctorꝫ et ange
lorꝫ dedicantur templa et altaria ꝺsecrantur·
et sacrificia offeruntur· nec ipis adorationis ser
uitus ꝫ soli deo impenditur· vt dicetur in ꝓhe
mio· vij· partis · ne si secus fiat non theosobie
cultus exhibeatur· ꝫ ydolatrie crimen incurrat̄
seruiendo creature tanq̄ creatori · et mutando
gloriam incorruptibilis dei· in similitudinē cor
ruptibilis hominis· ¶Si igitur nec homines nec
angeli adorandi sunt· attendant quid agant· q̄
sub pretextu cꝰdam religionis seu pietatis di=
uersas adorant ymagines· ¶Non em̄ ꝫ manufactū
aliquid adorare· vt probatum est m pte prima
sub ti· de picturis ¶Una quidem tm̄ est dei patris
ymago quam vna cum patre adoratione vene=
rari debemus· scꝫ vnigenitum dei filium hiesum
xp̄m qui est splendor glorie et figura sub stan=
cie eius · cꝰ non solum deitatem ꝫ etiaꝫ hūamta
tem adorare debemus· iuxta illud· Adorate sca
bellum pedum eius qm̄ sanctum est ¶Et eras ꝺo
ymagines et creaturas sacras et sanctas· i· an=
gelos et hoies et sacramenta non latria ꝫ dulia
possumus venerari· ¶De adoratione angelorum
legitur q̄ abraham oculis eleuatis in conualle
mambre tres vidit et vnum adorauit ex angel'
¶Loth q̄ duobus angelis intrantibus ciuitatem
occurrens adorauit petens vt in domum suam
hospitio declinarent· ¶De adoratione hoīm legi
tur q̄ iacob videns esau venientē p̄cessit vtrāq̄
turmam· et pronus in terram septies adorauit
¶Filij q̄ iacob adorauerunt ioseph in egipto· ¶De
adoratione sacramentorum dicit ecclesia ¶Crucē
tuam adoramus dñe· ¶Et alibi legitur· xp̄iam sa
cras ymagines pie venerantur et adorant̄· ¶Se
quitur dies q̄ nostros· ¶Et nota q̄ leo papa ad=
iunxit infra actionem· ¶Hanc igitur oblationem·
vsqꝫ· ¶Placatus accipias· ¶Peatus aūt greg̃· has
tres petitiones in canone dī addidisse· ¶Prima ē
diesq̄ nostros in tua pace disponas· supple per
eum qui pro nobis est traditus in manus eorum
qui pacem oderunt· ¶Secunda ab eterna damna
tione nos eripi· supple per eum qui pro nob̄ tpa
li morte damnatus est· ¶Tercia et in electorꝫ iu
beas grege numerari· su ꝓple per eum qui ꝓ nob̄
damnatus est cum iniquis · ¶In pace tua· nc̄· ¶Et
nota q̄ est pax peccatorꝫ· pax iustorꝫ que dicit̄
pax peccatorꝫ siue spūalis· pax tpis et pax eter
nitatis ¶De pace peccatorum dicit ps̄· zelaui sup
iniquos pacem peccatorum videns· ¶Et de pace
iustorꝫ dicit apostolus · ¶Fructus spūs est· cari'
tas gaudium· pax patientia· ¶Hanc reliquit dñs
apostolis dicens· ¶Pacem relinquo vobis· ¶De pa
ce temporis inquit ꝓpheta· Orietur in dieb9 eꝰ
iusticia et habundantia pacis· ¶De pace eternita
tis dñs dixit apostolis· ¶Pacem meam do vobis·
non quomodo hoc mundus dat ego do vob̄ ¶Pro
hac triplici pace ter oramus in missa· ¶Primo in
hac oratione· ¶Hanc igitur ibi· diesq̄ nostros in
tua pace dispone ¶Secundo in oratione· liba nos
ibi Da ꝓpicius pacem in diebus nostris· ¶Tercio
ibi· pax dñi· da nobis pacem vt de pace tempo=
ris per pacem peccatoris transeamus ad pacem
eternitatis· ¶Ob hoc etiam sacerdos ter in missa
osculatur altare· videlꝫ in principio canonis· d·
vti accepta· nc̄· et in oratione ¶Supplices· et p9
orationem· Domine hiesu xp̄e qui dixisti aplis·
licet quidam nonnes osculentur· vt in sui adiuto
rium ad hoc impetrandum· ix· chorus vel ordi/
nes angelorum· in quibus omnes sancti locati·
vel locandi sunt inuocent et inducant · vel hoc
faciunt quasi gr̄as agentes· de· ix· ordinibus q̄s q̄
libet sacerdos gradatim suscepit ¶Circa hmōi al
taris oscula notandum ē q̄ sacerdos ea facit tri
bus tpibus in missa· iuxt̄ tria q̄bus indiget· alia
tria ab eo in altari agenda ¶Primo em̄ facit q̄dā
oscl'a añ collocacōz hostie et calicis· scꝫ qñ ꝑmo
ad altare accedit· et qñ ad ꝑmā collectā dicturꝰ
est· dñs vobiscū· et itez ꝓ euangeliū dicturus
est· dñs vobiscum· q̄ oscula facit vt fiat dignus
minister in sacrificādo ¶Secdo fac̄ alia p9 collocacōz
calicis et hostie priusq̄ dicet scꝫ dicturus· orate
fratres· nc̄· et qñ in canone dicit· Vti accepta·
et qñ dicit· ¶Ex hac altaris participatione ¶Et fi
nita oratione illa· Domine hiesu xp̄e qui dixisti
apostolis que facit vt fit iustus in xp̄i corpore
recipiendo· ¶Tercio vero facit alia postq̄ dica=
uit scꝫ dicturus dñs vobiscum ante postcionem
et cpleta oratione· ¶Placeat tibi sancta· nc̄· que
facit vt sufficiens inueniatur· et gratias deo ꝓ
receptis referendo Vm̄ oscula que fiunt ante col
locatiōez hostie et calicis · et ea que fiunt post
cōicationem fiunt supra altare viz in medio eius
Cum em̄ sacerdotis dignitas et autoritas in sa/
crificando necnon et sufficientia ad referendum
gr̄as de acceptis sit solum a deo a quo nr̄a suffi=
cientia est ¶Idcirco ante calicis et hostie locacōz
et postq̄ cicauit osculatur medium altaris· per
quod ꝓter virtutem ꝺsecrationis et vnctionis
ibi in mensa altaris facte maxime repūtatur dꝰ
in quo vnuntur extrema· Oscula vero q̄ fiunt
post calicis et hostie collocatōem anteq̄ dicet
fiunt a sinistris calicis ꝓpe hostiam· Ad hoc em̄
q̄ sacerdos sit iustus in sacrificando requiritur
nō solū actio diuīa· vm̄ etiaꝫ sua Vñ aug· q̄ fecit
te sine te non iustificabit te sine te· Neq̄ē g̃ di/
spositio ex pte sui· qꝫ fit si non resistit diuīs mo
tibus· ꝫ infusio gr̄e fit ex pte dei · iōq̄ oscula q̄
fiunt añ cionem non directe fiunt in medio alta
ris· Rursus illud qꝫ est ex nobis in iustificacōne
nr̄a est quid diminutiū· et modicū respectu eꝰ q̄
ex deo est, Merito g̃ fiunt a sinistra pte calicis q̄
est ps diminuta et obliq̄ respectu dextre· ¶Sunt
tm̄ iuxta hostiam· tum qz in iustificacōe plura a
nobilioribus sunt a deo seu a xp̄o· tum qz etiaꝫ illꝫ
quod a nobis est pocius hz̄ et rationem mali q̄m
boni· nisi quodammodo esset a deo per gratiam
preuenientem· elicitum· regulatum et acceptū

Potest etiam secundo dici·q; ideo qñ calix ⁊ hō
stia non sunt super altare·oscula fiunt in medio
altaris videlz directe super locum crucis ex cri=
smate in ipsius consecratione facti q; xp̄s stans
in medio discipulorum suorum dixit eis· Pax vo
bis·que pax per ipa oscula designatur·Tercio
ad designandum q; sicut habetur in canticis xp̄s
ascensum in cruce purpureum·id est sanguinem
rubricatum media caritate constrauit·que cari=
tas p osculum designatur que eciaz media dicit̄
quia communis omnibus·pro omnibus em̄ veīt
pati ex caritate·Porro fiunt oscula ipa manib9
super altare depositis·Primo ad notandum·q;
caritas p osculum designata operibus dz miti·
Nam sm greg̃·operatur magna si est·si autem
tenuit operari amor non est·Secundo notan=
dum q; in altaris sacrificio sacerdos omnium tpa
lium curam deponere·et solum ipi sacrificio af=
fixam mentem debet habere·Tercio ad designā
dum q; ad hec opera eius non sufficit q; solū dei
misericordia obtinetur·Ad hoc nonnulli i locis
ipis osculandis·signum crucis cum tribus exten
sis digitis prius inprimunt·tum quia omnia in
fide trinitatis agenda sunt·tum quia regulariť
quicquid ori applicandum est·debet prius crucis
signaculo insigniri·Et quam q; altaris mensa cō
secrata fuerit et alia multa crucis signa in ipso
misse officio precesserint·non tamen hec super=
fluunt·tum quia non ratione ipsius loci·sz racōe
operis in loco ipo fiendi fiunt·tum quia q;tum=
cumq; altaris mensa fuerit consecrata· nescitur
tamen quid in ipo loco maligno spūi permitta
tur a deo·Alia etiam multa signa prius facta nō
ratione loci sz ratione consecrationis corporis ⁊
sanguinis xp̄i facta fuerunt·Alij tamen in pe=
nultimo et finali dominus vobiscum nec oscular
tur altare nec in illo inprimunt signum crucis sz
se solum ante faciem suam signant et bene·tū qz
per altaris osculum quod in fine misse fit intelli
gitur sacerdos omina precedentia approbare et
eis toto mentis affectu assentire·tum quia p cor
poris dñi presentiam omnis immundus spūs de
loco ipo credendus est aufugisse·De osculo etiā
altaris et libro·sub ti·de altaris osculo dictum ē

Quam oblationem·nō·Quinta pars in
qua sacerdos accedit ad dñici corpis
consecrationez·d·Quam oblationez·i·
terrenam materiaz ad corpus tui filij destinatā
tu deus quesumus in omnibus tota cognitione
tota mente et toto intellectu digneris facē bñ=
dictam··nō·Pane quarta feria Judas vn9 ex·xij
a dyabolo supplantatus in mane sacrilegium pe
trauit·dum filium dei·xxx·argenteis vendidit
phariseis in racompensationem damni·quod in=
curterat ꝓpter effusionem vnguenti·quare inḋt
hoc vnguentum non venit tricentis denarijs et
datum est egenis·Dixit autem hoc non quia de
egenis pertinebat ad deū·sz quia fur erat et lo
culos hns ea que mittebantur asportabat·Qui
libet autem argenteus valebat·x·denarios vsu
ales·et ita damnum vnguenti quod valuerat tri
centos denarios·xxx·recompensauit argent eis
Si vero dicamus argenteos fuisse denarios vsu
ales·dicemus q; iudas vendidit xp̄m quasi vile
mancipium·xxx·denarijs·qui sunt·x·tricento=
denariorū quos valuerat vnguentum ꝓpter qđ
dñs despective loquitur per ꝓphaz Apprehen=
derunt inquit mercedem meam·xxx·argenteos
pretium appreciati quo appreciatus sum ab eis·
Ad designandum ergo precij quantitatem quo
xp̄s venditus est sacerdos hoc facit tres cruces
oīter super oblatam et calicem cum dicit·Bene
dictam ascriptam et ratam·Nam et tricenta pa
riter et xxx·multiplicationem suscipiunt a trina
rio·postmodum autem ad designandum vendi
tionem et emptionem duas cruces imprimit si=
gillatim·vnam super oblatam et alteram sup ca
licem cum dicit vt nobis corpus et sanguis fiat
·q·d·Illa venditio fuit maledicta· proscripta·
irrita·iniqua et detestabilis·sz tu deus hanc ob
lationem digneris facere benedictam ascriptaz
ratam rationalem et acceptabilem Judas enim
dilexit maledictionem et venit ei·et noluit bene
dictionem et elongabitur ab eo·sz tu deus hanc
oblationem digneris facere benedictam p quaz
nos in celestibus benedicas·Judas delet⁹ ē de
libro viuentium et cum iustis non scribetur·sz tu
deus hanc oblationez digneris facere ascriptā
per quam nos inter electos ascribas·Judas la=
queo se suspendit et epatum eius accepit alter
Sed tu deus digneris hanc oblationem facē ra
tam·per quaz ratum fit nostre salutis ꝓmissum
vel ratam quo ad confirmationem in omnibus
bonis ne sicut cayn offeramus·qui se non deo sz
dyabolo obtulit sacrificium·Item iudas exiuit
condemnatus et oratio eius facta est in peccatū
Sed tu deus hanc oblationem facere digneris·
rationabilem·i·ratione plenam·per quam rati
onale fiat nostre seruitutis obsequium Judas q;
reddidit malum pro bonis·et odium pro dilecti
one retribuit·Sed tu deus hanc oblationem fa
cere digneris acceptabilem·per quam nos tibi
tradas acceptos·Secundo fiunt tres cruces oīter
super oblatam ⁊ calicem·qz xp̄s tria oīter
egit circa panem et vinum·videlz accepit bene
dixit et dedit·Postmodum spetialiter facit vnā
crucem super oblatam·quia dixit·Comedite hoc
est corpus meum·et alteram super calicem·quia
dixit·bibite·hic est sanguis meus·Et sm hunc
sensum recte subiungitur Qui pridie q; pateret̄
·nō·Tercio fiunt tres cruces·quia iudas vendi=
dit xp̄m ad crucifigendum tribus·scz sacerdoti
b9·scrib et phariseis Ad notandū q; oīter
tres emptores·facit sacerdos tres cruces oīter
super oblatam et calicem dum dicit·benedictaz
ascriptam et ratam Ad notandum vero discrete
venditorem et venditum·vel tradentem et tra
ditum·facit duas cruces discrete super oblataz
et calicem cum dicit·vt fiat corpus et sanguis·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quarto tres prime cruces notant quod factum est esse ex virtute crucifixi · vel significant tres dies quibus xps predicauit post dñicam in ramis palmarum vel triduum quo in sepulcro quieuit · vel tria loca corporis in quibus passus est · i · manus pedes · et latus · Due vero sequentes significant diuinam et humanam naturam · Vel q xps in anima et corpore passus est · Et fiunt quinq in figurā q xps quinq vulnera habuit vel in quinq crucibus tps legis exprimimus qđ quinq libris distinguitur · et in quolibet xpi passio denotatur · que lex quinq personis regebatur · scz iudice · rege · principe · pheta · et sacerdote · quibus xps assimilatur · Possunt q̄z verba premissa secundomodo sic exponi · petimus vt deus hanc oblationez faciat benedictaz ascriptam et ratam · id est vt eam consecret · a pbet et confirmet in rationabilem hostiam et acceptabile sacrificium · vt ita nobis · i · ad nr̄az salutē panis fiat corpus et vinum sanguis · dilectissimi filij tui domini nostri ihesu xpi · Patri quidem · dilectus est filius · sicut ipe pater de celo testatus est · d · Hic est filius meus dilectus · ac̄ · a nos eum diligē debemus · quia ipe prior dilexit nos · et pro nobis est passus · Tercio modo sic · Quesiumus vt tu deus hanc oblatōz facere digneris benedictam · i · vt a te spūaliter benedicatur vnde virtute patris nostri sit benedictus fructus virginis marie · ascriptaz · i · talem que de memoria tua nulla possit obliuione deleri · ratam · i · talez que de bñplacito tuo nulla possit obliuione conuelli · rationabilez · i · talem que tue diuine ratio/ni conueniat · Refert em̄ inter rationabile a rationale · Rationabile dicit̄ quod de ratione procedit · rationale vero quod vtitur ratione Vnde et liber iste rationale vocatur · quia eorum que in ecclesiasticis officijs aguntur omnet rationes Acceptabilē · i · vt per eaz tibi deo acceptemur Quarto modo sic · digneris facere benedictaz · i · spūsancto replere · ascriptam · i · diuinitati ascribere · ratam · i · in veritate vt ad salutem sufficiat solidare · rationabilez · i · in nostra fide acceptabilem nostra deuotione · Quinto modo sic · quā oblationem tu deus omnipotens digneris facē in omnibus benedictam · hoc est transferre in eam hostiam · que est omnimode benedicta · ascripta rata · rationabilis et acceptabilis Benedicta dī hostia salutaris · i · ab omni causa maledictionis immunis tam originali q̄ actuali · tam crimmali q̄ veniali · sicut elizabeth inquit ad virginez Benedictus fructus ventris tui · ascripta dicitur · i · scripturis et figuris veteribus assignata · tam in agno paschali · q̄ in manna celesti · tam in ysaac ymolando q̄ in abel ymolato · quoniam vt inq̄t io · Hic est agnus qui occisus est ab origine mūdi Rata dicitur quasi non transitoria · sicut vetus lex que cessit vbi noua successit · sz que pmanet in eternū · sm ordinem melchisedech · rōnabilis dicitur quasi non pecualis · sicut erat legalis · q̄ sanguine thaurorū et hircorum non poterat a peccato mundare · sz que sanguine ppio conscientias emundat ab operibus mortuis · Accepta bilis dicitur quasi non illa · de qua dicit ppheta · Sacrificium et oblationem noluisti · sicut ait dominus · Non accipiam de domo tua vitulos · neq̄z de gregibus tuis hircos · sz illa de qua dicit ps̄ Tibi sacrificabo hostiam laudis · Vnde dñs ait · Sacrificiū laudis honorificabit me · Et sm hāc expositionem recte subiungitur · vt fiat corpus et sanguis dilectissimi filij tui · ac̄ · Patri em̄ dilectus est filius · Juxta illud hic est filius meus dilectus · ac̄ · et nos eum diligere debemus · q̄ ipe prior dilexit nos et passus est pro nobis Augustinus vero sic exponit · Benedictam per quam benedicimur · ascriptam · per quaz in celo hoīes ascribimur · ratam per quaz in visceribus xpi · i · de corpore xpi quod est ecclesia censemur · rationabile per quam a bestiali sensu eximur · acceptabilem vt qui nobisipsis displicemus p hanc acceptabiles eius vnico filio simus · Subiungens q̄ sacerdos euangelistarum verba assumens dic̄ Qui pridie q̄ pateretur · ac̄ · Ambrosius dicit q̄ hec verba · quam oblationem ascriptam rationabilem · ac̄ · sunt verba euangeliste vsq̄z ibi · Accipite et manducate et bibite ex hoc omnes · Alij vero dicunt q̄ alexander papa primus addidit canoni verba illa · q̄ pridie · vsq̄z in̄ corpꝰ meū ·

Qui pridie q̄ pateretur · ac̄ · sexta pars Et hec verba dicitur alexander papa primus addidisse vt premissū est · Hūc autem ab hoc loco agitur repetitet id quod xps in cena fecit · Et est sensus horum verborum · q̄ pridie q̄ pateretur · i · vna die ante q̄ ipe passus est pro nobis voluit tradere discipulis suis corporis et sanguinis sui misterium vt illi traderēt nobis · Decimatadecima namq̄z die primi mensis · q̄ tunc extitit feria sexta passus est xps · et precedente nocte videlz decimaquarta luna pmi mensis ad vesperam · vt legis scripturas impleret post typicum pasca corporis et sanguinis sui sacramentum instituit ecclesie tradidit frequentandum · Hic em̄ fuerat prefiguratum in exod · x · die mensis primi · Tollat vnusquisq̄z agnum per familias et domos suas · et seruabit eū vsq̄z ad quartamdecimam diem mensis huius · Immolabitq̄z eum vniuersa multitudo filiorum israhel ad vesperam · et sument de sanguine agni ac ponent super vtrumq̄z postem · et in superliminaribus domorum · in quibus comedent illum · Et pꝰ pauca · est em̄ phase · i · transitus dñi · Illud autez notandum est q̄ sicut manna datum fuit hebreis post transitum maris rubri · iam submersis egipcijs · sic eucaristia datur xpianis · post ablutionē baptismi iam deletis peccatis vt per baptismū emundemur a malo · per eucaristiā confirmemur in bono · Sicut em̄ manna populum illum p vastitatem in vie solitudinis ad terram promissionis perduxit · sic eucaristia populum istum per incolatum vite pūtis ad pēriam paradisi pducit

sic dicta·quia non aliud inuenitur vocabulum· quo digne tantum sacramentum valeat appella ri·nisi q̄ grece melius dicitur eucaristia · quod latine exponitur ſm ysidorum bona gratia·vel ſm alios dator gratie·viaticum q̄z recte appel latur·quia reficiens in via deducit ad patriam· Sicut eñ filijs israhel a transitu maris rubri manna non deseruit donec venirent ad terram promissionis·ita et fidelibus renatis per bap= tismum rubricatum et sanctificatum·sanguine xp̄i non deficiet eucaristia · donec veniet finis seculi· Sed nec tunc nisi quo ad hec quia vlteri us non sumetur sub specie·ſz videbimus deum fa cie ad faciem· Hostia vero ſm hebreos ·dicitur ab hostio·quoniam ad hostium tabernaculi offe rebatur·ſz ſm gentiles dicitur ab hoste · quia deuictis hostibus fiebat hostia·i·sacrificium·et victima pro vincendis · de quo dictum est sub ti·de oblacione · Dicitur q̄z hostia ymolacio· qz ibi xp̄s sacramentaliter ymolatur· qui semel in veritate pro peccatis ymolatus est in cruce q̄s tractum est a mola·que fieri solebat de quodam genere frumenti·quod far seu ador dicitur · quod ergo in manna precessit in eucaristia ꝺsu= matur·nam quantam ꝯz quisq̄z parte m accipiat totam percipit eucaristiam·sicut eueint de mā na·quia nec qui plus colligerat habuit amplꝰ nec qui minus parauerāt reperit minus· Hanc q̄ prefigurabat panis ille celestis·de q̄ sapiēs protestatur Panem de celo prestitit sine labore omne delectamentum in se habentem·et omnis sapor is suauitatem·quod de se xp̄s exponens· Ego inquit sum panis viuus qui de celo descen di·siquis manducauerit ex hoc pane viuet in eter= num·et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita·Et est notandum q̄ in ecclesia com municatur corpus xp̄i sumendo·pacem dando· panem benedicti et benedictionem suscipiendo vt dicetur sub ti·de pacis osculo· Qui autē vult communicare ꝺz timorem fidem et dilectionem habere· Prequitur accepit panem·qc̄· Hunc sa= crificij ritum melchisedech legitur primus cele brasse·offerens panem et vinum· Erat eñ sacer dos dei altissimi·vnde dauid inquit ad xp̄m· Tu es sacerdos in eternum ſm·o·m·qc̄· Sacrificiū igitur euangelicum precessit legale non solum dignitate ſz etiam tp̄e·sicut apostolus plenus oñdit in epl̄a ad heb· Ideo vero panem et vinum in sacrificium corporis et sanguinis sui xp̄s insti tuit·vt in sumptione corporis et sanguinis xp̄i doceatur esse perfecta refectio·quia sicut pre= ceteris cibis et potibus corporalibus panis cor hominis confirmat et vinum cor hominis letifi= cat·ita corpus et sanguis xp̄i pre ceteris cibis et potibus spūalibus interiorem hominem refi ciunt a sagimant·vnde poculum tuum inebrias q̄ preclarū est· In his eñ duobus plena ꝓsistit et pfecta refectio·sicut ipe testatur· Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus· De hoc etiā dicetur in·vij·particula super ver bo· Hoc est calix· Cetez panis ꝺz esse de frumē to·vinumq̄z de vite·quia xp̄s semetipm opauit frumento·cum ait· Nisi granum frumenti cadēs in terra mortuum fuerit ipm solum manet·a vi/ ti·cum dixit· Ego sum vitis vera·ipe etiam fuit racemus in torculari crucis pressus· Vnde ysꝰ· Vestimenta tua sicut calcantium in torcula ri·porro nec racemus vue·nec granum frumēti ꝺz offerri·nisi vel expressum in vinum vel redac tum in panem·quia xp̄s et panem se dicit·a fru mento se compat· In canone tamen apostolor in burcardo·li·v·c·siquis,ita cantur· Siq̄s eps vel presbiter preter ordinationez dñi·alia que dam in sacrificio offerat super altare et mel aut lac aut pro vino siceram·aut confecta quedam· aut volatilia aut animalia aliqua aut ligumina· constitucionem faciens deponatur· De hꝭ dictum est sub ti·de oblatione sacerdotis· Non ꝺz etiam in pane ipo poni sal · q̄uis quidam heretici oē faciant · Propter illud quod scriptum est· Quicq̄d obtuleris sacrificij sali condies et illud· Non au feres sal federis dñi dei tui de sacrificio tuo · et illud· In omni oblatione tua offeres sal· Et in euangelio· Omnis victima salietur· que de sale discretionis non materiali intelliguntur Panis autem hic formatur in modum denarij·tum qz panis vite pro denarijs traditus est · tum quia idem denarius in vinea laborantibus in premiū dandus est·et in forma rotunda·vt dictum ē sub ti·de oblatione· In hoc etiam pane sepe scribiē nomen et ymago imperatoris nostri · quia per eum in ymaginem dei reformamur et noīa nr̄a i libro vite scribuntur·nonnulli etiam ibi agnum figurant · tum quia is qui ymolatur ·verus est agnus·tum etiam Propter illud quod legitur·exo· xxix· Hec quidem facies in altari offerens agnos iugiter et vnum ad libandum m agno· Panis q̄z non fermentatus ſz azimus in sacrificium debet offerri·tum ratione facti · tum ratione misterij· Scriptum nanq̄z est in exo·primo mense·et·xiiij die primi mensis ad vesperam·comedetis azima· vsq̄z ad diem·xx·primam eiusdem mensis ad ve= spe ram· Item septem diebus fermentatum nō inuenietur in domibus vestris· Item qui come= derit fermentatum · peribit anima eius de cetu israhel ·Item omne fermentatum non comedetis Item in cunctis habitaculis vestris comedetis azima Cum q̄ xp̄s die·xiiij·primi mensis ad ve= speram cenauerit cum discipulis a gnum pasca lem commederit·et vtiq̄z ritu legali cum azimis panibus et lactucis agrestib9· Constat q̄ ea hora fermentatū nō inuenieb̄ in domibus hebreor et ita panem azimum in corpus suum absq̄z dubio consecrauit· Cum eñ fermentum corruptionem sig nificet· Vnde ꝺm apostolum· Modicū fermē ti totam massam corrumpit·vt nihil corruptū· vel corrumpens·ſz totum sincerum vel sincerās in hoc esse sacramento monstretur· Non fermen tatum ſz azimum consecramus· Juxta illud apli· Pasca nostrum ymolatus est xp̄s itaq̄z epulem̄

non in fermento veteri ſ̄ in azimis ſine · ¶ veri · Greci tamen in ſuo perſiſtentes errore · de fermentato oficiunt latinos azimitas vocantes cū ip̄i verius fermētarij valeant nuncupari · ¶ dicūt em̄ in paraſceue lunam · xiiij · extitiſſe · in q̄ verꝰ agnus eſt ymolatus · vt legis impleret̄ figura · que · xiiij · luna primi menſis paſcalem agnum iuſſerat ymolari · ¶ dominus ergo eo die ſe paſſuꝝ eſſe p̄noſcens · in p̄cedenti veſpera nc̄itate ductus · anticipauit commedere paſca · ¶ et quia tunc licite poterat commedē fermentatū · ideo et ipſi corpus domini de fermentato conficiunt ¶ dicunt etiam q̄ cum beata virgo maria pregnans fuerit deſpū̄ſancto recte per fermentatum ſignificatur domini incarnatio · ꝓpter virginei vteri tumorem · ¶ ꝫ reſponderi p̄t q̄ non offerimus in ſacrificium virginis vterum · nec ille eſt ad tranſſubſtanciandum neceſſarius · ſ̄ fides et dei verbum · ¶ ſed nunquid conficit qui fermētatum vel azimum ſimul · ¶ fermentatū hodie apō nos ſacrificat · ¶ et videtur q̄ non · cum x̄ps azimū conſecrauerit q̄n ſacramentum inſtituit · vt dc̄m ē ¶ preterea vt iaꝫ dicetur eccleſia a beatis petro et paulo hunc ſacrificij ritum accepit · ¶ quidam tamen traditicunt p̄ſertim ſi negligentia vel ignorantia hoc facit · ¶ ſam et legitur in leuitico offeretis panes fermentatos cum hoſtia grāꝫ que offeretur p̄ pacificis · ¶ item ī pentateuco legitur · Offeretis panes primitiaꝝ de duabus decimis fermentate ſimile et multis cū fermentato ſacrificantibus eccleſia communicat · ¶ peq̄tur · eleuatis oculis in celum · nc̄ · ¶ per hoc quod x̄ps oculos in celum leuauit · inſinuat nobis ſe habere a patre · quod ꝫ · quodq̄ in principio noſtrorum opeꝝ debemus dirigere mentis oculos ad dominum tanq̄ ad auctorez omnium oꝝ m bonorum · ¶ item per hoc q̄ oculos ad celum leuauit et patri gratias egit · docuit nos q̄ ſp patri ſupplicare debemus vt hoc tanq̄ magnum ſacramentum per manus noſtras perficere dignetur ¶ dic autem tria commemorantur que nullus euāgeliſtarum deſcribit videlz · ¶ eleuatis oculis in celum · nc̄ · vſq̄ diſcipulis ſuis · ¶ item et terti teſt · ¶ iterum · miſterium fidei · ¶ quis ſ̄ tante audacie extitit vt ꝫ nobis de corde ſuo temtauerit interponere · ¶ pane formam iſtam verborum ab ipſo x̄po acceperunt apoſtoli · et ab ipſis eccīa · multa quidem tam de verbis q̄ in factis dominicis ꝓpter breuitatem p̄termiſerunt euangeliſte · que tamen apoſtoli ſupleuerunt vt eſt qđ̄ apoſtolus ait in epiſtola ad chorinth · ¶ Viſus eſt plꝰ q̄ qumgentis fratribus ſimul · deinde viſus eſt iacobo · deinde apoſtolis omnibus · ¶ nouiſſime autem tanq̄ aborciuo viſus eſt et mihi · ¶ ſam a inē ipōs euangeliſtas quedam omittuntur ab vno · que ſupplentur ab alio · ¶ vnde cum tres euangeliſte commemorent hoc eſt corpus meum · ſolꝰ lucas adiecit · quod p̄ vobis tradetur · a cum matheus et marcus dicant p̄ multis · lucas dic̄ p̄ vobis · ſ̄ matheus addidit in remiſſionē pe

catorum · ¶ equitur ¶ gratias agens · nc̄ · ¶ dic cō ligitur vnde ſacrificium laudis dicatur · ¶ dicitur em̄ ſic q̄ x̄ps gratias agens illud inſtituit ¶ gratias autem agebant on p̄ro ſe ſ̄ pro nobis · id ē p̄ro reparatione oīm ſit futura · ¶ de hoc dictum eſt in ſecunda particula ſuper verbo · p̄ro q̄bus benedixiſti · nc̄ · ¶ benedixit em̄ benedictione celeſti et virtute verbi · qua conuertitur panis in ſubſtanciam corporis x̄pi ſcz hoc eſt corpꝰ meū ¶ et in p̄latione hꝰ verbi fit crux ſuper panez que ſignificat q̄ x̄ps paſſus ē etiaꝫ in natura · totus em̄ paſſus eſt · et ꝑm animam et ꝑm corpus vt dicetur in · xi · particula ſuper verbo · et p̄ceſtas vt totum hominem redimeret · ¶ quia enim x̄ps accepit panem et calicem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas vtrumq̄ benedixit · ideo ſacerdos x̄pi exemplo panem et calicem in manꝰ accipiens vtrumq̄ per ſe crucis ſignaculo benedixit · que due cruces innuunt tempus cene · et tempus gratie · in qua duo parietes in angulari lapide coniunguntur · vel q̄ gygas gemme ſubſtancie crucifigitur · ¶ cum autem ad p̄lationez iſtorum verborum hoc eſt corpus meum · hic ē ſanguis meus · ſacerdos conficiat credibile iudicatur · q̄ et x̄ps eadem verba dicendo confecit · Verum cum dominus prius fregerit · q̄ conſecrauerit · videtur q̄ eccleſia · que prius conſecrat q̄ frāgat · aliter agit q̄ x̄ps egerit · et ſic peccat quoniam eius actio noſtra debet eſſe inſtructio Super hoc dixerunt quidam q̄ x̄ps poſt benedictionem et conuerſionem fregit · nam tūc confecit cum benedixit ſ̄am hoc ordine conſtruētes · Accepit panem et benedixit ſubaudiendum eſt dicens · hoc eſt corpus meum · et tunc fregit · et dedit et ait · Accipite et commedite · a iterauit hoc eſt corpus meum · ¶ prius ſ̄ protulit hec verba vt eis vim conficiendi tribueret · deinde p̄tulit eadem · vt apoſtolos formam conficiendi doceret · Alij dixerunt q̄ etiam x̄ps prīꝰ fregit q̄ conſecrauerit · nam prius benedixit et poſtea fregit · demum protulit verba illa · ſ̄ eſt corpꝰ meum · nc̄ · et tunc dedit · et ꝑm hoc et ſacramentum confecit et formam inſtituit poſt benedictionem · cum dixit · hoc eſt corpus meum · intelligentes illam benedictionem fuiſſe · vel aliquod ſignum quod ſuper panem impreſſit · vel aliqđ verbum quod ſuper panem expreſſit · quibus illud videtur obſiſtere · q̄ prius fregit q̄ dixit · ſ̄ eſt corpus meum · nec eſt etiam credibile · q̄ prius dederit q̄ confecerit · ¶ pane dici p̄t q̄ x̄pus virtute diuina nobis occulta primo confecit · et poſtea formam expreſſit · ſub qua poſteri benedicunt · ¶ ipſe namq̄ virtute ꝓpria benedixit · nos vero ex illa virtute quam indidit verbis · ¶ cum ergo ſacerdos illa x̄pi verba pronunciat · hoc ē corpus meum · et hic eſt ſanguis meus · panis et vinum in carnem et ſanguinem conuertunt̄ illa verbi virtute · qua verbum caro factum eſt · et habitabit in nobis · qua dixit et facta ſunt · mandauit et creata ſunt q̄ femina mutauit in ſtatuā

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

a virgam conuertit in colubrem · qua fontes mutauit in sanguinem et aquam conuertit mvinū ¶Iam si verbum h eli e potuit ignem de celo deponere · nonne verbum xp̄i poterit panez in carnem mutare · certe maius est de nihilo creare q̄ non est · q̄ quod est in aliud transmutare · et in comparabiliter maius est q̄ deus ita factus est homo q̄ non desinat esse deus q̄ q̄ panis ita fiat caro q̄ desinit esse panis · ¶Illud per incarnationem semel factum est · istud per consecracōz iugiter fit · ¶Ad prolationem ergo verboꝝ panis diuinitus trāssubstanciatur in carnez diuina eīa materialis h9 sacrificij substancia ē verbū quod accedens ad elementum perficit sacramentum · sicut verbum carni vnitum efficit hominez xp̄m ¶Notandum autem est q̄ in corpore xp̄i · primiracula considerantur · de quibus expressa reddi racio non potest licet similitudinarie racōes ad hoc deseruiant · ¶Primum est quia panis et vinum transsubstanciantur in corpus et sanguinē de quo iam rationes posite sunt · ¶Alia etiaz racō huic deseruit · quia et cibus et potus corporalis fit caro et sanguis mediante natura · multo ergo fortius ipa natura scz deus immediate facere pt̄ q̄ panis ouertatur in corpus suum et vinum in sanguinem ¶Secundum est q̄ quotidie panis trā ssubstanciatur in corpus et nullum fit augmentum in deo ¶Ratio huic deseruit quia et si scio aliquod secretum quod pluribus manifesto · iz illō omnes illime reuelante sciant tamen in me solo siue in mente mea nullum propter hoc fit augmentum · ¶Tercium quia quotidie sumitur a omeditur · nec aliqua fit eius diminucio ratio quia si de lumīe meo lumina mille sumantur · nil repit in meo nā a vidua sareptena commedebat a nūquam diminuebatur forma de ydria · nec oleū de lechito ¶Quartum est quia indiuisibile diuiditur et in qualibet parte eucaristie totus et īteger remanet ratio in speculo in quo aliquid repsentatur et si diuidatur p partes in qualibet pte idem repsentatur vt dicetur in sequenti particula super verbo · similimō · ¶Quintū quia a criminosis sumptum nō coinquinatur racio quia nec sol transiens super loca fetida coinquiaī · ¶Sextum quia corpus xp̄i quod est cibus vite · peccatoribus est mortale vt dictum est i ꝓhemio h9 partis · idem quia a infirmis a debilibus corpe · bona cibaria vt capones et bonavina fūt nociua · ¶Septimū quia sūptum a sacerdote et quolibet alio ore clauso in celum rapitur · vt iam dicetur super verbo · accipite · ratio quia de corpore virginis in corrupte xp̄s exiuit qui eciam de monumento · clauso surrexit · cum sit res simplicissima et hostio eciam clauso in locū vbi erāt discipli intrauit · ¶Octauū cum sit corpus immensū et ītā parua hostia stat · racio quia et pupilla oculique mīma ē et magnum montem app̄hēdit ¶Nonū quia idem corpus totum simul in diuersis locis consistit et a diuersis ꝑcipitur et videtur · racio quia et verbum hois semel ꝓlatū · iuxta vocis naturam totum simul est in auribus diuersorum · ¶Preterea qui fecit corpus et locum vtr ūq̄z facit in altero esse vt vult · ¶Rursus luna et sol et lumen in diuersis locis et aduersis videntur · ¶Decimum · quia pane transsubstanciato remanent accidentia panis scz pondus color et sapor · ¶Nō per similitudinez deficit hic vt dicetur sub verbo fregi · ¶Undecimum quia sub specie panis est et sumitur corpus et sanguis xp̄i · imo tot9 xp̄s similiter sub spetie vini est et sumitur vtrumq̄z et tīn non est ibi dupler sumptio corporis a sāguinis xp̄i · ¶Ratio quia iz in vno prandeo omedā ante potum et post non tamen dicor bis prandere · et de hoc dicetur sub · vij · particula super verbo · ¶Similimodo Verumtīn sicut ait leo papa ¶Quid queris nature ordinem in xp̄i corpore scū preter naturam fit ipe natus xp̄s ex virgine ¶Et nota q̄ quedam matrona singulis diebus dñicis offerebat panes beato gregorio · qui cum post missarum solennia corpus dñi illi offerret et · d · ¶Corpus domini nostri ihesu xp̄i cust · t · in v · et ℓ · ¶Illa lasciua subrisit · ipe vero mox dextram ab eius ore conuertens partem illaz dñici corporis super altare deposuit · deinde coram populo matronam interrogauit ob quam causam videre p̄ sumpserit · ¶At illa inquit · quia panem quem propriis manibus feceraz tu corpus dñi appellabas ¶Tunc gregorius per mulieris incredulitatez se in orationem prostrauit · et surgens particulam illam panis admstar digiti carnem factaz repit et sic matronam ad fidem conuertit · ¶Orauit iterū et carnem illam in panem conuersam vidit a matrone sumendam tradidit · ¶Legitur q̄z q̄ cū hugo de sancto victore doctor excellentissim9 vltia infirmitate laboraret · corpus dñi instanter petijt sibi dari · cumq̄z vllum cibum retinere posset fratres eius turbationem timentes simplicē sibi hostiam attulerunt · quod ille per spiritum agnoscens ait ¶Miserea tur vestri deus fratres · cur me deludere vultis · ¶Iste eīn quem portastis dñs meus non est · at illi attoniti mox corpus dominī attulerunt · ¶Ipe videns se non posse recipere · eleuatis in celum manibus sic orauit · ¶Ascendat filius ad patrem et spūs ad eumqui fecit illum · ecē · vl · ¶Et inter hec verba spīn emisit et corpus ibidem disperauit · ¶Quinq̄z autem ex causis sacē meatum corporis et sanguinis sui xp̄us sub alia spetie sumendum instituit · ¶Prima est ad augendum meritum · quoniam aliud ibi esse cernitur et aliud esse creditur · vt fides habeat meritum cui humana ratio non prebet experimentum · ¶Secūda est ad fouendum sensum · ne abhorreat animus · quod cerneret oculus · quia non consueuim9 carnem crudam omedere vel sanguinem humanum bibere · ¶Fouetur eīn sensus in vno dum videlicet solita percipit et edificatur fides in altero · dū in eo quod videt quale fit illud quod non videt agnoscit · ¶Tercia est ad vitandum ridiculum ne insultaret paganus cum illud ageret xp̄ianus vt ita veritas assit et ridiculum desit · ¶Quarta ·

quia non posset mortalis homo intueri claritatē que est in corpore xpi quod experti sunt discipli in transfiguratione. preterea panis confirmat a vinum letificat cor hois. Quinta non sumitur sub specie agni. ne iudaizare videamur. de mote legali agnum offerentes. Sequitur fregit. Queri solet. quid xps in mensa tunc fregit? et quid sacerdos nunc in altari frangit? Et fuerunt qui dixerunt q̄ sicut post consecrationem vera panis remanent accidentia: sic et vera panis substancia. quia sicut subiectum non potest subsistē sine accidentibus: sic accidentia non possunt subsistē sine subiecto. q̄n accidentis esse non est aliud q̄ inesse. ꝫ panis et vinī substancijs permanentib9 ad prolationem illoꝝ verboꝝ corpus et sanguis xpi veraciter incipiunt esse sub illis. ita q̄ sub eisdem accidentibus vtrumq; vere suscipitur scz panis et caro. vinum et sanguis. quoꝝ altm probat sensus. reliquum credit fides. Vnde dicūt q̄ substancia panis frangitur ac atteritur. mdu centes ad hoc illd apostoli panis quē frangim9 Et lucas. Vna sabbati cum venissemus ad frangendum panes. nē. Et cm eos dum sacramentū a mure corroditur. etiam ipsa panis substancia comeditur. sub qua corpus xpi mox esse desinit. eum corrodi incipit. Innoc. iij. dixit in speculo ecclesie. q̄ forma panis frangitur et atteritur. ꝫ corpus xpi sumitur et comeditur. ea q̄ notant corruptionem referens ad formam panis. ea vo que notant acceptionem ad corpus xpi. Berengarius quippe. quia suspectus habebatur de heresi coram nicolao papa confessus est panem a vinum que in altari ponuntur post consecracō ez non solum sacramentum. ꝫ etiam in veritate verum corpus a sanguinem xpi esse sensualiter nō solum sacramentum ꝫ etiam in veritate manib9 sacerdotum tractari. frangi et fidelium dentib9 atteri. non autem corpus xpi vel in partes diuidi dirit vel dentibus laceratur. cum sit immortale et impassibile. Sed in qua re fiat fractio vel atteritio. beatus augustinus oñdit dicens. Cūm dō xps manducatur reficit non deficit. nec q̄n manducamus partem de illo facimus. et quidem in sacramento sic fit. nam et xpus carnalem sensum discipulorum redarguit. qui putab ant carnem eius sicut aliam carnem diuidendam in partes a mortibus lacerandam. Dicitur autem forma panis non q̄ sit ꝫ q̄ fuit. sicut dicebatur simon leprosus. non q̄ talis existeret. ꝫ qr talis extitit. Si vero queratur quid a mure comeditur dñi sacramentum corroditur. vel quid incineratur cum sacramentum crematur. Rñdet ipe Innoc. q̄ sicut miraculose substancia panis conuertitur i corpus dñi. et cum incipit esse sub sacramento. sic quodammodo miraculose reuertitur. cum ipsum ibi definit esse. non q̄ illa panis substancia reuertatur que transiuit in carnem. ꝫ eius loco aliud miraculose creatur. q̄uis h9modi accidentaliter sine subiecto possint sic esse sic edi. Sequē Sedit. Queri solet. quale corpus xpi in cena dedit? mortale aut immortale? passibile aut impassibile? ac cetera que ad hanc pertinent questionem. Et ꝫ simplicitate fidei sufficiat dicere. q̄ tale dedit quale voluit. et rursus. quale dedit. ipe nouit. Fuerūt tm qui dixerūt q̄ sicut veraciter ipe idē erat q̄ dabat a q̄ dabatur. ita in eo q̄ dabat erat passibilis et mortalis. et in eo q̄ dabatur erat immortalis et impassibilis. sicut visibiliter gestabat. et inuisibiliter gestabatur. Inuisibiliter inquam q̄tum ad formam corporis. non quantum ad speciem sacramenti. Nam in eo q̄ gestabat quod erat hoc apparebat. In eo vero q̄ gestabatur. quod erat ipe non videbatur quia forma panis et vinī velabat formam carnis et sanguinis. Hic est ille verus dauid qui coram arcis rege geth suis manibus ferebatur. Quomā igitur immortalis dabatur. incorruptibiliter edebatur. Hij profecto ocedunt q̄ pars aliqua sacramenti per triduum mortis xpi seruata fuisset. Idem corpus simul et iacebat mortuum in sepulcro. et manebat viuum sub sacramento. in ara crucis paciebatur. et sub forma panis non ledebatur. Sed q̄m incredibile iudicatur. vt cm eandem naturam simul esset mortalis et immortalis. quod tm ogruebat ei cm eandem psonam. fuerunt alij qui dixerunt q̄ xps mortalis vtiq; fuit non necessitate ꝫ voluntate. in eo quippe q̄ immunis erat ab omni culpa. liber erat ab omi pena vt nil morti deberet. pro eo q̄ nil peccati haberet. Sustinuit tm sponte mortalitatem qr mortem sustinere volebat. q̄m si mortalitatem non suscepisset omnino mori non potuisset. vt g̃ probaret q̄ mortalis erat non necessitate ꝫ voluntate. q̄n voluit mortalitatem deposuit. ꝫ q̄n voluit mortalitatem recepit. Legitur in euangelio q̄ cum iudei duxissent iesum vsq; ad sinciput montis et eum precipitare vellent. ille trā siens per medium illoꝝ ibat. cum ergo essz ducendus teneri se sicut passibilem tollerabat. sed cum esset precipitandus sic impassibilis per medium illoꝝ transibat. Pōt tm salua fide concedi. q̄ tunc tale dedit quale tunc habuit. mortale videlz et passibile. non q̄ posset pati sub sacramē to scz nunc ꝫ q̄ sub sacramento poterat pati scz tunc. Nunc aūt sumitur a nobis immortale et impassibile. nec tm maiorem hz nunc efficaciaz. sic nec maiorem potenciam. q̄ ergo passibilis edebatur. et tm non ledebatur. non erat humane nature ꝫ diuine potencie. qua valebat quicquid oīno volebat. Sequē. discipulis suis. Dubitari solz vtrum iudas cum alijs accepit eucaristiam. Lucas em ostendit iudam interfuisse cum alijs qui statim post calicem traditorem cōmemorat. Hic est calix noui test. in sanguine meo qui pro vobis effundetur. Verumtm ecce manus tradentis me mecum est in mensa. quot quot aūt interfuerunt eucaristiam acceperunt. Marco aūt testante qui ait. Et biberunt ex eo omnes. Iuxta quod xps ipe preceperat. teste matheo. Bibite ex hoc omnes. Econtra iudas non interfuisse

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

probatur· ſtam ſm matheum ſtatim dixit hieſus bibentibus calicem· ſNon bibam amodo de hoc gemmine vitis vſq; in diem illum· cum illo bibā vobiſcum nouum in regno patris mei· Judas g̃ non aderat· qui cum eo non erat bibiturus in regno ſIn hoc caſu forte tenendum eſt illo quod inſinuat· quia cum iudas accepiſſet buccellam exiuit otinuo· Erat em̃ nox· xp̃s autē poſt alios cibos tradidit eucariſtiam· Luca teſtante q̃ ait· Similiter et calicem poſtq̃ cenauit· Patet g̃q̃ iudas prius exiuit q̃ xp̃s traderet eucariſtiaz· q̃ g̃ lucas poſt calicem omemorat traditorem p recapitulationem dictum intelligi poteſt quod ſepe m ſacra ſcriptura· quod prius factū fuerit poſterius enarratur· ſicut mathei· Biduo ante paſca omemorat alabaſtrum vnguenti· qō ſm iohannem ante ſex dies paſce mulier in domo ſy monis leproſi effudit· Sed oceſſo q̃ iudas acce= pit eucariſtiam quod pleriq; ocedunt· quare me dicus ſalutaris medicinam dedit egroto· quam ei mortiferam eſſe ſciebat· q̃m qui manducat in= digne iudicium· nc̃· Reſpondeo forte· vt ſuo do ceret exemplo· q̃ ſacerdos non dz illi omonem negare· c9 crimen et ſi ſit ſibi notum· non eſt tñ eccleſie manifeſtum· ne forte non ſit corrector ſz proditor Vnde legitur in canone· ſNon prohibe bat diſpenſator· i· ſacerdos· pmgues terre· id ē peccatores· menſam dñi· i· corpus et ſanguiem xp̃i manducare ſz moneat exactorem timere· ſz cū minus malum ſi reddi ſuſpectum de crimine ãm omittere crimen et de duobus malis cum alte= rum urget minus tñ ſit eligendum Videtur q̃ diſcre tus ſacerdos negare dz eucariſtiam crimmoſo· quatenus minus malum incurrat vt maius eui= tet· i· vt reddaē ſuſpectus· ne manducet indig ne· Dane cum nemo debeat vnum mortale com/ mittere ne proximus aliud mortale committat· eligendum eſt pocius ſacerdoti non prodē pec catorem q̃ vt ille non pecet· ſz ille pocius dz eligere vt abſtinendo reddatur ſuſpectus· ãm q̃omunicando manducet indigne· Sed queriē an xp̃s ad bonum· an ad malum eucariſtiam iude tradiderit? Et quidem· non videtur ad bonū de diſſe ne ſua ſit intencione fraudatus· qui teſte p phēta· fecit vniuerſa que voluit· iudas em̃ non ad bonum ſz ad malum accepit· ſz nec ad malum dediſſe videtur· quia xp̃s non eſt actor malorum ſz vltor Rñdetur q̃ ſi hec prepoſitio ad· cum dī dedit ad malum intentionem denotet vel affec= tum falſa eſt propoſitio· Si autem oſecutionem inuat vel affectum vera eſt· Dane xp̃s buccel= lam intinctam iude porrexit· oſtitutum eſt ab eccleſia· ne eucariſtia detur intincta· ſHec debet intelligiq; ſub buccella panis intincta xp̃s euca riſtiam dederit traditori· ſz per buccellum intic tam atq; porrectam ſuum demq; traditorem ex p̃ſſit Sequitur· accipite et manducate· Quis vn q̃ crederet q̃ panis in carnem et vinum ī sang uinem ouerti potuiſſet· niſi ipe ſaluator hoc di/ ceret· qui panem et vinum et omnia ex inuiſibi libus creauit· Voluit ergo per nos panem et vi num ſibi offerri· et ab ipo diuinitus ſecrari vt fidelis populus credat verum eſſe miſteriumq; ipe tradidit diſcipulis ſuis dicens· Accipite et manducate Similiter et de calice dixit Dane nō eſt intelligendum q̃ ſumptum corpus de manu dñi ſibi diſcipuli miniſtrarent· ſz qui conſecrauit idem et miniſtrauit· Ac ſi diceret· Commedite· Dane vtramq; huius ſacramenti commeſtionē inſinuans· Dupliciter em̃ corpus xp̃i omeditur quia dupliciter intelligitur· ſcz verum quod de virgine traxit et in cruce pependit· et miſticū quod eſt eccleſia xp̃i ſp̃ū vegetata· De vo cor= pore dominus ait· Hoc eſt corpus quod provo bis tradetur· De miſtico dicit apoſtolus· Vnus panis et vnum corpus multi ſumus Vñ corpus xp̃i omeditur ſacramentaliter· id eſt ſub ſpecie Miſticum autem commeditur ſp̃ualiter· id ē ſub ſpecie panis in fide cordis· De commeſtione ſa= cramentali dicit dominus· Accipite et omedite hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur hoc facite in meam commemorationem Hoc mō tam boni q̃ mali xp̃i corpus manducant· ſz boni ad ſalutem· mali vero ad iuditium· ſNiſi em̃ ma li xp̃i corpus commederent· non diciſſet aplūs· ad chor· xi Qui manducat indigne iuditium ſibi manducat non diiudicans corpus domini· Ille autem indigne ſumit qui ſacramentaliter et non ſp̃ualiter ſumit· ſSicut et iudas cum aliis eucari/ ſtiam traditur accepiſſe· vt iam dictum eſt· De ſp̃uali commeſtione dominus ait· ſNiſi manduca ueritis carnem filij hominis et biberitis e9 sāg uinem non habebitis vitam in vobis Hoc me= o corpus xp̃i comedunt ſoli boni· Vnde q̃ man= ducat m· c· et b· m· ſ· in me m· et ego in eo· Sicut qui in caritate in deo manet et deus in eo Vt q̃d paras dentem et ventrem· crede et manducaſti Qui credit in xp̃m omedit ip̃m· q̃m mcorporaē xp̃o per fidem id eſt membrum eius efficiē· vel vnitate corporis eius firmus ſolidatur· Alibi em̃ quod manducatur mcorporatur· et qui man ducat mcorporat hoc autem quod manducatur mcorporat· et qui manducat mcorpaē Vtrumq; modum edendi xp̃s inſinuat vbi dicit Spūs eſt qui viuificat· caro non prodeſt quicq̃· qz caro xp̃i niſi ſp̃ualiter commedatur non ad ſalutem ſz ad iuditium manducatur Sed quid fit de corpe xp̃i poſtq̃ ſumptum fuit et commeſtum ſ ñderi poteſt q̃ ſi p̃ntia queritur corporalis· in celo queratur vbi xp̃us eſt in dextra dei ſedens· Ad tp̃s tñ p̃ntiam adhibuit corporalem vt ad ſp̃u alem preſenciam muitaret· Vnde cum ſacramē tum tenetur guſtatur et commeditur· Tp̃s cor poraliter adeſt in viſu et in ſapore· et q̃diu cor poralis ſenſus afficitur corporalis preſencia nō aufertur Poſtq̃ vero in percipiendo ſenſus de ficit corporalis· demceps non eſt querenda cor poralis p̃ntia· ſz ſp̃ualis eſt retinenda· quia di/ ſpenſatione completa xp̃s de ore tranſit ad cor Melius eſt em̃ vt proceda at in mentem q̃ diſcen

d ät in ventrem· cibus est non carnis ꝫ anime·
Vent vt commedatur non vt consumatur·vt
gustetur nō vt incorporetur ore ꝺmeditur·ꝫ
stomacho non digeritur reficit ammum ꝫ non
effluit in secessum Illud vero quod dominꝰ ait
Omne quod in os intrat in ventrem vadit·et in
secessum emittitur nō de spūali ꝫ de carnali ci=
bo dictum est·q; si forte secessus seu vomitꝰ pꝰ
solam eucaristie perceptionem euenerit ex acci=
dentibus humoribus gereratur·cum interdum
humores absq; cuiuslibet cibi materia·vel efflu
ant in secessum vel emittantur ad vomitum·ita
q; quantum ad nos seruat per omnia corrupti/
bilis cibi similitudinem sed quantum ad se·non
emittit inuiolabilis corporis veritatez species
q̄q; corroditur et maculatur·ꝫ veritas nun q̄
corrumpitur aut inquinatur·si q̄ tale quid vi
deris noli timere tibi·ꝫ esto sollicitus tibi·ne tu
forte ledaris si male crederis·Sequitur· Hoc ē
corpus meum·Cum ad prolationem istorum ver
borum hoc est corpus meum·panis mutetur in
corpus·et ad prolationem illorum verborum·
hic est sanguis meus vinum mutetur in sangui=
nem·et prius proferanꝫ istaverba q̄ illa·videꝫ
q; panis prius mutetur in corpus·q̄m vinum in
sanguinem·Et ita videtur per consequens·q;
corpus sine sanguine est vel sanguis est sine cor
pore·Propterea dicitur a quibusdam q; cum to
tum est dictum totum est factum·volentes vel
non volentes ipsius conuersionis determinare
momentum·Alij vero dicunt q; ꝫ ad prolationē
precedentium verborum panis antea mutetur i
corpus·et ad prolationem sequentium·vinum
postea mutetur in sanguinem·Cunq; tñ corpus
est sine sanguine et sanguis sine corpore·sicut
neutrum est sine anima·ꝫ sub forma panis sang
uis existit in corpore per mutacionem panis in
corpus et econuerso·non q; panis id est corpus in
sanguinem·vel vinum mutetur in corpus·ꝫ neu
trum potest existere sine reliquo·Sed queritur
quid ꝺemonstrauit xp̄s q̄n dixit· hoc est corpꝰ
meum·per hoc pronomen hoc non eñ videtur
q; panem·quia panis non erat corpus xp̄i·nec
etiam corpus·quia nondum illa verba protule=
rat·ad quorum prolationem panem mutauit in
corpus·Super hoc dicunt quidam·q; per hoc
pronomen nil demonstratur ꝫ illud materialit
ponitur·Sed sēm hoc quomodo per dictionez
nihil significantem fit transsubstanciatio·Pre=
terea dominus vtebatur illa voce significative
et nos vtimur materialiter·ergo non facimꝰ q̄ꝺ
ipe fecit·Alij dicunt q; ea vis data est ipis ver/
bis·q; ad ipsorum prolationem fit transsubstan
ciacio·Item ideo sacerdos non profert ea sig ni
ficative·quia non posset ea sic proferre·Sem i
retur eñ si diceret Hoc est corpus meum·Vñ
a premisse questionis laqueo facile se absoluit q̄
dicit q; xp̄s tunc confecit q̄n benedixit·ꝺe quo
dictum est super verbo Benedixit·Nam si appo
natur de sacerdote qui tunc consecrat·cum illa
verba pronunciat·Respondetur q; sacerdos ni
hil demonstrat cum illis verbis non vtatur enū
ciatiue ꝫ recitatiue quemadmodum et cum ait·
Ego sum vitis vera·ego sum lux vera·ego sum
lux mundi·et enumera talia Rursus queritur·
quid demonstrauit cum dixit. Manducate ex hoc
omnes·ꝫ in nullo quatuor euangelistarum hoc
legatur de corpore ꝫ tñ de sanguine muemitur
dictum·Bibite ex hoc omnes·Cum eñ iam pa/
nem fregisset·ſi demonstrauit aliquid fragmen
torum·Illud non debebant omnes commedere ꝫ
singulis debebat singula distribuere·si demon
strat corpus non poterant ex illo·ꝫ illud ome/
dere quia corpus xp̄i non manducatur per ptes
ꝫ integrum Pane frequenter in sacra scriptura
videtur agi de vno·ꝫ agitur de diuersis·vt est
illud·Benedixit·fregit et dedit·Benedixit pa=
nem·fregit formam·et dedit corpus·Eodē mō
cum dixit. Manducate ex hoc omnes ꝫ pronomen
ostendit integrum corpus·et prepositio innuit
formam diuisam·vt iste sit sensus·Commedite
corpus integrum sub forma diuisa nam sola for
ma per partes diuiditur·et totum corpus inte
grum manducatur Similimodo potest intelligi
quod subiunxit hoc est corpus meum·id est illꝺ
quod prebeo sub hac forma· Queritur etiam si
additio·vel subtractio·vel transpositio·vel in
terpositio vel mutacio fiat in illa forma verbo
rum quam xp̄s exp̄ressit·vtrum effectum conse
crationis impediat·vt si dicatur addendo· hoc
est corpus meum·quod assumpsit de virgine vel
subtrahendo hoc est corpus·non dicendo meū·
aut transponendo dicendo·corpus meum hoc ē
vel interponendo·hoc est vtiq; corpus meum·
siue mutando·hoc est corpus meum hiesu Pane
grauiter peccat qui quodlibet horum·quolibꝫ
attemptauerit·presertim si formam intendat
mutare vel heresim introducere quia forma ver
borum quaꝫ xp̄s exp̄ressit per omnia ꝺꝫ illibata
seruari q̄uis sm pōm·nomina et verba trāspo
sita idem significent·neq; vtile per inutile vici
etur·et non verbum ex verbo·ꝫ sensum ex sensu
transferendum est Quid si inter prolationez for
me panis et vini interponatur spacium·et q̄ꝺē
nihilominus fit transsubstanciatio de hoc tamē
dubium non est·sm illos qui duas asserunt esse
formas·vt iam dicetur· Sed cum ad prolationē
istorum verborum·hoc est corpus meum panis
mutetur in carnem·Et ad prolationem illorum
hic est sanguis meus·vinum mutetur in sang=
uinem· videtur q; panis sine vino et vinum sine
pane valeat consecrari vt premissum est·a ita
si post prolationem istorum et ante prolationē
illorum impedimentum accedat sacerdoti·quo/
minus procedere valeat·videtur q; panis fit
mutatus in carnem vino in sanguinem non mu=
tato·Cunquid ergo hoc casu alius sacerdos to
tum repetet a principio·et sic super panem ite
ratur consecratio·an vero ab eodem loco tantū
incipiet in q̄ sacerdos ille dimisit·et sic diuideꝫ

misterium vnitatis· Super hoc itaq; legitur in concilio toletano· Censuimus conuenire vt cū sacerdotibus missarum tpe sacra misteria conse crantur si egritudinis accidat cuiuslibet inter= uentus quo ceptum nequeat consecrationis ex plere misterium· sic libz̄m episcopo vel p̄spi tero alteri consecrationem exequi cepti offici· vt p̄cedentibus· Supple qui deferunt libenter alij p̄o complemento succedant· de hoc etiaz dicetur in septima particula super verbo· noui et eterni ad finem Verum cum inter theologos de tpe consecrationis sit diuersa sentencia q̄busdā dicentibas· q̄ cum totum est dictum totum est factum· alijs asserentibus q̄ pams ante mutatur in corpus· et postea vinum mutatur in sangui= nem· vt dictum est· Ideo pleriq; tucius inceden tes· affirmant q̄ alius sacerdos repetere debet consecrationem atq; perficere· qm̄ non dī itera tum quod nescitur esse factum· tamen ne vlla fi= at iteratio vel diuisio sacramenti· nec aliq̄s scru pulus erroris vel dubitacioms remaneat o̅sulci us iudicatur· vt illa talis oblata studiosissime p̄ infirmis recondatur· et super alijs speciebus p̄a mis et vini totus canon repetatur· et p̄missa hostia o̅secrata in fine misse a ministro vel alio sumatur· Sed si vinum inueniri non possit· vel aliquo casu intercedente defuerit· Queriē vtz̄ necessitate cogente vel casu intercedente sola pamis materia possit in eucaristiam o̅secrari siē et sub sola pamis specie debet eucaristia reseruari· Sunt sane qui dicunt q̄ cū verbum et elemē= tum conficiant sacramentum· nec forma verbo= rum nec materia rerum· quas x̄p̄s mutari siue di midiari potest· quia sicut vinum sine pane· sic pamis sine vino minime consecratur· Vnde siue aqua p̄o vino mittatur in calicem· siue ordeum p̄o frumento formetur in panem· sicut neutrum per se· sic neutrum cum alio transsubstanciatur in carnem aut mutatur in sangumem· Nam si pa mis sine vino vel vinum sine pane mutari posset in carnem aut sanguinem· In his itaq; regiomb9 in quibus alterutrum inueniri non potest licite posset alterum sine altero consecrari· minus eñ ignorantia q̄ necessitas· vel negligentiaq̄ diffi cultas excusat· Alij vero dicunt q̄ cum x̄p̄s p̄i9 conuerterit panem in carnem· et postea mutaue rit vinum in sanguinem· sicut euangelice lectio= nis textus ostendit et sine vino panem· et sine pane vinum consecrari contingit· Grauiter tñ offendit qui negligenter vel ignoranter alter/ utram speciem p̄termittit· grauius qui scientē aut sponte· maxime si formam intendit mutare· vel heresim introducere· Quid ergo faciendum sacerdoti· si vinum post consecrationem operiat p̄termissum· Respondeo si hoc studiose causa introducendi heresim factum est· non est sacra= mentum corporis· Si vero per obliuionem vel negligentiam· aut nihil omnius facta est conse/ cratio corporis vt p̄missum est· Tunc tamē vt dicunt aliqui vinum appon dz· et super verba ad consecrandum sanguinem repetere scz ab illo lo co Similimodo q̄c· vsq; in finem· obmissis tamē crucibus duabus que fiunt figillatim super pa/ nem· Alij vero dicunt q̄ vino apposito in calice panem consecratum debz immittere· sic q̄ absq; alia repeticione sumere sacrificium sicut fit i die parasceues· Alijs videtur q̄ non dz vinū appo ne scandalum generetur Sed quod primi dicūt verius est· nam vtilius scandalum nasci permit titur q̄ veritas relinquatur· Si eñ hec v̄itas pretermittatur· scz q̄ vinum non apponatur nō potest vere dici hoc sacramentū commixtio cor poris et sanguinis· nec corpus x̄p̄i sine sanguie sumi debet vel hostia seruetur n̄ super alijs spe ciebus canon repetatur vt premissum est Vñ tñ si sacerdos aqua gustata ieiunū soluerit illa die non iteret sacramentum· Si autem ante verba transsubstanciationis· scz· hic est calix· q̄c· ad= uerterit· vinum fore p̄termissum· vel etiam vtrumq; scz vinum et aquam· tunc illa apponat in calice· et in consecratione p̄cedat· r̄emcipi ens ab illo loco· Hanc igitur oblationem· q̄c· Si vero vinum sine aqua apponatur· non ideo mi9 est sacramentum· vt dicetur in sequenti particu la super verbo· noui et eterni testamenti· Q8 si aliquid de sanguine stillauerit· de hoc etiam di cetur super verbo· qui pro multis· Vetum cum interdum vni pontifici multi sacerdotes conce= lebrent· p̄out dicetur in sexta parte sub quīta feria cene domini vbi agitur de oleo infirmoz̄ Si forte non simul omnes consecratoria verba pronuncient· queritur an ille solus conficiat· q̄ primus illa pronunciat· et an ceteri iterant sa= cramentum· Si eñ hoc concedatur poterit con tingere q̄ ille non conficit qui principaliter ce lebrat· et ille conficit qui secundario celebrabit et sic pia celebrantis intencio defraudatur Ha ne dici potest q̄ siue prius siue posterius profe rant sacerdotes referri dz eorum intencio adm stans p̄lationis episcopi· cui principaliter ce lebranti concelebrant· et tunc omnes simul con secrant et conficiunt· quamq̄ nonnulli o̅senciāt q̄ qui primus pronunciat ille consecrat· ne alio rum defraudatur intencio quia factum est quod intenderant· Consueuerunt autem p̄spiteri cardinales romanorum circumstare pontificem et cum eo pariter celebrare· et consumato sacri fitio· de manu eius communione accipere· signā tes apostolos· qui cum domino pariter discum= bentes sacram de manu eius eucaristiam accepe runt· Et in eo q̄ concelebrant ostendunt ap̄los tunc a domino ritum huius sacrificij didicisse Hane dictis verbis illis· hoc est corpus meum· sacerdos eleuat corpus x̄p̄i primo vt cuncti astā tes illud videant· et petant q̄ proficit ad salu tem· Juxta illud· Ego si exaltatus fuero a terra · q̄c· Secundo ad notandum q̄ non est aliud dig num sacrificium· pmo est super omnes hostias · Tercio exaltacio eucaristie in manu sacerdotis signat x̄p̄m verum panem· per ap̄los i scriptis

exaltatum·quando scz eius incarnationem pro/
phetizabant· Vnde ysa· Ecce ego concipiet· et
hunc cibum fore ceteris excellentiorem· Sp similr
et de potu· Quarto signat resurrectionem· Cui
to hostia eleuatur· vt populus non preueniens
consecrationem sz ex hoc cognoscens illaz factā
esse et xp̄m super altare venisse reuerenter ad
terram prosternantur· iuxta illud ad philipp·
In nomine ihesu omne genu flectatur· nc̄· et il
lum corde et ore adorent· iuxta illud apostoli·
ad romanos· Corde creditur ad iusticiā· ore aūt
confessio fit ad salutem Alia ratio ponetur ꝓpe
finem vndecime particule canonis· Licet igitur
fides sufficiat ad salutem· iuxta illud augustini
Crede et manducasti · non tameu superflua est
eleuatio· tum ꝓpter causas premissas· tum quia
ibi tempus et locus agendi opus se offerunt· fi
des sine operibus· sm iacobum· mortua est ꝓpt̄
easdam q̄z causas calicis eleuatio· sz sanguis vi
deri non possit superflua non est· Vtrum autem
calix coopertus eleuari debeat· dicetur in seq̄n
ti particula super verbo· qui pro vobis· Et taz
corpus q̄ calix cum vtraq; manu eleuantur ꝓpt̄
maiorem reuerentiam et securitatem· Et exinde
strmgit pollices et indices· prout dicetur sup
verbo· Vnde et memores· In eleuatione autem
vtriusq; squilla pulsatur· nam et in veteri· test·
leuite tempore sacrificij tubas clangebant ar=
genteas· vt earum somtu populus premunitus
foret ad adorandum dominum preparatus· Et
ꝓpter causam eandem squilla pulsatur· dum cor
pus xp̄i ad infirmum portabatur· Aula etiam
capellam domini pape baiulans squillam fert·
ob reuerentiam reliquiarum quas portat· Huc
etiam cerei accenduntur ꝓpter causam in secun
da parte sub ti· de accolito scriptaz

Similimodo· nc̄· septima pars licet sub
vtraq; specie sumatur vtrumq; scz cor
pus et sanguis· vtraq; tm̄ species con
secratur et neutra superfluit· vt ostendatur q
xp̄s humanam naturam assumpsit scz corpus et
animam vt totum redimeret· Panis em̄ referē
ad carnem et vinum ad animam · quia vinum
sanguinem operatur· in quo sedes est anime· vñ
legitur in leuitico· Anima carnis in sanguine ē
Moyses q̄z testatur q caro pro corpore· sangz=
uis autem offertur pro anima· quo circa panis
et vinum in sacrifitio offeruntur· quod valet ad
tuicionez corporis et anime· ne si sub specie pa
nis sanguis sumatur cum corpore aut sic sub alte
ra tm̄ specie sumatur ad alterius tm̄ putetur p
timere salutem· Et q̄uis sub specie panis sang=
uis sumatur cum corpore· et sub specie vini su=
matur corpus cum sanguine · tm̄ em̄ innec· iij·
nec sanguis sub specie panis nec corpus sub spe
cie vini bibitur aut commeditur· quia sicut nec
sanguis commeditur nec corpus bibitur· ita neu
trum sub specie panis bibitur aut sub specie vi
ni commeditur· Et si concessib ile videat̄ q cor
pus bibendo et sanguis commedendo sumatur
Est ergo sm eum modus sumendi carnem et sāg
uinem quo neutrum manducatur aut bibitur Et
ideo recte statuitur in canone· q corpus xp̄i sa
cerdos sine eius sanguine non sumat· Vnde in q
busdaz locis p9 sumptionem corporis et sangui
nis xp̄i aliquid de ipo sanguine reseruatur in ca
lice · et super infunditur vinum purum· vt alij
communicantes inde sumant· non em̄ esset decēs
tm̄ sanguinem conficere· nec calix capax minue
retur· Vtrum autem per contactum sanguinis
vinum appositum efficiatur sacramentum· dicet̄
super verbo hic est calix· Sequitur · postq̄ ce/
natum est· nc̄· xiij· luna primi mensis ad vesperaz
xp̄s sm legem typicum pascha cum apostolis ce/
lebrauit cum quo dixisset· desiderio desideraui·
hoc pascha manducare vobiscum anteq̄ patiar·
Cur hoc diceret · statim ostendit· vt scz veteri
pasce finem imponens noui pasce substitueret
sacramentum · Accipiens em̄ panem benedixit·
at fregit· deditq; discipulis suis dicens Accipi
te et commedite hoc est corpus meum quod pro
vobis tradetur· Similiter et calicem postq̄ ce
nauit dicens Bibite ex hoc omnes· hic est sang
uis noui testamenti qui pro vobis et pro multis
effundetur in remissionem peccatorum· hoc fa/
cite in meam commemorationem· Hac igitur in
stitucione formati celebramus iugiter p̄ miste
rium quod semel offerebatur in precium· nā vbi
veritas venit figura cessauit· Xp̄s em̄ p9 cenaz
corpus et sanguinem suum dedit apostolis· vt
hoc sacramentum velud vltimum testatoris mā
datum arctius memorie commendaretur· Vnde
nouissimum condens heredibus testamentū dix
it· vos estis qui per mansistis mecum in temptaci
onibus meis· et ego dispono vobis regnum· sic
pater meus mihi disposuit· vt edatis et bibatis
super mensam meam in regno meo· Et licet apli
eucaristiaz non ieiuni acceperint· non ideo cau=
mandum est· q̄ prandi debeant hoc sacramentū
recipere· sicut faciebant illi quos apostolus ar=
guit dicens· Conuenientibus vobis in vnum iā
non est dominicam cenā manducare· vnusquisq;
em̄ presumit cenam suam ad manducandum · et
alius quidem esurit· alius ebrius est· Item ex hoc
verbo· postq̄ cenatum est· videtur q̄ sacerdos
communicare debeat priusq̄ transeat ad calicis
consecrationem· Sed de hoc dicetur sub ti· de
communicatione sacerdotis· Sequitur· accipiēs
et hunc preclarum calicem nc̄· ponitur etiamsi
pro contento· Iam et vnus et idem · et tunc et
nunc et hic et alibi sacrificatur ab omnibus to=
tus est in celo· totus est in altari simul· et sedet
ad dextram patris· et manet sub specie sacramē
ti· sicut tactum est in sexta particula sup verbo
eleuatis oculis· Hoc autem vinum in calice conse
crauit patet ex eo quod ipe subiunxit· Non bi/
bam amodo ex hoc gemmine vitis nc̄· Et fiūt
iste consecrationes cum signo crucis vt dictum
est in sexta particula super verbo Benedixit q;

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

virtute crucis et verboꝝ fit transsubstanciacō naturarum Hec autem sunt verba· Hic est calix mei sanguims idest continens sāguinem meum vel sanguis significans passionem· Et nota qđ passio dicitur calix vel a calida pocione· vel qz mensurate sumiturfidelis enim deꝰ qui nō sim t nos affligi· plusq̄ portare possumus· De calice dictū est ī parte prima sub ti· de picturis· Hic autem parum eleuato calice sacerdos illū deponens non deserit eum· ad notandum q̄ quilibet apl'oz sic calicem accepit· q̄ vnicuiq̄ dominus ministrauit· Sequitur noui a eterm testamē tiq̄ subaudi confirmacio noui dicit· quia nos m nouat per fidē xpristi eterni· dicit· quia lex noua non est transitoria sicut antiqua· Vetus ēim testamentum quod hircorum et vitulorum fuit sāguine dedicatum· promittebat hominī temporalia et transitoria· Nouum veroquod xpristi sāguine fuit consecratum ꝓmittit eterna et ideo testamentum scz illud fuit vetus et transitorium· Hoc autem nonum est et eternum· Ide nouo habetur luc· xxii· Disponovobis regnum aē· vt fiū vel inde ꝓbatur eternum idest perpetuū Vnde asseritur· nouum id est vltimum· Nouissimum ēm hominis testamentum immobile perseuerat· quia testatoris morte firmatur· Juxta illud apostoli· Testamentum ī mortuis ofirmatum est· alioquin non valet dum viuit· qui testatus est· Porro testamentum non solum dicit̄ scriptura ſ et promissio· vt dicetur ī pro hoc sexte partis· et ſm hunc modū dicit est sā guis noui et eterni testamenti· i· confirmatio noui a eterni promissionis· sicut dominus ipe ꝓmittit Qui manducat corpus meum· et bibit meum sanguinem habet vitam eternam· Vnde nec primum testamentum vt inquit apostolus fine sanguine dedicatum est· Lecto ēm vniuerso legis mandato moyses accipiens sanguinem hircorum aut vitulorum· ipm librum a omnem populū aspsit dicens· Hic est sanguis testamenti quod mandauit ad vos deus Ecce q̄ ꝓprie moyses verba predicit· quibꝰ xps vsus est in cena· Queritur vtz aqua cum vino conuertatur in sanguinem· Ide q̄ etiam iam ·j· dicetur· Si ēm conuertitur· g̃ aqua ē sacramentum sanguinis· ꝑmovidetur q̄ populi Nam aque multe populi multi· et ob hoc aqua vīo miscet̄ vt xpo pl's aduneturNam et de latē xpi sanguis exiuit et aqua· prout tactum est sub ti· de oblatione· Si vero non conuertitur· queritē vbi post ofecrationem existit et quō separatur a vino cui fuerat m vnum omixta· Si aūt post ofecrationem aqua pura permanserit· ſm hoc non bibit solum sanguinem sacerdos ī hoc sacmento· et sic post primā sumptionem itez eodē die omunicare nondz· ac si priusq̄ aquaz bibisz Nam idcirco sacerdos postq̄ perfudit eodē die itez nō sacrificat qz vinū purificationesumit An forte dicetur q̄ sicut vinum mutatur ī sacmentum redemptionis· sic et aqua transit in sacramentum ablutionis· que de latere xpi piter effluxerunt· Huis hoc audeat diffinire· Nam et illud inquiritur· Vtrum xps resurgens ex mortuis sanguinem illum resumpsit quem in cruce effudit Si ēm capillus de capite nostro non peribit q̄ tomagis sanguis ille non periit qui fuit de veritate nature· et tamen ille m plezisq̄ ecclesijs dī oseruari· Quid etiam de circumcisione preputij vel de prescisione vmbelici diceē an m xpi resurrectione rediit adveritatem humane nature et ad locum glorificatum· Sed melius ē totum deo omittere q̄ aliquid temere diffinire Creditur tū preputium in lateranē· basilica oseruari· lz a quibusdam dicatur· q̄ illud fuit ī irl'm delatum ab angelo karolo magno qui trāstulit illuda posuit aquisgrani honorifice in eccia· b· marie· Sed post a korolo caluo positum est in eccia scz saluatoris apud karosium· ſ si hoc vñ est mirandum est· Cum ēm caro illa de veritate humane nature fuerit· creditur q̄ xpo resurgē te ad locum suum glorificatum rediit Aliqui tñ dixerunt q̄ hoc vñ esse posset· iuxta opinionez eoz qui dicunt id solum esse de veritate nature humane et resurgere· quod ab adam traductū est· Illud aūt ommino nephas est opinari· qđq̄dā dicere presumpserit· viz aquaz in fleuma ouerti Nam et de latere xpi non aquam ſ aquaticū humorem· i· fleuma menciuntur exisse· Duo nanq̄ principue eccie sacramenta de xpi latē fluxerit· viz sacramentum redemptionis in sanguine· et sacmentum regnationis ī aqua· non ēm baptizanī in fleumate ſ in aq̄ Juxta illud euangelij· nisi qs renatus fuerit ex aq̄ et spūsancto non intrabit ī regnum celoz· Quibusdaz tñ non videē absurdum q̄ aq̄ cum vino transeat in sanguinem· ea viz rōne q̄ aqua per admixtionem ēnsit in vinū et vinū per osecrationem transit in sanguinez Aq̄ nanq̄ transit in vinum· cum multo vini modicum infundit̄ aq̄· alioquin tota vini suba ꝓpē guttam aque mutaretur· vt q̄ddam fiat ex illis ofusum· quod nec fit aq̄ nec vnum· et tō fontis vel flumnis aq̄ ꝓpter modicaz vini stillaz in cō fusionis speciem mutaretur· nec panis ille possz in eucaristiam osecrari· q̄ fact̄ est de frumēto cui forte omixtū fuit vnū granū ordei vl'auene Si g̃ plꝰ apponatur aq̄ q̄ vini erit irritū sacm Oportet q̄dezvt tm ibivini ponaē q̄ aq̄ omixtū saporem vini retineat· de ſ dicē ī· vi· pte sub qñta feria cene dñi ad fi· Si aūt pꝰ calicis osecrationem aliud vinū mittaē in calicem· illꝰ qđ nō transit m sanguinem· nec sanguini omiscetur· ſ accidentibus prioris vini· Commixtū corpi qđ sub eis latet vndiq̄ circūfundit̄ non madidans circūfusum· ipa tñ accidentia vinū appositumvidentur afficē· quod inde ofcitur· qz si aq̄ pura fuerit apposita vini saporem assumit Quidā aūt voluert astruē· q̄ sicut aq̄ pura per aq̄ bñdicte otactum efficitur bñdicta sic et vinum per sacramentū otactum efficitur osecratum et ēnsit in sanguinem· q̄z assertionem mīme rō suffragatur· De quo etiam diceē sub qñta feria cene

dñi ¶ Sed nunq̃d irritum est quod geritur si forte aqua pretermittatur. ¶ Et videt̃ q̃ sic ex his que sub ti. de oblatione tacta sunt. ¶ Cautũ q̃z est in canone cipriani. q̃ non p̃t calix dñi esse aqua sola nec vinum solum. misi vtrumq̃z misceatur. ¶ Et calix dñi non est aqua sola nec vinum solum. ¶ Sic nec corp9 dñi p̃t esse farina sola. misi vtrq̃z fuerit adunatum. q̃ panis vinus opage solidatum. ¶ Et ꝫ quidam obstanter affirmant asserẽtes q̃ sicut aqua sine vino oblata non p̃t. sic nec vinum sine aqua transsubstanciari valz. qz de latẽ xp̃i simul vtrumq̃z manauit. ¶ Alij vero occidũt. q̃ siquis q̃ non intendens hereim introducere oblitione vel ignorantia pretermiserit aquam non fit irritũ sacrm. ¶ Illã tñ p obliuionẽ pretermittẽs venialr peccat. per negligentiam mortaliter q̃ grauiter est puniendus. et sp p̃t apponi añ transsubstanciationem. et q̃ predicitur. vinũ solum non posse offerri. intelligunt. misi fiat simplicit̃ vel ignoranter. vel non p̃t. i. non debz. sicam dñi greci9 ecclesia non apponere aquam in sacro. ¶ Ait em̃ ciprianus. ¶ Siquis de antecessoribꝰ vel ignoranter vel simplititer non obseruauerit qđ nos dominus facere exemplo et magisterio docuit p̃t simplicitati eius de indulgencia dñi venia occidi. nobis vero non p̃t ignosci qui nunc a dño instructi sumus. vt calicez dñi cum vino mixto. i. vinum cum aqua in calice mixtum. sm quod dñs obtulit offerimus. ¶ Ex quibus verbis apte colligitur. q̃ vinum aque mixtum xp̃s in cena discipulis tradidit. ¶ Si vero vinum pretermittit̃. de hoc dictum est in sexta particula sup verbo hoc est corpus. ¶ Porro licet diligenti studio vinum optimum pro sacrificio sit querendũ. vicinũ tñ vini non maculat menditiaz sacrm̃ti. quocirca. siue nouum vinum quod appellatur accetũ siue etiam muscidum in sacrificium offeratur. sacramentum officitur et diuinitus osecratur. Vitandum est tñ ne tale vinum mixtum vel coactũ. vel rosatum vel speciatum in calice ponat̃. ¶ Sũt tñ qui dicunt acetum non esse vinum. cum ꝑtiãm mutauerit naturam. nam vinũ est calidum. illꝰ frigidum. et ideo ex eo ofici non posse. sicut nec ex agresta. ¶ Quod occidi p̃t in aceto ex alio q̃ ex vino facto. ¶ Nam si ex vino factum fuerit secus. cum eadem ꝑpe fit vsia. i. suba. ¶ Iulius q̃z pp̃ dix q̃ cum lacte ofici non p̃t. ¶ Petrus aũt vue in necessitate optimi et inde ofici p̃t. ¶ Si de ipo petro non opresso non p̃t dicari. ¶ Non p̃t etiam confici cum aqua. cum q̃ pannus in musto intinctus lauatur. ¶ Illud aũt notandum est q̃ si vinũ in calice congelatum fuerit dz tamdiu eralare sacerdos donec glacies soluatur quod si sic solui nequerit adhibeat ignem. ¶ Si aũt musca. vel aranea. vel aliquid tale ceciderit in sanguinem proici debz vinum illud in piscinam et aliud vinum et aqua apponi. ¶ Si vero pꝰ transsubstanciationẽ ibi ceciderit vel sanguinem tetigerit. sanguis sumatur et illud prius in aliquo calice sepe vino perfundatur. ¶ Et q̃to cautius et diligentius fieri põt abluatur. et demum super pristinam eremetur. qz vix posset absq̃z horrore et vomitu sumi. ¶ Ablutionem vero ipaz sacerdos post osecrationez vel minister sumat. ¶ Sed et siqs statim xp̃i corpe sumpto nauiam patitur. vomitus similiter sup pristinam oburatur et puluis in pristinaz mittatur. ¶ Si tñ aliqua hostie particula videatur ibi. vel si corpus xp̃i infirmo datum reicitur illud reuerenter suscipiatur. et otritum cum vino in calice sumatur. si integr̃ nequeat recipi. et si horror sit illud sumere. pro reliquijs custodiatur. ¶ Non est igitur danda eucaristia egrotovomenti ꝰ credat et manducauit. ¶ Sed et siquis adeo egrotus ast vt masticare non possit. tunc tm̃ sumat aquam a xp̃i corpore tactam. minimam tñ particulam sumens totum sumit vt premissum ẽ. ¶ Non est etiam danda ebrio insano. heretico. epilenti co et similibus. misi infirmitate cessante. leproso tñ dari p̃t et muto. et egroto opoti sue mentis. post confessionem et absolutionez a peccatis. ¶ Qualis aũt penitencia imponenda sit. et qui ꝑpter ebrietatem et voracitatem. vel per infirmitatẽ eucaristiam euomit in canone bede habetur. ¶ Et nota q̃ is qui dicauit si omode et absq̃z violentia nature p̃. dz abstinere a sputo. alioq̃n post horam quementem spuere p̃t. saltem in loco vbi sputum nequeat pedibus oculcari. ¶ Siquidem spũalis omnia iudicat et ipe a nemine iudicatur et omnia mda sunt mundis. q̃ si super lignũ vel lapidem. vel terram. eucaristia. vel aliquid de sanguine ceciderit. sanguis lingua lambendus ẽ et deinde radendus et extergendus est ipe locꝰ et puluis in sacrario siue cum reliquijs reponendus. ¶ Si vero super corporale ceciderit. sugat̃ sicut diligentius fieri poterit. et lauetur ter in calice. et aqua lotionis sumatur post missaz. deinde corporale recondendum est. in loco reliquiarum seruandum est. ¶ Si vero palla altaris intincta fuerit. eodem modo ipa particula intincta in scisa. est pro reliquijs seruanda. ¶ Si autem super casulam vel albam deguttet. similr fiat. ¶ Si sup quodcunq̃z prophanum vestimentum. oburẽda est pars illa. et cinisi loco sacro reponendus vt dicunt. ¶ Pius tñ papa statuit. vt si aliquid de sanguine stillauerit in terram lingua lambatur. ¶ Si vero fuerit tabula locus corrodatur. ne conculcetur. et rasura igne osumatur et cinis intra altare condatur. ¶ Et si super altare stillauerit. horreat minister stillam q̃tum poterit. si sup linteum altaris. minister lauet linteamina. q̃ stillam tetigerunt tribus vicibus calice subter posito et aqua ablutionis sumatur in calice. et iuxta altare recondatur. ¶ Ibidem etiaz sequitur qualis penitencia sacerdoti cui hec otigerunt. fit prius q̃ celebret et imponenda. ¶ Et nota q̃ si añ transsubstanciationem effusa fuerit. ps mutet̃ palle sub silencio. et celebrans suum offitium exequatur. ¶ Si totum effusum fit tunc premissa confessione ministret denuo et reincipiat offitium ab illo loco. ¶ Panc igitur oblationem. ¶ Vino

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

post transſubſtanciationem pars effusa est tūc
similiter officium exequatur. Si totum ita q̄
nihil hauserit qđ valde enorme est. tūc ponat
hostiam super ꝓpiatorium et ministret denuo
panem vinum et aquam. et reincipiat. Hanc igi
tur ob. nē. confessione tñ premissa hostia vero ser
uata sumatur postmodum a ministro in fine mi
sse. vel seruetur pro infirmis Rursus concilium
aurelian. statuit q̄ qui non bene custodierit sa
crificium. et mus vel aliud animal illud comẽdet
xl. dies peniteat. Qui aūt perdiderit illud in ec
clesia. vel pars eius ceciderit. et inuenta non
fuerit. xx. dies peniteat. In eodem etiaz capło
ita sequitur in burcardo. l. v. Unde scriptum est
perfundens aliquid super altare de calice. qñ
offertur sex dies peniteat. aut si habundantius
vij. dies peniteat. Qui autem perfundit calicez
dum misse solemnitas celebratur. xl. dies peni=
tebit. Si vero missa celebrata prespiter neglex
erit accipere sacrificium. similiter. xl. dies peni
teat. Et qui pollutus nocturno tēpe acceperit
sacrificium. vij. dies peniteat. Qui negligentiā
erga sacrificium fecerit vt a vermibus cōsūptū
ad nihilum deuenerit. tres quadragesimas cum
pane et aqua peniteat. Si mtegꝛ muentum fu
erit. et in eo fims oburatur et cims super alta
re recondatur. Et qui neglexerit quaterms di
ebus suam negligentiam soluat. Si cū amissio=
ne saporis sacrificium decoloratur. xx. dies ie=
iunio expleantur. Qui vero oglutinatum mise
rit septem dies peniteat. Si sacrificium fuerit
sordida vetustate perditum. igne oburendum
est. et cinis iuxta altare sepeliendus est. sic legi
tur in burcardo. li. v. c. omne Istud etiam notā
dum est q̄ si a naso sacerdotis celebrantis sang=
uis exierit vel nausea superuenerit recipiatur ī
aliquo flasculo ne sancta otaminentur. et terso
naso vel ore abluto reincipiat sub silentio vbi
dimisit. Si vero infirmitas superuenerit muta
tur super crepitu dimem fiue aram altaris vel se
deat donec qualescat. et sic incipiat vbi dimisit
Sed si nullomodo potest osumare misteriū ali9
sacerdos paratus incipiat vbi ille dimisit. ꝓut
dictum est in sexta particula super verbo. hoc
est corpus meum. Sed si incertum est vbi ille di
misit. tunc quia periculosum esset verba sacra/
menti iterare vel pretermittere. posita oblata
illa super ꝓpiatorium. ministret denuo vt pre
missum est. Sequitur fidei. ideo dicitur. mi=
steriū fidei. quia aliud videt. aliud intelligit
hoc credere iubemur. discutere non audemus.
fides em̄ non est nisi de occultis. Jux illis fides nō
hz meritū. nēvt s. g̃g. dicit. q̄ ideo dī misteriū
fidei. quia credē debemus q̄ ibi salus nostra cō
sistit. vel quia sine fide non fit hoc sacramentū.
i. sine ea illud intelligi plene non potest. Dicit
autem misterium. quia secretam et reconditam
hz dispensationem. Misterium em̄ grece dicitur
secretum latine. et sm Innoc. iij. nullus euange
listarum dixit hec verba. Ex his autem et aljs
scripturis verbis quidam dixerunt in sacrām̃to
altaris veritatem corporis et sanguims xp̄i nō
esse. ß ymagmem tm̄ specie et figuram. pro eo
q̄ scriptura memorat aliquotiens id quod in al
tari suscipitur esse sacramentum et misterium a
exemplū. ß hj profecto laqueum erroris incur
runt. de quo etiam dictum est in sexta particla.
super verbo fregit. Sunquid em̄ ideo sacrām̃e
tum altaris veritas non est. quia figura est. ab
sit ommino si em̄ hoc esset. g̃ nec mors xp̄i veri=
tas est quia figura est. et resurrectio xp̄i vitas
non est. quia figura est. nam mortem et resurre
ctionem xp̄i figuram et ymagmem et similitudiem
esse. manifeste declarat apostolus dicens. Xp̄s
mortuus est pro delictis nostris. et resurrexit
ꝓpter iustificationem nostram. Et petrus apl's
Xp̄s passus est pro nob. nob relmquens exem=
plum vt sequamur vestigia eius. g̃ mors xp̄i ex=
emplum fuit vt peccato moriamur. Et resurrec
tio eius exemplum fuit vt iustitie viuamus. Si
em̄ veritas non fuit. g̃ xp̄us vere mortuus non
fuit. et vere non resurrexit. ß et mors eius et re
surrectio eius vera non fuit. ß absit hoc. Nam p
pheta de eo predixit. Vere languores nostros
ipe tulit et dolores nostros ipe portauit. Alta
ris g̃ sacramentum est veritas et figura. Tria
quippe sunt in hoc sacramento discreta. videlz
forma visibilis. veritas corporis. et virtus spū
alis. forma panis et vim. veritas carnis et sāg
uinis. virtus caritatis et vnitatis. Primum ocu
lo cernitur. Secundum animo creditur Terciū
corde percipitur. Primum est sacramentum et
non res. Secundum est sacramentum et res Ter
cium vero est res et non sacramentum. Sed pri
mum est sacramentum gemmine rei. Tertium ē
res gemmini sacramenti. Secundum autem est
sacramentum vnius et res alterius. Nam forma
panis vtramq̄ xp̄i carnem figmficat. i. veram
et misticam. ß veram carnem et otinet et figmfi
cat. misticam vero figmficat sed non contmet.
Sicut em̄ vuus panis ex multis gramis officitur
et vnum vinum ex diuersis racemis confluit. sic
et corpus xp̄i ex multis membris componitur a
vnitas eucaristica ex diuersis personis consistit
sez in predestmatis. vocatis. iustificatis et glo
rificatis. nam quos deus predestinauit hos et
vocauit. et quos vocauit hos et iustificauit nē
Unde apostolus. vnus panis et vnum corpus
multi sumus. In cuius rei tipum est facta archa
domini de ligmis setthim. que sunt incombusti
bilia. et albe spme similia. Patet ergo q̄ suba
corporis et sanguinis xp̄i est sacramentū et res
ß alterius sacramenti est res. et alterius rei est
sacramentum. Est em̄ res primi quia signatur et
otinetur a primo videlz a forma visibili. nē. Et
est sacramentum tercij. quia figmficat a efficit
tercium. id est vnitatem ecclesiasticam. Dicit g̃
hic misterium fidei qm̄ aliud ibi cermtur. et ali
ud ibi credē. Cermitur em̄ species panis et vim.
et creditur veritas carnis et sanguinis. Quod

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

autem hic dicitur misterium fidei·alibi dicitur
spūs et vita· Spūs em̄ est misterium·sm illud·
Lr̄a occidit spūs autem viuificat·et fides est vi
ta·secundum illud· Justus meus ex fide viuit·
Huic g̃ dns ait· Verba que locutus sum vobis·
spūs et vita sunt· Vm̄ cum osecratio perficiat
sacramentum et post osecrationem non sit in al
tari panis aut vinū q̄rē Quis panis est corpis
aut quod vinum est sanguinis sacramentum·nā
si dicatur q̄ panis qui fuit·vel vinum qđ extitit
profecto nec ille corporis·nec illud est sanguis
sacramentum·quia panis transiuit in corpus·a
vinum in sangumem· Si vero dicatur q̄ species
illa que remansit·illa quidem nec extitit ex gra
nis nec ofluxit ex racemis eius· qm̄ ex his non
prouenit accidens sub suba· Quam g̃ similitudi
nem assignabimus inter sacramentum rei·et rez
sacramenti· Nam si sacramenta non haberent si=
militudinem rez·quare sunt sacramenta· ppter
sacramenta non dicerentur· sicut sacramentum
baptismi quod est ablutio carnis exterior·simi/
litudinem hz significati·quod est ablutio men
tis interior· Bene sacramentum istud in eo ge
rit similitudinem corporis·in quo panis simili=
tudinem repūtat·species g̃ panis sacramentum
est corporis·non solum ratione rei signate·vm̄
etiam ratione otente· Queritur aūt vtr̄ spēs
panis et veritas corporis vnum sint sacramentū
an diuersa· Et videtur q̄ diuersa·cum em̄ diuer
sa sint signa videtur q̄ diuersa sint sacramenta·
Preterea scriptum est·proficiant in nobis qm̄s
dne tua sacramenta·quod otiment· Que verba
sub ti·de oratione nouissima exponentur· Sed
videtur otra q̄ sint solum vnum·cum em̄ eandē
rem sacramenta significent videtur q̄ idem sint
sacramentū·Preterea alibi legitur· presta vt
hoc tui corporis et sanguinis sacramentum nō
sit nobis reatus ad peram· Super hoc dicūt qui
dam q̄ forma panis et vim sint vnum sacramen
tum·non ppter vnum signatum· sz ppter vnum
otentum· Species aūt panis et veritas corpis
sunt vnum sacramentum·non ppter vnum con=
tentum·sz ppter vnum signatum· Hoc dnt ocedē
q̄ sicut diuerse res ppter vnum et idem signatū
idem sunt sacramentum·sic eadem res ppter di=
uersa significata diuersa sunt sacramenta· Cuib9
obicitur q̄ si species panis et veritas corporis
idem sunt sacramentum·cum spēs panis sacra/
mentum sit corporis·g̃ veritas corporis idem
est sacramentum·et ita idem est sacramentū sui
Sed hoc non procedit·quia species panis·a ē
quoddā sacramentum quod est veritas corpis·
et est quoddam quod non est illa·qm̄ sunt duo
sacramenta diuersa· Alii vero dicunt·q̄ siue di/
uersa sint significata siue diuersa significantia·
sp diuersa sunt sacramēta·quos oportet ocedē
q̄ in altari sunt ad minus quatuor sacramenta·
videlz spēs panis·et spēs vni· veritas carnis
et veritas sanguinis·Preterea cum panis et vi
ni diuersa sint accidentia·vt sapor et odor·pon
dus et color·q̄titas et figura videtur q̄ singla
per se sint varia sacramenta·qua em̄ ratione po
cius vnum q̄ aliud dicendum est sacramentum·
Sed c9 rei sacramentum est odor aut sapor· Ad
hoc potest non incongrue rnderi·quod omnia
simul accepta sunt vnum eucaristie sacramētū·
eo q̄ nullum per se solum significet·sz omnia sil'
panis spēm repūtant·que corpus xpi otinet et
signat· Signor autem alia sunt naturalia ·aut
positiua· Naturalia sunt que sm naturaz signāt·
quorum quedam sunt que per antecedens sig=
nant osequens vt rubore vesptimo signatur se
renitas matutina· Alia sunt que per osequens
signant antecedens·vt fumo vel emere ·signaē
ignis fuisse· Positiua sunt illa qne sm impositi
onem signant·quor alia sunt signa rei sacre·
vt serpens eneus erectus in heremo· Alia sunt
signa rei non sacre·vt arcus triumphalis erec=
tus in biuio· Horro signorum rei sacre ·alia sūt
sacra vt baptismus·alia non sacra·vt agn9 pa/
scalis· Sacra sunt signa noui testamenti· Non
sacra veteris· Quamuis em̄ vtraq̄ sint signa re
sacre·rem sacram signantia · non tamen vtraq̄
sunt sacra id est iustificantia· Licet nonnulli dix
erint sacramenta legalia iustificasse· Hoc em̄ est
differentia inter legalia et euangelica sac̄men/
ta·quia illa significabāt tm̄·hec aūt significāt
et iustificant· Verum qñz large qñz stricte stri
cte sacramentum accipitur· Large sm q8 omne
signum rei sacre·siue sit sacrum siue non sacrum
dicitur sacramentum· Vnde signa legalia sacra
menta dicuntur· Stricte sm quod sacrum solū/
modo signum dicitur sacramentum· Sacramen
tum autem dicitur actiue et passiue·q·sacz signs
nans vel sacrum signatum· Nam nomine sacra=
menti·quandoq̄ signum rei·quandoq̄ res signi
varie mncupatur · sm q̄ sacramentum accipiē
pro signo rei Sacramentum dī a sacro et signo
·q·sacrum signum Sed sm q̄ sacramentum acci
pitur pro re signi · sacramentum dī a sacro a se
creto·q·sacru m secretum· Species g̃ panis dī
sacramentum actiue·id est sacrum signans· vni=
tas autem ecclesie dicitur sacramentum passiue
et sacrum signatum · Corpus vero dominicum
vtroq̄ modo dicitur sacramentum·id est et sa=
crum signans et sacrum signatum· Sacramentū
vero consistit in tribus·scz in rebus·in factis in
verbis·sm pprietatem· similitudinem et inter=
pretacionem· Leo nanq̄ sm proprietatem sigt
dyabolum· Vnde aduersarius noster dyabolus
tanq̃ leo rugiens circuit quer ensquem deuor et
Demmare sm similitudinem significat p̄dicare
Vnde· Exijt qui seminat seminare semen suum·
et aliud cecidit in terram bonam·et aliud super
petram·et aliud inter spinas· Emanuel sm mr̄
pretacionem significat xp̄m· Vnde et vocabitur
nomen eius emanuel·quod interpretatur nobi=
scum deus · Hesvt aqua baptismi · factum vt
signacl'm crucis Verbū vt inuocatio trinitatis
Singula reperiuntur in hoc excellentissimo sa=

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cramento·res id est corpus et sigms factum·i· esca et potus·Verbum hoc est corpus meum·h est sanguis meus·Sequitur·qui pro nobis et ꝑ multis effundetur in remissionem peccatoꝝ·ac̃ Pro solis predestinatis effusus est quantū ad efficatiam·sz pro cunctis hominibus quantū ad sufficientiam·Effusio quippe sāgumis iusti pro mustis tam fuit dives ad pretium·vt si vniuersitas crederet in redemptorez nullum omnino vī culum diaboli retineret·verbum eñ effusionis habundantiam notat·Peccatum autem duobus modis remittitur videlz·quo ad meritū culpe· et hoc per sāgumis fidem·qua iustificamur a culpa et quo ad debitum pene·et hoc per sanguinis precium quemodo redempti sumus a pena·Omnes eñ quasi oues errauimus vnusquisq; in viam declinauit·et dominus posuit in eo iniquitates omnium nostrorum·Vnde vulneratus est ꝓpter iniquitates nostras·Attritus est ꝓpt̃ scelera nostra·disciplina pacis nostre super eū et liuore eius sanati sumus·Vere languores nostros ipe tulit·et dolores nostros ipe portauit Quia ergo iustus iniuste punitus est·iniusti iuste sunt liberati·Assumpsit eñ in se penam pro omnibus·vt daret semper gratiam vniuersis· Hic autem sacerdos eleuat calicem vt illum populo ostendat·nec est superflua hec eleuatio· prout dictum est in fine particule precedentis Est autem notandum q; quedā ecclesie duas hñt pallas corporales·et ibi eleuatur calix cooper tus cum altera earum In quo ostenditur hoc sacramentum occultissimum fore et difficilimū ad intelligendū·q; tpe institucionis h9 sacramēti sanguis xp̄i invisibilis erat·quia inter venas eius existebat·Alie vero ecclesie vnam tñ hñt pallam·et ibi eleuatur discoopertus absq; velamine·Primo ad designandum q; post institucōz h9 sacramenti sanguis xp̄i factus fuit visibilis p ipsius effusionē in crucevñ hic dī·Hic est sāgmeus·ac̃·In eo eñ q; calix non est coopertus cū palla supra quā est hostia consecrata designatur q; sanguis xp̄i a corpore effusus et separatus ē Secundo quia hostia est super pallam corpalē nec bono modo posset alibi poni·Tercio q; ꝓpt̃ ventum flati periculosum esset coopertum cum palla leuare·Et nota q; sacerdos actus xp̄i rep̄/ sentans dum dicit·Accipiens calicem· paz eleuat calicem·deinde·d·benedixit vt sine piculo calicem benedicat illum in altari deponit Subsequenter etiam dicens·Accipite· parum tenet eleuatum vsq; dum in altum eleuet vt illum populo ostendat Sequitur·hoc quocienscunq; feceritis·ac̃·hec clausula quia consecrationem taz corporis q̄ sanguinis respicit· post depositum calicem dz dici·Panē in perceptione corpis xp̄i et sanguinis magna est nobis adhibenda discretio·Cauendum est eñ ne si immium differatur· mortis periculum incurrat̃·dommo protestāte Nisi manducaueritis carnem filij hominis et bibetis sang·non habebitis vitam in vobis Sicvo quis indigne suscipit· p̄m apl̄m·iuditium sz damnationis sibi manducat et bibit Ideoq; p̄m eundem apostolum·Probet seipm homo·et sic de pane illo edat et de calice bibat·ac̃·Dicet q; quisnam dicendum esse quotidie·Alius vero dicet econtra·faciat igitur vnusquisq;·quod pie credideri faciendum·Non eñ litigauerunt ad inuicem·nec alter alteri se prepositi·zacheus sz et ille centurio cū alter eorum gaudens xp̄m in domo sua suscepit·et alter dixerit·Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum Et hoc est quod augustin9 ait·alij quotidie dicant corpus et sanguinem domini·alij certis diebus accipiunt·quod liberam hz observationem·de hs sub ti·de osculo pacis dicetur·Et nota q; hz xp̄s semel credentes sua morte redemerit·ecclesia tñ hoc sacramentum quotidie necessario repetit· ob tres precipue causas·Primo quia infirmitatibus laborantes eo quotidie reficiuntur·Secundo vt neophiti per illud incorporentur xp̄o·Tercio vt memoriam passionis xp̄i quottidie mentibus fidelium ad imitandum infigatur·quotidie eñ egemus·ideoq; panis quotidian9 vocatur Quotidianum g̃ sacrificium quod probat paschasius papa est ymemoratio·non iteratio passionis.et ideo sequitur·In mei memoriam facietis·id est in hoc sacramento nobis quotidie mortis et passionis xp̄i memoria renouatur·Vnde·i·ad corr·Quotienscunq; manducaueritis panem hunc· et calicem biberitis mortem dñi annunciabitis donec veniat·ꝓpter quod ipe dicebat apostolis· Hoc facite in meam commemorationem·hāc vltimam nobis memoriam dñs dereliquit·prout dictum est super verbo·Postq̄ cenatum est Et nota q; habemus triplex memoriale dñice passionis·Primum q̄tum ad visum·in ymaginibus et picturis·et ꝓterea crucifixi ymago depingitur in libro et in eccl̃is·Secundum q̄tum ad auditum·sz passio xp̄i predicata·Tercium q̄tum ad gustum sz sacramentum altaris·in quo ipsa xp̄i passio patenter exprimitur·Et ꝓter hoc premisit·Et memoriam venerantes·Et sequitur Vnde et memores·ac̃·Octaua pars·qz dominus ipe preceperat in·c·Similiter modo·ac̃·vt hoc in sui memoriam faceremus? Idcirco in hac parte tria sibi ymemorāda proponit ecclesia·sz tam beatam passionem necnon et ab mferis resurrectionem·sz et in celos gloriosam ascensionez·quorum primum·i passio excitat caritatem·secundum·i·resurrectio corroborat fidem·tercium·i· ascensio letificat spem· Quid eñ in nobis magis caritatem accendit·q̄ q; ꝓprio filio suo non pepercit deus·Quid magis in nobis fidē confirmat·q̄ q; xp̄s resurrexit

a mortuis. ¶Sicut enī in adam omnes moriuntur
ita et ī xp̄o omnes viuificabuntur. ¶Quid magis
in nobis amplificat ſpem. q̄ q̄ xp̄s aſcendens ī
altum. cap. d. c. de. d. h. vt vbi ip̄e eſt illic ſit a
miniſter eius ¶Sacerdos igitur hoc repñtans. d
tam beate paſſionis. manus in modum crucis ex
tendit vt habitu corporis. manuum xp̄i extenſi
onem in cruce repñtet. quod tamen alij faciunt
quando dicunt. ¶Hanc igitur oblationem. repre
ſentantes crucifixionem ſtatim ſecuturam. Et q̄
xp̄s prolixius orans factus eſt in agonia. ¶Ideo
agoniam illam habitu oculorum et faciei. quod
ammodo repñtans ¶dicens aūt necnon ab inferis
reſurrectionis illas ad ſe vt prius reducens eas
parum erigit. ¶Vnde in cantico abacuc. altitudo
manus ſuas leuauit. Et hoc in ſignum q̄ xp̄s m=
uictus leo ſurrexit a mortuis. ¶Item dicens. ¶Sed ī
celos glorioſe aſcenſionis eas erigit equaliter
vſq̄ ad humeros inſignum q̄ xp̄s elcuatis mani
bus ferebatur in celum. ⁊ ſedet ad dextram de
patris. ¶Hec igitur dī. ¶Vnde et memores. ⁊c. ſic
eſt intelligendum. q. d. nos eſſe ſacerdotes pro
fitemur. et plebem tuam memorem eſſe teſtañ
xp̄i filij tui. ⁊c. ¶Sacerdotes quidem memores a
inſtructi eſſe dñt. quia ip̄i miſſam celebrant. et
ſacrificium xp̄i exemplo offerunt. ¶Plebs etiam
ſancta memor eſſe dz. quia xp̄s non ſolum pro ſa
cerdotibus verum etiam pro plebe paſſus eſt.
que ſancta dr. quia fide et baptiſmo xp̄i precep
to ſanctificata eſt. ¶Item ex nunc ſterguntur di
giti. ſcz pollices et indices. nec diſiunguntur.
niſi q̄n oportet hoſtiam tangi. vel ſigna fieri.
quod fit. ¶Primo ob reuerentiam ſacramenti. ne
videlz aliquid tangant poſt tactum corpis xp̄i
¶Secundo videlz in ſignum q̄ in hoc ſacramento
ſenſus accedit. ¶Primo id eſt filius patri obedit
Et ideo ſubicitur. ¶Vnde et memores. tam beate
paſſionis reſurrectionis et aſcenſionis. ⁊c. ¶Ter
cio digiti qui corpus xp̄i tetigerunt iunguntur
ad oſtendendum q̄ fideles illud fide et deuotio
ne tangentes dñt eſſe caritate iuncti. et ſicut
digiti in tangendo et ſignando ab inuicem ad
orant ſic et fidelium operationes in hac vita cū
expedit ſeparantur q̄n q̄ñz per contemplationē
ad ſp̄ualia eleuantur. et q̄ñz pro mundanis ne=
ceſſitatibus ſpalia amministrant. ¶Quarto digi=
torū iunctio indicat. q̄ corporis et ſanguinis
domini noſtri ſacramento et mens et corpus ſa
cerdotis inſeparabiliter eſſe dñt affixa. ¶Quinto
ſtringuntur reliquiis ſeu particula hoſtie illis
forte adherens cadat. ¶Quia vero eccleſia dixit
ſe memorem dñice paſſionis. ideo ſtatim acerbi
orem ſpeciem ipſius paſſionis commemorat reco=
lens in quinq̄ crucibus quinq̄ plagas. ¶Sicut
enī ſubſequēs expoſitio declarabit ab hinc vſq̄
dum corporale deſuper calicem remouetur. dñi
ce paſſionis ordo memoratur. ¶Nam vbi dicit ſa
cerdos hoſtiam puram hoſtiam ſanctam. hoſtiā
immaculatam. panem ſanctum vite eterne. et ca
licem ſalutis perpetue. quinarium crucis ſigna
culum imprimit. ſuper oblatam et calicem. ſig=
nans quinq̄ xp̄i plagas. videlz duas manuum.
totidemq̄ pedum et vnam lateris. ¶Vel quinq̄
cruces ſignant. q̄ xp̄us quinq̄ ſecula redemit.
¶Tres autem cruces ōiter facit ſacerdos ſup ob
latam et calicem. q̄n in tribus verbis vtrūq̄
pariter intelligitur. ¶Iunḡ enī in crucis ſigna=
culo panis ſeparatur a calice. niſi cum ſeparati
nominantur in canone. et q̄n hoſtia collocatur
a ſiniſtro latere calicis. recta pars crucis ſolum
modo ſuper panem. tranſuerſa vero vſq̄ ſuper
calicem dz protendi. q̄n erecta pars crucis cor
pus xp̄i ſuſtinuit. tranſuerſa vero brachia de=
ſcendit. due vero cruces ſeparatim facte animā
xp̄i ſeparatim a corpore ſignant. ¶Sed cum iam
plene et perfecte ſit conſecratio celebrata. nam
materia panis et vini iam tranſijt in ſubſtanciā
carnis et ſanguinis. nec vlterius p̄t deteriorari
vel meliorari. et ſacerdos vlterius vtitur ſuis.
non xp̄i ſermonibus. Queritur quare ſuper euca
riſtiam adhuc bñdictionis ſignum imprimitur
aut aliquod conſecrationis verbum profertur
¶Preterea quedam ſubiunguntur in canone immu
entia q̄ nondum ſit tranſſubſtanciatio conſuma
ta. ¶Super hoc dicunt quidam q̄ ſcriptura non
attendit hic hmōi angustias tpis. ⁊ ſacerdos
cum non poſſit ſimul multa proferreet agē. ita
loquitur et agit. acſi tp̄s ſtaret. et eſſent adhuc
facienda. que in principio ſermonis nondū erāt
facta. et verba et ſigna non ad tp̄s ſue prolatio
nis ⁊ ad ceptionem loquentis ſunt referenda.
¶Innoc. papa. iij. dixit. q̄ in canone aliud verba
ſignificant. et aliud ſigna protendunt. ¶Verba
namq̄ principaliter ſpectant ad conſecrandam. ſigna vero principaliter pertinent
ad hyſtoriam recolendam. ¶Nam verbis vtimur
ad conſecrandum panem et vinum in corpus et
ſanguinem ihesu xp̄i. ¶Signis vtimur ad recolen
dum ea que per ebdomadam ante paſtalē geſta
ſunt circa xp̄m. ¶Patet g̃ q̄ q̄tum ad ordinez eu
cariſtie conſecrande capl'm illud. ¶Qui pridie q̄
pateretur. ⁊c. in fine canonis ſubici debuiſſet.
quia in eo conſecratio conſumatur. ⁊ q̄n impedi,
ret ordinem hyſtorie recolende. quia quod fuit
geſtum in medio poneretur in fine. prouidus ca
nonis ordinator vt ordinem ſeruaret hyſtorie.
quaſi quadam neceſſitate compulſus capitulum
illud. ¶Qui pridie. ⁊c. quaſi cor canonis i medio
collocauit. vt que ſequantur intelligantur pre
cedere. ſm illam figuram. qua ſepe fit vt que
narratione ſuccedunt intellectum precedant vl
pocius vt tam lr̄e q̄ hyſtorie ſuus ordo ſeruet
dicatur itaq̄ q̄ pertinent ſigna ad hyſtoriam
paſſionis recolendam. quia ſignificant quinq̄
ſenſus. qui tunc reuera paciebantur in xp̄o vel
quinq̄ eius plagas. vt dictum eſt. ¶Sed verba
non pertinent ad eucariſtiam conſecrandā. imo
pertinent ad eucariſtiam conſecratam. ¶Hoc mō
nos ſeruitui videlz ſacerdotes. ⁊ et plebs tua
ſancta ſcz populus xp̄ianus. ¶Nam quod popul9

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

agit voto · sacerdotes peragunt misterio · Offe
rimus preciare maiestati tue i · prece teris clare
tam si iusti fulgebunt sicut sol in regno patris
eorum · quanto clarius maiestas diuina p̄fulget
de tuis donis · i · de frugibus segetum · et hoc
q̄tum ad panem · qui est ꝺsecratus in carnem ·
Ac datis · id est de frugibus arborum · et ſ̄ q̄tū
ad vinum quod est consecratum in sanguiē · De
bis mq̄ et illis offerimus hostiam puram · ho=
stiam sanctam · hostiam immaculatam · id est eu=
caristiam immunem ab omni culpa originali · ve
mali et criminali · Vnde dicatur hostia dictum ē
in sexta particula super verbo · qui pridie · Vel
puram q̄tum ad cogitationez · quasi puro cor ·
Sanctam q̄tum ad locutionez · Immaculatam q̄n
tum ad operationem · quia peccatum non fecit
nec dolus inuentus est in ore eius · supple hoc ē
panem sanctum · id est sanctificantem · supple da
torem vite eterne · q̄tum ad stolam carnis et ca
licem salutis eterne · perpetue q̄tum ad stolam
anime · scd̄m illud · Ego sum panis viuus qui de
celo descendi · si quis manducauerit ex hoc pane
viuet in eternum · Possunt etiam secundo modo
hec verba exponi · vt videlz xp̄s dicatur hostia
pura · quia conceptus est sine peccato · dicatur
panis vite eterne · quia est refectio angelorū ·
et calix salutis perpetue · quia refectio est ho=
minum · Vel tertio modo hostiam puram · q̄ xp̄s
oblatus est vt nos liberaret a feditate originā
lis peccati · Sanctam quia vulneratus est vt p
fluerent sacramenta · quibus ecclesia sanctificat̄
· Immaculatam · quia mortuus est vt nos libera,
ret de morte eterna · Panem vite eterne quia ē
nostrum viaticum · quasi via nostra · Et calicem
salutis perpetue · quia est refectio angelorum ·
inebrians in patria · Vel sic quarto modo · De
tuis donis ac datis Dona sunt in re eterna · data
in opere temporalia · Offerimus hostiam puraz
scz corpus · hostiam sanctam scz sanguinem · ho
stiam immaculatam quo ad vtrumq̄ · Vel puraz
id est ab alijs separatam · Sanctam id est sancti
ficatam · Immaculatam · id est a maculis emunda
tam hostiam · de corde puro · conscientia bona ·
et fide non ficta · Sequitur · Supra que · ac̄ · Cū
autem orauerit pro hostia transsubstancianda ·
eamq̄ iam transsubstanciatam patri obtulerit ·
nunc orat pro ipsius acceptacōe vt cā admittat
antiquoꝝ sacrificioꝝ acceptet ꝓpitio supple no
bis · ac sereno vultu · i · respectu placabili Digne
ris respicere · non q̄ vultus eius mutetur aliq̄n
ſ̄ tunc deus vultum suum super nos illuminat ·
et serenat cum misericordiam suam super nos ex
hibet et declarat · Scd̄m illud p̄s · Illumnet vul
tum suum super nos et misereatur nostri · Item
per hoc q̄ dicit digneris respicere · notatur q̄
sacerdos noster vultum hz versum ad ꝓpiciato
rium · de quo in prohemio hō partis dictum est
Et tunc aspergit intus tabernaculum · dum per
dei misericordiam querit eius propiciationem ·
vt deus habeat illa munera accepta · sic habuit
munera abel iusti · Vnde sequitur Sicuti accep
ta habere dignatus es munera abel q̄ · Hoc aūt
aduerbium sicuti similitudinem innuit · non exp̄
mit quantitatem · Multo quippe acceptius est
hoc sacrificium deo · q̄ quod obtulit abel · quod
obtulit abraham · quod obtulit melchisedech ·
videlz em̄ amplius res q̄ vmbra · veritas q̄ fi=
gura · Ipsam q̄ similitudinem magis q̄ quanti=
tatem debemus attendere Offerendo q̄ sic̄ fu
mus abel · si recte quidem offerentes · recte mi=
hi nō dubitamus · quod quia cayn non egit
peccauit · sua namq̄ recte cui debebat obtulit
deo · ſ̄ retinens sibi seip̄m · et cor suum subtra=
hens deo male diuidit · Abel autem acceptum
deo intus in corde obtulit holocaustum · quia se
non sibi retinuit ſ̄ deo totum se subdidit et im,
pendit · Et ideo legitur in gen̄ · Respexit deus
ad abel et ad mun̄a ei⁹ ad cayn̄ vo et ad munera
eius non respexit · Prius respexit ad abel et p⁹
ea ad munera eius · quia non offerens a muneri=
bus · ſ̄ munera ab offerente placuerunt · Simili
ter et abraham egregius fide · totum prius se
offerebat altissimo · et ꝓterea cum sua duceret
offerenda · placitas ei hostias offerebat · quod
vt nos scientes imitaremur patrios ab illo de⁹
exegit affectus · Tolle inquit filium tuum vni
genitum quem diligis ysaac · et offer eum in ho
locaustum · super vnum montium quez monstra
uero tibi · statimq̄ promptum q̄ obedientem in
uenit · primo nobis ostendit · Melchisedech q̄ſ̄
misi se prius acceptum deo sacrificium obtulisset
futuroꝝ causas minime preuidisset · quaꝝ intu
itu misticum panis et vini primus obtulit sacri
ficium · Erat em̄ sacerdos altissimi · Nominantur
igitur isti tres patres veteris testamenti · quia
illi et eorum sacramenta specialius ceteris hoc
sacramentum presignauerunt · Quid enim per
munus abel offerentis de primogenitis gregis
nisi xp̄s primogenitus in multis fratribus exp̄
mitur · qui malicioſe occisus est a populo iudeo
rum · sicut ille inuidiose a fratre suo · sicut scd̄m
apoc · Ipse est agnus dei qui occisus est ab ori,
gine mundi Quid per sacrificium abrahe · dilec
tum et vnicum filium offerentis · nisi xp̄i passio
designatur · De quo dicit apostolus · proprio fi
lio suo non pepercit deus · sed pro nobis omni=
bus tradidit illum · Hic est inquit filius meus di
lectus in quo mihi bene complacuit Oblatioq̄ mel
chisedech tam proprie nouum sacrificium pre=
signauit vt inde predictum sit · Tu es sacerdos
in eternum s̄m ordinem melchisedech · qui s̄m
apostolum assimilatus est per omnia filio dei ·
manet sacerdos in perpetuum · Abel dicitur pu
er non tam a pueritia q̄m a puritate · scd̄m illud
Ecce puer meus dilectus quem elegi posui sup
eum spiritum meum · Abraham dicitur patri=
arcba non tam israhelitice plebis · q̄m populi
xp̄istiani · illius per carnem · huius per fidem ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

scm illud. Non vltra vocabitur nomen tuum abram. sed appellaberis abraham. qz patrem multarum gentium constitui te. Melchisedech interpretatus est rex iusticie. Deinde rex salem id est pacis. propter illud quod legitur. Orietur in diebus eius iusticia. et habundantia pacis donec auferatur luna. Sanctum sacrificium. immaculatam hostiaz hoc addidit in canone leo papa primus

Supplices te rogamus. ceteram nonam pars. Pontifex. vt lex iubebat. et in prohemio huius partis dictum est. Aspergebat tabulam et aram. et exterius sacrum sanguine pacifico. et xpc̃istus toties aspergit patrem sanguine quotiens eum placat per carnem assumptam. Aram aspergit q̃ndiu numerum restaurat angelorum. Exterius sacrum aspergit. dum homines sanctificat et patri qui in terris sunt reconciliat. Sacerdos eosdem aspergit. quia hoc sacrificium placat deum. et veniam impetrat. et sic etiam superhos aspergit. Iam qui nos emundat. augmentat numerum ciuium supernorum. Aspergit etiam intus tabernaculum. prout in precedenti particula dictum est. Dum autem hic nominat sublime altare commemorat sanctasanctorum. Bene ympno dicto post cenam exiuit hiesus in montem oliueti transtorrentem cedron. et progressus pusillum cecidit in faciem suam orans et dixit. Pater si fieri potest transfer calicem hunc a me. Sed et secundo et tercio abiit et orauit eundem sermonem dicens. et factus est in agonia. Prolixius orabat. et factus est sudor eius. sicut gutte sanguinis decurrentis in terram. tuncvenit ad discipulos suos dicens Surgite eamus. ecce appropinquat qui me tradet. Traditor autem dedit eis signum dicens. quem osculatus fuero ipse est tenete eum Et confestim accedens osculatus est eum. quia ergo hiesus procidit orans. et dicens. Pater si fieri potest transfer. etcetera. Ideo sacerdos se inclinans orat et dicit. Supplices te rogamus. etcetera. Vel sacerdotis inclinatio significat emissionem spiritus xpc̃isti prout dictum est in prohemio canonis. De inclinationibus dictum est sub titulo de confessione. Item dicit. Vt quotquot ex hac altaris. etcetera. osculatur semel altare. per quod representatur osculum proditoris. postq̃m dominus ab oratione surrexit Quidaz ter osculantur agentes gratias trinitati. que per passionem domini genꝰ reconciliauit humanum. Alij bis. ad notandum geminam in xpc̃isto naturam. seu ipsum in anima et corpore passum. quia vero in agonia prolixius orabat. Tercio dicens eundem sermonem. Ideo sacerdos facit tres cruces. Primam super oblatam dicendo. Sacrosanctum filij tui corpꝰ Et secundam super calicem dicendo et sanguinem. Terciam. signando seipsum in facie. cum dicit. Omni benedictione celesti. forte propter sudorem corporis cruces imprimens. super corpus et propter guttam sanguinis crucem imprimens super sanguinem. et quia procidit in faciem suam orans ideo imprimit sibi crucem in facie. Vel pocius crux que fit supra corpus designat vincula quibus est ligatum corpus. illa que fit super sanguinem designat flagella. quibus allisus est et sanguis eductus. De vinculis legitur. Ministri iudeorum comprehenderunt hiesum. et ligauerunt et vincientes duxerunt. et tradiderunt pontio pylato. De flagellis legitur. Apprehendit pilatus hiesum. et flagellauit. cuius liuore sanati sumus. Per terciam vero crucem que fit in facie. recolitur illud q̃ expuebant in faciem eius. et palmas in faciem eius dabant. et velantes faciem eius dicebant. Prophetiza nobis xpc̃iste quis est qui te percussit Tercio crux que fit supra corpus martirium xpc̃isti. que fit supra sanguinem martirium sanctorum designat. Quarto prime due cruces significant. quod xpc̃istus pro duobus populis passus est. Tercia que fit in facie. quod in corpore suo passus est. Alij vero non faciunt premissas duas cruces Considerari etiam oportet. quod sacerdos dicendo. Supplices te rogamus. etcetera. Stat inclinatus cancellatis manibus ante pectus ad designandum quod orationis humilitas per inclinationem designata. tunc demum et non alias exaudiri digna est. Si ex fide procedat pectoris. id est mentis. fide dico per dilectionem operante que operatio per manus intelligitur. Quia vero quedam sunt opera vite actiue. quedam vero opera vite contemplatiue. sed opera vite actiue quodammodo cancellatim ad opera contemplatiue vite. sicut sinistra ad dexteram operantur. eo quod opera actiue sicut suppositaseu inferiora ad opera contemplatiue disponunt. et opera contemplatiue sicut superposita et altiora illa perficiunt et consumant. Ideo in ipsa manuum cancellatione dextera superponitur sinistre. Rursus orat cancellatis manibus ante pectus. quasi ipso facto dicat. Obsecro te per crucem et passionem tuam. vt iubeas hec perferri. etcetera. Cancellatio enim manuum passionem xpc̃isti figurat. et dextera per quam resurrectio leue. per quam passio designatur superponitur. vt per hoc xpc̃isti resurrectio a mortuis insinuetur. Verum in nonnullis ecclesijs dyaconus infra actionem lauat manus. signans primo. quod pylatus se lauit. cum se mundum a xpc̃isti sanguine proclamauit Vel secundo quod nostra sordida opera xpc̃isti passione mundantur. Tercio q̃ nullus nisi mundus ad percipienda fidei sacramenta procedat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sequitur· Jube hec perferri·aē·tante sunt ꝓ
funditatis hec verba ·vt intellectus humanus
vix ea sufficiat penetrare· Vnde beatus greg9
Tanti sacramenti dignus interpres de illis tan
q̄ de re ineffabili pene ineffabl̄r loquens Quis
inquit fidelium habere dubiū possit in ip̄a ymo
lationis hora ad sacerdotis vocem celos apiri
i illo iesu xp̄i misterio angelor̄ choros adesse
summis yma sociari · terrena celestibus iungi·
vnū ex inuisibilibus atq; visibilibus fieri Idem
etiam alibi dicit· Vno eodemq; tp̄e ac momento
in celum·i·celestem naturam rapitur i misterio
angelorum osociandum corpori xp̄i scz mistico
et ante oculos sacerdotis in altari videtur·
Saluo tñ occulto celestis oraculi sacramento·
possent hec verba ꝛ simplicius tamen securius
sic exponi· Jube·i·fac·hec scz vota fidelium·i·
supplicationes et preces·perferri·i·presentari
per manus sancti angeli tui·i·per misterium an
gelorum·qui sunt amministratorij spūs·et vota
nostra coram deo offerunt Juxta illud quod ait
raphael angelus ad thobiam · thob·xij·Cūm
oraba s cum lacrimis ego obtuli orationem tuaz
domino·Ex hoc g̃ euidenter apparet·q; angel9
sacris misterijs adesse credendus est·non vt cō/
secret quia hoc non potest·ſ̄ vt orationes sacer
dotis et populi deo representet ꝟm illud apoc̄·
Ascendit fumus aromatum in ospectu domini
de manu angeli·que sunt oraciones sanctorum·
In sublime altare tuum·supple hoc est in ospe
ctu diuine maiestatis tue·i·in otemplatione ma
iestatis et curie tue celestis·Nam ip̄e deus dicit̄
altare sublime·exod·xx·Non ascendas ad altare
meum per gradus·i·in trinitate non facies gra
dus·Porro sicut beatus augustinus determinat
Non dicitur angelus offerre orationes deo · q̄si
tunc primo deus nouerit quid velimus·q; deus
omnia nouit anteq̄ fiant·ſ̄ quia necesse hz rō na
lis creatura tpales causas ad eternitatem refer
re·siue petendo quid erga se fiat·siue osulendo
quid faciat aut quid deo iubente implendū esse
ognouerit·hoc nobis vel euidenter vel latent̄
reportet·Possunt etiam secundomodo premissa
verba sic exponi Omnipotens deus iube hec scz
panem et vinum·perferri id est transmutari·in
sublime altare tuum·id est in corpus et sangui
nem filij tui·super choros angelor̄ ex altari·q;
corpus domini dictum est altare ꝟm illud·Alta
re de terra facietis mihi·per manus angeli tui
·i·per ministerium sacerdotis Non em̄ ꝟm aug̃·
deposcit ob aliud illic deferenda·misi vt intelli/
gatur q; ista fiant·id est transsubstancientur in
eo sacerdotio · id est in eius ministerio virtute
spūssancti· Sed cum iam transsubstanciata sint·
exponi possent terciomodo sic ·Jube hec·id est
xp̄i corpus misticum scz ecclesiam xp̄i militantē
perferri·id est assotiari in sublime altare tuum
id est in ecclesiam triumphantem·que dī altare
ꝟm illud leuit̄·Ignis in altari meo sp ardebit·id
est feruor caritatis in ecclesia triumphanti et ſ̄

per manus angeli tui·id est per operationez ⁊
virtutez xp̄i filij tui qui est magni consilij ange
gelus·ysa·ix·ipe em̄ corpus suum misticum deo
patri ꝺiungit et ecclesie triumphanti· Quarto
modo hic est angelus magni consilij·consiliar9
ille cuius ꝺfilio pater mundum creauit et recre
auit· Sublime altare in ospectu dei est xp̄s cru
cifixus sedens in dextra patris·Igitur angelus
fert hec sacramēta in sublime altare in ospectu
dei·dum cicatrices ostendens interpellat apud
patrem pro nobis hec sacramenta ꝺficientibus
Que vero sint illa que petit in sublime altare p
ferri determinat dominus dicens·Vt quotquot
⁊ c̄·per hoc em̄ demonstratur corpus xp̄i misti
cum·quod xp̄s quotidie ad se trahit p membra
Vnde hiero9·Patrem vocabis me· et post me
me ingredi non cessabis

Memento etiam domie·aē·decima pars
hec ꝺiunctio etiam ꝺtinuat sequentia
proxime precedentibus·Vel dici pōt
q; superfluit·nam in antiquis codicibus p̄cede=
bat immediate quedam oratio incipiens· Memē
to mei queso dñe·aē·in qua sacerdos pro se ora
bat vt digne posset offerre· Vnde tunc recte se
quebatur Memento etiam dñe famulis·aē·ſ̄ q;
in multis modernis codicibus oratio illa non in
uenitur·ideo ꝟm illos illud etiam superfluit Vt
quod melius est respicit aliud· Memento quod
p̄cedit·in quo rogauit pro viuis · hic aūt orat
pro defunctis·Orat ergo pia mater ecclesia non
solum pro viuis vm̄ etiam pro defunctis·et eos
deo patri sacre oblationis m̄cessione om̄ēdat·
certissime credens q; sanguis ille pretiosus·qui
pro multis effusus est in remissionem peccato=
rum·non solum ad salutem viuentium·vm̄ etiam
ad absolutionem valeat defunctorum· Ideoq;
gabiloñ ocilium statuit·q; in ommibus missaꝝ
solemnijs loco competenti videlz in hoc loco se
crete·vel in diebus non solemnibus·In domi ca
enim die ob resurrectionem dominicam anime ꝛ
quiem creduntur habē · ecclesia pro defunctis
dominum deprecetur·Juxta illud augustini·nō
sunt pret̄mittende supplicationes pro spiritib9
mortuorum·quas faciendas pro ommibus in xp̄i
ana catholica societate laudimus· Et quia q̄nq;
desunt defunctis parentes filij cognati et amici
qui supplicationes pro eis effundant·vna et pia
mater·id est tota ecclesia omnes defunctos sub
gñali commemoratione suscipit tacitis illorum
nominibus·q; eis exhibet communionem·Inno·
q̄ papa statuit·vt ante consecrationem hostie
non recitētur nomina defunctorum· possent em̄
populo recitari·ſ̄ deo quem nihil latet nec esse
non est·qui cum signo fidei nos p̄cesserunt · scz
ad dominū·non q; ibi sit fides aut spes vbi spes
est et res·Nam fides euacuatur·caritas nunq̄m
excidit·ſ̄ signum fidei pro caracte fidei xp̄iani=
tatis accipitur· quo fideles ab infidelibus discer
nuntur·ꝟm illud Audiui numerum signatorum·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

c.xliiij.milia fig̃.exoĩ tribu filioꝝ iſtꝝ dormiũt
in ſomno pacis ſm illud.In pace m idipm dormi
am et requieſcam.Frequenter em̃ ſacra ſcripta
defunctos dormientes appellat.pro eo.quia ſic̃
dormientes euigilant.ita mortui reſurgẽt.ꝓpt
quod dicit apoſtolus.Nolo vos ignorare de dor
mientibus vt non contriſtemini.ſicut et ceteri q̃
ſpem non habent.Et dñs inquit in euangelio.
Lazarus amicus noſter dormit ipſis domine et
omnibus in xpo quieſcentibus.In hoc loco ſacer
dos quorum maluerit defunctorum dz agẽ me
moriam ſpetialem.Finita eſt em̃ memoria mor
tis domini.et ideo ſequitur mors noſtra.xpus
preceſſit et nos eius veſtigia ſequimur.hic aũt
vocantur quieſcentes in xpo qui in caritate mor
tui fũt.hñtes tm̃ aliq̃ purgabilia eo q̃ nõ plene
ſatiffecerant pro peccatis confeſſis ꝓpter quod
ad locum purgatorij deſcenderunt vbi exiſten
tes ſuffragio indigent eccleſie militantis tanq̃
nondum habentes in re.pacem et refrigerium
glorie.Iz habeant incerta et infalibili ſpe locũ
refrigerij.in quo non eſt ardor penarum.Lucis
in qno non eſt obſcuritas tenebrarum.et pacis
in quo non eſt conflictus pugnarum.Absterget
get deus omnem lacrimam ab oculis eorum.et
iam non erit amplius.neq̃ luctus neq̃ clamor.
ſ nec vllus dolor.qm̃ prior tranſierunt.ſ dele
ãbuntur in multitudine pacis.cum placebunt
coram domino in regione viuẽtium.Paradiſus
dr̃ g̃ locus refrigerij ꝓpter ardorem ignis pur
gatorij per quem anime tranſiunt.Juxta illd̃ ps̃.
Tranſiuimus per ignem et aquam.ac̃.Locus lu
cis extra tenebras inferni.De quibus matth.xxiij
Mittite eum in tenebras exteriores.Locus pa
cis ꝓpter mentis tranquilitatem.que ibi ẽ extra
vermem ſcientie eoꝝ qui ſalui non erunt.Vñ
ysaias.vermis eorum non morietur.nec ignis
eoꝝ extinguetur

Obis q̃.ac̃.xi.pars.Hec autem oratio
protenditur.vsq̃ per omnia ſecula ſe
culoꝝ.Et hec verba proferendo ſac̃
dos paululum expreſſa voce percuſſo
pectore ſilentium interrumpit.rep̃tans contri
cionem et confeſſionem latronis.in illo paſſio
nis dominice articulo increpantis alterum.d.
Nos digna factis recipimus.hic autem nichil ma
li geſſit.Et dicebat ad ihesum.luc.xxiij.Domi
memento mei dum veneris in regnum tuum ꝓpt
quod dixit illi ihesus.Amen dico tibi hodie me
cum eris in paradiſo.Rurſus per exaltacionem
vocis.et percuſſionem pectoris exprimitur illd̃
quod centurio et qui cum illo erant.viſis illis q̃
fiebant timuerunt valde dicentes.Vere filius dei
erat iſte.et omnis turba que ſimul aderant ad
ſpectaculum illud percucientes pectora ſua re
uertebantur.Notevero eius et mulieres q̃ xpm
ſecute fuerant a galilea ſtabant a longe hec vi
dentes quos ſignificant miniſtri.ſcz dyaconus
et ſubdyaconus retroſtantes.qui ad hanc voc̃
erecti in os ſacerdotis vel epi intuenẽ premiſſa

autem pectoris vnica tunſio.ſignat quod ſc̃m
apoſtolum ad romanos.vj.criſtus ſemel ꝓ pec
catis noſtris mortuus eſt.Et fit cum tribus di
gitis.ſcz ſine pollice et indice.vt trinitas i vni
tate notetur.Pectoris q̃ tunſio.q̃z penitenci
am deſignat.prout ſub ti.de confeſſione dict̃
eſt peccatoribus.Hec ideo dicit.q̃ ſi dixerim9
q̃ peccatum non habemus nos met ipos ſeducim9
et veritas in nobis non eſt.Licet em̃ omn tpe
debeamus ex corde nos recognoſcere peccato
reſpecipue cum pro remiſſione peccatorum ſa
croſanctũ miſterium celebramus ꝑ multitudine
miſerationum tuarum ſperantibus.Juxta quod
inquit ps̃.ſm multitudinem miſerationum tuarꝝ
dele iniquitatem meam.Et nota q̃ vna tm̃ eſt
dei miſericordia.non aliud quidem q̃ ipe eſt mi
ſericors.ſ̃ multi ſunt eius effectus qui miſerati
ones dicuntur.Vnde Reminiſcẽ miſerationum
tuarum domine.et miſericordiarum tuarum.q̃
a ſeculo ſunt.Partem aliquã et ſocietatem do
nare digneris.Sed cum ipe deus ſit omnia in
omnibus ſalus et premium.et gloria ſingulorꝝ
.Juxta illud.Salus populi ego ſum.Quid eſt q̃
dicitur partem aliquam et ſocietatem ac̃.tanq̃
non omnes ſint eundem denarium accepturi.Sa
ne licz vnum et idem ſit premium ſingulorꝝ.viz
ipe deus.in cuius cognitione ſalus eterna con
ſiſtit.ſm illud quod ipe dicit in euangelio Hec
eſt vita eterna vt cognoſcant te verum deum.
et hunc quem miſiſti ihesum xpm.tũ ſm dignam
meritorum.alij plus.alij minus diuina viſione
fruuntur.Nam et ſtella differt a ſtella in clari
tate.ꝓpter quod ipe dominus ait.In domo pa
tris mei multe manſiones ſunt.Sicut vnus ẽ ſol
cuius lumine participant vniuerſi.alij plus.alij
minus ſm differentiam intuencium.Cum iohãne
Stephano.mathia.barnaba.In hac ſecunda cõ
memoratione ſanctorum.magna ex parte ſupplẽ
tur.qui de primitiuis ſanctis deeſſe videbantur
in prima.Sed quare iohannes repetitur a ſte
phano ſociatus iohanni premittitur.mathie ac
barnabe apoſtolis.Super hoc dici poteſt q̃ io
hannes in prima commemoratione diſponitur.
et cum ceteris numeratur ꝓpter dignitatẽ apo
ſtolatus.In hac autem commemoratione repeti
tur et cum ſtephano ſociatur.ꝓpter priuilegiũ
celibatus.Virgines em̃ ſunt et ſecuntur agnum
quocunq̃ ierit.preterea ceteris premittitur.
Virginitas em̃ iohannis inde maxime omendat̃
quia xpus in cruce matrem virginem diſcipulo
virgini omendauit.et ex illa hora accepit eam
diſcipulus in ſuam.Stephani vero virginitas
ex eo maxime comprobatur.quia ipe deputat9
eſt ab apoſtolis ad miniſterium viduarum.et i
eo q̃ feminis eſt prepoſitus teſtimoniũ meruit
ſinceriſſime caſtitatis.Poſſet autem non euan
geliſta ſ̃ baptiſta iohannes intelligi ni ſi pre
mitteretur.Cum tuis ſanctis apoſtolis ac mar
tiribus vnde conijcitur q̃ apoſtoli tm̃ ac marti
res ſubnotantur.quamuis q̃ iohannes baptiſta

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

m ꝛito possit inter martires numerari ¶ muniat
ergo sacerdos sanctos · quoꝝ societatem petit ·
gna et sacerdos legalis nomina filioꝝ israhel
habebat scripta vt supra dictum est · ¶ t aduer=
te · q hic octo viri · et septem mulieres compu/
tantur · quia per hoc sacrificium septē crismata
gratiarum · et octo beatitudines iunguntur in
nobis · ¶ equitur non estimator meriti · quia non
ſm exigentiam meritorum retribuis · sed mmus
pumendo vel magis remunerando q̄ quisq; me
ruit · ¶ nde · non ſm peccata nostra fecit nobis ·
neq; ſm iniquitates nostras retribuit nobis ¶ t
alibi mensuram bonam et confertam et coagita
tam et supereffluentem reddent in sinum vr̄m ·
¶ er xp̄m dominum nostrum · ¶ ic non r̄ndetur
amen · ¶ um quia angeli qui sp̄ assistunt r̄ndent
prout in fine tercie particule dictum est · ¶ um
quia hec tacite dicuntur nec respondentes au=
dire possunt · ¶ um quia verba sequentia · p quē
omnia f · cē · istis comunguntur et ab eis depen
dent · ita q nihil interponi potest · ¶ oc autem
loco benedicunē vue · prout dicetur m · vij · pte
sub quinta feria cene domini · vbi agitur de diur
no officio m canone apostolorum in burcardo li·
· v · c · offerri ita legitur · Offerri non ꝛz ad altare
sez ad b̄ndicendū preter nouas spicas et vuas ·
et oleum et luminaria et fabas et thimiama · ad
incensum tempore quo sancta oblatio celebraē
¶ equitur · per quem hec omnia · cē · ¶ deo dicit
omnia · quia per filium omnia creata sunt ¶ nde
Johannis · i · Omnia per ipsum facta sunt · et sine
ipō factum est nihil · ¶ t vidit deus cuncta que
fecerat et erant valde bona · ¶ creas igitur con/
dendo naturam · ¶ anctificas operando materi
am ¶ iuificas transsubstanciando creaturā · ¶ e
nedicis acumulando gratiam · Q8 autem dicitur
hec omia · est simplex pronominis demonstracō
ficut tempus verbi confusum · ¶ am presens cō
fusum p̄sentis non tenet vsum et est sensus · ¶ ec
omia sez panem vinum et aquam semper bona
creas secundum causas canonicas p̄mordiales
et sanctificas secundum causas sacramentales ·
¶ iuificas vt transeant in carnem et sanguinem
¶ t b̄ndicis vt obseruant vnitatem et caritatem ·
¶ ursus in eo q dicit · sanctificas · notatur q
quōdcunq; sanctificatur per gratiam xp̄i sancti
ficatur · ¶ e plenitudine eī eius omnes accepi=
mus · ¶ nde ioh · xvi · ¶ ater sanctifica eos in veri
tate · id est in filio ¶ n eo q dicit viuificas notaē
q quicquid viuificatur per filium viuificatur ·
¶ ohā · xi · ¶ go sum via veritas et vita · ¶ n eo q
dicit benedicis · insinuaē q benedictio celestis
datur nobis per fructum virginis benedictum ·
¶ el creas vt sint · sanctificas tibi deputando ·
viuificas animando · benedicis vt vtilia sint · p/
stas vt prosint · ¶ iunt autem tres cruces super
dictis verbis · sanc · vi · be · in quibus ecclesia pri
mitiua representatur · que fidez trinitatis susce
pit · ¶ e hoc tamen aliter iam dicetur · ¶ iq̄dem
sacerdos dicturus · et prestas nobis · vel dyaco=

nus remouet corporale desuper calice ad notan
dum q quando xp̄us emisit sp̄m · velum templi
scissum est a summo vsq; deorsum · et aperta sūt
nobis que prius obscura erant in lege et clausa
sicut dicitur in euangelio de quibusdam ¶ t erat
absconditum verbum istud ab eis · vbi em̄ sump/
to aceto · consumatum est · reuelatum est · ¶ t ca
lice discooperto accipiens hostiam dicit et pre
sta nobis · ¶ ubitari autem videmus · quare calix
et non hostia cooperitur · Ad quod quadruplex
potest ratio assignari · ¶ rimo ꝓpter periculum
quia sanguis facilius posset recipere immundi
tiam q̄ hostia · ¶ ecundo quia in calice et sangu=
ine · magis signficatur passio xp̄i q̄ in hostia ·
¶ nde illud · ¶ ater si fieri potest · transeat a me
calix iste · et in canone in forma sanguinis pon
tur actus effusionis ibi · Qui pro vobis effunde
tur ibiq̄ē · quia ergo in calice et in sanguine ma
gis signficatur xp̄us mortuus · q̄ in corpore ·
· Ideo sicut et mortuus pannis et lapidibus opi
tur · ita et calix panno et sanguis calice et cor=
porali cooperitur · ¶ ercio sanguis in calce coop
to representat corpus x̄p̄i in sepulcro · clauso ·
et signat · ¶ ostia vero corpus x̄p̄i extra sepul=
crum · ¶ uarto sanguis calice cooperto repr̄sēt
x̄p̄i corpus in syndone involutum · hostia vo nō
involutum · ¶ equitur per ipsum cē · ¶ i absq; ali
cuius verbi vel temporis interpositione · ¶ iun=
gas p̄missa verba ¶ er xp̄m dominum nostrum
per quem hec omnia · cē et facis punctum ibi · a
prestas nobis · plana est lra · ¶ ic g̃ · per ipsum ·
id est tanq̄ per mediatorem · cum ip̄o tanq̄ cū
coequali qz ipe est coequalis patri · in ipō tanq̄
in consubstancionali vel in ipō · i · in membris eo
¶ n patre quippe notatur autoritas ꝓpter prin
cipium · in filio equalitas · ꝓpter medium · in sp̄ū
sez communitas ꝓpter consortium // ¶ ane sexta
feria crucifixus est x̄p̄s hora tercia linguis iude
orum quod narrat marcus · hora sexta manibus
gentilium · quod narrat iohannes · Circa horaz
autem nonam m̄clmato capite tradidit sp̄m · Ad
recolendam igitur crucifixionem hora tercia fac
tam linguis iudeorum clamantium ter crucifige
cru · eū · a rursus ¶ olle tolle crucifige eum · sac̄/
dos facit tres cruces super oblatam et calicem ·
¶ um dicit · sanctificas · viuificas · benedicis · Ad
recolendam vero crucifixionem que post inter/
uallum trium horarum facta est manibus genti
lium cum milites crucifixerunt iesum · sacerdos
iterum facit tres cruces cum hostia sup calicem
super premissis tribus verbis · sez per ipsum · et
cum ipō · et in ipō · ¶ ostmodum autem ad desig/
nandam diuisionem carnis et anime domini mo
rientis · facit duas cruces cum ipa oblata in ore
calicis dum dicit · ¶ st tibi deo patri omnipotēti
in vnitate sp̄ūssancti · ¶ um em̄ in xp̄o tres sint
vnite substancie · videlz · diuinitas · corpus a aīa
due tm̄ sez corpus et anima fuerunt in morte di
uise · ¶ am diuinitas a natura est diuisa et separata
¶ t ꝓpterea non tribus crucibus ꝫ duabus mors

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

domini designatur. Ceterum sacerdos faciendo cruces manus super mensam altaris extendit qz et xps super araz crucis manus expandit. iuxta illud ppheticum. Expandi manus meas ad populum non credentem mihi. Secundo etiam premisse tres cruces cum corpore super nudum calicē facte. significant tres cruciatus. quos xps in nuda cruce sustinuit. videlz passionem. ppassionem et compassionem. Passionem in corpore p passionem in mente. compassionem in corde. De passione corporis ait dominus per prophetam O vos omnes qui transitis per viam. attendite et videte si est dolor sicut dolor meus. Foderūt enī manus meas et p.m.d.o.o.m. De ppassione mentis dns inquit apostolis. Tristis est anima mea vsqz ad mortem. cepit enī ihesus tedere et pauere. cepit contristari et mestus esse. Ex compassione vero cordis pro crucifixoribz orauit ad patrem dicens. Pater ignosce illis. q: nesciunt quid faciunt. Si enī agnouissent numq̄ dominum glorie crucifixissent. Et ideo sacerdos facit has cruces cum hostia super calicem. qz xps sustinuit hmōi cruciatus in corpore super patibulum. Per calicem enī passio designatur vt iā dictum est. Terciomodo tres cruces cum hostia super calicem facte. significant fidem centurionis dicentis. Mathei. xxvij. Vere filius dei erat iste. et ita agnouit eum vnum esse in trinitate. scz xpm deum et hominem. Que vero que fiunt in ara seu latere calicis. designant duo sacramenta que de latere xpi profluxerunt. videlz aqua regnationis. et sanguis redemptionis. Iuxta testimonium iohannis dicentis. Vnus militum lancea latus eius aperuit. et otinuo exiuit sāguis et aqua. Et ideo immediate p9 has duas cruces latus calicis inquibusdam eccīis cum hostia tangitur. per quod percussio lateris xpi cum lācea militis designatur. Quarto tres premisse cruces in quibusdam eccīis ita fiunt a bene. Sā prima q̄ fit sup peripm fit supra os calicis exterius. signans q deus est extra omnia non exclusus. Secunda que fit super. cum ipo. fit parum inferius sub prima videlz a labio calicis in labiū significans q deus est super omnia non eleuat9 Tercia que fit super in ipo. fit inter os calicis. circa medium concauitatis eius. significans q est intra omnia non mclusus. Quarta que fit super. deo patri. fit a medio oris calicis recto dyametro contra faciem sacerdotis. significans q omnia que in ministerio misse occulte aguntur in fine nobis ante oculos ponentur Quinta que fit supinvnitate spūssancti. fit a latē calicis mē ipsum calicem et sacerdotem. viz descendendo a summitate calicis contra pedem. significans q deus est subter omnia non compressus seu p stratus. Quidam tn de his duabus vltimis non faciunt mi vltimam Quinto dicte tres cruces significāt tres cruciatus ques xps sustinuit tribus tpibus viz ante mortem. alapas. flagella. sputa et hmōi. in morte. crucifixionē. et p9 mortem lateris perforationem. prima significat p mum. secunda secundum. tercia tercium. quarta vero significat separationem anime a corpore xpi. quinta descensum in limbum vel cruciatum in pedibus. Sexto quinq ordines signorum que fiunt ante sextum scz ante tactum calicis cū hostia qñz viz de duabus vltimis non fit msi vna significant quinq mundi etates que fuerunt añ xpi natiuitatem. sextum vero viz ipe tactus significat sextum tempus scz a xpi natiuitate vsqz ad finem mundi. ipe enī vncus tactus signficat dominum semel ascendisse crucem. vt finem haberet. ipa autem res est cruciatus qui p dictas quinq etates omnibus fiebat hominibus. Notandum igitur est q sacrificium septem vicibus signatur in canone. Prima vice ter vbi dī. Hec dona. hec munera. nc̄. Secunda vice quinquies vbi dicitur. Quam oblationem tu deus nc̄ Tercia vice bis. semel vbi dicitur. Qui pridie. nc̄. ibi. Tibi gras agens. benedixit. nc̄. et itm vbi dicit Similiqmodo. nc̄. ibi Item gras agēs Quarta vice quinquies vbi dicitur. Hostiam puram. Quinta vice bis vbi dicitur. Sacrosanctū filij tui corpus. nc̄. Sexta vice ter vbi dicitur. Sanctificas. viuificas. nc̄. Septima vice quinquies. vbi dicitur. Per ipm. nc̄. prout in ipsis locis dictum est. Inter quas septem vices sacrificium figmficatur duabus vicibus bis. et duabus vicibus ter. et duabus vicibus quinquies. Septima vero vice bis et ter. Signatur ergo simul ommbus vicibns iunctis. quinquies quinq que sunt simul quindecim. qui numerus per se ductus semper in seipsum reducitur. si ducatur in infinitum. q̄ tumlibz enī multiplicetur eucaristie sacramentum semper est idem sacrificium. Augustinus tamen dicit q si tn semel fignum crucis fieret super panem et vinum sufficē posset. quia semel dominus crucifixus est. In ista etiam sacramento quinq sensus corporis. scz visus. auditus. gustus odoratus. tactus. exercentē scz circa colorem. saporem. odorem. fractionem et sumptionem. vt quinq sensus anime spūales exuberent. scz visus intelligentie. auditus obedientie odoratus discretionis. gustus dilectionis. et tactus operis. De quibus reperitur in euangelio Domine quinq talēta tradidisti mihi. ecce alia quinq superlucratus sum. Sed et binarius et ternarius bene congruit sacramento. Binarius ppter carnem et sanguinem. Ternarius ppter panem vinum et aquam. Item binarius ppter duplicem modū edendi. scz sacramentalem sub spē panis et vini et spūalem in fide cordis. Et ternarius ppter tria que sunt in hac sacramento discreta. videlicet forma visibilis panis et vini. veritas corporis et sanguinis. et virtus spiritualis vnitatis et caritatis. De quibus dictum est in septima particula super verbo. Misterium fidei vt ita ternarius binariū. id est fides trinitatis per dilectionem dei et proximi operetur. Fiunt igitur tres cruces que quatuor habent anglos

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſuper ſacrifitium·quia xp̄s dum in cruce pepen
dit quatuor climata mundi redemit·et ſeptem
ordinibus ordinātur ad notandum ſeptiformez
ſpiritusſancti graciam que in hoc miſterio nece
ſſaria eſt·¶Et fere in quolibet ordine p numerū
imparem ſignacula diſponūtur qz corpus criſti
vnum manens non ſcindit ur omnis honor tanq̄
domino·a gloria tanq̄ deo·¶Sequiē p omnia
ſecula ſeculorum·non ſolum crucis impreſſiove
rum ecīā vocis expreſſio et pectoris pcuſſio·q̄
geſta fūt iuxta crucem inſinuant·ꝓut dictū eſt
ſuper verbo·¶Nobis quoq̄ quia ergo ihesus cla
mans voce magna tradidit ſpiritū·¶Ideo ſacer
dos dd°·Per omīa ſecula ſeculorum exaltat vo=
cem et eciam aliquantulum calicem eleuat·¶Vel
dicīt alte ad meitac ōnem pplī vt ſciens finē ca=
nonis reſpondeat amen·¶Vel ideo quia centurio
clamauit·¶Vere filius dei erat iſte·¶Quia vero
mulieres lamentabantur flentes dominum·¶Id=
eo chorus quaſi lamentando reſpondet amen re
p̄ſentans fideles qui dominū contrito corde lu
gebant velut quondam abel inuidi fratris furo
re occiſum parentes eius lamentabantur·¶Con=
ſequenter dyacomus accedit a exaltatum pump
ſacrificiū ſeu calicem cum corpore de altari taz
ipſe q̄ ſacerdos depomit·quia vt legitur ioh̄is
xx·¶Venerūt ioſeph ab aromathia a nicodemus
et impetratum corpus ihesu a pilato deponen=
tes ſepelierunt¶Sacerdos ꝙ eleuans nicodemū
repītat·ipa vero eleuatio xp̄i depoſitionem de
cruce· depoſitio collocationem in ſepulcro de=
monſtrat·¶Et aduerte qz ſacerdos dicens·Pre=
ceptis ſalutaribus momti calicem ſimul et hoſti
am depomit Ad cuius rei euidentiam notandum
eſt q̄ xp̄i corpus a ſanguis bis in ſexta feria ele
uata et depoſita fuerunt·ſemel in cruce eleuata
et de cruce ad terram depoſita·et ſemel de tra
eleuata et in ſepulcro collocata·¶Primum repre
ſentatur in prima eleuatione et depoſitione cor
poris et ſanguinis xp̄i que fit ſtatim poſt eoz
conſecrationem·Alia repītatur in eleuatione et
depoſitione que fit in hoc loco¶Congrue igitur
dum hec verba proferuntur fit corporis et sāg
uinis eleuatio et depoſitio· deſignantes eleuati
onem corporis xp̄i de terra·et locationem eius
in ſepulcro·quia ioſeph qui illud de cruce et de
terra leuauit et in ſepulcro locauit ·momtus et
inſtructus erat preceptis ſalutaribus xp̄i·ſicut
fidelis diſcipulus eius·¶Vnde de eo legitur in
marco·¶Et ipe erat expectans regnum dei·¶Si=
militer autem eleuantur corpus et ſanguis iam
conſecrata·quia ipe ioſeph vt aiunt quidaz ſimul
corp9 cum ſanguine in ſepulcro locauit¶Adhuc
in ipa eleuac̄one tenetur hoſtia cum quatuor di
gitis·¶Cum em̄ expectemus a neceſſe habeamus
impetrare quatuor principalit̄ per merita paſſi
onis xp̄i·scz poteſtatem ctra dyabolum·humili
tatem ctra mundum·caſtitatem contra corpus
ap̄m̄·et ſubiectionē ad dilectionem quo ad deū
et proximum·ideo ad hoc repreſentandum me/
rito cum quatuor principalibus digitis hoſtia
tenetur·¶Quedā tm̄ eccleſie in tribus primis pe/
ticionibus dominice orationis tenent calicez ele
uatum· et tunc calicis eleuatio aliud ſignificat
prout ibi dicetur¶In quibuſdam etiam eccleſijs
dum calix parumper ab altari eleuatur·quidaz
puer ſtat vltimus poſt ſubdyacomum h̄ns cappā
ex tranſuerſo·ad deſignandum q̄ caput·i·iudei
expectantes meſſiam·i·xp̄m cū iam venerit trāſ
uerſum eſt in caudam·¶Quia vero nycodemus ſe/
pulto domino aduoluit ſaxum magnum ad hoſti
um monumenti·ideo dyacomus ſuper os depoſi/
ti calicis corporale depomt¶Dyaconus q̄z calicē
cum corporali muoluens repreſentat ioſeph ·q̄
corpus dñi ſyndone munda muoluit·Rurſus qz
in pace factus eſt locus eius·¶Dyaconus ſm mo/
rem quarundam eccleſiarum menſam oſculatur
altaris·¶Et qz factus eſt principatus ſup h̄ume
rum eius oſculatur dextrum armum pontificis·
vt in vtroq̄ ſignificet xp̄m et quieuiſſe p9mor
tem et viciſſe poſt mortem·Juxta quod ipe pre/
dixit in p̄s·In pace in idipm dormiam et requeſcā
¶Et alibi·O mors ero mors tua morſus tuus ero
inferne·¶Xp̄us em̄ per mortem triumphauit de
morte·¶Nam qz factus eſt obediens vſq̄ ad mor
tem·mortem autez crucis¶Idcirco deus exaltauit
illum· ac̄·¶Hoc ip̄m etiam ſignificat q̄ xp̄us ſibi
crucem ſuper humerum baiulauit¶Secundo dya
conus oſculando dextram ſacerdotis ſignificat
q̄ vult eſſe particeps laboris vt ſit ſocius et ne
tributionis¶Tercio per hoc innuit q̄ ioſeph
deponens corpus illud fuit oſculatus·In q̄buſdā
eccleſijs ſacerdos hic etiam hoſtiam oſculatur
innuens q̄ et nycodemus idem fecerit quod io
ſeph·vel potius per domini paſſionem factam
eſſe noſtram reconciliationem¶Poſt oſculum h9
dyacomus retrocedit a facie ſacerdotis·repre=
ſentans mulieres ſepulto domino a monumento
recedentes·

¶Pe pater noſter

¶Cum eos qui dicunt q̄ tercia ps miſſe
que dī poſtulationes incipit hic·¶Ore
mus preceptis ſalutaribus·ac̄· et q̄d
durat vſq̄ ad collectas·¶Hec pars otinet quīq̄
clauſulas·prima eſt ipa prefatio·ſcz oremus p̄=
ceptis quod addidit beatus gregorius¶Secūda
eſt pater noſter·¶Tercia·Libera nos quesumus
domine·¶Quarta·pax domini·¶Quinta·fiat com=
mixtio ¶Quia q̄ ihesus voce magna clamabat·
¶Pater in manus tuas commendo ſpiritum meū
¶Sacerdos et non totus populus·prout greci fa
ciunt·eleuata voce pronunciat¶Orem9 pceptis
·ac̄·¶Non em̄ dicitur ſub ſilencio·ſ̄z palam·quia
eſt de euangelio·ad notandum q̄ rex celorum i
noua lege palam loquebatur·et ſine velamine
predicauit·¶Ad hec ideo hec dominica oratio a
etiam·¶Credo in vnum deum alta voce dicuntur
vt omnes illa dicant et addiſcant¶Alia etiaz rō
poſita eſt ſub tuto de predicatione·¶Sed tercia

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

clauſula·ſcz libera nos·ac̃·ſub ſilentio dicitur i
ſignum q̄ xp̃us interdum a predicatione ſiluit·
aliter tñ ibi dicetur· ℣ed et proferens·pater
noſter·et̃·Item ſicut prius extendit· ac ſurſum
eleuat manus ℣primo em̃ dicens·preceptis ſalu
taribus·Actus ioſeph·de quibus in precedẽti
columna dictum eſt·quos preceptis ſalutarib9
monitos et diuina inſtitucione informatos ge=
ſſit repñtauit·quia igitur doctrina·audiendo·
meditando et inquiete diſcenda eſt·ideo verba
iſta depoſitis ſuper altare manibus protulit d=
ante pater·et̃·xp̃m populum orare docentem
repñtat·Ideoq̄ moyſi orantis exemplo manus
extendit·et ſurſum eleuat·vt feruorem cordis·
et rectam ad deum intencionem oñdat·Rurſus
dicendo·preceptis ſalutaribus·et̃·calicem ſit̄
et hoſtiam depomit·vt premiſſum eſt·℣ane le
galis pontifex regreſſus ad populum lauabat
veſtes·immundus tñ erat vſq̄ ad veſperam·ſic̃
in prohemio h9 partis dictum eſt·℣ic et xp̃us
qui intrauit ad ſancta ſanctorum redit in eccl̃a̅
opaciendo et auxiliando et lauat veſtes ſuas·i·
ſanctos mundificat· et tñ vſq̄ ad finem mun di
membris eius alique macule adherent·℣ac̃dos
etiam redit ad populum· quia dum rurſus alta
voce multiplicat preces foras exire videtur ℣et
precibus velud aquis·veſtimenta ſua id eſt po
pulum lauat et mundat·et tñ immundus iudica
tur· quia vſq̄ ad mortem erit in omni homine
q̄ lauetur·Oraturus ergo et oſtenſurus ſe cãz
ſuam agere coram deo·et que quotidie petẽ de
beamus· monet populum orare dicens·Pater
noſter·ac̃·que oratio habetur math̃·vi·c·Fidu
cialiter em̃ orare poſſumus vt filij patrem q̄s
ipe dñs ad ſic orandum informauit·et ipe vice
vniuerſalis eccleſie·quam repñtat·orat·℣le tñ
ſua autoritate et quaſi preſumptiue petẽ vide=
atur premittit quaſi loco prefationis p̄ceptis
ſalutaribus·ac̃ ℣icit autem preceptis et diuĩa
inſtitucione·quia dominus et hanc orationem
inſtituit·et apoſtolos ſic orare precepit·℣t ex
tunc maxime proſtrati orare debemus vſq̄ in
finem dominice orationis·ſaltem in profeſtis
diebus·In feſtiuis vero ſtantes·Tres autem
articuli ſequentes·ſcz preceptis ſalutaribus p̄ẽ
noſter·a libera nos ſignificant tres dies dñice
ſepulture·ideoq̄ et his duintaxat vtimur in pa
raſceue·In quibuſdam eccl̃is dum ſacerdos dicit·
℣ater noſter a dyacono· et dum prelatus dat
benedictionem ſolennem poſt pater noſter ma=
nus eius a dyacono et ſacerdote ſuſtentantur·i
quo repñtatur· q̄ ℣our et aaron ſuſtentabant
manus moyſi orantis·De quo ſub ti de creatione
dictum eſt· ¶ Beatus gregorius· domini=
cam orationem poſt canonem ſuper hoſtiaz cen
ſuit recitari·aſſerens in regeſto incongruũ eſſe
vt ſup eucariſtiam dicẽt oño quam ſcolaſtic9 cõ
poſuerat et illa omitteret̃· quam dominus ipe
dictauerat et apli dicẽ conſueuerant·℣t cantat̃
apud grecos a toto populo·ꝫ apud nos a ſolo
ſacerdote·Illud autem notandum eſt q̄ hec oño
ceteras orationes p̄pter quatuor antecellit·ſcz
autoritate doctoris·breuitate ſermonis·ſuffici
entia peticionum·et fecunditate miſteriorum·
Autoritate doctoris· quia fuit ipſius ſaluatoris
apoſtolos orare docentis ore prolata·et inde
dicitur oratio dominica Breuitate ſermonis q̄
facile diſcitur et profertur ¶ Iuxta illud·Cum
oratis nolite multum loqui·ac̃·Sufficientia pe
ticionum quoniam vtriuſq̄ vite neceſſaria con=
tinet·Fecunditate miſteriorum· quia immenſa
continet ſacramenta· ¶ Verum ꝫ ſciat dominus
quid velimus vult tñ nos orare vocaliter p̄pter
multa ℣primo pro excitanda deuotione·q̄ quod
facit flatus carbom hoc facit pronunciatio de=
uotiom·Vnde ad ipm̃ ore meo clamaui et exal=
taui ſub lingua mea ℣ecũdo pro aliorum inſtruc=
tione vt cortina cortinam trahat·et qui audit
dicat veni·Vnde luceat lux veſtra coram homi
nibus·Tercio pro lingue obſequio·vt q̄ lingua
peccamus lingua ſatiſfaciamus·Vnde · ſicut
exhibuiſtis membra veſtra ſeruire iniquitati ad
iniquitatem·ita exhibete ea ſeruire iuſticie i ſanc
tificationem·Quarto pro rei petende comme=
moratione quia facilius obtinetur quod inſtan
cius poſtulatur·Vnde petite et accipietis·pul
ſate et aperietur vobis·Quinto pro impetrate
rei cuſtodia quia quod ſepius requiritur diligẽ
tius cuſtoditur·Vnde tene quod habes ne alius
accipiat coronam tuam· ℣ane in hac oratione
oratur pro bonis adipiſcendis·et pro malis vi
tandis ℣eo bonis tpalibus ſpũalibusq̄ etims·
Pro malis preteritis pñtibus et futuris De bo
nis eternis dicitur Aduemat regnum tuum·De
bonis ſpũalibus·Fiat voluntas tua ſicut in celo
et in terra De tpalibus·Panem noſtrum quoti=
dianum da nobis hodie·Eterna petuntur in p̄
mium·ſpũalia in meritum·tpalia in ſuſtentacu=
lum·De malis preteritis·Dimitte nobis debita
noſtra·ac̃·De pñtibus·℣ed libera nos a malo·
De futuris·Et ne nos inducaset̃·Preterita ſunt
dolenda·pñtia ſunt vincenda· futura ſunt p̄ca=
uenda· ¶ Septem ſunt orationis dominice peti
ciones preter captacionem benivolencie q̄ ſigni
ficant ſeptem verba in xp̄i cruce·Primum fuit·
Pater ignoſce illis·℣ecundum·Ecce mulier fi
lius tuus·Tercium·Ecce mater tua·Quartum·
Hodie meeum eris in paradiſo·Quintum·Eloy
eloy·℣extum·pater in manus tuas ℣eptimum
Conſumatum eſt·Vel ſignificant ſeptem ꝫ ba=
que tñ beata virgo legitur de xp̄o dixiſſe·Pri
mum fuit diſcretionis·Quomodo fiet iſtud·℣e
cundum humilitatis Ecce ancilla domini Tercium
ſalutacionis·Ecce vt facta eſt vox ſalutacionis
in auribus meis·Quartum graciarum actionis·
Magnificat anima mea dominum ·Quintum cõ
paſſionis·Fili vinum non hñt·℣extum inſtruc
tionis·Quodcunq̄ dixerit vobis facite·℣epti=
mum amoris·Fili quid feciſti nobis ſic·Prima
autem peticio eſt·℣anctificetur nomen tuum·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Secunda. Adueniat regnum tuum Tercia. fiat voluntas tua. Quarta. panem nostrum quotti. Quinta. Et dimitte nobis debita nostra Sexta Et ne nos inducas in temtacionem. Septima. libera nos a malo. Et hec septem peticiones. ſm apostolum septez postulationes dicunt Quarū prime tres spectant ad vitam eternam. siue ad patriam. Et ideo sacerdos in quibusdā locis eleuato calice dicit eas et prefationem. Preceptis salutaribus. ac. dicens vero. sicut in celo. parū magis eleuat illum et dicens. et in terra. illum deponit. Tres vltime ad presentem vitam siue ad viaz pertinent. et ideo depoſito calice dicit eas. Media vero scz panem nostrum. ac ptinet ad vtrumqz. Postro tres prime succedunt ordie tpis. ſz precedunt ordme dignitatis. Tres vltime succedunt ordme dignitatis. ſz precedunt ordme tpis. Dupler igitur ordo est in dominica oratione notandus. vnus in ascendendo qui conuenit cum virtutibus. alter in descendendo qui concordat cum donis. Dona nanqz de summis ad ima descendunt. Vnde requiesset super eū spūs sapientie et intellectus. ac. Virtutes vero de imis ad summa ascendunt Vnde. Beati paupes spū. qm ipsorū est regnum celorū. Beati mites. ac. Nempe dns in oratione ipa secutus est ordinem dignitatis. qui est artificialis. vt de maioribus ad minora descenderet. Sed doctores in illius expositione secuntur ordinem tpis qui est naturalis vt de minoribus ad maiora. id est de tpalibus ad eterna conscendant. quem modum seruamus exponendo. Et fit hic adaptacio septem peticōnum. septem virtutū. septē donorū spiritussancti. a septem beatitudinum. cōtra septem vicia capitalia septem virtutibus opposita Nam dona peticionibus. virtutis donis. et beatitudines virtutibus obtinentur. Septez dona sunt hec. sapientia. intellectus. consilium. fortitudo. scientia. pietas et timor. De quibus dicit pphēta. Requiesset super eum spūs sapientie et intellectus. spūs consilij a fortitudinis. spūs scientie et pietatis. et replebit eum spūs timoris dni. Septem vero virtutes sunt hec. paupertas spūs. mansuetudo luctus. esuries iusticie misericordia. munditia cordis et pax. Septem qz beatitudines sunt iste. regnum celorum. possessio terre. consolatio. saturitas. misericordie obsecutio. visio dei. filiatio dei. De quibus diuinctim dominus ait. De prima beati pauperes spū qm ipsorū est regnum celorū. De secunda. bti mites qm ipi possidebunt terram. De tercia. beati qui lugent. qm ipi consolabuntur. De quarta. beati q esuriunt et sitiunt iusticiam qm ipi saturabunt. De quinta. beati misericordes. qm ipi miam consequentur. De sexta. beati mundo corde qm ipi deum videbunt. De septima. beati pacifici. qm filij dei vocabuntur. Septem vero vicia capitalia sunt. Inanis gloria siue superbia. ira. inuidia. accidia. auaritia. gula. et luxuria. que figmenta fuerunt in septem populis. q terram israel promissam tenebant viz. Etheus. Gergeseus. Amorreus. Chananeus. Pereseus. Eneus et Lebiseus. Homo igitur est egrotus. deus medicus vicia sunt languores. peticiones sunt planctus. dona sunt antidota. virtutes sunt sanitates. beatitudines sunt felicitates a gaudia. Hec septē vitia per septem peticiones huius fugantur orationis. prout inferius ostendetur Ad orationis g ipsius expositionem veniamus. Et nota q in quibusdam eccīs dum hec septem peticiones dicuntur. diaconus stat inclinatus. communionem expectans. in quo significat apostolos. qui p9 mortem domini per septem ebdomadas. confirmationem spūs expectauerunt. Subdiaconus vero quiescit. quia mulieres in sabbato que est dies septima siluerunt

Pater noster. ac. Ordinem tpis vt premissum est in hac orationis expositione seruantes. a fine eius initium sumam9 versus principium ordine retrogrado pceden do. Siquidem homo multis malis circundatus. primo petit liberari a malo. Quia vero sine temtacione non est vita hominis super terram. ideo liberatus a malo petit vt in temtacionem non inducatur. Et quia dum in hac vita consistit semp est in quocunqz peccato. Nam si dixerimus. quia peccatum non habemus veritas in nobis non ē ideo petit vt debita. i. peccata sibi dimittantur Cum autem fuerit liberatus a malo cum vicerit temtaciones. cum debita fuerint a dimissa. qz q per se stare non pt necessarius est ei spūs fortitudinis ne premium expectando deficiat. idcoqz petit vt panis q tidianus sibi donetur. Deinde cū fuerit liberatus a malis. et roboratus in bonis petit vt fiat voluntas dei sicut in celo et in tra Et qm premissa in hac vita. perfecte fieri non possent. mox petit vt regnum aduemat. in quo nomen patris sanctificetur in celis. vt nunqz de cetero possit a sanctificationis gratia separari Postqz peticionum ordinationem pmisimus. mox ad eorum expositionem veniamus. Prenotandum tn est q illud quod in oratione premittitur viz Pater noster qui es in celis. captacio benuolentie est vt iam dicetur. Semper pr̄ grece dr̄ latine genitor Et dr̄ deus pater a patrando siue perficiendo quia per eum omnia facta sunt Deus autem et gnaliter et spetialr a singularr dr̄ pater. Gnaliter omnium per creationē Specialiter iustorum per adoptionem. Singularr xpi per gnationem. Per creationem vt ibi. flecto genua mea ad te deum patrem omnipotentē a quo omnis paternitas in celo et in terra noīatur. Per adoptionem vt ibi. si vos cum sitis mali nostis bona data dare filijs vestris. qtomagis pater vester de celo dabit vobis spm̄ bonum petentibus se. Per gnationem vt ibi. Nemo nouit filium nisi pater. et patrem nisi filius. et cui voluerit filius reuelare. Et per hoc q dicit Pr̄ noster qui es in celis. deportatur nos a duobus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

viz a superbia·ne dicamus pater mi quasi reputantes ꝑpm̃ quod est ꝯmune·et ab indignitate scz ne reddamur indigni tanto patre qui confistit in celis ¶ Deus em̃ solius xp̃i pater est per naturam·cui soli competit dicẽ pater mi ¶ Fidelium autem est pater p gratiam quibus ꝯpetit dicẽ· Pater noster·ille dicit· Pater mi si possibile est transfer a me calicem hunc· ¶ Isti dicunt pater mẽ qui es in celis sanctificetur nomen tuum·ꝛc· Et ipe met dicit· Vado ad patrem meum et ad patrem vestrum meum quidaz p naturam·vestrũ per gratiam· ¶ Hortatur etiam nos per hẽ ad duo scz ad seruandam gratiam adoptionis cum dicit Pater·a vnionem fraternitatis·cum ait noster Rursum per hoc q̃ dicit· pater·quod est nomẽ pium·notatur bonitas eius et ecclesie deuotio· que ipm̃ patrem appellat·per hoc vero q̃ dicit̃ noster·ostenditur dilatacio caritatis· ¶ Per hoc q̃ dicit in celis·i·in sanctis·quoz̃ ꝙuersatio a fece mundi remota ẽ dei pietas designatur· ¶ Quia igitur captacio benuolentie in hac oratione ꝑ mittitur· ¶ Sciendum est q̃ benuolentia captaẽ a tribus·scz a persona ognitoris·petitoris et assessoris· ¶ Cognitor est deus· ¶ Petitor est homo· assessor est angelus· ¶ A persona ognitoris·cum ait pater·petitoris cum ait noster·assessoris cũ ait qui es in celis·id est in angelis vel in sãctis de quibus habetur· ¶ Celi enarrant gloriam dei Vnde spes nobis tribuit̃ vt sanctos nos faciat· Vel in celis·id est in secreto maiestatis diuine· per quod datur fiducia obtinendi bonũ occultũ quod oculus non vidit·nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit· ¶ Pat q̃ fiduciaz impet̃ndi bonum Vnde non dicitur·dñe cui seruitur timore·ꝛ pater cui seruitur amore·q·d·qz pater es vis·quia in celis es·potes q̃· libera nos a malo ¶ Et nota q̃ celum dicitur a celando·qz celat diuina secreta·vl̃ a celsitudine quia alcius est terrenis rebus· ¶ Sed libera nos a malo ¶ Triplex aũt ẽ malũ·a quo petimus liberari innatum additũ et inflictum·primum contrahitur scz originale ¶ Secundum omittitur scz actuale· ¶ Tercium sustinemus scz penale Malum autem vitamus p spm̃ timoris· ¶ Nam vt inquit scriptura· ¶ Timor dñi expellit peccatum· ¶ Porro triplex est timor ·quo cessamus a malo· ¶ Seruilis·initialis·et filialis· Timore seruili cessamus a malo·formidine pene· Timore filiali cessamus a malo · amore iusticie· Initiali timore cessamus a malo·partim formidine pene·partim amore iusticie· ¶ Seruilis timor est incipientium ·Initialis proficientium ·filial' perficientium· ¶ Dicit q̃·ꝛ libera nos a m ·q̃si·da nobis spm̃ timoris·et paupertatem spũs vt per spm̃ timoris vitemus mala· ¶ Per pauptatez spũs abdicemus bona·quatenus exclusis vicijs a otemtis terrenis habeamus eterna scz regnũ celoz̃·quod lucifer et primi parentes p inanez gloriam siue superbiam amiserunt· ¶ Per hoc q̃ q̃ se humiliando petit liberari a malo·quod fit per donum timoris fugatur superbia·que opponitur timori·et sic finis orationis concordat cũ principio·vbi ab humilitate otra superbiam incepit vt premissum est· ¶ Et ne nos inducas in temptacoz̃ scz dyabolicã·ꝓpria q̃ temptat nos deus·temptat homo·temptat dyabolus·Deus temptat vt probet·homo vt sciat·dyabol9 vt fallat· ¶ De primo legitur Temptauit deus abraham·de secundo· Tempta nos obsecro diebus decem· ¶ De tercio·Cur sathanas temptauit cor tuum ¶ Porro duobus modis temptamur interius per delectacionez et exterius per suggestionem·Interior temptacio parum efficit · exterior multum proficit si non consenciatur hẽ resistatur Scriptum est em̃· Temptacio vos non apprehẽdat nisi humana· Rursus·beatus vir qui suffert temptacionem·quia cum probatus fuerit accipi et coronam vite· ¶ Cum q̃ circa offensum temptamur ducimur in temptacionem·cum consentim9 in temptacionem inducimur·sicut pisces añ capturam in rethe ducitur· ¶ Cum autem inducitur capitur et tenetur·tunc impletur quod iacob9 apostolus ait· ¶ Temptatur autem vnusquisq̃ a concupiscencia sua mala abstractus et illectus· Deinde concupiscencia cum conceperit·parit peccatum·peccatum vero cum consumatum fuerit· gñat mortem· ¶ Verum cum idem apostol9 dicat quia deus est intrpretator malorum· ¶ Quid est quod petimus ne deus nos inducat in temptacionem· Sed dicendum est q̃ deus quodammodo temptat·et quodammodo non temptat·tẽptat vt probet·Juxta illud· Proba me deus ꝛ tẽpta me·non temptat vt fallat·Juxta illud· Deus neminem temptat· Petimus q̃ · ne nos deus in temptacionem inducat· id est ne permittat induci·quia sicut dicitur· Non est malum in ciuitate quod deus non faciat·id est quod fieri non permittat· Scriptum est em̃ · Fidelis deus qui non patitur vos temptari supra id quod potestis· quasi dicamus·da nobis spiritum pietatis ꝛ mãsuetudinem spũs sue·vt per spiritum pietatis vincamus temptacionem exercendo nos ad pietatem·et per mansuetudinẽ spũs vincamus irã non reddendo malum pro malo·Vincamus etiã inuidiam que opponitur pietati·vt ita possideamus terram viuentium·quam per spm̃ pietatis et per mansuetudinem spũs obtinebimus· ¶ Nam pietas promissionem habet vite que nunc est ꝛ future· ¶ Et beati mites·qm̃ ipi terram possidebunt· Vnde ps̃· Mansueti possidebant terram· et delectabuntur in multitudine pacis· Dimitte nobis debita nostra·ꝛc· ¶ Debita dicuntur peccata·que nos debitores pene constituunt Non em̃ hic agitur de debitis penitenciarum hẽ offensarum Tria autem sunt debita ·que petimus nob̃ dimitti scz peccatũ in deum patrem et proximũ et peccatum in nos· Vnde peccauimus cum patribus nostris iniuste egimus·iniquitatem fecimus Peccauimus cum patribus nostris in deum iniuste egimus in proximum· iniquitatem fecimus in nosipsos· ¶ Et quia peccauimus in deum·

ideo petim9 vt ipe dimittat n·d·n q: peccauim9 in nos ·ideo petimus vt dimittat nobis debita nostra·quia peccauimus in proximum·i sicut et nos dimittimus debitoribus nostris hoc pacto ergo et ea conditione nobis dimittuntur · si nos debitoribus dimittamus·alioquin etiam dimissa reuocantur in debitum· dcm illud euangelium· serue nequam omne debitum dimisi tibi·quoniam rogasti me· nonne ergo oportuit et te misereri conseruo tuo·sicut et ego miser9 sum tui·et iratus dominus eius tradidit eu tortoribus·quoadusq redderet vniuersum debitu sic et pater meus celestis faciet vobis si non dimiseritis vnusquisq fratri suo de cordib9 vris Vt ergo dominus euidenter ostenderet·q nullus est tocius orationis fructus·nisi debitoribus dimittamus·in fine eusdem euangelij subiunxit ad omnia· si dimiseritis hominibus peccata eorum dimittet vobis pater vester celestis peccata vestra· si autem non dimiseritis hominibus peccata eorum·nec pater vester dimittet vob peccata vestra· his ergo qui debitoribus non dimittunt hec oratio non prodesse videt qnimo videtur obesse· nam qui sic petit sibi dimitti sicut debitoribus suis ipe dimittit · profecto si non dimittit ipe debitoribus · videtur petere· vt sibi non dimittatur· sed queritur quid tenetur ille dimitte q nec satisfacere vult·nec veniam postulare sane distinguendum est inter perfectum et imperfectum· Is qui viam perfectionis arripuit·dz etiam non petenti veniam omnimode indulgere· Vnde in canone ·Imo· legitur falsa est penitencia·si penitens offenso non satisfacit·aut si offendenti offensus non indulgeat· Qui vero nondum perfectionis votu assup fit·tenetur quidem rationem cordis deponere ·non tenetur satisfactionem debitam donare Vnde in canone fabiam ita cauitur· si quis cõtristatus reconciliari noluerit fratri suo satisfaciente eo qui contristauit acerrimis maceretur mediis vsq dum gratanti animo satisfactionem recipiat· Quamq omnes vniuersaliter teneam diligere inimicos nostros · benefacere his qui oderunt nos·et orare pro persequentibus et calumniantibus nos· Quia vero sunt culpe in quibus culpa est relaxare vindictam· et si peccatu in nos teneamur dimittere· peccatum tamen in deum et peccatum in proximum debem9 punire Quisquis ergo laborans odio vel inuidia grauatur magis hac oratione q iuuetur · nisi forte iam propositum habeat dimittendi· Verumtn non in sua quisq s in tocius ecclesie videtur persona orare· Vnde non dicit· Dimitte mihi debita mea·sicut et ego dimitto debitoribus meis·s dicit·dimitte nobis debita nostra·sicut et nos dimittimus debitoribus nostris· Quidam etiaz volunt illud ita intelligi·dimitte nobis·a· d est sic dimitte nobis debita nostra vt et nos dimittimus debitoribus nostris·gsi·d·da nobis donum scienciam luctum et virtutem· quatenus tam nostra q aliena peccata cognoscamus et deFleamus· vt nobis debita nostra dimittas·et sic consolationem habebimus aduersus inuidiam· que facit hominez dolere de alieno bono· et aduersus iram que est contraria scientie· quia ira impedit animum ne possit cernere verum· per scientiam em et luctum in presenti remissionem acci pimus et in futuro consolationem habebimus· Iuxta quod legitur· A delicto meo mũda me· quoniam iniquitatem meam ego cognosco Et beati qui lugent quoniam ipi osolabuntur· Panem nostrum quotidianum·a·In euangelio iohannis· Domine semper da nobis panem hũc Panis autem grece interpretatur latine omis Vnde oramus et omnipotens pater omnem victum spualem et carnalem omni tempore nobis largire dignetur· Dumq autem panes sunt nobis necessarij·In via quatuor et quintus in pria Corporalis ad sustentacionem· spualis ad informationem· doctrinalis ad eruditionem· sacramentalis ad expiationem et eternalis ad fruitionem· De primo legitur· Non in solo pane viuit homo· De secundo· Amice accomoda michi tres panes· De tercio· Venite commedite panẽ meum· De quarto· Qui panem domini mãducat indigne reus erit corporis domini· De quinto Ego sum pams vite viuus qui de celo descendi· Postq em fuerunt hominum peccata dimissa· necessarius est a spũs fortitudinis vt pmissum est·ideo dicit· Panem nostrum quotidianum·i· nobis quotidie necessarium·alioqum quod nostrum esset nobis dare non posset·nisi prius defineret esse nostrum· Da nobis hodie·q·d· Da nobis spm fortitudinis qui multiplici pane roborat animam·ne deficiamus in pti esuriendo iusticiam·per quam expellentes accidiam et tedium de bono plena iusticia saturabimur in futuro·m illud · Beati qui esuriunt et sicunt iusticiam·quoniam ipi saturabuntur· Matheus dicit· Panem nostrum supersubstancialem·qđ duobus modis potest intelligi · vel vt vna sit dictio· da nobis panem nostrum supersubstantialem·id est xpm qui est supersubstantialis·id est super omnem substanciam ·scz creatam· qui panis est in altari· Vel vt sint due dictiones·q si da nobis panem nostrum · id est xpm qui est proprius cibus fidelium·et hoc super panez·id est preter panem substancialem·id est necessarium ad sustentacionez quasi·d· Da nobis vtrũq panem scz mentis et corporis Lucas dicit·panẽ nostrum quotidianum·quod tam de corporali q de sacramentali pane potest intelligi videz de viatico· Grecus hz epynsion quod interpretatur supersubstantialem · Ebreus vo segola· quod interpretatur egregium vel peculiarem Obhoc forte lucas videns matheum dixisse segola·quod sonat peculiarem dixit quotidianũ Grecus autem interpres mathei·quia vidit eũ dixisse segola qđ sonat egregiũ dixit epinsionẽ id est supersubstancialem Fiat voluntas tua·

Hoc rogamus · vt quomodo angeli vel omnes
sancti inculpabiles deo fuiunt · ita et nos absq;
graui peccato illi seruiamus in terra · Volũtas
dei dupliciter intelligitur · scz et beneplacitũ
dei eternum · et signum beneplaciti temporalis
Beneplacitum dei eternum sp impletur · Vnde
et voluntati eius quis resistet? Et omnia que/
cunq; voluit dominus fecit · Signa beneplaciti
temporalis sunt quinq; · preceptio · prohibitio
permissio · consilium et operatio · vnde · Magna
opera domini exquisita m omnes voluntates eȝ
Hec non sp implentur · ſ vt impleantur oratur
Vnde dī · fiat voluntas tua · id est ope opleaī ·
quod precipis · quod consulis · quod suades · q;
non sufficit voluntas nisi adsit facultas · Sicut i
celo et in terra · id est illi qui sunt in celo volun
tatem eius faciunt · sic et nos in terra faciamus ·
Vel sicut m celo et in terra · id est sicut in ange
lis ita et in hominibus · vel sicut m profectis ·
ita et in conuersis · vel sicut m xp̄o ita et in ec=
clesia · vel sicut in mente · ita pariter et ī carne ·
vt caro non concupiscat aduersus sp̄m · Sm illȣ
Cor meum et caro mea exultauerunt in deū vi=
uum · q · d · Da nobis sp̄m consilij vt faciamus vo
luntatem tuam maxime misericordiam que peri
mit auaritiam · quatenus misericordiam conse=
quamur · Sm illud · Beati misericordes · quoniaȝ
misericordiam consequentur · Sicut eñ auaritia
consistit in acquirendo et retinendo · ita miseri
cordia consistit in dando et dimittendo · Huius
petitionis et aliarum duarum impletio inchoa
tur in via et consumatur in patria · vbi nil velle
poterimus · nisi quod deum velle scimus · tunc
diligemus deum ex toto corde · et ex tota mēte ·
et ex tota anima · Et ex corde id est intellectu di
ligimus filium toto id est sine errore · Ex mente
id est memoria diligimus patrem · tota id est si=
ne ebliuione · Ex anima · id est voluntate diligi=
mus sp̄m sanctum · tota id est sine contrarietate
patrem potentiam · filium sapientiam · spiritum
sanctum bonitatem · Aduenīat regnum tuum
Hoc rogamus vt sp xp̄s regnet in nobis et non
peccatum vt nos paratos inueniat qñ animam
a corpore iubebit exire · Regnum autem dei di
citur et militans ecclesia · quia regitur · et triū/
phans ecclesia quia regnat · Item regnum dei
dicitur a gratia fidei et gloria spei Rursus reg
num dei dicitur et intellectus scripture et loc9
patrie · De regno militantis ecclesie scriptum ē
Exibunt angeli messores et colligent de regno
eius omnia scandala · De regno triumphantis
ecclesie reperitur · Venient et recumbent cum
Abraham ysaac et iacob in regno celorum · De
regno fidei dicit scriptura · Regnum dei intra
vos est · De regno spei ait dominus · Precipite
regnum · quod vobis paratum est ab origine
mundi · De regno scripture legitur · Auferetur
a vobis regnum dei · et dabitur genti facienti
fructus eius · De regno patris reperitur · Ful
gebunt iusti sicut sol in regno patris eoȝ Sed
etiam ipe xp̄s dicatur regnum dei · Sm illud Si
ego in digito dei eicio demonia profecto venit
in vos regnum dei · Aduenīat igitur regnum
tuum · id est aduenīat regnum ad regnum mili=
tans videlz ad triumphans · Vel regnum tuum
aduenīat · i · ad videndum te veniat · vt regnū
fidei ad regnum transeat spei · quoniam hec est
vita eterna · vt cognoscamus te solum · verum
deum et quem misisti ihesum xp̄m · q · d · Da nob
sp̄m intellectus · quo mundati corde intelliga=
mus te m pātri regnare per fidem · vt in futuro
videamus te regnantem in nobis per speм Tūc
cognoscemus sicut et cognīti sumus · videntes
nunc quasi per speculum in enigmate · ſ tunc
facie ad faciem eum videbimus deum deorum in
Syon · Quod est contra gulam · De qua Habeta ·
Vinum inquit et ebrietas aufert cor Per intel
lectum eñ desinit homo carnaliter viuere · Vñ
hiet · Anima scientiam scripturarum et carnis vi/
cia non amabis · Sanctificetur nomen tuum ·
Hoc rogamus vt nos sancti simus et iusti · et rece
damus a malo et semper faciamus bonum Et nō
q; nomen patris quatuor modis sanctificatur i
filijs · duobus in via et duobus in patria · In via
per efficientiam et perseuerantiam · In patria
per consumacionem et effectionem · In via nanq;
nomen patris sanctificatur in filijs quando sāc
tificationis effectum operatur in eis Vel quādo
sanctificatio quam acceperunt · in nomine pātis ·
perseuerat in illis · In patria vero nomen patris
sanctificatur in filijs · q; sanctitur et confirmatur i
eis · vt nunq; possint a filiationis gratia separi
hic est quasi mobile nomen patris in filijs · Saz
et iudas qñz fuit filius · qñz non fuit · Pro qua
possibilitate mouendi dixit aplūs · Castigo cor=
pus meum et in seruitutem redigo · ne forte cū
alijs predicauerim ipe reprobus effitiar · Ibiq;
nomen patris sanctificatur in filijs · q; ibi tales
sunt filij in quibus pater sanctus apparet · tunc
erunt manifesti qui nunc sunt occulti · Sm illud
Eos insensati vitam illoȝ estimauimus · insa/
am et finem illoȝ sine honore · et ecce quō com
putati inter filios dei et inter · s · s · illoȝ ē Dicit
q; sanctificetur nomen tuum · q · d · Da nobis sp̄m
sapientie · p; out Sz a sapore id est iocunditatez
eternam vt gustemus q; suauis est dñs gñans ī
nobis pacem · i · motuum interiorum quietez vt
caro nostra non cupiscat aduersus sp̄m · quia
non ē pax ossibus meis a facie peccatoȝ meoȝ
vt ita sanctificetur nomen tuum · i · pāt in filijs ·
quatenus in pātri difficile · in futuro nequaq; a
filiationis gratia separentur · Quod est manife
ste contra luxuriam · qua qui laborat non iocunda
tur in deo · pacem mentis non hz filius dei non
est ſ iumento assimilatur · q; quasi iumentum ī
suo stercore computrescit · gustato eñ sp̄u desi/
pit omnis caro · In fine dñice oīonis ponitur
amen quod ad oēs peticiones refertur · Hebreus
autem ponit in fine vnum ex his tribus · amen ·
selah · salem · que sonant vere sp pacem · De amen

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dictum est sub ti·& salutacõe ad ꝓ̄m· Licz aũt amen qñz affectum optantis exprimat hic tamẽ oclusioms affirmationẽ ostendit V̄ñ glo·matħ vj·amen significat in his ommibus peticõibus mdubitanter a dño tribui quod petitur·si vltime ꝺditioms pactum seruauerimus· V̄ñ subdit si dimiseritis·nr̄ẽ· Et ideo amen hic non a ꝓ̄lo· vel clero·ſz a sacerdote profertur· Cum eñ ipe sit mediator inter deum et hoḿem·qr eius ẽ vota ꝓ̄li deo offerre·et ipius voluntatez ꝓ̄lo renunciare·sicut legitur exod·xix·. Magis congruit illud a sacerdote proferri·a quo ꝺuenit petita a dño fuisse ꝺcessa affirmari q̄ a populo cui h9 renunciatio ipo mediante fieri dz·Jn alijs vero orationibus que m offitio eccliastico dicũt Amen pocius exprimit affectum optantis·q̄m oclusionem affirmantis·ideoq; in illis ogruꝫ p fertur a ꝓ̄lo·a quo optatur quod illis a sacerdote orante postulatur· Profert tñ hic sac̄dos amen sub silentio· Primo m signum q̄ dñs vult orãtes latere q̄ a dño exauditi sint ne p9modũ tepescant· Secundo·qr si alte proferret amen quo affirmatur orationem dñicam exauditã esse iudicari posset presumptio et quedam ostentacio sacerdotis

Tercia pars misse de silentio post dominicam orationem

Tercia pars misse incipit in hac ora/tione· Libera nos q̄s dñe·nr̄ẽ· Mue oĩo Ne emboliſmus vel superexcrescentia· eo q̄ nihil in ea petitur quod m precedenti dominica oratione petitum non fuerit · nec tamen superfluit· qm̄ est repeticio et expositio nouissime peticionis illius ·Jlla eñ dicit· Libera nos a malo· ista dicit· Libera nos q̄s·nr̄ẽ· Et subdit·a quibus malis scz pñtibus·preteritis et futuris Et subditur etiam transitus ad orationem pro pace· ibi·Jntercedente beata·nr̄ẽ· Vel dī super/crescentia· quia in primitiua ecclesia multo tpe dicta non fuit· Et nota q̄ duplex est emboliſm9 viz quotidianus et annu9· Quotidianus est hec oratio· Cum eñ amen sit finis dñice orationis· et illud reseruatur sacerdoti a clero dicente Sz libera nos a malo vt premissum est· ptz q̄ hec oratio intelligitur emboliſmus non solum quotidianus vñ etiam dñice orationis· Emboliſm9 etiam quotidianus sunt prefationes·vt ℣e dignum·nr̄ẽ· Et omunicantes·et hanc igitur oblationem nr̄ẽ Te igitur clementissime pater Annu9 vero emboliſmus est ꝺsecratio olei mfirmorum de qua dicetur in sexta parte sub ti·ð cena dñi et benedictio vuaz et agni paschalis et hmõi·a etiam frugũ et fabaz primaz·q̄ ex institucõe euthiciam pape super altare bñdicuntur· Emboliſmo finito non ocluditur p̄ dñm· hec eñ est emboliſmoz et prefationum ꝺsuetudo· ſz ei otinuatur oratio ꝺa ꝓpitius pacem nr̄ẽ ꝺa pacẽ mq̄ pectoris vt simus a peccato liberi· ꝺa pacem tpis vt simus ab oi perturbatione securi· nocet eñ infirmis perturbatio· et ecce q̄ apte enodatur·a quibus malis erui deprecemur Dec autem oratio·libera nos·nr̄ẽ·sub silentio dicitur prout dictum est sub ti·de pater noster·super verbo Oremus preceptis·quod silentium significat sabbatum quo corpus dñi in sepulcro quieuit· Tunc eñ nullus fidem predicauit· V̄ñ luca testante. Mulieres que parauerant vngenta sabbato quidez siluerunt ꝟm mandatum legis·xp̄s tñ non siluit·ymo ip̄e qui ꝟm carnem i sepulcro quieuit ꝟm animaz descendit ad inferos· vt fortior superueniens superet fortem armatum·ad quod significandum ecclesia romana dicit ipam orationem alta voce in die parasceue· Et mediolanenſ̄ sp·et tunc momordit infernum ducens suos vinctos de lacu vbi non erat aqua· libans eos de malis preteritis pñtibus et futuris·et dans eis perpetuam pacem in qua sunt sp·et a peccato liberi et ab oi perturbatione securi V̄ñ de hoc lacu liberari se et totam ecclesiam· orat prespiter·d·Libera nos nr̄ẽ· Et qr nos mdigni sumus venīã de preteritis·nr̄·de pñtibus atq; futuris cautelam promereri·mſi nobis donet oĩo ne beate virgis·et beatoz petri et pauli atq; andree·et aliorz sanctorz·Jdeo hic eos in nostr̄z patrocinium inuocamus· Ad impetrandam g̃ pacis gratiam importatur mater salomonis·i· viri pacifici·et michael nuncius pacis et bapta preco pacis·et tres apli testes pacis et nõ plures·qr in ore duorz vel trium testium stat oñe verbum· Prim9 g̃ oramus vt liberaremur a malis·nunc vero pro pace oramus· Rursus licz oēs apli superius fuerunt ꝓpter autoritatẽ apostolatus enumerati·in hac tñ oratione que triduum quo dñs in sepulcro iacuit designat tres repetuntur·et specialr̄ isti tres· ꝓpter aliquas eorz prerogatiuas·viz ꝓpter priuilegium p̄rogatiue dignitatis quo ad petrum· ꝓpter priuilegium predicationis·et immensi laboris q̄ ad paulum·et ꝓpter priuilegium nimium ocupite crucifixioms quo ad andream· Adhuc i hac oratione est intencio·inuocare non solum aplos vñ etiam omnes sanctos· qui per triplicem statum distinguuntur·sicut et omnes qui sunt in militante ecclesia·aut eñ fuerunt vel sunt in statu ꝺiugali·qui per petrz·aut in statu otinencie et viduali·qui per andream·qui ꝟm crisoſ̄·crediẽ in viduali statu fuisse·aut in statu virginali·q̄ per paulum designatur· ad quem statum etiam angeli reducuntur·qr virginitas sororz est angelorz·et de beata maria etiam fit mentio tanq̄ de porta misericordie· Postremo nota ·q̄ post secretam tria dicuntur ad misterium consecrationis corporis domini perfitiendi videlz preceptis salutaribus·et oratio dommica · et hec oratio· Libera nos q̄s·et hoc propter tres dies quibus dommi corpus iacuit in sepulcro· siue ꝓpter triplicem legem·scz naturalem mosaycam et euangelicam

De resumptione patene.

Dvia post passionis tristiciam ad resurrectionis gaudium peruenitur. Juxta illud Ad vesperum demorabitur flet9 et ad matutinū leticia. ideo subdyaconus in ea dum chorus tñdet. Sed libera nos a malo. accedens ad dyaconum tradit illi patenam inuolutā. Dyaconus vero illam recipiens eam reuelat. et reuelatam repñtat et tradit sacerdoti osculando illius manum aut humerum dextrum. Sacerdos vero cum ea signum crucis sancte sibi facit in facie et eum postmodum osculatur. Idq; quez tam numero q̄ obsequio sanctas illas mulieres significant. De quibus narrat euangelista matheus. Et vespere sabbati. que lucescit in p̄ma sabbati venit maria magdalena et altera maria videre sepulcrum. pñtantes patenam. i. corpa tens latitudine caritatis in obsequium sepulc̄e. Juxta quod legitur q̄ mulieres emer̄t aromata vt venientes vngerent ihesum. Et valde mane vna sabbatoz̄ veniunt ad monumentum. ortu iam sole. et dicebant ad inuicem. quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Accessius igitur dyacon̄ qui marias significat in ēdendo patenam. significat illud q̄ marie venerunt videre sepulcrum et resurrectionem x̄pi late credentes. eam apostolis nunciauerunt. qui demū dño sue fidei latitudinem obtulerunt et ideo de manu dyacon̄ patenam. id est latitudinem caritatis accipit sacerdos. id est x̄ps acceptat. Vel per subdyaconum intelligitur nycodemus. qui etiam late credidit et obsequium exhibuit saluatori. Ps vero patena prius inuoluta. de hic reuelata ad altare deportatur. Hic est moyses de fitella ad regiam per ductus domum. exodi. ij. Lex quidem que latuit. sz ogmitis misterijs ab ecclesia exaltata ad x̄pm ascendē de egipto doceris. Qs vero sacerdos super patenam sibi a ministris oblataz signum crucis facit repñtat illud quod in matheo legitur. quia principes sacerdotum et pharisei signauerunt lapidez cū custodibus. sz nec ratio ista. nec signum crucis necessitatis sunt. Item q̄ patenam oblatam recipit significat q̄ x̄ps omnes ad se ex caritate redeuntes cum desiderio recipit. quod etiaz ex eo patet. q̄ statim marie perseueranti et alijs comparuit. De hoc etiam dictum est sub ti. de oblatione sacerdotis. Post traditam d yacono patenam. subdyaconus manipulam qua patenam tenuerat. inuolutam. plicatam. non super pallas altaris. sz alibi deponit. in quo significatur ills quod legitur. Joh. xx. c. quia petrus in monumēt tum intrans vidit sudarium. quod super caput x̄pi fuerat non cum linteaminibus positum. sz separatim in vnum locum inuolutum. Dyacon9 autem manum seu humerum dextrum sacerdotis osculatur. ad notandum q̄ ip̄e vult esse socius in passione. vt socius sit in regno. sm q̄ dic̄ apostolus si opatimur oregnabimus. Rursus osculatur dextrum illius humerum. significat q̄ deum hic videre non possumus nisi per speculum et in enigmate. in futuro vero videbim9 eum sicuti est. Quia vero crucifixus ardenti desiderio quereb. tur. Juxta quod angelus iquit mulieribus. Scio quia ihesum queritis crucifixum. Idcirco cum patena signatur crux in facie sacerdotis. in qua maxime vires anime vigent. et vt hoc signo munitus possit dei seruitiū sine impedimento sumare. Statimq; sacerdos osculatur patenam. ostendens q̄ps osestim implet desiderium mulierum. Nec eñ occurrit illis dicens Aue. que procidentes tenuerūt pedes eius et adorauerunt. Nec est dubium q̄n pedes eius fuerunt osculati. De hoc sub ti. de osculo pacis dicetur. Osculatur etiam patenam. quasi petens a deo pacem corporis et anime. Orandū est eñ pro pace. quod fit specialiter in quibusdam ecclesijs. osculum eñ huius caritatem significat. prout dicetur ibidem. Rursus ideo signat cum patena. et osculatur post illam. ad notandum q̄ si per passionem filij reconciliañ deo patri. erimus et heredes regni celestis. Vel signum crucis cum osculo significat gloriacōez x̄pi in cruce cum caritate. Quidam etiam cū patena se signant ante pectus. per quod significatur sincera affectio. que per partes corporis et cordis in sacra scriptura significatur. Quidam autem prius osculantur patenam. cum dicūt Da pacem. et postea cum osculata patena in vltima clausula. scz Ab omni perturbatione securi se signant. quia per crucem et hoc sacrificium et odorez eius omnia in celis et in terris pacificata denunciant. Quidam q̄s osequenter osculantur summitatem et pedem calicis. quod osculum pretendit intimum affectum. ad monumentum seu sepulturam x̄pi. exemplo magdalene. que affectu stabat ad monumentū foris plorans. vt dicit̄ in iohanne. Osculum q̄s pedis calicis. significat osculum pedum x̄pi. de quo iam dictum est. Aliqui etiam cum patena summitatē latus et pedem calicis tanguut. quod simile ex affectu intimo faciunt. quasi totum monumentū amplectentes. quod per calicem et patenam representatur. hoc eñ x̄pm̄ est feruenter amantium. q̄ non saciantur dilectum ex oi parte corporis sui tangere. et etiam res dilecti. qs maxime ostendit magdalena. que a monumento non recedebat. Tactus q̄s cum patena in summitate et latere et pede calicis. significat tres cruciatus dñi. scz in capite. in latere et in pedibus.

Finita oratione premissa. scz Liba nos a malo. aē. et resumpta patena dyacon̄us cooperit calicem. inde remouens corporale. et super calicem sedulo intuetur deinde sacerdos intendens hostiam frangē. ip̄am de altari leuat. et super patenam collocat. Vñ tollens eam super calicem. per mediū frangit dicens. Per eundem dñm nēm. Et in quibusdam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ecc̄ĩs partem que post fractionem in dex̄ manu remansit ponit super patenam dicendo Qui vi=uitaꝫ̄ Partemvero que in simistra remansit·iterum per mediū frangit · et particulā que post subdiuisionem in simistra manu remansit·coniungit parti prius super patenam posite dicendo ·In vnitate·s·s·qꝫ̄· Alteram vero pticulam in dextra remanentem tenet super os calicis cum duob9 digitis·s·cū pollicem indicem erecto calice fil'·et ipa particula parum cum ambabus manibus eleuatis·alta voce dicit·Per omnia secula seculorum Quo dicto calicem simł cū hostia deponit proferens·Pax domini sit sp vobiscum et hoc dicendo producit ter signum crucis sup calicez cum dicta hostie particula·deinde emittit particulam illam in calice dicens·Fiat omixtio corporis·qꝫ̄·et p9ea per eꝑm datur bn̄dictio solemnis·De singulis igitur est videndum·a primo quare dyacomus discooperit calicem·et ī eum discoopertum intuetur·Circa qđ dicendū est q̄ os calicis in hoc loco · hostium significat monumenti·de quo dyacomus corporale remouet et in eum sedulo intuetur · significans q̄ angelus dn̄i lapidē ab ostio monumēti reuoluit·a lmtheamē amouit·et in sepulcro diligenter aperit· Secundo videndum est quare sacerdos hostiaz super patenam locat·et inde eaz tollēs super calicem frangit·Circa quod dicendum ē· q̄ per calicem xp̄i passio vel etiam eterne beatitudinis fruitio designatur·Vnde ps̄·Et calix meus inebrians q̄ preclarus est Et itez̄·Inebriabuntur ab vbertate domus tue·qꝫ̄·Per patene rotunditatem bonoz̄ opm perfectio significatur· Sacerdos g̃ volens hostiam frangē·primo eam super patenam locat vt inde illā tollēs super calicem frangat·ad significandū q̄ nemo passionibus h9 mđi meritorie valz expom· vel etiam ad eterne beatitudinis fruicionem admitti·nisi prius in bonoz̄ opm perfectione fuerit solidatus Vnde apl's ad eph̄·vj·accipite armaturam dei vt possitis resistere in die mala·et in oibus perfecte stare Adhuc patena hostie supponitur et super calicem frangitur·ad significandum q̄ xp̄s ex latitudine caritatis per patene dispositionē significate se suppositit passioni Rursus super calicez frangitur ne minucie spargantur·ſ̄ in eius acuitate caute recipiantur· Alibi tn̄ super patenaz hostia frangitur vt esse panis viuus qui de celo descendit fract9 pro nobis in ara crucis rememoretur· Alicui q̄ hostia omedenda de altari tollitur·Nam et in ve·test· sacerdos panes ꝓpositioms 8 altari sublatos cōmedebat·prout est dictum sub ti·de oblatione sacerdotis· Tercio videndum est quare hostia frangitur·et quidem qꝫ in lege videbaꝫ̄ filāgo frustratim offerri Sed et redemptor nr̄ bn̄dixit panem et fregit·fractūq̄ discipulis distribuit Et ideo sacerdos et legez et xp̄m sequens panē sacrosanctum in tres partes partitur·vt in fractione panis dn̄m agnoscam9·sicut et illi duo discipuli dn̄m agnouer̄t·quibus ipa resurrectō is die euntibus ī emaus apparuit Dum em̄ sicut ait prosper hostia frangitur·a sanguis in ora fidelium mfunditur ꝑmolatio corpis xp̄i in cruce et effusio sanguinis eius de latē designaꝫ̄ Quarto quare per medium hostia frangitur·Circa qđ notandum est q̄ in duas medietates frangitur iuxta duplicem predestinatoꝝ statum scz etne glorie et tpalis miserie Ideo vna medietas subdiuiditur in duas partes·quaꝝ vna est pro p̄destinatis·qui purganē in purgatorio· alia p illis qui adhuc viuunt in ista mđo caduco · prout infra dicetur Quinto quare pars hostie post fractionem in manu dextra remanens ponitur super patenam q̄ que in manu simistra remansit·a quidem pars ipa ·que in dextra manu remansit designat predestinatos qui iam sunt ī gloria·et iam tenent illam rectitudinem · cui nulla irrectitudo admisceri pt̄·et ideo merito ī parte dextra tenetur· Altera vero pars designat illos predestinatos qui adhuc sunt in tpali miseria·vbi multa obliqua et pauca recta inueniuntur·quare merito in simistra tenetur· Illa igitur que est in dextra cum diuidenda non fit vt iam dicetur super patenam ponitur·q̄ vero est in simistra cum diuidenda sit non deponitur ſ̄ diuidenda retinetur· Sexto quare pars q̄ in simistra remansit itez̄ subdiuiditur· Ad qđ dicendum est q̄ illi qui sunt in gloria vniformem statum tenent·et vna beatitudine fruunt̄·Ideo pars in dextra manu retenta et super patenam collocata·que illos vt premissum est signat·nō frangitur·ſ̄ illi qui sunt in tpali miseria ī statu et miseria sunt diuisi·ſ̄ tam alius est status et miserie eoꝝ qui adhuc viuunt in corpore·Et alius est eoꝝ qui purgantur in purgatorio igne·et ideo pars que in simistra tenetur illos significans subdiuidi dz· Septimo quare pticula p9 subdiuisionem remanens in simistra ꝺiungitur parti super patenam prius posite· Ad quod dicendum est q̄ ſm aug̃·deus duas hz manus·scz dextram qua miseretur et simistram qua punit· illos qui sunt in purgatorio·ſ̄ nq̄ tū ibi purgantur rn̄det sola punitio·et ideo particula que in simistra tenetur illos figurat Ideo vero qꝫ adhuc sunt in pn̄ti vita·in qua est status merendi consequi possunt miaz·et ideo ipi per aliaz pticlām que est in dextra signantur· Quia g̃ de his que sunt in purgatorio nullum est dubium·sic̄ nec de illis qui sunt in paradiso · q̄tum ad futuram gloriaz·Ideo merito particula q̄ erat in simistra eos designans ꝺiungiē parti prius sup patenā posite·que illos qui sunt in paradiso designat· qm̄ isti illis indubitanter sunt ꝺiungendi·De ista alia ī dicetur· Sed pticula q̄ in dextra remanfit designat eos qui sunt in pn̄ti vita· illi parti que est supra patenam non ꝺiungitur·ſ̄ in sāguinem mittitur·qꝫ illi adhuc egent meritis passionis xp̄i · que merita processer̄t ex effusione sanguinis agni immaculati· Ex premissa autem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

duaꝝ partium ꝺiunctione duo reſultant · quaſi
in modum lu ne cꝛmua onerit atem vtriuſqꝫ te-
m xp̄i paſſio ne factam deſignantia · Et illa ver
ſus calicem dirigenda ſunt quaſi ſibi incꝛpent
ſangumem ſme quo cꝛpus non eſt · Jn hac etiaꝫ
ꝺiunctione repn̄tatur q poſtq̄ aliqui taꝫ pn̄ti-
bus q̄ futuris preſſuris purgati fuerint · ipſi
deo qui eſt noſtra beatitudo perfectiſſima vni-
one iungentur Octauo quare premiſſe due ptes
extra calicem ſupꝛa patenam reſeruantur · Sup̄
quo aiunt quidaꝫ · q tres partes hoſtie tres ſta
tus beatoꝝ figurant · ſcꝫ qui ſunt in celo · qui in
purgatoꝛio et qui in mundo verſantur · vt iam
ꝺicetur · Per calicem aūt ſm aliquem reſpectum
ipa eterna fruitio vt premiſſum eſt · Quia q̄ taꝫ
illi verſantur in hoc ſeculo q̄ illi qui ſunt i pur
gatoꝛio nondum ad illaꝫ fruitionem admiſſi fūt
· Ideo ip̄e due partes extra calicem reſeruantur
donec ſi mantur · Sed hec ratio non concoꝛdat
per oia cum premiſſis · et ideo alia ratio inferi9
aſſignatur · Pōt etiam ꝺici q due hoſtie partes
ideo ſuper patenam ponuntur · qm̄ ſi oēs ptes
ſuper os calicis cum ambabus mamb9 tenerenē
multa quidem pericula ꝺtmgere poſſent · de fa
cili eīn poſſet errore pars non mittenda in cali
cem mi tti Vel ꝓpter manuum tremoꝛem omnes
partes poſſent in calicem cadere · Sac̄dos etiaꝫ
taliter impeditus non poſſet que incumbunt li
bere expedire et ſimilia · Alij tn̄ omnes partes
ſupꝛa os calicis tenent · ne forte ꝓpter illaꝫ de
portationeꝫ ſeu tranſlationem aliqua mde parti
cl̄a cadat aut remaneat in patena · de quo etiaꝫ
ſub ti · de ōicatione ſacerꝺotis ꝺicetur · Nono
quare particula que remanſit in dexē ſacerdos
ſupꝛa os calicis tenet · Ad quod dicendum eſt ·
q particula ip̄a vt premiſſum eſt repn̄tat illos
qui adhuc in coꝛpore viuentes indigent mia ꝺi
ſiue predictis meritis paſſionis xp̄i q ſanguinis
eius effuſionis procedentibus · Tenetur q̄ ipſa
particula ſupꝛa os calicis · reſpectu directo ad
ſanguinem · vt detur intelligi intencio · necnon
expectacio et ōideratio viuentium quo ad meri
ta et paſſionem xp̄i · Et tenetur cum pollice · p
quem vigoꝛ virtutis · et cum indice per quē mē
tis diſcretio ſignificatur · ad oñendum q cum
fideiviguꝛe et mentis diſcretione hec ōideran
da et expectanda ſunt · Vel cum duobus digitis
tenetur ad deſignandum duplicem naturam · q̄
fuit in coꝛpore xp̄i · diuinitatem ſcꝫ et humani,
tatem · Et ꝺiungitur ſanguini · ad oñendum q
qui digne et cum fide · merita et paſſionem xp̄i
ōideꝛant et expectant · ei9 paſſione et meritis
iuuantur Decimo quare ſacerdos ꝺicturus Per
omnia ſecula ſeculoꝝ ſe erigit · Et eſt dicendū ·
q cum ip̄e petere velit perpetuam exiſtentiaꝫ
dn̄i nobiſcum · et omne datum optimum et oñe
donum perfectum deſurſum ſit · merito ad deū
ſe tunc coꝛpoꝛe et mente erigit ſpeꝛans ſe acce
pturum quod petit Vndecimo quare verba ip̄a
proferens vocem ſuam exaltat · et parum calicē
eleuat ſuper quo dicendum eſt q ſacerdos xp̄i
vicarius hoſtia vt premiſſum eſt fracta moꝛ pa
cem anunciaturus vocem exaltat · vt populus
pacem deſideꝛans hoc intelligens dicat amen ·
et calicem parum ab altari eleuando · oñdit q
xp̄us qui per paſſionem · que per calicem deſig
natur deſcenderat · eleuatus per reſurrectionez
a moꝛtuis · pacem poſtmodum diſcipulis timen
tibus nunciauit dicens eis · paꝛ vobis Pōt etiam
ꝺici q quemadmodum premiſſum eſt · pticula q̄
ſuper os calicis tenetur repn̄t et viuentes · cre-
dentes et expectantes iuuari meritis paſſionis
et effuſionis ſanguinis xp̄i · Sed vt credamus
duo · Primū ſcꝫ xp̄m verum fuiſſe deum a ſang
uineꝫ et coꝛpus nunq̄ fuiſſe a diuinitate ſepata
Secundo xp̄m verum fuiſſe hoīem · et coꝛp9 ve
rum et ſanguinem verum dicta non ꝺſequimur
Propter hoc q̄ calicem · et dictam particulam
paꝛ ſimul eleuat · vt oñdat q firmiter credim9
primum · et eam ſtatim deponit · vt oñdat q̄etiā
eodemmodo credimus ſecundum · Duodecio q̄re
dicta eleuatio et depoſitio fit cum vē manu ·
et non cum altera tn̄ · Ad quod dicendum q ꝑ
fit vt per hoc detur intelligi · q ſicut premiſſa
duo credit intellectu · ita amat et appetit affec-
tu et toto conatu Fit etiam hoc modo vt ſecuri9
et decentius fiat · Tredecimo · quare moꝛ dicit
altioꝛi voce · Paꝛ dn̄i nr̄ · Et quideꝫ · q nō ſolū p
ſigna · verū etiam per verba reſurrectionis eſt
gaudium exprimendum Ideo ſacerdos per leti
am de reſurrectione habitam procedens ſtatī
depoſito calice altioꝛi voce dicit · Paꝛ dn̄i ſit ſp
vobiſcum · repn̄tans q vna ſabbatoꝝ ihesus
poſtq̄ reſurrexit a moꝛtuis ſtans in medio diſci
puloꝝ dixit eis · paꝛ vobis · et iteꝝ paꝛ vobis ·
Joh̄ · xx · q · d · Ho vobis pacem pectoꝛis in via ·
et pacem eternitatis in patria · Idem q̄ innuit
ſacerdos dicens Paꝛ dn̄i · id eſt paꝛ pectoꝛis ſit
ſp vobiſcum · id eſt in pn̄ti hic · et paꝛ eternita-
tis in futuro · Hec quidem paꝛ eſt illa que tunc
iuſtis data eſt · qn̄ aīa xp̄i deſcendens in inferꝛ-
num · inde omnes fideles eduxit · abſtergens oēz
lacrimam ab oculis eoꝝ vt amplius non ſit eis
doloꝛ ſz paꝛ · qua cum eo viuant in eternum · vel
illa que data eſt coꝛpoꝛi xp̄i · qn̄ aīa eius ad coꝛ
pus rediit · vt ſicut nunq̄ aīa turbata eſt ꝓ coꝛ
poꝛis moꝛte · ita nec ip̄m coꝛpus vlterius de
ſua mutacione turbetur · ſz vtraq̄ pace fruatur
et ſp de eterna beatitudine letetur · Decimoq̄r
to quare dicendo Paꝛ dn̄i · nr̄ · facit ſignum cru
cis ſupꝛa ſanguinem cum dicta hoſtie pticula ·
Ad quod dicendum eſt q tres cruces ſignificāt
triduum quo xp̄us fuit in ſepulcro · Vel q tres
mulieres querebant xp̄m crucifixum ad oſtium
monumenti · Vnde illud · Quem queritis viuen,
tem cum moꝛtuis · Quindecimo quare dicto paꝛ
dn̄i · nr̄ · chꝛus rn̄det · et cum ſpū tuo · Et quid
eſt hoc dicendo optat pacem ipſi ſacerdoti · et
petit etiam pacem ſibi dari vt dignus ſit illam
recipere · predicit ter Agnus dei · Verumtamen

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

pape celebrāti in ecclesia sancte marie maioris in vrbe·et dicenti·pax dñi·mi rñdetur·prout i sexta parte sub ti·de pasca dicetur·Decioseptimo quare dicta hostie particula immittitur in sāguinem·Semper fit hec commixtio·primo ad notandum·xpi corpus non fuit sine sanguine nec sanguis sine corpore·Secundo ad designandū q vnum sacramentum ofícitur ex speciebus panis et vini·Tercio corporis et sanguinis post trinum crucis signum omixtio·est anime ad corpus reditio·Omnibus em̄ in celo et in terra pacificatis·virtus trinitatis animam crucifixi reduxit ad carnem ne derelinqueret animam eius in inferno·nec daret carnem eius vidē corruptionem·iuxta quod ipe dicit in ps̄·Ego dormiui et somnum cepi et exurrexi·quia dominus suscepit me·significat ergo vnitatem anime et carnis·que in resurrectione xpi denuo sunt vnite·Nam vt premissum est panis ad carnem·et vinū refertur ad sanguinem·quia fm plām·in sanguine est sedes anime·Ipe hoc etiam sub titulo de oblatione dictum est·Decimoseptimo quando immissio fit facienda·et quidez·aliqui infundūt particulam ipam in calicem postq̄ dicunt·Pax domini·nr̄e·quoniam manifestum est pacem data esse hominibus bone voluntatis·per resurrectionem quam verba ipa significant·Alij vo dicto pax domini nr̄e·et dicto etiam prius agn9 dei·nr̄e·Demum immittunt ipam in sanguinem vt eorum oratio efficatior fit·pro eo q̄ tenētes eam in manibus·dū dicūt Agnus dei·osculo corporali et mentali reuerenter intuentur·Tercij vero eam immittunt cum dicunt Dona nobis pacem·Cum em̄ ter dicatur·Agnus dei·et in primis duabus vicibus dicatur miserere nobis ·In primo dicitur miserere nobis·quantum ad aiam que maxime fundatur in sanguine··In secundo q̄tum ad carnem patet q̄ ista duplex oratio diuisim dicitur·et ideo illa pars hostie·per quam caro significat̄·et sanguis per q̄z anima intelligitur·non debēt comungi dum illis duabus vicibus dicitur Agnus dei·sed solum in fine tercij Agnus dei·vbi petitur pax fm vtrūq̄·scz fm corpus et fm animam·Ipe em̄ lauit nos a peccatis in sanguine suo·Quarti rectius et vsitacius agunt·quoniam dicto Pax domini·nr̄e·prius q̄ dicant Agnus dei·nr̄e·immittunt·Certum em̄ est q̄ agnus dei post salutacionem representat illud quod dominus fecit postq̄ discipulos visitauit·quando videlz dedit eis potestatem dimittendi peccata · et ideo sacerdos illud repūtans post immissionem particule hostie in sanguine dicit Agnus dei q̄ tollis peccata mūi miserere nobis Ad designandum q̄ sicut ipe corpus sanguini comungit·ita nos comunctos eidem sanguini seu meritis · ex eius effusione procedentibus ex sua bomtate a peccatis emundet Et immittendo dicens verba illa· Fiat omixtio corporis ·nr̄e·que verba referenda sunt ad species panis et vini·quibus corpus xpi et sāguis contineter·Dicit autem agnus dei calice iam cooperto·ad notandum q̄ xp̄us in domo hostijs clausis dedit apostolis potestatem ip̄am dimittendi peccata·Decimooctauo quare fiunt tres partes·Ad quod dicendum est q̄ frangitur in tres partes·Primo in memoriam trinitatis·Secundo in memoriam triplicis status xpi · primus fuit cum hominibus manens·secundus fuit mortuus in sepulcro iacens·tercius est immortalis in celo existens Tercio vero in memoriam et signum q̄ xp̄s passus fuit in triplici parte sui·scz in pedibus in manibus in latē·Quarto in signum q̄ tres sunt partes mistici corporis· Prima est in celo siue in patria · scz ecclesia triumphans· Secunda est in terra scz ecclesia militans · Tercia est in purgatorio · et hec dicitur purgans· Quinto in typum trium personarum euntium in emaus·scz xpi et cleophe·et vt quidam dicunt luce·Decimonono quid partes ipe significant· videndum restat·et quidem·Primo fm gelasiū papam·pars in calice posita significat corpus xpi quod de virgine traxit·ps sicca commesta significat omnes fideles·pars reseruata vsq̄z in finem misse·fm antiquum ecclesie romane morē pro ministris vel infirmis significat omnes mortuos·Secundomodo pars in calice posita significat ecclesiam militantez·pars commesta triumphantem·pars reseruata eos qui sunt in purgatorio·Tercio Sergius papa ita dicit·Triforme est corpus domini· pars oblate in calice missa corpus xpi quod iam resurrexit monstrat pars a sacerdote commesta ambulans adhuc super terram·pars in altari vsq̄z ad misse finem remanens corpus xpi·Vel fm alios corpus fidelium latens in sepulcro·hec pars remanet in altari vsq̄z ad finem misse·quia vsq̄z in finem seculi corpora sanctorum in sepulcris erunt· ita q̄ pars vsq̄z in finem misse reseruetur non ē in vsu Quarto etiam modo potest hoc misterium explicari·est enim corpus xpi vniuersalis ecclesia scz caput cum membris·Iuxta illud apli·Vnus panis et vnum corpus multi sumus·Et inueniuntur in isto corpore quasi tres partes ex quibus totum consistit·vna pars est ipsum caput· videlicet xp̄us qui caput est et pars corporis· Altera pars sunt illi quorum corpora requiescunt in tumulis·et anime que regnant cum xpo et sunt quasi simul iuncte·Hec due ptes caput scz et hec corporis pars altera sicut scriptum ē Vbicunq̄ fuerit corpus · illic congregabuntur et aquile·propterea in altari seu super patenā due partes comuncte extra calicem reseruantur quasi extra passionem que per calicem designatur·Xp̄s em̄ resurgens a mortuis iam non moritur·mors illi vltra non dominabitur · et qui cum ipo sunt sancti non esurient neq̄ sitient·amplius non cadet super illos sol neq̄ vllus estus quoniam priora transierunt· Tercia pars in calice ponitur · significans sanctos · qui adhuc in mundo viuunt·passiones que passuri sunt donec

de hac vita migrantes ad caput suum transeãt vbi nec moriantur amplius · nec vllatenus pacientur · Vnde versus · Tres partes facte de xpi corpore signant · Prima suam carnem · sanctosq; secunda sepultos Tercia viuentes hec est in sãgume tincta · Martirij calicem · gustant in carne fideles · ¶ Quintomodo scdm magistrum Guillantisiodoren · pars que in sanguinem mittitur · significat viuos · vna aliaq; eos qui sunt in purgatorio · Alia vero illos qui sunt in paradiso · Orat eñ ecclesia pro viuis vt in bono oseruẽt pro eis qui sunt in purgatorio · vt citius liberentur et purgentur · pro eis qui sunt in celo · vt orent pro nobis Sexto etiam modo sm augps in calice mittiẽ vel ponẽ p non sanctis viuẽtibus · qui voluuntur in sanguine et in peccatis Alie vero due pro mortuis offeruntur · vna p sanctis qui iam sunt in requie et illa est gratiarum actio · quia nihil restat in eis purgandum · Altera pro illis animabus · que licet saluande sint · tamen adhuc sunt in pems · et ideo ps illa dicitur oblatio Pane particula hostie in calice dimissa · statim calix cum palla corporali cooperitur · quia xpi corpus de cruce depositum latuit in sepulcro syndone muolutum · que per ipaz pallam significatur · Vicesimo loco videndum ẽ quare nunc solemnis benedictio datur · Et q̃dem hoc loco scz ante pacem solemnis ẽpalis benedictio datur · ad notandum q; pacem nullatenus habere possumus · nisi dominus noster ihesus xps preueniat nos in benedictionibus dulcedis que sunt benedictiones gratie ipsius · quia sm ps · Domini est salus et super populum suum benedictio sua · Dum autem episcopus se ad populum benedicendum conuertit · populus reuerenter genu flectit quasi ipo facto dicat Benedicat nos deus deꝰ noster et metuant eum oẽs fines terre · Nam ipe est dns qui ad illius muocationem benedicit · Vnde ps · Benedixit filijs tuis in te · Et licet hic solemniter benedicatur nihilominus quidem in fine misse iterum solemniter benedicunt · de qua benedictione ibi diceẽ Tum quia postq; dominus salutauit apostolos iterq; dixit eis · pax vobis · vt iam dictum est · et dicetur subti · de pacis osculo · Tum quia sicut non possumus bene incipere vel pacem acquirẽ nisi diuine benedictionis gratia preueniat · ita nec in bono proficere · nec in pace finaliter perseuerare · nisi benedictionis sue gracia subsequatẽ In missa vero pro defunctis pontifex solemniter non benedicit · Tum quia in illa omnes solemnitates cessant · Tum q; hec solemnis benedictio fit non solum pro venialium delectacione · sm etiam pro populi excitacione vt in domini adiutorio confidat · et benedictum in secula confiteatur · ac defuncti velut absentes excitari neq̃unt · licet possint nostris suffragijs adiuuari Tũ quia gaudium non debet luctui admisceri Illud autem notandum est q; per mortem et in morte domini fidelis anima benedictionem percepit ·

Vnde circa mortis offitium rite dyaconus ad eã humiliari inuitat dicens · Humiliate vos ad benedictionem · statim pontifex benedicit Quidaz asserunt hoc offitium non esse de septez officijs missse · eo q; has benedictiones romana non mittit ecclesia · vnde nec vtitur eis · et ideo non hic ꝫ in fine misse benedicit · Sed quicunq; inuenerit recte in hoc loco ponuntur · vbi xps ad mferos descendisse representatur · scz proximo ante resurrectionem cum eductis de carcere eternaz tribuit benedictionem · Has benedictiones prefigurauit iacob qui filijs et moyses qui filijs israhel · a xps qui discipulis moriens benedixit ·

Via hiesus statim vt salutauit apostolos vt iam premissum est dedit eis potestatem remittendi peccata dicens · Quorum remiseritis peccata remittuntur eis · et quorum retinueritis retenta sunt Ido circo chorus clamat ad deum et postulat Agnꝰ dei qui tollis peccata mundi miserere nobis Si quidem iohannes videns hiesum ambulantem · dixit · Ecce agnꝰ dei · ecce qui tollit peccata mũdi Quare autem eum vocauerit agnum · determinat subdens · qui tollit · id est qui venit vt tolleret peccata mundi · quia peccatis tollendis pascha nostrum ymolatus est xps · Nempe in veteri testamento offerebatur agnus pro peccatis populi · et in nouo testa · xpus obtulit se ipm so patri · vt humanum genus liberaret · et lauaret a peccatis in sanguine suo · Merito ergo dñi corpus et sanguis domini sumitur · agnus dei cantatur vt omnes credamus · quia ipsius agni corpus et sanguis tunc sumitur · quia peccata mũdi moriendo tulit · et vitam eternam nobis resurgendo donauit · hiesus xps dominus noster · et vt oremus ipsum nunq̃ desistere miserẽ nobis · qui in passione misertus est nostri · Agnus aũt grece dicitẽ ab agon quod est pium · quia ipe verus agnus sola pietate sua se obtulit hostiaz p nobis et nos redemit · Dicitur etiam agnus ab innocentia · quia agnus nec hominibus nec bestijs nocet · In premissis ergo verbis Agnus dei qui tollis peccata mundi miserere nobis est quedam deprecatio · vt videlicet innocentis agni misericordia peccata irruentia et subitanea auferantur · Terciomodo dicitur agnus ab agnoscendo · quoniam in magno grege · solo balatu matrem agnoscit · sic et xps in ara crucis donans nobis prius pacem agnouit nos cura · vt iam dictum est Agnouit etiam patrem obedientia · iuxta illud apostoli ad ephes · v · Factus est obediens vsq; ad mortem · Agnouit etiam matrem cura · quam de ea habuit Vnde illud iohannis · xx · ecce mater tua · ¶ Obhoc ergo in altaris ymolatione ter dicitur agnus dei · quasi agne qui agnouisti patrem miserere nobis Agne qui agnouisti matrem miserere nobis · Pie qui redemisti mũdum et qui obtulisti te pro nobis dona nobis pacem Vel ideo ter dicitur vt triforme corpus domini

intelligatur· videlicet ambulans in terra· quie
scens in sepulcro ⁊ residens in celo Potest ecia
dici· q xps ad triavem primovt nos liberaret
a miseria culpe· Secdo vt nos redimeret a malo
pene· Tercio vt nobis daret de plemtudie gra
cie sue Quantū ad duo prima· bis dī miserē nob
Quantum ad tercium dicit̄ dona nobis pacem·
que peticio pacis sequitur statim postq̄ agn9
dei dictum est ter· ad notandū q ex beneuolen
cia trinitatis agn9 missus est Vnde ysaias Emit
te agnum domine ⁊c· Nam sicut in apoc· legit̄
Cristus est agnus qui occisus est ab origine mū
di· ¶ Et attende quia quidā sacerdotes dicūt
Agnus dei ·manibus super altare depositis·
ostendentes in hoc· q ad ea que pferunt tota
mente intendunt· Intencio em̄ pprie per ling=
uam exprimit̄· non per manus· Ideoq loquente
lingua manus quiescūt quodq ipsam misericor
diam ⁊ pacem celestem· pro populo petunt nō
autem terrenam· quod in manuum depositione
significatur· Alij vero stant in mamb9 iunctis
parum super altare inclinati· ostendentes in=
clinacione humilitatem· que in oracione neces=
ria est et in manuum coniunctione vnicam et nō
variam intencionē· ¶ Porro secundū antiquā
consuetudinem scole cantorum in ecclesia roma
na· quam adhuc ipsa schola obseruat nullatenus
variatur· sed tribus vicibus vniformiter dicit̄
xps miserē nobis pper tria genera peccatoz
que petimus remitti· cogitacionis in corde· lo=
cucōms in ore· et actioms in opere Vel i hono=
rem trinitatis· vel pper tres ordines fideliū
in ecclesia· qui sunt noe· daniel· et iob· quos ez=
echiel vidit in visione saluandos· Postmodum
autem multis ac varijs ecclesie aduersitatibus
ingruentibus· cepit ad dominū de tribulacione
clamare· Dona nobis pacem· Et vt clamor eius
facilius audiatur· et ideo in ipsa immolacōms
hora clamat· Et hec varietas non discrepat a cō
suetudine veteris te· vbi cum secundo repetit̄·
Parce domine parce pplō tuo· Tercio variat̄·
et ne des hereditatem tuam in opprobriū Dica
mus ergo miserere nobis quantum ad animam·
Item miserere quantum ad carnem· et dona no=
bis pacem quantum ad vtrumq· vt habeamus
pacem pectoris spūalem et pacem corpis tpa=
lem· Est em̄ pax peccatorum· pax iustorum· pax
tpis et pax eternitatis Vnde et ter oratur in mi
ssa pro pace· de quo dictum est sub quarta pti=
cula canonis super verbo· dieq nostres Et q
deus non dat pacem nisi illis quoz miseret̄· ido
vltimo dicitur dona nobis pacem Ecclesia nāq
latrañ nunq̄ dicit Dona nobis pacem· sicut nec
schola cantoz sequens· vt premissum est· morem
antiquum· Vnde nec valet nec vera est ratio di
centium q in ecclesia latrañ· ideo non dī· Dona
nobis pacem· q omnes alie ecclesie ab illa que
primo fuisse ofecrata 8r· sumē dñt pacem· non
ipa ab alijs ¶ In feria quinta cene dñi Agnus 8i
ter 8r cum miserē nobis· vt ibi dicetur· Iursus
in missa pro defunctis· 8r bis Agnus dei· cum
dona eis requiem· tercio additur sempiternam
nec 8r· dona nobis pacem· quia tunc imitamur
exequias saluatoris Vltimo q̄ agnus dei tm̄ ad
iungitur sempiternam Super quo notandum ē
q pro fidelibus defunctis triplex requies debz
optari· Primo vt auferatur ab eis pena· in qua
est eis labor non requies Secundo vt eis gloria
anime oferatur· q tunc veraciter requiesc̄et in
bono desiderato scz in ipo deo Tercio vt docen
tur gloria corporis· ne illudvlterius miseris ex
ponatur· Prima non est requies sempiterna· q
pena sublata adhuc desiderant gloriam· Secda
etiam non totaliter requies sempiterna· q 9m
aug· ante resurrectionem corpm sp̄ mest aīabus
quidam naturalis appetitus resumendi corpora
quo aliqualiter corpora retardantur ne tota fe
ferantur in deum· ¶ Sed tercia requies
cum premissis est vere requies sempiterna quia
anime· que deum presentialiter vident· re=
sumptis corporibus· in ipa vlterius et eterna
liter et perfectissime requiescent· ideoq solum
in tercia vice· et non in duabus precedentibus
congruit dicere requiē sempiternam· Sergius
papa primus constituit Agnus dei inter com=
munionem ter a clero et populo decantari·

Postq̄m dominus salutauit apostolos·
vt premissum est iterum dixit eis Pax
vobis· ostendens q non solum debem9
pacem habere in ore· verum etiam in pectore·
ne simus ex illis qui loquuntur pacem cum pro=
ximo suo mala autem in cordibus eorum Ideoq
cum hec dixisset apostolis insufflauit in illos·
et dixit· Accipite spiritum sanctum· ad quod de
signandum vtiq sacerdos facta commixtione ⁊
finita oratione· accipit in quibusdam ecclesijs
pacem ab eucaristia siue ab ipo corpore domini
vel 9m alios ab ipo sepulcro id est calice vel al
tari· et mox prebet oris osculum ministro· scz
dyacono· Qui a ipo corpore accipiunt· hoc fa
ciunt in signum q pax spūalis a xpo data est hu
mano gn̄i· Alij etiam idem signant· Dyaconus
vero dat pacem alijs· et alij inter se in signum
q omnes dñt pacem habē· presertim filij eccie
·ip̄e vero dyaconus pacem a sacerdote accipiēs
reuerenter inclinat et pectus osculatur ipsius
9m morem quarundam ecclesiarum· et planetaz
extendit vt per pacis osculum et per planete ex
tensionem caritas extendenda monstretur quā
per planetam in parte tercia dirimus designa=
ri· Quia ergo caritas dei diffunditur in cordi
bus nostris per spiritum sanctum· qui datus est
nobis· ideoq pacis osculum per vniuersos fide
les in ecclesia diffunditur· Nam et apostol9 am
monet· Salutate vos mutuem in osculo sancto·
Iursus q sacerdos pacem populo tribuit pre=
figuratum fuit a iosue· qui hostibus superatis
terram obtinuit quam sorte diuisit· et in pace
possedit· ⁊ xpristus resurgens dyabolo supato

pacem · et dona dedit hominibus · ¶ Pontifex vero primo dat pacem ministro qui prius erat a finistris·ꝫ pacem recepturus accedit ad dextram eius per quem signatur populus gentilis qui primus in pace transiuit a finistra infidelitatis ad dexteram fidei et eternitatis· Et p hūc pax ad populum descendit· Ceterum in primitiua ecclesia omnes qui celebrationi missarum interer ant singulis diebus communicare solebāt eo q̄ apostoli omnes de calice biberunt domio dicente· Bibite ex hoc omnes· Offerebant eīm magnum panem et omnibus sufficientem· quod adhuc greci seruare dicuntur · sed excrescente fidelium multitudine traditur institutum vt tm̄ diebus communicarent dominicis· De quo dēm est sub septima particula canonis super verbo Hoc quotienscunq̄· Postmodum autem q̄ nec digne hoc potuit obseruari tercia secuta est institucio vt ter saltem in anno quilibet xp̄ianus acciperet eucaristiam · vel hodie ad minus in pasca·hoc inuento remedio vt videlicet pro eo q̄ singulis diebus communicabatur·singulis diebus pacis osculum daretur pro ministerio vnitatis·quod sacerdos dans ministro dicit in quibusdam locis· Sumite vinculum pacis et dilectionis·vt apti sitis sacrosanctis misterijs·quasi dicat· Sumite ex hoc omnes et diuidite inter vos· Et pro communione que singulis diebus dominicis fieri solebat daretur in diebus dominicis panis benedictus sancte communionis vicarius qui et eulogia dicitur· Sed et loco quotidiane communionis in quadragesima dicitur in fine misse oratio super populum cui p̄decēt Humiliate capita vestra deo· etcetera ¶ Bene populus in missa se osculatur· Primo quia cum sicut premissum est per ymolationem hostie salutaris dimissis peccatis reconciliemur altissimo·recte pacis osculum dari decreuit ecclesia· cum pro peccatis ymolatur hostia salutaris Dominies igitur osculum · id est pacis signum sibimuicez dant vt ostendant se coniunctos esse in corpore xp̄i·per quem pax facta est in celo a terra· Secundo Innocencius primus qui osculum in ecclesia dari decreuit · quod etiam Leo secundus primo statuerat·ita dicit Pacem asseritis ante confecta· id est consecrata misteria· quosdam populis imperari·vel sibi inter se sacerdotes tradere·cum post omnia idest post cōsecrationem que aperire non debeo·id est non possum·pax fit necessario·id est causa mist erij indicenda·per quam id est quia per eam ostat populum ad omnia que in misterijs aguntur· ac in ecclesia celebrantur prebuisse consensum ac finita esse pacis concludentis id est determinantis signaculo demonstrantur· Tercio ·ideo populus se muicem osculatur·quia domini sui gratiam et angelorum concordiam per mortez eius se promeruisse gratulatur· Quarto vt q̄ in osculo caro carni et spūs spūi iungitur· Et nos qui carnis propagine de adam oriundi

et iam caritatis vinculo connectamur·Dui g̃ se odientes osculantur·inde proditoris osculum imitantur Quinto propter preceptum apostoli·de quo premissum est· ¶ Rursus ideo prius q̄m communicemus pacem damus·vt inter nos esse concordiam ostendamus·et cum illa corp9 domini sumamus · sine qua munera nostra non recipiuntur a deo· ¶ In missa vero pro defunctis pax non datur · quia fideles anime iam non sunt nec vlterius erunt in tribulatione huius mundi sed quiescunt iam in domino · Vnde non est eis necessarium · pacis osculum · quod est pacis et concordie signum· Et ideo in illa missa non dicitur oratio illa·Domine ihesu xpriste qui dedisti apostolis tuis pacem·etcetera· Nec sacerdos pacem recipit ab altari·De hoc etiaz dicetur in septima parte · sub titulo ·de officio mortuorum · Inde est etiam quod inter monachos pax non datur · quoniam mundo mortui reputantur· ¶ Viri quoque et mulieres non sibimuicem osculum in ecclesia porrigunt·ne forte aliquod lasciuie surrepat·quia ibi carnales fugiendi sunt amplexus·et casti et spirituales actus habendi·propter quod etiaz in ecclesia situ sequestrantur locali·Odia pax pellit castum pax nutrit amorem· ¶ Bane osculum in sacra scriptura significat · vnionem·caritatem · pacem et reuerentiam· ¶ De osculo vnionis dicit sponsa in canticis· Osculetur me osculo vnionis oris sui ¶ De osculo caritatis ysaac inquit ad filium·Accede ad me·et da michi osculum fili mi ¶ De osculo pacis dicit apostolus Salutate vos muicem in osculo sancto· Deus autem pacis et dilectionis· etcetera ¶ De osculo reuerentie · dominus inquit ad Symonem· Osculum michi non dedisti· Hec autem ex quo intraui · non cessauit osculari pedes meos· Et Hester in signum reuerentie summitatem virge regie dicitur osculatus esse· ¶ Ad designandum igitur tres vniones in xp̄isto· scilicet vnionem diuinitatis ad animam·diuinitatis ad carnem·et carnis ad animam· Vel vnionem·q̄ vnita ē xp̄isto humana natura sancta ecclesia· et fidelis anima·Et sacerdos ter osculatur altare vt dictum est sub quarta particula canonis super verbo·Dies nostros ad designandū triplicem pacem·scz temporalem·spūalem et eternam· Episcopus solenniter celebrans iuxt̄ morē quarundam ecclesiarum ter osculatur·semel ministrum et secundo diaconū et tercio sacerdotē Sed in missa ter oratur pro pace·vt dictum ē super verbo Dies nostros· Rursus ad notandum duorum testamentorum concordiam ep̄us duabus vicibus codicem osculatur · quia tota continetur in medio rote·et duo cherubin sese respiciunt versis vultibus in propiciatorium· Ad notandum etiam caritatem sacerdos osculatur patenam·que designat cor patens·latitudine caritatis· Vnde Nonne cor nostrum ardens erat in nobis · dum loqueretur nobis in via·

Insignum vero reuerentie subdyaconus et dyaconus pedes et manus pontificis summi osculantur · pedem subdyaconus osculatur post eplam lectam · et dyaconus ante legendum euangeliū manum vero subdyaconus osculatur · offerens ampullam cum aqua calicēq; cum vino et dyaconus offerens patenam cum hostia et thuribulū cum incenso · vterq; etiam de manu summi pontificis accipiens eucaristiam vt dicetur in ti · se · Illud q̄q vacare non creditur a misterio q̄ summus pontifex septez modis accipit osculum viz ad os · ad pectus · ad humez · ad manus · ad brachia · ad genua et ad pedes

Incipit quarta pars misse Post pacis em̄ osculum sacerdos communicat hoc modo · Nam sicut in niceno cōsilio legitur eucaristiaz cōfectam per se de altari siue de patena sumit et commedit Calicem vero cum sanguine non ipe ꝫ dyaconus eleuat de altari · et porrigit ei Vnde in canone dicē · inter cetera ita legitur sacerdotibus etiam ꝓpter p̄sumptiones non ꝫ de mensa calicem domini tollē · misi eis traditus fuerit a dyacombus · Ideo autem sacerdos corpus xp̄i per se sumit · et non calicem cum sanguine · quia sumptio corporis significat corporum nostrorum restaurationem · quaz xp̄s nullius ministerio perfecit et futuram resurrectionem · quam sua virtute absq; omni ministro faciet Sumptio vero sanguinis redemptionem animaz̄ siue peccatoz̄ significat que fit intercessionibus alioz̄ · Hoc tamen etsi iure cautum sit non tamen seruari videmus Pane sacerdos ipe omnes partes hostie comedit · In quibusdaz tamen ecc̄iis ipe vnam partem sumit et reliquā eucaristie medietatem super patenam in duas ptes diuidit quas ministris · scz dyacono a subdyacono commedendas impendit · insinuans illud quod lucas comemorat · quia hiesus in emaus accepit panem et fregit super mensam Et etiaz vt aiunt quidam commedit coram duobus discipulis · sumensq; reliquias dedit illis · Ipe quoq; postmodum partem piscis assi et faui mellis mādūcauit et reliquias discipulis dedit Et ideo p9 q̄ dyaconus et subdyaconus communicarunt · clerici et religiosi ad communicandum accedūt vt ipsi partem sancte communionis accipiant · Postmodum communicat populus · qz et xp̄us commedit non solum cum paucis apostolis vñ etiam ascensurus in celum commedit cum multitudine discipulorum · Vnde et sumptio corporis · ascensionem significat saluatoris · Illud autem p̄termittendum non est q̄ vt in perceptione corporis et sanguinis xp̄i nulla possit fallacia suboriri · ꝫ vtraq; perceptione veritas euidenter appareat · summus pontifex non statim ptem̄ hostie permittit cadere in calicem · ꝫ eam postrimum crucis signaculum super patenam repo nit · et post osculum pacis ad sedem ascendens · ibiq; consistens vniuersis cernentibus maiorem partem oblate suscipit de patena quaz subdyaconus apportauerat de altari · ipamq; dentibus subdiuidens · vnam particulaz eius sumit et aliā in calicem mittit et de sanguine cū calamo hausit Deinde alteram particulam tradit cum osculo dyacono · aliamq; subdyacono sine osculo quā dyaconus ministrans ei ad altare calicem osculatur · et tūc subdyacon9 residuum sanguinis cū particula immissa in calice sumit · Roman9 itaq; pontifex ideo non communicat vbi frangit qm̄ ad altare frangit et ad sedem communicat · qz xp̄s in emaus coram duobus discipulis fregit · et in hierusalem coram discipulis duodecī mandducauit · In emaus em̄ fregisse legitur ꝫ non commedisse legitur · In hierusalem vero fregisse nō legitur ꝫ legitur commedisse · vm · Innocen̄ · in · Ascendens igitur sedem ibi communicat Hiqdē vm apostolum xp̄s caput est ecclesie · caput aūt in corpore sublimius et excellentius ob sui perfectionem ceteris membris collocatur · Per calicem vero sm̄ quendam respectum eterna beatitudo seu ipsius fruitio designatur · quia igit̄ in ecclesia militante summus pontifex · sicut xp̄i vicarius et caput omnium prelatorū perfect9 xp̄m repr̄sentat · congruum est vt ipe non in altari ꝫ in loco sublimiori communicet · ostendens q̄ xp̄s etiam in sua humanitate perfectius et copiosius ptcipat illa ineffabilia gaudia vtpote in bonis potioribus collocatis · cum vero celebrat pro defunctis · tunc super altare communicat · quia tunc specialiter membrorum xp̄i hinc fideliter decedentium gloriaz repr̄sentat ac membra xp̄i cum ad illam gloriam perueniunt · inferiorem post xp̄m gradum obtinent sicut membra post caput In parasceue q̄q ad altare communicat · tum ob reuerentiam passionis xp̄i · tū quia tunc quasi exequias celebrat hiesu xp̄i · tū etiaz solus communicat · quia in xp̄i passione omnib9 discipulis fugientibus ipe solus remansit · Alij autem prelati non sic ꝫ super altare comunicāt · quia non ita ꝓprie xp̄m caput ecclesie repr̄sentant Ministri aūt repr̄sentant pontifici oblatam et calicem · qz discipuli obtulerunt xp̄o partē piscis assi et fauum mellis · Pars piscis assi est corpus domini crucifixi qui fuit in ara crucis assatus Favus mellis est sanguis xp̄i · super mel et fauum dulcis faucibus anime diligentis · ambo de manu pape dicant · qz et apli de manu xp̄i dicaue/runt · Ad notandum vero distinctionem inter sacros ordines et non sacros · Dyacon qui et superioris ordinis sunt cum recipiunt eucaristiaz osculum suscipiunt ab ipo · Acolitus et qui sunt inferioz̄ ordinum non suscipiunt Subdyacon9 etiam qui caracter h9 quondā inter non sacros ordines · nunc autem inter sacros ordines reputatur in perceptione corporis non suscipit osculum a pontifice · ꝫ in perceptione sanguinis su/scipit osculum a dyacono vt sic qui non sacri fūt minus · et qui sacri sunt amplius honorent̄ q̄uis et in hoc mistica possit ratio assignari · Ipe aut̄

sumit illam eucaristie partem · per quam· ꝑut
sub ti·de fractione hostie dictū est ·¶aput eccie
sez xp̄s mtelligitur e9 typum ecclesie speciali9
gerit·quod facit hoc modo·ea nanq; dentibus
subdiui sa particulam m ore remanentem sumit
alteram vero inter digitos residentem m cali=
cem dimittit·ad notandum q; xp̄s resurgens q̄
ꝫm Sergium papam per partem in calicem im
missam figmficatur mfernum momordit ⁊ suos
mde sumptos in paradisum misit·juxta illū osee
vlt·c·¶Ero mors tua·aē·¶Alia vero pars ex qua
ministri oīcant · sigmficāt membra magis ipsi
xp̄o oformia·et ideo ipi oīcant de illa·ad osten
dendum misterium vnionis·¶Eucaristia eciaz sa=
cramentum est maxime vnionis· ¶Partem vero
in calice mtinctam que figmficat membra ꝑt̄
xp̄m passionibus subiecta·dns pō non recipit·
¶Primo quia ipe magis q; alij repūtet m offitio
misse xp̄m·cui mors illa vltra non dominabitur
¶Secundo q⁹ ipe illoz typum gerit m ecclesia·
qui ꝑter eximiam sanctitatem a vita actiua se
moti per ofemplatiuam iam xp̄o sociantur·¶Q3
ministri illam sumunt · q⁹ typum actiue oīter
repūtant·et precipue subdyaconus eam sumit·
pro eo q⁹ ipe vltimo oīcat·et vltimi est reliq=
as sumere et calicem purificare·¶Vnde et dns re
liquias dedit discipulis vt premissum est·¶Vel
etiā mistice dici q; pars mtincta figmficat ptez
corporis mistici que iam regnat cum xp̄o·¶Cum
g̃ dns papa expi esse repūtat xp̄m ·qui realiter
et sacramentaliter incorporatus est parti ip=
sius mistici corporis·ideo ipe non recipit illaz
nec etiam dyaconus qui legem euangelicā quā
pronunciat repūtat que est lex amoris·¶Propt̄
amorem eī caritatis quilibet incorporaē xp̄o
capiti et omnibus partibus corpis ei9 mistici·
¶Subdyaconus vero repūtat veterem legē·quā
sepe pronunciat que fuit lex timoris· q3 tior nō
est m caritate ymo eum foras mittit·⁊ ideo ipe
particulam in sanguine missam sacramenta liē·
siue in signum recipit·quia immixtio ipius par
tis cum sanguine dictam incorporationem fi=
gurat quam non faciebat lex illa q3 eam figura
ret·¶Hoc autem breuiter notandum est q; sacer
dos ante perceptionem corporis et sanguinis
xp̄i dz dicere orationes a sanctis patribus insti
tutas·deinde meditari dz m incarnatione·i pa/
ssione·in virtute h9 sacramenti dicens·¶Panez
celestem accipiam·aē·q3 cum statim post verba
ipa subiungat·¶Domine non sum dignus·aē·vi
detur oratius sibiipsi·q3 absit hoc·q3 dicens pa
nem aē·seipsum meitat ad deuotionem reduces
ad memoriam·quid est quod sumere debet · q̄a
panē q̄ de celo descendit et qualē sumere dz·qz
nomen domini inuocando·vtsic cum maiori su=
mat reuerentia et timore·¶Dicendo vo subsequn
ter·¶Domine non sum dignus·aē·ex humilitate
suam profitetur indignitatem · ac excitacio ad
deuotionem·et professio humilitatis cōtraria
non sunt·¶Legittimum itaq; communicandi tps
est ante vltimam orationem que dicitur ad com
plendum·quia ibi maxime peticio pro eis est q̄i
communicant· ¶Deinde corpus et sanguinē dn̄
sumpturus·se cum illis ante faciem cruce fig̃t·
¶Sicut em̄ prius cruces faciendo actiue ·tanq̄m
minister illa sanctificauit · sic se eis nunc cruce
signando passiue petit sanctificari·¶Dicto itaq;
Corpus domini custodiat·aē·sumat eucaristiā
Deinde iunctis manibus melimans sanguini die
Quid retribuam·aē·¶Et dicens·¶Calicem dn̄i ac
cipiam·et non prius accipit et eleuat caliē de
altari·¶Postea vero dicens·¶Laudans inuocabo
dominum·se signat cum illo·quo versu expleto
sanguinem sumit·¶Hane quia circa maiora cau/
elus est agendum · sacerdos sanguinem sumens
propter maiorem securitatem et reuerentiaz ca
licem cum vtraq; manu tenere debet·ꝫm sup=
tione perfusionis sufficit altera tm̄ duobus di=
gitis alterius adiunctis· quasi per hoc innuens
tam sanguinem ibi non esse·¶Sed et sanguinem
sumendo·ter hausrit trinitatem designans·per
fusionem vero sumendo bis·vt per hoc hec ca
ritasque inter duo consistit figmficetur·seu eti
am quotiens nouerit expedire·¶Rursus q̄ eadez
die debet iterum celebrare non sumat vinū per
fusionis vt dictum est in prohemio huius ptis·
¶Sed cum in canone dicatur· ¶Similimodo p9 q̄
cenatū est accipiens et hunc preclarū calicē·aē
Videtur ex hoc q; sacerdos statim hostia conse
crata illam debet sumere·priusq; ad calicis con
secrationem procedat·quia omnis xp̄i actio nra
debet esse instructio·¶Sed ad hoc dicendum est
q; ecclesia instituit illam post vtramq; consec=
tionem sumi·ad oīdendum q; solam hostiam re
cipiens non plenum sacramentaliter recipit sa
cramentum· ¶Et si em̄ in hostia consecrata xp̄i
sanguis sit·non tamen est ibi sacramentaliter·
eo q; panis corpus·non sanguinem·et vinum
sanguinem figmficat et non corpus·¶Quia ergo
sub altera tantum specie non est completum sa
cramentum·quo ad sacramentum vel signū · dz
hoc sacramentum compleri priusq; presumat eo
ucatur· ¶Verumtamen cum vinum sine reliq̄ ·nec
fit necvnq; fuerit·nisi in solo triduo ante pascha
in quo xp̄i corpus mortuum fuit·in quo triduo
si quis de apostolis consecrasset sanguis ibi nō
esset·si vinum cato ibi non esset·quia vt premi
ssum est·nec panis sanguinem·nec vinum figni
ficat carnem · ꝫm hoc nunc xp̄i sanguine intra
venas existente·vinum sine reliquo·ꝑter vino
nem seu mixtionem h9 recipi non potest · qđ tm̄
non est ratione sacramenti vel sigm·quod idem
est·¶Post sumptum sacrificium non est spuendū
prout dictū est sub septima particula canonis·
super verbo·¶Nouī et eterni·¶Sed nec eucaristia
sicut alius cibus est masticanda·q3 discrete · mo
derate ac leuiter anterioribus dentibus tenēda
et lingua mollificanda ne qua eius particula dē
tibus adhereat·quam forte postmodū emitti
screando contingat· ¶Post communicationem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

illico calix de altari offer· circa q8 notandū ē q; corpus dominī remaneret super altare vsq; dū tria capitula compleātur scz ꝓlogus dominice orationis et ipsa oracio· Libera nos quesumus quia et dominus tribus diebus in sepulcro quie uit· Postea vero commixtio dominī corpore cū vino simul· quia pace annunciata auferetur corp9 dominicum de altari· quoniam in tercia die rīa e9que descendit ad inferna vt liberaret iustos et membra viuificaret rediit ad corpus nec amplius inuentum est corpus dominicum in sepulcro· Quia ergo xp̄us totus homo resurrexit fit ideo adhoc notandum illico simul cum oblacōe corpus dominī de altari auferetur· et inde calix et corporale de altari totaliter eleuantur· ꝑut dēm est sub ti· de pallis corpalibus· Postremo notandum est q; quisq; communicare debet corpore a carnalibus escis ieunio· Cum eīm anime spūales sint a immortales spūalia primitus alimenta vite eterne sumere debent·

Post sumptum eucaristie sacrifitium sacerdos digitos abluit et perfundit ne quid forte incaute remaneat seu adhereat ex contactu diuini sacramenti· non q; ꝯ cōp immundum ex ipo contactu contraxerit· sed vt potius suam commemoret indignitatem qui se iudicat tantis sacramentis celebrandis indignū· iuxta illud quod dominus ait· Cum omnia benefeceritis dicite serui inutiles sumus· sicut et sacerdos legalis immundus erat vsq; ad vesperam post ymolationem vitule rufe· Vnde oīa vestimenta sua lauabat indignū quidez existēt· vt manus que corpus incorruptibile contractarunt corp9 corruptibile contingant· vel ad res omunes tangendas accedant· donec studiose lauentur· Et propter hoc etiam quidem· missa finita exutis sacris vestibus itez manus lauant· Perfusionis autez aqua debet in locum mundū honeste diffundi vt altitudo sacramēti reuerēt honoretur· Prima ergo sacerdotis ablutio que fit in principio· in medio· et in fine· designat mundationem cogitationis· locutionis et actionis· vel purgationem peccati originalis· venialis et criminalis· siue quod agitur per ignorantiam et negligentiam et industriam· ad quorū mundationem offertur sacrifitium salutare· Dec tīa ablutio referri pt ad ablutionez baptismi· c9 formam xp̄s post resurrectionem instituit· dicens docete omnes gentes· baptizantes eas in nomine patris et filij et spūssancti· qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit· Bane sacerdos digitos perfundit et perfusionez sumit in dextro cornu altaris vel saltem reuolut9 ad illud· Primo ꝓpter rationem tactam sub ti· de manuū ablutione· Secundo quia ipm cornu iudaicum populum· ex quo naturaz humanaz xp̄s assumpsit figmificat· Sicut autem ab illis naturam accepit· sic et ab eis illius nature purgationem ab oībus defectib9 quos assumpsit habuit qm̄ ab eis occisus fuit· ad quaz mortem secuta est resurrectio· in qua omnes defectus dimisit· et eis oppositas virtutes accepit· Ad hoc igit̄ repīt andū in dextro cornu altaris vel saltez reuolutus ad illud perfundit et perfusionē sumit Tercio quia vt aiunt quidam hec purificatio designat ablutionem manuū quam pylatus fecit a perditione sanguinis iusti super iudeos ꝑ dextrum cornu altaris figmificatos

Antiphona· que post omnio a pluribus nuncupatur· ideo sic appellata est· qm̄ post omunicationem seu in signum q; cōmunicatio expleta est concinitur In primitiua nanq; ecclesia omnes fideles qualibz die corpi et sanguini xp̄i communicabant· prout dictum est sub ti· de communicatione sacerdotis· et statim post communionem cantus iste fiebat vt populus ostenderetur gratias et laudes agere de xp̄i corpore et sanguine susceptis Verum ꝓpter circumstans nos peccatum sequenti tpe statutum est vt ter in anno communionem· et sacerdos quotidie pro omnibus sacramentaliter sumat· prout sub ti· de pacis osculo dictū est Quis autem specialiter introduxerit vsum cantandi hanc antiphonam ignoratur· Dec aūt antiphona apostolorum gaudium de xp̄i resurrectione figmificat Juxta illud Gauisi sunt discipuli viso domino· et pre gaudio mirabantur Q8 vero reciprocando in quibusdam eccīis cantatur· insinuat q; discipli resurrectōis gaudiū sibi mutuo nūciabant Vñ duo discipuli cum inuenissent cōgregatos vndecim· et eos qui cum ipsis erant dicent es· quia surrexit dominus vere· et apparuit symoni· narrabant que gesta erant in via et quomodo cognouerunt eum in fractione panis· Canitur etiam ab omnibus vt notetur communitas gaudij· et q; omnibus discipulis dñs apparuit· Est ergo communio gratiarum actio· iuxta illud Edent pauperes et saturabuntur· et laudabunt dominum· Proprie tīn nouissima oratio de qua ij· dicetur postcommunio dici pt

Peracto communionis ministerio pontifex seu sacerdos osculatur altare immutens se credere firmiter· et consentire his que circa sacrifitium acta sunt et conuersus populum salutat· et deinde redit ad dextrū cornu altaris figmificans q; in fine mundi post antixp̄i mortem xp̄i predicatio siue xp̄s rediturus ē ad iudeos quos iam reprobauit· Tunc eīm conuertēt et reliquie israhel salui fient· Et eleuatis manibus vltimam orationem que proprie postcommunio vocatur exequitur· in qua rogat et gratias agit de sacramenti perceptione dicēs collectas pro numero secretellarum· Orat eīm pro his· qui ad hanc communionem eucaristie accesserunt· Dec autem oratio figmificat oracionem capitis nostri hiesu xp̄i qui pro nobis impetrat quotidie apud patrem· Significat etiaz

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

q̄ apostoli post ascensionem dñi in oratione
perseuerauerunt. ¶ Hymsvero illius orationis vbi
dicitur. ℙer dominum nostrum ihesum xp̄m aĉ
significat q̄ aduocatum habemus in celo apud
patrem. ¶ Illud autem considerandum est q̄ sa/
cerdos dicturus postcommunionem premittit
ℙominus vobiscum. et oremus stans añ mediū
altaris. ℙeinde transiens ad dextrum cornu alta
ris ibi pronunciat orationem. qua finita redies
ante altaris medium ibi dicit. ℙer dn̄m. prout
tactum fuit sub ti. de salutatione. ¶ Circa quod
notandum est q̄ dextrum cornu altaris signifi=
cat populum iudaicum. sinistrum vero gentiles
ℙredicatio xp̄i et euangelium eius incepit a iu
deis et transiuit ad gentiles. et iterum redire
dz ad iudeos. ad quod significandū sacerdos a
dextro cornu altaris ēnsit ad sinistrū q̄ ecōuerso
Merito ergo postcommunio. que est q̄si finis
misse dicitur in dextro cornu altaris. ¶ Quia ℞o
altaris medium repñtat fidem xp̄i et ip̄m deum
in quem vterq̄ populus vnitur. reducitur. et
finitur. ideo per dominum nostrum. aĉ. quod ē
quasi finis postcommunionis vbi dicitur. ¶ℙe etiā
est qui vtrumq̄ populum ad se petendum indu
cit et illuminat. et ideo ℙominus vobiscum ibiō
dicitur. ℙer ipsum etiam quicquid boni in ora=
tione petimus impetramus. et ideo ibidem pro
nunciatur. oremus. ℙe hoc dictum est sub ti. de
mutacione sacerdotis. ¶ Et nota q̄ in sabbato ē̄t
uor tpm mensis septembris. dī postcommunio
illa. ℙroficiant in nobis quesumus domine tua
sacramenta quod otinent. vt que nunc in spēie
gerimus. rerum veritate capiamus. ¶ Quidā
partem ℙreg. exponens ita dicit. ℙostulat q̄p
pe sacerdos vt corpus xp̄i quod sub specie pa=
nis et vini nunc geritur manifesta visione. sicu
ti reuera est quando capiatur. q̄uis non impro
babiliter quidam exponunt hoc loco carnis et
sanguinis veritatem ip̄am eorundam efficienci
am id est peccatorum remissionem. ℙe hac etiā
oratione dictum est sub .vij. particula canonis
super verbo Misterium fidei. ¶ℙane oratione fi/
nita iterum populum salutat dicens. ℙominus
vobiscum. ¶ Circa quod notandum est q̄ xp̄s p9
resurrectionem bis legitur discipulos salutasse
dicens. ℙax vobis in signum duplicis pacis. viz
pectoris et eternitatis. que s̄m ꝓphetam ē pax
super pacem. de qua dominus inquit apostolis
ℙacem relinquo vobis. pacem meam do vobis
Hanc duplicem pacem per duplex osculum sac̄=
dos insinuat. cum viz prius osculatur ministrum
et posterius osculatur altare. ℙrima ergo salu
tacio que fit ante orationem significat benedi
ctionem illam quam xp̄s ascensurus in celum le=
gitur dedisse discipulis suis. ¶ Nam vt lucas com
memorat. ¶ Eduxit eos foras in bethaniam. et ele
uatis manibus benedixit eos. et cum benedixisz
recessit ab eis et ferebatur in celum. ¶ Vnde post
salutacionem nouissimam quam sacerdos ōione
expleta facit ad populum que significat vitaz
eternam dyacemus alta voce pronunciat. ¶ Ite mi
ssa est. repñtans quod dictum est ad apostolos
Hic est ihesus qui assumptus est a vobis in ce
lum. ¶ Notandum est autem q̄ missa trib9 modis
finitur. ℙrimo per ite missa est. et hoc in solen
nitatibus quotiens cantatur. ¶ Te deum lauda=
mus et Gloria in excelsis deo. prout dicetur in
℞obemio septime partis. quasi dicat. Redite
ad ꝓpria. quia missa seu oblata est deo hostia sa
lutaris pro genere humano. prout tactum est ī
℞obemio septime partis. ¶ Vel nunciat popu
lo q̄ misse seu preces sunt finite. q̄n statutum
est in concilio aureolañ. q̄ nullus exire debz de
ecclesia donec nunciatum sit per ministrum Vt
est sensus. ¶ Ite missa est. id est. ite post xp̄m et
sequimini ip̄m. ¶ Non est eñ in hoc mōo standum
ñz ad patriam per bona opera festinandum. q̄ō
leuiter facere possumus. quia missa est ad deum
patrem placandum hostia. per quam fracta fuit
tartara et reseratus paradisi introitus. ¶ Dicēs
autem. ¶ Ite missa est dirigit vultum ad populū.
quia ad eos quos p̄sentes licenciamus sermonem
dirigimus. et eis ad quos sermonem dirigimus
faciem repñtare solemus. sicut fit quando dicit̄
ℙominus vobiscum. vel. ¶ Orate fratres. prout
dictum est sub titl̄o de inclinatione sacerdotis.
¶ Sed dicens. ℙenedicamus domino. vel requie
scat in pace. vel oremus. non stat versus ad po
pulum. quia illum distincte non alloquitur. sed
dirigit faciem ad orientem vel mentem ad deū
Dicto autem. ¶ Ite missa est. clerus et popul9 gra
tulando respondēt ℙeo gratias. imitantes apo
stolos qui adorantes ingressi sunt in hierusalē
cum gaudio magno et erant in templo laudan
tes et benedicentes deum. ¶ Est eñ. prout q̄dam
asserunt. ℙeo gratias interiectio gratulatiua.
vel congratulatiua. et hoc sumptum est de exo
do. non s̄m verba ñz s̄m sensum. q̄n ꝓp̄s israhel
permissu pharaonis licenciante tyto de babilo
nica captiuitate ad hierusalem reuersus. gr̄as
egit deo. ¶ Sed et apostoli post ascensionem dn̄i
regressi sunt in hierusalem. benedicentes dn̄m
sic et nos vltima benedictione accepta ad cele/
stem patriam ibimus. vbi semper in gratiarum
erimus actione. ¶ Apostoli q̄ñ predicantes dice/
bant. ¶ Gracias agite. sine intermissione orate.
Potest etiam dici q̄ sacerdos incipiens Gloria
in excelsis deo. significat angelum anunciantez
pastoribus meffabile gaudium de xp̄i natiuita
te. ¶ Ite missa est designat accessum pastorum ad
locum natiuitatis xp̄i. prout dicetur in ꝓhe=
mio septime partis. ¶ Chorus rñdens. ℙeo gr̄as.
representat q̄ sicut lucas refert. ip̄i pastores
reuersi sunt glorificantes deum in omnibusque
viderant et audierant. ¶ Secundomodo missa
terminatur per ℙenedicamus domino videlicz
in profestis dieb9. et generaliter. quando pre
missa cantica leticie non dicuntur. per quodpo
pulus ad gratiarum inuitatur actiones. q̄ post
omnia debemus deo humiliari. et est sumptum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

de apostolo·vel de psalmista·vel de ymno triū pueroꝝ·vbi dicitur· ℔enedicamus patrem et filium·et respondetur Deo gratias·quod ad gaudium apostolorum·de quo premissum est· refertur·℣e hoc dicetur ꝓpe finem in prohemio quinte partis·℣t populus·deo gratias agēdo ad propria rediens significat discipulos cū gratiarum actione post passionem domini in hierusalem reuertentes℣ Circa hoc etiam dicendum est q̄ in primitiua ecclesia·cum ministri ecclesie missaz fine populo celebrabant· claudebaē missa per benedicam9·quando vero populus erat presens·quia alias nesciebat ille· quando missa finita esset dicebant·℣te missa est·℣uia ergo in professis diebus ministri vt plurimum·quasi soli sine populo missas dicunt℣ ·Ideo iuxta morem antiquum in illis diebus dicunt· ℔enedicamus ·In solemnitatibus vero·quia tunc populus conuenit dicunt·℣te missa est·℘rima tamen missa in tali natali domini in quibusdam locis claudiē p benedicamus domino·eoq̄ saluatoris natiuitas de qua in illa agitur·paucis ab angelo nuncia=ta est scilicet pastoribus·qui ministros ecclesie figurant·et preterea sepe quasi soli ministri in illa presentes sunt·℣lia tamen ratio scribitur in septima parte sub titulo de aduentu ℣n dieb9 q̄z ieuniorum clauditur missa per benedicamus ad notandum q̄ si domino semper benedicendū fit·multofortius hoc tempore id facē debem9 ℣ignificat autem benedicamus idem quod benedictio·de qua iam sub titulo· de benedictione dicetur℣ ℣Tercio finitur missa per requiescant in pace·scilicet missa pro defunctis·et tunc respondetur·℣men id est fiat·℣ptatur enim eis requies·℣ursus finis misse finem mundi significat·℣te missa est·℣el benedicamus libertatem q̄ dabitur iustis in patria vbi semper deum benedicent·

℣Icto ike missa est sacerdos qui assistit episcopo ad altare·in quibusdaz eccle sijs mensam altaris· ad armum dextrū pontificis osculatur· ostendens hunc illum esse pontificem cui·sm legis figuram dexter armus separationis delebatur de hostijs salutaribus et pacificis·℣ane per humerum exprimitur principatus sm illud propheticum· ℣actus est principatus super humerum eius ℘rincipatum vero saluatoris vere expressit· vox angelica·prophetica et legalis·℣ngelus enim dixit ad virginem·℣abit ei dominus sedē dauid p̄ris e9·℣ regēbit in domo iacob imeternū et regni eius non erit finis·℘rophetа dicit℣ bedes tua in seculū seculi·virga directionis℣ virga regni tui·propterea vnxit te deus deus tu9 oleo leticie pre consortibus tuis·℣oyses iñt in lege·℣etamini simul cum eo celi et adorent eum omnes angeli domini dei·℣d quod designandum in ecclesia romana tres humerum pontificis in signum reuerentie osculantur·videlicz primicerius in principio·dyaconus in medio et sacerdos in fine

℣Ltari seu humero osculatis·episcop9 vel sacerdos populum benedicit Rite quidem post communionem benedicitur·℣uoniam sicut legitur luce vltio Postq̄ ꝛp̄istus in cruce orauit et coram discipulis manducauit·et reliquias eis dedit·eleuatis manibus eos benedixit·℣nde statuit ociliū aurelianen̄·vt populus ante benedictionem episcopi velvbi ipe abest sacerdotis de ecclesia nō discedat·℣ Hec autem vltima benedictio super populum missionem spiritussancti significat· quem dominus ascendens in celum de celo misit in apostolos·iuxta quod ipe promiserat eis·℣cipietis inquit virtutem superuenientis in vos spūssancti·vt iam dictum est sub titlō de oratione nouissima V℣ hec benedictio per ℣bum oris et signum crucis exprimitur quoniaz illa missio per sonum aeris et linguam ignis innotuit·iuxta illud ℣actus est repente de celo sonus tanq̄ aduenientis spūs vehementis· et apparuerunt illis disperdite lingue tanq̄ ignis·ac̄·℣t licet spūssanc9 specialiter missus fuit in apostolos quia tamen indiuisa sunt opera trinitatis missionem illam·tota fuit trinitas operata·℣deoq̄ benedictionem istaz facit episcopus in nomine trinitatis autoritate psalmiste dicentis·℣benedicat nos deus deus noster et benedicat nosdeus ℣ecundo hec vltima benedictio significat illaz vltimam benedictionem·℣enite benedicti patris mei·ac̄·℣ercio illam quam ꝛp̄s ascensurus in celum discipulis dedit·℣nde ea facta sacerdos se ad orientem vertit quasi se ꝛp̄o ascendenti commendans℣ ℣eterum benedictionis formam legis expressit autoritas·dicente domino per moysen ℣nuocabis nomen meum super filios israhel·et ego dominus benedicam·℣t iterum prophetа ℣ffundam supervos spiritum gracie et precum·℣tem aaron postq̄m sacrificauerat extendens manum contra populum benedixit illi ℣euitici·ix·℣tem moyses et aaron expletis hostijs et holocaustis ·intrauerunt tabernaculum testimonij·et postea exeuntes benedixeruut populo·℣euitici·xi·in fine·℣uiusmodi ergo finales benedictiones a veteri testamento sumunē· quoniam et iacob in fine vite sue filijs benedixit·et moyses populo ante mortem·sicut et ꝛp̄s discipulis ante ascensionem ·vt predictum est· ℣t inde est q̄ cum separamur comitiuam et protectiuam querimus benedictionem·℘umuntur etiam ab eo·q̄ dominus precepit dari benedictiones in monte garizim super legis obseruatores·℘icut econuerso maledictiones in ℣bal· super transgressores·a quibus excommunicationes origimem habuerunt·℣egulariter autem maior mmori benedicit·℣nde abrahам a melchisedech benedicatur et non econuerso·℘ul9 ergo sacerdos maiore suo non mmēte bñdictōz

dare mitatur · Ymmo episcopo missam audiente
sacerdos celebrans · in cunctis illius licentiam
et benedictionem exposcit · Sacerdos tamen mi
ssam celebrans potest benedicere etiam episco
po presente et permittente · ac bñdicē nolente
aliter non · prout in premisso concilio aurelian·
cauetur · Nam sm hieronimum · presbiter popu=
lum bñdicē potest · qui xpristum non metuit cō
secrare · Illud autem quod in carthaginenſ · cō
cilio legitur · q̄ presbitero benedictionem sup
plebem fundere non licet de solemni benedi=
ctione soli episcopo competenti · que fit per
hec verba · Sit nomen domini benedictum · nō·
est intelligendum · Rursus benedictio episcopa
lis fit per modum manus impositionis · Vnde
et episcopus ipsam dicens tenet manum more
aaron super populum eleuatam ⁊ exemplo xp̄i
qui · vt premissum est · coram discipulis mandu
cauit in celum ascensurus · eleuatis manibus eis
benedixit · Quia ergo soli episcopi manus impo
nunt · quia sicut legitur in actibus apostolorū·
Soli apostoli manus imponebant et nullus ali
us discipulus · ideo solennem benedictionem so
lus episcopus dat · Pane post benedictionem
solennem que fit per episcopum ante agnus di
iterum benedici solemniter in mie misse non op
ortet · In missa tamen pro defunctis non bene
dicitur · prout sub titulo de fractione hostie di
ctum est · Placeat tibi · etcetera · quia luca tes=
tante actuum primo dominꝰ ihesus postquam
locutus est discipulis benedicens illis · assump=
tus est in celum et sedet ad dexteram dei · Ideo
sacerdos non ad xpristum solum · quem nubes
suscepit ab oculis eorum sed ad totam trinitatē
sermonem dirigit dicens · Placeat tibi · cetera
Tua oratione finita osculatur altare ostendens
per hoc se premissis ommibus deuote · toto men
tis et corporis assentire affectu · quo facto re=
cedit a conspectu populi · ingreditur vestia=
rium · vel interponitur velum · representans
quod vt premissum est xpristum in celum ascen
dentem · nubes suscepit ab oculis intuentium
eum · et sicut legitur Luce vltimo · Recessit ab
eis · et ferebatur in celum · ¶ Et deinde statim
dicuntur ympni illi · Benedicite · et Laudate ·
vel in totum vel in partem · quia deo pro om=
nibus beneficijs gracias agere debemus · quez
meternum laudabimus · Vnde in concilio aga
thēnſ · ita legitur · Post conclusionem matu=
tinarum · vel vespertinarum missarum · id est
que dicuntur mane · vel circa nonam · post ymp=
nos id est postquam sacerdos dixit Benedicite
et Laudate · capitula de psalmis dicantur · scili=
cet · Confiteantur tibi domine omma opera
tua etcetera · Et plebs collecta oratione et ora
tionis causa ad vesperam ab episcopo dimitti=
tur cum benedictione · Per hoc autem quod di=
cit ad vesperam · innuitur · quod loquitur de
missis que in quadragesima dicuntur post quas
statim vespere decantantur · Et sic innuit quod
episcopus vel presbiter · non debet tunc bene=
dicere donec vespere sunt cantate · quod tamen
in vsu non est · ¶ Postremo licet preter propo
situm notandum est · quod benedictio mense du
pliciter inchoatur · Primo quia maior incipi=
ens dicit · Benedicite · et ceteri respondent · Do
minus · quia sicut debemus domino per graci=
arum actiones benedicē · ad quod maior dicen
do · Benedicite · hortatur · sic et indigemus be
nedici a domino sue gratie infusione · quam illi
optantes postulant respondendo · Dominus ·
supple benedicat sue gratie infusione · Secun=
do modo maiore incipiente · Benedicite · ceteri
similiter respondent Benedicite · ad ostenden
dum · quod ad dei benedictionem debemus mu
tuo nos hortari · Potest etiam dici · quod in pri
ori modo reuerentia dei consideratur · Cum eñ
respondetur Dominus · supplendum est · bene
dicat · quia nos digni non sumus benedicere ·
In secundo vero reuerentia superioris · Cum
enim respondetur Benedicite · supplendum est
vos pater · quia minor maiore presente bene
dicere non debet · ¶ Deinde maiore versum in
choante · ceteri coadiuuant ad dicendum · ad no
tandum quod inferiores coadiutores sunt pre
positorum in oneribus supportandis · In non
nullis ecclesijs pueri benedicunt mensas · etiam
prelatorum · pro eo quod lectoris offitium est
benedicere panem · Conuenientius tamen fit
per prelatos exemplo xpristi qui in emaus men
sam coram duobus discipulis benedixit · ¶ Post
omnia in quibusdam ecclesijs benedicitur a sa
cerdote panis populo distribuendus · exemplo
xpristi · qui in deserto quinque panes benedix
it · Et ex eis quinquemilia hominum saciauit ·
De quo pane sub titulo de pacis osculo dictum
est · ¶ Deinde sacerdos et alij ad propria reuer
tuntur · Sacerdos quidem ad propria rediens ·
est xpristus · qui legatione peracta in gloriam
patris ascendit · Et fideles etiam reuertuntur ·
dum de carceris exilio liberati · in glorie liber
tatem eripiuntur ·

¶ · Finit liber quartus feliciter ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Liber quintus de diuinis officijs tam nocturnis quam diurnis m genere incipit·K·

Egie m exo·xxv·ca·in fine·dominū dixisse ad moysen·Omnia facies secūdum exemplar quod tibi in monte monstratū est quo circa cōformari nos conuenit illi celesti ierusalē·que dominus laudare iubetur·a que sicut ait aplūs ad galath·iiij·desursum est et mater nostra est ꝑserti in laudando deum·Iuxta illud Sup muros tuos ierusalem constitui custodes·qui tota die et tota nocte nō cessabāt laudare nomē domini Et in apo·iiij·c·habetur q animalia requiem nō habebāt dicencia·Sanctus sanct9 sāct9 nē Verumtamē militans ecclesia imitari plene nequit triumphantē quia sicut legiē m li·sapiē cie·c·ix·Corp9 quod corrūpiē aggrauat animam·nequim9 eīn in firmitate nostra ꝑpediēte in singulis·xij·diei horis iugiter diuinis insistere laudib9·quomā necesse habet homo aliquando necessarijs corpis intendere·Iuxta illud geñ·c·iij·In sudore vult9 tui vesceris pane tuo·et ideo facim9 quod possum9·certis diei naturalis horis deū laudando·Vnde esdras ꝑpheta·populū israhelitici de babilonica captiuitate reuertū· docuit deum laudare quater in nocte et quater m die·vt vnūquodq ꝙtuor elementoꝝ·ex quib9 homo constat·per competentes horas obseq̄ose offerat creatoris viz de nocte in vesperis·in completorio· m nocturnis·in diluculo scz in laudib9 matutinis De die vero in prima·in tercia·in sexta· i nona horis Vespertinū officiū igitur quod est cuiuscunq officij in caū·ad noctē ptinere probaē qđ secūdum pdoꝝ libro ethimologiaꝝ dicit̄ a vespera stella·que surgit nocte oriente Verū dauid m quit·Septies m die laudem dixi tibi Et rursus·media nocte surgebam ad confitendum tibi·nē·Quem ordinē cōcilium agathēñ·approbat et sancta eccl̄a seruat·quomā nocturnū officium media nocte canitur·Relique vero·septem canonice hore de die dicuntur·viz laudes matutine que olim m aurora dicebanē·licz hodie cum nocturnis cōiūganē·pma·tercia·sexta·nona·vespere·cōpletoriū que septem hore vocātur canonice·quasi regulares·quia regulariter a sanctis patrib9 obseruate sunt·Nam canon grece regula dicitur latine·Misse autez oblacio ꝓpter tanti sacramenti excellenciā·qđ in ea conficit̄·sup alias laudes est·et est laus per se·nec sub numero cōprehendit̄ aliarū ꝓpter quod et m hoc opere tractatū per se optinet specialem·q̄uis nō multi asseruēt illā forte de officio tercie siue none pro eo quia m his duabus horis solet regulariter celebrari·Pane nocturnum officium tempus miserie quo genus humanum a dyabolo tenebatur obsessum repte sentat Diurnum vero·nostre redempcionis et liberacōnis per xp̄m solem iusticie facte tempꝰ significat qui claritate siue diuinitatis tenebras nostras illuminauit et a seruitute dyaboli nos eduxit·Quia ergo tantum dōnū dono septiformis gracie spiritussancti adepti sum9·merito species laudem deo cantam9·Secundo q dies naturalꝭ rep̄sentat vniuscuiusq etatē non quam quilibet homo habet·sed quā si nō peccasset haberet·Que naturalis dies septem habet varietates·Prima est infancia que per matutinas laudes rep̄sentat̄ Secūda puericia que per p̄mā·Tercia adolescencia que per terciam Quarta iuuent9 que per sextam·Quinta senectus que per nonā·Sexta senīū que p vesperas Septima decrepita etas siue finis vite nostre que per cōpletoriū designat̄ In his ideo singulis etatib9 creatorez nostrum super iudicia iusticie siue laudare debem9·De infancia beat9 nicola9 nobis ostendit̄ in exemplū·qui quarta et sexta feria virtute abstinēcie maternavbera non suggebat nisi semel in die· De aliis quoq etatib9 satis liquet·Tercio quia secundū salomonem·Species in die cadit iustus per negligenciam·ideo merito species vt per oracionis vigilanciam resurgere valeat·diuinum debet subsidium inuocare·Quarto quia numer9 septenari9 vniuersitatis est·¶ Ceterū cū duodecim horе diei attribuanē·in quib9oibus laudand9 esset dom̄9·Quare in quatuor tantū diei horis in ecclesia psallitur·Respō deo cuz in singulis horis vt p̄missum est diuinis iugiter insistere laudib9 nequeam9·quod m aliis min9fit·in prima in tercia in sexta m nona horis supleē·In eaꝝ nanq̄ qualibet dicunē tres psalmi·a sic in quatuor horis numer9 psalmoꝝ respondet numero horarū·Et quilibet psalm9 cōtinz versuū octonarios octauam resurrectionis significātes·de quib9 sub ti·de cōpletorio diceē per octonarios siquidē in his horis psallimus q̄ de resurrectōis gl̄ia exultam9 Rursus i qualibet ip̄arum horaꝝ dicit̄ ter super psalmos·gloria patri nē·vt quot diei hore nobis ꝓ corporis sustētacione ad laborandū concesse sunt tocies in ip̄is horis gloria patri dicaē·vt per hoc m dei seruicio·omni hora nos esse mōstremus·Siquidē tres glorificacōes que fūt i hora p̄ma indicāt nos esse m dei famulatu in p̄ma secunda et tercia horis·Et tres que fūt in tercia·nos ꝓtegunt in quarta quinta·et sexta horis Tres quoq que sunt in sexta·nos munuunt contra insidias dyaboli in septima octaua et nona horis·Nona vero cum suis glorificacōibus nos ꝓtegit in decima vndecima et duodecima horis·Posset ecīā non incōpetenter dici q sub prima due hore cōprehendunē·viz ip̄a p̄ma et secunda·Sub tercia tres scz ip̄a tercia·quarta et quita·Sub sexta similiter tres scz ip̄a sexta septima et octaua·Sub nona due scz ip̄a nona

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et decima Vespere vero representãt vndecimã et completoriũ duodecimaz. Sed in premissis sex diei horis videlicet in ꝑma tercia sexta nona vesperis et cõpletorio ¶ Deo specialiter deum laudam⁹ et non in secũda. quarta. quinta. septima. octaua. decima. quia ille in aliquibus pre alijs sunt priuilegiate. prout in principio tractatus cuiuslibet eaz ostendetur. propter quod merito in illis diumum celebrãt officium Sempe in nocte xp̃s est oprehensus. mane illusus. et hora ꝑma gentibus traditus. tercia flagellatus et vere crucifix⁹. Sexta cruci affixus Nona mortu⁹. Vndecima de cruce depos⁹it ¶ In duodecia sepult⁹ ¶ Itẽ i nocte spoliauit ifernũ Mane surrexit ¶ In ꝑma hora marie apparuit Tercia de monumẽto redeũtib⁹ obuiauit. Sexta iacobo. Nona petro. Vespera duob⁹ eũtib⁹ in emaus. scripturas aperuit. et se manifestauit ¶ In cõpletorio aplis. pax vobis dixit. et cũ eis mauducauit. ¶ Has autez horarum laudes qualiter exsoluere debeamus. ostendit Bern. dicens. Fratres mei ymolantes hostiam laudis iungamus verbis sensum. sensui affectũ. affectui exultacionem. exultacioni maturitatẽ. maturitati humilitatẽ. et humilitati libertatem. Preterea diutine psalmodie. ideo a ꝑma. tercia sexta. et nona. et non ab alijs nomẽ sũpserunt. vt per eas dei seruicium agam⁹ quomã pater familias cõmemoratẽ in euangelio. exisse in illꝝ cõducere operarios in vineam suam. que sancta figmificat ecclesiam. Sunt eciam qui dicũt morem cantandi terciam sextam et nonã fuisse a daniele sumptũ. qui intellecto q̃ nabuchodo nosor statuam erexisset. quam omnib⁹ adorandam p̃ceperat intrauit domũ suam. et apertis fenestris ter in die genua flectebat ꝛ sus irꝝm qđ hiero⁹ exponens dicẽ hmc hz ecclastica traditio q̃ ter in die sunt genua flectẽda. scilicz in tercia sexta et nona. ¶ In eisdẽ quoq; horis beatam virginem mariam laudare debemus. s. in nocturnis siue matutino. quia tali hora quedam stella apparet in celo. que tremontana vocatur. cuius ductu naute perueniunt ad portum. et ipa beata virgo est stella tremõtana. quia ei cam digne laudauerim⁹. nos qui sumus in hoc seculo ducit ad portũ salutis. Item in prima nã tunc apparet quedaz stella que dyana vocatur postq̃ sequitur sol. Et ipa beata virgo est vẽ stella dyana que verum solem scz xp̃m nob⁹ peperit qui illuminat totum mundum ¶ Item in tercia. Nam hora tercia confixerunt eũrire. et ipa portauit panem verum scz xp̃m cuz quo est omnis sacietas Item in sexta quia illa hora magis feruet et calefacit sol. et ipa laudanda a rogãda est vt nos frigidos calefaciat in caritate p solem xp̃m q̃z genuit Item in nona qz illa sol declinat ad occasum et ipa iuuat nos et ꝓtegit cum ad occasũ idest ad senectutẽ declinamus ¶ Item in vesperis. quia tunc incipit dies finiri. et ipa laudatores suos i hora mortis defendit ¶ Item in cõpletorio. Naz tali hora dies est completa et ipa in cõplemento vite nostre pro nobis intercedit. et meterna tabernacula recipi facit. vbi completũ est gaudium electorum. Officium beate marie instituit vrb⁹n⁹ papa cantari vt dicet̃ in ti. de tempe aduentus. ¶ Nocturnale autem officium nobis ad memoriam reducit tempus ab adam vsq; ad noe Matutinale tẽp⁹ a noe vsq; ad abrahã. Prima tẽp⁹ ab abraham vsq; ad moysen. Tercia a moysen ad dauid. Sexta tempus a dauid vsq; ad aduentum xp̃i. Nona tempus sequens vsq; ad secundz aduentũ quando ventur⁹ est reddens vicẽ pro abditis. Per vesperas recolim⁹ sabbatum idest requiem animaz post exitũ a corporib⁹ vsq; ad diem iudicij. Per completoriũ vero recolimus repletum numerum et cõsumatum gaudium sanctoz ¶ quod complebit̃ in die magne festiuitatis. quando benedicti pcipient regnum dei. In hac igitur pte de officijs ecclesiasticis in genere tractare intendim⁹. viz 8 his que in officio cuiuslibet ecclie dicuntur.

De nocturnis ¶ De laudibus matutinis.
De prima ¶ De tercia ¶ De sexta ¶ De nona.
De vesperis ¶ De completorio.

Est autem officium secundum ꝓfitentis proprij⁹ vel cõgruus actus vnius cuiuslibꝫ psone secundũ mores cuitatis vel institute ꝓfessionis. Alia naz habent instituta monachi. Alia canonici. Alia heremite et sic de reliquis. Et dicit̃ officiũ secũdũ hieronimũ in libro 8 officijs. ab efficiẽdo quasi efficium ab efficio efficis vna littera in aliaz ꝓpter decorem sermonis mutata Vnicuiqꝫ etenim conuenit suum efficere officium. Vel secundum ꝓfitentis officium dicitur vt quisq; illa agat q̃ milli officiãt sed oĩbus ꝓsunt. Ceterum in ecclesia generaliter nil canendũ aut legendũ est quod a sancta romana ecclesia canonisatum et approbatum exposse aut per pacienciam nõ sit In primitiua tamen ecclesia diuersi diuersa q̃sq; pro suo velle cantabant dũmodo quod cantabant ad dei laudem ptinere. Quedam tamen officia obseruabanẽ ab omnib⁹ ab inicio cõstituta. vel ab ipo xp̃o vt oracio dominica. vꝝ ab aplis vt simbolum. Succedentib⁹ vero temporibus quia ecclesia dei ꝓpter hereses scissa est. Theodosi⁹ impator hereticoꝝ extirpator. rogauit Damasũ papam. vt per aliquem prudentem et catholicũ virum ecclesiasticum faceret officium ordinari. Vnde idem papa precepit hieronimo p̃spitero. tunc in bethleem cõi paula eustochio et alijs virgimb⁹ moranti. qui prius sub septem aplicis rome vixerat. quatenus officium ecclesie ordinaret. Ipe namq; nouerat liguas. hebraicã grecam. caldaycam. et latinã. quod ille obtempans fecit Ordinauit itaq; ꝯ tum de psalmis in dominica die. quantum in secunda feria et quantum in tercia feria. et sic deinceps legeretur. Euangelia quoq; et epl̃as a

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cetera que de nouo et veteri testa · in ecclesia legunt̄ p̄ter cantum · magna ex p̄te ordinauit quod opus expletum idem hieronim⁹ romā mi sit et a damaso papa canonisatū est et p̄ceptū a cunctis ecclesijs obseruari et appropriatū est ipi damaso ꝓpter auctoritatē suam quam inter posuit · Consequēter tamen beat⁹ gregori⁹ et gelasius · orationes et cant⁹ addiderunt a lectionibus et euangelijs · Responsoria coaptauerūt · Gradualia vero Tract⁹ et alleluia ambrosius gelasi⁹ et gregorius · ad missam cantari instituerūt · Pleriqz ꝯz alij doctores ecclesie · aliqua alia supaddidisse noscunt̄ · Sancti etenim patres · non simul omnia ad decorem officij pertinencia · sed diuersa diuersis temporib⁹ ordinauerunt · Vnde et misse incepcio tres habuit varietates · Aliquando enim a lectione inchoabatur · put fit hodie in sabbato sancto Postea celestinus papa p̄s · ad misse introitū dici instituit · Gregori⁹ vero introit⁹ cum cantu ordinauit · Legitur in vita beati eugenij q̄ duz adhuc officium ambrosianū magis quam gregorianū ab ecclesia seruare · Adrianus papa · ociliū conuocauit vbi statutuz eo q̄ gregorianū deberz vniuersaliter obseruari ad quod Carol⁹ impator omnes clericos minis a supplicijs per diuersas p̄uincias cogebat · libros ambrosiani officij comburens · Beat⁹ vero eugeni⁹ · ad cōcilium quoddam ꝓpter hoc cōuocatum veniens inuenit ipsum concilium per triduum iam solutum inducens dominū papam q̄ omnes prelatos qui cōcilio interfuerāt a iam per tres dies recesserāt reuocaret · Concilio igitur iterum congregato omnium patrum fuit vna sentēcia q̄ missale ambrosianū et gregorianū super altare beati petri apostoli ponerēt̄ plurimoz̄ episcopoꝝ sigillis munita et fores ecclesie clauderent̄ et ip̄a tota nocte oracioni insisterent vt dominus per aliquod signū indicaret quod hoz̄ magis ab ecclesia seruari vellet · sicqz p̄ omnia factum est ¶ Mane igitur ecclesiam intrantes vtrūqz missale super altare apertuz inuenerūt · velut alij asserunt missale gregorianū pemt⁹ dissolutum et huc illucqz dispersum inuenerūt · Ambrosianū vero solūmodo apertum super altare in eodem loco vbi positum fuerat inuenerunt quo signo edocti sunt diuim⁹ · gregorianum officium per totū mundum dispergi · ambrosianum vero tantuz in sua ecclesia obseruari deberet · et sic vsqz hodie obseruat̄ · Siquidē tempe kareli imptoris officium ambrosianum precipue dimissum est · a gregorianū imperiali autoritate plurimū adiuuante diuulgatum Ambrosianus enim multa instituit iuxta ritum grecoruz vt dicet̄ infra vbi de ymnis agetur · Vt autem muse morientes abigant̄ et mens orantis seren̄ · vt digne cum deo loquatur a vt si mēte non orauerit · dominus in furore non irascatur · sed misereatur · Ideo laudabili cōsuetudine inductum est vt sacerdos añ canonicaruz horarum inicia · et in fine dōminicam oracionē et añ horas Beate marie · a i fine aue maria aē · voce submissa p̄mittat Vnde in concilio gerūdēn · de con · di · v · id semp statutum est · vt ecia post singulas horas dicatur · ne dyabol⁹ decor de sacerdotis rapiat · si quod dom̄ ibi seminatū est · Vnde in p̄mitiua ecclesia post quamlibz horam alta voce absqz alia oracione dicebat̄ · qs adhuc ecclesia laterañ · dicitur obseruare · Nuidam eciam in fine horarū dicunt Dominus det nobis suam pacez · De hac dominica oracōe sub prima et sub vesperis dicetur ¶ Quia vero dominus ait in euangelio · Sine me non potestis facere quicq̄ · Ideo in singulis diurnis horis sacerdos incipit · Deus in adiutoriū meum intē de · et singule finiunt̄ per deo gracias · a sic inicium et finis referunt̄ ad idem scz ad deum · qui est alpha et o id est principiū a finis · xxxv · di · ab exordio · Dicendo igitur · Deus in adiutoriū meū intende Mater ecclesia muitat omnes · juxta illud · Venite filij audite me · qs ideo introductum est quom̄ dum archa domini ad portandum leuabatur · dicebat moyses · Exurge deus id est exurgere fac · et dissipentur inimici tui et fugeant qui oderunt te a facie tua Dic a sacerdos noster dicit · Deus in adiutoriū meum intēde · hoc est presta michi auxiliū in resurgendo a peccatis · et cōtra varios inimicos qui tuā circundant ecclesiam · Per arcam em̄ intelligitur ecclesia · quevsqz in finem circūdabitur a persecutoribus · siue apertis · siue occultis · sicut met arca ab inimicis circūdabatur · Orat ergo sacē dos ne inimici p̄ualere valeant · aliquos a cetu fidelium per astuciam forsitan separando · Cum enim p̄secucio iuste fit a leone id est a dyabolo · impetu id est manifeste seuiente vel adoracōne id est a dyabolo · i mſidijs id est occulte p̄sequēte · oms clament Deus in adiutoriū meū intēde ¶ Pretetea cum secundū apostolū in dei nomine omnia facienda sint · merito est ab eo inchoāndum ¶ Circa hoc notandū est q̄ contingit tribus modis peccare videlicet corde · ore · et ope Ideoqz trib⁹ diuersis modis hore inchoantur videlicet cōpletoriuz per conuerte nos de⁹ cōtra peccatum cordis · Nocturne per domine labia mea aperies contra peccatū oris · Alie vero oēs diei hore · per deus in adiutoriuz me · contra peccatū operis · Et quoniam in peccato cordis et oris est aliquid operis · ideo in oibus horis tam nocturnis q̄ diurnis dicit̄ · Deus in adiutoriū meum intende · contra peccatū opis Monachi vero dicunt · primo in nocturnis · Deus in adiuto · me · inten · et postea domine labia mea aperies · qz sine adiutorio dei · nec cor · nec labia ad ipsius laudem aperire valeant · jo · xv Sine me nihil potestis facere · ¶ Interea vero sacerdos cum dicit · Deus in adiutori · me · intē · signo crucis se munit · ad effugandam illius virtute · quemlibet dyaboli versuciam et potestatem · valde em̄ timet signum crucis · Vñ Crisо ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Vbicuꝝ demones signū crucis viderint · fugiunt timentes baculum quo plagam acceperūt Stephan⁹ quoꝝ papa ait · Nūquid non omnia crismata idest sacramēta que cū crismatis vnccione p̄stantur sacerdotalis mīsteriꝫ crucis figura idest signo perficiunt̄ · Numquid baptismatis vnda · sine cruce sanctificata peccata relaxat · et vt cetera p̄teream⁹ sine crucis signaculo quis sacerdocij gradus ascendit · Baptisāndus quoꝝ signo crucis signatur in frōte et in pectore ¶ De profundo quidem crucis misteio dicetur in sexta parte sub ti · de pasc eue · a hic etiam aliqua supponam⁹ · ¶ Sane crux domini multipliciter fuit in veteri testamēto p̄figurata · Legitur siquidem q̄ moyses ad mandatū domini eneum serpentem erexit in palo m desto p̄o signo · quem aspicientes qui percussi fuerant a serpentib⁹ illico sānabantur · quod ipe xp̄s exponens inquit in euangelio · Sicut moyses exaltauit serpentem in deserto · ita exaltari oportet filium hominis · vt omnis qui credit in ipsum non pereat · sed hab eat vitam eternam · Legitur etiaꝝ q̄ cū ioseph applicuisset · manasseh a effraym ad iacob statuens maiorē ad dextram et minorem ad sinistrā vt eis secundū ordinem benediceret · iacob man⁹ cōmutās idest in modum crucis cancellās dextrā posuit super caput effraym minoris · et sinistrā super caput manasse maioris · et dixit · Angel⁹ qui eruit me de cunctis malis · benedicat pueris istis aīe · Itē moyses ait · Die ac nocte erit vita nostra pendens et videbitis et cognoscetis · xp̄s em̄ nocte fuit in cruce pendens · quia tenebre facte sūt ab hora sexta vsqꝝ ad nonam · Quod etiam fuerit pendens certū est · Rursus legit̄ ezechielis ix · Ezechiel audiuit dominū dicentem ad virum vestitum lineis · habentē attramentum scriptoris ad renes · transi per mediam ciuitatem · et signa thau in frontib⁹ virorū dolencium et gemencium · Post hec dixit septem viris · Trāsite per mediam ciuitatem · et p̄cutite omnē super quem non videbitis thau · nemini parcet oculus vester · Item hiero · Congregabo oēs gētes · a erit eis in signum thau · Item alibi · Et erit p̄ncipat⁹ eius sup humeros ea⁹ · Christus em̄ portauit sup humeros crucem in qua triūphauit · Io · quoꝝ vidit angelū ascendentem ab ortu solis · hebentem signum dei viui · a clamabat voce magna quatuor angelis · quib⁹ datum est nocere terre et mari dicens · Nolite nocere terre et mari neqꝝ arboribus quousqꝝ signem⁹ seruos dei in frōtibus eorū · Item lignum missum in marath · aquas dulcorauit amaras · et ad lignum missum in iordanem ferrum quod ceciderat enatauit · hoc est lignum vite in medio paradisi de quo sāpiens p̄testatur · Benedictus lignum per quod fit iusticia · quoniam regnauit a ligno deus · Hoc ergo crucis signo se armat ecclesia in pectore et in frōte · significans crucis misterium esse cor de credendū a manifeste ore cōfitendū · Per hoc em̄ signū confūdit̄ ciuitas dyaboli et triumphat ecclesia · Terribilis vt castrorum acies ordinata · Juxta illud Terribilis est locus iste aīe · Et alibi · Vidi ciuitatē magnā sanctam hierusalem nouam aīe · Augustinus tñ dicit · q̄ nulla scriptura notesta · vt veteris docet fideles crucis signaculo insignari ¶ Est aūt signum crucis trib⁹ digitis exprimendū · quia sub inuocacōne trinitatis imprimit̄ · De qua p̄pheta ait · Qui appendit trib⁹ digitis molē terre · Pollex tamen supeminet · quoniam totā fidem nostram ad deum vnū et trinum referim⁹ et mox post ip̄aꝝ inuocacionē trinitatis potest dici versus ille Fac mecum domine signum in bonum vt videant qui me oderunt et cōfundant̄ · quoniā tu domine adiuuisti et consolaces me · Jacobite vero asserētes sicut et eutichiam · vnā tantum naturam scilicet diuinam esse in xp̄o · sicut vna est persona · vno tantum digito se signare dicunt̄ · quoꝝ errorem in canonib⁹ extirpat̄ · ¶ Verum quidam signant se a fronte deorsum in quo illud exp̄mitur misteriū q̄ inclinauit deus celos et descendit in terrā · Descendit quidē vt nos de terra leuaret in celum · Deinde a dextra ad sinistrā · Primo vt eterna que p̄ dextraꝝ temporalib⁹ que per sinistrā significant̄ · preferenda designent · Secūdo ad notandū q̄ xp̄s de iudeis transiuit ad gentes Tercio quia xp̄s a dextra idest a patre veniens · dyabolū qui p̄ sinistram significat̄ · in cruce peremit · Vñ · Exiui a patre et veni in mundum · Alij vero signum crucis a sinistra p̄ducunt in dextram · fulti auctoritate illa · Egressus ei⁹ a patre · excursus vsqꝝ ad inferos · recursus ad sedem dei · Incipiunt enim se signare a parte sup̄iori que patrez significat · descendunt quoꝝ ad inferiorem q̄ mundum designat · Deinde a sinistra p̄te que infernum producunt ad dextrā · que celū significat Nam xp̄s descendit de celo in mundum de mundo ad infernum · ab inferno ascendit in celum · vbi sedet ad dextram dei patris Secūdo īs faciunt ad insinuādum quia de miseria transire debemus in gloriam · et de vicijs que per sinistrā ad virtutes que per dextram significantur · vt legitur in euāgelio Mathei · nam et xp̄s ō morte trāsiuit ad vitam Tercio quia xp̄s a temporalibus ad eterna per fidem crucis nos eleuat · Considerandū autem est · q̄ quia sinistra p̄ducunt in dextrā · sei p̄os et alios pariter designāt Sed tunc super illos signuꝫ crucis a dextra in sinistram producunt quia non cōsignāt eos q̄si vertentes dorsum · sed quasi faciez p̄sentantes sed et cum sup alios principaliter signū crucis imprimūt · eciam seipsos a sinistra in dextram · sed alios a dextra in sinistram consignāt ¶ Sane regulariter in omnibus euangelicis verbis debemus facere signum crucis · vt in fine euangelij · simboli dominice oracionis · Gloria in excelsis deo · Sanctus sanct⁹ · Agn⁹ dei · Benedictus dominus deus israhel · Magnificat · et Nunc

dimittis·et in principio horatū·q in fine misse quando sacerdos dat benedictionē·et ecīa vbi cūqz de cruce vel crucifixo mencio fit·que ecīa omnia stando sicut et euangelium audire debemus·In omni eciam actu nostro signum crucis facere debem⁹·Vnde ambrosi⁹ Ad omnē actuz incessum ve manus impingat in crucem Et aduerte quoniam crucis figura quadriptita est· vel ꝓpter quatuor elemēta que in nobis viciata·cristus sua passione curauit vel ꝓpter homines quos ex quatuor partib⁹ orbis ad se traxit·iuxta illud·Si exaltat⁹ fuero a terra·omnia traham ad meipsum·vel q hec quadratura pertinet ad moralitatez·habet enim longitudinē latitudinem·sublimitatē et ꝓfundum Profundum est acumē quod terre infigit̄·Longitudo est inde ad brachia·Latitudo est in expansione Altitudo seu sublimitas ē a brachijs ad caput· Profundū significat fidem que est posita in fūdamento Altitudo spem que est reposita i celo Latitudo caritatē·que est ad sinistrā q·ad inimicos extendit̄·Longitudo pseuerancīa que sine fine cōcluditur·De hoc dicetur in vj·parte sub ti·de pasceue·De signo crucis q⁸ fit in pncipio et in fine euangelij dictum est in quarta parte sub ti· de euangelio ℣ Post deus in adiutorium me· inten·aē· statim in singulis horis subicit̄· Gloria patri aē·Sicut erat aē·Duos duos versus wat⁹ biero· scripsit inter opuscula que pape damaso misit·q ipsi⁹ rogatu idem damasus illos in fine psalmoꝝ cantari instituit ipsum tamen versum· Gloria patri micena synodus dicit̄ edidisse·quia eīm dom⁹ dixit ad huc te loquente·Ecce assum ideo quasi iam nos intellexerim⁹ exauditos esse· gratiarum actōes trinitati tribuim⁹ dicentes·Gloria patri aē·In exequijs tamen mortuoꝝ·nec deus in adiutonec glia patri dicimus quia in illis saluatoris exequias imitamur·in quib⁹ hec cessant prout in sequēti parte sub ti·de quinta feria cene dom̄i dicetur·Similiter post vnumquēqz psalmum dicit̄·gloria patri aē·quia versus iste trinitatis simplex laus est psalm⁹ nāqz horum operationem significat·qua finita merito deo gloria danda est· qui pro omni opere bono laudandus est et nunc et semper sicut laudandus erat in prim·aē·multiplicium temporꝝ varietas demonstrat̄·videlicz in ficut erat in prim· preteritum·met nunc p̄sens·in q semper·futurum et eternum· et in secula seculoꝝ lōgitudo magna·Vnde origen̄·Quocies secula seculoꝝ nominatur·fortasse licet nobis ignoto⁹· tamen a domino statue⁹ aliquis terminus indicatur· Legitur q Ildebrandus por duniacen̄· fact⁹ papa gregori⁹· Dum in minoribus agens legacionis officio fugeret̄·Archiepm·Ebredunen̄ de symonia accusatū·et accusatores omnes corrumpentem·ita vt comunci non posset miraculose conficit·precepit eī illi vt diceret versū gloria patri aē· Ille vero licet expedite dicerz Gloria patri·tamē q spiritui sancto ꝓferre nō poterat·quippe quia in spiritum sanctū peccauerat·Reatum ergo suum cōfessus q depositꝰ mox expedite·et spiritui sancto pronunciauit· Et nota q gloria patri dicitur·xxiiij·vicib⁹ in nocturnis festiuitatū·put dicet̄ in sexta parte sub ti·de quinta feria cene domin·quod fit in honorē·xij·apostoloꝝ qui fūt·xij·hore diei idest xp̄i·a vero sole illuminate·et sunt duodecim hore·noctem·idest ecclesiam illuminantes qui dominum glorie in nocte huj⁹ seculi p̄dicauerunt·Tulli⁹ dicit·q gloria est frequens de aliquo fama cum laude·Ambrosi⁹ dicit·q gloria est clara cum laude noticia· Augustin⁹ dic̄ in·v· de cuitate dei de gloria seculi·q gloria est iudicium hominū·bene de hominib⁹ iudicācum Et post gloria patri subicitur alleluia de quo sub ti·de p̄ma dicetur ℣ Himni quoqz tam ex institucione Gelasij pape·quam ex approbacione concilioꝝ toletani et agathen̄·in singulis diuinis officijs canunt̄·Est autez himn⁹ grece·latine laus dei cum cantico vel vox humana in laudem dei metrice cōposita·Cāticum vero est exultacio mētis·habita de eternis·in vocē humanā ꝓrumpens·quia vero psalmi sūt ymni Vnde et psalteriū dicitur liber himnoꝝ· ideo i quibusdaz ecclesijs himnos non cantant·quod tamē approbandum nō est·quoīā non sine causa sunt a sanctis patribus instituti·q preterea non omnis himn⁹ psalm⁹ est vt quādo mīl operando·deum cum mentis exultacione laudam⁹ propter quam laudem exp̄mendā ymn⁹ cantat̄ Psalmi vero opera bona significāt·vt infra dicetur·Illud autem notandum est q in diurnis officijs ymni p̄cedūt p̄s·In nocturnis ℟o·s·in vesperis cōpletorio et laudib⁹·matutinis ecōuerso·dies enim ptinet ad spirituales qui habent gaudium cōscience·nox ad penitētes qui habēt remorsū conscīēce·illos exultacio ducit in operacionē quib⁹ dicit̄ Cātate ei canticum nouum·bene psallite ei in vociferacione·Istos per opacionē oportet venire ad exultationem Ideirco in diurnis officijs ymni precedunt p̄s· In nocturnis vero ecōuerso·In vesperis autē et in prima quo loco ymni canentur ibi dicetur Rursus stādo ymnos cātam⁹·in erectōe corporum ostendētes q in laudādo deum·corda sursuz erecta habere debem⁹· Verūtamē nisi mēs cōsonet lingue·certum est vocem quātumlibz clamorosam domino nō placere diferēcia ergo est inter psalmū ymnum et cāticum·Nam in p̄s opera·in ymno laus·in cātico mentis exultacio intelligitur· De quo dicetur sub ti·de laudib⁹ matutinis·De his trib⁹ dic̄ apostol⁹ ad coloc̄· iij·in psalmis et ymnis q cāticis spiritualibus· cantātes et psallētes in cordib⁹ vestris dño·

et in his tribus varietatib9 omne gen9 musico
rum accipi potest prout iam dicetur. ¶ In no
uo testamēto hilari9 pictauien. episcop9. pri
mus ymnoꝝ carmine floruit. et post eum Am
brosi9 ideoq; ymni ambrosiani dicunt. quia ei9
tempore plurimū in ecclesia mediolan. cantari
ceperunt. Postea vero in ecclesijs occidentali
bus. quecūq; carmina in dei laudē dicunt ymni
vocantur. ¶ Augustin9 dicit in li. confessionuz
q; cum ambrosi9 a iustina impatrice. arriana p
fidia dampnata. persecutionē paterē et intra
ecclesiam cum plebe catholica insidijs vrgerē
instituit ymnos et ps. secūdum morem orienta
lium decantari. ne populus meroris tedio con
tabesceret. quod ad omes fuit postmodū deri
uatum. ¶ Et aduerte q; in quibusdam ecclesijs
ymnus natalis domini. et festorum illi9 septima
ne. sub eodez cantu dicuntur Racio est. quoniā
sicut membra ad caput. sic sancti se habent ad
xpm. a quo sicut a capite influēcie eterne bea
titudinis pticipare noscunt. quia igit hoc in
choatum extitit in eius natiuitate. et cōsuma
tum in resurrectione. quia tunc cyrographus
dampnationis delet9 est et reseratum celum
quod tot annis manserat clausū. Idcirco eo p
cipue tempore. solēnitates sanctoꝝ sub cantu
solēnitatis xpi raōnabiliter recolunt. Hoc aūt
nō contingit in cantu ymnoꝝ pascalis tempis
in quo figmificatur q; sanctorum gloria. in ipsis
nōdum totaliter est perfecta. propter appeti
tum resurrectionis corpoꝝ suoꝝ. et ideo ipsi
xpo nondum totaliter conformant. ¶ Antipho
ne quoq; in singulis horis. ex institutiōne beati
ambrosij dicunt. pro eo q; beat9 ignacius ter
cius a beato petro anteocen9 episcop9. audisse
legitur in tripertita hystoria super quendam
motem. angelorum choros antiphonas canen
tes inde em greci primo antiphonas cōposuert
et eas cum psalmis in choro quasi in corea can
tari ordinauerūt. qui mos adv̄niuersas trāsijt
ecclesias. vt iam vbiq; antiphone decantentur
Dicuntur autez antiphone respectu ad psalmo
diam cui respondēt. sicut a rōne respectu ad
hystoriam vnde et antiphona dicitur quasi añ
psalmum sonās inchoatur enim ante psalmum
qui opus figmificat. ipa vero figmificat carita
tis copulam seu mutuam dilectionē sine q; op9
non prodest. a per quam opus incipit merito
rium esse. Recte igitur secundum eius tonū me
lodia psalmi informatur. quia dilectio opera
nostra informat et secundum hoc dicit ab anti
quod est contra. et phanos quod est son9 quia
psalmus secundum melos eius intonatur. et ma
nus operatur secundum quod caritas igmculo
excitatur. Psalmus autem antiphone intermis
cetur. quia fides p dilectionē operat. verum
ante ps imperfecte. et post pfecte dicit. quia
caritas in via impfecte habetur seu hic incia
tur. sed in patria per bona opera que hic ex ca
ritate fiunt pficietur. Juxta illud ysaie. Viuit
dominus cuius ignis in syon et camin9 in ihe
rusalem. In ꝑcipuis tamē festiuitatib9. eciaz añ
psalmum pfecte dicitur. ad notandum q; in ill
perfectiones m bonis operibus nos exhibere
debemus. Inchoatur quoq; ab vno vno9 choro.
et finitur a plurib9 vtriusq; choro. ¶ Primo q;
caritas a viro sez xpo incipit a m membris ei9
cōsumatur ab ipso sicut ipe dicit in euangelio
iohānis Mandatum nouum do vobis. aē. Deo
emz prior dilexit nos. Vnde et nos cōmuniter
dilectioni eius correspondere debem9. Secun
do ad notandū q; vox predicatoꝝ. q; semp ad
vnitatem tendit nos monet. vt q; vnusquisq;
singulariter operando acquirit alteri p dilecti
onem porrigat vtsi vnus addiscit in scolis a al
ter seminat in campo tempe fructus doctor se
mināti doctrinaz porrigat. et sator doctori pa
nem. ¶ Cetez antiphona post psalmos cōmu
niter ab omnib9 cantat quia de dilectione cō
mune gaudium surgit. Cātatur etiam a duob9
chorus altēnatim Ad notandū mutuam dilecti
onem siue caritatem que in paucioribus quam
duobus cōsistere nequit. Coniungit ergo anti
phona duos choros vt caritas per bonū op9
cōiungat duos fratres. Isidorus dicit in li. vj.
ethimo. q; antiphona grece interpatat latine
vox reciproca q; duo chori. siue de vno ad vnū
reciprocādo. vicissim melodiaꝝ cant9 alterna
nt quasi duo seraphin. duoq; testamenta mui
cem sibi cōclamancia. Vnde clerici antiphonas
cantātes nō vertunt vult9 ad altare. sed se ad
inuicem versis vultib9 respiciunt. quod genus
canēdi greci adinuenisse traduntē. Est itaq; an
tiphona quedam cantilena diuinis laudib9 ad
recreacōez inserta. Nichil em amplius caritate
recreat animos que quia modulando cantatur
mētis iocūditatē significat. Juxta illud psalmi
ste psallite sapiēter Tunc em iocunditas sapi
da est. cum de deo est. Tunc eciam man9 sub pē
nis sunt. Ezechielis. i. et in puer. Beat9 vir q;
inuenit sapienciam et qui affluit prudencia. q;
qui habet iocūditatem mentis de eternis. de
facili affluit prudēcia idest bonis operib9 qui
bus sibi ꝑuidet in futuro. Vel secundū moysē
antiphona est quedam vox qua sibi inuicem an
geli collocunt. Sex autem antiphone que die
bus feriatis añ ps. nocturnales dicunt de psal
mis sumunt et bonoꝝ operū pfectionē. vt sex
opa misericordie designāt quoniam senari9 nu
merus pfectus est. Ille vero que dicunt super
benedictus in laudibus. a sup magnificat i ve
speris. de euāgelijs dierum in quibus dicuntur
sumunt. exceptis illis. que i quinta feria dicū
tur. ꝑut dicetur. in. vj pte sub. v. feria secūde
dominice. xl. ¶ Rursus in quibusdam ecclesijs i
fine antiphone fit neuma seu iubil9. q; beat9
populus qui scit iubilacōez. Est autem neuma
seu iubil9 ineffabile gaudiū seu mētis exultacio
habita de eternis. Ideoq; in dieb9 ieunioꝝ et
afflictionum. non debent fieri sicut nec in luctu

citharizari ·et fit neuma i vinea q finali littera antiphone· Ad notādū q laus dei ieffabil' q in op̄hēsibil'ē ieffabile nāq gaudiū p neuma significatū ·quod hic p̄gustatur· nec pemt9 exp̄mi· nec pemt9 tacere valet· quia merito eccl'ia verbis omissis iubilādo cum neuma· quasi i amiracionem p̄silit· ac si dicat que vox· que poterit lingua retexere· ac̄· Verba em̄ hic nō sufficiunt nec intellect9 capit nec amor eciaz dicere finit· Cuius emm plene enarraret quod oculus non vidit· nec auris audiuit· nec in cor hominis ascendit· Neumatizādo ergo exp̄ssi9 quodamō sine verbis dicit· q̄ per verba muat· quantum sit illud celi gaudium vbi verba cessabunt· et omnes omnia scient· Verum quia p̄fectoz tantum iubilus est et in magnis solēnitatib9 non tam maiores q̄ eciaz mnores exultant inde est q̄ in quibusdam ecclesijs in quibus neuma non dicitur· vox non significatiua in vocem significatiuam conuertitur· quia loco iubili et neume trophi q sequencie decantanē ad quas laudes et minores q maiores passim admittunē· q ideo cōmuniter ab omnib9 decantanē· In quib9 antiphonis dicatur neuma seu iubil9 q quia hoc pocius fit in tempore paschali· dicetur sub ti· & laudib9 matutinis· Iubil9 autem diuersa significat et in diuersis locis in eodem resp̄sorio sepe fit ꝓut dicetur in sexta ꝑte sub natali ·Itē de neuma q ue fit super alleluia· in quarta ꝑte sub alleluia dictum est· Item in quibus antiphonis dicatur alleluia in sequenti ꝑte sub festo natalis diceē· Et nota neuma neume fine· p· et in femminino genere est iubilus de quo dictū est Sed pneuma pneumatis grece scriptū per p· in neutro genere est spiritus sāctus vtrūq tamē p̄ro femminino sepe ponitur in scripturis Sane neume que in missa fiūt ·repesētāt gaudiū· que poci9 fieri solēt in ·e· vt in kyrie· vel in a ·vt alia· q̄ in alijs vocalib9· Ad notandū gaudium spirituale quod nobis restitutuz est in partu virginis· cui facta est mutacio huius nominis eua in aue dicēte āgelo· Aue maria nē et ibi mutās nomē eue significacō nāq huius nomis eue māserat vsq ad angeli salutacionē Illam autem significacōez ade q eue nascentes infātes exp̄munt· Nam femina nascēs ꝓfert· e· masculus vero a· vīver· Et dicūt e vel a· quot quot nascunē ab eua ·Ille ergo neume nō significant dolorem quem nobis attulit trāgressio ade et eue ꝓut quidam scripserūt sed gaudium nobis in p̄missa salutacōe virginis restitutum ¶ Rursus cōsiderandum est q̄ fere vbicūq in cātu scribitur iherusalem neuma ꝓducitur· vt celestis iherusalem iubilacō figuretur· exemplum habetur in alleluia· Te decet q8 cātanē dominica decima post pethecostē ·Idem eciam est· quocies alleluia duob9 versib9 insignim9 vt de stola duplici gaudeam9· Exempluz est in alla Pascha nostrum quod dicitur in die resurrectionis et in alleluia· Angel9 domini quod dicitur in sexta feria tūc sequenti· Vtrūq alla duos habet versus ·prout gradualia antiqua ostendunt et sic de alijs ·In quibusdam tamē festiuitatib9 quidam versiculi in nocturnis antiphonas precedunt · de quo in sequenti parte sub dominica de trinitate dicetur ¶ Post antiphonas in singulis horis diurnis et nocturnis ex institucōne· Damasi pape· p̄s ad antiphone simphoniam camunē et significat p̄s bonā et diuinam opacionem· Vnde dō in psalterio decacordo psallam tibi In tali em̄ instrumēto psallebat innuens q in psalterio spirituali spiritu viuificato per fidem debemus psallere deo· decem legis mādata implendo ·Ipe autem damasus instituit vt chori in duas ptes diuisi psalmos canerent alternatim· Et dicunē psalmi alternati· ad notādam alternā sanctoz ad bene operādum exhortacionē· Priscis nāq temporibus· cōfusi et quasi in chorea dicebanē ·Ideo q sancti patres ordinaueruntvt alternatiz dicerenē idest vna p̄s chori vnum versum· et altera· alium diceret· quod beat9 ignaci9 p̄mus statuisse fertur in ecclesia antiocena · p eo q8 in visione audiuit angelos antiphonatim psalmos psallētes De hoc eciam dictum est in p̄ma parte sub ti· de ecclesia· Dicuntur eciā alternatim· ad notandum q̄ alter alteri9 on9 ferre debet· Psalmos quoq stādo dicimus ad ostendēdum q̄ stantes in bonis operib9 vincim9· Dum enim populus israhel cum amalech pugnabat quamdiu moyses man9 leuabat popul9 vincebat· quādo vero man9 dimittebat· popul9 vincebatur· Eleuacio igitur ad standuz significat mentis nostre deuocōem· vt statu corpis· mentis affectionē mōstrem9 videliez nos paratos esse siue ad domandum carnem · siue ad exercicium operis · Lectiones vero que fiūt doctrina nostra in silēcio et sedendo audim9· quoniā doctrinam sedēdo et quiescēdo recipim9· Vñ eccl'iasticus· Sapienciam scribe in tempe ocij · et qui minoratur actu p̄cipiet eam · Et iterum verba sapiencie in silēcio et quiete discuntur· Et p̄heta ait· Erit cultus iusticie silenciū · Sanctos q̄ stātes oram9 · significātes eos in ꝑpetua leticia fore ·Juxta illud· Stātes erāt pedes nostri in at·i· Sane in diuinis horis· sex psalmi dicuntur p quos sex opera misericordie denotātur· quibus in vinea domini laborātes intēdere debēt· que si pie et mūdo corpe exerceam9 · a seruitute dyaboli liberati ad libertatē vite pueniem9 et retribucionē diuini denarij recipiem9· Ve / rūtamē sub trib9 glorificacōib9 dicūtur ad insinuādum fidem sancte trinitatis· ad quam diuina fiūt opera referēda· In vesperis vero quiq dicūtur· p̄rout ibi dicetur · Et fiūt psalmi horarum inuariabiles prout sub opletorio dicetur ¶ Illud quoq pretermittendum non est q̄ vn9 atq idem psalm9 in varijs festiuitatibus cātatur p̄ro eo quia ibi versus ptinētes ad illas inuenīūtur· vbi gra in natiuitate cātamus

p̄s·Eructauit ·ꝑter versum illum·Speciosus forma cātam⁹ eciam illum in festo virginū ꝑter versum·Adducētur regi v̄gines nē·et eciam in festo apostolo⁹ ꝑter versum ·Pro patribus tuis nē·Item p̄s·Quare fremuerūt·cātantur in natuitate ꝑter versum·Dom⁹ dixit ad me et in passione domini ꝑter versū Astiterūt reges terre·a sic de alys·Preterea vnū et idem vocabulum sepe diuersimode accipitur verbi gracia hoc nomē templū signficat corpus cristi vt ibi·Soluite templū hoc·aliquando significat templū materiale·inde ē q̄ psalmum illum·Magnus dominus nē·cātam⁹ in natuitate ꝑter versū illum·Suscepimus de⁹ nē·intelligim⁹ em̄ ibi de templo corporis·Cantamus eciam eundem psalmum in purificacōne a ibi accipimus de materiali templo in quo fuit eadem die p̄sentat⁹·¶ De psalmodia tam nocturna quam diurna in suis locis dicetur·¶ Et nota secundum hiero·Quod melior est quinq̄ psalmo⁹ cum cordis puritate et serenitate spirituali et hilaritate decātacō· q̄ toci⁹ psalterij cum anxietate cordis atq̄ tristicia modulacio¶ Postremo notandum est q̄ psalmi gradu ales sunt·xv· qui signati sūt ꝑ quindecim gradus quibus ascendebatur ad templū salomois quod erat in monte Hos quindecim grad⁹ vocāt quidam canticum graduum eo q̄ m q̄libet p̄missor⁹ quindecim graduum· singuli psalmi decantabant̄·et ꝫ verbum graduum calus gemituui est De dictis gradib⁹ dictum est in p̄ma parte sub ti·de altari· Signficati sunt eciam dicti·xv·psalmi·per alios quindecim gradus· Ezechielis· quibus visum est ei ascendi in cuitatem dei·de quibus habetur ezechiel'·xl·vbi p̄mo habetur de septem gradibus a postea de vij ·Sempe quindenari⁹ numer⁹ constat ex numero septenario et octenario· Septenari⁹ refertur ad vetus te·quia antiqui·vij·diem ·vij mensem et·vij·annū celebrabāt Octenarius ad nouum testamētum refertur ꝑter resurrectōz dominicam que octauo die facta est·Quindeciz ergo psalmos psallim⁹·ostendētes q̄ vtriusq̄ testamenti p̄cepta obseruare debemus· primi quinq̄ psalmi quinq̄ corporis sensus ·p quos peccamus significāt ·et ideo in aliquo illoruz nō dicitur· Gloria patri·quia illa peccata que per quinq̄ sensus corpis cōmittunt̄ nobis nō deo imputare debemus· Sed dicitur post illos Requiem eternaz· quomam in illis ꝑ defūctis oramus·ac si quis dicat·oramus dñe ne ꝑ peccatis illis ·que cōmittunt̄ corpis sensib⁹· vita negetur eterna ·sed per dei misericordiam req̄es cōcedatur eterna· In sequentib⁹ decē psalmis nobis et nostris ꝑmis et ogregacionib⁹ et p̄latis· dei misericordiam imploramus ·et gloria patri subiūgim⁹ quia q̄ a cathena peccatoꝝ absoluim̄ ·q̄ te deum toto corde ꝑquirimus· q̄ tuum decalogum obseruam⁹·nō nobis domine nō nob̄· ꝫ nomini tuo gloriā exhibem⁹

Rursus numer⁹·x·ex septenario et ternario cōstat· Ternarius ad p̄cepta p̄me tabule· que ad deum spectāt· Septenari⁹ vero ad p̄cepta secunde tabule·que ad ꝑximū spectant refertur ac si dicat q̄ decalog⁹ obseruatur per deū est ¶ Versiculi eciam in singulis dicuntur horis· Legitur in libro numeri· q̄ dū archa domini q̄ ecclesiam figurabat in tabernaculo reponebatur·dicebat moyses Reuertere domine ad multitudinem filioꝝ israhel Sane reuersio domini ad israhel nichil aliud est·q̄ vt reuerti faceꝝ israhel ex toto corde ad se · Deus em̄ cui omne tempus p̄sens est nō habet ad quos reuertatur·et intelligitur reuertere idest facere nos reuerti ad te· Iuxta illum ergo morem versiculi dicuntur·vt si forte mentes nostre cogitando vana ·p̄e nimio psalmoꝝ opere deuiauerunt audito versu conuertant̄·ad orientez idest ad x̄p̄m·qui est noster oriēs ·seu ad mentem secundum versus significacōez·qui ab ipa reuersione nomen traxit·Nam dicitur a verto vertis·a inde est q̄ duz versus dicitur ad oriētē siue ad altare nos vertim⁹ Recte ergo versus qui significat fructum boni operis alta et acuta voce dicit̄·ad excitandū pigros qui in laudādo deū et in intelligendo diuina torpent·vt reuertam̄ ad cor·vt videlicet eo audito omnis cogitacio que foris euidendo tamquam a foras exijt·reducatur intra nos·Rursus versus nocturnal' fignificat·quia ab officō psalmoꝝ siue a labore·tūc vero reuertimur ad officia lectionū siue ad quietem·vt qui psallendo stabat nūc ad lectionem sedeat· Vnde versus dicitur a vertēdo De hoc dictum est in quarta parte sub ti· de graduali ¶ Et nota q̄ in quibusdam ecclesijs in die dominica post p̄mam nocturnam dicitur iste versus·Memor fui nocte nominis tui dñe· Post secundam dicitur· Media nocte surgebam ·Post terciam·Exaltare domine· Prim⁹ siquidem versus scilicet· Memor fui nē · ad quid ecclesia delecto suo surrexit ostendit ·Duo vero tempore surgendum sit notat secund⁹ scilicz Media nocte nē·Et ad quid surgenduz sit·ostendit quod sequitur·Ad cōfitendū nomini tuo· ¶ Verū q̄dam volētes mētiri quia non surgunt in media nocte·loco hui⁹ versus ponūt illum·Quomaz tu illuminas lucernam meam domine ·Quod tñ media nocte surgendum sit ·ostendit dauid dicens·Media nocte nē·a alibi Preuenim in maturitate a clamaui quod ē idē·Nam in maturitate vnica est dictō· Vnde a quidam libri habēt in maturitate·a sonat in maturitate quasi tempus nonapertū operi· Alia tamen littera habet· Preueni in tempestate nocte·quia tempestum apud antiquos idem erat q̄ opportunuz·a tempore vel a tempestate vocabulo ducto Vñ in antiquis hystorijs sepe ita legitur· Hoc factum est in illa tempestate idest i illo tempore Vnde intempestiuum vel intempestum aiunt tempus inopportunū idest nocturnis actōib⁹

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nō oportunum· Terens autem versus scilicet Exaltare domine aē·manifeste ptinet ad nouū testamētum in quo saluator noster secundum humanitatem fuit exaltatus· Quidam tamē dicunt tunc· Ego dixi domine miserere mei· quia ad gloriam que data est tempe noui testamēti non puemitur· nisi per remissionem peccatoꝝ·

¶ Sed queritur quare versiculi in nocturnis ante lectiones dicuntur· in alijs vero horis pꝰ scilicet post capitula· Respōdeo in nocturnalibus lectionibus ꝓpter earum numerositatem et magnitudinem sedere solemꝰ· Ne igitur ꝓpter longam sessionē aut ꝓpter lassitudinē siue ociū obliuiscaī doctrine domini quam lectiones significant cogitando forte inania aut dormiendo vel confabulādo· Ideo versu p̄cedente ad lectiones audiēdas incitamur· In alijs vero horis· qr nec tot nec tāte sunt lectiones nō est nēe sedē nec versiculos p̄mitti Vel ideo i alijs horis versus post lectiones dicuntur ad notandum qꝺ ꝓpter interualla horarum doctrina domini nō negligitur ¶ Rursus versus sepe a pueris cātaē ad notandum seruicium nostrū cum innocencia prestitum· domino forte gratum· De versiculis qui in vesperis seu in laudibꝰ dicuntur· sub illꝭ locis dicetur et vide quia versus debet notare aut statum temporis· aut officij· Statum temporis notat versus p̄me· s· Exurge xp̄e· adiuua nos· vbi cum dicitur· Exurge innuit inicium operere· Similiter in versu tercie Adiutor esto meꝰ domine ne derelin·me· Cum dicitur ne derelinq̄s me· notatur status pugne· similiter in versiculo sexte· s· Dominus regit me et nichil michi deerit in loco pas· ibi me col· significaē status pfectus a pfectionis· In versiculo none· scilicet Ab occultis meis mūda me· d· et ab ali· p· ser· t stat⁹ demōstraē frigescētis dilectionis· Statum quoq; temporis innuunt versiculi qui in passione et resurrectione cantanē· Sed versus vespertinalis officij· statum officij insinuāt vt vespertina oracio· aē· Et dirigatur oracō aē· Ex quibus verbis colligitur qꝺ vespertina oracio accitatur· ¶ Post versū sequitur oracō dominica a post eam p̄ces· De quibus dicetur sub nocturnis· Lectiones quoq; in singulis horis· tam nocturnis q̄ diurnis dicuntur· Et dicitur lectio quia nō cantatur vt psalmꝰ vel ymnus· sed legitur tantū· Illic em̄ modulacio· hic sola pronūciacio queritur Siquidem lectiones nocturnales sūt doctrina nr̄a· quia p eas docemur opera nostra retro quere ad deum· optiment gr̄ vicem lectionum· quas doctores faciunt ad ignaros· Per eas quoq; sanctoꝝ opera imitamī· et earum cōmemoracione ad dei laudem cōpungimur· Et ideo vt p̄missum est sedendo a in silencio audiuntur· ¶ Lecturus autem lectionem ad libruꝫ accedens sup gradum ascendit· quia doctor pfectiori vita vulgos trāscendere debet· Et a presbitero vel episcopo benedictōez tanquam legēdi licenciā postulat dicens· Jube dompne benedicere· p quod principatꝰ ec clie quodq; nullus nisi a maiore iussus debet in ecclesia legere designaē Et dic dompne non dñe quia solus deus vere dominus est· hinc est qꝺ p̄ spiter seu epūs nō a se benedictionē largiē· sed discrete a deo postulat illam dare dicēs· Benedictionem ꝓpetuam tribuat nobis aē· In fine vero dicit· Tu autem domine miserere aē· qr tūc sermonē ad deum dirigit qui vere dominꝰ est·

¶ Rursus ideo in principio imperfecte et sincopato vocabulo pnūciat· quia tunc ad imperfectū videlicet ad hominem sermonem dirigit· Juxta illud pbete· Imperfectum meum viderūt oculi tui quod etiam monachi cōmuniter obseruant dicentes· Dominꝰ abbas· Hec quoq; cōsideracione· famuli dominis seruientes altez genu tantum scilicet sinistrum flectere debent· p q̄ partem corpalis seruitus signficatur que tātum hominibus a non spiritualibus debeē· sed in ecclesia vtrūq; genu flectendū est· nō altera tantum ne iudeis assimilemur· Nam a xp̄o omne genu flectetur ad philipen· ij· c· Salomō quidem pro populo orans vtrūq; genu in terram figebat· et manus ad celum expādebat· put legitur· iij· R· c· viij· Eadem etiam racōe nō est acclinādum principi seculari facie recta· sive secrete sibi loquendo sive auscultādo sed dūtaxat ab aure sinistra capite flexo· In fine vero pfecte et cōplete pnunciat· quia ad pfectum a pfecto vocabulo dignum videlicet ad deū dirigit sermonem· Porro episcopo volenti legere et dicēti· Jube dompne benedicere· nullꝰ minor benedicere debet Vnde in quibusdam ecclesijs nihil ei respondeē· In alijs vero respōdet vnꝰ p̄spiter· Ora p nobis pie pater ad dominū· Et tunc episcopꝰ dicit· Magnificate dominū mecum· Tunc autem episcopus debet pfecte pnūciare· Jube dñe quoniā ad deum qui pfectus est sermonē dirigere intelligiē· In nonnullis vero ecclesijs episcopo legere volente sacerdos dic Jube dompne benedicere a ipe episcopꝰ dicta benedictione legit· Cum eī legere lectionē nō sit sacerdotis vel episcopi officium· sed lectoris· si nullus alius episcopꝰ vel sacerdos assit· potest aliꝰ inferioris ordinis tanq̄ lecturus in psona ecclesie dicere· Jube domine benedicere· Et ipe sacerdos vel episcopꝰ lecturꝰ in psonā xp̄i ei reddit benedictionē vel legat absq; iube domine benedicere· In quibusdā ecclesijs ipse episcopus dicit· Jube dñe· et minor cui voluntatem hoc se ex humilitate subicit bīdicit· Lectione finita dicit lector· Tu autem aē· qđ neq; de lectione est· neq; ei continuatur· sed ille ad deum sermonē dirigens se excusat quasi dicat· Domine peccaui legendo· forsan modulate pnuncias cupidini laudis humane· vel captādo ventū humam fauoris· et audiētes similiter forte peccauerūt vanis cogitacōibꝰ intendentes vel a lectione auditum auertentes· Autem pro sed tu dñe miserere nr̄i· Quod vero respondeē

a cunctis·Deo gracias non ad tu autem·sed ad lectionem referẽ·Est aũt vox ecclesie deo gras exoluentis·ac si dicat·Deus pauit nos verbũ salutis que fũt cib9 amme·et p hui9 bñficio Deo gras supple exoluim9 ¶ Rursus pluralitas lectionum·pluralitatez figmficat pdicatoz·qui fũt tempore gracie sicut a paucitas im pfestis raritatem figmficat tempe legis·Sed a vicissitudines lectoz fũt successiones legatoz·qui dum iube dñe benedicere dicũt licenciã pficisce di petunt a dñ eis bñdicẽ·licencia dat im quo mnuit q̃ null9 pdicare debeat misi missus Quo modo eim pdicabũt misi mittant Ipa eim lectõ est miunctę legacionis execucio·Tu autẽ dñe·legati reuersio vbi in eo q̃ misericordia implo ratur immuit ipm legacionis vel pdicacõis officium·nõ sine alicuius vel leuis culpe puluere peragi posse·vnde augu9·Verbũ pdicacõnis securi9 audit q̃ dicat·pdicator enim per terrã ambulat·et difficile ẽ ei·qui p terrã ambulat·pedes nullo puluẽ sordidare·a pdicatorẽ cuz se bñ pdicare seserit nulli 9spiritu elacõis erigi Et attende q̃ sicut in ecclesia duo sunt ordines sapientes et insipientes·sic due sunt lectionum maneries·In illis eim lectionibus que ad missaz leguntur sapientes instruuntur·in his vero q̃ in nocte dicuntur insipientes erudiuntur·vnde et exponuntur ¶ Et nota q̃ terminantur lectiones quatuor modis Primo generaliter per Tu autem·Secundo in aduentu et in natiuitate et in epłia lectiones de ysaia finiuntur per·Hec dicit dominus quertimini aẽ·q̃ in natiuitate hoc dicunt mouentur ex illo capitulo ysaie·q8 tunc legitur·primo tpe alleuiata est·vbi dicitur·et in omnibus his non est auersus furor meus·et populus meus non est uersus·Et ideo ecclesia hortatur in persona xpi populum peccatorem· vt quertatur·Hoc idem etiam fit ppter eandez causam·In quibusdam ecclis q̃ legitur de hieremia exprobrante diuitiam peccatoz·qui per priaz non quertuntur·Tercio modo·lectiones que leguntur in triduo añ pasca de trems hiremie finiunt p iherusalẽ iherlin cõuertere aẽ· prout ibi dicetur Quarto lectiones p defũctis finiunt simpliciter sine altero pmisoz·In quibusdam tamen ecclesijs finiunt·per beati mortui qui in domino moriunt·quod finit ex fine cuiusdam sermonis quez augu9 de mortuis compilauit ¶ Hoc etiam nota q8 in tercia nocturna legit euangeliũ a omelia euangelij eiusdem diei·Hura tercia nocturna designat tẽp9 gracie in quo euãgelium recitatũ est·a in quo euãgelica pdicacõ celebrat put i ti· de nocturnis dicetur ¶ Non est etiam omittendũ·q̃ antiquis temporib9·eliminatis hereslib9·queve ritatem trinitatis impugnabãt·sancti patres ad hoc vt sancta trinitas magis nota essz ordinauerunt q̃ nona lectio semp de trinitate legeretur·et nonũ respõsorium finit de eodem cantare·et q̃ etiã in pma feria missa de trinitate dicere·quo diuci9 obseruato·et trinitate cũctis innotescente ecclesia lectionem de trinitate omisit·Sed respõsoriũ de trinitate·a etiã alla in missa in dominicis dieb9·vel ppter solitũ vsũ vel ppter dulcem cãtilenã in plerisq̃ locis retinuit·et ita nũc improprie vocat responsoriũ· quia lectioni pcedẽti nõ rñdet·¶ Diurne vero lectiones a q̃busdã·eo q̃ breues sunt lectũcule nũcupãt a plurib9 vero capitula eo q̃ vt plurimũ de capitib9 epistola ꝓ illoz dieru quib9 dicuntur simunt·Hec siquidem post psalmos et anthiphonas in singulis horis dicunt put statutum est in cõcilio agathañ·qui mod9 abesora sumpt9 est vt pmissum est·Et significat capitula de trinam·Ne eim ppter psalmodiã audiẽciũ ai9 se fastidiũ igerat·sic iudeis q̃ mãna fastidiebãt ppt q8 de9 misit i eos spẽtes igmtos·q̃ eos mficiebãt·iõ pmittit captiuz·idest breuis lectõ supta a nouo·vel veteri testa·puocãs ad deuocionẽ·q̃ fastidio otraria ẽ·et exhortãs ad pseuerancią in bono·Iurta illud Hortamur vos·ne in vacuum graciam dei recipiatis·In nocturnis autem copiosi9·quam diurno officio lectionib9 vacam9·quia tunc eis autes libere9 accomodam9·Et dicunt huiusmodi capitula siue exhortacões in plerisq̃ ecclesijs per pastorez ad domesticos a scientes·quia sicut ligna lignis addicimus·vt ignis magis ardeat·ita ignitis domesticorum cordib9·ignita pastorum verba addicuntur vt magis ignian ur·Legũt eciã hec lectiões·sine iube dompne et absq̃ benedictione quoniaz vt plurimũ eps aut sacerdos·qui vicem xpi gerũt·et quorum officiũ tanq̃ maiorũ est excitare pigros illa legunt cui9 ꝓrium est licenciam et benedictionẽ dare a non petere·nam maior minori benedicit et non ecõtra·Nocturnales vero lectiones a minoris b9 legunt·Ideo a supioris b9 licenciã a benedictionẽ petunt·¶ In his etiam diurnis lectionib9 non dicit in fine·Tu autem·sicut fit in nocturnalib9·q: sacerdos debz esse pfectus et qui dyabolicis suggestiõib9 defacili nõ succũbat·et q: in breui sermone·et inter familiares vir est·quin vẽtus humani fauoris captetur· put q̃q̃ fit in nocturnalib9 lectionib9·vt pmissum est·respondẽ tamẽ deo gratias·ppter causã in nocturnalib9 lectionib9 assignatam· Ad hoc in capitulis hortaruz·officia diuidẽtes per pcedẽcia labore ẽ psequẽcia·pmium significamus·Ideoq̃ pcedencia cõsistunt in psamis sequencia in ymnis a canticis·¶ Notandum vero est·q̃ pulcerrim9mos i eccłia inoleuit vt ãter in die·a quater in nocte p singulas diurne siue nocturne psalmodie horas·lectõ vna siue capitulum·de veteri siue nouo te·dicat·Nuedam tñ eccłie nõ dicũt capitulũ in pma·nec in opistorio Dz q: scdm hoc lectiones nostre nõ erũt octo sicut erãt secundũ esdram in veteri testa· prout pmissum est·Ideo eccłie ille post primã legũt in capitulo lectionẽ in pma ptermissam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Dicit enim aliquis · Jube dñe benedicere et sacerdos benedicēs · rñdet regularib9 discipulis ac̄ · que secuntur · Et ante cōpletoriū legunt pretermittendam in completorio scz · fratres estote sobrij ac̄ · Vel legitur de dyalogo vł huius · de hoc sub ti · de p̄ma dicetur · ¶ Queriē autem quare in nocturnalib9 siue in diurnalibus lectionibus nō p̄nūciatur auctor eaz · put fit in his · que in missa leguntur · Respondeo hij q̄ semper lectionib9 a diuinis obsequijs mīistūt vt sunt mīistri et domestici ecclesie · earū auctorem et ipsis lectionib9 agnoscūt · quia igitur illi nocturnalib9 lectionibus assunt officijs · nō est necesse nomen auctoris exprimi lectionum · In missa vero ideo exprimitur · quia ibi cōueniunt bubulci · oparij · et agricole · vt si quis eoz forte · p̄ eo q̄ raro talia audit · incognitam habet hystoriā · audiat e9 auctorem · qui forte nō est ei incognitus vt ex illi9 auctoritate firmius infigañ verba lectionis in corde · In quibusdam tamen nocturnalib9 lectionibus · q̄nq̄z auctor ipsarum exprimitur · puta in sermonibus a emelijs gregorij et augu · a alioz de quo in p̄hemio septime partis dicetur ¶ Porro in concilio magocieñ · in burgcar · li · vij · c · Laye9 statutum est · vt laicus in ecclesia non recitet lectionem · nec alleluia dicat · nisi p̄salmos tantū et responsoria sine alleluia · Responsoria q̄z post lectiones subiciuntur · cum enim per lectiones doctrina · per rñsoria vero bona opera significētur · rite post lectiones responsoria subicuñ quia per bona opera doctrine rñdere debemus ne cum seruo pigro · qui pecuniam domini sui abscondit · in tenebras exteriores mittam̄ · Dicitur namq̄z responsoriū · quia lectioni respondere · idest consonare debz · vt si forte lectōnes sint de actibus apostoloz · responsoria sint similiter de eodem · Vnde nonum respōsoriū respondere solet none lectioni · q̄ olim erat de trinitate · prout iam dictum est · Hoc autem fallit in responsorijs de hystorijs que post euangelium in nocturnis cantañ · que euangelicis lectionibus non respondent · De hoc etiam dictū est in quarta parte sub ti · de graduali Dicitur quoq̄z responsorium · quia vni canti · ceteri concorditer respondent · Juxta illud apostoli · i · cor · p̄mo · Vt idipsum omnes dicamus et non sint in nobis scismata · Cantauit eñ vn9 scilicz xp̄s · et petrus et ceteri eum secuti sunt Vel q̄ choro illud cātanti versus respondeē ab vno · Isidorus dicit q̄ ytalici respōsoria tradiderūt que in de responsorios cantus vocant · q̄ alio desinēte id alter respōdeat ¶ Porro responsoria nocturnalia spiritualib9 cāticis cōparātur Dicuntur enim cantica quia cantañ · Sūt spiritualia quia ex iubilacōne spūalis mentis p̄cedunt Cantantur vero vt recitacōne lectionum ad supne patrie cōcentum · mentem nostrā incitent fiubleuari · quod etiam mīnuat · Glia patri quod in vnoq̄z responsorio canitur · Ceterū responsorium ab vno incipitur vt ab alijs concinatur per quod fratris ad fratres exhortacio ad seruiendum deo intelligiē · Per versū vero responsorij qui totus ab vno cantur singularis ad deū depcacio denotatur Adhuc respōsorium cantando quasi per tubam vocem exaltamus · excitando fratres ad alcioza vsq̄z adeo vt ad laudem sancte trinitatis · preuemam9 dicētes · Gloria patri ac̄ · Quandoq̄z autem respōsorium tres habet versus · put in sexta parte sub p̄ma dominica de aduentu dicetur · Responsorium q̄z post versum impfecte recantatur adnotandum q̄ si in monte idest in statu pfectionis saluari non possumus saltem in segor idest alia via saluemur in statu videlicet impfectionis · Adhuc semiplene · siue p̄ parte repetitur · ad notandum ea que viuentes facim9 impfecta esse Et fit p̄mo repeticio a remocioni quo ad finem et postea a minus remoto et vltimo Glia patri dicitur prout sub dicta dominica 8 aduē tu dicetur · In festiuis vero · iterum totum perfecte repetitur ad notandum leticiā et pfectionem sanctoz ¶ Oraciones similiter in singulis horis dicuntur per quas p̄missio impetrāda ē Oracio nanq̄z peticio est · Nam orare petere est sicut exorare est impetrare · Et secundū greg · Veraciter orare ē amaros i opūctione genit9 et cōposita verba sonare · Oracio autem dei misericordiam significat que p̄cedit et subseq̄tur hominem in bonis operibus · et ideo dicit̄ i pncipio misse et in fine · Est autem vltima oracio domini ad operarios benedictio · Quod oraciones in fine dicunt̄ ab actib9 sumitur apostolorum · qui quādo disiungebātur positis genub9 suis orabant · Siquidem oratur9 sacerdos populum salutat dicens · Dominus vobiscū · et hoc ideo · vt illum animet ad orandum · pro ipso q̄ eius oracio sit accepta deo · q̄dq̄z deus graciam suam sibi donet · Oracione autem finita iterum orat dicens · Dominus vobiscuz · De quo sub ti · de p̄ma dicetur · Et nota q̄ omne officium p̄ter nocturnum · oracione a benedictōne cōcluditur ad notandum q̄ quia dum in hoc seculo sumus · necesse habem9 p̄sentiarum oracionib9 mīnistrij Et mos est q̄ quando cum famulis dei familiare habem9 colloquium · cum ab illis separamur benedictionem ab eis poscim9 · In nocturnis vero hoc nō fit · quia ibi nō fit sepacio · sed matutinū et matutine laudes cum eo diūcti canūtur ¶ Porro licet deus sit vbiq̄z tamen sacerdos in altari et in diuinis officijs debet ex mīstitucōe Julij pape versus orientem orare · Vnde in ecclesijs hostium ab occidente habentib9 missam celebrans in salutacione ad populum se vertit quia quos salutam9 facie ad faciem p̄sentamus prout in quarta pte sub ti · de salutacione dictum est · Et deinde oraturus se ad orientē conuertit · In ecclesijs vero hostia ab oriēte habentibus · vt roma nulla est in salutacōne necessaria conuersio · quia sacerdos in illis celebrās sp

ad populum stat conuersus · Templum quoq; salomonis et tabernaculum· Moysi legitur ab oriente hostia habuisse· exo·xxxviij·c· ¶ Vers9 orientem ergo oram9 · Primo memores q; ille qui est splendor lucis eterne· sedentes in tenebris illuminauit· quoniam visitauit nos oriens ex alto· de quo legitur· Ecce vir oriens nomẽ eius· Cuius argumẽto in libro sapiencie dicit· Oportet ad ortum lucis adorare ·nõ q; diuina maiestas localiter in oriente consistat· que potencialiter et essencialiter est vbiq; ·iuxta illud Celum a terram ego impleo· et ꝓpha· Si ascẽdero in celum tu illic es· si descẽdero ad infernum ades· Sed quia deum timentib9 oritur sol iusticie· qui illuminat omnem hominẽ venientez in hunc mundum· Secũdo ideo versus orientẽ oramus vt animus noster se ad pociora cõuertere admoneatur Tercio quia qui deum laudare volunt· non debent ad illum vertere terga· Quarto secũdum iohannẽ damascenũ qui quatuor sequẽtes raciones scripsit in quarto libro Canoñ· v·c· vt patriam nostraz nos requirere ostendamus· Quinto vt xp̃m crucifixũ qui verus est oriens a ad quem oram9 directe respiciamus· Sexto vt venientem iudicem nos expectare monstrem9· Ait em̃ sic· idem dama· ibidez Deus padisum secundum orientẽ plantauit vñ hominem trangressum exulem fecit et ante padisum ex occidente habitare fecit· antiquã igit̃ patriam requirentes· a ad ipsam aspicientes · deum ad orientem adoramus· Septimo quia dominus crucifix9 ad orientem respiciebat ·ideo et nos oram9 ad eum respicientes· Sed a ipe in celum assumptus ad orientẽ sursum ferebatur et ita ipsum apostoli adorauerũt et ita veniet quemadmodũ viderũt eum euntem in celum· ipsum igit̃ expectantes ad orientem adoramus Daniel quoq; in babilonica captiuitate a iudei similiter versus templum orabant · Augus tñ dic̃ q; nulla scriptura nos docu it versus orientem orare· Adhuc stantes· oramus sanctos · ꝑ ut iam premissum est· vbi de psalmis agit̃ Ora dum autem est in ecclesia que ad hoc inuenta ẽ ꝑut in p̃ma pte de ecclesia sub ti· dictum ẽ Vñ p̃s· lxvij· In ecclesijs benedicite domino deo de fontibus israhel Et alibi adorate dominũ in aula sancta eius et illud· Introibo domine in domum tuam adorabo ad templum sanctum tuuz in timore tuo· Item p̃ceptum est coram altare hoc adorabis ·Item prophẽta· Venite adorem9 et ꝓcidamus ante deum· ploremus coram domino qui fecit nos quia ipe est domin9 deus noster· Deus idest creator domin9 idest redemptor noster idest saluator· ¶ Sed cum deus sit vbiq; vt p̃missum est· quare pocius in templo quã alibi est adorandus· Preterea legit̃ ·Joh· iij·c ·q; cum mulier samaritana solucionẽ que stionis que de loco adoracõis inter iudeos et samaritanos sepe vertebatur· a xp̃o quefuisset· Patres inquit nostri in monte hoc adorauer̃t et vos dicitis· quia hierosolimis est locus vbi adorare oportet respondit illi ihs· Mulier crede michi quia venit hora quando neq; in monte hoc· neq; in hierusolimis si ꝓplendum est· tãtum adorabitis patrẽ· sed veri adoratores adorabunt patrem in spiritu et veritate· quasi dicat· Non p̃fero locum in adorãdo vbicũq; adoretur deus· dumtaxat in spiritu idest ꝙ spiritualibus· a veritate idest eterms · Vñ aplus inquit· Tu autem cum oraueris intra cubiculum tuum· et clauso ostio ora patrem tuum· ¶ Sed licet vbiq; sit deus adora nd9· specialiter tam in ecclesia· alioquin frustra· tãto studio· tãtoq; impendio templum domino fieret· misi gratius in eo adorari acceptaret· Vnde salomon in templo constructo a dedicato orauit ad dominum vt quicunq; illud ascenderet ꝙ peccatis suis· vel p̃o quacũq; tribulacione clamãs ad dominum· in his que iuste postularet exaudiret̃ q̃ oracionis formam sequitur ecclesia in oracione quam dicit in ecclesie dedicacione· Assistũt em̃ angeli ibi adorantib9 vt deuotas eor̃ oraciones domino offerant secundum illud · In conspectu angelor̃ psallam tibi· adorabo ad templum sanctum tuũ · ad cõfitendum nomini tuo domine· Hinc angelus ad thobiam· Ego obtuli orationem tuam d̃nino· Requiescunt etiam ibi sanctor̃ reliquie qui nobis deuote deũ adorantib9 suis p̃cib9 assecuntur quod nos nostris meritis non valem9· In plateis vero a in publico more phariseor̃ orare a domino ꝓhibem̃ quod vero aplus ad thimotheum inquit volo vos orare in omni loco· leuãtes puras man9 sine ira· ad internaz ptinet oracionẽ· In omn em̃ loco orat qui per caritatis officia a opera bona vbiq; manus cordis mundas ad deum leuat Ceterum adorandus est pater· a fili9· et spiritus sanctus quoniam omnes a singuli sũt vn9 sol9 et ver9 deus· Licet em̃ alia psona sit p̃· alia filius a alia spiritus sanctus tamẽ patris et filij et spiritus sancti vna est diuinitas· coequalis gloria coeterna maiestas· Vna igitur et eq̃lis tocius indiuidue trinitatis est oracõ· de qua sane potest intelligi quod domin9 ait· Veri adorat ores adorabunt patrem in spiritu a veritate· ssãq; qui deum veraciter adorat ipse quidẽ adorat patrem in spiritu· a veritate idest i filio qui de se dicit· Ego sum via veritas et vita Ego sum inquit ī patre a pater in me est· Ideo pater adorandus est in filio· et fili9 in patre · et spiritus sanctus in vtroq; · Est autem deus adorandus de corde puro· cõscientia bona· a fide non ficta· De corde puro non vt quidã faciunt qui in ꝓsperitate deum glorificãt· sed eum in aduersitate blasphemant de quib9 ꝓpheta· Confitebuntur tibi dum benefeceris eis· si vo non fuerint saciati· murmurabũt· De cõsciẽcia bona ·non vt quidam faciunt · qui contra deũ grauissime peccãt· et postea temẽ illi sacficãt De quibus ꝓpheta peccatori dixit deus quare

tu enarras iusticias meas et assumis testamen=
tum meum per os tuum illud vtiqz testamentū
de quo veritas ait·Vide est sanguis me⁹ no·te·
de fide non ficta·non vt quidam adorant·qui
recte dicunt·sed prave viuunt· quib⁹ dom⁹
improperat dicens·Vide populus labijs me ho
norat·cor autem eorum longe est a me·Dicūt
cōia nō faciunt Adorandus est itaqz de⁹ corde
per deuocionem·ore per confessionem· et ope
per veneracionē ¶ Sunt autē due species ado
racionis·scilicet latria que soli deo debetur·t
dulia que quibusdam creaturis exhibeē·vt dic
tum est in quarta pte sub quarta particula ca
nonis super verbo seruitutis ¶ Rursus canoni
ce hore in ipis horis dici dicende sunt·nec ob=
stat illud psalmiste Benedicam dominū in oīi
tempore·nec illud apostoli· Sine intermissio=
ne orate quoniam benedicere dominū in omni
tempore·est illum semp dignaouersacione lau
dare· Sine intermissione orare est omnia ī dei
laude seu gloria agere·sicut idem apostol⁹ ait
Siue māducatis siue bibetis siue aliquid aliud
faciatis in gloria dei facite· Ceterum oracōez
salutacio precedit et sequitur ad illam respon
sio prout sub prima dicetur·finaliter autē p⁹
oracionem dicitur· Benedicamus domino quod
sumptum est de apostolo vel de ps· vel de ym=
no trium puerorum vbi dicitur· Benedicam⁹ pa
trem a filium aē· Et dicitur quandoqz a pueris
qui sūt impfecte etatis ad notanduz oīa opa
nostra impfecta esse· Iuxta illud· Impfectum
meum viderunt oculi tui aē · Et q oīs laus nra
puerilis a imperfecta est ad compacionem dei
quem laudamus· Quicquid hic eī dici potest·
minus a laude dei est·ac si dicat ecclesia lauda=
mus·sed laudando non sufficimus·quia supemi
nencia dei eloquium nostrū a intellectū supat
quia accedet homo ad cor altū ·a exaltabiē de
us·Vnde ab omnibus consequenter dicīē·Deo
gracias quasi placet sicut pium est in dei laude
supari·Dicitur eciam a pueris ad notandum q
soli pueri idest puri a malicia·digne laudāt de
um a gracias agunt·Dicīē eciaz quādoqz a ma
ioribus· ad signandum q in eterna beatitudie
cum domino pfecti erimus laudatores·quia in
hac vita non possumus esse perfecti ¶ Rursus
post suffragia dicīē alia oracio·que misericor=
diam dei significat que p̄cedit et subsequiē ho
minem in bonis operibus·Dicitur eciam iteruz
Benedicamus·a deo gracias·quia sicut dom⁹
postq̄ iterum post resurrectionē suam saluta=
uit discipulos suos·benedixit eis a illi gracias
referendo illum adorauerunt·ita et presbiter
vel alius iterum dicta oracione dicit· Benedica
mus domino a est subaudiendum cui⁹ membra
sumus·et in quo benedicim⁹·a eciam benedicit
Chorus vero gracias agēs dicit·Deo gracias
quod sūptum est de apostolo·per quod signi=
ficatur q vsqz in finem vite nostre in nocēciam
debem⁹ seruare et deo bñdicere et p beneficijs
gracias exsoluendo·Vel benedicamus domino
cum deo gracias est laus finalis et exultacio in
effabilis que erit in gloria cum graciaz actō
ne·Vel deo gracias est ꝺ cōsumato cursu gra
rum actio De hoc eciam dictū est in quarta pte
sub ti·de oracōe nouissima·Sed videtur q po
cius deberet responderi Amē idest fiat·seu ita
sit scilicet q deus sit benedict⁹ Sed bene rīde
tur Deo gracias vt notetur·q hoc ipsū quod
deum benedicim⁹·ab ipo deo habem⁹ ¶ Por=
ro quia quamdiu viuimus in lubrico positi nu=
mus a a demonibus impugnamī·quare semper
sanctoz suffragijs indigemus·Idcirco in ple=
risqz ecclesijs in singulis horis·post benedica=
mus suffragia sanctoz subiciuntur·Et nota q
quia totum temp⁹ a natiuitate domini vsqz ad
festum purificacōis est de infancia saluatoris·
Ideo vt quidam dicunt non debent fieri tunc
comemoracionēs p̄sertim de cruce·iuxta illud·
Non coques edum in lacte matris sue nec eciā a
dominica de passione vsqz in sabbatū p⁹ pēth
vt ibi dicetur ¶ Hoc eciem sciendum·q qz pe
trus a paulus in vita a in morte non sūt separati
prout cantat ecclesia·Ideo nec in commemora=
ciembus separantur que simul fiunt a omniter
de vtroqz·Vltimo notandū q cantandi vsus a
veteri testamento sumpsit initium·sicut in es=
dra legiē De quo in pte scda sub ti·de cantore
et in quarta pte sub ti·de alleluia dictū est Et
ecclesiasticī·c·xlvij· Dedit illi contra inimicos
potenciam et stare fecit contra altare cātores
in sono eoz dulces fecit modulas a ps·Canta
te ei canticum nouum bene psallite ei in vocife=
racione· Celebratur ei ita qz cant⁹ vt ostēdat
homines debere referre gracias a laudes deo·
dum manibus ceterisqz membris satagūt agē
opera·quibus valeant deo placere·Vsum ta=
men cantandi quidam reprobāt put dictuz est
in pl̄emio quarte partis Ordinem cantilene in
diurnis siue nocturnis horis creditur·Beatus
gregō·plenaria ordinacione distribuisse cū mul
ti· et ante · et post eum · oraciones antipho=
nas·a responsoria cōposuerunt· Et nota scd̄m
hugonem de sancto victore·q tres sūt species
sonoz qui tres modulos faciunt·Fit eī sonus
pulsu·flatu a voce ·pulsus ptinet ad citharaz
flatus ad tubam·a organum· vox vero ad can=
tum·Hec genera musicoz antiqu⁹ pepul⁹ in
dei laudem exercebat·Hec autem consonancia
sonoz·assignari potest cōcordie morum ·si ad
pulsum cithare·manuum operacō· ad flatū or
gani·mentis deuocio·ad cantum vocis ·sermo
nis exortacio referanē· Bernhardus inq̄t ·q̄d
prodest dulcedo vocis sine dulcedine cordis·
frāgis vocem·frāge et voluptatē ·seruas cōso
nanciam vocum·seruia cōcordiam morum vt p
exemplum cōcordes primo per voluntatē deo
et per obedienciā magistro·De organo dictuz
est in quarta pte sub ti·de sanctis· ¶ Rursus ꝺ
triplex gen⁹ musicoz ad triplicem differenciā

officij ecclesiastici refertur secundum sicardum episcopū cremoñ · in mitrali · Nam ipsū officiū ecclesie consistit in psalmis · in cantu et lectionibus · Primum musicoꝝ genus est quod fit pulsu digitoꝝ · vt in psalterio et similib⁹ · a ad id pertinet psalmodia · Juxta illud · Laudate eum in psalterio a cithara · Dicit̄ eñ psalteriū a psallim grece quod est tangere latine · Secundum est quod fit voce scilicet humana · et ad istud pertinent lectiones · Vñ p̄s · Bene psallite ei in vociferatione Et apostolus lectionē vocē vocauit dicens · Ignorantes ihesum a vocem prophetarum que per sabbatum leguntur · Tercium est quod fit flatu · sicut in tuba · et ad istud pertinet cantus · Vnde p̄s · Laudate eum in sono tube · Sane racionabilis diuersoꝝ sonorum concent⁹ · et cōcordiam varietate compactam et bene ordinate ciuitatis vnitatem significat Suauis vero cant⁹ fit ex diuersis · sed nō ex aduersis vocibus · Rursus cantus in ecclesia letitiam celi significat · Voces vero graues acute a sup acute · mmuūt tribus modis p̄dicanduꝫ esse tribus ecclesie ordinib⁹ · ꝑter triceſimū a · sexageſimū et centeſimum fructū · Vel iuxta tria volumina salomonis significat ordinem incipiencium ꝓficiencium · a ꝓfectorum De choro dictum est in p̄ma pte sub ti · de ecclesia · ¶ Sane statutum est in cōcilio tholetan̄ · et gerundeñ · vt tam misse ordo · q̄ psallendi · q̄ mimstrandi cōsuetudo seruetur in omnib⁹ ecclesijs · qui in ecclesia metropolitana seruatur · Abbatib⁹ q̄z vel monachis curam animaꝝ habentib⁹ · non licet publica officia aliter celebrare · q̄ in ecclesia ep̄ali · Quamuis augu⁹ · dicat · Quod neq̄z contra fidem neq̄z contra bonos mores esse cōuincitur indifferenter habendum esse · et in ecclesiasticis sac̄mētis sit & iure obseruatudo seruāda ·

¶ De nocturnis · K ·

Licet ecclesiastica officia a vesperis incipiant ¶ Juxta illud · De vespera in vesperam celebrabitis sabbata vestra · quia tamen ordo conuemēs est · vt a tenebris ꝓdeamus in lucem et nō econuerso · ideo a noctis officio inchoemus · Temp⁹ autem nocturnum · significat vitam nostrā in peccatis · Nocturnum officiū nostri exilij seruicium Laus matutina penitencie suffragium · ꝑ quam tendimus ad lucis gaudiū et libertatis · Vel tēpus ante nocturnum · significat temp⁹ añ legē mortis · in quo omnes flebāt a laudib⁹ dei · Tēpus nocturnum · significat tempus legis date moysi · Tempus laudis matutine · significat tēpus gracie a resurrectione vsq̄z ad finem mūdi in quo tempore deum laudare tenemū De bonis nature · que in illa hora nobis contulit creando · De bonis gracie · que in illa nobis contulit resurgendo · Et de bonis glorie · que in ea nob dabit resuscitando ¶ Sane nocturnale officiuz media nocte camē ꝑter quinq̄z raciones · Primo · quia p̄mogenita egipti de nocte interfecta fuit · et primogenita israelis saluata · Vt igitē dominus nobis seruet p̄mogenita nostra idest hereditatem regni celestis · q̄ nobis p̄mo p̄mogenitus dei filius acquisiuit · Ideo ei canimus officium nocturnale ne simꝰ sicut esau · q̄ ꝓ edulio lenticule rufe pdidit p̄mogenita sua · Secūdo quia dei filiꝰ fuit media nocte natus Juxta illud Sapiencie · c · xix · Dum medium silencium tenerent omnia et nox ac̄ · vsq̄z a regalib⁹ sedibus venit · Jhs filius tuꝰ vt ergo ip̄iꝰ natuitati gratis simus eum de nocte laudamus · et gr̄as de ip̄ius natiuitate agimꝰ · Tercio quia xp̄s in nocte hac hora captus a illusus est a iudeis · ea eciam hora spoliauit infernum · large nocte accipiendo scilicet ante lucem · Mane vero surrexit Media eciam nocte ad iudicium venturꝰ asseritur · Vnde statutum fuit vt in die vigiliarū pasche ante noctis medium dimittere non liceant populos expectātes xp̄i aduentum · vt dicetur in sexta parte sub sabbato sācto · Ideo hac hora deum laudamꝰ gracias agentes de ip̄iꝰ captione · et patrum liberacōne eiꝰ eciam aduentū sollicite expectantes · Quarto vt noctes delictoꝝ nostroꝝ illuminarent̄ · Vnde paulus Et fileas in vinculis existentes media nocte orātes ymnum cunctis audientib⁹ dixisse memorantur vbi terremotu repente facto iamua spōte patefacta est · a eoꝝ vincula illico sūt soluta · Quarto ꝑter carnis illecebras psallendo et orando edomādas · quia sicut dicit̄ ecclīastes xxij · Vigilia honestatis domat carnes ¶ Sciendū autē est q⁹ in primitiua ecclesia ministri ecclesie terdenocte interpolatim surgebāt ad diuinū officium celebranduz tria in hoc tempora designātes · videlicet tempus ante legem · tempus sub lege a tempus gracie · Surgebāt eñ p̄mo ęca primū somnū q̄ vulgus solet ire dormitū · Secundo circa mediam noctem · Tercio paululum ante diem · Sic ordinātes officium vt nocturne finite et lectiones cum suis responsorijs piecte essent p̄usq̄z lucesceret · apparente vero aurora pulsatis campanis cātabāt Te deum laudamꝰ et matutinas laudes · Ad p̄mam nocturnam p̄tifex solum et ministri ecclie surgebāt que sine inuitatorio cantabatur · ꝓ eo q⁹ null⁹ ad hanc inuitabatur · Et vocabatur vigilia · q⁹ habuit inicium a pastoribus · vigilias noctes super greges suos seruantib⁹ ¶ In ꝑcipuijs tamen solēnitatib⁹ populus tota nocte in dei laudib⁹ psistebat · sed illud sublatum est a ieiunū loco illius vigilia ordinatum ꝓut dicetur in sexta ꝑte sub quarta feria · tercie ebdomade de aduentu ·

¶ Ad secundam nocturnā surgebāt ministri simul · a cōiugati tam mulieres q̄ viri · que cum inuitatorio dicebatur · ad significandū āgelos imitantes pastores ad videndum regem natū Ad terciam surgebāt omnes cōmuniter · Sed postea algescente caritate · cum omnes tam ministri ecclesie q̄ populus surgere ad nocturnū officiū pigritarent · statutū est vt oīs media

nocte surgerent · Juxta illud prophete · Media nocte surgebam ad · et totum noctis officium cō tinue cātaretur · Et plures adhuc illa hora surgunt · Quia vero quidā nocturnis deliciis plus q̄ dei seruicijs vacantes institutionē huiusmōi non seruabant cōsequēter statutū est vt saltē tempe vltime nocturne omnes surgant · ¶ Pōt etiam dici q̄ quatuor sunt ecclesie hostes · superiores idest demones malignātes inferiores idest homines aduersantes interiores idest cōcupiscencie carnales · et exteriores idest illecebre seculares · De p̄mis inquit aplūs · Non est vob colluctacio aduersus carnē et sanguinem · s aduersus spūalia nequicie in celestib9 ¶ De secundis p̄s · Sup̄ dorsum meum fabricauerunt peccatores plō · im · si · De terciis apostolus Caro cōcupiscit aduersus spiritum · Spirit9 autem aduersus carnem · De quartis io · Nolite diligere mūdum neq; ea que sunt in mūdo · quia quicūq; est in mundo · aut est concupiscencia carnis aut oculorum aut superbia vite · Aduersus hos quatuor hostes rectores ecclesie debent quatuor noctis vigilias sollicite custodire ¶ Nam pastores custodiebant vigilias noctis supra gregem suum videlicet cōticinium gallicinium · intempestum et antelucium · in quib9 obsesse ciuitatis custodes vigilant alternatim · Primam ergo vigiliam custodire debent contra fallacias p̄morum hostium · Secundam cōtra versuciam secundorum · Terciam contra tercias · Quartam contra quartas · Et ideo nocturnum officiū in quatuor est partes distinctum · sez in tres nocturnos et matutinas laudes quod per quatuor noctis vigilias contra dictas quatuor hostium psecucōnes antiquit9 ecclesia decantabat Postro in memoriam illi9 laudabilis cōsuetudinis a deuocōnis antiquor̄ in tempe estiuali celebrat ecclia nocturnum officiū in tempe p̄me nocturne · sicz quandoq; tempestiui9 · quod quidam vigilias sub antiquo nomine vocant et specialiter festiuitatib9 beatorum iohannis baptiste · petri et pauli a assumpcōnis beate marie que fūt precipue illi9 temporis solēnitates a hoc facere incipiunt in ipō festo beati Johannis in crepusculo · pro eo q̄ ip̄e fuit finis veteris testam̄ · a inicium noui · Romani etiam adhuc in omnibus p̄cipuis festiuitatib9 totius anni in sero dicūt tres psalmos et tres lcōnes quos vigilias vocant et in nocturnis idē repetūt et totū officiū matutinum pficiunt · Rursus in memoriaz dicte deuocionis antiquorū ter in nocte surgencium Tres nocturnos dicimus qui et inde nomen et originem habuerūt · Et nota q̄ nocturna ne ponitur p hora · Sed nocturni · nez · pro officio · vel nocturna ne · est collectio psalmor̄ qui dicuntur ante lectiones in dominica vel etiam in profestis dieb9 ¶ Nocturne in plurali · dicuntur tempora in quibus psalmi cantant̄ · Nocturni nor̄ · dicunt̄ · ix · psalmi a · ix · lectiones cum suis responsorijs in solēnitatib9 ¶ Sane per noc turnas excubias dyaboli vitam9 insidias · et iō nocte surgētes currimus campanis auditis ad ecclesiam veluti exercitus ad miliciā audito clāgore tubarum · Aulam igitur regiam idest ecclesiam ingredientes ad altare melinam9 qui quasi regem milites adoram9 eterni ēm regis milites sumus · Inclinantes autem trinam facimus oracionem dicentes ter · Pater noster · sermonem ad patrem et filium a ad spiritum sanctum dirigentes · Cum ad patrem loquimur ad medium altaris intencione cordis et statu corporis nos p̄sentamus p̄pter patris potenciam a nostram p̄seueranciam · Cum ad filium loquim̄ ad sinistram altaris p̄tem nos conuertim9 p̄pter ip̄ius exinanicionē a nostri lapsus offensionem · Cum ad spiritū sanctuz ad altaris dextrū transimus p̄pter ipsius benignitatē · a nostram gracie cōsecucionē · Quidam tamen ad hoc habent speciales oraciones deinde quidam psalmos graduales incipiunt de quibus dictū est in p̄hemio hui9 partis ¶ Sacerdos itaq; nocturnum inchoans officiū a nomine qui ē alpha et o idest p̄incipium a finis · a bonor̄ largitor omnium incipit · Et quoniam scriptum est Io · xv · Sine me nichil potestis facere a os aperire petit an̄ omnia fiducialiter ab eo qui dicit Aperi os tuum et ego adimplebo illud · vt ei os apiat ad digne ipsum laudandum dicens · Domine labia mea aperies a os meum ad̄ · quia nō est speciosa laus dei in ore peccatoris nisi ipse in laudem dei fiat ip̄ius os aperire dignetur · Juxta p̄phetam quare tu enarras iusti · me · a assu · test · m · per os tuum finit eciam hoc officium in ipō deo dum dicitur · Deo gracias · vt inicium a finis circulariter referant̄ ad eum qui est alpha et o · Et quod dicitur aperies · ponitur temp9 p̄ro tēpore idest aperi Rursus petit sua labia aperiri quoniā p̄dem in cōpletorio nos deo cōmendauim9 et os et pect9 signo crucis munientes cōclusim9 · quare merito nunc eum p̄catur vt labia clausa apiat ad laudandum · Chor9 vero ad notandum armoniam nō mutata persona respōdens dicit · Et os meum annū · lau · tu · Est enim vera armonia vt fit credencium cor vnum a anima vna · Act · c · iiij · Et in tali vnitate deus laudatur · ¶ Quia vero dyabolus dei laudē abhorret p̄pter quod deum laudare volēt emulatas impedire · Nam otēptus pharao idest dyabolus surgit in scādala · Ideo ecclesia ne succumbat statim impetrata loquēdi licencia · orat dicens alta voce Deus in adiutoriū meum intende Chorus respondens dicit · Domine ad adiuuandum me festina · ¶ Sane p̄missis duob9 habitis videlicet gracia per quam os aperitur · a dyabolo per auxiliuz dei repulso nichil aliud restat nisi laudare · Vnde statim ecclesia laudans subiecit Gloria patri ad̄ · De quo in p̄hemio dictum est ¶ Verum quia non sufficit deū laudare nisi eciam ad laudandum alios inuitem9 vt qui audit dicat veni · Apo · vltimo · Et cortina cortinā

trabat exodi·xx·Deo sequitur inuitatorium et inuitatorius psalmus ·Venite exultemus·Vbi multiplex causa reddit· quare deo exultare et iubilare debemus dum ibi dicitur·Quoniã deꝰ magnus nẽ·Et vltimo assignatur causa scilicꝫ ne ingrati simꝰ sicut iudei·qui ꝓpter suã ingratitudinem et maliciam·terram ꝓmissionis nõ intrauerunt·Vnde dicit ibi·Si introibũt in requem meam·quasi·di·non ·Inuitatoriũ autem alta voce dicitur quasi mater ecclesia per illud inuitet omnes ad confitendũ domino ·Iuxta illud Venite filij audite me·quod notat secundꝰ versus· Preoccupemus nẽ·Vnde est q̃ in quibusdã ecclesijs iacentes ad orationẽ·ante matutinum ante singula altaria statim cum audiunt cãtari Venite exultemꝰ·chorum intrãt ·Incipiẽs enim inuitatorium est quasi p̃co·tanquam tuba exaltans vocem suam Premittit̃ quoq; inuitatorio vox humilis Sed cũ venitur ad psalmum inuitatorium exaltat̃ quia ecclesia p̃mo secreto q̃si ostio clauso laudat deũ ꝓpter se sed postea manifeste ꝓpter alios vt ardor accendat ꝓximos· Vnde ergo est q̃ in p̃cipuis festiuitatibꝰ inuitatorium quasi voce valde demissa inchoatur· Sed cum venitur adversũ Hodie si voce eiꝰ nẽ exaltatur ne quis corde forte obduratꝰ de voce non audita causetur·Vnde ysaie Quasi tuba exalta vocez tuam·Rursus voce demissa inchoatur ad notandũ q̃ in p̃mitiua ecclesia populꝰ clam ad fidem et ad xp̃m colendum inuitabat̃ Sed postea vox exaltatur vt ostendatur q̃ hodie liber inuitat̃ p̃dicatur et adoratur ·Item inuitatorium ipm·ad aliquos versus illiꝰ psalmi·Venite repetit̃ integre et ad alios imfecte·quia licet omnes per ipsum inuitatoriũ ad laudes et gloriam dei inuitent̃ aliqui tamen pfecte·et aliqui imꝑfecte hãc inuitationẽ recipiunt Dicitur autem series integre·quia illi integre inuitationez recipiũt·qui pfecte laudes deo referunt·Perfecte autem laudes referunt qui nil quod non sit laudis interponunt·Quia ergo senariꝰ est p̃mus numerus perfectꝰ quod patet·quia constat ex suis patribus aliquotis scilicet vno duobꝰ et tribꝰ ·Ideo series integre repetitur ·Per vero imperfecte repetit̃ ꝓpter illa tria hominum genera qui ad cenam inuitati inuitationem non receperunt·scilicet auaricij ·et luxuriosi vt dicetur in sexta ꝑte sub secunda dominica post penthꝫ·Vel ꝓpter nr̃am intribus sez in corde·in ore·et in opere imperfectionem Ceterum ephie officium inuitatorio caret ꝓut ibi in sexta ꝑte dicetur·Et etiam mortuoꝝ officium ·nisi funere p̃sente·quia in illo officio xp̃i exequias imitam̃·non em̃ in pascheue dicitur ¶ Adhuc quia non sufficit deum ore laudare·nisi et mente laudetur ·Ideo post inuitatorium subiicitur·Psalmus idest laus dei Item quia post inuitationem osequenter nisi deum cũ leticia laudant iuxta illud·Audiuit et letata est Syon Ideo post inuitatoriũ cãtat̃ cõmuniter ymnꝰ·Tercio dicitur ymnꝰ in signũ quia sicut in actibus apostolorꝝ gentes gauise sunt quia ad fidem vocate sũt· ¶ Porro qr ite rum non sufficit laus oris et cordis nisi ꝙ opus sequatur·quia fides sine operibꝰ non prodest ymo mortua est·Ideo post ymnum secunt̃ psalmi qui bonam operationem designãt· ¶ Dicuntur etiam antiphone que significant caritatem sine qua opus non ꝓficit· ꝙ versiculi de quibꝰ in ꝓhemio dictũ est· ¶ Post versus ante lectõnes per quas doctrinam habemꝰ dicitur oratõ dominica· Primo ad notandum q̃ qui eget sapiencia et intellectu doctrine·postulet illam a deo qui secundum beatum iacobum dat affluenter omnibus ꝙ non improperat· Secũdo vt ipiꝰ orationis auxilio ꝓficiat in nobis versus intencio· Tercio vt per illam dyaboli tentacões pellantur·Ille em̃ senciens nos velle lectiones legere·in quibus sanctorꝝ victorie contra ipsũ habite leguntur satagit nos acrius impugnare· Vnde nos illa oratione munimꝰ Dicitur autem secrete per quod secretum regis cõciliũ intelligitur vt ꝓpositi similitudinis ꝓse quam̃ exemplum ꝙ vt diligenciꝰ capiatur·vel qr in ea loq̃mur deo·Vltima tamen pars patenter cõcluditur vt pateat ad quid oratõ ipa dicatur scilicꝫ ne lector per fantasiam tentacõnuz efferat̃ ꝙ auditor a lectionis intellectu ꝙ ꝓfectu fraudetur·De hoc sub ti·de p̃ma dicetur· Per p̃ces vero que dominicam orationẽ ante lectiones secuntur implorat̃ sanctorum intercessio ad optinendum q̃ m ipa oratione postulat̃·Oramus enim dominũ vt mittat operarios in messẽ suam·Et aperiat cor nostrum in lege sua·et in preceptis suis·ne semen verbi dei quod audituri sumꝰ·aut volucres cõmedant·aut spine suffocent·aut impetra vbi non habet humorẽ aresca· ¶ Consequẽter lectiones que sũt doctrina subiciunt̃·et post lectiones respõsoria·que bona opera significãt De quibꝰ m ꝓhemio dictũ est· Illud autem cõsiderandũ est q̃ in diebꝰ festiuis·ꝙ dominicis tres dicimꝰ nocturnas in ꝓfestis vnam ·Siquidem in trium nocturnorum officijs tria tempora repsentamꝰ·scz temp us ante legem·tempus sub lege·et tempꝰ gracie quoꝝ quodlibet tribꝰ distinctionibus variat̃ Tempus ante legem has dictinctiones habuit Prima fuit ab adam vsq; ad noe ·Secũda a noe vsq; ad abraham·Tercia ab abraham vsq; ad moysen·Tempus sub lege has distinctiones habuit·Prima a moyse vsq; ad dauid ·Secunda a dauid vsq; ad trãsmig̃ cõne babilonis Tercia a transmigracione babilonis vsq; ad cristum· Tempus vero gracie has distinctiones habuit Prima distinctio fuit a plice et euãgelice ꝓdicatiõis Secunda tempꝰ impugnatiõis ꝓ hereses emergentes·Tercia tempꝰ pacis qñ videlicꝫ hereses eliminati sũt· ¶ Recte autem tres nocturni patres seu fideles vtriusq; temꝑis significant·qui vigilãtes per dei laudem ad eternã

peruenient laudē·Vnde apostol9 ad corinthꝫ·j· Omnes stabim9 ante tribunal iudicis ꝛ nos qui viuim9 et qui residui fiimus non p̄uenient eos qui dormierunt · Quia ergo illi boms insistentes operib9 bene vigilauerūt merito et nos vt eoꝝ meritis trinitati placere et·ix ·ordinibus angelorꝝ sociari possimus· In nocturnali officio sub antiphonarum·psalmorꝝ versuum·lectionum·responsoriorꝝ nouenario deo laudes camimus· Antiphone ad dilectionē· psalmi ad actionē·Versus ad exercitacōez Lectiones ad dei cognicionem·Responsoria ad gaudium·et cantum ptinent angelorꝝ·Nouenarij vero antiphonaruꝫ·psalmorꝝ·lectionū ꝛ responsoriorꝝ pro eodem accipiunt̄ quantuꝫ ad numeri sigmficacionē·Ipe hoc eciam dicetur in sexta pte sub festo natalis et sub feria quinta cene domini·et sub ti·de vij·diebus post pascha In quibusdā tamen ecclesijs quando dicitur Te deum laudamus nonum responsorium non dicit̄· Premissas itaq; trium temporum nouem diuersitates seu distinctiones iuenim9 in nocturnis solēnitatum sanctorum ꝛ dominicarū· In solēnitatibus enim sanctorum tres nocturnas celebrātes imitamur excubias celestis ierusalem· que edificatur vt ciuitas et conseruat̄ per angelorꝝ excubias qui tantum trinas distinguunt·idest dum ter tria trinitati concinūt·sic ꝛ nos qui in illaꝫ credim9 tres nocturnas celebram9· Imitamur et m hoc p̄mitiue ecclesie tres interpolatas excubias que ter in nocte surgebāt ad ofitendū domino vt p̄missum est·Siquidem camim9·ix· lectiones·ix·p̄s·ix·anti·ꝛ ix·respō·videlicet in vtroq; nocturna tres· siue tria· ad notandum omnes electos qui fuerāt ante legem·sub lege et sub g̃cia associatos esse i cognicione sancte trinitatis ix· ordinib9 angelorꝝ et m celis ipsi trinitati ogaudere·et vsq; in fine sociabuntur Sicut autem angeli p̄ores electis fuerunt·ita et psalmi lectiones p̄cedunt In dominicis q̄z diebus·m quib9 aliud festum nō occurrit tres nocturnos celebramus·Et dicunt̄ in p̄mo nocturno·xij·psalmi·ꝛ tres antiphone·quarū q̄libet respondet·iiij ·psalmis et in pleriq; locis vnum Gloria patri·iiij·p̄s·respōdet ·Sane dominicam diem dominus sua resurrectione glorificauit et in ea angelorꝝ consortia p̄meruim9· Vnde dominica vox dominicam resurrectionez nobis ad memoriam reducet·ꝛ eciam resurrecionē omniū fideliū·qui ab inicio mūdi fuerūt et vsq; ad finem seculi futuri fūt·quia in resurrectione domini omniū electorꝝ resurrectio signficata est· Primum nocturnū recolit tempus añ legē tēp9 scz legis naturalis·xij·p̄s·illi9 recolit resurrectionē·omniū sanctorꝝ illi9 tēporis·p̄sertim·xij·patriarchaꝝ qui tunc maxime viguerunt·ꝛ vigilauerūt a quibus popul9 domini m xij·tribub9 fuit p̄pagatus·qui fuit domino popul9 peculiaris·sicut in tempe gracie xij·apli p̄e ceteris p̄fulserunt· Quaternarius psalmorꝝ numer9·quatuor p̄ncipales seu cardinales virtutes p̄tendit ·videlicet prudenciam iusticiam·fortitudinē et tempanciam·quas credimus sanctos patriarchas suo tempe p̄e ceteris habuisse·ꝛ alijs exemplo monstrasse· Tres antiphone fidem sancte trinitatis siue dilectōnem in ea ostendunt· Quarum quelibet respondent quatuor psalmi·Nam quilibet tenēs fidē sancte trinitatis quatuor p̄missis virtutib9 est quadrat9· Ciuitas em̄ in quadro posita est fic̄ habetur apo·c·penult·Ideo aūt quatuor p̄s· sub vno gloria dicunt̄ nec sep̄antur·q; quatuor p̄misse virtutes insep̄abiles fūt·sed qui habet vnam·habet omnes·sicut p̄bat Augustim9 Item in eo q̄ sub vna glorificacōne trinitatis quatuor psalmi copulant̄ ostendit̄ dictos patriarchas i vna fide trinitatis dictas quatuor virtutes habuisse·ꝛ ceteris exemplo monstrasse· Verum quidam omnes psalmi prime nocturne sub vna antiphona cant̄at ad notandū delectacionem quam habent in cognicione trinitatis · Quidam eciam ad quēlibet psalmuꝫ dicūt Glia sed per tres antiphonas eos distinguūt· quia quilibz tenetur ex suo dono reddere laudes trinitati ex hac delectacione quam habet in cognicione trinitatis· Et attende quia in prima distinctione temporis ante legem vigilauerūt· Abel·Enos·Enoch·et Lamech· quod in p̄mis quatuor p̄s·muitur· Beat9 vir·cantat ·Abel qui tanq̄ lignum plantatū secus decursus aq̄rum dedit in tempore suo fructum iusticie·dum pro iusticia cōseruanda succubuit· Quare fremuerunt cantat·Enos qui dño in timore seruiuit·dum nomen domini vocauit ·Domine quid multiplicati sūt· cantat·Enoch quem dominus suscepit·Dum eum in paradisum trāstulit ·Domine ne in furore·cātat·Lamech·quē dominus exaudiuit·dum ei talem filium dedit qui gen9 humanum a furore dei in archa saluauit·q; igitur quatuor dūtaxat psalmi dicunt̄· Ideo duo psalmi de matutinali officō subtrahunt̄ videlicet · Cum inuocarem et verba mea · Et ideo illi pocius q̄ alij·quia p̄mus semper m cōpleto rio ꝛ secund9 in secunda feria ad laudes dicit̄ · In secunda vero distictione p̄mi tempis· vigilauerunt·noe·sem·heber·ꝛ phare Domine deus meus·cantat noe·quem dominus in illa generacione iustum inuenit·ꝛ ideo aquis psequētib9 saluum fecit · Domine dominus noster·cantat· Psalm·quem dominus gloria et honore coronauit·dum eum super fratres patris benedictōe sublimauit· Confitebor tibi cantat· Heber q̄ mirabilia dei narrauit ·cum ciuitatem gigantum dissipauit ·In domino confido·cantat Phare·q̄ in vrbe caldeorꝝ posit9 in domino confidit·cuius pars calicis ignis sulphur'extitit In tercia distinctione p̄mi tempis vigilauerūt·Abraham·Ysaac ·Jacob·et ·Joseph ·quod sequentes psalmi declarant· Saluum me fac·cātat·Abraham·quem deus saluum fecit·in cui9 tempore

ſanctus defecit · quia ydolatrie ſeruiunt · Vſq; quo · cantat · Iſaac quem dominus in ſacrificō reſperit · Dixit inſipiens · Cantat · Jacob · q̄ ſpes domini fuit · Vnde ibi dicitur · Exultabit · Jacob et letabitur iſrahel · Domine quis habitabit · cantat · Joſeph · qui fuit ſine macula · dum adul terium recuſauit · ¶ Secundum vero nocturnū dominicalem ſiue tres pſalmi · qui tunc dicūtur cum tribus antiphonis · et trib⁹ glorificacionibus recolunt reſurrectionē eorum · qui ſub lege moſaica fuerunt · et licet tunc multi ſancti fuerīt tamen tres ordines fuerunt ſcz legiſlator cum ſuis imitatorib⁹ ⁊ pſalmiſta cum ſuis · ⁊ ꝑplxte fuerunt nāq; aliqui doctrina legis cōtenti · Fuerunt etiam aliqui · qui cū dauid vel ad modum ipius · dño pſalmos decantauerūt ante archam eius · Fuerunt ⁊ ꝑplxte quibus datum fuit corrigere populum doctrina ⁊ ſapiencia ſibi a deo data · ⁊ p̄dicē eis futura · ꝓter hos tres ordines tres pſalmos dicimus · et quia iſti ſeruierūt trinitati cum delectacione ſpirituali ¶ Ideo ad ſingulos dicimus · Gloria patri cum antiphona Qui autez omnes p̄s prime nocturne dicūt ſub vna antiphona · ⁊ omnes ſecunde nocturne ſub tribus hoc attendunt · quia ⁊ ſi illis qui fuerūt tempore legis nature · reuelata fuerit aliquantulum veritas · illis tamen qui fuerūt ſub lege moyſi magis · et inde maior eſt eis exultacio qđ notat antiphonarū triplicacio · Preterea illis qui fuerunt ſub lege nature · ꝑmiſſa fuit hereditas · ſed his qui fuerunt ſub lege moyſi collata · ¶ Et nota q̄ in prima diſtinctione tempore legis vigilauerunt ſacerdotes vt aaron cū docuit quos exp̄mit pſalmiſta Conſerua me · quorum dominus pars fuit hereditatis et calicis · In ſecunda iudices vt Gedeon dum iudicauit quos exp̄rimit pſalmiſta Exaudi domine iuſticiam meam · quorum iudicium prodijt de vultu omnipotētis · In tercia reges vt Salomon dū populum rexit quos inſinuat p̄s · Diligā te q̄s dominus conſtituit ſuper gentes · ¶ In tercio vero nocturno tres p̄s dicim⁹ recolētes reſurrectionem omniū illorum · qui tempe gracie ſiue in nouo teſta · in trib⁹ mundi partib⁹ ſcilicz Aſia affrica ⁊ Europa · viguerūt ⁊ vigebunt · Et quia tempe gracie maxime facta eſt reuelacio ⁊ implecio veritatis ideo pſalmi illi cantātur ſepius cum antiphonis habentib⁹ alleluia ad magis gaudium deſignandū ꝑut plen⁹ in ſexta parte ſub natali dicetur · Hinc ecia eſt q̄ in quibuſdaz eccleſijs ſemp in omni tercio nocturno · ſiue dominicali · ſiue feſtiuali · lectōes ex nouo teſta · ſubicunt̄ ſcz expoſiciones euangelorum · Et dicitur · Te deum laudam⁹ ¶ Et attende quoniam in prima diſtinctione temporis gracie vigilauerunt apoſtoli qui exp̄muntur in p̄s · Celi enarrant quia in omnem terram exiit ſonus eor̄ · In ſecundo martires quos declarat p̄s · Exaudiat te · quia dominus ꝓterit eos in die tribulacionis eor̄ · In tercia cōfeſſores quos

inmuit pſalmus · Domine in virtute qui non ſūt fraudati voluntati labior̄ ſuor̄ · ¶ Illud ergo intereſt inter xij · p̄s · p̄mi nocturni qui ſine antiphonis dicuntur quia non quilibz eor̄ habet antiphonam · ⁊ tres pſalmos alior̄ nocturnorum · qui cum antiphonis dicuntur · q8 inter eſt inter xij · patriarchas qui peregrini erāt ⁊ ſperabant hereditatem quam eor̄ poſteri poſſiderunt ⁊ eorum poſteros qui terram patrib⁹ eor̄ ꝑmiſſam hereditauerūt · Inter illos quoq; tres p̄s · tercij nocturni qui dicuntur cum antiphonis habentib⁹ alla · ⁊ illos ſecūdi nocturni qui dicūtur cum antiphonis ſine alleluia illud intereſt · quod intereſt inter illos qui habuerunt teſtamentum imitandum · ⁊ eos qui habēt non imitandum · Maior nanq; eſt gloriacō noui quam veteris teſta · ⁊ de p̄ceptis q̄ꝑ de ꝑmiſſis ¶ Premiſſi igit̄ tres nocturni ſunt illi tres āmficulnee quam dominus mutilem inuenit dicēs de illa · Dimitte me vt fuccidam et reſponſū eſt ei · adhuc dimitte eam hoc anno vt circūfodiaz eam ⁊ mittam ſtercora · Cātamus eīn in prima nocturna vt recolētes facta patrum qui ſub lege nature fuerūt nō inutiles mueniamī · Cantamus eciam in ſecūda ⁊ tercia vt recolētes facta patrum qui ſub lege moſaica · et qui ecia āmnos fuerūt ſub lege gracie nō inutiles inueniamur ⁊ ſi inutiles ſim⁹ · oportet q̄ paſtor noſter fodeat circa nos dicēs · reducēdo nobis ad memoriam mortem illor̄ quos vidim⁹ pauloante florere · Filivide q̄ fortis fuit ille · q̄ nobilis q̄ diues · q̄ potens · et ecce ad momentum tranſiuit · oportet eciam vt ſtercora ponat peccata videlicet ante oculos noſtros ponendo ⁊ ſi hoc nō habz effectū · dicat · in ꝓximo eſt q̄ dominus ad radicem arboris ſecurim ponet et ſi te inutilem inueniet in ignem eternum · vbi perpetuo cōbureris piciet · ¶ Dicto de nocturnis feſtiuitatuz ⁊ dominicar̄ · nūc de nocturnis ferialib⁹ ſiue nō ſolēnium dierum pauca dicam⁹ · Et quidez in illis dicim⁹ · xij · pſalmos vt nos deo debere ſeruire in xij · noctis horas oſtendam⁹ cuilibet hore vnū pſalmū atribuētes · cum nō poſſimus iugiter deo ſeruire ꝓut in ꝓhemio dictum eſt · Olim quidem varie pſalmi canebanē · Nam alij · l · alij plures · alij pauciores dicebant · Sed angelo reuelāte patres cōuenerūt · vt xij · diceret̄ q̄ pſalmi bini ⁊ bini dicunē · ad notandum q̄ ſine caritate que admin⁹ inter duos cōſiſtit laudes noſtre vel opera noſtra nihil proſunt · In quibuſdam tamē eccleſijs in dieb⁹ ꝓfeſtis inter duos p̄s · gloria patri interponit̄ ad notandum q̄ xp̄s eſt dei et hominū mediator · In alijs vero eccleſijs duo pſalmi ſub vno glia p̄ri terminanē · ad notandum q̄ laudes noſtre tunc deo accepte ſunt · ſi in caritate maneamus et ſic inter duos pſalmos nihil interponūt · qz inter deum et ꝓximum in quorum dilectione caritas proprie conſiſtit mediū nō habēt · ⁊ ſecundū hoc in xij · p̄s · ſexies tantum gloria patri dicitur · ſic

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſex ſunt nūdi etates · Preterea ſicut hominum a natiuitate vſq; in finem vite ſex etates naturaliter accidūt ita in q̄tidiano nocturno ſexies dicitur gloria patri vt recolam⁹ · quia vſq; in finem in dilectione pſeuerare debemus · ꝓpter eandem etiam cauſam tunc ſex antiphone dicūtur que quid ſignificent in ꝓhemio dictum eſt Vel ꝓpter ſex opera miſericordie · que ſi obſeruauerim⁹ de tenebris hui⁹ noctis vl' mortis ad veram lucem a vitā peruenie⁹ eternā · Tres quoq; lectiones que tunc dicuntur · doctrinam electorum trium tempor̄ ſignificant a cum ipſis interpolate tria reſponſoria dicuntur ad notandū q̄ quicquid electi in trib⁹ temporib⁹ docuerunt a quicquid in trib⁹ etatib⁹ agim⁹ ad domini trinitatem referim⁹ a trinitate in fide · ſpe · a caritate · glorificam⁹ Reſponſoria eñ a reſpondendo dicuntur · Ad hoc tres lectiones dicuntur · quia domin⁹ tres poſuit vigilias dicēs · Si in prima · ſi in ſecunda · ſi in tercia vigilia venerit · a ita inuenerit beati ſunt ſerui illi Que tres vigilie tres etates ſignāt ſcilicet puericiam iuuentutem et ſenectutem · in quib⁹ bene vigilando deum laudare debem⁹ · Et nota q̄ pſalmodia trium nocturnor̄ tam dominicalium q̄ ferialiū dicta vocatur · Vnde exo · c · iij · Viam trium dierum ibim⁹ in ſolitudine ¶ Daniel greg · vij · cōſtituit vt in die reſurrectionis vſq; in ſabbatum in albis · a in die pentecoſtes vſq; in ſabbatum eiuſdē tres pſalmi tantū ad nocturnos · tres quoq; lectiones dicanē Omnibus vero aliis diebus per totum annū ſi feſtiuitas eſt nouem lectiones leganē · Aliis vero diebus ſex in feriis xij · ps et tres lectiones · In dominicis vo dieb⁹ exceptis dñicis paſce a pentecoſtes xviij · pſalmi et nouem lectiones dicātur · Illi autem qui ſingulis diebus p̄ter ebdomadas paſche et pentecoſtes tres tantū pſalmos et tres lectiones dicunt · nō ex regula ſanctorum patrum · ſed ex faſtidio hoc facere comprobantur · ¶ Nocturnis finitis campane pulſantur et Te deum laudam⁹ alta voce cantanē · ad notandū q̄ manifeſte a mirifice eccleſia tēpore gracie laudat deum · a ad ſignandum q̄ ſi bonis operib⁹ doctrine ſancte bene rūderimus ad celeſtem laudem cum angelis peruenie⁹mus · Cantus quoq; tunc alta voce factus gaudiuz mulieris de dragma perdita inuenta deſignat Quod vero finis eiuſdem cātici ibi · Per ſingulos dies nē · et alij verſus ſequentes alic⁹ cantātur ſignificat ogratulacōnem vicinarum quā mulieri ꝓpter dragmam repertā fecerūt · Cōpulſacio vero campanarum conuocationē vicinarum repreſentat · In quibuſdaz eciam eccleſijs luminaria accenduntē · Nam et mulier ipa lucerna accenſa · totam domum euertit · Hoc eciaz ſignificat q̄ eccleſia catholica per xp̄m extrahitur de inferno · Vel ipe ymn⁹ futurū gaudiū et leticiam repſentat · quam eccleſia requieſcēs a laboribus ſuis eſt in die iudicij cōſecutura Et eſt ſciendum q̄ cum beatus ambroſius · beatum auguſtinum de manicheis cōuerſum baptiſaſſet · dixit · Te deum laudam⁹ · Auguſtin⁹ vero reſpondit · Te dominū confitemur · et illo dicēte Te eternum patrem · ille reſpondit · Tibi omnis angeli nē · et ſic totum illum ymnuz alternatim cōpoſuerunt · ¶ Poſt Te deum laudam⁹ · Vel q̄n illud non dicit poſt omnis lectiones et reſpōſoria dicitur verſus a ſacerdote · per quem excitat audientes vt in dei laude ꝑmaneant · Et dicitur voce magis dimiſſa ad notandū q̄ nō ꝓdeſt clamor vocis niſi aſſit clamor cordis Verum beatus benedict⁹ aliter officium noctis ordinauit non tamen diſſenciēs a p̄miſſa eccleſie ordinacione vel illi in aliquo cōtradicens · ſed ordini ſuo quod clam peculiare cōſtituēs · ſpe nāq; inſtituit ſemel dici · Deus in adiutoriū meum intende · et ter · Domine labia mea aperies · ꝓpter reuerenciā vnitatis a trinitatis · Deinde ps · Domine dd multiplicati ſunt q̄ a ſomno ſurgēs dicit in eo Ego dormiui et ſomnū cepi nē · Deinde in p̄mo nocturno ſex ps · et quatuor lectiones cum totidē reſponſorijs cātari inſtituit et totidem in ſecundo · per hoc vitam otemplatiuam inuens et actiuam · Denari⁹ eñ pſalmorum numerus vitam deſignat actiuam · in qua ſex miſericordie opera cōuenit exerceri · Siq; ad cōtemplatiue vite pfectionē voluerit puenire · que per quatuor euangelia deſignatur · et per quatuor lectiones ſimiliter figuratur · Quaternarius quidez numer⁹ apud monachos quadrataz ſtabilitatē · et euāgelicam in ſāctis exp̄mit · ſeu q̄druplicem ſenſum ſcripturarū · ꝓpter q̄drigas animadab idest hyſtorialem · allegoricum · tropologicum · et anagogicū · In tercio vero nocturno tria cantica cantari inſtituit in laudem trinitatis · a qua nobis vite pfectōez dari cum caritate credim⁹ et ſperam⁹ · Cantātur autem illa cātica cuz allā · quod eſt canticū celeſtis leticie · vt per hoc totam trinitatē eſſe dignam celeſti laude oſtendaē · Et ad quā plene laudandam nō ſufficit laus humana · Quatuor vero lectiones de euangelio que ſecuntur ſignificant q̄ laudatores dei per quatuor euāgeliſtaꝝ doctrinam · debent eſſe quatuor virtutibus inſigniti · per quatuor eciam reſponſoria laudāciū alacritas deſignatur · Sed ne hoc bonum agentes · illud ſibi aſcribāt · ſed totū dei laudi attribuāt · a ſe illius ſeruos oſtendāt ſub iungitē · Te deū laudam⁹ · poſtea legitē euāgelium q̄d ſignificat denariū idest vitam eternam que digne deum laudantibus in fine reddetur · ad quod ſequitē amē idest fiat nobis · q̄d ex euāgelio credim⁹ a ſperam⁹ · ymn⁹ vero qui ſequitur · ſcilicet · Te decet laus nē · Gaudium quod ſancti poſt laborem habēt de remuneracōe denarij ſignificat · Monachi autem nunq̄ nouem lectiones dicunt niſi in exequijs mortuorꝝ · Vñ et in triduo ante paſcha nouez dicūt quaſi exequias domin repſentātes ¶ Ad laudes autem

mstituit psalmum illum·Deus misereat nostri Primo absq; antiphona decātari·Tum q; tenebris faciētib9 diluculo matutine laudes cantantur·Ideo m eo dicitur·Illuminet vultuz suū super nos·Tum quia hoc officiū ad dominī ptinet resurrectionē·per quam accepim9 misericordiam a benedictionem·Rursus monachi dominicam oracionem m voce dicūt ꝓpter simplices qui eam nō mtelligūt·aut obliuiscuntur a ꝓpter versutos qui spmam odij gerentes ī corde fratrem cdiūt·nolentes dicere·Dimitte·n·de·n·sicut et nos dimitti·debi·n·Hoc igiē dicere cōpellunē ī publico vt purgenē ab illo vicio tam m fine noctis idest matutims laudibus qui m fine dici idest m vesperis vt noctem aut diem nō pertranseāt sine recōciliacōe fratris·In alijs autem horis nō dicūt in voce·quia sepe cōtingit fratri fratrem irasci·et quodā furoris impetu cōmoueri qui licet statim animuz nō cohibeat·expectandus tamē est ad veniam Sufficit em fi sol nō oriat̄ sup iracundiam eius Dicunt eciam quatuor solūmodo p̄s ad vesperas·put in vi· pte sub ti· de tempore aduēt9 dicetur· ¶ Non vacat ecīa a misterio q; monachi se toto corpe ab oriente in occidētez girāt figmficantes deumvbiq; adorandū fore·quasi vbiq; presentez·vel quia racionabili motu ab ortu nostre natiuitatis vsq; ad occasuz mortis eum sequi tenem̄·sicut et firmamentū naturaliter vertitur ab oriēte in occidentem Hoc ecīa quedam designāt eccle in quib9 dicentes Gloria patri se mclimāt ad orientem et subdentes Sicut erat nc̄·se vertūt in occidentē·Deuocio em̄ ī diuims officijs est seruēda·Quia vero monachoz officium ad nos non ptinet ad p̄sens 8 illo sufficiat hoc dixisse Vltimo nota q; monachorum ordo figuram cherubim qui inter angelorum ordines eximior p̄dicatur habere ꝓbat̄·Nam sicut cherubim ita a monachi sex alis velātur dicente scriptura·Sex ale vni et sex ale alteri·Due quidem m capucio·quo caput tegit̄ demonstrāt̄·Illud vero tunice quo brachijs extenditur siue dextera et leua·Alias duas dicimus esse alas·et ante·et retro·alias duas·a sic illud quo corpus tegitur sex alaz numez ꝑ ipl̄e asseritur·Habitus quoq; eorum habitum imitatur sanctorum·De helia nanq; legit̄ vir pilosus a zona pellicia accinct9 renibus·et de ipso et de illis similib9 dicit apostol9·Circuierūt in melotis a in pellib9 capr̄is a de iohāne baptista inquit euāgelista·Bona pellicia circa lūbos·Ad hoc cuculla monachorum sumpta est a collobijs apostolorz·que vt dalmatica formabantur·a in ei9 forma crucis p̄ferebatur·quia illi se vicijs et cōcupiscēcijs crucifigebāt eius mgredo est mūdi otēpt9·lōgitudo pseuerancia in bono·

Sunt nonnulli qui eccle ordinē sequētes·de quo in principio hui9 partis dictū est·matutinas laudes a nocturnis diuidunt·illas fore p se officium asserētes·et mane aurora rutilante illas dicentes ꝓput in ti·primo dictum est·Tali nāq; hora xp̄s victor a mortuis resurrexit·Vnde Marcus·Surgens·Jh̄us mane p̄ma sabbati·Vel saltem eius resurrectio·in matutino notificata est Tali ecam hora supra mare ambulauit·Merito ergo in hac hora laudand9 est·vt ip̄e qui nos per suā sanctam resurrectionem saluauit·sup̄ mare huius seculi nos ire faciat sicco vestigio·sicut petrum·Hac eciam hora·mūdum a angelos creauit·qui statiz post creacionem suam cātico laudes creatori suo iubilauerūt·Laudes ergo matutinas rubescente aurora dicunt·scz in quarta vigilia quam lucifer totam illustrat·Quia matutin9 dicitur a mane quod est lumē·q; nobis lumen mane reducit ad coronam glorie optinēdam iuxta illud·Non fit vobis vanum mane surgere ante lucem quia ꝓmisit domin9 coronam vigilantib9·Quid autem figmficet temp9 matutine laudis·dictum est in principio p̄cedētis tractatus Dicunē autem laudes·quia illud officium laudem p̄cipue sonat diuinam· quam et facimus·p eo q; a tenebris erroris nos ad lucem seu viam veritatis reduxit·a ad tēptaciones dyaboli repellēdas·Vñ ysaie xxvj·Expergiscemini et laudate qui habitatis in puluere·quia ros lucis est·De 8 matutinali officio dicit ꝓpheta·Ad te de luce vigilo deus· ¶ Sane matutinū a vespertinum officium ¶ Ideo canim9 quasi dño iuge sacrificium offeram9 Offerebāt enim dño in veteri testa·iuge sacrificiū idest mane a vespere·Sed vespertinū digni9 erat matutino· quia pigui9 vt iudei dicunt·ꝓput sub vesperis dicetur·Nos autem per matutinum officiū mtelligim9 legem·per vespertinum saluatoris passionez·qui in vespera mūdi·scz in sexta etate obtulit se deo patri pro nobis·Vnde Eleuacio manuum mearum sacrificiū vespertinū·Respondet autem hoc sacrificium illi quia ibi·p̄s ponūtur sub quinq; distinctionib9 per glia patri·sicut et hic·Item ibi et hic ymn9 cum lectione a versiculo·ibi eciam canticum marie hic canticum zacharie·Quia vero officium vespertinum dignius est·ꝓpter rem digniorez quā figmficat omnia in maiorib9 solēmtatib9·a mvespertino solēm9 cantam9 q̄ m matutino·respō soriuz interponentes·Ysidor9 dic̄ in libro ethimo·q; officium matutinū est ī lucis micio sic appellatum a lucifero·que oritur mane mchoāte vt dictum est· Hoc officium lauduz plenū est laudibus·ꝓut dictum est in principio p̄cedentis tract·ad quas sacerdos per versum quē p̄mittit excitat auditores·qui est quandoq;·In matutims meditabor in te·quandoq;·Excelsus super omnes gentes domin9·Vel ali9·a dem de diuinum implorat auxiliū·dicens·Deus m ad iutorium meum mt ende· ¶ Postmodū chorus ad idem festinās auxiliuz m sūma trinitate glorificat deum dicens·Domine ad adiuuandū me

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

festma · Gloria patri · Deinde antiphona incho
atur · Circa quod notandum est · q̄ quedam ec=
clesie in dominicis · que fiūt a prima dominica
post epl̄iam vsq; ad septuagesimā et ab octa=
uo pentē · vsq; ad aduentuz domini canunt ad
laudes · Alleluia · loco antiphone p;o omnibus
psalmis · Tum quia vt p̄missum est · hoc officiū
laudibus est plenum Alla enī laus est angelica
Tum quia · vt dominici dies resurrectionē dñi
rep̄sentat Sicut ergo in tempe paschali q̄d ē
resurrectionis alla multiplicatur · sic merito et i
eis debet multiplicari · ¶ Et est attendendum
q̄ in dominicis que fūt ab octaua epl̄ie vsq; ad
septuagesimam · concinūt alla iuxta cantū qua
rūdā antiphonaz ad natiuitatē dñi ptinenciū
In dominicis vero que sunt ab octaua pentē ·
vsq; ad aduentuū cantant · alleluia iuxta cantū
ferialiū antiphonaz que dicunt ad Benedic=
tus et de ipō sumuntur Quia igitur in singulis
dominicis · p;o varietate antiphonaz ip̄arum
eciam cant9 in alleluia variant Ideo iuxta bre=
uitatem vel plicitatem cuiuslibet antiphone ·
iuxta cuiu9 cantum canitur · multiplicat vel mi
nuitur in singulis dominicis numerus alla · Ad
hoc ideo cert9 numer9 in alla non p;efinitur ·
quoniam deuote anime cert9 numer9 vel mod9
in laudando deum p;efigi nō potest · ¶ In alijs
vero ecclesijs passim in omnib9 dominicis ad pri
mos tres p̄s · loco ātiphone q̄si ad intonandū
psalmos · bis cōcinunt alleluia · ad insinuandu
q̄ in dei laudem ex caritatis feruo;e p;ecedunt ·
Nec cantāt illud iuxta alicui9 antiphone cantū
ad notandum q̄ iuxta Apostolum caritas non
emulatur · Ad psalmum vero Benedicite · cant=
tant antiphonam · tres pueri cui nec iubil9 nec
alla subiciē · p;opter rationes infra scriptas · Ad
psalmum vero laudate dominum · ter dicunt lo
co antiphone · Alleluia nō iuxta alicuius anti=
phone cantū · sed dumtaxat ad inchoandū psal
mum · Ter autem dicitur · Primo quia resp̄ōdz
tribus p̄s · sub ipō psalmo · Laudate contentis
Secundo p;opter triplicem o;dinem iusto;um de
um laudancium de quo infra dicetur · ¶ Po;;o
in laudibus matutinis quinq; psalmi dicuntur
vt quinq; sensuum repacō notet q̄ p;opter quin
q; stat9 ecclesie · Prim9 psalmus est · Domin9
regnauit · in quo laudatur de9 qui firmauit o;
bem terre scilicet in fide q̄ in resurrectione · Jō
hic psalmus ptinet ad regnum x̄pi · Secundus
Jubilate · qui ptinet ad confesso;es · Vnde ibi
dicitur · Introite po;tas eius in confessione · Et
recte incipit a iubilo · quoniaz confessio valde
placet deo · Tercius est · Deus deus meus q̄ · q̄
significat statum martirum · qui sciunt ad do=
minū · Vnde dicit ibi Sitiuit ite anima mea · Et
quoniā tota nostra fitis est q̄ intencio esse de=
bet in trinitate q̄ ad trinitatē · ideo sequit̄ p̄s ·
Deus misereatur nostri · in quo tota trinitas
notatur · dum ibi dicitur · Benedicat nos deus
deus noster q̄ · Dicitur enī ter deus p;opter
patrem et filium q̄ spiritumsanctum · Quartus
est canticum trium puero;z · Benedicite · quod
est Danielis · c · iij · figurans statuz antix̄pi vt
iam dicetur et in fine huius p̄s · non dicit̄ · Glia
patri · Primo quia p;opter cōfessionem fidei · p=
iecti sunt tres pueri in caminum ignis · in quo
facto maxime deo q̄ trinitati derogatū est · Se
cundo quia vltim9 versus illi9 psalmi idē dicit
quod Gloria patri q̄ in diuinis scripturis ni=
hil debet supuacuum esse · Tercio · quia in ipso
psalmo distincte tota trinitas notificat̄ et lau=
datur de9 i creaturis · Rursus dum psalm9 iste
dicitur · nec sedere · nec genua flectere debemus
sicut dicetur sub sabbato quatuo; temporū p̄
me ebdomade q̄dragesime Quint9 psalm9 est ·
Laudate dominū · in quo stat9 ille notatur · qñ
post mortem antix̄pi conuertent̄ iudei · vt iā di
cetur et in fine ei9 dicit̄ · Gloria patri · ad ostē
dendum · q̄ p;er bonam operacionez sociabimur
angelis · qui incessanter deū laudant · Potest
eciam dici · q̄ in laudib9 octo psalmi dicuntur ·
quia officium istud mistice recolit statum eccl̄ie
ab initio apostolice stabilitatis · vsq; ad p;fecti
nem electo;um qui in fine mūdi futuri sunt sub
quo statu octo o;dines eccl̄ie siue electo;um in
ecclesia sancta per baptismū saluati repiunt̄ ·
sicut et in archa noe octo anime illos figurificā
tes per aquā saluate fūt · Per diluuiū enī bap
tism9 per archam vero eccl̄ia figurificatur Pri
mus o;do fuit ecclesie p̄mitiue in iudaico popu
lo cōuersantis · que per x̄pi p̄dicacionez refo;
mata et edificata est · sicut mōstrat ille p̄m9 p̄s
Dominus regnauit · in p̄mo ei9 versu · vbi de sal
uato;is regno et ipsi9 agitur potestate In se
cundo versu agitur de fūdacione ecclesie · que
tunc fecit fieri super illud fūdamentū · quod ē
x̄ps iuxta Apostolum · De quo eciam fūdamēto
in · c · eiusdem p̄s · habē · Cantat̄ ergo hic p̄s ·
in laudib9 · quia cōtinet laudes x̄pi · Secund9
o;do fuit p̄mitiue ecclesie intrātis ad gētes p
p̄dicacionem domini · et apostolo;z monenciuz
omnem terram id est omnem gentem ad iubilā=
dum deo · quod monstrat secund9 psalm9 Jubi
late deo omnis terra · Terci9 o;do fuit credenti=
tis gentilitatis · quam terci9 p̄s · Deus de9 me
us · demonstrat offerre gr̄as et benuolenciam
apostolo;z vocacōni · Quart9 erit resipiscētis
iudaici populi per Enoch et Helyam conuerfi
quem ille quartus p̄s · Deus misereatur nostri ·
monstrat ad deum reuertū poscere misericordi
am ei9 · et tunc gaudebūt se cognoscere viā dei
quam in gentib9 esse cognoscent · Quint9 erit
co;z qui futuri sūt tempo;e antix̄pi · in cuius fi
gurā p̄cessit · Nabuchodonosor · qui licz tribu=
labit sanctos vtriusq; populi · nō tamē desistet
benedicere deum · ad mstar trium puero;z · q̄s
de9 liberauit de camino ignis · q̄ per illud q̄n=
tum cāticum · Benedicite recolūt̄ · Eo enī tem
po;e · iusti purgabunt̄ · velut in camino ignis ·
non tamen vrent̄ · sed ibi accipient formā auri ·

Vnde Job in apoc. Vidit pedes eius similes aurichalco sicut in camino ardenti. vnde rite sequitur ille psalmus a pter tribulacionem quã designat antiphona illius sine alleluia. et ipse sine gloria patri cantat. Primus autem ipse tres habet distinctiones. In prima inuitant supiores creature ad laudem creatoris. scilicet q fũt supra celũ. q in celo. a q in aere. In secũda inuitant ad hoc creature terrene. et que mouentur in aqs. In tercia inuitant omnes spiritus a aie. vt cum omni creatura dominũ benedicamus. qz sicut tres pueri Nabuchodonosor et caminũ ignis. sicut nos diabolũ et infernũ incendiũ euadimus. ¶ Ceterũ hoc canticum bene cõuenit diei dominico et cuilibet festiuo. quia in prima die dominus vniuersa creauit. a per suam resurrectionem postmodũ innouauit. Ideoq; in ea die a festis. que resurrectionẽ dominicã imitant dicitur. in quo dei creature ad creatoris laudem inuitantur. Hinc etiam est q eedez laudes sunt in dominicis diebus et festiuitatibus sanctorũ et in tempore paschali. quia repsentãt gaudia resurrectionis xpi et nre. Sext9 septimus et octauus erit eorum qui vniuersaliter ex tribus mundi ptibus. scilicet ex Asia Affrica a Europa cõuertendi et colligẽdi fũt qui post antixpi psecucionem et eius mortem. maiore pace fruẽt. vsq; in diem iudicij quam nunc habeat ecclia. Tunc enim erit senectus in misericordia vberi in qua ẽte. triplex ordo iustorum scz diuugati continentes et virgines. quos iob noe a damel exprimunt Et generaliter vniuersi sancti quibus aureola debetur. qui in tribus mũdi ptibus de tribulacione cadent. regnaturi cum sponso ecclesie. celebrabunt laudem dei. que otinentur in illis tribus psalmis. scilicet. Laudate dominum de cel' Cantate domino canticum. et Laudate dñm in sanctis. ¶ Queritur autem quare hi tres psalmi sub vna antiphona et eciaz sub vno Gloria patri dicunt. Respondetur Ideo. quia pmissi sextus septimus et octauus ordines electorum. qui ex dictis tribus mundi ptibus colligent. sine aliquo interuallo simul erunt et piter glorificabuntur. Cotinent eciam ipi tres psalmi triumphum de mũdo. carne et diabolo. Et quoniam vnum sine alio non habetur. Ideo merito coiunguntur ¶ Queritur quare pmissi duo ps. scilicet. Deus deus meus et deus misereat nostri cõbinant et sub vno Gl̃a patri. et sub vna antiphona dicũtur. Ad quod ãdrupler est respõsio. Primo quia ps. Deus deus meus significat fitim ad deũ. In psalmo. Deus misereat nostri trinitas notatur. vt s. Ad significandũ igitur fitim et desiderium cõtinuum ad deum hoc fit. Secundo ad notandum q ante psecucoez anti xpi populus credentis gentilitatis qui recolitur per psalmum. Deus de me. et iudaicus plus resipiscens qui recolitur per psalmũ Deus misereatur nostri. vnum erunt in fide. a post quã hij cõiuncti erunt vemet antixpi tribulacõ. vt premissum est. Tercio quia pmus psalmus illorum significat dilectionem dei. Vnde ibi dicitur Sitiuit in te anima mea ẽ. Secundus dilectionem proximi. Vnde ibi dicitur. Cognoscam9 m ombus gentibus salutare tuum. qne ita cõnexe fũt vt vna fine altera in xpiana professione nõ habetur. Quarto quia gracia quam ecclesia in pmo psalmo sitire videtur in secũdo collata esse mõstratur. Vnde ad graciarum actionẽ inuitat cum dicitur ibi. Cõfiteant tibi populi deẽ. Rursus ideo i fine i pius psalmi. Deus de me. nõ dr. Gloria patri. quia in eo agitur de miseria humani generis. Vnde ibi dicitur Sitiuit i te aia Non em omnes psalmi de miseriis multis. quia alijs aduersitatibus tractantes. laudant illum p illis quod tñ deberent Sed sequenti ps. scilicz De9 misereatur. subiciẽ Gloria patri. quia in eo agitur de misericordia dei per quam generi humano bona conferunt et mala remouent. Ceterũ pdicti duo ps. a ps ille. Laudate dñm. mũq; variantur. ad designandũ q fine fide et desiderio trinitatis. que in pmissis duobus ps. vnitis exprimuntur. et sine laude dei que per ps. Laudate designatur. mũq; xpian9 esse debet Queritur ergo quare eccla in ps illo. Jubilate. ad iubilãdum nos inuitat. a tñ ipa nõ iubilat. Ad quod dici potest q officium laudum domini resurrectionem significat. que iam cõpleta in capite. s. in xpo. adhuc est in mẽbris implẽda. Ad notãdum igitur. q iam in pte impleta est nõ dicit iubilus in fine antiphonarum psertim illarum. que dicuntur super ps. in quib9 fit mencio de resurrectione. Est em iubilus cantus. spe glorie cõceptus Quia vero resurrectõ adhuc in mẽbris implẽda est. Ideo in quibusdam antiphonis iubilus dicitur. Vnde et in tempe paschali i verticulis et rñsorijs et in alleluia iubilam9. pter nostram resurrectionem quam speramus. quaz quia non videmus. nec adhuc plene exprimere possumus. Ideo per voce nõ significatiuã iubilamus. In antiphonis ergo nõ fit iubilus pter resurrectionez domini. que impleta est. nec eciam in antiphonis laudum. in quarum ps. mencõ fit de resurrectione domini vt in tribus primis ps. nec in fine antiphone quarti psalmi. qz nabuchodo. videns tres pueros in camino ignis positos. vidit. a quartũ cũ eis. s. xpm eos dsolantem. Qui em fũt in tribulacõe hic. solũ orãt ne deficiant. a pocius est tunc locus timendi q sperandi. Ideo in fine antiphone huius ps. non dicitur iubilus. psertim quia in tribulacõe sanctorum gloria dei nõ apparet. Sed i fine antiphone que dicitur supra ps. Laudate dñm. dicit iubilus. quia in illo non fit mencio de resurrectione. sed de spe glorie quam expectam9 ex qua ẽ iubil9. De hoc iubilo dictum est in phemio huius ptis. Porro primus psalmus laudũ in dñicis s. Dominus regnauit. qui est psalmus leticie cõmutatur. In ferijs ps. Miserere mei deus. qui est ps pnialis. Circa quod notandum est. q dies

dominici a festiui·recolunt resurrectionē sāctoꝝ qui fuerūt ab inicio·et erunt vsqꝫ in finem scī· Vnde in dominicalibus a festiuis laudibꝰ recolentes regnum dñi post eius resurrectionem a morte corpis· siue gloriā resurrectōis electoꝝ·canimus p̄s Dominus regnauit· qui tam̄ dicitur in dominicis ad p̄mam·a septuagesima vsqꝫ ad pascha prout ibi dicet̄· Dies vero festiales recolūt pegrinacōez ipsoꝝ sanctorum· et penitenciam·et ideo in festialibus laudibꝰ dicimus p̄mum p̄s·ſ· Miserere mei deus recolentes nostram resurrectionem a morte aiarū·per penitenciam·siue electoꝝ pegrinacionē a penitenciam siue conuersionem· Quia em̄ iudei ad petri predicacōez·compuncti corde et conuersi· illum frequentabant·in de inoleuit vsus· vt et nos qui de gentili errore conuersi sumus illum i officijs frequētem9·q̄ten9 ad conuersionem et penitenciam ꝓuocemur·per quā resurgere valemus de hoc eciaz psalmo sub prima dicetur At hic loco secūdi psalmi·ſ· Jubilate·qui m dominicis et festiuis diebus dicitur sex p̄s·in sex feriis dicuntur· quia sicut p̄mitiua eccl̄ia sāctoꝝ p̄dicacione hereditatem accepit·et post ad gentes intrauit et sic gētilitas credidit Et sicut iudaicus populꝰ·sāctoꝝ predicacōe resipiscet in fine·a qui sub tempore antixp̄i futuri sūt·tribulacionem euadent et populi post eiꝰ p̄dicacionem ex tribꝰ mundi ptibus colligent̄ vt p̄missum est·ita in loco p̄s·iubilate ·qui sanctorum p̄dicacionem continet dicitur·in secūda feria p̄s Verba mea· que est vox eccl̄ie ad hereditatem domini vocate· In septuagesima vero p̄s Confitemini ·prout ibi dicetur·Et in tercia feria p̄s ·Judica me deus·qui recolit q̄n p̄mitia eccl̄esia intrauit ad gentes·Et in quarta feria p̄s·Te decet ·qui cantatur in figura gencium que ab ydolis conuerse sūt ad deum·Et in quinta feria p̄s·Domine refugium qui sic intitulat̄ Oracio moysi hominis dei·congruens resipiscēcie iudeoꝝ·Et in vj·feria p̄s· Dñe exaudi oracionem meam·quem dauid cantauit ·quādo filius suus eum psequebatur psecucionem ātixp̄i figmificans·Et sabbato p̄s·Bonū est confiteri domino·qui sic intitulatur p̄s· cāntici in die sabbati idest in die quietis figurans sanctos a tribus mundi partibus collectos· post aūxp̄i psecucionez forte in quiete mansuros a domino cōfiteri et psallere·Premissi ergo sex p̄s ideo ita ordinantur vt in eis notari possit ordo xpiane conuersionis ¶ Verum loco p̄s·Benedicite ex cāntica in sex feriis dicuntur· quia sicut psalmꝰ ille continet graciaꝝ actiones trium pueroꝝ· ita et in cānticis otinent̄ graciaꝝ act̄ones electoꝝ· Talis est enim differencia inter canticuz et psalmum·qualis inter bonam operacionem· et graciaꝝ actionem·Moyses autem legit̄·primus omnū instituisse cantica quando pharao submersus est Deinde Debbora non ignobilis femina in libro iudicum·Postea et viri a femie

Canticum est vox humana psalmꝰ vero est q̄s cantatur ad psalteriū ·Jt̄e p̄s demonstrat opa electorum illius ordinis quem figmificat acta post conuersionē·Canticū vero ostēdit laudē dei pro eisdem operibus·De canticis dicit̄ i vj· parte sub sabbato sancto ¶ Kursus ideo per singulos dies feriales·septimane· Secundus et quintus p̄s·mutantur·quia sex p̄s·a sex cāntica que per sex dies septimane cōmutant̄ ordinātur in figmificacōibus octo psalmis qui canuntur i matutino dominicali seu octo ordinibus electorum de quibus p̄missum est· Non incōgrue igitur de die in diem ordinatim canunt̄·quem admodum a p̄s dñicalis matutim canunt̄·seu q̄ admodum ordines electoꝝ quibus cōcordant numerantur·vt per eos electoꝝ ordines in nouo teste· de tempore in tempus sic ordinatū fuisse ostendantur Psalmus vero·Deus de me·et Laudate nūquaz omutant̄·nec p̄mittunt̄·qꝛ nullum fuit tempus nec erit·quo anime iustoꝝ non ficiant ad deum fontem viuum· et quo non laudent dominum in excelsis· Vt autem hec clarius pateant·notandum est q̄ quilibet dictoꝝ vj·p̄s·habet in se hoc vocabolum mane vt̄ equipollens· Mane autem in sex diuidit̄ scilicz in mane temporis i mane pectoris·i mane nostre redempcōis·in mane hois ·i mane eternitatis et in mane mūdialis psperitatis· Mane temporis est inicium a fundamentū fidei·de quo dictum est·Et factum est vespe a mane dies vnus Mane pectoris est inicium gracie cum·ſ· gracia incipit lucere i corde vnde·Emitte lucem tuam et mane exaudies vocem meā· Mane nr̄e redēpcionis est matutinū tempꝰ quo dominꝰ noster surrexit·vel eius resurrectio micuit· Vñ exitus matutim et vespe delectabilis· Mane hois est puericia eiꝰ vel adolescēcia·in q̄ virz a floret Vñ Mane sicut herba trānseat·mane floreat et trān·vespe decidet induret a arescat· Pepe aūt ē q̄ hō mane puericie trāseat idest morit̄· Si vero otingat eū venire ad mane adolescēcie in q̄ virz et florz sepe ē q̄ a tūc trāsit·q̄ si forte eū otingat venire ad vespam senectutis·tūc absq̄ dubio i mort̄ decidit·indurat̄ vt cadauē et arescit i puluere· Mane etnitatis est inicuz etne glie·Vñ audita fac mihi mane miam tuā· idest vocē mie tue·ſcz·Venite bñdicti nr̄·Mane mūdialis psp̄itatis·ē ipa psp̄itas ·Vñ Ad annūciandū mane miam tuā· Penitens ergo sollicitꝰ de aia sua mane temporis surgit·ad oracōz vt possit dicere Mane astabo tibi a videbo·mane exaudies vocē meā ·qđ habet̄ i p̄mo p̄s Ver mea·Vez qꝛ oracio eiꝰ nō h̄t effectz·sine mane pectoris·i·sine gr̄e inicō·iō dic̄·Emitte lucem tuā·qđ habet̄ i scdo p̄s ·Judica me deꝰ Dz quia mane pectoris pēdet ex mane nr̄e redēpcōnis· Ideo dicit exitꝰ matutini·qđ ē in tercō p̄s·Te decet nr̄·Et qꝛ habito mane pectoris·qđ ē effectꝰ mane redēpcōis· hō incipit sibi vilescē· Peqtur mane fit̄ herba trānseat nr̄·qđ habet̄ in

quarto ps s·Dñe refugiū·Sed qr quanto sibi quisq; magis vilescit·tāto magis mane et nitatis affectat·Idco dr·Auditā fac michi mane miam tuā·qđ habem̄ i v·ps Dñe exaudi oracōz meā Et ąa nemo ad ß puenit·misi ą laudat deū in aduersitate a pspitate·Ideo adiūgit ad ānū ciandū mane miam tuā ae·qđ habem̄ in vj·ps· Bonū est·ae· Kursus vj·ps·ą p singlas ferias mutant·a cātica q̄ illi dicunt·mter se ouemūt et ogrue possunt tēpis gre succedentib9 coaptari In sda nāq; feria recolit statq; pmitie eccie·q̄ sc̄o ꝓ pdicacōe hēditatē accepit·vt dictū est Vñ i illo ps·Verba mea orat eccl̄a p etna hēditate q̄ p xp̄z pcipit· Quare i ti·eiusdē ps dr in fine p ea q̄ sequit hēditate·In cātico vero gras agit dicēs·Cōfitebor tibi dñe qm̄ iratus es michi ouersus ē furor tuus a solat9 es me qđ est ysa·xij·c·Reuera ira dei pmānsit vsq; ad passionē saluatoris·sz tūc ouersus ē dñs a furore· et solatꝰ ē eccl̄a; apies et ianuā celestis regni·cū oēs p9 ad iferos mitterēt·Jte i ps· sollicitudinē suā oēs eccl̄a dic·Mānsi astabo tibi a videbo ae·in cātico ix̄o ofides dic·Fortitudo mea a laus mea dñs·i· ipe p q̄z fū fortis a p q̄z laudāe teneor·Ad totā igit ptinz eccl̄az qđ dr·Verba mea ae·Sz specialit ad pmittuā cui p aplos pmo facta ē pmissio et ne hēditaē a tūc vexillū crucis cepit i nacōib9 eleuari·ad qđ ptinz cāticū sic ex his q̄ pcedūt cāticū i ysa·manifeste apparz· dr em̄ i ß libro paulo supi9·In die illa radix iesse·q̄ stat in signū pl̄oz ipsum gētes deprecabunt a erit sepulcrū ei9 gl̄iosū Et paulop9 eleuabit signū i nacōes a congregabit pfugos isrl ae Saluator nr ē radix iesse a ipe stat i signū pl̄oz·quia ad eū respiciūt gentes et ipm deprecant·eius sepulcrū fuit gl̄iosū·licet pctis nris exigētib9 ad tps sit ignominiosū a ipe p aplos a alios pmitios·leuauit in nacōes crucis signū in quo ē victoria vt sciāt oēs in q̄ dyabol9 ē vict9·Sz añ ß congregauit ipe pfugos isrl·qui i die pēth·erāt viri religiosi i ihr rusalē ex oi pte vel nacōe q̄ sub celo ē·et ex illi crediderūt·vna die triamilia·a alia die q̄nq;milia·Nā eis dic Paul9 in actib9 apl̄oz Primum oportz iudeis loq̄ x̄i bū dei·In tercia feria illud temp9 recolim9· qui ab impijs eccl̄a psecucōz pacieba a iudeis pmo·a postea a diuers imperatoribus romanis pser tim tpe Neroms vsq; ad tpa dyocleciam et Maximiam imperatoꝝ·Que aūt tūc passa fuerit eccl̄a indicāt ps·Judica me deꝰ a discerne cām meā de gēte nō scā·a ostē dit ei sticiā cū dic· Quare tristis incedo dū affligit me inimicꝰ·Sz qr ab hac psecucōe liberata est cātat cāticū Ego dixi·qđ est ysa·xxxviij·c·qđ cāntauit Ezechias post liberacōez a Senacherib et post infirmitatez q̄ incurrerat ne eleuaret cor eius in superbiam·Vel qr eleuatū erat ꝓpter inopinabilē triūphū de exercitu Senacherib Sicut em̄ ille liberatꝰ reddidit gr̄az deo·sic a eccl̄a p9 tū q̄si despās dic Nō aspicia hoiez vltra

et habitatorē quietis idest saluatorē meum·p quē mihi q̄es deberz esse·ymo cū videbat suos passim interfici dicebat·Gnacio mea ablata est· et itez ꝓpria ē velud a texēte vita mea cum ad huc ordirer succidit me Tamen sperās eccl̄a dicit·Viuēs supple nūc in ꝓtexione tua·Viuens sez post in futa q̄ete·ipe confitebit ē tibi sicut a hodie ego supple liberata ab hostib9 a ego ita ago fiet pr̄ bon9 notā facit filijs veritatez suam ¶·In quarta feria recolit illud tps quo ecclesia cepit exaltari super inimicos suos reddita sibi pace p impatorē Constantinū Vnde cātat·Te decet ymn9 deus in syon·Syon interpta speculacio siue cōtenplacō qr tpe quietis potuit eccl̄a vacare otēplacōi·Ad hoc eā ptinet titulus·s·ps dd Canticū hieremie ezechiel de populo ēnsmi gracōis vel x̄i ba pegnacōis cū meret exire·sic enī plus ille de babilonia exire cepit recepta licēcia a Tyro ita a eccl̄ia ß babilōe psecucōis p ostātinū rōanū impatorē liberata q̄ pacieba sub puerſis impatoribus habz spez pficiēdi i meli9 q̄usq; puenet i celestē ihrusalē·Vñ recolēs ꝓteritā psecucōez dic·Verba inimicoꝝ pualuerūt sup nos·Et pfectū suū ostē dēs dic Dñdices coronā ām bnigtatis tue Corona ām bnigtatis tue ē tēp9 gr̄e·qđ p ēculū diez vsq; in finē mūdi decurrit i q̄ cāpi·i·q̄ fūt plam·tumore sup bie carētes·vbertate gr̄e re plēt ꝓpt hāc liberacōez cātat eccl̄a cāticū āne mr̄is samuel qđ cāntauit liberata ß psecucōne sue emule fenēne·s·Exultauit cor meū in dño·qđ est ꝓmo R·ij·c·Cū em̄ res pblica cepit p āglicos viros a impatores xp̄ianos mīstrari·potuit ecclesia dilatare os suū sup inimicos suos·s·iudeos paganos a hēticos·Vñ sequit Dilatatū est cor meū ae·Eadē q̄z pace q̄ gaudēt gētiles conuersi gaudēt a iudei ouersi·Vñ i psona iudaici pl̄i cātam9 in q̄nta feria·Dñe refugiū factꝰ es nob·Qđ aūt iste ad iudeos ptineat·titulus oñdit sez·Oracō moysi hois dei·Ad idē etiam pti net cāticū moysi·Cātem9 dño·qđ ē Exo·xv·c· i pncipio Sicut em̄ exultauerūt iudei inempto pharaōe cū exercitu suo ita exultāt hodie xp̄iani electis puerſ impatoribus q̄ eccl̄iaz ꝓsequebant ē i diū nois xp̄iani·In sexta feria fit ommemoracō passiōis dñi·Vñ cātat ille ps·Dñe exaudi oracōz meā·cuius titulus ē ps dd·qñ psequebat eū filius ei9 absolō· Sic aūt dd habuit plures filios ß vnus illoꝝ sez absolō prosecutꝰ est eū·ita a dñs nr̄ pl̄es hr̄ filios·de q̄b9 nūc dic·Nō possūt lugere filij sponsi q̄usq; cū ille ē sponsus Sz vnus illoꝝ·s·iudas prosecutꝰ est eū·q̄ dr·Absolō q̄i absolō·i· par pr̄is·ꝓpt osculū qđ dedit dño qđ ē signum pacis·Ad idē ptinz cāticū Dñe audiui auditū tuū·qđ ē Abacuc·iij·c·m pr̄i·In q̄ dr· Cornua in manib9 ei9·ibi abscondita ē fortitudo ei9 a·f·e·i·mors·Per cornua reges intelligē ofue uim9·a ē sēsus Cornua in manib9 ei9·i·regnū m pr̄iate ei9·Idāc aūt pr̄iatē ei9 meruit sibi dari·vl pocius sibi datā notificari p passiōz ꝺ q̄ ipe dic

data est michi oñis pt̃as in celo ⁊ in terra· Per cornua eñ quemēter sc̃m hec intelligunt̃ duo cornua crucis· Vñ videt̃ sm hoc q̃ pci9 esset dicendū· Manū ei9 in cornib9 q̃ cornua in manib9 ei9· Maluit tñ sic dicē· Abacuc pphā· vt oñderet q̃ in pt̃ate ⁊ volūtate ei9 fuit· eū crucifigi· sicut ip̃e dixit· Nemo tollet a me aiam meam· ſz ego habeo pt̃atē ponēdi aiam meā et iterum sumēdi eā ibi· s· in cruce absc̃ōdita fuit ad tēpus fortitudo ei9· q̃ reputat9 ē tanq̃ pcussus a deo hūiliat9 et añ facie ei9 ibit mors· q̃ mors p ei9 mortē destructa est· Et no· q̃ hec dies ē q̃nta a sc̃da feria in q̃ agit̃ de passiōe saluatoris sic̃ in dñicis nocturnis v· loco pomit̃ cāticū· in q̃ pomit̃ ot̃eptus· Nabuch· et victoria triū puerorū i camino ignis· vbi aspect9 q̃rti erat filiis filio dei· Vel sic̃ hz alia ēnsiacō filio hois· q̃ in passiōe saluatoris· facta ē destructō dyaboli ⁊ victoria x̄piam pl̄i· Ø trib9 ptib9 orbis collecti· p eū q̃ ē ver9 fili9 dei et ver9 fili9 hois· In sabbō fit ōmemoratacō victorie pl̄i iudaici· q̃ erit diuūct9 eccie dei in fine sc̃li· ⁊ cātabit cū eccl̃ia p̄s· Bonū ē confiteri dño ad ānunciandū mane· s· pfpitatis miam tuā et veritatē tuā p noctē· s· aduersitatis· q̃ p̄s intitulāt̃ laus cātici dō in die sabbi· Vñ quemēs est vt in die sabbi cātetur p̄s ille in q̃ agit̃ de pfecucōe iude q̃ pfecut9 ē x̄pm in figura Absolō q̃ pfecut9 ē p̄rem· ⁊ q̃ intitulat̃ in die sabbati Nō at̃ p̄s iste pt̃ineat ad iudaicū pl̄m cōuicit̃ ex illo v̄su· Indecacordo psalterio cū cāntico· Psalteriū decacordū dt̃ lex pp̄t· p· mādata legis· Et no· q̃ in psalteriū q̄dā portāt· ſz in eo nō psallūt vt iudei pfidi q̃ nob fūt in codicib9 testes in cordib9 hostes Quidā portāta psallere vident̃ nō tñ psallūt vt falsi x̄piani· q̃ cū tristicia aliq̃n bona opant̃· Quidā portant· et in eo psallūt vt illi q̃ cū hilaritate bonū opant̃ Hoc at̃ erit in pl̄o iudaico cū vnū erit cū eccl̃ia· Qualiter cāticū moysi· Audite celi q̄ ē· Deu· xxxij· c· pt̃ie at ad sabbm ⁊ ad pl̄m iudaicū ex v̄bis Bede hēri p̄ q̃ dic̃ sup Lucā· q̃ in diebus sabbati· iudei ad sinagogas ofluebāt ad meditāda diuie legis mandata· p9 positis mūdi negocijs· iuxt̃ illū· Vacate et videte· q̃m suauis ē dñs· In memoriā g̃ p̄stite religiōis cāticū ipm deus in sabbo cāt̃ in q̃ stat9 illi9 pl̄i q̃z hūit offēso vl̄ pricio do describit̃ Post ātibonā sequit̃ capl̄m· p q̄ fit exhortatione deficiam9 in via· Et dt̃ q̃nq̃ Bñdictō et claritas Apo· vij· d· ⁊ q̃nq̃ fuistis aliq̃n tenebre· ephe v· b· Et q̃nq̃ sor pcessit Ro· xiij· c· vbi hortam̃ in fide pseuerare· mie opib9 intendere· opa tenebrarū abicere· ⁊ arma lucis induē· Et osolam̃ p ꝓmissionē glie Et p9 capl̄m sequit̃ rñsoriū· In q̃ busdā tñ ecclesijs nō dt̃ rñsoriū Videt̃ em̄ ꝑ sup fluere ꝑpter rñsoria m nocturnis dicta· q̃ hodie nocturne ⁊ laudes matutie vbiq̃ diuūctum canūt̃ Hec tñ rō cessat si laudis matutie officiū sit p se In oib9 tñ alijs horis p9 capl̄m sequit̃ rñsoriū P9 capl̄m seu rñsoriū· chor9 exhortacōez assencies ymnū resonat· P9 ymnū sequit̃ v̄sus· Quia em̄ p cāticū zacharie· q̄ ſ̄ q̃tiz subseqūt̃ ꝓmissio notat̃ ⁊ nos tardi sum9 ad credendū ꝓmissionibus· iō p̄mittit̃ versus alta voce· vt excitem̄ ad credēdū dei ꝓmissa· Et dt̃ in q̄busdā ecclijs v̄su· Repleti sum9 mane mia tua· in q̃ recolit̃ tps q̃ nu/ stis recōpensabit̃ merces p9 hui9 sc̃i laboris· vñ dic̃ Beda· Repleti sum9 mā· p̄teritū ponens p futuro ꝓphali ētitudie· q̃ in mane et̄m tatis mia dñi replebim̄· iuxt̃illud· Spaciabor cuz appa gl̄o· tua· In alijs v̄o ecclijs dt̃ in matutinis dñe medita bor in te· Cōseqūnter chor9 v̄su excitat9 subic̃ cāticū zacharie s· Bñdict9· q̄ ē luc̃· i· c· q̄ sp dicit̃ iuxt̃ q̄ ait aplus Seruiēdū ē deo· p̄s· ⁊ ymnis et cāticis· i· corde· ore· ⁊ ope Diq̄dē p ymnū exp̄mitur leticia q̃ de osecuta libtate habem9 Et quia x̄ps hāc nob leticiā acq̄siuit idēco ne de hmōi bñficō ingti esse videam̄ in laudē dei cātādo ꝓrūpim9· ātipbonā mchoātes· Et q̃ nos libauit· eigtes referim9 alta voce cātādo cāticū ipm q̃re q̃ visitauit nos exūtes in miseria· et fec̃ redēpcōz pleb̄ sue· Quare eci ā ℣ cāticū altavoce dicat̃ in vj· pte sub q̃nta feria cene dicet̃· Vl̄ iō p9 p̄s ⁊ lc̄ones ⁊ v̄sū· cāticū ipm dt̃· vt recordem̄ q̃ finito tpe noui te· q̄ p ꝑmissos matutiales· p̄s sigfic̃at· remuneracō Abrahe· ꝓmissa· nob dabit̃· si dextra x̄pi imbuti q̃ p lc̄oez et ad dei seruicium meritati· q̄ p v̄sum sigficat̃· sine timore in sc̃titate ⁊ iusticia oib9 diebus vite nr̄e deo· Rursus iō p̄s Bñdict9 in ℣ loco dt̃· q̃ in eo agit̃ de p̄cursoe illi9 q̃ in vj· etate veit· et iste ē sext9 p̄s in laudib9· Et nota q̃ q̃ ℣ cāticū et cāticū marie· scilicz Magnificat aia mea dñm nr̄· euāgelia sūt· Jō ea stātes cātam9· Ceterū ℣ duo cāntica nō cāntant̃ in eccl̃ia eo ordie q̃ edita sūt· q̃z ordinē potit Mgr̄ in hystorijs· vbi agit de ortu p̄cursoris· ſtā cāticū zacharie p9 cāt̃ ⁊ tñ sc̄do editū ē· q̃ em̄ ibi legit̃ Et erexit cornu salutis nob q̄ ē fct̄m in resurrectōne· Et q̃ loq̄tur ad puerū q̃ fuit aurora sol· iō cāt̃ in laudib9· Cāticū at̃ v̄gines· q̃ legit̃ ibi· Respexit hūilitatē ancille sue· eccl̃ie· s· ip̄ius Marie· q̄ q̄dē fct̄m ē in sexta etate ⁊ agit de incarnacōe ibi· Suscepit isrl̄ puerū suū· iō camit̃ ad vesp̄as s· i sexto officō diurno· Tercio cāticū Symeonis q̄ sequit̃ camit̃ in septio officō· s· in cōpletorio· q̃ orat se dimitti in pace· q̄ erit in septia quiesc̃ēcū· Rursus i t̄b9 horis tria dicimus euāgelia· s· in aurora· Bñdict9· q̃ ibi vera lux nūciat̃· In vesp̄a· Magnificat· q̃ in fine mundi ꝓput ibi dt̃ De9 suplos disp̄dz ⁊ hūiles exaltabit In cōpletorio· Nūc dimittis· q̃ p9 iudiciū sc̄ti in pace regnabūt· Finito cāntico antiphona q̃ di lectionē siue deuocōez q̃ p in laudādo deū hr̄e debem9 sig̃ficat repetit̃ Dū at̃ versus añ ipsū cāticū dt̃· offert̃ in censū vt notet̃ deuocō ab igne caritatis egrediēs· qui i oñi laude esse debet· Thuribulū em̄ ē cor hois· ignis caritas· incēsū oro· fum9 in altuz tēdēs ē deuocō· q̃ sursū tēdere debet· Jux illud Dirigat̃ oro mea· nē· de ℣ in q̃rta yte in ti· de accessu pōtificis· ad altare dictū est ⁊ dicet̃ sub vesp̄is· Primo at̃ offert̃ in censū éca altare· nā et sacerdos legal̃ mane intrabat templū

vt sup altare meē offerr3 vt diceē sub ti· de ve spis offerē itaq3 icensū éca altare· vt noteē cāti cū toto cordis affectu esse pferēdū Et ne nob acci dat q9 otigit zacharie cui dū icensū offerr3 appa ruit āglus dicēs q9 ei nasceret filiꝰ nō qz ille nō édidit obmutuit· Credam9 igitē ō ꝓmissioib9 ōi ne a laude ei9 muti efficiamr· Alia ecīa rō sub ve spis diceē· P9cāticū sequitē oro p q̄ē ipetrāda ꝓmissio de q̄ dcm ē i ꝓhēio hui9 ptis· De laudi b9 matutis q̄s mōachi dicūt i p̄cedēti ti· dcm ē·

Ostq̄ de nocturnali p̄missum est officō cōuenit ali q̄ dicé ō diurno· Et p̄mo de hora p̄ma i q̄ deū laudare debem9· Tū quia ē imciū diei· a nob dedit nocte cū salute et sine sathane impedi mēto ēnsire ꝓut in cōpletorio rogauim9 ip̄m· Tuz qz tū hora· xp̄s a iudeis pilato ēdit9ē· a ecīa āglus nūciauit mu lierib9 ad monumētuz· orto iā sole vemētib9 eū surrexisse· Eadē ecīa hora visus ē i littore maris a discipulis piscātib9· dicēs illis · Pueri habetis aliqō pulmenti· Tum qz eadē hora dns in tēplo cōuenebat· a ꝓlius manebat· i· mane expecta batvl· i· ad eū mane festinabat· Tū ecīa qz scrip tura dic· Primū q̄rite regnū dei Merito q̄ ecīa i hac hora dn̄m laudat a eū muocat dic· Deꝰ in adiuto· me· mtē· cū glificacōe seqñti· et inde petit liberari· a a psecucōe mūdi et a tētacōib9 diabo li vt patz i ymno ·Jam lucis orto sidē· nē· Est aūt notādū q9 i p̄ma hora ymn9 ip̄e muariabil ē· qm̄ q̄libet die· p̄missa liberacōe egem9· Sili a in cō pletorio ymn9· Te lucis nē ·In q̄ petit ecīa a fā tasmatib9 libari · q̄ ecīa liberacioē sp egem9 ꝓ ut sub opletorio diceē· Quedā ecīa ecīe nūq̄ va riāt ātiphonā ad p̄mā· Cū em̄ deꝰ sit inuariabil q̄ ē alpha a o· i· p̄ncipiū et fins· idēco qz sp a no bis p̄micias et decias exigit· tāq̄ sp soluētes p̄ micias diei· nūq̄ variāt ātiphonā· ꝫ sp dicūt illā de timtate· misi aliqō festū accidat q̄a tunc fit de ipo festo Alie tñ eccie variāt ātipho· a ymnū a i dn̄icis a ferijs a i festis deis scōz Post ātipho nā secūē p̄s a ex otinēcia p̄cedētis ymni euidenē apparet· q̄re dicaē p̄mꝰ p̄s· Deꝰ i noie tuo nē ·In q̄ ecīa orat a picul et ab inimicis liberari· Deim de se armat p̄mo oē hostes cīgulo castitatis· cū dicit· Bti imaculati i via nē· Scdo galea salutis scz· spe cū dic Retbue tuo tuo · nē· De q̄bꝰ diceē sub sexta· Tercio ecīa scuto fidei cū d· Quicunq3 vult· nē· in q̄ fides nra otineē vt iā diceē· q̄ ē scu tū a muimē nem · et victoria oē carnē · mundū et diabolū· a eiꝰ oēs tēptacōes· Vñ petrꝰ· Cui re sistite fortes i fide nē· Quare sumit gladiū spūs qō est v̄bū dei· dū dic caplin siue lcōez· q̄ ptmet ad doctrinā· qz oportet vt p̄cedant bona opa q̄ p p̄s sig̈ficantē· a tādē seq̄tur doctrina de spūali bꝰ a secrecōrib9· iuē illō Cepit ihs facé a dcé Sūt g̈ tres p̄s· s· Deꝰ i noie· Bti imaculati in via Retbue vt i tb9horis muimētū oē ipugnācōes interiores et exteriores hēam9· Et dicūē sub tri bus glificacionib9 ·eo q̄ timitas in nris operib9 glificatur· Scdus p̄s est· Beati imaculati vsq3

Retribue· Tercius Retribue vsq3 ·Legem pone michi qui ex octonarijs v̄ sium ostituunē· Habet em̄ vnus q̄sq3 xvj· v̄sus· q̄z xij· sig̈ficāt xij· ꝓphas Alij q̄tuor designāt q̄tuor maiores ꝓphas scilicz Hieremiā Ysaiā Daielē a Ezechielē· siue· xij· apo stolos· et iij· euāgelistas· Dicunē g̈ illi duo p̄s· ex xvj· v̄sib9 ostituti vt oñdaē· q̄ ea q̄ xij· ꝓphe a q̄tuor maiores siue xij· aplī a q̄tuor euāgeliste dixerē· ꝓposse obseruare debemus· De octonarijs diceē sub ti· ō opletorio· Dūt ecīa qōāmō q̄sq3 p̄s· habito respectu ad diuisionē octonariorz ver suū cuiuslibz p̄s sig̈ficātes q̄ eccia petit ne mors ingrediaē p fenestras q̄sq3 sensuū nr̄oz· seu vt q̄sq3 sensus nr̄i p diē diuinit9 muianē · Primꝰ ē Deꝰ m noie tuo· Secōs Bti imaculati· Tercius m q̄ corrigit· Quartꝰ retbue· Mūdꝰ adhesit Et est sciendū· q̄ a p̄s Bti imaculati vsq3 ad p̄s Ad dnz cū tbulatus ēvnꝰ p̄s· octimēs xij· capla q̄ sm am bro· ē padisus pomoz· et apotheca spūssancti· Deo ecclia rumpat illū p horas · velut species aromaticas paradisi vt sit species aromatica· ho et mūdo· Sed queriē quare psalmus ille Deꝰ in nomine tuo dicaē ad p̄mā quez Dauid cecinit dū iudei eū· Saul· ēdere volebāt· Rñdeo ido· q̄ p zypheos q̄ interptant florētes· intelligiē dya bolꝰ· qui caducā floriditatē suis oñdit· Jp̄e em̄ fi ue p se siue p mēbra sua insidiaē nob· a nos apte psequiē· vt nos eēne ēdat morti · Ad vitandā g̈ eiꝰ calliditatē· iste p̄s i p̄ma hora siue in diluculo cātandꝰ ē q̄z dō cātabat vt ab inimicis saluareē Pꝰ illū dē p̄s· bti imaculati i via q̄ plenꝰē moribz q̄ optet vt hij q̄s deꝰ libauit ō vicis a carcere inimicoz moribꝰ bonis a i oñi deuocōe assistāt In diebꝰ vo dn̄icis· i q̄bꝰ matutiale dē a hystoria mutaē dicūē ad p̄mā q̄sq3 p̄s· q̄ sūt i sine ip̄i9 nocturni dn̄ical· s· Deꝰ deꝰ meꝰ respice· nē· q̄ p̄s q̄re i p̄ma dicanē· sub opletorio diceē· In q̄busdā tñ ecclijs dicunē solū i dn̄icis a septugesima vsq3 ad pascha· Quo ecīa tpe dē ad p̄mā p̄s· Dns reg nauit· ꝓpē rōez ibi scriptā· In p̄missis ecīa dn̄icis dē ad p̄mā p̄s· Cōfitemī dño· ne aliqō ō psalteio p̄termittaē· q̄n totū i septimana dicaē· Et qz p̄ sertz i v̄ su illo· Hec ē dies q̄ fec· nē· agiē de re surrectōe adq̄ dies dn̄ici ptinēt Et sm b i dn̄icis dicunē ad p̄mā nouē p̄s· vt cū nouē ordib9 āge lorz i resurrectōnis gaudio imitatē laudare pos sum9· In p̄mis q̄sq3 sez Deꝰ deꝰ meꝰ re· a sequē tib9· ō xp̄i passiōe cātaē· Per p̄s · ofitemī a tres q̄tidianos inuiē · q̄ i q̄tuor mōi ptib9 doctrinā q̄tuor euāgelistaz laudare debemꝰ i p̄s· Deꝰ in noie tuo· petimꝰ erroris ꝺpositoez in Cōfitemī exhortam̄ ad laudis ofessiōez in Bti imaculati ad laudis opacōez· in Retbue· ad mādatoz retbu cōez· Vez qz fides ē fūdamētū mādatoz a vic toria· q̄ vicit mūdū· qz cetera sine fide frustrāē· iō subdiē simbolū fidei · Quicūq3 vult· q̄ anasta siꝰ allexdrinꝰ epūs· rogatu theodosij ipatois· ad e radicādā iualescētē hēticoz pfidiā a fidē katho licā diuulgādā edidit a singlis diebꝰ ecīa osti tuit cātari ad p̄mā· qz p̄lius tūc marie ad eccl̄az

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cõuenit vel quia fides ꝓncipiũ salutis existit ·
Quidã tñ ex curiositate illud obmittũt in illꝝ die
bus quibus in missa Credo in vnum deum dicũt·
Quidam autem dicunt q dict9 anastasi9 ·fugiẽs
a facie ostãtum impatoris·i treueri illꝰ oposuit
qꝰq nõ dr̃ i eccia ex ꝓmaria eccie institucõe·Et
aduerte qr i illꝰ simbolo due ꝓncipalr fũt ꝓtes·s·d
trinitate a de incarnacõe v̄bi · Sz ꝺ libero arbi
trio ꝓmittr̃·Postea sequr̃·c·i q pastor oues a
pr̃familias oparios ne i calore labore deficãt
cõsolar̃·de q ia diceꝫ·Et qñq capl̃m· Gr̃a vob
a pax a do· Galath·i·a·qñz pacẽ et veritatẽ zac
harie·viij·d· Post·c·sequr̃ trñsitũ·xpe filij di
viui nr̃··vt eccia se oñdat imuẽ a applaudẽ his q
i illo dcta fũt·nihilomi9tñ orat ꝓ se vñ p9ea sb
icr̃ v̄sus Exurge xpe·i·fac nos exurgẽ·Exurgẽ
aũt a vicijs nihil aliud ẽ q ad dñm redire· Scẽ
duz ar̃ ẽ·q qdã eccie omittũt trñsitũ illud xpe
fili dei viui i aduẽtu a i septuagesima ·qa licz tã
pres q fuerr̃ añ legẽ·q q fuerr̃ sub lege sparent
p xpz a miserijs liberari·tñ qr ipe in illo tpe nõ
duz venerat ·Idco cũ tpa illa recolunt̃ ·mia xpi
mime iuocar̃·i festiuitatib9 tñ scõꝝ·q i illꝝ tẽpo
rib9 occurrũt·illud dicũt·qr i illꝝ tps gr̃e repsẽ
tar̃·Quedã tñ eccie nõ dicũt capl̃m· nec ecia trñ
sitũ·sz solũ v̄bũ·Exurge ·volẽtes morẽ apl̃oꝝ
imitari q̄s legim9 p9 ascẽsionẽ añ aduentũ spũs
sancti i oronib9 pseueraſſe·sic lucas dic̃ q ipi ad
rãtes reuersi fũt i ihrlm cum gaudio magno et
erãt sp bñdicẽtes i tẽplo a laudãtes deũ·Nec le
gim9 eos tũc fecisse ꝑmonẽ ad ꝓlixz·sz i die pen
dato eis spũsco· hora tercia cepr̃t tãqz confirma
ri ad ꝓlixum loqui·in q instruim̃·q vsqz ad horã
terciã homis opib9 a oronib9 vacare debem9·a
tũc tãdẽ alios docẽ·qꝰ notat ipa lcõ seu capl̃m
sã ps ad opa·lcõ v̄o ptinet ad doctrinã·ꝓter
hoc g lcõnẽ in ꝑma subr̃hũt·et p osequẽs trñsi
tũ qꝰ ei rñdere debz ¶ Rursus p ꝑmã·pastoris
opa intelligunt̃·Vñ tũc dr̃· Respice dñe i fuos
tuos et in opa nr̃·q pastor·xpi exẽplo debz ꝑus
opari vt i alijs horis alios ad opandũ valeat ex
hortari ¶ Deoqz nõ dicũt capl̃m·qꝰ ẽ exhortacio
seu osolacõ p9 ps·q q̄s opa sigficanẽ·Sz post
ꝑmã dicr̃ lcõ vt dcm est in ꝓhemio hui9 ꝓtis·
¶ Subsequnter dicunt ꝑces·qm̃ i ofilio agathei
statutũ est·vt ꝑces siue capta de ps i singul horis dicanẽ·Dicunt̃ aũt ꝓpter ea Primo ad resecã
das supfluas cogitacões·Secõ ad impetrandũ
miam·ꝓpter oues errãtes·et oparios fatiscẽtes
Tercio ad postulãdũ auxiliũ ortra tẽtacões vt
possim9 in dñica oracõne pfem securi9 muocare·
Et dicunt̃ ꝺ mõ Primo nãqz dñica orõ dr̃ in qua
fũt septẽ peticões ꝓpr̃ septẽ dona spũssancti ha
bẽda vt iã diceꝫ· Sz qr muscę morientes ·pdunt
suauitatẽ vngẽti·pcedũt ipaz kyrieleyso Opor
tet em̃ tle q̄d pcedẽ qꝰ ianes cogitacões repel
lat a mẽte· vt dicẽdo i paz oroez·mẽs q muisibili
loquir̃ sola muisibilia cogitz ·In dñis fiq̄dẽ offi
cijs añ ipaz oroez dr̃ ter vl semel kyriel·a p9ea
tervl semel xpeleyso·a iterꝫter vl semel kyriel

Dicr̃ ter kyriel·ad notandũ tres stat9 dignitatis
et diuine maiestatis·quos aliquo modo in eccia
celebram9 Sz semel dr̃ ꝓpr̃ vnã substãciã Prim9
stat9 fuit añ assumptã humanitatẽ·qñ trinitas
inuocabar̃ ·sine copulacõe hũane nature·a dice
bar̃ dñs· q̄a dñs nom̃ illi· Secõs p9 assumtã hũa
nitatẽ·s·qñ xps videbar̃ i ẽra a nihilomin9 cre
debar̃ a suis de9 a fili9 dei ꝓpr̃ assumptã em̃ hũa
nitatẽ·q vncta ẽ oleo spũali vocar̃ xps·Vñ i me
dio statu dicim9 xpeleyson· Nñ igit̃ ter dicimus
xpeleyson·oñdim9eũ nũq̄ fuisse sepatũ a substã
cia trinitatis· licz fierz hõ Sz qñ semel oñdim9eũ
fuisse solũ int̄ homes a nemin̄ sibi ·p oia similem
habuisse· Terci9 stat9 fuit ex eo tpe q voluit cla
rificare assumptã hũanitatẽ plusqz esse quãdiu
mortal erat· Quia q̄ i illa clarificacõe oñsa ẽ tri
nitas ·Jõ dicim9 ter kyriel·semel vo dr̃ ꝓpr̃ vnã
substãciã· De horũ vorũ efficacia dictũ ẽ i quar
ta pte sub ti·de kyriel· Et nota q ꝑmissi status
dicunt̃ ꝓpr̃ nos·nõ ꝓpr̃ deũ· apud q̄z nõ ẽ trãsmu
tacõ·nec vicissitudis obũbracõ ¶ Post kyriel·
seq̄r̃ dñica orõ in q̄ fũt septẽ peticões· ꝓpr̃ hñda
septẽ spũssancti dona·p q̄ merẽtes septẽ v̄tutes
et p istas a septẽ vicijs liberari· ad octo beatitu
dines· puemiem9 Et dicitur voce demissa secre
te· Primo vt p hꝰ v̄ba hũilitatis a orõis deuocõ
significer̃· Secõ vt q̄si ad interiora reuersi ipas
cũ magna diligẽcia mẽte capiam9·q̄s v̄bis ꝓmũ
ciam9· Tercio qr i ea deo loquim̃·q nõ tãtũ v̄ba
ſrenes scrutar̃ et corda· Quarto ad notandũ q
orõ ipa poci9 hz efficaciã in deuocõe cordis q̄ i
clamore oris· Licet em̃ moyses ad dñm nõ clama
ret ore tñ dñs q magis attendit clamorẽ cordis
q̄ oris mãt ei· Quid clamas ad me exo·xiij·c·fi
nis tñ ipi9 oronis alte ꝓnũciar̃· vt ab oñb9 ofir
mer̃·et vt auxilio p̄cum astanciũ rñdenciũ Amen
a tẽtacõe liberem̃· qr sic ait aug9 ·Impossibile ẽ
multitudinẽ nõ exaudiri· Pncipiũ q̄z ei9 publice
ꝓnũciar̃ · vt p hꝰ ꝓpr̃ astãtes ad adorãdũ inuitẽ
tur· Sane dñica orõ dr̃ · vt vita spũalis aie impe
trer̃ · ꝓpr̃ qꝰ immediate illa dicta subicr̃· Viuet
aia mea a laudabit te nr̃· Deinde sequr̃· Erraui
sic ouis q nr̃·m q̄ fit ofessio· Nõ em̃ pr̃ i deo viuẽ
q nõ ofiter̃· Cõsequẽter dr̃· Credo i deũ·in quo
fides mea otinet̃· sine q̄ impossibile ẽ deo placẽ a
p q̄ cõtra oia aduersa armanẽ· q p dñicã orõnẽ
mundanẽ Et dr̃ voce demissa· finis v̄o alte ad no
tandum· q corde creditur ad iusticiã · ore aũt
ofessio fit ad salutẽ· De q̄ i quarta pte dictũ est
vbi ꝺ simbolo agr̃· ¶ Postea sacꝺos q̄i suspirãs
dic̃· Et ego ad te dñe clamaui nr̃· iuꝫ illud dauid
De ꝓfundis clamaui · Quia v̄o nõ ẽ sp ecioſa laus
i ore pcoris qr pcori dixit deꝰ· Quare tu ena
ras iusticias meas·a assu·te·meũ p os tuũ·iõ pe
tit sibi gr̃az oferri·q replet9 possit digne lauda
re dicẽs· Repleat̃ os meũ laude· Subsecunt̃ ecia
p9ea multe p̄ces q̄b9 ecia orat·obsecrat·postu
lat·a gr̃as agit·iuꝫ doctrinam apli ad tbi · Obse
crat dũ dic̃·Dñe auerte faciẽ tuã nr̃·ꝓpr̃ie autez
obsecracõ est qñ cũ adiuracõe petit̃ ·vt cũ dr̃ p

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

passionē tuā libera nos dñe · Orat · dum bona sibi dari petit vt ibi · Cor mundū crea in me de9 · Postulat dū a se mala sibi cōtraria remoueri petit · vt ibi · Dignare dñe die isto · sine peccato nos custodire · Grās ỽo agit p iā receptis cū dic̄ · Bñdic aia mea dño · De ꝟ ecia sub ti · de tercia diceē Pōt ecia a aliter dici · qm̄ oro dñica cū seqñtib9 p̄cib9 · et cū ps · Miserere mei · Jō dicunē · qm̄ fūt imē eccīam nr̄az · q mīma · a q marima omittunt p mimima omittētib9 · et p seipo sacerdos orat qñ kyrieꝭ · et oroez dñicā dicit in q̄ nemo se excusare pt̄ nisi veracit dicat Dimitte nob debita nr̄a nē · Pro maiora omittētib9 a p pnīam resurgētibz dr̄ ps · Miserere mei de9 · q pe ptinet ad pemtētes · put dictū est sub ti · de laudib9 matutis · Et viuet aia mea nē · qr aia mortua fuit p9 mortale pcm · Errorē ecia finz exponit dic̄ · Erraui sicut ouis nē · Medicinā q̄rit vbi dic̄ · Auerte faciē tuā a pcīis meis · q̄i dicat noli ea et nalr̄ pumire · ꝟ qr posz esse · q hō nō curaret ea deleri · ex q̄ i pñti nō pumrenē · Jō addidit Et oīs iq̄tates meas dele · Pro mūdicia ỽo cōferēda dic̄ · Cor mūdū crea ī me de9 · Sz qr ecraz collata mūdicia · hō eā sibi collatā ignorat a adhuc sciēcie mortu torquet̄ · Jō addidit · Ne picias me a facie tua · Deide p leticia sibi oferēda dicit · Redde mihi leticiā sā · tui nē · Sz quia adhuc restāt inimici q̄ nos ad mala ēbere mitūt · qui sunt tres · s · caro · mūs a dyabol9 · Jdeco oī immicos ponit tres ỽ ficēos · s · Cripe me dñe et alios duos seqñtes · Inimicis ỽo repulꝰ iā laudare pōt · Vñ dic̄ sic · Psalmū dicā nomī tuo · nē · Et qr oīni tpe laudand9 ē · adiūgit a reddā vota mea nē · a ecia in oīni loco · iō adiūgit Exaudi nos de9 salutaris nr̄ · Adhuc qr p passionē redēpti sum9 · et p eum oro nr̄a recipit efficaciā · iō reducim9 ad memoriā q̄ in passione dñi legim9 et cātam9 viz Sanctus de9 · Sāct9 fortis nē · Inde hortam aiaz nr̄az ad būdicendū sibi ppt̄ būficia nob collata ibi · Benedic aia mea dño nē · Cōseqñter ỽovt pura sit oro · omunē facit confessionē · p q̄ a venialib9 mūdam̄ · fine q̄b9 cōmunis vita facile non ducit̄ · Et qr hois confessio mī valet misi interi9 ouertat̄ · iō subiūgit · Couerte nos de9 salutaris nr̄ · Preterea · qr in pncipio diei est · orat a pcīato p die liberari · dicēs · Dignare dñe die isto nē · sine q̄ vix potest esse ad momētū hūanitatis fragilitas · et quia necesse ē vt mia dei sequat̄ sicut puenit idcirco addit · Fiat misericordia tua nē · Demū orat p diuerꝰ gradib9 ecclie · a tandē ocludit p ps · Miserere mei de9 p9 quē noster opilio sol9 orat p omnib9 in collecta Dū autē sacerdos orat seu pces huiusmōi dicit in dieb9 pfestis se ad terrā pstermit vt maiorē ī se et ī alijs exaūz deuocōez

Sed finito psalmo · Miserere mei deus surgit · ceteris pstratis manētib9 · a stans oronem dicit qm̄ vicem gerit illi9 sacerdotis qui in celo ē · et qui p nob quotidie interpellat · Primo ergo iacendo cū ceteris orat · sic et dñs cui9 vicari9 est · pusq̄z resurgeret cū peccatoribz 9 quersat9 et mi cruce pstrat9 est · Postea stādo oronem dicit vt illi9 resurrectionē recolat · cui9 vicē gerit · In q̄buscaz tñ ecclesijs oīes illo surgēte surgūt ī q̄ sig̃ficant se spem recepisse a peccatis resurgēdi · ¶ Et nota · q̄ sola eccīe vmtas adorādo · m faciē cadit · In pfestis ergo dieb9 q̄ñq̄z pstrati oram9 · in quo octo sig̃ficanē · Primū infirmitas corporalis · qa de puluere sumpti sum9 · Secundum infirmitas animi · qr per nos non erigim̄ · Tercium est erubescēcia · quia nō audem9 oculos in celum leuare · Quartū prudēcia · qr vidim9 vbi cadim9 idest in terrenis affligim̄ · Quintū vt cordis ostricōez figuram9 · Sextū · quia xp̄m adorātes eum ad terrā descēdisse et carnez de terra credim9 induisse et hoc ecia quidā figurāt · q̄ volentes sibi signū crucis impmere · pus inclinati · terram manu tāgunt Septimū · quia reducimus ad memoriā · licz in padiso angelici creati fuerimus corpa nr̄a ppt̄ lapsuz nr̄m inter aialia bruta iacere a animā corpali mole gruari · Octauum vt ipo actu ostream̄ nos esse peccatores · et terreis desideris mixtōdum vēttē terre · a animā pauimēto mfigim9 · et hoc ē introductū ab abraham qui cadēs in terra dominū adorauit · quē ppxte imitati fuer̄t · Vnde origenes in omelia illi9 euāgelij · Erat ioseph a maria mirantes sup his nē · ita dic̄ Sācti ppxte qñ āgusti9 aliq̄d cōtemplabanē · cadebāt · in facies suas · vt peccata p ruinam corpis plem9 purgarenē · Qñq̄z ecia m puris oromb9 genua flectim9 vt salomon et aplūs dicens flecto genua mea · a · p · d · n · vt p hoc oīne genu xp̄o flecti imuam9 sed tunc p pstrati · ꝟ facie erecti stam9 q̄si ipo actu dicētes · Trahe me poste · Quid dicere debem9 dū genu flectim9 m · vj · pte sub ti · de pascha diceē · Et qñq̄z stam9 quasi letantes · q̄ in domo domini ibim9 · In pmo quidē mō exp̄mim9 cōdicōez nr̄am · In scdo desideriū In tercō spez · In dieb9 vero dñicis a in pascha libus genuflectio non fit · nec dicit̄ p horas kyrieleyson · nec oracō dñica · ꝟ stātes · oram9 · ppter leticiā resurrectōis · q̄ tūc recolimus · De q̄ in sequenti pte sub festo pascīe diceē · Nec in diebus pentħ · q̄b9 recolim9 libertatē · p aduētum spūs sācti nob datā · Nec in alijs festiuis dieb9 ppter leticiā ipa p festiuitatū ī q̄b9 recolim9 sāctaz societatē angelorp a sāctorp · q̄ iā ē in leticia sempiterna · misi p pncia corpis et sāguinis xp̄i · In his tñ dieb9 stātes capite iclīato orare debem9 sic a deuote mlieres ad monumētū feceṙt · a tūc eciam hmōi flebiles p̄cesvite pñtis dimittim9 ad notā dū q̄ i futa resu rectōe vbi eit va libtas a vera societas · nulla pcacō exercebit̄ p miseriꝭ · De ꝟ diceē ī vj · pte sub ti · d sabbato p9 pē · In q̄busdā tñ ecclijs ī oīb9 officijs dr̄ dñica oro · licet stādo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſſam illa eſt ſal et condimentum ſacrificij et in ve-te-nullum ſacrificium ſine ſale fiebat-et ita nullum officium noſtrū ſine illa fieri debere videtur-De hoc eciam dictum eſt in ꝓhemio huius ptis ¶ Sane p̄ces hui⁹ miſtice humilitatem ſignificant ꝓut ſub cōpletorio dicē-verſi autem ad orientem illas dicimus-De quo dictum eſt in ꝓhemio huius ptis-Vltimo ſubicit̄ oracio-quam ſalutacō-ſcilicet dominꝰ vobiſcū ꝓcedit et eciam ſequitur-quia ſicut dominus poſtq̄ reſurrexit ſalutauit apoſtolos dicens-Pax vobis-et poſtea eis locutꝰ eſt-a poſt locucionē iteruꝫ dixit-Pax vobis-ita et p̄ſpiter eius vicariꝰ poſtq̄ ſurrexit ab accubitu ſalutat fratres dicens-Dominus vobiſcum-a ꝙ eis orat-et poſt oracionem iterum dicit-Dominus vobiſcum-quaſi dicat Pi graciam dei impetraſtis-in illa pſeuerate-et iterum populꝰ dicit-Et cum ſpiritu tuo-ac ſi dicat-Oraſti ꝓ nobis-et nos pro te oramꝰ-De hoc dictum eſt i quarta pte ſub ti-de ſalutacione ad populum-Nouiſſime dicitur-Benedicamus de quo dictū eſt in ꝓhemio huius ptis-Poſtq̄ vero eccleſia direxit oraciones ad dñm implorat oracōes ſcōꝝ dicens-Preciosa in conſpectu nr̄e-quod non eſt de p̄ma nde eſt q̄ quidā dicūt illud poſt matutinas laudes-Eciam quidam interponūt inter primam et p̄ciosa-Primam de beata virgine-Et quidam miſſam animaꝝ-Et quidam religioſi hoc in capitulo dicunt-Aliqui tamē dicunt eſſe de p̄ma ſecundum ea que dicta ſunt in ꝓhemio vbi agitur de lectione otinuātes illud cuꝫ prima-Deinde ſacerdos ad honorez trinitatis orat generaliter-pro ſe a ꝙ omnibus dicens-Deꝰ in adiutoriū nr̄e-Vel dicitur ter vt petat auxilium cōtra inſidias diaboli carnis a mūdi-Vel in honorem trinitatis-a ideo ſubicitur gloria patri nr̄e-Nec poſt gloria patri ſequit̄ alla-pro eo q̄ locus in quo hec dici cōſueuerit puta capitulum ſacer non eſt-Sicut enim ſacer locus ſignificat illam ieruſalē-in qua vox illa angelica ſez alla auditur-ita locꝰ ille nō ſacer pegrinacionē noſtram repſentat in qua peccauimus-Deinde quia dum in hac vita ſumꝰ peccamus Ideo ſubiungimꝰ kyrieleyſon et pater noſter-a poſtea-Reſpice domine in ſeruos tuos nr̄e-vbi dicitur-Et dirige filios eoꝝ Filij noſtri ſūt cogitacōes-que de mente noſtra naſcūtur-quas ad opa domini implenda rogat dirigi-opera vero manuum noſtraꝝ ſūt opera exteriora-que interius a cogitacionibꝰ ꝓcedunt Sed quia omnia ad vnum tendūt Ideo poſtea dicit opus ſingulariter cum dicit-Et opus manuum noſtrarū dirige-Et itez opilio ſiue paſtor ꝓ omnibus ouibus orat generaliter dicēs Dirigere dignare domine nr̄e-Oracione vero ſeruicium cōcluditur-vt diuina gracia que actiones noſtras p̄cedit eciam ipas ſubſequat-

Hora tercia deo laudes exoluimꝰ-quoniam in illa ſecundū marcū-Jheſus liguis iudeoꝝ morti adiudicatꝰ eſt et a pilato ad colūnam ligatus eſt et flagellatꝰ-Merito ergo hora illa oramus vt ſicut ſpiritusſanctus ab adam per diaboli ſuggeſtionē ſepatus eſt-ita p̄ xp̄i crucifixionem dignetur eadez hora ſpiritusſanctus in cordibus noſtris infundi In hac eciam hora-repromiſſus ſpiritusſanctꝰ datꝰ eſt apoſtolis et viſibiliter dei magnalia loquebantur Vnde in actibus apoſtoloꝝ-Non ſunt iſti ebrij cum ſit hora tercia diei ꝓpter quod dicit̄ ꝓmꝰ-Nunc ſancte nobis ſpiritus nr̄e-Dicitur eciā p̄s-Legem pone-quia tunc lex noua data eſt aplis Quia vero homo per legem dei a morbo peccati ſanatur-iuxta illud ſapiencie-Nec herba nec malagma ſanabat eos-ſed tuus ſermo dñe nr̄e-Ideo in quibuſdam eccleſijs dicitur capituluz illud-Sana me domine nr̄e-Jheremie xvij-c-et reſponſorium-Sana animaꝝ meam nr̄e-Et q̄nq̄ illud dicitur-Caritas dei diffuſa eſt-Roma-v-c-Et quandoq̄ illud-Obſecro vos fratres per miſericordiam dei-Roma-xij-c- Rurſus quia non poteſt ſanari niſi conſeruet̄-Ideo ſequit̄ verſus-Adiutor meus eſto nr̄e-q̄ſi diceret quāuis liber et ſanus in via tua ſim conſtitutꝰ tamē non ſufficō ſine tuo adiutorio-puenire ad illā meridiem-de qua dicitur-Indica michi vbi paſchas-vbi cubas in meridie-Vnde dicitur-Adiutor meus eſto domine-a ſubiūgitur Ne derelinquas me ideſt inceptum meum ne intermittas-quia ſine te michil eſt conatus meus-neq̄ deſpicias me ideſt ne contēpnas q̄ ego mortalis re eternū audeo querere-quia tu es deꝰ meus-qui me creaſti et recreaſti-ſalutaris meus-ideſt qui ſanas plagā peccati mei-Deinde omnes ad oracionez ꝓſternunt̄-a ꝓſequitur ſacerdos modum oracionis quem apoſtolus docz dicens-Primo omnium fiant obſecracōes-oraciones-poſtulaciones-a graciaꝝactiones-ꝓ omnibus a ꝓ his qui in ſublimitate ſūt-Obſecracio fit cum adiuracione ꝓ malo removendo Oracio pro bono impetrando-vel pro malo ſupando-Poſtulacio ꝓ bono adipiſcēdo ſiue cumulando Graciarū actio ꝓ bono iam collato conſeruādo Obſecracō ē ibi Ego dixi nr̄e-vbi petit vulnera ſanari et medicinā dari-Oracō ibi-Fiat miſericordia tua domine-vel ibi-Oſtende nobis domine-Poſtulacō ibi-Conuertē dñe vſquequo vbi poſtulamus vt per domini auxilium omnia nobis aduerſa removeant̄-Graciarum actio ibi Sacerdotes tui induant̄ nr̄e-a hoc pro nob̄ omnibus-Item orat pro regibꝰ qui ſūt in ſublimitate dicens-Saluum fac regem-et Oremꝰ pro xp̄o pontifice noſtro-a pro omnibus viuis dicens-Saluū fac populū tuum nr̄e-Et pro defūctis dicens-Oremꝰ pro fidelibus defunctis-Sequitur eciam-Miſerere mei deꝰ pro his qui ſūt in grauioribꝰ peccatis-ſicut p̄ceſſit dominica oracio-Pro his qui ſūt in quotidianis-Poſt iſ ſurgit opilio ſiue ſacdos a o.bꝰ ꝓſtrat̄ manētibus orat ꝓ vniuerſis-de quo dictū eſt ſub p̄ma

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Hora sexta ꝑ nobis crucifix9 et clauis confixus est xp̄us·quare tenebre sup=per omnē terram facte fūt· vt sol in morte domini sui lugēs·se q̄si nigris tegeret vestibus·ne illum crucifigentibus lu=men p̄beret·Hac eciam hora in die ascensionis cum discipulis discubuit·Merito ergo ecclesia illa hora deo laudes exhibet·gracias ei agens quia pro ipa xp̄s pati voluit·ꝓpter quod ipm dili git vehementer·Vnde in canticis·Nūcia=te dilecto quia amore langueo·a ob hoc tunc dicitur psalmus·Defecit in salutari tuo a·Di citur eciam responsoriū Benedicam dominum in omni tempe·supple q9 dignat9 est pati pro me idest pro salute anime mee·Hac eciam hora adam de paradiso electus est·Recte ergo illa ho ra deū dep̄cari debemus·vt vnde ille ꝓpter su pbiam electus est·illuc per humilitatem a bo=nam operacionem redeam9·Bene officiū sexte statui temporis respondet·sicut et officia alia=rum horarū·In p̄ma namq hora est inchoacio· In tercia profect9·In sexta ōsumacio·secundū q9 sol in p̄ma incipit lucere·In tercia magis ca=let·In sexta est in sūmo feruore quod indicant verba ymnoꝝ·que in ipis horis et eciam nona p̄mittunt̄·Inchoacionē respondēt verba·que dicuntur ad p̄mam in psalmo·Deus in nomine tuo saluum me fac·et in virtute tua libera me idest sepa me a zyphris·In p̄cipio nāq nostre cōuersionis incipim9 a malo separi·vnde me=rito ibi petimus qui tandem loco et p̄mio sepe rati sumus Ad idem ptinet quod dicit secund9 psalmus·Vtinam dirigant̄ vie mee·Et qđ dic̄ terci9 p̄s·Retribue seruo tuo·exponitur idest frequenter tribue·Et vbi dicit Viuifica me a·c̄ supplendum est qui premortu9 eram per pec catum·Vnde petit per graciam iustificari·Ad profectum ptinet quod dicit̄ in principio ter=cie·Legem pone michi domine·Sibi em̄ posito in via petit dari legem correctionis·Ad cōsu macionē ptinet quod dicit̄ in principio sexte· Defecit in salutari tuo anima mea a·c̄·idest am ma mea posita in salutari tuo defecit a terremi tate·Vel defecit in salutari tuo·idest aīa mea tendens in salutare tuū defecit in terremitate q̄to em̄ ꝙs magis tendit in dilectionē dei·tan tomagis deficit a terremis·et quasi premmio desiderio lāguet iuxta illud Fulcite me florib9 stipate me malis·quia amore langueo Per flo res quidem intelligia bonoꝝ operum·per mala p fectio accipitur·que eciam alios accēdēs qđam modo consolatur non tm̄ hic plenam recipit cō solacionem·sed pocius affligitur ex dilectione· Vnde sequitur Defecerunt oculi mei in eloqui um tuum·et in secunda pte·Quomodo dilexi le gem tuam·et in tercia·Oculi mei defecerūt in salutari tuo a·c̄·Ad hanc p̄fectionem pertinet responsorium·Benedicam dominum a versicu=lus·Dominus regit·Nam sicut habet alia trans lacio·Domin9 pascit me michil michi deerit·in loco pascue ibi me collocauit·idest domin9 est pastor meus in quo sum tut9 a sufficiēs Vnde sequitur·Et michil michi deerit·Spiritualem em̄ substanciam credit a deo sibi ꝓferendā·qr iam scit se esse collatum in loco pascue·vbi fide les in fide plen9 corroborantur·Vnde dicit ibi me collocauit·Quem em̄ domin9 pascit in aduē tu spiritussancti eund̄ regit idest in bonis ope ribus facit eum delectari·a per rectum iter du cit ad tutissimam ciuitatem iherusalē·Tali me hil deest teste apostolo qui dicit·Omnia in eo possum qui me confortat·Dicitur autem q̄nq̄ capitulum illud·Alter alteri9 onera portate· Galath vj·a·Q̄nq̄ illud solite ꝓformari huic seculo·Roman·xij·a·

Hora nona Xp̄us clamās emisit spiritū Mori em̄ voluit ꝓ homie illa hora in qua homo de paradiso expulsus est·et in eadem hora per mulierem a lignū redemit·quos per mulierem et lignū decepat hostis·Ars autem vt arte falleret·a me·fer·in ho·Vnde le·In eadem quoq̄ hora miles la=t9 xp̄i aperuit·ex quo duo nostre saluacionis sa cramenta·s·aquam baptismi et sanguinem n̄re redempcionis nobis eduxit·a velū templi scis=sum est et monumenta apta sūt Eadem hora in ferna penetrās inextricabiles tartari tenebras cōfringens·seraq̄ eius ommuēs·captiuitatē sanctoꝝ secum transuexit ad celos igneaq̄ rū phea submota antiquū incolam paradiso resti=tuit Eadem eciam hora cet9 apostoloꝝ ad ora=dum cōuenire cōsueuit·Et petrus et iohannes ascēdebant in templum causa oracionis·Petr9 quoq̄ eadem hora ascendit in cenaculū oratu=rus·quando raptus est in extasim·et linteol ū plenum reptilib9 de celo ante se dimitti vidi t audiens·Petre macta et manduca·Merito igit̄ ꝓpter has p̄rogatiuas hac hora deum ecclesia laudat dicens p̄s·Mirabilia a·c̄·et resp̄sorium Redime me dñe orans ꝓ sua redēpcōne·ne o b lita esse videatur q̄ tali hora redempta est·Il lud autem cōsiderandum est·q̄ in hora nona iā sol declinauit a centro·status ergo tempis im=muit statum virtutum immuit em̄ feruorem vir tutum in quo anim9 p̄us erat ꝓpter temptacōes esse tepefactum·Nam vt ait beat9 greg·Vicia nos temtant·virtutes nos humiliāt·Cum em̄ vir pfectus temtatur ab altitudine mtimi gau dij·descendit ad cōsiderandū suam fragilitatē et ad videndum q̄ facilis sit ad casum vt pat̄ in apostolo qui dicebat·Ne magnitudo reuela cionum ex me a·c̄·Gaudebat enim paulus de re uelacione dolebat de temtacione Vnde ipe dicit Propter quod ter dñm rogaui a·c̄ Nisi em̄ sibi molesta esset temtacō·non rogaret vt tollere tur·Non est tamen sublata·quia per infirmita tem virtus cui gaudium debetur pficitur·Has tribulaciones a angustias notāt aliqui versus psalmoꝝ none vt in p̄ma pte·Tribulacō et an gustia a·c̄·Et in scda·Multi qui psecunt̄·et m

tercia·Erraui ac̃·Ab eisd̃em petim9 liberari in
responsorio·Redime me·idest fac vt effectum
redempc̃ois tue·que facta est in sanguine tuo
senciam in tribulac̃ibus meis·Doc idem est in
versu ab occultis meis mũda me·idest repelle a
me malam cogitacionem et c̃pesse suasorẽ se-
cundum augustinũ·¶ Et nota q rñsoria domi-
nicalia in tribus horis·scz tercia sexta et nona
c̃uenienter respondent respondẽs ferialibus·
sciam in responsorio feriali ad terciam·scilicet
ꝑna animam meam ac̃·petitur sanitas vulne
rum que ꝑterita peccata fecerũt·Et in respõ-
sorio dñicali·Inclina cor meum ac̃·et in versu·
Auerte oculos ac̃·petiẽ cautela de futuris qd
fit implecione diuinor̃ mandator̃·Item in fe-
riali responsorio sexte Benedicam dominũ ac̃·
fit iugis diuine laudis ꝓmissio¶ In dñicali re-
sponsorio·Inet ernũ domine ac̃·fit ꝓmissiõis
implecio·Ibi eñ ꝓmittit se laudaturum et hic
laudat·In rñsorio feriali none·Redime me do
mine ac̃·petitur redempc̃onis effectus quo fit
vt res mentis·idest amor sit direct9 ad deum·
Et in responsorio dominicali·Clamaui ac̃·ꝓ-
mittitur effect9 pedis idest amoris scz clamor
ad deum ex amore est eñ clamor cordis In plu
ribus tamen ecclesijs fũt eadem tam in feriali-
bus q̃ in dominicalib9·Et est notandũ q versus
qui dicunt̃ in tercia in sexta et in nona neu
ma habent ad designandũ·q in nulla hora ex-
primere valemus gaudium et brauium sempi-
ternum·Capitulum dicitur quandoq̃·Omma
probate·Thessal'·v·c·Et quandoq̃· Sicut in
vno corpore multa membra habem9 Ro·xij·a·

In hora vespertina·figmficat eccia primũ
aduentũ domini·qui fuit vergente vespere
mundi in vltima etate·de q̃ psallens reddit
gracias deo·iuxta illud apostoli·nos fium9 in
quos fines seculi deuenerunt·Preterea crist9
in vespera de cruce depositus fuit Eadẽ quoq̃
hora in cena sacramentum corporis a sangui-
nis instituit·pedes discipulor̃ lauit·Discipu-
lis euntib9 in emaus in habitu pegrini in frac
cione panis se manifestauit·Merito ergo eccle
sia xp̃o in hac hora gracias agit·Est tamẽ du-
plex mundi vespera put in sexta pte sub ephia
dicetur·Sane sicut ait Hicardus episcop9 cre
mon̄·in mitrali·officium diei sequentis incipit
in vesperis·quia vespertina finaris idest hora
Primum est officium secundus est̃ cõsuetudi
nem in quaternario numero ꝓut dictum est in
ꝓhemio huius ptis·Vnde vespertinũ officiuz
a vespera stella nominatur que in p̃cipio noc
tis oritur·Preterea licet ab inicõ mũdi dies p̃
cederet noctem·in nocte tamẽ dominice resur
rectionis·nox cepit p̃cedere diez·vt dicetur in
sexta parte·sub sabbato sancto in principio¶
Dicit autez ecclia in hac hora quinq̃ psalmos
Primo ꝓter xp̃i quinq̃ vulnera·qui ꝓ nobis
obtulit sacrificiũ in vespera mũdi·Secũdo ad
correctionẽ vt videlicz defleamus et petamus
venĩam peccator̃ que in die per quinq̃ sẽsus
corpis cõmittunt̃·et ad nos intrant·iuxta il-
lud Hiere·Mors intrauit ꝑ fenestras nostras
quis eñ est qui visu non cõcipiat·Tercio per
ipsos quinq̃ psalmos munit se ecclia cont̃ noc
turnales tribulac̃ones¶ Hec eñ hora inuat
fletum eorum quibus occidit sol iusticie· et ita
fiunt in vespere de quo dictum est·Ad vesper̃
demorabitur fletus·qui durabit vsq̃ ad matu
tinum idest quousq̃ sol fidelibus oriatur q̃ oc-
ciderit peccatoribus secundum q̃ legitur·Et
ad matutinum leticia·Et ꝓter eas cõ ecĩa cau
sas pectus quinq̃ digitis tundim9¶ Rursus
seculares dicunt quinq̃ psalmos·religiosi ve-
ro quatuor ꝓter racionem tangendam in vi·
parte sub ti·de aduentu·Et nota q vespertinũ
matutinumq̃ officium ceteris horis in numero
psalmorum ꝑferuntur·eo q̃ in senaria operum
distictione·vespere et mane solummodo memo
rantur et in veteri lege matutini et vespertini
officij antiquitas cõmendatur·quinq̃ ergo p̃s
in sex vespertinis ebdomade officijs dicuntur·
et cantantur psalmi secundum materiam diei·
vt ecce in septima die scilicet i sabbato·ꝓter
resurrectionem que sequitur·agim9 de victo-
ria et laude dei que sequitur victoriam·Vnde
in primo psalmo scilicet Benedictus dominus
ad litteram agitur de victoria dauid cõtra go
liam·quantum vero ad spiritualem sensum de
victoria nostra·qua dyabolum superamus·quia
ergo post victoriam nil restat nisi laudare do-
minum·per quem victoriam habem9 Ideo se-
cuntur quatuor psalmi·qui sunt de laude·In
primo enim laudem ꝓmittit ecclesia·Exaltabo
te domine·In secundo seipsam incitat·Lauda
anima mea dominum·In tercio alios inuitat·
Laudate dominum·In quarto cõgratulat̃ cele
sti iherusalem dicens·Lauda iherusalem domi
num ac̃·et sic de alijs feriis a p̃s¶ In quibus
dam ecclesijs statim post p̃s·sequitur ymnus·
et post ymnum lectio siue capitulum·In q̃bus-
dam ecclesijs vtrumq̃ cantatur·et tunc re-
sponsorium p̃cedit ymnũ·ad notandum q̃ tunc
maxime respondere debem9 exhortacioni per
p̃cedens capitulum facte·post quod statim se
quitur responsorium·Tamen generale est·q̃
q̃cunq̃ cantatur responsoriũ·p̃cedere debet

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

lectio·cui respondere debet · ¶Qui vero ymnum non cantant illud attendere videntur· q̄ cantu cum beate marie sequitur·quod excludit respō sorium cui⁹ locum tenet ymn⁹· ¶Nam si canticū zacharie in laudib⁹ matutinis excludit respō rium·multomagis canticum beate marie virgi nis excludere debere videt̄ in vesperis Et nota q̄ ad vesperas dicitur capitulum·Benedictus deus et pater sēa ad corinthi·i·a·Et illud Dominus autem dirigat secunda ad thessal·iij·a· Post ymnum sequitur versiculꝰ videlicet ī sabbato·Vespertina oratio nr̄ē·In alijs dieb⁹·Dirigatur domine·Et vterq; versus vespertinus tempus designat·in quo cantatur quod sonāt verba illa que in psalmo secuntur·scz·Eleuacio ma·me·sacer vespertinum·Optat enim vt oratio dirigatur ad dominum· quod de veteri testa·tractum est·vbi habetur·q̄ hora vespertina sacerdos intrabat sānctum tabernaculū vel templum vt offerret thimiama super altare incensi·sicut mane intrabat vt offerret incensum Hoc thimiama significat suauitatē odoris hinc habet consuetudo vt dum dicitur versiculus· sacerdos thurificet altare ad implēdum iuge sacrificium sic enī fiebat ī lege in qua duo agni offerebantur vnus mane alter sero·a hic pigmior·ad notandū q̄ caritas crescit ideo ꝑ thurificatur·vt sim⁹ semper bonus odor deo·p̄ficiendo mi sciencia a doctrina·Etiam quia ꝓpter promissiones dei debemus tales esse vt simus ei bom odorie·Ve ideo in vesperis et matutinis· post psalmos et lectionem dum versus dicitur· incensatur·ad notandū q̄ nemo potest bonum odorem deo reddere·vel bonum exemplū operandi alijs dare·quod per incensum significat̄ ms ius in dei seruicio operetur·quod per p̄s· et alios doceat·quod per lectionem notat̄·Pñ mos inoleuit·q̄ in p̄cipuis festiuitatib⁹·antiphona ad magnificata benedict⁹ter dicit̄·siue tociens canendo ꝓcelatur donec omnis populus qui interest incensi repleatur odore·Et vltimo dicitur cum neuma voce quidam non significatiua ꝓut dictum est in ꝓhemio hui⁹ partis ¶Sacerdos autem qui maior est in eccl̄ie officio vt qui vicem tenet·Aaron debet incensum offerre vt sit thimiama sempiternum coram dño et suaue flagrans odor iuxta illud ·Dirigatur domine oratio mea·sicut incensū in ꝺspectu tuo De hoc dictuꝫ est sub laudibus matutinis Dicitur ergo in vesperis versiculꝰ exhortacōnis scilicet vt excitet pigros ad intelligendum ꝓmissa dei·que continentur in cantico illo beate marie·Magnificat anima mea nr̄ē·quod est iuxta·c·Prima ꝓmissio facta fuit noe· Vnde gen· Ponam arcum meum in nubibus celi ·a hec impleta est ·¶Secunda abrahe et dauid · abrahe dictum est ¶In semine tuo benedicentur omnes gentes ·dauid dictum est ·De fructu ventris tui ponam super sedem tuam et hec impleta ē in beata virgine·quod notatur in cantico suo ibi·Recordat⁹ misericordie sue·et ꝓ hoc certi sumus q̄ dabit nobis vltimam scilicet ꝓdisuꝫ Ideo autem canticuꝫ ip̄m quotidie dicitur·vt frequencior dominice incarnacionis memoria animas fidelium in ope dei et in doctrina se exercencium ad deuocōēꝫ operis incepti accēdat ¶Cum enim in cantico ip̄o notenē cogitaciones sicut in psalmo opera · ¶Si diligenter beate marie actus et dicta sepe recolim⁹ obseruancia castitatis · et virtus opacōnis semper ad ipsius operacionis imitacōēꝫ pseuerabunt in nobis · ¶Nec ecl̄ā nos mouebit fauor human⁹ indebitus non tempalium immoderat⁹ appetit⁹·nō tempalis affectio non de impetranda cōmissoꝝ venia desperacō·¶Nempe ñ nos mouebit indebit⁹ fauor humanus·quia cum beata virgo cōmendaretur a beata elisabeth dicente Vnde ꝟ michi vt veniat mater domini mei ad me nr̄ē· ¶Non ip̄a mota fuit humano fauore ·sed seruās humilitatē clamauit· Magnificat anima mea domin̄·Et tandē adiecit Quia respexit humilitatem ancille sue·Et nota q̄ dicit respexit humilitatem·et nō dicit respexit virginitatē ·immunens mentis virginitatē p̄ualere corporis integritati ·Iterū iō dixit humilitatē·quia de⁹ superbis resistit eosq̄ a beatoꝝ sorte secernens per varia penarū loca· ꝓ peccatoꝝ impietate dispergit·¶Non nos mouebit immoderat⁹ tempaliū appetit⁹ quia sicut ip̄a dixit iudex noster Diuites dimisit inanes ·et Deposuit potentes de sede·¶Non tempalis afflictō nos mouebit·quia deus exaltat humiles ·In hoc em̄ cantico exemplo humilitatis eius reformam̄ a filij dei incarnacō·per quaz depo·po·de se ·et exaltauit humiles·ad memoriā reducit̄·vt fidei nostre deuocō excitetur·¶Non desperacō de cōmissoꝝ impetranda venia q̄ misericordia eius a ꝓgenie in ꝓgenies timentib⁹ eum·Beda dicit·q̄ inde inoleuit cōsuetudo·vt in officō vespertino cātetur canticū beate virginis·Et poci⁹ in vespertino q̄ in officijs alijs Primo quia in ip̄a vespa mundi·suo singulari assensu mūdo succurrit ꝑdito·Secundo· quia per hoc fit incarnacōis in vespa mundi facte iugis recordacō·Tercō q̄ ip̄a est stella maris· que in hui⁹ mūdi vespere nobis lucere cepit·sicut vespa stella a qua dicitur vesptinum officiū·in inicio noctis lucere incipit·¶Quarto vt mēs nostra per diez variis fatigata cogitacionibus ·imminēte q̄etis scilicet noctis tempore·recolēdo dicta dei genitricis· quicquid supfluuꝫ vel nociuū diuturna euagacio cōtraxerit·totum hoc p̄cibus a lacrimis ea intercedēte mundetur·¶Quinto q̄ virgo portauit dominū in vespa mundi ·¶Rursus canit̄ in sexta laude· quia domin⁹ in sexta etate veit sicut et canticū symeonis in septima ꝓpter septimam etatē quiescēciū· ꝓut tactum est sub laudibus matutinis·¶Ceterū hoc canticū est exultacō laborancium quoꝝ spiritus exultat ī dño quia fecit eis magna qui potens est cuius mia

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

est in secula. Ob hanc exultacionē repsentandā lampades accendunē in vesperis. Vel pro hoc cātico principaliter accenduntur. eo q de euāgelio est. vel vt nos de numero adolescētulaz et quinq prudētū curram9 cum lāpadib9 bonoz operū in odorē vngētoz beate virginis intrantes cum ea in gaudiū dñi nostri. Et quia opa nostra nō sūt in lāpadib9 radiācia. nisi fuerint caritate informata. Ideo canticū claudiē sub antiphona p quā caritas designaē. Recantata antiphona in pfestis diebus psternit se ecclesia in oracionē plixius orās quā in alijs officijs. quia specialiter orat pro his quib9 occidit sol iusticie. Licet a pro alijs oret. et facit ea que dicta sūt supius sub ti. de tercia. vbi de precib9 agit. In solēnib9 vero dieb9. statim dicitur collecta. et quasi stātes oram9. De quo et in quib9 officium vesptinum cum hora pma conuenat. ibi eciam dictum est. Mortuoz officium incipit a vesperis. non tñ habet secundas vesperas. ad notandum q hoc officiuz finē habebit. qñ anime saluandoz ab omni pena liberate. eterna beatitudine fruent. Sed sancti de quoz glorificacōne in aia iā certa est ecclesia primas a scdas vesperas habēt. si in festo eorum nouem lectiones dicanē. primas em̄ habēt pro glorificacōne anime iam pcepta. Secundas p glorificacōne corpis quā habebūt. que nunq finem habebit. Si vero habēt tantū tres lectiones pmas vesperas habēt tantumō. q a ipi duplicem stolam habituri non sint cum hoc omib9 electis nō conueniat. Sed ecclesia ad ostēdendum differenciam pmioz illis et istis debitoz. magis solēmisat pro illis de quoz maioribus meritis sibi p miracula siue p alia documēta cōstat quāuis ad plenū certa esse nō possit sam et stella differt in claritate a stella. Vnde Aug9 ait in sermone de beato stephano. Cum preciosa sit moꝛs sanctoz. si quid distare iter martires potest. pcipu9 esse videē qui pmus ē. Quandoq tñ in vesperis pcedētib9 dicitur solūmodo antiphona et collecta de festo sequēti put dicetur subvigilia natal. Postremo notandum est. q religiosi ante cōpletoriuz pmittunt collacionem. que a sanctis patrib9 originē traxit qui dictis vesperis quemlibet de scripturis sacris cōferre solebant ad instar operariorum ad recreacionem ad inuicem cōfabulandū. Ideoq tunc vitas vl collacōnes patrū. a his similia. que pocius sint ad recreacionem a delectacōez legūt. a eruditiores si dubium occurrerit interrogant.

Q hora opletorij xps cū discipls orauit pem. Eadē q hora sāguineas guttas sudauit. et eciā corp9 ei9 i sepulcro positū fuit a custodes oputati. Merito igitur in hac hora ecclesia oo laudes et gracias agit. Illam eciam in memoriam eterne gaudij celebrat. Nam completo electoz numero in illa hora oplebitur gaudium sanctorum in die generalis retribucōis. et inde est q completorium significat gaudiuz. Dicit aūt copletorium. quia in eo opletur cōmunis vsus locucōis. cibi et pot9. et alioz que necessario pro corpis sustentacione sumunē. Et secundū hec eciā significat finem vite psentis. Vane hoc officium incipit pter moꝛem alioz officiorum. Conuerte nos deꝰ aē. Quia em̄ qsi tota die psalmodie instituimus. a pene impossibile est quin aliquem peccatum superbie otraxerim9. a quia sepe erram9. iuxta illud. Erraui sicut ouis que perijt. inde est q nos humiliātes dicim9. Conuerte nos aē. Preterea quilibet pfect9 et bonus. estimare se debet imperfectū siue imperitiē iuxta illud. Just9 accusatoꝛ sui est. Ideo dicit sacerdos. Conuerte nos aē. in his verbis indicās se puerum. bonarum quippe mencū est ibi culpam agnoscere vbi culpa nō est. Nam a si dixerimus. quia peccatū non habem9. ipi nos seducimus. Hinc est q eciam osequenter inuocam9 diuinū adiutoriū dicētes. Deꝰ in adiuto. meū vt Conuerte nos aē. referaē ad pterita mala tollenda et deus in adiuto. aē. ad bona opa futura faciēda. quia sine dei adiutorio quicquam boni facere nō valem9. Quia vero totū ad laudem trinitatis faciendū est. Ideo sequit gloria patri. Rursus incipientes per conuerte nos deus salutaris noster. oram9 vt nos a malis cōuertat. et iram suam a nobis auertat. et qz merita nostra non sufficiunt. eius adiutoriū postulamus dicentes. Deus in adiu. me. aē. Dicunē autem ātuoz ps. ad obtinendā remissionem peccatoz que cōmittim9 dum sum9 in hoc coꝛpe ex quatuoꝛ elemētis et ex ātuoꝛ humoꝛib9 vel cōplexionib9 cōpositi. seu quia coꝛp9 ipsū ex his cōpositū. cōtra picula et fātasmata noctis munim9. a deo omēdamus. ideoq tūc dicitur In manus tuas domine aē. Et custodi nos aē. Et incipit ecclesia a voce pfectionis dicēs. Cū inuocarem exaudiuit me aē. Hoc em̄ pfectoriuz est. Sed quia pfecti se debent reputare imperfectos. Iurta illud iob. Eciam si simplex fuero hec ignoꝛat anima mea. Ideo sequit in eodem ps. Miserere mei. supple domine et exaudi oracionez meā. quod est dicere imperfectoz. Postea alijs admonitis ad bonū facit in eodem ps mencōez de pace eterna ibi. In pace in idipsuz idest que est inmutabilis. q pacez sp in memoria habere debemus et maxime dum coꝛp9 quiescere debet in lecto mens debet quiescere in deo. Debz eciam quiescere in spe vñ sequit secund9 psalm9 In te domine speraui aē. Sed quia spes nō est sine timoꝛe. aliter em̄ psumpcio esset. Ideo sequitur tercio9 ps. Qui habitant in adiutorio altissimi aē. in quo deus promittit liberare ecclesiam. Diabolus est em̄ quasi fur de nocte incedēs. et ideo nocte imminente dicit ecclia illum ps. contra nocturnales tēptacōes. Dicit ergo ille ps vt a ātuoꝛ tēptacōib9 liberem̄. scz a tioꝛe nocturno. a sagitta volūtate in die. a negocio perambulante in tenebꝛis. ab incursu et demonio

meridiano·idest ab meurrẽte demonio·Prima est leuis et occulta·Secunda est leuis et manifesta·Tercia grauis et occulta· Quarta g̃uis et manifesta·In quinto vero psalmo·scz· Ecce nũc aẽ·Bñdicit ecclesia deũ pro liberacõe tẽptacionũ nocturnaliũ·ibi·In noctib9 extollite man9 vestras in sancta et benedicite dommo· Dicit eñ augustin9·sup hũc p̃s·Nox res ẽstis est·dies leta res est·Ergo per noctem intelligitur aduersitas·per diez ꝓsperitas·In aduersitate benedicend9 est dommus sicut et in ꝓspe ritate exẽplo iob qui amissis filijs et reb9 oñibus dicebat·Domin9 dedit aẽ·Sit nomen dñi benedictum·Vnde et hic dicit̃· Benedicite dominũ· Sed queri t̃ quare dicunt̃ tãtũmõ sexversus illius psalmi·In te domine speraui·Respondẽ ideo·quia domin9 dicendo sextũ versũ videlicet In manus tuas dñe aẽ·sexta etate mũdi·sextoq; die carne obijt vt iam diceẽ·Recte ergo sex v̄sus tñ eiusdem psalmi in opletorio cantam9 vt in hac sexta etate in qua p eum redempti sumus sicut habet finis vltimi versus· ibi·Redemisti me domine de9 veritatis·cõformeñ dormicionẽ eius vt scz mẽbra quiescant a corvigilet sicut caro eius in sepulcro quieuit et diuinitas vigilauit ¶ Notandum est q̃ in quibusdam ecclesijs statim post p̃s·dicitur ymn9· ea forte racione·quia per bonam opacionẽ peruenitur ad exultacõez absq; oñis purgacionis medio ab his qui purgati trãseunt ab hac vita·Alia etiam racõ iam dicetur·Et sic p̃ dicũt ymnum q̃ caplin·ad oñendum mistice·q; illi in quibus cõpleta fũt signata p̃cedenciũ laudum seu pfecti qui p cõpletoriũ significanẽ p̃ueniunt exhortacionẽ que per capitulũ significat̃· Nec tamen caplin ptermittũt·quia hic semper vtilis est exhortacio ad pseuerandum in bono· quia nec nocet admisso subdere calcar equo·In alijs autem ecclesijs inter p̃s·et ymnũ interponunt antiphonam vel alla·per antiphonam sequentes ordinem beati Ignacij de quo in ꝓhemio dictum est·In alijs vero ecclijs statim post p̃s et antiphonam vel alleluia·sequit̃ lectio sine·c·cũ respõsorio·In manus tuas·aẽ Vel alio quia vt dicunt in oñi officio dici debet lectio· Postea adiciũt p̃nũ·Te lucis aẽ·in quo optãt ꝓtegi in nocturnis tribulacionibus·Alij vero non dicũt lectionẽ,put in ꝓhemio hui9 partis dictum est·sed statim post psalmũ·dicũt versiculum·Tum quia tempus illud dormicionis est non aptum est ad doctrinam·Tum quia p9 cõpletorium non solum cibi et potus·verum eciã doctrina que per lectionem significat̃ referẽda non est·Hinc est q; statuit beat9 benedict9 vt post cõpletorium nemo loquatur·Dicit̃ autez capitulum·Tu in nobis es domine ihere·xiiij· c·Religiosi in hoc officõ ante omnia lectionem p̃mittunt dicentes·Fratres sobrij aẽ·ne ordinem ẽstre excedere videanẽ· repsentãtes in hoc etiam mariaz magdalenã·de qua domin9 dixit preuenit vngere corp9 meũ in sepulcro·idest hoc fecit quod factura erat mortuo si licuisset· ita et hec lectio quasi vngit reddendo aias attentas ad vigilãduz añ cõmendacõez dormicõnis· Post ymnum subicitur verficul9·Custodi nos domine·vel alij9 qui notat tocius officij effectum postulatur eñ domini custodia ꝓtra noctis picula· Et dicit̃ accuta voce a cũ neuma ex quo excitati a memores facti ineffabilis gaudij·q; erit merces laboris nostri·canim9 canticum symeonis·Nunc dimittis aẽ·quod est luce ij·c·Primo vt illi9 exemplo pacem mueientes mereamur videre lumen·quod est x̄ps·Secundo ideo canticum istud canim9·quia sicut sanctus symeon cupiens ex hac vita in alteram trãsire illũ decimit·sic a nos dũ dormire debem9 q̃si morituri·quia somn9 est q̃si mortis ymago·illum eamus per quem nos domino commendamus Tercio ꝓter causam sub vesperis dictã·Quarto quia canticũ illud est de vltroq; aduẽtu·Vñ merito illud dicim9 vt ꝓmissionib9 alliciamur et a vicijs quiescam9 ¶ Cõsiderãdum est autẽ q; cum septem sint ptes ceteraꝝ horaꝝ·s·versus cum gloria patri·ymnus·p̃s·lectõ·cantus p̃ces·et oracio·In tribus tñ horis scz in matutinis laudibus et vesperis a in cõpletorio addit̃ et octaua· videlicet cãticum euangelicum·quoniam hec tres horie ptinent ad octauã idest domini resurrectionez·q; mane surrexit·In vespere discipulis manifestauit· In cõpletorio discipulis ait·Pax vobis· eaꝝpter in his trib9 horis ymn9 qui est exemplum leticie p̃s sequitur vt cõtinuetur euãgelio gr̃e·Euangeliũ gracie huius officij est canticum symeonis·scz·Nũc dimittis·in quo pacez rogam9 eternã ·vt sicut symeon trãsire cupiens postq; vidit x̄pm·dimitti rogauit·sic a nos post lumẽ fidei pueniam9 ad splendorẽ spei·vbi erit pax eterna· ¶ Cõsequenter oracõ dominica a p̃ces dicunt̃·quibus eciam contra noctis fantasmata nos munimus· Subicit̃ eciam simbolum·in quo nostre fidei p̃fessio otinet̃·vt si forte nos mori contigerit in cõfessione fidei moriam̃ ·Fit eciam in quibusdã ecclesijs sicut a m p̃ma confessio generaꝝ· Alterna enim confessione mutuam nos mũdam9 iuxta illud·Cõfitemini alterutrꝝ peccata vestra ·nedemus requiem temporib9 nostris·donec inueniam9 locum domino·Precib9 ergo et oracõe completur hoc officium·iuxta illud apli·Orantes ꝓ inuicem vt saluem̃ ¶ Rursus p̃ces mistice humilitatẽ significãt·que in fine debet esse quia sicut i pncipio ipa necessaria est·ad quod significandum·voce humilima hoc seruicium inchoatur·ita in consumacione eadem humilitas monstrãda est cõtra superbiam· in qua cecidẽt omnes qui operanẽ iniquitatẽ·Post p̃ces·opilio noster siue sacerdos omendãs domino gregem suum dicit collectam·Vñ nõ est ogruũ vt post hũ officiuz aliq̃d aliud fiat· nisi q̃d ptineat ad q̃tẽ Et attẽde·qm̃ ad p̃mã a ad opletoriũ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

apostolorꝝ simbolū non dimittim⁹· quia cūcta opera nostra in eius nomīe incipim⁹ et concludimus in quem credimus· Similiter ad vtrumqꝫ officium confessionem et Miserere mei deus· adicim⁹· vt quicquid in nocte peccauimus aut in die deliquim⁹· per ꝯfessionem ⁊ penitenciā diluam⁹ adimplētes illud· Cōfitemini· quoniam bonus· Respiciētes eciam illud· q⁹ olim sacerdos farine assariū offerebat m die vite sue· medietatez in mane ⁊ medietatē post meridiem· Sacrificium autez nostrum est spūs humiliat⁹· Vltimo notandū est q⁹ oīa officia diurna quantū ad ꝑs inuariabilia sunt· nocturna vero variabilia· ꝓter illud· Per noctē enim intelligitur mundus iste qui variabilis est Per diem vero ille etern⁹ qui est inuariabilis· de q̄ scriptum est· Ordinacōne tua pseverat dies Et est verior littera pseverat in singulari quaz pseverant in plurali· licet aliter quasi ꝯmuniter ꝓferatur· Hoc eciam officium m quibusdā ecclesijs quantuz ad ymnū inuariabile est· ꝓout sub ti· de p̄ma dictum est· et eciam quantum ad ꝑs· lectionem p̄ces et collectam ita q⁹ ꝓ nulli⁹ sancti solēnitate· sicut nec officium p̄me variat̄ pro eo quia in illo de pace ⁊ specialiter de illa ad quam suspiramus agitur· que vt p̄missum ē inuariabilis est hoc dumtaxat excepto quoniam m dominicis dieb⁹ dicunt ad p̄mā illos qñqꝫ ꝑs· scilicet· Deus de⁹ meus respice in me nē et sequentes ꝑs· Confitemini· ꝑut ibi dictū est Sed quare illi quinqꝫ psalmi in p̄ma ⁊ versus In manus tuas domine nē· in cōpletorio poci⁹ quam in alijs horis ponunt Responsio xp̄s cui in his horis canimus· qui est p̄ncipium ⁊ finis in cruce pendens legitur incepisse ꝑs illū· Deus deus meus· et omnes ꝑs sequentes seriatim vsqꝫ ad dictū versū dixisse et ibi finiuisse· et spiritū emisisse· Merito igit̄ ⁊ nos in passionibus huius seculi constituti ad ipius imitacionem in hora p̄ma· que est in p̄ncipio horarū diei· ⁊ nō alibi dictos quinqꝫ ꝑs· Et in completorio· qđ secundum aliquam consideracionem est finis· sicut vltima horarum diei· debemus dicere versū ipm· Quod vero hoc officiuz ad vltimā diei horam ꝑtineat· hanc consideracōne apparet· ꝙz in prima dicis quatuor octonarios versuum in psalmis· duos pro prima· et duos ꝑ secūda horis· Et in tercia sex· duos pro tercia· duos pro quarta· et duos pro quinta· Et in sexta sex duos ꝑ sexta· duos pro septīa et duos ꝑ octoua· Et in nona sex· duos pro nona· duos ꝑ decima· et duos pro vndecima· Restat vltima hora· scz duodecima· ad quaz ꝑtinet completorium quod notat ymnus· Te l· a· t· Premissos autē octonarios ꝓbinam⁹· si duo caritatis p̄cepta obseruamus facimus xj· cōbinacōnes vt pro quauis hora diei in qua delinquim⁹· vnū dño legis et caritatis binarium offeram⁹· Vt pro prima· Beati· pro secunda· Retribue· ꝑ tercia· Legē pone· ꝑ quarta· Memor esto· ꝑ quita Bonitatē· pro sexta· Defecit· pro septima· Dilexi· ꝑ octaua· Im q̄· pro nona· Mirabilia· ꝑ decima Clamaui· pro vndecima Principes· Fiunt ergo vndecim cōbinacōnes· ad emendandū vndenariū nostre trāgressionis· ⁊ in quolibet octonario aliquid de lege domini memoratur· qz per eā vinea colitur· ⁊ denarius eternitatis acquirit̄ Sunt ergo xxij· octonarij· qui ꝑ horas diei dicuntur ꝓpter racionem sub ti· de prima dictam Et dicuntur bini et bini· et sic duplicati fiunt· xj· Vndenarius eīm numerus signficat trāficionem· sicut denarius pfectionez· Dicuntur ergo per· xj· vt per ea que m illis dicunt̄ trāficionez mandatorum suorum nobis relaxat·

Incipit sexta pars de officijs dominicarum specialiter et quarundam feriarum et festiuitatum domini et ieiuniorꝝ quatuor temporum·

Proxima p̄cedenti pte de diuinis officijs in genere diximus· nunc autem de specialitatib⁹ et diuersitatib⁹ eorundem per āni circulū ostēdam⁹· videlicet de officijs dominicarū ⁊ quarūdam feriarum· ⁊ festiuitatum domini· ⁊ de ieiunijs q̄tuor temporꝝ· et cōueniencia i psorū officiorum tam nocturnalium q̄ eciam misse· non vnius dumtaxat ecclesie· sed diuersaruz officia prosequētes· Ad quorum euidenciā est distinctio temporum p̄mittenda· Siquidem ann⁹ solaris quatuor temporꝝ successione dilabit̄· scz hiemis in quo semina iacunt̄· veris in quo seminata ꝓdeunt· ⁊ in spicas accuunt̄· estatis in qua messes albescunt et falce succiduntur· ⁊ autūpni in quo ꝑ ventilacionē grana a paleis seperata in horreis reponuntur· Sic et magnus vite p̄sentis annus durans ab inicio seculi vsqꝫ ad finem mundi· quatuor temporum varitate mensurat̄· Primū fuit temp⁹ deuiacōis in genere humano· videlicet· ab adam vsqꝫ ad moysen· in quo declinauerunt homines a cultu dei qui vera lux est facti idolatre· ⁊ nil illuminacōnis doctrine habentes ⁊ simul inutiles facti sūt et nō fuit qui faceret bonum vsqꝫ ad vnū· Tūc eīm reliquit homo deum creatorē suum et de lapide dixit· tu es deus me⁹· Hoc temp⁹· qz fuit ignorancie et cecitatis bene concordat hiemi i qua obscuritas regnat· Secundum tempus fuit reuocacōis siue renouacōnis· videlicz a moyse vsqꝫ ad natiuitatē xp̄i· quo edocti sūt homines per legem ⁊ ꝓphetas de aductu xp̄i de curacione peccati· et dilectione ym⁹ dei Tunc dominus dixit ad israhel audi israhel· dominū deū tuū adorabis ⁊ illi soli seruies· ⁊ doct⁹ est hō· quid sibi ipi· quid deo· q̄d primo facere teneāt· Postmodū ob eandē causam suscitauit ꝓphetas vt scz p̄dicacio hominē magis ab erroribus reuocaret· Hoc temp⁹ cōcordat cūvere qđ habz aliquid luminis· sed multū obscuritatis Tercium temp⁹ fuit regressionis siue reconciliacōis et visitacōis· videlicz a natiuitate xp̄i vsqꝫ ad

ascensionem eiusdez per quam facta est gracia hominib9 et predicacio euāgelij de quo dicit̄· Ecce nunc tempus acceptabile·ecce nūc dies salutis·Hoc est tempus gracie· quo oriens nos visitauit ex alto·in quo tempore domin9 qui ē sol iusticie mundum sui p̄sencia visitauit·a ꝑpa doctrina sufficienter illustrauit·hoc temp9 cōcordat cū estate in qua claritas regnat· Quartum tempus est pegrinacōis·videlicet ab ascē sione domini vsqz ad diem iudicij·vbi erit cōsūmacio seculi quod temp9 est habens multū luminis q:di misericordia reuelata fuit a diuina misteria ·habet tn̄ aliqd obscuritatis nostra negligencia faciente a sic cōcordat cum autūpno qui habet aliquid obscuritatis·sed ampli9 claritatis·In p̄mo tempore viror fidei flos spei· fruct9 caritatis·frigore infidelitatis exaruit· In secundo vinea domini aliquate9 viruit et floruit·In tercō virens et florens fruct9 vberrimos attulit·In quarto cadentib9 foliis ꝛbo= rum decolorari cepit·Rursus temp9 deuiacōnis dictum est temp9 culpe a pene·Nam ꝑpter ipsam deuiacionem homo subiectus est culpe · et ꝑpter culpam pene·Vñ dicit dominus putas cum venerit filius hominis inuenet fidem sup̄ terram · Tempus reuocacōnis dicitur tempus doctrine et ꝑphecie·ꝑpter decalogū·per quod deus docuit genus humanum·Temp9 recōciliacōnis dicitur tempus libertatis a gracie atqz leticie·Tempus pegrinacōnis dicitur temp9 luct9 et pene· siue laboris et penitencie· quod nos facimus declinacōis a negligencie Primū fuit desperacōnis·Secundum respiracōis Tercium liberacōis·Quartum exercitacionis·Hec quatuor tempora rep̄sentat ecclesia singl̄is annis siue status ecclesie per hec quatuor tempa variatur tempus hiemis et deuiacionis in quo mors regnauit rep̄sentat ecclesia a lxx·vsqz ad pascha recolens casum a penā p̄oriz parentū propter eorz culpam·a ideo cantica leticie excepto gloria patri subticentur·put sub ti·de lxx·dicetur·Siletur em̄ gloria in excelsis deo· quod in testimoniū pacis auditum est·quando veritas de terra orta est·a iusticia de celo prospexit¶ Tempus veris et renouacōis rep̄sentat ecclesia in aduentu domini·per quez omnia renouata fūt vsqz ad natale domini·Vñ ad notandum q̄ patres illi9 tempis habuer̄t aliqd luminis sed multū obscuritatis respectu sequē cium minora cantica leticie cantat gloria patri et alleluia· sed maiora suppримit·scz gloria in excelsis·Te deum laudam9· et sequencias·prout ibi dicetur ·quia em̄ hoc tempore peccatuz regnauit·non ꝑpter ignorāciam vt mors prius sed ꝑpter carnis infirmitatē·ido camē alleluia quia patres hui9 temporis sub lege fuer̄t ·Dz gloria in excelsis siletur quod est signuz pacis et iusticie quam lex dare nequiuit·Temp9 festa tis a recōciliacionis siue regressionis rep̄lētat ab octauis pasche vsqz ad octauaz pentēs·quia per paschalem agnum reconciliam̄ deo ·omnia cantica leticie a fere post omnes dictiones alla multiplicans·ad significandū habitū gaudij de nostra resurrectione· significat em̄ tempus illud statum felicitatis eterne tunc ecia gloria in excelsis camē·quia in resurrectione iusticia idest caritas p̄ficietur a plena pax dabit̄· Duplex ecia alleluia camē in albis et in dominicis illius temporis·a stātes tunc oram9 In quatis vero ferijs gloria in excels9 a duplex alleluia non cantatur·licet sepe alleluia p̄ter ēq̄ in lxx· dicatur·put sub ti·de vij·dieb9 p9 pāsca a in sequenti ti·dicetur·Tempus autūpni et pegrinacionis rep̄sentat ecclesia ab octauis pentēs· vsqz ad aduentū domini·quia nobis deo recōciliatis non restat nisi vt nos pegrinos reputemus cum psalmista dicēte· Aduena ego sum et pegrin9 ac̄·cantans omnia leticie cantica ad designandum gaudium de his que sunt diuina misteria reuelata·quandoqz tamē aliqua cantica subticet nec multiplicat alla·sicut fecit in tēpe p̄cedēti ad significandū decliacōz a bono·q̄ nobis negligencia nostra parit·a cantat alleluia in spe resurrectōis·a gloria in excelsis p iusticia reddita ·Item quotidie dicit alleluia ·ꝙ nō gloria in excelsis vt dicetur sub tempore aduētus Cantat eciam alleluia post gradualē signum laboris per quem ad patriam vite trāseundum est· Ex p̄missis colligitur euidenter q̄ recte in p̄cipio hiemis homo quasi desperās dic̄ Circūderunt me gemitus mortis ·In principio veris quasi respirans dicit·¶ Ad te leuaui aiaz meam ·In p̄cipio estatis architector ecclie petrus renatis p baptismum a illuminatis p gr̄ciam dicit· Quasimodo geniti infantes ac̄ ·In p̄cipio autumpni exultans de dei misericordia dicit· Domine in tua misericordia speraui· Qz attendens miseriam in quā ex sua negligēcia lapsus est· statim subiūgit verticulum· Vsque quo domine obliuisceris me in finem· Et graduale · Ego dixi domine·miserere mei sana aiam̄ meā quia peccaui ti·¶ Rursus hec quatuor tempa cōsiderantur secundum quatuor p̄cipales diei partes·que sūt nox p̄cedens ad temp9 deuiacōnis· ꝙnox em̄ obscura est et idolatre ceci erant · Aurora p̄tmens ad temp9 reuocacionis·Meridies p̄tmens ad temp9 reconciliacionis siue regressionis·a vespa p̄tmens ad temp9 pegrinacionis· Designant̄ eciaz per quatuor p̄cipales x̄pi actōes q̄ sunt natiuitas· passio·resurrectio et aduent9 ad iudicium Ad natiuitatē p̄tinent circūcisio·apparicio·baptismus·et purificacō· Ad passionē ieiunia a temptacō Ad resurrectōnem ascensio in celum·a sancti spiritus emissio· Ad aduentum ad iudiciū trāsfiguracō·a miraculorum opacio· Item passio compatur hiemi· natiuitas veri·resurrectio estati· aduentus ad iudiciū autūpno quādo vetustas diez̄ sedebit tenēs vētilabrum in domo sua·et mundabit aream suam ac̄ ·Item natiuitas cristi cōcordat tpi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

reuocationis seu renouacõis ꝑpter ꝓphẽtas qui eum multis modis ꝑdixerunt· ¶Passio cristi tempori deuiacõnis ꝑpter penã culpe ꝑorũ parentum resurrectio tempori regressionis ꝑpter leticiam Aduent9 ad iudiciũ tempori pegrinacionis· quia huiusmodi temp9 durabit vsq; ad diem iudicij· Vñ ꝓphẽta· aduena ego sum apud te et pegrin9 sicut oñs patres mei ¶ Temp9 ergo reuocacõis siue renouacõis que facta est per legem et ꝓphẽtas durat vsq; ad natale dñi tantum· vt ꝑmissum est· Alij tamẽ dicũt q; vsq; ad septuagesimã ꝛ ibi incipit tps deuiacionis ¶ Sed secundum ꝑmum dictum queriẽ de tpe quod est a natale dñi vsq; ad lxx· sub quo dicto rum temporũ contineaẽ· Sup quo dicunt quidam· quod tempus· qđ est a natali vsq; ad octauas ephie ptinet ad tempus regressiõis· qđ est tempus gaudij· sicut et illud vnde et in quibusdam ecclesijs tunc albis vtunt̃ vestimentis sicut et tempore paschali neq; tunc ieunaẽ nec ieiua flectunt̃· Reliqua vero pars· scz ab octauis ephie vsq; ad lxx· sub tempore pegrinacionis continetur· Et licet isaias legatur die natalis domini non ideo dies illa est secundum ipos de tempore reuocacõis alia eñ consideracõne hoc fit ꝛ ante euãgeliũ in nocturnis ꝛ añ epistolam in missa· supponitur eñ tunc basis colũne· vt per vtrũq; testimoniũ natiuitas xp̃i ꝓphẽtur· Item queritur quare a tẽpore veris siue renouacõis siue reuocacõis inciṗit ecclesie officia· Videtur eñ q; deberẽt incipe a tempore hiemis siue deuiacionis· quia ꝑ9 est deuiacõ q; a deuicione reuocatio· Preterea in tempe deuiacionis legitur ꝑmus liber tẖeologie· scz genesis sup hoc dicunt q̃dam q; ꝑ9 facit eccl̃a ne incipiat ab errore· sed certe non dicit̃ temp9 illud deuiacõis eo q; ecclesia illo tempore deuiet· sed quia errorem ꝑorum parentum recolit· vt nos ad penitenciam trahat· Et ideo hec ratio non placet· Est ergo ratio· quia eñ per aduentum domini oñia noua facta sũt· Vnde apocalipsis Ecce noua facio omnia· Ideo in honorem aduentus domini a tempore renouacõis incipit ecclesia officium suum· Preterea si incipet ab hieme vtens verbis desperacõis posset homo illa audiẽs desperare· merito ergo incipit a vere vt cum postea audierit verba desperacõis nõ desperet· quia p̃cessit certa ꝓmissio vere libẽracionis que fit in aduẽtu· Incipit ergo a tempe renouacõis seu reuocacionis· in quo tenet rem Qui autem libros quibus tẽporibus legantur breuiter est videndũ· Et quidem in plerisq; locis ab aduentu domini vsq; ad natale ei9 legit̃ isayas· Qui quãto de xp̃o verbam9 ceteris ꝓphẽtauit tanto natiuitati ei9 legit̃ vicim9· ꝑterq; in ieunijs q̃tuor temporum que ꝓprias habẽt lectiones ¶ In ipa eciam natiuitate nõ solum de illo legitur ꝛ cantatur· sed eciaz de causis ip9 festiuitatis· prout in omnib9 fieri solet festiuitatib9 quod fit ad ostendendũ magnũ gaudiũ nobis celitus datum· In prima vero dominica post natale legitur in quibusdam eccl̃ijs de epistolis pauli ad ip̃am ꝓtinentib9 natiuitatem· In octaua natalis de vmomb9 et de omel'· euãgelij eiusdem diei· In ephia de isaia· secundum gelasium papã· In octaua ephie de omel'· euãgelij eiusdẽ diei· Ab octaua ephie· vsq; ad lxx· canitur de psalmis· et leguntur epistole pauli in quib9 legit̃ de labore et luctu· et pugna ei9 In lxx· vero vsq; ad dominicaz ante ramos palmarum legitur pentateucũ Septuagesima eñ tẽpus nostre captiuitatis et pene et culpe designat· de qua mistice ad iherusalem redire debemus· sicut ꝑ hebreos olim de babilonica captiuitate exeuntes figuratum est· vt ergo memores sint captiuitatis sue qui sursum tendunt· legitur ꝑmo de adam qui in ꝑncipio mũdi fact9 est ꝛ de electione ei9 de paradiso· deinde de diluuio· et quomodo abraham exiuit de terra sua ꝛ de mundi huius laboribus ad exemplum pacientie Et sicut olim hebrei captiuitati ducti in babiloniam in tristicia fuerunt fere vsq; ad finem lxx· annoz· Et concessa sibi licencia repatriãdi gaudii si sunt· licet non plenarie ita et nos fere vsq; ad finem lxx· dierum· scz in septuagesima cãtemus voces ꝛ cantica leticie· vt ꝑmissum ẽ ꝛ subti· de tempore aduent9 dicetur xv· tamẽ dieb9 ante pascha legitur ieremias· quia ille aperci9 quam alij de passione tractauit· ꝛ in ꝓpria pso na passionem domini ꝑsignauit· Ab octauis vero pasce xv· dieb9· vel scd̃m alios vsq; ad quartam dominicam post pascha Apoc̃· legitur et cantatur ꝓpter misteria passionis ꝛ resurrectionis que· Johanni reuelata sunt· ꝛ apostoli ꝑdicauerũt· In apoc̃· eñ fit mẽcio de ciuitate noua iherusalem deinde vsq; ad ascensionez leguntˉ epistole canonice· et act9 apostoloz· ꝛ cantaẽ de psalmis· quia et dauid ꝓphẽtauit de passione et resurrectione et ascensione· et apli ꝑdicauerũt que a dño didicerũt vsq; ad ascensionem eius corporali ꝑsencia ꝓfruentes· Inter ascensionem vero et penth· cantaẽ de ip̃o festo· ꝙa discipuli sursum subleuati ꝓmissa patris munera expectabãt Ab octauis penth· vsq; ad kal'· augusti leguntˉ libri regũ et ꝓlipomenõ ꝛ cãtaẽ· de9 ommũ· quia sicut samuel· saul· dauid ꝛ alij ꝑ lege domini pugnauerũt· sic ꝛ nos postq; acceperim9 donũ spũssancti in baptismo virtute debem9 pugnare cõtra demones formati nati muñi ꝛ armati· A kalẽdis augusti vsq; ad kalendas septẽbris legit̃ ꝛ cantaẽ de sapiẽcia quia in pugna maxime necessaria est sapiẽcia· vl' quia augustus sext9 est mensis ꝛ in sexta etate qua de9 venit debem9 ꝓpter ei9 ꝑsenciã sapienter viuere· qz inter nos audita est sapiẽcia ipsa que ex ore altissimi ꝓdijt ¶ Rursus mensis ille calid9 ẽ ꝛ medi9 in anno· Per quod media hominis etas designaẽ et i media estate vbi q̃s qz ab estu viciozz plus accendit̃ pi9 succurrere debet sapiencia· In septembri legit̃ ꝛ cãtaẽ

de Job · Thobia · Esdra · Judith · et Hester · qz hij aduersa pacienter sustinuerūt · et ecclesia in fine mundi aduersa omnia pro domino tolerabit · A kalendis octobris vsqz ad nouembrem legunt̄ libri machabeoꝝ et cantat̄ de eis · quia iste octauꝰ mensis leticiam resurrectionis misticat · qz sicut iudei finitis p̄lijs a restaurato templo · in ymnis a cōfessionibꝰ benedicebāt dñm sic in gloria resurrectionis a magne festiuitatis deuictis p̄lijs dyaboli sancti a iusti in domino festinabunt a gaudebūt · Juxta illud · Beati qui habitant in domo tua domine · A kalendis nouēbris vsqz ad aduentū domini legit̄ ezechi · et daniel a xij · pplxte mimorum cum resp̄sorijs vidi dñm nat̄ · Ezechiel eñ vidit quatuor aialia in figura quatuor euangelistaꝝ · qui natiuitatem · passionem · resurrect̄oez · et ascensionem docuerunt · Isti ergo ideo ante aduentū leguntur quia clariꝰ xp̄i aduentū p̄dixerūt · Deni qz aurelius papa · in burcardo li · iij · c · hi qui statuit vt hi qui inuenti fuerint libros famosos et ignotos in ecclesia legere vel cantare excōmunicentur · Ex p̄missis ergo liquet q̄ in eccl̄ia libri noui a veteris testamēti leguntur quod eciā in suis locis dicetur a de ordine eciam librorꝝ dicetur sub dominica xj · post pentħ · Et est notandū q̄ testamentū dupliciter accipit̄ · Nam p̄missio ipsa scz id qđ testat̄ seu legitur dicitur testamētum · Vnde nouū testamentū dicitur gracia fidelibus p̄missa scilicet · fides · caritas · ceteraqz virtutes siue vita eterna in futuro a virtus in p̄senti vita · Et apostolus ideo noui testamēti mediator est vt repromissionē accipiāt · quia vocati sunt hereditatis eterne · Scriptura eciam qua illa p̄mittunt̄ dicitur testamentum · Vnde nouum testamentum dicit̄ scriptura noui testamenti · Et vetus testamentuz dicitur scriptura veteris testamenti et hec quasi humana similitudine dicunt̄ · sicut eñ qui testamentū condit heredem instituit · cirographū facit · testes aduocat · agenda p heredem mdicit · sic a deꝰ pater volens filios israhel in terra p̄missiōis hereditare · cirographū fecit · i · legē dedit testes aduocat · scilicz moy sen · a aarō · a agēda per illos edixit · a hoc est vetus testamentum · sed quia id trāsitoria et temporalia repromittebat · ideo cristus volēs cristianos · scz fideles eterne hereditatis heredes facere · Consequēter nouum testamentum condidit · scz euāgeliū aduocauit testes · scz apostolos eisqz agenda indixit quod · t · tandem morte p̄pa consecrauit Preterea testamentum est testacio mētis qua quisqz quod mente accipit ore testat̄ a p scripturam corroborari iubet Vñ eciā hac similitudine dr̄ a illa scriptura dr̄ testamentū · Ceterū ideo illa scriptura dicitur vetus testamentū Primo quia vetera · i · terrena · scz ad veterem hominē p̄tinencia p̄mittebat dicens · si hec a illa feceritis bona terre cōmedetis · Et iterum terrā fluentem lacte et melle dabo vobis et similia · vnde illud vetus a transitorium fuit · Secundo dicit̄ vetus testamentū · q̄ per veterem hominē · scz per moysen veterē vetustate peccati ministratuz fuit · Tercio · quia nouo supuemēte cessauit et defijt tanq̄ aliquid vetustum · Vnde apostolus vetera trāsierunt · ecce noua facta sūt omnia Quarto dicitur vetꝰ · respectu noui · q̄ eo fuit antiquius tempore · Quinto quia a vetustate peccati non liberat · hec vero scriptura nouuz dicitur testamētū · Primo quia noua · i · celestia scz ad celestis hominis cōseruacōez p̄tinencia · p̄mittit dicens · qui agrum aut domū nat̄ · cētuplum accipiet · a vitam eternam possidebit Secundo dicitur nouum · quia per nouum hominez idest ab omni peccato immunē · scilicz per xp̄m ministratum est · Tercio dicitur nouum idest vltimum · quia nouissimū hominis · t · immobile p̄seuerat quod testatoris obitu cōfirmat̄ · Hinc eñ dicitur eternum · i · p̄petuum quasi durabile · ac et immutabile · de quo dictū est in quarta p̄te sub · vij · p̄ticula secrete super verbo noui et eterni · Cristus eñ iam nō moritē a mors illi vltra non dominabit̄ · Quarto dicitur nouum respectu veteris · quia illo magis est nouum tempore vel quia vetus · lex est quasi radix · ipsum vero nouum testamentū est quasi fructꝰ · Quinto · quia innouat · non eñ illud discūt misi homines renouati ex vetustate per graciam · et p̄tinentes iam ad nouum · t · qđ est regnum celoꝝ

¶ Circa libros eccl̄iastici officij est sciendū · q̄ ipm officiū consistit in cantu et in lectione · De cantu tres sūt libri · de lectione sex · Sunt eciaz quidam alij libri eccl̄iastici p̄ut in secunda p̄te in fine tractatꝰ de sacerdote dictum est · Sane tres libri de cantu sūt · antiphonariꝰ · gradualis · a trophonariꝰ · Antiphonariꝰ a digniori viz ab antiphonis nomē sūpsit · quas beatꝰ ignaciꝰ patriarcha audiuit per angelos decantari · cum tamen ibi sint responsoria atqz versus · In pleriscz tamen locis liber ille responsoriuz a responsorijs qui ibidem continent̄ appellatur

¶ Gradualis dictus est a gradualibus que in eo continent̄ · qui a pluribꝰ officiarijs nūcupat̄ ab officijs seu introitibꝰ qui ibi cōtinent̄ · Graduale dictum est a gradibus · p̄out dictum est in quarta p̄te sub ti · de graduali De institucōe antiphonarij · graduarij · et lectionarij in sequēti · t · dicetur · ¶ Trophonariꝰ est liber cōtinens tropos · i · cantus · qui cum introitu misse dicunt̄ p̄sertim a monachis · vocant̄ eciam tropi sequencie siue p̄se a kyriel · et neume · Et dicitur a tropos quod est conuersio · de quo i eadem p̄te sub t · de introitu dictum est · Quidam eciam hunc librum p̄sariū a p̄fis appellant · Vitalianus papa · cantum romanum instituit a organo concordauit ¶ Ceterum libri lectionis sūt isti · Primꝰ est biblioteca · Secundꝰ omeliarius · Tercius passionariꝰ · Quartꝰ legendarius Quintus lectionariꝰ · Sextꝰ sermologꝰ · Bibliotheca a greco nomē accepit · et ē nomē equocū

scilicet locus in quo libri reponunt· et volumē ex omnib9 libris veteris ⁊ noui test·a iero·cō positum· ¶ Omeliari9 est liber cōtinēs sanctorum omelias·et legit̄ in dominicis·et in natali et in festis sanctor̄ ꝑria euāgelia habenciū ⁊ in pasca et in penth̄·cum ferialibus eorundem Omelia autem idem est ꝙ bona laus siue verbū ad populum·Et nota ꝙ plures fecerunt omelias viz·Augustin9·Jeronimus·beda·origenes Gregori9·et alij· Beda tamē alias nō opposuit nisi quas augustin9 cōposuerat·sed suis verbis easdem supposuit·Nam aug9·verba disputacionis habuit·Beda vero stilū sermonis et lectionis·Quare Beda vocat̄ venerabilis in vij· parte sub ei9 festo dicetur· Item nō oēs omelie autentice sūt·vt quedā origenis· qui ad heresim dicit̄ declinasse·Alique tamen omelie ipsius a beato Jheronimo teste papa·Gelasio legunt̄ fuisse correcte·seu approbate· et quando ille in ecclesia legunt̄ nomen actoris ꝓpter heresis infamiā subticet̄·sicut et nomē salomonis qui deceptus fuit a mulieribus tacetur in lectōmbus ꝓpter infamiam ydolatrie·sed dicit̄ lectō libri sapiencie· sic eciam quia moyses hesitauit ad aquas cōtradictionis·quia dominū exacerbauit·nō dicitur lectō libri geneſis moysi legis latoris·sicut dicitur lectio libri apoc̄·beati iohannis apostoli·De hoc agitur in ꝓhemio qñte partis ⁊ sub sabbato pascali· volunt tamen quidam ꝙ in pncipio omeliar̄ ipsi9 dicat̄ omelia origenis correcta seu approbata a iheroimo Et in sequentibus dici debet omelia eiusdem·

¶ Passionari9 est liber cōtinēs passiones sanctorum et legit̄ in festis martirū· Plures autez sūt passionarij quor̄ quidam canonizati sunt· quidam vero teste papa·Gelasio sunt apocryphi·vt de beato gregorio ⁊ ciricō et iulita et alij quidaz quos heretici cōpilasse dicunt̄·q̄re in ecclesia legi interdicuntur· Anicetus papa statuit martirum gesta scribi·et in ecclesijs haberi ⁊ hoc ꝓpter maximū pspiterū martirio coronatum·Legendari9 autem vocat̄ liber illevbi agitur de vita et obitu confessor̄ vt hylarij martini·et alior̄ confessor̄·et legit̄ in festis eor̄·dum tamen autenticat9 sit·Lectionari9 ē in quo lectiones epistolarum pauli ⁊ alie legūtur·qui qñq epistolari9 dicit̄·⁊ eciam legendarius dici potest·Sermologus est liber continens sermones·quos leo papa· et alij plures sancti cōposuerunt· et legit̄ in festis confessorū a natali vsq ad octauas epiphie·In purificacione beate marie·Jm festo omniū sanctorum et in plurib9 alijs· ¶ Considerandus q̄ est trū scripturas pcipue in ecclesia frequētari sciliz dauid ꝓphete qui fuit homicida·proditor· et adulter·Matth̄·apostoli qui fuit publican9 et in hoc ipo infamis· Et pauli qui fuit credulis xpi et ecclesie psecutor· Et eciam aug9· q̄ fuit maniche9·et tempore theodosi impatoris cōuersus est·qđ fit in exemplū·videlicet vt alij peccatores non desperent sed sperent· Si tam penituerint posse veniam cōsequi·quantūlibz grauī nocta perplexi sint·et oraciones et elimosinas eor̄ post penitenciam posse deo placere ¶ Et est sciendum ꝙ beatus iheronim9 tempe damasi pape correxit psalteriū lxx·quod tunc cantabatur vbiq·et adhuc iuxta ordinacionē greg̃·pape qui postremo officium ecclesiasticum ordinauit·secundū illud·antiphonas·responsoria·alleluia·tractus·et alia quedā in ecclesia decantam9. Subsequēter vero psalterio ipo iterato corrupto·idem ihero·illud de nouo integre ex greco ēnstulit in latinū ꝓut ipe in ipius psalterij ꝓhemio attestat̄·quod nouū dictus damasius rogatu ipi9 ihero·instituit decantari ⁊ vulgariter gallicum appellat̄· et q̄si vbiq legitur et fere cōmuniter cum suo ꝓhemio in textu biblie habetur pmissuz vero psalterium secunduz lxx·romanis remānsit· ⁊ hodie illo vtunt̄·Demiq idem hiero· attēdens ꝙ iudei nobis improperabant ꝙ psalterium falsificauerimus·qm̄ a suo vero discordabat·Tercio psalterium de verbo ad verbum ex hebreo trāstulit in latinū quod in pluribus a gallico discrepat ac romano Pauci tamen illud habēt q̄uis ab omnib9 et in textu biblie deberet haberi· Et nota ꝙ quidam portant psalteriū·sed in eo non psallūt·prout dictum est in t·de laudibus matutinis·Qui sint dominici dies et pui legiati ⁊ pncipales· ⁊ qualiter dies dominica maior est alijs dieb9·quib9 nominib9 dies septimane appellentur·⁊ qui sint dies ꝓfesti· qui festiuales·siue solēnes in ꝓhemio·vij·ptis dicetur· ¶ Gregori9 papa instituit ne in ecclesia romana dyacon cātare debeant·sed solū euangelice lectionis officium inter missar̄ solēnia exoluant· Psalmos vero ac reliquas lectiones subdiacon vel si necesse fuerit mmores ordines exhibeant siue dicant·

¶ De tempore aduent9·

Nomā sicut pmissum est ecclesiastica officia ab aduentu domini qđ est tempus renouacionis incipiūt merito ab hoc tempore ducim9 initium assumēdum· ¶ Prenotandū igitur est·ꝙ beat9 petr9 primo instituit tres septimanas integras āte natale venerari·in omemoracōez aduent9 xpi et quartam que tamen nūq̄ perficit̄· quia vigilia natalis non est de aduētu vt infra dicet̄· Agitur vero aduent9 domini per quatuor septimanas ad significandū·ꝙ est quadruplex aduentus filij dei·sed vltima nūq̄ fimt̄· q̄ sācto rum gloria que dabitur in vltimo aduentu·scz ad iudiciū nūq̄ terminabit̄· ¶ Prim9 aduent9 est in carnem·scz in vtero virginis assumptaz de quo dictum est·Osanna filio dauid benedictus qui venit in·n·d· Secund9 in mentem qui descensus fit quotidie in cordib9 fidelium per spiritumsanctum·de quo iohan·xiij·c· Ad eum veniem9·et mansionē apud eū faciem9· Et dic

sapiens· Domine emitte sapiencã tuã vt mecũ
sit· de his duob⁹ habetur· abacuc· ij· Si moraz
fecerit expecta eum quia veniẽs veniet et non
tardabit· ¶ Tercius aduent⁹ est in morte cuius
libet· de quo dicit beat⁹ iacob⁹ Pacientes esto
te vsqz ad aduentũ dñi Et matth· xxiiij· Si scirz
pa terfamilias q̃ hora veniret fur nẽ· Ideo et
vos estote paratiẽ· Et iterum si in p̃ma vigi
lia venerit· i· in iuuentute· a in secunda nẽ· a ita
inuenerit· scz in penitencia beati sunt serui illi·
¶ Quartus erit in maiestate qui erit in die iu=
dicij· de isto legitur ysaie· ij· c· Domin⁹ ad iudi
cium veniet cum senioribꝰ populi tui· Et no=
ta q̃ p̃m⁹ aduent⁹ liberauit animas a dyabo li
seruitute· Secũdus liberat eas a peccato· Ter
cius a pena· Quartus corpa liberat ¶ Verum
ecclesia nõ celebrat nisi duos aduentus· scilicet
in carnem et ad iudiciũ· Nam p̃mum et secundũ
reputat p eodez· ideo em venit in carnẽ· vt ve
niat in mentem· ideoqz dictum est· veniens ve
niet a nõ tardabit· veniẽs· scz in carnẽ· veniet
scz in mentem· a iterum quia vterqz misericor=
die est Similiter tercius a quartus habentur
pro eodem· quia vterqz est iusticie racione vni
us effectus· Celebrat ergo ecclesia aduentum
huiusmodi sub binario vt filijs suis generet ti
morem a amorẽ di· Vnde in ps· Eleuamini por
te eternales nẽ· timor domini sanctus qui p̃ma
net meternum· Et amor· scilicet ip̃i⁹ qui simili
ter meternum durabit· Vnde p̃ma ad corinthꝫ·
xij· c· Caritas nũq̃ excidit· timorem autem de=
bemus ei· vt domino· amorem vt patri· vñ ma=
lachꝫ· ij· Si ego sũ pater vbi est amor· et si do=
min⁹ vbi est timor· Celebratur ergo aduen
tus per quatuor septimanas· In p̃ma specialis=
ter de p̃mo aduentu cantat ecclesia In secunda
et tercia de secundo· et hoc ideo· quia antiq̃ pa
tres p̃mũ aduẽtum tantũ expectauerẽt· secundũ
vero antiqui et moderni· In quarta vero septi
mana recolit ecclesia tempus in quo dñs descẽ
dit in vterum virginis· Vnde tunc dicit· Rora
te celi desup a nubes pluant iust· aperiat̃ ter=
ra a germinet saluatorem Item temp⁹ a p̃mo
aduentu vsqz ad secunduz recolit ecclesia inter
pentꝫ· et aduentum domini· in quo cantat alle
luia in spe resurrectionis· Et gloria in excelsis
Do p iusticia reddita et dicit quotidie alleluia
quia spes eius nõ infirmatur· Sed gloria in ex
celsis deo· non dicit quotidie· sed tantum in fe
stis· quia semper in fide nõ semper in operib⁹
laudat· quotidie eñ offendit· licet semper in fi
de iusticiam teneat· De hoc dictum est in phe=
mio huius ptis· a dicetur sub t· de septem die
bus post pasca· ¶ Ceterum per tres aduentus
ebdomadas patres trium temporꝫ accipimus·
Primi fuerunt ante legẽ· qui ꝑcul a deo remo
ti clamabant· Ad te lauaui· Secundi sub lege·
qui doctrina legis instructi· a ideo ad lumẽ ꝓpi
us accedẽtes in introitu· populus syon appella
tur· Tercij fuerunt ꝓphete presertim illi quos
inuenit xp̃i natiuitas· vt symeon quib⁹ quia re
demptor est ꝓpe dicatur in introitu· Gaudete·
¶ Asserunt etiam quidam· q̃ in officio p̃me eb
domade agitur de vocacõne iudeorꝫ· In officio
secunde de vocacõne gentiũ· Vnde ibi dicitur
Ad saluandas omnes gẽtes· In officio tercie de
vocacione vtriusqz populi· vñ ibi dicitur nota
fit omnibus hominibus ¶ Rursus cantaẽ in p̃=
ma in p̃sona ioh̃· in secunda ꝓphetarꝫ· in tercia
apostolorꝫ· in quarta in p̃sona doctorum· Tẽ=
pore aduent⁹ tacetur gloria in excelsis· quod
ptinet ad natiuitatem· vt in nocte natiuitatis
deuocius· a audi⁹· decanteẽ Ad notandũ hũc
ymnũ p̃mo fuisse nocte illa ab angelis decanta=
tum· quodqz maior gloria cristi est in eccl̃ia tẽ
pore noui· t· q̃ fuit in veteri Tacetur etiã ite
missa est· quod ptinet ad resurrectionẽ· Meri=
to autem tacetur vtrũqz in aduentu· quia tũc
vtrũqz expectatur· pari etiam racione tacetur
pax vobis· quod similiter pertinet ad resurrec
cionem· Tacetur etiam Te deum laudamus· qz
nondum p̃sens est quem expectam⁹· a ad p̃sen=
tes tantum hoc cantico vti solem⁹ ¶ Et nota
q̃ hec tria non semp se concomitanẽ· vt diceẽ i
ꝓhemio vij· ptis· Sed quare alleluia nõ taceẽ
hoc tempore cum sit canticum leticie· nam in ad
uentu est ieiuniũ nec tunc nupcie celebrantur·
Preterea autem est ieiuniũ meroris· aut exulta
cionis· Si meroris omnia cantica exultacionis
debent taceri· Si exultacionis omnia debẽt di
ci· ergo et gloria in excelsis· Solucõ hoc ieiu=
nium est ptim exultacõnis et ptim meroris Ex
ultacõnis est racione p̃mi aduent⁹ scz in carnẽ
de quo mencio fit in hoc tempe Meroris est ꝓp
ter secundum aduentum· scilicet ad iudicium de
quo fit etiam ibi mencio· et ideo in eo quedã cã
tica leticie dicunẽ· ꝓpter aduentũ misericordie
et exultacõnis· a quedam subticenẽ· et ieunaẽ
ꝓpter aduentũ severe iusticie a meroris· Alle=
luia ergo non subticeẽ· quoniã tempore aduẽ=
tus aliquid est leticie ꝓpter spem quã habueẽt
antiqui de xp̃i incarnacõne· a ꝓpter nostrã cer
titudinem quam habemus per p̃mũ aduentum
de futura glorificacõne· sed in ixx· nõ sic· quia
totum tempus illud meroris est· a ideo tũc nõ
dicunẽ cãtica ãgelorꝫ sed hominũ· vt ibi diceẽ
¶ In festis vero ix· lectionum que occurrũt in
aduentu· debet celebrari missa de festo solẽnis
in tercia cum gloria in excelsis et ite missa est·
Et deponunẽ cape nigre· seu violacee· a assum
muntur solẽnes a ministris a sacerdote prout
festũ veꝝrit· In hora vero nona de ieunio missa
dicitur· a tunc dalmatice a subtilia siue tunicel
le dimittunẽ et cõpetentes tempori· et ieunio
resummunẽ· sicut in tercia pte sub ti· de dalma
tica dictum est Hoc quoqz tempe officiũ beate
virginis non dicitur in ecclesia· quia totum of=
ficium hui⁹ temporis ad laudem eius pertinet
Et nota q̃ vrban⁹ papa· ij· in cõcilio apud cla
romontem celebrato statuit· vt officium beate

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

virginis quottidie diceretur·⁊ in die sabbati
solēniter fieret·in quo officio matutino dicun
tur ille lectōes·O beata maria quis digne·sūp
te ex illo sermone augustini·loquañ dilectissi=
mi aē·Hoc etiam tempore non debet fieri speci
aliter cōmemoracio alicui⁹ sancti p̄cedencium
cristi aduentum quia omnes illi in infernum
descenderunt·Et ideo ecclesia occidentalis pro
eis non solēnizat·nec etiam sequenciū·quia cū
hoc tempore ecclesia de aduentu filij dei solēni
zet·non est aliorum solēnitas admiscenda·ymo
minor cedit maiori·qr aduenīēte p̄ncipe cessat
magistrat⁹ Idcirco cum ipe sit p̄mium et coro
na sanctorū omnium·et sit omnia in omnib⁹ et
sufficiencia singulorū·sirp fluuz foret recurrere
ad aliorū suffragia mēdicata·Generalis tamen
cōmemoracio omniū sanctorū bene fit·quomā
licet sancti ex aduentu filij dei speciale gaudiū
et p̄mium assecuti fuerint·maius tamē ⁊ gñale
gaudium eorum extitit·quia creaturā racionā=
lem ex vnione ad diuinam naturam viderunt in
effabiliter sublimataz quia ergo bonū omune
p̄ponderat particularia per osequēs generale
gaudium eorū gaudio speciali·quia illud qđ p̄
missum est fuit omnibus sanctis vtriusq testa
menti ad gaudiū·Idcirco conueniens ē vt tem
pore ipsius aduētus eorū gaudium cōmuniter
et generaliter recolatur·Et in generali omiuz
sanctorū omemoracione singulis diebus dicīē
anth̄ illa·Ecce domin⁹ venet aē·que ptinz ad
quartum aduentum in quo apparebit gloria sā
ctorum·Dicitur ecia cum ipsa anth̄·oracio illa·
Consciencias nostras q̄s domine visitādo puri
fica aē· in qua similit concordando cum anth̄·
fit generaliter omemoracio de omnib⁹ sanctis
dum dicīē ibi·vt veniens cum omnibus sanctis
et tūc ptinet ad quartū aduentum scz in maie
state ·In multis tamen locis subtrahunē verba
illa cum omnibus sanctis ⁊ tunc ptinet ad secū
dum aduentum·scz in mente·Non fit etiam cō=
memoracio de cruce sicut fit in alijs temporib⁹
ne p̄us videatur dominus passus q̄ nat⁹·⁊ ite
rum ne fiat otra illud p̄ceptū Ero·xxiiij·xxiij
Non coques eduz in lacte matris sue·i·xp̄m nō
crucifiges dum adhuc tener et lactās est·Con
tra hoc p̄ceptum fecerūt iudei qui xp̄m eadem
die· i·eadam sexta feria in qua vt quidā dicūt
conceptus est crucifixerunt·Notandum autem
est q̄ tempore aduentus omnes antiphone do=
mnicales in matutinis laudib⁹ terminanē per
alleluia·ad figmificandum gaudium de certitu
dine aduentus saluatoris habitum· vt in matu
tino officō fit quasi p̄dictō Et in matutinis lau
dibus notetur exultacō ·Item in p̄ma secunda ⁊
tercia ebdomada repetūtur respo soria domini
calia·sed in quarta fiūt specialia que per ebdo
madā cātanē·⁊ sunt xv·quia ille expectat̄ ven
turus qui instituerat vetus testamentū et erat
instituturus nouum·Quindenari⁹ eñ numer⁹
consistit ex septenario ⁊ octonario·at septena
rius ad vet⁹·octonari⁹ vero ad nouum referē
tes In singulis quoq septimanis cant⁹ reno=
uatur p̄pter gaudium p̄ficiencīū qui proficiūt
de virtute in virtutem vt videant deum deoz
in syon ·Illud eciam notandum est q̄ prima do=
minica aduentus munq̄ esse potest ante quinto
kal'·decembris·nec eciam post tercio nonas de
cembris·sed quecūq illaz vij·litteraz que in
ter dictas kalās ⁊ nonas includunē rep̄sentaue
rit dominicam ibi est p̄ma dominica aduentus·
Sed ⁊ in dominica p̄mitori festo beati andree
vel kalās decēbris siue ante siue retro est sem=
per inciuz aduent⁹ ·⁊ si ipsum festum cadit in
dominica ibi eciam est inciuum aduent⁹·Aduen
tus otinere debet xxj·diem·i·tres septimanas
integras admin⁹ p̄ter vigiliam natal' domini
Verūtamē cum aduent⁹ incipiat a die domini
ca si forte otingat similiter natale in die domi
nica venire oportet temp⁹ aduent⁹p quatu=
or ebdomadas p̄celari alioquin vigilia nata=
lis ⁊ sabbatum quatuor temporū cōcurrerent
in eadam die quod esse non potest·quia vtrūq
illorū p̄prium habet officium·et ad diuersa tem
pora ptinent·Nam sabbatū est de aduētu·sed
vigilia ad temp⁹ gaudij ptinet·cum nō fit de
aduentu·sed de natali·et sic aduent⁹ non habe
ret·xxj·diem except a vigilia natalis sicut dictū
est·Nō vigilia ptineat ad temp⁹ gaudij·patz
ex ipa ordinacōne greg̃· qui vltimas aduent⁹
antiphonas posuit de euāgelio·scz opleti sūt
dies·et ecce cōpleta sunt omnia·Quando ergo
natale est in dominica quatuor tempa celebrā
tur in penultima ebdomada ·Si autem natale
venerit in secunda feria vel deinceps vsq in do
minicam tunc post xxj·diem habebit in quo fi=
at vigilia· Et quādo festum venerit in secūda
feria fiet officiū de vigilia i die dominica ·que
p̄prium non habet officium·⁊ tunc p̄pter domi
nicā cātabiē alla· Sed ieunabiē i sabbato p̄ce
denti tam pro vigilia natalis q̄ pro ieunio q̄=
tuor temporū de hoc eciam dicetur sub ti·de ca
pite ieuniorū ·Non est eciam ignorandū q̄ licz
in principio siue in p̄ma dominica aduent⁹ can
tet̄ introit⁹·Ad te leuaui Si quis tamen dili=
genter attendat in dominica p̄cedēti illā pre
paracionem aduent⁹ domini quo ad quedā in=
choatur·quod ostendit epistola que tunc secū
dum quosdam legitur·Ecce dies veniūt ·dicit
dominus et scz dauid aē·finis euāgelij eiusdez
diei ·scz·Abijt ibus trāsmare·quod est ioh̄·vj
c·Hoc idem insinuat vbi dicitur hic est vere p̄
pheta·qui ventur⁹ est in mundū aē·satis em
cōuenies est q̄ in p̄cedēti dominica inchoet̄
quia nō respiraret desperās nisi certa p̄missio
vere liberacōis p̄cederet qua audita respirās
clamat·Ad te leuaui animam meam aē· In qñ=
ta igitur ebdomada añ natiuitatem domini in=
choatur p̄paracō aduent⁹ quo ad quedam· Vñ
et in antiquis gradualib⁹ et lectionarijs titu=
lus est talis·quinta dominca ante natiuitatem

dominī nam ab illā dominica vsq; ad natiuitatē dominī sūt quinq; officia dominicalia ⁊ quinq; epistole·⁊·v·euangelia ¶In quarta vero dominica ante natiuitatem dominī inchoatur ꝓparacio aduentus quo ad officiū matutinale et quo ad multiplicem officioꝝ varietatē ⁊ innouacōnem·quia ergo quatuor sunt officia dominicalia ab illa dominica vsq; ad natiuitatez·ideo in antiphōarijs noctis intitulāt quarta dominica

¶Quadruplex autem racio huius duplicis intitulacōnis librorū ⁊ inchoacōis aduentꝰ reddi cōsueuit·¶Prima quia per lectionariū recolimꝰ aduentum dominī in mundum figmificatuz esse per quinq; mundi etates·per antiphonarium vero recolimꝰ aduentum dominī nunciatuz esse per quatuor ordines librorū·scilicet per legē per ꝓphetas·per psalmos·et per micium euāgelij narrantis dominī conceptionem ¶micium euāgelij vocamꝰ quicquid est in libro luce qui hystoriam ante natiuitatem dominī plemꝰ ceteris ꝓsecutus est·sicut de angelo a zacharia misso annūciante natiuitatem p̄cursoris·Et sic de ꝓphetia illa·Benedictꝰ dominꝰ deꝰ israhel Et de gabriele archangelo ad virginē missō ⁊ similibus·¶Secunda est·quia actor lectionarijnes hortatur vt purgemꝰ hospicū nostri corporis·quod per quinq; sensus sordidatum est ad suscipiendum deum·quia in sordibꝰ habitare despicit rex venturꝰ Actor vero antiphonarij nos docet purgare corpus nostrum ostans ex quatuor elemētis·facientes dignā mansionez deo regi vēturo·iuxta illud·Ego et pater veniemus et mansionem apud eū faciemꝰ ¶Tercia est·quia in quarta dominica que ad spirituales ⁊ non in quinta que ad seculares ptinz·vt dicetur in ti·se·innouanē cantꝰ ¶Spiritualium eiñ est canticum nouum cantare ⁊ nō secularū qui cum adhuc quasi veteres sint et mala eorum adhuc recencia pociꝰ lugere q̄ gaudere debēt Renouatꝰ quidem cantꝰ gaudium electorū significat qui ꝓficiunt de virtute in virtutem in qua videbit deꝰ deoꝝ in syon·¶Quarta ē·qz in ecclesia duo sūt ordines hominum expectancium dominī aduentum ⁊ studencium ad digne suscipiendum deum venturum·vnꝰ ordo in seculari conuersacōne studet·alter in spirituali·¶Seculares qui rebꝰ trāsitorijs student que quinq; corporis sensibꝰ administranē per quinq; ebdomadas intelligunē·Juxta illud euāgelij iob·Erant viri quasi quinqmilia·¶Siquidē quinq; milia viri deum secuti designāt eos qui in seculari adhuc habitu positi ex exterioribꝰ q̄ possident bene vti nouerāt·ipi nāq; saturentē quinq; panibus quia legalia instituta eis ꝓponēda sūt que per quinariū numerū·ꝓpter quinq; libros moysi intelligunē·Per q̄tuor vero septimanas spirituales intelligunē qui rebꝰ trāsitorijs abiectis mundi nuduz secuntur xp̄m·qui per q̄tuor euangelia ad pociorem pfectionem excitantur ¶Quod eciam ad istos q̄ternariꝰ numerꝰ ptineat ꝓparz in alio euāgelio i quo q̄tuormilia hoīm qui sunt euāgelica pfectione sublimes legunē refecti septez panibꝰ·i·septiformi gracia eruditi ⁊ repleti·¶Hanc distinctionem figurauit dominꝰ moysi quando in ingressu tabernaculi iussit poni vij·columnas et ante oraculum vnā·ante sancta sanctoꝝ quatuor·put legitur exo·xxvj et xxxvj·c·¶Ubi quidem·v·columne exterius posite sūt seculares·qui in exterioribꝰ maxime versātur·quatuor columne ante sancta sanctoꝝ sūt spirituales·qui quasi interiꝰ positi·dommo deo cius obsequunē·vna columna ante tabernaculuz vnitatem fidei quanq; isti tam illi colūt designat·et ꝓpter hanc causam clerici seculares in vespertinis officijs·v·ps cantāt·¶Monachi vero et religiosi qui alciorem elegerunt viam nō nisi quatuor in quo se perfectiores ostendunt ¶Quod autem quadratum est ex quacūq; parte vertatur manet idem et firmū·¶Similiter ⁊ pfectus quocūq; loco ⁊ tempore idem ⁊ immobilis manet·

¶De ꝑma dominica aduentꝰ dñi·

¶Prima dominica de aduētu q̄ est quarta a natali dominī·et in qua secundū quosdam inchoatur officiuz aduentꝰ ptinet ad spūales·⁊ ideo in ea innouantur cantꝰ·p̄cedens vero que quinta est ad seculares sicut in p̄cedenti·t·dictū est·Ad spirituales ptinent duo versiculi·quoꝝ vnꝰ frequentatur in vespertino officō·scz Rorate celi desup·Alter in matutino·scz·Vox clamātis in deserto·¶In ꝑmo ostendit quid facere debeant ¶In secundo exequūt·¶Ipi sunt celi rorātes ⁊ nubes pluentes·¶Nos est subtilioꝛ⁊ pluuia grossioꝛ·¶Tunc sunt rorātes quādo de incarnacione saluatoris subtilia dicunt·vt illud·Verbū caro factum est·et similia·¶Tunc sūt pluentes q̄n grossiora·idest intellectu faciliora dicūt·sicut est q̄ maria despōsata ē ioseph·⁊ q̄ puer natus est in bethleem·et reclinatꝰ ꝑsepio et huiusmodi·¶Isti faciūt q̄ aperiat̄ terra ⁊ germinz saluatorem·¶Ad litteraz·terra est virgo maria que aperta quantum ad fidem cordis fine dampno v̄ginitatis·et cōcepit ⁊ peperit saluatorē ¶Sed moraliter terra est cor humanū quod viri spirituales fiua p̄dicacione aperiunt·vt germinat saluatorem·i·christꝰ in eo informatē·iuxta illud apostoli·Filioli mei quos iterum parturio donec xp̄us informetur in vobis·¶Isti sunt vox clamantis in deserto·idest in mūdo parate viā domini rectas facite semitas eiꝰ·¶Vie sunt opa semite sūt cogitacōnes quas debemꝰ parare in aduentu saluatoris·¶Hanc ꝓparacōez notat oīo que postcōmunionē hac die in missa sequitur·¶Suscipiamꝰ dñe misericordiā tuā in medio ac·Et ex eo quod in fine illiꝰ oracōis dicit̄ ogruis honoribꝰ p̄cedamꝰ·¶Viam ergo parare est penitenciam agere ⁊ p̄dicare·¶Semitas rectas facere est post mādata ocilia obseruare ¶Hanc huiꝰ dñice totum matutinale officium pertinet

ad primum aduẽtum · vt premissum est · Legitẽ
em̃ ysa · qui de aduentu loquitur apcio9 q̃ aliqs
alius ꝓpheta · Vnde in secundo capitulo ipi9 ha
betur · Ecce mõs nẽ · In pmo vero habeẽ de ne
quicia iudeoꝝ · Primum responsoriũ est · Aspi
ciens a longe · quod est de pmo aduentu · et non
sumitur de aliquo libro theologie · nec compila
tus est a greg · ordinatore matutini officij · sed
a quodam eius monacho quod inde apparet · qz
illud infra ebdomadã non repetitur · Sed oĩa
alia rsponsoria · sic que ab ipo greg · edita fũt
Et si obiciatur q̃ illo dempto non remanẽt nisi
octo respõsoria isti domini ce · Respondeẽ nouẽ
fiunt computato illo · Ecce dies veniunt quod se
cundum ordinem greg · nonum est · ꝛ cantatur
in vesperis sabbati pcedentis · Cantatur autez
hoc respõsoriũ in psona iohãnis bap · vel spõ
se dicentis · Aspiciens a longe a terra · videlicz
ad celum · Video dei potenciam venientem · ꝛ li
cet ꝓprie patri potencia assigneẽ · hic tamẽ po
tenciam accipe filium dei · cui data est potestas
in celo et in terra qui est potens domin9 in p̃
lio · Cui ꝓpheta accingẽ gladio tu · fu · fe · t · po ·
Hic venit dum se visibilem monstrauit ꝛ nebu
lam totam terram tegentem · Hec nebula ẽ dei
misericordia que p̃stat refrigerium contra estũ
viciorum · Hanc moyses intrauit cum ad suscipiẽ
dum legem ascendit · Hanc petrus intellexit cũ
in nube lucida videns dominũ moysen ꝛ heliam
dixit · Faciam9 hic tria tabernacula · Hec popu
lum indesertum deduxit · ꝛ ab igne ꝓtexit · Hec
est virt9 altissimi que virgini obumbrauit que
totam terram tegit · quia misericordia dñi ple
na est terra · Hec eciam nebula est humanitas
filij dei · que totum mundũ saluat · medicina eñ
omnium in festinacione nebule · Nebula eciã po
test dici infidelitas seu ignorancia · Ignorabat
eñ homo deum seipsum · natale solum et cõcu
piscenciam esse peccatum · Hec nebula totã ter
ram tegebat · quia omnes declinaueẽt · s · m · f ·
s · Ite obuiã ei ꝛ dicite nuncia · n · s · t · e · qui reg ·
es in po · israhel Similia dixit iohes discipulis
parate viam domino · et per discipulos ad xp̃m
Tu es qui venturus es an alium expectamus ob
uiam sponso · scilicet per viaz caritatis ꝛ dicite
nũcia nobis quasi dicat Reuela nobis p tuã p̃
senciam · si tu es messias in lege promissus · et si
regnatur9 es in populo israhel · ¶ Postea in so
lito modo p̃mum responsoriũ habet in quibus
dam ecclesijs tres versus sicut et responsoriuz
p̃mum natalis domini · pmo ad significanduz q̃
iste aduent9 domini saluat homines trium tem
porum · scilicet illos qui fuerunt ante legẽ · sub
lege · et sub tempore gracie · Et ꝓpter hoc eciã
fit triplex repeticõ · p̃ma a remocione quo ad fi
nem · et postea a min9 remoto · ꝛ postea a ꝓpin
quiori · ad ostendendũ q̃ patres p̃mi temporis
remociores fuerũt ab aduentu xp̃i q̃ patres se
cundi et tercij · et patres secundi temporis ma
gis remoti q̃ patres tercij · Deinde reincipit
responsorium · ad notandũ desiderium et ad sig
nandum q̃ debem9 attribuere finem ꝛ p̃cipiũ
bom operis ei qui est alpha et o · ¶ Vltimo dic
tis versib9 subiũgitẽ gloria patri · quia oñe de
siderium et seruiciũ ad deũ trinuz est referendũ
et ibi non fit reiteracõ partis · sed toci9 respõ
sorij · quia post vitam p̃sentem omnia opera cõ
summantur · et tunc erit deus omnia in omnib9
et cõsummacio ꝛ sufficiencia omnium · Secundo
ideo p̃missum responsorium tres habet versus
et vnum gloria · ad signandum quatuor aduen
tus de quibus in · c · p̃cedenti p̃missum est · ꝛ ad
signandum quatuor tempora · s · temp9 ante le
gem · temp9 legis · ꝓphecie et gracie · Alloqñs
enim ecclesia omnes homines qui fuerũt añ le
gem · quoꝝ pauci secuti fũt · vnũ deum dicit in
p̃mo versu Ruiqz terrigene nẽ · i · O vos omnes
mali · hom · diuites ꝛ pauperes · ite obuiã ei ꝛ di
cite · Indica nob̃ si tu es ipe qui regnatur9 es
in populo israhel · In secundo versu · qui in pso
na hominũ que fuerũt sub lege · in q̃ aliqd fuit
imperfectõis · qz data fuit infirmis alloquitur
ipm legislatorẽ · Rui regis israhel intẽde q̃si di
ceret · qui ꝓpin israhel in lege tua regis · et siẽ
pastor ouẽ deducis · Indica nobis si tu es ipe q̃
regnater9 es in ꝓpl̃o israhel · In tercio iam ex
dictis ꝓphetaꝝ certificati de aduentu saluato
ris ex desiderio clamant · Excita potenciã tuam
et veni qui regnatur9 es in ꝓpl̃o israhel · In alijs
vero ecclesijs est tercio ẏ sus · Tollite portas
In quarto gracias agens saluatori de aduẽtu
suo qui dignatus est venire ymo toti trinitati
dicit · Gloria patri · ¶ Tercio ideo responsoriũ
tres habet versus · quoniã lex et psalmodia et
ꝓphecia hunc saluatoris aduentum p̃nũciaue
runt · ¶ Quarto tres versus patres trium tem
porum significãt · patres quidem ante legẽ hũc
aduentum p̃uiderunt · patres sub lege deside
rauerunt · patres gracie p̃dicaueẽrt · Dicit ergo
baptista vel ecclesia · vos patres ante legẽ qui
qz terrigene si · h · s · v · d · et pau · ite obuiam ei ·
Terrigenas vocat malos qui terrena sequunt̃
filios hominum dicit bonos · diuites subdit q̃s
terrigenas appellauerat ꝓpter pauperes quos
filios hominũ · Vos ergo quiqz · i · q̃libet terri
gene malicia diuites ꝛ filij hominũ spiritu pau
peres · qui estis simul in vnũ in vno ouili agni
et edi · Ite obuiam ei · vt vos mali per ingressuz
incipiatis · vos boni p ꝓgressuz ꝓficiatis · vos
eciam patres sub lege dicite · Rui regis israhel
intende · qui deducis velut ouem ioseph nuncia
nobis nẽ · Rui regis israhel iudaicum populũ
per doctrinam legis domini videntẽ qui dedu
cis · i · de virtute ducis velud ouem · i · innocentẽ
ioseph · idest populum gentilem augmentatũ
per frumentuz mortificatum · intende sup nos
idest lumen pietatis infunde et nũcia nobis nẽ
vos q̃z patres sub gracia dicite · Tollite por
tas pñ · ve · ꝛ ele · porta eterna nẽ · qui regnatu
rus nẽ · O p̃cipes et ptestates aeris huius et

gemmia viperarum tollite·idest auferte· portas mortis·idest vicia per que dyabolꝰ intrat ad corda· et o porte eternales · idest virtutes ad eternitatem ducentes eleuamini contra vicia et per vos introibit et habitabit in nobis rex glorie qui regnaturꝰ est in populo israhel Et nota· q̄ ad tercium versum non respondetur nuncia nobis ·quia patres testamenti noui certificati sunt de aduentu cristi patres gracie certi fūt de introitu regis glorie·Verum quia nunc̄ꝫ suffecit nec sufficiet fides incarnacōis sine fide trinitatis·Ideo subeimē· Gloria patri et quia venit in humanitate venturus est eciam in maiestate·Ideo responsorium denuo repetitur In repeticione vero nebulam accipias ad litteram·Juxta illud veniet in nubibus celi· et sicut nubes suscepit eum·et alibi nubes ⁊ caligo in circuitu eius · Secundum responsorium est·Aspiciebam in visū noctis ·sumptū p̄ gregē de daniele·c·vij·cristum venturum prophetāte·qui his verbis misterium incarnacōis verbi· quod in principio erat apud deum aperuit dicens· Aspiciebam in visu aut visione noctis · Triplex quidem est visio ·scilicet noctis ante graciam dei·sub gracia·et lucis in gloria·In nocturna viderunt patriarche et prophete qui sub nube fuerunt et hoc daniel aspiciebat in visu noctis · In diurna viderunt apostoli quibus cristi humanitas apparuit ·In lucida videbunt filij dei facie ad faciem·Hanc distinctionē veritas in euangelio innuit dicens·Abraham exultauit vt videret deum meum ·vidit et gauisus est·Itez̄ multi reges ⁊ ꝓphete voluerunt videre que vos videtis ⁊ non viderūt·Sequit̄ Et ecce in nubibꝰ celi filiꝰ hominis veniebat·nubes celi caro verbi·de qua ysayas·Ascendit dominus super nubem leuem·⁊ datum est ei regnum et honor·scz nomen quod est super omne nomē quod est ab eterno datum·sed in tempe manifestatum·⁊ omnis populꝰ trib⁹ et lingue seruient ei·Nam vt ysayas ait· ei curuabunt̄ oīa genua ⁊ iurabit oīs lingua in domino ¶ Tercium responsorium·Missus est gabriel·quibus verbis lucas texuit ordinem annunciacionis·

¶ Quartum est·Aue maria gracia plena· q̄bus verbis lucas idem modum cōcepcōis annexit· d·Spiritussanctꝰ superue·in te·et vir·al·ob· ti·Supuenie⁹ imꝯ in te ꝓtegendo te ⁊ ab oīni sorde purgando te·⁊ deinde virtꝰ altissimi·s· verbum dei obumbrabit tibi ex te carnē sumēdo quod enim ex te nascetur sanctum vocabitur filius dei ·Cristum enim qui non est conceptus ex virile semine· merito sanctus nascitur et dei filius appellatur·Sequitur versus·Duo mō in me fiet istud interrogatiue·et sc quo mō sunt due dictiones·vel admiratiue ·⁊ sic vna dictio· ¶ Quintum responsoriū est·Saluatorē in quo incarnacio per apostolum confirmatur·¶ Sextum est·Ecce virgo concipiet·¶ Septimum·Ecce dies veniunt·in quibus hec idem per ꝓphetas roboratur ¶ Octauum ·Obsecro domine·in quo idem per legem cōprobatur·Nonū est·Audite verbum·in quo idem per ꝓphetas cōprobatur ¶ Laudes matutine vtrūq̄ sonant aduētum·Non enim ita agitur aliquando de vno aduētu quin et de alio admisceat̄·sed pauca de secūdo habent̄·⁊ hoc ꝓpter repsentacōz gaudij ne spes luxuriet in p̄sumpcōez·Siquidem prima antiphona que de fine ioelis sumitur est apte de p̄mo aduentu·Vnde ibi dicitur·in illa die scilicet quando messias veniet mōtes·idest apostoli seu magni p̄dicatores stillabunt dulcedinem·scilicet verbi dei et colles· scz minores p̄dicatores fluent lac· scz simplicis doctrine minoribus et maioribꝰ·Secunda·scilicet iocūdare partim est de isaya·partim est de zacharia· Tunc enim iocundata est secundum zachariam syon·i·ecclesia de iudeis·⁊ exultauit hierusalē idest ecclesia de gentib⁹·Tercia· scz ecce dñs veniet·est de secundo aduentu· scz in maiestate·Quarta est oīes sicientes tunc enim omnes idest de omni genere sicientes·scilicz salutis et sciencie doctrinam venerunt secundū ysayā ad aquas baptismatis ⁊ doctrine Quinta est·ecce veniet ꝓpheta magnus·⁊ ipe renouabit hierusalē·scz dando legem ⁊ noua condendo p̄cepta·Hoc tempore dicit̄ p̄ horas capitulū illud· Egredie⁹ virga·ysa·xj·c·Et illud ·In dieb⁹ illis hiero·xxx·c·Et illud·Erit in nouissimis·ysa·ij·c Et illud.Ecce virgo·ysa·vij·c·Et illud·Venite ostendamus ysa·ij· Ad missam vero introit⁹ ē Ad te leuaui aī̄·quia per aduentum domini in carnem spes maxime eleuatur·Sic enim deꝰ dixit mundum ·vt filium suum vnigenitum daret·Et iterū Proprio filio suo non pepercit aī̄ Et nota quia et si quidam excitentur alij tamen somno torpent ·Ideo cantor incipiens ·Ad te leuaui animam meam·exaltando vocem ab inferiori ad superiꝰ procedit quod proprium est excitantis quod etiam notatur in epistola·vbi dicit̄·Hora est iam nos de somno surgere·Sequit̄ versiculꝰ·Vias tuas dñe demōstra mihi quia cristus veniens nobis vias suas indicauit Vnde ysa·Erit mons domus domini aī̄·Venite ascendam⁹ ad montem domini·et ad domum dei iacob·et docebit nos vias · Que autem sint vie ille ostendit epistola que est ad romanos · xiij·c·Scientes· quia hora est iam nos de somno surgere· In eo enim q̄ ibi dicitur · Nox precessit ·dies autem appropinquauit assignatur effectus· quia factus est dies quando natus est sol· Et ideo sequitur·Sic vt in die honeste ambulem⁹·scilicet in omnibus operib⁹ bonis ·et induamus nos in similitudinez cristi ·vt sic filij dei simus·quia ꝓpter hoc filius dei factꝰ est homo vt homo fieret filius dei·Orationes primū aduentum respiciūt ·et possunt etiam adap̄tari congrue ad secundum· Postea sequitur respōsorium · in quo ostenditur spes · que facta est in ortu solis vniuersi qui te expectāt et cetera·

Sequitur alleluia·Ostende nr̃·quia tunc ostendit domin9 faciem suam·quam qui videt saluatur·Vnde cum dixisset domin9 ceco·Quid vis vt faciem tibi·Respondit·Rabom vt videam quam faciem non poterant homines antea videre·quia erant in regione vmbre mortis·Ꝟz lux orta est eis q̄ possint videre·Nō aūt dicit̃·Ostende nobis domine f·t·est sensus·da nobis domine cognicionem tuā·facies em̄ dei in scripturis sanctis nō carofi diuina cognicō intelligitur·quia per faciem cōspectā quisq; cognoscit̃ Sequit̃ in quibusdā ecclesijs euangeliū matḥ·xxj·c·Cum appropinquassz nr̃·quod ad passionem ptinet quo ad litterā·Ad diem vero hāc quo ad allegoriam ⁊ spiritualem intelligenciā Venit enim tunc domin9 iherusalem per bethfage que interp̄tatur dom9 bucce·i·ad ecclesiā que pua erat·in qua xp̄s apparuit per confessionem·⁊ per montem oliueti·per quā designat̃ eminencia misericordie·per quā venit fili9 dei in mūdum et misit discipulos suos·d·ite in castellum·idest in mundum·et inuenietis asinam et pullum·i·iudaicum populum·qui dure cervicis est et gentilem sine iugo legis·Item per huiusmodi animalia ostēdit vias suas·humilia em̄ sunt·Vñ in matḥ Discite a me quia mitis sum ⁊ humilis corde·Legitur eciam ideo· quia ibi habetur· Benedict9 qui venit in nomine domini· quod ptinet ad p̄mum aduentum·et ꝑter alia verba legit̃ in alijs ecclesijs illud·Cum approp̄inquaret ihs nr̃·quod dicitur in domica palmarum·In alijs vero ecclesijs legitur euāgeliū Principiū euangelij Ihu xp̄i nr̃·qđ est Marc̃·i·c·ꝑter illa verba·Ecce ego mittā angelum meum ante faciez tuam·Et nota q̄ in textu euāgelij non continet̃ p̄ncipium sed inicium·Sed ecclesia ponit p̄ncipium ꝓ eo q̄ legens euāgelium statim p̄misit in·t·Inicium sancti euāgelij ne idem repeti videatur·In nōnullis ecclesijs eciam legitur·Erunt signa Sequit̃ offertoriū de spe·Ad te leuaui animam meam·Et postcōmunio de eodem ⁊ ꝑter idem legunt euangelium illud·Erunt signa·quod est luce xxj·c·qđ ptinet ad secundum aduentum·vbi dicit̃ ꝑpe ē regnum dei·Cui adaptatur epistola·vbi dicit̃ ꝑpior est nostra sal9·Et quia ꝑpe est regnum tuum domine·Ideo adte leuaui dicit in introitu cantor·i·vet9 homo vel iohannes baptista vt quidam dicunt·dicit Ad te leuaui aīmā meā deus me9·Et ideo vias tuas domine demōstra michi·Et hoc in responsorio·Et ostende nobis domine mi·tuaz·Et hoc in alleluia·Et quasi de misericordia certificat9 cōcludit in postcōmunione·Domin9 dabit benignitatem·i·effectuz bonum et terra nostra·scz caro dabit fructum idest bona opera·

¶ De dominica secunda aduent9 domini·

In hac secunda dominica aduentus vt p̄missum est·agitur de secundo aduentu·Verum q̄ gaudere melio9 est quam flere·⁊ dilectio melior est quam timor·Ideo in ea quedā dicunt̃ ptinencia ad secundū aduentū·⁊ quedaz ad vtrūq; Ecce enim in matutinis responsorijs p̄mū ē·Iherusalem cito venit et salus tua·tūc omnes plorabūt modo est tempus gaudij aliud est de p̄mo et secūdo aduētu·Preterea ibi fūt duo versus secunduz q̄sdā ecclesias·ad idem exp̄mendu sicut et in alleluia vt iam dicetur Primus est iherusalē si me audieris nr̃·⁊ vtitur domin9 verbis moysi vt intelligat̃ q̄ ipe est qui in moyse loquebatur·Aliquando eciam vtitur verbis salomonis vt sciamus q̄ ipe est sapiencia de quo locutus est salomon·istud responsorium sumptū est de michea ⁊ eciam illud quod sequit̃·scz bethleez Quedam tamē ecclesie illud dicunt in dominica sequenti ⁊ ē de p̄mo aduentu·⁊ loquitur de generacione temporali xp̄i et eterna de tempali·cum dicit bethleez ciuitas dei fūmi·quia i bethleem natus est·De eterna cum dicit· Et egressus ei9 sicut a p̄ncipio diez̄·De alijs·Re·patz

¶ In laudibus p̄ma antiphona est de secundo aduentu·Ecce in nubib9 celi nr̃·¶ In missa vero introitus ptinz ad vtrūq; hoc modo·Populus syon ecce dominus veniet ad saluandas gētes·ysa·xxx·c·In vtroq; enim aduentu saluat· Sequitur et auditam faciet domin9 vocem laudis sue·Ipse em̄ est turtur·cuius vox audita ē in terra nostra·quia attulit nouum temp9 vox eius in secundo aduentu erit· Venite benedicti patris mei nr̃·Versus autem ad secundū ptinz a duentum Qui regis israhel intende qui deducis ouem ioseph·idest de hoc mundo ducis Joseph·i·augmentum·in bono sicut ouem·i·simplicem Et quia in matutinis p̄mum responsū est· Iherusalem et in missa introitus est·ꝑtis syon·Ideo in hac dominica fit statio in ecclesia que dicitur iherusalem· Sequitur oracio Excita domine corda nostra ad ꝑparandas vnigeniti tui vias nr̃·que est de p̄mo aduentu tantū Epistola vero est de secundo·Huecūq; scripta sunt nr̃·ad romanos·xv·vt per pacienciā ⁊ cōsolacionem scripturarum spem habeam9·et sic inuitam̄ ad spem·vt que patim̄ leuia fiant·Responsorium ptinet ad vtrūq;·Ad primuz dicit Ex syon species decori ei9· Ad secundum cum dicitur· Deus noster manifeste veniet·Versus vero ad p̄mum tantum·d·Cōgregate·s·o vos angeli illi sanctos ei9·idest p̄dicatores bonos qui ordinant testamentū eius·s·nouum sup̄ facta·i·super vet9 testamentū· Prim9 em̄ est quod animale est sicut dicit apostolus·deinde qđ spirituale·Vel qđ dicit congregate hoc in p̄mitiua ecclesia maxime necessariū fuit·scilicet o vos bom p̄dicatores vt paul9 et alij·Deinde sequitur alla qđ insolito mō habz duos versus secundū quasdam ecclesias·⁊ hoc fit·quia ibi de duplici aduentu agit̃ ¶ Prim9 est de p̄mo· cum dicit̃ Letat9 sum nr̃·Ante primū em̄ aduētum xp̄i desperabant homines de salute·Tunc vero letati sūt· qū audier̃t q̄ filj9 dei hō fact9

erat · Secundꝰ versus est de secundo · Stantes erāt pedes nr̄i · i · affectꝰ nr̄i in atrijs aē · Ia em̄ in spe a desiderio ibi sumꝰ · euāgeliū ē Luē · xxj e · s · Erunt signa in sole aē · et est de scdo aduentu tantum ibi em̄ ostendunt̄ signa · que fiēt āte diem iudicij · quoniam totꝰ mūdus turbacione sua iudicium domini ostendet · Ibi eciam sequit̄ Vbis aūt fieri incipientibus respicite et leuate capita vestra · ecce approprinquabit redempcō vestra · Ecce spes · Quedam vero ecclesie legūt euangeliū Cum audisset iohes · qđ similiter ad secundū ptinet aduentū · ex eo qꝺ iohānes querit · Tu es qui venturꝰ es an aliū expectamus · Cui dominꝰ · Ecce ego vem̄ ad redimendum · Et rursus · Veniam ad saluandū qđ ex signis conijecturare potestis · qz et ceci vident aē · Offertoriū est de ꝑmo aduentu · Postcōmunio iheru salem aē · q̄ est baruth · iij · a v · c · est de vtroqz In tercia vero et q̄rta feria a sabbato leguntur̄ euangelia de testimonio xp̄i · scz Ꝺ iohe a de testimonio iohānis de xp̄o a eiꝰ aduētu · De quo eciam loquitur epistola Pacientes estote · que tunc dicitur ·

De dominica tercia aduentꝰ domini ·

Sequitur tercia dominica in qua simi liter agitur de secūdo aduentu Vnde in nocturnis · ꝑmum responsoriū est · Ecce apparebit dominꝰ sup nubē candidam · idest super carnem que erit candida p gloriam immortalitatis · vt mali timeant in secūdo aduētu · Iam in ꝑmo aduētu apparuit dominꝰ sup nubem leuem · idest immunem a peccato · a sumit̄ hoc responsoriū de apoc · vbi dicit̄ Vidi a ecce nubes cādida · versus est de secūdo vtroqz aduētu · In laudibꝰ ꝑma antiphona est de secūdo aduentu · Veniet dominꝰ a nō tardabit · a illuminabit abscondita tenebrarū · oīa enim manifesta erūt · qz libri cōsciencia ꝝ aperti erūt coram eo · In missa vero introitꝰ est de secūdo aduentu · Gaudete in domino semper · ad philipenses iij · c · apostolus em̄ non loquit̄ de ꝑmo aduentu cum dicit · dominꝰ ꝓpe est · sed de secundo aduentu · Vñ muitat ad gaudium spirituale per qꝺ firmiter exspectamꝰ gaudia secundi aduētus · Vñ dicit · Gaudete in · d · sp · scilicet expectādo scdm aduentū · Et repetit̄ gaudete · quia gaudium spirituale facit nos dulciter sustinere oīa aspera mūdi vt michil euellat nos a spe eternoꝝ · et ideo quia ita necessarium est gaudium spirituale ista repetit Vel ꝓpter gaudium de vtroqz aduentu · qꝺ habent sancti · Huius gaudij custos est modestia · a ideo sequitur modestia vestra aē · Hoc gaudium quod ē par ommibus sanctis optat ecclesia filijs suis in versu cum dicit · a pax dei que exupat omnez sensū scilicet hominis · quia nullꝰ homo habet totum vsum pacis huiꝰ · Collecta · scz · Aurem tuaz q̄s dñe · est de aduentu in mentē audita em̄ cōsolacione de aduētu dñi sacerdos orat vt tenebras quas patimur in eo qꝺ falso iudicam̄ sua visitacione illustret · Epistola · Sic nos existimet homo aē · que est ꝑma ad corinth · iij · c · est de secūdo · Alie ecclesie dicunt epistolam · Gaudete in dommo semper que est ad phil · iij · c · Ia · de primo · Qui sedes super cherubm manifestare coram effraim · idest fructificantē in bonis operibus beniamin · idest filium dextre · a manasse · q̄ oblitus est ꝛreno ꝝ · hoc fiet in iudicio · versus eciam Qui regis israhel · est de primo qui ducit ad secundum · Alleluia · Excita domine · ecia est de ꝑmo · euāgelium Cum audisset iohannes aē · quod est in matth · xj · c · similiter ē de ꝑmo · Qui dam em̄ de discipulis iohānis · nō credebāt xp̄z esse messiam ꝓmissuz in lege · vnde misit eos ad cristum vt interrogarent eum · Tu es qui venturus es an alium expectam̄ · vt per visa miracula xp̄m iamvenisse cognoscerēt quasi diceret Ipse multo melius scire deberet quam ego · et dixit eis ibus · ceci vidēt aē · quasi · d · vos estis magistri non ergo scitis hoc quod dicit̄ in ysa · xxxv · Tunc saliet sicut ceruꝰ claudꝰ et aper.ē tur lingue mutoꝝ a loquitur de tempe messie quasi · d · facta ꝓbant Offertorium eciā est de primo aduentu · Postcōmunio de secundo · Dicite · pusillanimes cōfortamini · Oportet em̄ qꝺ pusillanimes cōfortent̄ ad hoc vt sustineat tribulaciones · a sic expectent cum fiducia secundum aduentum ·

De quarta feria a ieuniis q̄tuor tempum

Hac septimana fiunt ieunia quatuor temporum · Vnde hic ꝑmo de illis · Secūdo de alijs ieuniis · Tercio de huiꝰ diei officio ꝓsequim̄ · In ꝑmitiua quidem ecclesia statutū fuit qꝺ ieunia quatuor tempum fierent ter in anno · Qđ calixtus papa cōstituit q̄ter in anno fieri Nam a iudei quater in anno ieunabant · scilicet ante pasca · et ante pentth · ante cenophegiam in septē bri · et ante eucennia · de quibus dicetur in phe mio vij · partis · Si em̄ tantū ter in āno in tres partes diuisio ieunarem̄ · forte remanerēt aliq̄ dies de quibus primicias non redderemus · In istis enim ieuniis ꝑmicias tempis exoluim̄ · vt iam dicetur · De quibꝰ zacharias ait · Ieunium quarti · quinti · sexti · a decimi domui iude a ihe rusalem dies festos vertē · in gaudiū Quater ergo ieunam̄ in anno · ꝑmo vt quatuor elemēta in nobis viciata · i · corpus nostrum ex eis cōstans in quatuor anni temporibus castigetur · Homo em̄ constat ex quatuor elementis quantum ad corpus · a ex tribus potencijs quantum ad aiam · s · racionali · ocupiscibili a irascibili · vt ergo illa moderētur in nobis quater in anno ieiunamus per tres dies · vt quaternarꝰ numerus ad corpus · a trinarꝰ ad ammā referatur · Siquidez annꝰ diuiditur in quatuor tempora que sūt ver · estas · autūpnus · et hiems que ꝓpter sua delectamēta a dei amore nos auertē solent · Ver calidum est a humidū · tūc ergo ieunamus · vt elementū humoris castigeē in nobis cōsenciat false pulcritudini veris · Ieunam̄

itaq; cõtra luxuriã ex humore et calore nascen
tem. Estas calida est et ficca. tunc ergo ieuna=
mus vt elementũ caloris in nobis castigetur.
ne cõsenciat incendio carnali. Vel tunc ieuna=
mus contra superbiam. quia tunc fructꝰ terraꝝ
qui florent et maturanẽ superbiendi materiã p=
stant. Autũpnus est frigidꝰ a siccꝰ. Tũc ergo
ieunemꝰ. ne aliquo lãguore animi arescamꝰ et
defluamus a fine piguedine olei in tabernaculo
eterno mueniamꝰ. Vel tunc ieunamꝰ cõtra aua
riciam. quia tunc messes colligimꝰ et habemus
Hiems frigida a humida est. Vñ tũc ieunamꝰ
ne mẽbra nostra fluxu atq; luxu soluanẽ in cõ=
messaciombꝰ et potaciombꝰ. ac per hoc amor
dei negligatur. Vel tunc ieunamꝰ contra pig
ciam. quia torpemꝰ frigore. Ieunamꝰ ergo in
dictis quatuor temporibꝰ anni. vt per ieunia
preseruemꝰ a vicijs. a que deliquamꝰ in ill'pur
gentur. ¶ Rursus quoniaq; quodlibet tempus
tres habet menses. ideo quater ieunamꝰ in an
no tres dies. vnum diem ieunantes pro mense.
vt sic satisfaciamus in die quod deliquimus in
mense. Secundo eciam ideo ieunamꝰ. Nam pri
mum ieuniũ fit in marcõ. s. in prima septimana
xl. vt in nobis virtutũ germina oriantẽ. a in no
bis marcescant vicia que nequeunt omnino ex
tingui. ¶ Secundum fit in estate in septimana
pentẽ. quia tũc venit spiritussanctꝰ et nos de
bemꝰ esse feruẽtes in spiritusancto. ¶ Terciuq
fit in septembri añ festũ sancti michael'. quãdo
fructꝰ colliguntẽ et nos debemus deo reddere
fructum bonorum operum. ¶ Quartũ fit in de=
cembri quando herbe moriuntur. quia et nos
mundo mortificari debemus. ¶ Tercio ideo qr
ver refertur ad puericiam. estas ad adolescen=
ciam. autũpnus ad maturitatem siue virilitatẽ
hiems ad senectutem. Ieunamꝰ ergo in veri vt
simus pueri per innocenciã. In estate vt effici
amur iuuenes per cõstanciã. In autũpno vt ma
turi per modestiam. In hieme vt senes p pru=
denciam a honestamvitam. ¶ Quarto ideo in q̃
tuor anni temporibus ieunamꝰ. vt deꝰ nobis
conseruet omnia que ad humanum vsum i illis
temporibus de terra nascuntẽ. ¶ Quinto ad sig
nificandum quatuor que fuerunt in illis quatu
or temporibus. scilicet accepcõ domini in vere
natiuitas in hieme. cõcepcõ iohãis baptiste
in autũpno. a natiuitas eius in estate. ¶ Sexto
secundum hiero. Ob diuersas plagas que in il
lis temporibus acciderunt. In quibꝰ autẽ die
bus et quare hec ieunia fiant in viij. pte sub.
ti. de anno solari dicetur. Hec ergo ieunia vo
cantur quatuor temporꝝ. quia in p̃missis qua=
tuor ãm temporibꝰ fiũt. ¶ Vocantur eciam ie
iunia triplicia pro eo. quia fiunt tribꝰ diebus
quibus homines ieunant in septimana. Antiq
em̃ ieunabãt eisdem feriis a postea supaddita
sunt ieunia ista. Vocantur eciam ieunia p̃mici
arum. quia cum in lege p̃ceptum sit vt p̃micie
et decime deo dentur. placuit sanctis patribꝰ
vt dicit Augustinꝰ in libro de doctrina xp̃iana
soluere decimas et p̃micias temporis. Vnde p
pimicijs instituerũt ieunia quatuor temporuꝫ
Et inde dicta sunt ieunia p̃miciarum. Pro de=
cimis vero instituerunt ieuniũ xl. Sciendũ au
tem est qr ieunia vernalia p̃mo instituta fuerẽt
in prima septimana marcij. Estiualia in secũda
ieunij. Autũpnalia in tercia septembris. Hie=
malia in quarta decẽbris. Propter multa q̃ in
de surgebãt incomoda statuit leo papa. vt hi
emale fiat in tercia septimana aduẽtꝰ vernale
in p̃ma septimana. xl. estiuale in septimana pꝰ
pentẽ. autũpnale vero fiat secundum veterẽ
institucionem. Quare ieunia instituta sunt in
dictis mensibꝰ. a quare in eis fiunt ordinacio=
nes. vide in sexta parte sub sabbato post domi
nicam xvij. a in prohemio secunde partis. Ca=
ue tibi in cõputacõne septimanaꝝ mensis sep=
tembris. quia si ipe mensis incepit in prima vl'
in secunda vel in tercia vel in quarta feria. illi
dies cõputanẽ pro prima septimana illiꝰ men=
sis. et in tercia ab illa ieuniũ fiet. Si vero mẽ=
sis ipe incepit in quinta vel in sexta vel in sep
tima feria. tunc in sequenti dominica incipias
cõputare primam septimanam. a in tercia pꝰ
illam ieunium fiet. et sic dies p̃cedẽtes michil
operantur quantum ad cõputacionẽ septima=
narum. Veruntamẽ secundum primariam eccle
sie institucionẽ ieunia veris dicuntur p̃ma. qr
fiebant in p̃mo mense. sez in ianuario qui apud
romanos primꝰ mensis fuit. Ieunia estatis di
cuntur. quarta. quia fiebant in quarto mẽse. s.
in ieunio. Ieunia autũpni septima. quia fiunt
in mense septimo. sez in septembri. Ieunia hie
mis decima. quia fiunt in decimo mense scilicet
in decembri. Vnde zacharie viij. c. ieuniũ p̃mi
et ieuniũm quarti. a ieuniũm septimi. et deci=
mi scilicet mensis erit dom̃ iude in gaudium.
Sed cum hec ieunia recolant q̃tuor anni tem
pora vt dictum est. quare agunt̃ in primo mẽ=
se. a in quarto. et in septimo. a in decimo. cum
principia temporꝝ non fiũt in his mensibꝰ. Re=
spondeo hoc ieuniũm tractum est de veteri le
ge. Vnde agitur in illis mensibꝰ nostris secun
dum numerum mensium illius temporis. Iudei
enim secundum lunaciones ieunabãt. scilicet in
prima. in quarta. in septima. a in decima et ꝺ
est quod legitur. ieuniũ primi. ieuniũ quarti
ieuniũm septimi. et ieuniũm decimi. quia sicut
in prima lunacione est p̃cipium anni illorum.
sic et marcij est p̃cipium anni nostri. Ista autẽ
ieunia nostra ortum habuerunt a veteri lege.
apparet ex hoc qr a ieuniũ veris vsq; ad estiua=
le fiũt. xiij. ebdomade. quia tot generacões fue
runt ab abraha vsq; ad dauid. Item ab estiuali
vsq; ad autũpnale. sunt similiter. xiij. septima
ne. quia tot generacõnes fuerunt a dauid vsq;
ad ieconiam. Item ab autũpnali. vsq; ad hiema
le alie xij. qr tot reges fuerẽt a ieconia vsq; ad
cristum computatis regibus illis quos matꝫ.

in suo euangelio pretermisit.

De ieuniis quatuor temporum.

Via de ieuniis quatuor temporum̄cio facta est. consequēs est vt de aliis ieuniis hic aliq̄ pstringam⁹. Est aūt ieuniū cōmunis omniū membrorum satisfactio. vt sc̄a membra satisfaciāt secundum peccatum quod cōmiserūt vel gesserunt vt si gula peccauit ieunet a sufficiat. quia enim sola fuit in culpa sola sit in pena. Similiter si oculus Vnde iheremie. Oculus meus depdat⁹ est animā meam. et per fenestras oculoꝝ meoꝝ mors intrauit in aiam. Et augustin⁹. Oculo michil est nequius. et sic de aliis membris. Vel ieuniū est parcimonia victus et abstinēcia ciboꝝ. Augustinus dicit. Maximū et pfectum ieuniū est abstinere ab iniquitatib⁹ q̄ a carnis voluptatib⁹ q̄ delectacionib⁹ huius seculi. Vnde pius papa ait. nichil pdest orare q̄ ieunare nisi mens abstinentia q̄ ab obtrectacōib⁹ lingua cohibeat̄. Et dicit̄ ieuniū a ieuno qđ est quodd̄ intestinuz in homine quod semper est vacuū q̄ subtile. sic et nos ieunantes debem⁹ esse vacui a superfluis et a vicijs. tam in corpore. quam in mente. Auctoritas ieunij est ex trib⁹. ex psona ex loco. q̄ ex tempore. Ex psona. quia precepit deus ade q̄ eue vt abstinerent a fructu ligni scientie boni et mali. Ex loco. quia in padiso mistitutum fuit q̄ ieiunium habuit. Ex tempore. quia ab antiquo p̄ceptū est celebrari. creacione nāq̄ hominis in p̄mo mundi exordio dictū fuit et de ligno scientie boni et mali ne omedas q̄ fuit celebratū ante legē a mo, se q̄ sub lege abdelia. et in tempe gracie a cristo. Moyses emm non comedit neq̄ bibit xl. diebus. helias q̄q̄ ambulauit xl. diebus q̄ xl. noctibus i fortitudine subcinericij panis q̄ xp̄us xl. diebus et xl. noctibus ieiunauit. Fuit eciam celebratum in sex etatibus. nam in ea etate que fuit ab adaz vsq̄ ad noe fuit abstinencia carniū q̄ vini. A noe vero in posterum fuit cōcessum vinum et carnes. et sic de ceteris etatibus. Cōmendatur aut̄ ieiunium ex exemplis. quomā eua quamdiu ieiunauit q̄ abstinuit in padiso q̄ virgo p̄mansit. Adam. quia ieiunium violauit a deliciis paradisi in summaz miseriaz corruit. Helias quia ieiunauit in celū curru igneo raptus est. Moyses post ieiunium. cum deo locutus est. Hierusalem p ieiunū liberat̄ a zenacheribi tempe regis ezechie q̄ psalte. Jona q̄q̄ p̄dicante p̄statur vemamnuitis i sacco et cinere q̄ ieiunio pemtenciā agentib⁹. Jeiunamus eciam exemplo apostoloꝝ vt dicetur sub quarta feria pentecost̄. Porro ieiunium aliud corporis est q̄ carnis. aliud mētis. aliud auaricie. aliud fastidiētis. aliud dispensacōis. aliud deuocionis. aliud voti ue p̄missionis. aliud simplecionis. aliud cōpassionis. aliud mspiracōis aliud reconspectionis. aliud racionabile. aliud irracionabile. aliud q̄litatis siue potentie. aliud quantitatis. aliud numeri. aliud sūme exactionis. aliud alternitatis. aliud zerofagie. aliud meroris. aliud exultacōis. aliud vanitatis. siue ypocrisis. aliud virtutis siue caritatis. aliud indictionis. aliud necessitatis. aliud mstitucōnis. aliud voluntatis. aliud paritatis. Sane ieiunium corpis et carnis est quādo quis abstinz a cibis ne nimis pinguescat. vel vt ab infirmitate liberetur. vel quia cōmedere non potest et hoc nullius est meriti. Jeiuniū mentis est q̄ quis abstinet a vicijs. vel eciam a cibis ne caro pinguescat lasciuijs. Jeiunium auaricie vt bursa parcatur. Jeiunium fastidientis. est qđ fit vt ap̄etat. Jeiuniuz dispensacōis. est quod celebrat̄ in vigilijs solēnium dierum q̄ magnarum festiuitatum. vt natalis domini. Que ideo dicunt̄ vigilie. quoniam antiquitus in p̄cipuis festiuitatib⁹ duo nocturnalia agebant̄ officia. et populus qui ad festa venerat tota nocte in dei laudibus in ecclesia vigilabat. quod adhuc rome q̄ in plerisq̄ locis in magnis festiuitatibus p̄sertim sanctoꝝ patronoꝝ ecclesiaꝝ obseruatur. Sed quia lusores q̄ cātores cōuenientes q̄ turpib⁹ cātilenis q̄ saltacionibus et cōmessacionib⁹ q̄ potacionib⁹ et fornicacōnibus mtendere cepert. p̄pter hec et multa alia incōuenientia. que fiebant huiusmodi vigilie fuit interdicte q̄ instituti vt loco earum fiant ieunia que ieunia adhuc retinent nomē officij. Nam cōmuniter vigilie et non ieunia nuncupātur. Si quis tamē ieunaret q̄ honeste in ecclesia vigilaret vtiq̄ bene faceret. put fit in natiuitate iohis baptiste. p̄pter ei⁹ reuerēciā. Hec igitur mstitucō dicitur dispēsacio. quia ieunium ponitur loco vigiliaꝝ. de hoc dictū ē in v. parte sub ti. de nocturnis. Jeiunū deuocōis est ad quod quis necessario nō tenetur qđ inferius voluntarium appellatur. Jeiuniuz voti ue p̄missionis est vt si quis vouet q̄ certa die ieiunabit. vel a carnib⁹ abstinebit. Et nota q̄ vota ex distrectionis offensu comite racione emissa deo reddenda sunt. iuxta illud. vouete q̄ reddite deo vota vestra. Votoruz autem aliud est necessitatis. aliud spontanee voluntatis. Necessitatis est quod ē fidei annexū. vt quod fit in baptismo. puta fidei catholice p̄fessio et satthane abrenuncio. q̄ votum obseruacionis decē p̄ceptoꝝ legis. q̄ cōtinencie q̄p quis in suscepcione sacri ordinis vouetur. Et talia vota quisq̄ inuiolabiliter obseruare tenetur. Spontaneorum vero votoꝝ. aliud est discretum. aliud est indiscretum. Indiscreta sūt vota puerorum q̄ puellaꝝ dum sunt in parentum potestate. Vnde illis volentib⁹ irritari possunt. Si igitur puella infra nubiles annos vouerit castitatem p̄petuam licite nubere poterit parentib⁹ vel curatoribus illam ad hoc cogentib⁹. Indiscretū est eciam votum mulieris in potestate viri existētis. Vnde si illo mscio vouerit peregrinari vir votum huiusmodi poterit reuocare. quia ipa non habet potestatē sui corpis. sed vir. Indiscrecio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eciam attenditur quandoq; circa p̄uectos et liberos · vt si forte quis vouerit ad quod ꝑficiendū sufficere nequit · vel in quo natura ita debilitaretur q̄ posset fieri sui ipsius homicida · vel q̄ sine alterius licencia cōplere nequit · vel q̄ non ex deliberacione · sed ex iracundie calore emittit̄ · et talia pocius sūt spernenda quam execucione digna ¶ Ieunium supplecionis est vt si quis vltra penitenciā sibi a sacerdote iniunct̄ aliquid suppleat de suo · ¶ Ieunium opassiōis est vt si sacerdos alicui dicat ꝑ hoc peccato facias cantari duas missas · et ieunia et ego ꝑ te cātabo et tres dies ieunabo · ꝑter hoc tamē nō debet aliq̄d recipe · quia sacerdos debet opati ꝓximo suo et orare ꝑ eo · et eciam ieunare · potest eciam dici cōpassio vt si quis petit a sacerdote penitenciam patri suo iniunctā vt ꝓ p̄re pagat partem illius ¶ Quatuor em̄ modis fit huiusmodi cōpassio · quādoq; ꝑ sacrificia · quādoq; ꝑ ieiunia · quandoq; per oracōes · quandoq; per elemosinarū largicionē ¶ Ieunium inspiracionis est · vt in beato nicolao · qui adhuc infans · et manens in cunabilis tribus diebus in ebdomada a mamilla matris sue abstinebat · vel vt alij dicunt q̄rta feria et sexta semel tantū sugebat mamillas · Ieunium circūspectionis ē q̄n ꝓ aliqua imminente tempestate · ꝑ periculo hostiū · vel ꝓ casu cuiuslibet angustie ieunamus ¶ Ieunium racionabile est · quando cibus et potum moderate sumimus · nec naturā debilitamus · vnde apostolus · Racionabile sit obsequium vestrum · non in cōmessacōnibus et ebrietatibus · Irracionabile est si quis velit ieunare ꝑ duos vel ꝑ tres dies · vel per totam ebdomadā quod non approbat deus · vult em̄ homines sic ieunare vt cogatur vicijs mori nō vt cogatur natura dissolui · Vñ ꝓhibetur ieiuniū quod quidam faciunt a cena domini vsq; ad pascha ¶ Ieiuniū qualitatis est si quis vueat se vlteriꝰ nō comesturum carnes · ¶ Ieunium quantitatis · est si quis cōm edat ad pondꝰ vel ad mensuraz non plꝰ vna die q̄ altera vel si quis vueat se non comesturū nisi tanti ponderis panem ¶ Ieunium numeri est quādo quis vuet · q̄ de cetero non cōmedet nisi vna vice in die · cogitās q̄ cōmedere pluries in die beluarum est · et cōmedere bis hominum · semel angelorū · ¶ Ieunium summe exactionis est in his · qui non cōmedunt nisi olera · radices · et herbas · vt iohānes baptista in deserto · et maria egipciaca in heremo que cum duobus panibus tantuz iordanem transiens · austeram vitam in heremo · v · annis egit · ¶ Ieunium alternitatis est vt cum quis vno die cōmedit et alio ieunat · ¶ Ieunium zorofagie dicitur sicca comestio · a zoros quod est siccum et phagin quod est comedere · Vnde pristianus in zorophago bisaneꝫ · Sicca vero cōmestio est vt in fructibus pomis · piris · castaneis et consimilibus · Quidam tamen siccā comestionē appellant legumina siue cruda siue cocta eciam si lixata cōmedant̄ cū cocleari · ¶ Ieiuniū merotis consistit in vno · scz in abstinencia ciborum et fit ꝑter duo · scz ꝑter corpalem absenciam · et spiritualem sponsi · hoc repsentat ecclesia in tribus quatuor temporibus · ¶ Ieunium exultacōnis ꝟsistit in duobus · scz in abstinēcia ciborꝫ et mundanarū rerum · et fit ꝑter vnum scz ꝓ quadam interne dulcedinis p̄gustacōe Iuxta illud gustate et videte · hoc repsentat ecclesia in vigilia et ebdomada post pentex co · vtriuſq; vero repsentat in tempore aduentus · prout ibi dictum est · ¶ Est ergo duplex ieiunium · scz tribulacōis et gaudij siue merotis et exultacōis sicut habet̄ in glo · sup illo loco math̄ ix · c · Nunquid possunt filij sponsi lugere quādiu fuerit sponsus cum eis · ¶ Ieunium vanitatis siue simulacionis vel fictionis est in ypocritis · ¶ Ieunium virtutis siue caritatis est in sanctis et perfectis · ¶ Ieunium indictionis est vt i die beati marci · ¶ Ieunium necessitatis est in perfectis ¶ Ieunium institucōis est ieiunium · pl · et alia a sāctis patribus instituta · que quare instituta fuerint · iam dictuz est · et dicetur sub ti · de capite ieiuniorꝫ · Et nota q̄ ieiunium indictōis necessitatis · et institucōis ad idem referuntur Ieiunia necessaria · scz per ecclesiam instituta et indicta · sunt ieiunia quatuor temporꝫ · et vigiliaꝝ apostolorꝫ · natiuitatis domini · beati iohannis baptiste · omnium sanctorꝫ · assumpcionis beate marie · beati laurēcij · pl · et sexte ferie p̄ter illas que sunt inter pasca et pentēh̄ · et preterq̄ si natiuitatem domini in ea veniat contingat · nisi tūc aliq̄ voto vel religiōe sint astricti Dicunt tamen quidam q̄ ieiunium sextis ferijs non est necessitatis · nisi quo ad carnes · alioq̄n non liceret cistercienſibus illud mutare · Sed et secundum leonem papam · licet nō sit necessitatis sabbato a carnib⁹ abstinere · racionabil' tñ consuetudo · et canon in noc̄ · aliter interp̄tatur eo q̄ in illo triduo post passionem domini tota fides in sola beata virgine maria remāsit · Generalia quoq; et specialia ieiunia ꝑ episcopos in sinodꝰ et cōciliꝫ mstituta solui non debent · ¶ Siquidez ad necessaria ieiunia tenent̄ dolicapaces cum et ipi delinquere possint · dispensari tamen potest circa hoc cum impubib⁹ · et eciaz cū cōstitutis in maiori etate · et cū senibus et infirmis ac debilibus · Mulieres vero licet ꝑter virorꝫ ꝓhibicōez ieiunia votiua vel lūtaria dimittere debeant · prout sup̄ tactum est · indicta tamen per ecclesiam non licet · et in illis sacerdos forte ꝑter scandalū cum eis valeat dispē sare · Aliter em̄ indicta ieiunia redimi pecunia · vel alio modo nequiunt · nisi casualis necessitas subsit · Tunc em̄ bene possunt redimi vel cōmutari sicut et ieiunium festi quod est die lune fit in sabbato · Vnde et in quibusdam locis in q̄b⁹ sunt ecclesie sancti quintini non ieunatur in vigilia sanctorꝫ omniū · sed die tercia precedēti · de hoc dictum est in prohemio secunde partis

Posset eciã statui vt quidã dicunt · vt in dictis ieiunijs bis paꝛtiñ cõmedereẽ sicut faciunt cisterciñ · opantes qui ad tollendum scãdalum et caritat em seruandam aliquid ꝓgustant · nec ꝓpter hoc ieiunium per ecclesiam indictum soluere dicuntur Voluntaria vero · scz ad que aliqui voto vel ꝓposito se astringunt vel eciam que sacerdotes ꝓter indicta ꝓpter peccata imponũt licet cõmutare et redimere · eciam si nulla causa subsit dũmodo vtilioꝛ sit compensacõ · Ceterũ cõmedere ante horam cõmedẽdi · ꝯ ante missaz in ieiunijs statutis ꝯ necessarijs mortale peccatum esse sacri canones affirmant · in voluntarijs vero veniale · Supra vigilias apostoloꝛ notãdum est ꝙ ieiunium paritatis quando videlicet paria sanctoꝛ merita ꝓter ieiunam⁹ · sicut patet in vigilijs beatoꝛ iacobi et bartho · ꝯ aliorum apostoloꝛ qui nõ habẽt ieiunia institucionis in quibus ieiunam⁹ pro eo ꝙ fuerunt apostoli · quomã alij apostoli vigilias habẽt Cum enim sint meritis pares decet vt omnes habeãt ieiunia · vñ cõcil' · bracañ · dicit ꝛ̃ omniũ apostoloꝛ vigilie fũt ieiunande ꝓter vigilias apostoloꝛ philippi ꝯ iacobi ꝯ iohãnis euãgeliste Ecclesia tñ gallicana non tenet · nisi de sex apostolis · et de quatuoꝛ eoꝛ ieiunijs · petr⁹ ꝯ paulus habent pariter vnum · quia eadem die passi fũt · Simon et iudas habẽt aliud · mathe⁹ habet terciũ · andreas quartum · In vigilijs istorum ieiunandum est · vt sicut illi passi fũt ꝓ xp̃i nomine · sic et nos cum eis cõpaciañ · si cum eis conregnare velimus · De alijs vero apostol' m stitutum non est ꝓpter aliqua impedimẽta Ecce enim festuz philippi ꝯ iacobi est inter pascha et penth̃ · quod temp⁹ gaudij est ꝯ leticie ideo ꝙ tunc non est ieiunium · ¶ Si opponitur de ieiunijs letaniaꝛ · Respondetur ꝙ necessitas interuenit ꝓut ibi dicetur · vel id non est ieiunij necessitatis · sed voluntatis · et de eo ꝙ quidam ꝓpter expectacionem spiritussancti ieiunant ab ascensione vsq; ad penth̃ · ꝓ eo ꝙ apostoli dicũtur · hoc tempoze ieiunasse Respondeẽ ꝙ nulla scriptura autentica dicit apostolos tunc ieiunasse · Vnde tunc ieiunandum non est · quia tempus illud est de tempoze paschali In vigilia tñ penth̃ · bene ieiunandum est vt per ieiunij mũdati · et purificati spiritũsanctũ digne suscipe mereamur · Itez iacob⁹ zebedei frater iohãnis euangeliste occisus est ab herode in dieb⁹ azimoꝛ · quare ieiunium non habet · nec eciam tũc de illo festũ celebraẽ ꝓut in vij · parte sub ipius festo dicetur · De beato bartholomeo cuius festum celebraẽ ix · kalãs septembris dicatur ꝙ fuit excoriat⁹ · et sequẽti die obijt · et sic si haberet vigiliam oporteret ꝙ essz tercia die ante ꝙ esset contra normam aliꝛ festiuoꝛ ieiunioꝛ Quidam autem celebrant festum excoriacõis alij obitus et melio⁹ Sed sicut in cõcil' · bracarẽñ · cauetur In hoc ofuetudo cuiuslibet ecclesie est obseruanda · Barnabas autem non habet ieiuniũ · quia nõ est de numero duodeciz apostoloꝛ · nec dicitur apostol⁹ nisi quia cum esset soci⁹ pauli missus fuit ad ꝓdicandum · vñ segregate michi barnabam ꝯ paulum · De beato quoqz thoma non est ieiunium statutum · qz eius festum est in aduentu domini · vbi cõtinuũ est ieiunium · Mathias eciam ieiunium institucionis non habet · quia frequenter festum illius solet cõtingere in xl · ꝯ semper est in lxx · ꝯ tũc est tempus ieiunij · vel quia non fuit de ꝑmitiuis apostolis sed post passionem domini sorte electus est et per electionem aliorum loco iude constitut⁹ · Vnde ꝓpheta · Et episcopatum eius accipiet alter · Decretalis tamẽ dicit ꝙ hic habet vigiliam et ieiunium · nec est vis siue istud festum fiat in ꝑma die bisextili siue in secunda · ꝓut in vij · pte sub anno solari diceẽ Joh̃ · euãgelista festum habet tercia die post natale domini et tunc non est ieiunium · tum ꝓpter festa tunc occurrẽcia · tum quia ipe die illa nõ obijt · ymo in die festi beati iohannis baptiste · Si tñ fieri posset bonum esset in omnibus apostoloꝛ vigilijs ieiunare · Beatus laurenci⁹ sol⁹ inter martires · ꝯ solus beat⁹ martin⁹ inter cõfessoꝛes ieiunium habent · Porro dicunt quidam ꝙ non soluit ieiunium · licet paret qui in ieiunijs indictis ꝓterꝙ in xl · comedit caseuz et ouа Alij contradicunt ex causa tamẽ in aliquibus locis hoc posset concedi · De ieiunio ideo quadragesime · greg' · ita dicit · Par autem est vt qui his diebus a carne animalium abstinem⁹ · ab oĩbus ꝙz que in semẽtinam trahunt oꝛiginem carnis · ieiunemus a lacte · videlicet caseo et ouis · Quidam autem heretici dicunt · ꝙ cristiani nũꝙ deberent carnes caseum et oua cõmedere · qz vt dicunt hoc nõ legitur in nouo testamẽto · ymo apostoli iudicauerunt abstinere ab immolatis simulacrorum ꝯ sãnguine et suffocato · Et apostolus · Si esca scãdalisauerit · f · m · n · m · c · in e · Et alibi · bonum est non mãducare carnem · neqz bibere vinum · Non legitur eciam vt dicunt ꝙ xp̃us ex aliqua natura eoꝛ que mouentur discipulis ad manducandũ daret · nec eciam ante se manducari fineret · ꝓter pisces · nec ex fructu alicui⁹ creature que moueat se excepto fructu apum · Electuarijs vero non aliter vti licet · nisi sicut alio delicato cibo · Secus est in medicina curatiua · p̃seruatiuam tamen vbi nullus est signum instantis infirmitatis recipe non licz · Quidam tamen dicũt ꝙ pro nulla medicina · nec eciam pro electuarijs ieiuniũ · soluitur · nec eciam pro potu ante cibum vel post · Sic enim videẽ mductum ex cõsuetudine ecclesie ieiunantis ꝯ hoc tollerantis Seneschalci autem vel quilibet alij seruitoꝛes · vel poꝛtantes enchenia · nõ soluunt ieiunium si p̃gustant cibos ante dominos forte de toxico dubitãtes Quib⁹ eciam casibus monachi abbatibus seruientes et alij seruitoꝛes possint carnes p̃gustare · Idemqz eciaz de medicis pregustantibus medicinas Tempoꝛe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ieuniorꝝ preciose vestes deponunt̄ ⁊ humiles assumunt̄ ⁊ carnes tam solide ꝙ liquide dimittuntur ¶ Sed cum pisces sint caro ꝯre hoc t̄ pore omedunt̄ Respōsio dn̄ō maledixit aq̄s quoniam per aquā baptismi futura erit remissio peccatorū hoc enim elementū dignissimū est ꝙ sordes abluit ⁊ super ꝙ spiritus dn̄i ante mundi cōstitucionē ferebat̄ Terre vero maledixit in operibus hominis inde est ꝙ omne genus carnis q̄d in terra versat̄ tam q̄drupedia quā aues in ieuniis nō licz omedere ¶ Et licet quedam aues circa mare versent̄ ⁊ in aq̄s ⁊ quedam in eis vel ex eisd̄ nascant̄ magis tñ ad naturā terre aqua nutrimentū ꝓcipiūt quo ad hoc ꝓtinere dicuntur ¶ Adhuc cum quidā pisces sint habentes ex vna parte formam quadrupedis alis ⁊ ex altera piscis vt biuerus in ieuniis possint omedi ex parte qua piscis videt̄ ex alia vero minime Ad hoc piscium vsus secundum greg̃ ita cristiano relinquitur vt hoc ei infirmitatis solacium non luxurie pariat incendium Demq̄ qui a carne abstinet neq̄quam sumptuiora marinarum beluarum cōuiuia ꝓparet Vinum q̄q̄ in ieuniis sic bibere permittim̄ vt ebrietatē ommino fugiam⁹ Vnde in penitenciali romano statutum est vt penitens paruis piscibus ⁊ mediocri ceruisia tēperate vtat̄ Postremo notandū est ꝙ sicut ait greg̃ in omelia illi⁹ euāgelij homo quidam diues fecit cenam magnam refectio corporis in diebus ieuniorꝝ postq̄ nulla alia paratur non ꝓdiū sed cena vocatur

De officio quarte ferie

Nunc ad huius diei officium reuamus Siquidem in hac quarta feria examinantur ordinandi an sint ydonei ad suscipiendos ordines vel non quoniaz in quarta etate leuite a dauid a salomone ad templi ministeria distributi fūt Et inde est ꝙ due lectiones legunt̄ ad missam quarū prima que legitur sub thono nocturnali scz decimate figm̄ficat vetus testamentū et secunda que legitur sub cōmuni thono scz ascendente figm̄ficat nouum testamentū ad figm̄ficandū ordinandos inuitoq̄ testamēto debere esse instructos monendi enim sūt qui ad ordinem sacrum conscendunt ꝙ habeant noticiam legis ⁊ ꝓphetarum quib⁹ possint alios erudire Prima lcō est Erit in nouissimo ysa ij ca Secūda ē Locutus est dn̄s ysa vij c Sed et lex ⁊ ꝓphete quarta mūdi etate viguerunt et doctrinam ieuniorꝝ habem⁹ a veteri testamento vt p̄missum est semel genua flectunt̄ quia tam in lege quam in ꝓphecia deus vnus colit̄ ꝓcipit̄ Nuociens autem in quarta feria due lectiones legunt̄ tociens in anno in ꝓximo sabbato possunt generaliter ordines celebrari quod series cōtingit videlicet ter in xl et ter extra quadragesimā de quo dictum est in prohemio secūde partis ¶ In sextis vero feriis ieuniorꝝ q̄tuor temporum vna dumtaxat lectio ad missam legitur quia lex ⁊ ꝓphete que fuerūt in quarta etate in vno euangelio in sexta etate recapitulantur Sane huius quarte ferie euangelium est missus est ange ·aē· quod est luce ·j·c· In quo paranimphi recitatur annūciacō virginis cōsensus et dn̄i incarnacio que ꝓphet̄icis tub fuerat antea declinata Vnde precinit ꝓpheta introitum Rorate celi desuper ⁊ n p ius ysa xl v c Rorate dicit ⁊ pluere q̄ descēdit verbum in aulam credule virginis sicut pluuia in vell⁹ Celos dixit et nubes angelos ⁊ ꝓphetas qui enarrant gloriam dei in ꝓphetica lectione Erit in nouissimis dieb⁹ quod est ysa ij c agitur de monte domini qui de puo lapide creuit in montē qui regnabit in dn̄o iacob Vñ recte subditur in graduali Tollite portas p̄n̄ v et introibit rex glorie Et quis ascēdet in montē dn̄i In epistolari lectione Locut⁹ est dn̄s ad achaz ·aē· que est ysa vij c manifeste agitur de beata virgine cui rite succinit̄ gradua ꝓpe est dn̄s ⁊ ne qua surrepat dubitacō subditur in offertorio Confortamini Alie tñ ecclesie dicūt Aue maria quod sumit̄ ex dicto euāgelio Communio est Ecce virgo ysa vij In matutinali vero officio in quibusdam ecclesijs psalmodia finita dyacon⁹ subdyacon⁹ et acoliti in albis cum cādelabris ⁊ thuribulo ꝓcessionaliter iussu prelati ad pulpitus pergunt vbi dyacon⁹ ꝓnunciat euangeliū Missus est ⁊ ei⁹ omeliam deinde incensat altare et postea ipse et subdyacon⁹ sedent donec vnus acolit⁹ accēsauerit chorum quod quidam fit obreuerenciā dominice annunciacionis que in ip̄o euangelio continetur Nempe p̄lat⁹ illos mittit ad notādum ꝙ de⁹ pater ꝓphetas p̄misit ad p̄nuncianum dominī incarnacionē futuraz et gabrielē angelum misit ad annunciandū eam virgini marie Dyacon⁹ euāgelium ꝓnuncians est angel⁹ annūcians virgini ꝙ cōcipet Altaris thurificacio est spiritussancti ip̄i v̄gini obumbracio ministroꝝ quies siue sessio est ip̄ius virginis timor ⁊ cogitacio qualis esset angeli salutacio chori vero thurificacō est patrum illius temporis de filij dei incarnacione diu desiderata exultancium graciarum actio et congratulacio

¶ De sexta feria

In sexta feria vna tantum lectio ad missam legitur quia a ctor noui et veteris testam̄ti de q̄b⁹ p̄missum est vnus sol⁹ deus est ⁊ quia ex vtro q̄ testamento vnum euāgelium factum est ⁊ ē epistolaris lectio Egredietur virga que est ysa xj c Et manifeste de aduentu dn̄i ⁊ de beata virgine intelligitur que cum esz virgo immaculata ꝓpe fuit Ideoq̄ in introitu ecclesia p̄cinit Prope esto michi ⁊ m versu Beati immaculati et ad idem ptinet euangelium Exurgēs maria quod est luce j c Graduale Ostēde nobis domine Et offertēda Deus tu Vel secundū alios Audi israhel primum respiciūt aduentū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quam quia celi enarrauerũt·i·apostoli p̃dicauerunt· In secundo aduentu cum domino iudicaturi· Ideirco est hodierna statio ad sãctos apostolos·de quibus habeẽ in cantico virginis de quo fit mencio in p̃misso euãgelio vbi dicitur· Deposuit potẽtes de sede·i· superbos seribas a phariseos·a exaltauit humiles·i·apostolos Et i omnib̃ Ecce dñs veiet zacharie vltio·c·

De sabbato·

¶ Die sabbati dicunt̃ lectiones de veteri testamento ante lectionem illam·Angel⁹ domin·q̃ sumũt̃ de lege et ꝓphetis· Et in qui busdã ecclesijs p̃ma est·Clamabunt·que est ysa·xix·c· Secunda est·Letabit̃ que est eusdez xxxv·c· Tercia est Sup montẽ·que est eusdẽ·xl·c· Quarta est·Christo meo·que est eusdẽ xl·v·c· Ideo autem sunt quatuor·quia q̃tuor sunt ordines benedicenciũ deum videlicet p̃lati·clerici religiosi·a laici·siue populus quos p̃s enumerat dicens·dom⁹ israhel benedicite dominũ·per hoc popul⁹·dom⁹ aaron benedicite dominũ·p hoc p̃lati·dom⁹ leui·benedicite dominũ·p hoc ministri·qui timetis dominũ benedicite·d·p hoc religiosi intelligunt̃· ¶ Prima ergo lectio pti net ad populum· ¶ Secũda ad prelatos Tercia ad ministros· ¶ Quarta ad omnes religiosos ·In his em̃ lectionib⁹ mformant̃ ordinandi vt ad exempla sanctoꝝ patrum dictoruz q̃tuor ordinuz cum eis benedicant dominũ·siue vt benedictio illoꝝ veniat sup eos ·vel ideo q̃tuor leguntur· quia ieunãs debet habere quatuor cardinales virtutes scz temporanciaz·q; ipm ieunium tẽporancia est·Prudenciã·vnde apostol⁹·racionabile fit obsequiũ vestrũ·Fortitudine·vnde prouer ·vult de muliere forti·idest de ecclia·Accinxit fortitudine lumbos suos·q; oportet nos multũ laborare ad hoc vt caro nostra munda fit·q; cum magna fit pugna·quia valde corrupta est ·et spinas et tribulos germinat· et ideo cum magna attricione venit ad candorem·sicut et bissus·Et ad iusticiam·vnde ysa ·Et erit iusticia cingulum lumborum ei⁹ et fides cinctoruz renum eius de cristo loquit̃ in membris quando enim fit iusticia in terra recedunt latrones·similiter q̃n iusticia fit in nob̃ recedũt praui mot⁹·a non supant·licet in nobis habitent· Ubi vero non fiat iusticia nõ recedũt vñ ysa·quia non fecim⁹ iusticiam non recesserũt habitatores terre·vbi est iusticia·ibi est pax· Fides autem est cinctoruz renum eius·qui avt dicit greg̃·Despect⁹ terrenoꝝ restringit fluctus carnalium voluptatum· vñ si ieunas a cib̃ corpis oportet vt ieunes a cibis demonis · et cõmedas cibos mentis·qui autem sic ieunãt nõ nocebit eis ignis tribulacõis·nec ignis mũdanus·sicut nec tribus pueris nocuit ignis fornacis babilonis·Et ideo sequitur·Lectio damel'· iij·c·Angelus domini ·Precedit aũt ipa lectio ordinacioõ clericoꝝ· ad notandum q; nemo rite potest ad osecracionẽ accedere nisi p⁹ transeat per fornacem atq; in fornace dominũ benedicant·iuxta illud sapiencie·Vasa viguli ꝓbat fornax et homines iustos temptacio tribulacõnis· quia qui ad sacrum accedunt mimsteriũ ꝓbandi sunt in camino multarum tribulacionũ et temptacionum·Juxta illud apostoli·Et hoc ꝓbẽtur p̃mo et sic mimstrẽt·ꝓpter ordmandos em̃ legitur ad sigmficandum·q; sic viuere debent vt nõ noceat eis aliquis ignis regis babilonis· id est dyaboli sicut ignis t'b⁹ pueris nõ nocuit et sequentur benedictiones·scz ymn⁹ Benedictus es domine nẽ· Quia post ꝓbacionẽ coronãtur a a domino benedicenẽ Et in fine subicitur versus·gloria p̃ri a fi·nẽ·in laudem a honorẽ trinitatis quod nõ fit post p̃s·benedicite · Tu quia ibi in vltimo versu fit mencio de patre et filio a spiritusancto·tum quia ibi in facto truz pueroꝝ tota trinitas fuit debonestata·hic vero versus p̃cedẽtes ad soli⁹ patris ptmẽt laudes·a in ordmandis trinitas honorat̃ Choro autem licet sedere dum lectio ipa dicitur·si non in cantu Aliud em̃ significat ipa lectio in legẽdo·et aliud in cantando · Vnde tunc stare debz episcopus et cler⁹·quoniã nõ debem⁹ quiescẽ qui scim⁹ pueros illos pro deo laborasse· Dicũtur autem in sabbatis ieuniorum vij·lectiones euangelio numerato eo q; septez sũt ordines Et quidam dicunt xij· ꝓ eo q; antiquitus rome et adhuc in constantinopoli fieri dicitur· legebatur grece et latine·a legebanẽ xij· lectiones ꝓpter duodecim lectiones· quoꝝ sex erant greci a sex latini ·Erant tamen solũmodo sex in sentencijs·quoniam ille sex sine euãgelio que legebantur latine legabantur a grece·sicut si dixerim⁹·amẽ a postea dixerim⁹ vere non ideo duo tres· ¶ Ideo autem legebatur dupliciter quia rome erant greci quib⁹ latina lingua incognita erat·Erãt eciam latini pmixti quibus greca incognita erat·Vel hoc fiebat ad notãdũ vtri usq; populi vnionem· ¶ Ceterum ad oracionem que dicitur post lectionẽ·Angelus domini·scz deus qui trib⁹ pueris nẽ ·nõ flectit ecclia genua·licz in oracionib⁹ aliaꝝ lectionũ anteflecteret p̃terq; in octauis pentẽ·ad ostendẽdum q; ecclia oformis est trib⁹ pueris· Fecit em̃ nabuchodonosor statuam et cogebat omnes adorare eaz· Sed tres pueri cum daniele noluerũt genua flectere añ statuam tles debẽt esse ordinãdi qui añ statuam·i·añ mũdi gloriam genua non flectant· Quare clerici ordinẽtur ·a quare in sabbato·dictum est in ꝓhemio secunde p̃tis Quidam oferunt sacros ordines inter lectionẽ angel⁹ a epistolam pauli·vt post ordinacõez apponant ordinatis epistolã et euangeliũ ad instar bom pastoris siue patris qui mittẽs filiũ monet eum quid et qualiter actur⁹ sit Ordinati per capellas mittendi per epistolã monent̃ vt alios corripientes benedictionem quam acceperunt custodiant ·per euangeliũ vero dicit̃ eis· Euntes docete omnes gẽtes· Nonulli etiaz

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

subdyaconatu ante epistolam racione premissa
prestito continue post eam dyaconatū et sacer
docium p̄bent quib9 p̄stitis in vocem letab un
dam erumpūt dicentes ·benedict9 es domine
eo q̄ hij p̄sertim ordines inuitant̄ ad laudes ⁊
prestantur citra euangeliū ·quia moyses et aa
ron leuitas in tabernaculi ministeriuz ordina ≈
uerunt·⁊ xp̄s lxxij·ordinatos ad p̄dicandū mi≈
sit·Debet etiam legi epistola·scz rogamus ac̄·
que est·ij·ad thessal·ij·c·Ab aliquo de ordina≈
tis die ipsa· quia episcopus debet prius ordi≈
natos ammonere ⁊ postea ad maiorē ammonici
onē epistolā ill̄ tradē · Preterea ordinat9 doc
trinam sibi in ordinacione traditam per hoc se
reducere in opus ostendit·¶ Et q̄pter eadē eci
am racionē vn9 de nouiter ordinatis legit tūc
euangelium·Anno quindecimo·quod est luce·
iij·c· Post epistolam eciam cantatur tract9 qui
significat grauitatem q̄ sacrat9 seu ordinatus
seruare debet ·ne in superbiam elat9 in laqueos
incidat dyaboli·Cōmunio est· Exulta satis ·q̄
est zacharie ix·capitulo·

¶ De dominica quarta aduent9 dñi·

In quarta dominica aduent9 p̄mum responsoriu
um in nocturnis est·Tamite tuba · quod sūptuz
est iobele·Antiquit9 em̄ iudei canebant tubis
ad inuitandum homines ad nupcias ⁊ ad solen
nitates ⁊ ad mouendum castra Vnde nunc p̄ci≈
pit dominus prelatis vt cantent tubis inuitan
tes gentes ad nupcias noui regis quaruz dies
instat·scilicet dies natalis domini in qua xp̄us
desponsauit sibi humanam naturaz secundū qđ
dicitur in psalmo· Et ipe tanq̄ sponsus p̄cedēs
de thalamo suo · Tamite igitur · quia q̄pe sunt
nupcie· ⁊ q̄pter p̄missam causam cantores hac
septimana alcius solite vocem suam exaltant in
responsoriis et in introitibus·vt si p̄us sopore
negligencie oppressi lectionibus excitari nolui
mus saltem vociferacōib9 ⁊ tumultū cantuum
excitemur·Siquidem in vij·annis ante annuz
iubileum p̄cepit domin9 canere tubis ·p ipi9
anni instantis leticia ·In hac autē hystoria hu≈
ius dominice·partim ex q̄phetis·partim ex euā
gelio cōpilata cōmuna vtriusq̄ decantantur
aduent9 et p̄sertim vocacio gencium declarat̄·
per cristi aduentum·vbi in psona apostoloz·
vel doctoz dicitur ·Tamite tuba vocate gen≈
tes· Sane gentilitas videns calciatam fore di≈
uinitate in vtero virginali clamat ad eam in in
troito dicens secundum quasd̄ ecclesias · Me≈
mento nostri domine in beneplacito·p·t·hoc ē
in filio in quo bene cō placuisti ex milib9 popu
li·qui fuit tuus ab inicio mundi·et ideo cōgra
tulatur alteri in epistola dicens secundū quas
dam ecclesias Gaudete· que est ad philipens·
iij·c· Sed et iuxta ysideracōez vteri virginal̄
cantat in graduali q̄pe dominum esse ⁊ celerez
eius aduentum· In alleluia vero veni domine·
Et in offerenda·confortamini Et in cōmunione·
ecce virgo·desiderat·et consolatur ·et causam
concludit consolacōm̄s· Porro ad ostendendū
desiderium antiquoz patrum·in fine aduent9
cantantur·vij·an·vnaquaq̄ secundum ordinez
suum sua die vsq̄ ad natale que incipiūt ab o·
prima est·O sapiencia ac̄· Sunt autem septem
quia dirigunt̄ ad cristum in quo requieuit spi≈
ritus sapiencie et intellect9 spiritus consilij et
fortitudinis ac̄· Per que septez dona sue incar
nacōis nobis graciam ministrauit q̄put in ipsis
vij·antiphonis apparet· Sunt eciam·vij·q̄ can
tantur in designacōne antiquoz patrum·qui
septimario seruientes aduentum dominū expec
tabāt· Vnde in omnibus dicitur veni Vel sep≈
tem sūt· q̄pter septem dona spiritussancti·que
xp̄us veniens largitus est mundo ⁊ per que ex
pectantes illuminati sunt·⁊ sunt omnes secun
di thom·p̄mo·quia quelibet loquit̄ de vtroq̄
aduentu· Secundo quia signant nobis gemmā
dilectionem·scz dei et p̄simi· Tercio q̄pter ge
minam cristi·ad quē dirigunt̄ naturam · Vñ
gemine gigas substancie· Quarto quia ip̄e an
tiphone notant·tam desiderium ·tam antiquo
rum patrum expectanciuz p̄mum saluatoris ad
uentum quam modernoz expectancium secun≈
dum· Omnes ergo sunt secundi thom in signuz
q̄ secundem expectamus aduentum· Et aduer≈
te·qz ille q̄ habent in p̄cipio verba ptinen ≈
cia ad diuinitatem ·ptinēt ad eos qui expect̄at
primum·vt o sapiencia·et o adonei· Adonei au
tem interp̄tatur domin9· quia dominat̄ cūcte
creature ·vel quia omnis creatura dominatui
eius seruit· Ille vero que habent verba ptinē
cia ad humanitatem ptinent ad expectantes se
cundum·vt o radix yesse·⁊ o clauis dauid Sūt
eciam quedam que vtriq̄ conueniunt·vt o rex
gencium · Nam dei filius dicitur rex secundū di
uinitatem ·Juxta illud· Deus iudicium tuum re≈
gida ac̄·et eciam secundum humanitatē· Juxta
illud·Domine in virtute·t·le·r·ac̄· Sepius tn̄
secundum humanitatem rex dicitur·quia secun
dum eam ventus est oleo leticie pre participi≈
bus suis· Rursus ecclesia in hijs septem anti
phonis ostendit multiplicitatem morbi sui·et
ad quamlibet petit remedium sui morbi· Nam
ante filij dei aduentum in carne eram9 ignorā≈
tes siue ceci pcis eternis addicti·serui dyabo
li mala peccati consuetudine iūcti tenebris obuo
luti·exules a patria ⁊ expulsi ·Ideoq̄ indigeba
mus doctore·redemptore·liberatore·eductore
illuminatore·⁊ saluatore·quia igitur ignoran
tes eramus ·Ideo ab ipso doceri indigebamus·
Vnde in p̄ma an·clamam9·O sapiencia que est
ex ore ac̄·ecclesi·xxiij ·⁊ sapiencie viij ·⁊ ysa·
xl·c·Quia vero parum q̄desset·si doceremur·et
non redimeremur ·Ideo in secundo ab ipso redimi
postulam9·O adonei ac̄·exo·vj·⁊·xij·et·iij·et
xix·et·xx·c· Sed quia nil q̄desset si essem9 doc≈
ti ⁊ redempti·⁊ adhuc post redempcionē deti
neremur captiui ·Ideo in tercia petim9 liberari ·
O radix yesse ac̄·ysa·xl·et lij· ⁊ lx·c· Sed quid

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

p̄ce deſſet captiuis ſi eſſent redempti ⁊ liberati ſi tamen nondum eſſent ab omni vinculo abſoluti · vt ſcilicꝫ ſub peccato eſſent · et vincti libē quo vellent ire non poſſent · et ideo in quarta ab ommb⁹ peccati vinclō deduci petim⁹ · ℣ cla uis dauid aē · apoc · iij · et ỹſa · xlij · et luce · i · c · Pretereaqꝫ hij qui diu fuerūt in carcere oc̄los habēt obtenebrātes nec clare videre poſſent · Ideo poſt abſolucionem a carcere · reſtat nos illuminari · vt videam⁹ quo ire debeam⁹ · ⁊ ido in quinta hoc petim⁹ · Oriens ſplēdor aē · zach vj · ſapiencie · vij · et malach̄ · vltimo · ⁊ luce · i · c · Sed ſi eſſemus docti ⁊ ab inimicis pemt⁹ liberati et illuminati · Quid valeret nſi deberemus ſaluari · Ideo in duabus ſequentib⁹ petim⁹ ſaluari · ℣ rex gencium aē · et aggei · i · et · ij · petri · ij · et ep̄l̄ · ij · ⁊ gen̄ · ij · c · in qua petim⁹ ſalutem gencium ⁊ ℣ emanuel aē · yſa · vij · matth̄ · i · ⁊ yſa xxxij · et gen̄ · penl̄ · c · in qua petim⁹ ſalutem iudeoꝝ · In quibuſdaꝫ vero eccleſijs addunt̄ alie due · Prima in honorem beate virginis que cōcepit Secunda p̄o angelo qui ad virginē introiuit · vel in honorez ſancti thome cui⁹ feſtū tunc accidit · Due quidem addunt̄ vt perficiaē nouenari⁹ numer⁹ · ad deſignandū quia p ſeptem dona ſpiritusſancti pueniem⁹ ad ix · ordines angelorꝫ quoꝝ quilibet deſiderabat xp̄i natiuitatem vt impleretur numerus ipſoꝝ qui de celo ceciderunt ¶ Quedā eciam eccleſie cantāt xij · que exp̄munt · xij · ap̄betas qui xp̄i aduentū p̄dixerunt · que ecia xij · apoſtolorꝫ teſtimonia roborauerunt · ex quo xij · trib⁹ ⁊ xij · ſignati ſaluantur · Sed non ſunt niſi vij · habentes vem ·

¶ Omnes aut em incipiunt per o · quod pocius admiratiue ponitur q̄ vocatiue · Cantaē in veſperis · quia dom⁹ venit in veſpera mūdi Hic eſt helias qui ſero carne ⁊ in mane pone veſciē Dominus ſcilicet noſter qui in vltima etate mūdi carnem aſſumpſit · et diluculo reſurgens i panem angelorꝫ trāſiuit · Et nota q̄ hec ebdomada xp̄ima natiuitati · p̄paracio merito nūcupaē · et in ea hiſtoria · Clama ⁊ in fortitudine cantatur · que non vt quidā ſimplices autumāt quatuor tempora · Sed ad domini ptinent xp̄imaz natiuitatem · Vnde cum ſex matutina lib⁹ laudibus decantatur · quoniam quelibet illi⁹ feria p̄rias habet ad laudes antiphonas · quia per ſex etates antiqui ſe ad aduentum p̄parauerunt Et nos per ſex opera miſericordie ad ſecundum eciam p̄paramur · Verūtamen feriales antiphonas · q̄ in illa feria in qua occurrit feſtum ſācti thome ſcripte ſunt vij · die antea · Quidam canere conſueuerunt · Decet enim ante natiuitatē dnmini cant⁹ oēs antiphonas ⁊ fere oia reſponſoria renouari · quia ſicut per plures ⁊ frequenciores nūcios magis ac magis moueē anim⁹ ſubditi ad ſolicitudinē honorifice ſuſcipiendi prelatum · ſic ⁊ renouacione cantus magis ⁊ magis mouemur · ad curam noſtre p̄paracōis in ſuſcepcione domini · Et vt per quottidianā renouacionem cantus excitemur frequenci⁹ ad turpes et terrenas cogitaciones purgādas vt ſit dignū habitaculum ⁊ ornatu venturo regi regū p̄ſ cogitacionib⁹ p̄paremus · Poteſt tamen ⁊ tot⁹ aduentus p̄paracio nominari · Vnde in p̄cipio legitur · abiciamus opera tenebrarum et induamus arma lucis aē · que omnia ſunt p̄paracōes inſigna · Intitulaē autem in antiquis libris dominica iſta · dominica vacat · Primo quia oſtendit q̄ omnis ſanctus vacat · ex quo ioh̄ānes · q̄ inter natos mulierum non ſurrexit maior · non eſt dignus ſoluere corrigiam calciamenti · ſicut dicitur in euangelio huj⁹ dominice i · incarnacionis miſteria denudare Et p̄pter hoc dom⁹ papa non facit ſtacionem ad aliquem ſanctum Secundo dicitur vacans · quia non habet p̄priū officium ſed mutuat alienū · ſcz · Rorate celi aē et hoc p̄pter ordines p̄cedentis diei · in quibus fuit apoſtolicus occupat⁹ · Sepe enim in decē br̄i cōſueuerūt ordines ab apoſtolicis celebrari

¶ Tercio quia numer⁹ dier⁹ aduentus excedit ſcz · xxj · quare inter dominicas aduent⁹ non debuit cōputari · ſed vacās poci⁹ appellari · Quarto quia apoſtolicus olim hac die dominica elemoſinis vacabat · ⁊ tam ip̄e quam fūi circa hoc intenti millam ſtacionem faciebāt · p̄pter quod dicta eſt vacans · ſcilicet a ſtacione ⁊ indulgencia · Quedam eccleſie dicūt in hac dominica euāgelium Miſerunt iudei · quod eſt ioh̄ · i · c · ⁊ epiſtolam · Gaudete · q̄ eſt ad philipenſ · iij · c · Alij vero dicunt epiſtolam · Hic nos exiſtimet · que eſt ad corinth̄ · iij · capitulo ·

Ad vigilia natiuitatis domini eſt inuitatorium · Hodie ſcietis · quia veniet d · ⁊ m · v · g · e · quod eſt transſumptū de ex · xvj · c · ex eo quod ibi dicitur veſpere ſcietis · quia eduxit vos dominus · de terra egipti · ⁊ mane · v · g · e · Et poteſt dici q̄ hec breuis clauſula ex vna p̄te ad natiuitatē ex ex alia parte ad reſurrectionē · Sic hodie ſcilicet in vita p̄ſenti ſcietis quia veniet dominus ideſt patris viu⁹ qui de celo deſcēdit ⁊ ma · vi · gloria eius · ideſt reſurrectionis gloriam · non ſolum humanam ſed eciam gloriaz diuinitatis eius ¶ Sane in hac vigilia eccleſia monet · et inuitat filios ſuos · vt parati ſūt ad ſuſcipiendum dominum · vnde in nocturnali officio p̄mus reſponſorius ē · Sanctificamini ſcz filij iſrahel · ideſt viri ſpirituales · qui videtis deum per fidem · et parati eſtote vt interſitis ad nupcias · quia non erit in cena qui eicietur a nupcijs · Sequitur in verſu · Et mane vi · gloriam ei⁹ · ideſt aduentum glorie eius · vel mane ad litterā · ⁊ ſ vltima pars de exo · ſūpta eſt · Sed p̄ma nō eſt ſumpta de aliquo libro Dicitur eciam capitulū Gaudete in dommo · phil̄ · iiij · c · Diurni vero officij intencō eſt oſtendere q̄ xp̄s nat⁹ ſit · et ſ dicitur in epiſtola paulus ſerv⁹ aē · que eſt ad ro · i · c · Et in euangelio cū eſſet deſponſata · q⁸ eſt matth̄ · i · c · Hac enim die deſponſacio legitur marie vt ſciatur q̄ alio fuit deſponſata · ſcilicet

ioseph·⁊ ab alio fecundata·sez a spiritusancto

¶ Quedam tamen ecclesie ad hoc vt in credulis maior certitudo sit premittunt ꝓphetam ꝓpter syon aĕ·que est ysa·lxij·c·in qua ostendit ip̄m forte nasciturum·Natus autem est vt populum saluum faceret et terre iniquitate deleret·hodie in spe per sacramēta gracie mane in re per reuelacionem glorie·hec patent in introitu·⁊ in graduali·hodie scietis exo·xvj·c·et in alla crastina·Quidam tñ dicūt alleluia·aue maria ⁊ hoc quādo vigilia est in dominica·Tunc em̄ dicit̄ alleluia·ꝓpter resurrectionē dom̄i·Idem etiam patet in postcommunione·Reuelabitur que est ysa·xl·ca·Sed quia in eius incarnacione erat futura iudeorum dispersio· ideo in graduali subditur versus·Qui regis in quo ꝓ eis orat̄·quantus sit ostendit p̄s·Qui ad introitū cant̄ scilicet·domini est terra·de quo etiam fumit̄ offerēda·Tollite portas·¶·In vesperis autē vigilie natalis dom̄i dicunt quidā psalmos·lau·pueri·lau·omnes gentes·lauda aīa mea·d·lau·d·q·bonus·⁊ lauda iherusalem·in quibus inuitamur ad laudes·Alij vero dicunt Laudate pueri dominū·Qui confidunt·In conuertendo·Memento domine·⁊ Benedict⁹ dñs Et merito quia prim⁹ deuot⁹ inuitat ad laudā dum iugiter ⁊ predicandum·Secund⁹ monet in deo ofidere·In tribus sequentib⁹ redditur quare laudibus sit instandū ⁊ in domino confidendū·sez quia nr̄am captiuitatez conuertit et multum magnificauit·qz ꝓmissa cōpleuit dū fructum ventris dauid super sedem eius constituit·quia inclinauit celos atq; d·Qui demū de alto manum suam emittet·vt nos eripiat ab aquis multis·et a filijs alienis·Vespere iste aūt priuilegiate sunt·quia cum cetera officia vesptina ꝓpter supueniens festum mutent̄·iste non mutant̄ in vigilijs etenim aliox festox·capitulum·ymnus·antiphona ⁊ collecta·In aliq⁹ etenim ecclesijs totis vesperis diei expletis solūmodo an·⁊ collecta de sequenti festo dicunt̄ eo ꝙ dominus in vesperis· idest vltima etate mundi venit ad saluandum saltem reliquias generis humani·

¶ De officio natalis domini·

Necumq; in officō natalis domini dicuntur de exultacione natiuitatis sūt quia sicut cantat̄ in responsorio·Descendit de celis xp̄us·idest de sinu patris vt appareret visibil̄·Unde egressus eius a patre·idest ab occulto et intimo patris·Deq; tur Introiuit·scilicet ꝑ aurem virginis·idest per fidem que est ex auditu·Sicut legit̄ in epistola ad ro·Unde cuz dixit ei angel⁹·Spirit⁹ sanctus supueniet in te·spiritusancto acquieuit Iuxta illud in cāticis·Pessulū ostij mei aperui dilecto meo ostium desiderium est·pessulus discrectio quasi ꝑ distectionē aperui desideriuz meum dilecto meo·et hoc audito dixi·Ecce ancilla domini·non sicut eua que fregit pessulum quando voluit esse sicut deus·Introiuit dico in vterum virginis in quo accepit carnē nostrā·et exiuit per portam clausam in regionē nr̄am de hac porta dixit ezechiel·Porta hec clausa erit in eternum·et exiuit de mundo ꝑ portā autream·idest caritatem·quia per crucez·Maiorē enim caritatem nemo habet·quam vt ami·sit·po·pro amicis suis·Et est aduertendum ꝙ dominus in fine anni nasci voluit vt ostenderet se in victima mundi etate venire In sexta feria cōceptus·In dominica natus·In sexta feria crucifixus fuit ⁊ in dominica resurrexit·vt qui hominez in sexta feria blasmatum ꝓdiderat in sexta feria liberaret·et qui dixerat in dominica·Fiat lux in dominica veniens oriens ex alto nos illuminarz·de hoc diceē sub ti·de parascaue ⁊ in nocte natus est·vt se sub carne latentē venire signaret·velvt se ad illuminandus noctem nostram venire monstraret·quoniam habitantibus in regione vm·mo·lux orta est eis·Unde ab eius natali dies plongatur·quia credentes in eum ad eternitatis lucem vocant̄·Racionabiliter itaq; nocturna officia celebrant̄·Cū autem cetera festa saluatoris·scilicz·passio resurrectio·ascēsio·pentēc·et alia sint variabilia·qz non celebrantur semper in eisdem klis siue in eadem die mensis·Respondeo secunduz augustū·Hoc festum ptinet ad memoriam tantum·Vñ sufficit ꝑ illud memorare quota die mēsis xp̄s natus fuit·Et ideo semper eadem die mēsis celebratur·licet ipa feria varietur ꝓpter mutacōnem littere dominicalis·Alia vero festa pertinent et ad memoriam ⁊ ad sacramentū vbi grā Cristus passus est feria sexta·vt hominem qui in sexta feria ceciderat redimeret et sic de alijs Et ideo oportet ꝙ sub diuerb⁹ klis fiant·in eadem feria·scilicet in dominica·Preterea semp pasca nostruz accipitur dominica p̄ma post pasca hebreoꝝ quod est semp·xiij·luna·quia ergo luna xiij·non semper est eodem tempe·vel eadem die mensis·ymo variatur secundū ānos solares·Ideo et pasca nostrum non semper est eodem tempore nec in eodem die mēsis·licz sp sub eadē feria·sez in dominica celebret̄·¶ Rursus ideo pasca pentēc·et alia festa variabilia·nec certe diei mēsis sūt annotata·ne videamur imitari iudeos·qui semper illa celebrāt in certis klis·Alcuin⁹ vero dixit·ꝙ ideo hoc festum per singulos dies variatur·quia natus est nob̄ qui per singulos mūdi dies lauat illos qui per peccatum ade sūt maculati·Circa officium nocturnale sciendum·ꝙ inuitatorium xp̄s natus ē nobis aĕ In psona vero angelox cantat̄ a quibus pastores vel potius omnis popul⁹ ad adorandum natum dominum inuitatur ix·verop̄ s distinguunt̄ per tria nocturna·vt notetur·ꝙ omnes sancti patres qui fuerunt in trib⁹ tēporibus·scilicet ante legem·sub lege·et tempore gracie in nouo testamento sociati sunt ꝑ aduentum cristi nouē ordinib⁹ angelox vt sicut

angeli sancte trinitatati congaudent·sic et illi congaudeant ·In primo psalmo agit̄ de eterna cristi genitura vt meffabili In secundo de eius incarnacione · In tercio de laudibus sponsi et sponse eiꝫ in tribus primis lectionibus p ysa· oracula testificamur · qui non tam ꝓphetice q̄ euāgelice incarnacōez cristi descripsit ¶ Prima est p̄mo tempore·ysa·ix·c· ¶ Secunda est · cōsolamini ysa·xl·c· ¶ Tercia ē cō surge ysa·lij In ip̄is eciaꝫ fit ꝓmissio ·in alijs ostendit̄ ꝓmissionis implecio·p̄mus nocturn9 recolit temp9 ante legem seu eos qui fuerunt ante legem vt abraham·ysaac et iacob· Secund9 nocturn9 recolit tempus legis·seu eos qui sub lege fuerūt vt dauid et ꝓphetas ⁊ alios plures· Et ideo in antiphonis q̄ cantātur in ill' duob9 nocturnis· quia ad vet9 test· ptinent non dicitur alleluia quoniam patres illoꝝ tempoꝝ differebantur ab eterno gaudio·scilicet a patria·in qua iuxta ypoc̄·cantatur alleluia·Terci9 vero recolit nouum testamentū quod habuit inicium a baptismo·quod tercio tempore·s·gracie nobis collatum est seu eos qui fuer̄t in nouo test ·vt fūt apostoli et alij sancti Ideoꝫ in illis antiphonis que eos recolunt ⁊ que ex nouo test·sumuntur canitur alleluia· quoniam istos pl9 honorauit suus aduent9 · q̄ precedentes patres ·ita vt si digni de hoc mundo migrāt illico in celū trāsferantur et sociati sanctoꝝ iungant̄ quod anti qui patres longo tempore expectauerūt ·murmurantes infra claustra inferni· Ante nocturnos solent in quibusdā locis super altare tres panni poni·ad designacōnez premissoꝝ trium temporum·et in singul' nocturnis singuli ammoueri · Primus niger pro tempore ante legem · Secundus alb9 pro tēpore reuelacionis· Tercius rube9 p tempore gracie ꝓpter dilectionez sponse candide et rubicunde In quibusdam q̄ ecclesijs suspendunt̄ bini panni in quibusdam viles·et in quibusdam nulli · put in p̄ma parte dictum est sub ti· de picturis ¶ Dane ad p̄mum responsorium p̄mi nocturni·dicunt̄ in quibusdam ecclesijs tres versus ꝓpter causam redditā sub p̄ma dominica aduentus et post quodlibet triū responsoriorum prioꝝ dicitur gloria patri· et hoc ideo· quoniam in trib9 resposorijs· tria singnificant̄·scilicet restauracio angeloꝝ· reparacio hominū·⁊ modus quo ista facta sunt· Restauracio angeloꝝ notatur·in p̄mo vbi dicitur· Gaudet exercit9 angeloꝝ Reparacō hominum in secundo·vbi dicitur· pax vera descendit· Modus vero quo hec facta sunt ⁊ poci9 q̄ descendit ille qui fecit mīnuat̄ in tercio quod est in quibusdam locis· Descendit de celis·in q̄ ostendit̄ ·vt p̄missum est deū descendisse a patre in virginem·⁊ ita ad nos vel per hoc q̄ in ip̄o responsorio tangitur q̄ intrauit in regionem nostram recolitur liberacio habitanciuz in regiōe vmbre mortis· Quia ergo hec facta fūt per trinitatem ideirco post quodlibet illorum trium responsoriorum gloria patri cātatur quod ad laudem ptinet trinitatis ¶ Rursus sicut mā na habebat saporem simile cum melle ita ⁊ cristus duo habuit in se · videlicet humanitatem deitatē· humanitas p simulā deitas p mel intelligit̄ · Vnde eciam in hoc sedo responsorio dicit̄ hodie per totū mundum melliflui facti fūt celi · quasi· d· totus mund9 mellificat9 est ⁊ dulcoratus est · In tercio vero responsorio fit triplex iubilus·scz in fabrice·ī ang̃· ⁊ in gloria patri in quo quidam in tribus saluatorē omendam9 ostendentes q̄ qui meffabiliter fabricā mūdi creauit ⁊ in effabiliter de virginis thalamo p cessit ⁊ in effabiliter equalis patri ⁊ spiritui sāncto p̄māsit sicut fuit ab eterno sic nūc est et erit in eternum ·et hec tria triplici iubilo signifícamus· p̄mum primo secundum secundo · ⁊ terciuz tercio Et vt exp̄ssius tercium signficet̄ in quibusdam ecclesijs cantatur gloria patri ⁊c̄·et sicut erat in principio ⁊c̄· vsqꝫ amen· Et nota q̄ fit iubilus sup a et super o Sup a in fabrice ⁊ in tang̃· Sup o fit in gloria patri·ad notāduz q̄ cui fit est alpha et o· idest p̄ncipium ⁊ finis· Iubilus autem quandoqꝫ notat expectacionez nostram vt dicetur sub ti· de septem dieb9 post pasca·quandoqꝫ nostram infirmitatē· vt in verbu· tang̃· sponsus·quandoqꝫ regi· de quo agit̄ magnitudinem vt ibi fabrice mundi·quandoqꝫ gaudij immensitatem· vt in fine resp ōsorij verbum caro ibi em̄ signāt immensitatē gaudij q̄s viri sancti habent de eo·q̄ verbum caro factuz est plenum gracia et veritate· De iubilo dictū est in ꝓbemio quinte ptis· ¶ Restat adhuc de sex responsorijs dicere·et quidem in p̄mis duobus secunde nocturne agimus de partu ·In tercio de pturiente · In duobus vero p̄mis tercie nocturne agimus·de pturiente·⁊ in tercio de partu·in quo cōsuetudinem mulieꝝ imitamur Consueuerunt em̄ mulieres visitare parturientes ⁊ partum et ei9 munuscula sua dare·⁊ nos parturientē et partum quodāmodo visitamus cum pro modulo nostro eos magnificam9· Ipse vero laudes sunt munuscula que offerimus· Dicitur eciam ad horas capitulum ·paul9 seruus ro·i·c· Et illud·multipharie·hebre·i·c·et illud apparuit gracia·ad titum ij·c· Et illd apparuit benignitas·ibidez·ij·c· In nocturnali officio tria leguntur euangelia ·vt habeat eccl̄a quod intendit·mittitur em̄ ostēdere vtrāq̄ naturam esse in cristo vt sic plures sint testes natiuitatis x̄pi·et ꝓpter hoc eciam leguntur lectiones in quibus aug· ⁊ alij sancti inducunt aliqs autoritates mīmitas·scz ab eis qui fuerunt an̄ legem·sub lege·⁊ post legez·quoma integꝝ est iudicium ·quod plurimoꝝ sententijs cōfirmatur· Legitur et quartum euangeliuz matth· scz liber generacōnis post nomiz versū·in quo exprimit̄ eius generacō· vt ostendat̄ eū fuisse de genere eoꝝ patrum quib9 facta est ꝓmissio scilicet dauid·⁊ abrahā dauid in p̄s· De fructu

ventris aĉ·et in primo paralipomenon·cū uxt
mieris cum patrib9 tuis suscitabo semen tuum
post te· abrahe vero geñ·xvj· dictum est·In se
mine tuo benedicentur omnes gētes·a ideo di
cit in p̃cipio filij dauid·filij abrahaz· quia ill'
specialiter facta est p̃missio a sic ost̄dit q ip̃e
erat messias qui p̃missus est in lege a p̃phetis
¶ Et nota·matheus hic describit geneologiā
descendendo vsq; ad ioseph·Lucas vero ascen
dēdo put sub ephia dicet̄· Sed quare potius
ioseph q̃ marie gñacio oputaī·cū ecīā cristus
nō fuerit filiꝰ ioseph Respōdendo quia amb
de eadem tribu fuerīt a tribꝰ·i·genealogia p
mares nō p femīas distingui solet a oputari
in veteri te·numerādo ergo vsq; ad ioseph p=
inde est·ac si vsq; ad beatā virginē p̃cessisset·
Preterea cristus maluit filios fabri uocari· q̃
matrem p̃ter susceptiōez adulterij lapidari·a
reuera filiꝰ illiꝰ fabri·qui fabricatꝰ ē auroꝛā
et solē·Et scias q natiuitas beate marie ex tri=
bu iuda et regia stirpe dauid originē duxit p=
ut scriptura sepe testatur dicens·xp̃m de semi
ne dauid descēdisse·qui de ipa sola natus est·
Siquidem dauid inter ceteros duos filios ha=
buit·scz nathan et salomonem·Ex cathena siue
generacione nathan descēdit ẋgo maria ·quo
niam ex cathena ip̃ius nathan·leui genuit mel
chi et panthera· Panthera vero genuit bar=
panthera·Barpāthera ioachim·Ioachim vir
ginem mariam vt dicet̄ in octaua pte sub festo
philippi a iacobi aplōꝝ·Ex cathena vero salo
monis descendit ioseph vir ipsiꝰ marie· qm̄ ex
cathena ip̃ꝰ salomonis mathā ex uxore suo ge
nuit iacob·Defūcto aut̄ mathā·melchi ex tri
bu nathe filius leui·et frater pāthetis nupsit
uxori ipsius nathan·scilicz matri iacob·ex qua
genuit heli·et sic facti sūt fratres uterini ia=
cob a heli·Mortuꝰ aūt est heli ex tribu nathā
sine liberis· cuius uxorem accepit iacob frater
eius ex tribu salomonis a suscitauit semē fratris
eius et genuit ioseph·¶ Joseph igit̄ natura est
filius iacob ex descēsione salomōis secundū le=
gem vero heli qui ex nathā nāq; nascebat̄ scz
naturā quidē filiꝰ erat gñantis·s·sm legē de
functi·Deinde cantat̄·Te deū laudamꝰ m om=
nīū añcedenciū actionis gr̄aꝝ·et ad designan
dum nos exultare cum angelis·et cōgratulari
de dragma pdita inuēta·In quibusdā tñ eccle
sijs finita p̃ma missa cantat̄ dem euāgeliū ma=
thei·Liber gñacōis·et hoc ideo·q duo testes
admodum nobis necessarij erāt·p̃mꝰ testis fuit lu
cas qui i euāgelio misse Exijt edictuz aĉ·narra
uit iuxta verbū euāgelij deum natū in ciuitate
dauid Adducit̄ ergo aliꝰ testis dicens eū natū
de dauid·Ac si dicat nō tantū est natꝰ de ciui=
tate dauid·sz ecīā de dauid·vñ mathe·p̃ꝰ noīat
dauid q̃ abrahā dicēs·filij dauid·filij abrahā·
quāuis et alia possit esse causa ḡre p̃ꝰ dō noiat̄
scz·quia dauid fuit p̃or abrahā dignitate nam
ille tantū p̃riarcha iste p̃riarcha et rex·audito

igitur in euangelio misse vno teste ab eccle=
sia ·quia vir est quod vno teste solo credatur·
Ideo adiecto alio ·scz matheo qui eciam gña=
cionē dñicā describit ·tūc plene ofidens eccl̄ia
exultans clamat· Te deū laudamꝰ vt in ore du
ox̃ trium vl' pluriū stet oñe ẋbum·Adhuc q
vir est q vno teste credat̄ ·hinc est q vnꝰ ter
minat missam dicēs in quibusdā eccl̄js·Bene=
dicamꝰ dño·Et eccl̄ia q̃ si uoce dimissa respōdet
deo gracias ¶ Rursus finita missa dicit̄ euāge
lium·Liber generacōis·postea·Te deū lauda
mꝰ·q; gñacio diuinitatis p̃cessit gñacōez hu
manitatis·Et q; illaꝝ noticia fuerit nob̄ lau=
dis materia·ideo laudes sequntur·Missa ergo
laudes p̃cedit·q; p̃ꝰ fuit eterna genitura de q̃
missa illa loquit̄ quā aliq̃ creatura fuerit· que
deū laudare potuerit·In laudibꝰ matutinis q̃si
coream ducimꝰ·vñ in p̃ma an·dicimꝰ·Quē vi=
distis pastores aĉ· et ipi respōderunt natū vi
dimꝰ·¶ Circa missę vero officium notandū est
q thelesphoꝛꝰ papa statuit in die ista debere
cantari tres missas ad ostendendū ·q xp̃i nati
uitas saluauit patres trium temporuꝝ·scz p̃res
ante legē· sub lege·et post legē· Prima cant̄
de media nocte·ad ostendendū ·q illi qui fue=
rūt añ legē nō fuerūt illuminati aliq̃ lege ·et p
illam eciam ostendit̄ q panis qui q̃tidie sacri
ficat̄ a manducat̄ m altari·videlicz xp̃s natus
est in bethleez in media nocte·a in hac nocte·
sicut dicit lucas·vñ sapiēcie xviij· Cum mediuz
silencium tenerēt oīa·a nox m·s·c·m it·h aĉ
dō ad literā exponitur de natiuitate domini ·
hic ecīā mfinuat euangeliū hui9 misse·a collec
ta illa Deus qui hanc sacratissimā aĉ·a p̃phcia
illa populus gencīū ambulabat m tenebris aĉ
et epistola a fere oīa que m illa missa dicun=
tur· Idem et thelephoꝛꝰ papa statuit in hac
missa ymnū angelicū·scz·Gloria m excelsis deo
solēmiter decātari ad recolēdum q angeli noc
te ista illuz decātauerūt ·in qua ab angelis pa
stoꝛibꝰ est nunciatꝰ·vñ in euāgelio legitur et
subito facta est cum angelo multitudo milicie
celestis laudanciū et dicenciū·gloria m excelſ
deo·et in terra pax hominib9 aĉ·¶ Notandū
est aūt q hec missa a laudes matutine termīnā
tur in plerisq; locis vna oracōne·ad ostenden
dum q totum illud officium idē mdicat·scz na=
tiuitatem eternā a temporalez·vnde ip̃a missa
incipit· Dominꝰ dixit ad me filiꝰ aĉ ·qđ tantū
de gñacione eterna seu de gñacione xp̃i mtelli=
git̄·qđ ẋo seq̃t̄·ego hodie genui te·de vēq; ē
et exponitur hodie·idest eternaliter ſſam secū
dum augu·Hodie penitenciaz figmificat·a qđ
eternum est semper p̃sens est·versus de tem
porali scilicet·Quare fremuerunt aĉ·quasi d·
pro michilo cum cristus deus et homo sit·Re=
sponsoꝛium de eterna m quo dicit deus pater
Ego pater sum ¶ Tecum principium·vnde et
ibidem sequit̄·In die virtutis tue·scz in die re=
surrectionis m splendoꝛibꝰ sanctorum· idest in

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

luce ommiũ sanctoꝝ· et dicit splẽdoꝛib9 sctoꝝ pluraliter propter diuersos effectus ex vtero idest ex mtima bomtate mea·ante luciferum genui te·idest ante omnẽ creaturã·q̃si·d·ab eterno·Epistola vero·Paulus seru9·q̃ quidam in vigilia dicent·ꝛ euãgeliũ de tempali·vnde in epistola dicitur ex semme dauid secundum carnem in euangelio dicitur·Exit edictum a cesare augusto·quod est luce ij·c·In alijs vero ecclesijs dicitẽ epistola·Apparuit gracia dei·q̃ ẽ ad ti·ij·c·¶ Ante epistolã legit̃ immediate ꝓphecia¶ Primo vt basis sit sub colũna mnit̃te basi non eñ que dicunt̃ m euangelio crederent̃ impleta nisi forent in veteri te·p̃dicta·Secundo ideo in vigilia et in hac missa due lectiones fine interuallo dicunt̃·vna de ꝓphia·alia ꝟ apostolo·quia cristus pro duobus populis m vno pariete coniungendis nascitur·¶ Tercio·quia super basim ꝓphetarum fũdata est colũna apostoloꝝ·¶ Quarto·quia actiui ꝛ cõtemplatiui per hãc natiuitatẽ in vna fide saluant̃¶ Quinto·quia per vtrũq̃ testamentũ·xp̃i natiuitas concorditer predicatur·ibi sunt duo cherubin qui propiciatoꝛium tegunt· sese q̃ in propiciatoꝛium versis vultibus respiciunt·vt dictum est in ꝓhemio quarte partis·Quidam tamen nullam dicunt ꝓphiam significantes q̃ vetera trãsierũt ꝛ noua facta sũt omnia quasi·d·ipo facto cesset figura·q̃ veritas venit¶ Secunda missa cantaꝛ in diluculo in exoꝛdio diei· quando xp̃s in cunabulis adoꝛat9 est a pastoribus·ꝛ hoc p̃mo ad ostendendũ q̃ sancti p̃res et ꝓphete qui fuerunt sub lege scripta aliquantulam cognicõez dei habuerũt·sed non tantã quantam nunc habem9·Et ideo incipit a ꝓmissione que facta est antiquis in veteri lege lux fulgebit hodieñ̃ Secõo ido·quia sicut domin9 a gabriele fuit nunciat9 priusq̃ nasceretur·sic ante inicium diei siue natiuitatis missa cantur· Tercium ꝓter oꝛtum noue lucis·quia ille qui nat9 est in oꝛtu suo tam in vtero q̃ ex vtero fuit lux vera·Dicitur ergo in oꝛtu huius temporalis lucis·quasi ipo facto dicatur·Orta est lux· huic cõsonat introit9·scz·Lux fulgebit·et graduale in quo dicit̃·deus domin9 ꝛ illuxit nob· Et quod sequitur in introitu·et vocabit̃ ammirabilis sumitur ysa·ix·c·A quibusdã tamen dr̃ de nocte eo q̃ pastoꝛes in nocte illa visitauerũt p̃sepe domini quod notat euangelium eiusdem misse·pastoꝛes nr̃·luce·ij·c·Predicitur tũc eciam in quibusdã ecclesijs ꝓphia spiritus domini super me·que est ysa·quadrageſimo primo·cadeinde dicitur epistola·Apparuit benignitas que est ad titum iij·c·Cõmunio est· Exulta filia zach̃·ix·c·¶ Tercia vero missa que die clara hoꝛa tercia·quãdo illuxit nobis dies redẽpcionis nostre festiui9 celebratur·ad temp9 refertur gracie·In quo descendit lux magna de celo que illu·o·h·v· in hunc mundũ·Velũ em̃ templi scissum est in duas ptes·vñ sapiencia·

Aperta sũt prata et apparuerũt herbe virẽtes Epistola·multipharie que est ad hebr̃e·i·c·et euangelium legunt̃ de eterna generacõne·vñ dicit̃ in epistola·Filius meus es tu ego hodie genui te·ꝛ de temporali habeñ̃ ibi·multipharie multisq̃ mõis·in euãgelio vo de eterna vñ incipit in p̃cipio quasi·d·in principio creaturarum erat verbum·quod est·ioh̃·i·c·Dicitur eciam tunc in quibusdam ecclesijs ꝓphecia ꝓter hec sciet que est ysa·lij·c·Cõmunio est·viderunt·ysa·lij·c·a p̃s·¶ Prima ergo missa est de eterna genitura·¶ Secunda est de ꝓmissione antiquis facta·vñ cantaꝛ·Lux fulgebit nõ dicit fulsit vel fulget·¶ Tercia est de veritate nobis exhibita vnde cantaꝛ·Puer natus est nobis ysa·ix·c· Ibi vtitur futuro·ad notandũ promissionem hic preterito ad notandum promissionis implecionẽ Et quia eterna generacõ nobis est occulta·iuxta illud ysa·Generacionẽ eius quis ennarrabit·ideo missa de eterna genitura nocte ꝓfunda cantaꝛ·quia vero antiqui patres quibus facta est ꝓmissio·certi erãt de incarnacione domini·sed non tñ quantum patres noui test·quib9 exhibita est veritas·Ido missa de ꝓmissione antiquis facta cãtaꝛ illuscẽte aurora in qua est modicum lucis·Sed secundum ipsum introitum videñ̃ q̃ deberet esse lux fulgens·sed nõ est ita·quia lux in aurora rubꝫ in tercia fulget·in sexta feruet·in vespera tepet·quia vero temporib9 noui test·manifesta est veritas·Inde ẽ q̃ missa q̃ ẽ de exhibicõe veritatis clara luce cantaꝛ·¶ Prima ergo missa ptinet ad generacõez eternam·scz de patre fine matre·Secunda ad temporalem·scz de matre sine patre·Tercia opacta est·quia de vtraq̃ agit·et ideo pertinet ad eternam simul ꝛ tẽporalem·¶ Notandum tamẽ est q̃ in missa q̃ ẽ de eña genitura legit̃ euãgeliũ de hũanitate scz exit edictum a cesare augusto·In illa vero que est de veritate exhibita legitur euãgeliuꝫ de diuinitate·scilicet in p̃cipio erat verbum· Ad notandum q̃ ex quo humanitas diuinitati fuit vnita·nec humanitas sine deitate·nec deitas sine humanitate fuit·nec erit·hãc racionez asserit magister in psalterio·¶ Aiunt quidam q̃ cum in collectis in lectionibus·ꝛ in euangelio·ꝛ in offertorio p̃tis misse euidenter natiuitas de virgine memoreñ̃·intencio totius officij ad temporalem potest natiuitatem referri·et exponunt in introitu·hodie·idest hac die ante luciferum stellam videlicet matutinã genui te idest generacionem tuam sum operatus·Et q̃ in euangelio dicitur·Maria peperit filium suũ primogenitum exponitur p̃mogenitum·i· anteq̃ nullum·Officium vero secunde misse aiunt cõcordare dictis pastoꝝ dicencium vt legit̃ in euangelio·transeam9 vsq̃ bethleem ꝛ vj·hoc v·q·factum est·Qui gratulãtes dicunt in introitu lux fulgebit·Orta enim erat stella ex iacob·vel dicitur lux fulgebit in ꝑsona legis·q̃

tempalē natiuitatē ātiquis patrib9 repromisit et subditur· Domin9 regnauit decorez mdut9 est· Jlum scz decorem quo coronauit eū mater sua hec est humanitas· et addunt in graduali· Benedictus qui venit et in alleluia· Dominus regnauit ꝙ quis quant9 sit· in offerēda supponūt dicentes· domin9 eñ firmabit orbez terre Et quia p̄m9 paries est ex hebreis· ideo p̄micie scz pastores in cōmunione loquunt̄ ad ecs· Exulta filia syon· idest ecclesia· Officiū tercie missе psonat mirabilia verbi dei qđ erat in p̄ncipio et incipit esse caro· sicut legitur in euāgelio· hoc verbum est puer qui secundum ꝓphetā natus est nobis· vt canimus in introitu· et hoc est canticum nouum· de quo ꝓphetat in versu· Cantate domino canticum nouū· hoc ꝙ verbū est illud salutare· de quo ꝓtinus camt̄ in graduali· Viderunt omnes hec est lux magna· que descendit in virginis vtez ꝙ que illu· o· ho· ve· in hunc mundum de qua dicit̄ in euangelio· In principio aē hodie demū est ille diues rex et potēs cui dicitur in offerēda· Tui sunt celi et tua est terra· In fine p̄time et secunde misse dicunt quidam· Benedicamus domino· ꝓut dictuz est sub ti· de aduentu· Ab hac autē die vsq ad octauam epl̄ie responsoria et eoz versus dicuntur cum alleluia· ad rep̄sentandum summā leticiam que aduenit tempore gracie·

¶ De dominica infra octauas natalis dñi·

In dominica que intercidit infra octauam natalis domini cantatur de natiuitate domini· vnde introitus misse est· Dum mediuz silencium tenerent omnia aē· sapiēcie· xix· c· Est enim triplex silencium scz ignorancie· desperacōis· a glorie Silencium ignorancie fuit ante legem· quia ignorabāt pcā sua· et ideo nō clamabant ad dominum ad ro· x· Mors regnauit ab adam vsq ad moysen· postq̄ autem lex data est ad cognicionem peccati multo tempore seruauerunt legem· Ad vltimum vero desperauerunt· quādo scz omnes declinauerūt simul mutiles facti fūt tunc fuit silencium desperacōis· postq̄ autem venit cristus ruptum est silenciū· vnde clamāt omnes laudes dei· ¶ Silenciū glorie· venit qñ impletum erit totum desiderium nostrū ¶ In silencio desperacōis veniet dominus vt ei attribueretur sal9 humani generis· qui est ver9 medicus· et hoc est quod dicit· Dum medium silēcium tenerent omma· Sequitur et nox· i· dyabolus in suo cursu mediuz· idest omune iter haberet Omnes enim cōmuniter ad inferos descēdebant· Omnipotens sermo tuus· idest filius tuus domine pater· qui dicitur sermo patris· qr per eum natus est a regalib9 sedibus venit q̄rere et facere reges· vel ad literaz dum omma tenerent mediuz· i· cōmune silencium de nocte· scilicet quando omnia silent· a nox in suo cursu medium iter pageret ad literam Omnipotens sermo tuus· a· a· re· se· ve· quia media nocte natus est domin9· et ꝯcordat epistola que est ad gal'· iiii· c Vbi dicitur· at vbi venit plenitudo temporis aē· Responsoriū est speciosus forma et cetera· quia immunis ab omni peccato a ommbus virtutib9 plen9· sicut enim habetur ad collocen· in· In ipso habitat omis plenitudo diuinitatis corporaliter· i· ad modum trine dimensionis· idest omnimodo sicut in ommbus est· scz· essencialiter· p̄sencialiter a potencialiter· Item secundum graciā est in sanctis· a secundum vnionem est in cristo· et ideo diffusa ē gracia in labijs tuis· gracia· quia nunq̄ sic locutus est homo· diffusa est in quā· qr in ore eius fuit lex clemencie· vt cuz dixit· mulier nemo te cō demnauit· nec ego te odempno· vade et amno· p· Et cum dixit· diligite immicos aē· euangelium· Erat ioseph luce· in· Similiter ad natiuitatem ptinet quantum ad p̄ncipium· licet et ad aliud ptineat· Erant pater eius· scz putatiuus a mater mirantes sup hijs que dicebant̄ de eo· s· a pastoribus· Sequitur in euāgelio ꝓphecia symeonis· Ecce posit9 est hic in ruinam· scz in fidelium· a in resurrectionē multorum scz fidelium et in signum· idest in signacōez cui contradicetur· quasi· d· si in viridi hoc faciūt in arido quid fiet· vel· idest in ostensionē· quia p humilitatem et pauptatē itur in padisuz· vel in signum· idest in signaculum· vñ iobis p̄mo· Quem signauit pater et misit in mundum· vt eo signaremur et aggeus· Ecce posui te in signaculum quia elegi te· Et in canticis pone me· vt signaculum sup cor tuum aē· positus est ergo crist9 in signū tripliciter· scz in significacōez· in ostēsionem· et in signaculū· ¶ Rursus hoc officium Dum medium aē· Vox est p̄mitue ecclesie in q̄ recolit domini natiuitatē· cui9 fructū p̄dicat in epistola· quia de seruitute trāsiuim9 ad filiorum adepcōez· et ip̄m emendat secundū sapienciam in euāgelio vbi dicitur puer crescebat et confortabatur plenus sapiēcia sēm potēciā In alleluia· Domin9 regnauit et in offerenda· Domin9 enim firmauit secundū pulcritudinem in graduali speciosus forma· In postcōmunione vero· Tollite puerum· matb· ij· c· Tempus fuge vocatur· quo descēdit domin9 in egiptū et mistice respicit ad gentilitatis adopcionem· quia domin9 de iuda transiuit ad gētes· vt eas adoptaret heredes·

¶ De festo circumcisionis·

Te de festo circūcisionis dicendū est· Sciendum autem est q̄ circūcisio primo iniuncta est abrahe a semini eius idest hebreis ex eo nasciturus vt ficꝑ baret an obediret vel non· sicut et adam ad ꝑbacionez obediēcie mandatū accepit ne de ligno vetito manducaret ¶ Fuit autem precepta circumcisio ꝓpter quinq̄ causas· ¶ Primo vt p obedienciā mādati abrahām placeret deo cui per preuaricacionem adam displicuerat· ¶ Secundo data fuit in signum magne fidei abrahe Credidit enim se habiturum filium in quo

benedicerent̃ omnes gentes per fidē· idest per quam spūalis circūcisio impleret̃· vt sic iustificaretur a ipe· ¶ Tercio vt in hoc signo discerneretur ab omni nacione populus ille· ¶ Quarto vt circūcisio facta in virili membro per qđ generatur creatura mortalium a in quo libido solet dominari· castitatem corpis et mētis seruandā· a impudicicia reficandā iudicarz· ¶ Quinto· quia non posset melio significari p cristum tolli originale· peccatuz· cum prepucio quippe omnis homo nascitur quēadmodū a cum originali peccato ¶ In carne ꝓpucio ideo est iussa fieri quia in remediū instituta est· idest contra originale peccatum quod a parētib9 cōtraximus corrupti cōcupiscēcia que in parte illa magis dominat̃· et quia in membro illo culpā inobediencie homo p9 cognouit· decuit q et in illo signum obediencie acciperet· Fiebat circūcisio die viij· ex legis p̄cepto· leuiti· xij· et fiebat cū lapideo cultello ad figmficandū q post septenarium hui9 vite in octaua die· idest etate q̄ erit resurgencium omnis ab electis p petraz· idest xp̄m abscidet̃· Corrupcio carnis et spiritus qñ liberabiñ a seruitute corrupcōis qñ circūcidetur a peccatis amnia cuiusqz credentis in eum· Due itaqz res fūt illi9 sacramēti· scz circūcisio a peccatis in p̄senti· et circūcisio ab omni corrupcione in futuro· xp̄s aūt non indigebat circūcidi· vt iam dicetur· ¶ Cōferebat circūcisio suo tempe remissionē peccatorum sicut et nunc baptism9· vñ greg· Quid apud nos valet vnda baptismi· hoc egit apud veteres· vel ꝓ paruulis sola fides· vel ꝓ maiorib9 virt9 sacrificij vel ꝓ hijs qui de abrahe stirpe ꝓdierūt misterium circumcisionis· ¶ Sed quare xp̄us qui fuit agnus immaculat9 nō habens maculā· ne qz rugam· qui peccatū non fecit· nec inuentus est dolus in ore eius voluit circūcidi· Respondendo sicut voluit in templo p̄sentari· sicut et baptizari· sicut et de agno paschali cum discipulis epulari sic voluit in corpe circūcidi ꝓpter nos· Secundo ne iudei dicerent eū non esse messiam in lege ꝓmissum· quia nō esset circumcisus· nec viueret secundum legē· qui de seipso dixit· nō venj soluere legē· sed adimplere· ¶ Tercio ratione nostri scz ꝓpter figuram· etenim circumcisio figurat p̄sentem spiritualē· que est gracia et futurā que erit in gloria· nec dedit nob exēplum carnaliter circūcidendi· sed spiritualiter per vite innouacōez· nam secundū bernhardū Dupliciter debemus circūcidi· s· exteri9 in carne a interius in mēte· Quarto racōne sui· vt· s· se veram carnē assumpsisse ostenderet· ¶ Quinto ne demones circūcisionis misteriū agnoscerent· cum enim illa cōtra originale peccatū fieret credidit dyabolus· et hunc qui circūcidebatur similiter peccatorē esse· ꝓpter quam eciam causaz voluit vt mater ei9 virgo ꝓpetua despōsaretur· ¶ Sexto ꝓpter pfectam humilitatez tanq̄ esset peccator· voluit hoc fieri· licet non indigeret· sic et ex humilitate voluit baptizari subdendo se minori· ¶ Vbi sit caro ꝓpucij cristi dictum est in quarta pte sub vij· particla canonis super verbo noui et eterni· Fuit autē mutata circūcisio in baptismum quatuor de causis· Prima quia sacramentū baptismatis est ꝓfecius ¶ Secunda quia magis cōmune· mulieres eñ circūcidi non poterant· ¶ Tercia quia magis gracia plenum· Per circūcisionē nāqz tantum peccatū remittebat̃· sed gra ad bñ operādum per eum non p̄stabat̃ nec virtutes dabant̃ vel augebātur· In baptismo eñ non solum peccatū remittit̃· sed eciam coopandi oferē a virtutes augent̃ ¶ Ideoqz recte apt apostol9· q abraham accepit circūcisionē tantum in signū Quarta ꝓpter honestatem honestius enim est aqua lauari q̄ corpore mutilari· Sed videt̃ q de circumcisione non debeat fieri festū· cū dicit apostol9· Circumcisio michil ꝓdest· Et ite rum si circuncidimini xp̄s michil vobis ꝓderit· Preterea cum ecclesia nō faciat festum de passiōe domini videtur q in circumcisione in q̄ incipit passio domini· qñ p̄mū sanguinē suū fudit non fit faciendū festum· sed pocio· lamentū sicut et in passione Ad hoc dicit̃ q festum nō fit de circūcisione· sed de octaua natalis domini· Quz nec aliquid impedit nos dicere q fiat festuz de circūcisione· quia figmficat circūcisionez que fiet in octaua resurrectionis a culpa et a pena· et ē causa meritoria illius· et ꝓpter illud gaudium ecclesia solemnizat· Ad hoc vero quod obicitur de passione· Respōdet̃ q alia de causa eccl̄a dimittit facere festum in die qua domin9 passus est quam ꝓpter passionem· scz· quia tunc dominus posuit peccata nostra in statera· vnde iob vtinā apprehenderent̃ peccata mea quib9 ira merui a calamitas quā pacior in statera· Oportuit eñ filium dei pati pro peccatis nostris vt nos redimeret ab omni peccato· Et ideo luget ecclesia magnitudinē peccato ꝝ suoꝝ considerans q sol erubescens ꝓpter peccata hominuz obtenebratus est· de quo dicetur sub pascue· ¶ Celebrāt igit̃ hodie octaua natiuitatis· que est octaua supplecōis ꝓut dicet̃ in ꝓhemio vij partis· Est eciam hec octaua alterius negocij figmficacōis· Duplex est eñ negociū· qđ in ea figurat̃· vnum circūcisio domini· quod in euangelio exp̄mit̃· Alterū aduent9 hominis ad deū Est eñ duplex aduent9· scz xp̄i ad homines· de quo in natiuitate actum est· a hominū ad xp̄m de quo in hac octaua agit̃· qđ notāt antiphone laudū· vt illa· O admirabile cōmerciū· Nam cōmerciū est vbi aliquid accipit̃· et aliquid datur· Dominus nāqz accepit nostram humanitatē vt nobis daret suam diuinitatem quod notat̃ ibi in verbis sequētib9· scz animatum corpus sūmēs de virgine Per hoc eñ notat̃ q dominus accepit· per hoc vero q dicit· largit9 est nobis suam deitatē notat̃ q dederit· Secunda vero et q̄rta ātiphone terminant̃ Te laudam9

deus noster·q·d·ad te veniṁ laudãꝺo te Ter cia terminaẽ·dei genitrix intercede pro nobis q·d· Intercede vt filius tuus suscipiat nos In quinta dicitur illud quod dixit baptista·Ecce agnus dei·q·d·ad eum venire debeṁ·vñ an dreas et alius discipulus io·hoc audito secuti sũt dominum· In an· vero que est sup̃ benedic tus dicitur· Innouanẽ nature·nostra eñ natu ra recedendo a deo inueterata et redeundo est innouata · Notandum q̃ est q; quinq; sũt que hanc diem reddunt solẽnem· ¶ Primũ est quia hac die duo festa cõcurrunt·scz pientis et ptꝰ vnde et due misse celebranẽ·ꝑma de pariente· scz de beata virgine in qua dicit̃ introitꝰ·Vul tum tuum et cõmunio·Simile est regnũ celoꝝ homini negociatori math·xiij·c·Secũda ꝺ par tu scz de filio in qua dicit̃ introitꝰ·Puer natꝰ est nobis vel in alijs ecclesijs Dum mediũ silen cium· vnde et in quibusꝺam gradualibꝰ officiꝫ um vtrũq; intitulatũ inuenĩ·Et iꝺo quia hoc festum est de beata virgine·fit hodie statio a pud ecclesiam beate marie trãstiberim· quãuis quidam scripserit q; fit apud sancta sanctorum ad latranum· ꝑ eo q; caro circũcisionis domi ni ibi dicitur cõseruari· ꝑut dictum est in quarta parte sub vij·particula canonis· ¶ Epistola ẽ Apparuit benignitas·que ad titum·ij·Euãge lium est·Postq̃ cõsummati sunt·Lucẽ·ij· Alle luia·multipharie·hebreoꝝ·j ¶ Secundũ qꝺ facit hanc diem solẽnem·est octaua de qua dic tum est· ¶ Tercium imposicio noui a salutifer nominis·de qua dicetur sub ti·de sabbato sãc to·vbi agit̃ de baptismo·qꝺ nom̃ triplex ẽ·scz filius dei xp̃us a ihs·sicut ex euangelio colligi tur·de hoc dictum est in ꝓhemio secũde ꝑtis· ¶ Quartum est effusio sanguinis ihesu xpi·ho die eñ p̃mo sanguinem suum ꝑ nobis fũdere ce pit·qui eum post modum sepe fundere voluit· ¶ Quintum est signaculum circũcisionis·q; chri stus hodie ꝑ nobis dignatꝰ est suscipe ꝓter causas p̃missas· ¶ In quibusꝺã ecclesijs subdia acom fortes a iuuenes faciunt hodie festuꝫ ad significandũ q; in octaua resurgenciũ que sig nificatur per octauã diez·qua circũcisio fiebat nulla erit debilis etas· nõ senectꝰ nõ seniuꝫ nõ impotens puricia·sed omnes occurremꝰ in viꝝ perfectũ cũ hoc mortale induet immortalita tem a hoc corruptibile incorrupcionẽ vt pre missuꝫ est·de hoc dicetur in septima parte sub festis sãctorũ stephan et iohis·Postremo no tandum est·q; olim pagani·a gentiles in hijs kal'·multas superstitiones obseruabãt·quaꝝ ali quas aug'·in quodã ꝺmemorat sermõe· Credẽ tes enim mãt ianum quendã deum esse·eũ tũc venerabãẽ ei duas facies figurãtes vnã ãte ali am post eo q; est p̃cipium anni sequentis a fi nis p̃cedentis·assumnebãt eñ formas mõstru osas·alij ex pellibus pecudũ· alij ex capitibus bestiaꝝ·alij vestientes tumeas mulieb'es·alij auguria obseruabant dantes·vel recipientes

ꝺyabolicas strenas·alij mensas laute ꝑparatas tota nocte manere finebant putãtes totũ anni spacium ꝺuiuia in tali cibi abũdancia ꝑdurare que ꝓhibet cristianos facere·

¶ De festo epiphanie·

Sequitur festum epiphanie quod est vocabulũ grecum sonat latine mani festacio·siue apparicõ·et est idẽ cum festo natiuitatis·nichil enim nasci ꝑ fuit nisi apparuisset·Verum ꝑ triplici appari cione hodie solẽnizat eccl̃ia· Vnde et in codici bus antiquis hec dies ephiaꝝ pluraliter inti tulatur Et ideo tripliciter nominaẽ·scz ephia theophania·et betphania·Epiphania dicitur quantũ ad illam apparicõem domini que facta est magis per stellam·Magi autẽ ipi fuerunt· caspar melchior et balthasar ·Et fuer̃t reges iuxta illud psalmi Tibi offerent reges mune ra a iterum Reges thar·a m mu·of·te·ara et saba·ꝺo adducẽt·quoꝝ corpa de mediolano in colomã trasl̃ata fuerunt ¶ Et dicuntur magi a magnitudine sciencie Per astronomiã eñ cog nouerunt·quia stella illa non erat ex constitu tis a p̃cipio·sed illa de qua balaam magister suus ꝓphetauerat·numeri·xxiij· Orieẽ stella ex iacob et consurget virga de israhel ·a ꝺe ia cob erit qui dominabiẽ a ideo moti sũt ·vt ductu illius stelle venirent in bethleem vt regem na tum quem eis ꝓphetauerat balaã aꝺorarent· Et dicitur epiphania ab epi quod est sup̃a et phanos quod est apparicõ·quia de sursuꝫ illa fuit apparicõ·scz de celo· vel ab epi quod ẽ su per· quia scriptum est vsq; dum venens sta ret sup̃ vbi erat puer · Erat quidem ꝑmior terre quam alie stelle ·a hec facta sunt trede cima die a natiuitate domini·qua die stella ma gos ad p̃sepium duxit· ¶ Et dicunt quidem·q; stella illa fuit spiritussanctꝰ·qui postea descen dit super dominũ baptizatũ in specie columbe· et ipis magis in specie stelle· ¶ Alij q; fuit an gelus·qui apparuerat pastoribꝰ iudeis · scz il lis tanq̃ racionevtentibꝰ in forma racionabili Istis vero gẽtilibꝰ tanq̃ irracõnabilibꝰ i spe cie irracõnabili· ¶ Alij et verius q; fuit de nouo creata que peracto officiõ suo redijt in p̃mordi alem materiam· ¶ Alij dicunt·q; cecidit in pu teum· vbi adhuc dicitur apparere·solis tamẽ virginibꝰ ¶ Solet autem queri quomõ tã ci to·videliꝫ infra·xiij·dies de tam remotissimis regionibus hierusolimã venerunt que dicitur esse in medio mũdi·iuxta illud psalmi· Rex no ster opatus est salutẽ in medio terre· Dicit ysi dorus·q; ante natiuitatẽ stella illis apparuit vt possent ibi esse i tempe oportuno·Hieronimꝰ dicit q; in die natalis p̃mo ab eis visa est · sed venerunt in dromedarijs·iuxta illud ꝓpheticũ Inundacio camelorũ opiet te dromedarij ma dian et effa que velocissime currũt·vnde a di cunt̃ a dromo·quod est,curſus·et aros· qꝺ est virtus ·et sunt minores camelis ·sed velocius

cutrunt quam illi· sez tantū m vna die quantū equus m tribus ¶ Queritur etiam quare magi vementes munera obtulerunt· Respondendo· q̄ secundum bedam antiquit9 nullus ad regez vel dominū vacu9 mtroibat qđ perse et caldei obseruāt· Secundo secundum bedam· Obtuleēt aurum beate virgini· ꝓpter inopie sublevacionem· thus contra stabuli fetorē· mirrā· ꝓpter membroꝝ pueri osolidacionē ⁊ vermiū expulsionem· ¶ Tercio quia aurū ad tributum· thus ad sacrificium· mirra vero ad sepulturā ptinet Per hec ergo tria insinuanē m xp̄o· regia potestas· diuina maiestas· ⁊ humana mortalitas· ¶ Quarto quia aurum figmficat dilectionem· thus oracionem· mirra carnis mortificacionez que tria offerre deo debemus ¶ Seda apparicio fuit eadem die in baptismo multis tamē annis revolutis· sez xiij· die tricesimi vl̄ tricesimip̄ m ann· vñ lucas· Et ipe ihs erat incipiens q̄si annoꝝ xxx· Et ido hec apparicō dicit̄ theophania a thxos· quod est de9· et phanos qđ est apparicō· quia ibi tota trinitas apparuit· pater i voce et filio in carne· spirit9 in colūba· Quidā aūt heretici dixerunt· solum in die epiphanie baptizari debē· ꝑ eo q̄ tūc xp̄s fuit baptizat9 nec dari spiritum· sez baptizato in alio die· et greci eadem die baptizant· ob q̄ heresim extirpendam sancti patres decreuerūt neminē· misi in articulo necessitatis eadem die baptizare debere· ¶ Tercia apparicō fuit· postea similiter eodē die anno revoluto· cum esset· xxx· annoꝝ· et triginta dieꝝ· scilicz qñ manifestauit se esse deum per mutacōez aque in vinū qđ fuit p̄mū miraculum apertū· qđ dñs fecit in chana galilee· vel simpliciter p̄mum qđ fecit· Et hec apparicō dicit̄ bethphama a beth· quod est domus et phanos qđ est apparicō quia ista apparicō facta fuit in domo in nupcijs· De hijs tribus apparicioib9 fit solēnitas in hac die· sed q̄ ecclesia non potest pfecte de omnib9 vna ⁊ eadē die solēnizare· Ideo de stella plene exequit̄ ⁊ de alijs aliquid admisceat· vt notet̄ q̄ tres fuerūt in illa die apparicōes· que leguntē in euāgelio tanq̄ sub die eadem facte· ¶ De primo miraclo hodie fere totū cantat̄ officium· q̄ in ea specialiter natiuitas domini gentibus est notificata· De secūdo duo responsoria cantanē· sez p̄mum Hodie in iordane· Et in columbe specie quod a pluribus ecclesijs ponē nouū· ⁊ ideo p̄mum et nouum· quia baptisma est p̄mum sacramentum nostre redempcōnis· p qđ reformamī ⁊ similes angelis efficimī· quoꝝ sunt ix· ordines· Bruno autē finen· epūs correctoꝝ officij antiphonarij· dixit q̄ in respōsorio· in colūbe specie ⁊ in anwx de celo· que dicit̄ in octaua ad laudes· non debet esse verbum istud ipsum audite· q̄ in baptismo non fuit hoc dictū a patre· sz in trāsfiguracōne et qui agunt festum trāsfiguracōis cātant respōsoriū· in quo illud ostenē· q· d· Ego sum testis q̄ hic est ille qui ꝓmissus est in lege deutro· xviij· vbi dixit moyses· Prophetam de gente tua et de fratrib9 tuis suscitabit tibi deus ipsū nē· Qui autē verba ei9que loquetur in nomine meo audire noluerit ego vltor existam ¶ De tercio vero miraculo cum alijs cātat̄ vna an· sez tribus miracls· Beda etiam dicit in cōmento sup lucam quartā apparicōez factā fuisse eadem die anno revoluto cum esset· xxxj· annoꝝ· sez in fractione· q̄q̄ panū· ⁊ saturacōne quinq̄ miliū hominū· ⁊ illa dicit̄· phagipha mia a phagim· qđ est bucca siue cōmedere· sed de hac mi hodie agitur· ¶ Preterea dubitat̄· vtrū hocotigerit ista die· tum q̄ in originali bede non sic legit̄· tum quia io· vj· vbi de hoc miraculo agitur dicitur· Erat autem ꝓximum pascaē· Ideo aūt istituū fuit hac die festū de trib9 miracls· quia hec dies fuit antiq̄t9 celebris in honore augusti cesaris ꝓpter triplicem ei9 triumphū quo suo tempe romano imperio tres regiones subiugauit· sez parthiam egiptum· ⁊ mediam ¶ Illam ergo celebritatē eccl̄ia in melio9 omutauit· viz ad celebrandū xp̄o pro eius triplici miraculo· In quibusdam ecclesijs nō dicit̄ hac die ad nocturnos· dñe labia m· ap· nec deus in adiutoriū· nec gloria patri· nec ymnus ad notandum ꝓmptitudinē gencū· que statim stella apparente venerūt ex arrupto· ergo ad nocturnos venitur· q̄si i ipō facto dicat ecclesia· quib9nō est narratū de eovenebāt· ⁊ q̄ nō audierunt otemplati fūt· psa· liij· c· Vel pōt dici q̄ in hoc festo fit p̄cipue mencio de gētilū cōuersione quos illi tres magi inicialiter p̄cesserunt· Quia ergo conversio ipoꝝ gentilū adhuc erat imfecta· quia in paucissimis· sez in ipis trib9 magis· Ideo in signū hui9 ecclesia omittit cantica· que iam conversoriuz seu pfectorum esse videnē· sicut gloria patri· ymnuz· et huius modi· Hac etiā decausa non p̄mittit̄· dñe labia m· ap· nec de9 in adiutoriū· quia sēm aplm· Corde creditē ad iusticiā· sez p̄us· ore autē confessio fit ad salutem· sez postea· ¶ Inuitatoriū etiam non dicit̄ ꝓpter· iiij· raciones· Prima ad ostendenduz q̄ ecclesia in p̄micijs suis venit de gentib9 ad dominū non inuitata vel vocata per p̄conē aliquē· sed sola stella duce· Juxta illud nemo nos induxit· vt sic incuciat̄ erubescencia eis qui tarde credunt cum multos habeant p̄dicatores· Magi em̄ non vocati venerūt adorare cristū· ¶ Secunda vt nos qui quotidie invitamur et excitam̄ ad orādum ⁊ dep̄candū deuz videamur detestari inuitacōem fraudulentam herodis dicentis magis· Ite ⁊ interrogate diligenter de puero nē· ¶ Tercia est causa· q̄ ipa res nos inuitat· sez stella p quaz figmficat̄ fides que ducit nos ad deum· et illummat nos in nocte hui9 seculi ¶ Quarta quia p̄s· venite· q̄ idem dic̄· dicit̄ in nocturnis ⁊ sic it̄em reperivereē· licet ergo hac die nō dicat̄ inuitatoriū tamē p̄s inuitatori9· sez· venite exultem9 in tercio nocturno ad septimā antiphonam dicitur·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ad ostendēdum q̄ in tercio tempore·scz gr̄acie
sufficiēter inuitata est ecclesia de gētib⁹ q̄ nul
lus se excusare potest·q̄ in omnē terrā exiūit
sonus coꝝ·Et quia tercio tempore·scz gracie
data est vniformis gracia in plenitudine·Di=
citur q̄z ad vij·antiphonā·ad notandū·q̄ per
baptismū datur spiritꝰ septiformis Per ebdo=
madam dicit̄ inuitatoriū in psonā magorum·
alijs que viderāt nūciancium·Legunt̄ autem
tres lectiones de ysa· qui exp̄ssius loquitur de
cristi natiuitate ꝙ quasi ue de nati apparicione
hoc festum est·¶ Sed queri t̄ quare in quibus
dam ecclesijs in p̄cipio tercij nocturni huiꝰ fe
sti cantur p̄s·Deus noster refugiuz cum anti·
Flumimis nē·Cum ip̄e p̄cedat in ordine psalte
rij vltimū p̄s p̄me nocturne·et omnes secun de
Respondēdo tercium nocturnū recolit nouū test
quod est tempꝰ gracie·quapter hoc terciuz
nocturnū habet in capite antiphonam·Flumi=
nis·que cum dicto psalmo·nouum tangit test·
et ido dicꝰ p̄s tūc·et nō p̄dicit̄ Preterea an·
ip̄a habet alleluia qđ nō ponitur ī antiphonis
p̄me vel secūde nocturne·vt dictum est sub na=
tali¶ Rursus ideo ponit̄ in vij· loco·quia per
tinet ad septiformem gracie spiritum per vim
baptismi collatum·Sequētes eciam antiphōe
cum suis p̄s· nouū indicant test·Et hij tres p̄s
mōstrant omocionē genciū cōtra p̄dicacionez
aplōz· subuertionē ydoloz̄ q̄ ouersionē fideli
um·Romana tam ecclesia dictā antiphonā flu
minis cum suo psalmo ponit in p̄mo nocturno·
et p̄s·venite in tercio ·scdm rectum ordinatuz
et naturalē ordinē psalmoz̄·et ogrue q̄ gen
tes tempe gracie venerūt ad fidem·Et attēde
q̄ antiphone in p̄ma prochia siue nocturna cō
tinet sacerdotes·et secūda reges in tercia vs=
q̄z ad āgelos pueri t̄·Post terciū nocturnū sta
tim cantat̄ euāgeliū luce·Factum est aut̄·in q̄
de baptismo saluatoris plene agit· et eius ge=
neologiam describit· quia vt p̄missum est hoc
festum de natiuitate est Notandū aūt est q̄ ma
theus in euangelio·Liber gn̄acionis enumerat
generacōez illam incipiēs ab abrahā descendē
do vsq̄z ad ioseph virum marie·de qua natꝰ est
ihesus nē·ostendēs per hoc q̄ a fūmo celo fuit
egressio eius·et qualiter domin⁹ ad nos descē
dit·Similiter ysa·xj·Dona spiritussancti enu=
merās vltimo ponēs timorem dicit et repleuit
eum spiritu timoris domini· Sed lucas in hoc
euāgelio·Cum factum esset·illa enumerat ascē
dendo·quia post baptismū eam enumerat·nec
fistit eā i abrahā·ſz in eadē vsq̄z ad deū p̄cedit
p gradus sic·q̄ fūt heli nē·ostendēs p hoc q̄ a
baptismo iter est ad deū·sed hoc q̄si p quosdā
gradus virtutū·qui figurificant̄ p patres gra
datim ordinatos·q̄ tangit filios secundū legē
non secundū naturam sic·qui fuit nat han·qui
fuit dauid fuple fili⁹·scz adoptiu⁹·Vna ergo
generacio describit̄ descēdendo· altera ascen=
dendo·qm̄ vna carnalis·altera spiritualis·In
vna ponitur genuit·vbi carnalis generalis et
temporalis successio exp̄mitur·In altera peni
tur·qui fuit vt notet̄ spiritualis generacionis
adoptacio·et describit̄ ascēdendo·vt notetur
spiritualis ascensus·p̄ma terminata est in vir
ginis p̄tu·secunda nobis inchoata est per bap
tismū·Tria ergo fūt euangelia huius solēnita
tis·Vnum est de baptismo·scz·Factum est·Se
cundū de magis·s·Cum natꝰ esset ihesus·quod
dicitur in missa·q̄ ibi dicit̄·sicut em̄ scriptū est
per ꝓphetam·scz micheam·c·v·Terciū est de
nupcijs·qđ dicit̄ in dominica sequēti post fe=
stum beati hilarij·¶ Same p̄missa duo euāge=
lia de gn̄acōe xp̄i de nocte dicunt̄·vnū in nati=
uitate·alterū in ephia·quia vtraq̄z xp̄i gn̄acō
fuit in nocte·i·obscura q̄ p̄orum sensibꝰ nō in=
tellecta·De hoc eciā sub natali dictū est·Post
euāgelium ecclesia exultando dicit·Te deū lau
damus·Parum ergo agit̄ de baptismo domini
in nocturno officō·sed supplet̄ in octaua·in qua
agitur de apparicione facta igit̄ baptismo pre
sertim in antiphonis laudum que ostendunt
officium baptismi in nobis·scz vt baptizemur·
vt a peccatis per nr̄m lauacrū abluam̄·Omnes
em̄ vnus et septimi thomi fūt·vnꝰ ad notan=
dum ecclesie vnitatē in qua solum baptisma p=
desse potest·Septimi ad notandū q̄ in baptis
mo datur septiformis gracia spiritussancti·vt
quia p baptismū puerit̄ ad septimā etatē quie
scenciū·Si cm̄ aliquis statim post baptismum
digne acceptū decedat mox recipit p̄mam sto
lam que dat̄ in septima etate·i· in secunda ve
spera· Antiphona vero ad magnificat est oc=
taui thomi·quia in vespera mundi nobis dabit̄
stola secūda·i·gloria corpis·q̄ in octaua eta=
te nos receptores speramꝰ·Dupler est em̄ mū
di vespera p̄ma est sexta etas scdm qđ dominꝰ
dicitur in vespa mūdi natꝰ·Iuxta illud·vergē
te mundi vespere·Secunda est finis mundi in
qua vel postq̄ dabit̄ nobis gracia carnis·de q̄
dicit̄·Ad vesperā demorabit̄ fletꝰ·Nam vsq̄z
tunc erit fletus miserie nr̄e·sed tunc erit fi=
nis·Dicit̄ eciā ad horas capitulū illud Surge
et illumiare et illud sup tex illū·Inūdacio q̄ fūt
ysa lx·c· Missa siue diurnū officiū similit̄ p̄tinet
ad p̄mū p̄ncipale q̄ p̄cipuuz miraculū·scz ad
primicias tempoz̄ genciū et ad munera mago
rum·et ad xp̄i natiuitatē·vñ introitꝰ qui simi
tur de ysa·licet non sit incōtinue est·Ecce adue
nit nē·Ecclesia em̄ de gētilibꝰ electa p̄ suo vo
cacōis initio gaudēs gr̄o stim laudis p̄conium
offert deo p̄ sua salute·d·Ecce nē·q·d·Ecce in
ꝓpatulo est q̄ dns natura dnator effectu adue
nit·i·ad nos venit·i·carnē assumpsit·Velut al
ludamꝰ p̄senti die ad nos venit·i·qui in carne
latebat·per multa signa deꝰ esse apparuit·vt
p stellam·p magoz̄ munera·per vocē p̄ternā·q̄ per spiritūsanctū in colūba·q̄ ꝓpter is
vtitur aduerbio demōstrandi ecce· ostendens
apparicionē filij dei quasi ad oculū per p̄missa·

¶ Epistola. Surge et illumināre. Et graduale Omnes de saba nē. sūt de eodem. et sumuntur de ysa. lx. c. ¶ Et euangelium de eodem. scilicz Cum natꝰ esset ihesus nē. qđ est matħ. ij. c. Ex quo sumunt alla et cōmuno. Sicut autē matutino officio fit supplecio in octaua vt iam tactū est. ita a misse officio simpliciter fit supplecio. Nam introitꝰ misse hodierne notat gaudiū gētium de aduentu saluatoris exultantiū. a in collecta hortatur gētes ad otemplandā eius speciem puenire quā p fidem cognouerunt. Reliquū totū est de miraculo huiꝰ diei. scz de gentilibꝰ p stellam ductis. Non est etiam pterniittendū qꝫ in ytalia in missa huiꝰ diei futurū pascha populus annunciat. Sacerdos nāqꝫ vꝫ aliꝰ post offertorium dicit alta voce annūcio caritati vestre gaudiū magnū qđ erit omni plō. quia lxx. erit tali die. et pascha tali. ¶ In concilio vero brathareñ. ita legit placuit vt postqꝫ omnia in cōsilio sacerdotū fuerint ordinata supuenturū ipsius anni pascha. quo kalendaꝫ die. idest quo die añ vel post kalēdas. vel quota luna debeat suscipi a metropolitano episcopo intimetur. qꝫ ceteri episcopi vel reliquꝰ clerus breuiculo subnotantes vnusquisqꝫ in sua ecclesia adueniente natalis domini die post euangelicā lectionē populo amūcient. hoc tamen non vbiqꝫ seruatur. ¶ Rursus in concilio carthaginen. statutum est. vt dies pascha formatarum. scz litterarum subscripcione omnibꝰ intimetur die vero concilii. xj. kal. nouembris seruetur. Quidam autem vltra montam episcopi in synodo quā celebrāt die mercurij. proximo festo beati luce p̄missa annunciant. Quidam asserunt in vigilia epiphanie ieiunandum fore eo qꝫ sibi proprium officium appropriatur. et alleluia in officio nisi in dominica interuenat. subticetur et dicitur euangelium. defuncto herode. quod est matħ. ij. c.

¶ De octaua epiphanie.

In octaua epiphanie in omni cantu et in lectione ysa. que legit pro epistola. scilicet. Homme deus meus. agitur de baptismo. vnde ibi dicit Exultēt solitudines iordanis. Ideo quia in iordane vim regenerationū dominus contulit aqs. instituendo baptismum. et quia gentes que a deo p̄us erant quasi in solitudine deserti. ad eū redeunt. ¶ Octaua ergo epiphanie suppleco is est. vt in ti. p̄cedenti dictuꝫ est. quia sicut in festo recolimꝰ. quomodo cristus baptizatꝰ est. ita in octaua rem pter qꝫ baptizatꝰ est. quod antiphone illius diei ostendunt. ¶ In octaua igitur de secundo epiphanie miraculo. scilicet de baptismo iubilat. vt in an. veterē hominem et ceteris que sequuntur. que quia translate sunt de greco in latinum grauius continent in dictamine ydeoma. Et sunt de septimo thono. quia pertinent ad baptismū. vbi septiformis gracia spiritussancti operatur. Et sunt nouem quoniam per ianuam baptismi peruenimꝰ ad consortium ix. angelorum. Sunt tamen octo de hoc expressiꝰ agentes. propter veram octauā ad quā baptisma ducit. Et merito baptismi officium ad octauam defertur. quia vicem tenet circūcisionis. que in octaua celebratur. et cantatur hac die muitatoriū. quia predicantibus apostolis ad baptismū fiunt homines muitati. Quedam vero ecclesie dicunt hac die ad missaz euangelium. venit ihesus a galilea. quod est matħ. iij. c. Alie dicunt. vidit iohannes ihesum vementē ad se. quod est iohānis. j. c. et epistolam. Surge illumināre.

¶ De prima dominica post epiphaniam.

De prima dominica post epiphaniam scilicet infra octauas dicturi premittimus. qꝫ ab epiphania vsqꝫ ad lxx. possunt esse ser dominice ad plus. et vna adminꝰ. In quibus omnibꝰ intendit ecclia in nocturnis officijs ostendere. apparicōez domini vt stella oriat in nobis. que ducat nos in bethleem superiorem. et fere omnia que hoc tē pore dicuntur ad gaudium pertinent. veruntamen vero non nisi tres ex ipis dominicis ppriū habent officiū. et ideo quando quatuor fūt ad plures sequens officium dicitur in quibusdā ecclesijs. in prima dominica post octauas. quā do vero sunt tres dominice tantū dicitur in dominica infra octauas. ¶ In hac ergo dominica scilicz infra octauas monet nos ecclesia in introitu vt offeramus domino aurum. quia rex regum est. et thus. quia deus deorum. et hoc idē facit in duabus sequentibus. Et est introitus In excelso throno vidi sedere virum quez adorat multitudo angelorum. quod sumptum est de illo loco ysa. vidi dominum sedentem super solium excelsum nē. qꝫ enim hic dicit thronum dicit ibi solium. quod idem est. et qꝫ dicit hic multitudo angelorꝫ idem est. etiam quod dicitur in ysa. qꝫ angeli canebant sanctus sanctus sanctus. ¶ Sane thronus excelsus est ecclesia. in qua sedet deus que monet nos vt adoremus cristum. sicut verum regem. Epistola vero monet nos. vt offeramus mirram dicens. Obsecro vos per misericordiam dei. vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem sanctā. deo placentem nē. ad ro. xij. c. per hoc ostenditur mirra. que intelligitur in carnis mortificacione. ¶ Euangelium est de apparicione domini. Cum factus esset ihesus annorum xij nē. Luce. ij. cap. vbi sequitur mater eiꝰ inuenit eum in templo disputantem cum sapientibus. et docentem. Potest etiaz dici. qꝫ ad hoc vt efficiamur thronus in quo dominus sedeat. tria sunt nobis necessaria mundicia carnis. humilitas mentis. et exultacio in domino. ¶ Ad mundiciam carnis. inuitamur in epistola. vbi dicitur. ¶ Obsecro vos nē. vt supra ¶ Ad humilitatem mentis in euangalio cristi exemplo de quo ibi legitur. quod parentibus subditus erat. Ad exultacionem in domino in graduali in quo benedicimus

dñmnó qui facit mirabilia solus· et in alleluia et in offertorio in quo dño iubilare iubem̃ ·Interest tamẽ inter alleluia ⁊ offertoriũ· quia in alleluia tãtum semel dicitur · Jubilate deo omnis terra In offertorio autem gemmatur sub diuersa melodia· Ad notandũ q̃ in gaudio dñmi crescere debemus· quia sumus misticũ corpus· vñ in euãgelio dicit̃· Puer autem crescebat ⁊c̃· In communione que est luc̃· ij· notat̃ christi humanitas· secundũ q̃ vocat eum filium· ⁊ q̃si increpans dicit· fili quid feciſti nobis· sic ⁊ eciam deitas secundũ q̃ ipe dicit· nesciebatis quia in his que sũt patris mei oportet me esse·

¶ De dominica secunda post epiphaniam·

In hac secunda dominica que est prima post octauas in sequẽtib9 dominicis cantat̃ in quibusdam ecclesijs ad vesperas in sabbatis· Responsoriũ· Peccata mea dñe sicut sagitte infixa sũt in me· sed anteq̃ vulnera generent· in me· idest pcta alia· sana me ⁊c̃· Et ꝓpter eandẽ causã dẽ in responsorio matutinali· Domine ne in ira tua· Ostẽdit em̃ ecclesia suis filijs penas i gmis purgatorij ⁊ infermi· quia omedend9 est agn9 pascalis cuz lactucis agrestib9· ⁊ vt molam̃ inter duas molas spem· scz et timorẽ· Quia vero mtẽdit ecclia nob manifestare fidẽ filij dei vt dcm est· quod fit melius per epistolas pauli· ⁊ p̃s· Ideo legunt̃ epistole ⁊ psalmi cãtant̃· Omnia em̃ fere responsoria ab octauis epiphie vsq̃ ad· lxx· sunt de dauid non de bellis· sed de p̃s· In quibus instruim̃ de bonis operib9· quia fides sine operibus mortua est· ⁊ quia maxime i psalmis dei misericordiã imploram9 ·et ꝓpter hoc quidã legunt· de psalmis hoc tempe· vt sic responsoria lectionib9 correspondeant· sed certe p̃s· legi nõ debẽt· misi ꝓut quidã faciũt triduo ante pascа· ¶ Et nota q̃ pene omia responsoria dominicarũ hui9 tempis vsq̃ ad lxx· sumũtur de nocturno dominicali· et de quinq̃ p̃s· q̃ secunt̃· scz Deus de9 meus respice et alijs· Responsoria secũde ferie similiter de eius nocturno sumunt̃· et ita fere de omnib9 alijs· Epistole vero pauli legunt̃ p̃mo quia ipe p̃ ceteris ꝺ fide locut9 est· per q̃ quasi p stellã xp̃s cognoscitur· In illis em̃ ad penitenciam reuocamur· Secundo· quia sicut ꝓphete nasciturũ dominuz p̃dixerũt et maxime ysaias· vñ ysaiam aũ natiuitatem dominj legim9· ita et apostoli deũ natũ p̃dicauerũt· et maxime paul9 qui plus alijs laborauit· vñ eius epistolas post natiuitatem legimus xp̃m natum ostendẽtes· Breuiter autẽ notandũ est q̃ ꝑ natiuitate saluatoris varijs modis a die natiuitatis vsq̃ ad octauã epiphie ostẽsa exultauim9· verũ quia exultacoẽz que esse debuit spũalis· pene oms quertim9 in carnalẽ cõmessacoibus ebrietatib9· et iocis inutilibus vacãtes· inde est q̃ in hac dominica que est p̃ma post octauam epiphie· in officio nocturno hystoriã dñe in ira ⁊c̃· cantam9 in qua dominj misericordiã imploram9 ⁊ ꝑ penitẽcie lamentum peccata deflemus· ¶ Et quia quolibet die peccam9· ideo quelibz dies sua debet habere speciа officia· scz responsoria· Dies ergo dominicus habet sua· scz· ix· Et sca feria habere debz sua· scz tria· ⁊ sic de alijs· sicut em̃ in ebdomada ante natiuitatẽ ad notandũ saluatoris desiderиũ singulis dieb9 singlã responsoria et singlas an· in laudib9 cantauim9 ita ad notandũ plãctum nr̃m· ⁊ desideriũ pmtendi singlis diebus post octauas epiphanie ꝓpria responsoria deputam9· et tam in nocturnis p̃s· q̃ in laudib9 matutinis quolibz die dicim9 antiphonas speciales que feriales dicunt̃· quia ille tantũ in festialib9 dieb9 vel noctib9 cantant̃· nisi festum impediat excepto tempe quod est a pascа vsq̃ ad octauas pentħ ¶ Circa misse officium sciẽdum est q̃ introit9 hui9 dominice est· Omnis terra ⁊c̃· Et dicitur ad idẽ qđ et aliud officiuz scz ad ostendendũ apparitionẽ· Sed istud totũ plenũ est hac voce· Jubilate ꝓpter innouacõez nostram· quia nouus rex nova lex· apoc̃· Ecce noua facõ omia ¶ Rursus ideo in hac dominica camẽ oms terra ⁊c̃· qm̃ august9 cesar ad gloriam imperij romani· iussit· vt de singlis ciuitatibus orbis aliquis romã veniret afferẽs in dẽ tantũ terre quantũ pugn9 claudere posset· vt ꝑ hoc appareret oms romano impio fore subiectos· ex qua terra facta est in vrbe quidã mõticul9· sup quẽ fabricata fuit quedã ecclesia a romanis ad fidẽ ouersis· que fuit i hac dominica dedicata· q; ergo mõticulus ille de omni terra fact9 est· ideo in festo dedicacõis illi9 ecclesie sup illũ ostructe cãtatur omnis terra ⁊c̃· et sicut cesar august9 ab oib9 mũdi partib9 adorabat̃· a quib9 terra illa apportata fuit· ita deus ab omni terra· i· ab oibus homib9· siue ab omni gñe hominũ adorat̃· ¶ Beat9 q̃z gregotali die pacem fecit in orbe· et ꝓpter hoc in collecta hui9 diei posuit· ⁊ pacem tuã nr̃is ꝺcede temporib9· hãc igit̃ pacẽ· et xp̃i verã adoracionẽ optatur vera dilectio ꝓximi ad quã inuitamur in epla habẽtes donacões ⁊c̃· ad ro· xij· c· in qua monem̃ vt donacões a xp̃o habitas ad alioz edificacõez exerceam9 ·vñ ibi dicit̃ necessitatib9 sancto ꝓcõmunicãtes ¶ Ad idẽ eciã in euãgelio muitam̃ exẽplo dñi· qui sicut ibi legit̃ in nupcijs mutãs aquã in vinum· ⁊ magna miracla faciẽs necessitatib9 eoz subuenit· q̃z intererat cõuiuãtib9 ministrare· Sed epla nõ videt̃ quemre misterio euãgelij· qđ est ſſupcie facte sunt in chana galilee· io· ij· c· Sed bene cõuenit· q; ad cõfirmacõez nr̃am facta sũt miracula ⁊ dona data nob et tanq̃ in nupcijs spiritualib9 apponit aplus xp̃· fercula pncipalia· dicẽs· siue ꝓphecia sedm racionẽ fidei· ⁊c̃· Chana cm̃ gel9 interp̃tat̃· galilea transmigcio· q̃ igit̃ nupcie facte sũt in chana galilee· significat q̃ in corde illi9 qui celũ· i· ardentem amorẽ habet transmigrandi de vicijs ad virtutes· de mũdo ad patrem· de terra ad celũ fiunt nupcie

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et xp̄us dn̄s ibi est cum matre sua· hoc est em̄ de p̄mis leticijs·in illo corde vbi fiunt nupcie· q̄ xp̄s natus est de virgine· ibi mutat̄ aqua in vmum·i·infipiditas oportet in leticiā spūalē Ad has fiq̄dez nupcias celebrādas ·Jnnoc̄·pap̄ iij·statuit hac die stacōez apud venerabile hospitale spiritussancti fieri·vbi tang̃ in chana galilee est celus trāsmigrādi de vicijs ad virtutes ibi fiquidē posite sunt sex ydrie ideſt instituta sūt a pfectissime exercent̄ sex opa misericordie que sūt pascere esurientem·potare sitientē·colligere hospitē·vestire nudū·visitare infirmum·adire incarceratum·a est ibi mater ihesu·q̄m in honorē beatissime marie virginis illius loci est ecclesia dedicata·Jnuitat̄ ecia et filius ihesus cum discipulis ad has nupcias q̄m effigies ihu xp̄i·que sudariū siue veronica vulgariter appellatur·hac die ex institucōe eiusd̄ inuoc̄·a nonno papa et cardinalib9 populis fidelib9·ad has nupcias pietatis a misericordie celebrandas· illic cōuentib9 ibi solēnē demōstrat̄·¶ In offertorio autē q̄si p̄ gaudio corripiamus· q̄d spūalis facit ebrietas·gemināntes verba tam in offertorio quā in eiꝰ versibus Gemina mihi em̄ illud Jubilate deo omnis terra similiter illud·reddam tibi vota mea· et illud·locutū est os meum in tribulacōne mea· ¶ Duo enim sūt genera hoim̄ verba geminātium vel multiplicantiū·scz corripientes et infirmantes siue afflicti·Corripiātes vt hic infirmātes· vt in versib9 ip̄ius offertorij·vir erat in terra quod cantat̄ in dominica xxj·post pentēn·Sed in hoc est differencia·quia hic tam in offertorio·quam in versib9 duplicam9 verba·ibi vero tantū in versib9 quasi ridiculose gemmant̄· Et est racio quia institutor officij loquit̄ ibi in offertorio tang̃ hystoriog̃phus rem simpliciter narrans·a tanquam non egrotās de iob in tercia p̄sona loquēs·Cuiꝰ paciencia nob̄ in exemplum omendat̄·in versib9 vero eiusdem offertorij loquit̄ tang̃ infirmꝰ p̄ dolore multiplicans verba dicens vtinā appenderent̄ peccata mea· Egretanti em̄ loqui conāti·verba intercipiūt̄ et sepe incepta vix efferunt̄·reducēs nobis ad memoriam iob·egritudinē et dolōrem· cuiꝰ verba sepe repetit more egrotātis·cui anhelitꝰ non est sanꝰ neq̄ fortis·a ideo imperfecta sepe repetere solet·geminant̄ ecia verba in offertorio quod dicit̄ in dominica q̄nquagesime·a in illo quod dicit̄ feria q̄rta post secundā dominicam quadragesime ·Ideo aut̄ hoc p̄cipue fit in offertorio·quia in eo p̄cipue ostendit̄ offerentis affectus·Jn postcōmunione dicit dn̄s io·ij·c· Mistice ostendit q̄ dominꝰ aquam in vinū mutat in nobis·scz aquam timoris in vinum diuini amoris·aquā litere in vinū spūalis intelligencie ag̃ mortalitatis in vinū immortalitatis·

De dominica tercia post ep̄hiam·

Tercia dominica post epiphaniam· nos monet adorare cum angelis vnum regē

d·in introitu·Adorate dominū omnes angeli eius a·Monet ecia nos adorare cum ip̄is ·q̄ dixit iohi angelꝰ in apoc̄·Conserui tui sum et fratrum tuorū·sequit̄ ibi·Audiuit et letata est syon ideſt ecclesia·Et nota q̄ iste introitus habet in se festū ip̄apātis·q̄n est sensus ab octaua semp vel ip̄m cōtigit·misi·lxx·impediat· Jnde est q̄ verba huius introitus cum verbis inuitatorij illiꝰ festiuitatis cōueniunt·in introitu nanq̄ dicitur·Audiuit et letata est syon· Jn inuitatorio vero dicit̄·gaude a letare syon decurrens deo tuo· quibꝰ ecia cōuenit verba responsorij illiꝰ festi·scz· Adorna thalamū tuum syon ¶ Euangeliū· cum descendisset ihs·matth̄ viij·c·est de sanacōne leprosi·vbi dicit̄· Domine·si vis potes me mūdare·ecce fides·vñ dixit ei·volo mūdare·¶ Sed epistola que est·Nolite esse prudentes a·ad ro·xij·c· nō videt̄ concordare euāgelio·sed bene concordat et optimistico sensui vel intellectui·Nā sanacō leprosi significat·q̄ deꝰ vult sanare nos a lepra volatili·que est heretica prauitas que euolat per totum mūdum a ab omni alia lepra·i·ab omni peccato per stellam·i·p̄ fidez natiuitatis et aparicōis·huic intellectui cōcordat epistola a p̄mam leprā remouet·cuiꝰ dicit·Nolite esse prudent et apud vosmetip̄os a·hoc solum est causa heresis·q̄ homo p̄prio sensui vult inniti in intelligēcia scripturarū·Aliam lepraꝝ remouet· cum dicit·Nulli malum p̄ malo reddentes· Sz si esurierit inimicꝰ tuus ciba illum a·Pōt ecia dici q̄ in officio huiꝰ dominice inuitant̄ angeli ad dnīi oracōez pro sua reintegracione que est in conuersione iudeorum et gentilium·vñ in graduali causa reddit̄ Ad cōuersionē gentiliū pertinet quod dicit̄·Timebūt gētes nomē tuum a·Ad cōuersionē iudeorū q̄d dicit̄·q̄ edificabit dominꝰ syon· p̄ hac reintegracione dicit̄ in alleluia· Adorate dominū omnes angeli eiꝰ Ad idem eciam p̄tinet euangeliū quo agit̄ de curacione leprosi·sub figura iudaici populi·a de curacione cēturiōis ·sub figura gentilis populi a domino spiritualiter curati a cum vtriusq̄ populi curacōez optatur dilectio p̄mi·iō in epistola inuitam̄ ad eam vbi dicit̄ ne reddamus malum p̄ malo·sed bona cora deo et hominib9 exhibeam9·Jn offertorio eccl̄ia devtoq̄ p̄lō collecta deum laudat dicens· dextera dn̄i fecit virtutē a·¶ Et quia xp̄s vsq̄ in diē iudicij quātum est ad corp9 misticū semp agetur ¶ Ideo cantat̄ omnino in plurib9 ecclesijs·puer ihesus crescebat a·licz in alijs dicat̄· Mirabātur omnes luce·iiij·c·Xp̄us em̄ puerꝰ fuit cum paucis iudeis cōgnoscebat̄· et creuit quia non tantū a iudeis·sed eciam a gētib9 cognitꝰ est·¶ Illud aūt mirabant̄ om̄s a· Satis bene cōuenit·quia iudei a gētiles videntes mirabilia eius a audientes dona admirātes cōuertebant̄ Pane officia p̄cedentiū trium dominicarū quidam referūt ad tres ānos quibꝰ dicūt dominū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

post baptismū predicasse et diuinitatem suam miraculis declarasse · dicunt em eum trib9 annis ꝑdicasse et parte quarti anni quantū est a natiuitate vsq; ad passionē ꝑmū officium referunt ad hoc q; angeli legunē ministrasse domino post baptismum · et post ieunīū · a post dyaboli temptacionē · vñ in officio illo dicitur · quam adorat angelorū multitudo · quia ergo angeli in principio istoꝝ trium annoꝝ statim post baptismū post temptacoēz angeli accesserunt ei ministrātes · Ideo post epiphaniā in dominica que occurrit infra octauas cantaē in introitu · in excelso ¶ Et legiē euangeliū · cum factus esset ihs annoꝝ xij · ¶ Et bene ogruit · vt illud p9 duodecimā diez natiuitatis ꝓxima dominica legaē q; post anno xij · ostat esse pactum · a si necesse fuerit eciam in sequēti dominica repetatur · Secundum officiū dicunt esse de miraculis · qz in secūdo anno miraculis manifest9 coruscauit · et ideo in sēa dominica legitur epistola ī qua graciaruz dona scribunē · ¶ Et euāgeliū de inicio signoꝝ domini recitaē quod eciam ea cōgruit racione · quia hoc miraculū · secundo baptismatis anno legiē esse pactum quo qz litere in spiritū ere ī celū corruptibilē incorruptibile mutacio figuraē · ideo qđ omis terra adorz in introitu iubilaē · Tercium officium dicunt esse de cōuersione genciū et iudeoꝝ ꝓut iam dictuz est quia em in tercio āno sua nos passione redemit per quāvtrūq; populuz ab eterna infirmitate curauit · ideo legiē euangeliū de infirmo a leproso curato ꝓpter qđ fit in cantib9 verboruz geminacio · vt in introitu letata est syon · a · e · i · a in graduali timebūt gētes et reges · et in alleluia exultet terra · et letenē in fine · et in offertorio · dextera dñi · et qz p vtriusq; ꝑsōi curacionē adauctus est numerus angeloꝝ · Ideo ī introitu inuitantur ad laudes cum dicie adorate qz vero nō cātaē putrid9 humor nisi deponaē supbie tumor · Ideo dicie in epla · vt ad exēplum eristi pacientis et non peuciētis · nō simus malum pro malo reddētes · Hec quidem tria officia nobis mfinuant xpi beneficia nob̄ ꝑstita · ad letificandū corda nostra · vnde cātam9 in offertorijs · Jubilate · Jubilandū em est q; nos eduxit de claustris infernia liberauit de inferno infertori · ¶ Quartū est aūt euangeliū in quo agiē de dormicione domini in nauicula a de excitacione · ad illam ptem anni referūt in quo dñs obiit a resurrexit Dormicō nāq; domini in nauicula est eius dormicio in cruce a eius excitacō est ei9 resurrectio · q; fuoꝝ vota ei9 fieri exegēt ¶ Quintum euangelium ad hoc referē · q; post domini resurrectionē sensū suum suis apperuit · vt scripturas mtelligerent · vnde in eo grates refert patri · qui reuelauit eas puulis a abscondit a sapiētibus huius seculi · Omnes aūt eple huius tempis ad dilectionem eristi ptinēt que facit vt simus inuicē xpi membra Vnde dicie in prima epla · scz que legitur in prima dominica post octauam q; dōnaciones nobis a deo datas ad edificacionē alioꝝ exerceamus · Jn hac secūda dicitur · ne malum ꝓ malo reddamus · Jn tercia dicie vt inuicem diligam9 · In quarta dicie vt viscera misericordie habeamus · Quod vero dicat in quinta · hoc facit in ꝑlatis humiliter fu biciamur exemplo xpi · qui parētib9 subiectus fuit ¶ Iterum qđ dicē in ꝑmo euāgelio · scz qđ legiē in ꝑma dominica post octauam hic aquā nobis conuertit in vinum · q; in secūdo leprā peccati tollit · q; in tercio dominū dormiētem excitat in nobis · q; in quarto nob̄ secreto reuelat · Potest eciam et aliter dici q; sicut a die natalis vsq; ad epiphaniā apparuit ex officijs humanitas saluatoris · sic a in hijs trib9 dominicalib9 officijs diuinitas manifestareē eusdem · Nam ī ꝑme dominice euāgelio dicē · nesciebatis quia in hijs que patris mei sunt oportet me esse · in quo domin9 manifeste declarat se esse deū illum · scz cui miliamiliuz seruiūt angeloꝝ ꝓpter quod in introitu dicitur q; eum adorat angelorum multitudo In ḡduali collaudāt · et ad idē in alleluia et offer · terrā mouent dicentes · Jubilate deo oīs terra · Sed quia laus saluatoris nō bene sonat in labijs peccatoꝝ · ideo apostolus in epistola ꝑhortaē et obsecrat vite sāctimoniā · Communo vero osonat euāgelio ¶ In secunde vero dominice euāgelio dicē q; dominus ad nupcias inuitat9 aquā conuertit in vinuz quod fuit magnū sue diuinitatis iudiciū · Potlus em de9 potest naturā mutare a nostrū corruptibile in gloria repare · ꝓpter qđ oīs terra eum adoret psallat a iubilet · cōfiteaē a laudet · a angelos ad laudāduz inuitat · vt apparz in introitu · gradu · alleluia · a offer · Communo vero osonat euāgelio · In tercie dominice euāgelio dicens dominus volo mundare · benignitatez a partē sue diuinitatis ostēdit · vñ leprosus mūdat9 · q̄si cor aulatam angelos q; hoies ad dominum adorandū inuitat dicens in introitu · Adorate dominū et in graduali · Timebunt gentes · in alla vero et in offertorio dicēs · dextra domini causā reddit · Cōmunio osonat euāgelio · Ecce q; euidenter in hijs tribus domini calib9 officijs diuinitas apparet quevt ꝑmissum ē tres fūt · qz trib9 annis domin9 ꝑdicauit ¶ Sūt qđ nōnulli q̄ totum hui9 tempis spaciū scz a natali vsq; ad purificacoēz ascribūt infancie saluatoris · Ideoq; non debent in eo vt aiūt fieri ōmemoracōes sanctoꝝ · maxime de cruce ne obiciaē · ne coquas edum in lacte matris · Et ꝓpter hoc eciam in vigilijs nocturnis · de nouo legitur testamēto · ꝓpter ꝑsentē vitaz eusdem hominis xpi q; dies isti figmficāt ¶ Magnus qđ ꝑco vel ꝑceptor sancte natiuitatis paulus · in legenciū man9 accedit qui cum veteri lege nouā conferens graciam legē sanctoꝝ depme bat a legem fidei cum palma iusticie subleuabat · ¶ Et est hoc temp9 quedā xl · eristi ostās ex duob9 perfectis numeris · scilicet ex senario

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

duplicato · q xxviij · Duplicatas senatij duplicē
figificāt pfectionē · scz humanitatē corpis · q
diuinitatem anime · vnitas maioris numeri p=
fecti diuinitatis vnitatem · ideo sicut in xij · die
bus · scz qui fūt inter natale q apparicōez · iubi=
latur de apparicōe humanitatis · sic in xxviij ·
qui fūt ab apparicōne vsqz ad purificacōez · de
apparicione diuinitatis · Hanc quadragesimaz
cum gaudio celebramus · quia cristi incarnacio
fuit gaudium angelorū q hominū · postq̄ qua=
dragesimā sequit̄ ypapāti · idest p̄sentacō do
mini in templum per quam excita nī ad p̄sentā
dum nos deo patri · Quadragesima ergo dies p̄
sentem statū demōstrāt ecclesie · Vbi p q̄tuor
mundi ptes satagam⁹ vt decalogū impleam⁹
idest iuste q pie viuam⁹ in hoc seculo · expec=
tantes beatam spem q aduentuz glorie magni
dei · in qua p̄sentacōe apparebit nob dñs glori
osus · Et ideo in hijs dieb⁹ cantat̄ versus · qñ
edificabit dñs syon et videbit̄ in gloria sua · In
de est etiam q sicut p̄missum est circa ypapāti
merito cantat̄ introit⁹ · Adorate · quia tūc erit
nobis facie ad faciē manifestū choros angelo
rum dominum adorare ·

¶ De dominica quarta post epiphaniā ·

Quarta dominica post epiphaniam nō ha
bet q̄prium officium · quia nō semper
fūt quatuor septimane · vsqz ad sep=
tuagesimā · Habet tamē euangelium
q̄prium qđ est · Ascendente ihū in nauiculā nat̄ ·
et est math̄ · viij · c · q habet̄ ibi quomō dnim⁹
mitigauit · q sedauit tēpestatē maris · et dixit
discipulis suis · cur timetis modice fidei q̄si di=
ceret · Modica fides est causa timoris et tempe
statis cordis · qui em̄ habet caritatem nihil ti
met · et hāc habet qui verā fidē habet · et ideo
de caritate ē epistola Nemini em̄ quicq̄ debea
tis · nisi vt inuicem diligatis nat̄ · que est ad ro·
xiij · c · ¶ Euangeliū figificat · q si xp̄s dormit
in nobis tempestas oriē · qui em̄ habet fidē ha
bet deum · vnde aug · Fides in te et cristus in te
dormit igit̄ xp̄s in nobis · quādo in nos torpet
fides q tūc oriē tempestas temtacionū in cor=
dib⁹ · Redit autē trāquilitas · si excitatur fides
que excitat̄ p caritatē · Et ideo in epla diei hu=
ius dicit̄ · non occides · diliges p̄imū tuū sicut
teip̄m · Fides enim et caritas serenitatē faciūt
in mente hominis · Hijs trib⁹ sentēcijs horum
triū euāgeliorū reformat̄ homo omnib⁹ modis
Primo em̄ mūdat̄ sicut leprosus · Secundo se=
datur tēpestas tēptacionū · Tercio fiunt nup
cie in corde ipsi⁹ · Sed p̄mo pomit̄ euangelium
de nupcijs · quia dignior est ille stat⁹ · q fūt ibi
tres status in hominib⁹ secundum augmentū
manifestacōnis cristi ·

¶ De dominica quinta post epiphaniam

Euangeliū quinte dominice post epi
phaniam sumitur de math̄ · Confite
bor tibi pater celi et terre nat̄ · in quo
ostendit̄ quib⁹ de⁹ se manifestat · scz
paruulis et mānsuetis · vñ dicit · Et reuelasti ea
paruulis · q post · venite ad me omnes qui labo
ratis nat̄ · Et bene cōuenit epla ad col' · iij · c · In
duite mānsuetudinē q pietatē nat̄ · i · induite vos
noua veste · vt cum nouo rege noui sitis · Noua
em̄ fecit dominus oia · Alie vero ecclesie legunt
euangelium · Simile est regnū celorū · quod est
math̄ · xiij · c ·

¶ De dominica sexta ·

Sexta dominica · quia raro contingit
non habet aliq̄s q̄prium · nisi oracōnes
tantūmodo sed ei a duab⁹ p̄cedenti
bus mutuatur ·

¶ De dominica septuagesime ·

Est tempus renouacōis · sequit̄ tempus
deuiacōnis · scz tempus penitencie · qđ
est septuagesima · Visa nāq̄ via que
ducit in bethleem supiorem · p stellā
idest p fidem penitet homo q deuiauit ab illa
Prenotandū autē est · q septuagesima instituta fuit q̄pter tria · Primo q̄pter redempcionem
sabbati vel secundū alios quinte ferie · in qua
sancti patres statuerāt ieiunari · q̄put iā dicet̄ ·
¶ Secūdo q̄pter repsentacōez · qñ repsentat
lxx · annos babilonice captiuitatis q̄put iam di=
cetur ¶ Tercio q̄pter figificacōez · qñ p hoc
tempus figificat̄ deuiacio exilium · q tribulacō
tocius humani generis ab adam vsqz ad finem
mundi · q quidē exiliū sub reuelacōe septē die=
rum pagitur · q sub septez milib⁹ annorū mclu
ditur · per septuaginta enim dies lxx · centenas
angelo q̄ intelligim⁹ Siquidē ab inicio mūdi
vsqz ad ascensionē domini sex milia annorū oputam⁹ · Et tūc vo quicq̄d temporis sequit̄ vsqz ad
finem mundi sub septimo millenario cōprehen
dimus cuius termin̄ solus deus nouit · quia hic
dns pater in sua posuit potestate · Nec mireris
de eo qđ dictum est · de sex milib⁹ annorū · diuer
simode eteni anni ipi oputant̄ ¶ Nam q alij dix
erunt · q ab origene mundi fuerūt solum quin
quemilia q ducenti anni vno minus vsqz ad xpi
natiuitatē · vel secundū alios vsqz ad passionē
secundū alios vero vsqz ad baptismū eius ¶ Alij
dixerunt q ab adam vsqz ad natiuitatem cristi
secundū carnē cōpleta fuerūt quinqz milia du
centi · xxvij · anni In hystorijs legit̄ qđ secun=
dum septuagesimā ab adā vsqz ad xv · annū im
perij · Julij cesaris oputant̄ annos · qñquies mil=
le ducenti viginti qñqz · Sed sēm hebraicā ve
ritatē q̄tuormilia · cōputacio tamē sexmiliū an
norū a mechodio potius mistice quam cronice
est vera inuenta · Christ⁹ igit̄ in sexta mūdi eta
te nos ab hoc exilio in spe et erne retribucōis
reddita innocēcie stola per baptismū eripuit ·
Sed cōsumacio tempe nostri exilij vt traqz sto=
la pfecte decorabit vt iam dicet̄ ¶ Sciendum
autē est qđ quinqz fūt septuagesime ¶ Prima ē
septuagesima annorū · s · iudaice captiuitatis · i
qua fuerūt iudei captiui in babilone lxx · annis
De q̄ hieremias · dicit ēdemini in manu hostili

et seruietis nabuchodonosor septuaginta ānis et est sic cōstruēdū · trademim in manu hostili scz nabuchodonosor et seruietis lxx · annis · Nō eī nabuchodonosor vixit tot annis · ¶ Secunda est septuaginta diez̄ que incepit in hac dominica qua cantaē circūdederūt a terminatur in sabbato in albis · secūdum alios in pasca · vt iam diceē ¶ Tercia est septuagesima pegrinacionis nr̄e · scz totū temp9 huj9 vite · qđ septē dierum reuolucione agit̄ · ¶ Quarta est septuagesima ebdomadaz̄ q similiter incipit A circūdederunt · Sed terminaē in sabbato · quo cātatur ficientes ¶ Quinta est septuagesima et atū scz septem etates · quaz̄ sunt sex morienciū et septima quiescēcium ¶ Harū autē septuagesimarum due sunt figuratiue · scz septuagesima etatum · a septuagesima nr̄e pegrinacōis Tres sunt figurate · scz septuagesima annoz̄ dierum et ebdomadaz̄ · De vltimis duab9 p̄mo dicendum est · Nam lxx · ebdomadaz̄ · figurat septuagesimā etatum · vt ebdomada p etate ponaē · Inde est q ī septima etate amme fideliū reqescunt · licet q̄dā ad temp9 sint in purgatorio · Et idcirco in p̄cipio septime ebdomade cantatur · Letare hierusalē vbi ponunē tria verba leticie · s · letare · gaudentes · et exultetis · quia sancti in septima etate gaudēt de visione trinitatis Et secundū qđ vidū est doctoribus · Juxta septuagesimam ebdomadaz̄ facte sūt ille denominacōes · s · septuagesima · sexagesima · qñquagesima a quadragesima · Vñ lxx · dicta est · quia septima est ab illa in q̄ cantaē letare hi eīn sexagesima q̄ sexta est a illa qñgesima q̄ qñta ē ab illa q̄dragesima q̄ ē q̄rta · Et si forte queraē q̄re nō diciē tricesima que est tercia ab illa · Respondeē q secundū varios varie inchoaē abstinencia · Nam regulares incipiunt ieiunare a lxx greci a · lx · clerici a qñq̄gesima · tota milicia cristiana a xl · additis q̄tuor diebus ebdomade p cedētis · ¶ Sed videē pocius debere dici septena quam septuagesima · quia sicut dictuz est nō sunt nisi septem ebdomade a circūdederūt me · vsq ad ficiētes · Sed idcirco hoc fit vt in hac septuagesima ali quomō respōdeat · septuagesime iudaice captiuitatis · sicut eīn multi ex illi autoritate tiri · qui cognominat9 ē xp̄s in patriam redierūt · a m fine oīs ita et ante finem septuagesime etatū · que per septuagesimā ebdomadaz̄ figuraē · multi ad patriam p xp̄m redierunt · et tandē omnes redibūt · ¶ Aiūt eciā quidā q septuagesima sic diciē · quia habet exordium lxx · diez̄ quos otinet sexagesima · quia habet inicium sexaginta diez̄ quos cōtinet et sic de qumq̄gesima et quadragesima · Nūc dicamus de trib9 p̄mis · Nempe lxx · dierū repsentat septuagesimā annoz̄ · et figurat septuagesima · siue temp9 nostre pegrinacōis · de q̄ iā dicēē ¶ Visum est autem magno impatori karalo · q septuagesima · sexagesima · qumq̄gesima et quadragesima non p̄pter numerū sic denominentur nō eīa septuagesima sunt lxx · dies · sed tantum · lxiij · nec a sexagesima · vsq ad pasca · sunt sexaginta dies · sed tantū quinquaginta tres · sed sic dicta sunt p̄pter cōsequenciū numerandi dicta sūt hoc modo · quia eī in lege preceptum erat · vt p̄micie et decime darenē deo · placuit sanctis patrib9 soluere decimas dierū cōstituēdis p huiuscemodi decimis quadragesimam · nam ab officio inuocauit vsq ad pasca · demtis dominicis diebus sūt trigintasex dies · qui sunt · decima · trecētesima sexagesima diez̄ ex quibus ann9 ostat · Sup sunt tamen qumq dies in anno qui videntur remanere indecimati de quo diceē sub quarta feria quinq̄gesime et est vocatum temp9 illud q̄dragesima · quia habet sex septimanas p̄ut iam dicetur · sub prima dominica q̄dragesime · ¶ Thelephor9 xo papa et greg · volētes · q clerici aliquid adicerent ad pensum sācte religionis · et vt plus q̄ laici ieiunarent adicierūt septimā septimanam et vocatum est tēpus illud quinq̄gesima p̄pter duas causas · scilicz · quia quinq̄ginta dies sunt ab esto michi · vsq ad diez sāctam pasce a eciā p̄pter osequenciā numerādi · Nam post xl · seq̄tur quinq̄ginta · Preterea sicut p sex ebdomadas sex misericordie opera intelligunē sic et p septem ebdomadas septē modi significanē quibus crimina remittunē · scz p baptismū · p martirium · p elemosinas · p indulgenciā · p p̄dicacionem · p caritatē · et p pniam · Postea vero q̄p̄ bus statutū erat p greg · ij · siue iuniorē · q xp̄i am deberēt quinta feria ieiunare · Melchiades papa instituit q nemo ieiunaret in quinta feria sic · nec in p̄ma vt sicut prima feria solennis erat p̄pter dñi resurrectionē · ita et q̄nta feria esset p̄pter eius cenam et ascēsionē · Vñ adhuc die ip̄ a laicus p̄curaī · Et idcirco placuit sāctis patrib9 addere octauā ebdomadā in redēpcionē quintaz̄ feriaz̄ · et vocatū est temp9 illud lx · p̄pter osequenciā numerandi Nam sicut qumq̄gesim9 numer9 quadragesimū · ita sexagesim9 qumq̄gesimū omitaē · Si eīn oīes q̄ntas ferias a primas · ideſt dies dominicos sub traxeris ab hoc tempe tantū q̄draginta dies ieiunabiles restant · In quib9 nō tantum decimas solues · sed ieiunij dominici numez̄ implebis · Innoc · q̄ papa instituit · ne sabbato ieiunareē eo q dñs in sabbato in sepulcro quieuit in signum nostre future q̄etis in qua oīs afflictio a nobis excludeē · Idem eciā statuerūt melchiades a silvester pape · ne p̄pter abstinenciā sexte ferie natura nimis debilitareē · a idcirco addita est nona ebdomada · et vocatū est tempus illud lxx · similiter p̄pter consequēciam numerādi · Nam si subtraxeris ab hoc tempe oīs primas ferias et quintas et sabbata et diez pasce nō restant tibi nisi trigintasex dies · qui vt dictum est fiunt decima diez̄ ¶ Incipit autē lxx · a merore et terminaē in leticia sicut et pacientia quā significat a sicut psalmi penitencionales ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Tē partē habet in tristicia et partē in leticia semiplena· quomō qui cum pēitencia trāseūt pcipiunt vitam eternā· vel aiam̄ beatitudinem· vel saltem certā in purgatorio expectacionē Item incipit a dominica q̄ terminat̄ in sabbato· eo q̄ a mānione padisi nostra captiuitas inchoauit· et vsq̄ ad futuram requiem pdurabit vel q̄ qui pp̄ēm a dño nō recessim9 p̄ permitēcia ad requiē reuertem̄ et terminat̄ sabbato in albis· q̄ sic extendit̄ per decē ebdomadas quia per decalogū ad leticiā puenit̄ Rursus incipit a februario· iuxta zachariā p̄mo· c· qui dicit q̄ in vndecimo mēse sabaoth· In secundo anno darij factum est ad eum verbū domini· sabaoth quidē nostra lingua vertit̄ in virgam· sonat em̄ austeritatē et correctionē· q̄ in hoc tempe septuagesime· de peccatis nr̄is p̄ que fuimus a dyabolo captiuati nos corripe et emūdare debemus verum sexagesima in quarta feria malbis· quinquagesima in die pasce quadragesima in cena domini terminantur nam duo dies qui sequuntur· et quatuor qui sumpti sunt de quinq̄gesima suplet locum sex dier̄ dominicarum vt sic respōdeam9 p̄ modulo nostr̄i ieunij ieumo dñi· qui ieunauit· xl· dieb9 ¶ A septuagesima quidē vsq̄ ad sabbatū in albis sunt· lxx· dies q̄ a sexagesima vsq̄ ad quartā feriam· in albis sunt lx· dies et sic de aliis Decebat em̄ vt sicut tres fuerunt israhelitici p̄pli de captiuitate reuersiones p̄ma sub zorobabel· secunda et tercia sub esdra vt iam dicet̄· sic et nos nr̄a peccata deflentes· et de peccatis misericordiā implorātes· tres facerem9 terminacōes· scz in sabbato in quarta feria· q̄ in pasca· vt reuertemur ad gloriā triūphantis q̄ quartam in cena dñi p̄pter q̄tuor euāgelia q̄ in hijs informam̄· Sunt autem sex dies inter p̄ncipiū septuagesime q̄ p̄ncipium sexagesime· q̄ sex inter p̄ncipiū sexagesime q̄ q̄nquagesime· et sex inter p̄ncipium quinq̄gesime· q̄ q̄dragesime· Inter finē vo septuagesime et sexagesime duo· et inter finem sexagesime q̄ quinq̄gesime duo· q̄ inter finē q̄n quagesime q̄ q̄dragesime duo· Similiter et ita habem9 a p̄ncipio vnum senariū q̄ a fine duos senarios· A fine vero habem9 duo· q̄ duplex binariū· qđ hoc figuret alicui9 ostēdit dicens q̄ vna fuit mors xp̄i· scz mors corpis quam per vnum senariū figmficam9· Et mors nostra duplex est· scz amme et corpis q̄ figmficam9 per duos senarios· Christ9 autē per vnā suā mortē duplā nostram destruxit· Item vna fuit resurrectio christi· scz resurrectō corpis q̄ figmficat vn9 binari9· Et nostra redempcō dupla est· s· resurrectio amme a peccato q̄ corpis a corrupcione q̄ fgnificat duplex binarius· et cristus· sua simpla resurrectione duplā nr̄am mutuit· Septuagesima ergo temp9 iudaice captiuitatis rep̄sentat· Siquidē nabuchodonosor p̄pter n̄ra iudaicum· p̄pter eu9 peccata a hierlm in babilonē duxit· et lxx· annis op̄ib9 duris affligend9 est vbi in organis et citharis et alijs instrumētis sicut consueuerat in hierusalem non cecinit dicens· Quomō cantabim9 canticu9 nouū domini in terra aliena· ymo vestib9 miserie fuit vsus finitis vero lx· annis eiu9 qui et xp̄s dict9 est regem babilonis cū subiugauit p̄plōq̄ redeundi licenciā accessit· vnde pars sub iesu magno sacerdote cum zorobabel ad patriam rediēs templū hierosolimis cū gaudio reedificauit· pars aut̄ in captiuitate remānsit· vsq̄ ad cōplecionē· lxx· annor̄· quib9 expletis· sub dario et assuero et quidā sub esdra q̄ idē sub neemia felicit̄ reuersus est q̄ tunc duplex gaudium habuerūt Same mistice nabuchodonosor est dyabolus· babilonia mūdus vel infirm9· hierusalē p̄disus populus genus humanū· Nabuchodonosor a iherusalez populum captiuauit et dyabolus gen9 humanum· a padiso in hunc mundum· vel in infernum deiecit· vbi lxx· annis illū affecit· vel quia presens vita septē dier̄ curriculo volui· vel q̄ septem rubib9 annor̄ includit̄· put iam in p̄ncipio dictum est· Popul9 cāntica leticie suspendit· et gen9 humanū a canticis exultacionum in deum siluit p̄plus vestib9 miserie vsus fuit q̄ genus humanū vestimento maledictionis optum fuit Juxta illud· fiat sicut vestimentū quo opitur· Popul9 post lx· annos· sub iesu redijt· q̄ genus humanū in sexta etate per ihm̄ verū sacerdotem remeauit· quidā sub esdra· quidā sub neemia rediert· Esdra interp̄tat̄ adiutor· neemias cōsolator· quia omnes vere fideles q̄ finita huius temp̄is captiuitate p xp̄m adiutorē· et per spiritū sanctū cōsolatorē ad patriā sūt reddituri· et tunc duplicatū gaudiū habebunt in glorificacōne corpis q̄ amie· ¶ Rursus hec omnia rep̄sentat ecclesia a septuagesima vsq̄ ad sabbatū in albis· quia em̄ p̄plus israhel siue gen9 humanum dereictum fuit in miseriā· Ideirco incipit· circūdederūt me gemit9 mortis· ¶ Item quia ille siluit a canticis leticie· Ideo ecclesia cāntica leticie· s· alleluia et gl̄ia in excels9 deo· q̄ te deū subticet· Adhuc quia populus p̄didit vestem virtutū· Ideo ecclesia vestib9 culcitoribus et solēnib9 vtpote dalmaticis· q̄ tumicell̄a huiusmodi que sūt vestes leticie nō vtit̄· ſ̄ pocius lugubrib9 In cibis q̄q̄ videlicet· ieunādo tristiciam rep̄sentam9· Vñ zacharie vij· Cum ieunaretis p̄ hoc lxx· annos nūq̄d ieunium ieunastis michi· Ideo p̄mā ebdomadā greci ieunio sānctificabāt· Item quia ille anno sexagesimo per cirum qui crist9 dictus est redit ū in patriam q̄ liberacōez a seruitute recepit· sic q̄ nos in sexta etate seculi sum9 p xp̄m a seruitute dyaboli redempti nobisq̄z reddita est innocēcie stola p̄ baptismi remissionē· Ideoq̄z in sabbato sancto vnum alleluia cantamus· iam spe salutis eterne et recupacōis patrie gratulātes· q̄ sicut pars p̄pli cum zorobabel reportauit· ps vero in captiuitate remānsit· sic et pars fideliū defunctor̄ eu9 xp̄o surrexit· pars inexpectacōis solacōe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

remanſit · ſed et quia graues fuerunt labores illorum · qui in hierusalem sunt reuersi in lōgitudine vie · et in apparatu reddit⁹ · ideo et nos in presēti ecclesia laborā⁹ a ingemiscī⁹ et tunc statim post alleluia cantamus tractū Laudate dominū qui labor̄ figmificat · dicit̄ tam̄ de laude dñi ogratulādo ꝓpter resurrectionē ¶ Illi ꝙ cum leticia redeūtes in itinere vexabant̄ · et nos per totā ebdomadā paschalē ḡduale cū alleluia cātam⁹ · p ḡduale labor̄ē · p alleluia gaudiū designātes · Deinde illi oīes cōpleto āno septuagesimo ad patriaz fūt reuersi · et plenam susceperūt leticiā et nos sabbato in albis quo vt p̄missum est septuagesima terminat̄ duplex alleluia cantam⁹ figmificantes q̄ finito auxilij nostri tempe captiuitas absoluet̄ · a stola gemina bitur · Hoc igit̄ tempe leticie cātica subticent̄ · vt p̄missum est de quib⁹ dicit̄ hieremie vij · faciam quiescere voc̄ gaudij et leticie · vocem spōsi et spōse · siquidem spōsus a nob̄ abijt ¶ Cum igit̄ statum ecclesie nō dum redempte recolimus et nostrū incolatum plāgim⁹ · merito alleluia deponim⁹ · qō specialiter illam gloriā figmificat de qua dicit̄ in psalmo · Exurge gl̄a mea exurge psalterium cū cithara exurgam diluculo · Nempe gloria patris est filij · qui citharam nostre humilitatis assumpsit q̄ in passione fractam · p resurrectionē in psalterium reformauit · Non dicunt̄ eciā alia cātica · leticie · tum quia hoc tempe rep̄sentat̄ ecclesie statū · nondum p xp̄m redempte · et hec cātica sunt ad christum specialiter ptinēcia · tum quia in ipō tempore nos peccatores rep̄sentam⁹ · a in ore peccatoris nō bene resonāt p̄comia saluatoris · Verumtamen canticum trium puerorꝫ et gloria patrīat̄ · non subticet̄ quia mīq̄ fuit aliqō tempus in quo non fuerint aliqui trinitatis cultores · ¶ Leo papa dicit · q̄ ideo ymnos illos · scz · alleluia a gloria in excelsis quos angeli cantauerunt in septuagesima intermittim⁹ · q̄ peccato veteris hominis a cōuentu angelice iubilacōis expulsi in huius miserie vite babilonie · super flumina eius sedim⁹ · et fleuim⁹ dum recordaremur illius spon in qua deuz decet ymn⁹ A septuagesima ergo q̄n ꝓpoplaust⁹ lapsus est · recitare alleluia et gloria in excelsis in ecclesia ix · ebdomadib⁹ · s · vsq̄ in pascha intermittimus · vbi xp̄s resurgens a mortuis tristiciaz nostrā vertit in gaudiū · a alleluia nobis redit De hoc eciam dictum est in p̄hemio hui⁹ ptis · Hue cantica leticie dicanē in festis que eccurrūt in septuagesima dicet̄ in p̄hemio vij · ptis ¶ Incipit ergo septuagesima a merore · a in gaudio terminat̄ · vt p̄missum est · ¶ Et nota · q̄ in sabbato p̄cedenti sepe et fere per omnia cātuum officia alleluia iterat̄ · pro eo q̄ illud diligimus et in thesauro cordis recōdim⁹ sicut amicū iter lōginquū ꝓfecturum sepe amplectim̄ a ei⁹ os faciem et cetera oscular̄ · ¶ Rursus ideo in sabbato ad vespas gemināt̄ seu multiplicatur quoniā in lapsu ade · qui erat in magna quiete gaudiū p̄didim⁹ · sed animab⁹ in requie recuperā⁹ · a corporib⁹ in resurrectione demīq̄ geminabim⁹ · ¶ Quidam autē in ipō sabbato dimittunt alleluia ad sextā · quidā ad nonā · quidam ad vesperas · quidam vero ad nocturnos hui⁹ dñice a q̄dā ad p̄mā dñice diei · q̄ varietas ꝓuenit ex diuersitate incepcōis diei de q̄ in plebeio vij · ptis dicet̄ · ¶ Rectiꝰ tū dimittit̄ in vespis · q: tūc dies incipit quo ad diuina officia · quia nox p̄cessit · dies autez appropinquauit · et hoc eciam statuit alexander papa · ij · vt ei⁹ geminacio ad finē p̄cedentis tempis penitencie q̄ laus sequit̄ angelica referatur et ei⁹ depositio luctui sequentis tempis assigneē · vñ et quedā ecclesie deponūt alla cum gaudio magno · Alij cum gemitu et suspirio · illi rep̄sentāt futuram reperationē · isti de padiso electionē · ¶ Cetez quia hoc temp⁹ meroris ē · non dicunt̄ cantica angelorꝫ · sz hominū · vñ p deposito alleluia · dic ecclesia in principijs horarꝫ · Laus tibi domine rex eterne glorie · nōq̄ equipolleat alleluia eñ est vox angelica · ista humana · illa hebraica · et ideo dignior est latina · a ideo minus digniori · ¶ In antiphonis et respōsorijs dicūt quidam meternū · In missa vero p alleluia dicim⁹ tractum · Nec fit cōmutacio in hebraicā linguam · q̄ sicut hiere · ait sup ysayam · grec⁹ sermo · sermone latino opulencior est · nec in greca que latia dicior est · Sed in latina alleluia cōmutat̄ que omnibus paupior est ad figmificandū paupertatem p̄sentis vite · ¶ Et nota q̄ a lxx · vsq̄ in pascha per domicas noctes duo psalmi mutant̄ ad laudes scz · Miserere mei aē · qui est p̄s penitencialis · in locum psalmi · Dominus regnauit · qui est psalm⁹ leticie · a ad p̄fectionem informat · Et p̄s Confitemini · in locū p̄s · Jubilate · a hoc ideo · quia p penitenciā venit̄ ad laudis cōfessionē · a ptimorē ad spem · Nuisq̄ eñ in pegrinacione q̄ lxx · figmificat posit⁹ timori a spei ē subditus · p̄s · eñ miserere · timorē quē oportet fragiles peccatores in p̄senti pegrinacione de vindicta dei habere designat · informans eos · vt peccata sua plāgant · q: vero post dolorem cordis et confessionē treat⁹ fiducia accedendi · ad dominuz habenda est · Ideo deum laudantes dicimus ad alterutrꝫ p̄s · Confitemini · Rursus p̄s · Cōfitemini · dicit̄ hec tempe ad laudes · ad notandū pueros debere instrui · vt in ramis palmarꝫ sciāt laudes domino decantare · quoniam hic p̄s ꝓprie ad illū die p̄tinet maxime ꝓt illū versū · O domine saluū me fac · o dñe aē vt ideo vt p mortē et confessionē · sequam̄ peccatorꝫ remissionem · ¶ Dictus vero p̄s · dñs regnauit · et eciam p̄s · deus deus meus respice et sequentes hoc tempe dicunt̄ ad p̄mā · ne aliqd de psalterio p̄mittat̄ qñ totū saltē in septimana dicat̄ quod totū in ecclia p̄mittit̄ in die legi solebat ¶ Ceterū quia vt p̄missum est p septuagesimā totum vite nr̄e spaciū accipimus merito officia

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dominicarum que sunt a·lxx·usq; in pascha varian
tur p quod notanē ordines vite nostre ·seu
cuiuslibet anime fidelis·postq; peccauit ¶ Per
primum em·scz circūdederūt me·habem⁹ alios
quem peccata ofitentē· ¶ Per secundū·scz exur
ge·habem⁹ eundem petentē· ¶ Per tercum
scz·esto michi·ipm orantē a dominū adiutorē
sibi inuocantē ¶ Per quartū·scz·inuocauit me
cognoscim⁹ dominū illum audientē sibi adiuto
rem esse·iuxta illud·Te oratē dicā·ecce assum
¶ Per quintū·scz·Reminiscere· habem⁹ illum
vel credentē vel sperantē· ¶ Per sextū·scilicz
Oculi mei·intelligim⁹ cū bone opacōis ꝓmissi
onem facientē· ¶ Per septimū·scz·Letare hie
rusalem·vbi de hoc dicē·Accipim⁹ eū de hac
ꝓmissione exultantē·a q; eciam requies sit mi
tis data in hac vita· Per octauū·scz·iudica me
deus·videm⁹ eum a deo confirmatū in virtuti
bus a bonis opib⁹ quod iam cōfidenter vult ·
et postulat iudicari in ofiummacōne eterna·
¶ Per nonum·scz·domine ne l·intelligimus q;
iam sit collat⁹ in ordine angelor̄· ¶ Orat em
ibi habere pseueranciā· et q; istud totū valeat
adipisci·subiungit causam·scz p resurrectō ex
quod habē p decimū officium·scz ·resurrexi·
de hoc eciam sub dominica q̄dragesime dicē·

¶ De officio septuagesime R·

Vnc de officio p̄sentis dominice aliq̄
dicam⁹· Sane vt premissum est ·filij
israhel seruierūt lxx·annis regi babi
lonis·a postea liberati redierūt in hie
rusalem· Similiter oportet nos seruire ipi to
ta vita ista·vel p culpam et penam·vel admi
nus p penam ·ꝓpter quod dolens ecclesia agit
penitenciam tanq̄ posita in captiuitate babi
lonie·idest huj⁹ mundi·vt q̄q; liberē et pue
niat ad hierusalem celestem·a ꝓpter hoc facit
lxx· et ideo incipit legere quinq; libros moy
si quia ista vtilitas penitēcie p grad⁹ distingui
tur in illis· ¶ Prim⁹ em liber·scz geneh·instru
it nos in initialib⁹ penitencie·in fide·scz et ti
more que fūt esse penitencie ·quia p ea cōcipi
tur penitencia · In fide autem nos instruit ·si
cut a in symbulo Quod em ibi dicitur visibiliū
et inuisibiliū·dicitur hic ·In pncipio creauit de
us celum et terram·scz· celum empireū et ea q̄
in eo sunt· que sūt inuisibilia·et terram·i·omnia
ista visibilia·et sicut ibi exp̄mit p̄sona patris·
et filij·sica hic·in pncipio idest in filio·creauit
deus·scz pater celum et terram·et postea exp̄
mitur p̄sona spiritussancti·cum dicit·a spirit⁹
domini ferebat̄ super aquas·idest spiritussanc
tus qui creauit et regit omnia ·Instruit ecclesia
nos in fide incarnacōis a passiōis·vt credam⁹
cristum inquantū hominē passum fuisse·nō in
quantū deum· Et hoc p ysaac· qui non fuit im
molat⁹ ·sed aries· ¶ Tertio instruit nos vt cre
damus rē̄m datum esse ex gracia·nō ex meritis
sicut fuit ysaac ·Instruit eciam nos in fide resur
rectionis et ascēsionis·a spiritussancti missiōis
per ioseph·qui post vendicionē sublimat⁹ est
in egipto·destribuens triticum per totū egip
tum·sic crist⁹ post vendicōez sublimat⁹ mun
do distribuit triticum verbi dei·p p̄dicatores
suos p totum mūdum·cui⁹ causa fuit resurrec
tio·ascensio·et spiritussancti missio ¶ Incutit eci
am timor̄ p adam·ne nos per vicium gule si
ue p inobediencia eiciam̄· de paradiso spirituali
sicut ille de paradiso terrestri· Et p chaym mstru
it·vt caveam⁹ ab homicidio Et p ciuitates pe
nitus destructas·vt caveam⁹ a vicō sodomo
rum·et ab om̄i vicio p dilutium· Et iterū a vi
cio gule per esau ·qui ꝓpter esum lēticule rufe
reprobat⁹ est· ¶ Preterea· quia in·lxx·recoli
mus miseriam nostrā·quam ꝓpter peccata pa
rentum nostror̄ incurrim⁹ ·ideo librū genese
os legim⁹·vbi agit̄ de expulsione p̄mor̄ parē
tum de paradiso· Et de alijs de quo eciam canta
mus responsoria In fundore vult⁹ tui·a illud·
Ecce adam q̄·Ad maiorē tamē miseriam desig
nandum prius legim⁹ et cantam⁹ de dignitate
hominis·scz·q; est fact⁹ ad ymaginē a similitu
dinē dei·q; in paradiso eciam collat⁹ est·q; socia
ei facta est·et q; nec mori nec aliquā penā pati
posset·nisi ex culpa sua ꝓueniret · ¶ Officium
autem misse est·Circūdederunt me q̄· versus
confitet̄ ecclesia se esse in pena a laboribus in
flictis ꝓpter peccatum·que sunt·fames ·sitis·
calor·frigus·lassitudo·egritudo·et mors ipa
per p̄uam sciencia et amaritudo fetor a tene
bre·quales fūt dolores infermi· Sed ne iste luc
tus generet in nobis accidiam·siue tristiciam·
que mortem oporat̄· ponit in versu ysolacōz
Diligam te domine virt⁹ mea q̄· vt sic possit
dicere·fuerunt michi lacrime mee panes q̄·
¶ Et aduerte·quia hec verba·Circūdederunt
me q̄· Sunt eciam vox ecclie p̄mitiue plorātis
in abel ꝓthomartire p̄centore·cui⁹ sanguis
de terra clamauit ad dominū que aperuit os su
um et suscepit eum de manu chayn fratris eius
Vnde statio est ad sanctum laurecium cui⁹ mors
preciosa nouo a maudito genere passionis cla
mauit in celum·et audita est in vniuersum mū
dum·vñ et ecclesia romana·p̄ceteris est auten
tica martirib⁹·Ne autem ecclesia desperet ꝓpo
nitur ei in euāgelio triplex salubre remedium·
et in epistola triplex p̄mium ·Remediū est vt
si vult ab illis plene liberari in vinea anime sue
laboret abscindēdo vicia et peccata ·postea in
stadio vite p̄sentis currat p penitencie opera
Deinde viriliter in agone pugnat cōtra omnia
diaboli tentamēta·quod si fecerit triplex reme
dium habebit·quia laborāti dabit̄ denari⁹ cur
rente brauium·a pugnāti corona· ¶ Verū quia
non libenter homo suscipit on⁹ penitencie nisi
videat p̄miū· Ideo ostendit p̄mium in epistola
prima ad corinth̄· ix· Nescitis q; hij qui in sta
dio currunt·oēs quidē currūt·sed vn⁹ accipit
brauiū·est em brauium p̄mium currenciū·p q⁸
significat̄ beatitudo eterna ·que est premium

currencium in regnū eternū·quod ostenditur· vt libencius agant homines penitenciam· & vt magis fleant peccata sua·vñ ps· Sup flumina babilonis &c·& sicut in cursu exteriori remouē tur que impediunt cursuz·sicut dicit apostol9 se facere cum dicit· Castigo corpus meum·et in seruitutem redigo &c·quasi dicat·leuigo· me· idest leuē facio ad ꝫ vt possim currē· Sic facit ecclesia·macerat em̄ carnem suam·vt remotis omnib9 nociuis ad brauium vite eterne melius currere possit Et bene respōdet ei responsoriū Adiutor in oportunitatib9 & tribulacōe· Tri= bulacio em̄ opportuna et vtilis est homini· qm̄ facit nos recordari eternoz gaudioz Nec seq̄ tur alleluia·quia subticet ecclesia cātica leticie vt p̄missum est· Post responsoriuz sequitur tractus a trahendo dictus et est suauis auris9 scz· De ꝓfundis clamaui &c·ad notandum q̄ in gemitibus·et suspiriis trahit ecclesia vitā suā de ꝓfundis peccati vel pene Sed ad cōsula tionē interponunē verba misericordie·cum dicit· Quia apud te ꝓpiciacio est· Sed q̄ nullo modo vult ecclesia·q̄ filij sui cadant in accidiā Ideo post tractum sequitur euāgelium de de= nario diurno·idest de beatitudine eterna·quā ostendit filijs suis·vt hilariter faciant penitē ciam· Simile est regnum celoz homini pater= familias·qui exijt p̄mo mane &c·ma· h·xx·c· Ho mo est vinea dei et ecclesia quam quilibz debet colere ꝓ posse suo·in alijs p̄dicacionē·& in se per bonam operacionē·et si bene coluerit habe bit vitam eternam·que dicitur denari9 ·In de= nario est ymago et supscripcio·et nos habebi mus ymaginē dei·et apertam supscripcionem quia erimus et dicem̄ dij & filij dei·vñ ps· Ego dixi dij estis & fi·e· omnes Sequit̄ offertoriū Bonum est confiteri domino &c·in quo mone= mur laudare deum in tribulacione q̄ possumus facere·viso denario diurno· Ad quē viden= dum petit ecclesia illuminari·d·in postcōmuni one· Illumina faciem tuam &c· Potest eciam et aliter dici secundū innoc·ij·in sermone huius diei· Legitur em̄ q̄ occupacio·magna creata ē ommnibus hominib9 et iugum graue sup filios ade a die exitus de vētre matris eorum vsq̄ in diem sepulture in matrem omniū· Siquidē ma ter omnium hominū terra est·& eadem omniuz est sepultura· ꝓpter quod ille dicebat· Nudus egressus sum ego vt ero matris mee·& nud9 reuer tar illuc· In p̄missis autē verbis circa statū humane condicionis tria sideranda sūt·videli= cet·ingressus·pgressus·& egressus De ꝓgres su p̄mittit̄ occupacio magna cre·est·o·h·& iu= gum &c· De ingressu subiungit̄ a die exitus de ventre matris eorum· De egressu cōcludit ur vsq̄ in diem·scz in·m·o· Pane in quolibet statu· graue iugum sup filios ade impom̄·graue q̄= dē in ingressu·grauis9 in ꝓgressu·grauissimuz in egressu·vñ merito ꝓphet a flebat·d·quare de vulua matris egressus suz·vt videā labo= rē et dolorem & consūmerentur in confusione dies mei· Forma t9 est em̄ hō de terra·concept9 in culpa·nat9 ad penam· Vere itaq̄ occupacio magna creata est·o·h·et iugum graue·s·f·h· a· Et beati qui occupanē in bonis miseri· qui in malis beati q̄z qui iuguz xp̄i portāt·miseri qui iugum dyaboli·Hanc humane condicionis mi= seriam considerās ecclesia gemit·d·in introitu Circūdederūt me ge·&c· In quib9 verbis ꝓ= pheta recolit lapsum humanū· Ne vero pre mimio dolore desperet·Ideo statim cōmemorat misericordiā creatoris in ḡduali· Adiutor &c· Occupacionē autem honestā & vtilē domin9 mdicit in euāgelio operarios cōducēs vt red= dat illis mercedem· Inhonestam vero & inu= tilem docet apostolus in epistola euitare· Ne= scitis inquit·q̄ hij qui in sta·cur·o·q·sed vn9 accipit brauium·sic currite vt con·&c·et sequi tur ego aūt sic curro non quasi in &c· In tractu vero· De ꝓfundis &c· ꝓpheta inter iugū & iu= gum distinguit·d·n· Iniquitates &c· Innuit iugū dyaboli·de quo per ꝓphetam dicit· oppu truit iugum a facie dei·vnde mox subdit· Quia apud te ꝓpiciacio est &c· Ecce iugum xp̄i suauis de quo veritas inquit· Jugum em̄ meū suaue & et on9 meū leue· In sūma autē officium misse continet afflictionē·in introitu ieunijū in ora= cione·lectiū in epistola·auxiliū in graduali·in euangelio in vineam inducūt·vbi cōpatimur· et congregabimus·

De sexagesima·

Post septuagesimam sequitur sexage sima· Sicut aūt ecclesia celebrat sep tuagesimā in mimsterio·quia quem= admodum filij israhel per fletum ex uerunt et liberati sunt per septuaginta annos de seruitute babilonica·sic & ipa ecclesia de ser uitute dyaboli cui oportet modo seruire libera ta est saltem p penitenciā factaz in septenario huius vite·sic eciam in ministerio celebrat sexa· licet em̄ instituta fuerit in redempcionē quin= tarum feriarū·prout dictū est sub Ixp· Fuit tm̄ instituta ꝓpter significacōez·quoniam significat tēp9 viduitatis ecclesie et illi9 meroris ꝓ= ter absenciā sponsi qui peccatoribus abest per graciam·et viatoribus per humanitatis p̄sen= ciam·licet em̄ xp̄s nobis sit p̄sens secundū diui nitatem·Iurta illud· Et ero vobiscū vsq̄ ad cō sūmacionē seculi· Tum secundū quod est homo in celo est sedēs ad dextrā patris·Semper fruc tus sexagesimus viduis debet· In consolacōz aūt illius absencie sponsi·qui est ad celum rap tus est danē ecclesie due ale·scz sex opa mise ricordie exercitacio·et decalogi implectio·vñ sexagesima sonat senies decem·vt per sex opera misericordie ꝓ decem·decalogi intelligat̄· Sexagesima em̄ ex senario et denario constat· vt sicut dñs post opera sex dierum benedixit diei septime·sic post pfectionē operū decalogi pa= yemen9 ad beatitudinē eternā· Et dicet̄ nobis

Venite benedicti aĉ. Et ideo in .lx. legit euangelium. Cum turba plurima. Luc. viij. c. de semine verbi dei. vt homines seminēt opa misericordie ad habendā illaz benedictionē. Et quia semē ī plurib9 suffocaē. ideo clamat alta voce in introitu. Exurge quare obdormis dñe aĉ.

In tercia vero dominica. scz quinquagesime ostendit per quem velit liberari. scz per deuz vñ in introitu dicit. Esto michi in deū ptectorem. Et quia domin9 prope est omnib9 inuocātib9 cum. sequit liberacio in sequēti dominica. vnde dicit in introitu. Inuocabit me et ego exaudiam eum. Impossibile est em̄ quin ille liberetur qui apit p confessionē peccata sua q̄ fūt dolores ducentes ad infernum. et dolet dolore satisfactorio. et petit a domino liberari. Quia vero peccata hominē a deo sepant. ideo dubitando dicit. Exurge. Item dicit ter. exurge in hodierno introitu ꝓpter triplices filios. primo enim clamat pro filijs qui temtātur per aduersa. Sed non succūbunt vt paulus ꝓpter qs dicit. Primo exurge quare obdormis. idest ob dormire videris. non exaudiēdo vel liberando. et hoc facit dominus vt ꝓbentur et examinētur in igne tribulacōis. puriores enim exierūt tres pueri de fornace regis babilonis. quā mtrauerūt. vnde iron dormit sicut habeē hiere. ij. vigilantē virgā ego video. a dicit domin9 statim bene vides. quia vigilabo ego sup gregem meam a sup filios meos ps. Ecce no dormitabit neq dormiet. qui custodit israhel. Et quantum ad istos dicat postea obliuiscēris tribulacioms. quia singula singulis debent reddi

Secundi filij fūt qui in pugna cadunt. et ꝓpter istos dicit ecclia. Exurge ne repellas in finem quare faciem tuam auertis. q. d. Ostende faciem tuam et reuertent̄ ad te.

Tercij filij sunt qui per blanda temtant̄. nec succumbunt sed quia aduersa non tollerant piculum est ne prospera eos frangant. et ꝓpter hoc dicunt. Exurge domine ādiuua nos ꝓpter omnes. seq̄tur. et libera nos. de hoc etiam in dominica sequenti dicet̄

Epistola vero libenter suffertis ꝑma ad corinth̄ xj. c. Portatur nos vt quera mus dominū et despiciam9 et sustineam9 leso res. a tang̃ th̄ cognoscentes. Dicim9 responsorium. Sciant gentes quoniam aĉ. Tract9 ostēdit terram cōmotam conscientiā peccatorum. In euangelio ergo semen iacimus. quoniam in lxx. in vineam inducti sum9. Est autem euāgelium. Exijt qui seminat aĉ. Et hoc fuit beatus paulus. qui semmauit semen. idest verbum dei et ꝓpter hoc fit hodie statio apud sanctū paulum. et inde est q̄ in fine collecte hui9 diei dicitur. Doctoris gencium aĉ. Pepe em̄ secundum stacōnes officia ordinant̄. vt hodie. quia eiz statio est ad sanctū paulū. ideo de eo fit mēcio in collecta. et eodē modo in quinta feria. ante letare hierusalem. et in sabbato ibi sequenti. vt ibi dicetur.

Protendit autem lx. vsq̄ ad quartam feriam post pasca. in qua cantaē. Venite bñdicti filij patris mei. quia illi qui in opibus misericordie se exercent audient illud. venite benedicti aĉ. vt ipe testatur. a tunc sponse iamua aperiet̄ a spōsi amplexu fruetur. Vnde in epistola ammonet̄. vt admitar pauli tribulacionez de absencia sponsi patienter expectet in euangelio. vt seminacionī bonoꝝ operꝝ sem per insistat. et que quasi desperans. Clamauerat. Circūdederunt me aĉ. Nunc ad se rediens petit in officio ī tribulacionib9 adiuuari. et ab ipsis eripi. dicens. Exurge aĉ.

De quinquagesima.

Sequitur de quinquagesima. In p̄mis autem notandus est. q̄ multiplex est quinquagesima. scz dierum. annorū. psalmoꝝ. psonarum. et denariorum. Quinquagesima dieꝝ triplex est. Vna a dominica ista vsq̄ ad diem pasce. Alia a pasca vsq̄ ad penth̄. de qua dicit̄ in consilio aurelī. vt ante pasce solēmitatem non quinquagesima supplendum est. quia illa seruan̄ post pasca. sed q̄dragesima teneatur. Tercia ab octaua pasce a sabbato in albis vsq̄ ad sabbatum post penthe. prima est penitencie afflictionis et abstinēcie tunc em̄ homines abstinent a carnibus et continent a luxurijs. Secunda est leticie et exultacionis. Tercia figure siue glorie et glorificacionis figurat em̄ octauā etatē vbi vtraq̄ sto la scz anime et corpis induem̄. et inde est q̄ duo alleluia in illa quinquagesima cantam9. Quinquagesima q̄ psalmoꝝ triplex est. et tres status cristiane religioms figurat. Primus est penitencie. Secund9 iusticie. Tercij9 laudis vite eterne. Ideoq̄ ꝑma termināt̄ in ps. Miserere mei deus. Secunda in ps. Misericordiam et iudicium. Tercia omnis spirit9 laudat dominū quod est in fine psalterij. laudate dominum de celis. hec tres quinquagesime. significant dies diluuij. Tot em̄ diebus fuit aqua sup facē terre. scz. centum quinquaginta. Ideo ergo tres quinq̄gesimas psalmoꝝ cantam9. vt de9a th̄ diluuio et ab omni piculo nos defendat.

In quinq̄gesima vero annoꝝ erat ann9 iubileus. q̄ quinq̄gesim9 erat. tanta em̄ erat septenarij celebritas. q̄ septima dies celebraē. scz sabbatum. et septima septimana vt penth̄. septim9 mensis. vt september. et septenari9 ann9 vt iubileus. in quo omnes serui liberabant̄. si vero aliquis esset qui nollet liberari. sed remanere in seruitute domini sui ducebatur ad postes tabernaculi vel templi et pforabaē ei9 auris cū subula quod erat signum seruicij. nec deinceps manu mittebaē etiam si vellet. Itez omnia quetellus ex gramis ex eo anno ꝓcreabat. omnib9. erant cōmuna non em̄ colebaē illo anno. Omnia eciā debita illo anno remittebant̄ a possessiones alienate restituebant̄. ꝓut sub penthedicetur. vñ iubileus remittens vel inciens mterp̄tatur. per quā recte penitencia figuraē.

per quam vera libertas tribuitur q a dyabolj
seruitute liberamur · per eam eciam peccatoꝝ
debita remittunt̄ et hereditas eterna atq; ce=
lestes mās̄iones restituunt̄ · ¶ Cum quagesima
ergo penitencie tempus et remissionis signifi
cat · Inde est q hoc tēpore p̄s · Miserere mei de
us · qui est quinquagesim9 · et est p̄s · penitēn=
cie et remissionis frequentat̄ · et legitur et can
tatur de diluuio · Nam sicut per diluuium mun
dus purgat9 est a malis hominib9 · ita p peni
tenciam purgat̄ microcosm9 · ideſt minor mun
dus · scz homo a vicijs et crimmibus · ¶ Rursus
quinquagesime dies in penitencia ducim9 · vt
in quinquagīta sequentib9 diebus · scz a pa=
sca vsq; ad pentħ · quos in leticia simus acturi
non excedam9 quin in die pentħ · spiritus sancti
gr̄aciam suscipe mereamur · Finitur em̄ quin̄q=
gesima in die pasce · quia penitencia ad nouita
tem vite refugere facit · ¶ De quinquagesima p
sonarum sermo habet̄ in gen̄ · Abraham quesi
uit a domino si lxx · hom̄ essent in populo nūq̄d
parceretur eis · ymo dixit dominus · Postea de
seraginta et quinquaginta q sic vsq; ad decem
¶ De quin̄q̄gesima denariorum habetur sermo
in euangelio · vbi agitur de duob9 debitorib9
quoꝝ vnus tenebat̄ centum denarios et alius
quinquaginta sed de ea mī ad p̄sens · Dicit̄ au
tem quinquagesima q̄si quinquies decē · signi=
ficans tempus remissionis vt dictum est · Cum
quagenarius em̄ numer9 ostitit ex quinario et
denario in se multiplicatis · Nam qui opa quin
q; sensuum corpus per decem legis mādata mo
deratus fuerit secure dicere poterit · q in vlti
mo die quinquagesime · scz in pasca cantat̄ · s ·
Resurrexi · et adhuc tecum sum ac̄ · ¶ Et nota q
thelesphorus · et greg · pape statuerūt · vt cle
rici incipiant a quin̄q̄gesima ieiunare · Institu
ta est quin̄q̄gesima primo p̄pter supplecionem
vt videlicet supplerent̄ dies dominici qui de ie
iunio q̄dragesime subtrahunt̄ · Secundo xl · die
bus ieiunarent̄ · put sub septuagesima est dic=
tum · ¶ Secundo p̄pter significacionē · quia sig
nificat tempus remissionis vt p̄missum est · Ter
cio p̄pter rep̄sentacionē · quia non solum tēp9
remissionis significat · verum eciam statum bea
titudinis rep̄sentat · Nam in quin̄q̄gesimo āno
serui efficiebant̄ liberi vt p̄missum est · et quin̄q̄
gesimo die a die agni immolati lex data est · q
in quinquagesimo die a pasca dat9 est spirit9
sanct9 et ideo h̄ numer9 statū beatitudīs repre
sentat · vbi erit adepcio libertatis q cognicio
veritatis et p̄fectio caritatis · ¶ Matutinale di
ei hui9 officium est de diluuio · vt ecclesia incu
ciat timorem filijs suis · ne peccent per luxuriā
sicut in missa in post cōmunione · ne peccēt per
gulam · et quia hec duo vicia maxime dominā=
tur in illo tempe · ideo agit de diluuio · per q8
penitencia designat̄ · vt p̄missum est · Sed ne ti
mor nimis desperare faciat dicit responsorium
Ponam arcum meum in nubib9 celi in signum
federis quod exponitur allegorice de xp̄o vel
de quolibet sancto secundum suum modum · Ar
cus enim ille quantomagis ad celum eleuatur
tantomagis ad terram deprimitur · Ita sanc=
tus homo · quantomagis eleuatus est ad cele=
stia tantomagis se humiliat · iuxta illud · Quan
tomaior es · humilia te in omnib9 · ¶ Item ar=
cus iste est signum federis · similiter et cristus ·
vnde in psalmo · Respice in faciem cristi tui · et
sancti eciam sunt federis signum · quia possent
iram dei tenere · sicut fecit moyses · Item arcus
ipse portentū est · ita et sancti · quia si dom̄in9
ita suos affligi p̄mittit quid erit de malis · vñ
legitur in ecclesiastico vidit arcum · ideſt sanc
tum · et benedixit qui fecit illum · ¶ Notandum
autem est q p̄mo cantat̄ quedam respōsoria
de diluuio · Secundo quedam de obediencia
abrahe · postremo de ceco illuminato · ad notā
dum · q qui per penitenciā peccata sua diluerit · et mandatis dominicis vt abraham obedie
rit a domino plene illuminari merebit̄ · ¶ Por
ro in officio misse ecclesia rogat deum et invo=
cat pro filijs suis afflictis · d · in introitu · Esto
michi in deum p̄tectorem · Postea vero p lap
sis et dicit · Et in domum refugij ac̄ · Et causam
subdit · scilicet p fidem cum dicit · Quoniam fir
mamentū meum et refugium meum ac̄ · Tercio
pro tēptatis in p̄speritate existentib9 · cuz di
cit · Et p̄pter nomen tuum dux michi eris et enu
tries me · De hoc eciam in precedenti dominica
dictum est · Sequitur versus de spe · q · d · quia
merito spei · dabis michi hoc · In te domine spe
raui · Oracio p afflictis est · scz · Preces nostras
quesumus exaudi domine ac̄ · Epistola est de ca
ritate · p̄ma ad corinth̄ · xiij · c · Si linguis homi
num loquar · q · d · oēs virtutes eo modo quo
haberi possunt sine caritate michil valent ad
vitam eternam · Et ponit ibi xv · grad9 ex qui
bus puenit̄ ad templum celeste · Primus gra
dus est · caritas paciens est · Secund9 benigna
est · Tercius non emulat̄ ac̄ · Deinde sequit̄ cō=
mendacio caritatis · Caritas nūq̄ excidit · Quo
niam autem non potest homo habere caritatē
nisi fiant mirabilia · Maius em̄ est de impio fa
cere pium quam creare celum et terram · Ideo
sequitur responsoriū · Tu es deus qui facis mi=
rabilia · versus est · liberasti in brachio tuo · i ·
cristo per fidem cristi · ¶ Et sequitur tractus ·
Jubilate · cui9 verba videntur esse cōtra illud
quod per tractum significat̄ · scilicet dolores
per quos ecclesia trahit vitam miseriam · Sed
dic q iubilacio seu exultacio non est contrariū
tractui quoniam homo beat9 in ipis miserijs ex
ultat · q eciam quādo homo liberat9 est in ipis
miserijs gaudet · vnde in actib9 apostolorum ·
Ibant apostoli gaudentes ac̄ · et illud salomo
nis · Cor quod novit amaritudinez anime sue in
gaudio eius non miscebit̄ extraneus · i · dyabo=
lus hoc est super omne gaudium Euangeliū
est de fide passionis et resurrectōis · Ecce ascē

dimus hierosolimam aĉ·luce·xviij·c· Et quia per fidem ceci illuminant· Ideo statim sequit ceci illuminacio·qui valde sapienter pecijt·d·domine vt videam·quia visio erit tota merces

℣ Offertorium similiter est de fide ·benedict⁹ es domine aĉ·Et aduerte·quia in euāgelio cecus petitionē geminat·d·bis ·fili dauid miserere mei· et in offertorio similiter eciā gracias de illuminacione vtriusq; populi duplicat dicens bis· Benedictus es domine·q in alijs eciā verb̄ magis ac magis dupliciter illuminari postulat dicens eciam bis·doce me iustificaciones tuas vel bis dicens iustificaciones tuas propter viam testimoniorum·et veritatis et mandatorum·

℣ Post cōmunio·scilicet manducauerūt et saturati sunt nimis est de timore·vt ad memoriam reducamus quod dicitur de iudeis· Adhuc esce eorum erant in ore ipsorum·q ira ascendit super eos·quia eñ comederāt vsq; ad nauseam statim deum ad iracūdiam excitauerūt vt videlicet incuciatur nobis timor ne p gulā offendam⁹ deū sicut iudei· Hoc autē facit eccl esia ·quia tunc solent homines magis intendē gule ꝓpter carnis priuium quod immet de q̄b⁹ dicit greg· ·nō relinquēdi fūt suo ingenio cū vena ·Et ideo bene optet huic diei · Potest eciam q aliter dici q tria sunt necessaria q̄ ꝓponuntur nobis in epistola q in euāgelio · Ad ℔ vt opera penitencie que p quinq̄gesimā figurant sint pfecta scz caritas q̄ proponit in eplā memoria dominice passionis·q fides que intelligitur p ceci illuminacionē·et hec ꝓponuntur in euāgelio vera fides ·sine qua nemo deo placere potest·opera facit acceptabilia· memoria passiōis reddit facilia ·caritas facit esse cōtinua·

℣ Et sicut ecclesia p̄mo desperans clamauerat· Circūdederunt me aĉ ·et post ad se rediens adiuuari petebat·ita hic iam cōcepta fiducia et spe venie ꝓpter penitenciam quasi dominum tenēdo orat et dicit·Esto michi aĉ·vbi petit quatuor·scz ꝓtectionē illis qui fūt in aduersis·firmamentum illis qui sunt in gracia refugium illis qui sunt in culpa·et ducatum illis qui fūt in ꝓsperis·

℣ Epistola vero nos ponit in expedicione armis muniri docens·

℣ Tract⁹ triūphatore milicie nos docet seruire ei quidē qui nos fecit non ei cui nos vendidim⁹·Et nota q euangeliorum cōsequencia racionabiliter ordinatam·nam in lxx·vineā colim⁹ in lx·ag̃ semiam⁹ siue semen spergim⁹m quinquagesima fructum lucis in ceco illuminato coligim⁹·

℣ De feria quarta in capite ieiunior̄·

Post quinquagesimā sequit quadragesima que est numerus specialis penitencie in qua ieiunat ecclesia et penitet de peccatis suis·per penitenciam em̄ que in quadragesima ꝓficitur peruenit ad quinquagesimaz·i· ad annum iubileum hoc est ad remissionē peccator̄·vt p̄missum est Incipit autem quadragesimā a dominica sequēti in qua cantat· Inuocauit me· Sed in hac feria quarta ieiuniū inchoatur vt iam dicetur Beatus petrus p̄mo instituit ieiunium quadragesime ante pascha nec vacat a misterio·q quadraginta sex diebus a capite ieiunij vsq; ad pascha in abstinēcia fum⁹ Nam post babilonicam captiuitatem quadraginta sex annis edificatū fuit templum domini·vñ et nos post captiuitatem babilonis·idest cōfusionis viciorū quadraginta sex diebus per abstinenciā et bona opera nos ipos templum deo edificam⁹· ℣ Quare autem quadraginta ieiunet· q quare dicitur quadragesima sub dominica sequenti dicetur

℣ Pane ieiunium quadragesime omendat ab institucōne et a trib⁹ temporib⁹ et a ꝓsonis que in illis ieiunauerunt·

℣ Rursus ieiuma ideo fūt instituta ·quoniam in lege p̄ceptū erat decimas deo· et p̄micias de oñibus bonis reddi·vnde et nos idipm facere debemus·et eciam de nobis ipsis· scilicet de corpe·et de mente ·et de tempe·de bijs et alijs ieiunijs·dictum est sub quarta feria tercie ebdomade aduent⁹· Siquidē de nobis decimas et p̄micias deo offerim⁹ ·quando bonū operamur In quadragesima soluit decima diez̄ quoniā secm greg·a p̄ma dñica quadragesime vsq; in pascha·sex ebdomade cōputātur·quor̄ dies fūt xlij·Ex quib⁹ dum sex dies dominici subtrahunt̄ de ieiunio remanēt tantum xxxvj·dies abstinēcie·qui sunt quasi decima anni· Vt ergo numer⁹ quadraginta dierum quibus xp̄us ieiunauit impleatur recipiūtur ex institucione greg· pape quatuor dies p̄cedentis ebdomade videlicet·quarta·quinta sexta ferie et sabbatū·Et secundū hoc dicit q̄dragesima quasi quatuor cum decima·quoniā trigita sex dieb⁹ qui fūt decima addunt q̄tuor vt p̄missum est quor̄·Prim⁹ est sanctificacionis et mūdacionis·quia tūc tam animā q̄ corpus mūdamus·cineres capitib⁹ aspergentes· Reliqui tres fūt de p̄micijs diez̄ que soluuntur in quatuor temporib⁹ anni· Sed cuz triginta sex dies p̄dicti sint decima trecētor̄ sexaginta dierum·et ann⁹ constat ex trecentis sexagintaquinq; diebus·et sex horis· patet q cum ieiunamus triginta sex dies racione decime remanent quinq; dies mdecimati et sex hore · Sed de illis ieiunam⁹ quatuor p̄cedentis ebdomade vt sacer numerus compleatur vt p̄missum est· Sed secūduz hoc adhuc remanent triginta hore mdecimate· videlicet vnus dies qui ptinet xviij·horas et sex hore Sed potest dici q pro decima illius temporis in sabbato sancto tardius cenam⁹·vel forte ꝓter hoc die illa tardius·scz de nocte missa celebrat̄·vt dictum est in ꝓhemio quarte partis· Nos vero ꝓuincias ieiunium quadragesime in p̄cedenti secūda feria inchoamus·et sic duos dies ·plus ceteris nacionib⁹ ieiunam⁹ ·et hoc nō solū ꝓter quādam honestatem ·vt videlicet sic biduo purificati in quarta feria sacrum ieiuniuz inchoem⁹

verum eciam pro eo q̄ q̄drag esima in magno die iouis cene terminatur ·prout sub titulo de lxx·dictum est · Vltimos ergo duos dies nō ratione q̄dragesime· sed propter causam ibi dictam·et propter eorum sanctitatem ieiunamus Clerici eciam in quinquagesima ieiunū inchoare tenentur prout ibi dictum est Iudaz aūt dixerūt q̄ p̄missi quatuor dies addunt̄ alia de causa· videlicet tres pro tribus diebus q̄tuor temporum q̄ in q̄dragesima contingunt ·Quartus pro vigilia pasce quā ieiunare debemus· Sed p̄missa ratio verior est · Sed cū in q̄dragesima imitemur ieiunium christi vt p̄missum ē q ipse statim post baptismum ·s.·post epiphaniam suum ieiunū inchoauerit· Queritur quare hoc tempore ieiunū inchoamus q illud cum pascha otinuamus et non eo quo ipse ieiunauit cū ipsius actio nostra debeat esse instructio · Ad quod q̄tuplex est ratio · Prima q̄ in quadragesima repsentamus populū israhel qui fuit xl· annis i deserto q statim post celebrauit pascha · Secūda quia homines tempore verno naturaliter ad libidinē omouentur ad quam restringendā institutum ē hoc tempore ieiunari · Tercia quia christi passioni resurrectio otinuatur igitur racionabile fuit vt afflictio nostra continua esset passionis saluatoris·cū eā ipse p nobis passus sit · q nos ei opati debemus · vt ita tandem conregnemus·et post passionem statim resurrectio subsequatur ·Juxta illud apostoli· Si cōpatimur q conregnabimus·nam et egroti magis affligitur cum approximat sanitati· Quarta quia sicut filij israhel prusq̄z agnum cōmederent se affligebāt et lactucas egrestes·idest amaras cōmedebant·ita q nos per penitencie amaritudinem debemus prius affligi·vt statiz post digne possimus omedere agnum vite·scz corpus christi·vt sic mistice capiamus pascalia sacramenta· Porro in missis quadragesimalibus frequentat̄ humiliate capita vestra deo ea q̄ illo tempe diabolus magis impugnat nos·vñ deum humiliter orare·et nos sibi humiliare debemus·et vt nos sub omnipotentis dei manu humiliemur dicitur eciā· flectamus genua de quo dictū est sub q̄rta parte sub t · de salutacicō e Et est sciendum q̄ flectamus genua et humiliate capita sese cōmittanē·et neutrum dicitur in dominica die· Nam vt ait greg· Qui in dominica die genua flectit deum resurrexisse negat · propter multas quidez causas orando nos ad terram prosternimus· prout dictuz est in quinta parte sub prima· Dicitur eciaz oracio super populum post humiliate capita ac̄· propter temporis sanctitatem Et ad notandū q̄ in hac vita pro nobis est orandum·vt in futuro audire mereamur a domino· Venite benedicti p̄ris mei ac̄·que quidam oracio est vicaria sancte cōmunionis· Olim enim omnes cōmunicabant·et cōmunicaturos dyaconus ad flectendū genua inuitabat·nunc vero q̄ multi suscipiūt corpus hominis indigne p cōmunione vtimur oracione dyacono sicut prius suo fungente officio et dicente·hu·ca·ue·de·quia quicunq̄ humiliauerit se exaltabitur·et quisquis hic bonis actibus benedicetur·eterne benedictione postmodum ascribetur · In hac ergo oracione sacerdos milites christi pugne cōmendat ad dimicandū contra hostem antiquum·et insidias inimicorum·et ideo premunt eos per ministrum armis humilitatis d·humiliate·c·v·d·et sic tādem capitibus humiliatis quasi confirmans eos infundit super eos protractionem sue benedictionis·q hoc magis in lxx·quādo aduersarius noster tūc solicitus circuit querens quem deuoret· Secūdo in prima collecta genua flectimus in postulacionem iusticie·que est necessaria in presenti vita· In vltima vero reuerenter inclinamus in graciarū actione p diurno denario vite future Tercio in p̄ma collecta flectimus genua p pugna presentis vite afflictionem laboris·et continencie ostendentes· In vltima vero que est p graciaz actione·caput humiliamus per quod mentis humilitas designat̄·quia in eterna vita omnis labor excludetur· Sed humilitas semper stabit·de hoc dicetur sub sabbato p̄me ebdomade quadragesime· Item in fine misse dicitur· Benedicamus domino·de quo dictuz est in quarta parte sub ti·de oracione nouissima · Hoc eciam tempore cortine in ecclesia suspēduntur· de quo dictum est in prima parte sub ti· de picturis · Porro ecclesia his diebus in magno certamine cōstituta in q̄dragesima frequentat p̄s· Qui habitat ·quia psalmus ille informat in certamine positos spem suam in domino ponere·et omne adiutorium ab eo deposcere·de quo sub dominica sequenti dicetur · Hoc tempore dyaconus casulam super humerum portat de quo dictum est in secūda parte sub ti·de dyacono· Ab hac quoq̄ quarta feria vsq̄z ad dominicā palmarum dicitur omni die prefacio de ieiunio· Eciam in dominicis diebus apud quosdam· In illa vero dominica·et sequentibus diebus dicitur prefacio de passione· Sed videtur esse mōgruum ·q̄ in dominicis diebus cantetur prefacio de ieiunio·cum i illis non ieiunetur· Et ideo quidam dicunt in illa quotidianā prefationem·sed licet non ieiunet̄ numero·ieiunatur tamen qualitate·idest in cibo quadragesimali sicut in alijs diebus· In quibusdam tamen ecclesijs incipiunt dicere prefacionem de passione in dominica de passione ·et in quibusdam eciam dicunt prefacionem de ieiunio vsq̄z ad quartā feriā an̄ pascha· Vexilla licet vt premissum est quadragesimali ieiunio· q̄s incipit in dominica quadragesime superaddite sunt quatuor dies·solēnitates tamen officij quadragesimalis temporis incipiunt in eadē dominica sicut prius·et nō ante·nec in hoc immutacio facta fuit quamquam pocius ex incuria quam ex certa sciencia hoc cōtigisse credat̄

nam idem deberet esse caput ieunij et officij.
Et secundum hoc videtur q̄ in dictis quatuor
dieb9 deberent iimediate post missam dici ve
spere. Circa quod notandum est q̄ quadra=
gesimale tempus est luctus et penitencie tem
pus penitentes aūt dū conuertunt̄ ad cristum
a tenebris ad lucem transeunt. Vespertinū ve
ro tempus ꝓpter defectum et obscuritatem im
perfectionem designat. quia ergo penitentes
non imperfectiom et defectui. sed pocius per=
fectiom et luci veritatis insistunt. Idcirco con=
uenienter quantum ad vesperas dictū ē tem=
pus lucis ex institucōne gabiloñ. concil'. preue
nitur. et sic statim post missam dicantur que
alias circa noctis temporis consueuerant dici.
hoc tamen quatuor p̄dictis diebus preceden=
tibus non seruatur. qui diebus quadragesima=
libus superadditi ex alia causa fuerunt. Vel po
test dici. q̄ quia quadragesimali tempore ꝓ=
ter dispoficionem ad pascalem solemnitatem a
correctionem delictorum preteritorum sanctō
tibus operibus insistendum est. Ideo prouisum
est vt eo tempe quo seruamus illa ieunia plu
res oracionum suplicaciones ieunij agamus et
propter hoc non soluz alias horas, verum eciā
vesperas ante cibum dicimus. Predictis tamen
quatuor diebus hoc non seruatur. ad repreſen
tandum primariam disponficionem penenciuz
qui in suis p̄moꝛdijs nō possunt tot sanctitatis
obseruancijs insudare. Hoc tempore dicitur
ad horas capitulum. Conuertimini. ioelis. ij. c.
Et illud inter vestibulum. quod est ibidem. Et
illud. Clama ne cesses ysa. lviij. c. Et illud. De=
linquat impius ysa. lv. c. Et illud. Frange esu=
rienti ysa. lviij. c. Pane hec quarta feria qua=
tuor priuilegijs insignitur. Primum est. q̄ tū
die incipim9 ieunare. quod fit quadruplici ra
cione. Primo pro eo q̄ cristus legitur quar
ta feria suum ieunium inchoasse. quod inde vi
detur. quia natus est die dominica. et si quis
diligenter computet annos extunc vsq̄ ad tri
ginta secundum raciones computi inueniet eū
in tercia feria fuisse baptizatū. et sequenti die
intrans in desertum inchoauit ieunium. Se
cundo ideo in quarta ieunium inchoamus. q̄
quarta etate salomon templum edificauit. et
nos quasi fundamentū illius templi. q̄ ex nob
exstruitur iacimus ieiunando. vt in pasca tem=
plum domini esse possimus. Vnde apostolus.
Templum domini sanctum est. quod estis vos
Tercio ideo in quarta feria ieunium incipit.
Cum enim ecclesia in dieb9 dominicis quadra
gesime non ieiunet ꝓpter gaudium quod habet
de resurrectione domini que in illo die facta ē.
In resurrectione domin9 legitur bis commedis
se. semel cum discipulis euntib9 in emaus. a ite
rum quando intrauit clausis ianuis ad discipu
los. et attulerunt ei partem piscis assi. a fauum
mellis. Ideo incipit ieunare ab hac quarta fe
ria antecedente dominicaz illam que propter
hoc vocatur caput ieiunij. de hoc ecia iam pre
missum est. Quarto. quia sicut iam dicet̄ hoc
tempore ad bellum procedimus. ideo quatuor
diebus huius ebdomade ieiunam9. vt quatuor
armati virtutib9. scilicet. iusticia. fortitudine.
prudencia. et temperancia. quatuor mala que
per primum parentem incurrim9 deplorem9
scilicet q̄ de paradiso electi sumus. quod i hac
valle miserie cibum ad modum iumentoꝝ indi
gemus. q̄ in infernū descendere timemus q̄ in
patria cum domino non gaudemus. Quinto vt
defleamus quatuor mala que fecimus. scilicet
peccatum cogitacionis. operis. cō suetudinis.
et locucionis. Secundum priuilegium est. quia
illa die audiunt̄ confessiones publice penitēci=
um. et eis penitencie imponunt̄. Tercium. quia
tunc cineres capitib9 aspergunt̄. vt iam dicet̄
Quartum. quia die ista fit processio qualē per
totum annum fieri non contingit. penitentes
nanq; tunc ab ecclesia cum processione et cruce
eiciuntur. et in die cene in eadem recipiuntur.
sicut sub illa die dicetur. Processionem quidem
facimus. quia tunc ad bellum contra hostes in
cedimus. qui quasi in expedicione a lxx. vsq̄ tūc
fuimus. precedētes ergo contra hostes armis
nostris armamur. que sunt humiliacio. oracio.
afflictio. et elimosinarum largicio. Humilia
cio sicut iam dicitur est in cinere. Oracio. quia
tūc dicim9 parce domine ac̄. Afflictio de qua
in euāgelio. Cum ieiunatis ac̄. Elemosinaruz
largicio que maxime hoc tempore frequentā=
da est. vnde. Abscondo elemosinam in sinū pau
peris. Talibus itaq̄ armis armati ad bella
proc edimus. Vnde collecta huius diei est. Con
cede nobis omnipotens de9 presidia milicie cri
stiane sanctis inchoare ieiunijs ac̄. Ceterum
in hac die officium vsq̄ ad nonam deferim9 nō
tantum. quia domin9 hora nona expirauit. sed
eciam propter nostram castrimetā. a deo nā
q̄ ventri dediti sum9 q̄ audita missa statiz ad
cibum curremus. et de horis parum aut nichil
curarem9. Vnde in concilio gabiloñ. dicitur q̄
ad missam concurrendū est et auditis missarum
solēnijs. et vespertinis officijs ac largitis ele
mosinis ad cibum accedendū est. Hac eciā die
benedicitur cinis. et in signum humilitatis ca=
pitib9 aspergitur sub hijs verbis. Cinis es a
in cinerem reuerteris. quod dictū fuit ade gen̄.
iij. c. Et iob penitenciam in fauilla et cinē egit
prout legitur iob vltimo. c. et domin9 ait in do
mo pulueris puluere vos aspergite michee. i.
c. Itē legitur iudith. iiij. c. Os filij israhel hu
miliauerunt animas suas in ieiunijs et cinis su=
per capita eoꝝ. et abrahā inquit. Loquar ad
dominum meum cum sim puluis et cinis. gen.
xviij. cap̄lo. et mardocheus indutus est sacco.
spergens cinerem capiti suo. hester. iiij. c. a fi=
lie spon consperserunt cinere capita sua. treno
iiij. c. et hinc est q̄ sicut ex libro pontificali ha
betur penitētes et morituri in signū penitēcie

et humilitatis·et q terra et puluis sūt se in cinere vel solo pstermunt·et cilicium induunt·q ex veteri testamēto tractum est·Legitur enim ysa·lviij·q penitentes sacco et cinere sternuntur·Item hieremie xxv·c·Aspergimini cinere q̄ opleti sūt dies vīi·Itē iona·iij·c·Rex mimue indut9 ē sacco et sedit in cinē·Itē treno·iij·c·Virgines hierusalem aciēte sunt cilicijs·Itē in psalmo xxv·Induebar cilicio·Fit eciā hoc ad figmificandū q sicut in electione ade de paradiso·maledicta fuit terra in opere suo sic per humilitatem penitencie terra nostra·scilicet·liberum arbitrium nostrum benedicitur per penitenciam·vt non spinas et tribulos·sed dignos fructus penitencie germinet·Muitantur autem omnes ad penitenciam generaliter cum dicitur in an·Immutemur habitu nr̄ē·Ieiunemus et ploremus ante deum nr̄ē·Et ostēditur causa·quare homines debeant ieiunare·scz·quia dominus expectat eos ad pemtenciaz Vnde introitus est·Miserēris omnium domine propter pemtenciam·et est sapiencie xj·capl̄o Omnes eciam oraciones quecunq dicuntur faciunt ad idem in epl̄a q̄·Conuertimini nr̄ē·que est ioelis ij·c·Ad hoc muitantur generaliter parui et magni·et vtriusq sexus·Vnde·dicit sanctificate ieiunium·Vocate cetum·congregate populum nr̄ē·Sequitur responsoriū Miserere mei deus nr̄ē·quod respōdet epistole ostendens triplicem effectum peitencie·primū quia per eam habemus remissionem peccatoz et collacionem gracie et oculacionem inimicorum·Vnde sequitur·Pedit in opprobrium conculcātes me·Sequiē tractus·Domine non secundum peccata nostra nr̄ē·qui figmificat laborem qui in pemtencia habetur·et dicitur iste tractus vsq ad dominicam de passione·in secūda quarta et sexta feriis·vt in diebus arciori ieiunio deputatis in cepte pemtencie memores oraciones ieiunio conbinemus·In euangelio autem cum ieiunaueritis nr̄ē·matḥ·vj·ca·Legitur de modo ieiunandi·vbi dicitur·Tu autem cum ieiunas vnge caput tuum·et faciem tuam laua·quia omnis pemtens debet vngi oleo spirituali·quod est iocunditas mentis·tanquam athleta et pugil domini·Sicut habetur in ecclesiastico·Oleum de capite tuo non deficiat a faciem tuam laua·idest interiorem hilaritatez exterius demonstra ne videaris hominibus ieiunans·idest ieiuna·vt non intendas fauorē humanum·sed solius dei·et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi·Offerenda est·exultabo vbi est graciarum actio de impetrata remissione·Communio est·qui meditabitur in qua est aliorum exortacio de legis meditacōne et consonat euāgelio·quia meditari in lege est thezaurizare in celo·De qīta feria·

Sequitur de quinta feria·Siquidem muitati sunt omnes in precedenti die sicut ibi dictum est ad pemtenciam·Sed quia pemtencia consistit in tribus·scilicz in oracione ieiunio et elemosina·Ideo in tribus sequentibus diebus agit de hīs trib9·et primo de oracione in hac quinta feria·Et ideo incipit introitus·Cum clamarem ad dominum·Fit autem oracio ab aliquo·quandoq̄ p se·quandoq̄ pro alio·vt ergo ostendatur quantum valet ab aliquo pro se facta oracio·Igitē sequitur epistola·Egrotauit ysa·xxxviij·c·In qua proponit ecclesia regem ezechiam in exēplo qui oracione pro se facta impetrauit a domino xv·annos vite sue superaddi·Vt eciam ecclesia ostendat quantum valet oracio p alio facta legitur euangelium·Cum intraret ihesus mathei·viij·caplō·De centurione qui rogauit dominū pro puero suo·vt sanaretur quod impetrauit·

De sexta feria·

In sexta feria agitur de ieiunio·Et ostenditur·quale ieiunium placet deo·scilicz spirituale nō carnale·Vnde epistola agit de hoc·Clama ne cesses nr̄ē·ysa·lviij·c·et post·quare ieiunamus et non aspexisti·nr̄ē·Et dominus respondit·Nūquid tale est ieiunium quod elegi contorquere quasi circulum caput nr̄ē·quasi diceret Non placet michi tale ieiunium·q aliquis se cruciet in tantum·sed q dissoluat fasciculos impietatis·idest ab omni peccato abstineat·quod fit per caritatem·Vnde sequitur euangelium·Audistis quia matḥ·v·c·Agens de caritate·vbi dicitur·licet hoc in ecclesia non legatur·dictum est antiquis·Non occides·ego autem dico non irasceris·

De sabbato·

In sabbato agit ecclesia de elemosina et de sabbato·quia per premissa tria·scilicet·oracōnes ieunia·et elemosinas veniunt ad sabbatismum mentis·vbi pena iam facta que spectat ad pemitenciam·idest par que est quies a sabbatismus mentis se osculantur comemunt·a ꝓpter hoc sequitur aperte in epistola ysa·lviij·c·Si obstuleris de medio tui i catenā peccatoz nr̄ē·que ibidem secuntur·tunc vocaberis sabbatum delicatum nr̄ē·que ibidem secuntur·et hoc idez dicitur in euangelio·Cum sero esset nr̄ē·Marci vj·caplō·Vbi dicitur de discipulis laborantibus in mari per quos pemtentes designantur·q dominus ascendit in nauiculam cum eis et statim facta est tranquilitas·quia deo presente in corde hominis pacificatur anima et trāquillum fit ibi hoc sabbatum·licet habeat epistolam et euangelium·sicut nonnulla alia per anni circulum·non tamen est cantibus officiatum quia secundum quosdam·nondum erat solenni ieiunio deputatum·Hodie vero ieiunamus·vt ad quietis eterne sabbatum peruenia m9·

De prima dominica quadragesime·

In hac dominica in qua cantatur·Inuocauit me nr̄ē·Incipit quadragesima·que figmificat tempus pemtēcie spiritualis et vocatur dñica

quintana·quia quinta est a pasca·quid autem
significēt quinq; dominice quadragesime· dic
tum est in prima parte sub ti·de picturis· dic
ta est autem quadragesima·licet in ea sint qua
dragintaduo dies vsq; ad pascam· Primo·q;
ecclesia non curauit de duobus diebꝰque minu
cias non attendit· sed summam numeri ponit
quamuis sit parum plus vel minus· Secūdo q;
quadragesima non protenditur·nisi vsq; ad di
em cene dominī·que est dies absolucionis·ſſā
per quadragesimā bene obseruataz·et per ve
ram penitenciam peruenit homo spiritualiter
ad cenam agni· Vnde in apoc· Beatus qui vo=
catus est ad cenam nupciaz agni et secundū ħ
solum sunt xl·dies· Tercio·quia filij israhel
laborantes in deserto ·xl· annis cibati manna·
per quadraginta mansiones venerunt in terrā
promissionis·quo eciam cristo xl ·diebus a de
licijs corporis abstinentes verbis vite reficiūt
oracioni vacamus·vt tandem per ihesum xp̄m
in terram viuencium introeamus·sicut illi per
ihesum naue ·idest per iosue in terram promis
sionis introducti sunt· Ideo autem secundum
hieronimum sunt in ea xlij·dies· quia dominus
venit ad nos per xlij ·generaciones compu=
tatis ieconia patre·et ieconia filio·et ipso do=
mino· Pane totum tempus vite nostre qua=
dragesima est· Jeunamus autem xl·diebus·
incipientes precedenti quarta feria· Primo
secundum augꝰ·quoniam matheus xl generā=
ciones posuit ad hoc enim dominus suo qua=
dragenario numero ad nos descendit ·vt nos
ad eum nostro quadragenario numero ascēda
mus· Secundo secundum eundem ·quia ad
hoc vt habeamus quinquagenarium q̄dragē=
nario adiciendus est denarius· Ad hoc em̄ ·vt
peruenīamus ad requiem beatam oportet nos
toto tempore presentis vite laborare· Vnde q
dominus cum discipulis xl·diebus mansit et pꝰ
decimam diem spiritumsanctuz·misit· Jeuna
mus xl·diebus·ſſam q moyses ad accipiendum
legem ieunauit·xl·diebus·similiter et helias·
dominus noster q̄draginta dies ieunauit absq;
cibo·et hoc pro institucione et exemplo· Vnde
nonnulliynam tantum quadragesimam obser=
uant illi vero pro merito ieunauerunt· Com
munis tamen est tres quadragesimas seruare·
eo q̄ moyses ·vt tradunt hebrei ter ascendens
ad dominum ieunauit vel pocius· quia tres in
tribus leguntur ieunasse quadragenis·scilicz
moyses·helias·et dominus· Quare autē ·xlvj
diebus sumus in abstinencia· dictū est sub pre
cedenti quarta feria· Considerandum est au
tem q̄ tempus quadragesime penitencie ascri=
bitur· Penitencie autem fructus sunt·ieuniuz
vigilie·et alie carnis afflictōes· Elemosina cor
poralis et spiritualis et alia misericordie opa
Oracio et depcacio et alie species contemplaci
onis·fletus·lacrime·et alia insignia contricio
nis ·Ideoq; de hijs q similibus ad penitenciam
pertinentibus in nocturnis et diurnis officijs·
hac die ·et sequentibus legit et cantat ecclesia
copiose et propter hoc eciam hoc tempore di
cit regulariter octies in canonicis horis psal=
mus ille penitencialis· Miserere mei deus Et
est notandum q̄ propter ieunij principiū or=
do interrumpitur hystoriarum· Cum enim in
septuagesima et sexagesima cantatuz fuerit de
adam·et in quinquagesima de noe et abrahām
in hac prima interponitur de fructibus peni=
tencie ·in secunda vero de iacobo· in tercia de
ioseph·in quarta de moyse · Antiquitꝰ tres
instituit ecclesia sexagesimas·de quo tactū est
in parte prima sub titu· de ecclesiasticis sacra=
mentis· Bene·quia vt dictum est sub quarta
feria cinerum hoc tempus est milicie cristiane·
et in quo dyabolus fortiꝰ contra nos insurgit
Ideo ne homo desperet· quasi confortatiuum
quoddam canit ecclesia introitum· Inuocauit
me aīe· quo audito spe fit homo fortis · Vnde
dicit apostolus ·Sepe fortes in tribulacione
gaudentes· Et ysa·xxx·capitulo· In silencio et
in spe erit fortitudo vestra· Siquidem in hijs
duobus consistit tota fortitudo hominis spiri
tualis·scilicet in silencio·idest tumultibus secū
nichil de hijs que sunt seculi appetēdo· q̄ in spe
eterna desiderando· Per epistolam que inci
pit·Hortamur vos·ij· corinthꝫ·vj· capitulo·
Armat ecclia milites suos quatuor cardinalibꝰ
virtutibꝰ Primo fortudine cū dicit Ecce nūc
tempus acceptabile·ecce nunc dies sa·aīe·que
ibi de fortitudine dicuntur·quia sequitur ·In
omnibus exhibeamꝰ nos sicut dei ministros in
multa paciencia Secundo temperancia cum di
cit ·in castitate q ieunijs multis· Tercō pru
dencia cum dicit ·in sciencia·idest in prudencia
Sunt autem idem subiecto sciencia et longani=
mitas· quia sciencia et longanimitate ·scimus
conuersari in medio praue·et peruerse nacōis
et bonitate et suauitate · que est in spiritusanc
to· hoc totum pro eodem sumitur · Sequitur
in caritate non ficta·quia omnia sine fictione fi
eri debent· Quarto iusticia cum dicit·per ar
ma iusticie·a dextris et a sinistris· Post epi=
stolam sequitur responsoriū· Angelis suis de=
us mandauit de te aīe vt sic secure homo possit
pugnare · Sequit̄ tractus · Qui habitat in ad
iutorio · in quo agit de temptacione · Tractus
vero ideo dicitur · quia ibi ostenditur · q̄ hec
vita misera trahitur multis doloribus et labo
ribus·et quia potest conqueri aliquis de me=
qualitate istius pugne · Quia temptator poten
tissimus est ·vt habetur in iob· Non est pote=
stas sub celo que ei valeat comparari· Et sapi
entissimus·quia multa vidit· Et crudelissimꝰ·
quia vt dicit hiet̄· Crudelis est et non miserebi
tur·homo autē infirmissimus q ignorans·ideo
in ipo tractu ponitur solucio huius· quia hic
permittit deus inimicum temptare ·vt homo ti
meat et ad deum confugiat·quia sat et potest

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et vult liberare·ꝛ sic in se nō speret·sed in deo qui ꝓmittit ꝙ liberabit si confugiat ad eum· vult ergo deus vt homo habeat timorē de inimico fortiꝛ spem de promissionibus futuroꝝ rum·et de dilectione dei vehementissima·ergo sequitur ꝙ vult eum ꝓtegere quemadmodum gallina protegat pullos suos ex a more vehementi·et est spes de custodia angelorum· Homo autem si molatur inter duas molas timoreꝫ scilicet et spem efficietur panis placens deo·et sic vincet omnem temptacionem·siue sit leuis et occulta·que dicitur timor nocturnus·siue leuis et manifesta que dicitur sagitta volans in die· siue sit grauis ꝛ occulta ·que dicitur negocium perambulans in tenebris·siue sit grauis ꝛ aperta·que dicitur demonium meridianum hec quatuor genera temptacionum vincet quilibet sic armatus·vt dictum est· Sed in euangelio non sunt nisi tres temptaciones·vbi dicitur·Duct9 est ihesus in desertum ac̄·math·iiij· capl̄o· Et comprehenduntur quandoq; omnes temptacōnes sub quaternario·vt dictum est·quandoq; sub ternario vt in euangelio·quandoq; sub binario·vt in eodem psalmo inferius vbi dicitur A laqueo venancium·idest ab opere malo·et a verbo aspero·idest a peccato oris· Temptatus autem fuit dominus a dyabolo triplici temptacione·scilicet temptacione gule·cum dixit·ei· Dic vt lapides isti panes fiant· Cupiditatis scilicet·cum dixit·Hec omnia tibi dabo si procidens adoraueris me· Et inanis glorie·scilicꝫ quando dyabolus voluit eum deicere de pinaculo sicut fecerat alijs predicatoribus multis· Et vicit eum dominꝰ p autoritates sacre scripture·quod figuratum est·in hoc ꝙ dauid lapidibus sumptis de torrente deiecit goliam· docens nos debere armari gladio verbi dei p̄ter illa arma·quibus nos armat apostolus in epistola hodierna vt sic sufficienter ad pugnā armati simus· Potest etiam dici ꝙ a principio septuagesime ecclesia tot tribulacionib9 pressa desperans clamauerat· Circumdederunt me gemitus mortis·quasi a nulla parte euadere possit In principio vero sexagesime·vbi eciam de hoc dictum est·et dicetur in quarta dominica quasi posita inter desperacionē ꝛ spem clamauit· Exurge·quare obdormis domine· In principio quinquagesime iam desperans clamauit· Esto michi domine in deum protectorē ymo deprecatuaz mutans in affirmatiuā·dixit dux michi eris et enutries me· Nunc vero in principio quadragesime ostendens se exaudiꝫtam dicit·Inuocabit me·ꝛ ego exaudiam eum· Et epistola dicit· In tempore placito exaudiui te· In graduali datur nobis angelorum custodia·in tractu diuina protectio· qz circundabit scuto veritatis· In euangelio ad exemplum saluatoris ab hoste· Triumphus·cui dicimus· Vade retro sathanas· In offertorio eciam diuina protectio vocatur·cum dicit̄ Scapulis suis obumbrabit tibi ac̄ In poste cōmunione demonum subiectio vbi dicitur Super aspidem ꝛ basiliscum· Ab hac die vsq; ad parasceuen operiuntur cruces·et velum ante altare suspenditur·de quo in prima parte dictum est sub tit· Spicturis· Hec dominica preuilegiata e̅ ·quia est ianua et limes quadragesime·que repreſe̅tat tempus quo filij israhel morati sunt in deserto· Tria quidem fuerunt in populo israhel·quorum duo cōmemorauimus·scilicet peregrinacio·que fuit in egipto·quando iacob ꝛ filij sui profecti sunt in egiptum· Captiuacio· que fuit in babilone·ꝛ dispersio·que facta fuit a tyto et vespesiano·per totū mundum·quam non cō memorauimus·quia ab illa nunquam reuocabuntur·de qua dictum est·tradam eos in manu de qua non potuerunt surgere· In hac dominica ad horas dicitur capitulum· Fratres· hortamur·ne in vacuum ac̄·ij·corim·vj·capl̄o· et illud· Ecce nunc tempus secundo cor·vj·c· et illud· In omnibus exhibeamus·ibidez Et fit hodie statio apud basilicam lateran̄· que constructa est in honorem saluatoris et plusquam prophete iohannis·eo ꝙ officium hodiernum saluatoris nostri ꝓphetice resonat felicitatem·

De secunda feria·

Postquam dominus et apostolus armauerunt militem suum non restat· nisi vt pugnet· quia hostes semper parati sunt· quia vero per opera misericordie specialiter et maxime fit pugna ista Ideo de ipis est feria ista· que agit de elemosina· Rursus·quia onus pugne non libenter sustipitur·nisi mtuitu premij Ideo in hac secunda feria·est introitus· Dicit oculi seruoꝝ ac̄· et dominus in epistola· Ecce ego requirā oues meas ac̄· que sumpta est de ezechiele·xxxiij· ostendit premium·cum dicit· Et pascā eas qui enim pascit dominum in paupere· et dominus pascit eum·sicut ibi legitur· In montibus israhel·idest in mansionibus et ermis· Idem habetur per euangelium· Cum venerit filius ac̄· math·xxv·capitulo·vbi dicitur· Venite benedicti ac̄· Esuriui·et dedistis michi manducare· Debemus autem habere oculum ad ipsum non tantum sinistrum·vt respiciamus penas eternas et propter hoc bonum faciamus·hoc enim esset timor seruilis·sed eciam dexterum·vt cō sideremus premia·istum oculum vult nobis auferre dyabolus et mittitur quantum potest·vñ primo Re·xj·capitulo· Rex ammonitarum noluit inire fed9 cū ioabitis·nisi eruerem eis dextros oculos· Similiter vult facere nobis dyabolus vt non simus apti ad pugnandū sicut miles·qui non habet oculum dextrum·

De tercia feria·

Tercia feria agit de oracione·et sumit̄ introitus de psalmo·qui est oracio· Domine refugium factus es nobis· Pugnamus enim orando· Vnde Ihs

naue in heremo pugnabat · et moyses orabat merito qui pugnabat non deficiebat · quia ille orando vincebat · Epistola vero · Querite dominum ꝛc · ysa · lv · capitulo · docet nos orare · a muitat nos ad oracionem · querite dominū · scilicet derelinquēdo vicia et peccata · quia multus est ad ignoscendum · non enim cogitacōes mee cogitaciones vestre neque sint vere cogitaciones eius ostendit hiē · dicens · Ecce ego cogito cogitaciones pacis et non afflictionis · Si enim ex vero corde rogatur et queritur statiz pacificatur quantumcūqz deliquerit in eū homo · et hoc dum inueniri potest · scilicet in presenti · Ecce ostenditur effectus oracionis · quia per eam homo · deo pacificatur · Idem eciam habetur per euangelium · cum intrasset · mathi xxi · caplō · In quo dicitur postquam eiecit emētes et vendentes de templo · dixit domus mea idest homo in quo habitat · domꝰ oracionis vocabitur · In epistola monemur ad petendum vt habitet in nobis · In euāgelio · vt det nobis eterna gaudia · Cetera que in graduali · offerenda · et postcōmunione cantātur fūt que rencium dominum oraciones ꝛ consolaciones et graciarum actiones ·

De quarta feria ·

Quarta feria est de ieunio · sed quia illa dies est septima a capite ieunij · Septimus autem numerus ꝛ septuagesimus idem figmficāt · Idem enim figmficat numerus multiplicatus · et numerus multiplicans · Septuagesimus vero figmficat liberacionem a captiuitate · Ideo in introitu · q̄ est · Reminiscere ac̄ · petit liberacionem · scilicz que habetur per ieunium · Et in epistola ꝛ in lectione monemur ad ieuniuz exemplo moysi ꝛ helie · Lectio que legit̄ propter ordines fūpta est · de exo · xxiiij · caplō · ascende ad me in mōtem ac̄ · Epistola vero de tercio · Re · xix · ca · Venit helias ac̄ · Quale autem ieunium debeat esse · scilicz spirituale monstratur nobis per ieunium moysi · vtilitas vero per heliā · In azimo enim cibo peruenietur vsqz ad montem dei oreb · idest ad altitudinem mense illius · quando cōmedemus supra mensam patris cristi in regno suo · per ieunium quidem ira dei temperat̄ et mitigatur · quod ostenditur per euangeliuz mathi · xij · caplō · Accesserunt ad ihesum ac̄ · in quo habet̄ de minuitis · qui iram dei temperauerunt per ieunium suum · Et nota q̄ in hac feria solēmtas ieunij duplicatur · quia ieunat̄ tam racione quadragesime · quam racione ieunij quatuor temporum · quia vero pemtenciū asperius ieunantium corpora deficantur · In hijs non habitat · sicut dicitur in euangelio spiritus immundus · qui habitat per loca arida q̄rens requiem et non inuenit Corpora enim ieiunijs deficcata fastidit · Ideo ad ieunia licibeci9 appetenda moysi et helye premittuntur exempla · quorum vterqz in singulis lectionib9 xl · diebus et xl · noctibus ieunasse perhibētur · Itaqz propter ieunij geminacionem · scilicz quadragesime et quatuor temporum duo versus in graduali ponuntur ea que in introitu · graduali · tractu · cōmunione · et offerenda cātātur · sunt consolaciones et oraciones · vt ieunantes a tribulacionibus eripiantur · ꝛ ne hijs qui ieunijs affliguntur · inimici dominentur ·

Hec quarta feria in hoc preuilegita est · qz illi qui in sabbato sequenti ordinandi sunt interrogantur de scripturis sacris ꝛ examinanē de quo ꝛ quare due lectiones leguntur ad missam sub quarta feria tercie ebdomade aduent9 dictum est ·

De quinta feria ·

Quinta feria est de confessione · per q̄ eciam pugnatur · Et est introitus · Confessio et pulcritudo · Est autem triplex confessio · scilicet fidei · peccati · et humilitatis · Cui habz hāc confessionē pulcritudo est in conspectu eius · In conspiciendo enim deū humiliamur nos a deo similes sumus imitando ipsum · Epistola vero · scilicet · Orauit esdras ac̄ · sumitur de esdra · ix · capitulo in qua est oracio esdre ꝛ confessio · qui orauit sicut eciam daniel orauit peccauim9 ꝛ iuste egim9 ac̄ · Et per istam confessionem meruerunt remissionem peccatorum · et ita ostenditur effectus cōfessionis · In alijs ecclesijs legitur epistola · Factus est sermo domini · Ezech · xviij · capitulo que eciam loquitur de effectu cōfessionis · Euāgelium · Egressus ihesus ac̄ · math · xv · caplō · ē de muliere cananea · que per confessionem fidei cum dixit · Domine adiuua me · Et per confessionem humilitatis cum dixit · Nam et catelli ac̄ meruit filie sue sanitatem · Et dictū est ei · Mulier magna est fides tua · Quidam autem legūt euangelium · in quo iudei gloriantes q̄ essent filij abrahe conuincuntur non esse filij abrahe · quia non faciunt opera eius · sed esse ex patre dyabolo eius opera faciendo · Vel vt quib9 dam moris est legitur euangelium · quod alij legunt feria quinta sequentis ebdomade de diuite · qui apud inferos cruciatur · patremqz vocans et deprecans abraham · nonvt filius exaudiatur · hijs consonat illud prophecticum · quod epistola premittitur · q̄ si vir iustus genuerit filium sanguinem effundentem et vniuersa detestanda facientem Ipse quidem in iusticia viuet · filius autem eius · qui operatus est iniquitatem morte moriatur · Cetera que sunt in introitu graduali · et offerēda · sunt laudes ꝛ oraciones iusti · Cōmunio panis quem ego dedero iohānis vj · c · declarat vnde iustus viuat · scilicet de carne cristi · Et attēde q̄ quinte ferie propria olim non habebāt officia · sed a dīcis festiualib9 mofficiabant̄ ꝛ earum euangelia nō

fūt de ieunijs instituta · sed de diuite et lazaro et vidue filio fuscitato · ¶ Olim etenim non ieunabant · sed vt in dominicis solemnizabant · Sz postmodum a gregorio iunioze quadragesime fuerunt adiuncte ieunio prout dictum est · sub septuagesima et mofficiate · et inde est q varietas epistolarum et euangeliorz in quintis ferijs reperitur · de hoc dicet sub quinta feria sequentis ebdomade ·

¶ De sexta feria ·

¶ Sexta feria que est nona dies ieunij · qui numerus est angelicus petit ecclesia liberari ab ommibus tribulacionibus et est introitus · De necessitatibus ac̄ · a fit hoc per angelos a maxime per angelu magm consilij · et ideo legitur euangelium iohannis v · capō · Erat dies festus ac̄ · in quo dicitur · Angelus domini descēdit in piscinam et mouebatur aqua et sanabat vnus · ideo vnus · quia tantum vnitas ecclesie sanatur · ¶ Sed ne in contradictione peccemus sicut iudei qui dicebant istud prouerbium pro nice patres nostri manducauerunt vuam acerbam in deserto a dentes filiorum obstupuerūt idest nos punimur propter hoc q nō est iustū Ideo legitur epistola de ezechie · xviij · c · Anima que peccauerit ipsa morietē · Filius non portabit iniquitatem patris · nisi imitetur patrem in malicia vindicat enim dominus iniquitatem patrum in filios in hijs qui oderunt eos ·

¶ De sabbato ·

¶ Postea vero non restat · nisi sabbatizemus · a est epistola de sabbato mētis fratres hortamur vos · per sabbatū vero mentis venitur ad sabbatū eternitatis · Et ideo dicitur euangelium de transfiguracione domini in qua apparuerunt · tantum moyses et helias · quozum exemplo animatur ecclesia ad ieunium · ¶ In missa huius diei lectio prima est · Orauit moyses deutro · xxv · c · secunda est · Dixit moyses filijs israhel ibidez xj · capō · tercia est Oracionē faciebant · ij · macha · primo · c · quarta · Miserere nostri ecclesiastici · xxxvj · ca · quinta est · Angelus domini · de qua dictum est sub quarta feria tercie dominice de aduentu · Quia ergo pro orandis orat ecclesia cantat introitum · Introret in conspectu ac̄ · Et g̃ duale · propicius esto ac̄ · Et protector noster ac̄ Et · Conuertere domine ac̄ · Et dirigatur ac̄ · Et ad dominum cum tribularer ac̄ · Ad quinq lectiones flectit genua · vt quinq sensus ordinandorum a domino dimittantur · Quia vero dyaconi et sacerdotes · tanquam perfectiores eternis intendere tenentur · Inde est q ante sextam lectionem · siue ante epistolam non dicitur flectamus genua · sicut nec ante euagelium hoc eciam fit propter reuerenciam apostolice lectionis · et propter eandem eciam causam ad oracionē super pl̄um genua nō flectim9 sed solum capita inclinamus · ¶ Item · quia multū valet de precacio ecclesie assidua · quis em̄ qui non audiatur in tribulacionibus · idcirco q̄to loco legitur lectio de tribus pueris de camino ignis liberatis · et secuntur graciarum actōes in cantico · Benedictus es domine ac̄ · ¶ Quia vero officium predicacionis eciam ad subdyaconum pertinet · Idcirco sequitur epistola pauli · prima ad tessal' · vl · capō · Rogam9 vos corripite inquietos consolamini pusillanimes ac̄ · Officium enim predicatoris est alios corripere et reliqua facere · que in epistola ipa docentur · et ita epistola ipsa pertinet ad ordinatos saltem in sacris · Deinde sequitur tractus · Laudate dominum omnes gen · in quo omnes inuitantur ad dei laudem · qui ministros suos sua misericordia confirmat · Tractus ergo et canticum · Benedictus es · sunt ordinatorum ¶ Et quia sacerdotes in virum perfectum communitari debent · quorum ministerio panis et vinū transubstancianē in corpus et sanguinem domini · Inde est q legitur euangelium de trāsfiguracione · Assumpsit ihesus petrum ac̄ · matb xvij · c · Debent enim transfigurari · ita q in eis non appareat nisi resurrectio dei · Sed quia in presenti fine tribulacione · aut vir · aut nunquā esse possumus · et propterea ad dominum semper clamandum est Inde est q sequit̄ offertorium · Domine deus salutis mee ac̄ · Et postcōmunio · Domine deus in te speraui ac̄ · Priuilegiatum est hoc sabbatum · quia in eo ordines celebrantur ·

¶ De secunda dominica quadragesime ·

¶ Hec secunda dominca intitulatur dominica vacat · pro eo q proprio carz officio · Ideo autem caret officio nam cum in precedenti ebdomada occurrunt quatuor tempora · in quorum fine ordies celebrantur · habebat antiqua ecclesie institucio · vt p9 finem diei sabbati inciperet officium ordinum et in die dominca terminaretur a ita officium quod in fine diei sabbati incipiebatur vsq; in diem dominicam ptendebatur a sic tūc ipsa dominica proprio caret officio Vel quia difficile erat a sexta feria vsq; in diem dominicam · nil cōmedere factum est · vt in sabbato ordines celebrentur · et in die dominica · que vacat officio officium quarte ferie precedentis repetatur · ¶ Potest eciam dici quod ecclesia suspendit organa sua in hac dominca que est quinta a · lxx · ad similitudinem populi qui existens in captiuitate · nec altare · nec templum habuit ymo organa sua suspendit · quare proprium non habet officium · Sicut autem dominica ista vacat ab officio proprio ita et omnes quinte ferie quadragesime · quondam proprio carebant officio · prout sub quinta feria dicet̄ ·

¶ Et attende q hec dominica vacat solum cātu diurno · nec vacat ommino officio · nec euangelio Et ideo solum in graduali debet intitulari dominica vacat · et non in antiphonario · nec

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

in euangeliario Et in quibusdam ecclesijs dicit euangelium· Egressus quod dictum est in prima quinta feria· In alijs assumpsit ibus petrū Verum in precedenti dominica dictum est q in ipa dominica armauit dominus militem suu m quatuor cardinalibus virtutib9 et gladio verbi dei· Sed quia vt premissum est in secunda feria pugna non libenter suscipitur· misi premium ostendatur· Ideo agitur in hac secunda dominica de benedictione· que est quintupler· scz benedictio liberacionis· gracie augmenti gracie· contemplacionis et glorie· Quia vero benedictio illa impetratur per oracionē· ideo dominica ista consistit in oracione· Vnde dicit in introitu· Reminiscere miseracionum tuaz ac̄· petans cantu lugubri· liberacionem a vicijs et peccatis et spiritibus immundis· hec est p̄ma oracio et prima dei benedictio· scilicet liberacō nis· In epla vero que est Rogam9 vos ac̄· prima ad tessal'· iiij· capitulo petit sibi dari secundam benedictionem· scilicet gracie siue graciam ad bene ambulandum et bene agendum dicens· hec est enim voluntas dei· vt digne ambulemus· vt sciat vnusquisqz vas suum possidere im sanctificacionem· scilicet· vt sicut celeste corpus et celestia apetat et in honore· scilicz vt sit deo dignum templum· quia fides dei a tē plum spiritussancti sunt nostra corpora vt ait apostolus· Omnis qui casteq pie viuit templū dei est· et spiritussancti sedes· Et in hac sola dominica idē est graduale a tract9 eo q ipa tota consistit in oracione liberacionis Oracio exprimit laborem et planctum· que duo significantur in graduali et tractu· Est autem graduale· Tribulaciones ac̄· Tractus est· de necessitatibus ac̄· Alij autem dicunt tractū Dixit dominus mulieri· qui est math· xv· capitulo Tercia benedictio· est benedictio augmenti gracie· Quarta contemplacionis· Quinta benedictio glie· Quia vero bñdictiones hui9 nō habentur vel cōseruanē fine magna lucta ideo in nocturno officio de lucta iacob cum angelo· et in vtero agitur vt exemplo iacob supplantemus fratres nostros malos· scilicet siquid nobis inferunt iniurie dissimulātes· et sit pugna ista in vtero rebecce· idest ecclie Rebecca enim gracia interpretatur· In primo responsorio in nocturnis agitur de augmento gracie· dixit enim ysaac ad filium· tolle arma tua· pharetram et arcum ac̄· Arma predicatoris sunt sacre scripture· que dicuntur pharetra· quia de eis sumuntur sagitte ad percuciendum dyabolum· Jacob igitur· idest verus predicator venatur et interficit homines bona venacione et interfectione· scilicet per arcum sacre scripture a in se occidit bestias· idest vicia a peccata scilicet porcum luxurie ac̄· Et tunc cenat cū eo ysaac idest risus· scilicet dominus· qui delectatur in talibus· Sunt enim ei delicie cenare cuz talibus· Vnde secundum responsoriū est· Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni· idest padisi hoc etiam est id quod supra dicit apostol9· vt sciat vnusquisqz vas suum possidere in sanctificacione et honore· Sequitur versus· Qui maledixerit ei· sit ille maledictus· Omnes enim qui populo cristiano iuniori maledicunt maledicti sunt· vt iudei gentiles et alij· In tercio responsorio dicitur· Det tibi de9 de rore celi· a de pinguedine terre habundanciam· esto dominus fratrum tuoz· seruiant tibi tribus et populi· hec benedictio datur ecclesie· vt omnibus populis dominetur· Jsta vero tria responsoria sunt septimi thoni ad significandum q ipa ecclesia impetrat nobis graciam septiformē spiritussancti· In secundo nocturno in quibusdam ecclesijs est responsorium· Si dominus ac̄· In cuius versu dicitur· iacob erexit in titulum lapidem fundens oleum desuper· Quod nos facim9 cum imitacione cristi bona agimus· Vngimus enim eum per fidem cum ipm hominem plenum gracie esse credimus Et duo responsoria sūt de primo et vnū de sexto thono· quia de cristo agunt qui est principium et finis· et vi· etate vnctus fuit oleo leticie pre participibus suis· In septimo vero responsorio orat iacob· Erue me de manu fratris mei· quia valde eum timeo· valde enim debet timere sanctus· ne corrumpat̄ a malis· In octauo responsorio agit̄ de benedictione contemplacionis· vnde ibi habetur de lucta iacob cum angelo· quia per oracionem debemus luctari cum domino· donec habeamus statum contemplacionis et dixit ei angelus dimitte me aurora est· idest satis habes fidem vel caritatem vel graciam· Nec debemus dimittere· donec de luctacōe contra vicia faciat nos contemplatiuos· quia regnum celorum vim patiē et violenti rapiunt illud· tunc autem videtur sine nubilo peccati· Vnde in nono responsorio dicit iacob· vidi dominum facie ad faciem· idest sine nubilo peccati· non sine velamine creaturarum· Hac racione ecclesia parientis· dicitur legere hac die euangelium de transfiguracione que est benedictio glorie· et ita patet· q habita benedictione liberacionis gracie a augmenti gracie et contemplacionis· et considerato premio glorie libenter et fortiter pugnant milites cristi·

De secunda feria·

Secunda feria est de oracōe· Vnde in epistola q̄ incipit· Orauit daniel ac̄· danielis· ix· capō· ostenditur quantum valet oracio cum ieunio· daniel idest vir desideriozz orauit pro populo suo· et abstinuit a regalib9 cibis· a vsus est legumi nibus· et ideo exaudita est oracio eius· sicut ei dictum est ab angelo· Sed quia mi valet· misi que fit in cognicione dei· Ideo sequitur euangelium iohannis viij· Ego vado et queritis me· a non inuenietis dicit dominus iudeis· et iterum

ego sum de sursum aĉ·ego non sum de hoc mundo et non cognouerunt eum·et ideo adhuc manent in peccatis suis ibi itaq; diuidit dominus spirituales a carnalibus·i·aquas que sunt sub firmamento ab hijs que sunt super firmamentum et ita huic secunde ferie competit opus secunde diei·et ideo introitus est de secundo thono·Carnales enim non possunt orare deum·q; non cognoscunt eum·nam qui in carne sūt deo placere non possunt·sempe ea que in introitu·graduali·offerenda·et communione cantātur·sunt orationes consolaciones et laudes cōuerse gentilitatis cui dūs exhibuit intellectū

De tercia feria·

Tercia feria est de ope diei tercie·q̄s est congregentur aque omnes in locum vnum·a terra fructificet·hoc fit quando homo non curat de voluptatibus carnis et ieiunat per caritatem ieiumum laudabile est·vt homo non sit multum curiosus de cibo corporali·vt dicitur in euangelio·Nolite solliciti esse·sollicitudine·idest suffocāte·sed sollicitudine prouidencie possum⁹ et debemus·Ideo introitus est·Tibi dixit cor meū exquisiui te·tercij thom·propter opus tercie diei·In epistola vero·factus est sermo dūi aĉ ijj·Re·xvij·capl̄o·hortatur ecclesia vt non simus multum solliciti·et propter hoc helyam qui pastus est a vidua sareptena·et a coruo et ipse eciam pauit viduam dicens·Non deficiet farina ydrie·idest gracia de corde et oleum de lechito·idest gracia·seu vnctio spiritualis desuper·hoc idem hortatur per euangelium·sic p cathedram moysi aĉ·math̄·xxiij·capl̄o·vbi sequitur·vnus est magister vester·et vn⁹ est pater vester qui in celis est·qui habet curam de omnibus·Rursus sareptena mulier in introitu affectum ad cristum ostendit dicens·Tibi dixit cor meum·In graduali seipsam cōsolabatur et hortatur dicens·Jacta cu·tu·In offerenda misericordiam petit·In cōmunione quasi secura se mirabilia narraturam ꝓmittit·

De quarta feria

Quarta feria est de penitencia·que feria est dies pemtencie·In illa enim traditus est saluator a ostenditur in epistola Orauit hester aĉ·hester xiij capl̄o·quantum eam orationem faciat efficacē per orationem hester·que cum regina existens mutata fuit cilicio·et per orationem impetrauit suspensionem aman in patibulo·quod paraverat mardocheo·Quia vero pemitencia concipiē tumore indicij·ideo de psalmo penitenciali qui intitulatur per octauam resurrectionis·scilicet·Domine ne in furore·sumitur introitus·ne derelin quas me aĉ·quia vero non valet pemitencia·nisi imitetur cristum·ideo sequiē euāgelium·Ascendens ihesus aĉ·math̄·xx·capl̄o·de cruce cristi·vbi habetur·Ecce ascendimus hierosolimam·et sequitur ibidem de filijs zebedei·qui pecierunt vt vnus sederet a dextris et alius a sinistris·Et dixit eis dominus·potestis bibere calicem·quē ego bibiturus sum aĉ·qui non bibit de calice pemtencie·nō bibet de calice glorie·Et postpomit se cristus apostolis in exemplum·qui de hoc irascebātur·

De quinta feria·

Quinta feria est de piscibus et auibus idest de non cōfidentibus in domino et confidentibus in homine·de quibus habetur in epistola·Maledict⁹ homo·qui confidit in homine hiēr·xvij·capl̄o et ponit carnem brachium suū aĉ·Et post benedictus vir qui confidit in domino·Et hec ostenduntur per euangelium homo quidaq; aĉ Luce decimosexto quod est de diuite et lasaro·diues enim nō confidebat in dño a ideo in infermo positus est·pauper vero confidebat·a ideo in sinu abrahe requiescit·In offertorio vero precatus est moyses aĉ·ostenditur q̄ oratio iusti efficax est·Moyses enim erat ouis·q; mānsuetissimus hominum fuit·et est forma ieunij·et placacionem impetrauit super iram qua dominus iratus erat iudeis·propter vitulum conflatilem·Rursus quidam hodie legunt euangelium in quo dicet·dominus non in hominis sed solius dei testimonio confidēdum·de seipso enim loquens ait secundum carnis fragilitatē Si ego testimonium perhibeo de memetipso·testimonium meum non est verum·Et ita ab homine testimonium non accipio·Et ita habeo testimonium maius iohanne·huijs consonat premissa lectio de hier·Maledictus homo qui confidit in homine aĉ·et ita·Benedictus vir·qui confidit in domino·Confidens igitur orat in introitu et in graduali·et eciam in offerendis in persona moysi in qua fit verborum repeticio·quia sepe ad dominum pro populo intercessit·De hoc eciam dictum est sub secunda dominica post epiphaniam·Communio·Qui manducat·Johannis vj·capl̄o·ostēdit quid vtilitatis prouenat confidenti·scilicet·q̄ in xp̄o maneat a cristus in eo·Et hec communio bene congrueret sabbato ante dominicam palmarū·Notandum autem est q̄ sicut precedens dominica vacat ab officio·prout ibi dictum est ita et oñes quinte ferie in quadragesima quondā proprio carebant officio·excepta forte quinta feria cene domini·Illa tamen mutuat introitum a tercia feria illam precedenti·Nam sicut quelibet quinta feria autoritate melchiadis pape soluta erat a ieunio·ita et ab officio·Unde beatus gregorius·Nullum in quinta feria instituit officium·michilomin⁹ tamen hore et matutine ac vespertinum officium cātabantur·Vnde necessarium erat·vt super benedictus et

magnificat · antiphone de euangelijs aliorum dierum sumpte dicerentur · ¶ Sed gregorius · ij · instituit ieiunium q officium quinte ferie ea tamen que prius instituta erant de matutinis · et vespertinis officijs non mutauit · et inde est q antiphone que cantantur super benedictus et magnificat in quintis ferijs non consonant euangelijs illius diei de hoc in quinta feria p̄cedentis ebdomade dictum est ·

¶ De sexta feria ·

Sexta feria agit de opere sexte diei · in qua factus est homo · et hortatur nos ecclesia ad mansuetudinem et pacienciam · vt omnem iram de cordib9 nostris remoueamus et hoc exemplo ioseph q xp̄i et c̄ epistola · dixit ioseph · gen̄ · xxxvij · cap̄ · de ioseph qui multa passus est a fratribus suis · et tamen sublimat9 est velint nolint in euāgelio mathei · xxj · cap̄lo · ¶ Monemur a predicto exemplo cristi · homo erat paterfamilias · qui plantauit vineam · id est iudaicum populū per doctrinam legis · Ad vltimum misit filium suum ad cultores vinee · ad quos prius miserat seruos quem interfecerunt · per hoc autem · scilicet mansuetudinem et pacienciā saciabimur in futuro · ¶ Vnde introitus est · Ego autem cum iusticia apparebo in conspectu tuo saciabor dū manifestabitur gloria tua · Ad tollerandas eciam persecuciones propter iusticiam hortatur in graduali · Ad dominum cum tribularer · q in offertorio · Domine in auxilium · et cōmunione · Tu domine seruabis ·

¶ De sabbato ·

Sabbatum de conuersione vel confessione per que homo cessat ab ope seruili · et sic sabatizat et recipit benedictionem a domino · qui benedixit die septimo · Ad hoc autem instruimur per legē domini et graciam spiritussancti · Vnde introitus est de lege · Lex domini q̄ · et est p̄mi tom · quia conuersio ad deum est principium bonevite · Vnde sequitur conuertens animas test · Sequitur · iusticie domini recte letificant cor da · quia dant sabbatum spirituale · et hec principaliter habentur per graciam quod ostenditur per epistolam · Dixit rebecca q̄ · gen̄ · xxvij cap̄lo · in qua habetur · q rebecca monit iacob vt afferret patri suo ysaac duos hedos · per rebeccam gracia dei intelligitur · que nos monet et inspirat nobis offerre deo abhominacionē de peccato et confessionem per hedos designatur · Hedus enim animal fetidum est · et habet carnes sapidas · Cum enim homini fetet peccatum suum confitetur illud · quod valde placet deo et angelis eius · quia gaudiū ē angelis dei super vno peccatore pemtenciam agente · Sequitur autem in epistola de rore celi · id est de gracia celesti · et de pinguedine terre · i · abundancia temporalium fit benedictio tua · et p̄mittit de rore celi · quia hom̄ spiritualia preponunt temporalibus Et postea sequitur de pinguedine terre · quia primum querite regnum dei et hec omnia adicientur vobis · Hom̄ enim omnia habent · Vnde apostolus tanquam nichil habentes et omnia possidentes · ¶ Mali similiter petunt benedictionem qui per esau designant̄ Sed quia ipi p̄eponunt temporalia spiritualibus · dicitur eis · de pinguedine terre q de rore celi erit benedictio tua · q si enim habeāt aliqua spiritualia · tamen preponunt eis temporalia · Sequitur responsorium · Bonum est cōfiteri domino q̄ē · quasi diceret ecclesia ex quo per conuersionem et confessionem peccati q reprobationem habetur · benedictio et temporalia et spiritualia bonum est cofiteri domino ¶ Item habetur in euangelio Luce · xv · homo qui dam habuit duos filios et pecit vn9 dicēs da michi partem hereditatis que me cōtingit et diuisit illis substanciam suam · et post q̄ ille consumpsit omnia postea fuit tanta fames in terra ad quam venit · vt compelletur fame esse porcarius · id est subulcus · et dixit reuersus ad se quanti mercenarij q̄ē Quando enim homo omnia bona sua amisit per peccatum non habz quid cōmedat et permittit ita deus ipsum cadere · vt arguat eum malicia sua · vt legit̄ hie · ij · circa medium · et moriatur fame · et dicat · q̄t sunt · scilicet in ecclesia qui habēt iocunditatē · mentis · et ego fame pereo · Reuertar in domū patris mei Vnde in exo · ix · habetur q egipcij compellebāt filios israhel exire de egipto · tūc recipitur et datur ei prima stola · id est gracia · et ita in euangelio habetur de conuersione · Rursus tam in euangelio · vbi agitur de duobus filijs quam in epistola · vbi agitur de iacob q ioseph duorum populorum iudaici · videlicet · et gentilis figmificacio contimetur iudaic9 graciam spiritualem amittit · gentilis vero conuersus ad penitenciam de lege domini in introitu gloriat̄ et cantat · In graduali vero confitet̄ · et laudat · In offerenda oculos suos petit illuminari ne dormiat vt inimic9 non preualeat ei ¶ Et attende q rationabiliter in secunda quadragesime ebdomada legitur euangelium de filio prodigo reuertente ad patrem · quia gentilis populus per doctrinam legis et euangelij ad creatoris cultum reuertitur q quilis penitens per fidem q operacionem · vel per duo precepta caritatis domino reconciliatur · Cōmunio est oportet te Luce · quindecimo ·

¶ De dominica tercia quadragesime ·

Tercia dominica est confessionis · et quarta refectionis · sicut enim supra dictum est · dominus in prima dominica quadragesime · armauit militem suum · In secunda ostendit ei premium · ammodo ergo nō restat · nisi vt ostendatur via · quia

per confessionem et refectionem illuc venitur ¶ Est ergo dominca ista confessionis ¶ Est autem duplex confessio· scilicet peccati et laudis ·q̄s habere debet homo·per humilitatem enim confessionis expectat homo a deo omnia q̄ expectat scilicet liberacionez et donum gracie ⁊ omnia alia bona· Vnde in troit9 est· Oculi mei semper ad dominum ⁊c̄· et est septimi thoni ·qz p septiformem graciam spiritussancti euellitur homo de laqueo dyaboli· Per confessionē emẓ scrutantur mala· ¶ Et ideo fit statio ad sanctum laurencium qui per confessionem liberatus est ¶ Nec humilitas liberauit ioseph· de manibus fratrum suorum et de carcere· q ideo cantatur de ipso in officio nocturnali· ¶ Adhuc dominica ista sexta est a dominca· lxx· a sexta feria dominus crucifixus est· ⁊ ideo fit mencio de passione· que per ioseph significaē· et ita ecīā ipsi diei competunt que dicuntur· ¶ Nam cristus per humilitatem liberatus est ab insidijs fratrū suorum· idest iudeorum ·et exaltatus est in toto egipto· idest in mundo· ⁊ ita que literaliter acta sunt· circa ioseph spiritualiter sunt facta erga cristum et nocturnum officium· ordinem comitatur hystorie· cum emẓ in precedenti dominica cātatum fuerit de iacob in hac succeditur de ioseph qui vendit9 est a fratrib9 illos in fame ditauit· et crist9 a iudeis crucifix9 sua morte humanum genus redemit et redimendo a demonio liberauit · put in euangelio legitur hodierno· ¶ Ceterum qualis debeat esse cōfessio ostendit apostolus in epistola· Fratres imitatores m·e· ⁊c̄· ad eph̄· v·c· Primo enim esse debet in humilitate· scilicẓ vt humiliem9 nos deo et ita in nouitate vite ambulemus· Secundo in perseuerancia· scilicet vt homo non redeat ad vomitū et vt infamia peccati remoueatur· Vnde dicit· Fornicacio autem et immundicia nō nominentur in vobis ⁊c̄· hoc fit per pseuerancīā in bono vita· Ad hoc idem hortamur in euāgelio i fine in quo ostendit q̄ gracia expellit peccatum· ¶ Erat inquit ihesus eiciens demoniū ⁊c̄ Luc̄· xj· et math̄· xuij· ihesus idest gracia· Iste idem demoniacus cecus dicitur a matheo et beda· cecus inquit beda videt· mutus loquit̄ possessus a demonio liberatur · ¶ Et cum eiecisset demonium locutus est mutus· quia quando data est homini gracia ·confitetur ⁊ loquit̄ in cōfessione· Postmodum ostendit dominus stabilitatem regni sui per mdiuiduam caritatem ⁊ instabilitatē regni dyaboli· Omne inquit regnum in seipsum diuisum desolabitur· et sic regnū dyaboli et suorum qui diuisi sūt a deo destruetur· Sed regnum dei manet imeternum ·et ita inuitat omnes homines ad regnum suū· quod manet· propter hoc debet homo perseuerāter agere opera confessionis· quia per ea habebit̄ regnum celorum· ¶ Et ideo responsorium est· Exurge domine non preualeat homo· idest dyabolus qui nobis intendit auferre regnum celorum

Hoc igitur intendit ecclesia vt simꝰ perfecti in confessione et similiter perfecte moriamur peccatis· vt per bonam vitam eciam infamia peccati deleatur· sicut dicit dominus per hiēr· Perdam babilonis nomē· hoc dicit quia gracia expellit peccatum et infamiam· sequitur et reliq̄as et germen babilonis ciuitatis idest memoriam delectabilem· vt scilicet homo doleat quando ad memoriam reducet ¶ Rursus· quia sicut in euangelio dicitur· Surdus audiuit· ⁊ mutꝰ verba dei narrauit · ideo dicit in introitu· Oculi mei semper ad dominum· et ne iterum deficiat· misericordiam implorans subdeus· respice in me et in ḡduali· ¶ Exurge domine· deinde· vox quōdam multi facunda facundia cuius os aperuit sapiencia· preces suas ingemmat et decenti similitudine in tractu perorat dicens· Ad te domine· ¶ In offerenda iam loquens predicat iusticias domini rectas eo quod a se humiliato demonium exierat· Sed ad iudaicum populum superbientem spiritus immundꝰ redierat· In cōmunione de muto factus orator gratulatur q̄ sicut passer inuenit sibi domū ⁊ turtur nidum·

De secunda feria·

In dominica precedenti dictum est· q̄ dominus saluat per confessionem· ¶ In hac vero secunda feria ostenditur quod dominus saluat eciā per baptismum· sed quia baptismus· dat̄ p trinitatem· ideo de trinitate est introitus· In deo laudabo verbum· et ponitur ibi ter hoc nomē deus· et est de tercio thono ·quod totum contingit propter hoc q̄ loquitur de trinitate· ¶ Epistola vero· Naaman princeps ⁊c̄· que est iiij· Re· v· capō est de naaman quam misit rex syrie dominus suus ad heliseum vt sanaret eum et precepit ei vt in iordano se lauaret sepcies et fieret eius caro sicut caro pueri· ⁊ ita factū est· iordanus interp̄tatur descensus humilitatis in qua ecclesia mūdari petit et hoc facit ad preceptum domini querens per humilitatē salutem in aqua est inferior creatura ¶ Postmodum sequitur responsorium Deus laudem meā ne tacueris· in quo ecclesia humiliat se per confessionē· ⁊ est tercij thoni racione p̄dicta· In euangelio vero· dixerunt pharisei ad ihesū Luquarto capō· ostendit dominus q̄ non fūt missi prophete· nisi ad humiles sicut heliseus ad naaman· et helyas ad viduam· et ostendit superbiam iudeorum postea dicit· ihesus autem trāsiens per medium illorum ibat ad significandū q̄ humil' q̄quid sibi fiat viā suā nō deliquat

De tercia feria·

Tercia feria est de oracione et misericordia per que eciam saluat dominꝰ Vnde introitus est· Cum clamarem ad dominū ¶ Epistola vero mulier quedam ⁊c̄· et est quarto li· Re· quarto capitulo

de vidua cuius filios creditor in seruitutē redi gere contendebat · et eius vasa oleo repleuit he liseus dicens ei · q de parte olei redderet debi tum qđ debebat et de reliquo ipa et filij tuivi uerēt vidua ē eccla cui⁹ sp̄osus xp̄s nō ē p̄sens coporaliter siue visibiliter que venit ad cristū creditores sunt demones · Vnde dyabolus exac tor dicitur · quia peccuniam suam · idest immun diciam a nobis exigit cum vsuris · Vñ ysa · xliij · capitulo · quomodo cessauit exactor · quieuit tri butum · sed cristus per opera misericordie libe rauit nos ab huius creditore Et petit̄ huius li turacio in responsorio · Ab occultis meis mun da me domine · Euangelium vero quod est ma thei · xviij · capl̄o · est de misericordia · scilicet · si peccauerit in te frater tuus corripe eum · si ig norat doce · si penitet · dimitte · non dico sep ties · sed etiam septuagesiessepties · idest quoci ens peccauerit dimitte ¶ Iterus vidua pro fi lijs ad heliseum orans dicit in introitu ego cla maui · et in graduali · ab occultis · demum preci bus exaudita gracias agit in offerenda · dexte ra domini Et docet in cōmunione · dñe quis nē quales se debeant exhibere · qui volunt oleum misericordie · scilicz · qui volunt requiescere m mōte ingrediant̄ sine macla nq operient̄ iusticiā

De quarta feria ·

In quarta feria agitur de impleccione mandato rum per quam dominus eciam saluat · Sed q per graciam est implecio mandatorū · ideo est introitus · ¶ Ego autem in domino sperabo · q est primi thom · ad ostendendum · q spem debe mus ponere in solo deo · Epistola vero · Dona ra patrem nē · est de exo · xx · capl̄o · in qua sunt instituta vel distincta precepta domini · hono ra patrem et matrem nē · ¶ In respnsorio ve ro petitur gracia in quo ostendit homo infir mitatem suam dicens · Miserere mei deus · quo niam infirmus sum · quasi diceret · non possum per me adimplere mandata · ¶ In euangelio · Accesserunt ad ihesum nē · matb̄ · xv · capitulo redarguit dominus iactanciam iudeorum qui magis imitabant̄ tradicionibus hominū quam dei · et reprehendebant discipulos domini de tradicionibus legis · vel seniorum · Quibus do minus dixit ypocrite · nē · non lotis manibus manducare · non coinquinat hominem et ostē dit per que saluamur et iustificamur · In hac quarta feria fit primo scrutinium · prout in quarta feria dicetur ·

De quinta feria ·

In quinta feria ostēdit ecclesia non esse salutez nisi a domino q maxime per virtutes · Vnde in troitus est · Salus populi ego sum nē · et est quarti thom · propter quatuor cardinales vir tutes · ¶ Epistola vero · Factum est verbū nē · est de hiere · vij · capl̄o · vbi dicitur · dominas facite vias vestras et studia vestra · et hoc propter bona opera virtutum · et reprehenduntur iudei qui credebant se non posse damnari quia habebant domini templū · et omnes alios damnatos esse dicebant · Vnde sequitur responsorium · Oculi omniū · ostendens · q in solo deo sperandum est · Euangelium vero · Surgens ihūs Luce iiij · capl̄o · est de sanacione socrus petri · per quod ostenditur q in solo deo sperandum est · quia ab ipso et per ipsum · salus mentis et corporis est · In alijs vero ecclesijs legit̄ euangelium sequentis dominice · Abijt ihesus nē · q aliter incipit · operamini in quo improperat domin⁹ turbe q magis curabant de salute corporis quam mentis · quoniam voluerunt eum facere regem post miraculum factum de saturacione quinquemilium hominum de duob⁹ piscibus et quinq panibus et hortatur eos dicens · Operamini non cibum qui perit · sed qui permanet in vitam eternam · Cui congrue premittitur premissa lectio hier̄ · vbi dominus promittit se habitaturū cum eis et sic quasi regem futurum eorum qui talem cibum fuerunt operati · vt calumniam non faciant innocentem nē sanguinem non effundant nē · ¶ Iterus introitus · scilicet · Salus populi · vox est domini populum consolantis · Graduale · offertorium et communio · voces sunt populi de regis gracia confidentis · ¶ In hac autē quinta feria in qua agitur de salute fit statō ad sanctos cosmam et damianum · qui medici fuerunt et homines corporaliter et spiritualiter sanabant · ideo de ipsis fit mencio in collecta ·

De sexta feria ·

In sexta feria que est dies crucis ostenditur · q per crucem est salus · Vnde introitus est · Facmecum signum in bonum · idest crucem · maiorē caritatē nemo habet · i · maius signum caritatis quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis · Epistola vero · Quenerunt nē · que est numeri · xx · capl̄o · est de moyse · qui bis percussit petram et fluxerūt aque · vt biberent homines et iumenta · per bimam percussionem duo ligna crucis intellige · petra cristus est · et fluxerunt aque doctrinarum et graciarum · vt possit bibere totum genus humanum · Responsorium est · In deo sperauit cor meum et adiu · sum · q in sola cruce perfecta est humani generis salvacio · ¶ In euangelio vero · venit ihesus in ciuitatem nē · Johannis quarto capl̄o · Ostendit dominus · q non solum pro nobis crucem sustinuit · sed et multos alios labores · Vnde sequitur ibi · Ihesus ergo fatigatus ab itinere nē · dicuntur ibi octo in quibus instruxit dominus samaritanam · que patent in euangelio · et ideo respōnsorium est octaui thom · Cōmunio est · qui bibit · iohannis iiij · capitulo ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De sabbato.

In sabbato vero ostenditur q dñs saluat per iu sticiam a misericordiā. Vnde epistola. Erat vir danielis. xiij. c. Loquiē de susanna que saluata est p iusticiam. Euāgeliū est de muliere deprehensa in adulterio quam dominꝰ liberauit p misericordiam. Ecce quomō euangeliū et epistola accordant. quia ergo adultera in euangelio saluata est per misericordiam. ideo videns ecclesia infirmitatem filiorꝫ suorꝫ petit se liberari per misericordiam in introitu dicēs. Verba mea auribus percipe. et est quinti tonipter quinqꝫ q ponuntur in collecta que est talis. Protesta que sumus omnipotēs deus vt qui se affligendo carnem ab alimentis abstinent. sectando iusticiam a culpa ieiunent. i. a delectacione quinqꝫ sensuum sic daniel. susanna a ioachim. misericordiam dei nō osequentur qui sic non ieiunant. Deqē versus. introitus semiplenꝰ scilicꝫ. rex meus et deus meus. Et ideo notandum est q in introitibus aliquando duplex versus ponitur aliquando dimidiꝰ. frequencius vnus. duplex vt in introitu defunctorū. Requiem versus. Te decet ymnus. et alius exaudi oracionē mā. Quia oramꝰ p defunctis. propter. stolam corpis et anime qs rogamus eis dari. Dicitē eciam tūc secundus vꝰ quia succedit in locū illius versus gloria patri qui in officio defunctorum tacetē. p eo q mortui trinitatem vlteriꝰ laudare nequeunt ad cuius laudē ptinet ipse versus. Sepius vero vnꝰ dicatur quia ad vnum tantum scilicꝫ ad deū vertere nos debemus. Dimidius autē hic ponitē q qui misericordiam dei impetrat. suam debet imperfectionem in operibus ostiteri. psalmus em opus significat. Post epistolam sequitē respō sorū. Si ambulem mā. q sic ei respondet quem dominus liberat nullus ei nocere potest. igitur si ambulem in medio vmbre mortis non timebo mala mā. vmbra mortis est mors temporalis q si diceret. et si transeant p mortem temporalem non est timendum ex quo deus adiuuat. Et sequitur versus. virga tua et baculus tuꝰ ipsa me cōsolata sūt. quia tribulaciones domini cōsolanē hominē homū. Est aūt pmi toni. quia in solo deo ponenda est spes. In euangelio vero perrexit ihesus. iohꝫ. viij. Ostendit se dominꝰ auctorē misericordie. cum dixit. mulieri adultere. Vade et amplius noli peccare. Item misericordia fuit cum dixit. qui sine peccato est vestrum primus mittat in eam lapidem. In offertorio petit similiter p misericordiam liberari cum dicit. gressus meos dirige. et ptinet ad octauam resurrectionis. Postcommunio vero ad beatitudinē. que est nemo te. iohꝫ. viij. ca. Illud autem notandū ē q in huius sabbati opletorio antiphona. Mediavita cantatē. eo q nunc mediana quadragesime incipiat ebdomada qui vero eam in precedenti viferia cantant. numerū dierū ieuniis afflictorum attendunt hanc itaqꝫ sub breuiloquio duximus exponendam. Media vita cristus est ipse enim mediator ē dei et hoim. Ipse ē via veritatis et vita. Ipse quidem sanctus. ipe deus. ipe fortis ipe misericors saluator ad cristum g sermo dirigitur. O media vita. i. o. criste vel media vita sācta trinitas ē. q ē in se vita et nobis vita media. i. sufficiens et communis ad quā sermo dirigitur. O media vita. i. o sancta trinitas. ideoqꝫ subdistinguitur sancte deus sancte fortis. sancte im. i. pater. et fili. sancte spiritus. a quo et p quem et in quo saluamur et ideo saluator etiam trinitas appellatur. ad quemcumqꝫ tamē sermonem dirigimꝰ adiutoriū querimus quia in morte sumus in miseriis pītis vite petimusqꝫ ne ē dat nos amaritudini mortis eterne. vel suple. o domine nos existentes in vita media sumꝰ in morte. Prima fuit vita iusticie et innocencie in qua creatus est homo. Secunda est vita peccati et miserie in qua lapsus ē homo. Tercia erit vita immortalitatis et glorie ad quā repabitur homo. Nos igitur dum sumꝰ in media vita sumꝰ in morte. quia vita peccati media mors est vite iusticie et ideo querimus adiutorem. Alie eccle dicunt. medio vite. quia em nunc est mediū quadragesime quevitam psentē q sine peccatis nō ducitur repsentat. merito dicitē antiphona ipsa in morte. i. in peccatis que ducunt ad mortem. Et quia in epla fit mēcio de susanna. ideo ppter equiuocacōēz vocabuli fit hodie statio apud sācta susannam.

De dominica quarta quadragesime.

Sequitur quarta dominica in qua agitur de superna hierusalē et qr in terraz illā veniturus eo duce quo filij israhel venerūt in terram promissionis. prout sub. lxx. dictuz ē Ideo nunc legitur exodus. vbi dicit dominus. videns vidi afflictionem populi mei qui est in egipto. et descendi vt liberarē eos de manu pharaonis. Sicut autez dominus liberauit populū per plagas missas p pharaonem similiter et p plagas liberat de manu diaboli. qui nō vult dimittere nos nisi i manu fortis sicut ibi habetē.

Prima plaga est auersio aquarū in sanguinē p quam peccatum infidelitatis significatē p alias plagas significatur q homo per multas tribulaciones et penas qs habet dum moratur in peccato. cogitur redire ad dominum sicut de filio pdigo legitē. Legitur ergo exodus quia p fidem est exitus a seruitute diaboli. et p baptismū qui significatur per mare rubruz et p impleciones mandatorum. quando vero. homo talis est facit seipsum tabernaculum domino. qui vero non faciet ei hoc tabernaculuz nec ipse faciet sibi in futuro. Post exodum sequitur liber leuitici. qui est tercius in penthateuco qui ptinet ad leuitas qui debebant domino offerre sacrificia. Vnde liber est oblacionum. Ex quo enim hō implet mādata. et facit se tabernaculum non domino restat nisi oblaciones deo offerre. Debet tamen sal apponere in omni sacrificio suo quia cuz discrecione debet omia facere. quia ergo tales

debent esse mūdi ab omni pcō et offerre domi
no hostiam mūdam sanctam et immaculataz·jō
sequitur in leuitico de mundacione lepre·¶Et di=
citur ibi multociens·sancti estote· quomā ego
sanctus sum et quia hoc fit in solemnitate cor=
dis et debent omnia fieri cum gaudio· ¶Ideo po
stea in eodez li·agit̄ de sollemnitatibus·¶Ursū
quia nullus ita perfectus est quin peccet aliqñ
saltem venialiter ideo ibi habetur de dubitacio
ne moysi ad aquas contradictionis qui nec ꝓpt̄
hoc dimisit opus spirituale facere·vt ad vocem
suam fluerent aque cum dixit· Ascendat putei
·i·doctrina sacra ¶Ceterum sicut mulier ostendit
ex vna parte pomuz filio suo et ex alia inimicuz
vt venat ad se similiter et dominus·iuxta illud
Osee·xi·c·¶In funiculis adam trahām eos in vin=
culis caritatis·¶Unde in officio nocturnali osten
dit inimicum qui non vult dimittere populū ni
si in manu forti et in manu diuina scilicet per p̄=
dicatores·¶Et ideo primum resp̄sorium est·¶Lo
cutus est dominus ad moysen q̄t̄·¶Siquidem mo
yses ex aquis assumptus est cristus p quem libe
ramur ab huius mimico vel quilibet predicator
qui ex aquis scripture debet assumi·et est quar
ti toni·quia quatuor modis nos affligit dyabo=
lus·scilicet interficiendo mares·i·bona opa vl̄
virtuosos quos submergit in flumine Sliciaz·
huius mundi et cogit seruire in luto luxurie· et
latere auaricie·et palea inanis glorie·¶Porro q̄
dem quia populus in illa septuagenaria capti
uitate fleuit super flumina babilonis·et in fine
tyro permittente letabundus exiuit·et gratu=
lans hierusalē introiuit ideo cum in prima do=
minica populus captiuat⁹ fleuerit dicens·¶Cir
cumdederunt me·¶Et in secunda orauerit dicens
Exurge·¶In tercia q̄z orauerit dicēs·¶Esto mi
hi·¶In quarta consolacionem accepit dicente
domino·Invocauit me et ego exau·euz·¶In qñ
ta etiam rursus oracionē instituerit dicens Remi
sisce·¶In sexta vero dario licenciam tribuē
te consolacionez de reuersione percepit ideoq̄
dixit·Oculi mei·¶In hac septimana tanq̄ in fi
ne septuagesime ingrediens hierusalem gratu
labundus exultat dicens·Letare hierusalem·S
hoc etiam dictum est sub prima dominica·¶Sep
tenarum quoq̄ presentis vite que septem die
rum curriculo voluiē·vel potius septē etatibz
quibus mundus ipse distinguiē·sicut per dies·
lxx·sic per septem dominicas·sancta repreſētat
ecclesia·¶Prima etas est ab adam vsq̄ ad noe
¶Secunda vero a noe vsq̄ ad abraham·vel se=
cundum quosdam ad moysen·Tercia a moysevs
q̄ ad dauid·¶Quarta a dauid vsq̄ ad transmi
gracionem babilonis·¶Quinta a transmigra=
cione babilonis vsq̄ ada duētum domini·¶Sex=
ta ab aduentu domini vsq̄ ad finem seculi·¶Sep
tima similiter vsq̄ ad eundem finem simul enim
occurrunt sed illa in vigilantibus q̄ laborātibz
ista in dormientibus q̄ quiescētibus· vbi requi
escunt electorū aie inter vbera lactātis matris
sue superne hierusalem·¶In prima dominica
velut in infanciam mundi homo a felici delecta
cione deiectus clamat·¶Circumdederunt me·
¶In secunda velut in puericia mundi concipi=
ens homo spem sue reconciliacionis voce nec q̄
si precentoris implorat acceptilacionem recon=
ciliacionis dicēs·Exurge quare obdormis domi
ne·¶In tercia velut in mundi adolescencia·con
cipiens homo suam liberacionē de egipciaca ser
uitute sue ꝓtectionis a liberacionis accelera=
cionem voce moysi orat dicens·¶Esto michi in d̄
um ꝓtectorem·¶Quarta designat iuuentutem
ecclesie in qua regum dyademate coronatur· et
sapiencia ꝓphetarum ornatur·¶Unde illud offi=
cium· voce dauid·quasi precentoris in cantibus
celebratur·¶Quinta senectutem ecclesie· in qua
calor naturalis incipit deficere·¶Nam populo in
babilone captiuato ecclesia raptiua nec altare
habuit nec templum ymo organa sua suspendit
ideoq̄z quinta dominica vacat officio·¶Sexta
senium ecclesie scz fines seculorum·cum filius di
venit in mundum·et diaboli potestate liberauit
genus humanum·ne igitur sit immemor accepti
beneficij et in gratum gratulatur et ait·¶Oculi
mei semper ad dō·¶Hec autem septima et vlti=
ma significat sabbatum mundi·in quo sanctorū
anime requiescunt·illic hierusalem que sursum
est·que libera est que mater nostra est letatur·
¶Unde dicitur dominica leticia·est enim septima
a·lxx·et per septenarium significatur septima e
tas eorum qui sunt in requie·¶Representat enim
hec dominica libertatem concessam filijs israhel
redeundi a babilone·anno septagesimo q̄ habue
runt plenariaz in anno septuagesimo·¶In totū
huius diei officium de leticia est ad representā
dum illorum leticiam·et etiam nostram·quoni=
am finitis sex etatibus erimus in septima a mun
di exilio liberati·cum celestem paradisū que est
patria nostra intrabim⁹·¶Cantatur ergo introi
tus·Letare hierusalem· ad ostendendum q̄ fic̄
illi cum ingenti leticia a babilone venerunt in
hierusalem ita et nos ab hoc mundo letantes in
celestem hierusalem venimus·¶Babilon enim
interpretatur confusio·vnde significat mundū
vel infernum quia in hoc mundo est confusio vi
ciorum et in inferno tormentorum·¶Dicitur eti
am hec dominica refectionis·quia in ea dom⁹
refecit et saciauit quinq̄z milia hominuz·vel q̄
in ea ostenditur celestis hierusalem ex qua omis
refectio est·q̄ ergo ecclesia letatur pro hac re
fectione ideo cantat·Letare hierusalem·i·eccle
sia·tibi enim eterna requies promittitur·¶In
nocturnali enim officio cantatur responsorium·
Audi israhel precepta domini·et ea in corde tuo
quasi in libro scriby·et dabo tibi terram fluen=
tem lac et mel·¶Postea sequitur in introitu
ab vberibus consolacionis eius·hec verba sunt
duo testamenta·de quibus sumuntur ꝓmissio=
nes dulces in quibus est consolacio nostra· et sūt
in ea tria verba leticie scilicz·letare gaudete·et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

exultate·racio quare posita sunt dictum est sub ca·de·lxx·in principio·Et sumitur iste introit9 de ysa·vltimo·c· sed de antiqua translacõe qr in ysa·sic non iacent verba hec·Versus vero de ps·qui loquitur de hierusalem supernasc9 letatus sũ et est qumti toni·ꝓter quinq9 milia hominum ques refecit·vel ideo quia illi qui cohibent et refrenant et bene ordinant quinq9 sens9 corporis illi habebunt huius refectionem et cõsolacionem de qua in introitu et que petitur in collecta·Concede quesumus omnipotens deus vt qui ex merito nostre actionis affligimur tue gracie consolacione respiremus·Scripserũt tñ quidam q9 quia a liberius papa qui tamẽ incronica non inuenitẽ celebrauit tali die rome in dca ecclesia que vocatur hierusalem ideo cantatur·Letare hierusalem·Et nota q9 in quibusdam ecclesijs hac die·i·in festo annunciacionis domini due collecte dicuntur vt quasi duplex festum exsoluere videantur·quod non fit in alijs ꝑcipuis festiuitatibus·vt natiuitatis domini & similibus·quia ille per octauas ꝓducuntur nec vni9 diei dumtaxat obseruancia sicut ista coangustãtur·Sequitur epistola·Scriptuz est enim quoniaz abraham duos filios habuit nc̃·ad gal'·iiij c·Vbi sequitur·que sursum est hierusalem·libera est que est mater nostra hoc autem dicit·vt non timore seruili seruiamus domino sed amore Responsorium est de eodem·letatus sum nc̃·et est septimi toni ꝓpter septimam etatem in qua erimus in quiete·ſ quia adhuc sumus in labore ideo sequit̃ tractus sed suauissimus·Qui confidunt in domino etcetera in quo ostenditur q9 qui in domino solo sperant habebũt illam refectionem·Sequitur euangelium·Abiit ihesus transmare gallilee nc̃·ioh'·vj·c·Quinq9 autem panes quibus dominus refecit nos prout ibi legitur·sunt quinq9 libri moysi·duo vero pisces sũt psalmus et ꝓphecia·vel libri iosue·& iudicũ quia de illis·vij· libris simul ntur orationes in hac dominica·et ita refecit omnes·Offertorium est·laudate & est secundi toni·ad ostendendum q9 deũ laudare debemus & ꝓ corporali refectione et ꝓ spirituali·Postcommunio vero est·Hierusalem que edificatur vt ciuitas nc̃·Et loquitur de illa hierusalez que libera est·et est ãr ti toni propter quatuor que ibi dicunt̃·Primuz est quia omnia sunt communia·ibi enim deus est omnia in omnibus·Secundum est q9 eternaliter participantur ea que ibi sunt·vnde dicit·Cuius participacio eius in idipsũ·Certum est q9 null9 de filijs dyaboli potest ibi ascẽdere·vnde dicit·Illuc enim ascenderũt tribus tribus domini·Quartuz quia ibi est optima laus dei vnde sequitur·Ad confitendum nomini tuo domine·Et inde est illud beati qui habitant in domo tua domine in secula seculorum laudabũt te·In hac dominica roman9 pontifex celebratur9 ad ecclesiã ꝑgens· & rediens ab eadem aream in manu sub aspectu populi fert rosam·

Circa qs duplex insurgit racio· vna secundum literam·altera·secundum spiritum·Sane secundum literam·ne fidelis populus ꝓpter quadragesimalis obseruancie asperitatem sub cõtinuo labore deficiat·quia quod caret alterna requie durabile non est·ideo in hac mediana dominica quadragesime quoddam recreacionis solacium interponitur vt anxietas temperata leuius sufferatur·iuxta illud·Interpone tuis·interdum gaudia curis·Hodie enim officium totum leticia plena est·et in omni verborum clausula iocunditas exuberat·gaudium resonat·hilaritas inculcatur·Tria itaq9 representat·dies ista sc̃z caritatem post odium·vnde dicitur·Letare hierusalem·et conuentum facite omnes qui diligitis eam·gaudium post tristiciam·vnde·Gaudete in leticia·quia in tristicia fuistis·& sacietatem post famem·vnde vt sacieni ab vberibus cõsolacionis vestre·Hec tria pariter designantẽ in tribus ꝓprietatibus huius floris·caritas in colore·iocunditas in odore et sacietas in sapore·Rosa quippe pre ceteris floribus colore delectat odore recreat·et sapore confortat·delectat in visu recreat in olfactu·et cõfortat in gustu·Nempe rosa in manu romani põtificis·gaudium israelitici populi designat·quando per graciam cristi·data est illi de babilonica captiuitate licenciam redeundi·Inde illam donat nobiliori et potenciori·qui tunc in curia reperitur·in quo nobilitas et excellencia illius peculiaris populi domini designatur·demum ille cũ multo equitatu & leticia ingenti·ciuitatem cum rosa circuit figurans gaudium illius populi in ciuitatem hierusalem reuersi atq9 omnionẽ totius fidelis populi et ecclesie leticiaz de premissis·Spiritualiter autem flos iste florez illũ significat·qui de se dicit in canticis·Ego flos campi et lilium conuallium·et de quo ꝓphet̃a Egredietur virga de radice yesse·et·f·d·i·c·a·Qui est vere flos florum·i·sanctus sanctorum·quia pre ceteris floribus·i·sanctis colore delectat in visu·Nam speciosus forma pre filijs hominum in quem desiderant angeli ꝓspicere·Qui odore recreat in olfactu quia sicut legitur in cãticis·i·c Meliora sunt vbera tua vino flagrancia vngentis optimis·Qui sapore confortat in gustu·q9 panis quem ipse dat caro sua est ꝓ mundi vita omne delectamentum habens·& omnis saporis suauitatem·Hic est enim qui de quinq9 panibz & duobus piscibus quinq9 milia hominum saturauit·Triplex autem est in hoc flore materia aurum videlicet·mustus et balsamum quia triplex in cristo substancia·deitas corpus·et anima·Sed balsamo mediante mustus auro coniũgitur· quia anima mediante corpus coniungitẽ deitati·Diuina enim natura tante subtilitatis ẽ vt corpori de limo terre formato non ꝺgruerz vniri nisi racionali spiritu mediãte·Rursus flos ipse aureus est quia rex regum·et dominus dominãciũ·cuius rubor apparuit in signis passiõis

et odor in gloria resurrectionis. ¶ Huius flo
ris baiulus est vicarius saluatoris · romanus ve
ro pontifex successor vtiqz petri et vicarius ihe
su cristi · qui hunc florem fidelibus populis de
monstrat · non omni tempore sed in hac domini=
ca tantum que septima est ab illa que · lxx · nūcu
patur · quia xp̄s non in qualibet hora sed in sep
tima tantū etate videt̄ ab illis qui beata requie
solantur · Rursus in vrbe ostenditur non alibi
q̄ apud basilicaz que sancte crucis in hierusalē
appellatur · que superne hierusalem tipum opti
net · et spem representat · de qua dicitur in epi=
stola hodierna · Illa que sursuz est hierl'm libera
est que est mater nostra · in qua xp̄m angeli san
cti et beate anime otemplantur ad quam merito
dicitur · Letare hierusalem · et conuentuz facite
omnes qui diligitis eam · q · d · vos catholici non
heretici ¶ Offert autem hodierna statio ab illa
que fit ibidem in secunda dominica aduētus · qr
illa future beatitudinis est annunciacio · hec qua
si presentis otemplacio · vnde et festiuius agit̄
quia spei nostre festiuitas est · Hac eciaz die cri
stianus coronatur imperator · vt semper coro=
na superne hierusalem meditetur · Dauid ter in
regem vnctus est vt dicetur sub dominica post
ascensionem · ¶ Hec ergo dominica priuilegia=
ta est quia representat licenciam redeundi de v
uitute ad libertatem populo israelitico concel
sam et leticiam ex hoc habitam ·

¶ De secunda feria ·

Secunda feria est de iudicio · vnde in epi
stola · Venerunt due aē · iij · ſe · iij · c · agi
tur de iudicio salomonis duabus mulie=
ribus de puero otendentibus · Mulier vna que ·
dixit q̄ diuidatur puer · est synagoga que diui=
di conata est puerū ihesū · Alia mulier que dixit
detur ei infans viuus est ecclesia · vnde in respō
sorio petit hec mulier puerum · Esto michi in de
um protectorem · i · petit sibi dari cristum · Euan
gelium · qpe erat io · ij · c · similiter est de electio=
ne vendencium · et de iudicio ibi habet̄ q̄ nō cre
debat se ihesus eis · quia visi fūt eum interficere
postea sequitur de passione filia · Soluite · i · solue
tis templum hoc et in triduo excitabo illud · scie
bant em̄ quod facturi erant · Quia vero ex pas
sione domini omne gaudiū ideo in offertorio cā
tat ecclesia · Jubilate · Jn introitu autem petit iu=
dicari · sed prius petit misericordiam · Deus in
nomine tuo saluū me fac · scz per misericordiam
et in virtute tua iudica me · et est quarti tom ·
quia ibi habetur · ab insurgentibus in me libera
me · i · ab inimicis · qui quatuor modis sicut dictū
est sub dominica · insurgunt contra nos · et ideo
sicut dominica fuit de misericordia · ita secunda
feria est de iusticia ·

¶ De Tercia feria ·

Tercia feria est de oracione · i · de efficacia
oracionis que scz fit salua iusticia · quod
ostenditur in epistola · Locutus est aē ·
que est exod · xxxij · c · vbi sequitur dimitte mevt
deleaz eum · et moyses orauit pro populo · et do
minus dimisit peccatum · salua tamē iusticia · qr
reseruauit sibi vindictam · vnde et si qpter illud
peccatum qd̄ omiserunt in cristum precipue pu
niantur · tamen et qpter illud quod omiserunt
tunc scz adorando vitulum vnde dicit dominus
in euangelio implete mensuram patrum vestro
rum · ¶ Quia vero tam efficax est oracio · ideo in
introitu dicit ecclesia · Exaudi oracionem meam
aē · versus otristatus sum in exercitacione mea
contristatus enim fuit p dilacione patrie a m
colatu miserie · ¶ Quia vero exercitacio xp̄iam
est in cohercione a petulancia et lasciuia quinq̄
sensuuz ideirco quinto tono resonat hūc intro
itum ecclesia · Et sequitur epistola · Locutus est
aē · in qua sicut dictum est impetrauit moyses
dimissionem peccati · salua iusticia · a vt filij eo=
rum mererentur intrare terram promissionis ·
ideo in responsorio orat ecclesia · vt mereatur
ipsam impetrare filijs suis vt intrent in terraz
pmissionis licet adorauerunt vitulum oflatilē
· i · venerati sunt lasciuam et pompam mundi di
cens · Exurge domine fer opem nobis · et ver sus
Deus auribus nostris audiuimus quoniam tu li
berasti eos · et cōdonasti eis · similiter et fac nob
spiritualiter · ¶ Postmodum sequitur euangeli
um · Jam die festo · iob · vij · c · de obstinacione iu
deorum qui dicebant · Quomodo hic literas scit
cum non didicit · Et dixit dominus · moyses dedit
vobis legem a vos vultis me interficere · q · d ·
contra legem vestram vultis facere et facitis ·
Et direrunt demonium habes ecce quomodo ob
stinati fuerunt · et hoc est qd̄ in epistola habet̄
Recesserunt cito a via quam ostendisti eis · Ec=
clesia vero ostendens se non offendere peccatis ·
dicit in offertorio Expectans expectaui dominū
ostendens se expectare xp̄m vsqz infinem a quia
bene expectat qui a lasciuia quinqz sensuum ab
stinet · ideo quinti tom est · ¶ Per hanc autem
spem reducitur nouus populus in terram pmis
sionis · vnde sequitur postcōmunio · Letabimur
in salutari tuo · et est primi tom · quia omnis le
ticia a deo est ·

¶ De quarta feria ·

Sequitur quarta feria · que est cathecu=
zandorum · quia ea die ducūtur ad eccl̄az
cathecumim · et cathecizātur idest instru
untur et hoc est tercium scrutinium vt iam dice=
tur · vt autem seruiamus consuetudini ecclesie
ytalie que scrutiniū solemnitatem obseruat et iu
ribus de illo loquentibus · et quia eciam quedaz
de his que in illo fiunt vbique in baptizando fr
uantur ideo aliqua de illo dicamus viz · quit̄d
sit scrutinium et vnde dicatur et vnde originez
traxit · quando et quotiens et quare in tempori
bus statutis fiat · quid in eo fiat vsqz ad exorcis
mum · Et quid ab exorcismo vsque ad ecclesie in
gressum · Et quid ab ipso ingressu vsqz in finez
Et quare hec omnia fiant · Subsequenter vero
de officio misse huiꝰ diei dicemꝰ · ¶ Scrutiniū

nichil aliud est quam fidei et religionis cristia ne inquisicio. ¶ Est enim quasi quoddam iter seu preparacio ad baptismum q dicitur a scrutādo id est inquirendo quia fidei religionis inquisicō fit in eo vnde originem traxerit iam dicetur.

¶ Incipit autem fieri scrutinium in quarta fe ria tercie ebdomade. xl. sed in hac quarta fit so lemne. fiebant enim in primatiua ecclesia. vij. scrutinia duo. s. in quarta feria. et sabbato ter cie ebdomade. et duo in hac quarta feria. et sab bato huius quarte et domade. et duo in hac ḡr ta feria. et sabbato quinte ebdomade et vnū in quarta feria vltime ebdomade. in quibus. adul ti qui venturi erant ad baptismū docebantur o racionem dominicam et q simbolum. vt in sequē ti tunc sabbato in quo baptisandi erant vtrum q ante baptismum scirent. et adhuc hodie inq busdam ecclesijs. vij. fiunt scrutinia ꝓpter sep tiformem graciam spiritussancti. ¶ Sed tercium videlicet hac die solemnissimum. et in omnibus ecclesijs ordinem romanum sequentibus in quo libet scrutinio dicitur missa scrutinij videlicet. ¶ Cum sanctificatus fuero. de qua iam dicetur. dicuntur eciam ꝓprie collecte pro cathecuminis vt. Omnipotens sempiterne deus ecclesiam tu am. Item remidij aē. ¶ Sed queritu quare ter ciumscrutinium fit solemne q non primum nec se cundum. Respondetur ad notandū q nec pria etas. i. infancia nec secunda. i. puericia ita apta est seruicio dei sicut illa in qua maxime discrecio boni et mali haberi incipit et in qua contra car nem pugnatur. Inde est eciam q non prima tri bus. i. tribus iude. nec secūda est. i. tribus sime on. sed tercia. i. leuitica sacrificijs domini est de putata. ¶ Sed nec in primo libro pentateuci nec in secūdo agitur de sacrificijs sed in tercio ꝓut dictum est in precedenti dominica. Fit aūt scru tinium in hac octaua ebdomada a. lxx. quia dum iudei fuerūt in babilonica captiuitate miscuerūt inter eos quidam de gentibus vnde post eorū reditum ignorabatur de pluribus vtrum es sent iudei vel non. Quidam eciam dicebant se fo re de leuitica tribu. qui non erant et se sacerdo tes. qui non erant. Ideoq esdras q alij sapiētes geneologias diligenter scrutati sunt. et iude os a gentilibus. et leuitas a nō leuitis segrega uerunt. ita q nos in hac septima ebdomada que finem illius. lxx. babilonice captiuitatis signifi cat scrutinium facimus vt credentes ab incredu lis segregemus. quos in sacrosancta solemnita te redempcionis nostre ex aqua q spiritu sanc to renouemus. nō em in primitiua ecclesia alio tempore baptisma celebrabaē. nisi forte mor tis periculo imminente. Omnes igitur ecclesie proles q̄ per anni circulum verbi papulo gene rabat hac die nomia sua dabant. in quibus per scrutandum erat. ne qua radix amaritudinis in esset. vt in hereticis ne prius illis sancta daren tur q̄ xp̄iana fides radices in eorum mentibus fixisset. vnde nominibus datis quilibet eorum ꝓ dies sequentes vsq ad pasca fidei regulam audi ebat. et sic lactatus et grandescens in plenitu nio. i. in baptismo plena fide fiat volum reddens xp̄o in baptismo cōmoriebatur et resurgebat.

¶ Porro in hac quarta feria fit scrutinium ꝓpt multa. Primo quia ipsa prefigurata est a quar ta seculi etate. que fuit a dauid vsq ad transmi gracionem babilonis. In qua non solum iudee gentis inchoatum est imperium. verum eciam cristi et xp̄ianorum regnum exp̄ remissione sūp sit exordium. Jurante domino dauid. De fructu ventris tui ponam super se. t. ideoq merito in hac feria catḣecumini ad cristi nomē accedunt. et cristiana religio in ea inicium capit. ¶ Secūdo quia sicut in quarta feria stelle create sūt et in celo soli et lune iunctē. ita et fideles hodie concipiuntur qui cristo soli et ecclesie lune con iungunt̄ et in celo. i. in patris regno iā spiēdēt in spe et in futuro splendebunt in re. ¶ Tercō quia sicut in quarta etate edificatus est templū domini per salomonez. sic et in hac quarta feria p̄paramus baptizandos vt sint templum do mino. Quarto quia in quarta feria cepit nostra redempcio. in qua ꝓditus est dominus a iuda vt pro redimenda ecclesia moreretur ideo et in ḡr ta feria isti p̄parantur. vt effectum percipi ant redempcionis. ¶ Quinto quia agnus. xxiiij diebus obseruabatur et p̄parabatur et luna xv. immolabatur. decet vt ecclesie noua soboles que. ad comoriendum xp̄o in baptismo p̄para tur diebus. xv. anteriori ieiunio spiritualiter sa gnata etati lune que illam significat exequet̄. Sexto quia quarta hominis etas scz iuuētus p quartam feriam significata apta est prelijs et gubernaculo imperij et ideo cathecumini p̄para rantur in quarta feria ad prelium contra dyabo lum. et ad regnuz et imperium regni dei hoc au tem ordine scrutinia celebrantur quoniaz a pn cipio vsq ad exorcismum hec fiunt. Primo qui dem fit nominum baptizandorum per acoli tuz descripcio. et eorum per nomina in ecclesia vocacio. Secundo masculorum ad dexteram fe minarum ad sinistram ad ianuam ecclesie. vbi fi dem petunt deductio. Tercio per exorcistaz ge mina interrogacio. vna de renunciacione diabo li. alia de fide xp̄i. Quarto demonis exsufflacio Quinto crucis in fronte expressio.

¶ Sexto dicitur oracio. ¶ Septimo fit in ore sa lis impositio. ¶ Quod igitur nomina per acoli tum scribuntur. ex quo eciam ipse notarius di ctus est significat q nomina fideliuz in libro vi te scripta sunt. Quod nominatim vocantur sig nificat vocacionem fidelium ad vitam eternam. Cet erum ianua xp̄s est ducuntur igitur creditu ri ad ianuaz. i. ad cristuz qui de seipso dicit ego sum ostium. per me siquis introierit saluabitur Quod vero masculi ponuntur a dextra et femine [illegible]tra. designat q viriliter agentes a dextris [illegible]inati a sinistris in iudicio statuuntur. [illegible]ciāt dyabolo per [illegible] se a iugo [illegible]

cui ex originali sunt obnoxij subtrahunt · ℣ Per hoc enim q̄ fidem cristi confitentur · iugo cristi se subiciunt ¶ ℣ Demonis exsufflacio est potestatis eius debilitacio · ℣ Crux que imprimitur frontj est vexillum nostrum · quo · dyabolum vincim⁹ non fit aliud signum nisi crux · ℣ Et in hoc solo signo dyabolus sciens se esse victum otremescat et fugiat · ℣ Fit autem in sede pudoris idest in fronte ne erubescat fidelis confiteri dominum suum esse crucifixum · ℣ Oracio otra dyabolum est iniunccio · ℣ Sal in ore posicio est sapiencie condimētum hec plenius dicta sunt in parte prima sub titulo de vnctionibus · et dicetur sub sabbato sancto · ¶ Nunc dicenda sunt que ab exorcismo vsq̄ ad ingressum ecclesie fiunt · ℣ Primo dyabolus exorcizatur et ter repetuntur verba illa · Audi maledicte dyabole et cē ¶ ℣ Secūdo masculi seorsū ponuntur · ℣ Tercio · ad monicionez dyacon capita inclinant catheczumini · et super eos oracio dominica et simbolum dicitur ¶ ℣ Quarto a sacerdote aures et nares illorum saliua tanguntur ·
¶ Tumto ab acolito illuminātur · ℣ Sexto a dyacono euangelium super eos dicitur ¶ ℣ Septimo per hostiarium in ecclesiam introducuntur ℣ Primo ergo exorcisatur diabolus idest adiuratur · vt a fidelibz recedat · ter repetūt verba illa · audi maledicte dyabole et cetera · quia in confessione trinitatis dyabolo resistitur · ℣ Deorsum masculis · et deorsum femims fit exorcismus · quia maioribus maiora · minoribus minora sunt proponenda · ℣ Quod ad ammonicionē dyacon capita inclinant significat q̄ cuz deo cōmunicuri ac clamante dyacono capita inclinabāt · et hec oracio pro omunione habetur · ℣ Nō simbolum nō oracionem dominicam sacerdos super capita eorum dicit · notat q̄ templum domini cōtra dyabolū munit · aures et nares saliua tangit vt doctrinā de ore predicatoris procedentem fideles libenē audiant · nō ipsa eis bene redoleat quo adusq̄ spiritum habent in naribus quamdiu viuunt · ipsorum illuminacio est tenebrarū ignorancie et peccati per lumen intelligencie effugacio · ℣ Euangelium quod super eos dicitur · est doctrina saluatoris qua instruuntur · ℣ Deinde per ostiarium introducuntur · quia post implecionem euangelij · per ostiarium idest · per spiritūsanctum in celestem patriam introducuntur · ¶ Post hec dicēda sūt ea que ab ingressu ecclesie vsq̄ ad missam fiunt ℣ Primo masculi ad austrum statuūtur · femine ad aquilonem · ℣ Inde quatuor lectiones super eos leguntur · et quatuor inicia euangeliorum · ℣ Deinde duo vnus masculus · et vna femina · et in sactuarium ab acolitis portantur · ℣ Post simbolum grece super masculos · latine super feminas dicitur · his peractis ecclesiam ingrediuntur et sic missa cantatur ¶ ℣ Quod autem masculi ad austrum et femine ad aquilonem statuūtur significat q̄ fortiores hostibus tēptacionem obiecturi sunt et debiliores humiliter sint erud[itur]
¶ Quod quatuor lectiones super eos l[eguntur]

significat doctrinam quatuor euangeliorum · q̄ instruūtur · vnde statim quatuor inicia euangeliorum super eos quasi congreget eos a quatuor partibus orbis · ℣ Quod vnus masculus et vna femina portantur in sacrarium significat · q̄ de vtroq̄ sexu fideles ascendunt in celum · ℣ Sed nō ascendunt nisi vnus id est in vnitate ecclesie cōstitut⁹ · sicut et in probatica piscina · in qua sanabat̄ nisi vnus · ℣ Quod simbolum legitur super masculos grece · et super feminas latine · per duas linguas q̄bz simbolum legitur omnem linguaz intelligimus · ℣ Nam in grecis viguit sapiencia · in latinis scilicet romanis potencia et ita per has duas tanquam excellenciores omnem linguam intelligimus · quasi cum apostolo ad phil' · ij · c · dicamus omnis lingua confiteatur quia dominus noster ihesus cristus in gloria est dei patris ·
℣ Expositionem oracionis dominice et simboli · in quarta parte in suis locis exposuimus · ¶ Et attende q̄ ante hanc quartam feriam in dominica vel in secunda feria est huius ferie scrutiniuz populis anunciandum his verbis · ℣ Scrutinij diem dilectissimi fratres quo electi nostri diuinitus instruātur intime cognoscite · ideoq̄ sollicita deuocione sequenti quarta feria · circa horaz nonam conuenire dignemini · vt celeste ministerium quo dyabolus cum sua pompa destruitur et ianua celestis regni aperitur ineulpabili misterio peragere valeamus · In hac vero feria quarta fumtis missarum solemnijs prespiter annunciat · vt sabbato proximo ad scrutinium reuertantur · nō sic iterum atq̄ iterum anūciat donec septez scrutinia celebrentur · ¶ Bene expleto scrutinio dicitur missa vt premissum est · in q̄ legitur lectio et epistola · quia baptizandus in duobus est catheczizandus idest instruendus · scilicet in nouo et in veteri tes · maxime in illis que pertinēt ad baptismū · ℣ Rursus quia instruendus est in fide et moribus · ideo due lectiones leguntur · de quibus in eis cum suis respōsorijs disputatur · ℣ Legitur enī de philippo q̄ de eunucho euangelizauit ihesū · et secundum aug · euāgelizare ihesum est non tantum do cere ei edēda sed eciam que sūt p⁹ baptismū seruanda · ¶ In prima ergo lectione scilicet sanctificabo et cetera · que sūpta est de ezechi · xxxvj · de fide agitur vbi dicitur · ℣ Tollam quippe vos de gentibus · nō congregabo vos de vniuersis terris · et effundā super vos aquam mundā et mundabimini ab omnibus inquinamētis vrīs · et dabo vob cor nouū · fideles enī de varijs terris congregati sunt in ecclesia nō aqua salutaris baptismi super eos effusa est qua ab vniuersis peccatis et erroribus sūt mundati · et datum est ei cor nouum vt credant in cristū · De hac lectione sumitur introit⁹ Dum sanctificatus fuero nē · vel baptisat⁹ dicitur cor nouū · ℣ In versu autem · ℣ Benedicam dominum · nē · sūt graciarum actiones de hac sanctificacione · et est tercij toni · quia sanctificacio pertinet ad trinitatem · ¶ Verum quia per talem

ſanctificacionem fiunt homines filij dei · ideo ſequitur ℊduale Venite filij audite me timorē domini docebo vos qđ eſt ſeptimi tom· ꝓpt̄ ſeptē dona ſpiritusſancti que dantur in baptiſmo· vt quia ad hoc qȝsvere credat in cristum neceſſe eſt vt timeat deum· ideo ſequitur ipſum graduale· vbi ſequitur de timore· Initium ſapiencie timor domini eſt Qui ergo radicez impoīt crudelitatis eum a timore mehoare oportet· iuxta illud· A timore tuo domine concepimus a pepe rimus ſpiritum ſalutis· In ſecunda lectione ſcilicet in epiſtola· Lauamini et cetera· que ſimilē de ysa· i· c· agitur abundanter de moribus· vbi dicitur quieſcite agere peruerſe· diſcite benefacere etcetera· a poſtea concluditur· a venite et arguite me dicit dominus· quaſi diceret· ſi hoc feceritis et vos non remunerauero iure me tanquam iniuſtum redarguere poteſtis· Item dicitur ibi· Lauamini ſcilicet per baptiſmū· a eſtote ideſt manete mundi ſcz per penitenciā· a ꝙ poſſint oſtendit dicēs· Auferte malum cogitacionum veſtrarum· et ſi fuerint peccata veſtra vt coccinum quaſi nix dealbabunt̄ a cetera· verum quia illi qui fidem veram et bonos mores ſe ruāt· ad hereditatē domini pertinere ꝓbant̄ Idcirco ſequitur ℊduale· Beata gens cuius eſt populus deus eius· populus quem elegit in hereditatem ſibi· hi efficiunt̄ celi qui verbo ideſt filio dei firmant̄· Vñ ſequitur verſus· verbo domini celi firmati ſūt a cē· Item quia in talibus locum habet beatitudo· ideo graduale illud ē primi tom qz beatitudo a ſolo deo eſt· Ab his qȝ nō diſcrepat euangelium precedens ſcz Pretriēs ihs· Joh· ix· c· quod eſt de illuminacōe ceci· quia ceci illuminātur in baptiſmo· vñ dicit̄ ibi Lutum fecit dominus exſputo· a precepit ceco vt lauaret ſe in natatorio ſiloee ideſt xpi q̄ miſſus fuit a patre id eſt in baptiſmo vel in doctrina criſti de quo dicitur gen· vlti· c· Non auferetur ceptrum de iuda a dux de femore eius· donec veniat qui mittendus eſt· hebreus habet donec veniet filo· ideſt miſſus· poſtmodum in gracia rum actione ſequitur offertorium ſecundi tom· propter illuminacionem a confirmacionem· Dicto autem offertorio archidyaconus aſcendit pulpitum clamans alta voce· Si quis eſt catheccuminus exeat foras· put dictum eſt in ꝓhemio quarte partis· a tūc omnes catheccumini exeunt foras a ſic fit ſepcies prius quam baptiſent̄· videlicet in q̄libet ſcrutinio· q̄ regnaturi ſūt nec inter dei filios computari nec criſti miſteriis cōuenit intereſſe· Quidam tamē catheccuminos ante euangelium de eccleſia eiciunt· quod non laudamus· cum eis ſit euangelium predicandum ſic et apli primicijs gencium euangelium predicauerunt· ſed ſacrificio intereſſe non debent· tum qz ſacerdos orat pro circumſtātibus q̄z fides deo cognita· eſt et nota deuocio· ac iſti nonduz fideles vocantur· tum quia quod conficitur· fidelibus porrigitur· ¶ In poſtcommunione vero agit gracias cecus de illuminacione ſua dicens Lutum fecit ex ſputo ioh· ix· et eſt primi tom tom quia ad locum vnde exeūt flumina reuertūtur vt iterum fluant· ſic autem recognoſcēdo bona· debemus agere deo gracias· Hec quarta feria in hoc priuilegiata eſt· quia in ea leguntur due lectiones· pro eo qđ in ſequenti ſabbato ordines celebrantur· Item quia hac die ordinandi examinantur· Item quia hac die fit ſcrutiniū baptiſandorum in ſabbato paſcali vt premiſſum eſt·

De quinta feria·

Quinta feria oſtendit qđ non eſt ſanctificacio niſi a deo· vnde introit eſt· Letet cor querencium dominum· et poſt· querite faciem eius ſemper· et eſt ſecundi tom· quia queritur vt habeatur et poſtea vt amplius habeatur· quanto enim magis habetur· tanto magis queritur· Epiſtola vero· venit mulier et cetera· iiij· Re· iiij· c· eſt de reſuſcitacione filij mulieris ſunamitis quem reſuſcitauit heliſeus· et incubuauit ſe ſuper puerum· et pueri qualitati ſe conformauit· puer vero vij· excitaciones emiſit et ſic eſt reſuſcitatus· Nempe ſunamitis interpretatur captiua· filius eius genus humanū quod dicitur puer propter paruitatez ſenſus baculus de quo ibi dicitur eſt lex que percutit dicens oculum pro oculo et cetera· que neminem ad perfectionem ducit· heliſeus vero ideſt criſtus inclinauit ſe ſuper hūc puerū ideſt exinaniēs ſe fact̄ ē ei ſimilis et reſuſcitat eſt· Sed oportet vt· vij excitaciones emittat· ¶ Prima eſt fidei quia ſine fide non eſt introit· Primo enim veritati ſit quis credere et oia poſſibilia ſūt credenti· domine mi quit leprioſus· ſi vis potes me mundare· et dixit volo mundare· ¶ Secūda excitacio ē timor· ¶ Tercia eſt doloris de peccatis· quia miſericordia non fit ſine iuſticia· ¶ Quarta propoſitum confitendi· ¶ Quinta eſt propoſitum ſatiſfaciendi· ¶ Sexta propoſitum de cetero nō peccandi· qđ ſcilicet non offendat deum creatorem ſuum· et omnia iſta debent fieri in ſpe vite eterne glorie· Vnde ſpes eſt ſeptima excitacio· Reſponſorium eſt· Reſpice in teſtamentum tuum· et poſt exurge· i· fac nos exurgere· a eſt qñti tom· propter quinq̄ ſenſuū reparacionem ſiue innouacionem· ¶ Euangeliū vero· ¶ Abiit ihesus et cetera· luc· vij· c· eſt de reſuſcitacione filij vidue· cui dominus dixit· Adoleſcens tibi dico ſurge· ¶ In quibuſdam tamen eccleſijs dicitur illud euangeliuz· Sicut pater ſuſcitat mortuos et viuificat et cetera· ¶ Sequitur offertorium Domine ad adiuuandum et cetera· vij· tom ꝓpt̄ ſeptem excitaciones in graciarum actiones·

¶ Poſtcommunio vero eſt de eterna beatitudine ſcilicet· Domine memorabor iuſticie tue· cui competit dare eternam beatitudinez que erit octaua reſurrectionis·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De sexta feria.

Sexta feria prorsus idem dicat q̄ quinta Et est introitus. Meditabor nc̄. versus celi enarrāt. ideſt ſancti. et eſt primi toni quia. in ſolo deo ponit ſpem. In epiſtola. Egrotauit nc̄ cetera. in. Re. xvij. c. pomtur reſuſcitacio filij vidue ab helia. Reſponſorium eſt. Bonum eſt ſperare in dñoſemp quia reſuſcitat et eſt quinti toni cuius racio in precedēti feria eciam dicta eſt. Sequitur euangelium. Erat quidam. ioh. xi. c. de reſuſcitacione lazari q̄ hac die reſuſcitatus eſt. Et offertorium in gracia rum exhibicionem populum humilem ſaluū fa cies domine et cetera. primi toni. eadem racione. quia ſcilicet in ſolo deo ſperandum eſt. In poſtcommunione vero habetur q̄ ad preces ea rum. ſcilicet marie et marthe ſuſcitatus fuit la zarus videns dominus flentes ſorores lazari nc̄ cetera. ioh. xi. c. per quod ſignificatur. q̄ ad p̄ ces ſanctorum ſuſcitat deus mortuos. ſpiritua liter dans eis primam graciaz. et eſt primi tom ꝓpter primam reſurrectionem ſcilicet anime. et attende q̄ ſemper hac die que eſt. xv. a passiōe domini legitur predictum euangelium. quia cō ſtat hac die lazarum ſuſcitatum eſſe de quo euā gelio ſumitur reſponſorium. Occurrerunt iudi et cetera. quod hodie in quibuſdaz eccleſijs cantatur. cui. hodie congrue in euangelio pre mittitur dicta lectio de filio sareptene mortuo quem ſuſcitauit helias. ponens eum ſuper lectū et expandes ſe tribz vicibus ſuper euz. Sempe hec mulier eſt eccleſia que fide ſuſcipit criſtuz in hoſpicio cordis. filius eius eſt quilibet fidelis. qui moritur cum morte dignum. peccatum cō mittit. lectus helie catholicam deſignat eccleſiā in quam ſole anime reuiuiſcunt. dum per fidem trinitatis a morte reſurgunt. Cetera laudes confeſſiones et cōſolaciones ſūt cuiꝰ libet a pec catis reſuſcitati.

De ſabbato.

Sabbatum vero de largitate. ſaluatoris eſt. vnde introitus eſt Sicientes venite ad aquas doctrine. ſcilicet et baptiſmi. Sequitur et bibite cum leticia hec ad ſabbatuz mentis pertinēt. et oſtenditur largitas dei qui paratus eſt large dare cuilibet. et benignitas eius. Vnde dicit venite bibere aquas ſcilicet q̄ mundificāt et ſanctificāt gratis. Sequitur ver ſus. Attendite populе meus. in quo oſtenditur q̄ eciam hec de aquis doctrine intelligitur. ſe cundi toni propter mundacionem anime et cor poris. et ſumitur de pſa. Epiſtola eſt. In tem pore placito exau. te. pſa. xlix. c. et pꝰ nunquit poteſt mulier obliuiſci infantez ſuum. ecce oſtē ditur largitas vel caritas dei erga nos poſtea ſequitur reſponſorium. Tibi derelictꝰ eſt paup in graciaruz actiones quarti toni. propter qua tuor virtutes. p quas ſanctificat. In euāgelio vero. quod eſt ioh. viij. ca. de eadem largitate agitur. Ego inquit luz lux mundi. Non dicit hu ius hominis vel illius ſicut flos campi qui ſequi tur me non ambulat in tenebris. Oſtendit ergo q̄ paratus eſt illuminare omnem hominem qui ſequitur ipſum. Ceterum qui videt currit. qui currit peruenit. exceptis ſuperbis. Vnde ſequi tur. Tu de teipſo teſtimoniuz perhibes teſtimo nium tuum non eſt verum. Reſpondit eis ſcilicz iudeis ihesus. Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra q̄ duorum hominum teſtimonium verum eſt. vi debant enim miracula. et ita pater erat teſtis e ius et reliquit eos dominus. quaſi ſuperbos di ſputatores. non curantes illuminari. Soli enim humiles illuminantur. Vnde ſequitur offertori um. Factus eſt dominus. primi toni. quia ſolus deus poteſt illuminare. Huia igitur. in hoc ſab bato oſtendit eccleſia largitatem domini dātis graciam in baptiſmo. et in doctrina quibus ex largitate dei abundanter datur gracia. Ideo fiunt ordines in illo die. et eciam quia imminet tempus paſſionis domini. in qua arcius ſe tenet eccleſia ad ſignificandum. q̄ ordinati arcius ſe tenere debent. vt qui prius ebrij erant animo do ſobrij ſint. et iterum debent ſe immolare deo hoſtiam ſanctam deo placentez. Hoc eciā ſabba to fit ſcrutinium baptizandorum. quia catheu mini ad requiem eternam. que per ſabbatum in telligitur veniunt per baptiſmum. vnde in qui buſdam eccleſijs hodie due lectiones leguntur in miſſa. ex eadem cauſa qua in quarta feria pre cedenti.

De dominica quinta in paſſione domini.

Sequitur dominica de paſſione domini ſci licet de cruce. Incipit autem huius cele britas paſſionis a fine ſabbati id eſt ave ſpera lucem huius dominice precedēte quia la zaro in precedenti ſexta feria ſuſcitato quidam de bethania abierunt ad phariſeos narrantes eis miraculum. et cum in illa ſexta feria fuerit neomenia ideſt prima dies menſis ad ſanctifica onem multi iudei. pontifices phariſei conuene rant ibi qui audientes ſignum mox vt ait io. ibi in ſabbato. collegerūt conſilium aduerſus ihe ſum. et ex illa die cogitauerunt vt interficerēt eum Ac deinceps ihe ſus non palam ambulabat apud eos quia nondum venerat hora eius ideo q̄ in veſpera ſabbati quaſi poſt horam euſdez conſilij. publicum luctum incipit eccleſia ſuo cō patiens domino vt capiti membra. et ex tunc lu gendo recitat vexillum regis. miſterium cruci acetum. fel et arundinem. clauos et lanceam p forati corporis. diem paſſionis. rationes pacī tis. illuſiones inimicorum. et inſidias eoruz. hec et his ſimilia in veſperis et nocturnis plangit officijs. que de autenticis veteris et noui teſta mentorum ſūt congeſta ſcripturis. Preterea poſt precedencium. vij. dominicarum ordinatiſ ſimam diſpoſicionem quibus vt premiſſum eſt.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vt; mundi etates figurantur· que omnes sunt dominj passione redempte· merito ipsius dominice passionis celebracio mchoatur· et quasi lõga funeris pompa premissa· demuz sequitur ipsa salutis nostre victima ingerens oculis ea que pro nobis pertulit vulnera· et mortis insignia ¶ Rursus ideo ecclesia cantat· ¶ Vexilla regis et cetera· vt si forte aliqui sint lapsi veniant ad vexillum quod omnes amaritudines facit esse dulces· quod significatum est per lignum proiectum in aquas marath ¶ Semper enim et maxime isto tempore debem⁹ habere in memoria dominicam passionem· ¶ Vnde in canticis· Fasciculus mirre dilect⁹ meus mihi· inter vbera mea omorabitur quia memoria passionis dominice secuz non patitur amaritudinez peccati· ideo aũt specialiter duab⁹ septimanis ante pasca passio domini recolitur· ¶ Primo quia ipse a duobus in pro ducbus populis passus est ¶ Secũda quia duo testamenta per duas et duadas exprimimus vetus· quod predixit dominum passurum et nouum quod ostendit ipsum passum· ¶ Tercia quia in duobus huius seculi temporibus· scilicet ante legem· et sub lege eadez passio vationata est· ¶ Quarto vt hee due septimane reducant nobis ad memoriam murmuracionem eorum qui ante legem· et sub lege in inferno fuerunt vsqz ad tempus gracie· quod in tercia ebdomada scilicet pascali significatur· ¶ Ab hac namqz die qua gloria patri dimittitur· due sũt ebdomade vsqz ad pasca· tunc vero tercia est in qua restauratur omnis dimissa glorificacio· ¶ In tercio enim tempore quod fuit sub gracia· omnia beneficia que patres nostri expectauerit in ecclesia reddduntur· ¶ Ideo autem gloria patri dimittitur· quia ille versus ad laudem pertinet trinitatis· que fuit in passione domini quaz ab hac die representat de honestata· ¶ Constat enz quod cristus qui est tercia in trinitate persona fuit deho nestatus· ¶ Sed in resurrectione gloria patri resumitur· quia per resurrectionem fuit gloria immortalitatis glorificatus· ¶ Sed certe hec detestacio fuit specialiter in crucifixione· ¶ Vnde potest dici q⁹ gloria patri pro nunc tacetur· propter humilitatem per quã ad cristi passionem perueniendũ est a qz dominus se abscondit· ¶ Et est aduertendum· q⁹ tacetur in introitibus et responsorijs· quia illa sunt de passione et in venite exultemus· in psalmis vero et ymnis non· quia ps̃ significat operacionem· ¶ Ipsum enim non persequebatur nisi inguis tractando de nece ipsius· nec ipse homum desijt operari· ¶ Non ergo tacetur in totum quia remissor debet esse luctus· eo q⁹ non statim post habituz consilium de nece eius traditus est agnus in manbus delatorum· ¶ Sed in triduo ante pascha omnino tacetur quoniam tunc maxime sancta trinitas dehonestata est· licz enim ante dies illos de nece domini ageretur tunc tamen vapulat· spuitur alapatur et crucifigatur vnde psa· Et vidimus eum non habentem speciem neqz decorem· vel quia tunc sepulturaz domini celebramus· que maxime fuit eius humiliacio· ¶ Ab hac eciam dominica in quibusdam ecclesijs tacetur ad primam· criste fili dei· tum quia ex tũc ecclesia eius mortem et passionem representat· tum quia secundum iudeorum reputacionez nõ poterat alijs misereri qui se ipsum saluum facere non poterat· de hoc dictuz est in quinta parte sub ti· de prima· ¶ Non fiunt eciam speciales commemoraciones de sanctis· neqz de pace· ab hac dominica vsqz ad sabbatum penth· quamuis post laudes dicatur· preciosa in conspectu domini et cetera· et ad primam oracio· domine deus omnipotens et cetera· in quibus commemoracio generalis fit de sanctis· Circa q⁹ sciendum q⁹ commemoracio sanctorum duplici ex causa fieri constituit videlicet ad recolendum eorũ sanctitatis meritum et impetrandum patrocinium nobis salutare· Hue duo excellentissime in cristo· nostro capite passionis et resurrectionis fine tempore nobis attendenda monstratur quia passionis sue tempore prebuit eximiuz humilitatis et sanctitatis exemplum· post resurrectionem vero suam apud patrem sicut testat̃ iohannes· noster aduocatus factus est singularis· vt igitur nostra intencio illo precipue tempore feratur in sue sanctitatis exemplũ et spes nostra eleuetur ad vnicum eius singulare refugium· conuenienter tunc aliorum sanctorum specialia suffragia omittuntur· Hinc eciam est q⁹ quidam ecclesie omittunt post primam dicere· preciosa est in cõ· domini et cetera· Incipiẽtes ibi deus in adiutorium meum nr̃· et in illa eciaz oracione· domine sancte pater omnipotens nr̃· que dicitur ad primam pretermittuntur verba illa per interessionem beatissime virginis marie a omnium sanctorum· Hui vero dicunt preciosa· asserunt illud quod non est hora· nec pars canonice hore· put dictuz est in quinta parte sub ti de prima· Fit tamen aliqualis a generalis sanctorum commemoracione in ecclesia· quia p eorum multitudinem et nostram imbecilitatem de ipsorũ quolibet ficut debitũ essz solemnizari nõ potest· Et ex hoc eciaz apparet quare omittitur omemoracio de pace· qz sicut ait apostolus ad colocen̄· i· xp̃s pacificauit per sanguinez crucis ei⁹· siue q̄ in terris· siue q̄ in celis sunt a post resurrectionem suam pacem discipulis suis nũciauit· et cum eis ipse qui pax nostra est otimue vsqz ad ascensionem si am conuersari· et tũc eis pacem suam dedit dicens· pacem meaz do vobis a in penth· consolatorem mittere dignatus est in cassum ergo fieret commemoracio de pace· ¶ Introitus autez incipit ab oracione domini in passione· ¶ Iudica me deus et discerne causã meã nr̃ in hoc enim instruxit nos in orando· ¶ Sequitur emitte lucem tuam nr̃· qz qui videt p̃mia fortis efficiẽ in pugna et veritatẽ tuã nr̃· q̄ eñ videt vera bona de facili ducitur in eẽna tabernacula

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et est quarti toni ꝓpter formaz crucis vel ꝓpter quatuor que petunt̄ scz iudicium. discrecio. liberacio. et fortitudo. Epistola vero scz. Cristus existens pontifex futurorum bonorum pamplius et pfectio nō. que est hebreorum. ix. c. ostēdit efficaciaz passionis xp̄i. per passionem enim eius in eterna tabernacula ducimur cuius memores esse debemus. sed quia non omnes intrabūt nisi qui faciunt eius voluntatem. ideo sequitur responsorium. Eripe me de inimicis meis deus me nō. Aliter enim non intratur in sancta sanctorum. et est iij. toni. ꝓpter liberacionē a triplici inimico p virtutē trinitatis. Postea seq̄t tractus in quo conqueritur dominus de inimicis suis dicens. Sepe expugnauerūt me a iuuentute mea in abel et in alijs et verissime dicit̄ tractus. qui huius cogūt nos ducere vitam miseraz scz allophili et philistei. et ē octaui toni. ad significandum q̄ huius tribulaciones venūt sup nos vt simus memores alterius vite que erit in octaua etate quia. ad dominum cum tribularer cla. et cetera. Et iob operuit confusio faciē eius. Postea sequitur euangelium. Quis ex vobis et cetera. io. viij. c. in quo habetur contumelia iudeorum dicencium domino demonium habes. et dominus abscondet se vt exspectaret tēpus immolacionis agni. et. x. luna ostendit se. sicut dicebat ꝙ agno fierent habet̄ i exo. xxvij. c. Eccia vero ostendit se esse contrariam eis in offertorio. quasi diceret. Ipsi dicūt demonium habes. sed ego confitebor tibi domine. et est primi toni. quia soli deo cōfitendum est. Postcōmunio autem est ꝙ corpus nō. luc. xxij. et matth. xxvi. et mar. xiiij. et i. corinth. xi. c. Et incipit eam sacerdos ad ostendendum q̄ magnus sacerdos sacrificium vetus mutauit in nouum sacrificium et est. viij. toni quia illud sacrificium ē verum. qđ perficietur. in paradiso quādo resurgemus. et illud apostoli. vere implebit̄ omnia vāa sūt.

De secunda feria.

Secūda feria est de crucifixione nostra et maxime de ieunio. quia debemus crucifigere membra nostra cum vicijs et ocupiscencijs. sic̄ precedens dominica est de cruce. Qz q̄ nō potest homo ieunare nisi libenter ab inimicis visibilibus et inuisibilibus dyabolo scz et mundo et malis hominibus. ideo ecclesia petit in introitu liberari ab inimicis. et ē tercij toni. ꝓpter liberacionem a triplici inimico. Epistola vero est. Factū est verbum. io. iij. c. in qua inuitamur ad ieunīū p exemplum ninuitarum qui solius ione et vnica ꝓdicacionē ieunium indixerūt eciā iumētis vt liberarent̄ a temporali subuersione q̄ntomagis nos debemus penitenciam suscipere ad vocem veri ionē. scz xp̄i et apostolorum vt a subuersione spirituali liberemur. In respōsorio petit similiter liberari ab inimicis. Et est versus. Deus in nomine tuo saluum me fac tercij toni. ꝓpter virtutē trinitatis. et liberacionē a triplici inimico. Postmodum sequitur euangelium. Miserunt principes. io. vij. c. in quo dicit dominus scribis et phariseis. Quid vultis me interficere et loquit̄ de resurrectione sua et ascensione. et spiritussancti missione. propter hoc vt illi qui sunt in cruce qui sustinent multa a malis sicut ipse dominus semper habeant respectū ad fructum caritatis. Vnde ascendam in palmam et apprehendam fructum eius. In offertorio. domine conuerte et eripe. animam meam et cetera petit liberari ab inimicis in anima q̄ est. vi. tonorum. quia liberacio anime perfecta liberacio est. senarius enim numerus perfectus est. In postcommunione. Dominus virtutum ipse est rex glorie. attribuit deo liberacionem suam et cetera et est tercij toni. quia ille est deus trinitas q̄ liberat. Dicatur autem ad horas capitulū illud attē de domine hier̄. xviij. c. et illud. domine omnes qui te derelinquunt. ibidem. xvij. c. et illud confundantur qui me. quod est ibidem. q̄ illud tu autem domine. xx. c. et illud. dominus deus aperuit. ysa. l. ca.

De tercia feria.

Tercia vero feria ad pacienciam inuitat vnde introitus est. Expectabo dominus et cetera. versus dns illuminacio mea. deus enim dat pacienciam. et qui illuminatus est pacienciam habet. et est septimi toni. quia paciencia concipitur respectu quietis eterne. postea sequitur epistola. congregati sunt danielis. vltio in qua ostendit effectus pacientie quia ibi habetur quomodo babiloni miserunt danielem in lacum leonum nec tetigerunt eū q̄ missus est ei cibus a domino per abacuc. et significat q̄ per pacienciam liberat nos dominus a spiritualibus babilonis. q̄ quandoq̄ eciam liberat corporaliter et dat vitā eternā. iuxta illud apocalipsis. Qui vicerit dabo ei manna absc̄ditum. In responsorio discerne causam meam et cetera. petit liberari ne succumbat. Deinde sequitur emitte lucem tuam et veritatem tuam. Ecce semper petit lucem quam qui videt pacienciam habet et sic liberatur. et est quinti toni. quia petit liberari a tēptacione quinq̄ sensuum vel. ab inimicis qui nocuerunt per quinq̄ sens̄. Intrat enim mors per fenestras corporis. In euangelio vero. Ambulabat ihesus in galileaz et cetera. ostenditur discrecio bonorum et malorum. tempus vero bonorum erit in futuro. Vnde debet dicere patiens sicut dixit dominus tempus meum nondum est. et debet sperare in domino. Vnde sequitur offertorium. Sperent in te qui te nouerunt et cetera. et quia semper sustinent malos ideo in postcommunione. Redime me domine et cetera. petit liberari. que est septimi toni. ꝓpter requiem que speratur.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De quarta feria.

Quarta feria ostēdit q̄ a solo deo est libe racio quia fidelis est deus qui ñ ꝑmittit nos tēptari supra illud quod possum9 su stinere. vnde in troitus est. Liberator meus. et versus. Diligam te dñe fortitudo mea nr̄ē. Ecce ponit deum fortitudinem suam. et est tercij toni pro pter donum trinitatis et propter triplicē inimicum. In epistola vero. locutus est leuitici xix. c. enumerantur precepta. vbi ostenditur iu deos non obseruare illa. in hoc q̄ persequeban tur innocentem. et omnes eciam qui persecunt bonos. non sunt timendi quia sūt inimici dñi. vn de ibi habetur nō in iuste iudicabis et ideo in re sponsorio. Exultabo te nr̄ē. petit liberari. quod est septimi toni. propter septiformem graciaz In euangelio vero. Facta sunt. io. x. c. ostendi tur quid fecerit dom9 in exemplis. q̄ iudei tu lerunt lapides vt iacerent in eum et dñs dixit. Multa bona opera feci vobis propt̄ quid vul tis me lapidare. exemnium festum erat dedica cionis tēpli. hoc est de reperacōe ipsius a mach abeis & equitur a hyems erat. hoc erat in die in dicij quando reparabitur verum templū quan tum ad bonos. a hyems malorum erit. bonj vo cognoscent dominum sicut in euangelio dicitur vos autem cognouistis me. quia pater in me ē et ego in patre. et tunc plene liberabitur eccle siā. sicut petit in offertorio. Exurge quare nr̄ē. quod est septimi toni. quia tunc erit vera quies. vel propter graciam septiformem quia vero beat9 erit qui erit in illa quiete quod non erit sine in nocencia ideo est postcommunio lauabo inter innocētes nr̄ē. et introibo ad altare dei. i. ad alta re quiete mētis et ad altare supernū qd̄ ē. viij toni. quia hoc erit in octaua etate sicut dictum est. Quarta ergo feria est de encēniis. i. de dedicacione que plene fiet in futuro quādo eccle sia pfecte dedicabitur deo.

De quinta feria.

In quinta feria immolat ecclesia hostias spiritu ales per quas possit consequi illud gaudium. sed quia non impetratur misericordia nisi confi tendo iusticiam. ideo dicit in introitu confitēdo iusticiam dei erga nos omnia que fecisti nob̄ do mine. in vero iudicio fecisti daniel. iij. c. Quia in misisti tribulaciones benefactum est. quia pec cauimus tibi. et postea petit misericordiam. da in quit gloriaz nomini tuo et fac nobiscum secū dum multitudinē misericordie tue. versus est. Magnus dominus et laudabilis nimis et est ter cij toni. quia qui confitetur debet confiteri tri plr̄ peccatū suum in alijs tamē ecclesijs est ver sus. Beati immaculati. Idem habetur in episto la que sumpta est de daniele. iij. c. dixit daniel domine deus ne despicias nr̄ē. quia peccauimus et non est nobis sacrificium nr̄ē. ita enim dicebāt filij israhel. quando erant in babilone. sic et nos possumus dicere quando sumus in peccato. nō est sacrificium. sed in spiritu humilitatis et in animo contrito suscipiantur domine a te. In re sponsorio tollite hostias nr̄ē. monet nos offerre hostias spirituales. versus est. Reuelabit deus condensa. Aliter enim non potest offerre spiri tualiter. nisi deus remoueat tenebras a corde. et est quinti toni. quia talem oportet in quinq; sensibus mactari. Vnde sequitur euangeliuz lu ce. vij. rogabat ihesum nr̄ē. in quo habetur quo modo maria magdalena. impetrauit veniam la crimis quia quot habuit in se oblectamēta. tot mactando se hostias spirituales obtulit deo in corpore suo. In offertorio. super flumina nr̄ē ostenditur quomodo flendum sit. et quomodo oportet lugere. duo enim sunt que hoc faciunt scilicet memoria peccati preteriti. et recordacō celestis hierusalem. quoniam quando homo su as miserias mundicie comparat angelorum. flet super flumina babilonis. et est primi toni. q̄ hoc debet esse primum in memoria. scilicet finis propter quem sumus. In postcommunione orat. vt dominus sit memor promissionū memē to verbi tui seruo tuo. in quo michi spem dedi sti. et est octaui toni. quia in octaua etate fiet il la dedicacio. In quibusdam tamen ecclesijs le gitur euangelium. vbi dicitur q̄ cum quidā vel lent apprehendere ihesum et tamen nemo misis set manum in eum. dixerunt pontifices ad minis stros. quare non adduxistis eum Responderunt ministri. nunquam. sic locutus est hō sicut hic loquitur. Hac eciā die cōuenienter legit̄ illud euangelium. vbi dicitur q̄ reuersi sunt vnusq̄s q̄ in domum suam. et in offertorio dicitur. in sa licibus in medio ei9 suspendim9. or. n. q̄ post hanc diem nullum euangelium legitur. in quo dominus iudeis publice predicasse narretur Ec ce ergo illud diuinitatis organum in illis salici bus a fluctuosis hominibus babilonis suspen spensum est.

De sexta feria.

Sexta feria ē de passione. et orat cristus dans nobis in introitu formam orandi. miserere nr̄ē. et est quinti toni. quia non potest fieri liberacio sine quinq; sensuuz cohibi cione. In epistla domine omnes nr̄ē. hie. c. xvij. petit suam liberacionem et inimicorum confusi onem. In responsorio vero conqueritur simi liter de inimicis. et maxime de ypocritis. pacifi ce loquebatur nr̄ē. scz cum dicebant. magister scimus quia verax es a tamen dolus erat in cor de. Vnde vide domine nr̄ē. In euangelio. Col legerunt pontifices et pharisei nr̄ē. iohis. xi. c. similiter dolus exprimitur et dicitur. igitur ve ment romani et tollent locum nostrum et gen tem. quia iam ablatum erat ceptrum de iuda. et dux de femore eius. et pilatum presidem ro mane potestatis habebant Quia vbi ē dol9 et crudelitas. ibi maxime indiget homo sapien cia vt sapienter respondeat. ideo in offertorio petit intellectum vt possit respondere sine pec cato. benedictus es dñe. doce me iustificiones

tuas aē·et respondebo sicut dicit dauid tercio
R·dimitte eum vt maledicat michi sicut precepit dñs·tales enim sunt virga dñi vñ aug· vnd superbiunt impij quia eos facit pater meus virgam suam·et in ꝓuerbijs·Fili mi stude sapiencia vt possis respondere sermoni·et est septimi toni propter spiritussancti graciam septiformem·Postcommunio quoqꝫ· Se tradideris me·aē· eadem racione est·septimi toni·in qua petit liberari·

De sabbato·

Sequitur sabbatum quod dicitur sabbatum vacans·sicut et secunda dominica q̄ dragesime·In hoc enim sabbato intendere consueuit dominus papa pauperibus cristi dando elemosinam et mandatum celebrando· tuꝫ quia in cena domini propter officij magnitudinez ꝑ facere non poterit tum quia sicut dicit iohes· ante sex dies pasche venit ihesus in bethaniam et factum est conuiuium in domo marie et marthe vbi fuit lazarus·quem dominꝰ postea suscitauit·et tūc maria vngento nardo pistito vnxit pedes ihesu·apostolicus ergo in memoriaꝫ eiꝰ quod illa deuotissime egit·facit membris cristi quod ipsa capiti fecit·vt pedes ihesu vngendo id est domini vestigia sectando· et capillis tergendo id est superflua pauperibꝫ erogando impleatur domus·odore vnguenti id est mundus impleatur bona fama· Quia ergo hac die circa premissa caritatis opera exercenda occupatus est·ideo vacat hoc sabbatum a proprio officō et mutuo accipit a quinta feria antecedenti vl in quibusdam ecclesijs a sabbato· antecedenti· Sicientes venite ad aquas· Legitur epistola de hieremia·xviij·capitulo· Dixerūt impij et cetera· in qua sunt male cogitaciones que precesserunt passionez venite cogitemꝰ contra iustū cogitaciones et postea percuciamꝰ eum lingua tales autez non habent sabbatum quia non est pax impijs dicit dominus· In euangelio vero subleuat aē·iohis·xvij·c·rogat pro se·et pro discipulis·et pro omnibus fidelibus vt habeāt sabbatum·quod erit per vnitatem et caritatē in futuro·quando vnum erimꝰ sicut pater et filius sunt vnum idest in maiori approximacione· que possit esse illi vnitati q̄ pater et filius vnū sunt· In alijs vero ecclesijs legitur euangeliuꝫ Cogitauerunt autem·iohis·xij·capitulo· In quibusdam eciam ecclesijs legitur euangeliuꝫ de ꝑdicione iude·amen amen dico vobis·nisi manducaueritis cui recte premittitur lectio hieremie vbi dicitur·Venite cogitemꝰ contra iustum cogitaciones·Hoc sabbatum priuilegiatum est quia vt premissum est dominus papa tunc elemosinas dat· et mandatum· facit · et quia hac die vt quidam dicunt· cristus discubuit in domo symonis leprosi·et martha ministrabat ei · et maria lacrimis suis pedes eius lauit· et propriis capillis tersit·

De dominica sexta in ramis palmarum·

In dominica in ramis palmarum· et in passione domini legitur hieremias duplici racione·Prima quia ipse manifestus de passione domini ꝑplxtizauit quam alius· Secunda quia per eius passionem prefigurata est passio domini· quia deplorando captiuitatem iudeorum per babilonios facta prefigurauit· et romanā quam incurrunt propter cristi passionem· In nocturnali autem officio dicitur muitatorium·Ipsi vero non cognouerunt vias meas· quod dicitur iuitatorium per contrariuꝫ quia inuitat nos ad cognoscendum vias domini per contrarium actum iudeorum·qui non cognoscentes vias domini·non introierunt in requiem ipsius· In ꝑmo vero responsorio ostenditur securitas paciencium tribulaciones· et causa quare non est timenda tribulacio·quia deus est adiutor in die qua inuocaui te aē·versus est·In die tribulacionis mee et cetera·quia si deus adiuuat nō est timendum·Vnde iob·pone me iuxta te et cuiꝰ vis manus pūgnet contra me·et est primi tom· qa solo deo spandū ē liberacio et auxilium·Segē rīsoriū Ingrediēte dño secūdi toni quia laudabant pueri dominum scilicet vtramqꝫ naturam in cristo deitatem cum dicebant· Osanna id est salua obsecro humanitatem·cum dicebant· Fili dauid·vel deum corde et ore pueri laudabant· sicut iudei corde et ore conuiciebant·

Circa diurnum vero officium dicendum est q̄ post sabbatuꝫ in quo ostenditur deuocio marie sequitur dominica in qua ostendiē deuocio puerorum·vngimus enim dominum cum maria q̄ cū pueris veneramur q̄ ideo facit ecclesia hac die processionem corporaliter q̄ spiritualiter ·exierunt enim pueri extra castra obuiam domino veniēti de bethania in hierusalem·quos similiē debemus extra castra id est exē delicias carnis exire obuiam ei sicut dicit apostolus ·Exeamus extra castra improperiū eius portantes·q̄sicut illi ·sic q̄ nos in processione nostra cantamus· osanna ·Vnde in egressu de ecclesia cantaē antiphona ·pueri hebreorū ·q̄ nos debemus esse pueri id est innocentes et debemꝰ esse pueri hebreorum id est transilientium omia terre na sique peccata· Postmodū facit ecclesia statonem in aliquo loco competenti ·vt ibi cū deuocione q̄ leticia suscipiatur verbum dei sicut xps qui est verbū patris·susceptus est cum leticia a pueris in hierusalem ·In scripturis enim siue sermonibus est cristus·Vnde ipse in euangelio scrutamini scripturas· ille enim loquuntur de me q̄ est dulcedo scripture· Legiē autem euangelium de matheo·xxi·capitulo· Cum appropinquasset ihesus hierusalem aē·misit duos de discipulis suis dicens· Ite in castellum quod ecōtra vos est ·Vnde alibi legitur misit discipulos suos ·lxxij binos q̄ binos id est habentes geminam caritatem dei et proximi·misit mquā

querere asinam et pullu3 id est iudaicū populū et gentilem· vt eos duceret in celestem hierusalem· ℭ Et legitur ideo hac die· quia ibi de fructu passionis habetur ℙ Postea cantatur· occurrunt turbe cum floribus et palmis· nos similiter debemus ei occurrere cum floribus virtutū et palmis victoriarum· palma enim victoria3 sig'ficat Vnde iustus vt palma florebit· secundum gregorium· ex qualitate palmarum designatur proficiens vita iustorum· et est octaui toni· propt' victoriā cristi in capite et in membris· per quā peruenitur ad octauam resurrectionis· ℙ Deinde redeunte processione· cantatur canticum puerorum scilicet· ℭ Gloria laus· per aliquos ecclesiam ingredientes· presertim per pueros· quia ingrediente domino in sanctam ciuitatem hebreoru3 pueri et cetera· ℣ Innocentes enim laudant eum ℭ Et nō q3 theodolphus aurelianē· episcop9 apud lodouicum imperatorem karoli magni filiū falso a quibusdam suis emulis accusatus ab eode3 est andegauis carcerali custodie mancipatus· ℭ Cumq3 in hac dominica iuxta domum in qua custodiebatur processio transiret· ille fenestra aperta· factoq3 silencio hos pulcerrimos versus a se editos scilicet· glia laus et honor et cetera presente imperatore cantauit· cui in tantū placuerunt· q3 mox illum a vinculis absoluit· ⁊ episcopatum sibi restituit· atq3 eos hac die in fine processionis cantari instituit· ℣ In ingressu ecclesie post canticum puerorum cantatur responsorium· ℣ Ingrediente domino· quod est primi toni propter primam etatem· quia soli deo cātādum est· ℭ Rursus canticus puerorum qui fit ianuis clausis· figmficat illud quod cant9 ⁊ occursus puerorum figmficabat· prefigurabat enim occursum et leticiam angelorum recipiendum cristum in celum post resurrectionem quem sibi et sequentibus se per suam sanctissimā passiō3 meruit aperiri· cuius quide3 claustio angelos nō extra miserat· sed aditum hominibus non prebebat· et ideo pueri quia sua puritate angelos figmficant intra ianuas clausas q̄si domino vementi occurrens ad aperiendum celū vt eoꝝ reparetur ruina versis vultibus cum leticia et clamore proferūt ymnum laudis· qui eis qui sunt extra cum gaudeo respondentibus ipos intrantes cum cristo in suum consortium receperunt· ℣ Hinc est q3 in ingressu ecclesie cantaē responsorium· ℣ Ingrediente nē· declarans hec que dicta sunt figurari per ea que fiunt· cum enim ibi fiat mencio de resurrectione· ℭ Nam ibi fit mencio de palmis· que victoriam cristi de morte et diabolo figmficant accipit ecclesia factum illorum puerorum in signum precedens eius quod iam dictum est· et factum istorum in recordacionem illius· ℣ Spane ante crucem et in cruce rami viridef'm figuntur· ad notandum q3 omnem virtutū virorem a crucifixo habemus· cristus enim ramis viridib3 fuit· habens i se· et nos ab ipso omne3 virorem virtutum· Vnde ipse dicit· si in viridi hoc faciunt ni arido quid fiet· ℣ In sūma ergo dum processionem facimus cristum venientem ad nos suscipimus cu3 pueris obuiam imus si innocenciam seruamus· oliuas gerim9· si pacis et misericordie operibus indulgemus· palmas portamus· ℭ Si de vicijs et diabolo victoriam obtinemus· virentes flores et frondes gestamus· si virtutibus exornamur· vestimenta sterminus· carnem mortificantes ramos carpimus· sanctorum vestigia imitantes· ℭ Quod processio ciuitatem vel castrum egreditur ornāter ad crucem et ad loca promociora siue eminencia vadēs recolit pueros hebreos misse versus montem oliueti· iuuenes eciam q3 absit nobis gloriari nisi in cruce domini nostri ihesu cristi· qui autez pō tifices extra vrbem iuxta crucem cum suis cōstituto occurrunt· et cum ipso ciuitatem ingrediuntur accuracius agunt· imitantur enim populum israhel· et pueros eorum qui extra ciuitatē domino occurrerunt· et cum eo illaz ingressi sūt Hec ergo magna ꝓcessio representat illaz que tali die facta est a turbis et pueris iudeorum cū venit et ihesus hierusalem super asinam sedens significat eciam q3 dominus ad nos venet· ⁊ ad eterna tabernacula nos ducet· vel forte recolit ꝓcessionem filiorum israhel· qui hac die iordanem siccis pedibus transierunt· et cum triumpho terram ꝓmissionis intrauerūt· nec est hec ꝓcessio inter alias dominicales computanda· hec enim est preconium passionis· ille vero sūt significatiue et rememoratiue dominice resurrectionis vel ascensionis· Vnde rectius faciunt q̄ anteq3 tercia dicatur illas premittunt· hanc vero processionem post terciam huius diei cu3 palmis celebrant· de hoc sub ascensione dicetur·

ℭ Et quidem huic ꝓcessioni lectio zach· ⁊ euangelium iohannis recte premittuntur· quoniam ibi dominica processio ꝓplxetatur· hic historiace declaratur· in tractu infantes ad preconia inuitātur· passio vero in missa legitur ℙ Benedicuntur autem et distribuuntur rami p sacerdotem· licz xp̄s eos nec bñdixisse nec distribuisse legatur q3 cristus non honorauit eos sed fuit honoratus ab eis et ex eis· tum quia populus ille iudeorum fecit hoc corporaliter et temporaliter· sed nos agimus hoc sacramentalit et spūalit ad effectū q̄ in eorum benedictione exprimitur· ℣ Illi namq3 ferentes ramos triumphum cristi nondum cōpletum· sed tempore passionis complendum p̄figurabant· ℣ Vnde non oportuit ramos distribui vel benedici a cristo quia nondum figura fuerat impleta· eciamvero per talia representat triumphum cristi iam completum secundum illud coloceñ· ij· ℭ Expolians principatus et potestates transduxit confidenter palam triūphās illos in semetipso· quia ergo non solum ipe triumphator est· sed eciam per ipsius graciam et sanctificacionem triumphabunt omnes electi· conuenienter et benedicto ramorum· et distributo [illegible] per sacerdotē qm cristum ꝓfessuri·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

debet expleri ¶ Quare aũ non fit festum de decẽ
asina· sicut fit de cruce· dicetur in ·vij· pte sub
festo crucis· ¶ Post ꝓcessionem sequitur statim
missa de passione· quia debem⁹ gaudere de fru
ctu passionis et opati· quia pro nobis passus ẽ
ibi enim est vnde letemur scilicet de amore quẽ
ostendit nobis in cruce· a vnde tristem· scz de
peccatis nostris quia tot sunt quot propterea
oportuit filium dei pati· venit autem decima
luna siue die primi mensis· i· ante sex dies paschę
ad ciuitatem in qua pateretur· vt esset in domi
bus iudeorum sicut preceptum erat in· exodo·
xxvij·c·et in deut· decima luna accipietis agnũ
immolabatur autez agnus· xiiij· luna· i· xiiij· die
primi mensis ad vesperam· a domin⁹ eadem ho
ra agnum cum discipulis manducans vbi legal'
paschę decreta opleuit· egressus est cuz eis sta
tim ad locum oracionis et circumspectis omni-
bus cum iam vespere essent exiuit in bethaniaz
cum duodecim ¶ Sempe mistice decima luna ve
nit· quia popul⁹ israelitic⁹ decima luna egres-
sus est de egipto similiter per istum verum ag
num est data libera potestas populo israelitico·
i· videnti deum per fidem exeundi de pecca-
to q̃ non fuit datum per moysen et virgam ei⁹
·i· per disciplinam a sacerdocium legale· ¶ In pn̄
cipio ergo misse reducens ecclesia ad memoriaz
dn̄icam passionem incipit ab oracione dicens·
¶ Domine ne longe facias aĉ· et est octaui toni·
significans q̃ per passionem venitur ad resur-
rectionem· ¶ Sequitur epistola· ¶ Hoc sentite· ad
phil' ij·c·in qua ostenditur passio et passionis
fructus· ¶ Dicit ergo hoc sentite in vobis· quod a
in cristo ihesu· i· imitamini ipsuz vt sicut habuit
caritatem quia voluit pati· ita a vos habeatis
caritatem qua paciamini omnia tormenta tem-
poralia vt habeatis humilitatem q̃ in xp̃o maxi
me fuit· mansuetudinem et pacienciam et intelle
ctum realem vt senciatis· cito enim sentiẽ dul-
cedo spiritussancti in corde quando ibi est· hij q̃
dem sunt fructus passionis scilicet· dulcedo in
corde et gloria· quedam tamen ecclesie legunt
lectionem· venerunt autem in helim· exo· xv·c·
viso autem hoc fructu· fit homo paciens· q̃ ge
nerat pacienciam ꝯsideracio fructus· et ideo se
quitur responsorium qđ respondet eple in quo
ostenditur quomodo per passiones venitur ad
gloriam· et dicuntur ibi tria· quare est tercij to
ni· ¶ Primum est tenuisti manum dexteram tuã
et confirmasti me in bono· ¶ Secundum est· et
in voluntate tua deduxisti me· tal' facit quicq̃d
deus vult ¶ Tercium est cuz gloria suscepisti me
¶ Primum est cã crucis· ¶ Secũdum ipsa crux· ¶ Ter
cium fructus ipsius· versus est· quam bonus isra
hel deus· quando scilicet deducit suos ad passio
nem· Vnde de beato stephano legitur lapides
torrentes illi dulces fuerunt· ¶ Postea sequit̃
tractus ¶ Deus deus respice in me aĉ· et ẽ secũdi
toni· q̃ ibi ostenditur passio et fructus ipsius·
vnde et titulus illius psalmi est· ꝑ sumpcione
matutina· ¶ Euangelium de passione est scilicz
¶ Scitis quia post biduum· mathẽ· xxvj·c·et eciaz
offertorium scilicet· ¶ Improperium expectauit
cor meum et miseriam quod sumptũ est de psal
mo· lxviij· q̃ tot⁹ ex p̃sona saluatoris orantis in
passionis agone ꝺscribitur· q̃si· d· ecclesia· ex
quo cristus tot passus est libenter paciat· Vn-
de dicit· expectaui· supple quasi rem dulcem·
¶ Postcommunio de passione ẽ scilicet ¶ Pater et si
fieri potest· mathẽ· xxvi· marci· xviij· et luce· xxij
c·et est octaui toni· ꝓpter racionem premissam
¶ In quibusdam ecclesijs dicitur in hac dominica
et m diebus sequentibz prefacio de passione ꝑ
ut dictum est sub quarta feria cinerum· ¶ Dicitur
autem hec dominica in ramis palmarũ· eoq̃ tũc
rami palmarum si haberi possunt in processiõe
portantur· ¶ Dicitur eciam alibi dominica oliua-
rum· quia eciam rami olive portantur· quod fit
ad representandum filios israhel· qui cuz ramis
palmarum a oliuarum venienti domino obuiaz
exiuerũt· ¶ Sequens quoq̃ septimana maior vo-
catur· eo q̃ maius et prolixius habet officium·
¶ Dicitur eciam penosa· quia tunc precipue debe
mus vicia nostra punire· vel quia domin⁹ in ea
laborauit et penas sustinuit recreando· sicut et
in prima mũdi ebdomada creando· ¶ Dicitur quo
q̃ indulgencie quia penitentes in ea absoluunt̃
¶ Dicitur eciam sancta quoniam in ea impij iusti-
ficãtur· ¶ Hec autẽ dominica in tribus priuilegia
ta est· primo quia illa die filij israhel intrauerũt
terram promissionis et iordanem sico vestigio
transierunt· sic enim ꝺtingit q̃ eo anno tot dies
fuerunt vsq̃ ad paschа· quot sunt ab hac domi
nica· secundo quia hac die veniens domin⁹ de be
thania cum honore maximo in hierusalem est su
scept⁹· Tercio quia eadem die domin⁹ a tẽplo
ementes et vendentes eiecit·

¶ De secunda feria·

Secunda feria ostendit causam passionis
scilicet in cristo humilitatem et pacienci
am· et in iudeis crudelitatem et inuidiaz
¶ In iuda cupiditatem et auariciam· et est introi
tus quarti toni· propter formam crucis· ¶ Epi-
stola vero sumitur de ysaia· l·c· ¶ In qua ostẽdit̃
principalis causa passionis domini dominus de
us aperuit michi aurem scilicet ad intelligẽdũ
et propter hoc dedi genas meas vellentibus a
cetera· ¶ In quibusdam ecclesijs in hac et in ter-
cia feriis dicuntur due lectiones in missa pro eo
q̃ cristi passio a lege ꝓphetis prenunciata fuit·
¶ In responsorio petit liberacionem suam· Exur-
ge domine et intende aĉ· versus· Effunde fra-
meam tercij toni· quia virtute trinitatis libera
mur ab inimicis· framea est spata quasi fremea
vel quasi ferrea ¶ In euangelio vero· Ante sex
dies iohannis· xij·c· ostendit̃ triplex causa pas
sionis et dicit ante sex dies paschę· non ideo q̃
ibi tres futuri essent añ paschа· sed quia ibi cau
sa passionis ostenditur· ¶ In iuda ostendit̃ causa

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cupiditatis·eo q̄ dixit·vt quid perdicio hec e=
rat eñ habens loculos·et ideo sic dicebat vt nū
mos furaretur·Vnde habetur in iob·In iudeis
causa est inuidia quia moti sunt in eum ꝓpter
laudem puerorum dicentes·Si dimittimus eum
sic omnes credent in eum et ideo querebant inꝯ
ficere eum·In ipso vero cristo est fructificacio
tocius generis humani·Vñ in euangelio dicit
Nisi granum frumenti nāc̄·¶In quibusdam tñ
ecclesijs in secunda feria legitur passio secundū
marcum scilicet·Erat pascha ⁊ azima p9 biduū
nāc̄·et in tercia feria dictum euangelium secun=
dum iohannem scilicet·ante sex dies paschꝫ·sed
primi videntur magis historiam sequi·q: p9
biduum id est post terciam et quartam ferias·
in quinta feria pascha id est agn9 paschalis im
molatus fuit·Preterea secunda dies creacionis
mundane minus ē ceteris ornata diebus·Nā cū
dixisset dominus fiat firmamentum in medio aq̄
rum nō est additum·Et vidit de9 q̄ esset bonū
in quo numerus binarius infamatur· quia pri=
mus ab vnitate degenerat·et diuisionem signi=
ficat·Vnde in eo facta est aquarum diuisio·Nō
est ergo mirum·si hec dies secunda que illam re
spicit minus ceteris in officio dominice mortis
purpuretur insignijs·Sed nō est multum attē
dendum· vtrū in secūda vl̄ in tercia feria legat̄
passio·quia enim quatuor euangeliste passionez
domini descripserunt idcirco secundum quemli=
bet eorum passio legitur ex institucione alexan
dri pape eo ordine quo scripserunt·Nam die do
minico legitur passio secundum matheum qui p̄
us scripsit·secunda vel tercia feria secundū mar
cum·qui secundus scripsit·quarta secundum lu
cam qui tercius scripsit·sexta feria secundum io
hannem qui vltimo·Mediolanen·nō legūt pas
sionem nisi secundum iohannem·et in sexta feria
Pane passionem lecturus benedictionem nō pe
tit·quia in illa describitur esse sublatus qui au
tor est benedictionis·vnde nō est a quo petat̄·
Legitur quoq; sine lūaribus·quia ille morte ex
tinctus nunciatur·qui secundum iohannem lux
est mundi et vt representetur·quia ei9 discipu
li tunc quasi extincti fūt·quibus ipse viuēs erat
dixerat·Vos estis lux mundi·Nō fertur eciaz in
censum ad notandum q̄ tūc feruor deuocionis
vel oracionis qui per incensū designatur signi
ficari in aplis tepuit vel potius quasi extinctus
fuit·Legitur eciam sine salutacione·siue sine do
minus vobiscum·in detestacionem salutacionis
iude et sine responsione·Non enim respondetur
gloria tibi domine·quia in ipsa exprimit̄ q̄ xp̄s
fuit a suis separat9 ꝑ mortem corporaliter et
spiritualiter qui metu mortis eo derelicto fuge
rāt et nulla glā sibi erat·Non legitur eciaz tota
sub tono euangelij·sed cantus verborū xp̄i dul
cius modulantur ad notandum quanto dulcius
verba cristi in ipsius ore resonabant q̄m in ore
cui9libet euangeliste referentis cuius verba in
tono euangelij ꝓferunt̄·verba vero ipissimoꝝ
iudeorum clamosi et cum asperitate vocis ad ꝺ
signandum·q̄ ipsi xp̄o aspere loquebantur·In
fine tamen in quibusdam ecclesijs benedictio pe
titur incensum portatur·et sub euangelij tono
legitur quia finita est iaz narracio passionis·et
ex tunc omnia verba sunt euangeliste narrantis
que post cristi mortem vsq; ad resurrectionem
otigerunt·In alijs tamen ecclesijs finis passio
nis·qui ad sepulturaz pertinet in tono legitur
dolorosо·vt planctus mulierum de passione xp̄i
lamentancium designetur de quo planctu dicit
dominus in euangelio·Filij ihrusalez nolite fle
re super me nāc̄·et ad maiorem deuocionem et a
maritudinem· ꝓpter cristi passionem in animis
audiencium excitandam·Et legitur super nu=
dum pulpitum·prout sub feria sexta dicetur·
In offertorio·Eripe me·petit liberari·sic̄ ⁊ in
responsorio·et est quarti toni ꝓpter formā cru
cis·¶In postcommunione·Erubescat petit p
secutores suos confundi·et est primi toni vt sic in
regione quiescencium gaudeat·

¶De tercia feria·

Tercia feria est similiter de passione·quia
manifeste querebant eum interficere vt
habetur in euangelio·Erat autem pa=
scha et azima post biduum nāc̄·et quia ecclesia
considerat salutem suam in cruce tripliciter·sci
licet in amore quem dominus nr̄ nobis ostēdit
in cruce·et in imitacione crucis et in salute nob̄
data per crucem·ideo dicit in introitu·Nos au
tem gloriari oportet i cruce domini nāc̄·ad gal̄
vltimo·c·Epistola vero est dicit iheremias que
est ihēr̄·xi·c·In ea verba iudeorum de crucifixi
one cristi mittamus lignum in panem eius·i·ip
sum qui se dicit panem in ligno crucis·Audie=
rant enim quod ipse dixerat·Ego sū panis vi=
uus qui de celo descendi et hoc erat dictum per
lignum crucis destruamus ipsum vel doctrinaz
eius·¶Sequitur responsorium·Ego autem nāc̄
tercij toni propter triplex meritū quod ibi no
tatur·primum cum dicit·Induebar cilicio·i·nō
ostendebam eis deitatem·sed asperitatem hu=
manitatis· et hec fuit humilitas·et sapiencia
Aliud notatur ibi·Humiliabam in ieiunio aīam
meam scilicet nō reddendo malum pro malo sed
eciam pro eis orabam et hoc est terciū·Vnde
dicit·Et oracio mea in sinu meo conuertet̄ supple
ex quo eis nō prodest·quia non sunt digni·Euā
gelium vero·Erat pascha·marci·xiiij·c·ē de pas
sione vbi dicitur q̄ dominus crucifixus fuit ho=
ra tercia·et hoc dicit vt ostendat eorum impe=
tuositatem·quia ab hora tercia linguis euz cru
cifixerunt dicentes·crucifige crucifige non ces=
santes·In offertorio petit se custodiri a dyabo
lo et a membris eius·Vnde dicit·custodi me de
manu peccatoris·i·dyaboli· et ab hominibz mi
quis erue me et est secundi toni·¶In postcom
munione·aduersum me ostendit maliciam perse
quencium·et meritum pacienciam sequitur ibi·

et in me psallebant qui bibebant vinū etcetera id est filij dyaboli qui inebriebantur de calice babilonis.

De quarta feria.

QVarta feria est illa in qua dominus venditus fuit a iuda. quia non solum voluit pati pro nobis. sed etiam vendi vt liberaret nos a vendicione quia primus parens vēdidit nos dyabolo per esum pomi vetiti. Vnde ysa. gratis venūdati estis et sine argento redimemini. Similiter multi vendunt se dyabolo per momentaneam delectacionem. sicut vēdidit se pro esu pomi vetiti. Quarta ergo feria vēditus est sol iusticie. ad nostram salutem. et quarta feria formatus est solvisibilis. ad mundi lucē. Orauit autem dominus sicut habetur in euāgelio huius diei flexu genu. et idcirco in introitu. qui est ad phil'. ij. c. inuitat. ecclesia vt in nomine domini omne genu flectatur. celestium. quia eorum ruinam repauit. terrestrium. quia eos liberauit inferno. quia eos eduxit de lacu in q̄ non erat aqua. vt dicit zach'. et est tercij tom. propter tria que inuitant ad flectenduz genua. Sequitur et omnis lingua confiteatur quia dominus noster ihesus cristus in gloria est dei patris et sumitur de apostolo. verumtamen ordinator officij intercepit verba illa. et omnis lingua confiteatur. eo q̄ iudaica filet. Deinde seq̄tur lectio. Dicite filie syon ecce saluator tuus venit. ysa. lxij. c. vbi habetur de merce de. dicitur eciam ibi. Ecce merces eius cū eo n̄c. Et dixerūt angeli. quosdam enim latuit incarnacio quis ē iste qui venit de edon. id est de terra tinctis vestibus id est membris corporis. que sunt vestimenta diuinitatis sanguinis purpura sumpta de bosra. Bosra est ciuitas in moab et interpretatur firma siue munita. hoc est de inferno id ē de terrena habitacione. translatiue enim bosra est iherusalem quam dominus quondam sito firmauit auxilio. sed facti moabite. id est ex patre dyabolo. vestes reges tinxerunt. purpura sanguinis respondit Ego qui loquor iusticiaz et fū propugnator ad saluandum et dixerunt. Quare ergo rubrum est indumentum tuum. quasi diceret. quare cruentat⁹ es prefixura crucis. si tu iusticiaz loqueris at ille respondit. torcular calcaui solus scilicet pro omnibus. vt omnes liberarentur. et de gentibus nō est vir mecum. Post lectionem vero cantatur responsoriuz. Ne auertas faciem tuam n̄c. in quo orat ipse. vt p passionez veniat ad gloriā quia vero in agonia prolixius orauit vt habetur in euangelio ideo sumitur offertorium. et postcommunio de psalmo q̄ intitulatur oracio pauperis cum anxiaretur. excepto versu responsorij qui est. Saluum me fac deus quoniam in. a. v. ad. a. meam. Epistola est similiter de ysa. liij. c. Domine quis credidit n̄c. in qua eciam describitur in eodez stemate in quo ab euangelista representat̄ in passione vbi dicitur. sō est ei species neq̄ decor. et ita sicut ouis ad occisionem ducetur. Post epistolam sequitur tractus. et in solito modo scz immediate et hoc ideo quia ecclesia arcius luget quam soleat et plangit se vt dictum est in quarta parte sub ti. de tractu. Tractus enim significat prelatum et ideo in tota sexta feria nō dicunt̄ nisi tractus. Responsorium vero est penitencium. quia dominus non est ista die crucifixus. sed tātum venditus ideo non solum dicitur tract⁹ verum eciam et responsoriuz. Passio que sequitur appropinquabatur n̄c. luc. xxij. c. conuenit cum precedentibus. in qua exprimitur consilium iudeorum iude prodicio et domini passio. Post communio est. potum meum cum fletu miscebaz. potum scilicet passionis quando videlicet sudor ei⁹ erat sicut gutte sanguinis de currentis in terram potest eciam dici. q̄ duo sunt nobis necessaria. scilicet oracio. et paciencia secundum quod dicit dominus. Orate pro persequentibus et calūniantibus vos. Ad hec quidem duo inuitamur in introitu ad oracionem cum dicitur. In nomine ihesu omne genu flectatur. ad pacienciam exemplo saluatoris. de quo subūngitur. cristus factus est obediens n̄c. Non enim est obediens i tribulacione. nisi qui libenter tollerat. Due lectiones ideo leguntur. quia hac die dominus traditus est pro duobus. et a duobus populis. In quibusdam ecclesijs ad vtramq̄ genua flectunt quia ab vtroq̄ populo adorat̄. Preterea hac die sicut dicit aug'. consilium inierunt iudei quo ihesum dolo tenerent et occiderent. et iudas venit ad eos. et pacti sunt sibi pecuniam se daturos. Sicut ergo ecclesia representat in sexta feria actus iudeorum. ita et in quarta consiliuz eorum. Quidam autem legunt primo lectionem illā. Dicite filie syon n postea illā. Dñe q̄s credidit. Alij vero econuerso. primi quidem attendunt solum illud quod diximus. et quod vendicio iude que facta fuit quarta feria passionē domini precessit. de qua vendicione fieri videtur sermo in illa lectiōe. Dicite filij syon. in illo verbo. Ecce merces eius cum eo. Alij autem attendūt q̄ prim⁹ hō duas mortes incurrit. scilicet carnis et anime. et crist⁹ nos ab vtraq̄ liberauit. et quia mors anime mortem corporis precessit. ideo prim⁹ legūt lectionem illam. in qua agitur de morte anime. et de liberacione ab ipsa. De morte agitur in illa. Domine quis credidit n̄c. ibi omnes quasi oues errauim⁹. et vn⁹ quisq̄ in viam suam declinauit. De liberacione vero statim sequitur ibi. Domin⁹ posuit in eo iniquitates eorū omniū nostrū. et iterū. Si posuit p peccato animam suam videbit semen longeuum. Ad animam eciam pertinet graduale. vnicū habens versum scilicet. Ne auertas faciem tuam a puero tuo id est ab eo qui paru⁹ et humilis apparet in experiencia tribulacionis. Sequit̄ versus. Saluū me fac n̄c. vsq̄ non est substancia. Agne enim seducionis iudeorum vsq̄ ad animā

saluatoris tollendam peruenerunt·et illi qui erant ꝓfundi limus infirmati eius ꝑualuerunt· ℣icut autem saluator animam suam posuit pro anmaꝝ nostraꝝ redempcione ita et corpꝰ subiecit ꝓ corporum redempcione vnde in secunda lectione de ipsiꝰ corpore agitur sanguine proꝓrio rubricato vbi dicit̃ quis est iste qui venit de edon aĉ·et ibi quare rubrum est festimentum tuum aĉ·ipse respondit torcular aĉ·℟t qꝝ solamiseracione passus est dominus pro nobis ideo ꝓphæta·in psonam ecclesie lectionem illam concludit dicens miseracionum dñi recordabor laudem annũciaui super omnibus que reddidit nobis dominus deꝰ noster·quia vero qñq; sensibꝫ corporis peccauimus ideo sequitur tractꝰ dñe exaudi oracionem meam aĉ·habens qñq; sensꝰ vl̃ habet qñq; versus ꝓpter quinq; vulnera cristi· ℣eu qr quinquies exiuit sãguis ab eo ꝑmo in circũcisione·secõ in oracione·tercio in flagellacione·quarto in crucifixione· quinto in lancea cione·et in ipso tractu genus humanum petit auxilium et confitetur defectum quem ex peccato primi parentis incurrit· cum dicit quia defecerũt dies mei sicut fumꝰ·℣ies em̃ est vita hominis cuius nox est mors·sed hec vita est abreuiata· et deficit ꝓpter superbiam primi parentis que per fumum intelligitur et sequitur ossa mea sicut in frixorio confrixa sũt· ossa mea sũt vires interiores vel fortes qui sũt in ecclesia qui carnes id est carnales sustentat frixorium em̃ triplex est scilicet peccatorum recordacio· ꝑrimorum compassio futuri iudicij meditacio· ℣n his frigitur bonus homo· clauditur autem tractus sic̃ lectio aĉ in misericordia dñi vñ vltimus versꝰ ẽ·tu exurgens dñe miserebris ℔ec igit̃ quarta feria priuilegiata est· quoniam leguntur in ea due lectiones·propter ordinandos in sabbato sequenti·℣tem quia in ea die xp̃s venditus fuit triginta denarijs sicut et ioseph triginta argẽgenteis·quia seruus non est super dominũ·nec discipulus super magistrum·℟t ab hac quarta feria sumptum est·qꝝ semper in quarta feria ieiunare·et abstinere a carnalibus desiderijs debemus et in memoriaꝝ vendicionis cristi·hec feria secũdum locum optinet post sextam feriaꝝ ꝑ totum annũ in ieuunijs pœnitencialibus

De quinta feria·

℣n hoc tractatu quinte ferie cene dominj hoc ordine ꝓcedemus·ꝓ̃a primo generaliter dicemus aliqua de officio sequencium trium dierum·postea specialiter de officio huius diei·℣t ꝑmo de introductione publice pœnitencium in ecclesiaꝝ·et de sacramentis quibus hec habet quinta feria specialiter insigniẽ·℣ecundo de triplicis olei consecracione·℣ercio de huius diei misse officio· vbi eciam agitur de pedum locione· et de officio vespertino·℣ quarto de altarium denudacõe·et de officio vespertino·aĉ tã de ipoꝝ quam de pauimenti ecclesie locione·et de corporis dñi reseruacione et de quibusdam alijs·

De officio trium dierum·

℟enotandũ autẽ est qꝝ ecclesia luget tribus diebus· quia totꝰ diebꝰ fuit dominꝰ in sepulcro·℣icut enim ionas fuit in vẽtre cete tribꝰ diebꝰ aĉ tribꝰ noctibꝰ·ita et filius hominis fuit in medio terre aĉ·quod sinodochice esse asserit augꝰ·℔am pars illa sexte ferie·q̃ fuit in sepulcro accipitur ꝓ nocte et die sexte ferie·aĉ nox diei dominice similiter ꝓ nocte et die ipsiꝰ diei accipitur·dies vero sabbati integra est·s·nox cum die suo id est spacium vndecim viginti quatuor horarum·℟st ergo sensus fuit dominus in sepulcro tribus diebꝰ et tribus noctibus id est tribus temporibus quoꝝ quotlibet constat ex die et nocte· ℣ic enim loqui cõsueuimus·quia si aliquis eciaꝫ minima parte alicuius diei fuerit in aliquo loco dicimus eum ea die ibi fuisse·fuit itaq; secundum ip̃m·xl·horis in sepulcro·videlicꝫ quatuor horis sexte ferie·et·xxiiij·sabbati·et·xij· noctis diei dominice quia q̃drificum orbeꝫ morte ẽm̃ gressionis decẽ mandatorum mortuũ viuificauit·℔ed secundum premissa videtur qꝝ triduana dñi sepultura debeat celebrari sexta feria sabbato aĉ die dominica·℣ed respondetur qꝝ quia dominꝰ in nocte diei dominice resurrexit·noctem illaꝫ ad horam resurrectionis solemniter celebramus· ℣nde necesse est qꝝ in quinta feria ꝑueniamꝰ et ita triduo·s·quinta et sexta feriis aĉ sabbato humiliacionem domini in merore celebremus· qr et in quinta feria iam interuenerat nephandum commercium iudaice ꝓditionis·℔uidam tamen cuilibet premissorum trium dierum viginti quatuor attribuũt horas volentes xp̃i defuncti exequias septuagintaduabꝰ horis celebrare aĉ tristiciam·lxxij·discipulorum merito per hoc exprimere·℔ane ecclesia hijs diebus tenebras colit·et matutinas finit primo quia in luctu et in merore est ꝓpter domini passionem et ꝓpter eiꝰ triduanaꝫ mortem exequias celebrat triduanas·℣ecundo officium tenebrarum significat· nõ tã tenebras materiales q̃ fuerunt super faciẽ terre dum pendebat sol iusticie in cruce·℔uit enim tunc eclipsis miraculosa· non naturalis ꝑ tres horas·videlicet a sexta vsq; ad nonam inclusiue· quaꝫ eciaꝫ spirituales q̃ in illo triduo in cordibus fidelium extiterunt per hoc quod tenebras colit tenebraruꝫ ꝑmatus insinuatur q̃ his diebus inceperunt p̃cedere dies ꝓut sub sabbato sancto dicetur·℣n hijs vero tribus diebus silent cãpane·quia tunc siluerũt apostoli·et predicatores·et alij qui per campanas intelliguntur·℣onus autem campanarum significat sonũ predicacionis de quo dicitur in omnem terram exiuit sonus eorum·℟on enim iam circuibant iã euãgelizando vicos et vrbes· ℣ed ymmo dicto exierunt cum ihesu in montem oliueti·qui cũ dñs

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dixisset·ecce appropinquat qui me tradet· pre
tristicia dominitauerunt·et a laudibus cōticuerit
Vnde et a cōpletorio siue a vespera q̄ dñs tra-
dit9 fuit cāpanarū silencium inchoat̄ a vespera
autem qua dominus traditus est q̄n videlicz di
scipuli fugierunt campanis silencium indicitur
Alij videlicet ad primam huius quinte ferie·n
non vlterius pulsant campanas·fit tū signum
cum tabula·primo ad significandum xp̄i huma
nitatez·qui se abscondit·et vsqz ad mortem et
sepulturam se humiliauit·ligm quidez vsus hu
milior eris sono·hoc ostendit n inde ecclesia ori
entalis vsum adhuc tenet lignorū et vt popul9
humilior reddatur·Secundo per signum tabu
le terrorez accipimus·¶ Tabula ergo percuti
tur quia magnus timor apostolis a iudeis incu
iebatur·Tercio per lignum in ligno malleum
scz in tabula suspensū intelligim9 xp̄m· qui est
lignum plantatum secus decursus aquaruz qui
in crucis ligno pependit·n pendens orabat·et
predicabat dicens· pater dimitte illis·quia ne
sciunt quid faciunt·Cum ligno autez tantū pul
satur·quia tunc solus cristus predicator habe-
batur et solus torcular calcauit·Quarto per ta
bulam ipsam lignum fructiferum scz cristus·p
malleum quo tabula pcutitur ligni preuarica
cionis significatur·Quinto ideo campane et nō
signum tabule vel alterius huiusmodi filēt· qr
licet maiora signa mta videlicet apostoli a lau-
de dei m cristi passione siluerunt·Minora tamē
signa·vt mulieres non siluerunt·pmo secute fūt
ipsum vsqz ad crucem·¶ Principia q̄z horarum
scz·deus m adiutorium et fines scilicz per domi
num·et benedicamus et huiusmodi dimittunt·
quia recessit et nobis ablatus est sacerdos n pa
stor bonus·qui est alpha et o id est principium
et finis· qui eciam est fūmus sacerdos et caput
nostrum·et traditus impijs·nec est a quo pe-
tamus q̄ intendat in adiutorium nostrum· per
cusso namqz pastore nostro discipuli ei9 dispers
si fūt· Sic ergo istud officium caret p̄cipio et
fine·quasi mortuum et viduatum videtur quia
et patres nostri viduati post mortem xp̄i fuerūt
Non dicitur eciam gloria patri·qr in cristi pas-
sione absc̄dita fuit fortitudo glorie ipsius xp̄i
et in ei9 morte trinitas visa est extincta·¶ In
cuius laude dicitur ille versus·De hoc eciaz sub
dominica de passione dictum est·hoc eciam no-
tatur in quibusdam ecclesijs i quib9dis diebus
duo tantū cerei ante altare ardent·tercio extin
cto·put sub ti·de pascha dicet̄·¶ In his q̄z tri
bus diebus salutacio non fit·quia dñs vobiscuz
non dicit̄·vt vitetur pestifera salutacio p quaz
iudas tradidit cristum dicēs·aue rabi Pax eciā
non datur·p eo q̄ iudas osculo tradidit cristū
et qr in duobus sequētibus diebus in altari nō
osecratur·nec dicitur pax domini sit semp vobi
scum·nec dona nobis pacē·¶ In quibusdaz tamē
ecclesijs dat̄ hodie pax p eo q̄ hac die sacrā
tum sacramentorū·s·eucaristie instituti ē·His

quoq̄z diebus fit officium humilius solito p̄
dnim humiliacionem·et triduanam eius sepul
turam quam celebram9·Verumtamē nocturna
le officium per quod significantur p̄phecie pro
phetarum alta voce et manifeste cantat̄· qr p
phete et alij sancti patres veteris testamenti al
ta et apta voce q̄ de xp̄o erāt ventura predixe
runt·et quod spiritus sanctus sibi dictabat· re
mota formidine nūciarūt·diurnum vero offic iū
per quod apostolorū p̄dicacio figurat̄ voce di
missa et quasi sub silencio cantat̄ quia tunc apo
stoli oio tacuerunt·aut saltem occulte predica
uerunt·¶ Incipit autem tenebrarum officium·
zelus domus tue commedit me id est amor ve-
hemens ecclesie fuit causa quare passus fū·Non
dicitur muitatorium·ne muitemur· sed potius
per silencium detestemur pestiferū iudeorūz cō
silium et comentum factum vt ihesum caperent
in sermone·et eum morti traderent· Preterea
tunc apostoli dispersi erant qui alios ad cōui-
uium muitare et conuocare consueuerāt·¶ Im
mus eciam laudis non dicitur· quia tunc factus
est ob probrium et abiectio plebis·¶ Finis do-
minice orationis q̄ drante lectiones dicitur in si
lencio·p eo q̄ de euangelio sumitur·Nam tunc
euangelica enunciacio fugientibz apostolis cess
sauit·Et est notandum q̄ cristus cuius est ipsa
oracio auulsus a ceteris et quasi in silencio ora-
uit·Sed fit tunc sonitus per tactū ligni cū ma
nu quia et cristus in ligno crucis pendens vo-
ce magna clamauit·¶ Non dicitur eciā in lectio
nibus iube domine benedicere·nec tu autem do-
mine·quia recessit pastor n sacerdos qui gregi
bñdicē n miserari debz· Oz quia illū p̄pter pec
cata amisimus·ad hoc vt eum recuperare valea
mus āmonemur per versum illum·ihrusalē ihe
rusalem conuertere ad dominum deum tuū· qui
in fine lectionum dicitur vt ad penitenciam con
uertamur·nam post luctum possumus gaudere
Per hoc autem q̄ dicitur bis ihrusalez·argui
tur duricia iudeorum et peccatorum·sicut alibi
in euangelio·ihrusalem ihrusalē q̄ occidis p̄
phetas n cetera·Rursus p iube domine intelli-
guntur ad predicacionem euntes·per tu autem
inde redeuntes·ideo ergo neutruz dicitur·quo
niam apostoli quos repreſētāt qui lectiones le
gunt hijs diebus fugerāt·Vnde nec ad predi-
cacionem missi sunt·nec qui missi erant sabbato
domino redierunt·¶ Omnes antip̄s·fūt de pas-
sione et compassione·

In hijs eē tribz nocturnis·ix·psalmi·ix·lectiones
et·ix·responsoria diuisim per singula nocturna
cantantur ad ostendendum q̄ crist9 in infernū
descendens tria hominuz genera·s·virgines cō
iugatos et continentes inde rapuit et ad ange
lorum sōcietatem trāsuexit·que tria genera in
euangelio distinguuntur·per eos qui in mola·
per eos qui in agro et per eos qui in lecto fūt
Tria ergo hominum genera scz qui fuerunt in
lege naturali·et in tempore legis et p̄phetarū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

per tria nocturna recolim⁹ et ſicut illi per mor
tem domini in tribus ſociati ſunt · nouem ordini
bus angelorum · ſcz in actionibus · cognicionī =
bus · et gaudijs · ita per tres noctes dñice ſepul
ture · ix · pſalmi · ix · lectionibus · et · ix · reſponſo
rijs ſubdiuiduntur pſalmi eñ ad actiones · lec=
tiones ad operum dei cognicionem · reſponſoria
vero ad gaudium · et ad cantum ptinent angelo
rum · ¶ Ceterum tres ꝑme lectiones vel in qui=
buſdam eccleſijs ſex ſũt de trenis ieremie · deflē
tis captiuitatem populi ſui · non ſolum babilo=
nicam · ſed eciam romanaz quam incurrerunt ꝓ
pter paſſionem domini et ideo dicuntur lamen=
tabiliter in perſonam ſanctorum de iudeis qui
deflent caſũ gentis ſue · Sicut enim ille deplo=
rauit mortem ioſue regis occiſi in futurã deſtru
ctionem gentis · ita et nos deploramus mortez
et paſſionem criſti regis noſtri · In fine autem
lamentacionum dicit idez iere · ſpiritus oris no
ſtri criſtus dominus captus eſt in peccatis no=
ſtris · Alie vero tres ſũt de expoſicione pſalmi
tractantis de paſſione · et ideo voce deprecſa le
guntur · tres vltime de epiſtola pauli · ꝑma ad
corinthꝫ · conuenientibus vobis in vnuz aĉ · vbi
oſtendit apoſtolus · quomodo debet cena domi=
ni ſumi ex quibus ſex lectionibus apparet q ꝓ
phete preuiderunt criſtum occidendum · et apo
ſtoli docent occiſum · Dicuntur autem treni id
eſt lamentaciones · a trenato monte · vbi lamen
ta ammaz que ibi pumuntur · ſepe audiri dicũ
tur · Inde eciam dicitur trenum · quod eſt carmẽ
lamentacionis et funeris · Dicuntur eciam treni
quia ſemper tres verſus poſt vnamquamq; lit
teram hebrei alphabeti ſecũdquod alphabetũ
totũ p ordinẽ in illis lamẽtacionibus ponitur
Primo qz mos fuit hebreis illud ponẽ in eorum
cantibus · ſiue luctus · ſiue letitie alicuius rei mul
tum notabilis ꝓut patet in vltimo capitulo ꝓ
uerbiorum · mulierem fortez aĉ · et in quibuſdã
alijs locis · ꝓut habetẽ in ꝓhemio libri regũ · Se
cundo quia ſicut dicit iere · in eodem ꝓhemio a
in ꝓlogo biblie verſus quibus dicte lre antepo
nũtur in lamentacionibus iere · incipiunt in he=
breo ab eiſdem lris · Tercio vt per hoc notetur
cecitas et duricia iudeorum · qui res tanq̃ alpha
beticum notiſſimas videlicet paſſionem filij dei
intelligere et credere nolunt dicente ꝓphete ·
miluus in celo turtur et ficonia · congnouerunt
tempus aduentus ſui iſrahel autem me non con
gnouit · et populus non intellexit · Quarto quia
interꝑtaciones litterarum ipſarum maxima ex
parte continent ſententiam verſuum quibus an
te ponũtur · ¶ Circa quod notandũ eſt q aleph
interpretatur doctrina · beth domus · gimel ple=
nitudo · de beth tabularum ſeu ſcripturarum · hic
ſiquidem eſt prima connexio litterarum ipſarꝫ
vbi dicitur q doctrina eccleſie que ẽ domus dei
eſt in plenitudine ſcripturarum · Hec iſta · vau
et zay · hec beth vita · hec eſt ſecunda connexio ·
vbi dicit̃ q iſta et hec doctrina quam p̃ diximus
eſt vita qua viuimus · Teth bonum · ioth princi=
pium · hec eſt tercia connexio · vbi dicitur q bo=
num eſt principium per ſcripturas quaſi ꝑ ſpe=
culum ſaltem in enigmate agnoſcere dominum
Caph · manus lamech cor · vel diſciplina · hec eſt
quarta cõnexio · vbi dicitur q in vtero cordis
diſciplina exigitur · quia michil facere poſſum⁹
niſi que facienda erunt agnouerim⁹ · Men ex ip
ſis · num · ſempiternum ſamech · adiutorium · hec
eſt quinta cõnexio · vbi dicitur q ex ipſis ſcrip=
turis eſt nobis ſempiternum auxiliũ · Aym ocu=
lus phe · errauit · ſadech · iuſticia vel conſolacio
hec eſt ſexta connexio vbi dicit̃ q ſepe dicta ſcrip
tura eſt oculꝰ errantibus et conſolacio · Coph
aſpice · res caput ſyn · ſuper vulnus · thau ſignũ
vel conſumacio · hec eſt ſeptima connexio · vbi
eciam in numero fit miſticus intellectus · vbi di
citur · aſpice in ſcriptura cõtineri caput noſtrũ
a quo habemus medelam ſuper vulnera et con=
ſequimur conſumacionem id eſt vitam eternam ·
Sic ergo ſaluatoris exequie celebrantur · vt in
modico apice ab aliorum defunctorum exequijs
diſtare videantur · ¶ Conſequenter candele et
lumina extinguũtur · naz hec tenebre tribus no
ctibus celebrate ſignificant tenebras que tribz
horis fuerũt criſto in cruce pendente · vel ideo
tribus noctibus lumen extinguit̃ · quia verum
lumen triduo iacuit in ſepulcro Circa quod ad
uertendum eſt · q quidam accendunt ſeptuagĩ
taduas candelas · quidam viginti quatuor qui=
dam quindecim · quidam · xij · quidam · ix · quidã
vij · et ſecundum quoſdam non eſt numerus cer=
tus · omnes tamen non ſine miſterio agunt · Sep
tuagintadue candele que extinguunt̃ deſignãt
lxxij · diſcipulos · quorũ predicacio in morte cri
ſti pene extincta eſt · ſignificant eciam q domi=
n⁹ · lxxij · horis in ſepulcro per ſinodochen intel
lectis · vel tot accenduntur propter ſeptuagin
ta duas nationes · ſeu genera linguarꝫ · xxiiij · cã
dele accenduntur · Primo quia ſol iſte qui mun
dum viginti quatuor horis diei et noctis illumi=
nat · ſignificat xp̃m verum ſolem qui extinguit̃
quia criſtus occubuit veſpere paſſionis et tene
bre facte ſunt ſuper vniuerſa terra · Secundo
dies cuius maius lumen criſtus eſt · nox vero cu
ius minus eſt lumen eccleſia eſt · Luminaria ſunt
apoſtoli · et alij viri apoſtolici · qui ſunt quaſi ·
xxiiij · hore que diei criſto et nocti eccleſie famu=
lantur · xxiiij · lumina ergo extinguũtur · qz apo
ſtoli in vnoquoq; die per · xxiiij · horas latuerũt
Tercio viginti quatuor candele deſignãt ver=
ſũ · gloria patri · aĉ · qui in nocturnis feſtiuitatũ
xxiiij · vicibus ſolet dici · Primo poſt deꝰ in adiu
torium · Secũdo poſt inuitatorium · Tercio p⁹
ymnum · nonies in pſalmis trium nocturnorum
ter in reſponſorijs · et te deum laudamus quaſi
gloria patri eſt · Iterum ad laudes · ſemel poſt
deus in adiutorium quinquies in pſalmis ſequẽ
tibus · ſemel in ymno · et ſemel poſt benedictus ·
verſus enim ipſe in hoc officio tacetur · vt pre=

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

missum est · quia ille in cuius laudem dicitur in sepulcro iacet · ideoq; xpiij · cãdele ad hoc designandum extinguuntur · vel significant · xij · apostolos in quorũ honorem tociens dicitur gloria patri in nocturnis · prout dictum est in ꝓxemio quinte partis · xv · candele significant · xij · apostolos · et tres marias que sequebantur dominũ que extinguũtur · quoniam tunc omnes laudes dei tacuerũt · apostolis tamen fugientibꝫ ipse marie quia minꝰ timebant circa cristum quo ad poterant versabantur · Vnde legit̃ · Pelli mee consumptis carnibus ad os meum · et desunt tꝫ la · mea cir · den · meos · labia id est mulieres · que fũt quasi pellicula circa dentes · Vel · xiiij · ex ill candelis significant · xiiij · articulos fidei · quoꝝ extinctio significat extinctionem fidei factaꝫ in fuga apostolorum · extinctio vero vltime candele significat mortem cristi · xij · candele accense repꝛesentant duodecim apostolos · que extinguũtur ad notandum q̃ apostoli tunc filuerunt et fugerũt · et pene extincta est fides in eis · Nouem candele · significant genus humanuꝫ · quod per peccatũ se a nouem ordinibus angelorum a vera luce exclusit · Septem candele significãt graciam spiritus septiformis que in cordibus discipulorum pene fuit extincta · Vbi vero non obseruatur certus candelarum numerus · ſꝫ quilibet laicus pro velle cãdelam suam apponit cãdele huius significant ꝓphetas et alios sanctos patres · qui cristum venturũ lumẽ nostrum preãnũciantes et verba salutis predicantes diuersis penis vexati mortui sũt et extincti · Porro omnes cãdele nõ simul · ſꝫ vna post aliã extinguũtur · quia discipuli nõ simul a cristo ſꝫ successiue vnꝰ post alium discesserũt · Alia eciam racio iam sequitur · Quidam extinguũt eos post singula cantica vsq; ad plenam extinctionem figurãtes · q̃ in singulis canticis siue psalmis mestricia decidimus quia verus sol occubuit · gaudium q̃ nostrum in luctum est conuersum · iuxta illud · Cecidit corona capitis nostri · conuersus est in luctum chorus noster · Alij in tribꝫ vicibꝫ eas extinguũt recolentes triduanam dominj sepulturam · In quibusdam q̃ ecclesijs candele quadam manu cerea extinguũtur · que significat manum iude · de qua dominus dixit · qui intĩgit manũ mecum in cẽ · que fuit quasi cerea id est ad maluꝫ flexibilis · q̃ quam cristus rex noster a vera lucerna traditus fuit · et quantum in illo fuit extinctꝰ · Candela autem que in medio ẽ non extinguitur · sed in fenestra vel in archa accensa seruatur occulte · vel postea reueletur et ecclesiam illuminet · Nempe candela ipsa seu eiꝰ lumen occultatum significat primo fidem que i sola virgine remansit · per quam postea omnes fideles docti et illuminati sunt · Secundo significat cristum qui licet videretur secundum carnẽ extinctꝰ · tamẽ secundum diuinitatem que illis erat occulta viuebat · et postea resurgens cũ luce clarissima se suis discipulis manifestauit ·

Tercio occultati luminis quod videbatur extinctum · reuelacio notat fidei illuminacionem in apostolis et in alijs in quibus tunc pene extincta erat · Quarto notat fidem post infidelitatem Quinto notat q̃ ignis spiritussancti qui in fidelibus videtur extinctꝰ iterũ reluceret in eis dẽ · Sexto luminis renouacio significat noui testamenti renouationem · Septimo luminaria successiue vnum post alterum extinguũtur · et vnũ quasi pene extinguitur · quia absc̃ditur a posthea reuelatur ad notãduꝫ q̃ peruersi vince cultores · et generacio praua nũcios patris · videlicet ꝓphetas per varia tẽpora completo suo ministerio ꝓphecie occiderunt · et tandem patris hæredem quem in sepulcro positum lumine occultato figuramus cuius luminis reuelacio ẽ resurrectionis eiꝰ manifestacio et commemoracioꝰ Vltima candela que vltimo extinguitur ẽ maior ceteris secundum quosdam et significat cristum qui fuit dominꝰ ꝓphetarũ · secundum alios vero nõ est maior ceteris · et similiter significat cristũ · q̃ reputatꝰ ẽ vnꝰ ex ꝓphetis a vltimus extinguitur · quia nullꝰ post eũ apud illos ꝓpheta surrexit · sed extinctꝰ eis perfidie tenebras dereliquit · Et ad canticuꝫ euangelicum candela ipsa extinguitur quia cristus euãgelizans occiditur · Et attende q̃ in hoc officio pastoris officia · vt capꝝm subticentur · quia pastores dispersi fuerant · versus tamẽ q̃ est minorum officium nõ omittitur · quia discipuli minus cõgniti videbãtur · vnde et hoc officiuꝫ triduanum pocius a minoribus celebratur in tipo minorum discipulorum et mulieruꝫ que dominũ sequebantur · Vociferacio ad benedictus et tumultus popularis qui tũc fit cõcrepacio est iudeorum · et tumultꝰ cohortis quaꝫ cũ gladijs et fustibus iudas contra cristum adduxit · vel ceci discipuli salutacio dicentis · Aue rabi · Tercio canticum ipsum tunc alta voce dicit̃ ad notãdum quia multi interfecto antecristo gaudebũt · Clangor canẽcium kirieleyson est tumultus dominum persequencium et euꝫ yronice adorancium vel significat lamenta sanctaꝝ mulierum que sequebantur dominum · que legunt̃ postea lamentari sedentes contra sepulcruꝫ · Tropi vero id est versus illi qui in hijs tribus noctibus cum kirieleyson · et domine miserere quasi lamentabiliter cãtantur significãt lamẽtacões et doloꝛs mulieruꝫ de cognacione sua que a galilea fuerant secute ihesum · inter quas erãt maria magdalena · et maria iacobi · et salome plorãtes iuxta sepulcrum · In quibusdam eciam ecclesijs tropis cantatis procidentes ad terrã dicunt in tenebꝛis subsilencio · miserere mei deꝰ et collecta · respice quesumꝰ domine in q̃ timoꝛ apostoloꝛum in occultis notat̃ · Postea fit cũ manu vel alio quidam sonitus an luminis reuelacionem qui sonitus repꝛesentat terꝛoꝛis eoꝛum incussionẽ · vel ex tumultu cohoꝛtis vel ex terre motu · In quibusdaꝫ tñ ecclesijs ignis nouus

de lapide producitur·quia per cristum media=
torem nostrum nobis spiritussanct9 infunditur
Ab hac q3 die ad octauam pentĥ·in quibusdaz
ecclesijs officiū beate marie omittitur·vt memo
rie atq3 reuerēcie passionis et resurrectionis·de
quibus in ecclesia hoc tempore agitur·ardēci9
insistatur·cū em̄ honor et obsequiū specialiter
hoc tempore cristo ei9 nato in nostra humani=
tate passo et glorificato impensū redūdet in ip
sam matrem nulla quidem sibi fit iniuria ipsū of
ficium omittendo·¶mittitur eciaz officium mor
tuorum quia cum recordacio beneficiorum cristi
p̄cipue que ipse passionis et resurrectionis sue
tempore contulit omnem nostrum affectum·
et intellectū requirant· prom de ecclesia illud
solum officium·quod ad ipsū cristum spectat· i
quo de eius passione et resurrectione agitur eo
tempore agit·vt sic non ad plura dispersa· ad
vnum dum tarat velxemēcius occupetur·nec p
hoc defuncti qui fūt in purgatorio dispendium
paciuntur· quia cum sint nobis per caritatem
vniti beneficia nostra secundum quod meruer̄t
participātur ab eis·nec expressius memoria p
illis fieri posset quaz agendo memoriaz de mor
te et resurrectione cristi·per quam a penis libe
rari expectant extra ecclesiam tamē vtile est ip
sa officia dicere·

De diurno huius diei officio ℟·

Sequitē de diurno hui9 diei officio videre
Et quidez hec quinta feria insigmitur sa
cramentis· tum ab ecclesia· tum a domi=
no institutis·in qua die primo penitētes in ec
clesia introducuntur·qui in capite ieunij de ea
electi fuerant· Vñ in canone inuoc· ita legit̄ de
penitentibz vero qui siue ex grauioribus omis=
sis·siue ex leuioribus penitenciam gerunt·si nl̄
la interueniat egritudo quinta feria ante pa=
scha eis remittendum romane ecclesie obseruatio
demonstrat·¶primo ergo de penitencium in
troductione in ecclesiam dicturi aliqua de ipso
electione premittamus·℣iquidem misericors q
miserator dominus· cuius misericordie non est
numerus·sicut in psalmo habetur·misericordi=
ter semper agens et peccatorum salute ficiēs p
huius mundi pelagium periculose nauigantibz
et quandoq3 fluctuantibus inter alia multa re=
media·specialiter duas naues siue tabulas pa=
uit·prima est baptismus·secūda penitencia·sic
apostol9 ait ad ephes· Et quidem q penitēn=
tes de ecclesia eiciuntur representat exilium et
electionem ade et eue de paradiso propter ci9
pomi·peccatores ergo de ecclesia eicim9 et ele
ctis penitenciam septēnem·aut aliam pro cri=
minum qualitate impomm9·et electi p septem
ebdomodas extra morantur·quia genus huma
num in adaz lapsum iudicio dei in hoc exilio sep
tem milibus damnatur annorum·maria q3 lapsa
septez diebz extitit extra castra·Forma electio
nis habetur in concilio agathen̄· Electionē vo
cbay ni facie dñi representat ecclesia excōicādo
viros sanguinum·p̄cipue cum cādelis extinctis
quia et ille et isti spiritum vicijs extinxerūt· q̄
candele in prolacione anathematis debent proi
ci et pedibus cōculcari· nec vlterius debent ad
aliquem vsū· sicut nec sal infatuatum assummi·
Electi ferunt cādelas in manibus ad significan
dum q9 pro opere quo primi parentes porrexe
runt manus ad pomum vetitum apposita est ig=
nea rūplxea in paradiso· Claudūtur coram eis
fores ecclesie in signuz aditus paradisi quondā
obclusi·Quod de loco ad locum vadūt siue mem
bium mittuntur significat q9 chayn post mort̄
fratris profugus et vag9 fuit super terraz·q9
cilicijs et laneis vtuntur· de iob tractum est qui
penitenciam in fauilla et cinere agens·sacro se
operuit·et de ninuitis qui similiter fecerūt·
¶Cilicium quoq3 portant in signum pellicia=
rum tunicarum ade et eue·Nolb·eciam habitum
recolentes·Carcer penitencie a ioseph iniciuz
habuit·q9 comam et barbam nutriunt·tractum
de ioseph cui in carcere posito ista excreuerunt
vel iacent aut sedent in terra sūptum est de iob
qui insterquilinio sedit· In terra eciā comedūt
quasi ipso facto dicāt·maledicta es terra i ope
re tuo·nō dicitur eis· aue quia nondum mutatū
erat nomen eue·q9 pedes nudāt· muditatem re
presentāt ade inuētes·q9 indigēt ornatu glo
rie·q9 baculis vtūtur tractum est de iacob· qui
peregrinās in baculo iordanem transiuit·¶In
hijs eciam ommibus inuitantur ad humilitatem
purgatoriam confessionem·et tam peccatorum
quam eterne pene meditationem·et q9 sint me=
mores siue peregrinacionis Namq3 eiciunt̄ de ec
clesia·et post eos cantatur·in sudore vultus tui
vesceris pane·hoc ideo fit·vt videntes ecclesiā
pro eis esse confusam magis ac magis confun=
dātur· In vestimentis quippe sordids et ex cre
mento crinium et barbe multiplicacio miserie
peccatorum insinuatur· quasi dicant ipso facto
Iniquitates mee multiplicate sūt super capil=
los capitis mei·q9 in terra iacent· eis eternā dā
nacionem ad memoriam reducit quasi dicāt dñe
perdes omnes qui in terram descendūt id est q̄
dediti sūt terrenis·nisi resipiscāt q9 de loco a d
ocum cum baculo vadūt eis ad memoriam per
egrinacionem fiam reducit·qui per peccatum
recesserunt a deo· in baculo enim intelligit̄ cor
rectio·consolacio·et sustētacio·quasi dicāt· vir
ga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt·
Est autem baculus cubitalis· quia in qua mēsu
ra messi fuerint remecietur eis ℣ed queritur q̄
re hac die penitentes in ecclesiam introducūt̄·
℟espondeo in quinta feria deus creauit pisces
et volucres·pisces in aquis reliquit volucres in
aera leuauit·iuxta illud· Magne deus potencie
qui ex aquis aē·partim remittis gurgiti·scili=
cet pisces· partim leuatis in aera scilicet volu=
cres· Per pisces intelligūt̄ cupidi·auari a luxu
riosi qui in fluxu cupiditatum huius mundi dele
ctantur· Volucres sūt spirituales qui in spūalē

consecracionem quasi in aera leuantur· Preeminentes igitur in quinta feria in ecclesia introducũtur et q̃si segregati a malis et ab hui9 mũdi delicijs in celis animo conuersantur· Preterea in fine quinte etatis quam hec quinta feria significat· Johannes baptista penitenciam predicauit et dominus noster venit in mundum peccata absoluens· prout in prima huius diei oracione dicitur· ¶ Rursus in hac die institutum sacrãm tum sacramentorum· scilicet corporis et sanguinis domini· cumdominus vetus finiuit testamentum· et nouum inchoans panem et vinum in corpus et sanguinem suum transubstãciauit q̃ est sacramentum misericordie· quia ergo crist9 solus de misericordia crimina tollit vt premissum est ideo penitentes hac die reconciliantur que hac die misericordie consecrauit sacramentum et inde est q̃ missa huius diei solemniter cãtatur vt ibi dicetur· Merito igitur hac die que tota in remissionem peccatorum consecrata est penitentes reconciliantur ad percipienda corporis et sanguinis domini sacramenta· decuit ita q̃ hoc sacramentum sacramẽtorũ mstitui in fine quinte ferie aduemente vi· feria eo q̃ in fine quinte etatis· et in primordio sexte lex finem et euãgelium sumpsit exordium· Preterea hac die absoluũtur· quia in ea cristus fuit captꝰ et ligatus· que ligacio absolucionem nostram operata est hac eciam die crist9 lauit pedes discipulorũ suorum vt pedes et affect9 nostros lauet id est soluet a peccatis· ¶ Forma vero reconciliacionis hec est· Exit pontifex ad ianuas patentes ecclesie vbi iacẽt penitentes prostrati in terra· et eos vice cristi vocat ad timorem domini dicens ter· ve ve ve· filij audite me timorem domini docebo vos hanc esse cristi vocem proba ti· psalmi· xxxiij· de quo summitur qui talis est p̃s dauid· Cui mutauit vultũ suum coraz ab ymalech· Abimalech interpretatur patris mei regnum per quem iudeos accipim9 coram quibus ver9 dauid mutauit vultũ suum id est sacrificãdi ritum et ferebatur in manibus q̃ panez et vinum dedit discipulis dicens· hoc est corp9 meum· et h̃ est sanguis me9 quod quidem hodie factum est dicens ergo pontifex vicari9 ihesu cristi venite penitentes· Inuitat ad corp9 sãguinisq̃ conuiuium· proinde pro eis orat genua flectit· eos ammonet· eosq̃ reconcilians in ecclesiam introducat· ¶ Illud eciam notabile est q̃ vndiq̃ ianue ecclesie patent ad notandum venientes ab austro vel ab aquilone id est iustos et peccatores quãdo accedãt ad misericordiaz nõ esse prohibendos et a pascha in ãtea patebunt eo q̃ in octaua nostre resurrectionis nulluz erit improperium peccatorum electis· ¶ Illud quoq̃ notabis q̃ penitentes in ecclesia recepti crines et barbam quam nutrierant deponũt et se vestes mũdas et culciotes depositis· penitẽcialibus induũt a ioseph capientes exemplum qui de carcere ductus tonsus est et lot9 et vestit9 decoratus· per hoc quoq̃ innuit̃ q̃ deponẽtes multitudinem peccatorum induũt vestimenta virtutum·

De quinta feria·

Hac eciam quinta feria secũdo loco triper titum oleum consecratur· quoniam hodie agnus dei ad victimam scz vesperaz immolabatur de cuius sanguine vteraz postis et superliminare domorum in quibus erat edend9 liniebatur vt hoc signo viso exterminator egipti domos sacri conuiuij preteriret intactas· in q̃ prefiguratum est q̃ si frõtibus nostris vnctione crismatis· quasi sanguine cristi qui vnctus interpretatur· signum crucis imprimitur· dyabolus in domibus animarum nostrarum nullam nocendi habet potestatem· Recte ergo qua die illud figuratiuũ agebatur significatum solemniter celebratur ¶ Sed diceres cõsequens igitur esset vt hac die pueri confirmentur id est in frõtibus crismate sacro signentur· Respondeo sãcta ecclesia illum in quo passus est dominus· luctui dedicauit· et solemnitatis et cõuiuij gaudiũ in diem tercium q̃ resurrexit dominus reseruauit vt tunc demum pro recuperata salute animarum· que est patrata in sexta feria et pro futura corporum resurrectione que donata est nob in ecclesia paschalis agni· conuiuiuz celebrem9 dicentes pascha nostrum immolat9 est cristus· itaq̃ epulemur· ¶ Summentes ergo illud· vnde postes nostrarum frontium signare debem9 rectius ab ipsa signacione vsq̃ ad cõuiuium paschale cessam9· vt tunc submerso pharaõe· ẽntes per mare rubrum· signantes domos contra exterminatorem paschale cõuiuium celebremus· ¶ Sed diceres cur itaq̃ in sabbatum crismatis consecracio nõ differtur· Respõdeo quia ab hac quinta feria vsq̃ in vesperam sabbati a missarum solemnijs vacam9 ipsum autem crisma non nisi intra missaruz solemnia phas est cõsecrari· Sed ante missam baptismum conuenit celebrari prout sub sabbato sancto dicetur· vel ideo in quinta feria consecracio celebratur q̃ crist9 in quinta fuit vnctus etate· nam in quinta venit qui in sexta sanguinem consecrauit decus vnctione· Dicit daniel· vngatur sanctus sanctorum· Et ysaias· spiritus domini super me eo q̃ vnxit me· a· e· m· m· Et dauid vnxit te deus· d· t· o· l· pre· con· t· cuius vnctio extunc cepit· cum verbum caro factum est· cum plenitudo diuinitatis in eo corporaliter habitauit· Tunc autez completa est· cum in baptismo super ipsum spiritussanctus in specie columbe descendit· Ideo q̃ vnctio que hodie conficitur ad vngendum vsq̃ ad baptismum differtur vt significemus spiritumsanctum super dominum in baptismo visibiliter descendisse et nos in baptismo spiritum sanctum accipere· Et hijs itaq̃ patet in vespera sabbati statim post baptismuz esse confirmãdum· vt postea celebretur paschale conuiuium et q̃ quibusdam placet· saltez in paucis esse tũc

confirmacionis misterium inchoandum. ¶ Quia igitur de triplici oleo mencio facta est. notandū est q̄ triplex sacramētum ex eadem substancia fit olei. ad ostendēdum q̄ licet vnus sit spiritus sanctus. multiformis est tamē secundū dona sua vnde apostolus primo ad corinth. xij. alij p spiritum datur sermo sapiencie. alij sermo sciencie alij fide alij gracia sanitatum. hoc triplici oleo coaptantur q̄ inde apparebit si olei triplicez p prietatem attendam⁹. Olea enim vt dicit ysidorus est arbor pacis in sigmis pinguedo. cui⁹ valet ad reficiendos artus lassos et infirmos et ē pabulum luminis. quod est arbor pacis. referē ad oleum crismatum. quod pabulu est luminis refertur ad oleum catheçumino⁊. q̄ art⁹ lassos et infirmos reficit ad oleum infirmorū. hec igitur tria precedentibus verbis aplico aptanē. Siquidem in multitudine pacis esse videtur. q̄ dulcedinez in crine. suauitatis gustauit. sicut dicit psalmista. gustate et videte quoniaz suauis est dominus. Saporem huius dulcedinis sensit ille qui dicebat gracia dei sū id quod sū. p̄ mo ad corinth. xv. c. Hec gracia est donum sapiencie que intelligitur per pacis oleum verū quia hūc saporem libenter in alium deriuat vir fidelis. Idcirco alij datur sermo sciencie. Sciencia em̄ est doctrina qua fidelis aliorum verbo vl̄ ad min⁹ exemplo instruitur. qui per balsamum intelligitur a quia apostolus in hoc laborauit Idcirco cum dixisset gracia dei sū id quod sum Statim subiunxit et gracia dei in me vacua non fuit hec duo simul iuncta scilicet oleum et balsamum et dulcor sapiencie. et odor doctrine perfectum faciunt seruientem que duo. s. sapiēcia a doctrina ad oleum crismatum pertinent. Ad oleum vero catheçuminoz⁊ pertinet fides que mētem illuminat sicut oleum lumen prestat. Fides em̄ valet ad duo. scilicet ad purgamentū et tutamen. purgat preterita vicia et tutelam prestat cōtra futura sicut verba consecracionis huius olei manifeste ostendāt. que inferius exponentur. Ad oleum infirmorum pertinet gracia sanitatum id est sanitas corporis et mentis valet enim cōtra vtriusq egritudinez sicut ex verbis benedictionis ipsius liquet. Quare autez infirmi et catheçumini mungūē et de vnctionibz que fiunt ex hoc triplici oleo dictum est in parte prima sub titulo de vnctionibus. Sequitē videre de ipsorum oleorum cōsecracionibus. Et primo de oleo infirmorum. Secūdo de oleo crismato. Tercio de oleo sancto. ¶ Primo ergo de oleo infirmorum dicēdum est. nam illud prius est consecratum quam crismatum et sanctum Et est racio quia illius sacramētum prius fuit tempore q̄ crismati vel sancti. Nam dom⁹ discipulos suos docuit infirmos vngere. sicut in euangelio dicitur. oleo vngebant infirmos et curabantur. Et iacobus apostolus ait Infirmatur quis a. vt sequitur. Oleum vero crismatū et sanctum. scilicet catheçuminorum ab ecclesia instituta sunt licet et in veteri aliqua de vtroq habeatur similitudo. Ubi namq duplex oleum inuenitur. vnum videlicet crisma. quo vngebātur reges. precepit enim dominus moysi. vt conficeret crisma. quo vngeret tabernaculum in dedicacione templi. et archam testamenti aaron. reges et sacerdotes et filios eius dicens. sumēt aromata prima et oleum. Inde est q̄ vnctione crismatis ecclesias et calicem cōsecram⁹ reges eciam et pontifices inungim⁹. Moyses tū oleo materiali nō legitur unct⁹. sed solum spiritu ali sicut et cristus. Oleum eciā sanctū a lege sūpsit exordium quo reges tantuz et sacerdotes vngebantur. Alij dicunt q̄ oleum infirmorū apostoli instituerūt. qui cum illo egrotos vngebāt Oleum vero crismatum et catheçuminorum apostolici viri cōstituerunt et ideo consecracio olei infirmorum prior est tempore quam crismati a eciam q̄ olei sancti quia prior et maior et venerabilior est doctrina apostolorum q̄ pape. Huius autem olei consecracio nō habet tale principium quale alia habent quia nō dicitur in eo dom⁹ vobiscum. nec oremus. nec sursum corda. nec aliquid huiusmodi. nec eciam talem habet finem qualem in alijs consecracionibus dicimus. vt infra dicetur. scilicet per dominum nostrum ihesum cristum a. vel per eum qui venturus ē iudicare viuos et mortuos Sed sic clauditur in nomine domini nostri ihesu cristi. et est racio q̄ benedictio ipsius olei sancti non est officium p se. sed est embolism⁹ precedētis officij quod apparet quia cum ponatur ante illud verbum canonis. per quez hec omnia domine bona semper creas statum benedictione ipsa finita subiungitur per quez hec omnia a. Et sic est embolism⁹ id est adiectio p̄cedentis officij scilicet illi⁹ oracionis. Nobis q̄z peccatoribus. vbi pro peritē tibus oratur. Est enim duplex embolism⁹. ¶ ut dictum est in quarta parte sub ti. de silencio p⁹ oracionem dominicam ¶ Sed quare consecracio hui⁹ olei canoni addicitur. Respondeo primo ibi racionabiliter oleum morienciū cōficiē vbi mors domini consumatur. vt sicut mors domini destruxit mortis aurorez. sic gracia que p vnctionem morienti confertur destruat peccata que sunt causa mortis. Secundo duo sunt de quibus in hoc officio agitur scilicet immolacio cristi. et immolacio ecclesie. immolacio cristi fuit in cruce. immolacio ecclesie fit cum peccatū morit̄ur. de immolacione cristi fit mēcio in introitu. Nos autem gloriari a. et specialiter in canone. de immolacione ecclesie fit mencio in epistola vbi dicitur. Si nosmetipsos iudicaremus nō vtiq iudicaremur. Sunt eciaz et alia duo scilicet infirmitas et medicina. infirmitas ex peccatis sepe prouenit. medicina de gracia dei De infirmitatibus ait paul⁹ in epistola. qui indigne māducat et bibit corpus et sanguinē domini iudicium sibi māducat et bibit nō diiudicās corpus domini. Idcirco nos multi infirmi et

im'rilles et dormiunt multi· De medicina dicit iacobus· Infirmatur quis in vobis inducat presbiteros ecclesie et orent super eum vngentes eum oleo in nomine domini· et oracio fidei saluabit infirmum· et alleuabit eum dominus· et si in peccatis sit dimittuntur ei Si igitur propterea infirmabantur quia manducant corp9 domini indigne et gracia spirit9 sancti quam significat hec vnctio eos saluat· merito consecratio corporis domini adicitur consecratio huius olei· Per passionem enim domini cuius memoracio fit in consecracione corporis· prostrat9 est dyabolus et gracia spirit9 sancti· cuius figmuz est vnctio dyaboli arma id est peccata quotidiana tolluntur· Tercio ideo consecratio olei infirmorum consecracioni corporis christi adiungitur quia nouissima oracio consecracionis corporis christi ex vero penitẽciuz fit congrue ideo sub ea consecratur oleum pro penitentibus vbi eorum sacrificia domino offeruntur· Consequẽter attendam9 aliqua verba cõsecracionis huius olei infirmorum· dicitur enim ibi sic· Emitte spiritum tuum paraclitum in hanc pinguedinẽ olei· Nempe nõ sine causa pomitur ibi paraclitũ quod patebit· si triplicis olei efficaciam attendam9· Oleum sanctuz precipit siue in exorcismo olei sancti videlicet cathecuminorum precipitẽ dyabolo vt recedat a cathecumino q̃ adhuc reputatur mortu9 quousq̃ nõ est baptizat9· Oleum crismale iam viuentes sanctificat· Oleum infirmorum sauciatis medelam prestat quia vero egritudinem sequitur dolor· Vnde in eadem cõsecracione olei infirmorum dicitur ad euacuand̃ omnes dolores et omnem egritudinem· sequitẽq̃ dolorem consolacio· Ideo recte ibi ponitur paraclitũ quod interp̃tatur cõsolator· In mortuo aũt qui dolorem non sentit nõ sequitur consolacio· sed nec san9 et sanctificatus quia in eo nõ est infirmitas ex qua dolor indiget consolacione· Circa oblacionem eiusdem olei infirmorum notandum est q̃ in ordinario ita scribitur· Offeratur pontifici oleum quod offerunt populi antequaz dicatur· Per quid hec omnia semper domine bona creas· Nempe hoc in exo· xxvij· ca· prefiguratũ vbi dicitur moysi q̃ accipiat a populo oleum oliuarum purissimum· Oleum siquidem cum offertur a populo tantum liquor est· sed per benedictionem fit sacramentuz· Mistice autem hec oblacio siue amministracio significat q̃ populus debet clero temporalia ministrare spiritualia ministranti ei vnde apostolus· Si nos seminauim9 nobis spiritualia non est magnuz si vestra carnalia metam9 Consecrat autem oleum episcopus cũ ommibus sacerdotibus et astãtibus quia hoc sacramentũ fuit a christi discipulis institutum vel tractum est ab antiqua consuetudine qua consueuerat ecclesia primitiua cũ sit põtifice verbis et manibus corpus christi conficere· forte ad testimonium prout hodie in missa de ordinibz cũ ordinatore faciũt ordinati

Nam et summus pontifex faciens diuina celebrat sacerdotes ei astantes verbis et manibus cũ eo consecrãt· Et quia vt iam dictum est huius olei cõsecracio est embolism9 canonis idcirco eam totã sicut a canonem sacerdotes cum eo dicunt Inde perficit officium episcopus vsq̃ ad illum locum· pax domini sit semper vobiscum· Et clerus respondet· et cum spiritu tuo et tunc tacet et solus episcopus communicat· Secũdo videndum restat de oleo crismali· Fabian9 em̃ papa statuit hac die singulis annis debere confici crisma· quia nouum est sacramentum et ideo semper est innouandum et vetus concremandũ Ista enim ab apostolis eorumq̃ successoribus accepit a cũctisq̃ tenenda mãdauit Circa q̃ sciendum q̃ crisma conficitur ex balsamo et oleo Propter misticam racionem quoniam per oleũ mitor conscientie designat̃· iuxta illud euangeliuz prudentes virgines acceperũt oleum cũ· Per balsamuz vero exprimitur odor fame· per quod in libro sapiencie dr· Sic balsamus aromatizãs dedi odorem· Oleo ergo quod lucet additur balsam9 qui redolet quia fide operante· per dilectionem lucere et bona fama redolere ad honorem dei et ad vtilitatem proximi debem9· Odor enim balsami in oleo bonam facit operacionem· longeq̃ late diffusam· gracia spirit9 sancti cooperante demonstrat· Secundo additur oleo balsamus· ad signandum q̃ in vultu christi resplenduit celestis nitor et gracia excellencius quã in aliis· Nam vt ihoremias ait· virgo & virgine nat9· qui non ex voluptate carnis· sed ex voluntate dei nat9 ẽ nisi habuisset in vultu oculisq̃ q̃dam desiderium nunquam eum statim cum mgẽti desiderio secuti fuissent apostoli· nec qui vẽerant ad eum comprehendendum coruissent· Iste nitor operante dei gracia vult9 electorum exhilarat· vt dominum cum magna dilectione immittentur vnde in prefacione que cãtatur in consecracione crismatis dicitur dauid p̃ phetico spiritusancto gracie tue sacramenta p̃ noscens· vultus nostros in oleo exhilarandos esse cantauit· et paulop9· hui9 olei vnctio vultus nostros iocundos efficit ac serenos· vultus nostri fũt operum nostrorum manifestacio· Tercio q̃ balsam9 oleo additur· vt omnes ex eo vncti fuerint operante gracia spirit9 sancti cõuersacione doctrinam iungere vitantur Et hec duo scilicet vita et doctrina sunt cõnexa in septem donis propter quod crismalis vnctio fit· Nam sapiencia ad vitã intellect9 ad doctrinam· consilium etiam ad doctrinam· pietas ad vitam· et timor ad vitam referetur· Doctrina autem p balsamum intelligitur vt premissum ẽ· Crisma grece dicitur vnctio latine que etiam domino nomẽ accomodaut· Nam christus a crismate dicitur id est vnctus prout dictum est in prohemio secunde partis Consecratur autem crisma in eo loco vbi consueuimus dare pacem· sicut et oleum sanctũ et ideo vt pax et concordia p vnctionez

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

crismatis regnet in nobis. ¶ Crismate enim vngi
mur vt domꝰ spiritussancti repleti deo et homi
nibus pacificemur·qz m maliuolam animaz nō
intꝛoibit sapiencia·habet quidam crisma offici
um per se quod michoatur a furfū coꝛda· et fini
tur per cristum dominum·n·qui vi·et reg· per
tinet enim ad eos q̄ surrexerūt et viuunt cū cri
sto· ¶ Mane postquam solꝰ pontifex cōmunica
uit vt premissum est·ipse vadit sedere super se
dem suam et tūc·xij·presbiteri parati·xij· apo
stolos figmificātes· et alij clerici discipulos fig
nātes·descendūt in sacrarium ad apꝛortandum
solemnit̄ tā oleum crismale quā sanctū siue ca
thecuminorum·hoc modo aut̄ p̄cedūt duo luminaria·
secuntur due cruces· et in eaz medio vnus aco
litus ferens ampullaz cum oleo futuro crismali
subsecuntur duo thuribula·et in eoꝛum medio
alter acolitus ferens aliam ampullam cum oleo
futuro sancto Subsequenter subdyaconꝰ libꝝ
euangelij ferens·deinde dicti presbiteri et alij
clerici bini secuntur vsqz peruenitur ad gradꝰ
ante altare· ¶ Nempe duo luminaria sūt lex a pro
phete que nobis saluatoꝛē prenūciauerūt·due
cruces sūt duo martiria fine sanguine secz morti=
ficacio coꝛporis propꝛij que est crux a sinistris
et compassio proximi que est crux a dextris·Inde
bas fertur oleum futurum crismale quo m vn=
gūtur pūgnatoꝛes q̄ debent esse parati ad ma
tirium et semper duplici martirio debent se af=
fligere· Crucem a sinistris habebat ille qui di=
cebat·prima ad coꝛinthꝫ·ix·c· Castigo coꝛpus=
meum et in seruitutem redigo· Crucez a dextris
habebat idem qui dicebat· secūda ad coꝛinthꝫ·
xi· Quis infirmat̄ et ego nō infirmoꝛ· Quis scā
dalizatur et ego non vroꝛ· Duo thuribula sunt
duplex genꝰ oracionis scilicz oracio pro remo
uendis malis et oracio pro adipiscendis bonis Ꝫ
duo notat psalmista cum dicit· exaudi deus ora
cionem scilicet que est pro adipiscendis bonis a
ne desperꝛeris deprecacionem meam scilicet que
est pro remouēdis malis · Inter duo thuribula
fertur oleum futurum cathecuminoꝛum qꝛ p ca
thecuminis est orandum·et eos orare oꝛtet·
vt ad robur qꝫ per oleum crismale significatur
valeant peruenire· Inde euangelium sequitur
quia in eo tocius bem nostri est consumacio p=
spiteri et alij bini secuntur quasi dicuntur spon
se·cantic̄·i· Trahe me post te·et curremus in o
doꝛem vngentoꝛum tuoꝛum· ¶ Potest ecia dici
q̄ ampulla cum oleo futuro cathecuminoꝛū hu
manitatem cristi significat plenam spiritussanc
to· duo luminaria·due cruces·et duo thuribula
sunt lex et prophete predixerunt cristum et do=
minum esse venturum· Sequens vero euāgeliū
affirmat q̄ lex et prophete predixerunt presbi
teri et clerici bini et bini sunt testes crismalis
ministerij· Hij sunt apostoli bini ad predi cacio
officium destinati cooperatoꝛes et testes cristi
cantus istoꝛuz scilicet o redemptoꝛ p̄dicaciōis
nem et oꝛacōez significat apostoloꝛꝫ Ampulla
quoqz in singulos oꝛdines ad altare defertur·
per quod innuitur q̄ dominꝰ in coꝛpoꝛe suo an
te passionem officia septem oꝛdinum adimple=
uit· Premisimus deductionem olei crismalis et
sancti siue cathecuminoꝛum de sacrario vsque
ad sanctuarium nunc dicamus de eadem vsqz ad
episcopum· Postquam enim predicta proceſſio
vemt ad sanctuarium tunc ante altare ad oꝛien
tem oꝛdinate se disponunt ostiarij·lectoꝛes·ex
oꝛciste·et acolici·ita q̄ sextum locū optinet sub
Dyaconus qui illa die legit epistolaz·et post om
nes est acolitus cum ampulla ita q̄ omnes sunt
sub vmbꝛaculo sub quo ampulla delata est a sa
crario que defertur de vno ad alterum per quā
dam connexionez synodꝰ albe qua ex parte ve
lata est ampulla quousqz perueniat ad episco=
pum ita vt a medio surſum videre possit· Nem
pe in connexione synodꝰ connexio intelligiē
caritatis ampulla cristus est· vel ampulla cum
crismate coꝛpus dominꝰ ex virgine maria assum
ptum cum diuinitate·s·cristum viuum esse sig=
nificat·premissum oꝛdinem quedam ecclesie ser
uant· ¶ Est et alius oꝛdo quem et alie seruant·
Naz fertur ampulla cooperta synodne alba in si
nistro bꝛachio·portantem ampullam precedit
lumen· et antecedunt duo sacerdotes vnus cum
thuribulo· alius cum cruce· et in medio eoꝛum
dyaconus cum libꝛo euangelij· et super capita
eoꝛum fertur vmbꝛaculum seu palleum· et duo
antecedunt cantando· In quo facto repꝛesenta
tur proceſſio quam fecerunt filij israhel tenden
tes per desertum ad terram promissionis· quo
mā synodon est archa ampulla vrna· lumen pꝛe
cedens ampullam·columna ignis· que precede
bat populum·sacerdos cū thuribulo· aaron cū
thuribulo·numeri·xvij·c· Sacerdos cum cruce
iosue cum sceptꝛo·dyaconus cum libꝛo euange
lij moyses cum libꝛo legis vmbꝛaculum est ta=
bernaculumvel nubes lucidissima·que filios isꝛa
hel obumbꝛauit qui cantantes precedunt letici
am eoꝛum significant qui ad terram promissio=
nis tranſierunt·vel duo cantoꝛes sunt predica=
toꝛes·duo precepta caritatis annunciantes hec
autem omnia in figura contingebant illis· In
hoc ecia facto repꝛesentatur proceſſio cristi a
ecclesie tendentis de hoc mundo ad patriam ſnē
pe ampulla est cristus · Synodo alba est sancta
conuersacio eius· ¶ In sinistro bꝛachio tenetur
quia hec omnia in hac vita que per sinistrā sig
nificatur acta sunt vel quia conuersatus est in
vita presenti· lumen precedens est iohannes q̄
fuit lucerna ardens·dyaconus in medio duoꝛuz
sacerdotum est cristus in medio moysi et helie·
duo precedentes cum lumine· sunt discipuli q̄s
binos misit ante faciem suam · Ampulla fertur
coop erta vsqz ad altare et tunc discooperiē qꝛ
cristus quasi coopertꝰ fuit vsqz ad passionem·
Nam pene ab omnibus eiꝰ conuersacio sācta dice=
batur·sed in passione fuit mdus hominuz repu
tacione quia qui pacis diebus antedixerant·bñ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dictus qui venit in nomine domini. clamauerūt crucifige crucifige eum. Quidam tamen prius quā ad altare perueniāt ampullam mediam cooperierunt et mediam nudam ad altare producunt qz crist9 ante passionem nō latuit. vt cum fugit in egiptum et cum inter congnatos quereb atur et cum parentibus subiciebatur modo se palam exhibuit. vt cū p̄dicaut vltra hominē dicens. ego et pater vnum sumus. et cum miracula fecit in q̄bus ꝺ̄tutē sue diuinitatis ostendit. Ampulla statim post q̄ bñdicta fuit ex pte coopta a ex parte discoopertavt allata fuerat salutatur ab episcopo et p̄espiteris. quia cristus post q̄ transiuit ad altare crucis id est ad immolacionem a se obtulit deo patri. sicut ampulla ad consecracionem episcopi aliqua parte corpus suum nudū mōstrauit. vt thome et alijs discipulis quos voluit esse testes siue resurrectionis. Alijs vero muisibilis fuit. vel quia pro parte nuda. et pro parte coopta salutat̄. quia cristus in humanitate manifestus. et in diuinitate occultus ab omnibus veneratur. Salutantur autem ampulle quinquies ab episcopo. vt de quinq̄ vulneribus graciarū actio cristo reddatur. postquam autem ampulla salutata est a ministris altaris cooperitur vt a nemine nuda videatur. et cooperta iterum salutatur quia cristus postquam salutauit et manifestauit se discipulis suis quos voluit suos fuerq̄ resurrectionis esse testes ascendit in celuz. et inuisibilis factus est hominibz. Sed q̄uis ei9 p̄esenciā corporalem nonvidemus tñ venerando euz quotidie salutamus quia et discipuli eum ascendentem in celum adorauerūt. tandem ampulla in sacrarium refertur et cristus in celum quem veneramur per fidez donec peruenia9 ad ipsum iō spōdon munda est eius caro vel conuersacio immaculata. Hanc episcopus ter alat in ampullam. Primo quia sicut alatus ab interioribus a secretis procedit ad pulpitum et vocatur spūs sic episcopus per spiritum suuz demonstrat spiritumsanctuz a patre et filio procedentē in corpore domini habitare. Ampulla em̄ cum crisma te corpus signat cū diuinitate. Ampulla vero cū oleo humanitatem plenam spiritusancto designat. Secundo etiam alat quia legitur in euā gelio quia dominus insufflauit discipulis dicēs. Accipite spiritū sāctū ac̄. hic igit̄ alat9 illaz insufflacionē significat. ideo aut̄ ter alat qz tres p̄sone sūt a mun q̄ spirit9 sāct9 est sine patre a filio a quibus p̄cedit a se ipso venit. dat̄ aūt spiritussanct9 officio sacerdotū. si nō datur abalijs. sic em̄ adest ꝺ̄t9 spiritussancti p manuffla cionē a sacerdote factam in honore et significacione ipsius spiritussancti. sic p verba q̄ dicunt̄ in noie suo. Hijs paractis cāta agn9 dei a cōio. Tercio loco tūc oleū sāctū seu cathecūminoz de cui9 deductione p̄missuz est. Sciendū est q̄ hec olei bñdict o ꝑ̄ hz officiuz. nā p9 eius exorcismū q̄nā episcopus lenta voce dicit q̄si p̄fa

cionem inchoat. d. Dominus vobiscum. Deursum corda. et fiunt̄ p eūdē dñm nr̄m ihm xp̄m. q̄ tecū vi. ac̄. et in eo loco consecrat̄. vbi dz. pax dñi. Hoc est em̄ op9 g̃cie dei vt pace a concordiā int̄ nos habeam9 et p vnctionē pax habeat̄. Olea nē pe vt dictū e. est arbor pacis mignis qđ p̄figura tū est in veri testamēto sic verba hui9 consecrōis habent q̄ sūt ih̄s a cū mūdi erumpa diluui9 expiarent̄ effuso filitudinē futuri muneris p ramū virētis oliue. pace tre reddita nūciauit. Valet aūt hui9 olei vnctio ad duo scz. ad purgacōez et tutelam. ad purgacōez vt si q̄ catheccumino post q̄ venit in scrutinū adhesere macule recedāt. Ad tutelā vt diabol9 expuls9 redire nō audeat verba orōis ih̄s demōstrant. dicēdo sic q̄ illis adhesāc ū spūm tuū adhesēt macule recedāt. ad tactū hui9 sāctificati olei. ih̄s de purgacione. De tutela seq̄t̄ nullis spūalibz neq̄ eius locus. nulla refugis ꝺ̄tutibz facultas. nulla insidiātibz malis latēdi licēcia relinq̄t̄. Quia ꝺ̄o diabol9 se dānādū maxie in futuro iudicio nouit. a ide tremit idcirco exorcism9 emāt̄. p eūdē. d. n. i. x. q. vē e in. v. et. m. et se. p ig. Exorcism9 em̄ est adiuracio. nā in eo adiurat̄ diabol9 vt recedat itez q̄ ih̄s oleo perfusi et baptisati spūs regni habent idcirco orō t̄miat̄. p eūdē dñm nr̄m ac̄.

De locione pedum.

Tercio seriatim misse huius diei officiū p seqūmur. Hane in p̄sona penitēciū cātat ecc̄ia in p̄cipio misse. Nos aūt gloriari oportet. Tales em̄ dñt a possunt gloriari in cruce q̄ penitēciā p̄fecte egerit. a q̄nā in hac die mistitutū e sacm̄ētū sacm̄ētoz. vt p̄missum est iō ob solēnitatē noui sacrificij et ꝓpter gaudiū reconciliacionis penitenciū cantat ecclesia in missa cātica leticie p̄ter alleluia. a missa solēnis dz in ornatu ministroz sic in festo natal̄ xp̄i q̄ ih̄s festū oia alia excellit. excepto festo trinitatis. et videt̄ qđāmodo ecc̄ia sibi cōtraria. cū in alijs p9 diei horis cātica leticie reticiat et eas sub breuitate a q̄si flebiliter dicat. si nō e oīe quitas qz alia e causa leticie. alia t̄sticie. ꝓpt̄ meōriam em̄ passiōis e t̄sticia. ꝓpt̄ institucōz ꝺ̄o sacramēti sacm̄ētoz e gaudiū. et iō ex institucōe hofacij p̄pe cātat ecc̄ia. glā in excelsis deo. qz gaudēt angeli ih̄s ouersiōe peitēciū. et ih̄s in ecclesijs in q̄bz ēsma oficit̄. et nō in alijs ꝓut q̄dā dicunt vbi em̄ epūs p̄ns nō est. nec gloria in excelsis dicit̄ nec alie solemnitates seruantur vt dicūt. quāuis et tunc neq̄ flectam9 genua. nec orō super populum dicatur. Glā vero. Conuenientibus ac̄. que est prima cotidianoz. xi. est de modo sumendi cenaz domini Responsorium est de crucis siue cristi per crucē exaltacione. Xp̄us fact9 est obediens. et est sexti thoni. propter obediēcie perfectionem. quoniam senarius numerus perfectus est. Euangelium est. ante diem ioh. xiij. e. vbi sequit̄. Cū dilexisset suos ih̄s in finē dilexit eos. et est de dilectione et humilitate. qz illud sacramentū est dilectōis et humilitatis.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Agitur eciam ibi de locione pedum·quia domi⁊
nꝰ precinxit se lintheo·id est humanitate puris
sima immittens aquam in peluim·id est graci⁊
am in corde et lauit pedes·id est affectus·veit
autem ad symonem petrum qui recusauit ex hu
militate tantum· tercia tamen vice obediuit et
oportuit eum obedire·vt haberet partem cum
eo·vnde vocatur symon petrꝰ propter obediē
ciam. ¶ Tres ergo sunt cause· quare dominꝰ vo
luit lauare pedes discipulorum· Primo propt̄
signum dilectionis· Secūdo in exemplum humi
litatis· Tercio racione misteriꝝ quia locio pe⁊
dum designat locionem effectuum·puluis enim
adhęserat pedibus apostolorum id est elacio i
anis glorie·quando dixerant· Domine in nomi
ne tuo eicimꝰ demonia·et quando cōuertebanṫ
plures·vel tristicia quando nō cōuertebanṫ ho
mines ad voluntatem suam et ideo oportuit la
uari huiusmodi affectiones· In illo die vt sic es⁊
sent mundi toti nam prima die ieuniū dixit do⁊
minꝰ· Tu autem cum ieunas faciem tuam id est
animam vel racionem tuam laua id est a pecca⁊
to mortali munda· Cuꝫ igitur a principio laua
mus nos a peccato mortali· a puluere id ēa ve
nialibus debemꝰ abstergi·hoc autez fit vt dig
ne possumꝰ accipere corpus cristi quod fit per
acta perfecte penitencia et ideo penitenciū ab
soluciones in hac die vt premissum est· Pedum
quoqꝫ locio significat locionem marie quando
lauit lacrimis pedes domini·ideo cantaṫ anti·
ista· Mulier que erat in ciuitate peccatrix· Rur
sus locio pedum signum est remissionis peccato
rum· In baptismo namqꝫ vnusquisqꝫ totꝰ ablui
tur· Sed cū in rebus humanis postea viuiṫ vti
qꝫ terra calcatur· Ipsi enim humani affectus si
ne quibus in hac vita mortali nonviuitur quasi
pedes sūt qui ergo nō indiget nisi vt pedes la
uet ostendit omma peccata sibi esse dimissa fine
quibꝫ hec vita nō ducitur·pedes ergo qui sūt·
vltima pars corporis lauantur·ad notandum qꝫ
iudei a qua baptismatis in vltimo tempore mū⁊
dabuntur·vnde et reliquie israhel saluabuntur
Nuare autem fiat hec locio ista die supra dictuz
est· Et est notandū qꝫ ex omnibus mandatis dei
istud solum dicitur antonomatice mādatuz quo
niam maiori exhibicione officij hoc obseruari p̄
cepit cū discipulis suis pedes lauit dicens· Si e
go laui vobis pedes dominꝰ et magister·et vos
inuicem debetis lauare·et eciam cum interdicto
ait petro· Si nō lauero tibi pedes nō·Manda⁊
tum eciam illud de quo dictū est in proximo sab
bato quod fit a prelatis repręsentat illud quod
cristꝰ fecit· Et attende quia ad anti· que dicun
tur dum fit mādatum·nō dicitur nisi vnꝰ ver⁊
sus de vno psalmo·quia alij versus eiusdē psal
mi non ita conueniūt cum antiphonis vel cum
his que in ipso mādato fiunt· In offertorio o⁊
stenduntur premissa duo simul videlicz qꝫ debē
mus a mortalibus et venialibus abstergi·dicen
do·dextera domini fecit virtutem · abluendo a
mortalibus dextera domini exaltauit me abluē
do a venialibus· In postcōione· Dominꝰ ihesus
postquam cenauit·iohꝫ xiij·c·ostenditur· humi
litas·et est secundi toni propter secundam lo⁊
cionem a venialibus· Breuiter autem notanduz
est qꝫ huius misse officium nostre redempcionis
continet sūmam et misterium· Psaz in euangelio
legitur de pedum locione· In epistola de cor⁊
pore cristi et sanguine· In introitu de cruce·In
graduali de morte· In offerēda de resurrectio
ne· Nam hec omnia secundum misticum sensū ex
euāgelio quod est caput officij pendent· Xps
quidem cum discipulis cenās surexit a cena ve⁊
stimenta deposuit·lintheo se precinxit·aquam
in peluim misit et intercenandum pedes eorum
lauit et ipsos lauare docuit·q post lectionem ite
rum recubuit· Sempe cristuz a cena surgere est
a cubitu patris venire·vestimenta deponere se
exinanire· lintheum precingere· formam serui
accipere·aquam in peluim mittere·sanguinem
fusum effūdere·pedes lauare·peccata remitte⁊
re·lintheo extergere·passionis fide mundare·
vestimenta resumere·est a mortuis resurgere q
vestem gloriose carnis induere· Recumbere est
ascendere·et in dextra dei sedere·Ad hec perti
nent officia discipulos docere· est eis spiritum
sanctum mittere· Verum tamen quia nōdum p
fecti credebant·ideo non dicit̄ credo· Cece bre
uiter sūmaz redempcionis humane que fuit om
nibus sufficiens·sed non efficiens Vnde agitur
in oracione· Deus a quo·et iudas de duobus ge
neribus penitencium vno proficiencium vt la⁊
tronis confitentis qui audire meruit·hodie me
cum eris in paradiso· q alio non proficiencium
vt latronis cōtemmentis· et iude proditoris q
laqueo se suspendit· Innoc̄·pa·statuit hac die
corpus cristi sub specie panis reseruari vt infir
mi et religiosi quibus est necessitas communicā
di habeant ipsum et propter officium adimplen
dum· Nam in duobus diebus sequentibus non
conficitur corpus cristi· Sanguis vero nō ser⁊
uatur sub specie vini propter multa· ¶ Pri⁊
mo quia vinum quod liquidum est facili pos⁊
set ex negligencia spergi· Secundo quia p cali
cem qui hac die sumitur finis veteris legis intel
ligitur·vnde secunduz lucam per calicem intel
ligitur qꝫ discipulis et non alijs eadem die datū
dominꝰ discipulos designauit· Tercio quia cor
pus quod seruatur nō est sine sanguine· Quar⁊
to quia per hoc qꝫ sanguis nō seruatur ostendi
tur qꝫ vetꝰ sacrificium debet cessare ·panis nā
qꝫ nouum·vinum vero verus designat testamē
tum· Ad quod ostendendum dominus cum bibis
set inquit· Consumatum est· ergo calix sumitur
et panis seruatur eo qꝫ lex finem et euangelium
habet inicium· Quinto quia cristus dixit in ce⁊
na domini· Amen dico vobis non bibam ammo⁊
do de hoc genimine vitis donec bibā illud in re⁊
p·m· Non autez dixit de corpore seu de cru·pmo
nuenitur qꝫ postea comedit partem piscis assi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et fauum mellis· Sed non inuenitur q' postea bibẽrit· Sed munquid vinum quod in die parascheues cum dominico corpore seruato sumitur in altari consecratur·et sanguis cristi efficitur per immissionem ipsius corporis in calicez·et p eius tactum· Super hoc dicunt quidam q' per dominicam oracionem que tunc dicitur fit consecracio·siue commutacio vini in sanguinem·Nã greg·assignans causam quare dominica oracio in die illa a sacerdote dicatur·dicit q' in primitiua ecclesia apostoli sola dominica oracõe vtebantur in consecracione· Nos tamen hoc nõ dicimus·quia si hoc iam esset·non esset necesse corpus domini ad diem illam seruari· Preterea ex his que in canone dominicam oracionem precedunt satis patet q' ad prolacionem ipsius oracionis transubstanciacio nõ fit et nullo tempore missa fuit celebrata sine verbis illis·hoc est corpus meum ac̃·que sola in principio nascentis ecclesie proferebantur ad officiẽduz ab apostolis qui postmodum dominicam oracionez superaddiderunt prout dictum est in ꝓhemio huius partis· Dicim9 ergo illud ex hoc nõ osecrari sed sanctificari·differt autem inter hec· Nam osecrare est osecracione transubstanciare· Sanctificare est ex contactu seu admixtione sacre rei reuerendum et sanctum effici vt patet in aqua benedicta cui alia ad misceretur· Item sanctificatum dicitur quod a tactu rei sanctificate efficitur magis reuerendum· Si enim diceretur q' solo contactu vinũ et aqua cõsecrarentur magnum incõueniens sequeretur· Nam sic cõtingeret calicem nõ lauari·et milia mille panum a tactu vnius hostie sine verbis posse consecrari et q' si gutta aque benedicte in stagnuz vel puteũ fundaretur aqua illa benedicta perpetuo remaneret·et alia plura· Preterea si vinum a tactu dominici corporis consecraretur esset contra decretum quod prohibet hac die fieri consecracionem·de quo dictũ est in quarta parte sub septima particula secrete super verba·hic est calix· Illud quoq3 pretereundum nõ est quia romanus pontifex hodie remota tabula lateran̄· altaris· de qua dictum est in prima parte sub ti·de altaris dedicacione·et in secũda parte sub ti·de dyacono·infra ipsum altare conficit eukaristiam et sanguinem et cuz turibulo incensat illud· In hoc facto representans·quia sumus põtifex legalis semel q' in ãno ingrediebaꝫ in sanctasãcto3 cum sãguine·secuz portãs turibulũ viuis carbonibus plenum prout dictuz est in ꝓhemio quarte partis·et sub tercia parte canonis·sic et secundum apostolum·hebre·ix·c·xp̃s per proprium sanguinem introiuit semel in sancta eterna redempcione inuenta· Peracto misse officio statim inter cenandum idest dum sacerdos communicat cantatur vespertinum officiuz ad ostendendum q' hoc sacramentum scilicet eukaristie institutum fuit in vespere · quia ergo redẽpcio nostra in vespera mundi id est in sexta etate seculi facta ·est ideo vespertina synaxis id est psalmodia siue solemnitas psalmorum numero misse continuatur et sub vnica oracione vtrũq3 officium terminatur scilicet per· Ite missa ẽ· si episcopus adest·vel per benedicamus·propt̃ vespertinam conclusionem·et quia ecclesie datus est calix·ideo est prima anti· Calicem salutaris accipiam·quem dedit dominus apostolis dicens· Hic est calix noui testamenti in meo sãguine· Secũda anti· est· Cum hijs qui oderũt pacem eram pacificus·pacienciam em̃ quam habet ille qui paratus est bibere calicez domini pacẽ cum omnibus operatur· In alijs tribus rogat se liberari quia habita pace pectoris non mouetur homo propter tribulaciones et hoc eciã habet a deo·vnde petit liberari·anti· ad magnificandum· Tenantibus ac̃ est de cena domini·

De nudacione altarium·ff·

Quarto loco notandum est q' statim vespertino finito officio denudantur altaria vsq3 in sabbatum· que postmodum tercia die cooperiuntur· Siquidem hec denudacio signat primo recessum discipulorum domini seu apostolorum·vnde ¶ Qui iuxta me erant de longe steterunt·et in euãgelio· relicto eo omnes fugierunt· Altare namq3 cristum seu corpus eius significat· ¶ Vnde terra altare facietis michi· Altare de terra facere·est eius in carnacionem credere vel sperare · Altaris vero vestimenta apostolos seu sanctos dei signant ¶ Quorum predicacione cristus quasi quibusdam vestimentis adornatur·et per illos magnificatuz est nomen eius·Altare igitur vestimentis denudatur quia fugientibus apostolis cristus solus remãsit· Tercio die coopitur·quia post eius resurrectionem discipuli ad deum redierunt· Secundo denudacio altaris designat q' cristus fuit nudatus in cruce·cum itaq3 nudum altare cõspicim9 illud prophecticum ad memoriam reuocam9·Et ce vidimus eum et non est ei species neq3 decor et considerauimus eum despectum et nouissimũ virorum·quod accidit in passione· Nam antea speciosus pre filijs hominum extitit· Fuit quidem denudatus·ad columnam et ad crucem cum diuiserunt sibi milites vestimenta sua· Tercio altaris denudacio significat cristum diuinitatis gloria nudatum·vnde p̃s Deus deus meus quare dereliquisti me· Quarto designat·q' velũ templi scissum est·et liber qui signatus erat apertus est· vnde in prouerbijs· Aperta sũt prata·et apparuerunt herbe virentes·id est exempla actionuz cristi que sũt ab eternitate et ducunt ad eternitatem· ¶ Et bene dicit· aperta sunt prata apparuerunt herbe virentes· quia ea q̃ magis occulta erant in lege·sicut passio et resurrectio et ascensio patefacta sũt· In plerisq3 locis lauanẽ altaria vino et aqua·et ramis fricantur· presertim cum ramis de sauina·lauantur ergo aqua et vino·ad notandum q' corpus cristi quod est verum altare sanguine et aqua in cruce aspersum

est·ſtam de ipſius latere exiuit ſanguis et aqua per que genus humanum lotum est· Vel vino et aqua lauantur ad ostendendum q̄ non iohis ſed ſuo baptiſmo fuit baptizatus· ſcz ex aqua et ſpiritu ſancto· et lauantur cum pſalmo pmitencionali·vel cum cantu ad passionem pertinente plus autem ibi est de vino quam de aqua ponē dum quoniam aque multe·populi multi sicut in apoc· habetur per quod figmificatur q̄ sangꝫuis cristi sufficit ad redimendum plures in infinitum quam sint redempti vel unquaz redimē di· Rami vero aspersi quibus altare fricatur figmificat spineam coronam qua cristus coronat⁹ est·vel flagellam amaraz·et dolores et ict⁹ quos in morte sustinuit vel lauacio altaris id ē cōrpois cristi cum aqua figmificat lacrimas marie·vinum vngētum·rami et⁹ capillos·Et scias q̄ quedam hac feria quinta hora iam ad vespe rascente demudant altaria et lauant· Alij vero solum demudant·sed in parasceue lauant· quod magis cōgruit racioni·In quibusdaz ecīā locis pauimentuz ecclesie eciam mundatur·per quod pauperes cristi figmificātur· prout in prima pte sub·ti·de ecclesia dictum est· Pauimentuz ergo ecclesie mundat qui pauperibus vel fratribz propt̄ deū pedes lauat et illis cetera misericor die opera exhibet· Inde est q̄ parietes domus quāuis vocabuluz ecclesie habent pro eo q̄ continent ipsam nō tamē ipsi seu homines sūt ecclesia et pauimētum est quasi hominuz pedes pauimētum quoqz mundat̄ ad notandum q̄ a vicijs mundari debem⁹· Statutum est in canonibz· ne hac quinta feria ieiunium soluat̄ quia enim dñs surgens de cena lauit discipulorum pedes· et iterum redijt ad cenam ideo quidā admodum isti us volebant post prandium pedes alijs abluere·et iterum post ablucionez cenare· quod fieri non debet· Hec dies in plerisqz locis capitulamium vocatur quia tunc capita infancium qui vngendi sunt lauantur·ne obseruacione quadragesime sordidata ad vnctionem accedant· Rursus hac die symbolum competentibus traditur propter cōfinez dominice paschalis solemnitatem vt qui iam ad dei graciam percipiendam festināt fidem quam confitentur agnoscant· Hec ergo quinta feria quatuor principaliter priui legiata est Primo quia tūc pententes in ecclesia recipiuntur· Secundo in ea nāqz nouū testamētū icipit et vetus terminatū fuit Tercio quia in eo fit olei cōsecracio· Quarto quia in ea sacramētum sacramentoz̄ institutū est·

De die parasceue·

Sequitur de parasceue·que quare sic dicatur in prohemio septime partis dicetur Sane hac die ecclesia artissimum ieiunū et silencium agit· nullum tamē officium solemniter celebrat Sed hora nona cōuenit ad orandū crucem· non ad misse officium quo hec dies carz sed quasi ad funeris obsequium dicendum· Et ꝫ ideo quia hora nona mortuo dño centurio factꝰ est preco fidei nostre et perfidis recedentibus licuit ioseph et nycodemo disponere de funere et mulieribus accedere propius· Dicitur autē officium tacita et humili voce et absqz principio prout in precedenti ti·dictum est super altare vnica dumtaxat toballia disponitur per quam syndon qua corpus cristi involutum fuit fignatur In quibusdam ecclesijs in hora sexta ignis extinguitur·et in nona accenditur quia tūc sol in sexta lumen abscondit ⁊ in nona reddidit Incipit hoc officium a lectionibus in primitiua ecclesia omnis missa a lectionibus inchoabatur Sed hoc hac die specialiter fit p eo quia passio domini hodie celebrata est· In cuius memoriaz omnis missa cantatur·et legūtur lectiones sine titulis quoniam tunc amisimus cristum caput q̄ nos illuminat sicut tituli illumināt libros·legūtur autē due lectiones quia pro duobus populis cristus passus est gentili videlicet ⁊ hebreo vel pro salute carnis et ānime·vna sumpta est ex lege altera ex prophetis· quia cristi passio a prophetis fuit prenunciata et a lege et patriarchis prefigurata·Abraham enim carnez cristi figuratiue immolauit· Similiter et abel quādo agnum sanctificauit·Vnde dominus assimulat⁹ sum inquit prophetis· Rursus ideo due lectiones dicuntur·quia sicut in quarta feria mortem nostram duplicem manifestauim⁹ pro qua cristus pati venerat ita ad memoriā in parasceue reducimus suam passionem et nostram immitacionem·Quedam autem ecclesie primo legūt lectionem·osee·vi·c·scilicet in tribulacione·et secundo lectionem·exo·xij·c·scz dixit ad moysen dominus·et illi naturalem ordinem seruant· q̄ passio domini prenunciata est a lege·Secundo a prophetis·In prima quidam est precomium resurrectionis·vbi dicitur post duos dies viuificab nos·⁊ i die tercia suscitabis nos· In secda modus exprimitur passionis vbi dicitur· Immolabitqz eum vniuersa multitudo ad vesperū Quedam vero econtrario faciunt·et mouēt ex eo quia passionem lectioni ex lege quasi continuare volunt quia in passione quedam verba ponūtur que ex illa lectione sumpta sūt· scilicet os n comminuentis ex eo · continuant ergo passionem lectioni · quia eius est expositio· et agitur de duobus specialiter in officio hodierno scilicz de passione cristi·et de passione ecclesie· que ē illius immitacio·sicut dicit petr⁹ crist⁹ passus est pro nobis hec siquidem duo in lectione exodi commemorantur vbi dicitur· Erit autem agn⁹ sine macula·masculꝰ annicul⁹· iuxta hūc ritum tolletis et edum· Agn⁹ est corpus cristi immaculatum·Eius est ecclesia que nos fim⁹ passio cristi celebrata est in ei⁹ immolacione nostra celebratatur in viciorum mortificacione· In lectione osee manifeste agitur de passione cristi et ei⁹ effectu vbi dicitur venite reuertamur ad dominū·quia ipse fecit et saluauit nos · percuciet et curabit nos·iustificabit nos· post duos dies

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et in die tercia suscitabit nos et viuimus in cõ spectu ei9. Quod ilxero sic expomit percuciet dominus et saluabit nos· quia quem diligit corripit et castigat· Justificabit nos p9 d·d·et·m· d·t·s·n· quia tercia die resurgens a mortuis omne gen9 humanuz suscitauit· et cum curauit nos viuificauerit et suscitauerit in ospectu ei9 viuem9· Ibi ergo loquitur proplxta de tribus diebus quibus domin9 fuit in sepulcro cum dicitur viuificabit nos post d·d·et·m·t·d·s·nos id est post dus dies sepulture veniet nobis quasi ymber temperaneus et serotinus terre· et dabit graciam recipientem et subsequentem· ¶ Sequitur tractus·Domine audiui audicionez·abacuc vlt·c·et q dicit versus· In medio duorum aiaz lium cognosceris·Ad litteraz intelligitur·s·m presepe bouis et asini·vnde ysa· ¶ Congnouit bos possessorẽ suũ· et asinus presepe domini sui vel in medio duorum latronuz·vel in medio duorum populorum· Secunda lectio est de exo· et habetur ibi· Os nõ confringetis ex eo·hoc completum est quando fregerũt duorum latronum crura·venientes autem ad ilxesum muenerũt eũ mortuum et non fregerunt eius crura· Allegorice vero in eo sũt fracta crura·id est virtutes et maxime paciencia·Vnde ysa· Sedi faciem meam sicut petram durissimam· et scio quia nõ cõfundar·per crura enim intelliguntur itinera· de quibus in cantico abacuc· Incuruati sũt colles mundi id est homines excelsi per intelligenciam ab itineribus eternitatis ei9 id est exẽplo actionum ipsius que ducunt ad eternitatem tanquã columnes immobiles id est argentee propter eloquenciam que fundate sũt sup bases argenteas vel aureas id est raciones immobiles eterne sapiencie· ¶ Secuntur tractus de passione domini quia tunc luget ecclesia valde· et sũt duo tractus ad intencionem maioris luctus scz pro peccatis que committim9 et pro penis q̃s patimur· et pro incolatu qui prolongatur· nec cantatur graduale cum tractu· sed solum tractus· prout dictum est in quarta feria q in q̃rta parte sub ti· de tractu· Duo ergo dicũtur prim9 scilicet· Domine audiui· est in quibusdam ecclesijs quatuor versuum· alter plurium· Tractus quatuor versuũ signficat q per cristi passionem redimitur homo qui ex quatuor elementis constat Vnde cristus nec in celo nec in terra crucifixus est· Sed in medio id est in aere· Fecit enim pacem inter celestia et terrestria quomã erat inimicicia inter hominẽ et hominem· Sed maior inter angelum q hominem maxima·inter deum et hominem· Ipse enim cristus omnia pacificauit in cruce quoniam fecit vtraq vnũ cuz sit lapis angularis· Adhuc per quatuor versus tractus·significantur quatuor partes crucis· Secũdus vero tract9 scilicet· Eripe me·proliri or representat magnũ bellum dauid cum golya et cristus noster dauid hodie magnum golyam id est dyabolum de bellauit·Rursus ideo tract9 est longus·quia hõc quod nobis promissum est in lectione osee·vbi dicitur post duos dies suscitabit nos· debemus retinere et in spe· Item in secũdo tractu pomit· Obumbrasti caput meum in die belli·quia non tantum in alio tempore·sz eciam in die passionis diuinitas a passione permansit immunis·imo in passione crist9 homo ita p̃tect9 ẽ gr̃a diuinitatis vt hostes superaret q superari videbatur· Quedaz autem ecclesie cantant secũdum tractum· Qui habitat in adiutorio altissimi·quia crist9 a dyabolo primum latẽter tũc parat9 fuit veluda draconc latitantem in petra postea in passione tanq̃ a leone fortiter veratus est·quod notatur per illum verssũ·Sup aspidẽ et basiliscũ ¶ Sequitur euãgelium siue passio· Egressus ẽ iohis·xviij·c· quod dicitur hac die quia ipse interfuit crucifixione et iuxta crucem stetit secur9 alijs fugientibus· quia notus erat pontifici quia igit̃ hac die passio domini oculis nostris representatur merito ei9 testimonium legitur qui vidit q testimoniũ perhibuit· et scimus quia testimonium ei9 verum est preterea ipse posterius scripsit euangelium· quare merito poster9 legitur et quia ibi manifest9 sunt sacramẽta· vnde ibi dicitur· Os nõ comminuetis ex eo ¶ Item illud· vnus militum latus eius aperuit et continuo exiuit sanguis et aqua· legitur autem hac die passio sup nudum pulpitum· Primo ad memorandum q sup nudum crucis patibulum nud9 fuit positus ip̃e crist9· Secundo ad representandum q iohannes secundum quẽ passio legitur relicto syndone nud9 profugit a iudeis· Tercio ad representandum q sicut cristo in cruce pendente ipsius secreta nõ tam cordis quam corporis nuda omnibus astantibus apparuerũt· Ita et velo tẽpli per mediuz scisso omnia templi intima nuda remanserunt· Legitur etiam nudis pedibus vt cum afflicto pro nobis nos affligi debere monstremus· ¶ In quibusdam vero ecclesijs sindon seu tersoria vel vestes altari nudato supponuntur vsq dum passio legatur· Cum vero peruenitur ad locum illum· Diuiserũt vestimenta mea tunc duo subdyaconi syndonem illam vel tersoria tollunt· representãtes historiam· quia quatuor milites cristum crucifugientes vestem sibi sustulerunt· et subdyaconi quasi furtiue pannos subtrahunt· ad notandum q iohãnes qui cum domino vsq ad crucẽ perseuerauit· postea more furis se occultauit· et nudus effugit· ¶ In quibusdam locis vna veste sublata altera sup altari remanet ad significandum q vestis domini inconsuti lis nõ fuit scissa vel partita· sed sorte super eam missa contigit integra vni militi· ad significandum q ecclesie vnitas nunquã potuit a scismaticis vel hereticis scindi quia non ẽ sapiencia contra dominum· ¶ Quod vero dicit̃ in passione exiuit in eum· qui dicitur caluarie locus· ¶ Nota q sicut legitur in historijs· caluaries est proprie os capitis humani nudum·Inde

dictus est locus ille mons caluarie siue caluarius vbi rei decolabantur et vbi multa capitum ossa erāt dispersa. ¶Quia vero xp̄us in cruce pendēs prolixe orauit. decantans enim cristus psalmos scilicet. Deus deus meus respice in me. vsq; ad illum. In manus tuas domine. Illo dicto emisit spiritum. ideo et nos postquaz recitata est passio eius orationes dicimus ad notandum q̄ quā do abinimicis prosequimur semper ad orationē est recurrendum. iste tamen est insolitus mos orandi. ¶Nam in alijs diebus ante euangelium orationes dicuntur. et in earum principijs dicitur. Dominus vobiscuz. qui est proprie vox et sacerdotis officium quod nō fit in istis quia sacerdos et dominus noster occidit̄. Orauit autem crist9 pro tribus. Primo pro se dicens. Pater clarifica filium tuum. Secundo pro filijs dicens Pater quos dedisti michi pro eis rogo. Tercio pro illis qui in eum credituri erant dicens. Pater nō tantum pro illis rogo. sed pro illis q̄ credituri sūt in me. Et ex hoc videtur q̄ non debemus rogare pro eis quos scimus non esse saluādos. vt pro illis qui in inferno remanserunt. nec pro iuda qui desperauit. Sed oram9 pro nobis et omni gradu ecclesie. et pro neophitis. et pro gentilibus. pro iudeis. pro hereticis. et cismaticis. vt crist9 graciam suam eis infundat. et ad fidē conuertat. crist9 enim orauit pro inimicis et amicis. ideo ecclesia statim similiter orat pro ommibus. Sane ecclesia pro his orans flectit genua orationibus vt per habituz corporis deuocionem et mentis humilitatem ostendat. insinuans eciam. q̄ in nomine ihesu omne genu flectē dum est. quoniā omnes naciones sibi genua curuant. nisi quando pro iudeis oratur. quia em̄ ipsi illuserunt domino flexis genubus dicentes prophetisa nobis criste quis est qui te percussit. et ideo in detestacionem huius illusionis ecclesia pro eis orans genua nō flectit vt vitet opera simulata. preterea quia eorum cecitas nulla poterit oracione depelli donec plenitudo gēcium subintrauerit. ideo non est pro ipsis velxmenter orandum nec genua flectēda. Est tamē vt cumq; orandum quia futurum est vt qui est exaltatus in cruce omnia trahat ad se. Sed et ī orationibus pro iudeis et pagans non respondetur amen. vt quidam dixerūt a hoc ideo quia cum illi sint extra collegium siue corpus ecclesie fidelium populus non ostendit affectum suum ad eos. Iuxta illud apli ad corinthō. quid michi de his qui foris sūt iudicare. per amē autem affectus exprimitur. Preterea licet pro illis oretur. vt eorum duricia conuertatur. quia tamen hoc impleri non poterit vsq; circa finez seculi a postolo testāte qui dicit. Donec plenitudo gēcium introierit et omnis israhel salu9 fiat. ideo ad orationes pro illis nō respondetur amen. ¶Verumtamē recte intuenti nichil interest q̄ ad hoc inter illas et alias orationes ymo ita respōdeē ad illas amen. sicut et ad alias orationes q̄ alijs stantibus quod sic ostendit̄ pro quolibet statu bis profertur oremus. sed quod sub primo oremus ante flectamus genua dicitur. non est ora oracio sed adoracio vt orem9 siue prefacio seu monicio exprimens quid siue pro quo sit in sequenti oracione orandum. vnde sub thono prefacionis non oracionis dicitur. ideoq; pro nullo statu post prefacionem respondetur amen. sicut nunquam fit post aliquam prefacionem. licet eciam ibi ponatur per cristum dominum nostrum sicut patet in quotidiana misse prefacione. Quod autem secundo oremus dicitur. oracio est. et responderi debet amen. pro iudeis et pagans. sicut et pro alijs. Conseq̄ter sacerdos post orationes crucem velatam baiulat ad dextrum cornu altaris. ibiq; crucez super humeros tenens in personā cristi. iudeis improperat beneficia domini. d. populus meus quid feci tibi. ¶In quibusdam tamen ecclesijs duo presbiteri baiulant illam ad notandum q̄ in cristi persona due fuerunt nature. diuinitas videlicet et humanitas. quod dicitur populus meus quid feci tibi. aut in quo contristaui te. respōde michi q; eduxi te de terra egipti nē. ad diuinitatez refertur. quod vero sequitur. parasti saluatori tuo crucem ad humanitatez et sic de alijs sequē tibus verbis. ¶Cantat autem sacerdos quasi hebraice in persona saluatoris. Acoliti cantant grece. Agyos. otheos. quasi in persona grecorum. chorus respondet sanctus sanctus. in psona latinorum. Sicq; tribus linguis laudat̄ de9 scilicet hebraica. que propter legem omniū linguarum est mater. greca. que doctrix est. et latina que imperatrix est propter romanum dominium imperij et papatus quia eīm hebraica nūc silet a laude dei pomnus pro illa populus meus quod quia cantatur in persona domini loquentis hebreis. ideo intelligitur dictum hebraice. Et nota q̄ contra tres illusores cristi. tres premittuntur adoraciones vt infra dicetur. Tres vero anti. scilicet populus meus quia eduxi et q̄d vltra nē. parum aut michil sensibus differētes verbis et modulacione consimiles triplicez tituli scripturam significant qui scriptus fuerit tribus linguis. scilicet hebraice. grece et latine. Ihesus nazarenus rex iudeorum. vtrum principium libri scriptum fuerit tribus linguis ignoratur. ¶Sed de hac clausula rex iudeorum constat. quod quia negauerunt iudei dicentes. Noli scribere rex iudeorum. sed quia ipse dixit. rex sum iudeorum. ideo illud in istis antiphōis astruitur ab effectu. Sed quia tanquam rex eorum duxit eos per desertū. et introduxit in terram bonam. Item quod in titulo scriptum fuit ihesus. in singulis antiphonis concludi tur saluator. q̄ ibi nazarenus ad singulas respondet. agyos. sanctus. Et quia titulus tribus linguis scriptus fuit ideo duabus linguis respondetur scilicet greca et latina. que cristum adorant. hebraica vero contradicit et ad huc blasphemat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

predictas. Et nota q̄ anti. populę meus. est mic
hee. vi. c. principium anti. quia eduxi te num eri
thm. c. et medium scilicet manna nō. est ysa. xvi
c. et iosue. vi. c. vbi etiam est finis ipsius scilicet
introduxit. Notādum q̄ iudei tres accusaciones
contra cristum posuerunt. scilicet q̄ tributum
negasset. q̄ se regem fecisset. et q̄ se filium dei
dixisset Contra quas tres in eiꝰ personā excusa
ciones dicuntur scilicet populę meus vbi cristꝰ
eis exprobrat tria beneficia sua scilicz liberacio
nem de egipto. regnum in deserto. et introduc
tionem in terram optimam. quasi. d. Tu accu
sas me de negacōe tributi. pocius deberes gra
cias agere. quia te liberaui a tributo. siue a ser
uitute egipti. tu accusas me quia regē me dixi
pociꝰ deberes gracias agere quia rexi in deser
to et regulariter paui. Item accusas me quia
filium dei me dixi. pocius deberes gracias age
re. quia terram lacte et melle manantem contu
li tibi. Deinde crux denudatur in signum q̄ p
uersi iudei saluatorem denudauerūt et fit denu
dacio inter tres vices. ad notandum q̄ illi ter
cristo in passione illuserunt. Primo quādo in a
trio principis velata facie eiꝰ colaphis eum ce
debant. Ad quod designandum in principio re
uelacionis ipsius crucis non ostendiē facies cru
cifixi. Secundo ante pretorium quando eo tradi
to ad crucifigendum milites plectētes coronā
spineam illudebant ei flexis genibus adorando
eum dicentes. Aue rex iudeorum. ad quod rep̄
sentandum in secunda reuelacione discooperiē
caput et facies crucifixi. Et scias q̄ corona fuit
de iuncis marinis sicut eam vidimꝰ in thę sauris
regis francorum quorum acies nō minus spinis
dure sūt q̄ acute. Tercio quando ei in cruce pē
dente transeūtes dicebant. vah qui destruis tē
plum dei. Et quia quando hec illusio fiebat cri
stus totus nudatus in cruce pendebat. ideo in
tercia reuelacione totus nudus ostenditur cru
cifixus. Et etiam ad significanduz q̄ omnia que
in lege et prophętis obscura fuerant. in passio
ne aperta q̄ manifesta sūt. Reuelatur ergo crux
post oraciones. ad notandum q̄ oracio a cristi
passione quam in cruce sustinuit habet effectū
et exēplar. Ipse enī in cruce pendens p amicis
et inimicis orauit. Hanc a dextra parte crux in
cipit reuelari quia cristus crucifixꝰ vera fide a
doratꝰ extitit ab apostolis et discipulis iudeis
qui tūc in dextra orant. q̄ quoniam hec fides p
illos deuote publicata. et in medio gencium p
ducta est. ideo obhoc significandum ante medi
um altaris per sacerdotem deducitur. Cur
sꝰ quia cristus nunc super ecclesiam quiescit et
vsq̄ in finem seculi quiescit ideo ad hoc signifi
candum subsequenter crux super altare pomē
per quod hec ecclesia gencium designatur. deni
q̄ quia in fine seculi fides in cordibus gencium
refrigescet et teste ysa. a reliquijs israhel q̄ sal
ue fiēt suscipietur et cōmunis iudeis q̄ gētilibz
habebitur. merito ad hoc significandum in fine
misse crux de altari deponitur et in communi lo
co collocatur. Crux quoq̄ reuelata q̄ etiā vexil
la ecclesie in quibusdam locis diriguntur in al
tum. ad cristi victoriam designandā Ad hec cru
cem baiulantes antiphanas canentes crucem il
lo deferunt vt grece et latine respondeatur et
deuote adoretur. quia dominus crucifixus trās
iuit a perfidia iudeorum ad confessionem et de
uocionem gencium et significant apostolos et
canentes id est totis viribus crucis obprobriuz
confitentes et predicantes. Item crucem baiu
lando nunc eunt. nūc vt fessi subsistunt. quia et
illi persecucionum pondere fessi aliquantulū q̄e
uerunt. Subsequenter ipsa crux denudata salu
tatur et adoratur quia eum cui iudei perfidi il
ferunt cristiani reuerenter salutādo. et deuote
osculando venerentur et dum adoratur canitur
in quibusdam ecclesijs responsorium. Ecce quo
modo moritur. ysa. lvij. c. et anti Sicut moyses
iohis. iij. c. Et est sciendum q̄ contra premissas
tres illusiones. ter illum adoramus dicentes.
Agyos quasi ter honorantes illum ter illusum
pter nos. Et quia illi illudendo genua flecte
bant ideo et nos illum adorando genua flecti
mus ad terram et ante illam prosternimꝰ vt q̄
illi superbe illudendo fecerunt nos humiliter q̄
vere faciamꝰ. et mentis humilitatem per habi
tum corporis ostendamus et sic humiliatus est
patri pro nobis vsq̄ ad mortem mortem autez
crucis. sic et nos eius mortis imitatores humili
ari oportet. de modo prostracionis ait augꝰ
Quisquis sic humiliatur vt genua figat adhuc
habet vt amplius humilietur. Quisquis vero sic
humiliatur vt hereat in terra venter eiꝰ. vltra
quod humilietur nō habet. nudis eciaz pedibz
adorat̄. vt omnes proprias affectiones sibi nu
das ac notas esse monstremus et vt cuz afflicto
pro nobis nos affligi ostendamus. Salutatur
autem crux quia per eaz salus hominibus refor
matur. postea adoratur. i. cum reuerencia oscu
latur. Solus enī deus adorandus est. ceteravt
crux causa illius veneranda sunt. Ceterum expo
sicio illorum verborum agyos nō. ibidem sequi
tur. Nam agyos grece dicitur sanctꝰ latine. ab
a quod est sine. et g quod est terra quasi cele
stis sine terra In canone tamen yspidoni habetur
q̄ agyos grece dicitur vas latine othcos vero
grece dicitur deus latine. yschiros grece fortis
latine. athanatos grece immortalis latine. ab a
quod est sine et thanatos quod est mortale. ely
son id est misericordie. ymas. i. nobis. De profun
do crucis misterio dictuz est in prohemio qum
te partis. Et hic aliqua perstringamus Fuerūt
autem in dominica cruce. lingna quatuor videli
cet stipes siue lignum erectum. ligniz transuer
sum. truncus suppositus. et titulus suprascrip
tus. fuerunt et claui [illegible] quibus et manus
q̄ pedes confixi sunt [illegible]uir et lancea qua latus
apertum est. et corona spinea capiti circum po
sita que oīa possunt in spūali cruce significari.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quatuor enim crucis ligna· sunt quatuor mentis virtutes ·scilicz fides· spes· pseuerãcia ·et pacięcia ·de quibus ait apostol9 vt ꝯplxendatis cũ omnib9 sanctis que sit longitudo ⁊ latitudo sublimitas et ꝓfundũ ·longitudo crucis ẽ pseuerãcia·de qua dñs mquit qui perseuerauerit vsqz m finẽ hic saluus erit·latitudo crucis ẽ pacięncia ·de qua veritas ait · In pacięcia vra possidebitis animas vestras · ꝓfunditas eius est fides ·de qua apostolus ·Fides ẽ substancia sperãdaꝝ rerũ argumento non apparenciũ Sublimitas vero ẽ spes ·de qua ps· In verbo tuo supsperaui·Habuit ergo crux xpi vnũ lignum erectum in longitudinẽ·alterum trãsuersum in latitudinem q̃si m modum potencie seu marcelli q̃ duo signficata sunt p illa duo ligna que paupcula mulier in sarepta collegit·Stipes vero erectus habuit truncum supositum·⁊ titulum supscriptum quia pseuerãcia de fide procedit ad spem quasi stipes erectus·De trunco supposito ad titulum supscriptum · qđ beatus iob mtelligens ait ·Credo q redemptor meus viuit·⁊ in n·aĕ·reposita est hec spes mea in sinu meo ·Nisi enĩ crux haberat fundamentũ fidei ⁊ titulum spei· ꝓfecto supplicium est solũmodo et non meritũ· Qđ aut paciẽcia spectet ad crucem apparet ex eo q patienter in aduersis tribulacionib9 sustinet cruciatũ ·vñ ihc· Tribulacõ pacięnciã optatur· de pseuerãcia q̃z legit· Esto fidelis vsqz ad mortẽ et dabo tibi coronã vite ·Ecią secundũ apostolũ non coronaꝫ nisi qui legittime certauerit·p seuerãcia igit q̃ coronat certamẽ habet vt merito spectet ad crucem ·In his ergo duob9 ligms duos pedes ·⁊ duas manus ·q̃tuor clauis debet affigẽ cristianus ·Quatuor claui sũt q̃tuor principales virtutes ·iusticia·fortitudo·tẽpancia·et prudencia·Pedes sũt mẽtis affectus ·de quib9 in canticis·Lampades meos quomã mquinabo illos et dñs mquit apostol·Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet ·et est mundus totus · Et iterꝫ·Excutite puluerẽ de pedib9 vestris · Duo ergo pedes sũt duo mẽtis affectus ·scilicet timor·et amor·pes timoris clauo fortitudinis debet affigi ne timid9 ꝑpter aduersa succũbat·Vñ ps· Cõfige timore tuo·c·m·a·iu·e·t·timui dũ enim in petro metus clauo fortitudinis affixus ñ extitit ad vocem ancille negauit· Cũ vero cõfixus extitit añ regressa ꝑfides nomẽ dominj ꝑdicauit ·pes amoris siue appetitus clauo iusticie debet cõfigi ·ne cupid9 ad illicita deflexia euagetur · Si enim appetit9 nõ fuit affixus tunc caro aduersus spiritũ cõcupiscit·Sic itaqz cristianus pedes suos cruce debet affigẽ·ne vel timidus succumbat vel cupidus euagetur·Alij tamen dicunt q cristus tribus dum taxat fuit clauis affixus signantibus tres cruciatus quos in cruce sustinuit videlicet passionem in corpore·passionem in mente et passionem corde·Ambo em pedes vno clauo affixi sunt ita q dexter fuit super sinistrum·ad signficandum q̃ spirituales affectiones per pedem dextrum signficate superesse et dominari debent trems per sinistrum signficatis ¶ Lancea vero qua latus est vulneratum · caritas est de qua sponsa in canticis vulnerata sine caritate·Latere quidez cor contiguũ est cuius beneficia diligimus quod iõ vulnerandum est· vt affectus exeat non solum ad amicos verum eciam ad inimicos· Vnde dñs ait·Diligite inimicos vestros·et benefacite his qui oderunt vos et calumniantibus vos· Corona vero spinea est penitencia circumponẽda capiti id est menti·de qua ps·Conuersus sum in em·d·cõ·spina·hec corona de tribus spinis complectitur·scilicet contricione·confessione et satisfactione·Prima pungit cor per dolorem ꝑ vanam cogitacionem· Secuda pungit eos per pudorem propter variam locucionem · Tercia manum per laborem propter iniquam operacionem· Manus enim opera sũt·vnde ps· Benedictus dominus deus m·qui·d·m·m·ad preliũ mẽ· Et salomon m prouerbijs dedit ei limum et lanam et operata est consilio manuum suarũ· Sũt igitur due manus duo operum genera videlicz opus voluntatis et necessitatis· Manus operis voluntarij configi debet clauo prouidencie·ne curua faciat opera tenebrarum·dum enĩ m paulo clauo prudencie confixa non fuit· salus ecclesiam dei persequebatur·Cum vero m paulo cõfixa fuit ipse pro ecclesia passus est· Manus vero operis necessarij clauo temporancie ne lapsa nimis ad superflua extendatur· Necessaria opera sunt naturalia vt dormire·comedere·et similia· Et nota versus· Pes cedrus est, truncus cipressus·oliua supremum·palmaq transuersũ sunt in cruce cristi lignum· Osculata et adorata cruce duo presbiteri deferunt ad altare corp9 domini quod pridie fuerat consecratũ ⁊ reconditum· Sacerdos vero mduta casula illud sup corporale dispomit iuxta lat9 calicis in quo fit vinum et aqua mixtũ ñ sanctificatuz quasi ipso facto dicatur·hoc est illud corpus de quo sanguis et aqua fluxerunt·Vtrum autem ex contactu hostie vinum consecretur·dictum est in titulo precedenti·quo facto incipit mox· Orem9 ꝑceptis salutaribus·perficiens dominicam oracionem·et illam·Libera nos quesum9· in quo representatur antiqua apostolorum celebrandi missam consuetudo· Prius enim lectione premissa·dicebantur solummodo verba illa· hoc ẽ corpus mẽ·hic est sanguis meus· Sed ipsi postmodum dominicam oracionem addiderunt et ita illo modo hac die celebratur·de quo dictum est in principio quarte partis· Ex quibus colligit̃ q̃ sola dominica oracio non sufficit ad eukaristiam consecrandam· Siquidem sacerdos alio tempore dicens·per omnia secula seculorum·eleuat calicem cum corpore domini·et postea dicens· preceptis etc̃·calicem depositum iterum coperit·in quo Illud nobis signficatur· q̃ de cruce

Nº

Hic Dictum, Quod Tres clauos in Lancea sole clariores
fore Michael viderat, ytro peruadere Hostia.

depositum corpus dom'mi sepelitur. Quo autez
presperi qui hodie corpus ad altare deferũt
representant ioseph et nicodemum. qui cor=
pus domini tulerunt ad sepulcrum. Tres pre=
missi canonis articuli scilicet preceptis. pater
noster. et libera nos q̃s. super depositum calicẽ
proferuntur. quia tribus diebus sepultus domi
nus occultatur. Et oracio ipsa. libera nos alta
voce sicut et dominica oracio profertur. pro=
ut dictum est in quarta parte sub ti. de si encio
post oracionem dominicam. Nec est pretereun=
dum q hac die quando particula hostie in cali
cem mittitur. non dicuntur verba illa. fiat cõ=
mixtio. quia ibi de sanguine mencio fit sed in ca
lice sanguis non est. nec hodie consecrat et fra
cta hostia non dicitur. pax domini. eo q oscula
circumstancium non secuntur. Oracio quoq; il=
lapsum domine ihesu criste fili dei etc̃. Et illa. corpus
tuum domine. omittuntur eciam illi versus.
Quid retribuam etc̃. illa quoq;. placeat tibi. o
mittitur quia ibi continetur. Presta vt hoc sa=
crificium. quod oculis tue etc̃. hac eciam die sa
crificiuz non offertur sacramentaliter. sed sumi
tur altera die oblatum. Agnus dei non dicitur
quia non videtur esse inuocandus qui cernitur
in agone deficere. et cum silencio sacerdos cõi=
cat. Unde postcõionem non cantatur. quia nob
sumentibus sanguis ille quem sumim9 de ore no
stro pro nobis ad dominuz clamat. Nos emm su
mus terra illa que aperuit os suum et bibit san
guinem abel id est cristi quem effudit chaym id
est iudaicus populus. Unde factus est vagus
et profugus super terram iuxta illud. Dispers
de illos in veritate tua. et factus est maledict9
illa maledictione sanguis eius super nos et su=
per filios nostros. Et rursus postcommunio q̃
iubilum et leticiam defigrat nõ dicitur quia ec
clesia hac die plorat. Sed queritur. quare
cristus voluit pati sexta feria. Respondeo vt
dies qua crucifixus est coaptaretur sexte serie
prime creacionis et sexte etati huiꝰ mundi. Si
quidem in sexta feria primus homo scilicet adã
creatꝰ est ad imaginez dei. a ex latẽ eius dormi
entis sumpta costa femina fabricata. et in sexta
etate filius dei vt hominem ad imaginẽ dei cre
atum redimeret. in carne apparuit qui in sexta
feria dormiens in cruce sanguinem et aquam de
latere suo vnde sanctam ecclesiam consecraret
emisit. ideo ergo in sexta feria pati voluit. quia
cum tali die adam peccauerit illa eciam die ho=
minem redimere voluit. De hoc dictũ est sub ti.
de natali. Et nota q cristus completis triginta
duobus annis et mensibus tribus. vel secundũ
crisos. triginta tribus et dimidio. crucifixus est
eadem die qua conceptus est a virgine scilicet
in sexta feria. que fuit octaua klãs aprilis. de
quo dicetur in septima parte sub festo annũcia
cionis. Queritur eciam cum de morte sancto=
rum cum gaudio festa in ecclesia celebrẽtur. q
preciosa est in conspectu domini mors sancto=
eius. Quare ecclesia hodie de morte domini cuz
gaudio similiter nõ solemnisat videtur enim q
multo magis deberet letari et festum de illa ce
lebrare. cum mors ipsius sit pciosissima et mors
mortis et est nostra redempcio. et quia apostо=
lus gloriandum ait. in cruce domini nostri ihe=
su cristi. Respondeo ipse ꝓpeccatis nostris mor
tuus est. sicut dicit dominus per ysaiam. ꝓpter
scelꝰ populi mei percussi eum et ideo debet ho
mo erubescere. ñ gaudere cum a sol sensibilis e=
rubescens radios suos retrouertitur. quia ob=
scuratꝰ est. et petre scisse fuit. Merito ergo om
nis homo in hac die tristiciam pretendit nec es
se durior lapidibus videatur. Preterea ipse do
minus tristis fuit. Unde tristis est anima mea
vsqz ad mortem et eciam beata virgo. Unde et
tuam ipsius ammam per transibit gladius. et
apostoli. Merito igitur in hac die ecclesia in ar
tissimo est ieiumo et silencio a tristicia compas
sionis. de hoc dictũ ẽ subfesto circumcisionis.
Rursum hunc diem celebramus cũ merore tri
stia a abstinencia. passiones. vero sanctoruz cũ
gaudio. quia sancti post martiriuz statim celos
ascenderunt. cristus vero ad infernum descen=
dit. sed quoniam tartara confregit et inde san
ctorum ammas eduxit. et tercia die resurrexit.
ideo tunc scilicet die resurrectionis maxime leta
mur. hinc est q passiones patrum veteris testa
mẽti. quia ad inferos descenderunt non celebra
mus. preterquam in nocẽciũ ex eo q in ipsis sin
gulis cristus occisus est. et machabeis. prout i
vij. parte sub eorum festo dicetur de hoc eciam
dictum est in parte prima sub ti. de picturis.
Et est notandum. q cristꝰ passione sua redemit
non tantum illos qui tunc erant in limbo infer=
i qui locus dicebatur sinus abrahe vbi lazarꝰ
erat. sed eciam omnes futoros qui sancta morte
vitam erant finituri. vnde osee vltio. Ero mors
tua o mors morsus tuus ero infer. sed nec om=
nes qui in inferno erant inde extraxit. Item
queritur. quare ecclesia non consecrat hac die
corpus domini. cum dominus dixit. hoc facite i
meam commemoracionem. Et in gabiloñ. c onci
lio dicitur. q nulla dies excipitur qua non pro
viuentibus deprecetur. Preterea cũ cristus im
molatus hac die et sabbato quieuit in sepulcro
et discipuli totam noctem sequentem vsqz in di
luculo in tristicia transegerint. Racionabile vi
deretur vt hac die corpus domini conficeretur
et inde vsqz imꝑmã sabbati iugi silẽcio sopiti a
sacri altaris misterio vocaretur. Respondeo ad
hoc multiplex racio reddi potest. Prima est do
minus noster pridie quam pateretur accipiens
calicem a panem benedixit deditqz discipulis di
cens. Hoc est corpus meum. Hic est calix meus.
et tunc immolatus est in manibz suis de qua im
molacione sibiunxit. hoc facite in meam comme
moracionem. Illa igitur die scilicet feria quĩta
non est omittenda cuz sit firmiter inũcta sexta
feria est dies. Secunda qua velut in monumẽto

quieſcit ſabbatuz· Tercia qua velut a morte re
ſurgit· reſurrexit enim ante diem triduuz ergo
dominice mortis· quod perfici nequiuit eo re=
ſpectu q ipſe eſt a iudeis trucidat9 eo tranſpo
nitur q ſuis ipſe manibus immolatur· cuius q3
rei illud magnum eſt iudicium· q in nocte cene
luminaribz extinctis vigilias celebramus· Sicq3
fit vt in quinta feria quaſi ſexta in duplum mā
na colligatur quoniam in hac die quaſi in ſab=
bato non muenitur· Tercia ratio eſt quia eccle=
ſia corpus illud quod flagellis et ſpinis ⁊ con
tumelijs iſta die reuera affectum eſt· non debet
miſſarum cum ſolemnijs celebrari· quoniam ve
mēte veritate· debet ceſſare figura· Tercio q3
oblata eſt hoſtia de manibus criſti et noſtris·
Non ergo ſacrificent amici dum trucidant inimi
ci· ſed tamen quia ſemper indigemus communi
one et ſemper eſt temp9 communicandi· ſacer=
dos ipſum corpus recipit in hoſtia et die ante
cedenti reſeruata· Quarta ratio eſt q̄m hac
die velum templi ſciſſum eſt· et cornua altaris
tranſuerſata ſunt· et ita nō habemus vbi cor=
pus criſti cōficiatur· Quinta eſt quia ſcilicet re
ceſſit et ſublatus eſt verus ſacerdos id eſt xp̄s
ſponſus eccleſie· deſcēdit enim ad inferos· Sex
tam rationem ponit innocencius papa dicens·
q ideo in die paraſceue et in ſabbato ſācto ſa=
cramentum nō celebratur quia conſtat apoſto
los iſtis duobus diebus in merore ⁊ triſticijs fu
iſſe· et ſe propter metum iudeorum occultaſſe·
Miſſa enim que in ipſō ſabbato celebratur· nō
ad ipſum ſabbatum ſed ad diem pertinet ſubſe
quentem vt infra dicetur· Septima q3 moyſes
ait· vos tacebitis et alius ſcilicet criſtus pug
nabit pro vobis· torcular enim calcauit ſolus
Cum igitur hac die non ſit corpus dominj conſi
ciendum· ad hanc diem reſeruanduz eſt· Hec ſex
ta feria et ab iſta omnes alie ſexte ferie priuile=
giate ſunt propter criſti paſſionem· ſicut et a
ſequēti dominica omnes alie dominice propter
eius reſurrectionem· Sunt aūt huiuſmodi ſexte
ferie ſex priuilegia ſcz criſti immolacio· in fer=
mi ſpoliacio· mortis conculcacio humani gene=
ris redempcio· paradiſi apparicio et ſcriptura=
rum manifeſtacio· In paraſceue vno ſolo cibo
veſcimur· quia criſtus ea die vnuz ſcilicet latro
nem ſibi incorporauit dicenſo Hodie mecuz eris
in paradiſo· Vnde ipſe dixit ſingulariter ſū do
nec ego tranſeam·

De ſabbato ſancte paſche·

Sequitur videre de ſabbato ſancte pa=
ſche· Hane ſicut deus operibus creacio=
nis mundi ſcilicet in ſeptem diebus com
pletis in ſeptima requieuit ab omni opere q̄
patrarat· Sic et in ſexta etate recreacionis ope
ribus conſumatis· iuxta quod dominus in cruce
pendens dixit Conſumatum eſt in· vij· etate re
quieuit Cum enim anima eius paſſibilitatē cor
poris eruit quodāmodo requieuit et preterea
in ſepulcro dormiuit· Hecq3 dies iſta ſabbatū
appellatur· quod requies interpretatur· Vt di
ctum eſt in prohemio ſecunde partis· quod an=
tonomatice ſabbatum ſanctum dicitur· eo q vt
premiſſum eſt ſignificat requiez criſti ab opere
recreacionis in fine ſexte etatis· vel propter re
quiem criſti· in cuius morte ſanctificati ſumus·
dicitur eciam ſāctum propter baptiſmuz quod
fit in die iſta in qua noua eccleſie proles ſāctifi
catur· Hec autem dies ſicut et precedens nullū
habet officium diuinum in quo conſtat apoſto=
los fugiſſe et in merore fuiſſe nam officium q̄d
cantatur eſt noctis diei dominice· ſcilicet de re=
ſurrectione· non de ſabbato· ſicut et continguit
in ſabbatis quatuor temporum· quod apparet
ex eo· quia dicitur in cerei benedictione· Hec eſt
nox· et in collecta miſſe· Deus qui hanc ſacratiſ
ſimam noctem· Vnde antiquitus totum officiuz
de nocte dicebatur· et adhuc in pleriſq3 locis
fit· Primo ad notandum q catheczumini in quoz
eſt ipſum officium conſepulti cū criſto per bap
tiſmum reſurgunt cum ipſo· Secundo propter
viſitacionem mulierum ad ſepulcruz dominj ma
ne venientium· Tercio quia dominus de nocte
reſurrexit· ſecūdum ilxī· gre· et ambroſ· et ideo
tāto lumine illuſtrata eſt ex dominj reſurrectio
ne· merito tunc vigilare ⁊ deo laudes canere de
bemus· Traditio q3 iudeorum eſt· criſtum media
nocte venturum in cuius figura angelus tranſi
it media nocte percuciēdo primogenita egip
ciorum· et dominus tranſiuit protegendo popu
lum ſuum· Et ilxī· recor· inquit traditionē apo
ſtolicam permanſiſſe in die vigiliarum paſche
ante noctis medium· dimittere non liceat popu
los expectantes criſti aduentum· vt reſurgenti
ſaluatori occurrant· et poſtquam tempus trāſi
erit ſecuritate preſumpta feſtum cunctos age=
re diem· Sed quia quod pro deuocione fuerat
inſtitutum in minus honeſtas actiones· quibus
nox facultatem prebet conuerſum eſt· inſtitu=
tum fuit vt officium ipſi9 noctis de die celebra
retur· de hoc tactum eſt in prohemio quarte p=
tis· et in quinta parte ſub ti· de nocturnis· aug
tamē dicit dominum in diluculo ſurrexiſſe· et ip
ſum per· ix· horas mortuum fuiſſe in ſepulcro exti
tiſſe· cui eccleſia conſentire videtur· que pro re
ſurrectione matutinum eadē celebrat hora· Si=
let ergo eccleſia vſq3 in horam decimam· et tūc
congregatur ad officium celebrandum quando
reſurrectio appropinquatur videlicet circa ve
ſperam noctis· que lucceſſit in prima ſabbati· et
quam per totam noctem vſq3 ad diei claritatez
continuat et illud impleat· Nox illuminacio mea
in deliciis meis· et nox ſicut dies illuminabitur·
Tribus autem de cauſis dicitur hec dies illumi
nata// Primo quia refulget in deliciis noſtris
propter redempcionem ſeu reſurrectionem ani
marum que licet fit in die paraſceue· morte do=
mini recuperata· eius tamē gaudium et letitia
eſt· ad hanc noctem tranſlata propter racionez
poſitam ſub quinta feria cene dominj· vbi agit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

de olei consecracione· Secundo propter resur=
rectionem corporum que domino resurgenti p=
ma sabbati speratur futura· ideoq; vigilamus
et resurgenti vigilando concinimus· Tercio p
baptismi sacrametum quod hodie celebratur·
quoniam ab illis causis sūpsit exordium·et illa=
rum nobis tribuit fructum Celebratur eñ hac
die cathecuminorum officium vt ipsi christo con
sepulti per baptismum in morte cum eo resur=
gant· hec ergo nox pascha dicitur quod transi=
tus interpretatur· qua transiuit dominus de
mundo ad patrem· de morte ad vitam transim9
et nos· pascha enim nostrum immolatus est cri
stus· de hoste ad patrem· de tenebris ad lucem·
de reatu ad graciam· de pena ad gloriā· de pū
gna ad victoriam· hec nox siue pascha in qua
resurrexit dominus· xvij· lūn· mensis primi id ē
aprilis qui est primus apud hebreos qui com=
putauit menses secundum lune cursum ideo qui
dem in mense primo resurrexit quia ipse est pri
cipium· Item ideo in luna decimaseptima vt p
obseruacionem decalogi perduceret nos ad et
nam requiem sabbati sui· surrexit igitur cum lu
na alta petit ad designandum q; ecclesia petere
debet alta virtutum et scandere ad templa celo
rum· ¶ Item in tercia ebdomoda lune surrexit
per quod tercium tempus scilicz gracie adue=
misse significauit· et inde est quod cum semper
in lunacione aprilis et in plenilunio hanc solem
nitatem ex iussu domini celebrem9· qñq; in no
stro aprili· et quandoq; in marcio eam solemni
samus· sed cum post· xij· lunaciones constituī=
mus inuitur· q; per decem legis et duo carita
tis precepta ad resurrectionis gloriam perue=
nientes Si vero eam post xiij· lunaciones obser
uamus· inuitur q; per decalogum et trinitatē
peruenemus· ad gloriam eternitatis· Adhuc
ideo hec nox in plenilunio celebratur quoniam
lune iubar luminis a sole mituatur· luna est ec=
clesia· sol christus· qui dum occidit occidi tur· sed
cuius occasu eccles a gracia et plenitudine illu
stratur· Item hec nox in qua christus resurrexit
equinoxio transacto quando scilicet dies incipi
unt crescere et esse maiores noctibus celebrat·
Primo quia post ignorantiam prolongatur de
deo sciencia· et ibi abundauit iniquitas a super
abundauit gracia· Secdo qz virtutes in nobis
crescere et vicia superare debent· Tercio quia p
eius resurrectionem tenebre mortis cepere mi=
nui a dies vite incepit augeri· Quarto quia p
ipsum qui est lumē de lumine peruenitur ad diē
lucis eterne· ¶ Item hec nox celebratur in vere
quando post hyemis asperitatē flores vernāt
a wlucres iubilant· quia pulso per fidei gelu
mundus floruit pulcritudine virtutum· Et i om
nem terram exiuit sonus eorum· hec nox est vtri
usq; diei communis scilicet sabbati precedentis
a dominice sequētis· Nam vsq; nunc dies pre=
cedebant noctem· nunc econuerso fit· conditor
emm tēporis fecit vt a principio dies naturaľ
precederet noctem· secundum q; dicit scriptā
fiat lux· et facta est lux· a ea precedēte per si=
nerius emisperium ab oriēte in occidentem fac
tum est mane· precessit ergo dies noctem in sig
num q; homo siue adam transituruserat de luce
virtutum in tenebras viciorum· siue q; homo a
die paradisi· descenderet ad noctem inferni Sz
in resurrectionis nocte artificialiter fecit domi
nus vt nox reciprocando precederet diez insig
num reperacionis secundi ade qui nos per suaz
resurrectionem de peccatorum tenebris repa=
rauit ad lucem· vnde apostolus· ¶ Nox precessit
dies autem approprquabit· ¶ Seriatim huius
diei officium persequentes dicemus primo per
quem quomodo et ārē agni de cera hac die fiāt
Secundo de benedictione cerei· Tercio de lectio
nibus et tractibus· Quarto de benedictione bap
tismi siue foncium vbi etiam agitur de cereis ca
thecuminorum· Quinto de baptismo vbi agitur
de vestibus quas neophiti octaua die deponūt
et de patrinis· Sexto de confirmacione· Sep=
timo de missa·

In primis itaq; hac die acoliti ecclesie roma
ne faciunt agnos de cera roua benedicta vel
de cera cerei paschalis agni precedentis ad
mixto crismate qui in sabbato in albis in eccle=
sia p dominum papam populo distribuūtur· ag
ni isti significant agnum illum immaculatum q
tollit peccata mundi· Cera significat ei9 huma
nitatem sicut beatus greg· dicit· mel in cera di=
uinitas in humanitate· Apis quidem qui ope=
ratur in ceram cum melle nulla resoluitur libidi
ne et beata virgo eum qui est deus et homo con
cepit sine virili semine· In cera admiscetur oleū
seu crisma· quia dominus noster plenus est mise
ricordia· que per oleum designatur· In octaua
distribuuntur quia in octaua resurrectionis do
minus suis premia distribuit· ¶ Rursus agnus
in agno cereo prefiguratus a in pascha immo=
latus ad memoriam reducitur cui beatus greg
oleum infundi instituit· qui paschalis agni mi=
steria reserauit· hij eciam cerei agni figurant
agnos nouellos· de quibus ecclesia cantat i sab
bato a in albis· a ideo quandoq; in illo sabbato
fiunt quod eciamversus apostolicus docet quē
in dominica tunc sequenti dominus papa men=
sam intrare et agnos cereos capellanis a famili
aribus suis distribuere wlente· Septimus acoli
tus solemniter portans a presentans sibi ag=
nos ipsos· dicit ter alta voce· domine· domine
domine isti sunt agni nouelli qui annunciauerūt
alleluia· modo venerūt ad fontes aē· Hij agni a
fulgore a tēpestate fideles a credentes defen=
dunt· propter virtutem consecracionis a bene
dictionis· Hanc secundum quarundam eccleſia=
rum consuetudinē cereus distribuitur in octa=
ua paschē populo· ad suffumigandas domus ad
significandum q; in vltima resurrectione christ9
fidelibus in premio tribuetur ad quod expres=
sius significandum romana ecclesia agnos fecit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

suprad̃ictos·

Secundo loco paschalis cereus benedicetur· Circa quod sciendum est q̃ in principio officij totus in ecclesia debet ignis extingui· et nouus de lapide percusso cum calibe vel ex cristallo soli obiecta debet elici· et de sarmento foueri ignis vetus veterē significat legem cuius figure in morte cristi complete fuere· et ideo velut extincte cessare debuerunt· ſz de lapide id est de cristo· qui est lapis angularis qui verbere crucis percussus spiritum sanctum nobis effudit· vel de cristallo inter solem et lunam mediante id est cristo qui fuit mediator inter deum et homines· qui sicut ipse testat̃ ignem in terram mittere venit· Nouus ignis elicitur dum per ei9 passionem vel resurrectionē spiritussanct9 nobis effunditur· cui prelebet alimēta sacramētum id est x̃pus q̃ est vitis vera cristallus q̃z plucida ē cristi humanitas resurrectiõe splēdidissima· Ad hec nouus ideo benedicit̃· vt sicut ille qui ē lumen in deficiens illuminās omnē hominez venientem in hūc mundum igne illuminauit moysen· ita illuminet sensus a corda nostra vt ex hijs tenebris ad lumen et vitam eternam mereamur peruenire· nec est vana religio solemni ꝓcessione· ad hui9 ignis benedictionem exire in quo meminisse debemus exeũdum nobis esse ad illum quē iudei ex castra eiecerunt· Exeamus inquit apostol9 ad eũ extra castra improperiũ ei9 portantes et benedicum9 illum cũ cruce a aqua· vt nos sex passionis ei9 ꝑ quē spiritussanct9 accipit̃ locos esse figmficem9 Rursus extinctis ecclesie luminaribus et igne de petra cũ calibe excusso· ignis aqua aspergit̃ benedicta quia extinctis apostolis q̃ lux mũdi a cristo dicti sũt· de cristo petra· excuss9 est ignis caritatis cum calibe lancee vulnerantis diu sanguis et aqua de eius corpore sacro emanauerunt· a quibus efficaciam habēt sacramenta· quibus mediantibus in amorez domim inflāmamur· aqua gracie perfusi· Et attē de q̃ sicut his singulis diebus scilicet· cenā domim· parasceue· et sabbato sancto ignis extinguitur· sicut volunt quidam· vt eciam in eis nouus ignis in memoriam passionis vt predixim9 attendatur· Subsequenter benedicitur cereus ex institucione zozimi· et theodozi primi pape· sed beatus ambrosius benedictionem dictauit· quam q̃ aug· et petrus dyaconus casinen· monach9 alias benedictiones dictauerunt que in vsu non sunt· benedicit̃ aut̃ ideo quoniam ex simplici sui natura absq̃ benedictione non pot̃ transire ad significacionem misterij columne ignis· de qua iam dicetur· Benedicitur eciam ꝓpt̃ gloriam resurrectionis eius· quem et pater benedixit· et quia per ipsũ crist9 visibiliter ad memoriam reducitur· Benedicitur quidem eciam presente episcopo vel sacerdote a dyacono qui est minoris ordinis· quia cristus resurgens a mortuis primũ marie magdalene se manifestãs voluit per debiliorem sexum gloriam sue resurrectionis apostolis nũciari a sicut nostre mortis malum per mulierem in mũdum intrauerat ita et reparacionis initium per mulierem nũciaretur· Ad hec dyaconus benedicens cereuz· significat euangelij predicatorem qui cristum pro nobis passionis violencia corporaliter extinctum· debet ladũ benedictionibus predicando resurrectionis luminosa gracia reddere illustratum· qui dalmatica induitur quoniaz debet esse celesti conuersacione adornatus quam dalmatica ipsa designat· Porro cereus super columnā illuminatus significat primo columnā ignis q̃ precedebat in nocte populum israhel· Extinct9 vero significat columnam nubis· que precedebat in die· prima quidem denocte illuminans a secunda in die refrigerans in qua spiritussanctus significabatur· tenuit quidem in nobis columna nubis· figuram humanitatis et columna ignis figuram diuinitatis· Recte autem cereus columnam significat Nam illa precessit populum ad mare rubrum in quo baptizate sũt iste vero precedet neophitos ad baptismum· Item illa precessit populum vsq̃ ad terram promissionis· iste vero precedit septem diebus neophitos ad fontes· et dominus nos precedit vt paret nobis viam vsq̃ ad patriam· que post finem huius vite que septenario reuoluitur nob̃ promittitur Et nota q̃ nec in prima nec in secunda mansione colũna precessit populum· ſz in tercia prima mansio fuit in ramathe secunda in zegoz· tercia in ethan Ramathe interpretatur commocio tinee· Zegoz tabernaculuz· Ethan firmum vel perfectum vel signa ei9· Dee tres mãsiones his tribus diebus domini coaptãtur· scz diebus passionis· sepulture· a resurrectionis· Nam in die passionis fuit domin9 quasi in ramathe id est in commocione tinee· videlicet in cõmocione iudeorum qui ad modum tinee vestem inconsutilem domini id est ecclesie vnitatem ymo a ipi demoliri visi sũt· Sed de hac mansiõe quasi exiuit cum obijt et venit in zegoz id est in tabernacula· cum in sepulcro latuit a tanquam fortis miles· fortē dyabolum ligando vasa eius dirupit· tabernacula enim militancium sũt· ſz de hac mãsione exiuit cum surrexit· a intrauit i ethan quod interpretatur firmum seu pfectum seu signa eius· quia ipse resurgẽs a mortuis iaz nõ moritur mors illi vltra nõ dominabitur tũc signaculum finis fuit· cum ipse eis gloriosus apparuit· a eos tanquam columna ignis illuminauit· Secũdo cereus sup columnam ignis significat cristuz qui nos in huius mundi nocte illuminat et in die a viciorum incentiuo refrigerat vt premissum est· Recte quidem cereus cristum significat propter tria que in eo sunt· licbimē nāq̃ animam· cera corpus· et lumen diuinitatē significat· Tercio cereus renouatus et illuminat9 post benedictionem significat nouam cristi doctrinam· q̃ est in nouo testam̃to qui ait· Mādatũ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nouum ꝺō vobis vel graciam nouam · quia vox dominica singulariter illustrata est· videlicet cristi resurrectione qui resurgēs a mortuis apparuit in carne gloriosus·a splendore diuinitatis illuminatus·huius enim cerei ceraz apes mater sine concubitu eduxit·et cristi carnem virgo maria concepit et peperit et in carne deum quasi mel in cera proferens inuiolata permansit·¶ Incipit autez cerei benedictio·Exultet iā angelica turba·De hoc enim est exultacio q̄ extraxit suos de inferno et de eius victoria·Ascendit enim super occasū dominus nomen illi·et p/mo salutat populum dicens dominus vobiscum vt illum reddat beniuolum et attentū·Ceterū lumen cerei seu eius signacio duplex est· significat enim spiritumsanctum· quo cristus plenus fuit·a gloriam resurrectionis eius·secundum p̄num misterium in quibusdam ecclesijs cereus a principio benedictionis attenditur·quia cri/stus ab inicio siue accepcionis spiritusancto fuit repletus·Et verba benedictionis in hoc consonare videntur·Nam statim circa principium dicitur Gaudeat se tellus tantis irradiatā fulgoribus·Et postea subditur·Letetur mater ecclesia tanti luminis adornata fulgoribz· et postea dyaconus rogat circumstantes cum eo·misericordiā dñi inuocare ad tam mirā hui9 lumis claritatem· quod licet de signato intelligatur· scilicet cristo·conuenienstamē videtur vt a ipsū significās et aliquo modo prout fieri potest respondeat et eius similitudinem gerat·Quantuz ad alterum autem misterium videlicet q̄ lumen gloriam resurrectionis significat·¶ In quibusdam ecclesijs illuminacio cerei vsqz post apposicionem incēsi defertur· Infigit enim ipsi cereo dyaconus quinqz grana thuris in modum crucis cum dicit· Suscipe sancte pater huius incēsi sacrificium vespertinum· Siquidem passio saluatoris reuera fuit sacrificium vespertinum legis iuxta illud· Eleuacio manuum mearum sacrificiū vespertinum quia fuit in vespera mūdi·i·in sexta etate factum est·et in vespera diei· que grana thuris designant aromata que mulieres emerūt vt ungerēt crucifixum·Emerūt enim ad litteram aromata vespere sabbati· quia sabbato siluerūt propter festum sabbati·et ostendit ecclesia se illam deuocionem habere in aromatibz virtutum vel quinqz grana significant quinqz plagas in cruce receptas· post hoc aliquantulum inferius fit cerei illuminacio·quia post passionem secuta est resurrectionis gloria· a lucet catheccuminis ante baptismū et post vsqz ad octauas·ad notādum q̄ cristus lucet ecclesie vsqz in diem iudicij· In cera etiam affligitur tabula seu carta scripta que significat tabulam in qua pilatus scripsit ihesus nazarenus rex iudeorum quam vidimus parisius in capella illustris regis francorum·vna cum spinea corona·et ferro· et hasta lancee et cum purpura qua cristum induerūt·et cum sindone qua corpus fuit inuolutuz et spongea et ligno crucis· et vno ex clauis et alijs reliquijs multis· Et cum cereus cristum significet·merito in dicta tabula inscribitur ān9 domini tūc currens cum eius incarnacione·quia in cereo notatur q̄ cristus est annus antiquus· et plenus dierum · de quo in octaua parte subti· de anno solari dicetur· Ideo autem cristus ānus dicitur quia sicut in anno dierum habet̄ mlt̄itudo fructuum ita et in cristo fuit et est multitudo omnium bonorum fructuum· Habet enim cristus suos menses· vt sūt xij· apostoli et suos dies· vt sūt omnes fideles·suas horas vt sūt neophiti· Scribuntur etiam ibi indicio vel era vl̄ epacta·de quibus sub ti de anno solari dicetur ad notandum q̄ hominum actiones·et temporū successiones·per dei dispositionem ordinantur ¶ In quibusdam ecclesijs additur alter cereo9 minor·primus maior consecratur in personam cristi dicentis·Ego sum lux mundi·alter in personam apostolorum·quibus ipse dominus inqt Vos estis lux mundi·vterqz cereus precedit catheccuminos ad baptismum·Et apostoli nos ad terram promissionis· Item cristus per se illuminat ecclesiam illuminat etiam illam per apostolos quorum precepta diligenter intueri et obseruari debemus·quod ostenditur ex illumina aliorum cereorum qui ab illis duobus illuminā̄t ¶ In plerisqz vero ecclesijs duo alij parui cerei accenduntur a maiori· et statuitur vnus ab vna pte cerei benedicti· alius ab alia qui significant sanctos veteris et noui testamenti qui per cristum illuminati sūt et per doctrinam apostolorum et prophetarum qui cum cristo concordāt ¶ Illi autem et cetera ecclesie luminaria ex igne maioris cerei accenduntur·ad figurandum q̄ ignis spiritussancti a cristo p̄cedit ·et q̄ non solū prophete et apostoli qui per duos cereos significātur·verum etiam omnes ecclesie fideles a cristo illuminati sūt·qui ideo sūt duo·tum quia apostoli bini ad predicandum missi sūt tum q̄ discipuli et alij illuminati a cristo gemina caritate feruent·et tam verbo quaz exemplo lucēt Possunt eciaz ipsi duo cerei catheccuminos significare qui a lumine maioris cerei accenduntur· quomam a lumine cristi oportet catheccuminos illuminari· lumen quidem cristi est eius gloria et doctrina que persequentes lectiones intelliguntur seu insinuantur.

De lectionibus et tractibus huius officij·

Tercio loco circa lectiones et circa tractus sciendum q̄ lectiones q̄ cristi gloriā et doctrinam significant · idcirco carent titulo· quia catheccumini dum non sūt ciues ihe/rusalem et scripturas ignorāt et nomina ciuiuz ihe/rusalem ignorant· Unde si eis nominarentur nomina doctorum veteris vel noui testamenti· forte pocius otemnerent quam venerarentur · carent eciam titulo· quia cristus caput nostruz non dum redditum est nobis· Leguntur quoqz

fine tono quoniam in eis insipientes et catheumini simplices inseruuntur. Lectiones autez m quibusdam ecclesijs leguntur quatuor. in quibusdam sex. in quibusdam xij. et in quibusdam xiiij. Dui quatuor legunt. ideo faciũt quia doctor catheetminorꝫ debet esse conuiuator eorum debet enim eis pare conuiuiũ in mensa sacre scripture que p mensam q̃ in tabernaculo domini fuit figmficatur que q̃tuor pedes habuit. quia sacra scriptura q̃tuor modis exponĩ videlicz historice. allegorice. tropologice. a anagogice. quod plem⁹ dictũ est in ꝓhemio hui⁹ ptis libri. Prima lectio. In pncipio creauit deus celum et terram. que est geñ. pmo ca. historiã mõstrat. Ad Ilam em facta sunt que ibi dicunt̃ de creacõe celi et terre et aliaꝫ rerũ. de hoie q̃ factus est ad imaginẽ et similitudinem dei et sic de alijs. Secũda lectio scilicz. Factum est in vigilia nãe. que ẽ exodi. xiiij. ca. pertinet ad allegoriam. Tercia scilicet. Apparebunt septẽ mulieres nãeque est ysa. iij. c. ad tropologiam. Quarta scilicet. Hec est hereditas seruorum. q̃ est ibidem. lv. c. ad anagogem. ꝑut infra patebit. Verum si diligenter attendere volumus. ꝑma lectio et secunda tam ad primum quaz ad secundum pedem pertinent. tercia potius ad secundum quam ad tercium. Prima pertinet ad secundum pedem sicut ad primum. nam que in ea hystorice dicuntur allegorice exponũtur. verbi gracia. Factus est homo cristus ad imaginem et similitudiez dei. masculum id est cristum et feminam id est ecclesiam. Creauit eos vel eciam partim ad secundum. partim ad tercium referẽ. q̃ opera sex dierum coaptantur operibz lucis spiritualis qua mterius reformamur et illuminamur. Nempe opus primi diei fuit lux qua figmficatur illuminacio fidei. Opus secundi diei fuit firmamentum quod diuidit aquas superiores. id est ãgelos ab aquis inferioribus id est hominibus qui eo non mdigent. Opus tercij diei fuit segregacio aquarum ab arida id est segregacio eorꝫ q̃ dditi sũt fluxui carnalũ voluptatũ a qui q̃zadmodũ aque sa alios q̃ sciũt ab his qui ad mod aridꝫ sicũt fontẽ aque viuevt possint fructificare dicẽtes. Vitiuit m te aĩa mea nã. q̃rte diei opus est luminaria et in firmamẽto. hec luminaria sũt doctores. qui inserentes firmamento sacre scripture inferioribus lumine scientie lucent. Quinte diei opus est creacio piscium et auium ex aquis. per que mtelligũtur renati ex aquis baptismatis. quorꝫ quidaz beneficio baptismatis vtuntur ad modum piscium vt paruuli quidamvero alis gemine caritatis adinstar auium volant ad superiora vt homi adulti. Vñ in ꝑma lectione dicebatur Spiritus domini ferebatur super aquas scilicet baptismũ. In aquis vero remanent pisces id est curiosi. Aues vero id est baptizati ad celestia volant. Sexte diei opꝰ est creacio animaliũ de terra. Siquidem terra caro nostra est. ex qua creantur animalia cuz ex ea procedant opera viua. et ita interior homo noscere reformatur vt in eo ymago et similitudo dei reluceat. secundum q̃ dictum est ibi. Factus est homo ad ymaginem et similitudinem nostram. Rursus per primam lectionem instruuntur baptizandi ne credant manachedis. q̃ dicũt omnia hec visibilia. a rege tenebrarum fore. Post istam primam lectionem nullũ sequitur cãticum. Sicut enim quatuor cantica sicut quatuor lectiones. post duas primas sequitur vnũ cãticum et post vltimam duo cantica secuntur post primam ergo non sequitur canticum quia in eo agitur de primo homine qui creatus deuz nõ laudauit. sed peccauit. a in eo omnes peccauerunt. ideoq̃ potius deberet sequi luctus quã canticum quod est exultacio mentis habita de eternis. quia vero primus homo per oblectamẽta peccati a gloria cecidit et ad eam redire possumus. si racione contra peccatum steterimus. Ideirco orat sacerdos statim post lectionem dicens. deus qui hominem mirabiliter collocasti. da nobis contra oblectamenta mundi racione persistere. vt ad eterna gaudia peruenire mereamur. Et in eo eciam q̃ ipse dicit. qui hominem mirabiliter creasti et mirabilius reformasti. Innuit q̃ in precedenti lectione hystorice agit̃ de hominis creacione et allegorice de ei⁹ resurrectione id est de illo per quez facta est redempcõ. In secũda quoq̃ lectione est hystorica narracio sed ipsa pertinet ad secundum pedem mense. q̃ quod ibi hystorice dicitur. allegorice mtelligit̃. Nam sicut in mari rubro submersis egyptijs liberati sũt hebrei. ita in baptismo submersis vicijs et peccatis liberat̃ popul⁹ dei. Vnde post illam lectionem sequitur canticum leticie et exultacionis videlicet. Cantem⁹ domino. exo. xv. c. in quo exultat populus cristianus qui a spiritualibus egyptijs per baptismum est liberatus sicut iudea corpalibz et ideo sacerdos orat vt dominus ad salutem gencium operetur in aquis baptismatis mimsterium quo ipse priorẽ populum ab egyptijs liberauit. per egyptios quidẽ peccatores. per mare rubrum baptismus mtelliguntur. ex q̃bus egyptijs neq̃ paruꝰ neq̃ magnus permansit. nec eciam in baptismo magnum vel paruum peccatuz remanet. quod in pemitencia facile non contingit. Recte igitur subicitur canticum illud. Cantemus domino. quia licet quamdiu homo in peccato est deum laudare non potest. quia nõ ẽ speciosa laus in ore peccatoris. tamen cum liberatus est potest cãtare domino ipsum canticũ scilicet de liberacione sua. Tercia vero lectio que ẽ d ysa. pertinet ad secũdum pedem mense scilicet ad allegoriam. licet et ad tercium scilicet ad tropologiam vt cumq̃ valeat coaptari in ea enim componuntur sacramenta cristi et ecclesie. Sacramentum cristi ibi notatur. Apprehendent septem mulieres virum vnum. Mulieres sũt septem dona spiritussancti in baptismo collata que apprehenderunt vnum

virum ideſt criſtum· vt in eo plene quieſcerent· quod in alio homine facere non poterant vicijs a peccatis impedientibus· ¶ Deq̃ ibi· panẽ nr̃m comedemus· quod ad ipſum ſpiritumſanctũ cuius hec dona ſũt referetur· ¶ Nam ſpiritumſanctuz panem ſuum comedere et veſtimẽtis ſuis cooperiri nichil aliud eſt quam ipſũm equalitatez patris et filij poſſidentem nullo indigere· poſtea ſubiungitur tantumodo inuocetur nomen tuum ſuper nos id eſt illi in quibz erit habitacio tua a nomine tuo criſtiani dicantur· Aufer obprobrium noſtrum quod ſcilicet in alijs hominibus paſſi ſumus a quibus ſepe per vicia et peccata expulſi ſumus hec eſt ergo allegoria· Moraliter autem per ſeptem mulieres intelliguntur· homines ſeptiformi gracia repleti id eſt ſapientes· intelligentes· conſulentes fortes· ſcientes· hij timorem domini habentes· ¶ Qui apprehẽdent vnum virum id eſt criſtum ei per fidem et caritatem adherendo hij dicãt q̃ in lectione ipſa ſequitur ſcilicet· ¶ Panem noſtrum comedem9 id eſt corpus tuum· quod eſt noſter panis quia nobis ad refectionem datus veſtimentis ſcilicz bonorum operum contra frigus peccati operiemur· ¶ Inuocetur tantũmodo nomen tuum ſuper nos vt videlicet a te criſtiani dicantur· Auferobprobrium noſtruz· ſcilicet ne ſerui dyaboli nominemur· ¶ In eo vero quod ſequitur· Si abluerit dom9 ſordes filiarum ſyon et lauerit ſanguinem ihĕruſalem de domo ei9 in ſpiritu iudicij et ſpiritu ardoris notatur ſacramentum ec / cleſie per ſordes notat leuiora peccata· per ſanguinem grauiora· Leuiora enim peccata lauat dominus in ſpiritu iudicij id eſt leuioris correctionis· Grauiora in ſpiritu ardoris id eſt grauioris ſatisfactionis· Notat igitur in hoc effectuz baptiſmi· quia dominus tam grauiora peccata quam leuiora tollit per baptiſmum· ¶ Poſt hãc lectionem ſequitur canticum quod eſt primum canticum ſynagoge ſcilicet· ¶ Facta eſt vinea dilecto mea· yſa· v· c· Vinea enim ad litteram ſinagoga eſt ſepes circa eam ſunt obſeruancie legales turris in ea eſt templum· torcular altare olocauſti et in eis ſacramenta eccleſie mhilominus intelliguntur· Vinea enim eſt eccleſia que facta eſt in cornu illo· ſcilicet de qno ſcriptuz ẽ Erexit cornu ſalutis nobis· hoc cornu eſt criſt9 et vinea facta eſt in loco vĕri· criſtus eſt loc9 vĕr· de quo dictum eſt· Mons dei mons pinguis· Circa hãc vineam ſepes eſt diuina protectio· foſſa timor domini· turris ipſe criſtus· de q̃ dictum eſt· Eſto nobis domine turris fortitudinis· torcular crux criſti de quo ſcriptũ eſt· Torcular calcaui ſol9· et quia in lectione et cantico exprimuntur ſacramẽta eccleſie ſynagoge· id circo ſacerdos orat dicens· ¶ Deus qui nos ad celebrandum paſchale ſacramentum vtriuſq; teſtamenti paganis inſtruis· vtriuſq; teſtamenti dicit· vt notet vtrumq; teſtamẽtum· et ſubdit da nobis intelligere miſericordiam tuam vt p

ceptione preſencium munerum firma ſit expectacio futurorum· Miſericordia domini quã nos intelligere optat· ẽ remiſſio peccatorũ in baptiſmo· preſencia igitur munera ſunt ſpiritualia dona que in preſenti pcepim9· Quarta lectio ẽ hec· Hereditas ſeruorum domini iuſticia eorum apud me dicit dominus· Et pertinet ad quartuz pedem ſcilicet ad anagogẽ· ſſempe ſicut ex predictis patet in prima lectione inſtruitur homo de ſua formacione· In ſecunda et tercia de reformacione que fit in baptiſmo per ihesum criſtũ Vnde iam non reſtat niſi q̃ inſtruatur cathecuminus de vita beata et de bonis moribus per q̃s ad eam venitur que in hac quarta lectione docentur· ¶ Siquidemvita eterna eſt hereditas que ſeruis domini debetur et iuſticia eorum ẽ apud eum eſſe· Nã meritis eorũ iuſte debent vt apud eum eternaliter quieſcant· Ea vero que ſecunt ad mores pertinent vt illud· Audite audientes me· et comedetis bonum et delectabitur in craſſitudine anima veſtra· per bona intelligit ipſũ vel verbum eius quo omnia reficiuntur· Vnde notans delicias anime nõ carnis dixit delectabitur in craſſitudine anima veſtra· Hanc lectionem ſecuntur duo cantica in quibuſdaz eccleſijs In ea enim· agit̃ de hereditate eterna que erit in duobus id eſt in gloria anime et corporis· ſz conuenĕcior ẽ racio quia in ea agitur de duobz ſcilicet de moribus bonis et vita beata vt dictũ eſt· Primum canticum eſt ſcilicet attende celum quod eſt deutro· xxxij· ad bonos mores pertinet vnde verba cantici huiuſmodi verbis lectionis in pleriſq; reſpondent· In lectione vero dicitur Feriam vobiſcum pactum ſempiternum miſericordias dauid fidelis· Et in cantico dicitur· Deus fidelis et abſq; vlla iniquitate et ibi dicitur quomodo deſcendit ymber et nix de celo· et illuc vltra nõ reuertitur· ſed mebriat terram et generare eam facit· hic dicitur· Quaſi ymber ſup herbam et nix ſuper fenum ac̃· Quia bona opera que facimus ſunt ad dei gloriam referenda· idcirco circa finem lectionis dicitur· Date magnificenciam deo veſtro· Attendens vero ſacerdos· cathecuminorũ animos eſſe deuotos· et ad baptizandum eſſe paratos· orat q̃ dominus q̃s aqua baptiſmatis abluit continua protectione tueatur· Poſtea ſequitur canticum in perſona cathecuminorum reſpondenciũ ſe affectare baptiſmum vt per hoc ad viſionem dei peruenant Vnde cantatur· ¶ Sicut cervus deſiderat ad fontes aquarum· ita deſiderat anima mea ad te de9 ¶ ſuper quo aug̃· dicit q̃ hoc eſt in perſona cathecuminorum dicitur deſiderancium ad fontem baptiſmi peruenire· ſicut cerv9 deſiderat ad fõtes aquarum veni e· poſt exponit deſiderium ſuum cathecumins· ¶ Sitiuit anima mea ad deũ fontem vi· q· ve· et apa· a· facie domini· quaſi dicat ſi non in greſſu ſi nõ in progreſſu facta hoc in prouentu· hoc deſiderium confirmat ſacerdos orans et dicens vt deſideriis celeſtibus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

accensi fontem vite siciamus. Qui aũ sex lectiões legunt hoc faciunt quia per cristi passionem et resurrectionem mundus sex diebus perfecto redemptus a reparatus est. vel ꝓpter senariũ numerum qui perfectus est vel quia cathecumini ad sex opera misericordie inuitantur. ¶ Nunc tangamus consuetudinez ecclesiarũ xij. lectiões legencium. Quod faciũt in honorem xij. apostolorum a quibus post xp̃m omnis doctrina cristianitatis processit. aqua cathecumini illuminantur. et hij qñq; legunt sex grece et sex latine quia cristus a iudeis ad gentes translatus est. Greca enim et latina lingua fũt principaliores inter alias et per eas aperte totum genus omnium gencium reparatarum. per cristum intelligim9. verum et si premissi legant. xij. lectiões non tamen cantant nisi quatuor cantica p̃dicta Post quartam namq; lectionem cãtant primuz cãticum post octauam secũdum. post vndecimã terciũ. post duodecimam quartũ. Prima lectio est. ¶ In principio creauit deus celum et terrã in qua homo ad ymaginem dei factus docetur. Sed hec ymago pene amissa p peccatum restauratur p baptismũ. Vñ sequit secũda lectio. Noe vero cum esset aĉ. que ẽ geñ. v. in fine et. vi. et vij. et. viij. c. in qua ostẽdit q; omnes perierũt in diluuio. exceptis his qui arca saluati fũt. diluuiũ ẽ baptism9. arca ẽ ecclesia. oẽs eñ qui extra ecclesiam baptizãtur perũt. et illi soli qui fũt in ecclesia merito saluant. et qz p9 baptismũ debet esse paratus ad tẽtacionem. idcirco sequitur tercia lectio. Tẽtauit deus abraam. que est geñ. xxij. c. in qua ysaac legit̃ a patre oblat9. et aries pro eo immolatus. et ita dei filius pro nobis oblatus est. ſ non ei9 diuinitas ymo ei9 corpus pro nobis est immolatũ. Et quia in passione domini maiorem efficaciam baptismus recipit id circo quarta lectio scilicet. Factum est in vigilia matutina. in qua ostendit̃ q; in mari rubro submersi fũt egipcij. a liberati hebrei. ¶ Sacerdos enim est moyses. baptismus mare. cere9 colũna ignis. cathecumini egigcij baptizati hebrei. Tres prime lectiones sumpte fũt de geñ. Quarta de exo. quam sequitur canticum similit̃ de exo. sũptum quod est cãticũ victorie. Quinta lectio est. Hec est hereditas. sumpta est de ysa. in qua agitur de baptismo. ibi. Sicientes venite ad aquas. vbi mittantur ad baptismuz. Sexta lectio est. Audi israhel. sumpta de baruth. c. ij. conuenencius dicitur sũmi de hieremia. quia quicquid scripsit baruth ab ore hieremie sumpsit. in ea agit̃ de cristi resurrectione que in baptismi immersione significatur. ibi. post hec iterata visus est. et causam hominibus conuersat9 ẽ Septima est. Facta est super me manus domini sũpta de ezechiele. xxxvij. in qua agitur de generali resurrectione cuius causa precessit resurrectio cristi. ibi. Ossa arida reuiuiscunt. Octaua est. Apprehendent septem mulieres virum vnũ sumpta est de ysa. in quacrist9 et ecclesie sacramentum exprimitur. et eciam batismus ibi. cum abluerit dominus sordes aĉ. Postquam sequit̃ canticum ysa. in ꝑsona ecclesie videlicet. Vinea facta est. Nona est. Dixit dominus ad moysen. exo. xij. c. in qua sub figura agni immolati. xp̃i passio pro nobis immolati exprimitur. Decima est. Factum est verbum domini que est ione. ij. c. sub figura enim ione in mari proiecti. et a cete absorpti. et tercia die euomiti significantur passio sepultura et resurrectio cristi. Vndecima scripsit moyses. et est deutro. xxxi. c. in fine. quã sequitur suum canticum. Attende celuz. in quo promittuntur premia renatis. quibus in lectione lex domini preponitur. Duodecima est. Baruch profetauit dañ. ij. c. in qua figurate ostenditur. q; sicut angelus in camino ignis flammaz extinxit. ita spiritus sanctus per baptismum flãmam peccati extinguit. Vnde cathecumini baptismum desiderantes cantant canticum. ¶ Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum. quod sũptum est de p̃s. ¶ Ad orationem autem que post hanc lectionem sequitur non dicitur flectamus genua. in detestacionem eius. q; nabuchodonosor rex in contentum dei coegit populuz genua flectere ante statuam auream quam erexerat. Romani vero dicuntur legere. xxiiij. lectiones xij. grece. et. xij. latine. propter causam scrip̃tam sub sabbato quarte ebdomode aduentus. ¶ Primo legunt. xij. grece. iuxta translationem septuaginta interpretũ que est autentica apud grecos. Postea. xij. latine iuxta nostram et vt significent cathecuminos fundari supra fundamẽtum apostolorũ a prophetarum. postea descendunt ad baptismum cum cantico. debent enim esse fontes in ecclsia a non alibi. ¶ Quia mater est ex qua noua progenies generat̃. ¶ Quicũq; ergo numerus fuerit in lectionibus quatuor tãtum sunt cantica. Est autem canticum sanctorũ intercessio facta pro cathecuminis. vt ecclesie iungantur. sicut et cantus post baptismum. est graciarum actio de coniunctis et intercessio vt perseuerent. Ideo autem cantica cantantur. qz cathecumini quorum est huius diei officium. futuri sunt in proximo de cetu centum quadraginta quatuormilium cantancium canticum nouum Cantantur eciam propter futuram renouacionem in veram innocenciam quam iam factum sit quod cito venturum est. Ex persona enim eorũ cantores cantica canunt. que ceteri cantare nequiunt. quasi maculati iterum post baptismum. Vocantur autem cantica quia cantantur. vel qz liber. vnde excerpta sunt cantica siue carmina vocantur. ¶ De primo scriptum est. tunc cecinit moyses et filij israhel carmen hoc domino ¶ De secundo sic cantabo dilecto meo canticuz patruelis mei. De tercio sic scripsit moyses canticum. De quarto. et de omnibus ita dicit aug. in prefacione cantici. Sicut ceruus ideo quatuor cãtica dicunt̃ qz scripture quibus cathecumini instruuntur quatuor habent intellectus. Primũ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

canticum habet intellectum historicum. Secundum allegoricum. Tercium moralem. Quartum anagogicum quorum vnumquodq; subditur lectioni in eodem dogmate consistenti. ¶ Ac ideo vltimis quatuor lectionibus que de bonis moribus et celesti patria disputat. coniunguntur duo cantica. qui de eadem materia loquitur vt premissum est. ¶ Illud quoq; notabile est q; quotcumq; fuerunt lectiones semper oraciones sequentes ad lectiones et tractus. respiciunt p̄cedentes. et est preposterus ordo. alias enim primo sacerdos orat. ¶ Secundo legit lector. Et exinde succinit cantor. Hic vero primo legitur vt neophitis doctrina fidei preponatur. ¶ Secundo cantatur in persona illorum vt cognoscatur quanta sit deuocio et hilaritas baptizandorum. qua cognita sacerdos orat confidenter. vt eorum deuocio non deficiat. sed merementa suscipiat. ¶ Et sicut in lectionibus tituli supprimuntur. sic eadem racione oracionibus dominus vobiscum subtrahitur. Et nota q; in hoc officio lectiones sunt quasi spes magistrorum. cantica quasi benuolencia auditorum. Oracio sacerdotis et responsio populi scilicet amen sūt quasi confirmaciones benuolencie precedentis. ¶ Item hodie in lectionibus et letanijs senes p̄cedunt et iuuenes subsecuntur. vt infra dicet.

De benedictione foncium. H.

Quarto loco de benedictione fonciū seu baptismi dicturi premittimus q; ideo fit hac die baptismus. quia in eo consepulti sumus cristo. et propter hoc baptizandus ter immergitur. prout infra dicetur. Secundo ideo quia baptismus partim a passione et partim a resurrectione vim suam accipit a passione ablucionem a peccatis a resurrectione gracie innouacionem. ¶ Tercia racio quia sicut dominus tunc liberauit antiquos patres a carcere infernali. ¶ Vnde ysa. Habitantibz in regione vmbre mortis lux orta est eis. ita et hac die liberantur a peccato originali. In foncium benedictione et in catheccumenorum immersione quidam vtuntur simplicibus et linijs indumentis propter racionem scriptaz in prima parte sub titulo de altaris dedicatione. De letania que in benedictione baptismi dicitur infra dicetur. ¶ In benedictionne baptismi sunt sex quoniam sacerdos orat. aquam manu tangit. vocem mutat. cereus immergitur. et alij cerei illuminantur. insufflat sacerdos et crisma miscet. ¶ Primo ergo orat deum patrē. et per ihesum cristum implorat spiritumsanctum. vt in fontes descendat. ideoq; in modum oracionis legit. sed ante omnia ab astantibus sibi captat benuolenciam salutando eos dicens dominus vobiscum. et illi respondent. et cum spiritu tuo. quasi diceret. dominus sit tecum in tanto sacramento perficiendo. quia sine eo nil potes. post sacerdōs alloquitur dominum quasi longe positum rogans vt velit adesse presens. d. ¶ Omnipotens sempiterne deus adesto magne pietatis tue misterijs. adesto sacramentis et cetera. ¶ Sed quia videtur sacerdoti quod insufficiens sit et indignus admuocandum tam magnum dominum. ideo iterum circumstantes monet et vocem mutans dicens. ¶ Sursum corda et ipsi respondent. habemus ad dominum. Iterum quia dominus dicit. adhuc te loquente. ecce assum. intelligens iam dominum esse presentem monet alios secū gracias etagere dicens. Gracias agamus domino deo nostro et ipsi respondēt. dignum et iustum est. postea sacerdos domino tanquam presenti familiariter loquens dicit. ¶ Vere dignum et iustum est equum et cetera. Et postea addit. Qui inuisibili potencia tua sacramentorum mirabiliter operaris effectum postea ponit duo in quibus signatum est baptismum. Primum in exordio mundi nascentis. Secundum in purgacionem mundi nocentis. ¶ Primum est cum dicit. Deus cuius spiritus ferebatur super aquas vt iam tūc inter ipsa primordia mundi virtutem sanctificacionis a qua natura conciperet id est ex conceptura significaretur. Secundum tum subiungit. Deus qui nocentis mundi crimina. per aq̄s abluens regeneracionis speciem in ipsa diluuij effusione signasti vt vnus eusdemq; elementi misterio et finis esset vicijs et origo virtutibz respice in faciem ecclesie tue et cetera. et terminat hanc oracionem vt tue maiestatis imperio summat vnigeniti tui graciam de spiritusancto. Deinde ter tangit aquam manu. Primo diuidēs aquam in modum crucis. per quam vt premissum est baptismus maxime efficaciam recipit vt aqua spiritusancto fecundetur. et spiritus immundus expellatur. De fecundacione dicit. Qui hanc aquam regenerandis hominibus preparatam. archana sui luminis admixtione fecundet et cetera. De expulsione demonis dicit. Procul ergo iubente te domine omnis spiritus immundꝰ abscedat et cetera. vsq; ibi. Non inficiēdo corrumpat. Secundo aquam manu tangit vt eam per inuocacionem sancte trinitatis muniat. ne hostis ab illa expulsus redeundi habeat potestatez. Vnde tangendo dicit. Sit hec innocens et sancta creatura libera ab omni impugnacionis i cursu et cetera. q; ex adiectiuis ibi positis conuincitur. quia fons viuus ad patrez aq̄ regenerans ad filium. vnda purificans ad spiritumsanctuz refertur. Tercio aquam tangit cuz eam in quatuor proicit partes. vt iam dicetur. Trinꝰ igit̄ aque tactus. trinam sancte trinitatis opacionez figurat. Hac oracione finita. benedicit aquam dicens. Vnde benedico te creaturam aque. p deū viuū q̄. vbi tantū vtitur verbo p̄me psone. dicens. benedico te. qui primo vtebat verbo secunde dirigēs sermonem ad deum vel tercie loq̄ns de ipso vel de re bñdicēda

vtitur ergo nunc verbo prime persone·vt ostē dat se hoc facere misterio· quod dominus fecit auctoritate· et sicut in baptismo domini affuit trinitas·ita et in nostro baptismo eam adesse o stendit·patrem adesse ostendit cum dicit·Be nedico te creaturam per dominum nr̄m· et filium cum dicit·Benedico te per ihesum cristū n per spiritum sanctum·scilicet circa finem cum dicit· Descendat in hanc plenitudinem fontis virtus spiritus·sancti· Sed nota q in benedictione q̄ est per patrem·ponuntur quinq miracula in a qua facta ante aduentuz cristi· et in benedictio ne que fit per filium alia quinq miracula·in aq̄ facta post aduentum·que licet nō ommino eo dem ordine facta sint quo ponuntur tamen quā tum ad misterium racionabiliter ordinantur·n posteriora congrue prioribus coaptantur·pri ora hoc ordine ponuntur·Primo qui te seperauit verbo ab arida·Secundo cuius spiritussanctus ferebatur fiiper te·Tercio qui te de paradiso manare precepit·Quarto qui tem deser to amaram suauitatē indita fecit esse potabilē Quinto et sicienti populo de petra produxit Posteriora sic ponuntur·Primo qui te mutauit de aqua in vinum· Secundo qui pedibus super te ambulauit· Tercio qui in te a iohāne baptizat9 est· Quarto qui te vna cum sanguine de latere suo produxit Quinto qui in te omnes gentes a discipulis baptizare precepit· In omnibus enim hijs baptismus exprimitur·n posteriora prioribus p anthyto fim respōdent ibi nāq in primo miraculo aquā scilicet baptismi verbo seperato ab arida acce dente verbo terremtatem peccatorū a nobis se perat et hec in primo·similiter in baptismo aq̄ mutatur in vinum·quia tristicia peccatoruz ex pulsa mens nostra quadam spirituali leticia me briatur que per vinum intelligitur·vnde vinū letificat cor hominis·Aquam in vinum mutari est timorem de peccatis conuerti in exultationē mētis· Item ibi dicitur in secūdo miraculo· Cu ius spiritussanctus ferebatur super aquas· et hic similiter in scdo dicitur Qui pedibus sup te ambulauit·n hec duo bene comuemūt·qr in bap tismo sicut in alijs indiuisibilis est operacio pa tris et filij et spiritussancti et vtrobiq dicitur super quia gracia que cōfertur de supernis est et vt notetur q̄ domin9 potenciam suam nō al ligauit· Item ibi dicitur in tercio· Qui te de pa radiso nr̄·hic qui in te a iohāne baptizatus est quia gracia de paradiso manās aquis in bap tismo est infusa·vnde de baptismi gracia eccle sia profluēs in quatuor partes orbis dilatata est quod quodāmodo factum est quando domi nus baptizatus est a iohāne·quia tunc omnes a que vim regenerativam fiiscepernnt· Rursus ibi dicitur in quarto Qui te in deserto amaram suauitate indita fecit potabilem· hic dicitur qui te vna cuz sanguine de latere suo produxit quia in gentilitate que prius erat a domino de mino deserta·aqua baptismi reficiendi mentes et sanandi habet effectum·Dulcorata autē fuit aqua·quia per passionem crucis maxime baptis mus plenam recepit efficaciam· Vnde in cruce de latere domini aqua profluxit· Item eciaz ibi in quinto dicitur Et ficiēti populo de petra produxit· hic vero dicitur· Qui in te omnes gē tes per discipulos baptizare precepit· q̄ bap tism9 a petra cristo originem habens·populuz eum desiderātem reficit·Nō enim prodest bap tismus nisi ficienti cum id est desideranti·vel in se velm alio·Vnde discipulis preceptū est· vt baptizarent omnes gētes· in nomine patris et filij et spiritussancti·sicut in vlt̄·matth̄· dicitur Hic est notandum q̄ vbi dicitur· Qui te de pa radiso manare·et in quatuor flumimbus exire et totam terram rigare precepit·ibi sacerdos a quam manu in quatuor partes effundit vt ostē datur q̄ gracia baptismi in quatuor partes or bis sit dilatata· Deterum sacerdos ipse sepe mu tat vocem· In primis enim orat deum vt digne tur mundare mentem eius ad fiiscipiendum spiri tumsanctum et deprecatur eius aduētum· n iō voce humili scilicet in modum oracionis legit· que vocis humiliacio est ad spiritussancti aduē tum·et ad eius dignam receptionez mentis pre paracio·postea vero indicās se illum habere le git in moduz prefacionis agēs gracias quia tā magnus hospes dignatus est ad taz humile ho spicium descendere n recolens miracula iaz per aquam facta·deinde post benedictionez que fit per filium que terminatur· In nomine patris n filij et spiritussancti mutat vocem iterato· Cuz enim vsq tūc in modum prefacionis cātauerit postea legit in moduz lectionis voce scilicet hu miliori que vocis humiliacio est signū humili tatis·humilitas enim nostra per baptismi rege neracionem ad alta polorum redditur· Dicit er go sacerdos h̄·nobis precepta seruantibus nr̄ quasi diceret·nō auderem tantam et tam altaz rem scilicet spiritumsanctum vt in creaturam a que descendat inuocare·misi quia tu precepisti nobis baptisma exercere· Et addit sacerdos· Tu deus ommipotens clemens adesto tu benig nus aspira· vbi illud orat vt sicut in predictis miraculose in aqua operat9 ē· ita modo faciat videlicet vt preter naturalem emendacionem quam possunt aque adhibere corporibus· sunt eciam purificandis mentibus efficaces· Post h̄ alta voce clamat sacerdos· Descēdat in hāc ple nitudinem fontis virtus spiritussancti·ideo al ta voce vt altum mentis desiderium designet·n tunc deponitur cereus in aquam· que cerei im mersio est spiritussancti aduentus seu missio·q̄ i aqua baptismi in specie columbe descendit· Se cundo ideo cereus in aquam deponitur quoniā corpus cristi per ceram figmificatum in baptis mo aquas sanctificauit et vim regenerativā ill' contulit· Tercio baptismus cerei remissionem peccatorum figmificat quam per cristi mortem

consecuti sumus. Hunc quoq; neophiti cereos suos extinctos qui et si plures sint pro vno re= putantur. Et in quibusdam ecclesijs statim cum cathecumini baptizati sūt illuminantur. In qui busdam vero differtur eorum illuminacio vsq; ad agnus dei. quod cantatur in letania q in qui busdam eciam vsq; ad missam. quandovidelicet alij cerei ecclesie illuminantur. Sane cerei qui statim post baptismum accenduntē. significant q; per turbacionem peccatorum cōmittatur il luminacio graciarum. Qui differunt vsq; agn9 dei significat. q; per agnum qui tollit peccata et tenebras mundi. renati et fideles illuminan tur. Qui vero differūt vsq; ad missam ideo faci unt. quia missa illa ad noctem pertinet resurre ctionis domince. vt sicut nox illa irradicata fuit splendore dominice resurrectionis. ita q a lumi ne nostro irradietur et vt neophitos nostros cristo consurrexisse significem9. Et propter eā dem causam alij cerei ecclesie ad missam illumi nantur. et secundum hoc cerei cathecuminorum sūt sine lumine vsq; dum alij cerei ecclesie illumi nentur. ad notandum q; postquam spiritussanc tus purgauerit corda eorum et eos introduxe rit in societatem q vnitatem ecclesie. tūc illumi nabit corda eorum. De cereis eciam neophito rum dicetur in ti. de vij. diebz post pascha.

Post immersionem cerei in quibusdam ecclesijs sacerdos insufflat in aquam dicit que totam huius aque substanciam regenerandi fecun det effectu. Primo vt sicut in exorcismo ca thecumini spiritus immūd9m sufflatur vt ab ho mine recedat. vt infra dicetur. ita et in exorcis mo aque vt ab ea expellatur. et adimpleatē qđ dominus inquit. Nunc princeps mūdi huius ei cientur foras. Secundo vt intelligat sathanas quantus habeatur. q; tam leuiter videlicet per suauem exsufflationē potest expelli. Tercio vt sacerdos ostendat quali ignominia dyabolus dignus sit ab aquis expelli. Insufflat autem sa cerdos ter. quia spiritus sanctus tria in baptis mo operatur. a vicijs purgat. virtutibz ornat et tandez premio eterno coronat eos. in quibz fit hec insufflacio. vt dicetur vbi de immūdi spi ritus expulsione agetur. post exsufflationē mu nitur aqua iterato crucis signaculo per inuo cacionem sancte trinitatis ne habeat potestatē dyabolus ad eam amplius redeundi. Postremo fit admixtio crismatis in aqua sicut dictum est. Vnde dicitur in burcar. li. ij Benedicim9 fōtes baptismatis oleo vnctionis. Et aug. eisdē ver bis vtēs subicit. q; ꝫ magis tacite siue sine scrip tura ac mistica racione introductum est. quaz p aliquam scripturam. Per huiusmodi g; admix tionem. vnio cristi q ecclesie significatur. Nam crisma est cristus. aqua populus. et dicitē. Sāc tificeē fons iste. Ex quibus verbis ad quid fiat admixtio satis datur intelligi. Et nota quatuor esse gña sacre aque bñdicte. put in ārta parte dictū est vbi agitur de aque bñdicte aspsione.

De baptismo. K.

Vinto loco est de baptismo dicendū. De scrutinijs vero que precedūt baptismuz solemnem et de multis ad baptismum p= tinentibus. dictum est sub quarta feria tercie ebdomode quadragesime. Primo notandum est. q; baptismus grece interpretatur vnctio la tine. vel locio. baptismus quidem per aquaz cō fertur vt res inuisibilis per illud visibile elem tum conferatur. super quo spiritussanct9 in pn cipio ferebatur. Sicut enim aqua corpus visi= biliter purgat exterius. ita baptismus latēter animam. Vnde aug. Aqua corpus tāgit. et men tem abluit. Et est notandum q; pagani siue gē tiles circa fontes templa sua facere solebant vl saltem ibi semper aquam habebant. per cuius asperssionem purificari credebant. q in delubria vocabantur quasi purificancia. et ita quodāmo do figuraliter ad baptismum tendebant. Nos vero ab eorum consuetudine baptisma nō sūpsi mus ymo a tribus que in veteri testamento fue runt scilicet a cathacismo id ē diluuio. et a ma ri rubro. et a iordane que baptismi figura fue rūt. Baptisma dominꝰ instituit cū de latere suo sanguinem. et aquam produxit. quez postea q̄ si lege edictali sānxit. d. Nisi quis renat9 fue / rit ex aqua et spiritusancto non intrabit in reg num celorum. et ipse dominus baptizatus est i sua passione. Vnde inquit baptismo habeo bap baptizari quo coartor vsq; dum perficiatur. Fieri debet baptism9 in aqua. quia illa copiosi= us muenitur. et hanc spirit9 in principio fouis se legitur. et quia sordes abluit. fitim compri= mit. ymaginem reddit. sicut cantatur de narcis= so. ignem extinguit. sic in baptismo a peccato rum sordes lauamur. a fonte vite potamur yma= ginem perditam restauramus. vnde ignis pe narum extinguitur. Debet autem aqua esse viua et pura. posset tamen eciam fieri in resoluta. si= ue a niue siue a glacie siue a lacrimis terre. siue eciam ex institutione victoris pape id est in mari. siue in flumine. siue in lacu siue in fontibus Non autem licet baptizari in aqua condita vt i ceruisia vel medone. nec eciam in aliquo liquo re vt in vino vel oleo. Sed si alius liquor aque admisceatur bene fit baptismus dum tamen aq̄ preualeat. quotidie enim mari nouus liquor vel sputumvel vrina additur. et tamen ibi baptiza tur. aliqui tamen contradicunt. Dorro tamē se cundum canonicam traditionez solemne baptis ma in duobus dumtaxat sabbatis celebratur vi delicet in isto et pentēs. q̄re in isto premissuz ē In secundo quia spiritussanctus in die pentēs. donatur nobis per quem facta est repromissio peccatorum. vt dicetur ibi. Alio vero tempo= re nō licet baptizare. nisi necessitatis causa que est quadruplex. Prima est causa municioms vt si rex obsidet aliquam ciuitatem vel opidū. tūc enim pueri illi9 loci baptizari debent. ne in bap tizati decedant. Secunda est gentiliū psecucio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Tercia naufragium· Quarta egritudo· Potest tamen egritudo hic large accipi pro infirmitate nature·que facile dissolui potest· ita q̄ nescimus diem neq̄ horam·et obhanc causam singul' diebus a horis fit baptismus non solemnis· Solemnitas tamē baptismi saltez in paucis ad p̄missos duos dies· p̄pter similitudinem et memoriam reseruatur· Greci vero baptismū celebrare solent in ephia· p̄ eo q̄ tūc fuit dominꝰ baptisatꝰ· p̄ ut sub festo dictū est· Celebrari ecīā debet baptismꝰ solēnis hora nona vt diceē sub sabbato penthē· Sciēdū autē ē q̄ baptisādus cū p̄mo ad ecclesiaz venit· p̄usquā immergatur interrogaē vtr̄ abrenūciet dyabolo aē quod pocius vsu quā p̄ aliquam scripturā introductū est secundū aug̃· a ecclesia respōdet abrenūcio· Et iterū vtrū credat in patrem a filiū et spiritūsanctū· a ipsa respondet· Credo· In his autē duobꝰ de vita et fide instruiē· De vita cū doceē· abrenūciare dyabolo· et omibꝰ pompis siue operibꝰ eius· De fide cū doceē credere in ūitatem· et p̄pter hoc due fiūt ei osequent' vnctiones· scilicz i scapulis a in pectore· Deo autem fit huiꝰ interrogacio a responsio· a vacua domus a prisco habitatore deserta fide ornetur et dei habitacio p̄paretur· Aug̃· dicit q̄ eciam fiant hec iuxta saluatoris impium· qui ad patrē in celū ascensurus· discipulis suis id est apostolis dixit· Euntes docete omnes gentes baptisātes eos· In nomīe patris a filij a spiritussancti Interrogatur eciā si credat in sanctā ecclesiam· remissionē peccatorū· et carnis resurrectionez Non tamen secundū ipsū aug̃· eodem mō interrogamus· vt q̄o in deum credimꝰ sic a i sāctā ecclesiā et catholicam credamus· sed p̄pterea sācta et catholica est quia recte crediē i deum· non ergo diximus vt in ecclesiam quasi in deum crederetis· sed vt in ecclesia sancta et catholica conuersantes in deum crederetis eciam resurrectionez carnis que futura est· Inmuit ergo aug̃ ex premissis verbis· q̄ prepositio ibi repetitur dum dicitur in sanctam ecclesiam· et sensus mutatur· de quo dictum est sub quarta parte subti· de symbolo· Planior tamē intellectus est vt prepositio ipsa premittatur nec repetatur· vt sit sensus· Credo ecclesiam sanctam catholicam id est fidem catholicam tenentem esse sanctam id est iustam et bonam· vel ecclesiam sanctam id est sanctificatam et firmatam et semper perseueraturam· ita q̄ nunquam deficiet· vel credo sanctam et catholicam ecclesiam esse vnam· et in vnitate consistere· Patrinus autem pro baptizando interrogatur· vt iam dicetur· Post interrogacionem a responsionem sacerdos ter in faciem baptizandi exsufflat· ad notandum q̄ seua potestas id est malignus spirituꝰ ab eo exsufflatur id est exsufflando expellitur seu in proximo expellenda significatur· vt per pium sacerdotis misterium spiritui sancto cedat· fugiens spiritus malignus· Hinc eciam ait augꝰ· ergo parauli exsufflantur et exorcizātur id est increpantur seu adiuranē vt expellatur ab eis dyaboli potestas inimica que decipit hoīez vt possideat homines· Hec autem exsufflacio siue exorcizacio· et si nō profit aliquid ad vitam· quia adhuc in eis mors manet· prodest tamen vt inimicus minus ei nocere possit· Adest enim spiritus sanctus nō solum verbis que dicuntur in nomine suo verum eciam significacionibus que fiunt in honore suo· Et est notandum q̄ exorcismus grece latine dicitur adiuracio· vt est illud· Exi ab eo immunde spiritus· Cathacismus autem a exorcismus neophitorum fūt· precedūt em̄ baptismum· et magis debent dici sacramētalia quā sacramenta id est ad sacramentum baptismi pertinencia· vl preludia noui baptismi· sine eis tam̄ potest esse baptismus· Cathacismus vero grece· latine dicitur instructio· inde cathezizare id est instruere in symbolo et fidei rudimentis· Inde eciam dicitur catheczumimus grece quod est latine audieus vel instructꝰ· quia adhuc doctrinam fidei audit nondum tamen inbatizatus est licet fit in fide instructus· Qui et competēs vocatur· quia post fidei instructionem· et post acceptam penitenciam competit gracie cristi recipiende· Neophitus vero grece latine nouellus et rudis· vel nuper renatus interpretatur· Hoc quoq̄ sciendū est q̄ sicut fūt dona vñ· spiritussancti· ita eciam fūt septem dona baptismi· Primū est salis collacio· Datur enim secundum rabanum· et bedam sal benedictum in os baptizandi· vt per sal typicum id est figuratiuum sapiencie sale conditus iniquitatis fetore careat id est carere significetur· ne a vermibus peccatorum vltra putre fiat· sed magis illesus seruetur· ad maiorem graciam percipiendam· Sal q̄q̄ significat prima fidei documenta sine quorū cōdimento insulsus est omnis homo· De quo et de sale dictum est in prima parte subti· de consecracione altaris et ecclesie Secundum est aurū et narium cum sputo linicio quod fit primo exē plo cristi· qui lutum cum sputo faciens mutum et surdum sanauit· et oculos nati ceci liniuit· et expuens linguam eius tetigit· et digitos in eiꝰ auribus imponens dixit· effeta quod est aperire· Secunda secundum rabanum hoc sacramentum ideo agitur· vt per saliuam typicam id est figuratiuam sapiencie dei et per sacerdotis tactum sapiencia et virtus diuina· salutem eiusdez catheczumini operetur· vt aperiātur ei nares ad capiendum odorem noticie dei vt aperiantur ei aures ad audiendum mandata dei· vt aperiantē illi sensus in intimo corde ad respondendum sacerdoti de articulis fidei interroganti· Digiti ergo quiim aures mittuntur sunt verba siue dona spiritus sancti Tercio per hoc q̄ aures saliua tanguntur significatur et petiē· q̄ doctrina que de ore altissimi fluxit per aures eius intret· eiq̄ suaue redoleat· saliua nempe cristi id est dulcedo verborum ex ore eius defluencium·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et ipſa criſti diuinitas nos ſanat· ¶ Quarto eciam nares tanguntur vt diuinam ſuſcipiant virtutem· per quam bonum a malo diſcernant· odorē et ſanaz doctrinam ſeperare valeant a fetore hereſis prauitatis· Vnde in eccleſiaſtico dicitur Naſus tuus ſicut turris libani que reſpicit contra damaſcum· ¶ Quinto ad notandum q̄ quādiu ſpirituz naribus traxet· in fide percepta manere debet· et aures vt verbis euangelicis pateant et varias et mutiles fabulas a ſe repellant ¶ Sexto ſecundum ambroſium propter gloziam ſiue dignitatē muneris et operis nō tangit̄ os cum ſaliua· ſed nares· vt bonum odorem accipiant pietatis eterne· ¶ Tercium et quartum eſt in pectore et inter ſcapulas cum oleo facta ſignacio· de quibus dictum eſt in prima parte ſub titulo de conſecracionibus· ¶ Quintum eſt baptiſmi ablucio ¶ Circa quod notanduz eſt q̄ trina fit immerſio ſeu locio in baptiſmo in nomie trinitatis ſcilicz in nomine p̄ris et filij ⁊ ſpirituſſancti· q̄z eciam in fide trinitatis fit baptiſmus in qua trina immerſione· triduana dñi ſepultura ſignificatur· fuit in tribus diebus et tribus noctibus in corde terre· ¶ Trina q̄q̄ fit immerſio quia in baptiſmo a triplici peccato· ſcilicet cogitacionis· locucionis· et operacionis mundamur· et a triplici tranſgreſſione legis· ſcz leḡ nature· legis moyſaice· et legis euāgelice Non igitur debet quis tantum ſemel immergi· pro eo q̄ x̄p̄us ſemel mortuus eſt· Debet tamen ſemel baptizari tātū q̄z tm̄ ſemel criſtus mortuus eſt ⁊ ſepultus· et reſurrexit· q̄ tria in baptiſmo ſignificantur· Et licet trina ſit immerſio· tamen vnum eſt baptiſma· Item quia tantum vna eſt fides· id circo vnum debet eſſe ſacramentum eius· iuxta illud· Vna fides vnum baptiſma· Immerſio eciā fit in modum crucis quia qui baptizatur mundo crucifigitur et cruci criſti affigitur ¶ Trina quoq̄ ab aqua eductio· triduam temporis exp̄mit reſurrectionem· Si tamen quis ita eger ſit vt nō poſſit ter ſine leſione immergi· ſufficit illum aqua aſpergi· vt probatur multipliciter in canone cypriam· Licet quidem illud intelligāt S aque benedicte aſperſiōe· ſed et ſi magna corporis pars preter caput infunditur· vel ſaltem caput baptizatus quis reputatur et nō aliter· licet quidam eciam ſi ſuper pedem aqua ceciderit reputent baptizatuz· Pueris baptizatis nomē interponitur in baptiſmo quod mōre eſt· q̄z baptiſmus eſt vicarius circumciſionis in qua nomina pueris imponunt hebrei eo q̄ tempore circumciſionis abrae nomen fuerit immutatum cuz enim prius dicebat̄ abram· poſtea vocat⁹ fuit abraam· Sed ſi baptizato obliuione nomen nō imponitur· vel forte errore maſculo nomen feminevel econuerſo imponitur· tenet quidē baptiſmus· nec iterabitur· et nomen in confirmacione frontis denuo imponetur· Sextum eſt in vertice id eſt i ſūmitate capitis ſuper cerebrū cum criſmate facta permixtio· ꝺ quo in prima parte ſub ti· de conſecracionibus dictum eſt· Septimum eſt in fronte criſmacio· de qua infra dicet̄ ¶ Datur autem in quibuſdam locis baptiſatis candida veſtis in ſignum ſacerdocij· et quedam rotunda mitra in ſignum corone regni vite· q̄z ipſe eſt membrum criſti qui eſt rex et ſacerdos· Omnes enim vere criſtiani reges et ſacerdotes dicuntur· Vnde petrus apoſtol⁹ ait· Vos eſtis genus electum· regale ſacerdocium· Reges q̄z ſeipſos et alios regūt· Sacerdotes quia ſeipſos domino offerunt· iuxta illud apoſtoli· Obſecro vos p̄ miſericordiam dei· vt exhibeatis corpora veſtra ħoſtiā· Secundo criſmale ſeu veſtis cādida que ſuper caput baptizati impom̄it· ſignificat ſecundum rabanum interioris et exterioris hominis caſtitatem et innocenciam· et puritatem criſtianam· quam poſt ablutas veteres maculas ſtudioſe ſeruare debet Juxta illud· Omni tempore veſtimēta tua ſint candida· Tercio renati· albis induuntur veſtibus· ad deſignandū miſterium eccleſie reſurgentis· Deſignatur em̄ per hoc corporum et animarum futura reſurrectio gloriоſa ⁊ eciam reſurrectionem a peccatis· atq̄z angelicus mitor· Recte igitur baptizati albis vtuntur veſtibus· vt quorum p̄rime natiuitatis faciem vetuſti erroris pann⁹ fuſcauit habitus ſecundo regeneracionis preferat glorie indumentum· Vnde veſtis ipſa duplex eſt q̄ ſi in modum cappe manicate quia ſancti duplicia ſcilicet beatitudinem et gloriam poſſidebunt· Ipſe autem veſtes ſūt ſtole albe· de quibus dicit̄· Et date ſūt illis ſingule ſtole Stole em̄ baptiſmi· Palme vero triumphum inſinuāt· Quarto hec alba veſtis corpus· ipſe vero albat⁹ animam ſignificat· In prouincia narbon̄· hec alba veſtis linea in ſui ſummitate cum filio rubeo ſuperſuitur· aut alia varietate inſigm̄it· q̄ndaz quodāmodo p̄tendens coronam· Nempe alba veſtis innocencie ſtolam que nobis in baptiſmo redditur ſignificat· rubea fimbria que ſuperſuitur criſti paſſionem· per quam baptiſmi ſacrām̄tum impletur deſignat· Coronam p̄tendit in ſignum corone regni vt premiſſum eſt· Rurſus ideo criſmale candidum filo rubeo inſigmitum· baptizatis datur vt ſint ſolliciti ſeruare candorem virtutum quam in baptiſmo per paſſionem domini rubricatum receperūt· iuxta illud· Tua re rubrum eſt veſtimētum tuum· Vnde in apoc· Beatus qui cuſtodit veſtimēta ſua ne nud⁹ ambulet· Dane albati ſeu neophiti huius albaz veſtem p̄ ſeptem dies portant· quia hoc tempore quod ſeptem diebus agitur innocenciaz per bona opera exercere oportet· iuxta illud quod ait ſalomon· Omni tempore veſtimenta tua candida ſint· et oleum de capite tuo non deficiat ¶ In octaua vero die illam deponunt· quia in etate quam dies octaua ſignificat ab omni opere vite preſentis ceſſabimus· Tunc enim aduemente veritate omnis figura ceſſabit· qui per candidam veſtem innuitur· nam tunc erimus vtroq̄

homine id est anima ⁊ corpore glorioſi. ¶ Rurſus ⅋ veſtis candida corpus ſignificat. q̄ omni tempore vite noſtre quod per ſeptenariuz agi tur mundum ſeruare conuenit. in fine vero vite noſtre illud deponim⁹. aliud glorioſum reſūp turi. qȣ erit in octaua etate. merito ergo illam ſeptem dieb⁹ ſuam⁹ et in octaua deponimus. Vnde ſalomon. da partē ſeptenam et octauam ſeruaē q̄z hec alba veſtis de ſabbato in ſabbm q̄n in ſabbato ſācto vl̄ pentē. baptiſati ſūt ad notandū. q̄ ſi mūdiciā corporis ſeruauerimus. de ſabbato pectoris tranſituri ſum⁹ de poſitis corporibus ad ſabbatū eēmitatis. Et exuitur in alio ſabbato ad notandum q̄ aīa illi⁹. de corpo re exiens ſabbatum id eſt requiem inueniet. ſi eius veſtis fuerit alba. ¶ Dari q̄z racōe confir matī ſiue in fronte criſmati vſq̄z ad ſeptimā diē lauari non debent. Cum eīm eccleſia tanto tēpe celebret aduentū ſpiritusſancti ſup apoſtolos merito vnuſquiſq̄z ſpiritumſanctum accipiens. tanto tempore celebrare debet. illius aduentū in ſe ſingulos dies pro ſingulis annis celebran do. ¶ Hec autem veſtis vm̄ poſita alteri po teſt impon̄. ſi neceſſe fuerit. prout iam de pan no quo caput confirmati alligatur dicetur quā uis melius ſit nouam habere. In quibuſdā eciaz locis baptizatis dantur calciamēta. que ſūt do minice mortis inſignia. vt exemplo ei⁹ qui pro nobis paſſus et mortu⁹ eſt carnem ſuam vicijs et concupiſcencijs mortificet batizatus. Datur quoq̄z cādela illuminata in manu baptizati. vt cum dominus ad nupcias venerit. ſit ſemper pa ratus ei in aula celeſti occurrere cum luminarijs virtutum et bonorum operum. De cereis eciam neophitorum ſupra dictum eſt. ¶ Vane legitur in canone gregorij q̄ iudeis baptizādis q̄dra geſima dierum abſtinencia indicenda eſt. et ſi p⁹ quam baptizati ſūt apoſtataverint. cogēdi ſūt fidem ſeruare. et filij quos circumciderūt ab eo rum conſorcio ſeperentur. Serui vero eorū cir cumciſi. ab eis pro iniuria corporis ſui liberati tradātur. Et in concilio agathenenſi. ſtatutuz ē q̄ iudei baptizādi qui de facili ad vomitum re deūt. nouem menſes ſint prius inter catheçumi nos. ¶ Eger quoq̄z ſicut ait cyprianus baptiza ri poteſt. mortu⁹ vero nō nec eukariſtia ſibi da ri. ſicut legitur in burgcardo. li. iiij. c. cauenduz eſt. et in li. v. c. idem placuit. ſed ſicut in eodem li. iiij. c. ſubito legitur ſubito obmutеſcens ſic. ſi tamē voluntatis preterite teſtimonium verū habet. aut preſentis in filio mutu. ¶ Pregnās xo mulier ſi baptizeē. non intelligitur ſecundū yſi dorum partus baptizatus in ventre. quia qui adhuc natus ſecundum adam non eſt. ſecundum criſtum regenerari non poteſt. nec dici regene racio in eo poteſt in quo generacio non preceſ ſit. baptizādus ergo eſt qui ex baptizato naſcit. ¶ Tenendum quoq̄z eſt q̄ diſcipuli et apoſtoli baptizati fuerint. qui eciam alios baptizabant prout dicetur ſub pentē. quod de iohanne ſpe cialiter ieronimus atteſtatur ⁊ aug̃. de paulo. ¶ Item ſtatutum eſt in concilio carthagiñ. q̄ mulier quamuis docta baptizare non preſūmat niſi neceſſitate vrgente. Rurſus in concilio lug dūn. ſtatutum eſt vt qui preterquaz in mortis ne ceſſitate cum veteri criſmate baptizauerit de po natur. ¶ In concilio pherdeñ. ſtatutum eſt. vt omnis preſpiter qui fontem lapideum habere non poteſt. vas conueniens ad hoc ſolum habe at quod extra eccleſiam non deportetur. Debet igitur fons eſſe lapideus nam et de ſilice aqua i baptiſmi preſagium emanauit. Sed et criſt⁹ q̄ eſt fons viuus eſt lapis āgularis et petra. Hoc quoq̄z notandum eſt q̄ per circumciſionem dele batur olim originale et nūc per baptiſmum. ꝓ ut ſub ti. de circumciſione dictum eſt. ideo autez originale peccatum omnibus nocet quia quādo adā peccauit nondū aliq̄s ex eo fuerat materiali ter proſeminatus. ipſum autem originale pec catum in ipſa anime infuſione cōtrahitur. quia tunc principales vires anime debilitantur. ⅋z cum originale peccatum contrahaē ſoluz ex car nis corruptione. q̄re imputatur anime. Reſpō deo quia cum anima cōdelectatur carni. vel me lius vt ibidem quedam digna retributio noteē Anima enim primi hominis prius peccando car nem ipſam corrupit. Vnde modo corrupcio car nis animas corrumpit. Circa baptiſmi formam notandum eſt. q̄ ſicut ait alexander papa. iij. ¶ Si quis puerum ter in aqua immerſerit. in no mine patris et filij et ſpiritusſancti amē. et nō dixerit. Ego baptizo te in nomine patris ⁊ filij et ſpiritusſancti. non eſt puer baptizatus. Sed et ſi immerſerit ter puerum nichil dicens. bapti zatus non eſt. verum tempore apoſtolorum bap tizando nil aliud dicebatur niſi baptizo te in no mine trinitatis. ⁊ ita explicite dicebant vel ec iam implicite vtpute. In nomine domini noſtri ihēſu criſti. Et batizabantur in ſtagnis ⁊ flumi nibus Sed beatus clemens ſecundus a beato pe tro ex ipſius doctrina. vnctionem olei ⁊ criſma tis addidit. Poſtea leo papa. damaſius. et am broſius exorciſmos et benedictiones et ceteras ſolennitates adiecerūt. ¶ Baptiſmi autē forma non viciatur. ſi quid in ea ſuperflue ponitur vt ſi dicatur. Baptizo te i nomine patris et filij ⁊ ſpiritusſancti et diaboli. vel arma virumq̄z ca no. vel ſi quid pretermittitur forme. vel ſi dica tur arma virumq̄z cano. et ego baptizo te nē. Si vero aliquid interponatur. vt ſi dicatur. ¶ Ego baptizo te. et deus eſt. in nomine patris⁊ filij nē. dicūt quidemnon eſſe baptiſatū alij ve ro contra. Si autem verborum ordo forme mu tetur. vt ſi dicit. Baptizo te in nomine filij ⁊ pa tris et ſpiritusſancti. dicunt non eſſe baptizatū quia ordo verborum deforma eſt. Si vero mo ra naturalis. et compendioſa interponatur. pu ta veſpirando tuſſiendo vel ſcreando non obeſt. Ceterum forma ipſa pronūciari poteſt litteraliter vulgariter. grece. latine et armenice. ſdez

enim sunt effectus·licet voces non sint ee&z; secundum aristotilem·Vnde grecus huc veniens baptizat in lingua greca·et econuerso·quia apostoli loquebantur variis liguis·¶ Hinc ē qsi quis dicit·Baptizo te in nomine genitoris ⁊ nati siue genti·⁊ sancti flaminis baptizatus ē bene enim fit baptisimus sub nominibus synonimis·Sed si dicatur·mergo te in nomine patris ⁊c·non est baptisimus·quia illud verbum mergo non est synoninum cum illo verbo baptizo· Non fit etiam baptisimus si dicatur·Baptizo te in nomine trium personarum·vel in nomine trinitatis·vel in nomine cristi·vel si baptizauerit in tribus principijs·aut in tribus filijs·aut in tribus paraclitis·vel si omittatur aliqua de tribus personis puta spiritussancti·vl filij vl patris·Sed etiam si diceretur·In nomine paternitatis·et filiacionis ⁊c·non esset baptisimus¶ Item si omitteretur hoc pronomē ego·dicēdo bāptizo ⁊c·tenet quidem·quia pronomē illud subintelligitur·vnde non deest·Sed etiam secūdum zacharaiam papam·si sacerdos simplicitate ductus non intendēs errorem introducere dixerit·Baptizo te in nomine patria·⁊ filia·⁊ spiritussancta·baptisimus non viciatur·Si vero dubitatur de aliquo vtrum sit baptizat9 vl nō·Statuit alexāder papa tercius·qd baptizetur siib hac forma·Si es baptizat9 ñ te rebaptizo·sed si nōdum baptizatus es·ego baptizote·in nomine patris et filij ⁊ spiritussancti amē¶ Adhuc si infans nō potest totus nasci·sed solum caput illud baptizetur priusquam moriat Sed si mater in partu moritur incidatur·et infans viuus de vētre extrahatur·et baptizetur Circa patrinos q̄ baptisimo et confirmacione necessarij sūt dicēdum est·qd vbi infans fari·vl credere nescit·patrinus interrogatur·⁊ respondet pro eo·et in eius fide et professione baptizandus saluatur·Quod etiam secundum yspozū in egroto muto et surdo baptizandis contingit·Nam etiam legimus cyrophonissam mulierem venisse ad ihesum·et rogasse pro filia·spiritum immūdum habente·et illam ad preces matris saluatā fuisse·Aug·quoq; asserit qd respōsio ipsius patrini ad celebritatem id est solemnitatem pertinet sacramēti·quasi·d·non ad necessitatem·Parulum enim nō fides illa·que in credencium voluntate cōsistit·sed fidei sacramētum fidelem facit·Vnde fidelis vocatur·nō rē ipsam mēte abnuēdo id est profitēdo·sed ipsi9 rei sacramētum recipiendo·Sicut ergo paruuli alieno errore damnati fuerāt·sic ex aliena professione saluari posse necesse est·⁊ cum illi ad intelligibilem etatem peruenerint·debent patrinī minuare illis professionem quam pro eis fecerūt·¶ Porro sacerdos baptizans·et episcopus confirmans·se illis obligant·qd de eis curam specialem gerant·quia cui ipse nō omnib; potest curam specialem impendere·idcirco patrino committit qui se pro isto fideiussorem cō stituit·qd prenatum docebit oracionez dominicā et symbolum fidei·que quilibet cristianus adultus scire tenetur·vel in lingua latina·vel materna·et si patrinus filiolum docere neglexerit ḡuissime peccat·¶ Item iuxta auctoritatem le o mis pape vnus tantum debet esse in baptisimo ⁊ vnus in confirmacione patrin9·siue vir·siue mulier·et hoc propter pericula que consueuerūt cōtingere in coniunctionibus matrimonialibus·In qbusdā tīi ecclesijs ōēria consuetudine hoc derogatum esse videtur·et hoc ideo·quoniaz si vemat in dubium de aliquo vtrum sit baptisatus vel nō·quāto plures sūt patrini et testes baptisimi tāto fortius dubium excludetur·et tanto plures ad instruendum filiolum se constituunt debitores·¶ Item secundum canonem in cathecisimo et in baptisimo et in cōfirmacioe vnus et idem patrin9 sufficere potest vbi necessitas cogit·alias singulos singuli suscipiāt·Verū baptizatis seu confirmatis patrinorum perfidia cui nō consenciūt non obest¶ Cum igitur patrin9 filiolum instruere teneatur et in fide ipsi9 baptizādus saluetur·nullus debet patrin9 effici nisi sciat dominicam oracionem et symbolum·in qbus ipse tenetur filiolum suum instruere·cuz sit fideiussor fidei illius·et cum debet custodire posse·ne a fide et iusticia deuiet·castitatem custodiat·iusticiam diligat·et teneat caritatez vt pute responsurus in die iudicij·de omni excessu illius·¶ Sunt autem quatuor genera personarum·quas ecclesia nō suscipit in patrinos· Primum genus est monach9·abbas·abbatissa·moniales et huiusmodi·Secūdum genus·sūt infideles·Tercium·illi qui nondum sūt cōfirmati· qui alios non possunt tenere in baptisimo vl cōfirmacione·Nō enim vere debent vocari fideles vnde nec veri testes esse possunt·Quartum genus est vir et vxor simul nisi prius ambo votum emiserint castitatis·Si enim ambo eundem puerum de fonte leuarent·spirituales patres eussdem fierēt·¶ Vnde vlterius carnāliter commisceri nō deberēt·Nec etiam vt aiunt quidam aliquis de sacro fonte leuare debet aliquos de sua cōsanguinitate presertim filium ꝑrium·vel filiam·vel vxoris vel econuerso·qz caritatis dilectio per baptisimum ꝓpagari debet·Baptisimi solemnitate completa itur ad fontes cū triplici letania et inde quia ante baptisimuz et p9 letanie circa baptisterium pagiuntur pro eo qd in apoc·legitur·Vnus erat in circuitu sedis·Iris vt ꝗba que fit sole irradiante nubes·⁊ que p9 diluuium fuit ꝗpiciacionis indicium significat· intercessiones sanctorum·sedes ecclesiam significat nubes sūt viri sancti·iuxta illud ysa¶ Qui sūt hij qui vt nubes volant·qui ante aduentuz cristi et post deuotissime pro ecclesia orauerūt· et orant·Fit autem hec letania circa fontes vsqz ad sancte iohannes baptista ora pro nobis· eo qd ipse primus inuenit vel docuit baptisma· Deinde similiter cum trina letania redit vsqz ad

omnes ſancti·orate pro nobis·ad oſtendendum q' ipſi orant pro filio baptizato qui mortuus fuerat et reuixit pierat et muentus eſt·vt in vera fide trinitatis participet ſacramēto baptiſmi vel vt deum quem confeſſus eſt diligat toto corde tota mente et totis viribus ¶ Sane agūt in quibuſdam eccleſijs ſeptene letanie ante baptiſmum·quia oramus ſanctos intercedē pro nob vt ſpiritusſanctus cuius gracia ſeptiformis eſt veniat ſuper aquam baptiſmi· ¶ In alijs aguntur quine dum catheccumini baptizantur·vt deus cuſtodire dignetur quinq; ſenſus corporum eorum ne per eos illecebris ſecularibus incitati purificacionem in baptiſmo acceptaz amittāt Trine eciam q̄nq; poſt baptiſmum aguntur vt credulitatem trinitatis in qua baptizati ſunt· et quam profeſſi ſunt toto corde tota mente totiſq; viribus diligant· ¶ Quidam eciam cantāt letaniam in eundo ad fontes ꝓpter ſpem et ide redeundo·propter rem·et ad notandū q' ſancti orant pro baptizandis vt ſacramentum vera fide participant·et pro baptiſatis vt in ſacramēto vere fidei percepto confirmentur· ¶ In fine letanie fiunt uxta apoſtolum peticiones·vt propicius eſto·parce nobis domine·et obſecraciones vt per natiuitatem tuam·libera nos domine·et poſtulaciones vt peccatores· te rogamus audi nos· Quid ſignificet cantus poſt baptiſmū dictum eſt ſupra vbi de canticis agitur· Ceterum in quibuſdam eccleſijs in lectionibus et letanijs ſenes precedunt et iuuenes ſubſecuntur vel quia ſenex ſeruus ſcilicet eleazar adduxit rebeccam vt yſaac iuuenis appetenderet eam vel qz in baptiſmo iuueneſcit eccleſia et renouat vt aquila iuuentus noſtra· ¶ Rurſus in quibuſdaz eccleſijs dum·xij·lectiones leguntur letanie dicuntur· et earum duodenarius numerus p tres quaternarios clericorum impletur· quibus oratur vt in baptizandis doctrina capiat apoſtolorum fide trinitatis et quatuor virtutibus predictorum·

De confirmacione·K·

Exto loco de confirmacione dicamus· Si quidem poſt baptiſmum ſequitur ſpirituale ſignaculuz ſcilicet confirmacio quo perfectio fiat quando adinuocacionem epiſcopi ſpiritusſanctus infunditur· ¶ Baptizatus autez confirmari non poteſt·niſi demum poſt ſeptez dies poſt baptiſmum propter ſeptem dona ſpiritusſancti·que recipiuntur in baptiſmo· Nam pro ſingulis domis decet dies ſingulos celebrari· Alij dicunt q' ſtatim poſt batiſmum eſt cōfirmacio inchoanda propter rationez ſcriptā ſub quinta feria cene domini·vbi agitur de olei conſecracione· Nam et clemens primus ſtatuit· vt baptizatus quamcicius fieri poſſit confirmetur quia non eſt perfectus criſtianus qui hoc non neceſſitate ·ſed in curia aut voluntate omittit · Is frontis criſmacio confirmacō &c· qz per eam ſpiritusſanctus datur ad augmentum et robor·Vñ cum ceteras vnctiones et ſimplex ſacerdos valeat exhibere hanc non niſi ſummus ſacerdos id eſt epiſcopus debet conferre·quia de ſolis apoſtolis legitur quorumvicarij ſunt epiſcopi q' p manus lectio manifeſtat· Cum audiſſent inquit apoſtoli qui erāt hieruſalem·quia recepiſſent ſamaria verbum dei miſerūt ad eam petrum et iohānem·qui cum veniſſent orauerūt pro ipſis vt acciperent ſpiritumſanctum· nondū enim in q̄z quā illorum venerat·ſed baptizati tantuz erāt in nomine domini ihesu impoſicionem ſpiritum ſanctum dabāt quemadmodum actuū apoſtolorum· Tūc imponebant manus ſuper illos et accipiebant ſpiritum ſanctum· cuius aduentus p miſterium vnctionis deſignatur· quia columba in qua ſpiritusſanctus ſuper criſtum in baptiſmo deſcendit ad veſperum in cathaliſmo reuertens ramum retulit oliue virentis · cuius vtiq; ſacramentum dauid propheta prenoſcens·exhilarandaz faciem in oleo predicauit· Arnaldiſte tamē perfidi hereticī dicentes manuum impoſicionem ſiue conſolamentum fieri poſſe a quolibz homine bono obiciunt ad hoc quod premiſſum ē de eo quod legitur in actibz apoſtolorū q' ananias ſaulo et ſymeon et lucius ſyreñ·et manaen barnabe et ſaulo manus impoſuerunt qui tamē nec apoſtoli nec epiſcopi fuiſſe leguntur· Et ex eo q' predicitur·miſerūt ad eos petruz et iohānem·apparet q' epiſcopi debent illuc irevbi fūt quibus ſit neceſſe manus imponi·cumq; illuc venerint orent pro eis dicentes Emitte in eis ſeptiformem ſpiritumſanctum ac̄ · Non enim diſcipuli dabant ſpiritum ſanctuz·ſed orabant vt veniret in eos quibus manus imponebant· hoc ergo agit epiſcopalis confirmacio baptizato·qđ tutor pupillo· Quid enim prodeſt amplam hereditatem filio relinquere niſi ipſe vl̄ lex aut p̄ſes illi prouideat de tutore paraclitus quidez ē eius conſolator in criſto·cuſtos a tutor qui ſua dente dyabolo poſſet ſicut et pupillus ſuam pdere facultatem id eſt baptiſmi vtilitatem · ſi hunc nō haberet tutorem· In confirmacione ergo tocius criſtiane religionis miſterij plenitudo completur· In baptiſmo namq; perſpiritum ſāctum datur remiſſio peccatorum· Dicat autem ipe ſpiritus inuitatur vt veniat in domum ipſam quam ſanctificauit deſcendere et habitare dignetur vt ad epiſcopi inuocacionem infunditur· Vnde vrbanus papa inquit·per manus epiſcopalis impoſicionem ſpiritusſanctus datur · ex q̄ cor fidele ad prudenciam et conſtanciam dilatatur et quis plenus ſit criſtianus· ¶ Bis ergo inungitur criſmate baptizatus·ſcilicet in vertice et in fronte·nam et ipſis apoſtolis bis fuit datus ſpiritusſanctus· Primo in terra quando criſtus exſufflauit in eos dicens· Accipite ſpiritumſanctum· Secundo a celo in die penthe·ſed ipſi apoſtoli receperunt ſpiritumſanctū in baptiſmo· Non enim credendum eſt ipſos non fuiſſe baptizatos qui alios baptizabāt vt premiſſuz

est. Hec ergo duplex baptizandorum vnctio significat. q spiritussanctus datus est apostolis semel in terra ad dilectionem proxim i. et semel de celo ad dilectionem dei. Vnde ad notandum pulcritudinem donorum spiritussancti. que in confirmacione conferuntur dicitur. Emitte in eum spiritum sapiencie et intellect9 ac̃. Hec fuit vestes quibus induũtur filij regis de quibz dictum est. Dedit eis potestatem filios dei fieri hijs qui credunt in nomine eius et de quibus dicit apostolus. Quotquot baptizati estis cristum induistis. Non enim habet cristum pro indumento qui donis spiritussancti quibus christ9 ab ipsa concepcione ornatus fuit nõ est ornat9 Differt autem hec vnctio que fit in fronte per episcopũ. ab illa que fit in cerebro siue in vertice per sacerdotem. Primo quia secũdum rabanũ in illa signatur super baptizatum spiritussancti descensio ad habitacionem deo cõsecrandam. In hac vero signatur vt eiusdez spiritussancti septiformis gracia cum omni plenitudine sanctitatis sciencie et virtutis venire in nomine declarẽ. Secũdo differunt quia per illam que fit in vertice. anima cristo desponsatur. Per istaz vero ditatur et dotatur. Item per illam ostenditur vulnera esse sanata. per hanc plenitudo graciarum confertur. quod ex verbis vtriusqz vnctionis potest perpendi. In collacione enim illius vnctionis dicit sacerdos. Deus omnipotẽs pater domini nostri ihesu cristi. qui te regenerauit ex aqua et spiritussancto. quicqz tibi dedit remissionem omnium peccatorum. ipse te lineat crismate salutis in vitam eternam. Hijs verbis que est saluacio in vitam eternam. Per hãc vnctionem optineri ostenditr̃. Sed hec verba ẽnsecendit episcopus in vnctionem confirmacionis dicẽs. Emitte in eum septiformem spiritum sanctum tuum paraclitum de celis. spiritum sapiencie et intellectus. spiritũ consilij et fortitudinis spiritum sciẽcie et pietatis. et imple eum spiritu timoris domini. et consigna eum signaculo sãcte crucis propiciatus in vitam eternam. cõsigna inquam vt spiritum sanctum nõ amittat. in concilio thole. dicitur q nullus debet bis confirmari sicut nec rebaptizari. Post oracionem quã communiter dicit episcopus super omnes confirmãdos si plures sint singulariter cuilibet frõtem linit in modum crucis crismate. cum pollice dicens cuilibet. In nomine patris et filij et spiritussancti pax tibi que salutacio fit ad nouũ hominem qui dignus est salutari ꝓpter vite nouitatem et qui secundum deum creatus est. in iustucia et sanctitate et veritate. Interim enim cũ erat vetus nõ erat salutand9. sed tantũ erat ꝓ eo orandum. Ideo autem fit in modum crucis et cum crismate. sicut et omnia crismata cum crucis figura pficiuntur. vt appareat. q est illius per cuius crucem redemptus est. sine quo signaculo nõ oportet nos ante deũ presẽtari. Quod fit cum pollice quia illem ꝺsecracione põtificis est ad hoc specialiter consecratus. vel quia omne datum optimum descendit a patre luminũ iõ in fronte. qr ibi melius et citius videtur vt sic exterminator angelus videns eũ hoc signo mumtum ad se non pertinere pertranseat. sicut pertransiuit domos hebreorum in egypto. vbi vidit vtrumqz postẽ limtum sanguine agni. et exc̃ussit primogenita egipciorum in domibus. vbi iã signum non erat. Quid enim est sanguis agni nisi fides passionis cristi. vterqz postis hoc sanguine limẽ cum fidem passionis cristi in corpore et mente gestam9. in corpore p misteriũ. in mente per efficaciaz. Ideoqz fit in fronte. quia perfectorum est non in occulto. sꝫ in manifesto cristi nomen semper habere. Hinc est q iohan apostolus ait. Vidi supra montem syon agnum stantem et cum eo centũ quadragintaquatuor milia habentes nomen eius et nomen patris ei9 scriptum in frontibz suis. Stare enim et in mõte et cum agno stare perfectorum est. et perfectio in confirmacione datur vt premissum. melius qz in fronte infigitur. in quo sum9 pontifex laminam auream figebat. in qua scriptum erat ineffabile nomen domini. et vt baptizat9 libere confiteatur q credit. quia quod corde creditur ad iusticiam. ore autem confessio fit ad salutem memor eius quod dominus ait. Qui me cõfessus fuerit coram hominibus ac̃. Subsequenter episcopus confirmatuz percutit in facie. Primo vt tenacius memorie teneat se ad hoc sacramentuz recepisse. Secundo quia hoc sacramentũ datur baptizato ad robur fidei. vt premissum est vt videlicet sit ita fortis in fide in baptismo fuscepta q vlterius coram quocũqz confiteri nomen cristi nõ erubescat. Tercio hec percussio repte sẽtat manuũ impoticionem. quoniam apostoli per manus impoticionem confirmabant. Quarto ad terrendum maligñ spiritum vt fugiat ac ne redire audeat sicut fecit beatus benedictus liberans per alapaz monachũ qui a maligno spiritu vexabatur vt legitur in dyalago gregorij li. ij. c. xxxij. Duo ergo facit episcopus. Primo quia eum vngit in fronte. Secundo quia percutit ipsum in facie. Vnctio significat augmentuz gracie quantum ad actus audaces aggrediendi ea que pertinent ad fidem. Percussio vero fit ne vlterius confundatur aut timeat cõfiteri nomen cristi quasi diceret episcopus confirmato. ea ita sis fortis. vt quicumqz sicte repcusserit vel quocũqz alio modo tibi confusionez fecerit pro eo cristi fidem confiteris tu in hijs omnibz non erubescas percussi enim in facie erubescere solent. Similiter eciam fit alicui et propter eã causam militibus nouis. Fieri potest confirmacio in campo. melius tamẽ fit i ecclesia. aut in atrio ecclesie. In burgcardo li. iiij. c. episcopus In concilio aurel' statutum est vt sacramentuz confirmacionis a ieunijs et iuuenibus perfecte etatis puta. xij. vel. xv. annorum seu adultis monitis pri9 peccata confiteri conferat̃ hodie

quam cicius potest hoc fiat vt premissum est. ¶ Crismato autem aliquo panno albo frons illius circumcingitur ne recens vnctio defluat aut deleatur. et septima die depomē. sicut supra vbi agitur de baptismo dictū est. Et in concilijs leguacen. dicitur q̄ pannus crismalis quo caput pueri in fronte per episcopum vel in vertice p presbiterum crismati circūcingitur. potest iterum super alium baptizatū imponi. Item nō cōfirmatus non potest alium tenere in baptismo vel in confirmacione. nec vir et vxor. vel consāguineus. vel etiam plures teneant cōfirmandū prout in baptismo dictum est.

De officio huius diei. R.

Septimo loco de missa huius diei dicēdum est. In qua quidem plura sunt notabilia. primo q̄ ante missam altaria cooperiuntur quod fit quia iaz ecclesia incipit resurrectionis preludia celebrare Magna enim pars huius officij ad illam pertinet et in resurrectione cristi qui per altare significatur. stola corporis indutus est. Item ministri altaris preciosis et splendidis sūt vestibz decorati. ad significandū. q̄ neophiti sūt indumētis virtutum ornati. Item missa ideo non cātatur solito more. quia in ea nō dicitur introitus qui est caput misse. eo q̄ ille qui est caput. et principium nostrum subtract9 est et in sepulcro silet. et nocte resurrectionis licz resurrexisset. tamen a suis. nesciebatur. Vnde cum maria magdalena inuenit monumētum vacuum credidit eum esse sublatū. Hac enim die. et in vigilia penthē. seruamus antiquum ecclesie morem qui fuit ante papam celestinum secundum. quez introitus in missa non dicebatur. sed a kyrieleyson inciebatur. ¶ Incipit a kyrieleyson officium quod est quedam vox leticie. De hoc quod neophiti sūt renati. rogat ecclesia vt dominus eos in nouitate conseruare dignetur. ¶ Omnia enim que dicuntur vsq̄ ad euangelium ad eos referūtur. Sequitur. Gloria in excelsis. quod ideo cātatur. quia pax data est renatis. que ab angelis nūciata est in nocte natiuitatis. Cum ergo ipsi renouati sint gracia dei. possunt cantare cuz angelis. Secundo ideo. quoniam angeli qui p̄mo illud nato domino cātauerūt pro renatis i baptismo gloriātur. Tercio quia resurrectio cristi proxima est. ideo dicitur ille angelicus cantus et cum ipsis angelis chorus exultat personanti melodia et campane siue signa etiam concrepāt que hactenus fuere muta. ¶ Collecta etiam de renatis manifeste est que est. Deus qui hanc sacratissimam noctez gloria dominice resurrectionis illustras. conserua in noua familie tue progenie spiritum adopcionis quem dedisti nāt. ¶ Cui premittitur. dominus vobiscum. et nō pax vobis. vt iam dicetur. ¶ Similiter epistola refertur ad eos videlicet. Si consurrexistis cū cristo. que sursū sūt querite. vbi cristus est in dextra dei. ad colocen. iij. c. quasi diceret. resurrexi/stis in baptismo a peccatis. sicut cristus resurrexit ab omnibus infirmitatibus suis. Sed ad quid debent laborare resurgentes et nisi vt ea que sursū sunt optineant. ideo adicitur. que sursū sunt sapite. non que super terram id est celestia non terrena vobis sapiant. Et additur mortui enim estis. et vita vestra abscondita est cū cristo in deo. mortui enim estis peccato. et mortui estis vobis vt iam non vobis. sed domino viuatis. Sicut dicit apostol9 viuo ego. non ego. sed viuit in me cristus. Vita autez nostra abscōdita est in deo. ideo quia nondū apparz quid futuri estis. sed cum apparuerit cristus vita. apparebitis cum cristo in gloria. Ecce ad quid debent tendere neophiti sez vt sint et appareāt cum cristo in gloria ad quam representandaz ministri altaris solennes vestes induunt. vel vt renatorum stolam innocencie demonstrent. In epistola vero baptisati instruuntur. ¶ Post epistolam sequitur alleluia quod est vox angelica siue canticum angelorum. sicut ostendit iohannes in epistola dicens. Audiui quasi vocez tubarum multarum in celo dicenciū alleluia. quia angeli gloriantur pter baptizatos a diabolo seruitute eruptos. et ad fidem conuersos. Et dicit alleluia sine graduali. ad significandū q̄ caput nostrum quieuit. vbi enim est quies ibi non est motus. vbi autem non est motus. ibi non ē ascēsus de gradu in gradum. quod significat graduale. Ideo autem graduale non dicitur. quia baptizati nondū per opera in virtutibus gradum fecerunt. dicitur etiam tractus. qui significat pacienciaz. per quā expectare debent gloriam sempiternam. quam sequens sabbatum in albis representat. In quo sabbato non cantat graduale. quia non est necessarium bonum opus vel tractus. quia nec pacientia. sed duplex alleluia. pro duplici gloria scilicet anime et corporis. De hoc sub ti. de septem diebus post pascha dicetur. Et preter morem ante tractuz ponitur alleluia. quod est quedam vox leticie. ad notandum leticiam neophitorum quam habent de spirituali nouitate. Sed quia graues sunt labores vie. sequitur tractus qui dicitur a trahendo. ¶ Ad idem tamen inuitantur neophiti in versu alleluia. et in tractu videlicet ad dei laudem. Naz alleluia sonat laudate dominum. et in versu alleluia dicitur. Confitemini domino id est laudate dominum. et additur causa. quoniam bonus est in se et in nobis. cum quibus misericorditer et benigne egit dimittendo peccata in baptismo. ¶ Et cantatur tono resurrectionis. scilicet octauo. Sed quia effectus benignitatis posset esse ad tempus. ideo subditur. quoniam in seculū misericordia eius. ad idē ec inuitāt in tractu sez. Laudate dñm oēs gētes q̄m confirmata ē nāt reuera firmat misericordia que in eternū durat. sic in versu alleluia dictum est. Hec aūt duo sez misericordia et veritas in psalmis iunguntur. vt nec misericordia iniusta. nec veritas inimis

austera credatur· Quare duplices laudes dicuntur·et quare tract9· et quare sub humiliori lingua dicit̃·sub ti·de septem diebus post pascha dicetur· Secundo ideo alleluia priusquaz tract9 dicitur·quia hebrea lingua mater ẽ et nobilissima omnium linguarz·ꝓpter auctoritatẽ diuine scripture·latina vero inferior·quasi filia p̃ terea alleluia significat iudeos prius conuersos tract9 gentiles·postea credẽtes· Tercio dicit̃ primo alleluia in memoriam prioris stat9 ad· sequitur tractus in memoriam sequentis· Precedit eciam alleluia ꝓpter gaudium reuertencium de captiuitate babilonica· In aliis vero diebus graduale precedit alleluia·propter ꝓfectum profitiencium ¶ Deinde sequitur euangelium· vespere autem sabbati que lucescit in prima sabbati·matꝫ·xxviij·ca·in quo de sollicitudine mulierum circa sepulcrũ et de ministerio angelorum·et de resurrectione saluatoris agitur vsqz nũc enim fuit sacrificium neophitorum· sz de hinc resurrectio ad memoriam reuocatur ¶ Et nota q̃ vespere sabbati hic accipitur pro nocte·et est sensus·vespere sabbati id ẽ in nocte sabbati· Sed quia credi posset q̃ venissent mulieres in principio noctis·vel in medio·idcir co adiunctum est· que lucescit in prima sabbati id est que pertinet ad lucem prime sabbati· ¶ Lucescerat enim iam quãdo venerat maria magdalena·et altera maria videre sepulcruz nt̃· Ante euangelium autem non portatur lumen· nec eciam in quibusdam ecclesijs candelebra cum luminarijs stant ad missam super altare ¶ Primo quia ille qui est verum lumen nonduz nobis redditus est·quoniam ei9 resurrectio nondũ erat manifesta· ymo credebatur adhuc in sepulcro latere· Secundo quia mulieres cristum non deũ sed solummodo esse mortalem credentes occulte sine lumine ibant ad sepulcrum vt vngerent corpuus ihesu· Tercio ad notandum cecitatem cordis ignorancium ipm resurgere posse· ¶ Incensum tamen fertur in signum q̃ mulieres tulerunt aromata vt vngerent ihesum ¶ Item accensa luminaria non feruntur· sed incensũ fic ad notandum q̃ tunc oracionis affectio que p̃ incensum exprimitur animis infirmoꝝ nõ erat sed veritatis lux que p̃ accensa luminaria designatur eis certitudinaliter nõ clarebat ꝓpter domini sepulturam· ¶ Post euangelium non dicit̃ Credo·vt per hoc infirmorum animorum dubitacio denotetur· Nuedam tamen ecclesie dicunt hac die credo·et p̃ totam sequentem ebdomodam quo renati asseuerant se in deum tendere· et ea que de cristo dicta fũt in euangelio firmissime credere· Offertorium q̃z nõ dicitur·in quo significatur·primo silencia mulierũ·que territe quasi cuz silencio recesserunt a monumẽto ad quod iuerant vt cristo vngentũ offerrẽt· Secundo q̃ ipse venientes iuxta legis mandatum vngere corpus ihesu latenter venerũt ad sepulcrum·et otra illud in silencio steterunt timẽtes

respondere angelo vel custodibus sepulcri· ꝑ earum more cantores silent· Tercio quia nõ dũ surrexit qui det nobis quod offerre possimus ¶ Cantatur autem sanctus·sanctus·sanct9· quod est angelorum canticum· quia angeli tanquam nichil timentes in sepultura domini·et eius resurrectione quam non tacuerunt suum habuerũt misterium· ¶ In canone eciã scilicet infra actionem fit mẽcio de renatis· Agnus dei non cantatur tum quia nondum surrexit·q̃ ipsi scirẽt qui in die resurrectionis dixit discipul̃ suis·pax vobis· ¶ Tum quia discipuli tunc desperauerant non credebant eum esse deuz qui redimeret israel̃ Vnde cleophas dixit· nos sperabamus q̃ ipse esset redempturus israhel·quasi diceret· iam nõ speramus·imo desperamus Sed et mulieres q̃ venerũt ad monumentũ credentes corpus sublatum esse non credebant q̃ ipse peccata mundi tollere posset· Vnde et maria magdalena que fuit magis sollicita audiuit a domino ¶ Noli me tangere· nondũ enim ascendi ad patrem meum subaudi in corde tuo id est nonduz credis me esse equalem patri·ergo non credis me posse tollere peccata mundi· In quibusdam tamen ecclesijs dicitur ter agnus dei·sine dona nobis pacez Non datur eciam pax in detestacionem osculi iude proditoris·Et quia cristus qui est vera pax nostra nondum pacem nũciauit·quia nondũ surrexit qui in die resurrectionis apostol̃ ait· Pax vobis ·Vnde forte hic modus salutacionis scilicet· pax vobis ab episcopo in principio huius misse non dicitur·sed differtur vt nouam salutacionem in die resurrectionis sue popul9 affectuosius amplectatur· ¶ In aliquibus tamen ecclesijs pax datur·eo q̃ gloria in excellis cantat̃ Postcomunio eciaz non cantatur· Primo ad notandum q̃ non erant tunc qui in fide cristi cõincarent· Secundo quia baptizati nondum cõicauerunt·sed in die pasche communicare debent· Tercio quia nõdũ surrexit qui nobis dat quod communicemus· Quarto quia vespere que secũdum vicem optinent postcõionis· Quinto quia omnes tacuerunt in cristi cõpassione et crucifixione·ideo cantores tacent· Cantoribus igitur tacentibus sacerdos suum implet officium· quia apostolis de resurrectione dubitantibus et mulieribus timentibus·et nil dicentibus cristus ipse per suam gloriosam apparicionem quibus voluit·fecit se manifestum· ¶ Consequent̃ intercenandum id est dum sacerdos communicat adiciuntur breuissime vespere scz· Laudate dominum omnes gentes·que q̃si non fũt vespere· quia sabbatum eterne quietis·quod per hoc sabbatum figuratur·nullam habet vesperam ¶ Fit eciam officium breue propter ipsos neophitos·quibus omnia debent breuiter cãtari·maxime primo die ne eis generetur fastidium ex ꝓlixitate· Vnde sub vna collecta missa et vespere clauduntur·ne forte si finita missa dicerent̃ vespere·neophiti nõ auditis vesperis recederẽt

credentes habere licenciam abeundi. Vel ideo tertium officium sub vna oracione completur. q̄ niam sacramentum baptismi in cristi passione cō summatur. vel ideo dies hec in missa nō inve spera terminatur vt cristus qui nos morte re demit sine fine laudetur qui est in secula bene dictus. In quibusdam autem ecclesijs cantatur p̄s. Laudate dominum sine gloria. quia filius q̄ est tercia persona in trinitate nondū scitur esse nobis redditus. Ursus muitantur neophiti ad laudem domini p p̄s. illuz. laudate. et ipsi se lau dare respondent dicentes quasi vnus homo p se vel per alios. Magnificat anima mea domi nū. Hoc sabbatum p̄uilegiatum est quia in eo fi unt ordines. cathecumini post baptizandi cere us benedicitur. et plures lectiones legunt.

De festo sancte pasche die. I.

Sequitur videre de festo paschali. de quo primo aliqua generalia premit temus. Consequēter vero de noctur no huius diei officio. Postmoduz de diurno. aliqua supponemus. Siquidem tem pus paschale significat temp9 illud. quod erit post diem iudicij. quando videlicet ad patriaz vite. quam p adam amisimus. deo p̄piante regrediemur qua consideracione potest dici hoc tempus regressionis. quod tamē incipit in octa ua. In hac autem die resurrexit dominꝰ que est mundi prima. et rediens ad caput est in octaua vt dicetur in p̄hemio. vij. p̄tis. de qua dicitur in palipomenon in titulis psalmorum quā octa uam sicut. vij. mūdi etates precedunt quarū sex fūt viuenciuz. et. vij. dormiencū et sic. vij. dies nostre recreacionis hanc diem p̄cedunt. sic quo q̄z. vij. dominice a circūdederunt vsq̄z ad letare ihe rusalem precesserunt quas interposita domi nice passionis memoria. hec dominica octaue e tatis repreſētatiua sequitur. in qua eciam rep̄ sentatur. q̄ sicut octaua est eadem cum prima. sic restituetur homo in idipsū et ad id q̄ fuēat conditus. ymo supra prime origims repabitur dignitatem et consequetur corporis et anime feliciſſimam immortalitatetem. Qualiter do minus tribus diebus et tribus noctibus fuit in sepulcro et qua hora resurrexit. Et qua hora debet dici officiuz matutinū. nō. quare hac die pa scha celebratur. dictum est sub quinta feria ce ne domini. et sub sabbato sancto. Bene pa scha. grecum nomen est. quod hebraice dicitur phase. quod latine transitus interp̄tatur. secū dum bedam. non ergo dicitur pascha a passio ne. ex eo quia passim grece dicitur pati latine. sed dicitur a transitu. Et hoc primo secundum hystoriam ex eo q̄ exterminator angel9 vidēs sanguinem in foribus ysrahelitarum p̄transijt. nec eos percussit. Tunc eciam populus ex egip to trāsiuit id est exiuit. tercia die mare rubrū p̄transiuit. Secundo secūndū allegoriam quia eciaz in hoc tpe transit per baptismū ab infidelitate ad fidem. Tercio secundum tropologiam quoniam hoc tempore transimus per contricio nem et confessionem de vicijs ad virtutes vt in fra dicetur. Quarto secundum anagogem quia nunc cristus transijt a mortalitate ad immortalitatem. et faciet nos eciam transire. vnde in euangelio. Cum vidisset ihesus inquit. quia ve nit hora vt transiret de hoc mundo ad patrem q̄. Nominamus autem hanc diem greco et non hebraico vocabulo. licet lingua hebrea dignior sit tanquam mater. Primo ne in hoc videamur iudaisare. Secūdo ne in hoc imittemur quosdaz hereticos dicentes euangeliū sine cerimonialibus non sufficere ad salutez. Et ē vtimur greco et non latino vocabulo p̄pter auctoritatez quo niam greca lingua antiquit9 rome. et in ytalia tante fuit auctoritatis. vt non soluz dies solem nes grecis nominibus nūcuparent̄ vt pascha pent hecosten. ypapanti. et epiphania. verū eci am dignitates. vt apostolicus. patriarcha. ar chiepiscopus. episcopus et huiusmodi. Isido rus tamē dicit q̄ pascha vocabuluz non grecū sed hebreum est. Et innocen. iij. dicit in quodaz sermone q̄ pascha hebraice dicitur a phase q̄ est transitus. grece vero a phasim quod est pas sio. Aug9. dicit q̄ hoc nomen pascha. per diui nam dispoſicionem compactum est. ex hoc nomi ne greco passi e. quod passio interpretatur. et ex hoc nomine hebreo phase quod transitus in terpretatur nam hec duo nomina cōueniūt in ꝑ nomine pascha. tam secundum significacionem quam secundum vocem. Secundum significacio nem eiñ quoniam in passione cristi fuit eius trā situs vnde merito hoc nomen habet intellectuz vtriusq̄ nominis. et est latinum. vt sic ex duabz linguis fiat tercia. scilicet latina. Et est hoc no men pascha primę declinacionis a neutri gene ris. quod solū in tribus grecis nominibus inue nitur. scilicet pascha. manna et māmona. Vel ē tercie declinacionis vt dicatur pascha tis. sicut dicitur fantasma tis. Vocatur autem pascha ip sa dies resurrectionis et eciam tempus a domi nica in ramis palmarum vsq̄z ad octauas paschę quia in dominica ipsa inducebatur agnus qui i quinta feria immolari debebat. verumtamen se cundum vulgi consuetudinem dominica in ra mis palmarum dicitur pascha floridum. feria sexta phase. hodierna vero dies pascha. olim tñ proprie dicebatur pascha dies illa qua agnus immolabatur. Solemnitas paschę autem nomina li ce dicitur solemnitas solemnitatū eo q̄ ceteras solemnitates huius solemnitatis nobilitas an tecedit. et omnes dies dominici fūt octauę hu ius festi. Vt dicetur. in p̄tolemio. vij. partis et in ea omnia letitie insignia ꝓponuntur. Tē plum quoq̄ mundatur et ornatur in parietibus quia in eis cortine et pallia extenduntur. et in choro dorsalia et tapeta extendūtur. et banc halia disponuntur. velamen eciam quod erat ā te crucem vel in altum dirigitur. vel remouet̄. vel p9 altare ponitur. ad notandum q̄ prius

occulta modo sunt manifesta·altare quoq; suis ornamentis decoratur·vt in quibusdam eccle=
sijs vexillis·que significant victoriam ihesu cri
sti·crucibus et alijs· de quo et de velaminibus
trium colorum que hac die in tribus lectionibz
de altari remouẽtur·et de triplici ornatu mate
rialis templi dictum est in prima parte sub ti·
de picturis· Ministri quoq; ad decorem huius
solemnitatis se balneis prelauãt barbas et co/
ronas tondunt· capillos deponunt· vestes siue
cappas migras deponunt et albas induunt·que
licet ad decorem fiant·ad spiritualez quoq; ho
minem referuntur· Non eñ lauamur ad volup
tatem·sed ad significacionem vt scilicet per ex·
teriorem locionem corporis interiorem anime
debere fieri ostendam9· barbas et coronas ton
dere ẽ superfluitates· et vicia deponere capil
los super aures tondere·est·v·sensus corporis
ad seruiendum deo expeditos habẽ·mig̃s vestes
siue cappas exuere· est asperitatem pemtencie
deponere·albas siue super pellicia induere·est
stolam immortalitatis firmiter expectare vel p
vestem albam significamus innocencie stolam
renatorum vel per hoc representamus hodier=
nam apparicionem angelorum qui mvestibus al
bis apparuerunt· ¶ In hac sancta die mḷ quod
a sacerdote non fit benedictũ comedere debem9
quia mimicus noster nũc nos magis satagit sup
plantare· Unde in quibusdaz locis quemcumq;
comedi debent ad ecclesiam portanẽ et in atrio
vel in vestibulo ecclesie cum cruce et aqua bene
dicta·et in vestibus sacris a sacerdote benedicũ
tur· Hinc est quod hodie agnus a sacerdote bñ
dicitur ad representandum q' deus p moysen a
populum agnum comedi iussit·in figurã ihesu
cristi· cuius sanguine omnia primogenita sibi
de mundo redemit et angelo in nocte illa omnia
primogenita in egypto percuciente populum
suum seruauit agm sanguine p̃notatum·agnus
autem secundum romanum ordinem non ad alta
re sed ad mensam benedicitur· ¶ In quibusdam
eciam locis benedicitur lac et mel in memoriam
eius q' dñs inquit patribus nostris abraha·isa
ac· et iacob· Introducam vos in terrã fluentẽ
lac et mel· Nullus debet eciam vnquam aliquid=
comedere nisi prius saltem signo crucis facto·
vnde legitur in dyalogo·grego·pape·li·i·ca·
iiij· Quod cum quedam monalis iret per ortuz
lactucam sine benedictione comedit·et simul de
monem qui super eam erat suscepit qui multuz
illam vexauit· Nos quoq; vidimus in ciuitate·
Boñ· puellam a duobus spiritibus immundis·
et malignis triennio vexatam· Cumq; a quodã
perito volente illos cum exorcismis et aduira=
ciombus ab humano corpore pellere· iterroga
rẽtur ãliter corpus mulieris intrassent respon
derũt q' sedebãt in quodaz malogranato quod
ipsa puella comederat qui tandẽ virtute aduu=
racionum nobis presentibus ab humano corpe
recesserunt· ¶ In quibusdam quoq; locis hac

die in aleis in natali·prelati cum suis clericis lu
dunt vel in claustris vel in domibus episcopali
bus ita vt eciam descendant ad ludũ pilevel eci
am ad choreas et cantus per quod notañ liber=
tas decembrica quia antiquitus cõ suetudo fuit
apud gentiles q' hoc mense serui pastores et an
cille quadam libertate fruerentur et cum domi
nis suis dominarentur et cum eis facerent festa
et comiuia post collectas messes· laudabilḷ tñ
est a talibus abstinere· ¶ In plerisq; eciam re=
gionibus mulieres secunda die post pascha ver=
berant maritos suos·die vero tercia mariti vxo
res suas· Sicut et antiquitus licebat seruis do=
minos saltez in crimine adulterij accusare impu
ne· Hoc autez fit ad notandum q' debent semui=
cem corrigere ne alter ab altero hoc tẽpore exi
gat debitum thori· ¶ Statutum est enim q' cuz
hac die communicare debeant tribus preceden
tibus et tribus vel quinq; vel vij· sequentibus
diebus ab amplexibus vacent quod sumptum ẽ
a dauid qui cũ pueris suis acceptur9 panes pro=
positionis ait ad abimelech sacerdotez continuḷ
ab heri et nudiustercius· ¶ Hijs tribus diebus
primis solennĩter est feriandum· in sequentibz
vero licet viris ruralia opera que magis sũt ne
cessaria exercere·sed femmis non licet nere·nũ=
quam autem choreas ducere·quia secundũ gre
go· ¶ Melius est fodere et arare quaz choreas
ducere· Unde est q' hij singuli dies ꝓpria habẽt
responsoria·ceteri vero in quibusdam ecclesijs
mutata in alijs tamẽ habent eciã vsq; in quin=
tam feriam ꝓpria· ¶ Fiunt quoq; apud quosdã
hoc tempore aquarum dimersiones·ne quia ho
mines vigilauerunt in quadragesima in hijs sã
ctis diebus dormire velint· ¶ Hoc quoq; notan
dum est q' pascha nostruz semper debet fieri in
die dominico·sicut statuit pius papa· et eciam
victor papa qui propter hoc concilium palesti
num conuocauit licet enim prius eodem die ce=
lebraretur·quia tñ quidam inde dubitabant an
gelos domini ad corroborandos illoruz animos
apparuit in habitu pastorali hermete doctori pre
cipiens vt pascha semper die dominico ab om=
nibz celebrareẽ domin9 tũ vere surrexit in die
vj·kalñ aprilis· Nam passus est octaua die kal·
aprilis·videlicet in die tali in quali conceptus
est·siue in quali annũciacio virgim per angelũ
facta est·prout dictum est sub ti·de parascue· ¶
Celebrari eciam debet pascha in lunacione a
prilis quoniam in exo·precepit domin9 q' mẽ
sis ille primus haberet et angn9 die decimaq;
ta immolaretur· Unde victor papa dicit· q' pa
scha debet celebrari post quartamdecimam diẽ
lunacionis aprilis qui est primus mensis secuñ
hebreos vsq; in vicesimam primam diem eiusdẽ
mensis id est lunacionis· Loquitur ibi enim de
mense lunari non de solari quoniam in illa luna
cione est semper pascha vsq; ad vicesimampri=
mam diem et vsq; ponitur ibi mclusiue· quom
am mcluditur ipsa vicesimaprima dies· Vult ꝙ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dicere victor papa· q̄ paſcha non debēt eſſe in
fra decimamquartam diem lunacionis aprilis·
nec poſt viceſimū primum diem illius· ¶ Si enim
decimaquarta dies lunacionis eſt in die dominī
ca ibi eſt paſcha iudeorum· et dominica ſequen
ti eſt paſcha noſtrum ſcz in viceſimāpma die· et
hec lunacio quando q̄z incipit a marcio q̄ plene
in fine octaue partis dicetur· ¶ Eccleſia tamen
antiquitus celebret paſcha cum iu deis quarta
decima luna primi menſis quocūq̄z die occurre=
ret· quem ritum ſancti patres in nicena ſynodo
phibuerunt conſtituentes non ſolum lunam pa
ſchalem et menſem mārere ſed eciā diem domi=
nice reſurrectionis obſeruare et ideo extēderūt
paſcha a q̄rtadecima luna vſq̄z ad viceſimāpri
mam ut dictū eſt ut ſic et dies dominic9 nō omit
teretur et in die reſurrectionis dñi paſcha cele
braretur et ꝑ pluribus de cauſis ¶ Primo ne eccle
ſia videatur iudaiſare et figuris iudaicis adhere
re· et in temporibus et āms confidere· ¶ Secūdo
quia die dominica datuz fuit māna a domino· p
quod ſignificatur eukariſtia id eſt panis ange
lorum· habens in ſe omne delectamentuz et ſua
uitatem omnis ſaporis· vnde exo· decimaſepti
ma die ſex parent q̄ inferant vt ſic dupluz quā
inferre ſolebant per ſingulos dies· et hec eſt di
es veneris· et ita die dominica datū eſt mā na·
¶ Tercio quia preceptum eſt comedere agnuz cū
lactucis aggreſtibz· et in azimis ſinceritatis ⁊
veritatis id eſt cum puro affectu et puro intel
lectu hoc eſt in veritate· ¶ Chriſt9 vero morte no
ſtram deſtruxit moriendo· et vitam noſtram re
ſurgendo reparauit· et ita patet q̄ in die reſur
rectionis debem9 comedere angnum· quia tunc
incipit veritas vite noſtre· ¶ Quarto nō celebra
mus paſcha noſtrum cum iudeis· qui illud cele
brant decimaquarta luna· quia quāuis tunc im
molatus fuerit agnus· tamē incipit eus ymola
cio in ſequenti die· quia tunc eſt tempus luctus
nec eſt tempus ſolemnizandi et ideo eccleſia di
mittit hoc vſq̄z ad tempus ſolemnitatis· quia
debet fieri cum ſolemnitate ſicut dictū eſt· ¶ Quin
to quia cū criſto vult eccleſia celebrare paſcha
ſuum ¶ Triplex enim paſcha fecerūt iudei ¶ Primū
in ramate quod interpretat cōmocio timee· per
hoc ſignificatur primum paſcha id eſt ſpiritua
lis tranſitus de vicijs ad virtutes ptineam em
peccatum intelligitur quia ſicut tinea conſumit
pānum imperceptibiliter ſic peccatum animam
¶ Quando autem peccatum cōmouetur in nobis ſi
ue amouetur p penitenciam fit iſte tranſitus· ¶
Secundum paſcha factum fuit in ſyna· quod in
terpretatur menſa per quod ſignificatur ſecun
dum paſcha ſpirituale ſcilicet tranſitus de vir
tute ad virtutē· p quod reſtituitur homini ſua
menſura attingendi celeſtia· ¶ Iſte tranſitus fit
quando tranſim9 de virtute in virtutem· ¶ Tunc
enim accedit ad menſuram ſuam homo quoniaz
factus eſt vt ſit ſocius angelorum· ¶ Primum p a
ſcha criſtus non potuit celebrare quia peccat ū
non fecit· nec inuentus eſt dolus in ore eius· ne
q̄ ſecundum· quia datus fuit ei ſpiritus ſanctus
non ad menſuram a tempore ſue natiuitatis· ¶
Tercium paſcha factum fuit in galgale· quod
interpretatur reuelacio· ¶ Iſtud paſcha fit a nobis
quando tranſimus de mundo ad patrem· ſiue de
mundo ad celum et reuelarenē nobis omnia que
modo credim9· ¶ Hoc paſcha celebrauit criſtus
ꝑ reſurrectionem ſuam· quod nos celebramus p
decimā quartaz lunaz primi menſis poſt equinoxi
um vernale quando dies incipiunt maiores eſſe
noctibus ꝓut dictum eſt ſub ſabbato ſancto· ¶
Sexta cauſa eſt quia de primo paſcha vel ſecūdo
non eſt gaudium multum· ſed de tercio· vn=
de ij· rub· xvij· c· ¶ Non glorietur accinctus eque
ſicut diſtinct9· ¶ Septima quia ex iuſſione ange=
li monemur· paſcha in dominica celebrare vt p
miſſum eſt· ¶ Quare hec ⁊ cetera feſta ſaluatoris
preter natale mutabilia ſint· dictum eſt ſub na=
li· ¶ Quando autem debeat paſcha annūciari dic
tum eſt ſub epiphia· ¶ Porro conſiderande ſūt que
dam huius paſcalis temporis varietates· Sūt
enim· in eo tres ſeptimane quaſi ꝓprijs vocabu
lis nūcupate· ¶ Prima eſt paſchalis· Secunda in
albis· ¶ Tercia expectationis· ¶ Prima dicitur ſāc
tificata· ꝓpter iuſtificacionem anime· Vnde et
quia homines per baptiſmum ſanctificati· p to
tam ſeptimanam illam veſtem quam in baptiſ=
mo ſuſceperunt deportant· que ſignificat pri=
mam innocencie ſtolam· Secunda dicitur in al=
bis· ¶ Primo quia baptizati in ſabbato ſancto de
ponūt i ſabbato i albis· albas ſtolas ſeu veſtes
q̄s i baptiſmo ſuſcepērūt ¶ Per albas quidē innui
tur quales in preſenti vita eſſe debeant· ſcz mū
di· et qualia demiq̄z ſint corpora recepturi· quia
ſancti beatitudinem et gloriam poſſidebūt p o
ut dictum eſt ſub ſabbato ſancto· ¶ Secūdo quia
hoc tēpore illi qui baptizati ſunt in ſabbato ab
epiſcopis confirmati· alias albas ſtolas portant
vſq̄z ad aliud ſabbatum ſolent· ¶ Communiter tñ
prior ſeptimana vocatur in albis ꝓpter ange=
los qui in reſurrectione domini in albis apparu=
erunt· vt premiſſum eſt et quia olim baptizati
illis diebus candidis veſtibus vtebantur vſq̄z
ad ſabbatum in albis· ¶ Et ꝓpter premiſſas etiam
cauſas dicitur ſabbatum in albis vel quia mos
fuit antiquitus vt in ipſo ſabbato veſtes ex to
to deponerent et albas induerent quod non fit
in ſabbato ſancto· ¶ Tercia ſeptimana ſcz que
eſt poſt aſcenſionem dicitur expectationis q̄m
am repreſentat illud tempus quo apoſtoli ex=
pectauerūt aduentum ſpiritus ſancti quibus do=
minus dixit· Manete in hac ciuitate· ⁊ expecta
te vſq̄z duz induamini virtute exalto· ¶ Prima au=
tem ſeptimana non protenditur niſi vſq̄z ad
ſabbatum in albis excluſiue· et ſic paſca ſex dies
ſolum habet pro octauis· ¶ Septimana vero in
albis incipit ſabbato in albis et terminatur in
alio ſabbato et ſic durat p octo dies· ¶ Octauave
ro aſcenſionis cum deberet terminari in quinta

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

feria ante pentĩxcosten protendit vsq3 ad pen
tĩxcostẽ quia licet duo dies qui super sũt octa=
ue ascensiõis possint in officiari ad missam a do
minica antecedenti·tamẽ ad nocturnos non ha
berent inuitatorium vel lectiones·vel respon=
soria·nisi ab ascensione domini acciperẽt·Vnde
illi decem dies pro vna octaua reputantẽ·nec
mirum tum q totum tempus paschale pro vna
reputetur octaua·q similiter a natiuitate vsq3
ad octauam epĩe de hoc dicetur sub dominica
post ascensionem·¶ Tempus autem paschale
vsq3 ad pentĩxcosten vocatur quinquagesima
quia continet quinquaginta dies p quod tem=
pus iubilei figmficatur vt dicetur sub pentĩxe=
costen·Du as enim quadragesimas celebramus
cui numero additur decimus numerus·et fit qñ
quagenarius·Primus autem paschа in qua la=
bores et miserie huius temporis figmficantur·
vnde tunc ieunamus et cantica leticie subtice=
mus·Secundum post paschа que figmficat sta
tum eterne felicitatis·et in ea temp9 glorie no
stre post hãc vitam representam9·tũc emi3 ab
omni labore quiescem9 q in dei laude erimus·q̃
re tũc cantica leticie multiplicam9·q ianua pe
nitentibus aperitur·quia nulli9 peccati impe
dium erit·Totum enim erit absorbtum a gloria
put in collecta huius diei habetur et dictus est
in phemio huius partis·Nec ieunam9·nec ge
nua flectim9·imo stantes oramus·Tum quia ñ
erit pro quo flectãẽ·sed dom9 dei gloria reple
bitur·Tum etiam vt libertatem quam nobis do
min9 resurgendo acquisiuit pfiteamur·Tũ qz
mulieres ad monumẽtum vementes·non flexerũt
genua·sed erecte inspexerunt in sepulcro·sicut
dicit ambrosius in fine luce·Tum quia secundũ
eum in his quinquaginta diebus quibus domi
nus nobiscum fuit gaudendum est·q iugis festi
uitas est in eis tanquam sit dies dominica·Tuz
etiam quia hoc tempus pascale figmficat octa=
uam resurrectionis·in qua nec ieunabitur nec
genua flectent·sed pfectum gaudium omnibus
erit·¶ In festiuitatibus etiam beate marie·et
diebus dominicis et festiuis et in diebus pentĩxe
costes·nisi in presencia corporis et sangui=
nis cristi genua flectenda non sũt·de hoc in quĩ
ta parte sub ti·de prima dictum est·q sub sab=
bato post pentĩxcosten dicetur·Genua enim in
ecclesia flectere cordis contritionem figmficat
Et est notandum·qz in genu flexionibus vtend
est oratione dominica·vel oratione quaz aug·
scripsit·seu approbauit scilicet·Deus propicius
esto michi peccatori·vel peccatrici·vel illa q̃
quidam sanctus heremita composuit·et docuit
tandem meretricem·docens illam quotidie ge=
nuflectere et in terram discumbere·oculos sur=
sũ non attollere et dicere·Qui me psalmasti mi
serere mei de9·¶ Ceterum festiuitas paschalis eb
domodaria est·prout in ti·sequenti dicetur·In
paschali septimana salutare nos ad inuicem ꝫ
modo debemus scilicet resurrexit domin9·et sa
lutatus debet respondere deo gracias vel q ap
paruit symoni·et postea debemus dare osculuz
adinuicem·insignum pacis et caritatis·vsus tñ
hoc nõ hz·Romanꝰ tũ pontifex hac die missaz
celebratur9 cardinales·prelatos notarios q fa
miliares suos·hoc modo salutat et osculatur et
eciam omnes premissi semuicem hoc modo salu
tant et osculantur·Salutans enim dicit·Sur=
rexit dominus vere·Salutatus et osculatus re=
spondet et apparuit symoni·

De nocturno officio huius festi

¶ Sequitur videre de nocturno officio
huius diei·Incipit autem ecclesia in
uitatorium alleluia·Surrexit domi=
nus vere quinti toni propter quinqz
appariciones domini illa die·que dicta sunt in
quarta parte sub·ti·de salutacione ad populũ
vel propter quinqz sensuum reparacionem que
fit per resurrectionem·¶ Inquibusdam tamẽ ec=
clesijs dicitẽ inuitatorium cum triplici alleluia·
et septimi toni propter quietẽ qui datur in re
surrectione apoc·xiiij·Ammodo iam dicit spiri
tus vt requiescant a laboribus suis et indige=
mus inuitatorio quia vie spon lugent eo q non
sũt qui veniant ad solemnitatem Ymnus aũt nõ
dicitur in quibusdam ecclesijs quia in resurrec
tione non cantabimus ymnos huius·sed in pla=
teis ierusalem cantabim9 alleluia·vt habetur
ca·penultimo tobie·sed loco ymni cantatur al=
leluia propter spem quam habemus de gloriosa
resurrectione·Alie vero ecclesie cantant ymnũ
quia semper laudandus est deus·et cantãt illũ
ad terciam·sub duplici cantu videlicet vnũ ver
sum sub vno cantu·et alium versũ eiusdem ymni
sub alio·et vnum alcioti voce quam alium·ad si
gnificandum duplicem stolam glorie·quam cri
stus assumpsit scilicet corporis et aie·¶ Dua
vero virtute trinitatis in qua est pfectio facta
est resurrectio·ideo dicuntur tres lectiones·
Tum quia soror nostra parvula est·et vtera ñ
habet·tum quia baptizati non indigent labore
quasi modo gemiti infantes·de hac in sequenti
tractu dicetur·¶ Hac eciam die et hoc tempore
cãtantur tres psalmi cum tribus antiphonis·
Observatur autem ideo iste ternarius numerus
Primo quia partitur hominibus propter pre=
dens ieunium attritis·¶ Secundo ne neophiti
multitudine onerentur vt premissum est·Ter=
cio propter triduanam domini sepulturaz que
precessit dominicam resurrectionẽ·Quarto ad
notandum q tria que dominus secunduz lucam
promisit in hoc seculo perficere·scilicet demo=
nes eicere·sanitatem perficere·et tercia die cõ
sũmari in resurrectione cõsũmata sũt·Primum
operatus est dominus cum fecit vt relicta crea
tura rediremus ad creatorem·Secundum cum
per fidem nos sibi tanquam membra capiti vni
uit vt de eius spiritu viueremus·¶ Tercium cũ
in hoc conformauit nos·ne labremur vel consu
macio est nostra resurrectio·Hoc eciã in nostra

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

conuersione apparent· Eiciuntur enim a nobis de
mones per exorcismos·sanamur per catheciſmū
et consummatiſ per baptiſmum et confirmacio=
nem· Primum notatur in primo psalmo et sua
antiphona·vbi dicitur· Et consilium meum non
est cum impijs· in quo psalmo ostenditur quid
vitare debeat quis·ad hoc q̄ sit beatus·scilicet
non ire in consilio impiorum·et quid facere de
beat scilicet habere voluntatem dominī in corde
et in ea die ⁊ nocte meditari· Primus ergo psal
mus cum antiphona sua monstrat impios id est
demones eici a consilio filij dei· In hoc demo=
num electione fit q̄ dominus in euangelio iohā
nis dicit· Nunc iudicium est mundi·nūc prin=
ceps huius mūdi eicietur foras hoc iudicium est
discretio qua fideles per fidem seperantē ab im
pijs demonibus·quod iudiciū factum est in mi
tis milibus credencium· Sed in hoc iudicio im=
pij id est in impietate pseuerantes nō resurgūt
sed hij qui per fidem christo vniuntur ⁊ hoc se=
cundum quod notatur in secundo psalmo et sua
antiphona vbi dicitur postulaui patrem meum
alleluia dedit michi gentes alleluia in hereditā
tem sibi alleluia·Hoc factum est cum fideles p
fidem ei tanq̄ capiti vniti sūt·vt p ipsū ad mo=
dum hereditatis fructificent Vnde in ps·irridē
do dicit·Quare fremuerūt gentes ⁊c· dicentes
Disrumpamus vincula eorū et proiciamus a no
bis iugum ipsorum·stulte dicunt· Qui habitat
in celis irridebit eos ⁊c·et xps dicit· Ego autē
constitutus sum rex ab eo qui dicit· Postula a me
et dabo tibi gētes hereditatem ⁊c·et aduerte
quia in antiphona dicit·dedi·et in ps dabo·vt
in antiphona ostendat impletum esse quod in
ps est promissum Terciuz notat in·iij·ps ⁊ in sua
antiphona·in quo tangit cōsumatio q̄m dominus
promisit se prefecturum in tercia die vbi dicit· Ego
dormiui ⁊ somnum cepi ⁊c· Hoc enim licet de pas
sione ⁊ morte ⁊ resurrectōne saluatoris intelli=
gatur moraliter tamē conuenienter intelligit de
eo qui diu in peccato dormiuit·et tandē per dei
adiutoriū surrexit· Quinto etiam potest dici q̄
quia per opera istorum trium diez fiunt cathecu
minī mēbra xpi·scilicet per exorcizationē p abre
nunciationē diaboli ·per fidem qua vnitas in eis
perficit·et p impositionē manuum epōrum siue resur
rectionem dominī que est iustificatio nostra ·ido
propter hanc iustificationē canimus tres antipho
nas in nocte resurrectōnis· Prima diuīgit nos
ab impijs·Secūda iungit nos capiti xpō· Ter
cia facit nos resurgere propter iustificationem ·Sex
to etiam potest dici q̄ per tres ps· tria tempa
figmificant·tres ātiphone cantant in quibus pa
triarche prophete ⁊ apostoli figmificant·tres lec
tiones legunt quia lex ps·⁊ prophecie resurrectio
nem dominī profitent ·Tria resp̄soria subsequun
tur· quia tres ordines scilicet noe·iob̄ daniel
xpi resurrectione saluant ·Singulis responso=
rijs·gloria patri subiungit in quibusdam eccle
sijs ·quia trinitas ab omnib9 ordinib9 collaudat
in quibusdam vero non nisi vnum gloria tribus
responsorijs secundū generalem consuetudinem
continuatur·ad notandum q̄ in trinitate vnus
deum glorificamus· Septimo ternarium in om
nib9 frequentamus·propter sacramentum baptis
mi in trium personarum nomine celebrati Octa
uo paucitate vtimur lectionum propter paucita=
tem que tunc aderat predicatorum·Nam apo=
stoli erant in numero pauci·metu iudeorum mu
ti·de morte dominī mesti·de audita resurrectio
ne quasi deliri·qua paucitate volunt vti quidez
vsq̄ in penthecostes·quando facti sūt predica
catores·numero plures·et spiritusancto feruen
tiores vt iam dicetur· Alij vero solemnitatem
potius attendentes integrum et solemnem ser
uant numerum quia et si apostoli muti fuerunt·
tamen alloquium angelorum et frequens visita
cio dominī non defuerunt· quare in sequenti eb
domoda cantatur tantum vna antiphona cū tri
bus psalmis·vt in sequenti titulo dicetur·

¶ Sane tercio responsorio cum gloria patri de
cantato cum cereis et solemni processione de
choro ad aliquem locum tendimus vbi sepulcrū
ymaginarium coaptatur· et vbi introducuntur
persone sub formis et habitu mulierum·et duo
rum discipulorū·scilicet iohannis et petri·qui
ad sepulcrum cristum querentes venerunt· et
quedam alie persone in personis et forma an=
gelorum·qui cristum a mortuis resurrexisse dix
erunt·in personis quorum recte cantari potest
illa secundā responsorij prima particula·Noli=
te timere et cetera vsq̄ ad finez responsorij tūc
redeunt ad chorum·quasi fratribus referentes
que viderunt et audierunt·et vnus redit citius
alio·sicut iohannes cucurrit citius pe· In per
sonis quorum conuenienter cantatur illud re=
sponsorium· Congratulamini·sine versu ¶ Si
qui autem habent versus de hac representacio
ne compositos licet non autenticos non impro
bamus· Tunc chorus audita resurrectione pro
rumpit in vocem altissone cantans· ¶ Te deum
laudamus· Quidam vero hanc representacio=
nem faciunt ante quam matutinum inchoent·¶
Sed hic est propior locus eo q̄·te deum lauda
mus exprimit horam qua dominus resurrexit·
Quidam etiam eam faciunt ad missam cum dici
tur sequencia illa·Victime paschali laudes cum di
citur versus ¶ Dic nobis et sequentes· ¶
¶ Ad hoc in die resurrectionem nostram repre
sentamus · qua cristo consurreximus et ideo de
die dicimus ¶ Hec dies quam fecit dominus et
cetera· Et in nocte sepulturam qua ei consepul
ti sumus·et ideo illud non dicimus de nocte·¶
Vnde dicit apostolus· Consepulti sumus cum
illo per baptiſmum in morte ·Trina etenim im
mersio in aqua baptismi triduanam dominī se
pulturam representat· Ille quidem cōsepult9
est cristo·qui peccare quiescit·ille consurrexit

cum cristo·qui celestibus intendit · Et aduerte
quia in duabus precedentibus noctibus tridua
nam domini sepulturam representamus·secun=
dum quod dominus latuit in sepulcro· ¶
Vnde tunc alleluia non dicimus· ¶ In hac vero
nocte sepulturam domini representamus in eo
q̄ cristo consepulti sumus sed propterea alle=
luia cantamus quod cristo consepeliri gaudiuz
est nobis ¶ Ad primam vero non dicitur pm=
mus·propter racionem in sexta parte sub ti· de
nocturnis assignatam·nec quicumq; vult· ¶
Quida m tamen dicunt psalmum · Confitemini
sicut et in sequenti titulo dicetur ¶ Non fiunt
eciam peticiones·obsecraciones·et postulacio
nes·quia dicit dominus· In die illa non roga=
bitis me quicquam· Et quia cum glorificati re
surreximus non indigebimus istis· Non ergo di
cuntur preces·quia vbi nonerit miseria non eit
petenda misericordia · vbi non erit temtacio·
non erit dicendum·Libera nos a malo· ¶
Non dicitur eciam capitulum·quod est refectio
ne post longam psalmodiam homo tedio affici
atur · confortat enim fessos sicut electuarium
membra· Tum quia ibi nullum erit tedium·tuz
quia in hoc officio breuis est psalmodia ¶ Et
quoniam capitulum in horis non dicitur· ideo
nec responsorium debet dici · quod respondet
capitulo siue lectioni · In missa tamen dicitur ·
quia respondet epistole et in ladibus·quia re/
spondet lectionibus·et dicitur tunc capitulum
Cristus resurgens·require·vj·capitulo·Deve
speris in sequenti titulo dicetur·

nem·siue in signum quod nos oportet de vicijs
transmigrare ad virtutes siue proficisci de vir=
tute m virtutem · Ad hoc vt videre dominum
mereamur quod fit specialiter in baptismo et
in significacionem baptismi nos et loca nostra
aqua benedicta aspergimus cantantes vidi a=
quam· Alijs vero temporibus cantatur asper=
ges· ¶ Verum tamen nec hodie nec pentheco=
stes aqua benedicitur· que lacius prosecuti fui
mus in quarta parte sub titulo de aque bene=
dicte asperione· ¶ Ab hac processione omnes
processiones dominicales per annum originem
traxerunt vt videamus dominum in galileam id
est in transmigracione de vicijs ad virtutes· ¶
¶ Dies enim dominica est dies resurrectionis
natiuitatis et spiritussancti missionis et in om=
nibus de nouo dumtaxat est testamento can=
tandum· ¶ De processione dictum est in quar=
te parte sub titulo de accessu pontificis ad alta
re · ¶ Sed ad quid fuit dictum apostolis vt
irent in galileam ad videndum dominum · pro
ut legitur·iij·math· ¶
Cū eaď die eū viderūt in ihrusalē·Respondeo
hoc dicitur maxime propter allegoriam· licet
ad literam factum sit· ¶ Allegorice enim trans
migracio illa significat trāsmigracionem de u
deis ad gentes·in qua maxime videtur cristus·
quia in hoc maxime apparet cristi deitas·q̄ to=
tus mundus ad predicacionem famulorum cri=
sti credidit· Dixerunt enim apostoli iudeis· q̄
verbum dei repulistis et vos indignos feci=
stis vite eterne· Ecce conuertimur ad gentes
¶ In hac processione procedunt luminaria·vt
illud euangelicum impleatur in nobis· ¶
Sint lumbi vestri precincti et lucerne arden=
tes in manibus vestris· Crux enim precedit vt
carnem nostram crucifigamus cum vicijs et
cōcupiscēcijs·et post cruces et vexilla que fūt
victorie ihesu cristi insignia·secuntur sacerdo=
tes dealbati exultantes in laudes resurrectio=
nis · qui precedunt cum tacita populi sequen=
tis expectacione·per distincias et moro sas ex
pectaciones vt corporaliter illud prophetic um
quod tunc cantatur impleri iudicatur cum io=
cunditate exhibitis et cum gaudio deducimini
¶ Iam et montes et colles exilient expectan=
tes vos cum gaudio· ¶ Item in ea maior sa=
cerdos precedit·quia dixit dominus precedam
vos in galileā Item in ea michil resonet quod
sit veteris historie·sed ea soluz cantantur que
gloriam personent euangelij · inter que illud
presertim in quibusdam ecclesijs admittitur ·
virtute magna reddebant apostoli testimoni=
um resurrectionis ihesu · quia sicut diximus in
galilea transmigracio· est apostolorum predi
cacio· Cum autem ventum est ad medium tem=
pli vtriusq; sexus populo circumstante totis
viribus chorus in vocem exultacionis erumpit
antiphonam cantans· ¶ Sedit angelus· ¶

De officio diurno huius festi·

Nunc de diurno officio videamus · Et
quidem hac die fit statio apud sanc=
tam mariam maiorem·quia cum bea=
tus gregorius hac die ibi celebraret
et pax domini pronunciaret·angelus domini al
ta voce respondit Et cū spiritu tuo·ꝛ propter
hoc cum papa ibi hac die celebrans dicit · pax
domini in testimonium huius miraculi mi sibi
respondetur ¶ Ceterum ante missam fit pro
cessio ·q̄ ex euangelij autoritate extrahitur eo
quod angeli dicūt mulieribus· ite dicite disci=
pulis quia precedet vos in galileam· et domi=
nus ad eas nunciate fratribus meis vt eāt in ga
lileam ibi me videbitis·hoc ergo significat pro
cessionem apostolorum · vt viderent dominum
in galilea eunctum· ¶ Rursus galilea transmi
gracio interpretatur·in galileam ire·fuit deiu
deis ad gentes transire de qua transmigracio=
ne postea dixit · Euntes docete omnes gentes
baptizantes eos in nomine patris et filij ⁊ spi
ritussancti· In significacionem ergo hui9 trans
migracionis hodie solemnem agimus processio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Hue exprimit quid apostoli ꝺ̃ cuerunt·aut ꝺ̃cere debuerunt·scilicet cristum viuere·⁊ est totis viribus cõcinnẽdum et in auditu circumstãcium efferendũ·quia quem queritis viuit· et vita ꝺ̃minũ cuꝫ eo surrexit·vel ꝺ̃odierna ꝓcessio illud nobis recolit·q̃ rex glorie cuꝫ exercitu redemptorum de infernalibꝫ claustris ad celestia regna migrauit ℣ ℣ꝯ ꝓcessionem sequitur missa ⁊ incipit precentor loco magni precentoris id est cristi·Resurrexi et adhuc tecuꝫ sũ· ℣ostquã cantat chorus ad significãdum q̃ ad cristi similitudinem alij sancti qui erũt in patria deuꝫ laudabunt· ℣uod vero sequitur·et adhuc tecũ sũ in hoc notatur eternitas·in qua semper est cuꝫ patre· ℣antam⁹ ergo hac die in psona x̃pi·resurrexiãt·sed tunc illud dicet̃ in psona nr̃a·quãdo resurgẽtes trãsibim⁹ de hac mortalitate ad immortalitatẽ·qđ significat̃ in hoc quod dicet̃ in euãgelio ⁊ trãsiens ministrabit eis·℣ministrauit enim nobis cibum spiritualẽ seipsũ·sicut iudeis dedit manna in deserto· ℣otest etiam dici q̃ dñs per ora ℣ꝓhaꝫ dirigens sermonem ad patrem ait·Resurrexi et adhuc nẽ· ℣n quo tria notat scꝫ suam gloriosã resurrectionẽ·⁊ patris in passione ꝓtectionem⁊ cognitionẽ eius ꝑ scięcie siue dilationeꝫ· ℣er orbem resurrectõneꝫ eius notat cum dicit·Resurrexi et adhuc tecũ sum⁊ẽ quasi diceret·non est ita sicut iudeus cogitauit q̃ a te omnino sim derelict⁹ ⁊ abiectus tanq̃ immundus· ℣nđ deridendo dicebat iud⁹· ℣si filiꝰ dei est liberet eum·q̃si diceret· ℣on liberabit eũ quia de eo nõ curat· ℣protectõneꝫ patris in passione notat cum dicit· ℣posuisti sup me manum tuam·q̃si diceret· ℣protexisti me non a passione sed ab eo q̃ iudei intendebãt videlicet ab extinctione nominis mei·ad quã intendebãt·℣nđ dicebant· ℣si dimittim⁹ euꝫ sic·omnes credent in eũ sed in hoc q̃ me occiderũt· hoc q̃ ipsi timebant consecutũ est· ℣am ego qui sum granũ frumẽti cadens in terraꝫ·multum fructuꝫ attuli·tam de isto q̃m de illo· ℣rimo laudand⁹ est pater· ℣ñ post vtrũqꝫ cantat̃ alleluia· ℣cięcie patris dilatationẽ notat cum dicit·℣irabilis facta est⁊ẽ q̃si diceret·ex hoc cognitio tua pater·nõ tantũ ad iudeos·sed etiaꝫ ad gentes dilatata est· ℣aꝫ prius tantũ in gente iudeoꝝ ognoscebaris·iuxta illud· ℣otus in iudea deus·Et quia abvtroqꝫ populo ognosceris ab vtroqꝫ tibi laus offeret̃ et idcirco duplex alleluia sequit̃ ⁊ ad id pertinꝫ versus· ℣ñe ꝓbasti me⁊ẽ· sessionem meam id est humilitatẽꝫ in passione·et resurrectõneꝫ meaꝫ id est gloriã meam in resurrectõne· ℣n quibusdam tamẽ ecclesiis tacet̃ verbuꝫ illud·sessionem et solum dicit̃ resurrectionẽ meaꝫ·potest tamẽ vtrũqꝫ dici·ꝑ quod duplex x̃pi natiuitas designatur· ℣equit̃ ymn⁹ trinitatis scilicꝫ gloria patri qui in precedentib⁹ diebus intermissus fuit ꝓpter ignominiaꝫ illatã trinitati in tercia persona scilicet in filio· ℣unc autẽ quia sublata est ignominia illa·ymn⁹ ille cantatur·hec etiam in quibusdam ecclesijs ꝑ cereos represẽtant̃·vbi tres cerei ante altare ardere consueuerunt· sed in tribus diebꝫ ante pascha non ardẽt nisi duo insignum q̃ tercia persona sublata est·hac vero die tercius cereus reaccenditur·insignum q̃ ipsa cristi psona gloriose redditur nobis ℣ost hoc dicitur collecta in qua ostẽditur quis sit resurrectionis et mortis effectus·quoniam aperto ianue regni celestis est effectus ℣ualiter aũ illam ianuam intrare debeamus dicit̃ in epistola que est prima ad corinthꝫ·v·c· scilicet expurgate vetus fermẽtũ·id est abicite vetustatẽꝫ a vobis·et hoc est ire in galileaꝫ hoc ẽ ꝺ̃uicijs ad virtutem·⁊ de virtute in virtutem sicut estis azimi id est esse debetis vel estis per baptismum quare etenim pascha nostrum ymolatus est cristꝰ·quasi diceret coct⁹ est agnus ⁊ parat⁹·ita q̃ epulemur·⁊ determinat quis sit agn⁹ cũ dic̃ crist⁹·cristus autem ⁊ est pascha nostrum id ẽ paschalis et festum paschale· ℣lia etiam ratione ipse est pascha quia per ipsum·et ab ipso et ad ipsum·est nobis transit⁹ predictus· ℣on in fermento veteri neq̃ in fermento malicie id est male voluntatis et nequicie id est praue intelligencie·neq̃ quam enim est qui de deo male intelligit· ℣ed in azimis sinceritatis et veritatis id est in accenso affectu·⁊ purificato intellectu·vel in sinceritate caritatis et puritate fidei· ℣ed etiam plus dicit veritas quam fides comprehendit enim sapienciam et intelligenciam·sed videtur ĩra epistole in se contraria ℣si enim sumus azimi id est sine fermẽto·quomodo expurgabimus vetus fermentum· quomodo ec̃ dicitur· vt sitis noua conspersio· videtur enim dicere vt sitis azimi sicut estis azimi· ℣am noua conspsio michil aliud est quam farina aqua conspersa id est pascha nondum fermentata· ℣ed est notanduꝫ q̃ duobus modis dicitur quis peccare·scilicet peccato ꝓprio vel peccato alieno cui ꝺ̃sentit· ℣erant enim illi quibus loquebatur apostolus azimi id est sine proprij peccati fermẽto·sed erant alieno peccato infecti· dum nõ reprehendebant illum cum possent qui patri suo ꝓpriam nouercã abstulerat· qui inter eos erat ℣nde dicitur eis·Expurgate vetus fermentuꝫ id est abicite illum a vobis per ercõmunicationem· vt sitis noua conspersio id est sine fermento aliem peccati· ℣equit̃ graduale quo vtit̃ ecclesia propter nos qui non habem⁹ adhuc misi resurrectionẽ aie ⁊ expectam⁹ resurrectionẽ corporis scilicet· ℣ec dies quam fecit dominus exultemus ⁊ letemur in ea quia exultando et letando itur in paradisũ·sed cum labore ⁊ angustia et cum maxima afflictione itur in infernũ q̃ non est pax impijs dicit dominus· sed ꝺ̃ms est iocunditas· ℣ax ⁊ quies maria ꝓpter spem gloriose resurrectionis· ℣antat̃ autem graduale scilicet licet sit luctus laborancũ propter baptizatos·qui arripuerunt laborem milicie vt perueniant ad alleluia et erne leticie· ℣randis enim

labor eis super est vt partem habeant in secunda resurrectione· Et est sciendum q est dies tē poris· Vnde hodie si vocem eius audieritis id ē si in tempore quo viuitis et est dies eternitatis Vnde melior est dies vna in atrijs tuis sup milia· Hanc diem hodierna festiuitas inchoat et ideo recte demonstratiue dicitur Hec dies quā cē· Et hodie resurrexit dominus· Sed hec dies dum est in aurora vel in ascensu· vocatur dies salutis et gracie· Cum fuerit in meridie vocabiē dies eternitatis et glorie· Hec decliuium nō sē tit et ideo so lēnitas ista vesperum non habet vt dicitur in ca· sequēti· Postmodum sequitur alleluia· Cantus quidem angelicus scilicet pascha nostrum ymmolatus est cristus prima cōmt hō· ca· quia ipse ē panis angelorum quem desiderant angeli prospicē eciam inquantum ē hō quasi diceret laudate dominum deum quia pascha nostrum ymmolatus est cristus· Deinde sequitur euangelium marci· xvj· ca· Cui h abet figuram leonis· q et crist9 fuit leo in resurgēdo q quia secundum ordinē legūtur euangelia prout in sequēti ti· dicetur· Est autem euangelium Maria magdalena iacobi q salome aro· eme· cē Similiter oportet nos emere aromata bone vo lūtatis ysa· Venite q absq argēto q absq vlla cōmutacione· emite vinum et lac id est aromata virtutum quibus vngitur de9· quia delicie sūt ei esse cum filijs hominum· Et sequitur ibi q angel9 apparuit mulieri bus in vestibus albis· Sed in euangelio mathei quod legitur in vigilia dicitur q aspectus eius erat sicut fulgur et vestimenta eius sicut nix· et per hoc notatur fic dicit gregorius· quod domin9 in iudicio terribilis apparebit reprobis· et blandus iustis vna facie· hoc enim erit ex diuersitate conscienciarum· Quia ergo blandus apparebit iustis ideo ne nimis de resurrectione exultemus sequitur ī offertorio· Terra tremuit et quieuit· in postcōmunione que sicut et alleluia sumitur de epistola· hortatur ecclesia filios suos· vt cum fide veniant ad cōmunionem· d· pascha nostrum et cetera· Aiunt quidam q illud quod dicitur ī introitu· resurrexi· vox est sponsi ad sponsaz eā de morte sua in presenti tempore consolantis· cui sponsa respondet· Posuisti cē· vel est vox generis humani quod in adaz cecidit et per cristum resurrexit· Cetera sūt accent9 angelorum et hominum de cristi resurrectione gaudencū·

De septem diebus post pascha· R·

Hec prima septimana paschalis temporis· licet communiter vocetur septimana in albis· tamen sequens mag̃ ꝓprie vocatur in albis ꝓpter causas in precedenti· ti· positas et hec ē cōmunis huic tempori et precedenti· Est autem tota de septuagesima que terminatur in sabbato in albis· Inde est q tractus in sabbato paschali et gra duale per totam ipsam ebdomodam dicitur q8 laborem significat· Alleluia vero cē· cantica leticie cantantur· vt dictū est sub dominica septuagesima· et hoc propter tempus regressiois quod incipit secundam quosdam in pascha prout ibi dictum est· Isti ergo septem dies computanē cū septuagesima q3 ꝯ septimana ē septīa a quadragesima per quam idem significatur q8 per septuagesimam in cuius septima de cade filij israhel acceperūt licenciam redeundi· et iam quasi liberi erant· ideoq diebus istis cantica leticie inchoatur· Porro omnes isti dies septem sūt quasi vna dies dominica· Vnde semper cantatur in eis· hec dies quam fecit cē· Et in prefacione dicitur· Te quidem domine omni tempore· sed in hoc potissi· die glo· pre cē· Et in eis sē per agitur de resurrectione ad ostendendū q per septem dona spiritussancti venitur ad verā resurrectionem· vel poci9 quia in tota vita ista que per septem dies currit· debem9 anhelare ad gloriam resurrectionis quantum possum9· fic q pascha in veteri testa· p septez dies celebrabatur· q cenofegia id est fixio tabernaculorū· Hec cumq enim hac die facim9 ideo facere debem9 vt in celo tabernacula nostra figam9· quod fit per gloriam immortalitatis vt ille qui crucifixus est ostendat nobis fi am deitatem· cuz dicit in officio nocturno· Ego sū qui sum· et cum dicit se esse illum qui dixit moysi· qui est misit me ad vos· exo· iij· Siquidem pascha est ebdomodaria festiuitas quia qualibet die ebdomode mutanē officia· In veteri enim testamēto tres habuerūt ebdomodarias festiuitates scilicet pascha et pēthecosten· quas eciam nos habem9 licet ad aliud quam illi habuerūt et cenophegiam quam non habem9 nisi quodam modo· vt dicetur in prohemio· vij· partis· Quidam vero scripserunt q festum pentecostes non fuit in veteri testamento festum ebdomodale· Et q in nouo testamento habet· vij· officia· propter septē spiritussancti dona non quia sit festum ebdomod ale· quia tres vltimi dies non hñt omnino ꝓpria officia Ad hoc notandum est q cum in vrbe romana esset magna aeris pestilencia· Beatus gregori9 in temptie paschali ordinauit· vt ymago beate virginis que in ecclesia sancte marie maioris ꝑ uatur quam beatus lucas pinxisse dicitur· et eiꝰ virgin filiima perhibetur processionaliter portaretur· et dum ante processionem reuerent̃ portaretur· ecce tota aeris infectio et turbulencia cedebat ymagini fugiens· ac si eam ferre non posset· sic q post ymaginem mira serenitas remanebat· Tunc autem iuxta ymaginem audite dicuntur tres voces angelorum canencium· regina celi letare alleluia quia quem meruisti portare alleluia· Resurrexit sic̄ dixit alleluia· Ota timq beatus greg· adiunxit· Ora pro nobis deum rogam9 alleluia· que anthiphona ideo hoc tempore frequentat̃· Et tunc gregorius vidit supra castrum crescenci· angelum domini qui

gladium cruentatum tergens·in vaginam re=
ponebat· Intellexit ergo gregorius· q̄ pestis
illa cessasset·quod et factum est· Unde castrum
illud exīde castrum sancti angeli vocatum est·
premissa ymago ecclesia beate marie maioris in
vrbe sup lumen baptisterij seruatur·quam ro=
mam reginam vocant· Per hos autem dies tres
tantum dicūtur p̄s·sicut in dominica resurrec=
tionis· In hoc tamen interest secundum aliq̄s
ecclesias quia tunc dicuntur cum tribus anthi=
phonis·in his vero diebus cum vna sola· Siq̄=
dem ideo tres psalmi per hos septem dies bap
tismales dicuntur quia qui pure baptizantur
septem spiritussancti dona suscipiunt· que p̄ hos
septem dies signantur· Suscipiunt etiam tres
virtutes scilicet fidem spem·et caritatem· que
per tres p̄s·intelliguntur· que nobiscum vsq̄
in finem manere debent· Camim9 ergo tres p̄s
vt recolamus nos hec tria habere· Antiphona
vero vna est quia vnus ē a quo hec oīa sūt·Rur
sus vero quia vt premissum est·hec tota ebdo=
moda est quasi vna dies dominica· Unde est q̄ p
omnes hos septem dies camim9 p̄s·de noctur=
no dominice diei·vel eis adiacētes· Quedam tñ
ecclesie pretermittunt p̄s·maiores et laborio=
sos scilicet confitebor·et diligam te·quia neo=
phitis omnia breuia debent propon·et soror
nostra paruula est·et vbera non habet· Et apo
stolus·lac de vobis·potum non escaz·sed nume
rum supplem9 per illos duos· Cum inuocarem·
Verba mea· Et ita decemetocto p̄s·pficim9 vs
q̄ in sextam feriam· In sabbato autez sumim9
tres de adiacentibus·quos in die dominica ad
primam cantare solemus scilicet·Dominus re/
git me·Domini est terra·et iudica·Sed et illos
duos·Deus deus respice·et ad te domine leuaui
propter causam predictam pretermittimus· In
sequenti vero tempore multiplicandi sūt psal=
mi sicut a boni mores qui per p̄s·intelliguntur
per quos ad gloriam peruenitur quam per to
tum tempus istud figuramus· In quibusdaz tñ
ecclesijs non dicūt nisi tres p̄s· vsq̄ ad pentē
costen a hoc ex institutione alicui mi·prout di=
cetur sub dominica de trinitate· Sed hoc nō be
ne fit hodie· Primo quia causa quare illud insti
tutum fuit hodie cessat· Secūdo quia contra ca
nonem gregorij facūt·pro vt dictum est in·v·
parte sub ti·de nocturnis· Tercio quia inter ca
nonicos regulares·et alios clericos· qui vsur=
pato nomine seculares dicūtur·nulla debet esse
quo ad hoc differēcia·nam a ipsi magna ex par
te antiquitus regulares fuerunt· Et certuz est
q̄ canonici regulares in octaua resurrectionis
dicūt in nocturnis·ix·lectiones cum·ix·respōso
rijs et eciam ecclesia romana·qui enim dicūt q̄
omnia facilia debēt esse eo tēpore propter neo
phitos illam facilitatem nimis extendūt· Nam
due tantum sūt ebdomode neophitorum scilicet
in pascha et pentecosten·et preterea conclu=
ditur eis in ascēsione·vbi sūt nouem respōsoria
et nouem psalmi cum suis antiphonis Nulla em̄
est sufficiens racio quare in sequēti die p9 ascē
sionem dicam9 tantum tres p̄s· cum vna anti=
phona·de hoc eciam dictum est in ti·p̄cedēti·
Nempe secūdum romanum ordinem in omnibus
dominicis nouem lectiones dicūtur·licet·magū
timum concilium a pascha vsq̄ ad pentē· tres
tantum instituerit esse legēdas·vt seruicū ma=
tutinum in die cantetur·quia in futuro trinitas
comprehendetur·a a sanctis in luce domino ser
uietur· Ad primam autem dicūt quidem q̄ p
totam ebdomodam totum psalmum·confitemi
ni ac̄·In quo p̄cipue de cristi resurrectiōe agi
tur·Alij vero solum versū·hec dies ac̄·quez in
prima a in alijs horis pro capitulo dicūt·quia
vitam illam figuram9·in qua doctrina nulli ne
cessaria erit·sed omnes docti gratulabimur·
a exultabim9·Psalm9 vero·Quicumq̄ vult et
cetera toto isto tempore non dicitur·quomiā ad
fidem ptinet·hoc enim tempus significat octa=
uam etatem vbi non erit fides que euacuabitur
sed res que complexendetur non erit figura·sed
veritas· In quibusdam tamē ecclesijs aliter ob
seruatur·quia vbi fides non est·super edificari
non potest·Nim9 tamē symbolum scz· Credo in
deum·ob eandem causam subticetur ad primaz
Nam cum venerit quod perfectum ē·euacuabit̄
quod ex parte est· Unde in cōdenſ·· id est in cō
densitatibus populi vsq̄ ad cornu altaris id est
ad cōmunionem· Non dicitur capitulum neq̄ p̄
ces·vt dictum est in ti·p̄cedenti· Vespertī=
num officium est huius festiuitatis claritate il=
lustratum·nō enim per·Deus in adiutorium me
um intende·quomam in illa vita· non sicut hic
adiutorio indigebimus·sed per kyrieleyson in
choatur·quia vespertina hora sabbati paschal
baptisma fuit per kyrieleyson inchoatum·et in
trinitatis nomine celebratuz a propterea in ea
dem hora a in eisdem verbis per totam ebdo=
modam hanc infestiue regeneracionis iocūdita
tez ·sancta trinitas adoratur· Vel per kyrieley
son incipitur·vt quasi non existens per se offici
um·misse officio continuetur· Nam vt in titulo
p̄cedenti diximus dies hec vespera non habet·
quia decliuium eternitas non agnouit· Tres
p̄s·sub vno alleluia id est gaudio cantanē in q̄/
busdam ecclesijs quia per fidē trinitatis ad vnū
eternitatis gaudium peruenitur· Vel hij tres
psalmi resurrectionem que tercia die facta est cō=
uenīūt ihesu cristo· Pro capitulo sequit̄ hec
dies·sicut in alijs horis·quia ibi non erit neces
saria doctrina·sed exultacio·vel vt notetur sol
licitudo baptizatorum adhuc peregrinancium
et laborāciū quia nondū habent gudiū nisi spei
quo peruenitur ad alleluia rei proinde ymno se
quitur alleluia quod est proprius illorum cui=
um ymnus· Mane descendim9 processionalit̄
ad fontes cum cereo per totam ebdomodaz cā
tantes canticum exultacionis a popul9 sequit̄
scilicet viri per se·a mulieres per se· quod fit̄

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

memoriam ei9 quod hebrei pharaonī et suis in mari rubro submersis fecerūt· qui in graciarum actiones de submersione hostium p totaz ebdomodam redibant ad mare viri per se· a mulieres per se cantantes illud canticum moysi· Cantemus domino· Diquidem hostes nostri sūt demones· mare rubrum est baptismus in quo submergūtur omnes hostes id est vicia et peccata a demones· Et inde eciam est q neophiti baptizati in sabbato sancto p̄cedente suo lumine scilicet cristo redeūtur ad fōtem baptismi· Hijs septem diebus gracias agentes· quia inimici eoz submersi sūt scilicet vicia et peccata· et tūc circa fontes cantantur psalmi· Laudate pueri scilicet nouiē baptizati· et in exitu israhel de egypto· quia per baptismuz de tenebris peccati eximus· Duo ergo psalmi circa fontes cantantur· q̄ p geminā dilectionez ad fontē vite ptingiē qui baptizatis et baptismo conuemūt· Baptizatis vt· Laudate pueri nē· et est āmonicio laudis ad neophitos· qui facti sūt pueri· id est a vicijs puri· pro quibus mater ecclesia iubilat ad fontes in laudez eius gracie· p quem meruit esse quod in cantico amoris audiuit· Fons ortoz̄ p· a· v· postea transitur ad aliquod oratoriū cū psalmo· In exitu israhel· qui cōuemt baptismo cum dicitur· Quid est tibi mare quod fugisti· Et fit statio ad crucifixum· et reddūtur ei grates· quia ipse est qui baptizat Vnde in euangelio· Super quem videritis spiritum descendentez· nē· hic est qui baptizat et saluatur quia p crucez et in cruce nati sumus animaz̄ nostrarū redempcionez· Hursus per hos septez dies baptismales neophiti quotidie ad ecclesiam ducuntur· Sicut enim filij israhel licet transissent mare rubrum in quo baptizati sūt· non tamē p uenerunt ad terram promissionis· nisi sub ducibus domīo illos pascente ex manna et columna ignis eos p̄cedente· sic et ipsi his septem diebz sub ducibus id est p̄spiteris patrinis et matrinis ducuntur ad ecclesiam et pascuntur corpore domini et cerei p̄cedūt eos· et sic tandez in sabbato quasi peruemunt ad terram promissionis· Cereos autem aliq̄s in sabbato sancto duz baptizarentur habuerunt· per hanc ebdomodam īquibusdaz locis ad missas et vesperas accēdūt et in sabbato in albis· et in sequenti dominica illos accensos offerunt sacerdoti· Diquidem luminaria accensa· bona opera sūt quibus toto tēpore p̄sentis vite· que per septenariuz ducē lucere debent· offeruntur sacerdoti· quia post hāc vitam ad sūmum sacerdotem id est ad cristū cuz luminaribus bonoz̄ operuz vendūt· iuxta illud Vementes autem venient cum· e· p· m· s· Potest eciam dici· q̄ processiōes vespertinales huius ebdomode· reuersionem significant de captiuitate babilonie· Hec est enim ebdomoda reuertencium· qui in fine siue captiuitatis reuertunt ad deum· et vespere trina statione complentur sicut et baptismus in trinitatis nomine celebratur· Qui vero fontes non habeant non exeant· sed quinq̄ psalmos continue dicant· et post collectā die· de cruce collectā adiungant· Ee dez ve spere quotidie repetuntur· quia p̄ vna et eadē die tota hec ebdomoda reputatur· In quibusdam eciam ecclesijs in hijs septem diebus quando descenditur ad fontes· ante fertur quedam serpens ymaginarius super virgam et candela nouo lumine accēsa super caput serpētis retorta affigitur· ex qua cereus paschalis· et omnes alie candele ecclesie accenduntur· Circa quod sciēdum est· q̄ sicut legitur numeri· xxi· ca· Moyses in deserto erexit super palum serpentez eneum· vt qui percussi erant a serpētibus· per illū sanarētur aspectuz in quo cristi passio p̄figurata fuit· Vnde et dominus ait in euangelio iohānis· Sicut moyses exaltauit serpentem in deserto· ita et exaltari oportet filium hominis· Ideo ergo serpens ymaginarius fertur et aspicitur· vt cristi passio memoretur· et per ea vulneribus peccatorum sanemur· Nam serpens in palo· est cristus in patibulo· Ideo in benedictione baptismi· et cum ad fontes descenditur quia baptismus a cristi passione virtutem accepit in quo eciam a peccatis sanamur et mundamur· Fit hec in vesperis quomaz ipse cristus fuit sacrificium vespertinum· vnde p̄s· Eleuacio ma· m· s· ve· Agnus nouus ex filice excussus· cristus passus qui est lumen de lumine· ex quo cetere candele in ecclesia illuminantur· quia ipse illuminat omnem hominem venientem in hunc mūdum· Candela in capite serpentis retorta· ē spinea corona in capite cristi posita· In completorio vero in quibusdam locis pretermittitur p̄s· Qui habitat· sicut in prima p̄s· Quicūq̄· In hijs autem sex diebus dicitur ad missam responsoriū et alleluia· prout infra dicetur· Et dicitur p̄mo responsorium· et post sequitur alleluia· et hoc triplici de causa· Primo quia eīm in laboribz vite presentis exultandum est· iuxta illud· Hilarē datorem diligit deus· Ideo nunc post graduale et versum conuenienter sequitur alleluia q̄s est vox leticie· Sed responsorium actuaz alleluia vero contemplatiuam vitam significat· Responsorium enim significat actionem quā sancti exercebunt in resurrectione corporum· que erit in omni leticia· prout verba responsoriorū huius temporis declarant· que omnia siue versus eorum excepto eo qui cantatur in tercia feria· prout ibi dicetur sūt de p̄salmo centesimo decimoseptimo· Confitemini domino· qui p̄s· sonat confessionem laudis et est de eterna leticia· quia igitur omnis illa laus confessionis siue actio ad gaudium et dei· glorificacionem tendit· merito ab alleluia concludendum est· Et q̄niam eadem actio nichil aliud est· quā laus dei Ideo ad hoc ostendendū post hos sex dies continue canitur sine responsorijs alleluia· Tercio ideo in hijs sex diebus is fit· q̄ senarius numerus ad opera sicut septenarius ad requiem refertur

Hui enim vult peruenire ad requiem· oportet eum primo toto tempore presentis vite bene operari· ¶ Circa hoc sciendum est q; ecclesia hijs diebus sanctorum actum in corpore cum fine leticie recolit hic incipiens actum· vt pertingat ad quietē· p̄mꝰ dies mandat actū septimus reqem gestat· octauus glorificat· ¶ Tempe responsorium illam actionem significat· quam sancti m resurrectione corporum exercebūt· anime quippe sanctorum ante resurrectionem corporum in quiete fūt· sed dum illa recipient in actione erūt et tunc sic erit actio vt non desinat quies· In q̄ete quidem erunt quia non laborabūt nec cogitationibus fluctuabunt· nec erit eciam in quiete illa segnicies desidiosa· sed sic ab huiꝰ vite operibus in fine quiescerēt· vt in alterius vite actione gaudeant Hec autem actio ideo nobis p numerum senariū in memoriam reducitē· sic q; septenarius numerꝰ requiē· ita senarius opera responsorioꝝ significat· Per responsoria enim intelligimꝰ sanctorum actiones que erunt cuꝝ omni leticia vt iam dictum est· Et nota q; p̄dicti versus qui canunt̄ hijs vij· diebꝰ cum responsorijs dicunt̄ eo ordine quo positi sunt in psalmo· C̄onfitemini· Unde sūptisūt exceptis duobus qui in quibusdam ecclesijs p̄ postere ponūtur· ¶ Nam in quinta feria dicūt versum· Benedictus qui venit in nomine dominiq̄· qui ibi ponitur vltimo Et in feria sexta versū· Lapidem quem reprobauerunt edificantes aq̄· et hoc ideo quia in illo plenius agitur de passione saluatoris· quam in alijs versibus ibi positis· et ideo merito illa die cantatur in qua passus fuit· ¶ Nec est omittendum· q; in quibusdam ecclesijs in hijs septem diebus duo in albis sup pellicijs incipiūt respōsorium· Hec dies· Et in alijs quosdam tropos pꝰ altare· quod representat sepulcrum pro eo q; corpus ihesu in eo sacramentaliter collocaē et consecratur· gerentes typum ductum angelorum qui stantes in sepulcro cristū resurrexisse retulerunt· Verba enim illa· Hec dies aq̄· ad resurrectionis diem pertinere noscūtur· Quiꝰ cantando post altare representant apostolos et mulieres timentes· et cristum resurrexisse dicere publice formidantes· Fit autem hoc ad laudes· ad terciam· et ad vesperas· Primo enim q; in hijs tribus speciali ter horis cristi passio est expleta· Nam mane captus et illusus· In tercia flagellatus et linguis crucifixus· In vesperis de cruce depositus et sepultus est· Secundo in signum q; resurrectio tribus vicibus nūciata ē Primo secundum marcum et mathēum· per vnū angelum qui secundum augꝰ· stabat in monumēto non directe· ſ quasi ad hostium· Secūdo per duos angelos· qui secundum iohannez stabant intus· Tercio per ipsū cristum iuxta monumentum· Fit eciam hoc in quibusdam ecclesijs ad missam· eo q; illa in altari celebratur super quod cristi· corpus consecratur· ¶ Ideo aūt a pasca vsq; ad octauam penthecostes cantur alleluia fere in omnibus antiphonis et responsorijs nocturnalibus· et offerendis· et postcommunibus vt celebracio temporis post resurrectionem reducat nobis admemoriam vitam contemplatiuam· sicut tempus quod est ante pascha reducit ad actiuam· Tempꝰ enim ante pascha quod in ieunijs q; oracionibus agimus significat erūnas huius vite· et tribulacionem captiuitatis· in qua dum sumus cantica leticie subticemus· Tempus vero post pascha significat beatitudinem et perpetuam exultacionem in qua post resurrectionem erimus· et ideo relaxatis ieunijs canendo alleluia· quod interp̄tatur laudate dominum frequentamus de quo dictum est in prohemio huius partis· Illud tamē notandum est· q; in quibusdam ecclesijs in hac ebdomoda alleluia cantatur in missa sine finali melodia· q; versus antiphone sine neuma· sed in sequentibus cantatur cum illa· Et hoc ideo quia in hac cantamꝰ pro domino nostro qui in anima et corpore p̄ resurrectione iam factus est gloriosꝰ· et illa finalis melodia expectacionem nostram significat· vel eciam sanctorum secunde stole expectacionem· Tercio ergo quia habemus quod optamus· paruuli namq; plorāt· cuꝝ panem non habent· ſ cum habent quod desiderant tacent· ita et nos quasi ploramus alio tempore· quia non habemus quod desideramus et sancti quasi in desiderio fūt expectacionis· In q̄busdam eciam ecclesijs in magnis solemnitatibus tacetur illa melodia in signum q; sancti p quibus celebramus certi fūt q; secundam stolam quam expectant· amittere non possunt· Jubilꝰ quidem diuersa notat vt dictum est sub natali· ¶ Porro in istis octo diebus cantatur pro memoria neophitorum a singulis diebus singula denotata fūt officia· q; non fit in toto tempore vsq; ad penthecosten et in prima die scilicet in sabbato sācto· et in octaua duplices laudes pronuntur· In prima enim dicitur alleluia· confitemini et tractus· Laudate dominum omnes gētes· ¶ In octaua vero dicitur duplex alleluia· quod ideo fit quia prima vita nostra que fuit āte peccatum· beata fuit· sed non sempiterna· ſ vita que erit in septima quietis· erit beata et sēpiterna· quia ergo prima vita fuit beata· id circo cantatur primo alleluia quod est vox angelica in lingua hebraica quia dignior est· ſ quia ñ fuit sempiterna· ideo humiliori lingua latina cātatur tractus laudate· quia vero vita que erit in septima etate· erit beata et sēpiterna· ideo in sabbato in albis qui ē dies septimꝰ duplex alleluia cantatur propter duplicem stolaz vt ibi dicetur· Nam vita illa que in septima quietis dabiē· non tolletur· in octaua etate· que per octauum officium intelligitur· ſ pocius consūmabitur· ¶ Circa cantica leticie notandum est· q; q̄tuor fūt status ecclesie· Primus est culpe· Secundus culpe et pene· Tercius pene et gracie Quartus gracie et glorie· ¶ Primum repsētat

ecclesia in septuagesima. Ideoq; subticet. Te deum laudamus et alleluia. quia non est speciosa laus in ore peccatoris. et gloria in excelsis deo. quia positus est inter deū et hoīes paries inimicicia rum. Secundum representat in aduentu. ideoq; et supradicta cantica subticētur preter alleluia. quia lex data. deum intelligere docuit et laudare. Tercium representat in estiuo tempore. ideoq; propter graciam acceptaz in festiuis ista cantatur. sed propter penā istā inferialibus subticentur preter alleluia. quod eciam quotidie frequētatur quia spes de resurrectione futura non infirmatur. Quartum repsentat inter octauas paschæ et pēthecostes. Ideoq; supradicta cantica leticie frequentantur et multiplicantur quia tamē nondū habemus gloriam quam expectamus ideoq;. Te deum laudamus et. Gloria in ex. in ferialibus subticemus. Et in dominicis in quibus quasi duplicem resurrectionem representamus. et eciam in festis sāctorum in missa duo alleluia cantamus. sed in ferialibus vnum. vt iam dicetur. Nec te moueat q̄ non rectum ꝯ preposterum ordinez ecclesia repsentat. eo q̄ erunt nouissimi primi et primi nouissimi sic ergo varietas dierum et statuuz humanorum. varietatem inducit officiorum. Querendum tamen est quare diuina officia ita distīguūtur vt alia celebrentur cum solo responsorio. alia cum solo alleluia. et hec quandoq; cum simplici alleluia. quandoq; cum duplici alleluia. Alia simul cum responsorio et alleluia. Et alia cum responsorio et tractu. et alia cum alleluia et tractu. Dici potest q̄ dies festorum quibus responsorium sine alleluia cantur recolunt actus eorum qui prespiteris grauia confitentur. vt ab illis consiliū accipiant penitendi. Ipsi ergo dies aguntur cum solo respōsorio. per quod vita actiua intelligitur. que in labore ducitur sine alleluia quod est canticum leticie. quia ecclesia dolet pro talibus tanquam pro membris vulneratis et nondum sanatis. Ex eo enim q̄ alleluia dimittitur robur ecclesie monstratur. quem habet de suis vulneribus nondum sanatis. Preterea ideo tunc non dicitur alleluia. quia non est pulcra laus in ore peccatoris. In diebus vero profestis que fūt ab octaua paschæ vsq; ad octauam pentheocostes simplex alleluia sine responsorio cantur. Primo quia dies illi vitam contēplatiuam figurant. que erit post resurrectionem. in qua responsio non erit. quia penitencie actus ibi superfluus erit. sed tantuz alleluia canetur de percepta immortalitate. Secundo q̄ tunc pro illis canimus qui iam fūt in patria. ad quos iam non pertinet actio laboriosa quam responsorium notat. sed fūt in dei contemplacōe et exultacione. que intelligitur per alleluia. Tercio quia ante resurrectionem corporum nostrorum anima sine corpore deum laudabit. Quarto quia sancti ante diem generalis resurrectionis simplicem tantum recipiunt stolaz scz anime. Rursuz in priuatis ferijs gloria in excelsis nō. et duplex alleluia non dicitur quia nondū habemus perfectam iusticiam nec gloriam quā expectamus. Sed quia ecclesia iam primam habet resurrectionem ideo alio tempore semper alleluia canit. preter quam in septuagesima vt dictum est in prohemio huius partis et subti. de tempore aduentus. In octauis vero paschæ et in sabbato in albis duplex alleluia dicitur. quia tunc tempus resurrectionis representamus. et in requie que erit in resurrectione duplicez stolam scz anime et corporis percipiemus. quia erimus vtroq; hoie idem in anima et in corpore glorioso. Erim⁹ enim in corruptionis gloria vestiti. In dominicis quoq; que fūt ab octaua paschæ vsq; ad octauam pentheocoste duplex alleluia dicitur. Tum quia in resurrectione quā ipsi dies significant corpus simul cū anima laudabit deum. Tum quia duo sunt vnde letari debet anima in die sempiterna. Vnum de percepta leticia. aliud de percipienda in resurrectione. Tū quia resurrectio dominicque facta est in die dominica. est cause nostre resurrectionis future et ideo in omnibus dominicis quasi octauam dominice resurrectionis representamus. In ferialibus vnum. quoniam ante resurrectionem anima vna dumtaxat fruitur beatitudine. Rursus ideo vsq; ad octauam pentheocostes quia in octaua etate in q̄ erit corpoz resurrectio erimus vtroq; hoie glorioso. In omnibus q̄q; festiuitatibus illo tempore occurrentibus duplex alleluia dicitur. Et hoc primo propter requiem et fruicionem. Secundo quia illi iam de duobus gaudent scilicet de eterna quiete. et de diuina visione. Tercio quia cum iam habeant gloriam anime. securi fūt de gloria corporis. Quarto tunc vnum alleluia cantur quia quiescūt. aliud quia deū vident. Dex vero dies paschales videlicet inter sabbatum sanctum. et sabbatum in albis et dominici dies atq; festiui quos celebram⁹ ab octauis pentheocostes vsq; in septuagesimam in quibus responsorium et alleluia cantur. recolunt actus eorum qui elemosinas largiendo infirmos visitando. et solum que bona fūt operando. per seueranciam habendo in sanctitate quam i baptismo receprūt sine dubio ad contemplacionem dei peruemūt. Inde est q̄ post responsoriū qd vitam actiuam significat. sequitur alleluia qd significat contemplatiuam. sed tunc vnum tantū siue simplex alleluia dicitur. ꝓpter causas supradictas. Prius autez dicit responsoriū et postea sequit alleluia prout supra dictū est. Dominici aūt dies et festiui. a. lxx. vsq; in paschā quorum responsorijs non alleluia. sed tractus subditur. recolūt eos qui fūt in bonis operibus sed videntes laborem vie timent casum. naz tēptacionibz tondūtur. sine quib⁹ hic vita non ducitur. Inter responsoriū enim et alleluia tractus est medi⁹. qui neq; in tanta leticia est sicut alleluia. neq; in tanto opere vt responsoriū. In

ſabbato vero ſancto gaudẽtes ꝓ neophitis noſtris·quia ab omni peccato liberati ſunt cam mus alleluia·ſed quia eos tralxendos varijs vi= demus laboribꝰ tractuz adicimꝰ per quem labo res mtelligumꝰ· de quo dictuz eſt ſub titulo de lxx·et in ꝓlxemio huiꝰ partis·Quomodo officia iſtoꝝ vij·dieꝝ a officia dominicaꝝ que ſũt inẽ paſcha a penthxcoſten adaptenẽ vij· doms ſpi rituſſancti ſubvigilia aſcẽſionis a ſub ſabbatho in albis diceꝰ·Circa euangelia que hoc tempe legumꝰ ſcienduz eſt·q̃ omnia ꝑtinent ad reſur rectionẽ a iuꝑ ordinẽ ſcriptoꝝ ponumꝰ· Matꝫ enim primo ſcripſit·Secũdo marcus·Tercio lu cas·Vltimo iohãnes·Vnde primo ponĩ euan geliuz mathei invigilia paſche·In ipo vero die paſche euangeliuz marci·In ſecũda a tercia fe ria euãgeliũ luce·In ãrta a in quinta feria a ĩ ſab batho euãgelũ iohãnis·In ſexta feria interpo nitur euangeliuz mathei·Sane in euãgelijs vigi lieꝝ diei tantum agiẽ de annũciatione reſurre ctionis facta per angeluz·In alijs devisione cõ ueniebat enim vt priꝰ annũciareꝰ domini reſur rectio·et poſtea ad maiorẽ fidem faciendã cor poraliter ipſe ab omnibꝰ videreꝰ·Triavero io hannis euãgelia omnino ꝑ poſtere poſita ſunt primum nanq; fuit qꝺ legiꝰ in ſabbatho poſtea quod legitur in vna feria et aliquãto tempore poſt quod in quarta feria legitur·Nam maria magdalena cũ veniſſet ad monumẽtum et nõ in uemſſet corpus domini ſublatum·credidit et cu currit et nunciauit petro et iohanni·qui cucur rerunt ad monumẽtum·et iohãnes ꝓcurrit ſꝫ non ſtatim introiuit·ſꝫ petrꝰ tandem veniens ĩ troiuit·et poſtea iohãnes intrauit·et cum non inueniſſent redierunt ad ꝑria·hoc legitur in ſabbato illis redeũtibus maria remanſit ad mo numẽtum et inclinans ſe in monumentum vidit vnum angelum ſedentem ad caput·aliuz ad pe des qui dixerunt·Mulier quid ploras·que dix qui ia tulerunt dominum meum et neſcio vbi po ſuerunt euz·et tunc conuerſa retrorſũ vidit ihe ſum qui dixit ei·Mulier quid ploras quem que ris·et illa reſpiciens·et ortulanuz eum eſſe cre dens dixit·Domine ſi tu ſuſtuliſti eum dicito mi hi et ego eum tollam hoc legitur in quinta fe / ria·Aliquãto tempore poſt petrꝰ iuit piſcatũ cum ſex alijs ad mare tyberiadis vbi dominꝰ ap paruit eis in litore·et hoc legitur in quarta fe ria·Sed quare hec omnia·ſolucio in quarta fe ria cantatur hoc quod cantabiẽ ſanctis in di e ũ dicij·Venite benedicti patris mei cẽ·Et in il lo euangelio quod eadem die legitur·dicitur q̃ dominꝰ apparuit diſcipulis in litore maris· Et hoc bene conuenit·Nam p litus maris· vt di cit beatꝰ gregoriꝰ ſuper illum locum fims in = telligitur mundi·in quo dominꝰ apparebit ſuis glorioſus et tunc petrus trahet ad litus rethe plenum magnis piſcibus·centũquadraginta= tribus nec tamen ſcindetur rethe·Per petrum mtelligitur ordo ſanctorum prelatoruz·qui ſ fluctu huius ſeculi ad litus ſtabilitatis eterne ducent eos qui per ipſos conuerſi ſũt·ſed hoc attribuitur ſoli petro ꝓpter eccleſie vnitatem Sed quare legitur in ſabbato in albis euange lium quod tũc legitur·Reſpondeo q̃ officium illiꝰ ſabbati cũ officio p̃cedẽtis ſabbati ſãcti in multis convenit·Nam in p̃cedẽti ſabbato duplex laus cantaꝰ·ſicut et in hoc et ecliã lectioni conue nit·quia in lectione precedentis ſabbati diciꝰ· Que ſurſũ ſunt ſapite·nõ que ſuper terram·et in lectione ſequentis dicitur·Deponentes om nem dolum q̃·et ita tanquam lapides viui edi ficamini q̃·Et michil aliud eſt quam que ſurſũ ſũt ſapere conueniebat igitur vt euangelium euangelio correſponderet·quod fit in corũ p̃ cipijs·Nam in euangelio precedentis ſabbati di citur·Veſpere autez ſabbati que luceſſit in pri ma ſabbati id eſt diluculo venit maria magda lena·Et in euangelio ſequẽtis dicitur·vna ſab bati maria magdalena venit ad monumentũ cuz adhuc tenebre eſſent quod idem eſt·In hoc ta men videtur differencia quia dicitur ibi q̃ ve nit maria magdalena et altera maria·hic nõ fit mencio niſi de maria magdalena·ſed vt ait aug̃ in libro de concor·euangeliorum·Ideo iohãnes ſolam mariam magdalenam nominat·quia fuit ceteris feruencior·nec tamen idco ceteras non excludit·Euangeliũ vero mathei·legitur in ſex ta feria q; dñs p paſſionem meruit ſibi dari po teſtatem in celo et in terra·vel pocius datã no tificari·Et quia dominus in ſexta feria paſſus eſt·idcirco legitur euangelium mathei in ſexta feia·in qua dominus ait diſcipulis· Data eſt mi hi omnis poteſtas in celo et in terra·Vnde a = poſtolus·Criſtꝰ factus eſt pro nobis obediens patri vſq; ad mortem·mortem autez crucis·p pter quod et deus q̃·Vbi ergo ponereꝰ euan gelium in quo agitur a iohãne de prima viſio = ne domini que facta fuit marie magdalene niſi in quinta feria·In prima enim die non potẽat poni predictis de cauſis·nec in ſecunda nec in = cia nec in quarta nec in ſexta·nec in ſabbato·¶ Vnde reſtat q̃ in quinta feria neceſſario poni debuerit·Aiunt quidam q̃ licet in ſecũda feria legatur euangelium de apparicione domini·fa cta diſcipulis euntibus in emaus·nõ tamẽ illa facta fuit ea die·ſed in precedenti decem et enim apparitiones poſt criſti reſurrectionem in euan gelijs inueniuntur ad fidem noſtram confirmã dam·quinq; in prima die et q̃nq; poſtea·ſed in apoſtolo dicitur·q̃ in die reſurrectionis appa = ruit iacobo·et quingentis ſimul fratribus·¶ ¶ Et ſicut quidam dicunt in ipſa eciam die pri = mo apparuit matri·vt dictum eſt in quarta par te ſub titulo de acceſſu pontificis ad altare·Et iacobo qui votũ vouerat non comedere·ſed a ioſeph qui pro eo tenebatur in carcere·Verum quia de viſione angelorum et de maria magda = lena euangeliſte diſcordare videntur·ideo aliq̃ ſuper hoc preter propoſitũ dicamus·Nã matꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dicit q̄ mulieres viderunt angelum sedentem
super lapidem qui tamē erat extra monumen=
tum. ¶ Marcus dicit q̄ introeuntes ipse in mon
mentum viderunt eum sedentem a dextris. ¶
Iohannes dicit q̄ maria magdalena vidit duos
angelos vnum ad caput alium ad pedes sedē
tes. Lucas dicit q̄ duo angeli stantes dixerūt
marie magdalene a alijs. cur queritis viuentē
et cetera. Iohannes dicit solam vnam venisse
scilicet mariam magdalenam. Matheus duas sci
licet eam et aliam. Marcus tres scilicet eam et
mariam matrem iacobi minoris. et mariam fili=
am salome que fuit mater filiorum zebedei scili
cet iacobi maioris et iohannis euāgeliste scōz
crisostimum. Tantum salome filia fuit. Lucas
plures dicit. dicit enim. Erat autez maria mag
dalena et iohāna iacobi minoris subaudi mater
et cetere que cum ipsis erant. et alie venerunt
quas non numerant euangeliste. Ecclesia tamē
tres marias representat ¶ Rursus matheus di
cit. q̄ mulieres certificate per angelum inter
quas erat precipue maria magdalena. denunci
auerunt apostolis dominum resurrexisse. Et io
hannes dicit. q̄ maria magdalena nunciauit pe
tro et iohanni eum sublatum fuisse. Vera qui=
dez sunt omnia que dicūt euāgeliste. m hijs et
non sunt aduersa. sed quod vnus minus dicit.
alius supplet. ¶ Verum est enim sicut narrat
matheus quod primo viderunt angelu sedēn
tem super lapidem quez reuoluerat ab ostio mo
numentu. qui a dixit eis eum resurrexisse et ad
iecit. Venite et videte locum vbi posuerunt eū
et tunc ipse surgens precessit eas in monumen
tum. et sedit in dextris sicut narrat marcus p9
maria magdalena vidit vnum ad caput et alīū
ad pedes sedentes. sicut dicit iohannes qui dix
erunt ei. Mulier quid ploras. a nūciauerunt eū
resurrexisse. et tunc surrexerunt ipsi vt appare
rent ei stantes sicut dicit lucas. vt in hoc q̄ sur
rexerunt dominum surrexisse ostenderent. et cū
starent dixerunt ei et alijs cur queritis viuen=
tem cum mortuis id ē eū qui resurrexit cur que
ritis in sepulcro quod ē loc9 mortuorum. Am=
brosi9 dicit duas fuisse marias. magdalena vna
que secundu matheū sciuit dominū resurrexisse
Alia que secundum iohannem nescuit. sed cor=
pus sublatum credidit. Augustin9 ō vero cor.
euangelistarum sic soluit. Dicit enim q̄ cum ma
ria magdalena cū alijs venit et dicendo. Quis re
uoluet nobis lapidem ab ostio monumenti. cuz
adhuc aliquantulum longe esset vidit lapidem
reuolutum. et statim cucurrit ad petrum et io=
hannez et signauit eis corpus domini fuisse sub
latum. qui venientes inuenerunt monumentuz
vacuum et credentes q̄ fuisset sublatum redie=
runt. Maria autem iterum adiunxit se alijs et
propius accedens cum eis vidit angelum seden
tem super lapidem sicut dicit matheus. et cete=
ra sicut superius dicta sunt. Zacharias qui cō
posuit vnum euangelium ex q̄tuor aliter soluit

Dicit enim q̄ maria magdalena et alie venerūt
ad monumentum. et viderunt angelum seden=
tem super lapidem. sicut dicit matheus et post
in monumento sicut dicit marcus. et inde duos
stantes vnum ad caput et alium ad pedes. sicut
lucas dicit scilicet illum priorem cuz alio vl̄ eo
disparante alios duos qui dixerunt. ¶ Cur
queritis viuentem cum mortuis. et signauerūt
eum resurrexisse. Alie crediderunt verbis eo=
rum. maria remansit incredula. Vnde alie nunci
auerunt discipulis dominum resurrexisse illa nū
ciauit petro et iohanni. eum sublatum fuisse. q̄
post aduentum et recessit eorum sola remansit
ad monumentum que inclinans se in monumen=
tum vidit duos angelos sedentes vnum ad ca=
put et alium ad pedes sicut dicit iohannes qui
dixerunt ei. Mulier quid ploras. quem queris. et il
la putans eum ortulanum esse dixit. Domine si
tu sustulisti eū dicito michi et ego eū tollam et
tunc dñs eaz ex noie nominauit. et ipsa tunc eū
cognouit et post plures locuciones angelorum
tunc primo credidit et voluit procidere ad pe=
des domini et dominus dixit ei noli me tangere
Nondum enim ascendi ad patrem meum. subin=
telligitur. in corde tuo. quasi diceret. quez que
ris. tanquam mortuum. non credis patri esse e
qualem. Et adiecit enim dominus. Vade et dic
fratribus meis. Ascendo ad patrem meum et pa
trem vestrum et cetera. id est in proximo est vt
ascendam. et ipsa cepit ire iam certificata. et in
uentis alijs mulieribz iuit pariter cū eis hoc nū
ciare apostolis et in illa via apparuit eis domi
nus dicens. Auete que accesserunt et tenuerūt
pedes eius. Predictum autem modum loquēdi
in quo quasi generaliter dictuz est. q̄ mulieres
fuerunt nunciare dominum resurrexisse. cum ta
men maria que erat vna de illis tunc incredu=
la fuit. Sepe in scripturis inuenim9 sicut et do
minus dicit discipulis et me scitis et viam meam
scitis. Cum tamen quidem essent inter eos qui
hoc nescirent ¶ Vnde dominus. tanto tempore
vobiscum fui. a non cognouistis me et cetera. ¶
Sed illud primo dictū est sciētibus. istud igno
rantibus. ita etiam dicitur. q̄ dominus in ascen
sione apparuit discipul' a exp̄brauit increduli
tatem et duriciam cordis eorum quia hijs qui
viderant eum resurrexisse non crediderunt. cū
tñ aliqui inter eos fuerint qui iam crediderāt
sicut petrus et alij plures. sed illud primo dic=
tum est de incredulis. hec opinio videtur pro=
babilior quam secunda et quod dixit ambrosi9
Non est credendum quod dixerit asserendo. sed
aliorum opiniones referrēdo. licet ipse eam ar
gumentis probare videatur. quibus iuxta pre
dictam opinionem leuiter respondetur et fere
totum quod ipse inducit. per interemptionem
soluit. verū q̄ ipse dicit. q̄ vna maria fuit sēm.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mathēum que sciuit dominum resurrexisse· hoc est falsum quia alijs credentibus verbis angeli ipsa remansit incredula· Augustinus vero nō sic fuisse dicit· vt narrat· sed narrat ita potuisse fuisse· Vnde probabilioꝛi sentencie non preiudicat·

De secunda feria post pascha· R·

Quia per gloriam resurrectionis impleuit dominus que promisit in veteri testamēto vtvidelicet introducerꝫ nos in terram fluentem lac et mel· iō dicit ecclesia in introitu huius secunde ferie Introduxit nos dominus in terram fluentem lac et mel· ex o· xiij· quia cristus iam introductus est· ꝙ ecclesia triūphans in re· Ecclesia vero militans in spe Epistola sumitē de actib9 apostoloꝝ· x· c· Stās petr9 in medio· ꝙ ē ꝙ itēdit ꝓbare passionem xp̄i ꝙ resurrectionē· Vnde dicit huic omēs ꝓphēte testimoniuꝫ ꝓhibent· Euāgelium duo ex discipulis luc· xxiiij· c· cōcordat epistole de apparicōne domini discipulis eūtibꝫ in emaus· ibi enim habet· q9 cognouerūt eum in fractione panis· Quid est fractio panis nisi expositio scripture ibi enim cognoscit dōmin9· Responsoꝛiuꝫ vero concordat cum introitu· dicat nunc israhel Alla· Nome cor nost ꝛerat ardēs ꝙ· est de scripturaꝝ expositione· In alijs ecclesijs dicit alleluia· Angelus dōmini math· vi· c· Offerto· Angelus dōmini ꝙ· est de testimonio apostoloꝝ· Poct cōmunio· Surrexit dominus ꝙ· luc· vi· c· est de apparitione que facta est petro· Multiplicat igit apparitōnes vt dictuꝫ est ad ꝛfirmandaꝫ fidem· Sane ex hodierno euāgelio sumitur alleluia· nonnea offerenda· Angel9 dōmini· ex eo q9 ibi dicit mulieres visiones angelorum vidisse qui dicunt eū viuere· Similiter ꝙ communio· surrexit dōmin9 ex eo q9 ibi dicit surrexit dōmin9 vereꝙ apparuit symoni ad pietatē ergo ꝓtinet hoc officium in quo continet rememoratio scripturaꝝ· et per pietatē accedit ad mansuetudinemꝫ· Mansuetis autemꝫ terra ꝓmittit illa de qua dicit· Beati mites quoniā ipi possiterram scilicꝫ fluentem lac ꝙ mel· Vnde in introitu scilicꝫ· Introduxit nos dōmin9 in terram fluentem lac ꝙ mel· Et sunt hec verba moysi populum post exitum agni de egipto ducentis· Introduxit in quam spe· sed in illam postea introducet re· quam caleph dedit axe filie sue irrigatā irriguo superioꝛi in inferioꝛi et irriguum inferius timoꝛ est· superius amoꝛ· Caleph etenim qui quasi coꝛ interpretatur· dat anime deuocionem cum timoꝛe pariter et amoꝛe In hac secunda feria fit in vrbe statio apud sanctum petrum propter hoc quod in euangelio habetur· et apparuit symo· et quia ibidem dicitur· Nonne coꝛ nostrum ardens erat in nobis quia ipse preceteris magis arsit dominum diligendo Hac die pisces viuos inspicimus· recolentes eu gaudio· q9 dominus ad probacionem resurrectionis partem piscis assi comedit· Et in tercia feria ad fontes imus vt ibi dicetur· et mulieres verberant viros· eciam in hijs tribus diebus est feriandum· prout sub pascha dictum est·

De tercia feria post pascha· R·

In tercia feria ostenditur per quod habeaē hereditas celestis patrie· ostenso vero in secunda feria q9 in terram fluentem lac et mel· iam introduxit nos deus in spe· et postea introduxit in re· ostendit per quod habeatur quia per diuinam sciencia siue congnicionem domini nostri· Vnde hec tota feria est de cognicione siue sapiencia dei· et inde introitus est Aqua sapiencie et cetera· Ecclesiastici· xv· c· et est septimi tom· quia in septem donis spiritus sancti est ista sapiencia· In epistola· Surgens paulus· actuum· xiij· ca· ostenditur cristi passio et resurrectio· per quam hec sapiencia habetur Cui enim veram fidem habet de hijs habet saꝛem dei· Hec autem cognicio· est dies quam fecit dominus de graduali ergo patet Et nota q9 cum omnes graduales versus huius ebdomade sumantur de p̄s· c· xvij· s· confitemini· qui est nonus post dixit dominus· Hodiernus sumitur de psalmo· ca· vi· s· confitemini· qui est decim9 in matutinali· Cantate eo q9 iste psalm9 exhoꝛtatur fideles ad laudes dei· qui per sapienciam sui redemit· et liberauit eos de quadruplici tēptacione· quia liberauit eos de necessitatibus eoꝝ id est ab infidelitate· et quia liberauit eos de necessitatibus eoꝝ id est a prava consuetudine et liberauit eos a tedio bone actionis et eduxit eos a versucijs hereticē impugnacionis Alleluia est· Surrexit dominus et apparuit mulieribus· vel secunduꝫ alias ecclesias· Oportuit quod sumitur de euangelio· In alijs eciam dicitur· Surrexit dominus vere· luce vltimo· ca· In euangelio vero· Stetit ihc̄s et cetera· luce· xxiiij· ca· ostendit dominus· et probat resurrectionem suam discipulis suis per quatuoꝛ Primo per consuetum modū loquendi· cū dixit pax vobis· Loquebatur enim eis sepe de pace· ꝙ amatoꝛ pacis erat· Vnde ipse domin9 inquit In me pacem habebitis· in mundo autem pressuram· Pacem relinquo vobis· pacem meam do vobis· Secūdo ꝓ hoc q9 ostendit se palpabilem Tercio quia cum eis comedit Quarto q9 in eis sensum aperuit scripturarum· Et quia hanc sapienciam dominus dedit per se et per apostolos· ideo dicitur in offertoꝛio· Intonuit de celo dominus id est de apostolis· vt omnes crederent in illum· Hec enim inquit iohannes· scripta sunt vt credatis· et credentes vitam eternā habeatis· In postcommunione· que est ad colocen· iij· ca· inuitamur ad hanc sapiēciā Si ꝛsurrexistis cum cristo· que sursum sunt sapite ecce de sapiencia· Et quia de sapiencia habeē in hac

cāc ante 5 folia, fuit

secunda feria. ideo fit statio ad sanctum paulu3 qui fuit sapiencio3 omnibus apostolis. seu cui domin9 singulariter aperuit int elligẽciã scriptu3arum. de quibus legitur in euangelio et in introitu. Vñ ipse dicit non a me nec ab homine accepi euangelium meum. sed per reuelacione3 domini mei ihesu cristi. vel quia per eum maxime adimpletum est quod in euangelio legitur scilicet oportuit predicare penitenciã in omnes gentes. ideoq3 et eius predicacio legitur in hodierna lectione actuum apostolo3um hac die viri verberant mulieres prout sub paschа dictũ est. Hac etiam die ad fontes imus pro eo q3 hodie in introitu viri beati aqua sapiencie potati referuntur et in offertorio fontes aquarum aperuisse memorẽtur.

De quarta feria.

Ostenso in tercia feria de celesti patria. et per quod habeaẽ ostenso eciã in secunda feria. q3 in terram fluentez lac et mel et cetera. introducimur ideo nunc in hac quarta feria muitamur ad illã Vnde introitus est. Venite benedicti patris mei et cetera mathei. xxv. capitulo. Quia vero dominus dicit. Penitenciaz agite appropinquabit enim regnum celo3um. et q3 ibi non intrãt nisi purificati per penitenciam. ideo beat9 petrus in epistola. Aperiens. actuum. iij. muitat nideos ad penitenciam ideo autem ad penitenciam muitatur homo. vt de filio dyaboli fiat filius dei. et hec mutacio dextre excelsi propter quod in responsorio habetur. Dextera domini fecit virtutem. Sequitur alleluia de resurrectione. Surrexit domin9 et cetera. Et in alijs ecclesijs est. Cristus resurgens et cetera. Semper enim in hijs diebus aliqua de resurrectione dicuntur. In alijs enim dicitur. Cum sederit mathei. xxv. ca. Quia vero hec mutacio fit eciaz quando homines fiunt filij dei propter predicacionem. ideo in euangelio manifestauit se ihesus iohannis. xxi. capitulo. Dicit dominus. Mittite in dextram nauigij retie. hoc facit qui tantum predicat propter deum et tunc trahũtur magni pisces. postea dedit eis piscem assum. Piscis assus id est crist9 passus. Hec erit refectio in patria cum comedemus panem angelo3um. 8 quo in offertorio porta3 celi et cetera. Postcommunio est. Cristus resurgens. ro. vj. capitulo. Et quia beatus laurencius fuit vnus de magnis piscibus et fuit assatus pro cristo. ideo fit statio ad beatum laurencium.

De quinta feria.

Quinta feria est de conuersione gencium propter passionem et resurreccionem. Vnde introitus est. victricem manum tua3 laudauerũt pariter cristiam quia sapiencia aperuit os mutorum. Vnde ysa. xxv. capitulo. Tunc claudus saliet sicut ceruus. et aperientur linguе mutorum q8 factum est qñ xps demones eiciebat et faciebat homines mutos loqui. Vnde in euangelio. Erat ihesus eiciens demonium et illud erat mutum. In epistola vero. Angelus domini actuum. octauo. significatur conuersio ista gencium. Vnde dicitur ibi de eunucho qui conuersus ẽ a philippo qui interpretatur os lampadis siue os illuminans. quia quandoq3 per scripturarum inspectionem. vl̃ p̃dicacionem conuertitur homo vt gentiles. qui significantur per eunuchum. quandoq3 vero per inspiracionem conuertitur ad dominum vt habetur in euangelio q3 apparuit marie magdalene. Quia vero per cõuersione gencium factus est cristus lapis angularis. ideo in versu responsorij habetur. Lapidez quem reprobauerunt edificantes et cetera. Et quia vera conuersio fit per penitenciam. ideo sequitur alleluia. mathei. xxvj. In die resurrecti oms mee dicit dominus precedam vos in galileam id est in transmigracione de vicijs ad virtutes. Euangelium. Maria stabat. iohannis. xx. capitulo. est de apparicione domini. marie magdalene in specie ortolani siue peregrini. q3 peregrinus est de9 homini quamdiu est in peccato. In offertorio in die solemnitatis. exodi. iiij et. xiij. capitulo similiter promittitur conuertentibus vera beatitudo. Imposterũ mumione vero populus et cetera. i. Regum. ij. capitulo ad laudandum muitamur. Et fit statio ad sanctos apostolos. quia in philippo qui interpretabatur os lampadis intelliguntur omnes apostoli per quo3um predicacionem conuersio gencium facta est. Item quia fratres domini de quibus in euangelio legitur fiunt apostoli per quos os muti apertum est. et diserte linguе infancium ideo statio fit ibi.

De sexta feria.

Sexta feria est de institucione baptismi. vnde introitus est. Introduxit eos dominus. scilicet de egipto id ẽ de tenebris peccati. et inimicos eorũ operuit mare id est baptismus. et subicitur ibi ter alleluia. propter liberacionem ab hostibus et bonum gracie. Postmodum sequitur epistola. cristus semel id est petri. iij. capitulo. in qua beatus petrus agit de baptismo. et de arca noe Sicut in diluuio per arcaz salue facte fiunt anime licet pauce scz octo similiter et in baptismo quia sicut in aquis diluuij que mundauerunt totum mundum. mundus a peccatis purgatus est et per arcam anime salue facte sunt. ita et in aquis baptismi in quo omnia peccata mundata sunt. per ecclesiam saluati sumus. Sequitur graduale. Hec dies quam fecit dominus. Versus. Benedictus qui venit in nomine domini.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

est enim homo qui conficerat baptisma. sed deus est qui inuisibiliter baptizat. Vnde sequitur. Deus dominus et illuxit nobis scilicet per illuminacionem baptismi. et per illuminacionem legis domini. Alleluia est. Angelus domini cum duplici versu. sicut in die pasche. in quibusdaz ecclesijs quia in hac die agitur de institucione baptismi. Vnus versus est propter cristi resurrectionem in corpore. alius propter stolaz anime quam in baptismo suscipiunt baptizati. Euangelium vero est de institucione baptismi secundum matth. vltimo. capitulo. Undecim discipuli abierunt in montem quem constituit illis ihesus. et sequitur ibi. Euntes docete omnes gentes. baptizantes eos in nomine patris et cetera. Et quia in memoria debemus habere istum diem propter institucionem baptismi. ideo sequitur in offertorio. Erit nobis memorialis dies ista et cetera. exodi. xij. et. xiij. capitulo memorialis quidez debet esse dies. in qua de vicijs ad virtutes transimus. hec enim dixit moyses in die pasche. Postcommunio est. Data est michi omnis potestas. matth. vltimo capitulo. Quia vero beata virgo creditur inter fuisse in institucione baptismi quia vt hieronimus. ait hoc apud nazareth in domo eius actu est. ideo hac die fit statio in ecclesia eius.

De sabbato in albis.

Sequitur de sabbato in albis. in quo est introitus. Eduxit dominus populum suum in exultacione. hoc maxime in extremo sabbato fieri intelligimus quando erit verum sabbatum. Sed ne iudei credant hoc dictum esse de se. Sequitur in epistola beati petri. j. ij. capitulo. Fratres deponentes omem maliciam et dolum et cetera. Sequitur duplex alleluia fine graduali. Primo quia nunc terminatur septuagesima postquam sequitur octaua resurrectionis quando habebit duplex stola anime scilicet et corporis. et cessabit labor operis de quo dictuz est in prohemio ij partis. et sub ti. de septem diebus post pascha. et in quarta parte sub titulo de alleluia. Secundo quia in die iudicij plenum erit gaudium pro dominica et nostra resurrectione. Tercio geminatur alleluia. quia tunc erit leticia sempiterna. quia eim erit leticia vnum alleluia quia sempiterna secundo dicitur alleluia. Quarto quia in octaua resurrectionis omnis sollicitudo deponetur quod significatur in hac octaua die in qua vestis cādida siue crismale deponitur ideo in albis non cantatur graduale. sed duplex alleluia. quia tunc erimus in albis. Item quantum ad resurrectionem domini non debet graduale cantari. neqz quantum ad baptizatos et ideo cantatur vnum alleluia pro baptizatis scilicet. Laudate pueri dominum. et aliud de resurrectione domini scilicet. Hec dies quaz fecit dominus. Preterea ideo post alleluia hec dies sequitur alleluia. Laudate pueri quia de leticia animarum transient ad gloriam in corruptibilem corpora. Euangelium vero vna sabbati iohannis. xx. capitulo. est de duobus discipulis qui currebāt ad monumentum petrus scilicet et iohannes. qui significant duos populos. cucurrit tamen citius io. id est iudaicus populus quia habebant prophetas scilicet ihoremiam. ysaiam. et alios qui de passione domini locuntur. Sed petrus cicius intrauit id est gentilis populus. non tamen intrauerunt iudei in multitudine. qui enim credit intrat. Sicut dicit aug. Et attende. quia epistola et euangelium huius sabbati concordant cum epistola et euangelio sabbati sancti prout dictum est sub titulo. de septem diebus post pascha. In offertorio vero de illuminacione post baptismum aguntur grates. Benedictus qui venit et cetera. Et in communio est. Omnes qui in cristo baptizati estis cristum induistis. gala. iij. die ista fit statio ad ecclesiaz beati iohis in laterano qr ibi enim in precedenti sabbato baptizati sunt pueri. et in octaua die in lege circumcidebantur. io recte hac die ipsi comemunt vt hoc spirituali ter agatur in baptizatis et hoc est quod dicit in epistola. deponentes omnem maliciam et omnem dolum et cetera. quasi modo geniti infantes. ne per fenestras quiqz sesuum intret mors Dicitur autem ad horas capitulum. cristus resurgens. ro. vi. capitulo et illud. Expurgate verus et cetera. i. ad corinthios. v. capitulo et illud. Cristus passus est. i. petri. ij. Quia vero in tota septuagesima. que vsqz ad hanc diem protendit. penitenciam egimus. ideo ecclesia hodie celebrat in albis vt magis ac magis albi simus sicut dominus ait in euangelio matthei. iij Agite penitenciam. approp in quabit enim regnum celorum. Quare hoc sabbatum dicitur in albis. dictum est sub pascha. Hac die dominus papa distribuit agnos dei. Alicui eciam distribuitur cereus paschalis de quo dictum est sub sabbato sancto qz.

De recapitulacione euangeliorum.

Potest eciā aliter dici. quod ideo impmissis septem diebus baptismalia celebrantur officia. vel quia baptizati sapia septiformi docēt vl qr ipsoz temporis vniuersitas dierum septenario voluitur quibus quia fides spes et caritas precipue fiunt necessaria. ideo tribus psalmis vtim in nocturnis. Singulorum autem dierum officia sic possumus septem spiritibus et beatitudinibus coaptare. officium. quidem dominice resurrectionis pertinet ad timorem quo timemus terribilem sentenciam iudicis. Cum enim dicet pater rex et iudex omnium. Resurrexi et adhuc tecum sum id est in sugillacionem inimicorum

dicencium· quando morietur et peribit nomen
eius· tunc magnus erit timor et tremor· Unde
et in offertorio· Terra tremuit et cetera spiri
tus timoris vt fundamētum ponitur· Sed qua
re a timore incipientes in sapiencia terminam9
cum ysa·cepit a sapiencia et descenderit ad ti=
morem· Respondeo· ysaias· saluatorez descri
psit qui carnem assumendo descendit· nos vero
de terrenis ad celestia tēdere conamur· et ideo
gradus ascendendo connumerare debemus· vt
a timore ad sapienciam peruenire possimus·
In secunda feria legitur euangelium de duo
bus discipulis euntibus in emaus· quibus do=
minus apparuit et scripturas moysi et omnium
prophetarum aperuit· Et attende· q licet ho=
die legatur euangelium de apparicione domini
non tamē hodie· sed heri apparicio fuit· Ad pie
tatem ergo pertinet hoc officium in quo conti=
netur rememoracio scripturarum et accedit ad
mansuetudinem prout ibi dictum est· In ter
cia feria legitur euangelium· Stetit ihesus vbi
multipharie suam resurrectionem probati scili
cet per visum· per tactum· et per gustum et eci
am per auditum· cum scripturas eciam exponit
quod pertinet ad scienciam· Unde in introitu
Aqua sapiencie et cetera· Beati viri potati re=
feruntur· in offertorio· Intonuit fontes aqua
rum apperuisse memorantur· In postcommuni=
one· Si consurrexistis· que sursum sunt quere=
re et sapere iubentur· Et in euangelio sensus ad
intelligendum scripturas discipulis aperitur·
scripturarum quippe intelligencia et sciencia la
mentati et luctus est causa effectiua· qui enim
agit in scripturis prophetas et eorum dominū
occisos quomodo dolore mordetur· et quanto
quis peccata sua intelligit· tanto in luctum a
penitencie lamentum prorumpit· licet igitur
hijs diebus sit gaudijs vacandum· tamen mep
tam leticiam remoueamus· ne carnes agni sine
lactucis agrestibus comedamus· quia beati qui
lugent· In quarta feria legitur euangelium
de discipulis piscantibus quos dominus mui=
tauit ad prandium· et dedit eis panem et pi=
scem assum id est cristum congnoscere deum et
hominem passum· est illa que quidem saturitas
de qua dicitur· Beati qui esuriunt et sicunt iu
sticiam quoniam ipsi saturabuntur· Quod er=
go dicitur ibi· venite prandete hoc est quod cā
tatur in introitu· Venite benedicti patris mei
percipite regnum· hoc enim regnum est prandium
eternum vbi erunt pisces magni· sed vnus si=
per prunas· non passionis· sed amoris· Lacio=
nabiliter autem in feria quarta nobis a cristo
regnum promittitur quia in quarta etate reg
nauerunt dauid et salomon· in quorum mani=
bus cristi regnum specialius et plenius figurfi
catur· Et quia petr9 supradictum rethe traxit
in terram· ipsi enim commissa est ecclesia· ipsi
specialiter dictum est pascite· o· m· ideo pro epi
stola sumitur eius predicacio de actibus apo=
stolorum· Ad saturitatem quoq; pertinet offe
renda· Portas celi aperuit scilicet prophetas
qui predixerunt· angelos qui annunciauerunt·
mariam que genuit· apostolos qui predicaue=
runt doctores qui exposuerunt· per hos omnes
pluit dominus manna in ore egencium anima=
rum id est dei verbum vel corpis sacramentuz
vt non deficerent in via tendentes ad patriam
vbi comedent panem angelorum· Versus gra
dualis· dextra domini fecit virtutem· congruit
illi verbo euangelij· Mittite in dextram naugij
rethe· et est sensus· Dextra domini fecit virtu
tem· quia potencia verbi michi vniti fecit me
vincere mortem· ideoq; dextra domini exalta=
uit me id est laudabilem me fecit· Et repetit·
dextra domini fecit virtutem· vt ostendat re=
surrectionis qualitatem scilicet eternam· Unde
sequitur· Non moriar· sed viuam· iuxta quem sē
sum capimus cum apostolo in alleluia et com=
munione cristus resurgens· et pertinet hoc ad
fortitudinem· Et quia beatus laurencius fuit
piscis assus fortis in esurie· et esuriens in forti
tudine ideo fit ibi statio· Officium quinte fe
rie pertinet ad consilium et misericordiā· Mag
num enim fuit consilium peccatricis pedes la=
uantis cum lacrimis vt misericordiam conseque
retur· prout in euangelio dicitur· Officium
sexte ferie pertinet ad mundiciam cordis et cor
poris in baptizato· nam de quo ibi agitur· la=
uantur corpus et anima· et quia mundis cordi
bus visio dei promittit̄· vt ibi beati mundo cor
de· quoniam ipsi deum videbunt· et per mundi=
ciam ad intellectum peruenitur· ideo recte in
euangelio dicitur· quod transmigrantes deum
videbunt· In sabbato legitur euangelium in
quo dicitur· q licet iohannes precurrerit· ta=
men petrus sequens cicius in monumentum in=
trauit· et postea iohannes· hij prout dictum ē
ibi sunt duo populi· petrus significat gentes
que posterius venerunt ad noticiam passionis·
sed tamen primitus crediderunt· iohannes sy=
nagogam que in lege et prophetis prius audi
uit dominī passionem· sed nondum credere m
mortuum voluit· Credet autem cum israhel sal
uus fiet· De hijs duobus populis scz credenti=
bus et non credentibus loquitur petrus in epi
stola deponentes et cetera· De credentibus di
citur in introitu· Eduxit dominus· po·s·m·ex·
eduxit eum domin9 israhel de egipto cum auro
et argento· sed illis in deserto murmurantibus
et ideo pereuntibus edurit eos qui non murmu
rauerunt de deserto in terra promissionis· et p
pter eosdem dimittimus graduale et duplica=
tur alleluia· quia tunc neophiti laborabant·
nunc deum voce et opere laudant· ad eosdem p
tinet alleluia· Laudate pueri dominum· Totus
enim ille psalmus ad lectionem dirigitur gen=
cium quod ex eius illo fine probatur· Qui habi
tare facit sterilem in domo· eisdem pueris con=
uenit quod cantur in offertorio· Benedictus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

qui venit in nomine domini·hunc enim verficu
lum cantauerunt pueri occurrentes domino ad
paſſionem vementi·quod ſequitur·¶benedixi=
mus vobis de d·domini·adiecit mater eccleſia
dicēs pueris ſuis·bñdixim9 vō id eſt ſignifica=
uimus vos baptiſmo·nos qui ſumus familia do
mini·quia deus dominus illuxit nobis·¶ſequē=
verſus·hec eſt dies·ad gaudium ſpectat credē
cium·¶Ille alius·lapidem quem reprobauerunt
ad ſigillacionem pertinet iudeorum ad eoſ=
dem credentes pertinet·¶Poſtcommunio·Om=
nes qui in criſto et cetera·¶pertinet igitur offi
cium iſtud ad pacificos q̄ filij dei vocabunt̄ De
dit enim dominus hijs qui credūt in nomine ei9
filios dei fieri·quibus ſapiencia datur perfruí·

De prima dominica poſt paſca·

¶In octaua paſche incipit tempus regreſſio=
nis ſeu reconciliacionis·prout dictum eſt i
prohemio huius partis·¶Bene in hac die
dominica in quibuſdaz eccleſijs fiunt octaue pa
ſche et dicuntur reſponſoria de die dominica et
introitus·¶Reſurrexi·et graduale quod derelic
tum erat reſumunt habentes reſpectum ad ge
neralem reſurrectionem ad cuius gloriam per
gradus aſcenditur·criſti enim reſurrectio in oc
taua etate facta eſt·¶Sed cum paſchalis ſolē
nitas ſignificet illam octauaz·que ſequitur ſep
tenarium huius vite ¶queritur quare habet oc
tauas·cum eciam eius ſolemnitas protendatur
non tantum per octo dies·ſed eciam vſqz ad
diem pentheoſtes·¶Hac ro quia reſurrectio fu=
tura ſignificata eſt per circumciſionem que oc=
taua die mandata eſt cuius vere circumciſionis
octo ſūt beatitudines quarum octaua redit ad
primam·et ideo ad repreſentandum has bea=
titudines ſolemnibus octo diez officijs·cele=
bramus octauas dominice reſurrectionis·que
eſt cauſa et ſignum noſtre future circūciſionis
¶has beatitudines coaptat auguſtinus in libro
de doctrina criſtiana·vij·ſpiritibus omittens vl
timam·quia redit ad primam gradatim em̄ a ti
more peruenitur ad ſapienciam·¶Unde inicium
ſapiencie timor domi·de hoc dicetur in pro/
hemio ſeptime partis·¶Quia ergo nouiter bapti
zati ſūt pueri·et quia multos nouellos in qua=
drageſima genuit eccleſia·et quia in illo tēpo
re fuerunt apoſtoli pueri·propter quod domi
n9 fuit cū eis quadraginta diebus poſt paſca·
inſtruens eos in fide·vt poſſent ommino fieri
ſpirituales·et vt vrerentur igne ſpiritusſancti
¶apter iſtas tres cauſas ſiue nouitates inſtruit
nos eccleſia in fide in hoc tempore·¶Et ideo in
prima quindena leguntur·apoc̄·et act9 apo=
ſtoloz̄ in quibus libris habetur de ſeptem ſig=
naculis videlicet de incarnacione·natiuitate a
cetera·que criſtus ſolus aperuit que ſūt maxi
ma principia fidei noſtre·¶Poſtmodū in alia
quindena cantatur in reſponſorijs·de pſalmis
et in lectionibus leguntur epiſtole canonice eiſ
qz ad aſcenſionem domini·vt ſupra fidem edifi=
centur bona opera p̄s·em̄ et epiſtole bona ope
ra deſignant·¶Et attende q̄ ante reſurrectio
nem lex et prophete legebantur·¶Poſt reſurre
ctionem vero·apoca· et epiſtole canonice que
ſunt apoſtolorum ſcripta legantur·et cātibus
iubilantur·lex enim et prophete criſti paſſionē
et reſurrectionem predixerunt·ſed apoſtoli iaz
factam annunciauerunt a teſtificati ſūt ideoqz
reſponſoriū illud cantatur virtute magna red
debant apoſtoli teſtimonium reſurrectionis·
Racionabiliter quoqz legitur·apoca· et cami=
tur·eo q̄ in eo viſio criſti et angelorum collocu
cio memoratur·¶In illa enim vita quam paſcha
le ſignificat tempus anime viſione trinitatis·
et angelorum conſorcio gratulabuntur·¶Legi
tur autem·apoca· cum hiſtoria dignus es do=
mine·¶Alleluia incipit·ego ſum vitis·¶Quod au
tem in quodam reſponſorio dicitur·decātabit
populo iſrahel alleluia et vniuerſa multitudo
iacob canebat legittime·et dauid cum cantori=
bus citharam percuciens in do·d· illud reſpi=
cit q̄ in domo ſaul deſtructo id eſt mortis im=
perio arca id eſt humanitas ſaluatoris in qua
ſunt manna id eſt verbum et tabule teſtamenti
id eſt thezauri ſapiencie et ſciencie dei abſcondi
ti·in ihoruſalem ducitur et tabernaculo collo=
catur·vt eterna pacis viſione fruatur·q̄ ad pa
tris equalitatez glorioſius exhibeatur·¶Cum au
tem ſuperius temporibus infancie ſaluatoris
¶aulum diximo eſſe legendū·nunc vero ſcrip
ta ceterorum apoſtolorum·patet q̄ toto tēpo
re ſiue ante paſſionez ſiue poſtea quo domin p̄
ſencia memoratur cōgrue precones noui teſta=
menti locuntur·vt quaſi ab vberibus ſponſi filij
conſolacionis lacte potentur·¶Dee namqz ſcrip
ture ſunt vbera de quibus dicitur·Meliora ſūt
vbera tua vino de quibus nos ſic reficiat deus
cuius miſericordia plena eſt terra·vt omnes de
ipſius plenitudine accipiamus·¶Et nota·q̄ ſe
cundum romanum ordinem leguntur nouem le
ctiones in dominicis a paſcha vſqz ad pentheco
ſtes·prout dictum eſt ſub titulo·de ſeptem die
bus poſt paſcha·¶Propter nouitatem au=
tem triplicem que directa eſt incipit introitus
¶quaſi modo geniti infantes et ceteta·i·pe·ij·c·
¶In epiſtola vero in fide inſtruimur·que inci
pit·Omne quod natum eſt ex deo vincit mun
dum et cetera· iohannis·v· capitulo oſtendit
fidem per teſtimonium in celo et in terra·et in
conſciencia·¶In terra cum dicit·¶Tres ſunt qui
teſtimonium perhibent in terra·ſpiritus·aqua
et ſanguis quia em̄ clamore magno dñs emiſit
ſpiritum·et q̄ ex eo iam mortuo exiuit ſanguis
et aqua iudicium fuit humanitatis·et hij tres
vnum ſunt id eſt vnum ſignificant·¶Tres perhi
bent teſtimonium in celo·pater in voce·verbū
in carne·ſpiritus in columba·et hij tres vnum
ſunt·¶De teſtimonio ſciencie ſequit̄ in epiſtola

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

qui credit in filium dei iam in se testimonium dei habet id est hoc dictat ei conscientia. ¶ Sequitur duplex alleluia in dominicis enim et festiuis diebus ab hac die usq; ad octauam penthecostes canitur duplex alleluia. de quo dictum ē sub titulo de septez diebus post pascha. et sub sabbato in albis et sub septuagesima. Primum alleluia ē. post dies octo iohānis. xx. capitulo. Euangelium Cum esset sero. io. xx. ca. est de duabus apparicionibus. Prima omnibus apostolis in ipso die pasche excepto thoma alia octaua die presēte thoma. qui vidit et credidit et tetigit et dixit dominus meus et deus meus. ¶ Aliud vidit. aliud credidit. vidit humanitatez et credidit deitatem. et congruit factum interpretacioni nominis. Thomas enim interpretatur abissus. non profunde intellexit qui ea que exterius vidit. deitatis intima penetrauit Postmodum muitauit nos in euagilio beatus iohannes ad credēdum ab vtili et honesto. vtile est enim nobis credre. Unde dixit multa signa fecit ihe sus. que non sunt scripta in libro ist. Postcommunio est. Mitte manum et cetera. iohannis. xx. capitulo. ¶

De secunda dominica.

Sequitur de secunda dominica p9 pascha. quia enim per cristi resurrectionem illuxit deus nobis. non tātum paruulis. sed etiam perfectis. ideo hec dominica de pastoribus est. qui debent plenemmitari cristum Unde introitus est. Miseri cordia domini plena est terra. ea enim non tantum paruuli. sed et magni repleti sunt. Et ideo sicut antecedens dominica fuit de paruulis. sic ista ē d perfectis. Unde sequitur. verbo domini celi id est apostoli firmati sūt. Et quia petr9 loquitur ad pastores in epistola. Cristus passus est pro nobis nr̄ē. prima petri. ij. capitulo. ideo nunc fiunt sinodi. et fit stacio apud sanctū petrum. In fine enim dicitur. Conuersi enim estis ad pastorem et episcopum animarū vestrarum. Duo alleluia dicuntur. Primum scilicet cognouerunt discipuli nr̄ē. est de resurrectione in aliis tamen ecclesiis dicitur. Surrexit dominꝰ matth. vltimo capitulo. Aliud scilicet. Ego sum pastor bonus nr̄ē. ioh. x. est de prelatis. Euangelium vero. Ego sum pastor bonus ioh. x. est de bonis prelatis et mercenariis. Offertorium est. Deus deus meus ad te de luce vigilo. quia prelati debent semper vigilare. Unde in canticis. canticorum dicitur. Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem. ¶ Postcommunio similiter est de prelatis. Ego sum pastor bonus et cetera. ¶

De dominica tercia.

In precedentibus duabus dominicis ostensū est q; parui et magni per cristi resurrectionem plem sunt misericordia domini. Parui eum dicitur in introitu precedentis dominice. Misericordia domini plena est terra. Magni cū dicitur ibidem verbo domini celi firmati sūt. in hac vero tercia a in sequentibus duabus dominicis ante ascensionem hortatur nos ecclesia ad iubilum et exultacionem. propter cristi resurrectionem et ascensionem. vnde introitus huius dominice incipit. Jubilate deo omnis terra nr̄ē. Et ibi sequitur alleluia. quia iubilus est exultacio mentis. habita de eternis soli autem deo iubilandum est. Sequitur psalmum dicite nomini eius est hilari operacione ipsū laudare. ei sequitur similiter ibi vnum alleluia. quia ab vna radice ortum habent omnia talia id est a caritate. ¶ Sequitur. date gloriam laudi eius. et ibidem et in fine sequitur triplex alleluia. quia a potencia patris. et sapiencia filij. et a benignitate spiritussancti processit. q; nos liberauit p passionem et resurrectionem suam. et ideo laudādus ē deus. Licet autem sit exultacio tamen incutitur timor. ne spes sine timore luxuriet in presūpcione. vnde sequitur versus. dicite deo quam terribilia sūt opera tua domine. ¶ Debet enim timere omnis populus quia iudei excecati sūt qui erant populus peculiaris domini. qui licet apposuissent custodes. tamen dixerunt. venerunt discipuli eiꝰ a furati sūt eū et hoc est q; dicit ps. Mencientur tibi id est ad honorem tuum quia ex hoc magis confusi sūt inimici tui id ē iudei. Et sequitur ibi. In multitudine virtutis tue quasi diceret. licet vidissent multa miracula. videlicet solem obscuratū. et petras scissas in hoc est etiam multitudo virtutis dei. q; mendacia inimicorum vertit in suum honorem. ¶ In epistola vero monet petrus baptizatos vitam Vt amabulent in nouitate vite abstinētes a carnalibz desideriis dicens. Obsecro vos fratres tanquā aduenas et peregrinos. abstinē vos a carnalibus desideriis prima petri. ij. capitulo et cōcordat cum introitu. quia gustato spū desipit omnis caro. Fidedem ecclesie dicunt alleluia. cristus resurgens. ro. vi. capitulo. Euāgelium est de resurrectione. Modicum et non videbitis me modicum id est a morte usq; ad resurrectionez iterum modicum et videbitis me. post resurrectionem et modicum quia vado ad patrem. iohis. xvj. capitulo. nr̄ē. ¶

De dominica quarta.

In quarta etiam dominica imitamur ad iubilum. et specialiter imitantur ad hoc gentes vnde introitus sūptus est de ps imitante ad cantum que incipit. cantate domino canticum nouum. q; mirabilia fecit dominꝰ. Bernardus inquit. Tria fecit dominus mirabilia in incarnacione sua. Primum q; mater esset virgo Secūdum q; deꝰ fieret homo. Tercium q; predicta potest credere carnalis homo Sequitur ibi. ante conspectum gēcium reuelauit iusticiā suam id est filium suū. Sequit versus Saluauit

sibi dextram eius aē. Et quia p fidem vniti fūt duo populi scz gentilis et iudaicus. ideo in oratione habetur. deus qui fidelium mentes vnius efficis. wlūtatis aē. Rursus qz ista dominica quarta approprinquat ascensionī. ideo dicitur euangelū vado ad eum qui me misit et nemo ex wobis aē. iob. xvi. et post expedit wō. vt ego vadaz aē. ostenditur eī causa iubili scilicet ascensio. huic consonat principium epistole beati iaco. i. c. Omne datum optimū et omne donū perfectum desursū est descendens a patre luminum. Sequitur in euangelio. Cum venerit paclitus. arguet mūdum de peccato id est de infidelitate. fides enim peccatum excludit. Vnde arguere de hoc peccato. ē arguere de omni peccato. Et de iudicio. et de iustitia. dicit ergo de peccato. scz quod habent. De iustitia quam non habent scz sanctorum quia vado ad patrem id est in cordibus sanctoz hominum. perducendo eos ad patrem per cognitionem dei bonam. et extollendo eos ad patris conformitatem. et tñ wlunt homines sanctis assimilari. de iudicio qz non timent. quia princeps mundi hui9 iam iudicatus est et adhuc secūtur damnatum. Et si ficeret. de duobus arguere scz de fide quam nō habent et habere possent si vellent. et de iustitia siue de bona vita. in qua non imitantur sanctos. et ideo adiecit verbum timoris scz de iudicio quod debent tales subire. Sequitur ibi. et quecumqz audiet. loquetur. et huic concordat finis epistole. Suscipite cum mansuetudine insitum verbum aē. Si enim spiritussanctus audit que loquitur multo forcius debet homo audire et expectare donec deus in ipso loquatur. quia qui de se ipso loquitur mendacium loquitur.

De dominica rogationum.

Quinto loco sequitur de dominica rogationū. in qua instructos per quatuor dominicas. quasi armatos quatuor cardinalibus virtutibus. monz annunciare alijs vt qui audit dicat. veni. et cortina cortinam trahat dicens in introitu que ē ysa. xliij. c. secundum aliam translationem vocez iocunditatis. id est nouū. testamētū in quo promissa rddūtur non terroris sicut vet9 lex fuit. annunciate aē. Hec autem dominica dicitur rogationum ꝓpter ꝓpinquam ascensionem domini quam quia nos sequi non possumus. ideo in oratione docemur petere duo. que petenda sūt. s. vt cognoscamus et faciamus. dicit. enim oratio Largire quesumus domine supplicibus tuis. sēper spiritū cogitandi que recta sūt ꝓpicio et agendi aē. vñ in epistola redarguit beat9 iacobus eos qui wlunt cōgnoscere et nō facere dicens. Estote factores verbi a nō auditores tantum aē. iaco. i. c. Suedam ecclesie dicūt alleluia sonne cor nostrum ardens aē. luc. vl. c. et vsqz mō aē. iob. xvi. c. In euangelio vero amē dico wobis aē. iob. xvi. c. ostendit quod debeam9 petere. scz eternā dicens. vsqz modo non petistis quicq̄. qui eī petit tpalia. nil petit. quoniam in eis q̄ nō quiescunt. quies esse non potest. vñ sequitur petite et accipietis. qz dextra dñi semper aperta est.

De rogationibus.

In tribus diebus añ festū ascensionis dominum. fiunt ragationes q̄ dicunt letanie. Letania aūt grece apud nos supplicatio seu rogatio est. in qua ecclesia sancta deū rogat. vt qui destruxit ofiliū arcitofel destruat ofiliū eorum qui wlūt viuere siip pacē ei9. Tūc etiam supplicam9 deo vt nos a morte subitanea et ab omni infirmitate defendat. rogam9 vero sanctos. vt p nob apud deū intercedāt. Et denominaē. greco letania wocabulo ꝓpē autoritatez lingue grece ꝑut dictū ē sub pascha. Est aūt duplex letania. scz maior et minor. Maior est in festo beati marci. que mūcta fuit a beato gregē ꝓpter pestē inguinariā seu inflaturā inguinuz cuius institucōis causas. paulus mōtis cassini monach9 lō gobardoz historiogꝓhus. ita descripsit dicens. q tpe pelagij pape tanta fuit inundacio aquaz p ytaliam. q aque ascendebāt vsqz ad superiores fenestras tēpli neronis. quod erat rome. nec aque intrabāt tēplū. tunc p tyberim effluxit multitudo serpentum. inter quos fuit maximus draco. ex quoz flatibz aer est corrupt9. a inde emersit pestis inguinaria qua homines passim a subito moriebanē. Et cū pene tot9 roman9 popul9 deleret ē pelagi9 papa omnibus ieiunū ꝓcessionē induxit. sed in ipsa ꝓcessiōe ipe cū. lxx. alijs expirauit cui substitut9 ē gre. pm9 qui a magn9 dict9 ē. et hanc letaniaz vbiqz terraz seruari ꝓcepit ideoqz hec letania dicitur gregoriana vl romana. Vocaē autem cruces nigre quia in signū mortis et tāta hominum strage a insignū penitencie. homines nigris induebanē et cruces et altaria nigris velebāē. Tercio eciaz mō dicit ꝓcessio septiformis. ex eo q beatus greg. septeno ordine. iti m ea in maioribus ecclesijs ordinauit. In pmo ordine sūt clerici. In scdo religiosi. In tercio sancte moniales. In quarto pueri. In quinto layci perfecte etatis. In sexto vidue et continentes. In septimo cōiugati. In alijs vero ecclesijs quod non possum9 in numero personarū. supplem9 i numero letaniaz. Tā species vero letanie dicē debem9 priusq̄ insignia deponamus. Contigisse aūt dr romanis ꝑmissa inguinaria pestis ꝓ eo q cū in q̄dragesima otiarēter virissent. a in pascha corpus dñi recipierent. postmoū laudis e ōmessacionibz a luxurie frena laxabāt. Fuit quid tam seua ꝑ pestis. vt vbiqz homines subito timeret. ita q sicut dr. cū aliqs sternitabat sepe spiritū emittebat. Vnde cū aliquis sternitabat audiēs statim accurrēs dicebat. de9 te adiuuet. a ab inde vt dicunt. ꝑ adhuc ofuetudo seruaē. vt audiens aliquē sternitātem. statim dicat. te deus adiuuet. Rursus

vt fertur· cum tūc aliquis offitabat frequēter subito spīm emittebat· Vñ cū aliquis se velle offitare senciebat· otimo signū crucis sibi imprimere festinabat· q̄ ɔsuetudo similiter vsq; hodie obseruaē· ¶ Minor vero letania q̄ et rogaciones et processiones vocaē· fit tribus diebus ante ascensionē· q̄ sicut legitur in burkardo li· xiij· c· Exigentibus· inuenta est apud vienn· a beato mamerto episcopo vienn· qui ꝓpter pestem luporum et aliarum feratum in galeis hominum acriter pimencium· et ꝓpter periculosos terremotꝰ illic crebro otingentes indixit populis ieunium triduanū et letanias instituit· cessante vero illa ꝓsecucione· ieunium illud in ɔsuetudinem annue obseruacōis deuenit· Et sicut quidam referūt· fuit p ecclesiam obseruatum· vt vniuersaliter obseruet· Et g̃ hꝫ letania minor q; a minori scz a simplici episcopo q̄ in minori loco scz in vienna inuēta est· Illa vero Et maior q; in maiori loco scz rome· q̄ a maiore scilicet a magno greg· et ꝓ magno q̄ grauissimo morbo inuenta est· Minor tñ antiquior est tempore· Nam instituta fuit tēpore senonis imperatoris maior vero tēpore mauricij imperatoris· Fiūt eciam letanie ꝓt plures alias causas Vñ liberi⁹ papa statuit vt ꝓ guerra· ꝓ fame ꝓ pestilencia q̄ huiusmodi aduersitatibus imminē tibus semper letania fiat vt sic ista p supplicaciones oraciones· q̄ ieunia effugiam⁹ q; g̃ hoc tempore maxime bella emergere solent et fructus terre qui adhuc in teneritate vl' flore sunt pluribus modis facile corrūpi solēt· et ideo hꝫ tempore fiunt letanie· vt rogemus deū· q̄ talia a nobis auertat q̄ ab aeris intēperie· et a belluis et ab hostibus cristiane regionis· nos eripiat et defendat· sup hoc patrocinia sanctorum specialiter et generaliter implorantes· et ideo rogaciones vocanē· Dicunē eciam ꝓcessiones· quia tunc ecclesia ꝓcessionem facit generalem· ¶ Et est notandum q̄ rogam⁹ sanctos ꝓt nostram inopiam ꝓpter eoꝝ gloriam· et ꝓt dei reuerēciam· Quādo aūt letaniam ꝓ imminentibus periculis in penitēciali et flebili habitu facimus· illam vltimam ꝓcessionem mulierum plangencū post dominū qñ ducebaē ad crucē repte sentam⁹· Plangentes iuxta mandatū dñi super vos et sup filios vestros· Fiūt eciam hoc tēpore letanie· quia cristo ascēdente qui dixit· Petite et accipietis· ɔfidencius ecclesia petit· ieunat enim tūc et orat· vt paꝝ habeat de carne· ꝓpter carnis maceracionē· et acquirat sibi alas ꝓ oracionē· que ē ala qua anima volat in celum vt sic xp̄m ascendentē libere sequi valeat· qui ascendit· pandens iter ante nos· et volauit sup pennas ventoꝝ· Et hꝫ est causa· quare vltimam letaniam· siue vltimū ieuniū ascensioni ɔtinuatur· vt videlicet ꝓpter oraciones et ieunia· deposita mole carnis xp̄m ascendentē sequi possumus· ¶ In letanijs ergo fit ꝓcessio et cantatur in quibusdam ecclesijs in principio ꝓcessionis Exurge dñe aī· frequentandum eciam esset· et a pueris dicendum illud canticum angelicum· ¶ Sancte deus sancte fortis sancte et immortalis miserere nob Nam sicut iohannes damascenus refert in libro· iij· cum apud ostantinopolim ꝓpter quandam tribulacionem fierent letanie· q̄ dam puer ex medio populi· rapt⁹ est in celum· et hoc canticum ibidem edoctus· Deinde ad populum rediens illud in ɔspectu omnis populi Et cantauit· et mox omnis tribulacio cessauit· qđ canticum caldedoñ· et sinodus approbauit· huius ergo cantici laus et autoritas colligitur· ¶ Primo ex eo· q̄ angel⁹ illud docuit· Secūdo ex eo· q̄ ad eiꝰ placionem illa tribulacio cessauit· Tercio ex eo· q̄ tantum ɔcilium approbauit· Quarto ex eo· q̄ demones illud valde timent· Ceterum in ꝓcessione ipsa· ꝓcedūt crux et capsa reliquiarum sanctoꝝ· vt vexillo crucis q̄ oracionibꝫ sanctoꝝ demones expellanturvt dictū est in quarta pte in ti· de accessu pontificis ad altare· Portantur eciam vexilla· ad representandum victoriam resurrectionis et ascensionis cristi· qui cum magna preda celos ascendit Vñ vexillum ꝓ aera incendens· est xp̄s in celum ascendens· et sicut vexillū in ꝓcessione· ipsa multitudo fidelium sequitur· sic et cristum ascendentem magna sanctorū collectio comitatur· Portantur eciam vexilla ad imitacionem eiꝰ· quod dicitur· in ysa· xi· c· Et leuabit dñs signum in naciones· et cōgregabit populos israhel· et dispersos inde colliget a quatuor plagis terre· Quod vero cruces et vexilla portantur· a ostāt̄ino sūpsit ecclesia qui cum in somnis crucis signū vidisset eiq; dictū fuisse vinces in hoc signo iussit crucem in vexillis bellicis insigniri· Quod in letanijs crux maior a crucis baiulo de altari sumitur· recolit· q̄ de cristi humeris tulit eam Symon cananeus· in quibusdam locis fit letania per campos· vt eciam a segetibus demones expellantur· vel pocius vt a dño obseruenē· Quā⁹ aūt in ꝓcessione quid significet dictum ē in p̄cedenti titulo· idem ac· pō· ad al Cō sueuit q̄ quidam draco cum cauda· longa erecta· inflata duobus p̄mis diebus ante crucem et vexilla p̄cedere vltia vero die q̄si retro aspiciens cauda vacua atq; depressa retro sequitur· Nēpe draco iste significat dyabolum· qui p tria tempora scz ante legem· et sub lege· et tempore gracie· que per hos tres dies significanē· homines fefellit· et nunc fallere cupit· In duobus primis temporibus regnauit· et quasi dñs orbis fuit· cauda longa id est potenter· q̄ inflata id est superbe incedens· Vnde xp̄s illum mūdi principem vocat· Et io· ait in apoc· vidi sathanaz de celo cadentem velud fulgor et traxit secū terciam partem stellarum id est hominuz· In cuius rei figuram duobus diebus modo predicto p̄cedit· In tempore vero gracie per cristum victus est· et data est apostolis eiciendi spiritus immundos potestas ꝓpter fidei dilatacionem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

amissa· post crucem sequitur cauda vacua et de
missa· et non longa quia nō audet ita potenter
regnare vt prius· sed per suggestiones et la=
tēter homines seducit quos videt pigros in bo
nis operibus et remissos· nec viam vite sectan=
tes· quasi fur tetro aspiciens si quis oberret et
a rectitudine fidei cadat quē ad se ḡsi caudam
trahat et sibi incorporet sicut et in deserto fili
os israhel infirmos ⁊ debiles ⁊ ą̄ aberrātes re
manebāt vltimi hostes post tergum venētes
necabant· ℣n letanijs debemus secundū aurelia
nū ociū ieiunare uel saltez cibis ą̄dragesimali
bus et cappis nigris in signū penitēcie vti nec
debet quis vti veste solēni ꝓpter quod vocāt
ꝓcessiones nigre non tamen debent cruces ni
gre vocari· ℣n letanijs quoqz debent omnes a
seruilibus opibus vacare· scz viri et mulieres·
serui ⁊ ancille· et donec terminentur proces=
sionem adesse· vt sicut omnes peccauerunt sic et om=
nes pro venia supplicēt· ℣Omnes ad deum corda
cum manibus eleuent id est studium oracionis
erigant· ¶ Post processionem cantatur missa i
aliqua ecclesia· ℣Et est introitus· ℣Exaudiuit nō·
Rememorat enim ecclesia preterita dei benefi=
cia ad maiorem spem· et dei largitas inuocatur
vt per hoc comiciat futura· ex eo enim ꝙ mul
tociens exaudiuit ꝓpenditur· ꝙ adhuc exaudi
et· exaudiuit inquam de templo suo sancto scili
cet per graciam· et quia non potest huius esse
exaudicio sine dilectione· ℣Sequitur vers⁹· Di
ligam te nō· ℣Iterum quia nō exaudiuntur· nisi
per confessionem· ideo dicit iacobus in epistō=
la· ℣Confitemini alterutrum peccata vestra que
est iaco· vl· c· et vt maior spes habeāt adhibet
exemplum de helya qui pecijt vt non plueret·
et non pluit annis tribus· et mensibus sex et po
stea ꝙ plueret· et pluit· ℣Si enim helyas sol⁹ ex
auditus est· multo forcius tota ecclesia exaudie
tur manus enim domini non est abreuiata· ℣Se=
quitur vnum alleluia· ℣Confitemini· ℣Sed cum in
diebus antecedentibus duplex alleluia canteū
quare in hijs diebus vnicum tantū dicitur· ℣Tē
cū in alijs ieunijs non dicatur alleluia quare in
hoc dicitur· ℣Ad primum dicim⁹· ꝙ sicut sepe di
ctum est· duplex alleluia cantatur in anteceden
tibus diebus ꝓpter duplicez stolaz que habebi
tur in resurrectione cōmuni· anime videlicet ⁊
corporis· ℣Officium autē paschale quod hoc sig=
nificat finitum est· et ideo remota causa remoue
tur effectus· ℣Ad secundū dicim⁹· ꝙ ideo in alijs
ieunijs non cantat alleluia qđ est canticum leti
cie· quia fiunt ꝓ peccatis· ꝓpter quod dicuntur
ieunia meroris· ℣Hoc autem ieunium a ieiunū
pentheco est· sunt exultationis quia non fiunt ꝓ
peccatis· sed vt potestas dyaboli remoueatur
et pestis· et ideo in eis alleluia cantatur· ℣Prete
rea in hoc ieunio dicitur alleluia ꝓpter gaudiū
ascensionis quod immimet ¶ In euāgelio vero·
℣Si quis vestrum nō· luc· xj· c· ostenditur ꝙ de
bemus petere ꝑseueranter per amicū· qui dicit
amico· ℣Amice comoda michi tres panes nō· si ꝑ
seuerauerit pulsans propter improbitatem ei⁹
surget· et dabit ei· per hoc habēt ꝙ eciam exi=
stens in peccato mortali· si perseueranter pec
erit exaudietur· propter improbitatem· ℣Alle=
gorice· amicus noster est cristus a quo intellec
tus theoricus petit tres panes scz fidem· spē
et caritatem quia amicus id est intellect⁹ pra
ticus· s· racio inferior venit de via id est de con
fideracione temporaliū· ℣Sequitur· et nō habeo
quid ponam ante illum· quia non inuenit in ta=
libus spiritualem refectionem· et sic petit supe
rior intellectus pro inferiori· vel pro tota ani
ma· non enim potest habere vł racio inferior a=
liquam refectionem spiritualem nisi ab intellec
tu superiori· cuius est ꝺtemplari celestia· ℣Se=
quitur postea ibidem· nunquid si pecierit panē
id est caritatē· lapidem dabit ei id est indu=racō
nem qđ est ꝺtrarium caritati id est nūquid da=
bit contrarium· q· d· nō· ℣Similiter si pecierit pi
scem id est fidem qui nutritur in aquis baptis=
mi· nūquid pro pisce dabit ei serpentem id est
infidelitatem a qua est omnis vis peccati· q·
diceret non· ℣Aut si pecierit ouū id est spez· quia
in ouo est spes pulli· nūquid porriget ei scor=pi
onem id est desperacionez· que retro et occulte
pūgit sicut scorpio desperancium eīm est retro
abire· q· d· non· ℣Vel ꝓ panem intelligūtur om
nia que hominis victui sūt necessaria· vt cibus
et potus per ouū· omnia genera fetuū animali
um et fructuum ꝓ piscem omnia genera natali
um· ℣Postcōmumo· ℣Petite et acci· sūpta est de e
uangelio· ℣Ad horas dicitur capitulū· ℣Cōfitemi
et illud· ℣Helyas homo erat· et illud· ℣Si quis er
rauerit· que sūt iaco· v· c· ℣In festo autem beati
marci· dicunt quidam epistolam· ℣Qui timet de
deū· que ecē· xv· c· Alij dicunt· ℣Similitudo vul
tuum· que est ezechi· i· c ¶ Euangelium ego sū
vitis· quod est io· xv· c· Alij vero dicunt· ℣Defig
nauit· ℣Secunda quoqz die rogacionum· est ide
officium· quod in ꝑma· nisi quia in quibusdam
ecclesijs euangelium de matheo legitur· in quo
est eadem sentencia·

de vigilia ascensionis·

¶Quia vero ieunium de quo premissum
est non sufficit sine operibus miseri=
cordie ideo in vigilia ascēsionis· que
ēt̄ercia dies rogacionū· ecclesia mo
net ad opera misericordie dicens in introitu· q̄
est in quibusdam ecclesijs· ℣Misericordia domini
nō· ℣Dicit enim gregorius; ℣Si vis oracionez tu
am ad celum volare· fac ei duas alas scilicet ieiu
nium et elemosinam· cum bonis enim desideri⁹
volam⁹ ad celum· ℣Unde de domino dicitur· ℣Ele
uatis manibus ferebatur in celum· ℣In alijs tam
ecclesijs dicitur· ℣Omnes gentes· ℣Epistola vero
que est in quibusdam ecclesijs multitudinis nō
videtur concordare· ꝑmo videtur ꝓpostera=
cio· quia post ascensionem domini factum est vt
multitudinis credencium esset cor vnū et anima

vna·sed hoc fit duabus de causis·Prima vt epi
stola consonet euangelio·subleuatis oculis aĉ
iob·xvij·c·in quo dicit dominus·Pater clari=
fica id est manifesta filium tuum et postea ro=
gat dicens rogo vt vnum sint · sicut ego et tu
vnum sumus·hec autem vnitas ostēditur in epi
stola·Alia·causa est·quia quando ex vero cor=
de dantur elemosine omnia reputātur commu
nia·sicut dicit apostolus de manna q̄ qui plus
collegit non plus abundauit·et qui minus non
habuit minus·qui enim diues est non debet·p̄p
ter hoc non debet amplius comedere · sed alijs
distribuere·et hoc dicitur in epistola· et erant
illis omnia communia·Ideo autez predictū euā
gelium dicitur hodie quia qui passurus orauit
hominibus innotuit cum ascendit · Vel quia in
fine concludi tur·Ego ad te venio in quo rogat
pro hijs quos dedit ei pat̄·vt sint in patre vnū
cum omnia sint in fide et caritate vnuz id est cō
cordia vniti vicissim·Vnde precedit epistola ·
Multitudinis credentiū·Hilarius vero expo=
nit sic predicta verba·Rogo vt sicut ego et tu
vnum sumus scilicet non tantum voluntate·sed
etiam natura·sic et ipsi vnū sint scilicet vnita=
te spiritus a gracia spiritussancti· In alijs ta=
men ecclesijs dicitur epistola· Omnicuiq̄ vestrū
ad ephō·iij·c·Offertorium est·Viri galilei·ac=
tuū·i·c·Postcommunio est·Non vos iohō·xiiij ·
capitulo· In alijs vero ecclesijs dicitur·Petite
mathō·vij·ca·Quia ergo in hoc officio de elemo
sina et operibus misericordie agitur·ideo in q̄=
busdam locis·vt premissas sibi alas acquirant
elemosinarum largicioni intendunt· quam tam̄
vsq̄z in festum ascensionis deferunt·quasi tunc
post cristum in celum aduolent et vt tunc libe=
rius vacare possint·Quidam tamen non incon=
grue supradicta officia paschalis ebdomode p
septez dona spiritussancti·ad eos referunt·qui
fiunt in baptismo renati·vt renatus afflatꝰ spi
ritu sapiencie sancto dicat· Resurrexi·p quid
resurrexerit·euangelium declarat scilicet p re=
surrectionem domini dñi quid inde acquisierit
spiritus instruit intellectus dicēs· Introduxit
nos in terram scilicet ecclesiam·et ad huc addit
spiritus consilij·aqua sapiencie potauit eos·
Quid inde quoq̄ acquirere debeat spiritus in=
dicat fortitudinis dicens· Venite benedicti pa
tris mei· q̄ ex hijs collatis beneficijs deum lau
dare debeat spiritus sciencie docet dicens·Vic=
tricem aĉ· Quid resurrectio renatis attulerit i
dicat spiritus pietatis dicens·Eduxit eos domi
nus in spe·et ad huc spiritus timoris adiungit
dicens·Eduxit dominus populum suum· pro=
bijs omnibus beneficijs in baptismo collatis ho
minibus·angeli gratulantur· homines deo cō
fitentur·et ad cristi precomia semuicem exhor
tantur·gracias agunt·nubilant beneficia·a be/
ficiorum causas rememorant·et ad maiora con=
fidenter aspirant et circa hoc cetere partes of
ficiorum subscripte ebdomode versantur·Et in
de est·q̄ hic mutatur ordō dōnorum ¶ Etat=
tende·q̄ per officia huius ebdomade ad quatu
or introitus quater·et ad tres·ter ponitur al=
leluia·quia sancta trinitas a quatuor mūdi pti
bus collaudatur·de cristi resurrectione·et ō ho
minum redempcione· In prima dominica scilicz
quasimodo geniti·baptizati monentur a matre
tanquam infantes innocenter viuē·et hac sācte
scripture concupiscere vt paschale sacramen=
tum per cristi resurrectionem acquisitum·mo=
ribus et vita teneant·mundum vincant· vt cuz
cristo triumphent·et leticiam in corpore et in
anima simul optineant·p̄pter quam leticiam al
leluia duplicatur·quia mortem euaserunt · et
spem vite habere meruerunt· vel propter acti
onem et contemplacionem·vel propter gaudi=
um predicatorum et conuersorum· In secunda
vero dominica scilicz misericordia domini·bap
tizati iam instructi cristi misericordiaz int onāt
et trinitatem predicant·Nam misericordia spi=
ritum·in verbo filium in deo patrem annunciāt
preponunt vero spiritum· per quem sūt sanct
ificati·deinde filium·per quem redempti·dein=
de patrem·cui reconciliantur Et quia trinitatē
concinunt ideo ter iubilant alleluia· In tercia
dominica·scilicet iubilate·baptizati ad laudem
dei·totum mundum inuitant et trinitatem per
sonat·cum ibi in deo patrem et in nomine filiū
in laudem spiritumsanctum accipiunt · Et quia
per duo precepta caritatis firmātur in fide tri
nitatis ideo prius bis·deinde ter concinūt al=
leluia· In quarta dominica·scilicet cantate rur
sus baptizati ad dei laudem gentes conuersas
inuitant et trinitatem commemorant · dum ibi in
domino patrem per mirabilia filium·per iusti=
ciam intelligunt spiritumsanctum et quia fidē
trinitatis· gentes a quatuor mundi partibus
acceperunt·ideo trinitatez sub quarto alleluia
concludunt· In quinta dominica·scilicet vocez
iocunditatis·Rursus baptizati liberatorem su
um gentibus suis annunciauerunt· annunciant
qui trinitatem·per ter positum concinūt alle=
luia·et sicut ibi continetur instancia predicanci
um·sic in officio·Exaudiuit de tēplo sancto suo
sollicitudo se ab errore conuertencium·et in of
ficio vigilie·Omnes gentes·applausus intelligi
tur ascensorum·

¶ Sequitur de festo ascensionis dñi·A·

In festo ascensionis domini quod celebratur
die quadragesima post paschā· quia cristꝰ
die quadragesima post resurrectionem ce=
los ascendit fit processio solemnis · Precepit
enim dominus discipulis suis vt precederent i
montem oliueti·vt viderent ipsum ascendere·
et fecerunt ei processionem·et ipse eleuatis ma
nibus ferebatur in celum· De hoc dictum est in
quarta parte sub titulo de ac·pon· ad al · Hec
processio significat ascensum de virtute in vir=
tutem et cantatur responsorium de ascensione

vt inuitemur ad ascendendum post dominum. De bethania autem que interpretatur obediencia de qua eduxit apostolos ascendit dominus. per quod significatur q̄ fine obediencia nullus potest ascendere in celū. Vnde quidaz cantāt in processione. responsoria pertinencia ad ipsā eductionem vt. eduxit dominus. Quod vero ascendit de mōte oliueti significat q̄ per opera misericordie oportet nos ascendere. Cum igit̄ hac die processionem racionabiliter agamus. nichilominus et hoc racionabilius est q̄ non celebretur antequam tercia dicatur sed ea cantata. licz in die pasche a ceteris dominicis aliter fiat. et in paschali ꝓcessionem i dominicalib9 aq̄ benedicitur in memoriam a veneracionē baptismatis ideoqz precedunt terciam. in qua spiritus sanct9 super discipulos ascendit. vt sicut prius baptizamur. et postea spiritumsanctuz accipimus sic aqua benedicta prius nos a loca nostra respergimus et postea aduentus spiritussancti memoriale id est terciam decantamus.

¶ Cur autem in dominicis diebus baptismatis memoria renouetur. superius enodatur. ¶ In hac vero die tercia cantata processio celebrat̄. similiter a omnes q̄ fine aque benedictione celebrantur. Cum vt misse conungatur officio tuz quia nullus eam sequitur nisi sanctificatus spiritussancto. De hoc eciam sub dominica in ramis palmarum dictum est. ¶ Facta processione cātatur antiphona. O rex glorie. propter illud. Non vos relinquam orphanos. ¶ Sequitur introitus. Viri galilei. quid admirantes aspiciētes in celum. Immotis enim oculis aspiciebant et diuci9 asperissent. nisi angeli eis intimassent q̄ recederent dicentes. Hic ihesus qui assumptus est a vobis in celum. sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem in celum id est sic veniet ad iudicium in nube. Nubes significat graciam. quia sine nube et sine gracia nullus potest ascendere. eciam cristus secundum q̄ homo et hoc significabat nubes in qua ascendit quia vero de ascensione domini ē ineffabile gaudium. ideo sequit̄ versus. Omnes gentes plaudite manibus. ¶ Sequitur epistola. Primum quidem sermonem et cetera. actuum. i. capitulo in qua habetur de ascensione. Postea sequitur duplex alleluia. quia dominus ascendit in duplici stola. Et ita eadem racione cantantur duo alleluia in ascensione que durāt vsqz ad pēthecost. qua et in tempore paschali. primum alleluia est. Ascendit deus in iubilacione id est in gaudio ineffabili antiquorum patrum qui cum eo ascendebant. et apostolorum et angelorum dicenciuz. Quis est iste rex glorie ysa. Quis est iste qui venit de ebdom. ¶ Sequitur et dominus in voce tube id est in voce horribili quia de voce loquitur angelorum. vel dominus per angelos cum dicebat apostolis. Sic veniet aī. vel quia inuitabat ad nupcias eternas. sicut et tuba solebat antiquitus inuitare ad nupcias tēporales. Secundum alleluia est. Ascendens cristus in altum. Aliqui tamen dicunt. Non vos. iohannis. xiiij. capitulo. ¶ Sequitur euangelium marci rugientis. vltimo capitulo. Recumbentibus duodecim discipulis et cetera. vbi sequitur Et exprobrauit. Ecce rugitus. in fine habeē de ascensione. Dominus quidem ihesus postquam locut9 est eis. assumpt9 est in celum. ¶ Potest eciam dici. q̄ eorum que hac die cantantur. q̄dā sunt ascensionis pacte. vt illud narrat iob. p9 passionem et cetera. Et illud. Ascendit deus et cetera. Quedam sunt consolacio sponsi ad sponsam. vt illud. Non turbetur cor vestrum neqz formidet. Et illud. Tempus est vt reuertar. Et illud. Si non abiero paraclitus. Quedam sunt congratulacio spōse ad sponsum. vt illud. Exaltare domine. Et illud. Quis nubem in narracione spes concipitur. in consolacione erigit̄ in gratificacione certificatur vel delectatur. Similiter in diurno narratur ascensio in epistola et in euangelio. vbi dicit̄. q̄ dominus assumptus est in celum a sedet ad dextram dei in equalitate patris. Et in alleluia. Dominus in syna. consolatur sponsus. in alio alleluia. Non vos relinquam agratulatur sponsa. In offerenda narratur perfecta esse ascensio et in communione dicens. Psallite deo. qui ascendit super. c. ce ad orientem. hoc est vsqz ad verbum sibi personaliter vnitum. quod non dicitur ortum vel oriturum. sed oriens. quia semper filius a patre ꝓcedit. vel super celum celi ad orientem. hoc est super firmamentum celi ad orientalem plagam Quod autem cantatur in introitu a offertorio viri galilei. sumitur de epistola in qua clausula percutitur ab angelis eoruz superbia qui trās fixerunt. et eorum mundana sapiencia qui non congnouerunt. et eorum pigricia qui talenta sibi commissa cum lucro debito non reportauerūt et sollicitatur eorum desiderium qui aduentum domini diucius expectauerunt. Hoc enim officium totum consistit in sollicitudine et gaudio. Hoc enim festum habet decem dies octauas. vt dictum est sub titulo. de sancta pascha. Hac die fiunt in quibusdam partibus elemosine generales vt dictum est in precedenti titulo et in titulo de rogacionibus. Dicitur autez hac die ad horas capitulum. Primum quidem. Et illud. Cumqz intuerentur. Et illud. Viri galilei. que sunt actuum. i. capitulo. ¶

De dominica post ascensionem.

Nunc consequenter dicendū est de dominica post ascensionem. Siquidem ablato a se sponso magis deuota est ecclesia. Vnde orat in hac dominica in introitu. Exaudi domine vocem meam qua clamaui ad te. Et sequitur ibi Vultum tuum domine requiram. q. d. Desiderio et cogitacione sequar te. qz sum filia aquile. Sequit̄ epistola

Estote ñ·i·pe·iiij·in qua habetur·q vnusquisq; sicut accepit grāz illā in alterutrum administret·et de commissione talenti·et q mutua caritate sectemur eos et sint hospitales mutuo sine murmuracione a cetera Hic em̄ adaptat nobis pennas virtutum·quibus volare possumus ad celum post cristum·quia bonis operibus·scilicet caritate a misericordia·quasi de monte oliueti ascēdim9·Sequitur duplex alleluia vnū est in quibusdam ecclesijs dominus in fina in sā cto·Sed quid est hoc quod dicit· Dominus aūt non ascendit de monte syna·sed de monte oliueti de bethania·sicut habet̄ luce vltimo· Ad qđ dicendum·q de syna·in sancto ascendit quātū ad interpretationem· Syna enim interpretat̄ mandatum·Ascendit enim de sancto mādato· quod est· Ite et p̄dicate euangelium omni creature· Vel mandatum sāctū est· Negociamini dum venio· Ipse em̄ est homo peregre· p̄ficiscens qui vocauit seruos suos a· Vel de sancto mandato ascendit·q; p implecionem mandatorum dei ascendit cristus in quantum homo·et alij p9 ip̄m· Euāgelū vero ē de p̄missione spiritussancti· Cū venerit paclit9 qui a patre procedit spiritus veritatis a· io·x·c· Alia patēt Sicardus episcopus cremoñ· dixit in mitrali· q apostoli p9 p̄mā vnctionem· quā in xp̄i morte fuscperant in fufflāte illo et dicente· Accipite spiritumsanctū·secundā expectabant· q̄ p̄miserat dñs dicens· Si abiero·mittā paclitus ad vos· Expectantes ergo decantāt in introitu· Exaudi·qui versus de psalmo·xvij·s· Dñs illuminacio assumitur· cuius titulis est in finem· psalmus dauid·priusquā iniret̄· agit̄ enim ibi de vnctione dauid que fuit triplex· Primo enim vnctus est in figmum regis futuri· Secundo in regem super tribum iuda· Tercio super totum israhel· Nos quoq; idem cantamus·quia vnctionem terciam expectamus· Prima enim vnctio est in baptismo· Secunda in confirmacione aut in pemtencie confessione Tercia erit·in resurrectione· Vel prima fuit in apostolis· Secunda in iudeis· Tercia in gentibus· Et quoniam apostoli vt diximus erant expectantes in templo et orantes·laudantes·et benedicentes deum·idcirco in nostra expectacione in epistola· Estote prudentes inuitamur ad orationes·a in offerēda· Lauda anima mea dominum prouocamur ad laudes· Cuius autem effectus fuerit illius apostolice vnctionis· euangelium declarat· Cum venerit vbi dicitur· Vos testimonium perhibebitis·quia ab inicio mecum estis· In quibusdaz tamen ecclesijs est offertorium· Ascendit deus et postcommunio· Pater cum essem· Et attende q ob premissam causaz scilicet quoniaz apostoli expectabant indui virtute ex alto·hec ebdomoda dicit̄ expectacionis·in qua solent quidam ieunare et oracionī vacare· vsq; ad pentex·eo q apostoli ieunasse legūtur per hoc tēpus· Sed magister gilbert9 p̄bat ieiunandum non esse·quia est de paschali tēpore et de quinquagesima pentēc· Hiero· quoq; ambrosi9 et augustinus· aiunt inter pascha et pentecostes nō esse necessitate ieiunia indicenda· Voluntate enim omni tēpore a cibis p̄cipiendis possum9 abstinere·ſ ex necessitate nō oportet Unde ambro· p hos quinquaginta dies ieiunium nescit ecclesia·sicut ipa dñica qua dominus resurrexit· Sunt enim omnes hi dies velud pascha et in dñica celebrandi·in quibus sicut ait bēda· maioribus epulis·et ymnis celestibus est vacādum ob reuerenciaz dominice resurrectionis·et ob memoriam dñice quinct9 cum discipulis·ob spem glorie immortalitatis· Verumtñ ob hac auctoritate penitentes excludūtur· Sed a gregoriō letamas excipit·et eciam concilium aurelianeñ·illud tñ voluntarium est·Illud eciaz notabile est·q octauam ascensionis· que deberet in quinta feria terminari· vlterius oportet p̄rogari Licet em̄ officiū dominice in quinta feria repetat̄·tamē in nocturnis officijs sexte feriē et sabbati·inuitatorium et responsoria de ascēsione cantantur· Nec tñ nocturnales psalmos dicimus cum tribus lectionibus et te deū laudamus omittim9· Prorogat̄ ergo octaua·cum et apostoli essent laudantes deum·de hoc dictum est sub pascha· Nec vacat a misterio quomaz apostoli expectantes·p obseruacionez decē preceptoz paclitum misteriū denarij accipere meruerunt·et nos eciam expectantes ob eandē obseruacionem denariū vite p̄cipiemus eterne· In hijs decem diebus legendi fūt act9 apostorum·quos qui psequit̄ spiritūsanctū accipiet· et denarium promerebitur·

De vigilia pentecostes

Sequitur de vigilia pentēc·in qua fit̄ in vigilia paschē celebratur baptisma·quia iste due festiuitates fūt maiores·et magis necessarie inter omnes· In vigilia enim paschē celebratur baptismus·quia in passione cristi omnes baptizamur· quia redimimur et iustificamur· Nichil enim nasci nob̄ p̄fuit nisi redimi profuisset·Itē redimi nichil p̄fuisset·nisi paclit9 mittere ē a iō in vigilia pentēc·celebrat̄ baptism9· quia tunc per spiritum sanctum mundamur et sanctificamur· quoniam dominus in celum ascendens discipulis p̄misit dicens· Johānes quidem baptizauit aq̄ vos aūt baptizabimi spūsancto· non p9 multos dies id ē p9·x·dies qđ a fcēm ē p̄ē is g ecclia in decima die p9 ascēsionē celebrat baptismū ad nōndū q nri neophiti baptizāt̄ in spiritusācto quēadmodū a illi· Baptizāt̄ eē hodie solemniter Tū ad is vt p9 paschā nati·vel necessitatibus impediti baptizent̄· Tū qr petr9 hodie triamilia hominū baptizauit· Tum quia dei filius i dei digito fortē deuicit ideoq; idē op9 p idē misterium rep̄sentat̄ digito veniēti et filio resurgenti

Tum quia baptismi regeneracio. ꝓpria est spi=
ritussancti operacio. Tum qz sicut hodie descē
dit in apostolos quem descensū baptismum ap
pellauerat dicēs. Vos autē baptizabimini spi=
ritusācto. sicut i baptismate descēdit liez inuisi
biliter in baptizatos. Sz cum tamē spiritussāc=
to die dominica hora tercia missus fuerit in di
scipulos. Quare baptismus fit i sabbato hora
nona. Videtur enim q deberet pocius hora ter
cia celebrari. Respondeo q̄uis baptisma fiat in
sabbato tamē ad illud baptisma ptinet quod a
postoli acceperūt i die penthē. et q̄uis illud ea
dem die uel hora non celebretur ꝓpter aliquas
fluctuantes mūdi occasiones. Tū ꝓpter sacrāmē
tum quod in se continet imitando cristi mortem
et eius resurrectionem. ne membra caput p̄cedāt
debemus illud baptisma eidem diei et dacionem
spiritussācti eidem hore deputare. In baptismo
eñ non tantuz repsentat sepultura saluatoris
sed eciam mors cristi per quam baptismus ple/
nam recipit efficaciā et ipse hora nona emisit spi
ritum. Centurio quoqz sicut ex actibus aposto
lorū habet eadem hora audiuit ab āgelo. Audi
te sūt oracioēs tue et eadem hora a beato petro
baptizatus est et hora nona āgelus domini ve
nit ad eum nuncians ei ut mitteret ad petrum q̄
eum baptizaret inde ergo mos moleuit ut hora
nona fiat baptismus solemnis. Alie eciā sūt hui=
us hore ꝓgatiue ꝓut dictum est i quīta pte
sub ti. de nona. Ideo autem spiritussanct9 dat9
est discipulis hora tercia qz fidē sancte trinita
tis p̄dicaturi erant. Hoc sabbatum intitulatur
sabbatum duodecim lectionum. quia in primiti
ua ecclesia duodecim lectiones legebantur. vt
dictum est sub quarta feria tercie dominice ad
uentus. Officium autem hu9 diei fere idem est
in pluribus ecclesijs cum officio sabbati pasca=
lis et lectiones leguntur ante baptismum. ad i
structionem baptizandorum et leguntur sine ti
tulis. prout ibi dictum est. Verumtamen que=
dam lectiones ibi leguntur que non hic et que
dam ibi. que hic. preposterе tamen. ibi est enim
prima lectio. In principio hic vero est prima.
Temtauit Item ibi prius legitur. Apprehen=
derunt septem mulieres ac̄. et postea scripsit
moyses ac̄. hic vero econuerso. Circa quod no
tādū est. q̄ duo fuerunt patres vnus secunduz
carnem scilicet adā. q̄ propter inobediencia deo
displicuit. et in quo oēs peccauerunt. et mor=
tui sunt. Alter secundum spiritum scilicet abra
am. qui propter obediencia placuit deo q̄ eius
imitatores liberati sunt et viuunt. De primo a
gitur in vigilia paschе. vnde tunc primo legit̄
In principio ac̄. vbi describitur dignitas ho
minis. pro quo omnia facta sunt. vt causa eius
miserabilior appareat. et inde est q̄ non sequit̄
ibi canticum. quia non bene nobis cātauit. ymo
per eum nascimur ad luctum. Addicitur tamen
lectio. Factum est in vigilia ac̄. in qua per figu
ram maris rubri. agitur de baptismo in quo e=
gipcijs spiritualibus submersis. vere filij isra=
hel liberati sunt. vnde sequitur ibi canticum vi
ctorie seu leticie scilicet. Cantemꝰ domino. Sz
quia imitatores adhuc ad hoc vt liberentur. Pri=
mum instruendi sunt in fide. et postea in mori=
bus. ideirco primo legitur ibi lectio illa. Appre
hendent. in qua de fide agitur. et in qua cristꝰ
a septiformi gracia spiritussancti apprehensus
ostenditur. et postea illa Scripsit moyses. in q̄
agitur de moribus. In hac autem vigilia agit̄
de patre spirituali. scilicet abraam. Vnde legi
tur tunc prima lectio scilicet Temtauit deus a
braam. et post eam dicitur canticum leticie qz
nobis bene cantauit. et per eius fidē ad gaudiū
properamꝰ. Vnde dictum est ei. In semine tuo
benedicentur omnes gentes. Aiunt tamen qui=
dam nullum tractum sequi debere. quia post p
missionem sibi factam nullum cecinit canticum a
braam. quia nullum socium cum quo cantaret
habebat solus dei cultor. et peregrinus in ter
ra aliena. Hec autem lectio bene congruit huic
diei. quia in effusionem spiritussancti data est
gentibus benedictio. de qua dixit dominus ad
abraham. In semine tuo benedi. ac̄. Huic eciaz
recte congruit oracio. Deus qui abrae ac̄. Se=
cunda lectio est. Scripsit moyses que datam le
gem declarat. que hodie data est. et nouam sig
nificat. que in cordibus fidelium diffusa est vn
de canticū sequitur in quo eterna leticia repro
mittitur. Sed quia veri abrahe filij bonos ha=
buerūt mores antequam septem mulieres app̄
henderent virum vnum id est antequam cristꝰ
septiformi gracia spiritussancti repletus nasce
retur. a postea in nouo testamento per baptis
mum cristo coniuncti sūt ideo postea legitur le
ctio. Apprehenderunt. vij. mulieres virum vnuz
que septem dona spiritussancti pronūciat. que
bonis moribus quemlibet virum informant. vn
de sequitur canticum. quia bonos mores gaudiū
comitatur. Quarta lectio scilicet. Audi israhel
virtutes que dona comitantur insinuat. vt sa=
pienciam. prudenciam. lumen. et pacem. vnde
canticum sequitur quia ꝓ his a nobis eterna
liter gratulabimur. Prima ādez resonet histo
riam. Secunda allegoriam. Tercia tropologiā
Quarta vero anagogez. Prima ergo lectio est
Temtauit deus abraham. Sed quid pertinet
modo dicere de immolacione ysaac magis enim
pertineret ad vigiliam paschе. Respondeo. di
citur propter ꝓmissiones. que sūt ibi videlicz
Multiplicabo semen tuū sicut stellas celi. bap=
tizati enim sūt stelle. Et iterum. In semine tuo
benedicentur omnes gentes. Hoc enim conue=
nit baptizatis. qui sūt verum semen id est veri
filij abrahe. In lectione vero. Apprehendent
septem mulieres ac̄. per septem mulieres figni
ficantur septem dona spiritussancti. que danē
in baptismo alia patent. Postea fit processio
ad fontes. sicut et in vigilia paschе et cantatur
missa sine introitu. qz ecclesia non habet adhuc

ſpiritum ſanctum· ſaltem in tanta plenitudine
in quanta expectat eum in craſtino· qui eſt pñ
cipium et finis omnis hom·In vigilijs ergo pa
ſchæ et penthecoſte·incipit miſſa a kyrieleyſon
ſine introitu· prout dictum eſt· ibi et dicitur ¶
Gloria in excelſis deo·et hoc more apoſtolo⁹
qui eciam priuſquam ſpiritumſanctum accipe=
rent·erant iugiter in templo laudantes et be=
nedicentes dominum·Kurſus quia angeli gau=
dent de renatis·ideo ſubiungitur· Gloria in ex
celſis·poſtea ſequitur epiſtola de actibus apo
ſtolorum·Cum appollo nō·in qua habet̄ q⁹ pau
lus baptizatos a iohanne· quoniam inſpiritum
ſanctum non credebant·dixerunt enim· Sed ne
q⁹ ſi ſpirituſſanctus eſt·audiuimus·Poſtmodu⁹
ſequitur vnum alleluia ſcilicet·Confitemini m
graciarum actionez pro baptizatis·quia ab om
ni peccato liberati ſunt·Dicitur ergo hodie al=
leluia·nec dicitur·Flectamus genua·quia hoc ē
ieunium exultacionis et leticie·propter reſur=
rectionem et aſcenſionem·Sequitur tractus· ſz
quare hoc cum ſpirituſſanctus omnia faciat le=
uia· Ad hoc dicēdū eſt·q⁹ hoc fit propter bap
tizatos·qui multos tractus miſeriarum paſſu=
ri ſunt ſi vixerint ¶ Poſtmodum ſequitur euā
gelium iohannis·xiij·c·de promiſſione ſpiritus
ſancti·Si diligitis me mandata mea ſeruate et
ceteꝛa·Credo in vnum deum·non eſt eciaz omit
tendum· quia cum ſymbolum hoc deriuatum ſit
a ſymbolo apoſtolorum fidem quam habebant
inſinuat·Offerenda emitte· manifeſte ad ope=
racionem ſpirituſſancti pertinet· quia per eum
renouatur facies terre ex delicto ade maledicti
per eum dominus benedicitur·per eum celum ſi=
cut pellis ertenditur·id eſt ſcriptura· vt quaſi
nichil lateat explanatur·Similiter et commu=
nio·Vltimo et ceteꝛa iohannis·vij·c·ad eandez
pertinet ſpirituſſancti operacionem· qui facit
flumina velud aque viue de ventre · credentis
exire·id eſt affluenciam ſalutaris doctrine · Et
eſt vt quibuſdam placet hec miſſa· per benedi=
camus domino concludenda· ¶ In veſperis hij
pſalmi ſecundum quarundam eccleſiarum con=
ſuetudinem concinuntur·ſcilicet·Laudate pue=
ri·Laudate dominum omnes gentes·Lauda ani
ma mea dominum·Laudate dominum quoniam
bonus eſt pſalmus·Lauda iheruſalem dominum
eo q⁹ in hijs pſalmis laudes dei magis reſonare
videntur vbi enim ſpiritus ſpirat·organuz ad
laudes inuitat·

In die ſancto penthecoſtes·A·

Penthecoſtes ſicut a paſcha apud he
breos celebre feſtum erat · quod p⁹
quinqz decades paſche celebrabatur
vnde et vocabulum ſumpſit Nam pē
thecoſtes dicitur a pentha·quod quinqz· et co
ſtes quod eſt decem· Vocatur enim pentha·qñ
quageſimus dies a paſcha· prout iam dicetur·

Inter hoc feſtum et aduentum domini cā tatur
alleluia et gloria in excelſis prout dictum eſt ī
prohemio huius partis·et ſub titulo de ſeptem
diebus poſt paſcha· Idcirco autem alleluia fre
quenter cantatur per totam ebdomadā penthē·
quia per dies penthecoſt·eccleſia p baptiſmum
deo populos congregat · et ideo ſaluti eorum
congaudens quouſqz albis vtuntur veſtibus ·
ymnum laudis de cantant· Tunc eciam ſtantes
oramus in ſignum liberacionis eorundem·qui p
dona ſpirituſſancti de morte ad vitam reſuſcita=
ti meruerunt ·Hac enim die miſſus eſt in apoſto
los in linguis igneis· ¶ Sane octaua penthe
coſt·a quibuſdam celebratur· quia ſicut in ſep
tenario ebdomadarum qui precedit intelligit̄
perfectio bonorum operum ſeptiformis ſpiri=
tus·ita in octaua intelligitur conſūmacio pre=
miorum quorum vtrumqz appropriatur ſpiri=
tuiſancto· licet tota trinitas vtrumqz operet̄
quoniam indiuiſibilia ſūt opera trinitatis· Sz
quia ſpirituſſanctus eſt amor patris et filij· et
ex ſolo amore hoc dat et dabit nobis dominus·
idcirco ſpiritui ſancto aſcribitur·Alij vero non
celebrant octauam penthē·Nam cum ſolum sep
tem ſint ſpirituſſancti dona·ſolum ſeptem die=
bus debet fieri feſtum penthecoſt· Et ideo cle=
mens papa·dicit in ſua epiſtola decretali·q⁹ ꝫ
feſtum caret octauis· Sed pari ratione nec pa=
ſcha deberet octauam habere· niſi ſolum vnam
diem propter vnitatem· ¶ Kurſus hoc feſtum
ſeptem diebus agitur·propter preſentis vite
ſeptenarium·vel propter animarum ſabbatiſſi
mum·Vel quia per ſeptem ſpirituſſancti dona·
corporibus et animabus plena gaudia confe=
runtur·Vnde et ſeptem vltimi pſalmi a laudi=
bus intitulantur· quia per ſeptiformis gracie
operacionem gaudia conferuntur eterna·De ꝫ
dicetur ſub dominica prima poſt penthecoſt ¶
¶ Vtrum penthecoſtes ſit ebdomadaria feſtiui
tas·dictum eſt ſub ti·de ſeptem diebus poſt pa
ſcha· ¶ In nocte penthē·leguntur tres lectiones
et dicuntur tres pſalmi cū tribus antiphonis
ſicut fit in nocte paſche·ad notandum vnum eſ=
ſe opus tocius ſancte trinitatis in potencia mi
raculorum Quidam tamen nouem legūt lectio
nes·ſicut fit in alijs dominicis·ſed tamen cano=
nicum eſt· tres dumtaxat legere· propter ſa=
cramentum baptiſmi in trium perſonarum no=
mine celebrati·Vel ob triduanam domini ſepul
turam cui ſumus in baptiſmo conſepulti ¶
¶ Kurſus ideo tres pſalmi cum tribus antipho
nis dicuntur·quia ſpirituſſanct⁹ tria circa apo
ſtolos operatus eſt·Naz veteres innouauit·in
nouatos·confirmauit· et confirmatos ad alios
conuertendos miſit· Ad primuz pertinet quod
dicitur in prima antiphona·Fact⁹ eſt repente
de celo ſonus·Ad ſecundum·quod dicitur in ſe=
cunda·Confirma hoc deus· Ad tercium · quod
dicitur in tercia·Emitte ſpiritum tuum·Horuz
enim miſterio docti ſunt alij · et ſpirituſſancto

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

interi9 recreati· Et quia in ipſis apoſtolis duo operatur ſpirituſſanctus ſcilicet remiſſionem peccatorum· et operacionem miraculorum ac̃· idcirco ille antiphone terminantur per duplex alleluia· verum ſi diligenter attendere volum9 et conferre pſalmos et antiphonas· que dicuntur in paſcha cum hijs que dicuntur in pentẽ coſten· alia racio inuenitur· Nam ibi infra ebdomadam fit variacio pſalmorum· antiphonarum et tonorum· Hic autem nec in ipſa die nec in aljs fit variacio· et omnes ille antiphone ſũt vnius toni ſcilicet octaui· et eiuſdem differencie· ¶ Racio autem eſt· quia quaſi duplex baptiſma legimus apoſtolorum· Primum· in quo percepetunt remiſſionem peccatorum· Nam eos baptizatos eſſe criſti baptiſmo ambigendum non eſt vt dictum eſt ſub titulo de vigilia paſche· Et ſecundum quod receperunt ad robur virtutum et ad operacionem miraculorum et ad repulſionem illecebrarum omnium ſecularium· Primo baptizatus fuerat petrus cum ad vocem ancille criſtum negauit· Secundo baptizat9 fuit in die pentẽ· cum coram regibus et principibus non timuit predicare verbum dei· ¶ In primo ergo multa inſtabilitas et varietas fuit circa diſcipulos· In ſecundo vnifor̃itas et ſtabilitas In hunc eciam modum· in eccleſia dei duo ſunt genera bonorum· ſcilicet actiuorum et contemplatiuorum· Actiua vita conſiſtit in bonis operibus id eſt in ammiſtracione exteriorum· in qua conſtituti· ab amore temporalium non omnino ſeperantur· licet amorem dei· amori temporalium preferant· Contemplatiua conſiſtit in dilectione dei et contẽplatione· Hee due vite per mariam et marthaṁ ſignificate ſunt· marie pars dicta eſt optima· iuxta illud· Maria· optimam partem elegit et cetera· Non tamen repẽhenditur pars marthe· quia et ipſa actiua vita bona eſt· que hic inchoatur· et terminatur· Cõtemplatiua vero optima eſt· que inchoatur hic et in futuro conſũmatur· In illa tamen eſt multa varietas· in iſta vnifor̃itas· Prout in hac vita eſſe poteſt· Antiphone ergo cum pſalmis que cantantur in paſcha pertinent ad vitã actiuam· et idcirco in eis eſt varietas· Antiphone vero et pſalmi que cantantur in pentẽ· pertinent ad contemplatiuam vitam· et ideo in eis ẽ vnifor̃itas· In prima enim antiphona· que i paſcha cãtatur· dicitur· Et conſilium meũ nõ eſt cum impijs· hic dicitur· Factus eſt repente de celo ſonus et cetera· Spirit9 ſeu ventus veniens ſolet pulueremⁿ a facie terre deicere· Magna enim differencia eſt inter donum ſpirituſſancti· quo ſeparantur fideles ab impijs et donum· quo omnis puluis terrenarum cogitacionum a pectore humano tollitur· illud ad actiuã vitam pertinet hoc ad contemplatiuam· In ſecunda ibi dicitur· Poſtulaui patrem meum ac̃· hic vero dicitur· Confirma hoc deus ac̃· Ad omnes quidem fideles pertinet eſſe de hereditate domini· ſed ad paucos pertinet eſſe a terrenis cogitacionibus ſeperatos et in hoc confirmatos· ne ad terrena redeant· ſed per conuerſacionem eſſe in ihe̅ruſalem celeſti et ibi alleluia cãtare nõ ceſſent· quod hic petitur· In tercia ibi dicitur· Ego dormiui et ſomnum cepi et cetera hic dicitur· Emitte ſpiritum tuum et creabũtur ac̃· Omnes fideles et bona a vicijs reſurgunt vel reſurrexerunt· ſicut criſt9 a mortuis reſurrexit quod ibi dicitur hic vero paucis renouatur facies terre id ẽ racio anime· quod fit ab omni pulucre terrenorum deſideriorum immundis Ibi ergo· hoc eſt in vita actiua· que ibi oſtenditur eſt inchoacio· hic autem hoc eſt in contemplatiua que hic oſtenditur eſt perfeccio et conſũmacio ibi varietas· hic vnifor̃itas· et propterea ibi variant̃ antiphone et p̃s· hic non propter hãc conſũmacionem et vnifor̃itatem notandam· Antiphone ſunt· viij· toni et eiuſdem differencie· quia octo ſunt beatitudines quarum octaua redit ad caput· Nam prima dicitur· Beati pauperes ſpiritu· quoniam ipſor̃ũ et cetera· In octaua· Beati· qui perſecucionem paciuntur propter iuſticiam· q· i· e· r· ce· propter hanc eand̃ conſũmacionem notandam· in quibuſdam eccleſijs celebratur octaua pentecoſt per hos quoq; ſeptem dies· tres quotidie leguntur lectiones vt ſeptem fratres· tres procurent sorores id eſt ſeptem dona ſpirituſſancti· per illos ſignificata· tres virtutes ſcilicet· fidem ſpem· et caritatem prout gregorius proſequitur in moralibus horum enim dierum officia ſeptem donis ſpirituſſancti adaptantur· Heſternum igit̃ et hodiernum pertinet ad ſapienciam et intellectum· vt ex operibus patet· ¶ Per totam eciam ſeptimanam ſunt ſolemnitates ſeruande· dicitur enim gloria in excelſis alleluia· credo· ite miſſa eſt· et te deum laudamus· prout in ſequẽti titulo dicetur· Dicitur eciam ad horas capitulum· Dum complerentur actuum· ij· Et illud Spiritus domini· Sapiencie primo capitulo· ¶ Et illud· Caritas dei· romañ· v· capitulo· ¶ Sequitur videre de officio miſſe· et quidem in die pentecoſt· celebratur feſtum de aduentu ſpirituſſancti· Viſibiliter enim deſcendit tunc in diſcipulos· et fuit hoc miraculum et argumentũ quod non potuerunt calumniari iudei· Reſurrectionem enim et aſcenſionem calumniabantur ſed hoc non potuerunt facere de aduentu ſpirituſſancti· quia ex omni nacione que ſub celo eſt conuenerant ad diem feſtum· et tunc deſcendit ſpirituſſanctus viſibiliter in diſcipulos· ſicut criſtus promiſerat· et loquebantur omnibus linguis coram omnibus· Et ideo incipit introitus· ſapiencie· p̃mo capitulo· Spiritus domini repleuit orbem terrarum id eſt eccleſiã· que dicitur orbis terrarum· Sicut enim extra orbẽ terrarum nichil viuit· ad litteram· ſic extra eccleſiam nil viuit ſpiritualiter· ¶ Sequitur· Et hoc quod continet· omnia id eſt ſpirituſſanc9

cuius bonitate omnia subsistunt· Habet sciencia vocis id est linguarum· Et ita potuit dare et dedit apostolis· ¶ Vnde confusi sunt inimici cristi· Et ideo sequitur versus· Exurgat deus et dissipentur inimici eius· Per spiritum enim sanctum omnes demones compelluntur et eiciũtur· ¶ Rursus impleuit orbem terrarum· dum apostolos mebriauit· quorum sonus in omnem terram exiuit· de quo sonu dicitur in epistola· ¶ Factus est repente de celo sonus· Et quoniam orbis terre per quatuor climata seperatur ideo quater in introitu alleluia concinunt· Duplex vero alleluia quod post epistolam· significat duplicandam leticiam· Vel spiritumsanctuz bis apostolis fuisse datum· scilicet de terra et de celo· Vel eos spiritu et mẽte psallentes· Vel duorum populorum conuersionem Et hoc quod cõtinet omnia scienciam habet vocis id est nouit· qua mente quisqz loquebatur· vel habet sciencia omnium· per que et de quibus potest vox humana variari· Vel scienciam vocis id est vocem scientie habet id est facit nos habere· vt q̃ ipso inspirante apostoli proferrent cum intelligencia pronunciarent· Et nota· q̃ spiritussanctus paraclitus dicitur· quod verbum grece· latine sonat aduocatus· quod nomen a filio et spitusancto ascribitur Vnde dominus in euãgelio· Rogabo patrem meum et alium paraclitum dabit vobis· Et iohannes in euangelio· ¶ Aduocatum habemus apud patrem ihesũ cristum iustum· Dicitur eciam paraclitus consolator· Nam paraclitus dicitur latine consolacio ¶ Postmodum sequitur alleluia de actibus apostolorum· ij· capitulo· Dum complerentur dies pentecostes· dies scilicet· l· s· a· resurrectione Sicut enim quinquagesima die a pascha fiebat pentecostes iudeorum ita et nostrum fit· Et sicut populus israhel quinquagesimo die ab immolacione agni paschalis· siue a pascha· quod celebrauerunt in ramatha venerunt ad montẽ dei oreb· vel coreb· vel synai· quod idem est· et tunc legem acceperunt ita et die quinquagesimo a resurrectione domini datus est spiritussanctus discipulis in superiori cenaculo· illius aduentum exspectantibz· Precipitur enim leuitici· xxiij· vt in die pentecost· offerantur noui panes· scilicet proposicionis de nouis frugibz per quod figmficatur· q̃ debemus deo gracias agere· ex eo q̃ eadem die dedit nouam legem p spiritumsanctum· in qua die data est lex vetus scilicet quinquagesima die a pascha· de quo dicetur in prohemio septime partis· de dono cuius debemus laudare deum quod est offerre panem nouum· quia eciam lex vetus spiritualiter intellecta noua est· Et attende quoniam agnus immaculatus est· xiiij· die aprilis· Lex vero data est· iiij· die mensis tercij· Dicitur tamen esse data tercia die· Nam enim vt inquit scriptura· aduenerat tercia dies· et mane inclinauerat· et ceperunt audiri· tonitrua· Die namqz tercio descendit dominus noster super montem ad dandam legem· et moyses ascendit ad deũ et descendens· narrauit omnia plebi maneqz rursus ascendens duas tabulas scriptas accepit Et caue vt in secundo mense triginta dumtarat computes dies secundum lunam· ergo· xvj· in mense p̃mo xxx· in secundo et quatuor in tercio faciunt q̃ quaginta· ¶ Rursus in quinquagesimo anno erat ubileus annꝰ· qui interpretatur remissionis annus· quia septenis annorum ebdomatibz id est· xl· et nouem annis teritur· in quo clangebant tube et omnia debita remittebantur· serui manu mittebantur et libertas concessa confirmabatur· Antique possessiones alienate omnibus restituebantur vt dictum est sub domini ca quinquagesime· Similiter in diebus penthecost· hinc numerum post domini resurrectionẽ obseruamus suscipientes adventem in nos spiritussancti graciam· per quem efficimur filij dei et virtutũ possessio nobis restituitur· et remissa culpa et tocius debiti cirographo euacuato· ab omni seruitutis nexu liberi efficimur· Propterea iste numerus quinquagesimus resultat ex septenario numero ducto in seipso superaddita vnitate· Septem enim sunt ebdomade a pascha vsqz ad pentecost· et ita competẽter q̃ quagesima die a pascha est pentecost· in quo datur spiritussanctus cuius dona sunt septem· que dantur ab vno· Judei enim septenarium numerum non sine figura in omnibus obseruant· ut dictum est sub quinquagesima· Ascensio ante facta fuit quadragesima die qui est numerꝰ penitencie· et hoc competens fuit quia per penitenciam homo fit similis deo et hoc est ascendere· Sed videtur q̃ sicut iudei ab immolacione agni typici· xl· dies computãdo ibi faciebãt suum pentecost· ita et nos quinquaginta dies ab immolacione agni deberemus computare· a sic deberemus nostrũ pentecost· facere in die veneris· antequam modo facimus quod docet computacio· Ad hoc dicimus q̃ non faciebant computacionem ab immolacione agni· sed a sequenti dominica· Vnde legitur leuitici· xxiij· ¶ Numerabitis ab altera die sabbati id est a dominica que est altera dies post sabbatum· numerabitis dico septem ebdomadas vsqz ad alteram diem septime ebdomade· hoc dixit spiritussanctus per moysen· innuens per hoc pentecost· cristianorum quod semper est in die dominica· Scicit ergo lucas de hac die· Dum complerentẽ dies pentecost· erant omnes discipuli pariter in eodem loco id est in consona et concordi vnitate· et factus est repente de celo sonus· quia existentibus in penitencia que est annus iubileus· et complecio pentecost· et existentibus in vnitate datur spiritussanctus· sed repete quia nescit tarda rerũ habere molimina spiritussancti gracia· In igne autez descendit· quia sicut ignis illuminat et inflammat· ita spiritussanctus illuminat ad cognicionem dei et inflammat ad

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

amorem dei. Apparuit ergo in linguis igneis. vt facundi essent in omni genere linguarum. Et quia ipsa est lingua que de occulto fine hominis verbum protulit in vterum virginis. et profert verbum in corde hominis. matthei. x. Vos non estis qui loquimini. sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis ipse enim quos replet eloquentes facit. Sequitur. Quasi aduenientis spiritus vehementis. hoc autem dicit q̄ nichil potuit resistere spiritui sancto. nec apostolis. Vnde dominus in euāgelio matthei. Ego dabo vobis os et sapienciam cui non poterunt resistere et contradicere omnes aduersarij vestri. Et de beato stephano scriptum est in actibus. q̄ non poterat resistere sapiencie et spiritui qui loquebatur. Quia vero in epistola dicitur. Et factus est repente de celo sonus. tanquā aduenientis spiritus vehementis et cetera. ideo ad hoc representandum in nonnullis ecclesijs elanguntur tube. dū sequencia dicitur. Venit enim spiritussanctus in spiritu vehementi. quia sicut ventus vehemens proicit puluerem a facie terre. sic spiritussanctus eicit a corde hominis omnem terrenitatem. Tubis quidem vtebantur antiqui. vt legitur in numeris. ad multitudinem congregandam. ad dimicandum. et ad ogratulandū in diebus festiuis cum diuersitate tamen sonorum quarum vsus fuit tāte virtutis in iubilo vt ad crepitum siue sonum earum corruerent muri ihericho. Hec siquidē sunt duo testamenta vel predicatores. quibus ad proximum fidei populus euocatur. ad penitenciā et lacrimabilem compunctionem excitatur. ad laudes domino exhibendas inuitatur. et ad montem syon et ad ciuitatem sanctam iherusalem. et multorum milium angelorum frequenciam et ad futurum dei iudicium prouocatur. Et vide quia in aduersis et prosperis tubis elangitur. quia omne tempus conuenit verbo dei. Vnde. Benedicam dominum in omni tempore. Semper laus eius in ore meo. De organis dictum est in quarta parte sub titulo de sāctis. Tunc etiam exalto ignis proicitur quia spiritussanctus descendit in discipulos. in igneis linguis. et etiam flores varij. ad denotandum gaudium. et diuersitatem linguarum et virtutū. Columbe etiam per ecclesiam dimittuntur. in q̄ ipsa spiritussancti missio designatur. Post epistolam dicitur graduale in quibusdam ecclesijs quia festum paschale terminatum est. Tamen in quibusdam alijs dicitur duplex alleluia. quia spiritussanctus datus est gemine prole. Euāgelium. Si quis diligit me. iohannis. xiiij. capitulo manifeste est de spiritusancto. Post communio est. Factus est actuum. ij. capitulo. Quare hoc festum celebratur a iudeis. et quare a cristianis dicetur in prohemio septime partis.

De secunda feria.

Sequitur secunda feria. in qua ostenditur. q̄ non tantūmodo data est lex iudeis. sed eciam gentibus. Vnde in troito est. Cibauit eos ex adipe frumenti id est de intelligencia spirituali et de petra melle. id est melliflua doctrina cristi que est petra saturauit eos. et hoc habetur in epistola. Aperiens petrus actuum. x. capitulo in qua habetur. q̄ adhuc loquente petro. descēdit spiritussanctus. Vel frumentum cristus est cuius adeps est spiritussanctus. quo fideles faciantē. cum spiritusancto replentur. qui eciam saciantur melle de petra id est doctrina de cristo procedente. in quo sunt omnes thezauri sapiencie et sciencie dei. Hic autem propter promissiones que ibi continentur concinitur quater alleluia. sicut et in feria tercia et sabbato exponetur. De hoc dictum est in tercia dominica post pascha. Alleluia est. Spiritus domini. sapiencie primo capitulo. Aliud alleluia est. Loquebantur. actuum. ij. capitulo. Euangelium vero. iohannis. iij. capitulo. non videtur conuenire spirituisancto. sed concordat epistole. ibi enim ostenditur q̄ non tantum iudeis. sed eciam gentibus data est lex dicens. Sic deus dilexit mundum. supple non tantum iudeos. vt filium suum vnigenitum daret. et postea sequitur. vt omis qui credat in illum non pereat. Et nota terribile verbum. q̄ qui non credit in eum iam iudicatus est. Preterea per hoc q̄ de dilectione mencio fit spiritussanctus qui amor est. et satis exprimitur. Post communio est. Spiritussanctus iohannis. xiiij. capitulo. Et est sciendum q̄ per totam hanc septimanam in missa sunt solemnitates seruande. vt gloria in excelsis. credo. ite missa est. et te deum laudamus. et alleluia vt baptizatorum saluti congaudeamus. et vt future leticie plenitudinem figuremus. Postremo notandum. q̄ dominus nō predicauit gētibus per se. sed per apostolos. Vnde. Ite baptizate eos in nomine patris. et filij. et spiritussancti. sicut ysaac iunioti filio suo nichil precepit. de offerendo sibi cibo. vt benedictionem acciperet. sed per operacionem rebecce primatū benedictionis accepit. q̄ quia hec facta sunt dei occulto iudicio. ideo officium huius secunde ferie pertinet ad concilium. quod est donum spiritussancti.

De tercia feria.

Sequitur tercia feria. et quia spiritus sanctus non datur nisi per ministros iō in tercia feria dicit̄ in troito. in persona prelatorum. Accipite iocunditatem glorie nostre. in quo quia per geminam dilectionem ad fidem pertingimus trinitatis. ideo quinquies concinimus alleluia. et est sensus. Accipite iocunditatem glorie id ē spiritū sanctum qui vos glorificabit et clarificabit vt quisq̄ de se dicere possit. quod dicit̄ in cōione

Spiritus qui a patre procedit· ille me clarificabit· Sequitur epistola· Cum audissent apostoli·actuum·viij·capitulo vbi sequitur· Tūc imponebant manus super illos· et accipiebant spiritumsanctum·quia in impositione manus accipiebant spiritumsanctum· ¶ Euangelium·iohannis·x·capitulo concordat epistole vbi dicitur· Qui non intrat per ostium et cetera· Nō enim intrat in ecclesiam qui non intrat per eos qui sunt hostium·scilicet per cristum et apostolos· Nam heretici non dant spiritumsanctum· nisi in quantum conueniūt cū ecclesia· Et quoniaz apostoli et eorum successores patriarchas in spiritu fortitudinis sunt aggressi·et aggrediuntur· ideo officium hodiernum pertinet ad fortitudinē· que ē spiritussancti donum· ¶ Rursus spiritussanctus ostiarius est qui per ostium introducit ad patrem·quod eciaz in offertorio canitur· Portas celi id est apostolorum scripturas aperiet· Postcommunio est· Spiritus q̄ a patre·iohannis·xi·capitulo·

De quarta feria·

Sequitur quarta feria in qua fiunt ieiunia quatuor temporum· Apostoli namqz nobis exemplum ieiunādi hoc tempore reliquerunt qui post susceptum spiritum·s·sicut mentes auerterant a ceteris mundi illecebris· sic et ab epularum appetitu· Licet enim quamdiu cum illis fuit cristus non ieiunarēt·post ablacionem tamen eis spontaneis se subdidere ieiunijs· Sponso enim ablato eis ieiunandum erat sicut dominus predixerat·qñ sponsus auferet̄ ab eis tunc ieiunabunt· Vnde· Repleti spiritusancto sponte ieiunare ceperunt·quo circa in precedenti secunda feria quidam estiualem inchoant quadragesimam· Alij vero sanius hodiernum ieiunium autumant esse huius temporis quadragesime inicium cui quidam terminum statuunt in festiuitate sancti iohānis·siue sex habeat ebdomadas siue non· Verej festiuitatem sancti iohannis includunt·et eo vsqz ieiunantes sine termino prefixo precedunt· donec senarium compleant numerum· Hanc quadragesimaz probat hiero·nō esse necessitatis·sed voluntatis dicēs· Nos vnā facimus quadragesimam·illi tres· quasi tres passi fuerint saluatores·non q̄ per totum annum ieiunare non liceat· excepto pentecost· sed quia aliud est necessitate· aliud voluntate munus offerre· Sed hoc dixit hiero·contra mō tanum hereticum· qui apud suos tribus quadragesimis statuit ieiunandum· Et dicitur hoc ieiunium estatis·quod est ieiunium exultacionis in quo genua non flectimus· ymo cantica leticie dicim9·vt dictum est sub quarta feria tercie ebdomade aduentus· ¶ Hoc autem ieiunium statutum est ab ecclesia in tali tempori· quia q̄ in se sentit graciam sanctispiritus·leuiter et cū gaudio ieiunat· et eciam quia super ieiunantes descendit spiritussanctus visibiliter· Et ideo incipit introitus· ¶ Deus cum egredieris in conspectu populi tui et cetera· Egredietur autem dominus·quando aliquo signo visibili venit ad auxilium hominum· Egressus vero est· cum dedit nobis filium suum· qui venit pandens iter ante nos·vt dicit michē· Egressus est eciam per sancti spiritus missionem·quando visibiliter descendit super apostolos· Et quia per hec dissipati sunt inimici·ideo sequitur versiculus· Exurgat deus et dissipentur inimici eius·a cetera ¶ Sequitur in quibusdam lectio de principio sapiencie scilicet· Diligite iusticiam qui iudicatis terram·vbi ostenditur qualiter poterit haberi spiritussanctus·ibi· Spiritussanctus discipline effugiet fictum et in fine dicitur Spiritꝰ domini repleuit orbem terrarum et cetera· ¶ Postmodum sequitur epistola· Petrꝰ et cetera·actuum·ij·capitulo·in qua ostendit· q̄ super ieiunantes descendit spiritussanctus a ibi sequitur· Non enim isti sunt ebrij sicut vos dicitis·cum sit hora tercia diei· Sed hoc est quod dixit dominus per propheta ioel· Effundaz de spiritu meo super omnem carnem·et prophetabunt filij vestri· et filie vestre et cetera· ¶ In alijs vero ecclesijs· dicitur primo lectio· Petrus petrus·et postmoduz epistola· Per manus autem actuum·v·capitulo· Due itaqz lectiones leguntur·quia duo populi ad fidem conuertuntur·vel quia ordinandi in vtriusqz testamēto·pagina imbuuntur· Sequitur alleluia·quia est ieiunium exultacionis vt dictum est· Et dicunt quidam· Pater cum essem·iohannis· xviij capitulo· Sequitur euangelium·iohannis·vj· capitulo· Nemo venit ad me·nisi pater qui misit me traxerit eum scilicet per spiritumsanctuz et post sequitur· Patres vestri manducauerūt manna·et mortui sunt·qui manducat ex hoc pane viuet meternum quia egressum est coram cristiams manna spirituale·sicut ante coraz iudeis temporale·sed manducātes corporale· mortui sunt·qui vero manducauerit spirituale·nō morietur morte·scilicet incredulitatis seu ieterna li· Vnde patet·q̄ elegancius egressus est dominus coram nouo populo·quam coram veteri Communio est· Pacem aī·et est iob·xiij· capitulo·Et attende q̄ officium huius quarte ferie predicat scienciam·que est donum spiritussancti·quiqz a deo sanctos illuminat q̄ de quinqz libris moysi paucisqz prophetarum scripturis librorum copia creuit·quod mistice innuit nob euangelium de quinqz panibus et duobus piscibus quod hodie in quibusdā ecclesijs legit·

De quinta feria·

Sequitur quinta feria· que secundum aliquas ecclesias non habet introitū proprium· Sed quia dominus descēdit in die dominica· per missionē spiritussancti· et quinta feria ascendit in celum·

ideo diei dominice et quinte ferie· cōmunis est introitus· A dominica ergo mutuat· nec habet proprium· vt a sabbato in sabbatum· septem dumtaxat sint officia septem donis spiritussancti deputata· Quidam tamen et huic officio mutuato nō incōgrue dnō ascribūt huius ascripciones non a sabbato sed a dominica facere incipientes· In dominica etenim ponunt spiritum sapiencie· In secunda feria intellectus· In tercia consilij In quarta fortitudinis· Et in hac quinta spiritum sciencie· qui dat scrutari profunda· sicut cantatur in alleluia· Spiritꝰ omia et cetera· In quibusdam vero ecclesijs cantaē introitus· qui in sequēti dicitur feria· s· Repleatur os meum laude tua· Alique vero ecclesie habent proprium officium· s· Deus patrum nostrorum· da nobis spiritum gracie et cetera· in quo ecclesia orat filijs dari spiritumsanctuz ad remissionem peccatorum· et ad facienda miracula· Et quia per spiritumsanctum fiunt miracula· ideo habetur in epistola· Philippus et cetera· que est actuum octauo capitulo· q̄ philippus multos claudos sanauit et spiritus immundos eiecit· et factuu est gaudiuu magnum in illa ciuitate· scilicet samarie· Et quia per spiritū sanctum omnia ista fiunt· ideo sequitur euangelium luce· ix· capitulo· Conuocatis ihesus· xij· discipulis suis dedit eis potestatem super omnia demonia· et post· Non ferretis virgam· neq; peram qui fieri non possunt· nisi spiritussancti abundancia habeatur·

De sexta feria·

Sexta feria est introitus· Repleatur os meum laude· vt possim cantare alleluia· quia qui gaudet ore et corde potest ieunare ieunio exultacionis Et quia est dies veneris in qua passus est dominus· et dies spiritussancti· ideo dicit petrus in epistola· Aperiens· actuum· x· capitulo q̄ in quibusdam ecclesijs legitur q̄ christꝰ suscitatus est a spiritusancto· Unde ibi habetur· Suscitauit ihesum solutis doloribus inferni· sicut scriptum est· Non dabis sanctum tuū videre corrupcionē in quo figmificata est illa spiritussancti operacio· qua synagoga nunc mortua pietate resurgz postquam plenitudo gencium eadez introierit pietate predicat ergo hoc officium pietatem· Posset eciam pertinere ad spiritum timoris· pro eo q̄ dicitur in euangelio· Et repleti sunt timore et extasi et cetera· In quibusdam ecclesijs legitur· lectio· Exultate filij syon· que est ioelis ij· capitulo· et quia per spiritumsanctum fiunt miracula· Sequitur euangelium· Factum est luce· v· capitulo· de palitico sanato· a quia ꝓpter hoc debet laudari dominꝰ· Sequitur offertorium· Lauda anima mea dominū· Cōmunio· Spiritus vbi vult spirat· iohis· iij·

De sabbato·

In sabbato est introitꝰ· Caritas dei diffusa est in cordibus nostris· ad ro· v· c· a competit spiritui sancto· qui est caritas et eciā diei sabbati quia in sabbato future quietis maxime diffundetur· vt qui igniculus est in syon· caminus sit in ihrusalem· Et sequitur versus· Dñe deus salutis mee· in die cla· et nocte coram te· Ille enim in quo diffusa est spiritussancti gracia laudat deum in prosperis a in aduersis· Sequitur epistola· Iustificati ex· ad ro· v· c· in q̄ habetur de huius diffusione· Quia enim caritas dei diffusa est· non permittit eam paulus intra fines terre promissionis tantum coartari· imo ostendit· q̄ non tantum iudeis· verum eciaz gētibus datus est spiritussanctus· dicens ipsis iudeis· Vobis oportebat primum predicari· sz quia repulistis verbum dei a vos indignos fecistis vite eterne· Ecce conuertimur ad gentes In alijs vero ecclesijs dicitur epistola· Conuenit vniuersa ciuitas aē· actuum· xiij· Quia ergo gentibus datus est spiritussanctus· ideo sequitꝰ alleluia· Laudate dominum omnes gentes· In hoc enim ieunio non tacentur cantica leticie ꝓpter reuerenciam festi· nec secundum miceñ· cōcil· genua flectimus· sed stantes oramus ꝓpter neophitos gaudentes· q̄ a peccatis surrexerūt In alijs ecclesijs dicitur· Repleti· sunt omnes· actuum· ij· c· et· Spiritus domini ornauit celos iob· xxvj· c· Postea sequitur euangelium· Surgens ihesus· luce quarto· c· de socru petri salvata· que figmificat synagogam· que sanata est a petro ab infidelitate· et ꝓfectius per fidem ipsius sanabitur in futuro· et sic conuenit cum epistola· Fiunt autem hac die ordines quia super ordinandos descendit spiritussanctus· a eciā super ieiunantes· et ideo dicunt quatuor lectiones ante lectionem damelis· prout dictū est sub q̄rta feria tercie ebdomade aduentꝰ· Primo est de principio libri sapiencie· in qua ostenditur quibus datur spiritussanctꝰ· et quibus non· scilicz illis qui sencīūt de domino in bonitate et in simplicitate cordis querūt illum· In alijs vero ecclesijs· pma est de ioelis· ij· c· Effundam de spiritu meo super omnem carnem· quia sicut spiritussanctus super apostolos descendit visibiliter ita sup ordinādos dñdit iuisibiliter· Secūda est· Locutus est· que est leuitici· xxiij· c· Tercia est· Dixit moyses que est in deut· xxvj· c· Quarta est· Dixit dominꝰ ad moysen· que est leuitici· xxvj· c· Offertorium est· Intonuit dominꝰ· Postcommunio vero· Non vos relinquam aē· a de effusione spiritussancti loquitur· Potest eciam dici· q̄ hoc officiū figurat duoꝝ cordiam populorum iudei· videlicet a gentilis· Dij fūt duo ceci· de quibz dr in euāgelio· q̄ fūt illūiati a xp̄o· De q̄ cordia loquitur paulꝰ in epistola ad iudeos et gentiles dicens· iustificati ex fide pacem habeamus ad deū· p dñm nostrum ihesū cristum· Sed quia pax aut cordia vera· non fit nisi per caritatem· ideo precipitur in introitu· Caritas dei

diffusa est· in quo ter ponitur alleluia· quoniã ad fidez trinitatis peruenitur per obse quia caritatis· Lectiones eciam ad ieiunium ptinentes attestantẽ operacionem ⁊ graciam spiritussancti vt prima· Effundam de spiritu meo· Et secunda· Locut9 est vbi dicitur· Numerabitis septez ebdomadas vsqz ad alteram diem expleciõis ebdomade septime presentem intelligit festiui tatem· que olim dicebaẽ festiuitas ebdomadarũ Et quia postquam gẽtes intrauerũt reliquie saluabuntẽ· ideo nũc flentibus· et sponsum expectantibus dicit dñs in poste cõmunione· ſſon vos relinquam orphanos· Huia igitur hec concordia fiet imminente die iudicij· qui eciam electis erit causa timoris· ideo hoc officiuz pertinet ad timorem· vel quia timor introducit caritatem licet caritas foras mittat timorẽ· Et attende· quia secundum augẽ· in ordine officiorũ isto rum descendendo computam9 In ordine vero paschalium ascendendo· quia per hoc descensus spiritussancti ad nos· per illa noster ad ipsũ figmificatur ascensus· Et caue quia preter premissa officia ad ieiunũ pertinẽcia que in q̃rta et in sexta feria· et in ſſ sabbato exposuimus· alie· quidem lectiones et euangelia in eisdez diebus inueniuntur q̃ forte solemnitati magis appropinquare videntur· sed tamen hec ⁊ illa gẽciam spiritussancti· personant· et operacionem Vnde quidam hodie non incongrue duas missas celebrant· Vnam in tercia de festo cum gloria in excelsis· ⁊ credo· Aliaz in nona ꝺ ieiunio sine gloria in excelsis· in qua fũt clerici ordinãdi q̃ merito in hac ebdomada ordinantur· vt spiritussancti dona percipere mereanẽ · Et memento q̃ in hac die terminaẽ quinquagesima ⁊ ideo hodie freq̃ntaẽ ⁊ cantatur ꝑ gꝺuali· Alleluia· Nec flectunt genua· ptinet em̃ ad octauã· Generale quidem e· q̃ quociẽs ꝺ tpe in die gracie materia laudis assumiẽ aut dies ad octauam refertur· genua nõ flectim9 ſſ in oraciõibz statesz collatã nob grãz· ⁊ oferẽdaz gliaz ꝓfitem̃· vt cũ olim essem9 fui curui· nũc fracto iugo mceda m9 erecti vt in dñicis diebz· in sanctorũ nataliciis ⁊ paschalibz inclinare tñ capita possum9 · vt mulieres deuotas ad monumtũ venientes imitemur ⁊c·

De octaua penthecostes·

In plerisq̃ locis in octaua penthẽ· fit festum sancte trinitatis· Postquaz em̃ celebrata est festiuitas p̃ris in natiuitate· q̃ natiuitas ꝺ festiuitas p̃ris· ⁊ postq̃ celebratũ e festũ filij in pascha· ⁊ festũ spiritussancti in missione ipsi9 merito in octauo penthẽ· fit festũ eorũ fit festũ· ſ· trinitatis vt ondaẽ q̃ tres psone fũt vn9 de9· Et ſſ e ꝓma causa q̃re celebraẽ festũ trium psonarũ diuinarũ fit· Secũda causa e q̃ ad inuocacionẽ sancte trinitatis daẽ in baptismo spiritussancti· vt ꝓmissuz e· Tercia causa e· vt ostẽdat ecclesia filijs suis illum· a quo fũt oia bona cuius hẽ ymaginẽ · ⁊ cui9 debet habẽ fiũtudinẽ videlicet dei ⁊ sancte trinitatis· quã semp laudare debem9 Et q̃ tota intẽcio e laudare ipsũ· ideo in quibusdã ecclesijs in singulis ãtiphonis laudũ· ꝓponẽ versicul9 q̃ laborẽ significat ad ostẽdend q̃ toto labore totoq̃ vi sibi debem9 nos vertẽ ad laudãdũ deũ ⁊ sanctã trinitatẽ· et eodez mõ fit in quibusdaz ecclesijs in festo bte marie in antiphõis laudũ· ꝓ eo q̃ ipa se totã dedit in laudẽ dei· vñ tũc in euãgelio ꝺ Maria aũ obseruabat oia verba ꝫ oferẽs in corde suo· ⁊ q̃ ipa priuilegiata fuit in ẽgnitate· ipa em̃ est ẽgo ẽgnũ· In antiphõis q̃z de bto laurẽcio· et de beato paulo· ⁊ de beato stephano p̃ponũtur quidaz versus antiphonis ad maiorem laborem notandũ· quem in suis martirijs sustinuerũt Beat9 enim laurẽcius grauj9 ceteris passus e Vnde beatus sixtus dixit ei· Maiora tibi debentur pro cristi fide certamina · Beatus vero paulus plus ceteris laborauit· ꝑdicãdo· Et beat9 stephan9 pro cristi fide p̃m9 martir extitit· Sed in hoc est differencia· q̃ in nocturnalibus antiphonis tantum de beato laurẽcio p̃mittuntur quia passio sua· de nocte ꝯsumata e· vnde dixit Nea nox obscurum non habet· Et iterum · ſſon est inuenta in me iniquitas· et ita apparet q̃ totus fuit sacrificiuz laudis· vnde semper dicebat Gracias tibi agẽ domine · Mane vero corpus eius conditum fuit· ⁊ ideo tantum nocturnalibus ⁊ non laudũ antiphonis· versiculi p̃ponuntur Rursus q̃ versus laborem· ⁊ bonũ opis fructum significãt· put tactuz e in ꝓmio q̃nte partis· merito in dictorũ sanctorum nataliciis specialiter p̃mittuntur antiphonis· ad notãdũ q̃ ipsi excellencius labores · ⁊ bonorũ operum fructus· suis nataliciis et martirijs p̃miserunt· Item in quibusdã ecclesijs antiphona de martirio bti petri p̃postẽ p̃ponunt̃ versiculis· ideo q̃ ipe pecñt· vt in cruce caput suũ ad terram verte reẽ· Hij autem versus tropi vocanẽ · q̃si laudes ad ãtiphonas ꝺuertibiles· Tropos em̃ grece· ꝺuersio ꝺ latine· Quia ergo semp sanctam trinitatez laudare debem9· ideo ad missaz ꝺ introitus· Benedicta sit sancta trinitas· quẽ alicuin9 sũpsit de tob a· rij· Postmodum sequitur epistola de apoc· Vidi ostium apertum in celo et in circuitu sedis id est ecclesie q̃ est edes dñi mare vitreuz id est baptismũ in quo submergũtur omnes egipcij id e oia peccata· et nota quia dicit mare vitreum ꝓpt corporis fragilitatem et perspicuitatẽ quã recipit in baptismo· et e incircuitu q̃ ad eccias venire ñ possum9 nisi p baptismũ Sequit· Simile cristallo· q̃ qui prius erant aque fluxibiles fiunt p graciam in baptismo acceptam firmi sicut cristallus que fit ex aqua congelata· ⁊ diuturno gelu in naturam lapidis consolidata· Et ſſ est vna causa q̃re in hac die legitur ſſ epistola q̃ in ea dicitur de baptismo· in quo p invocacionem trinitatis dantur· vij· dona spiritussancti· Secunda racio est quia in ea mutamur ad laudes trinitatis

Cum ibi sequitur q animalia plena oculis ante et retro id est ꝑlati dabant gloriam et honorē et benedictionem·sedenti sup thronū viuenti· in secula seculorum·Sedens autem super thronum est deus trinitas·Unde sequitur·Et ꝓci / debant·xxiiij·seniores in facies suas·mittentes coronas ante eum·hoc significat· q omnia bona nostra debemus attribuere ei·atq omne illud ex quo meremur coronam·¶ Sequitur·Et non habebant requiem dicēcia·Sanctus·sanctus sanctus·et ideo in introitu·et in alijs offi cijs tociens repetitur·Benedicta sit sancta trinitas·et ꝓpt̄ hoc responsorium siue eciam graduale quod respondet epistole est·Benedict9 es dñe·qui intueris abyssos·daniel'·iij·c·Versus est·Benedicite deum celi·thobie·xij·c·¶ Et alleluia·Benedictus est domine nē·Offertorium·Benedictus es domine·Et postcommunio Benedicim9 deum celi nē·thobie·xij· capitulo Euangelium est·Erat homo ex phariseis nicodemus in quo habetur de baptismo qui i inuocacione sancte trinitatis sanctificat baptizatos· In alijs vero ecclesijs dicitur epistola·Gaudete ꝓfecti·que est ad corinth·vi·c·Et in alijs dr Vidi ostium·que est apocalip·iij·Et euangelium·Cuz venerit paclitus·ioh·xiiij·c·Sciēdū est·q' historias de sancta trinitate·a de inuencione sancti stephani·cōposuit sanctus stephan9 laudicen·¶ Curtū cum a tilia rex·qui cristianos ꝑsecutus est fere omnia volumina cristiane religionis destruisset·Alicui9 magister karoli et lodouici filij eius rogatu·Bonifacij arc ep̄i mogūtin·multa de ecclesia st·officijs descripsit vnde et moguntinen̄·concil'·approbante mstituit·q' a festo paschē·vsq ad dominicam istam tres tm̄ dicerent̄ lectiones·a hac die de trinitate cantari vsq ad dñicaz seq̄ntē·et tūc mei pere·Dñe in tua misericordia nē·et apposuit officiū de trinitate·videlicet responsoriū·ātiphonas·missam·et sequenciam·q̄ oia obtulit alexandro papa·Ille vero respondit·nō esse celebrandū festū de trinitate·sicut nec de vnitate· Nā singul' diebz fit festū trinitatis et vnitatis q̄ semp dr·Gloria p̄ri·et filio· et spirituisāc̄to et p̄missas historias et officiū nō admisit·verū supueniente hæresi arriana fere fuit fides trinitatis extincta·Sed hylarius·eusebius·et ambrosius restituerunt·Consensit igitur eadez de causa·Gregori9 magn9·vt de trinitate specialia cātarem9·et ecclesias in ipsi9 honorē edificarem9 Unde ergo ē·q' de historia trinitatis inuenitur varia consuetudo·alij namq nō vtūtur ea·sequentes reprobacionez alexandri pape·Sed m qualibet dñica·ab octaua pentēc·vsq ad aduentum·cantant in nocturnis nonū responsorium de trinitate·mi festum aliquod impediat·vt eam confiteantur·per quam saluantur·a in missa·Alleluia·eam hilariter profitentes vt dictum est sub quarta parte·sub ti·de alleluia Alij vero vtuntur ea·cantātes eam m hac p̄ma dominica·sequentes primam institucionem alicuius·Alij ponunt eam in fine temporis declinacionis scilicet in vltima dominica·videlicet ante dominicam de aduentu sequentes vltimaz approbacionem·gregorij·Romani ergo mun̄ꝑ de trinitate celebrant festum·nec eciam has octauas faciunt·Sed in prima dominica post penthecost·incipiunt historiam·Preparate seu deus omnium·Alij vero celebrāt hodie de octaua scilicet de spiritussancto·et ponunt eandem epistolam·et idem quod prediximus euangelium· propter baptismatis sacramentum·ceteris obseruatis·sicut in die pentēc·celebrant autem octauam· ad insinuadam perfectionem· vel consūmacionem operum sanctispiritus· Per septem enim dies·operacio gracie spetiformis· In octaua vero consūmacio declaratur·Et quoniaz in octaua redit ad caput ideo omia sicut in die festo·a vespera in vesperam· in ipsis vesperis et tribus nocturnalibus psalmis obseruant· De hijs octauis augustinus dicit·Celebracionem octauarum feriarum noui homines celebramus Baptismus neophitorum·Licet in sabbato pagatur ad illum tamē baptismū ptinet quē apostoli susceperūt in die pentēc· cui9 octaua dies est dominica sequens·Qui vero ponūt historiam·Preparate·seu·deus omnium·meli9 facūt q̄ romanā secunē ecclesiā·nre pegrinacōis recolentes·et p̄currētes historiam·Nā p septuagesimam figuram9 expulsionē generis humani de patria paradisi·Per q̄dragesimaz seruitutē populi·sub pharaone·p paschā immolacionem agni·p q̄draginta dies paschales quadraginta annos in deserto·p rogaciones·terre ꝓmissionis ingressionem·p septem dies pentecostes·in quibus septem dona diuiduntur·terre date· diuisionem p tempus quod ab hodie· sequitur significamus populi afflictionē et gubernacionem factam per iudices et reges·ideo q̄ leguntur quatuor libri regum· prout in sequenti titulo dicetur·¶

De prima dominica post penthē·

Hic dicendum restat de prima dominica post penthecostes·que est vna de principalibus dominicis·Et incipit hic quartum tempus·scilicet peregrinacionis·quia sumus in via veniendi ad patriam·Sed quia hostes habemus priusquam illuc peruenianmus scilicet carnem mundum·et dyabolum·et ideo legitur de libris regum·in quibz agitur de bellis et de victorijs·vt multū ad pugnandum fortiter contra hostes vt victoriam habeamus·sicut iudei de philisteis·et nād̄ gloriemur in celis· quia nō est nobis tantū luctа aduersus carnem· sed eciam aduersus aerias potestates· Unde primo dicimus in vesperis· Benedictus dñs deus meus nē·Et historia est deus omnium·seu secundum romanos·Preparate· Sed quia bellum fine distincte nō geritur· ideo sequenti tempore subburguntur

libri salomonis. Item quia insurgunt vicia. cō
tra que necessaria est paciencia. ideo subsequē=
ter subiungitur historia de iob. Recte ergo im
uitamur ad pugnam. quia postquam digni fu=
mus in numero uictorum haberi per librū nume
ri iam perlectum. et in statu perfectionis per
nouam legem. scz per deutronomij. in quo ha=
betur. Diliges dominum deum tuuz ex toto cor
de tuo. et ex tota anima tua. et sumus sub ilx su
per librum iosue et sub iudicibus id est sub pre
latis per librum iudicum. q sumus sine accep=
cione personarum per librum ruth. qui fuit mo
abitis. Restat tamē pungnare. quia tūc magis
temptat dyabolus. et sic ordinantur libri re=
gum in quibus tractatur de bellis ipsorum ad
alios libros. Adaptantur eciam et aliter pri=
me quatuor dominice. quatuor libris regum.
prout dicetur sub quarta et sub septima et sub
decimaquinta dominicis. Leguntur autez in ta
li tempore et post missionem spiritussancti et
post festum trinitatis. quia quando accepi=
mus graciam spiritussancti. extunc sumus simi=
les deo. et per hoc filij. sumus summi regis.
et per consequens sumus reges. Unde in a=
pocalipsi. Fecit nos reges et sacerdotes deo
et patri suo et cetera. Petr9 in canonica. Vos
estis genus electum regali sacerdocij et cetera
ergo cum sumus reges. et habeamus aduersa=
rios. non restat nisi vt regnum nostrum defen
damus. quia ex hoc nobis inuidet dyabolus. q
ad illud regnum sumus assumpti. vnde fuit ip=
se deiectus et ideo nobis grauis imminet pu=
gna. Sempe ostenditur nobis dauid in ex=
emplum. qui vicit per humilitatē et p iocundi
tatem mentis. et vnctus fuit ter. primo a sam=
uele in bethleem. in signum regm. Secundo su
per domum iuda in regem super tribus iuda. a
viris iuda in ebron. Tercio iterum in ebron. et
in confirmacione regm super totum israhel.
Si militer nos si bene pungnabimus. ter inun
gemur. Primo in baptismo. in signum regni
Secundo in confirmacione. Tercio in pa=
radiso quando regnum nostrum confirmabitur
Saul eciam nobis proponitur in exemplum.
qui per inobediencia amisit regnum. Unde
non simus inobedientes sicut ipse fuit ne perda
mus regnum eternum. Dauid autem fuit humi
lis in omnibus operibus suis. quod patet quia
cum luderet coram arca domini indutus ephot
lineo. depositis regalibus vestibus. desperit
eum michol filia saul dicens ei. Quod nudatus
fuerat sicut vnus de scurris. et ille respondit.
Ludam. q vilior fiam ante dominum qui elegit
me et cetera. Item quando venit ad eum na
tham. propheta et redarguit eum de peccato
suo publice penituit. Item iocunditatem
mentis habuit. Et omnia bona a se facta ad de
um retulit. Unde de eo cantat ecclesia. Pre
ualuit dauid in philisteum. in funda et lapide.
in nomine domini. ecce exultacio in deo. Non
enim confidebat in se. Funda dauid est predica
cio. per quā fundaz predicacionis eicitur dya
bolus de cordibus hominum. cum per duraz re
prehensionem incutitur timor q concipitur pe
nitencia. Lapis vero dura reprehensio est.
Quia ergo huiusmodi victoria habet p humi
litatem. ideo ad missam incipit introitus. Do=
mine in tua misericordia speraui. ecce humili=
tas dauid exultauit cor meum. ecce mentis io=
cunditatis. per hec duo vincitur pungna. Et
quia ille solus vincit. qui nichil sibi. sed omnia
bona sua deo attribuit et sperat in eo. ideo bene
sequitur oracio. Deus inte sperancium fortitu
do et cetera. Postea sequitur epistola de cari
tate. Deus caritas est et cetera. i. iohannis. iiij
capitulo. quia per caritatē reges sumus. et p
eam facimus bona opera meritoria regni. per
que regnum nostrum defendimus q obseruam9
Unde sequitur. In hoc apparuit caritas dei q̄
Post deus caritas ē q̄. ibi eciam ostenditur. q
diligere debemus deum q proximū. In euan
gelio autem. Homo quidā erat diues. luce. xvj.
capitulo. ostenditur q non debemus diligē di=
uicias. per diuitē. qui induebat purpura et byf
so. et p penam eiꝰ vt ēm dicit ecci. v. c. Qui a=
mat diuicias. fructum non capiet ex eis. q̄ amat
scz amore libidinoso. naturali vero vel caritati
uo potest. quia diuites cum iusticia q operibus
bonis non abicim9. habet ēm in euangelio de
mendico lazaro. in cuiꝰ psona incipit gradua=
le. Ego dixi domine miserere mei. Et sequitur
versus de operibz misericordie. Beatus qui in
telligit super egenum q pauperem id est intel
ligit et precogitat illud quod est in egeno et
paupere. scilicet egestas et paupertas. vt ei
subueniat. Dicit ēm gregorius. q debemus eos
vocare patronos et amicos nostros. quia eciaz
fratres nostri sunt q sic facere nobis amicos de
mamona iniquitatis. et de male acquisitis vt cū
defecerimus per mortem recipiant nos in eter=
na tabernacula. hoc nō fecit diues ille in epulo
Et quia ī aliquo noluit pauperi subuenire. ido
cum eo districtissime fecit dominus. vt non pos
set habere guttaz aque ad refrigerium lingue
Et ideo sequitur alleluia. Deus in iu. for. et pa
q̄. Postea sequitur offertorium in persona
mendici. scilicet. Intende voci oracionis mee.
quia q nō obliuiscit̄ deus oraciones pauperum
Sequitur postcommunio. Narrabo omnia mi
rabilia tua. ps. d. q̄. In quibusdam tamen ec
clesijs legitur hodie euangelium. Estote miseri
cordes. quod est luce. vj. capitulo. Et est scien=
dum. q vrbanus papa. iiij. statuit fieri festum
de corpore cristi quinta feria post hanc domi=
nicam concedens magnam indulgenciam tam
clericis officiantibus. quam populis conueni=
entibus ad diuina prout in officio super hoc or
dinato habetur.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De secunda dominica.

Dictum est q̄ ꝑma causa qua defendim⁹ regnum nostrum est caritas que dilatatur p ꝯsideracōnem eternaꝝ nupciarum de quibus in apoc̄. Beat⁹ qui vocatus est ad cenā nupciaꝝ agm. Ñ m hac secunda dominica habē de huius cena in euangelio luce. xiiij. c. Homo quidā fecit cenā magnam et vocauit multos. et misit seruos suos hora cene dicere muitatis vt venirent. nc̄. Hora cene est ex quo porta padisi apta est p ipm. Sequit̄ Et ceperūt omnes se simul excusare. Nam ꝑmus dixit. villam emi. et necesse habeo videre illam. Secūdus dixit. Juga boum emi. va. et eo ꝓbare illa. Tercius dixit. vxorem duxi. et ideo non possum venire. Dns vero dixit ad seruū suū. Vade compelle intrare vt domus mea impleat̄. Multos em̄ ꝯpellit intrare p tribulacōnes. Illi ergo qui vocati fuerant. non venerūt quia auari. q̄ per primū se excusant̄. superbi vel gulosi. qui p secundū. et luxuriosi. qui p terciū intelligūtur hac cena se reddūt indignos Ñ versus. Villa. boues. vxor. cenam clausere vocatis. Mundus. cura. caro. celum clausere renatis. Et quia m⁹ isti se reddunt indignos. ideo dns alios vocat.

Quia vero p ꝯsideracōnem huius cene dilatatur caritas. Et quia dominus ꝑtegit habentes caritatē. Ideo incipit introit⁹. Factus est dominus ꝓtector meus. et eduxit me in latitudinē caritatis. Sequit̄ vſus de caritate. Diligā te domine fortitudo mea nc̄. firmamentum meum nc̄. In oracōne vero petit caritatē sancti nominis tui nc̄. In epistola. Nolite mirari. j. ioh. iij. c. habetur de vita eterna. p cuius intuitū amor accipitur. et sequit̄ in fine de caritate filioli. Nō diligamus verbo neq; lingua. sz ope et veritate. Hec est lingua dolosa. qua dicunt amatores mūdi. Rogo te habe me excusatū. Dicunt eciaz bonis et sanctis viris. Rogate ꝓ nobis. et tamen venire nō curant. Et attende. q̄ ꝑmi duo excusant se. Per ꝑmum enim [illegible] intelligunt̄. Per secundū omnes qui delectant̄ in quocq; sensib⁹ corpis. Per terciū vero luxuriosi. qui se non excusant quia nō hnt cor. sicut habet̄ in osee. iiij. Fornicacō vinū et ebrietas. auferūt cor. Magis em̄ absorbet hominē fornicacō quā superbia vel auaricia. Quia ergo vt dictū est lingua talium excusancium se. dicit̄ lingua dolosa. Ideo ecclesia a lingua dolosa petit se liberari in responsorio. Ad dominum cum tribularer clamaui. In versu. Domine libera me nc̄. Et quia ꝑfectus est q̄ nō peccat in lingua ideo sēdo thono cantat̄. Postmodum sequitur. Alleluia similiter de caritate. Diligam te dne fortitudo mea nc̄. Caua vero ꝯsideracione vite eterne accipitur. caritas visa cena. petit aperti in offertorio. Cōuertē dne. Et quia ibi cantabim⁹ vocalit̄ vt ait cassiodorus sup psalmistā. Omis spūs laudat dnm. nō erat ibi tantus cena. sz eciam maxima solemnitas. Vñ m treñ. j. Vie sion lugēt. eo q̄ nō sint q̄ veniūt ad solemnitatez. ideo in poste communione ꝑmittit se cantaturū ibi dño dicens. Cantabo dño q̄ bona tribuit michi. et psalmista nc̄.

De dominica tercia

Tercia causa quare inflammamur ad defendendū regnū nostrū. est ꝯsideracō benivolencie dei qua nos custodit q̄ diligent̄ querit. Ideo in euāgelio huius tercie dominice. Erant appropiāntes. luce. xv. habetur. Quis ex vobis homo habens centum oues. i. angelos et homines. et si ꝑdiderit vnam scilicz hominē nonne relinquit nonagintanouē in deserto. i. in celo et vadit querē ꝑditam nc̄. Aut que mulier habens dragmas decem. scz angelos et homines et ꝑdit vnam scz hominez in q̄ ymaginē sua depinxerat. nōne accendit lucernam. i. naturam humanā. in qua lumen deitatis posuit. vmēdo se ei et querit diligent̄ donec inueniat. et cum inuenerit ꝙocat amicas et vicinas dicens eis. Congratulamī michi. quia inueni dragmam q̄m ꝑdideram. Ita dico vobis. Gaudium est in celis an. dei sup vno peccatore peragen. Ecce quanta est benivolēcia dei erga nos ista benivolencia accendit in nobis caritatem. Quia vero ad nupcias eternas nō intrant superbi. neq; luxuriosi. neq; auari. vt ꝑmissum est. Ideo introit⁹ huius domice est. Respice in me nc̄. et dicit. Vide humilitatē meā ꝯtra superbiam. a labore meo ꝯtra luxuriā quia inops et pauper sum ego ꝯtra auariciam. Et ꝓpter ꝑdicta monet nos petrus ad humilitatez. dicens in epla ꝑma. v. c. Humiliamī sub potenti manu dei vt nos exalter nc̄. Et post sequit̄ ibi. Sobrij estote et vigilate in oīombus. qm̄ aduer. v. di. tā. el. rugit. q. quē. de. Et quia tantam curam habz dns de nobis. Ideo in graduali inuitat nos ecclia dicens. Jacta cogitatū tuū in dño. a ipe te enutriet. Versus. est dum clamarē ad dnm. ex vo. meā nc̄. Alleluia est. Dne refugiū. Offertorium est. Ꝓperent in te omnes qui nouerunt nc̄. quia de sperantibus in se habet curam. Quia vero dns non inuenit̄ nisi quis pemteat. Cū vero ꝺs peniitet ad dnm clamat. Ideo sequit̄ postcōmunio. Clamabo. Rursus hoc officiū est de penitēte. sic̄ apparet ex ipa ꝯmunione. et ex euāgelio. vbi p dauid intelligit̄ quilibet penitēs ibi dicit̄. Gaudium est in celo sup vno peccatore. pe. agē. nc̄. et ex introitu et aliis. et iō cantat̄ festum beati iohannis baptiste. qui legitur populum ad penitenciam prouocasse.

De dominica quarta.

Quarta causa qua defendim⁹ regnū nostruz sunt opera misericordie. Unde in euangelio luce. vj. qd̄ legitur in hac quarta dnica dicit̄ in quibusdam ecclesijs. Estote misericordes sicut et pater vester misericors est. Et post sequit̄ Mensurā bonā a cōuertam. et cogitatā et supefluentem dabūt in sinum vestrum. Quia vero nō potest homo opa misericordie facere nisi ꝑius illuminetur a deo. jō

incipit introitus. Dominus illuminacio mea. Et quia p opa misericordie est ecclia terribilis. vt castrorum acies ordinata. sicut dicit̃ in canticis canticorum. Sequit̃ versus. Si exurgant aduersum me castra. non timebit cor meum. et si exurgat in me prelium. nc̃. Et postea petit in collecta misericordiã et graciam dandi elimas. cũ dicit. Protector in te sperantium deus nc̃. In epistola vero Existimo. que est ad Roma. viij. c. ostendit̃ pmiuz vbi dicit apostolus. Nõ sunt cõdigne passiones huius tpis. ad futuram gl̃az. que revelabit̃ in vobis. Et post sequit̃. Et omnis creatura ingemiscit. expectans revelacõez filiorum dei. Et vt hãc gloriã ecclia possit adipisci. petit in rñsorio venã ỹ peccatis. Propicius esto peccatis nostris dñe. Sequit̃ Alleluia. In te domine speraui quia in se sperãtibz propicius est. vñ psalmista. Quoniã in me sperauit liberabo eum. Adaptãt̃ ecliã iste quatuor precedentes dñice quatuor libris regũ sic. In pmo em̃ libro habet̃ quõ dauid inunctus fuit. vñ in pma dñica incipit introitus. Dñe in misericordia tua speraui. Et in rñsorio habet̃. Et vnxit me vnctione misericordie sue. et oleo exultacõis. Vnde sequit̃ in introitu. Exultauit cor meũ in salutari tuo. Et ita ostendit se vnctũ oleo leticie p misericordiam dei. In secõ libro habet̃ quõ liberatus fuit ab inimicis et vnctus bis. vt haberet latitudinem regni. Vnde in secõa dñica incipit introitus. Factus est dñs protector meus. et eduxit me in latitudinem vt late regnaret. In tercõ libro habet̃ quomodo mortuus fuit. Vnde in tercia dñica vtitur ecclia voce decedenciũ dicens. Respice in me et miserere mei. et in versu. In te dñe speraui. In quarto libro habet̃ deplctis. qui illumiati sunt a deo. vt viderẽt ventura. et ideo in q̃rta dñica dicitur in introitu. Dñs illumiacio mea.

De dominica quinta.

Quinta causa qua defendimus et optinemus regnũ nostrum est pax cum inimicis ecclie et pacifica in aduersis. ad quam inuitat beatus petrus in epla huius q̃nte dñice. Omnes vnanimes pma pe. iij. c. et nõ reddentes malũ p malo nc̃. Vnde in euãgelio habetur de rethe petri. ỹ multi sunt qui rumpunt rethe beati petri. i. concordiam et vnitatẽ fraternã. Et ideo in psona tolleranciũ incipit introitus. Exaudi dñe vocem meam qua clamaui ad te nc̃. Versus ẽ. Dñs illuiacõ mea nc̃. illumiatus eniz a deo saluat̃ ab hostibz quia sperat in eo. Pro pdicta aũt pace cum inimicis ecclie impetranda orat ecclia in collecta dicens. Da nobis q̃sumus dñe vt a mũdi cursus nc̃. In aliquibz tamẽ ecclesijs dicit̃. Deus qui diligentibz te. Sequitur euangelium luce. v. c. Cũ plime turbe irruerẽt in ihm nc̃. vbi sequit̃. Preceptor per totã noctẽ laborantes michil cepimus. Tales qui laborant in nocte et michil capiũt sunt qui p terremis pdicant. Sequit̃. In verbo aũt tuo relaxabo rethe hoc facit qui habet sciencia a vitam. Talis em̃ concludit multitudiem piscium copiosaz. Vnde in pncipio tot capti sunt boni et mali. q̃ rethe rumpit̃ per quod significat. q̃ ecclie vnitas in hac vita rumpit̃ a quibusdã ỹ post resurrectionem capti sunt multi. a tamẽ non est scissum rethe. per qđ significanẽ boni qui nõ scindũt vnitatem ecclie. et ideo in offertorio dicit ecclia se laudare deuz. qui quantũ ad bonos filios dedit eis intellectũ. vt non rumpãt rethe. i. vnitatẽ ecclie. Benedicam dñm qui michi tribuit intellectum. In postcõmunione vero dicit ecclesia se optare vnitatẽ a hanc petere a dño. Vnã mãt peciỹ a dño licet em̃ plura petat quotidie. tamẽ dicit̃ vnũ petere. quia ad vnũ finem. i. ad habẽdum deũ omnia petẽda petit et hoc est qđ ibi sequitur. Hanc requirã vt inhabitẽ in domo dñi omnibus diebus vite mee. Hoc ideo dicit. q: tũc legitur Paralip. j. verba dierz qui habet eandem materiã cum libro regũ. et significat. q̃ q̃ in diebus suis bñ reperit se habebit dies eternitatis. Et attẽde q̃ hoc officium cantat̃ circa festum bti Jacobi q̃ sic̃ dicit̃ in euãgelio. Relictis rethibus secutus est dñm. et factus est piscator hoim. i. supplãtator re a noie vicioꝝ.

De dominica sexta.

Quia vero non valent omnia pdicta. nisi fiat eẽ plena iusticia fidei. a ĩnouitate vite. Ideo in hac sexta dñica legit̃ secundus liber paralipomenõ vbi habet̃. q̃ confortauit dñs salomonez per qđ significat. q̃ dominus spũaliter suos confortat dando eis fortitudinem. Ideo dicitur in officõ huius dñice. Dñs fortitudo plebis sue. et ptector nc̃. Versus est Ad te dñe leuaui aiam meam. q: ab ipso est omnis fortitudo. a tunc bene regimus regnũ nostruz quod maxime fit si tendat homo ad pmissiones dei. vnde dicit̃ in oracõe. Deus qui diligentibz te bona inuisibilia preparasti nc̃. In epla autem Quicunq; baptizati sumus nc̃ Ad Ro. vj. c. hortatur nos paulus. vt in nouitate vite ambulemus. aliter em̃ nichil valent alia. Et vt ỹ possimus orat ecclia in responsorio. Conuertẽ dñe aliquantulum nc̃. Ille vero qui ambulat in nouitate vite preparat se ad laudandũ deum in pñti et in futuro. Vnde sequitur Alleluia. Te decet ymnus deus in sion. Ad hanc oracionem vel perfectionez hortamur in euãgelio mathei. v. c. Nisi habundauerit iusticia vestra nc̃. Et sequit̃ ibi. Si offers munus tuũ ante altare nc̃. Et quia nõ potest homo hec facere sine auxilio dei. Jõ orat in offertorio. Dirige gressus meos in semitis tuis nc̃. Et quia talis potest offerre. ideo sequitur in postcõmunione. Tollite hostias nc̃.

De dominica septima.

Sequitur. vij. dñica in qua legunt̃ libri salomonis. vt parabole. eccliastes. canti ca libri sapiẽcie. quem philo apposuit. et ecclesiasticus quem ihs syrach edidit. et tamẽ salomoni attribuit̃. Hij libri qui sunt de opib9 sapiencie salomonis. legũtur a kalẽdis augusti

vsqz ad kalendas decembris quia mensis iste ca
lidus est . et estum significat viciorum . in q̄ nos
oportet sapientē regē sicut in medio nacōis p̄
ue et puerse . Vel quia mensis iste sez augustus
sextus est . Vnde sextilis ante augustū cesarem
vocabaē . et verus noster salomon in . vj . etate
venit qui fecit vtraqz vnū . qui fuit dei virtus et
dei sapiencia qui docuit nos sapienter viuere a docē
hic est xp̄s rex regum . qui septē pambzas pau
cis piscibus . vt legitur in euāgelio hodierno . sa
ciauit eos qui de longe venerāt . et eum triduo
sustinuerant . Rursus in hac dñica incipit eccliā
parabolas salomonis . Post festū em trinitatis le
gitur liber regum . qm̄ homo quando trinitatis
similitudinē habet . Fit rex et sacerdos . Vnde p̄
ponunt ei exempla de regibus et sacerdotibz . si
cut sub p̄ma dñica dictum est . Postea vero se
quuntur libri doctrinales . p̄ponuntur em̄ exem
pla doctrinis . q̄ plus mouent facta q̄m dicta .
Actu . j . Cepit ihs facere et docere . et sic ordinātē
libri ad semuicem vt p̄cedant libri exemplares
regum . et palipomenon . et sequunt̄ libri doctri
nales salomonis que doctrina est refectio spūalis
de qua habet̄ in euāgelio huius vij . dñice . de is
dicetur sub dñica xj . a . xx . Et q̄ huic doctrine ho
mis opibus rndere debemus . incipit introitus .
Omnes gentes plaudite manibz . Et beatus pau
lus inuitat nos in epla ad ro . vj . c . vt rndeamus
illi doctrine seruiendo deo dicens . Humanū dico
p̄pter infirmitatē carnis nostre . Nā in quibus
dam ecclesijs sequit̄ Kñz . Beata gens cuius est
dñs deus eorum . i . que deum habet p dño ei soli
seruiendo et sequit̄ versus . Verbo dñi . i . doctri
na dñi . celi firmati sunt . i . maiores . sicut apostō
li et alij sancti . Sequit̄ in quibusdā ecclesijs al
leluia . Attendite populе meus legem meā . Lex
est illa refectio . illa aūt refectio ostendit̄ in euā
gelio marci . vij . Cū turba p̄ma nā . Et est
notandū q̄ ibi dicit̄ q̄ quidā de longe venerūt
sez illi qui de peccatis enormibz redierūt et pe
nituerunt . Qui em̄ in peccato mortali est nō ha
bet quid manducet . Erāt aūt quatuor milia sez
habentes quatuor cardinales virtutes . et come
derunt et saturati sunt . quia lex dñi saciat . a re
manserūt septē sporte sez p̄dicatores . sez habē
tes septem dona spūssancti . et reficientes alios .
In alijs vero ecclesijs legit̄ euāgelium . Attēdi
te a falsis p̄phetis . Quia vero hūs doctrinā . vi
det in quāto piculo sit institutus . Videt em̄ se
esse in fornace babilonis . ideo in offertorio . Si
cut holocaustū nā . Danielis . iij . c . petit se libera
ri . et vtitur voce trium puerorum . In postcōmu
one vō . Inclina aurem tuam nā . petit liberacōz
acceleratā .

De dominica octaua .

Sequit̄ octaua dominica . in qua docz nos
ecclesia vitare omnē vanitatem . Hoc
em̄ debet esse effectus doctrine in nob̄
quia in doctrina docet nos fieri spūales . et remo
ueri a corpalibus desideriis ad similitudinē bē
virginis cuius festum instat . Vnde introit9 in
cipit . Suscepimus deus misericordiā tuam . i . fi
lium tuum ihm̄ xp̄m nobis ex misericordia datū
in medio templi tui . i . in omnium ecclia tua sedm
nomen tuum deus . Deus em̄ vbiqz notatur . sic a
laus tua in fines terre . i . vbiqz . Templuz eciam
est beata virgo in qua vere suscepimus dei mise
ricordiam . vnde circa eius festū rōnabiliter p̄
sens cantam9 officium . cum sit templū dñi a sa
crarium spūssancti . Sequit̄ epla ad ro . vij . c .
Debitores sumus nō carni . vt sedm carnē viua
mus nā . in qua docemur deuitare omnē carnali
tatem . et ad ostendendū q̄ hoc possumus . sequi
tur . Non em̄ accepistis spm̄ seruitutis iteruz in
timore . Sz spm̄ accepistis adoptiōis filioz . q̄ gu
stato desipit omnis caro . Sed quia nō p̄t is
fieri . nisi dñs protegat . ideo orat in graduali .
Esto michi in deum protectorem . Rursus q̄ non
potest habere hec omia . nisi qui gaudet in dño
ideo sequit̄ Alleluia . Exultate deo adiutori nō
Gaudium emm spūale excludit omnē carnalita
tem . Quia vero quidā sunt vita casti et humi
les . Sz ficte . ab his docet caueri in euāgelio . ma
thei . vij . c . Attendite a falsis p̄phetis . qui p̄ten
dunt castitatem . et sūt luxuriosi . Vel p̄pter hu
mianam laudem sunt casti . sicut fatue virgines .
quibus dicit̄ . Amen dico vob̄ nescio vos . Sz do
minus humiles vere saluat . Vnde sequit̄ offer
torium . Populū humilē saluū facies dñe . a ocu
los superborum humiliabis . Quia vero p delicias
spūales omma deuicamus . ideo dicit̄ in postcō
mumone . Gustate et videte quoniam suauis est
dominus nā .

De dominica nona .

Postmoduz sequit̄ nona dominica . in qua
legit̄ liber sapiencie . sapiencia aūt est
cogitare de celestibus . a leuare cor ad
illa . vnde monet nos ad hoc maxime p̄pter festū
assumpcōms beate virginis qđ instat . quando
sez assumpta est in celū . Et quia homo se sup se
leuare nō potest nisi eum dñs trahat . ideo dicit̄
in introitu . Ecce deus adiuuat me et dñs suscep
tor est aīme mee . i . susceptor . Sicut em̄ itur
ad celestia . non passibus corporis sz assimulacōne
mentis ad deū . in quo vitantur omnia mala . de
quibus sequit̄ in epla p̄ma ad cor . x . c . Nō sim9
concupiscentes malorum nā . Postea sequit̄ ibi .
Fidelis deus qui non patietur vos tēptari . sup
id qđ potestis . sed faciet cum tēptacōne p̄uen
tum vt possitis sustinere . p̄us tamē timorem mu
tuit dicendo . Qui stare se putat videat ne ca
dat . In graduali vero qui surſum rapit̄ red
dit gracias deo di . Domine dñs noster q̄m ad
mirabile est nomen tuū in vniuersa terra . Quo
niam eleuata est magnificēcia tua sup̄er celos .
non tantum in xp̄o et beata virgine . i . super ce
los materiales et spūales . verum eciā in sanctis
sup celos materiales . In euangelio luce . xvj .
monet vt si nō possimus per nos volare ad celū
faciamus nobis amicos de māmona iniquitatis

idest de diuicijs inequaliter possessis dicens Homo quidam habebat villicū ꝛc̄. homo iste scuit sic per prudenciā carnis disponere q̄ amotus a villicacōne fuit receptus in domibus domī et ꝑ miquitatē fraudis. Sic ⁊ ille laudat̄ qui p miquitatē fraudis scuit sibi in futurū ꝓuidere multomagis laudabit dñs eos qui dant elemosinas qđ est prudencia spūs de quo dicit apostol⁹ Est vita et pax. quia homo sibi ꝓuidet in futuro. Postea sequit̄. Quia filij huius seculi prudēciores sunt filijs lucis in gñacione sua. i. in hijs que ptinent ad generacōnem suam. idest circa temporalia. Et ego dico vobis facite vobis amicos de māmona miquitatis vt cum defecerit is scz moriendo. recipiāt vos in eterna tabernacula que sunt sua ℣ beati pauperes spū qm ipsoꝝ est regnū celoꝝ. Et quia non tantum p elemosinas sz etiam per oīones volamus ad celestia. ꝯ est Alleluia. Dñe deus salutis mee. in die clamaui et nocte coram te. ℣ Quia vero hec tabernacula p opa iusticie habent̄. Sequit̄ offertoriū Justicie domī recte letificantes corda ꝛc̄. ℣ Quo aūt ordine hec fiant ostendit̄ in postcōmunīoe Primum querite regnū dei. matthei. vj. c.

De dominica decima.

In dñica decima legitur ecclīasticus q̄ incipit Omnis sapiēcia a dño deo est. vbi ostendit̄ q̄ nō solū sapiēcia sz etiā oīa bona sunt a deo. et ideo ab eo solūmodo sunt petenda vt ad eum debem⁹ clamare et ideo incipit introitus. Cum clamarem ad dñm. exaudiuit vocem meam. Et quia debemus ipm solū orare. Sequit̄ versus. Exaudi deus oracōnem meā Et oracō in q̄busdā eccl̄ijs. Pateāt aures mīe tue dñe. p̄cibus supplicanciū. in qua collecta pz quis rogans dignus sit exaudiri. vnde sequitur Et vt petentibus desiderata ꝛcedas. Fac eos que tibi sunt placita postulare. Et ostendit̄ in epl̄a Scitis quomā ꝛc̄. pma ad cor. xij. c. q̄ omīa bona sunt a deo. et ideo et sunt exhibende gracia. actōnes. Nī enumeratis oīnibus domis dic̄. Hec aūt omnia op̄at̄ vnus atq; idez spūs diuidēs singulis ꝓut vult. Sed quia bonū cito amittit̄ qđ non a largiente custodit̄. sicut dicit greḡ. ideo sequit̄ responsoriū. Custodi me dñe vt pupillā oculi. Item quia ad illum ꝓfugē debem⁹. a q̄ oīa bona habemus. Sequit̄ Alleluia. Dñe refugiū factus es nobis. In alijs eccl̄ijs dr̄ Alla. Te decet. ℣ Euangeliu vero qđ est in quibusdā eccl̄ijs. Cum appropiāret. luce. xix. c. est de simonijs. qui iniuriant spūisancto. scz in hoc q̄ vēdunt ea que ipe dat gratis. vel ad voluntatem suam tribuūt. ac si ab illis essent illa bona. ⁊ nō a spūsancto. Et nota q̄ hoc euangeliū in q̄ ihe rusalem destructō p̄dicat̄ in augusto legit̄ q̄ p us a nabuchodonosor postmodū a romanis in ꝑ mense destructa fuisse inuenitur. In alijs vero eccl̄ijs legit̄. Dixit ills ad quosdā. Sequit̄ ⁊ offertorium. Ad te dñe leuaui ammā meā. q. d. ñ ad simonjacos. non ad platos ꝑuos. non ad q̄s dam fatuos et simulatos religiosos. qui faciunt se a simplicibz adorari. sed ad te a quo omnia bona sunt. Et quia tunc acceptat deus omnia opa nostra. q̄n speramus in ipso deo. ideo sequitur postcōmunio acceptabis ꝛc̄.

De dominica xj.

In vndecima dñica incipit eccl̄ia legē iob qui similiter est liber exemplaris. Sed est exemplū pfectōnis. i. pfecte sapiencie q̄ nō habet̄ nisi per p̄dictā refectōnē doctrine spūalis. Nam refectō facit spūaliter fortes. et ideo post libros salomonis legit̄ liber iob in ordine aūt biblie oīes exemplares sez ruth Job. thobias. iudith. et hester. p̄cedunt libros doctrinales salomonis ꝓpter p̄dictam rōnez. de quo etiam dicet̄ sub dñica. xv. et quia vnanimitas facit fortes et pacientes. sicut fuit iob ⁊ concordes. sicut fuerūt filij iob qui faciebant conuia per domos vnusquisq; in die suo. ideo incipit introitus. Deus in loco sancto suo. i. in humilibz Isaias. Super quez requiescet spūs meus nisi super humilem ⁊ quietū. et trem̄tem sermones meos et si deus est cum eis nullus potest eis ꝓualere. Deus em̄ habitare facit vnos moris in domo. i. concordes et vnanimes. quales fuerūt filij iob. qui dabant sibimuicē ꝯmedere. Vnde est vsus. Exurgat deus et dissipent̄ inimici eius. quia fortitudo nostra nichil valet nisi dñs nobiscū cooperetur. ymo p̄cipaliter operatur. ℣ In epl̄a. Sotum vobis facio euangelium. que est. j. cor. xv. ostendit beatus paulus humilitatē. Vñ sequit̄ ibi. Qui non sum dignus vocari apostolus. Et ꝓpter hanc humilitatē raptus fuit vsq; ad tercum celum. in rñ sorto q̄s sequit̄ vox humilium. In deo sperauit cor meum. et adiutus sum et inversu. Ad te dñe leuaui animā meā. Et quia ex tali spe sequit̄ exultacō. ideo in quibusdā eccl̄ijs est alla. Vemte exultemus dño ℣ Euangelium vero est de humilitate et eius affectu. duo homines ascendebāt ꝛc̄. luce. xviij. c. Vnde sequitur. phariseus dicebat. Dñe non sum sicut ceteri hominū ꝛc̄. ecce superbia. sequit̄ publican⁹ dicebat. Deus ꝓpicius esto michi peccatori. ecce humilitas. et ideo abijt iustificatus in domū suam ab illo. Omnia vero humilitatē sequit̄ exultacio qui enim se humiliat exaltabit̄. ideo sequitur offertorium Exaltabo te dñe qm̄ suscepisti me. i. sursum cepisti. q. d. Exaltabo te quia exaltasti me. Postcōmunio est. Honora dñm de tua substacia ꝛc̄. puer. iij. c. ꝑ ad ꝑam facit humil Dat em̄ libenter pauperibz. et hoc est honorare dñm. quia ipe p̄cepit. vt det̄ pauperibus. Vel honora dñm ꝛc̄. i. omnia bona tua deo attribue. et ꝑ est ꝓprium humilium. hec postcōmunio ꝯgrue hoc tpe canitur. q̄n frugibz horrea et vmo cellaria plene redundant. quibus deuote dominus honoratur.

De dominica. xij.

Duodecima dñica est de oroe. et quasi ex primit̄ iob orans ⁊ sedēs in sterquilino

conquerendo de falsis ãmicis· Legitur enĩ iob in duabus dñicis Job quidem in sterq̃limio ·moraliter est anima in mortali peccato ꝯ fetido· in quo dum residet non restat nisi orare dñm· vt ipsam ab eo eripiat· vnde incipit introitus. Deus in adiutoriũ meum intende· do· ad adiuuan· me con· re· qui que animã meam· ¶ In offertorio aũt ostendiẽ efficacia oõnis· et totum offertorium est oracõ moysi sumpta ẽ exo· qñ rogauit ꝓ filijs israhel qui fecerũt vitulum oflatilez ꝯ incipit ·Precatus est moyses in ospectu dñi dei sui nẽ · qui moyses seipm exposuit ꝓ salute ꝓli dicens dño Aut dimitte eis hanc noxiaz· aut de le me nẽ· et reducit ad memoriã merita patrũ · Memento inquit· abraham· ysaac· et iacob nẽ· et placatus factus est dñs de malignitate· quã dixit facere ꝓpulo suo· ꝯ ex hoc ꝓbat̃ ꝙ sanctorum merita nobis ꝓsũt· Et nota ꝙ in hoc offertorio fit verboꝝ gemmacõ ·de quo dictum est sub scda dominica post ephiam· ¶ In epistola· fiduciam talem habemus per xpm ad deum· ij· ad cor· iij· c· ostendit apostolus ꝙ oracõ fiia ꝯ alio rum bonorum ꝑlatorum noui testa· maiorẽ habet efficaciam ꝙm habuit in veteri testamento ꝙ eciam moyses orauit cum fiducia· ofisus ẽ meritis patrum sed ne videat̃ hoc ex arrogancia facere subdit · Non ꝙ sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis· sed sufficiẽcia nostra ex deo est cuius ministri sumus· ¶ In euangelio vero ostendiẽ ꝙ multũ valet oracõ ꝑlatorum· quod est in quibusdã ecclesijs· Dum trã siret ihs per medios fines de capoleos· et adducunt ei surdum et mutum et sanauit eum dmiꝰ Multi sunt surdi qui nolunt audire verbum dei· et multi muti qui nolunt loqui et possunt · Similiter hos debent ꝑlati per ꝑdicacõnem adducere ad dñm in confessione et oracõ saluabit eos · Vñ m ꝑsona surdi et muti cantat̃ in graduali· Dñe dicam dñm in omni tpe· Versus est· In dño laudabitur anima mea· In alleluia monet ad hanc laudem· Venite exultemus dño nẽ· ¶ De offertorio supra dictum est · Postcõmunio vero est De fructu operum tuorum saciabiẽ terra· i· ꝑdicatores quos dñs replet ꝓpus boms · et ipsi repleti alios replent· In alijs vero ecclesijs dicitur euangeliũ· Exiens ihs de finibz thiri quod est marci· vij· c· Potest aũt dici scdz sicardũ episcopum ceremoneñ· in mitrali· ꝙ salomone mortuo regnũ diuiditur· et ideo mensis septembris hystoria bipertitur· Prima ps in vna hystoria consolidat̃· alia variat̃· ꝙ regnũ iuda in dauid familia stabilitur· Sed regnuz israhel a plimis occupat̃· Vnde et hystoria de hijs iusbs qui gẽtibus intermixti fuerant opilat̃· vt de iob· thobia· iudith· et hester· Cuz in ꝓma septẽbris ebdomoda legatur iob· quem ipe scripsit cũ trñsorijs· si bona· In scda liber thobie quem ipe exposuit· In tercia iudith quem achior edidit· In ãrta hester quem mardocheus vel ꝓcius esdra cõposuit· Sed et liber esdre post hec opa recitat̃ · ꝯ cum hijs cantanẽ responsoꝝ· Deto adonai dñe hijs tempibus ꝓlxetizauit helyas qui gessit typum xpi· Hic mortuo ostantino eccla sepatur vna pars est catholica · alia ꝑ multa scismata seperata · a quibus catholica eccla multa aduersa ꝓ dño tollerauit· sicut illi quoꝝ opera hoc tempe legunt̃· inter catholicos quidã sũt pfecti· quidam imꝑfecti· Perfecti sunt ꝑdicatores ydonei ministri et coopatores dei· qꝺ dicitur in epistola fiduciã· hij adducunt imꝑfectos ꝯ alienos surdos et mutos ad gloriã ihu xpi· sicut legitur in euãgelio· vorita ꝙ pfectoꝝ est in introitu· Deus in adiutoriũ meũ intende· qui adiutorium dei implorant· vt hereticis valeãt resistere· ꝯ eos ad dei graciã adducere· Aut est vox imꝑfectorum ꝓficiencium· qui vt ꝓficiant dei implorant auxiliũ in graduali Dñs dicam· et in alleluia· Dñe refugium· vox siquidẽ est pfectoꝝ gracias agenciuz· de illis se a ꝓsecucõne aliquociens tampantibz· et istis ꝓficientibz et ꝙ moyses fuit vnus eoꝝ qui se obtulerunt ꝓ peccatis subditoꝝ· ideo in offertorio cantat̃· Precatus est moyses hij ꝓfecti sunt· illa terra que saciata fructu operum dñi· dms videlicet spũsanctus ꝓducit fenum iumẽtis· i· doctrinã hominibz · Vñ cõmunio est De fructu nẽ· Et attẽde ꝙ recte de iob et moyse simul cantat̃· quoniam ot empanei repiunt̃· per quoꝝ exemplũ ad pacienciã ꝯ mã suetudmem inuitamur·

De dominica ·xiij·

In tredecima legit̃ liber thobie ꝓ quez figurat̃ genus humanũ cecũ factũ ꝓ peccatũ ꝓmi parentis· ꝙ nõ potuit sanari nisi amaritudine passionis que ꝑ fel significata est· Xps vero per piscem quia piscis assꝰ est xpus passus· Cecũ quidez erat genꝰ humanum· quia habitantibz in regione vmbre mortis lux orta est eis· petit ꝙ vt veniat dñs sic ꝓmisit· Dñica enim ista est de ꝓmissionibz · Vnde dicit in introitu · Respice dñe in testamentũ tuum et in ꝓmissione tua· vt sicut ꝓmisisti veniat filius tuus· et hoc est qꝺ sequit̃· Et animas pauperum tuoꝝ ne obliuiscaris in finez· et hoc est quod dixit thobias filio suo· Memento fili · qm̃ pauperem vitam gerimus· habebis multa bona si timueris deum· Vnde sequit̃ oracõ · Omnipotẽs sempiterne deus de cuiꝰ munere venit nẽ· et rogat· vt possit curré eccla ad veras ꝓmissiones ¶ Epistola est· Abrahe facte sunt ꝓmissiones ꝯ semini eius nẽ· galath· iij· c· vbi agit̃ de ꝓmissionibus· et sequunt̃ ibi· Quid igit̃ lex · dicit apostolus· si non potest sanare genus humanum ceum sicut thobiam· et sequit̃ responsio· Lex quidem ꝓpter transgressoꝝ posita est· sicut dic̃ pedagogus· Sequit̃ trñsorium · Respice dñe in testamentũ tuum· vbi ostendiẽ vehemens effectꝰ oracõnis In altã· Quomã deus magnꝰ nẽ · oñditur quis est qui potest illuminare· ¶ In euangelio ostenditur· ꝙ lex non potest sanare · et incipit in ꝙbusdãecclijs · Beati oculi ꝙ vident· que

vos videtis multi ꝑplexte ⁊ multi reges nē luce x·c· vbi habetur q̄ sacerdos et leuita ꝑ transie runt hommem qui meidit in latrones . Hec̄dos im̄ꝫ et leuita veteris testamenti· sed solus sa maritanus scz xp̄s qui est custos noster· ipm sa nauit· Et quia ler non sanat quomā neminez ad pfectionem ducit sed solus deus in quo speran dum est· ideo sequiē offertorium ·In te dñe spe rau·· Quomō aūt sanauit illum cecuz patz q̄ per panem angelorꝫ qui factus est hac hommuz idest ꝑ filium dei incarnatum ·et ideo sequiē in post cōmunione · Panem angelorꝫ manducauit homo· Alie ecclesie dicunt· Panem de celo nē· sa piencie· xvj·c·

De dominica· xiiij·

In dñica· xiiij· legiē liber iudicū · ⁊ can tatur quomō victoria data est in ma nu femine et monet nos ecclia ad san ctimoniā siue ad otinenciā exemplo iudith· Si cut em̄ iudith interfecit olofernē· qui interp tatur eneruās vitulu sagmatā· sic monet eccle sia vt interficiamus olofernem· i· dyabolu qui eneruat ⁊ interficit lasciuos mūdi · qđ fit ꝑ san ctimoniā abscindendo ei caput · Nam caput dya boli est luxuria· quia quasi ꝑmo de ea incipit ho mines temptare· ⁊ ideo dñs dicit in luca · Sint lumbi vestri ꝑcincti · hoc est ꝑcingatis vos con tra ꝑmum vicium· exo· xij· in omestione agni nes vestros accingetis· Alio tamē modo sup bia est inicium omnis peccati · Quia vero fragiles sumus ⁊ effeminati· vnde interficē nō possum⁹ olofernem nisi adiutorio dei · ideo dicit in introitu· Protector noster aspice deus · et respice in faciem xp̄i tui· ¶ Sequiē in quibusdā ecclesijs epistola ad galath· v· c· Spiritu ambulate ⁊ ō fideria carnis non pficietis · Caro em̄ ocupiscit aduersus spm̄· et spūs aduersus carnē· Et sequi tur· Manifesta aūt sunt opa carnis et nominat ea· Item alibi dicit · Si otenditis nōne carnales estis · hoc dicit quia otendimus de carnalibz et post · fructus aūt spūssancti sunt longanimitas pax· paciēcia nē · deuincere igiē olofernē in no bis est facere ista duo· Per hec q̄z vicia interfi cimus in nobis· q̄ gustam⁹ spiritūsanctū q̄ gu stato desipit omnis caro · Sed quia non potest sanari in nobis carnalitas nisi a dño · quia est si cut lepra· ideo in quibusdā ecclesijs sequiē euā gelium· Dum iret ihs· luce· xvij·c· de leprosis · qui venerūt ad dñm et dixit eis· Ite et ostendite vos sacerdotibz ipsis tamē prius sanatis· ꝑ qē signficaē q̄ prius peccator a dño sanaē· et p⁹ ea miūgiē ei p̄mia a sacerdote et absoluiē quod signficatuz est per hoc qđ discipuli dñi mstita lazari soluerunt et tamē prius erat ipe resusci tatus a dño · Redijt aūt vnus ad eū flexis gen ibus · gracias agens· per quod signficaē q̄ vni tas ecclesie reddit gracias deo· Vnde vnus sana batm̄ piscina · Jo· iiij· ⁊ iō in rñsz· in gr̄arumacti ones dicit ecclia· Bonum est confiteri dño· ¶ Et eciam in alla· quod est in quibusdā ecclijs· Con fitemini domino et inuocate nomen eius · Et q̄z hoc non sufficit nisi et dñs nos custodiat· iō se quitur in offertorio · immittit angelus dñi in circuitu timenciū eum· quia custodit nos dñs ꝑ angelos· Sequiē· gustate et videte · q̄ aūt gu stare debemus ostendiē in postcōmunione scili cet panē qui sagmat animam non corp⁹· vñ est offertoriuz in quibusdā ecclijs· Panis quē ego dedero caro mea est ꝑ seculi vita·

De dominica xv·

Dominica quīdecima habet eandez intē cionez cum p̄cedenti· et ideo in quibus dam ecclesijs in hijs duabus dominicis legitur liber iudith et introit⁹ est· Inclina au rem tuam dñe· Versus est · Letifica animā ser ui tui· quomā ad te leuaui animā meā· q·d· non ad carnalia desideria · ¶ In epistola que est ad galath· vj·c· monet nos vt non simus vitulus sagmatus sed simus spūales· Vnde dicit ibi pau lus si spiritu viuimus spū et ambulemus· quia q̄ semmat in spiritu · de spū met et vitam eternam q̄ vo in carne de carne metz corrupcōez· ¶ Deq̄ tur responsorīū· Bonū est confidere in dño· quaz confidere in hom̄e· qui dat victoriā in manu fe mine qm̄ facit hom̄ē vincere in carne· Et quia hoc facit qui ꝑparat cor suum ad seruiendū deo Sequiē alla· Paratū cor meū deus nē ¶ In euā gelio· Nemo potest duobus dñis seruire· qđ est math· vj·c· docemur ne seruiamus ventri ⁊ post Nolite solliciti esse dicentes · Quid mādicabim⁹ aut quid bibemus nē · Sed ꝑmum querite reg num dei nē · Nolite solliciti esse scz solicitudie suf focacioms· solicitudine aūt ꝓuidencie solliciti ee debetis · In offertorio vero monemur vt seruia mus domino non ventri · Expectans expectaui dñm vt reficer et me· ¶ Quis aūt sit ille cibus q̄ debet amma refici · ostendiē in postcōmunione que est in quibusdā ecclijs· Qui manducat meā carnem per fidem scz nam vt dicit aug⁹· Crede et manducasti nē · Queriē aūt quare eccl̄a post libros salomonis legit librū iob et postea libꝝ thobie et iudith· cum alio mō ordmenē in bib lia· Sicut em̄ dictum est sub septima dñica· ꝑce dunt libri exemplares· et postea doctrinales · q̄z magis mouēt fca q̄ dicta· et ad vltimū ponuntur libri machabeorꝫ · qui sunt libri exemplares · ad quod dicim⁹· q̄ per doctrinā ꝓuenē ad pfecti onē paciencie que magis fuit in iob · Vñ postea sequitur thobias· quia eciā magnū paciēcie sig num fuit in thobia· qui amisit multa et filiū ad tempus ⁊ oculos· qui maxime ab hom̄e diligun tur ex eo q̄ oculi sunt principium cognicōnis · ad quam natus est homo· et quia eciā pl⁹ valet exemplū femine· et magis erubescenciā meurit· ideo liber iudith in quo habeē de victoria in ma nu femine post p̄dictos ab ecclia ordmaē · vlti mo vero liber machabeorꝫ legiē · quia ibi habe tur exēplū de confirmacōe iusticie · Machabei em̄ passi sunt martiriuz ꝑ lege defendenda et custo dienda ab antiochio fidei mimico·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De dominica .xvj.

In decimasexta dñica legit ⁊ cantat ecclesia de machabeis .vt dicet̄ in sequēti titulo qui multa passi sūt ab antiocho et septem populis . Et ibi habet̄ . q templum qđ pollutū fuerat ab illis popul' . ab istis machabeis purificatuz fuit .et p hoc significat̄ q amma que templū dei est polluta a septē capitalibus vicijs non potest mūdari nisi purificetur a peccato .qđ est eam resuscitare de morte peccati . Vnde habet̄ in euangelio de resuscitatione filij vidue .Et ideo incipit introitus .Miserē mei dñe scz vt resuscites me . Versus est .Inclina dñe aurem tuam . In epla vero apostolus inuitat nos ad pacienciaz dicens .Obsecro vos ne deficiatis in tribulacōmbus nr̄ .que est ad eph̄ iij .c . Sic enim vincunt̄ inimici ab machabeis .i. sanctis . Sequit̄ graduale . Timebūt gentes q ficut postām illi vicerūt inmicos suos .et mundauerunt templum et reedificauerūt . timuerūt gētes in circuitu .sic et postām homo vicit diabolum .et mūdauerit se per confessionē .et reedificauerit templū dei in se timent demones . Vnde sequit̄ versus . Nuomā edificauit dñs sion . Sz quia nō potest fieri nisi a dño q homo liberet̄ a vicijs .Ideo sequit̄ alla . Redemptōnem misit dominus populo suo nr̄ . Euangelium est in quibusdam ecclesijs . Erat ihs in ciuitatē que vocatur naim nr̄ .luce .vij .c . Et post accessit ihs ⁊ tetigit lectulum et dixit .adolescens tibi dico surge .et surrexit .et dedit illum matri sue . Nempe tangit dñs lectulum vbi erat mortuus qn infirmitate vel aliquo flagello tangit corpus hois in quo iacet mortuus spūs hoīs .i. amma .⁊ sic excitatur a somno mortis .ecclas .xxj . Infirmitas grauis sobriam reddit ammā . Sequit̄ offertorium quasi in voce machabeoz .Dñe in auxilium meum respice .Sequit̄ postcōmunio . Domine memorabor iusticie tue solꝰ .Justicie im̄m quia omnis qui venit ad te non eiciet̄ foras . Potest et aliter dici .q iosue defuncto iherusalē destruitur .populus captiuat̄ ⁊ p̄mitur .ideoq in hoc mense octobri machabeoz hystoria legitur et cantatur . Adaperiat nr̄ .quia a suis aduersarijs ad modum p̄mebant̄ .quoz p̄mam ptem simon pontifex edidit .aliam filius eius io . Posteriorē quidā iudeus agrestis sed eruditus . Hij captiui militantem designāt ecclesiā . in qua sunt duces .et satellites doctores et discipuli p fect̄ et i perfecti .doctores vidua significat euāgelica q vidua est quia in litās cum sponso triumphāti non est cuius filius moriet̄ . cum discipuli p quis crimine ab ecclesie corpe sepant̄ .resuscitant̄ cū illis gracia infundit̄ . Hec igit̄ orat in euāgelio p filij resuscitacōne .i. gracie infusione .et hortatur in epla ne deficiant in tribulacōmbus .⁊ huius rei gracia flectit genua sua . Hec eadem orat in introitu .Miserere .Et in offertorio Domine . Graduale . Respice ad id quod in euangelio dicit̄ . Accepit aūt omnis timor . Postcommunione habetur de humilibz ⁊ superbis . Notate et reddite domino deo vestro omēs qui in circuitu eius offertis munera .i. humiles .qui attribuitis omma bona deo terribili . et ei qui aufert spiritu p̄cipium .i. superbia eoz ecce quia superbus humiliat .

mumio . Domine memorabor . gracias est actio vel hic mensis octobris vt quidā aiūt designat octauā Sicut ꝙ iudei finitis pl̄ijs .et templo restaurato in ymnis ⁊ confessionibz dño bñdicebāt sic in octaua magne festiuitatis sācti Festiuim9 exultabunt .

De dominica .xvij .

In domica decimaseptima agit̄ de nupcijs eternis quia ꝯsideracōne nupciarum illarum libent̄ patimur tribulacōnes .sicut et machabei fecerūt . Sunt aūt quatuor dñice in quibus agit ecclia de machabeis . Consideracō em̄ illa tribulacōnes leues facit ⁊ ꝓpter illas nupcias pena quelibet leuiter sustinetur . De hijs nupcijs dicit̄ in euāgelio q hac die in quibusdā ecclesijs legit̄ . Cum inuitatus fueris ad nupcias recumbe in nouissimo loco nr̄ . Omnes inuitati sumus ad nupcias eternas et si in nouissimo loco nō ponimus nos .vt simus humiles exaltabimur in paradiso .⁊ econt̄ . Vnde stati subiungit̄ . ego aūt dico vobis quia omnis qui se humiliat exaltabit̄ nr̄ . Vnde incipit introit9 Justus es dñe scz in hoc iudicō .et rectū iudiciū tuum . Huic em̄ iudicio concordat ecclia seu ꝯsentit .quo deus exaltat humiles et sup bos dep̄mit dicens .Justus es dñe nr̄ .In epla . Obsecro vos .q est ad eph̄ .iiij .c . inuitat nos ad humilitatē .vt dicatur nobis Amice ascende superius vbi dicit̄ vt digne .i. in humilitate ambuletis vocacōne qua vocati estis scz ad nupcias . Hoc est em̄ nouissimum locum tenere . Ad hoc idem monet in ḡduali . Beata gens cuius est dñs deus eoz .sup bi faciunt se dños .humilium vero deus est dñs Vnde versus est . Verbo dñi celi .i .humiles .firmati .i .scificati sūt . Debemus ḡ esse humiles .q michil habemus nisi a deo .et ideo sequit̄ in quibusdam ecclesijs Alleluia . Qui timent deum spe rent in eum .q .d .non in se . Postea sequit̄ euangelium de nupcijs sicut dictū est .In alijs vero ecclesijs legitur . Cum intraret ihs in domū .luce xiiij .c . Notandū aūt q anteq̄m in ipso euāgelio dicatur de nupcijs .habet̄ quō sanauit ydropicum .per quē intelligit̄ omnis amator mundi Prius enim oportet q sitis mūdi faciet̄ .quia q biberit ex aqua faciet iterum io .iiij .q̄diu enim homo erit ydropic9 in illis nupcijs non poterit sanari . In offertorio filiter inuitamur ad humilitatem . Vnde ibi habet̄ oracō damelis . Oraui ad deum meum nr̄ .damelis .ix .c .⁊ ꝓpter hāc humilitatem meruit audire archangelus q certificauit eum de incarnacōne xp̄i . Gratis aūt cō grue fit ibi mencō de angelo qm̄ hoc officiū circa dedicacionem beati michahel s cantatur .

In postcommunione habetur de humilibz ⁊ superbis . Notate et reddite domino deo vestro omēs qui in circuitu eius offertis munera .i. humiles .qui attribuitis omma bona deo terribili . et ei qui aufert spiritu p̄cipium .i. superbia eoz ecce quia superbus humiliat .

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De quarta feria quatuor temporum.

In quarta feria legitur euangelium. Respondens unus de turba. math. ix. c. de surdo et muto. que apostoli curare non poterant. eo q illud genus demonij no eicit nisi in oratione et ieunio. qd tene huic diei conuenit. Hodie nanq ieiunium est quatuor temporum ideo nanq due lectiones leguntur vt ordinandi in duobus preceptis caritatis. vel duabus legibus instruant. Prima de calcatore vue scz ecce dies annos. in fine temporum uenit. Secunda videlicet. Congregatus nehemi. viij. c. ogruit ordinandis. quibus dicitur in introitu. Exultate deo qui meditari permittunt. in offertorio. Meditabor. Communio est. Comedite pinguia. et sumitur de lectione seda.

De sexta feria Rubrica.

Ferie sexte officium. penitenciam exprimit ordinandorum. Unde in euangelio. Factum est. peccata paralitico dimittuntur et in lectione. Conuertere. osee. vi. c. ad uersacionem instruunt. et in introitu. Letetur ad quem rendum dnm muitant. Graduale et postcommunio sunt oraciones electorum. offerenda ad solacio eorundem. ¶ In aliis ecclesijs dr tm euangeliu Rogabat ihm. luce. vij. c.

De sabbato quatuor temporum.

Abbati quoq officium. ad doctrinam ipsorum ordinandorum fit ne sint steriles vt fici arbor infructuosa. de qua loquitur euangeliu. Arborem ficiem. luce. xiij. c. ne vita illorum sit terrenis implicita. sicut mulier incuruata. ¶ In epistola vero. Tabernaculum factum est am. que est ad hb. ix. c. vbi de primo et secundo agitur tabernaculo monent. vt sic seruiant in tabernaculis ecclie militantis vt dno presentent in tabernaculo triumphantis. ¶ In lectionibus vero quare hoc septembris ieunium indicitur. causa institucionis et eius vtilitas intimatur. quarum prima est decima die. leuit. xxiij. c. Secunda est decima quinta die que est ibidem. Tercia est. dne deus noster. mense. vi. c. Quarta est. factum est verbum. zacharie. vij. c. Quinta est. angelus dni. damelis. iij. c. Cetera sunt ordinandorum exhortaciones. oraciones. et consolaciones. ¶ Communio scz mense septimo de leuitici lectione sumitur. Merito autem in hoc mense fit clericorum ordinacio. quoniam et in hoc mense fiebat tabernaculorum celebracio. Ordinati vero sunt ecclesie ministri in dei tabernaculo. per septi formem graciam in septem gradibus instituti. Vnde beatus petrus legitur ordinacionem fecisse in septembri. sex eporum. decem pspiterorum. et septem diaconorum. Et celebratur ordinacio in tercia ebdomada. quia in tpe tercio scz gre fuit ab aplis instituta. Olim tamen alia rō fuit a sapientibus assignata. quam olim instituta fuere ieunia. In prima ebdomada marcij. In secunda ieunij. In tercia septembris. In quarta decembris. vt omitterent mixcia thesere de cadis ihu xpi. Cum enim quis ordinatur. quodammodo vt xpo attineat gnatur. Prima q psona pme thesere de cadis est abraham. a q sumit ordinacio pme ebdomade marcij. Prima psona sede thesere de cadis est dauid a q sumit ordinacio sede septimane ieunij. Tercia est ieconia. a q sumit ordinacio tercie septimane septembris. Demum est xps in quarto loco a q sumit ordinacio quarte septimane decembris. Sumuntur aut pcis ab hijs psonis qm ab alijs ordinaciones. Vel qr fuerunt in geneologia maiores. vel pter nonnulli interptacones. Dicit enim abraham pater multarum gencium. Dauid fortis. Jeconia paracio dni. sic et illi qui ordinant debent esse pres fortes parati ad euangelium xpi. Vel sicut a psona in personam sunt quatuor decim gnaciones. sic ab ordinacione in ordinacionem septimane quatuor decim memorant vt ordinandi periti sint in decalogi et in euangelij disciplina. Sunt aut ieunia ex causis prmissis alit ordinant vt dictum est sub qrta feria tercie ebdomade aduentus.

Et memento q apostolici vsq ad simplicium papam in decembri sp ordines celebrabant. vt ordinandos coaptaret gnacionibus ihu ipi. Simplicius vero addidit ordines in februario tribuendos vt ordinandos vicinius incorporaret corpi ihu xpi. vide de hoc in primio sede partis. ¶ Sed sicut prmissum est. ieunia instituta sunt in pdictis septimanis p hijs qui ordinacionem accedunt. nil quid immutari pnt. quando nullus tunc ordinatur certe non nisi necessitate vrgente. de q in primio sede ptis dictum est. Cum enim sit vna ecclesia oino debet in actionibus eius esse concordia que non esset si in tam gnali ieunio. alij prauderent. alij ieunarent. Preterea licet alicui no fiat ordinacio. fit tamen alibi p quibus ieunare et orare debemus. vt digni ad ordinacionis peruenant. Nos enim fratres et vnanimes in domo dni sumus.

De dnica. xviij. Rubrica.

Dictum est in precedenti dnica q debet homo se ponere in nouissimo loco. vt ponat in primo sicut sunt plati. Unde in hac decimaoctaua dnica agitur de platis qui sunt in primo loco. Unde euangeliu est in quibusdam ecclesijs. Sup cathedram moysi. ¶ Introitus vero qui sumitur ecclastici. xxxij. c. incipit. Da pacem dne sustinentibus te vt prophete tui. i. plati fideles inueniant. Supplendum est. non infideles. sicut scribe et pharisei. Versus est. Letatus sum in his que dicta sunt michi. in domum dni ibimus. i. ibimus ad nupcias. et de hoc letatus sum quia inuitati sumus ad nupcias. in quibus erit etna pax. In alijs vero ecclijs versus est. Bonum est. Preterea scripserunt quidam. qd ideo dicit ipe introitus. quia tali die zacharias papa fecit pacem cum longobardis. ¶ In epla apostoli agit gracias de epheseis. quia habent fidem vera de istis nupcijs dicens. Gracias ago semper deo meo pro vobis. pma ad cor. j. c. i. In thesalonicenses vero Letatus sum. ostendit gaudium de pdictis nupcijs. et ideo propter pdictas nupcias in Alleluia.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Laudate dominum omnes gentes hortatur ad laudem. ℣ Euangelium in quibusdā ecclijs. Accesserunt ad ihm. qđ est matħ. xxij. c. de scribis et phariseis qui infideles fuerunt. Vnde temptauerūt dñm dicentes. Quod est mandatū magnumnē. Dixit dñs. Diliges dñm deum tuū nē. Postea replexendit eos de infidelitate. qr nō credebant ipm esse deū dicens. Quid vobis videt de xpo cuius filius sit. dicunt ei. dauid. et dixit eis. Quomō g dauid in spū vocat eum dñm dicens. Dixit dñs dño meo. se. a dex. meis nē. Prelati non dnt esse tales. i. infideles. sed sicut moyses de q̄ habet in offertorio. Sanctificauit moyses altare dño nē. debent plati offerre se totos incensum. et postea multas hostias vñ sequitur postcōmunio. Tollite hostias. loquitur enim de prelatis.

De dominica. xix. Rubrica.

Hec decimanona dñica respondet precedenti in qua dictum est Da pacem dñe sustinentibus te vt prophete tui. i. plati fideles muemanē. Respondet mām. Si faciāt qđ habet in euangelio quod legit in hac dñica in quibusdam ecclesijs scz Ascendens ihs nē. qđ est matħ. ix. c. in quo habetur q̄ adduxerūt ad dñm paliticum. Jhs aūt videns fidem illorum qui offerebant nē. Paralitici sunt qui in delicijs carnis sunt. qui ita dissoluti sunt q̄ nō possunt opa bona facere et merito fidei plato sananē. et iō bonum est hre bonos plates Quidem aūt de scribis dixit intra se. Hic blasphemat. qui peccat dimittit. Jhs aūt videns cogitacōnes eorum dixit. vt sciant q̄ filius hominis habet pātem in terra dimittendi peccata. dixit palitico. Tolle grabatum tuū et ambula. ℣ Et quia solus deus est qui sanat palisim. ideo incipit introitus. Salus populi ego sum nē. Versus est. Attendite populo meus. legē meā subaudi per ām sananē paliticī ℣ In epla monet apostolus paliticos vt erigātur corpaliter a palisi ad bona opa dicens. Renouamī in spū mentis vestre. et induite nouū hominem nē. epħ. iiij. c. ℣ Sequit ecia gradiale i voce palitici. Dirigat oracō mea sicut incensū nē. Versus est. Eleuacō manuum mearum nē. iam iste leuatur ad bona opa. ℣ Alleluia vero dicit in voce palitici sanati. scz Dextra dñi fecit virtutem. subaudi quia sanauit me. Sed quia non sufficit sanare nisi quia dñs custodiat. Sequitur offertorium. Si ambulauero in medio tribulacōnis. vbicunq̄ em ambulāt sanati a dño. qui custodit eos quantum in se est.

De dominica vicesima. Rubrica.

In dñica vicesima incipit ecclia legere duodecim pphetas. et danielē. et cantat de ysaia daniele et ieremia. non tñ legit de ysaia et ieremia. quia in alijs temporibus plenius legunt. De ysa enim legitur in aduentu. de ieremia in passione. ℣ Queritur aūt quare legit ecclia pphetas post libros machabeorum. cum in biblia ponant. Ad qđ dicim9 q̄ biblia preponit omnes libros exemplares. eo q̄ magistri mouent exempla ām doctrina pter librū machabeorum quem vltimo ponit. et ppter pfectas iusticiam et ppter tempus. quia vltimo tpe fuerūt Ecclesia ecia legit vltimo librum ezechiel. quia in eo agitur de templo celesti in quo est consumacio et finis omnium. Quodcim vero pphetas legit ppter fundamentū fidei. qđ semp necessarium est āntūcūq̄ homo sit pfectus. et vide qđ dictum est sub dñica decima qnta. ℣ Incipit g ecclesia legere ezechielē in pncipio nouembris in matutinali huius dominice officō. primum responsoriū est in quibusdā ecclesijs de ysaia scilicet. Vidi dñm sedentem sup solium excelsum. Vidit em ysaias quomō throni dei angeli sunt. et sancti in ecclesia triumphāte et militāte. in quibus per gram sedet ille qui est pmus et nouissimus. ℣ Quia g ezechiel vidit templū celeste in quo fiunt nupcie eterne. ideo in euangelio misse quod in quibusdā ecclesijs in hac dñica dicit. et est matħ. xxij. c. habet de illis nupcijs. Simile est regnū celorum homi regi q̄ fec nupcias. et misit seruos suos scz hora cene dice inuitatis vt venirēt qr oia parata sunt. venite ad nupcias. Illi vero cōtempserunt venire ad nupcias. hoc fuit nudei. q̄ contempserūt venire. et misit tunc seruos suos dicens. Ite ad exitus viarum et quocate omnes. et implete fūt nupcie discumbenciū. Et vidit rex quendā nō habentem vestem nupcialē. et dixit ei Amice quomō huc intrasti. non habens vestem nupcialem. et tradidit eum ministris suis vt ligarent eum in tenebras exteriores. ℣ Huic aūt iudicio quo dñs eos q̄ otempserūt venire ad nupcias. amouit a nupcijs et alios omnes vocauit. congaudet ecclia in introitu dicens Omnia q̄ fecisti nobis dñe. in vero iudicō fecisti. ℣ In epistola vero monet apostol9 vt caute ambulemus ad has nupcias. qr sine veste nupciali picim̄ in tenebras exteriores dicens. Videte aūt quō caute ambulemus nē. que est epħ. v. c. et dissuadet a contrario dicens. Et nolite inebriari vino. in quo est luxuria. ne sitis in nupcijs diaboli. sz impleamim spū sancto. ℣ Sed quia cibum illarum nupciarum non potest dare nisi solus deus. ideo sequitur in responsorio. Oculi omnium in te sperāt dñe. et tu das escam illorum. i. cibum nupciarum eternarum. in tempore oportuno. ℣ Et quia de nupcijs illis non potest comedere qui est in peccato mortali. ℣ Sequit in quibusdam ecclesijs Alla. De profundis. i. de peccato clamaui ad te dñe vt me eruas de pcō. et ita peto nupcijs interesse. In offertorio vero ostendit. quid sit interesse nupcijs scz hre memoriam de eternis dicens. Super flumina babilonis. scz delicias seculi. illic sedimus et fleuimus dum recordaremur tui sion. i. tui o ecclesia triumphās. ℣ In postcōmunione vero petit vt detur ei interesse nupcijs illis dicens. Memento verbi tui seruo tuo. in quo michi spes dedisti nē. q. d. memor esto quia promisisti. Dui em promittit et non dat. videt esse oblitus. Et nota

q̄ tres nupcie leguntur in̄ euangelio. De p̄mis dicit̄. q̄ simile est regnū celoꝝ homi regi. q̄ fec̄ nupcias filio suo. Hic filiꝰ est xp̄s qui humanā naturā sibi copulauit vbi fuit thalamꝰ virgis Unde tanq̄m sponsus p̄cedens de thalamo suo ad nupcias homies sub lege per p̄phetas muitauit. De sc̄dis dicit̄. Nos simules homib9 expectā tibus dn̄m suum quādo reuertatur a nupcijs. h̄ est dn̄s xp̄s et verus homo qui ascendens angelicam naturā sibi copulauit ad has nupcias gē tes per ap̄los ꝙuocauit. De tercijs vero dicit̄ v gines. que p̄parate erāt. intrauerūt cum eo ad nupcias. Hic sponsus est xp̄s qui eccl̄iā p9 iudicium sibi copulabit. et in thalamo glorificabit. ad has per p̄latos eccl̄ie quotidie muitamur. De p̄mis solemnizat eccl̄ia in xp̄i natiuitate. De secundis in ascensione. De tercijs in r̄sur rectōne. quomā in nostra resurrectōe xp̄s spō sam assumet q̄ de babilonia mūdi introducet in cellarium p̄adisi. De quibꝫ nupcijs hic p̄ intelligi. Cum emꝫ intrasset homo non h̄n̄s vestem nupcialeꝫ. electus est in tenebras exteriores. ceteri nupcialit̄ sunt indut cum dn̄o epulari. Hij sunt lapides viui ex quibus edificant̄ muri ihe rusalem. Potest ecā aliter dici. q̄ post reuer sionem a captiuitate ihr̄usalē reedificat̄. et t̄e plum restaurat̄ per zachariaꝫ. et per aggeum esdram et malachiā per quos aduentus dn̄i p̄e nunciat̄. Hoc ꝙq̄ in hoc mēse nouēbris vsq̄ ad ad uentuꝫ dn̄i cantat̄ hystoria de p̄phetis. Vidi do minum. et legunt̄ libri ezechielis. damelis. et duodecim p̄phetaꝝ. Captiuitas illa corpal̄. nostram spūalem significat a captiuitate r̄uersio est peccatoꝝ remissio. Rex itaq̄ p̄phetaꝝ volens supernā ihr̄usalē restaurare filio nupcias celebrauit. Et sicut legitur in euāgelio multos ad celeste p̄randiū muitauit. Hij qui intrauer̄t sunt lapides viui. de q̄nibꝫ p̄missum est. Se igitur ad captiuitatē similē reuertamur. q̄ a nupcijs excludamur. monet nos paulus in ep̄la p̄cedenti. Videte quō caute ambuletis non quasi insipientes. sed vt sapientes. Introitus. Omia que fecisti. vox est damelis captiuitatē p̄teritam recolentes. et eam suis meritis dei iudicō ascribentis. Similit̄ in offertorio. Sup flumia babilonis captiuitatē illam ploram9. Sed in graduali. Oculi omniū. gr̄as agimus. In postcōmunio de Memento verbi. postulamus vt nupcias p̄missas in spe. percipiamus in re.

De dom̄ica. xxij. Rubrica.

In p̄cedenti dn̄ica instructi sum9 q̄ am moniti vt caute eam9 ad nupcias que celebrāt̄ in t̄eplo q̄. descripsit ezech. Sed quia de hjs nupcijs maxime muidet nobis dyabolus. p̄o eo q̄ de illis electus fuit. ideo in hac. xxij. dn̄ica agit eccl̄ia de bello ostra dyabolum et de armatura nostra cōtra eum. Si enim pugnauerim9 meremur eternis nupcijs. Si t̄n̄ habuerimus vestem nupcialē. que est caritas. aliter non. Vñ quia cims q̄ ciliciū sunt arma penitencie. Ideo in introitu vtitur eccl̄ia voce mardochei in cilicio et cin̄e existentis. dicens de eo. In voluntate tua dn̄e vniuersa sunt posita. et non est qui resistat voluntati tue. hester. iij. c. sequit̄. Quomā dn̄s vniuersoꝝ tu es. et iō be ati qui tibi seruiunt. quia tu liberas eos de manu dyaboli. et adiuuas eos in bello ostra dyabolum sicut in hac oratcōne liberasti mardochēū de manu naamā. q̄ suspensus est in patibulo. q̄d pauerat mardochēo. In ep̄la monet apostol9 amari ostra dyabolum armatura dei dicens. Confortammi in dn̄o et in potencia virtutis eius nāt̄. q̄ est ad eph̄. vj. c. et post. Quomā non est nobis colluctacō aduersus carnē et sanguinē. sed aduersus spūalia nequicie in celestibꝫ in ommbꝫ sumentes scutum fidei nāt̄. Ꝙz quia ecā bene armati non p̄nt per se resistere nisi deus adiuuet. Sequitur r̄nsorium. Dn̄e refugiū factus es nob nāt̄ quia si lassamur vel sauciamur in h̄ bello non est refugiū nisi ad ip̄m. Vñ sequit̄ in quibusdā ecclesijs alleluia. Lauda anima mea dn̄m. Quia vo sauciati in hoc bello nō sanam̄ nisi a dn̄o. et multi ab eo sanant̄. ideo in quibusdaꝫ eccl̄ijs sequit̄ euangeliū de sanacōne filij reguli. Erat quidā regulus cuius filius infirmabat̄ nāt̄. q̄d est joh. iij. c. Per istum regulū intelligunt̄ reges scili cet p̄lati. qui reges sunt et d̄nt esse humiles. et ita sunt reguli. vnde eraudiunt̄. licet habeant paruā fidem p̄ sanacōne filioꝝ. Credebat emꝫ iste regulus. q̄ dn̄s poterat sanare filiū suuꝫ. sꝫ non credebat q̄ essꝫ deus. qz credebat q̄ nō posset sanare nisi p̄n̄s. Humilitas g̃ valde necessaria est p̄latis. Quia vero per pacienciā marie vincitur dyabolus. p̄ponitur in offertorio Job in exemplū. Vnde in sapiēcia. Melior est paciens viro forti. et qui dn̄at animo suo expugnatore vrbiū. et incipit. Vir erat in terra nomine iobāt̄. In versibus aūt huius offertorij fit sepe verboꝝ repticō. De quo dictū est sub dn̄ica secunda post octauā ep̄hie. Sed q̄ nichil valet pacientia nisi homo speret in dn̄o. Sequit̄ post cōmunio. In salutare tuum anima mea sperauit nāt̄. quia spes pacienciam operatur.

De dn̄ica. xxij. Rubrica.

Dictuꝫ est q̄d nullius potest interesse ecnis nupcijs nisi habeat vestē nupcialem que est caritas. et ideo in hac vice sima secunda dn̄ica monemur et inuitam̄ ad habendam caritatē. non vt tantū benefaciam9 p̄ximo. sed etiam dimittamus iniurias nobis ab eo factas. Unde in quibusdā eccl̄ijs euangeliū est de seruo qui debebat decem milia talenta. cū quo posuit dn̄s rōnem. et ille dixit. Patienciam habe in me. et omnia reddā tibi. et misertus dominus eius dimisit eiāt̄. et incipit Simile ē regnum celoꝝ homini regi. qui voluit rōnem ponere cum seruis suis. quod est math. xviij. c. Si quidem in die iudicij ponet dn̄s rōnem nobiscuꝫ a nullus poterit computare cum eo. qz de tpe quō reddet homo rōnez q̄d tam bonū est q̄ in q̄libꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

momento eius potest homo fieri filius dei. Et iō incipit introitus. Si iniquitates obseruaueris d. d. q. s. q. d. nullus est hoc est pacificam habe in me aīe. et sequit versus. De pfundis clamaui ad te dñe aīe. ℣ In epistola. Confidim9 aīe. ad philip. c. j. Imitat nos apostolus ad perfectaz caritatem vt dimittamus fratri vt deus dimit= tat nobis. quia sicut habet in fine euāgelij. Sic et pater meus celestis faciet vobis. si non remi seritis vnusquisq; fratri suo de cordib9 vestris Dicit igitur apostol9 in epla. Fratres confidim9 idest confidenciā talem habem9. Et postea sequi= tur Obsecro aūt vos vt caritas vestra magis ac magis habundet. vt sitis sinceri. et sitis sine offensa. et tunc est vnitas in ecclesia qñ non of fendimus pter iniurias sed dimittimus. Unde sequit̄ rñsoriū. Ecce quā bonū et quā iocundū habitare frēs in vnū Sed quomā illos q̄ ira= scuntur. seruat dñs per caritatē dum penitent. ideo sequit̄ Alleluia. Qui sanat contritos corde q̄ al. con. eorum. ℣ In p̄missō vero euangelio mo nemur ad p̄fectam caritatem. vt caute ambule mus ad nupcias cum veste nupciali. Et quia per fecta caritas non tantū impendit beneficia q̄ di mittit iniurias. sed etiam orat p̄ inimicis. iō seq̄ tur in offertorio oracō laster ad assuerū regē. q̄ interp̄tatur beatitudo. i. ad xp̄m. et incipit. Recordare dñe aīe. Psalm. xiiij. c. in quo offer= torio rogat p̄ reconciliacōne peccatorū. Et q̄ de hac reconciliacōne gaudent angeli. Sequi tur in quibusdā ecclesijs postcōmunio. Dico vo bis aīe. luce. xv. c.

In dominica. xxiij. Rubrica.

In tribus dñicis vltimis scz. xxiij. xxiiij. et. xxv. est idem officiū. et in eis osten dit ecclesia se habē vestem nupcialem idest caritatē. quia orat p̄ iudeis vt conuertātur quod fiet in fine mūdi qñ venīt ad fidem nr̄az qđ figuratū est in ioseph. qui voluit tōgo tpe se manifestare fratribz suis. Postea vero ad vl timum se manifestauit eis et petierūt veniaz ab eo et dixit eis. Nolite timere ego pascam vos. et inebriatus est cum eis. que inebriacō significat letitiam omnium in illa conuersione iudeorum Hoc aūt erit in fine pegrinacōnis nostre. et iō de hmōi conuersione agit̄ in fine tempis pegri= nacōnis. In quatuor enim partes diuisum est tē pus anni. put dictum est in p̄mio huiꝰ p̄tis et per has tres dñicas agitur de hac conuersione quia ad fidem trinitatis conuertēt̄. In hac g̃. xxiij dñica introit9 est de conuersione iudeorū a p̄mis sione dñi. Ipse nanq; dicit per Jere. xxix. c. Ego cogito cogitacōnes pacis. et non afflictōnis. quia ad hoc tendunt mala que vobis infero vt reconciliem vos michi. ℣ Et nota q̄ tēpe Heinr= rici. iij. imperatoris. Bruno tulien. epūs. qui de multis sanctis cantus opposuit. factus papa per Heinricum. iij. imperatorem et vocatus Leo. x. dū romam p̄ papatu veniret. audiuit voces anglō rum canenciū et dicenciuz. Dicit dominus. Ego cogito cogitaciones pacis. Ipse vero cogitās q̄ non haberet canonicum ingressum renunciauit et iterum a romanis papa eligit̄. et vitam cum multis miraculis finiuit. ℣ In graduali vero agit dauid gracias de sua liberacōne a captiui= tate spūali et corpali dicens. Liberasti nos ex affligentibus nos aīe. ℣ In versu vero p̄mittit laudem bonorum operum dicens. In deo laudabim̄ tota die aīe. Et quia solus dñs est qui sanat. Ideo in quibusdā ecclesijs sequit̄ Alla. Qui sanat cō tritos corde. ℣ In offertorio vero petit veniā. sicut fratres ioseph dicens. De p̄fundis clama ui ad te dñe aīe. Et quia ioseph. i. xp̄s respōdit. Nolite timere ego pascam vos. ideo quia ita li= beralis est dñs et ita cito dimittit. ℣ Sequitur postcōmunio. Amen dico vobis. quicquid ora= tes petitis credite quia accipietis et fiet vobis math. xviij. c. Quia vero non introibunt ad nup cias nisi qui haberēt similitudinē dei. iō in euā gelio Abeuntes aīe. math. xxij. c. qđ legit̄ in q̄= busdam ecclesijs di. Reddite q̄ que sunt cesaris cesari. et que dei deo scz ymaginē suā similitudi= nem figmentā. quia omnia ad sibi similia ouertū tur. ℣ In epla q̄z. Fratres imitatores aīe ad phi lip. iij. c. monet nos apostolus vt reddamus deo ymaginē suam. et post sequit̄. Conuersacō nr̄a in celis est. q. d. non hoc debetis me imitari. non illos quorum venter deus est. qui sunt inimici crucis xp̄i. ℣ Imitamur aūt deum et apostolum in humilitate mansuetudine caritate et sancti= monia. et post Saluatorē expectam9 dñm ihm xp̄m. qui reformauit corpus humilitatis nostre configuratum corpi claritatis sue. Si enim ha buerimus similitudinez dei in animabz nostris. in futuro non habebimus illam similitudinez in animabz tantū. sed etiā in corpibus. quia vt di cit apostolus. Similes erimus xp̄o.

De dñica. xxiiij. Rubrica.

In vicesimaquarta dñica similiter agit̄ de vocacōne et conuersione iudeorū. vñ incipit in quibusdā ecclesijs euangeli um math. ix. c. Loquente ihu ad turbas. ecce p̄nceps archisinagogus venit ad eum et dixit ei. Filia mea defuncta est. sed veni et impone manū tuam sup eam et viuet. Dum aūt iret post eum ecce mulier emorroissa dicebat. Si tetigero fim= briam vestimenti eius salua ero. et sanata est a domino. postea resuscitauit dñs filiam archisina= gogi. ℣ Allegorice. archisinagogus iste figmfi cat moysē vel aliquē de p̄phetis vel etiā ap̄lis. q̄ rogauit dñm p̄ sinagoga. et dñs vadit vt sa= net eam. quia non cessat corrigere. vt sanet ip= sos iudeos p̄ varias tribulacōnes et seruitutes. Sed eorū sanitas fiet in fine mundi. Mulier q̄ patiens fluxum sanguinis est gentilitas q̄ dixit Si tetigero fimbriā vestimēti eius. i. si minima p̄cepta seruauero salua ero. Per fluxū sanguis peccatum intelligit̄. postea vero saluabit̄ sina= goga. qđ significat̄ p̄ filiā patris. postmodū sus scitata. Item p̄ patrum. qui interp̄tat̄ illuminās

siue illuminatus·intelligunt̃ prelati·Prelatus
enim illuminatus a dño alios illumiat ·et talis
debet orare,p subditis suis sicut iste,p filia sua·
Sicut et orat apostolus in epla huius dñice q̃
est ad colocen·j·c· Non cessamus inquit fratres
orantes,p vobis· In quibusdã tamẽ ecclesijs
dicit̃ hac die euangeliũ·Cum videritis abomi
cionem·math·xxiiij·c· Et attende q hec dñi=
ca,prium cantuale non habet officiũ ·quia eniz
vexabatur eccliа psecucõnibus añr̃i·ideo sua
continet organa·vel ideo quia p̃cedens officiuz
huic euãgelio rectissime coaptat̃ vl qz ꝯ dñica
sepi9 sup habundat·idcirco,prio vacat officõ

De dñica·xxv·Rubrica·

Vicesimaquinta dñica agit̃ de illua
cione iudeoꝝ Vnde dicit̃ in quibusdã
ecclesijs in epla que est de iere·xxiij·c·
Ecce dies veniunt dicit dñs · a suscitabo dauid
germen iustuz ac̃·Et postea sequit̃·In diebz illꝝ
saluabitur iuda et post·non dicemus ampli9 vi
uit dñs qui eduxit filios israhel de terra aquilo
nis et de cunctis terris·in quibus,piecerã eos·
in quibus verbis p̃cedens cantuale officiũ con=
cordat·Nam in introitu dicit dñs ·Ego cogito
ac̃·dicit̃·Et reducã captiuitatez vestrã de cun
ctis locis·Soluti g illa qua nunc tenent̃ capti=
uitate·in graduali ·Liberasti nos graciaruz re
ferunt actionem· Offerenda·De,pfundis·ad
huc porrigunt oracõnem · qui sue peticõnis in
postcõmunione·Amẽ dico vob recipiũt sancti=
ficacõnem· Euangeliũ vero est de resurrectõ
ne quã fecit ioseph de fratribus suis ·qñ rece=
pit eos ad quinium ·videns ibus qz multitudo
maxima venit ad eum ac̃·Cumqz panes fũt spũ
alis intelligencia qñqz librozꝝ quos modo hñt
nec eis possunt saciari·quia eos frangẽdo p spũ
alem intelligenciã non mãducant sed tunc eos
dñs saturabit·duo vero pisces sunt p̃s ·et euã
gelium · Tunc em̃ reficiet eos dñs intellig̃cia
legis·et psalmoꝝ euangelij·In quibusdã tamẽ
ecclesijs dicit̃ euangelium·Cum sublevasset ibs
oculos·Johis·vj·c· Rursus in hac vltima dñi
ca ceteras concludente recte pomẽ officium qđ ad
vtrumqz dñi ptinere possit aduentũ·vt dictũ ie
remie,pphetic̃·Ecce dies veniunt · et suscitabo
ac̃·Ecce p̃mus aduentus·In diebus illis saluabi
tur iuda·ecce secũdus ·Sed in euangelio recte
agitur de quinqz panibus qz post quinqz milia
annoꝝ datus est nobis·In p̃mo aduentu pans
angelorum ·Ab hinc eciam qñqz dñice oputan
tur vsqz ad illum diem in quo panis ortus in p̃
sepio p̃dicabitur·Quidem tamẽ hanc epl̃am et
hoc euangeliũ ponũt cuz officõ trinitatis·Infra
ebdomadã vero fit sicut in ceteris feriatis a cõ
grue circa festum beati andree · hoc euãgelium
legitur·quoniã in eo de ipso mencõ cõtinetur·
Quedaz ecclesie faciũt in hac dñica festũ de tri
nitate·Alij vero in octaua pentecostes·vbi de
hoc dictum est·

De lectionibus nocturnalium

Illud postremo notandũ est q nocturnales lectõnes a p̃ma dñica post pen·
vsqz ad aduentum dñi quidã nõ minus
tiliter referunt ad illam tpis seriez q̃
fuit a dauid vsqz ad aduentũ dñi · Sed et ad il
lam ogrue referri possunt ·que a p̃mitiua cepit
ecclesia·Sicut enim sauli successit dauid ·Vnde
p̃mo legit̃ de p̃mis libris regum · sic demonum
cultui·cultus vnius dei·et sicut regnũ dauid p
roboam et ieroboam in scissuras diuiditur·vt le
gitur in libris sequentibz·sic ecclesiã scindit hẽ
reticorum misama·deinde sequunt̃ libri salomonis
quia post pugnas hereticoꝝ claruerũt in eccle
sia sanctoꝝ doctorum ingenia·Postmodũ seq=
tur liber iob·vbi agitur de psecucõnibz et olo
lacõnibz eius ·qz quãtum ius in pace floreat ec
clesia ·temptacõnes tñ non desunt spũalium ad
uersariorum quoꝝ quãto est occultior pugna·
tanto difficilior est · sed gloriosior erit acq̃sita
victoria· Rursus illud q̃ adiciendũ est ·q̃ sin
gulos menses p̃teritis possimus adaptare tpi=
bus·Nam p ianuariũ in quo nouus annus incho
atur·tempus a diluuio intelligit̃· vbi mundus
renouat̃·Per februariũ in quo alia deponitur ·
Illud tempus innuit̃ in quo vniuersitas lingua
rum cõfundit̃·Per marcium in q̃ quadragesima
sepius celebrat̃·Illud tempus accipit̃ in quo dei
popul9 in egipto affligitur ·Per aprilem vbi
pasca celebrat̃ vel obseruat̃ illud temp9 osten
ditur·in quo populus a pharaone liberat̃·Per
maium·in quo de penth̃·solennizatur illud tps
recolit̃·in quo populus in terra,promissionis ꝗ=
tulabatur·Junius et julius in quibus hystoria
regum legit̃·regnũ saulis et dauid memorat̃
Augustus in quo liber sapiencie recitatur·regi
num sapientis salomonis insinuat·Reliqui qua
tuor menses·regna principalia notant Babilo
nicum quod est in oriente ·Persarum quod est
in meridie·Grecorum quod est in aquilone·Ro
manorum quod est in occidente·Igitur hystoria
iob que legitur in septembri per duas ebdoma
das regnum exprimit orientis·Vnde ibi dicit̃ ·
Erat vir ille magnus inter omnes orientales·a
legitur per duas ebdomadas · quia regnũ illud
durauit per duas annuales ebdomadas·i· per
bis septingentos annos · Tot enim anni mue=
untur a tempore nimi ·a quo regnum babilonie
incepit vsqz ad cirum regem persarum in q̃ de=
fecit·In reliqua parte septembris ·regnum per
sarum innuitur quo circa due hystorie legũtur
eo q nũc de persis ·nunc de medis reges assume
bãtur ·Hystoria machabeoꝝ que legit̃ in octo
bri grecoꝝ significat regnum sub quibus ma
chabei fuerunt afflicti·Per nouembrem a decẽ
brem in quibus,pplecie legũtur regnum roma
norum·in quo crisi religio viget accipit̃· Pro
plecie maxime de xp̃o loquuntur cuius natiuitas
est in fine anni · sic regnum romanorum in fine
mundi·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Incipit liber septim9 de sanctoꝝ festiuitatibꝫ

Postquam de diuinis officijs in genere atq; dñicis et de festiuitatibꝫ ad dñm ptinentibus in specie p̄missimus vtile est vt et de officijs festiuitatum sanctoꝝ aliqua ī hac septima parte subiciamus.

¶ Sane ecclesia sanctoꝝ festa multis de causis celebrat. Primo vt eius vicem rependamus. quia ipsi iam celebrāt festum de nobis. quia gaudiū est in celo angelis dei et animabꝫ sanctis sup vno peccatore pmitentiaꝫ agente. Secdo quia eos honorādo rem nostram agimus. nam eoꝝ festiuitas nostra est. Vñ apostolus. Omnia nr̄a sunt. nos aūt xp̄i. caritas eñ omnia omnia facit. Tercō vt habeam9 eos intercessores p nobis. Vnde legit̄ in iij. re. j. c. q̄ uersabee qđ interp̄tatur puteus sacietatis. i. ecclesia triumphās. impetrauit filio suo regnum. Quarto vt eos imitemur. per eoꝝ eñ exempla ad eorum imitacōnem pueniam̄. Sumto ꝓpter augmentuꝫ nostre securitatis et ad spei subleuacionem. Si homines mortales nobis similes potuerunt ita per sua merita sublimari. et nos fieri poterimus quoniā manus dñi non est abbreuiata. Secto ꝓpter honorem diume maiestatis. q̄niam illos honorando. in eis honoram9 a mirabilem p̄dicamus qui ipos sanctificauit. Septimo vt visa eoꝝ pulchritudine et mūdicia. confundatur hō de peccatis suis. a terrena ꝯemnat sicut et ipsi fecerūt. Octauo et p̄cipalis cā est. quia sanctoꝝ dies anniuersaria in eoꝝ honore nobis ad memoriā reducit̄ ꝓpter nostram vtilitatem quoniā m eis honoram9 deum. Ipsi nanq; cum sint p̄fecti beati. ꝯombus nostris ñ indigent quia omia eis ad votū succedūt. ymo imuriā facit martiri qui p̄ martire orat. ¶ Joh. etiam dañ. m li. iij. c. vij. ponit alias rōnes quare sancti et pariter eoꝝ corpa siue reliquie debeant honorari. quaꝝ quedā sumunt̄ quantum ad eoꝝ dignitatē. et quedā quantum ad corpoꝝ ipsoꝝ p̄ciositatē. Dignitas quadruplex est. quoniā sunt amici dei. filij dei. heredes dei. a duces nostri. De p̄mo Joh. xiij. Jam non dico vos seruos ar̄. De secdo. Joh. j. Dedit eis potestatē filios dei fieri. De tercō. Roma. viij. Si aūt filij a heredes. De q̄rto ita dicit. Si quisq; multū laborat ducem inuenire. qui eum alicui regi mortali adducat et p̄ eo ad ipm verbū faciat. quanto magis duces gñis humam qui p̄ nobis ad deum interpellacōnes facīūt honorandi sūt tēpla illis erigendo et eorum memoriam venerando. Quantum ad corpoꝝ ipsoꝝ vero p̄ciositatē manifestandā ponit ecia idem quatuor rōnes. Quaꝝ ipsa sanctoꝝ corpora fuerūt ꝓmptuaria dei tēplum xp̄i alabastrum spūalis vngenti. fōtes diuini. Et aug9 addit quintū sc̄z organum spiritussancti. ¶ Circa primum dicit. Non enim sunt ꝓmptuaria dei. cenacula spūssancti. De secundo dicit quoniam per intellectuꝫ in corpibus eoꝝ habitauit deus. Vnde apostolus. nescitis quoniam corpora vestra ar̄. Deus aūt spūs est. Donoranda ergo sunt animata dei templa. homo quidem delectatur in edificacōne muroꝝ. de vetro in uersione sanctoꝝ. vñ p̄s. Dñe dilexi decorem domus tue decorem sc̄z quē p̄stat diuersitas non marmoꝝ sed graciaꝝ. Circa tercium dicit. Si enim extupe aqua manauit in heremo. et ex maxilla asini samsoni sitienti nequaq̄m mercedibile est. ex martirum reliquijs. vngentuꝫ bñ olens emanare sicientibꝫ. dei et sanctoꝝ vtutez Circa quartū dicit. Jsti eñ viuentes in veritate cum libera p̄ncia deo assistunt. et fontes nobis salutares. dñator xp̄s sanctoꝝ suoruꝫ p̄buit reliquias multiformia beneficia irrigantes. Circa quintum dicit aug9. in libro de ciui. dei. non sunt ꝯemnenda. sed plurimū reuerēda sanctorum corpa. quibus dum adhuc viuerent spiritussanctus quasi quibusdā organis ad omne bonum vsus est. Vnde apost̄. An experimentum queritis eius qui in me loquit̄ xp̄us. Item ambro. in eramerō. Hoc est p̄ciosissimū q̄ homo diuine vocis fit organum et corpalibus labijs celeste exp̄mit oraculum. ¶ Est aūt quadruplex differencia sanctorum noui testa. quos per anni circulū colimus. Sunt enim apostoli. martires. confessores et virgines. Et hij sc̄dm rabanuꝫ per q̄tuor mundi partes significant̄ per orientē apostoli. per meridiem martires. per aquilonē confessores. per occidentē virgines. Licet aūt festiuitates sanctorum celebrā de sint et in eorum memoriaꝫ altaria ꝯstruenda. nulli tamē eorum vel eciam angel̄ sed soli deo sacrificare debem9. Nemo eñ antistum in locis sanctoꝝ corporum. assistēs altari aliq̄n dixit offerimus tibi petre. aut paule. aut cipriane. sed qđ offertur deo qui sanctos coronauit. offertur apud eorum memorias q̄s coronauit. vt ex ipsoꝝ locorum amore maior affectus assurgat ad augendam caritatē in illis. qđ imitari possimus a m illum quo adiuuāte possimus. nec enim ipsi sancti vel angeli exhiberi sibi volunt. quod vm deo per latriā exhiberi norunt. Vnde paulus et barnabas cū quidā miraculis per eos factis ꝯoti ipsi tanq̄m dijs īmolare voluissent. ꝯcissis vestibus ꝯfitentes se homines mortales. et non deos esse hoc fieri vetuerūt. et sicut in apoc̄. legitur. angelus iohannē ipm in visione adorare volentē ꝓhibuit dicens. Vide ne feceris. Frater enim tuus et ꝯseruus fratrū tuorum sancti deum adorant. Jam enim xp̄s erat super angelos exaltat9. Antea vero legunt̄ angeli adorari. vt dictum est in quarta pte sub q̄rta ꝓticula canonis sup verbo seruitutis. Et mardochеus noluit amen adorare. quoniā ille diuinam sibi voluit adoracōnem impendi. Honorādi sunt g̃ sancti ꝓpter imitacōnem. nō adorandi ꝓpter religionem. Honorādi sunt caritate non seruitute. vt dictū est sup dō vbo seruitutis.

¶ Tribus aūt de causis sanctos rogamus ꝓut

dictuz est in ꝓcedenti parte sub ti · de rogati
ombus · Et nota q̄ stando sanctos rogare debe=
mus vt dictū est in ꝓlemio quinte ꝑtis vbi de
respōsorio agitur · Porro dierum alij sunt ꝓ
festi alij festum siue solennes · Profesti sunt qui
nulla spēali celebritate insigniti fūt quasi ꝓcul
a festo · Et nota q̄ hebrei aliter denomīant dies
septimane · et aliter gentiles et eoꝝ p̄spiteri a
aliē xp̄iam · Unde rei denommāt alios dies a sab
bato · qui apud omnes p̄cipuus habet · Vñ diem
sequentem post sabbatū · vocant p̄mam sabbati
aliam sēdam sabbati · et sic de reliquis · Septi=
mam vero diem vocant simpliciē sabbatum · et
q̄nq̄ sabbatū sabbatorū · sextam feriam vocant
paſcue · a para quod est pre · a sceuen quod est
structio quasi prestructō seu preparacō quia
tunc iudei ꝑparant cibaria ad opus sabbati iuxē
quod eis p̄ceptum fuerat de māna sez sexta die
colligatis ex eo duplū · quomā in sabbato nō li
cebat eis cibos ꝑparare sic nec māna colligēbāt os
vero hec nomen q̄d est commune cuilibet sexte fe=
rie appropriam9 illi sexte ferie que est ꝓxime añ
paſca ꝓ eo q̄ tunc ꝑparatus est cibus siue māna
quo a ecclesia militans mō · et triumphās in fu
tura requie pfruet̄ ¶ Et nota q̄ paſcue ē no
men grecū · sed iudei ꝓpter varias captuitates
inter grecos dispersi quedam vocabula a gre=
cis sumpserūt vt paſcue et sinagoga et alia q̄
dam · Gentiles aūt tam vulgus q̄m pharisei deno
minant dies a planetis · Unde sēdm eos prima
dies dicit̄ dies solis · sēda dies lune aē · que noīa
sacra scriptura non recepit · licet hodie vulgari
vsu teneant̄ · d hoc dicet̄ in pte octaua vbi age
tur de septimana · Nempe vulgus ideo eos sic d
noīabat · quia solem lunam martem et alios pla=
netas a quibus dies denomīabant deos esse cre=
debant · Pharisei vero ideo quia hec sunt nomia
planetarum ex quorū motibus et naturis omia
fi i vegetacōnem sm illos trahunt · ¶ Xp̄iani
vero duos dies tanquā ꝓpijs designāt nomīb9
Nam sabbatū simpliciē sabbatum vocāt ꝓpter
autoritatē hebraici sermonis · et sequētem diez
dñicam vocant ꝓpter sui ꝓmatum · de quo iaz di
ctum est · vel quia sic in apc̄e · vocatur vbi dicitur
Johes dñica die post missarum solennia descen=
dit in defossum sepulture sue locum · Posset eti
am dies dñica p̄ma feria appellari · diez vero p9
dñicam sequentē appellabāt sēdam feriā · aliaz
terciam feriaz · et sic de alijs diebz vsq̄ in sabba
tum · Interp̄tatur enim feria quasi dies solen=
nis a feriando dicta · Unde p̄ma dies septimane
solennis est · Vocant̄ g̃ ferie a feriando · quia to
to tempe a vicijs feriare · i · vacare debemus · nō
q̄ sit a nece cessarijs vite opibus feriandū · ve
dicit̄ a fando · i · loquēdo · quomā sicut legitur ī
g ei̇ · Dñs dixit et facta sunt · Siq̄dem beatus fil
uester nolēs imitari iudeos · qui dicūt p̄ma sab
bati aē · nec gentiles qui dicunt dies solis · dies
lune aē · admuemt hec nomē feria in fine tamē
septimane seruauit sabbatuz ꝓpt̄ p̄missaz rōnē
vel ꝓpter figuram quia sabbatum interpretat̄
requies · quia tunc dñs requieuit ab omni opere
quod patrarat · Unde a nos per totam ebdoma
dam · i · per totum tempus vite nostre · quod p=
curritur per spacium septem dierū debem9 labo
rare et mti sūmo conamie · vt ad requiē et beati
tudinem puenamus · ¶ Dies g̃ tripliciē denō=
minantur · Primo sm se vt dies lune dies mar=
tis aē · Secundo iuxta vsum ecclie vt p̄ma feria
sēda feria · aē · Tercō sēdm menses · Et hec eciaz
tripliciter · Primo mō die kalen · p̄die kalen · iij ·
kalen · Secundo modo idus · p̄die idus · iij · idus ·
Tercio mō noñ · p̄die noñ · iij · noñ · Dñica vero
dies p̄matum obtinet a maiori est inter alios di
es · quia in illa xp̄s annunciatus fuit et resurrex
it · et ap̄los spūmsanctū misit · et deus mundū
idest celūm terrā i illa fecit · et in eodez q̄z die vt
dicitur mundus dissoluet̄ · Dicit̄ g̃ dñica ꝓpter
gaudium dñice resurrectōis quod in ea cele=
bramus · ¶ Licet aūt quedā dñice omnibz alijs
sunt superiores videlicet paſca et pentēs · et is ꝓpt̄
resurrectōnem et spūssancti missionē · tamen et
quinq̄z alie p̄cipales dicunt̄ et solennes in qui
bus officia mutāt̄ sez dñica p̄ma de aduētu dñi
dñica in octauis paſce · dñica in octauis pentēs ·
dñica qua cantat̄ letare ihe rusalem · et dñica in
ramis palmarum · Addunt eciam quidā sextam
sez qua cantat̄ Inuocauit me · Quedā eciam alie
dñice dicuntur ꝓuilegiate quibus videlicet hy
storie sunt appropriate · ¶ Et nota q̄ sunt q̄daz
dies ꝓuilegiati in tempe quadragesime videli
cet quatuor quatte ferie sez quarta feria in ca=
pite ieiunioꝝ · et quarta feria sequētis ebdoma
de · et quarta feria que est post letare ihe rusalē
et quarta feria ante cenā dñi · Item quatuor sab
bata videlicet sabbatum prioris ebdomade · q̄ñ
or dies celebrāt̄ · a sabbatū q̄te a sabbatū q̄nte
et sabbatum in vigilia paſce · Item tres dies do=
minice sez Inuocauit me · et letare ihe rusalez · et
dommica in ramis palmarū · Item vna quinta fe
ria sez cene dñi · Item vna sexta feria sez in para
sceue · Item tota vna septimana · sez vltima q̄ ma
ior dicitur ꝓut sub dommica de ramis palmaꝝ
dictum est · De quibus ꝓuilegijs in locis suis di
ctum est · ¶ Et nota q̄ paſca et pentēs · sunt eb=
domadarie festiuitates · vt dēm est in sexta pte
sub ti · de septem diebus post paſca et sub pent̄ ·
¶ Incipit aūt dies naturalis sēdm egipcios ab
occasu solis · siue in p̄cipio noctis · a durat vsq̄
ad vesperam sequentis diei · iuxta illud · Et factū
est vespere et mane dies vnus · Sēdm persas et
grecos · et sēdm omunē vulgi vsum · incipit ma
ne ab ortu solis · Sēdm romanos a media nocte
Sēdm athenienses et sēdm arabes · et astrono=
micos a sexta diei hora · quos omnes varie imita
mur · quomā quo ad celebracōnem diumoꝝ of
ficiorum incipit dies in vesperis · iuxta illud · A
vespera in vesperam celebrabitis sabbata vra ·
Huo ad treuge obseruacōnez in ortu solis · quo
ad otract9 incipit dies · et finit in media nocte

quo ad esum carnium · post cenam vsq; ad diluculum · quo ad iudiciuz incipit mane et termiaē sero · in fine dici ante noctis tenebras · ¶ Computacio autē egiptōz vera videtur cum oriatur ortum et occasum signoz · Potest tamē dici · q̄ scd̄m ecclesiam incipit in media nocte quia tunc verus sol scz xp̄s ortus est · iuxta illud · Dum medium silenciuma · vel verius in vesperis vt p̄missum est · quia nox p̄cessit dies aūt approp̄inquabit · licet aūt naturaliť dies p̄cedant noctes tamē in nocte paschali fit ecōuersio · vt dictū est in sexta p̄te sub ti · de sabbato sancto · ¶ Solennes vero seu festiui dies sunt · in quibus a quolibet opere seruili in honorē dei et sanctoz abstinenduz est · et diuinis laudibus mistendū · ¶ Et ē notandū q̄ solennitas est omuniter instituta celebritas p̄ aliqua p̄rogatiua · ¶ Et dicit̄ a solon q̄ est cōmune · vel a soluto · i · firmo atq; solido · quia ob religionē mutari nō debet · Vel dicit̄ solennitas ex eo q̄ fieri solet in anno · Celebritas vero vocatur quia ibi non terrena sed solum celestia aguntur · ¶ Solennitas aūt alia est festiuitatum · alia stacōnum · alia letaniaz · alia ieuniorum · de quarum singulis videamus · Solēnitas festiuitatū que est moris sanctoz pluribus nominibz designat̄ · Vocatur enim festiuitas festum celebritas natiuitas natalis vel natale siue natalicium · transitus seu exitus obitus · passio · assumpcio · depositiō · q̄ obdormitiō · Festiuitas dicta est a festis diebus quasi festiditas · eo q̄ in eis sola diuina res agitur · quibz otrarij sunt fasti in quibus ius fatur · Dicit̄ q̄z Festiuitas quasi sancti natiuitas · Natiuitas p̄prie dicit̄ Festum illius natiuitatis que est in carne q̄ in mūdo · q̄ secundum hoc dicit̄ tantū xp̄i natiuitas · et beate marie · et beati iohis bap · quoz tantum natiuitates in ecclesia celebrant̄ · Quare sancti dicant̄ in morte nasci iam sequit̄ q̄ dicetur vbi de octaua agetur · De celebritate iam dictū est · ¶ Natal' vero vel natale vel natalicium dicit̄ migracio sanctoz ab hoc seculo · q̄ tunc nascunt̄ deo · et celo ad gloriam ea natiuitate que tendit ad vitam eternā · mdifferent' tamen ista accipiūtur · Transitus dicit̄ festū de morte sanctoz quoniam anime ilioz a corporibz exeunt̄ · p ignota sibi et diuersa loca trāseunt · vt per celū aereuz et ethereū et cristallinū vt tandem puemāt ad empirreum · Et nota q̄ maius est Festum transitus alicuius sancti · quā aliquod aliud de illo vt dicetur sub festo assumpcōnis · Obitus dicitur quia tunc angeli veniunt obuiā anime vt legitur de beato martino · Passio dicit̄ quia tūc maxime corpus patitur · et ecia anima q̄n̄ per violēciam ab muicē sepantur · q̄ obitus vniuscuiusq; potest passio noiari q̄z sine amaritudine et sine violencia quadā · nulla anima de corpe tollet̄ · Assumpcō p̄prie dicit̄ transitus beate marie Depositio p̄prie dicit̄ depositiō beati iohis euangeliste · qui vt p̄missum est locum sepulture viuus intrauit · et ita seip̄m deposuit · Obdormitiō vero dicitur moris sanctorum · quasi quies · ¶ Nam sicut quis post somnum integer et validior fit sic sancti sine difficultate resurgunt in corpibz glorificatis quasi a somno euigilantes · Vnde dns de lazaro mortuo dixit · Lazarus amicus noster dormit · Vnde apostolus · nolumus vos ignorare de dormentibus nē · ¶ Sequit̄ de stacōnibz videre Stacio aūt s̄m phi · est obseruacō statutoz dierum vel temporz · dierz vt quarte et sexte ferie ieuniuum ex veteri lege p̄ceptum · de qua stacione in euangelio · ieuno bis in sabbato · i · in q̄rta et sexta sabbati · Temporz scz que legalibus ac p̄phetic̄is institucōnibz determinatis temporibus statuta sunt · vt ieuunium mensis quarti · q̄nti · septimi · et decimi · vel sicut in euangelio dr · Dies illi in quibus oblatus est sponsus · Stacio quoq; vocatur p̄cessio ad aliquā ecclesiā ad exsoluenduz ibi gras deo factas · et dicit̄ stacō q̄z tunc stantes orare · q̄ gras deo p̄ solucre · nō flexis genibus debemus nec ieunamus · tunc nec in eis supplicacōnis voces fiunt que omnia cuz festibus humiliatis in letanijs fiunt · Videntur autē stacōnes a veteri lege miciū habuisse · q̄z mam tūc populus iudeoz et ecia multi gētiles conuenebant in magnis solennitatibz scz in pasca et pentēn · vt ibi orarent in templo · et deo gras persoluerēt et offerebant · qd̄ adhuc obseruat ecclesia p̄sertim ytalie · vbi in ebdomadibz pasce et pentēn · populus de opidis q̄ villis adiacentibus ciuitatibz conuenit ad ecclesiā epalem · Alie stacōnes rōanis hūerūt inicū q̄ eas maxime frequentāt · qui cū intercessionibz sanctorum quoz suffragia implorabāt p̄icula euasissent · cum p̄cessione venebāt ad ecclesiaz illius sancti cuius p̄ocimo fuerūt liberati laudes deo cum gracz actiōibz p̄soluentes · Si · dic̄ in · vj · ethimo · q̄ stacō ex militari exemplo nomē accepit · p eo q̄ nulla leticia castris obuenēte staciōnē otri stacō militum resendit · Sunt aūt due species stacionū · alie nanq; sunt gn̄ales · alie p̄ticulares · Generales sunt que in p̄dictis duabus septimanis ad matricē ecclesiā fiunt · Particulares sunt que in diuersis ecclesijs fiunt p̄ p̄dicta causa · Fiunt q̄z q̄nq; obseruacōnis causa · nulla alia causa intercedente · vt cum in festo alicuius sancti · ad eius ecclesiā vadit p̄cessio a maiori ecclesia · Fiunt eciam cum in festis dieb9 ad diuersa altaria cum p̄cessione ob sanctoz veneracōnem venimus · Institucō q̄ stacōnum ex p̄dictis liquet · hoc tamē addito · quomā sicut romani p̄ vitandis suis periculis statuerūt suas staciones in vrbe · sic et alij in suis ciuitatibz ob causas similes stacōnes instituerūt · In diebz aūt stacōnuz voces seu cantica letic̄e cantant̄ · videlicet trīsoria vel antiphone vel aliq̄d hmōi · Q̄nq; eciā tūc missa celebrat̄ in ecclesia ad quam vadunt · q̄ q̄nq; non sed post stacōnem · a rone finita redeunt · Et nota q̄ populus p̄mouent in aliqua ecclesia vicina illi in qua debet esse stacio · vt dictum est in quarta p̄te sub ti · de oratione · Nempe beat9

Gregorius · qui stationes in ordine ordinauit
et homelias euangelij · diuerso tempe m illis dicen
das dereliquit · alias vero stomacho latescente · alijs
pnunciandas omisit · De solemnitate letaniarū
in · vj · p te sub ti · de rogacōnibus dictū est · No
ta tamē q stacōnes fiunt ꝓpter p̄terita picula
Letanie vero que rogacōnes vel supplicacōnes
inter p̄tantur · fiunt ꝓ periculis euitandis vt pre
missum est · De solemnitate ieiunioꝝ · et de vi
gilijs sanctoꝝ · dictum est in sexta pte sub q̄r=
ta feria quarte dñice de aduentu · Hoc etiam
nota q natale dñi festum est patris · qz per euz
filiꝰ innotuit mūdo · in hoc em̄ apparuit caritas
dei q nobis dedit filiuz suum · sicut dicit beatus
Iohes Festuz tamē patris · filij est et spūssancti ·
in hoc em̄ q dicit̄ verbū · intelligit̄ pater verbi
et eciā alia rōe · qz sez filiꝰ patrem manifestauit
mundo · Pasca vero est festū filij · qz tunc x̄ps a
mortuis resurrexit · et verus deus apparuit · Et
nota q solemnitas pasce antonomatice dicit̄ so
lemnitas solemnitatū · sicut dicit̄ sancta sanctoꝝ
et cantica canticoꝝ eo q alia sancta et alia can
tica excedūt · inde est q omnes dies dñicos reci
procamus · i · omnes dies dñice sunt octaue hꝰ
festi · Dicit̄ eciā festiuitas festiuitatū · tum qz p
ma est ommū festiuitatū tuz quia oñes hac do
minica communicare debent · In quibusdā tñ locis
quodlibet magnū festū pasca vocat̄ quasi trāsi
tus quia de vicijs ad virtutes transire debemus
Pentecostes est festum spūssancti · et quelibet
istarum solennitatū est solēnitas tocius trinita
tis · quomā indiuisa sunt opa trinitatis · licet vt
p̄missum est · quelibet istaꝝ magis vni quā al=
teri appropriet̄ · Nō est eciā ignorandū q po
pulus israheliticus tres p̄cipaliter celebrat so
lēnitates · Primuz erat phase siue dies azimoꝝ
q est pasca · quia tunc deus eos liberauit a pra
te pharaonis · de seruitute egipti · et a percussio=
ne angeli limitis postib9 de sangume agni im=
molati · Non em̄ fuit domus alicuius egipcij vbi
mortui non iacerent msi domus iudeoꝝ vbi nul
lus mortuꝰ est · Secundū erat pentecē · quia tūc
susceperunt legē vt dictum est in sexta pte sub
ipso festo · Tercium cenophegia m septembri ·
quod ex greco interp̄tatur dedicacō siue firio
taberna culoꝝ · populus em̄ israhelitic9 · xl · an=
nis in tabernaculis habitauit · in cuius rei mēo
riam iudei hoc festum celebrāt quasi in taberna
culis degentes · ceno em̄ grece tabernaculum di
cit̄ Hoc festa que septem diebz ꝓcelabant̄ · pe=
pua dicebant̄ · et sabbatū qđ interueniebat di
cebatur sabbatuz sabbatoꝝ · i · sabbatū sancto
rum · Verum supaddiderūt et alia festa ob eue
tus varios · vt encenia qđ celebrabāt hebrei in
mense sez in octobri et vocabant encenia nouam
dedicacōnem templi · Cenon em̄ grece dicit̄ no
uum latine · vnde quandocūqz aliquod nouū fu
erit dedicatum encenia vocatur · nam et si quis
noua tunica induit̄ encenia re dicit̄ · nos aūt duo
illoꝝ seruamus sez pasca et pentecē · ꝙ alia rōne
quam illi · ipsi em̄z celebrabant pasca · qz tūc ab
egipciaca seruitute liberati sunt · nos vero qz tē
per x̄pm redempti sumus · Illi celebrabant pent̄ ·
quia tunc susceperūt legem · nos vero quia tūc
spūmsanctum accepim9 · Item illi susceperūt legē
in tabulis lapideis ad duriciam cordis notandū
extrinsecus scriptam · quomā vsqz ad spirituale
litterem intellectum non p̄tingebāt · sed spūssan
ctus datus est · lxxij · discipulis m corde digito
dei spūalem intelligēciam eis dictante · Ceno=
phegiam eciā qđammō celebramus m ascensio=
ne dñi · quia per tabernaculum intelligimus cor
pus dñi m quo sub humanitate diuitas latuit ·
iuxta illud p̄s · In sole posuit tabernaculum suuz
hoc itaqz tabernaculū x̄ps m mortali carne non
fiebat · quomā exultauit vt gygas ad curr̄endā
viam · discurrens de loco m locum vt susceptum
mīsterium adimpleret · sed tunc finit et stabili
uit tabernaculū · i · corpus suū cum assumptꝰ est
m celum · sedens ibi ad dexterā dei patris et re=
quiescens m p̄monialibz patris domus · donec
ponat inimicos suos scabellum pedū s · Hec itaqz
tria festa recte m euāgelio spūaliter celebram9
Nam iuxta p̄s · x̄ps captiuam duxit captiuitatē
quando in pasca resurgens vinctos suos edux=
it de lacu m quo non erat aqua · ascendit in al=
tum · cum in ascensione exaltatus est sup celos
celorum ad orientē · dedit dona hominibz cuz m
pentecē · effudit de spūsancto sup omnē carnem ·
Quarta vero feria post dñicam de passione · est
de encenijs ꝓut ibi dictum est in sexta pte Erāt
quoqz alie quatuor solennitates · nō tamē ita
solemnes sicut p̄cedentes · videlicet sabbatuz fe
stum clangoris · festum ꝓpiacōnis · et neome=
nia · Siquidem apud hebreos neomenia dicta ē
quia sēm lunarem cursum menses supputaban=
tur · Mene grece luna vocat̄ · inde neomenia · i ·
noua luna · Caput nos vero neomenie sunt kalē
de · erant em̄ caput hebreos ipsi dies kalendarū
ex legali institucōne solennes · Hane distanti=
mus imperator partes transmarinas petens · mue
nit eusebium cesarien · ep̄m virum sanctissimum
cui dixit · Pete a me vnde ecclesia tua diteſ · Ille
vero respondit · Ecclesia mea satis habundat m
diuicijs · sed rogo te vt mittas per ptes mundi
et nomina sanctoꝝ et tempa passionū et sub q̄
bus et qualiter · et in quibus locis passi sunt re
scribas · quod factum est · Et refert eusebius q
quolibet anni die plusquaz qnqz milia sanctoꝝ
festa occurrunt · excepta die kalende ianuarij · q̄
intendebant gentiles epulis et solennitatibus
nō ad martirizandū sanctos · Et hiero · dicit id̄
in epla que suo kalen̄ · ꝓponitur · Unde grego ·
dicit · totus mundus est plen9 sanctis · et similit̄
haymo dixit de angelis · q si quis creaturas spi
rituales videre posset · videret eas ebulire in ae
re · sic̄ minimas ac homos in solis splendore · Et
nota q nullus ascribendus seu anumerand9 est
cat hec log o siue numero sanctoꝝ nisi per roma=
num pontificem · et nisi facta prius clara fide de

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

illius vita et miraculis · Dicitur autem cathologus vniuersalis sermo a cathā· qđ est vniuersale et logus quod est sermo · Et letania siue calēdarium · in quibus enumerantur sancti p romanam ecclesiā approbati · dicit̄ vniuersalis sermo ¶ Ceterum sc̄m decretum gelasij affricani · nlla memoria martirū ꝓbabiliter siue solenniter accipiatur nsi aut vbi corpus martiris · aut certe reliquie sunt aut vbi fuit origo habitacōis vel possessionis illius ℟ Nam altaria que per somnia a manes quasi reuelacōnes quorūlibet hominum vbicunq; ostituunt̄ omnino reprobant̄· Itē statutum est in gelio aureliamen̄· q̄ eps si in firmitate nō fuerit impeditus ecclesie cui fuerit ꝑmus puta epali· die dñica desse non debet· ¶ Due aut festiuitates celebrande sint· patz ex concilio lugdunen̄· in quo sic statutū est· Dies dñici ferandi sunt a vespera in vesperā· Item festum natalis dñi· Sancti stephan · Sancti ioeuan· Innocētū · Sancti siluestri· Circumcisionis Theophanie siue epiphie· Pascha cuz tota p̄cedēti et sequenti ebdomadibz· Rogacōnes cum tribus diebus· Ascensio dñi· Pentheco· cuz duobz diebus sequentibz· Sancti ioh̄. bap· Duodecim apostolorum· Sancti laurencij· Festiuitas beate marie · Omnes dies dominici · Dedicacio sancti michahelis· Dedicacio cuiuslibet oratorij· Festū omnium sanctorum· Sancti martini· Alle festiuitates sez sanctorum canonizatorū quas singuli ep̄i in suis ecclesijs cum clero et populo decreuerint celebrandas· Reliquis vero festiuitatibus· que per annum sunt· nō sunt populi cogendi ad celebrandum siue ferandū· nec ꝓhibendi· Quot psalmos· quot responsoria· et quot lectōnes· et quare in festis dican̄ dictum est in sexta parte sub ti· de nocturnis ¶ Quedam aūt festa dicuntur in totum duplicia· quedam simpliciter duplicia· et quedam semi duplicia · Dicunt̄ quidē duplicia in quibusdam ecclesijs· ꝓ eo q̄ responsoria tam maiora quam breuia et versus a duobus cantantur· et quia omnia incipienda a duobus incipiunt̄· et quia antiphone in matutinis et vesperis duplant̄· Dicuntur enim oplete· et ante psalmū et post· Sicut et festum natal̄ dñi Sancti stephan ꝑthomartiris· Sancti io· euā· Circumcisionis dñi· Epiphanie· Purificacōnis Annunciacōnis· Resurrectōnis · Ascensionis · Penth̄· Sancti io· bap· ¶ Apostolorum petri et pauli · Sancti laurencij· Assumpcōnis beate marie virginis · Natiuitatis eiusdem· et dedicacōnis basilice ¶ Premissa quidem sunt maiora duplicia festa · Minora aūt duplicia festa· sunt secunda et tercia feria infra octauas resurrectionis· Item secunda et tercia feria infra octauas penth̄· Cōmemoracio sancti pauli apli· Octaue apostolorum petri et pauli a assumpcōnis· a qlibet festum vna quecq; ecclesia duplex ordinauerit celebrari · Semi duplicia aūt festa sunt in quibus p̄missa omnino non obseruant̄· sed tantum tercium sextum et vltimū· Responsoria cantantur a duobus nec incipitur a duob9· nec duplantur antiphone· licet versus et breuia rnsoria a duobus dican̄· a sunt hec semi duplicia festa sanctorum· Andree· Nicolai· Lucie · Thome apostoli· Innocentū · Octaua epiphanie· Agnetis· Cōuersionis sancti pauli· Agathe Mathie Cathedra sancti petri · Gregorij · Augustini · Ambrosij · Jeronimi · Philippi et Jacobi · Marci euan· Inuencōnis sancte crucis· Relevacōis sancti michahelis· Octaua ascensionis· Johannis ante portam latinaz· Barnabe apli· Octaua sancti Johannis bap· Marie magdalene· Jacobi apostoli Petri ad vincula· Octaua sancti laurencij· Bartholomei· Decollacio sancti iohannis baptiste· Octaua natiuitatis bie marie· Exaltacōis sc̄e crucis· Mathei· Luce· Simonis a iude· Martini· Cecilie · Katherine · et alia sm consuetudinem ciuiuscunq; ecclesie· ¶ Sane ido hec varietas circa festa seruan̄· quomā sicut sm apostolū stella differt in claritate a stella· sic eciam erit resurrectio mortuorū· Cum g̃ secundū beatū dyonisium ecclīastica ierarchia repñtz aliqualiter in suis actōmbus seu ordinacōmbus celestem ierarchiam in qua sancti sc̄m diuersitatē meritorum suorum disponunt̄· ideo ad hec repñtandū varietas diuersorū officiorūz in nostra ecclesia repitur· Que igitur festa in totum duplicia· q̄ simpliciter duplicia· a que semi duplicia dici debeant· liquido patet sc̄m misticum intellectum ℟ Nam secundū sanctos· visio dei erit premiū oim beatorum · que quidem visio erit maior vel minor in omnibus sc̄m q̄ hic positi magis vel minus in caritate· que est radix ommiū meritorum perfecerūt· Verumtamē sunt quedā sp̄ealia merita· sc̄m que aliqua sp̄ealia p̄mia · habentibus alia merita· in futura gloria conferent̄ · Vnde sp̄eale p̄mium supra essencialia redditur martiribus doctoribus et virginibz · quod premium aureola dicit̄ ita q̄ quantū ad hoc aliqui sancti duplex habebunt premiū · sez essenciale· qđ dicitur dei visio· et accidentale sez aureolam · et sm hoc festa sanctorū possunt dici maiora vel minora· sez in quibus premiorū racōnes magis vl minus reperiri possunt · Quia igitur beata virgo inter omnes sanctos sublimiori premio potit̄ q̄ntum ad premiū essenciale· et rōnes eciā accidentalium premiorū sibi optunt· ideo eius festum totum duplex dicit̄ esse · Sic est eciam in festiuitatibus ad honorem xp̄i statutis· Quia vero p9 eos angeli sc̄m optimum locum · Et post illos apostoli et martires et post ipsos alij · Ideo secundum eorū plura vel pauciora essencialia et accidentalia p̄mia ipsorum festū vel totum duplex vel semi duplex vel simplex· debet ab ecclia militante · que vestigia triumphātis imitatur cō formiter celebrari · Quādoq; vero alia ꝓsideracione dicunt̄ festa duplicia· q̄n videlicet eadem die duo festa concurrūt · et tunc nim9 cedit maiori · Nam die illa de festo excellenciori officium celebrat̄· a de minori fit solūmodo memoracō

et illius officium in diem sequentem reseruat̃. ficut fit de beatis petro et paulo ¶ Si g̃ eadez die plura festa occurrant. et omnes sunt martires illius qui inter eos maioris erit nominis officium celebretur. ¶ Si vero alter confessor. et alius martir. vel martires si confessor maioris sit nominis ām martir. vel p̃uilegiatus vt beatus martin9. et cuius generaliter officium instituit ecclesia. dicendū ē officiū de confessore. et om̃oracō faciēda est de martire. finaūt celebrandū est de martire ¶ Item si festum andree venerit in p̃ma dñica de aduentu. fiet in secunda feria. ¶ Idem eciā dicimus de quolibet festo apostolorum martirū. si occurrit in p̃missis dñicis p̃uilegiatis. ¶ Item si festuz hñs vigiliā otingit in sēda feria. celebraī officium de vigilia. et ieumaī in sabbato antecedēti. ¶ Si aūt in quacūqz alia dñica a p̃uilegiatis. i. q̃ bus hystorie appropriate muemūtur euenerit festum apostoli. vel alicuius p̃cipui martiris vl̃ alterius sancti qui p̃prium habeat officium. attendendum est vtrum seqūs ebdomada siue singuli dies ipsius. p̃prium habeāt officiū. quod si habent fiet officiū de dominica. et festū sancti fi et in sēda feria. ¶ Si vero non habet. fiet officiuz de festo in dñica. et officiū domīce fiet in sēda feria. et sic dñica q̃nqz cedit festo q̃nz econuerso. ¶ Circa vigilias sanctoz̄ quare sic vocanē. et vnde ortum habuerūt. dictū est in sexta parte sub quarta feria tercie ebdomade aduentus. ¶ Porro circa festa que in septuagesima seu in tempe passionis siue ante illud occurrūt. sic̄ est festum sancte agathe. ¶ Cathedra sancti petri. sāci mathie. ¶ Annunciacōnis dñi. ¶ Festum sancti gregorij festum eciam patronī cuiuslibet ecclesie si acciderit vel anniuersariū illius. vel pascha alicuius annotinū. g̃naliter dicimus q̃ cātica laudis sez Te deum laudam9. Gloria in excelsis nec et Ite missa est. In illis debent cantari. et om̃ia q̃ cantarenē in illis. si in alijs tempibus otingerent p̃ter alleluia. quom̃ festa hm̃oi ad tēpus pasce p̃timere nosceunt̃. ¶ Sed quare nō dicit̃ tūc alleluia sicut alia cantica leticie. Rñdeo. quia illud est magis canticū leticie ām alia que fūt magis obsecracōnes. seu g̃rarum actōnes ām cantica leticie. Licet et in illis sit aliqua leticia. p̃tertim in cantu. ¶ Si vero opponatur q̃ gloria in excelsis. q̃ est p̃prium natalis dñi. et ite missa ē quod est laus seu canticum resurrectōnis. et te deum laudamus. q̃d significat leticiam p̃ dragma muēta. non debeant in festo annunciacōnis dñi cantari. p̃ eo q̃ p̃missa in aduentu dñi nondum sua tempa habebant. quia dñs nondū ea in rebus humanis fuerat p̃secutus Respondent q̃ solennizare contendūt. q̃ hoc festum est omniū festorū xp̃i quasi fons et origo seu inicium. q̃n et si natale dñi. vel passio. vel muencō dragme nondum erant in re vel in tempe. habebant̃ tñ in spe quom̃ in spe eoz̄ p̃digia p̃cedebāt. Annotinum pascha vocat̃. quando aliquis diem quo baptizatus est celebrat annuatim. q̃d forte fumitur a gentilibus. qui diem in quo ad miseriaz nascebantur natalicū obseruabāt in qua celebratione officium pasce debet cantari p̃ter alla si in tempe quadragesime otingat. ¶ Et nota q̃ hec tria sez. Te deum laudamus. Gloria in excelsis. et Ite missa est. sese ꝯcomitanē. et est rō. Nam gloria in excelsis significat illud me ffabile gaudiū. q̃d angel9 pastoribz nūciauit dicēs Annūcio vobis gaudiū magnū. q̃ natus est nobis hodie saluator. Ite missa est. q̃d dictum. Ite ad p̃pria. missa est cōsumata. designat accessum pastorum ad locum natiuitatis xp̃i. diceneiū ad inuicem post angelicā āmunciacōnez. Transeamus vsqz bethleē. et videamus hoc verbū q̃d factum est. Quia g̃ post annūciacionē angeli. secutus est pastorum accessus. ideo merito quādo sacerdos dicit. Gloria in excelsis. in quo predictum angelum repūtat. debet eciam dici. Ite missa est. ¶ Similit̃ a q̃ndo hec duo dicunē vel omittuntur. Te deum laudamus. ad nocturnos dicit̃ vel omittitur. q̃m ibi gaudiū et laudes celi et terre creatoris et creature. capitis et ministrorum designantur. ¶ Sicut et in gloria in excelsis celum et terra. creator et creatura. caput cū membra cum laude et gaudio nominant̃. ¶ mo fere omnia que ibi implicite otinentur. hic explicite ponunt̃. merito igit̃ quādo illud dicit̃. ¶ non debet omitti. Veruntamen non semp̃ p̃missa se concomitanē. Nam in festo cathedre beati petri eciam si occurrat in quadragesima quedā eccle dicunt. Te deum laudamus. ceteris laudibus taceris. quia hoc canticum vt solemus ad introitū dos in sedes suas. q̃ beatus petrus ea die fuit in cathedra anthiocena introitzatus. Ite missa est in cena dñi dicitur. Gloria in excelsis. et Ite missa est. ¶ Si eps assit. q̃ crismatis celebret officium. Et in sabbato sancto dicit̃. Gloria in excelsis. sed nō Ite missa est. In ipsis tamē diebus non dicit̃ Te deum laudamus. Item in die natiuitatis dñi dr. Gloria in excelsis. in p̃ma missa. sed Ite missa est non dicitur ne populus licenciatū se credens. audito matutino discedat. Et p̃pter hoc eciaz q̃dam tunc reseruant finalem collectā p̃me misse donec matutine expleantur. ocludentes postea missam. sub benedicam9. ¶ Sed alia racō ponitur in quarta parte sub ti. de oīone nouissima. ¶ Secundam eciā missam eodem mō fiunt. In q̃busdam tamen ecclesijs dicitur tunc. Ecce cōpleta sunt omnia nec datur populo licencia recedēdi vt sciat se debere terciam missam audire. in q̃ dictum dicitur. Ite missa est. In ecclesijs aūt in quibus fit officium ambrosianū in tempe quadragesime nullius sancti festiuitas celebratur. sz tātum ꝯmemoracō fit. Et idipsum antiqua decreta in alijs ecclesijs seruari iubebant. et antiquitus ꝯmuniter sic fiebat. In illis q̃z ecclesijs p̃9 sacrificatur quam euangeliū cantetur. ¶ De officio festorum que tempe aduentus occurrunt dictum est in sexta p̃te in ti. de tempore aduent9 ¶ De festis vero a resurrectione vsqz ad octauam

pentḣe · hec regula generaliter in quibusdaz ec
clesijs seruatur · q̄ in ommbz sanctoz festis ca
mtur hystoria · Beatus vir hic in aplis · marti=
tribus cōfessoribz · virginibus · hec in vno et in
pluribz frequentanē · Vir em̄ iste beatus · xp̄us
est · sc̄m regulam cicoñ caput ⁊ mēbra · Hic ē
emz martir · de quo dicit̄ in antiphona · Filie ihe
rusalem · q̄m sedz caput coronauit dñs · Stola im
mortalitatis · in hoc tēpe solennitatis et leticie ·
et sc̄m mēbra · Postea coronauit in illo tempe
q̄ per istud figmficatur · q̄d erit eternitatis et
glorie · Hic est enim qui loquit̄ in officō · q̄d in
tempe frequentat̄ scz · Proteristi me deus · Hic
est vitis vera · et sancti sunt palmites · sicut dici
tur in euāgelio · Ego sum vitis vera · joh̄ · xv · c ·
quod fit̄ hoc tempe frequentat̄ · Et s̄m p̄missā
patz · q̄ ecl̄ā in festo duoz vel plurium sancto
rum · debet dici in p̄dicta antiphona · Filie ihe ru
salem venite et videte martirez scz x̄p̄m · ⁊ non
martires et alia in pl̄i sicut faciunt quidā ¶ Fre
quentamus autem in tempe in festiuitatibz san
ctoz̄ · ydemptitatē officioz · eo q̄ in suo sig=
mficato idem erit denarius ommū · et quia tunc
glorificati erimus vnum cum x̄p̄o hoc tpe glori
ficato ¶ Sed queri̇t̄ quare in tempe paschali nō
celebramus festa sanctoz qui cum x̄p̄o surrexe
runt · vel cum eo celos ascenderūt · Debemus em̄
de illoz̄ glorificacōne gaudere et solēnizare
sicut et de alijs sanctis · cum certi simus eos ce=
los ascendisse · Respō deo · ideo non solennizam⁹
quomā ad mfernos descenderūt · solennizamus
em̄ sanctoz̄uz natalicia q̄ñ videlicet celo nati sūt
vt p̄missum est non q̄ñ mferno · de quo dictum
est in sexta pte sub pasceue · Potest ecl̄ā dici q̄
de glificacōne sanctoz̄um in anima in pasca vel
saltez in ascensione festare debē⁹ sed nō possu
mus ꝓpter autoritatē officōz̄um illoz̄um dierū
Obumbrare enim solemnitas illoz̄ autoritate
maioris solennitatis quia aduemēte p̄ncipe ces
sat magistratus · et ideo statutū fuit vt p alia
tempa anni diebus quibus eis dedicate fuerint
ecclesie festa illoz̄um celebrent̄ · Vel sc̄m hedaz
in dedicacōne ecclesie in qua nouez lectōnes di
cuntur fit festum de illis · sicut et festum iohan
nis bap · fit ad finez augusti · qui tamē circa pa
sca mortuus fuit · et festū b̄ti jacobi apostelle in
julio · qui tamen fuit tempe paschali occisus · Be
atus q̄z petrus apostolus fuit incarceratus hoc
tempe · Facta est enim p̄dictoz̄um festoz̄ muta
cio quia tanta erat festiuitas p̄ncipis ommū q̄
non poterāt tunc celebrare solennitates satelli
tum · juxta illud · Cede maiori ¶ Verumtamē fe=
sta sanctoz̄ veteris testa · vt abraham · ysaac ·
dauid · daniel · et alioz̄ p̄ greciam et aput vene
cias coli · et ibi habere ecclesias · De machabeis
dicitur ꝓut sub ipso festo dicetur ¶ Circa octa
uas notandū est · q̄ octauaz diem leuiticus liber
insinuat dicēs Dies octauus erit celeberrimus at
q̄z sanctissimus · ¶ Sane octaue sanctoz̄ ideo ce
lebrant̄ · quia sicut p̄mus dies significat natui
tatem eoz̄um sc̄z qualiter nascuntur celo · ⁊ in so
cietatem angeloz̄ et sanctoz̄ patrum · quando
anime eoz̄um a corpibus sep antur · ita in octa=
uis recolentes resurrectōnem corpoz̄ · congratu
lamur resurrectōm eoz̄ · ¶ Et attende q̄ quo=
rundam sanctoz̄ celebrant̄ octaue · ne ꝑ mis te=
rium lateat · non aūt ommū ne vilescat · Si em̄z
non valemus omnia festa celebrare sanctoz̄um
quantomin⁹ octauas eoz̄ Si igitur alioz̄ san
ctoz̄um octaue solemnes sunt · quātomagis san=
ctī sanctoz̄um sc̄z domini natiuitatis octaua solē
nis erit · Videtur aūt q̄ natiuitas dñi non hēt
octauam · quia illa tendebat ad mortem · Obit⁹
enim sanctoz̄um ideo habent octauas · quia tūc
ipsi nascunt̄ ea natiuitate que est ad vitaz eter
nam · Post illam enim natiuitatē que est in mor
te · sperāda est gloria resurrectōnis que datur
in octaua · non post natiuitatē · que est ad mor=
tem · Sc̄m hoc eciam videt̄ · q̄ natiuitas beate
marie · natiuitas beati jo · bap · non habent octa=
uam nec ecl̄ā resurrectō dñi in qua dñs recepit
stolam corporis que gñaliter ommbz fidelibus
dabitur in octaua · iam emz ip̄a dñi resurrectio
facta erat in re ¶ Quia igitur diuerse ecclesie
in diuersis festiuitatibz octauas celebrāt · ideo ne
illas reprehendere videamur dicimus q̄ dupler ē
octaua · sc̄z reuerencie siue veneracōnis · siue de=
uocionis · et institucōnis · Octaua reuerencie est
festiuitatum · pasce · pentḣ · natiuitatis beate v̄
ginis · ⁊ beati joh̄ · Celebrantur enim octaue eo
rum ꝓ sola deuocione non ꝓ alio misterio · Octa
ua eciam deuocōnis est in sanctis patronis ec=
clesiarum · et in sancto nicolao · et in maria mag
dalena · et similibus qui octauas non habent ·
Sed quedam ecclesie ob deuocionē eas faciunt ·
Octaua vero institucōnis quadriptita est · quia
est octaua figmficacōnis · supplecōnis · alterius
negocij figmficacōnis · et future glorificacōis
Octaua figmficacōnis est · vt octaue sanctoz̄uz
vigilias habenciū · et festa dedicacōnis ecclesie
quod fit in signum · q̄ dedicabit̄ ecclesia · i · ex=
trema et plenissima dedicacōne dicabitur tunc
idest copulabit̄ x̄p̄o · Dicari enim est copulari ·
Et octaue martiruz · quia ipsi ꝓ ea que passi sūt
et ex eo q̄ hanc vitam ꝓ nichilo habuerūt · oñ
derunt q̄ erat vita immortalis Vnde octaue in
nocentuz dici p̄nt octaue figmficacōnis · q̄z per
eas resurrectio nostra figmficatur ꝓut sub fe=
sto illo dicetur · Et eciam octaue beatoz̄ petri ⁊
pauli · et quoz̄undā sc̄oz̄um que figmficant sto=
lam secundam sc̄z glorificacōnem · q̄m in octaua
etate habituri sunt · Sed quare ob similez eciam
causam non celebratur octaua passionis domini
Sicut enim x̄p̄s qui est sol iusticie natus est · nō
ꝓpter se · sed vt lex nostris mentibz qui eramus
in tenebris appareret Sicut eciā baptizat⁹ est
non ꝓpter se · sed vt nostra peccata lauaret · sic
mortuus est · non ꝓpter se · sed vt nos moreremur
peccato per q̄d nos liberaret a morte · Respon=
deo · ideo q̄z supueniens festum leticie obūbrat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et abolet omemoracionem tristicie · preterea licet reddatur racō quare p̄misse octaue fiant · ñ tamē vsquequaq; in similibz exigitur q; octaue fiant · ſNam xp̄s fuit circumcisus carnaliť vt circumcidamur spūaliter · ieiunauit vt ieiunemus · pedes lauit vt lauemus · ſHec tamē octauam istorum aūt similiū celebramus sed vt octaue scō; ob causam dissimilē celebrantē vt p̄missum est ·

¶ Rursus dissimilem habet causam octaua pascalis · solennitatis · cui non fit octaue ministerium · Octaua tamen additur ꝓpter octo beatitudines que in illa solenni octaua p̄cipiūtur · put dēm est ibi · et etiam octaua penthē · que et iō celebratur · vt operum sancti spūs ostimacō declaretur · Est enim omnium octauaꝝ racō gñalis · quia scz octaua redit ad caput · qđ̄ de beatitudinibus in libro de doctrina xp̄iana asserit aug · Idemq; dies p̄mus est · et octauus scz dñicus · et ideo resurrectō dñi dicitur facta in octaua · i · in die dñica · Dcirco igitur obseruaē celebritas octauarum vt reuertamur ad p̄mum innocēcie statum · in cuius innocencie recordacōne in octauo die circumcisio agebaē · vt mens circumcisa fieret ab omni carnali otagione · Octaua supplecō mis est octaua natiuitatis dñi · quia in ea supplemus quod minus factum est in festo natiuitatis quia enim in natiuitate multū actum est de ptu et parum de pturiente · ideo in octaua plenius agitur de pturiēte qđ̄ apparet in responsoriis · et in antiphonis laudum · et in diurno officō ipsius octaue · et ob similem ecīā causam celebraē octaua epiphie · Octaua alterius rei significacionis · est similiter octaua natiuitatis put ibi dēm est et octaua agnetis · In ea enī repītatur q; beata agnes octaua die visa est gloriosa a quibusdam fidelib9 put sub illo festo dicetur Octaua Future glificacōnis est · vt octaua obitus cuiuslibet sancti · ¶ Item nota q; tantū beat9 stephanus et laurenci9 habēt inter martires octauas institucionis · solus vero beatus martinus inter confessores ¶ De octauis pasce et ascensionis et natalis · dictum est in vj · parte subti · de pascha ·

¶ Licet autem regulariē in octauis festiuitatū fiat in missa officium sic in ipsis festiuitatibus · pro eo quia octaua eadez dies cum ipso festo cēsetur · hoc tñ fallit in octauis apostolorum petri et pauli in quibus dicitē officiuz de martiribus · Licet enim vna et eadem die ambo passi fuerint non tamen eadez die de vtroq; i ecclesia solennisatur · put sub eorum festo diceē · ideoq; vtriusq; officium nequit in octaua fieri · cum vnaz die dumtaxat ambo habeant pro octaua · oportuit ergo q; in eorum octaua aliquod cōmune officium inuenireē · et ideo q; eorum martiruz maxime fuit meriti officium dicitur de martiribus quam uis et de vtriusq; precipuis actib9 mencō in ipso officio habeatur · Fallit eciaz hoc in octauis beati laurencij · in quo tria precipue valde commendabilia fuerūt · videlicet pietas in elimosinis firma stabilitas in fidei confessione · et martirum speciale · De p̄mo agitur in vigilia · de secundo i festo · et ideo de tercio agi oportuit in octaua ¶ Veruz licet ecclastica officia · ab aduētu domini quod est tēpus renouacōis mchoandi in ꝓhemio vj · ptis diximus · in hac tñ parte simplicius incedentes · calendarium p̄sequimur a mense ianuarij · mchoando · De aliquibus annifestiuitatibus seriatim aliqua specialia apponentes videlicet ¶ De sanctis · Fabiano et sebastiāo ¶ De sancta agnete · ¶ De cōuersiōe sancti pauli · ¶ De sancto iuliano · ¶ De sancta agata ¶ De purificacione beate marie · ¶ De cathedra sancti petri · ¶ De annuncōe beate marie ¶ De sanctis philippo et iacobo · ¶ De inuencione sancte crucis · De reuelacione sancti michahel ¶ De sāctis gernasio et ꝓthasio ¶ De sancto iohe baptista ¶ De sanctis petro et paulo · ¶ De festo septez fratruz · ¶ De sancto iacobo apostolo ¶ De septem dormientibus · ¶ De vincula sancti petri · ¶ De machabeis · ¶ De inuecōne sancti stephani · ¶ De transfiguracōne domini ¶ De sancto laurencio · ¶ De assumpcōne beate marie · ¶ De sancto bartholomeo ¶ De decollacōe sancti iohis · ¶ De sanctis felice et audacto · ¶ De natiuitate beate marie ¶ De exaltacione sancte crucis · ¶ De sancto matheo apl'o ¶ De sanctis mauricio et socijs suis · ¶ De beato luca ¶ De symone et iuda · ¶ De festo oīm sanctorum · ¶ De officio mortuorum · ¶ De sanctis quatuor coronatis · ¶ De sancto martino · ¶ De sancto andrea ¶ De sancto nicolao · ¶ De venerabili beda p̄sbitero · ¶ De sancto thoma apl'o ¶ De festis scōz stephani · iohannis euāgeliste · ¶ De innocentibus ¶ De apostolis · ¶ De euāgelistis · ¶ De martiribus · ¶ De confessoribus · ¶ De virginibus · ¶ De officio festi dedicacōnis ecclesie ·

De fabiano et sebastiano sanctis

¶ Festo beatorum fabiani et sebastiani · dupler collecta in quibusdaz ecclijs in missa dicitē · et in solito more vtraq; vno · p dñm nostrum terminatur · Tum quia ipo vnico dei filio ihesu cristo mediāte ambo ad palmam martirij puenerunt · Tum eciam quia licet diuersis passi fuerūt temporibus · ecclia tñ ꝓpter ingencia vtriusq; merita vtriq; pie et ꝓcipaliter solennisat et vtrāq; collectam vno eodemq; fine concludit

De festo sancte agnetis

¶ Festum beate agnetis caret octauis scilicet institucōis habet tñ octauā alterius negocij significacōis vt iā dictū est in ꝓhemio · Quod ergo dicitē in calendario agnetis scdo · non dicitē ꝓpter hoc q; illud sit festum octauaruz eiusdem · nec mecia p̄nunciaē nec in calendario scribitē octaua sed est alia solēnitas de eadem repetita · ꝓpter miraculū quoddam · quod octaua die post ei9 obitum contigit ad tumuluz illius · parentibus suis plorantibus · Intelligitē ergo · agnetis scdo scz festo · ¶ Vnde melius diceretur secundo agnetis · De hoc ecīā dictuz est sub quarta parte sub symbolo · Quia

vero prefecti filiūs eam adamauit·ideo recte in eius festo cantatur introitus·Me expectauerūt peccatores et cetera·

De conuersione sancti pauli·

Conuersio sancti pauli apostoli·facta est eodem anno·quo xp̄c passus est et stephanus lapidatus·anno quidē nō naturali sed emergenti·Nam cristus passus est·octaua kalendē aprilis·Stephanus eodē anno·tercio die augusti lapidat9 est·Paulus vero·viij·kalendē februarij conuersus ē·Eius autem conuersio pocius q̄ alioꝝ sanctoꝝ celebratur triplici racione·Primo ꝓpter exemplum ne quisq̄ q̄ntūcunq; peccator desperet de venia quando tantū in culpa conspicit postmodū talē fuisse in gracia·Secūdo ꝓpter gaudiū·sicut em̄ ecclesia magnā habuit tristiciā in eius psecucione·ita maximā habuit leticiā de eius cōuersione Tercio ꝓpter miraculū quod dominus in eo ostēdit·dum de seuissimo psecutore fecit fidelissimū predicatorē·In hoc festo dicit epla·Saulus adhuc·que est act·ix·c·Et euangeliū·Dixit symon petrus ad ih̄m quod est matthei·xix·c·Dicitur et ad horas capitūm·Erat quidā discipul9 act·ix·c·

Iulianus iste cuius festū fit·v·kalendē februarij fuit ep̄s cemonen̄·qui symō ille fuisse dicit̄·quem dominus a lepra mundauit et qui deū ad conuiuiū inuitauit·hic eciā dicit̄ esse ille iulianus qui ab itinerantibus p̄ inueniendo bono hospicio inuocatur eo q̄ in domo eius fuit dominus hospitatus·Alij dicunt·q̄ est ille qui patrē et matrez occidit·de quo sequit̄·Fuit quoq; et alius iulianus de alemania·qui desiderio martirij se vltro psequentibz offerebat·Vñ crispinus consularis iussit eum occidi·q̄ ipse iulianus audiens statim foras ꝓsilijt et querente sponte intrepidus se opponens·ꝓtinus ictum feriētis excepit·Fuit insup alius iulianus frater beati iuliani·qui templa idolorū permissu theodosij imp̄atoris vna cum fratre destruebat·ad cuius verbum homo vnus sup plaustꝝ mortuum se fingens mortu9 est·Fuit eciā quartus iulianus·qui vtrunq; pentem nesci9 occidit sed post multā penitenciā sub specie mendici leprosi recepit in domo sua angelus·a quo audire meruit·q̄ domin9 suā penitenciam acceptasset·Fuit eciā quintus iulianus·nō sanctus·sed apostata sceleratissimus·Primo em̄ monachus fuit deinde imp̄ator romanus·vt dicet̄ sub festo inuencionis sancte crucis·

De sancta agata·

Beata agata post multa tormēta in carcere mortua est·ad cuius caput in tumulo posita est visibiliter tabula per angeli misteriuz in qua scriptum erat Mentem sanctā spontaneam·honorē deo·et patrie liberacionē·Ideoq; cōsuetudo inoleuit·cum tabula eius ymaginem obtinente fieri ꝓcessionē·

De purificacione beate marie virginis·

ꝑter cunctos sanctos gloriosa dei genitrix virgo semp maria primatū obtinet·vtpute que est sanctis dignior·et excellencior vniuersis in cui9 honorem ecclesia in quatuor anni temporibus quatuor solemnes celebrat festiuitates videlicz Annunciacionem·Assumpcionem·Natiuitatem·et Purificacionem·Omn̄ em̄ tempe ipsam in memoria habere debemus que omn tempe ad filiūm suum pro nobis peccatoribus intercedit·quaꝝ due sunt sibi·et domino nostro cōmunes scz purificacio et annunciacio·Hec autē quatuor festiuitates fiunt secundū quatuor benedictiones·que in ipius virginis salutacione continentē·Prima est·Aue maria gracia plena·que prime festiuitati cōpetit scz annunciacionī·quando vicz eam angelus salutauit·et de spū sancto concepit facta gracia plena·Secūda est·Dominus tecum·que competit assumpcioni·quādo vicz assumpta est in celū·quia tunc fuit cum dño suo ideſt filio·vt est dominus·ante em̄ non viderat eum dominuz ita manifeste in se·Tercia benedictio est·Benedicta tu in mulieribz·que cōpetit natiuitati·qz tunc nata est mulier in vtero sanctificata·Nulla em̄ alia mulier fuit in vtero sanctificata·et ideo dicta est castꝝ ꝓpter singularitatez quia nunq̄ demones castꝝ illud fregerūt·Quarta benedictio est·Benedictus fructus ventris tui·que congruit quarte festiuitati·scz purificacōi qz tunc obtulit illū benedictum fructum in templo·Quidam eciam faciunt quintū festum·scz de conceptione beate marie dicētes·q̄ sicut celebratur de morte sanctoꝝ·non ꝓpter mortem·sed qz tunc recepti sunt in nupcijs eternis·similiter p̄t celebrari festum de cōcepcione·non qz sit cōcepta quia [illegible] cōcepta·sed quia mater dñi est concepta·asserentes hoc fuisse reuelatū·cuidam abbati in naufragio constituto quod tñ non est autenticū·vnde non est approbandū·[illegible]·scz per concubitū maris et femine·Veruntamē licet fuerit ocepta in peccato·dimissum est ei illud originale peccatum·et sanctificata fuerit in vtero·sicut et hieremias·et sanctus iohes baptista·quare merito natiuitas eius et beati iohis bap·celebrant̄·natiuitas dico ex vtero·quādo vicz in lucem seu in mundū prodierūt·Sed natiuitas eoꝝ in vtero·scz quādo infuse sunt anime in corporibus eoꝝ non celebratur·vt p̄missum est·Certum eciam festū est festiuitas parietis·scz festum natalis·Sed quoniam tunc est eciā simul festum filij·quod plenū exigit officium·ideo non solemnizat̄ de illa vsqz in octauas·tunc vero solemnizat̄ sic vt iam dictū est in ꝓxemio·Septimum quoq; festum est beate marie ad martires·de quo sub festo omniū sanctorum dicetur·Nunc vero festum purificacionis secundū huius septime ptis diuisionē·in ordine temporis·alia festa virginis p̄cedit·idcirco hic de illo dicam9·Est autē hodie duplex festū·Primum quo ad partū quod dicit̄ festum ypapanti·i·obuiacio·qz in illa solemnitate anna ꝓphetissa

et ſymeon obuiauerũt beate marie venienti filiũ ſuum xp̃m in templum offerre· ¶ papantos enim grece· dicit̃ obuiacio latine· ab ypo quod eſt ire et anti quod eſt contra· quia aduentus dñi in templum· ſignificat aduentũ eius in eccleſiã· et in mentẽ cuiuſlibet fidelis anime que eſt templũ ſpirituale· ¶ hunc aduẽtum p̃edixit dñs per malachiam ꝓphetam· inq· ¶ Ecce ego mitto angelũ meum ante faciem tuam· qui ꝑparabit viam ante faciẽ meam· et ſtatim veniet ad templũ ſanctum ſuum ꝛc̃· ¶ Vel dicitur ypapanti· id eſt p̃ſentacio· ex eo q· xp̃c in templum eſt p̃ſentatus· ¶ Secundũ quo ad parientem· et dicit̃ feſtũ purificacionis· quia beata virgo licet purificacionẽ nõ indigeret· nec legi purificacionis obnoxia teneret̃· quia nullo modo immunda fuit nec peperit cõcepto ſemine tamen voluit facere ſecũdum p̃ceptum legis· Dicitur em̃ leuitici· xij· ¶ Mulier ſi ſuſcepto ſemine peperit maſculũ immunda erit ſeptẽ diebus· immunda quidem erat a conſorcio hominũ· et ab ingreſſu tẽpli· expletis vero ſeptẽ diebus munda efficiebat̃ quo ad conſorciũ hominũ· ad huc tamen vſq; ad diem triceſimumtercium· quo ad templi ingreſſum immũda erat· donec purgaret̃· uſ̃ritum menſtrui fluxꝰ· ¶ Sed cõpletis quadraginta diebꝫ die quadrageſima templũ intrabat· et puerum cum muneribꝫ offerebat· ¶ Si aũt feminã peperiſſet tempus duplicabat̃ et quo ad conſorcium· et quo ad ingreſſum· ſicut et duplicat̃ quo ad corpis formacionẽ· ¶ Nam in quadraginta diebus corpꝰ maſculi organizat̃ et perficitur· et in quadraginta anima infundit̃· vt ſepius· ¶ Corpꝰ vero femine in octoginta diebꝫ p̃ficit̃· et in octogeſima anima inſpirat̃ vt ſepius· ¶ Sic ergo ſi maſculum peperat quadraginta· ſi feminã octoginta diebꝫ a die natiuitatis ꝓtus· a templi arcebatur ingreſſu· hodie tamẽ ſtatim ingredi nõ ꝓhibetur· ne ſibi pena in culpã vertat̃· ¶ Veruntamẽ mulier dum ſentit ſibi imminere dolores partus· non intret eccleſiã· vel ſaltem caueat ne polluat illam· ¶ Sacerdos autẽ mulierem vicinã ꝓtui ſepe moneat· q· cõfiteat̃· ita q· cum dolor ꝓtus vrgebit eam· ſit parata accipe eukariſtiã· ¶ Nam inhoneſtum eſt· q· tempe partus ꝑſpiter dñi cum ea moretur· ¶ Eſt autem triplex racio· quare p̃cepit dominus die quadrageſimo puerꝫ in templũ offerri· ¶ Primo ad notandũ· q· ſicut die quadrageſimo in materiale templũ ducit̃· ſic in quadrageſimo die a concepcione· vt ſepius anima infundit̃ in corpꝰ· tanq̃ in ſuum templũ· ꝓut in hiſtoria ſcolaſtica dicit̃· quãuis phiſici dicant· q· in quadrageſimo ſexto die corpus ꝓficitur· ¶ Secũdo vt anima que in die quadrageſima corpi infuſa· ab ipſo corpe maculat̃· in die q̃drageſima templũ ingrediẽs per hoſtias expiet̃· ¶ Tercio ad inſinuandum q· illi merentur celeſte templũ ingredi· qui decem p̃cepta decalogi cum fide q̃tuor euangeliſtarum obſeruauerint· ¶ Tranſactis ergo purificacionis diebus piens ingrediebat̃ templum offerens filium vel filiam· et munera ꝑ ſe ſcz ꝓ peccato pullum columbe ſiue turturez· ꝓ filio vero· vel filia offerebat agnũ agniculũ in holocauſtum· que agnus habere nequibat· offerebat duos turtures· aut duos pullos columbarum· alterum in holocauſtũ ꝓ ꝓtu· alterꝫ vero ꝑ ſe ſcz ꝓ peccato ſuo· ¶ Unde in euangelio dicitur· Vt offerent par turturum ꝛc̃· ſecundũ legis conſuetudinem ideſt ſicut lex exigere videbat̃· ¶ Mulieres igit̃ in hoc beatam virginẽ imitant̃· cum in quibuſdam locis· poſt partus tranſactis q̃draginta diebus eccleſiam ingrediũtur ſignificantes· q· ſi virginẽ ipſam fuerint imitate· poſt vitam p̃ſentem ingredient̃ cum ea eternam· ¶ Celebrat̃ ergo hoc feſtũ die quadrageſima a natiuitate dñi quia beata virgo die quadrageſima a natiuitate xp̃i· ad templum veniens· ipſũ ſecundũ legẽ p̃ſentauit· ¶ Rurſus hoc feſtum ſequit̃ poſt feſtiuitates natalis dñi· circumciſionis· et epiphanie rõne miſterij· ſicut et racione miſterij voluit dominus in templum p̃ſentari· ¶ Et hoc dupliciter· ¶ Primum miſterium eſt· naſcit̃ enim primo deus per fidem in homine· et ſequit̃ circũciſio· quia quãdo fides eſt in homine purificat̃ homo· ¶ Unde in actibus· Fide purificãs corda eorꝫ· ¶ Qui vero habẽt bonã fidem relinquũt omnia mala opa· et tũc apparet deus ſed tunc facienda eſt penitẽcia· vt in nobis maneat ſicut in templo ſuo et tũc fit ibi oblacio et offert̃ ei par turturũ· ideſt mundicia mentis et corpis· quod nõ poteſt fieri· niſi in luctu ¶ Sicut turtur gemit ꝓ cantu· et duos pullos columbarum ideſt gemmã ſimplicitatẽ· ¶ Secundũ miſteriũ· quia in templũ venit in hac die· vt notetur aduentus eius· in mentem cuiuſlibet fidelis anime· ſiue in eccleſiã· in quam ſemp paratus eſt intrare· Unde in introitu dicit̃· ¶ Suſcepimus deus miſericordiam tuã in medio templi tui· quia xp̃c eſt lignũ vite in medio paradiſi paratus equalit̃ omnibus ſubuenire· et bona ſua largiri· ſecundũ nomen tuũ deus· ita et laus tua deus ꝛc̃· q· d· ¶ Sicut creaſti omnes et recreaſti· ita et laudandus es per totum mũdum· ¶ Hoc eciam expoſitũ eſt in ſexta ꝑte· ſub octaua dñica poſt pentẽ· Vt autẽ veniat in mẽtem noſtram· hortat̃ eccleſia filios ſuos· vt occurrant· Unde dicit in p̃cipio matutinalis officij· ſcz in inuitatorio· ¶ Ecce aduenit ad templum ſanctũ ſuum· dominator dñs· gaude et letare ſyon occurrens deo tuo· ſcz ꝑ fidẽ et bona opera· ¶ Et ꝓpter hoc· feſtũ iſtud dicit̃ ypapanti· ideſt obuiacio· q· ſi volumus q· ille veniat in mẽtem noſtram· accipiamus in mentẽ noſtram eius ſimilitudinem· Unde dicit in reſponſorio primo· Adorna thalamũ tuum ſyon ſcz virtutibꝫ purificate· et ſuſcipe scz virtutes et ſic veniet in te· ¶ Epla vero eſt· ¶ Ecce ego mitto angelum· que eſt machab· c· vlt̃· ¶ Et euangelium· Poſtq̃ impleti ſũt dies· luc̃· ij· c· ¶ Et poſtcõmunio· Reſponſũ accepit ſymeon· luc̃· ij· c· ¶ Et nota· q· tpe iuſtiniani impatoris fuit magna mortalitas apud conſtantinopolim· et ideo tunc conſtituta eſt ſolemnitas purificacõis marie in reuerencia eius ob cauſas

p̄missas. Solet aut̄ q̄ri. cum adhuc pollulēt infinite hereses. quomodo sit verū. quod in nono responsorio dicit̄. scz. Beata virgo omnes heres ses interemit. Ad quod dicim⁹ q̄ hoc fecit quantum in se fuit. qz ipsa ostendit eum visibilez qui inuisibil' fuit. Primo em̄ non poterat inuenirī q̄n quidam ipsum querebant in deliciis carnis quidam in diuiciis. quidam in libris philosophorum a non erat ibi. Vnde in canticis. Quesiui et non inueni eum. Modo vero nō potest aliquis errare in via nisi velit. Vnde manifeste habet̄ in ysa. Hec erit recta via. vt etiā stultus nō erret p eam. et que erit illa via. Ecce dabo in sion salutē. et in hierusalem gloriā meā. Dicit̄ hodie ca. Ecce ego mitto malach. iij. c. Et illud. Eradicaui. Ecc. xxiij. ca. Et illud. Quasi cedrus. quod est ibidē. Fit autem hac die p̄cessio generalis que significat p̄cessionem illam quā beata virgo et ioseph ad templū fecerūt qui in p̄cessione ante cancellos cantāt. Responsum accepit ā. significat p̄lxetas. natiuitatem domini et misericordiā pronunciantes. Melodia respondenciū est gaudiū hanc dei misericordiam suscipiencium. Tenētes igit̄ candelas in manibus dicamus. Suscepim⁹ deus misericordiam tuā ā. Quod vero cantat̄ in ipsa p̄cessione. et in euāgelio. Accepit eum symeon in vlnas suas. ostendit q. debem⁹ eum non tm̄ corde. sed eciā in brachijs portare. Vnde in cāticis. Pone me vt signaculū sup brachium tuū. et vt sigillū sup cor tuū. Et ad corinth. Empti estis em̄ p̄cio magno. glorificate et portate deum in corpore vestro. Debem⁹ ergo quidē portare. non tantū deitatem vel humanitatē. sed vtrunq; sicut fecit simeon. quod significat̄ p candelam quā ferimus in p̄cessione. Per ceram em̄ p apes opere virginali cum melle p̄ducta. Nulla em̄ libidine resoluuntur. humanitas siue caro xp̄i ex virgine sūpta. Per lumen deitas. quia deus noster ignis cōsumens est. deutro. iiij. Per lichinem in cera alia candidissima vel deitas in carne latēs vel secundū alios moralitas intelligit̄. Vel per lumē pater per ceram filius p lichinem spūssanctus. Rursus candela in manu accensa. est fides cum bona opacione. Nam sicut candela sine lumine mortua dicit̄. et lumen p se absq; candela non lucet. sed mortuū esse videt̄ sic et opacio sine fide. et fides sine opacione mortua esse dicitur. Lichinus sub cera occultatus. recta intencio est. Vnde greg. Sic fiat op⁹ in publico. vt tamē intencio maneat in occulto. Candele autē benedicūtur vt eas digne ferant oēs. Sunt em̄ multi habētes int⁹ tenebras. licet extra lucere videant̄. Digne ferētes sūt. qui sicut extra lucent per lumen. q8 ipsi ferunt in manibus ita lucent interi⁹ per veram fidem. et in hoc est festiuitas et gaudiū magnuz Portant̄ itaq; in p̄cessione cerei ardētes. p̄pter sex causas. Primo vt vnusquisq; se illuminet. et opa sua lumine patefacta alijs insinuet. Secūdo vt ritū gentiliū in melius cōmutet religio xp̄iana. Romani nanq; de quīto in quītū annū in kal' februarij. ad honorez februe mātis martis qui vt putabant erat deus belli. lustrabāt vrbem tota nocte cum cereis et facibus accensis vt filius eiꝰ eis victoriam de hostibus cōcederet ciuiꝰ matrē tam solemniter honorabant q̄ festum aburbale dicebatur. Ipsi eciā in mēse februario sacrificabant februo idest plutoni cum ceteris dijs inferualibus. p animabus anteces sorū suoz. vt p̄piciarent̄ ipsoz eis solemnes hostias offerētes et tota nocte eoz laudibus cum cereis facibz accensis vigilātes. Mulieres quoq; romanoz his diebus festum lunimū exercebant. gentiles nanq; p eo quod dicit̄ pluto deus infernalis. cōcupiscēs p̄serpinaz speciosissimā eam in principio huius mēsis rapuit. deamq; fecit quā ceres eius mater et parentes facibus accensis. per siluas denocte in ethna. mōte cecilie multo tempore quesierūt put poetaz fabule fingunt. Idcirco et ipse in principio mensis februarij in memoriā huius rei denocte vrbem lustrabant ambiendo ipsā cum facibus ardētibus. Idolatre em̄ sicut legit̄ in libro sapiencie. obscura sacrificia faciebāt. Hos igit̄ lustrandi mores. Sergius papa mutās in melius statuit festum purificacionis in honorez matris domini in eodem mense. et tunc p̄cessiones fieri vt plebs vniuersa portās cereos ardētes in manibus p ecclesias p̄cederet. in memoriā celestis regni. quando omnes electi lucentibus bonoz ac tuum lampadibus. obuiā sponso venientes. mox cum eo ad nupcias supne ciuitatis inībunt. Ter cio vt p hoc prudētes virgines imitemur quaz beata virgo est caput. vt accēsa in nobis lampade castitatis. et bonoz opum cum eis in templū glorie ad vez sponsū ingredi mereamur. Quarto quia lumen q8 est ad reuelacionē gentiū sicut dixit symeon. hac die p nobis est presentatum. Hec ergo p̄cessio significat illā symeonis. Quinto ad notantū duimtatem. et humanitatē christi vt premissum est. Sexto ad ostendendū virginis puritatem. ne quis audiens eius purificacionem credere possit eam purificacioe indiguisse. Portamus ergo candelas accēsas quasi ipso facto dicat ecclesia virgo beata purificacione non indiget. sed tota rutilans tota splendens et p̄pter causas p̄dictas candelaria nuncupant̄. Hoc festum caret octauis. quoniam licet xp̄c legaliter fuerit p̄sentatus in templo. nullus tamen doctorum coartat q̄ infātes die quadragesima natiuitatis eoz presentent̄ in templo. Vnd̄ sicut p̄sentacio pueroz ad templū secūdum veterem ritū defecit quia hodie fit in baptismo. ita et octaua pāpantis. In octauis em̄ sicut per primū diem recolimus. quod factū est ita per octauā rem p qua factū est de festis ānunciacionis. assumpcōnis. et natiuitatis in suis locis dicet̄.

De cathedra sancti petri.

Ō cathedra sancti petri ecclesia solemnizat. quando vicz apud antiochiā cathedrali honore sublimatus esse plhibetur. q̄ sublimacionē dicunt quidaz

facta esse a theophilo principe anthiocēo· cuius filium defunctū post annos quatuordecī petrus fuscitauit· et ipsū et populū ciuitatis conuertit· ꝓpter qđ ibi ecclesiā ostruxerunt in cuius medio excelsam cathedrā collocauerūt et petrus vt ab omnibus audiri et videri posset exaltauerūt· in qua sedit septē annis· De hac igitē honore solemnizat ecclesia quia tunc prelati ecclesie ceperūt loco pstare· et honore sublimari· Tunc em̄ completum est illud psalmiste· Exaltent eū in ecclia plebis nē· Et nota q exaltat⁹ est triplicīter et ideo triplex festū celebrat̄· Primo exaltatus est in ecclesia militancīū eidem plidendo· et eam in fide et moribus laudabiliter regendo· Ad qđ pertinet hodierna festiuitas· vt pmissum est· Secdo in ecclesia malignācium· ipsam scz dissipando et ad fidem conuertendo ad qđ ptinet scdm festum quod dicīt vincula· Tunc em̄ ecclesiam malignācium dissipauit· et plures ad fidē conuertit· Tercio in ecclesia triumphanciū· in eam scz introeundo feliciter· ad qđ ptinet tercium festū quod est passionis eius· Rursus fit ei festū triplex ꝓpter alias quinq racionēs· Primo ꝓpter priuilegium Fuit em̄ pre aliis priuilegiat⁹· et ideo magis honoratus in autoritate· Nam fuit princeps apostolorū· et claues regni celorū accepit· Fuit ecia feruencior in xpi amore· Et efficacior in virtute Nam ad eius vmbrā sanabanē infirmi· Secundo ꝓpter officium· Ipse em̄ officium placionis sup vniuersā ecclesiā habuit· que in tres ptes mūdi scz asyam· affricā· et europā· diffusa est· et ideo ecclesia ter in anno p eo solēnizat· Tercio ꝓpter beneficiū· quia ipse qui potestatem ligandi atq; soluendi habuit· liberat nos a tribus generibus peccatorū scz cogitacionis· locucionis· et operacionis· Vel quia in deū in ꝓximum et in nos peccam⁹· Vel hoc bñficium potest esse triplex bonū qđ virtute clauiū peccator in ecclesia consequīt· Primū est absolucionis a reatu ostensio· Secdum est pene purgatorij in tpalem cōmutacio· Tercium pene tpalis super partē relaxacio· Quarto ꝓpter debitū· quia scz tripliciter pauit et pascit nos· scz verbo exemplo et tpali subsidio· Quito ꝓpter exemplū· vt scz nullus desperet· eciā si tercio xpm negauerit sicut ille· si tamē velit cum eo deum corde· ore et ope confiteri· Hec est pternitenduz· quia hoc festū de cathedracione sancti petri· olim festū beati petri cpulaꝝ dicebatur· Fuit em̄ mos gentiliū scdm magistrū iosbem de helech· annis singulis in mense februarij hac die vinū et epulas deo offerre supra sepulchra parentum moti forte ꝓpter illud thobie· iij· Panem tuū et vinum tuū super sepulturā iusti cōstitue quas denocte demones ostimebant· ipsi tamē ab animabus circa sepulchra oberrantibz quas vmbras vocabant vastari putabāt· qđ sācti patres extirpare volentes· festū de in cathedracioē sancti petri· tā de illa que rome quā eciā de illa que antiochie fuit facta· statuerunt fieri illo die quo talia a gētilibus fiebant· Vñ ab illis epulis hoc festum ostiuit appellari festum beati petri epularum· Hac tamē die non dicīt in quibusdā ecclesijs misi vna collecta· et de illa incathedracione que fuit antiochie facta· Dicīt autem epla· Petrus apli⁹ seruus que est· i· petri· i· et euangelium· Venit ibus in ptes· matth· xvj· c· Tractus est· Tu es petr⁹· matth· xvj· c· Ad horas dicitur caplim· Petr⁹ apli⁹ prima petri· i· c· In festo beati matthei apli· dicīt epla· Exurgens petr⁹ in medio actuū· i· c· et euangelū· Confiteor tibi pr̄ matth· xj· c·

De annunciacione beate marie virginis·

Festum annūciacionis beate marie est· quom̄ angelus ei bonos rumores nūciauit· et ipsa saluatorē concepit· Tūc autē implete sūt ꝓphecie· Vnde ecclia legit et cantat de ꝓphetis quare introitus est· Rorate celi desup er nubes idest p̄dicatores pluant idest annunciāt iustum· i· xpm qui ant homafice dicīt iust⁹ xpc· aperiat̄ terra idest beata virgo· Aperiat̄ mquā per offensum et germinet idest cōcipiat saluatorē· i· xpm· de hoc dictū est sub prima pte dñica de aduētu· Epla· est· Egredietur virga· ysa· xj· c· Alie tamē ecclesie dicunt Locutus est dñs ad achaz que est eiusdē· vij· c· Euangelium est· Missus est gabriel· luce· i· c· et quod ibi dicīt· Et hic mensis q̄· sic exponīt hic mensis scz marcius in quo beata virgo concepit· est sext⁹ illi· i· a decepcione illi⁹· scz elizabet que vocat̄ sterilis· quia illa concepit· ioh· bap· viij· kalend· octobris· Dicīt eciam p horas caplim· In diebus illis notum faciet deus· hiere· xxx· c· Competit autez hoc festum tempori veris· Nam tpi veris deus factus est homo et omia facta sūt noua· Hoc aūt festum est de dnmo et de beata maria· quare eadem prefacio dicīt in natali et in annūciacione domim· De ānunciacioē dñi consueuit opponi q̄ gloria in excelsis et ite missa est et te deū laudam⁹ in ea cantari non debēt· de quo dictum est in ꝓhemio huius pti· Si hoc festū fuerit in dnmica passionis vel octauaꝝ· ad secūdam feriam transmutabit̄· Hoc em̄ generale est in priuilegiatis dominicis diebus· Si autē in triduo ante pasca occurrerit in sabbato ante palmas scdm quosdā anticipabit̄· Quidā vero illud transferūt ad octauas· Similiter si fuerit in die pasce non congrue poterit infra ebdomadā celebrari in quo hystoria de aduentu cōpilata cantatur· Vnde melius est si ad secundā feriam post octauas transferatur· In hac die vt dicitur per diuersa temporum curricula deus multa operatus est· Que quidā sic egregijs versibz pstrinxit Salue festa dies que vulnera nostra colercens· Angel⁹ est missus est passus et in cruce xpc· Est adam fact⁹· et eodem tempe lapsus· Ob meritū decime cadit abel fratris ab ense· Offert melchi sedech· ysaac sup̄ ponitur aris· Est decollat⁹ xpi baptista beatus· Est petrus erectus iacobus sub herode pemptus· Corpora sanctoꝝ cum cristo multa resurgunt· Latro per cristū tam dulce sus-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

scipit amen·

De sanctis philippo et iacobo apl̄orum·

PAscale tempus sicut sepe dictū est octauam significat etatē vbi bonum qđ erit singulorū mdispari caritate erit omnū·quia vnusquisq; de bonis alterius gaudebit vt de suo·et bonū omnū erit singulorum· Vt ergo temp9 pascale decordaret solemnitatibz·que infra illud euenūt·p̄sertim cū apli in ecclesia primitiua non haberent pticulares solēnitates·statutū fuit vt in kalendē maij· celebrarē solemnitas ad honorē omnū apl̄orū vt dies varij nō viderentē diuidere quos vna dignitas et applatus in celesti gloria fecit esse sublimes quod festū greci celebrare dicūtur in festo apl̄orum petri et pauli· Hac eciaz die festum est apostolorū philippi et iacobi·quia forte die ista passi sunt· Sane iacobus iste dictus est minor ad differenciā iacobi cō postelle siue zebedei qui dictus est maior·non etate sed vocacione sicut contingit in epis qui loco apostolorū sunt·quoniaz qui primo consecratus est·alios quantūlibet maiores antecedit· Primo eī a domino vocatus est· et primo ei adhesit et sibi magis fuit familiaris ·In secretis eī illū vocabat·scz qñ transfiguratus est et qñ suscitauit mortuū in domo· Dictus est eciā iste iacobus alphei qui fuit filius alphei Dictus est eciā frater domini secdm carnē·quia dicit̄ fuisse cōsimilis ei facie·vel quia erat filius alphei frīs ioseph viri beate marie·et marie sororis eius· Qui eī ex vtraq; pte sanguinis coniungebātur·apud iudeos fratres vocabant̄· Ihe fils enim putabat̄ filius ioseph·vel dicit̄ frater domini·i·consobrinus· quia filius sororis beate marie· quez mortem tusci seruant· Sed et ioseph dicit̄ cognatus domini·vel quia pater putatiu9 vel qr cognatus domini ex pte matris·scz beate marie· Ad clariorem aut̄ p̄missorum euidenciā notandū est qr ioachim pater beate marie accepit vxorem noie annam que habuit sorores noie ymeriā· Hec aūt ymeria genuit elizabet et eliud Elizabet genuit iohem bapti· De eliud natus est emineud· De emineud natus est sanctus seruaci9 cuius corpus est in opido traiecti·super fluuiuz mosai in epatu leodicen· Anna autem tres viros dicit̄ habuisse scz ioachim·cleophā frem ioseph et salome· De primo habuit filiam scz mariā matrem domini quā dedit ioseph nuptui que xp̄m genuit· Generacio ip̄us ioseph et marie posita est in·vj·pte sub festo natal̄ domini· Primo aūt viro defuncto·de scdo similiter genuit aliā filiā nomine mariā quā alphęo postmodū in augem dedit· Hec aūt maria genuit ex alphęo quatuor filios· scz iacobū minorē ioseph ustū qui et barsabas dictus est·symonē et iudā· Ex tercio vero scdo mortuo· genuit aliam sic filiam noie mariā et zebedeo in conugē tradidit·ex quo duos filios habuit·scz iacobū maiorem et iohem euangelistam· Porro iacobus iste merito siue p̄fessionis cognominat9 est ustus· Ex vtero eī dicit̄ sanctus fuisse· Ipse eī a petro et iacobo et iohe apostolis ordinatus est prim9 hierosolimitanorum ep̄s· Ipse eciā vna cum basilio ep̄o cesarieñ·addidit nobis ī scriptis missē celebracionē Ipse qz tradiē primus celebrasse missaz post pascha dñi in hierusalē·et petrus primus in antiochia·Iste vinū vel siceram nō bibit·nullam carnē commedit nunq; tonsus·nunquaz vnctus·nunq; balneo vsus est·et in tātum genubus terre defixis orabat vt eius camelorū excedere duriciā crederentur· Iste precipitatus est a iudeis de pinnaculo templi cum nomen xp̄i p̄dicaret·et cum p̄titis fullonū interfect9·Fullo eī est qui lineos pannos candificat· Quidam eī dixerunt ꝓpter peccatum interfectōis ei9·iudeos destructos fuisse per titum et vespesianū·et ita non attribuūt destructionem illam morti xp̄i· In hac festo dicunt quedam ecclesie introitū·Exclamauerūt neemie·ix·c· Epl̄a stabunt iusti·que est sapie·v·c· Euangelium· Non turbē cor vestrum·qđ est ioh·xiiij· Et postcōmunionem· Tanto tempe ioh·xiiij·c· Dicitur eciā ad horas capl̄um· Stabunt iusti·sapiencie·v·c· Et illud· Nos insensati·qđ est ibidē Et illud non esurient·apoc·vij·c·

De inuencione sancte crucis·

IN sācta cruce domini sda spes habē· Sicut eī beata virgo portauit dominū·ita et sancta crux suo modo·et sicut dat dom̄in9 aquis baptismalibus sanctificare·et alijs sacramētis ita p tactum dominice carnis sanctificatū fuit illud lignū vt nos suo modo sanctificare possit·et quia ita crux saluat ꝑ talem effectum quē habet·ideo de eo cantaē· O crux splēdidior cē·que sola fuisti digna·fuisti·scz dignitate tibi data·portare talentū mundi cē· et qr finis crucis est gloria·ideo in fine pluriū antiphanaz de cruce dicit̄ alla· Dicit̄ autē per horas capl̄um· Michi autē absit gaudere· Fit autē duplex festum de cruce vicz exaltacionis·de quo suo loco dicē·et inuencōis·quia inuenta fuit crux tempore eusebij pape·a beata helena matre constantini mediante iuda·qui tūc iudeus erat· Unde in canone iūius eusebij ita legitur crux domini nostri ihū xp̄i·que nup nobis gubernacula sancte romane ecclesie tenentibus· quinto nōn·maij·inuēta est m p̄dicto kalen·die inuencionis·festū vobis solēniter celebrare mādamus· Est autē manus hoc festū q̄ exaltacionis ꝓut ibi dicē· Legitur autez de predicto iuda· q; cōuersus ad fidem factus est postmodū ep̄us hierosolimitanus·et mutato nomīe vocatus est quiriacus· De quo dicit̄ dyabol9 sic ꝓhęticasse iudas xp̄m morti ēdidit· Sed iste iudas illū mortuum exaltauit·et artes magicas detexit·sed iulianus familiaris et amicus me9 cito rex erit·qui me de isto vindicabit quod factū est· Nam iulianus monach9 ab ordine apostatās acquisiuit p nephas consolatū romanum·et deinde fact9 imperator·et xp̄ianorum p̄secutor·illum diuersis penis afflixit·et interfici iussit· Legitur quoq;

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

q̄ quidam miles nomine quiriacus hunc iulianū
postea iterfecit. De isto iuliano legit̄. q̄ adhuc
apud constantinopolim de tumba sua vetor m=
tollerabilis p̄grediē. Si quera quare sit festū
de cruce in qua xp̄c fuit debo nestat9 et flagella
tus. et non de azima in q̄ fuit valde honorat9 nec
ecia de alijs que ip̄e tetigit. Nideri pōt q̄ laus
et honor sup azimam impensus. ēnsitorius et mū
danus fuit. nec inde sal9 nostra p̄dict de quo cu
randum nō est. Preterea p alia que ip̄e tetigit
non legūtur miracula. et samtates fieri. nec per
illa redempti sumus. Debo nestacio vero in cruce
facta nostra redempcio fuit. Dicit̄ hodie in troi=
tus p̄s aūt. gal'. vlt̄. c. Et legit̄ epla. Confido
de vobis in domino gal'. v. c. Deo q̄ ibi dicitur.
Mihi aut̄ absit gloriari. nisi in cruce dñi nostri
ihu xp̄i. Alie ecclesie dicūt hoc sentite ad phil'.
ij. Euangelū est. Simile est regnum celor̄ thē=
sauro absc̄ōdito in agro ac̄. quia crux domini ad
literam muenta est in agro vel aliter in agro ec
clesie muenitur crux domini que dicit̄ thesaurus
quia emptū est per eam nobis regnum celor̄.
qui videt hunc thesaur̄ in ecclesia vadit et ven=
dit omnia que habet. i. omnes transitorias delec
tacōes et emit agrum istū vt sit de ecclesia. Alij
dicunt erat homo ex pharizeis. io. iij. c. Et est no
tandum. q̄ festum crucis fit semp cum festo mar
tiruz. q: crux significat martiriū. et ideo in festi
uitatibz sancte crucis legunt̄ in quibusdā eccle
sijs. vj. lectiones de martiribz. et officia cōmisc̄
tur. De signo crucis dictū est in prohemio quin=
te partis.

De reuelacione sancti michaelis.

Ecclesia facit festum de angelis. dupli
ci racioe. Prima est. quia nobis mini
strant. omes em̄ sunt administratorij
spūs. idest in ministerium missi p̄pter
eos qui hereditat̄ capūt salutis. sicut habet̄ in
epla ad hebre. Secunda racio est. quia pugnant
p nobis cōtra angelos malos nec p̄mittunt nos
tentari supra id quod possum9. De hac pugna
dicit̄ apoc̄. Factum est prelium in celo. hoc bellū
erit maxime tempore antexp̄i. et in morte marti
rum fuit. et ecia semper est. et electus est draco.
idest dyabolus. de celo. i. de celestibus hominibz
et delectus in corda malorum hominū. hui9 aūt
belli p̄nceps. est beatissimus michael. et ideo fit
ei festū licet fit de vltima hierachia de inferiori
scz ordine. Sunt em̄ nouem ordines angelorum.
p̄ut tactuz est in quarta pte sub ti. de p̄facione
qui quāuis omnes mittant̄ quoniam vt p̄missuz
est. fūt administratorij spūs. et in ysa. vj. habet̄
q̄ missus est ad eum vn9 de seraphin. raro tam̄
mittūtur. Vnde daniel. Miliamilū ministrabāt
ei. et decies cētenamilia assistebāt ei. Eor̄ vero
qui mittunt̄ p̄nceps est michael. qui fuit p̄m
ceps ecclesie iudeor̄ vt habet̄ in daniele. Modo
vero est p̄nceps ecclie xp̄ianor̄. In iudeis fuit
enim aliq̄n ecclesia que nunc est in xp̄ianis. Hoc
aūt festū. quod est cōmemoracio victorie sancti
michaelis inde originē sumpsit. q̄ cum barbari
depopulerent̄. apuliam. xp̄iani triduano ieiunio
indicto. sancti michaelis auxiliū implorauerunt.
per cui9 visibile patrocinū fuge terga dederūt
et xp̄iani victoriam habuerūt. Vocatur ecia fe=
stum reuelacionis quia in monte gargano reue
latus est vt sequit̄. Sane michael gabriel et ra
phael noia p̄sonalia sunt angelor̄. Alia vero
sunt ordinū. vt dictum est in quarta pte sub ti.
de p̄facione. Sed cum hoc festū sit cōmune om
nium angelor̄. quare specialit er denominat̄ fe=
stum sancti michael'. et nō gabrielis. vel rapha
elis. Respondeo. michael est qui missus in egip
tum fecit illas famosas plagas. qui diuisit mare
rubruz. qui edurit populū per desertū. et durit
in terram p̄missionis. ipse est p̄positus paradisi.
et custos et est susceptor animar̄ et p̄nceps ec=
clesie. et ideo magis eū venerari debem9. Secun
da racō est quia ipsemet fundauit ecclesiā et cō
secrauit altare. Vnde dicit̄. Stetit angel9 iuxta
aram templi ac̄. hoc fuit in monte gargano. po
stea vero reuelauit hoc hominibus per epm regio
nis illius. Tercia racio est. vt homines veneran
tes angelos p̄meant ad consorciū angelor̄ et
ea decausa in diebus dñicis. et festiuis solēnita=
tibus nouē psalmi nouem lectiones et respons=
ria cantantur. vt per cantū istor̄. ad consorciū
p̄ueniamus nouem ordinū angelor̄. quorum
p̄ium est deo cātare. Congaudendo aūt ange
lis dicit ecclesia in introitu. Benedicite dominū
omnes angeli eius. quia angeli laudant. et nos si
militer deum laudare debemus. Vnde versus se
quitur. Benedic anima mea dominū. Epla vero
de apoc̄. i. c. sumitur. significauit deus que opor
tet fieri cito ac̄. Sequit̄ ibi. iohis. vij. ecclis. per
septem ecclesias. vel per septem spūs. quantum
ad intelligenciā. que ad hanc diem p̄tinet. vni=
uersitas angelor̄ intelligit̄. p septem em̄ dies
currit vita patris. Sequit̄ responsoriū. Benedi
cite. et versus benedic. racione qua sup̄ Alleluia
est. In conspectu angelor̄ psallā tibi. hoc autē
ideo dicit ecclesia quia parati sūt angeli deferre
deo oracōes nostras. Semper em̄ nobis astant
et aspiciūt nos et auscultāt. Vnde in cant. Cui
habitas in ortis. amici idest angeli ascultant te
Bene istos scz bonos o passio illos scz malos pas
sio. scz muidie cogit. vt in nos semper aspiciant.
Sequit̄ euangelū. Accesserunt ac̄. matth. xviij.
capto. in quo p̄cipitur vitari scandalū paruulo=
rum. q: ibi fit mencio de angelis. Amen dico vo
bis. quia angeli eor̄ in celis semp vident faciem
patris mei qui est in celis. Quod vero pati sunt
deferre oracōes nostras in offertorio ostendit̄
Stetit angelus iuxta aram templi ac̄. apoc̄. viij.
c. et data sūt ei incensa multa idest orōnes incen
se igne caritatis. et ascendit fum9 aromatum. i.
oracio in aspectu dei de manu angeli. Inpost=
cōmumōe vero placuit ecclesie sicut prius bene
dicere. Vnde dicit̄ in quibusdam ecclesijs. Bene
dicite angeli dño ac̄. Sane q̄ michael legit̄ cum

draconē pugnasse · intelligit allegorice · michael idest xp̄c · historice vero · quia michael' et angelorum maior ei⁹ ministerio dyabol⁹ describit̄ in ecclesia ꝓpter laicos esse depulsos · In hoc festo dicitur caplm · Significauit · Et illud · Beatus qui legit · Et illud io · vij · que sunt apoc̄ · j · c ·

De sanctis geruasio et ꝓthasio ·

In festo sanctoꝝ · geruasij et ꝓthasij cantatur ex institutiōe gregorij mtroitus · Loquet̄ dominꝰ pacem in populo suo ex eo q̄ tali die pax mt̄ romanum impatorem · et agisulphū regem longebardoꝝ extitit reformata · quē regem celdoma eius vxor xp̄iamissima · cui gregorius libꝝ dyalogorum scripsit · ad fidem cōuertit officia nanq̄ sanctoꝝ partim conueniunt ipsis sanctis partim his euentibus que in ipsoꝝ euenere diebus ·

De sancto iohe baptista ·

Via inter natos mulieꝝ non surrexit maior iohe bap · merito ecclesia celebrat festuz de illo · et facit ei festū duplex · scz natiuitatis · et decollacionis · Natiuitatis ꝓpter quatuor · Primo ꝓpter historiam · quoniā dicit dominꝰ de eo p angelū · sicut in euangelio habetur · et multi in natiuitate eiꝰ gaudebunt · quod eciā ꝓpter sarracenos dictum est · qui hoc festuz celebrare dicunt̄ · Secō ꝓpter allegoriam · et misteriuz quia per iohem figuratus est ortus gracie · quā nobis attulit xp̄c · Ipse em̄ iohes p̄cessit in annunciacione in natiuitate in predicacione · in passione · et in ad inferos descensione · Tercio quia sicut beata virgo sanctificata fuit in vtero matris · ita et ipse · Quarto q̄ ipse primꝰ annūciauit gaudia eterna · et ideo dicitur lucifer · et turtur · Vnde in cant̄ · vox turturis audita est in terra nr̄a · et iob · xxxviij · c · Nunquid duces lucifeꝝ in tempore suo · et eius natiuitas fuit p gabrielem nūciata · ideo autē iohes dictꝰ est lucifer · q̄ obtulit nouum tp̄us · et inde est · q̄ in quibusdā ecclijs habet missam in mane quia natiuitas fuit quasi aurora · Natiuitas vo xp̄i fuit quasi ortꝰ solis · Vel ideo dicit̄ missa in ortu diei quia legit̄ in euāgelio luce · q̄ ipe fuit sanctificatꝰ · et spū sancto repletus · in vtero matris · quare merito laudandus est eius creator in exordio diei · qui illum dignatus est honorare in vtero matris · Habet eciam aliam ꝓpriam missam sicut et alij sācti que dicit̄ circa terciā · vel prima missa est de vigilia euangeliste · vel alia dicit̄ · q̄ ipse fuit martir et precursor · Vnde illa missa est vnꝰ martiris · et est introitꝰ · Justus vt palma florebit · De ipso nanq̄ ꝓlxetizauerunt ysaias et hiere · Hieremias ipo vite actu · q̄ fuit ei similis Ysaias vt in epla habet̄ hodierna · Audite insule et attēdite populi de longe · ysa · xlix · c · Ibi eciā sequit̄ · Vnde sumit̄ introitꝰ · De ventre nr̄ · Sequitur eciā ibi · Posuit os meū vt gladiū acutum Gladius acutus est lingua p̄dicatoris · quoniam abscindit superflua · Sequit̄ posuit me quasi sagittam electam · Sagitta electa · est predicator qui facit quod hō cet · Sagitta acuta fuit iohes cum dixit · Genimina viperaꝝ quis docebit vos fugere ab ira ventura · Responsoriū est · Priusq̄ te formarem nr̄ · hiere · i · c · et est de natiuitate eius Alleluia est · Tu puer · luc̄ · i · c · Et illud · Inter natos nr̄ · mathe · xj · c · Euangeliū est · Elizabet impletum · luc̄ · i · c · Dicitur aūt hac die caplm · Audite insule · ysa · xlix · c · Et illd · Priusq̄ te formarem · hiere · i · c · Et illud reges videbunt · ysa · xlix caplō · Porro in vigilia beati iohis · bap · ieiunamus · quasi opacientes ei qui in deserto ieiunauit et asperam vitā duxit · et vigilia ipsa plenū habuit officium · quia ꝓst iohis decollacionē · xp̄s crucifixꝰ fuit et agnū commedit · Fuit em̄ iohes quasi lapis angularis idest vetus et nouū testamentum comungēs · Vnde tunc magis solemnizamus ꝓpter misteriū quam ꝓpter psonam ipsam et quomā ipse fuit medius inter vtrunq̄ testa · quia fuit fins veteris et inicius noui testa · Nam et lex et ꝓphe vsq̄ ad iohem · vicz inclusiue · hoc est q̄ huius diei officium ptim de veteri · et partim ē de nouo testa · In hac autē die iohes euangelista obijt · sed eius festum translatū est ꝓut sub eius festo dicet̄ · Festum autē decollacionis · non ita solēnizat ecclesia · sicut istud · ꝓut ibi dicetur · fuit ergo vt p̄missum est in vtero sanctificatꝰ sicut et hieremias · Vnde et de hiere · legit̄ hac die · quod ꝓbatur per illud qđ dicit̄ in euangelio · Et repleta est spūsancto elizabet · et exultauit in gaudio infans in vtero meo · Sed quo genere sanctificacionis nō legimus · Dicunt tam quidam q̄ ab omni peccato mundatus est · Sed i glosa sup illo loco · Tu vis a me baptizari · ego a te debeo baptizari · idest ab originali peccato mundari · dicit̄ · q̄ in psona generalis hominis loquebatur · Fuit tamē in peccato originali cōceptus · [illegible] · de quo et quare eius natiuitas celebret̄ · sub purificacione dictū est · Paulus historiographus romane ecclie diaconus cassinen̄ · monachus · quadaz die cum vellet pascalem cereū cōsecrare rauce facte sunt fauces eius · cum primꝰ cales essent · vt ergo vox sibi restitueretur · cōposuit in honorem beati iohannis ymnū · Ut queant laxis · in cuius p̄cipio petit vocis restitucionez quā obtinuit sicut et merito sancti iohis restaurata est zacharie · In hoc festo non cantat̄ frequenter alla · sicut in festiuitatibus petri et pauli et alioꝝ · in quoꝝ vltimis nocturnis psonatur · Racio est · q̄ ipse figurat legem · et quia natale huius fuit ante xp̄i resurrectionem · et ante gaudiū · Quidam tam faciunt officium sine alla · in inicio noctis · ꝓpter figuraz legis et postea iterant officiū cum alla in medio noctis ternis mātes illud in principio lucis · in memoriam antique obseruacōnis · De qua · et quare in hoc festo nocturni cantantur · in inicio noctis dictū est in quinta pte sub titulo de nocturnis · Nota q̄ antiquꝰ solebat vna quadragesima celebrari ante hoc festū et alia ante natale dominī Sed postea ꝓpter fragilitatē hominū redactū

fuit ad tres septimanas āte natale · et tres ante hoc festum · Vnde prohibitum est in decretis · ne in illis tribus septimanis nupcie fiant · ¶ Sed et hoc abolitum est · prout dictum est in prima parte sub titulo de sacramentis · ¶ Fiunt autem tria specialia in hoc festo · Invigilia nanq; in quibusdam partibus · ex antiqua obseruacione colligūt homines et pueri ossa et quedā alia immunda · et in simul cremant vt exinde fumus in aerem ꝓducat̄ Ferunt ecia brandes siue faces · et cum illis circueunt arua · Cercū est · qz rotam voluunt · qui immunda cremant · et fumū in altū ꝓduci faciūt habet hoc a gentilibz · Antiquitus cm̄ dracones hoc tempore ad libidinē ꝓpter calorem excitati volando per aerē frequēter in puteos et fontes spermatizabant ex quo inficiebant̄ aque · et tunc erat annus letalis ex aeris et aquaꝝ corrupcione · quia quicunq; inde bibebant mori ebātur · aut grauem morbū pacicbant̄ · qđ attendentes phi uisserūt ignem frequent̄ et passim circa puteos et fontes fieri · et īmunda · et quecunq; immundū redderēt fumū ibi cremari · Nanq; p talem fumū sciebāt posse fugari dracones · et quia talia hoc tempore maxime fiebant ideo hoc adhuc ab aliquibus obseruat̄ · Sunt enim dracones animalia Vnde in ps̄ · Laudate dominū de terra dracones non trachones · i · meatus terre · put quidā dixerunt · animalia in aere volant in aquis natant p terram ambulant · nil immundū sustinent et fugiunt ꝓpter fumum olifeꝝ sicut elephantes ꝓpter grimitū suum · Est ecia alia racio quare ossa animaliū comburunt̄ · vicz in memoriā · q ossa iohis bap · a gentilibus in ciuitate sebaste obusta fuerunt · Vel potest hoc referri ad nouū testamentum · Abiciunt em̄ pueri vetera · et oburunt · ad significandū q aduemente noua lege vetus testamentū debet cessare · Dictum est em̄ · Vetustissima veterum ne comedetis · et nouis supuenientibz vetera ꝓicietis · Ferunt quoq; brandes seu faces ardentes · et fiunt ignes qui significāt sanctum iohem qui fuit lumen et lucerna ardēs · precedens et p̄cursor vere lucis · que illuminat omnem hominē venientem in hūc mundū · Vnde dicitur · Est lucerna ardens · et lucēs ante dominū qui viam dño ꝓparauit in heremo · Nota in quibusdam locis voluit̄ · ad significandū q sicut sol ad alciora sui circuli pueniit · nec alcius pōt progredi sed tunc sol descēdit in circulo · sic et fama iohis q̄ putabat̄ xp̄c descendit · scm̄ qđ ipse testimonium phibet dicens · Me oportet minui · illuz autē crescere · quod dicunt quidā dictum esse · eo q tunc dies incipiant minui · et in natiuitate xp̄i crescere · Sed quia ante festū sancti iohis decrescunt · et ante natale domini crescūt · intelligend̄ est de natiuitate in matre · quando scz conceptus est vterq; · quomā iohs · conceptus fuit de crescētibus diebus vt in septembri · et xp̄c in crescentibz vt in aprili · vel de morte vtriusq; · Nam corpus xp̄i exaltatum est in cruce · corpus iohānis capite mmoratum ·

De sanctis petro et paulo apl̄orum ·

De petro et paulo · questio est · Vtrum eadem die passi sint · Nam heinric⁹ solitarius velle videt̄ · q eadez die anno reuoluto paulus passus sit · Sed pelagius · et nicola⁹ pape · et ambrosius · et alij sancti patres volunt q eadem die · et eadē ecia hora · sub nerone impatore vicz anno · xiij · imperij ei⁹ alioqm falsc essent historie de illis scripte · sed tamen in diuersis locis · licet in vrbe et diuersas penas passi sunt · quia petrus in vrbe crucifixus est · Paulus vero quia sicut legit̄ in actibus apostoloꝝ · ciuis romanus erat · quāuis nacione tarcensis · esset ext̄ muros vrbis decollatus · que pena honestior videbat̄ · et de ipso lac pro sanguie legitur profluxisse · Verum ꝓcedēte tempore · cum ostantinus impator in honorē vtriusq; ecclesias construxisset et romanus pontifex vellet eoꝝ corpa seperare · et dubitarēt̄ que cui⁹ ossa forent diuinitus responsuz est · maiora ossa sunt p̄dicatoris · minora piscatoris et sic ab inuicem seperata sūt in ꝓpriis ecclesijs collocata · Postmodum vero siluester papa volens ecclesias ipas cōsecrare · tam parua quam magna ossa equa lance cum summa reuerencia ponderauit · et vnam medietatem in vna ecclesia et aliam in alia collocauit · Vnde quidā faciunt festum de hac diuisione ossium · in nonis vel · viij · pdus iulij · quia die tali facta fuit · Alij illō faciūt · xv · vel · xvj · die eusd̄ mēsis · Alij vero dicūt q festū diuisiōis petri et pauli · quod celebrat̄ die illa · fit ꝓpter illā diuisionē · que facta est in hierusalē · post duodecim annos · quādo seperati sunt ad p̄dicandum gentibus in quo festo cantant illā magnam sequenciā Celi enarrant gl̄iam · Et euangelū ascensionis · Recumbentibus nr̄ē · incipientes ibi in fine · Dns quidem ihus postquā nr̄ē · Licet autē eoꝝ festa eadem die celebranda cō currant · Beatus tamen gregoriꝰ instituit · vt tantū officium beti petri ipso die celebraretur · Tum quia tali die ecclesia beati petri fuit dedicata · Tum quia ipse prior fuit conuersiōe · Tum quia fuit maior dignitate quomā romane ecclesie tenuerat primatū · Et dicitur in missa introitus · Nunc scio · actuum · xij · c · et Collecta · Deus qui hodiernā diem · quare non fit memoracio de beato paulo Epla · Misit herodes · que est ibidez · Alla · Tu es petrus · matb̄ · xvj · c · Euangelū · Vemt ihs in partes · quod est ibidem vbi dicit̄ · Quem dicunt homines esse filū hominis · Sed scm̄ hieremiā in hebreo · dicit̄ filum ade · ¶ Per horas vero dicitur captum · Misit herodes rex manus · act̄ · xij · capto · Et illud angelus domini · Et illud · Et petrus ad se reuersus que sunt ibidem · Sequenti vero die fit festum de beato paulo · Et dicitur in missa introitus · Scio cui · ij · ad thimoth̄ · ij · c · et Collecta · Deus qui multitudinē · Graduale · Qui operatus est petro · gal̄ · i · c · Versus est · Gracia dei · i · corinth̄ · xv · c · Epla · Notum vobis facio · gal̄ · i · c · Alla · Tu es vas · act̄ · ix · c · Euangelium ·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Dixit symon petr9 matħ·xix·c· In alijs ecclesijs dicitur· Hoc est p̄ceptum·iohis·xv·c· Communio· Amen dico vobis matħ·xix·c· Item in nocturnali officio beati pauli quidaz versiculi p̄mittuntur anthiphonis laudū vt dictū est in sexta pte fub trinitate· Et dicitur captum ·Bonū certamen·ij·ad thimo·iiij·c· In octauis vero apostoloruz dicit̄ illud·Confitebor tibi domine rex ecc̄· vlt̄· Verum in vigilia dicit̄ introitus· Dicit dom̄us·iohħ·vlt̄·c· Et ep̄la·Petrus et iohes act̄ ij·c· Euangelū· Dixit ihus symoni petro·iohis vltimo·c· Habet aūt hoc festum·tria·scz ieiunū solemnitatē·et octauam· Ieiunū quia si velim9 conregnare oportet nos et cōpati· In die festi· de eoz glorificacione gaudemus· In octaua de eorum futura beatitudine in corpe et anima iam certi letamur· et eterne glorificacōis meritum expectamus· De hac octaua dictū est in fine p̄hemij huius pcis· Et nota·q̄ leo papa scōs orans pro neopolitanis ciuibz in mari cum sarracenis pugnantibz fecit illā collectā· Deus cui9 dextra beatum petruz ac̄· Perfectis vero p eum muris ciuitatis·leo mane imponens seras portis orans fecit illam collectā· Deus qui beato petro collatis clauibus·ac̄·

De maria magdalena·

In festo magdalene dicit̄ epistola· Mulierē fortem quis inueniet ·que est in p̄bolis·vltimo·c· et Euangelū rogabat ihesū·luce·vij·c·

De septem fratribus·

Circa festum fratrū notandū est tres fuisse matres·quarum quelibet septez fratres habuit filios ·et post passiones eoz passe sūt·vicz mater machabeorum cuius nom̄ ignoratur et felicitas mater istoz septem fratrum·et symphoriana sapiens mulier que sancta fuit·

De festo sancti iacobi·ap̄li·

Iacobus maior filius zebedei· frater iohis euangeliste missus est ad p̄dicandū hyspanis sed cū non posset nisi vnum principē ibi conuertere·rediit hierosolimis sed tandē ab herode decollat9 et in hyspaniā reportatus ·quos vnus conuertere nequiuit· mortu9 diuino miraculo cōuertit Fit autem eius festū·viij·kalende·aug9· p̄eo·q̄ tali die fuit apud cōpostellam translatus·nō q̄ tunc obierit· quia occis9 est ab herode in diebus azimorum ·vicz·viij· kalende aprilis·in annunciacōe dominj scz circa pascha·vt legitur in ep̄la hui9 diei·Misit herodes ac̄·et ita tunc propter dies ipsos festū non habuit· In kalende vero iamarij fuit sepultus ·quia ab augusto vsqz tunc sepulchri eius fabrica fuit p̄telata· Vel ideo fit viij·kalende augusti·hoc festum quoniā hac die dedicata est sibi ecclesia in compostella · Quare dictus sit maior·dictū est sub festo ap̄lorz philippi et iacobi· Hoc autem festū non habet vigiliam vel ieiunū ·put dictum est in sexta pte sub quarta feria tercie ebdomade aduentus· Hac die dicunt quedā ecclesie ep̄lam· Iam nō estis ep̄hij·c· Alia· Benedict9 deus et pater·ep̄h·primo Et euangelū· Accessit ad ihm mathei·xx·c·

De septem dormientibus·

Hunc de festo septē dormiencium dicendum est· Sex eoz potentes fuerunt in ephesino tpe quo decius cesar persecutus est ecclesiam dei ·qui quamcito audierunt p̄secucionē fugierunt in montē et latuerunt in spelunca quadā· et secum magnā pecuniam portauerūt· sed parum cibi·quoz noia sunt maximianus·marcus·marcimian9·dionisius iohānes serapion et constantin9· Hij cum essent in spelūca·prima die cōmederunt quicqd habuerunt cōmestioni aptum·et dixerunt seruienti suo Cras emas nobis cibos ·quia parū hodie cōmedimus·et postea dormierunt· Tandem decius quesiuit eos·nam audiuit eos esse xp̄ianos·sed dictū est sibi eos aufugisse in alias regiōes·vel in mōte latuisse·quod audiēs fecit ostia spelunce lapidibus obstrui· post multū vero tpis·vicz circit̄ trecentos annos ·quidam voluit stabulū contra spelunc̄ facere·et fecit magnū ignē·in quo soluti sūt lapides qui erāt in ostio spelunce·et statim in spelunca refulsit splendor ignis et euigilati sunt septem dormientes·et sex qui potentes erant dixerūt septimo qui erat seruus eoz Dies est vade nobis emere cibos· Putabant em̄ se per vnam noctem tantū dormiuisse Iuit ergo ille ad ciuitatem·et venit ad macellā·miratus vltra modum·quia cruces videbat p vicos et in triuijs et in ād̄uuijs· Cumq̄ carnes emens·obtulisset monetam quā habebat· non cognouerūt eum carnifices et dixerūt·Vnde habes istos nummos·qui ait ex meo p̄prio labore· Et illi· Vnde es tu· qui ait de patria ista· Tunc illi qui sunt parētes tui ille ait isti et isti· et non cognouerunt carnifices aliquos eoz· quos ip̄e nominabat· A longo em̄ tpe eorum nomina cum alijs erant sepulta·Itez illi dixerūt· fub q̄ impatore fuit illa moneta·ait ille· fub decio· Tunc illi āmirati sūt· Tum p̄pter monetā· Tū p̄pter ea q̄ referebat ·estimātes eū insanū esse·ligauerūt eum·et duxerūt eū ante pōtificē ciuitatis·cui diligenter inquirenti·q̄s ille esset et vnde·et vbi hanc inuenisset monetā ·et de alijs que ip̄e retulerat carnificibus omia p̄put otigerant reuelauit· tunc ep̄us veniens cum vniuerso populo ciuitatis ad spelunc̄ inuenit eos sex qui ibi remanserant itez dormientes et euigilatos secum in ciuitatē adduxit ·et singula scisscitatus ab eis inuentū est eos in spelunca fuisse p̄ annos fere trecētos· Preterea inuente sunt plures tabule in ip̄a spelunca·quas illi imposuerāt ibi qui mandato decij obcurauerunt os spelunce imperatores erant tunc·honorius et archadius· qui cum prius dubitarent de resurrectione ·hoc viso firmius crediderunt· Fuerunt autē cum ep̄o p̄dicti septem iuuenes p aliquos dies·et postea mortui sunt libera morte ·vnde dicti sunt martires·q̄ tamdiu in spelunca remanserunt·

De festo vincula petri·

Festum beati petri ad vincula · taliter secundū bedam instītutū fuit · Theodosia uxor theodosij · ij · imperatoris · hierosolimā ꝓficiscens · vidit in alexandria festum celebrari · in kalende · augusti · ad honorez cesaris augusti · de triumpho habito de cleopatra regina egipti · et marco antomo viro eius · vnde vehemēter doluit · q̄ damnato et gentili tantus honor exhibereť · Veniens aūt hierosolimā · cathenas quibus petrus sub herode fuit alligatus · acquisiuit et romā rediens eas aplico p̄sentauit · qui alias cathenas quibus sub nerone fuerat alligatus · apportari p̄cepit que se tangētes vsq; adeo sunt miraculose cōiuncte · ac si sp fuissent eedē · Theodosius igitē ad honorem beati petri eccl̄iam edificauit et ibi cathenas imposuit que dedicata est in kalende augusti · vt solemnitas piscatoris obfuscaret solēnitatē impatoris et cathena petri extingueret torquē augusti · Secunda causa institucōnis hui⁹ festi est · propter memoriam liberacionis beati petri per angelum facte a carcere · siue a vinculis · put in ep̄la legitur hodierna · et sēm hoc videť q̄ deberet vocari hoc festum a vinculi · Tercia causa est · q; cum quirinus tribunus filiā haberet gutturosā · illa ad mandatū sancti alexādri pape · qui sext⁹ fuit a beato petro · quesiuit bogas · siue vincula · quibus beat⁹ petrus fuit mumculat⁹ · quibus osculatis · liberata est et quirin⁹ cum sua familia baptizatus est · Tunc dictus alexander papa hoc festum in kalende aug̃ · celebrādum instituit · et in honorem beati petri · ecclesiā in vrbe fabricauit · vbi vincula ipsa reposuit · et ad vincula nominauit · in qua festiuitate ꝑ⁹ illic ipsa vincula hodie osculat̄ · Quarta causa potest esse quia dominus petrum a vinculis miraculose absoluit · et eidem ligandi atq; soluendi potestatē dedit · Nos aūt vinculis peccatoꝝ ligati tenemur · et absolui indigemus · ideo igitē in solemnitate ipsa que dicitur a vincula ip⁹ honoramus · vt sicut ipse a vinculis absolui ꝓmeruit · et absoluendi potestatem accepit a domino · sic et ip̄e nos a peccatoꝝ nexibus absolui obtineat · Hac die dicitur ep̄la · Misit herodes · act̄ · xij · c · Euangeliū · Venit ihūs in ptes mathei · xxij · c ·

De festo machabeoꝝ ·

Machabei isti · sunt illi de quibz fuit iudas machabeus · de quibus in · ij · machabeorum · Et cum ecclesia occidē talis nullius alteri⁹ sancti veteris testamēti · festū celebret · put dictū est in ꝓhemio hui⁹ partis · istoꝝ tamē et innocenciū festū recolit · Istoꝝ quidem ꝓter quatuor · Primo quia passi sunt ꝓter legis obseruacionem · quia videlicet carnes porcinas contra legem cōmedere noluerunt · Secundo ꝓter martiriū p̄rogatiuā · prout legitur in hist̄oria scolastica · Quia em̄ maudita supplicia sup sanctos veteris testamēti ptulerūt ideo in hoc p̄uilegiati sunt vt eoꝝ passio celebreť · Tercio quia ipsi fuerunt · septē fratres et numerus septenarius est numerus vniuersitatis Vnde in eis figurabant omnes martires veteris testamenti celebritate dign · et omnibus illis in istis reuerencia exhibet̄ · Quarto · quia ip̄i ostenduntur in exemplū martiribus noui testamēti vt sicut illi ꝓ legis mosaice obseruacione passi sunt ita et nos maxime si necesse fuerit · parati simus ꝓ euāgelica · et secundū hoc magis celebrat̄ hoc festum ꝓter figurat̄ū · quā ꝓter figurans Quidam vero dixerunt q̄ isti machabei · sunt illi septem fratres qui fuerunt filij felicitatis ·

De inuencione sancti stephani ·

Beati stephani ꝓthomartiris inuencō facta fuit die illa qua celebratur eius passio · Et passus est in die illa qua ei⁹ inuencio celebrat̄ scz in augusto · Sed festa p̄ eccl̄iā quatuor decausis translata sunt Primo quia cum beatus stephanus fuit ꝓtho martir · et martiriū sanctoꝝ sit eorum natale in celis · merito statim post natale dñi natale prothomartiris stephani celebratur · Secūdo ꝓter dignitatez · dignus nanq; est festū quod est de morte quā aliud · et ideo cōpetenter tanq̄ dignius statim post natiuitatē collocatuz est · Tercio quia officium passionis eius accordat officio natalis dñi · Vnde illud · Deus natus est xp̄c in terris vt hodie stephanus nasceretur in celis · Quarto quia in eius inuencione maxima multitudo hominem qui videntes miracula plima que fecit deus in illius inuencōe maiori cultu diem illū celebrauerunt annuatim · q̄ eciā diem mortis illi⁹ · Statuerunt ergo sancti patres · vt festum passionis eius transferet̄ ad hanc diem inuencionis · et ad festum inuencionis · festū passionis quia festum passionis maiori cultu dignuz est vt ꝓ⁹ hunc diem qui natale domini sequit̄ · feruenciori cultu celebret · quā diem eusdez festi in augusto · Alia eciam racio reddět̄ sub ipso festo ·

De transfiguracione domini ·

Sequitur de festo trāsfiguracionis domini · qđ est in die festi beati sixti non quia tali die transfiguracio facta fit · sed quia tunc ab ap̄lis qui secum fuerunt in monte · fuit manifestata et publicata et p̄dicata · Preceperat em̄ ne alicui dicerēt · donec a mortuis resurrexisset · illi aūt vsq; ad hanc diē semp hoc tacuerūt transfiguracionem enim constat factū fuisse circa p̄incipiū veris · eo scz die quo dicitur euangeliū de transfiguracōe · scz secunda ebdomada quadragesime · Et nota q̄ in quibusdam locis hac die conficit sanguis christi de nouo vino · si inueniri possit aut saltē aliquātulum de matura vua in calice eliquat̄ · Benedicuntur eciā racemi · ex quibus ꝓ⁹ cōmunicat · et est racio hec · In die em̄ cene dixit ihūs discipulis · Amen dico vobis · Ammodo non bibam de hoc gemmine vitis · donec bibam illud nouum in regno patris mei · q̄ ergo q̄ dixit nouū · et eciaz trāsfiguracio p̄tinet ad illā gloriosā innouacionem q̄ xp̄c habuit post resurrectionem et quam

fideles post resurrectionem sint habituri · ideo in hoc festo sanguis xpi ex nouo vino cōficitur · et ꝓpter hoc etiam hac die noue vue benedicunt̄ · Lucianus papa statuit · vt prime fruges et fabe sup altare benedicant̄ ·

De festo sancti laurencij ·

Beatus laurencius · quia post beatū stephanū inter alios martires primatū obtinet · vigiliam habet · non qꝛ maiorem penam sustinuerit · quaz alij · sam multi tantam penā sustinuerunt sicut beat⁹ vincencius · et beat⁹ georgius · et alij quidā · sed ꝓpter officium p̄dicacionis et ꝓpter martirij locum · qꝛ rome · et ꝓpter bonā āministracionē thezauroꝝ ecclesie · Vnde incipit introitus in vigilia ipius Dispersit dedit pauperibus · In die vero habet ꝓprium officiū viz · Confessio et pulchritudo ac̄ et hoc ideo dicitur · quia ꝓpter cōfessionem fidei fuit assatus · et exaltatus · et apparuit eius sanctitas cum non timuerit sic tormentari ꝑ xp̄o · Quia vero ipse in tormentis positus iubilabat · ac dño laudes cantabat ideo sequit̄ versus · Cantate domino canticum nouum · In collecta vero illa · Da nobis quesum⁹ dn̄e ac̄ · orat ecclesia se sic liberari ꝑ dominū ab igne viciorum · et ipsa vicia in se extingui · sicut beatus laurencius fuit liberatus ab igne tormentorum · Vnde ipse dicebat tyranno Misce miser · quāta est virtus dn̄i · Nam carbones isti non dolorem · sed refrigeriū michi prestant · In epla vero · Qui parce ac̄ · ij · corinth · ix · c · agitur de largitate elemosinaꝝ facienda paupibus q̄ preceptū strēnue impleuit beatus laurenci⁹ qui thezauros ecclesie dedit paupibus · et vt eum in hoc imitem̄ · dicit̄ · Justicia eius manet in seculum seculi · Responsoriū de passione eius est · eo q̄ igne ꝓbatus fuit · sicut aur̄ in fornace ꝓbatur · et hoc est q̄ dicit · Probasti cor meū · et visitasti nocte · quia ad literam de nocte fuit assatus et a domino visibiliter visitatus · et ideo dicebat Mea nox obscurū non habet sed omia in luce clarescunt · Versus est · Igne me examinasti · et nō est inuenta in me iniquitas id̄est inequalitas · qꝛ semper et perfecte in fide constans fuit · Vel nō fuit inuenta in eo iniquitas sez peccati · Alla · est de nobili ministerio eius · Et quia erat p̄cipu⁹ minister · ideo in virtute dn̄i p̄cipue operabat̄ · Leuita inquit laurencius bonū opus operatus est · qui per signū crucis cecos illuminauit · Leuita · i · assumptus · vel offerens · quia ad literā assumptus fuit ad ministeriū diuinum · Vnde legit̄ ipsū dixisse beato sixto · Quo ꝓgrederis sine filio pat̄ nunquid degenerē me ꝓbasti expire · vt ydoneum ministrum elegeris · cui cōmisisti dominici sanguinis consecrationez · Item fuit leuita id̄est seipsum offerens · Vnde ipe in tormentis posit⁹ dicebat · Ego me obtuli hostiā deo in odorē suauitatis · et ideo de eo in nocturnali officio cātat ecclesia · Meruit esse hostia beatus laurenci⁹ · quidum assaret̄ · dn̄m non negauit · et ideo inuentus est sacrificiū laudis · Et quia deus laudandus est de tanta pacīencia ocessa martiri · ideo p̄dicta sub alla cantant̄ · In euangelio vero · Nisi granū frumenti · q̄d est iob · xij · agit dn̄s de ministris suis · et d̄ premio ipsoꝝ · dicens primo de ope ipsoꝝ · Qui michi ministrat · me sequat̄ · et post de ꝑmio adiūgit dicens · Et vbi sum ego illic et minister meus erit · Si quis michi ministrauerit honorificabit eum pater meus ac̄ · Cum igit̄ inter ministros p̄cipuus fuit beatus laurencius · ideo istud euangeliū in eius festiuitate cantat̄ · Sed qꝛ priuilegiatum ministeriū est p̄dicacio · et confessio nominis dn̄i coram regibus et principibz · ideo sequit̄ offertoriū · Confessio et pulchritudo ac̄ · In postcommunio̅e quoq agit̄ · de ministris et merito ipsoꝝ · Qui michi ministrat ac̄ · Ad horas dicit̄ capitum · Qui parce · ij · corinth · ix · c · Et nota · q̄ iste sanctus ꝓpter tres p̄rogatiuas sup̄ in principio positas in tribus priuilegiatus est · Primo quoniam ipse solus inter martires habz ieiunii institucionis · Secūdo in octauis · quoma iste tantū et beat⁹ stephanus octauas h̄nt inter martires · sicut beatus martinus inter cōfessores De hac octaua dictū est in fine plenij huius partis · Tercio in egressibz antiphonaꝝ · In hoc em̄ festo · quidā versiculi p̄mittuntur antiphonis vt dictū est in · vj pte sub dn̄ica de trinita te · Beatus laurencius fuit archidiacon⁹ rome postquā nullus dicit̄ archidiaconus ibi fuisse ·

De assumpcione beate marie virginis ·

Ieronim⁹ dicit · quomodo beata maria assumpta fuerit · siue mi corpe siue exē corpus · nescio deus scit⁹ · Augustinus vero dicit · q̄ in corpe veritas tam̄ est q̄ p̄mo assumpta est in anima · vtꝝ vero corpus in terra remanserit incertū habetur et melius est pie dubitare · quā aliquid circa hoc temere diffinire · pie tn̄ credendū est eam totaliter fuisse assumptam · Vezz q̄dam religiosissima mulier elizabet nomine de ptibus saxonie · asseruit sibi reuelatū fuisse · q̄ post quadraginta dies · post assumpcionem anime assumptū fuit corpus · et inde compositum quendā tractatum · qui tamē non est autenticus · Refert ephiri⁹ · q̄ beata virgo · quādo xp̄m concepit erat annoꝝ · xiiij · et in · xv · ipsum pepit et cum eo mansit annis · xxxiij · et post mortē xp̄i supuixit annis · xxiiij · Et secundū hoc tpe obitus sui · erat annorum · lxxij · Probabili⁹ vt videtur dicunt alij · quia duodecim annis filio supuixit et sic seragenaria ē assumpta · cum apostoli totidē annis predicauerūt in iudea · et circa ptes illas In hoc festo dicunt̄ quedam que in ecclesiaꝝ dedicacionibz dicunt̄ · quia ad eam ptinent · Cantatur eciam de libro canticoꝝ sez · Osculet̄ me osculo ac̄ · Nūs enim antiphone · et lectiones inde sumuntur · qui liber est de amoribus · quia in carne manens maiorez habuit dilectionē · quam aliqua creatura in carne viuens excepto cristo · et ideo ꝓpter excellentē caritatem quā habuit in terris meruit ascendere super angelos · In carne enim ꝑpter carnē viuere · non terrena · sed celestis vita

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

est. Et competit hoc festum estiuo tpe. quia per calorē ignis caritas ascendit. Rursus legiē et cantatur de cantico amoris. eo q beata virgo figuram tenet ecclesie sicut enim ipsa mater est et virgo et sponsa. sic et ecclesia mater sanctorum nomen tenet virginitatis et sponse. Virginitatis mquā mentis et fidei. que ꝑualet virginitati carnis. sponse quia ipsa est sponsa cristi. Vnde aplūs. Despondi vos vm viro virginem castā exhibere xp̄o. Est autem vt dicunt quidam cantici legēda medietas. vsq ad octauas. Alia vero medietas. vsq ad natiuitatē eiusdez virginis reseruetur. hmc ergo ogrue accedit. q circa festum istud libri salomonis leganē. Et premittuntur antiphonis quidā versiculi. vt dictū est in sexta pte sub dominica de trinitate. In calcedonēn. concilio quod beatus leo papa celebrauit. statutum fuit vt virgo maria. mater dei appellaretur Alij tamen dicunt. q in ephesino iussu celestini pape. primo celebrato. Itē nota. q ille sermo hiero. Cogitis me. o paula et eustochie. quia quibusdaz in ecclia in hoc festo legiē. non debet legi nisi in refectorio. vel caplo. quia ad hoc factus fuit. Dicitur autē ad horas caplm. In nonnibus requiē ecc. xxiiij. c. In vigilia assumciōis dicitur epla. Ab inicio. ecē. xxiiij. Alie ecclesie dicunt. Ego quasi. que est ibidē. Euangelium est. Exurgens maria. luce. i. c. Alie ecclesie dicūt. Loquente ihesu. xj. c. Offertoriū. Oracio mea mūda iob. xvj. c. Ceterum in missa dicit legiē epla. In omnibus requiē quesiui nē. In omnibus eñ que fuit vitam eternā. et ideo habuit illam. Sequiē Et qui creauit me. requieuit in tabernaclo. idest in vtero meo. Et quia dñs in vtero beate virginis requieuit. ideo ipe dedit illi suum tabernaculum idest celum. Et sicut ipsa fecit domino throum grandem. Vnde ipsa dicit. Magnificat aīa mea dominū. et ihs. regū. x. thromū fecit rex salomon de ebore grandē. ita ei fecit dominꝰ throum grandem in celo. quando exaltauit eam sup angelos. Euangeliū legitur de martha. et de maria scz. intrauit ihesus. luce. x. quod prima facie pertinere non videtur tamen bene pertinens est secundum allegoriam. Intrauit eñ ihesus in qdam castellum idest in beatam virginē qua dicitur castellū que est terribilis demonibz et bene se muniuit contra diabolum et vicia. Diminutiue autem dicitur castellum ꝓter humilitatē et dicitur quoddam. ꝓter singularitatē. quia nec prima similis visa est. nec habere sequentē. et martha idest actiua vita recepit eum. diligentissime enim nutriuit puerem suum. et tulit in egiptum et prius se ꝓbauit in actiua vita. eundo ad elizabet et seruiendo ei. Et sicut ipsa fuit martha in actiua vita. ita et fuit maria magdalena in otem platiua. Vnde in alio euangelio habetur. Maria conseruabat omnia verba hec conferēs in corde suo. Hee aūt due sorores significant vitam actiuam. et vitam contemplatiuā. que plene fuerūt in beata virgine. ꝑ quas ipsa sublimiter honora biliter atq delectabiliꝫ in seipsa recepit xp̄m. Illud aūt notandū est. q ꝙtuor sunt euangelia de beata maria. Vnū est. Missus est gabriel. qđ non debet dici nisi in aduentu domini et in annunciatione eius. Alia tria possunt cantari quocienscunq de ipsa peculiaris missa cantaē tanꝙ communia que sunt ista. Extollens voce quedam mulier nē. aliud. Abiit maria in montana nē. Aliud stabat ante crucem nē. Item nota q hoc festum habet ieunium et octauas. quod non habet aliud festū de illa. hoc enim festum maius est omnibus aliis que fiunt de illa. Similiter et de quolibz sancto maius festum est transitus illius quam aliud de illo. quia de miseria transit ad vitam excepto de iohanne baptista. Quare autem herbe colligantur et benedicantē in hoc festo ipsa legenda indicat. quia beata maria comparatur rose et lilio. Vnde sicut spina rosam genuit. ita iudea mariaz Officiū beate marie virginis nō debz quottidie sed in sabbato solenniter dici. ꝓut dictum est in sexta pte sub titulo de tempore aduentus. In quibusdam tamen ecclesiis nō dicitur a quinta feria cene domini vsq ad octauas pentheco. dicentes. q tunc in ecclesia omnia breuia esse debēt. Legitur tamen q cum quidā sacerdos aliam forte missam nesciēs omni die missam de beata virgine celebraret. episcopꝰ eum ab officio suspendit. sed virgo beata ipsi episcopo ex hoc grauissime cōminata est. et ideo ipse suspensionem huius relaxauit.

De sancto bartholomeo.

Beatus bartholomeus primo p̄dicauit vt dixit bīus theodorus abbas in lignonia. postea in india. deinde in albania ciuitate armenie. vbi primo excoriatus et postea decollatus est. deinde translatus dicitur beneuenti. quāuis hodie rome esse dicatur. Quidam autem celebrant festum excoriacionis. et quidam decollacionis. sicut dictū est in sexta parte sub quarta feria tercie ebdomade aduentus. Et nota q in quirentibz beatum bartholomeum demon ipsum ita descripsit dicēs. Capilli eius nigri et crispi. caro candida. oculi grandes. nares coequales et directe. barba ꝓlixa habens paucos canos. statura equalis collobio albo clauato purpura vestitur induitur pallio albo quod per singulos angulos habet gemmas purpureas.

De festo decollacionis sancti iohis

Festum decollacionis beati iohannis celebrat ecclesia quia ꝑ veritate mortuus est. sed non sic solenniter sicut festum natiuitatis eius. eo q descendit ad inferos sicut dicit gregorius. super illum locum. Tu es qui venturus es. an alium expectamus. Fuit autē decollatus in tempore paschali per herodem regem anno tricesimo secundo a natiuitate domini. scilicet. anno precedente passionem dnī. Et ipse in anno tricesimo cepit predicare. Et ita hoc festum est de decollacione.

Et nota q3 tres fuerunt herodes quos eorum infamis crudelitas fecit famosos. Primus dictus e herodes ascalonita sub quo natus est dominus a quo innocentes occisi sūt. Secundus antipas qui iohem decollauit. Tercius agrippa qui iacobum occidit et petrū incarcerauit. Vñ versus. Ascalonita necat pueros. antipa iohem. Agrippa iacobum claudēs in carcere petz. Sane decollato iohanne discipuli eius corpus sepelierūt in sebaste vrbe palestine. et caput in hierusalē humatum est iuxta herodis habitaculū. et vbi corpus sepultū iacebat. multa deus miracula opabatur Vnde multitudo magna xpianorum illuc cōfluebat. qđ videns iulianus apostata iussu eius gentiles ad dedecus sancti iohis confregerūt mansoleum. et ossa eius p agros sparserūt. Sed cum xpiani illuc venirent. et miracula non cessarent. itez gentiles ossa collegerunt et cōbusserunt. Sed digitus ille quo dñm ad iordanē vementē mōstrauit dicēs. Ecce agnus dei qui. non potuit cōburi. multi tñ xpiani monachi. a hierosolimis qui interierant cum gentilibus ossa colligentibz qđ occultare poterant reseruauerūt. tuleruntqz ossa ad philippū hierosolimitanū epm. qui misit ea p iulianum diaconū anastasio alexandrie epo que post theophilus vrbis eiusdem episcopus in templo serapis reposuit. et basilicam in honorem eius cōsecrauit. Vnde hoc festum de decollacione et combustione ossium. et sēm magistrum gilbertum. quod celebrat ecclesia. quasi pro iam mortuo. sēm martirū. quia in suis ossibz quodammodo passus est. Alij dicunt. q3 beata tecla. digitum beati iohis. qui comburi non potuit de vltra marinis partibus afferens in mozianā ibi ad honorē beati iohannis fundauit ecclesiam. et hac die dedicata est ei eccla. qđqz statutuz fuit a domino papa vt hec dies ad honorē beati iohis per totū mundū semp celebris haberet. et secundum hoc videt q3 debet dici festū dedicacionis. Rursus beat9 iohes caput suum qđ in hierusalē fuerat humatū reuelauit duobus monachis orientalibus qui hierusalez adorare venerant. qui iuxta herodis habitaculū. illud. vj. kalēdas marcij inuenerunt. Sed post ab alijs perlatum est in emissam ciuitatē. et in quodā specu ignobiliter reconditū. donec demuo marcello pspitero fuit reuelatum. et p eiusdem vrbis epm quarto kalendas septembris reuelatū ex quo tēpore cepit in eadē vrbe decollacio celebrari ea die vt arbitror quo caput est reuelatū. et ita hoc festum potest dici reuelacionis. Hoc ergo festū potest esse de decollacione. vel de collectōe ossiū. vel de dedicacione ecclesie. ad honorē illius. vel de reuelacione. Hac die dicūt quidā epla̅m. Expectacio prouerbiorum. x. c. et euangelū. Audiit herodes. marvj. c. et. Alla. Erat lucerna iohis. v. c.

De sanctis felice et audacto.

Sciendum est q3 cum beat9 felix traheretur ad mortem p nomine xpi. quidam repente se in medio p̄tulit dicēs Ego sum xpianus dixerunt carnifices ergo veni es et tu. Cum autē nomen illius ignorarēt vocatus est. Audactus. quasi beato felici audacter associatus. sicut et beatus iohes alexandrinus eps ob eximiā in paupes xpi pietatem. iohis elemosinarius dict9 est cuius festū. ix. kalende februa. celebratur.

De natiuitate beate marie virginis.

Festum natiuitatis beate marie. quando vicz in mūdo nata est. ideo celebratur. q3 fuit in vtero sanctificata. iuxta illud psalmiste. Sanctificauit tabernaculum suū altissimus. In hoc festo legitē genealogia saluatoris. imo ipsius beate virginis. q3 de eadem fuerūt genealogia. Vnde legitē euangelium matth. i. c. Liber generacionis. de qua dictum est in sexta pte sub natali. et sub festo apostolorum philippi et iacobi et epla. Ego q̄si. ecc. xxiiij. c. Alie ecclesie dicūt. Dominus possedit me puer. viij. Cantatur etiam historia de laudibus ipsius virginis. In quibusdā tamen ecclesijs legunt̄ cantica canticorum. que magis pertinent ad festū assumpcionis. put ibi dictū est. Dicit̄ etiā ad horas caplm. Ego quasi vitis. ecc. xxiiij. c. Sane hoc festū olim nō celebrabat̄. sed quidā vir religiosus plurimis annis audiuit angelos in hac nocte solemnizantes in celis cui causam querenti reuelatū est angelos gaudere. quādo beata virgo nata fuit in illa nocte. qđ apostolic9 autenti cauerat et festū celebrari p̄cepit. vt in solemnizando celesti curie conformem. Non aūt habet hoc festum ieiunium institucionis. potest tamē habere deuocionis. Olim eciaz non habuit octauam. sed innocenci9 papa. iiij. eam instituit vocante in romana ecclesia per obitū gregorij pape. ix. cardinalibus cōcordare nequeuntibus. Romani post plures eis iclusis multiplices molestias eis inferebant ꝓpter qđ dicti cardinales regine celi voluerunt. qđ si eius meritis concordarent. et abire libe possent. octauā fue natiuitatis diu neglectam celebrandā de cetero statuerāt. sicqz i celestinum papam conuenerunt. et liberati sunt. sed quia idem celestinus vixit solū. xviij. diebus non potuit votū implere. qđ postmodū dictus innocencius ei9 successor impleuit. Et nota. q3 ecclesia tres natiuitates solemnizat. scz iohis baptiste. beate marie. et xpi. Siquidē io. fuit lucifer. quia sicut lucifer p̄cedit solem. sic ipse xpm. Primus em̄ aperte p̄dicauit. Maria fuit aurora natiuitatis xpi ortus solis. quia in eo splēdor patris apparuit. p̄dicte aūt tres natiuitates designant tres spūales natiuitates. Nam renascim̄ cum iohanne in aqua cum maria in penitēcia. et cū xpo in gloria. Cum igitē oporteat q3 contricio p̄cedat natiuitatē baptismi in adultis et natiuitatē glorie similit. ideo merito ille die vigilias hūt Sed cum penitencia tota sit p vigilia non oportuit. q3 ipsa vigilias haberet. Et ideo hoc festū vigiliam siue ieiunium non habet. Et est sciendum q3 beatus fulbertus eps cardmal. fecit illa tria

responsoria·Stirps iesse·Sole iusticie·et·Chorus noue ierusalem·

De exultacione sancte crucis·

Exaltacio sancte crucis dicit·quia cosstroes rex persaꝝ hierosolimā venit et lignum dominicū inde secum tulit·et facta domo·celo simili·in eadē sedē sibi fecit·et lignū a dextris posuit loco filij·Gallum vero a sinistris loco spūssancti·et ipse stans in medio se deū vocari iussit quod audiens·Eraclitus impator romanꝰ aciem mouit contra danubium·qui fluuius est pfarum·non hunc qui in seuia nascitur·sed alium eiusdez nomis·inde victo filio Cosdree singulari certamine crucez dominī tulit·Et cum apim quarz in magna pompa hierusalem porte ciuitatis per angelū clause sunt·ne intraret·qui cum vehementer admirar eē·audita est vox de celo dicēs·Rex regū nō sic mīsse hierusalem phaleratū·quando p omnibus patri venit·sed humilem et sup azinam sedentē·et statim recognoscens elacionē suam de equo descendit et humiliatꝰ est valde·et porte ei sponte apte sunt·et nudis pedibus ciuitatē intrauit·et meius introitu·multi diversoꝝ morborum generibus detenti·curati sunt per crucem·et impator ipse in has deuotissimas crucis prorupit laudes dicens·O crux splendidior cunctis astris mundi celebrior hominibz ac·Ille ergo exaltauit et exaltacionis diem in futuꝝ episcopis sibi consenci entibus·in suo impio statuit esse solemnē·Sergius vero papa·longis post tempibus·in sacrario beati petri inuenit capsam argenteam·et mea crucem ex salutifferi ligni magna porcōne cōpositam·lapidibus pciosis adornatam·que posita in basilica saluatoris·adorat a populo in die exaltacionis·Est autē mutis festum inuencionis quā exaltacionis·ppter auctoritatē istituentis·Nam illud a papa·scz eusebio·illud ab impatore statutuz est·In hoc festo dicit epla que dicitur in ramis palmarū·quia in ea agitur de exaltacione sancte crucis·Alij legunt illā·Cristus factus est·ad philipenſ·ij·c·Legit eciam in quibusdā ecclesijs euangelīū·in quo fit mencio de aduētu xpi et fulgore·Sicut fulgor exit ac·qđ et dicī cōsueuit tempe aduentus·In alijs vero dicitur euangelium de michi demo·qđ quidam dicunt in festo inuencionis sancte crucis·ibi em dicit·Sicut moyses exaltauit serpentē in deserto·ita exaltari oportet filiū hominis·Communiter tamē dicitur·q melius est euangelīū·nūc iudicium est mundi·iohīs·xij·c·in quo dicit·Cum exaltatꝰ fuero a terra omnia trahā ad me ipsū·Prefacio vero illa dicit·que ante pascha p quindecim dies seu in quibusdā ecclesijs per quinqz dicit·vel vt alij volunt illa·que dicit in tempe paschali·Dicit eciam ad horas capitum·Xpus factus est p nob·ad philipenses·ij·c·

De sancto mathēo aplō·

Beatus mathēus leuita fuit·erat autez hebreus ideo hebraice scripsit hebreis in iudea·sed postea liber eiꝰ fuit translatus in grecum·deinde in latinū·Et nota q euangelium·qđ ipse ppriis manibus anno dñi quadragesimo scripsit·cum ossibus beati barnabe reptum est·quod quidem euangelīū·beatus barnbas secū ferebat et sup egros illud ponēs·tam fide barnabe·quā merito beati mathei·cōtinuo liberabat·Mathēus vero edidit aquileie euāgelīū anno domini·xlij·Dicitur hodie epla·vnicuiqz vestrū·Epla·iij·c·Alij vero dicunt·Similitudo vultus·Ezechi·c·i·Euangelīū est·Cum transiret ihūs·Mathei·ix·c·In vigilia vero est euangelīū·Vidit ihūs publicanum·luc·v·c·// Predicauit autē sub gaio caligula impatore·qui sic dictus est·quoniam natꝰ est in expedicione·et cooptus est caligis·iohēs autem scripsit sub numa Marcus filius nerone·De luca incertū est·quidam tñ dicunt q sub nerone

De sancto mauricio et sociꝝ eius·

Cum galli exercuissent exercitiū in romanos·dux egipti collegit exercituz in quo fuit beatus mauriciꝰ qui sub se habebat legionē·in qua erant·sexmilia sexcenti et sexagintasex·Cum ergo essent in exercitu tyrannꝰ voluit eos cogē adorare ydola qui noluerunt·et ppterea decimam ptem accepit tyrannꝰ et interfecit·quod videns beatus mauricius·ouertit sermonē ad socios orans vt viriliter starent·et sic ab eo cōfortati passi sunt martiriū fuerant autē baptizati·anteqꝫ romam venirent Et nota·q dicit de mauricio·et tebea legione·q inueniūtur plures tebe·Una in egipto vbi sunt mauri·Altera in grecia vbi sunt thebani·Alia in india·vbi fūt tespite·Isti socij mauricij erant de egipto·

De festo luce euangeliste·

Lucas·syrus fuit nacione et antiocenus patriarcha·et pdicauit in thebaida vbi suam mortē non martirio finiuit·fuit ecia pictor et medicus·et secunduz iero·fuit discipulꝰ apostolorum·et non dominī·Venit em ad fidem post dominī resurrectionem vt legit in glosa sup ezo·licet quidam dicunt·q fuerat de septuagintaduobz discipulis dominī·et scripsit euangelīū in achaia·Vixit autē octoginta ānis ipse euangelīū et actus aplorum composuit·Fuit discipulus beati pauli a quo didicit quod docuit·sicut et beatus marcus a beato petro·In prologo tñ euangelij fit mencio·q ipse didicit multa a quibusdā qui in pncipio cum domio fuerunt·Sed beatus paulus nō fuit a principio cum domino·ergo nō didicit ab eo quod docuit·Solucio quedā didicit ab eo·et quedā ab alijs sed maxime a beato paulo·Creditē tamen q ipse ad beatā virginem tanqꝫ ad arcam testamenti recurrēs·ab ea de multis certificatꝰ fuit pcipue de his que sibi soli cōstabant·sicut de angelica annunciacione·et xpi natiuitate·et huiōi de quibus solus lucas agit·

De festis sanctoꝝ symonis et iude aplorum·

Jacobꝫ frater dñi. et ſymon et iudas et ioſeph qui et barſabas. et eciã iuſtus cognomi nat⁹ eſt. ne ꝓpter iuſticiã ab apoſtolatu fuiſſe reprobat⁹ credatur fratres fuerũt filij marie cleophe. que alphei nupta fuit. Symon autem iſte dictus eſt zelotes dictus eſt et ſymon canane⁹. a cana vico galilee. quod idem eſt. Cana eñ zelus interpretatur. habuit eñ magnum zelũ animaꝝ. Judas eciam multipliciter cognommatus eſt. Dictus eſt eñ iudas iacobi. ſupple frater vt p̃miſſum eſt Dictus eſt eciaz thadeus a trarcha. qđ eſt regia veſtis. et deus. Vel thadeus interpretaẽ apprehendens principẽ ipſe eñ fuit veſtis regia p ornamenta virtutũ p quas apprehendit principez xp̃m. Dictus eſt eciam lebeus. quod ſonat cor vel cortul⁹. i. cordis cultor. Inter p̃miſſum ioſeph et mathiam. ſortes iacte ſunt et de ſymone dicit̃ q crucifixus mortuus eſt. Alij tamen dicunt. q nõ eſt iſte ſed ſymon qui fuit filius cleophe crucifixus eſt. Iſte ſymon predicauit in egipto. poſtea vero venit in hieruſalẽ. et ibi fuit epũs poſt beatum iacobũ minorem qui dict⁹ eſt frater domini et ibi crucifixus eſt. Vixit aũt centum viginti annis et ſuſcitauit antequã moreret̃ .xxx. mortuos Vnde in eius legenda inuenit̃ ter denos mortuos merſos fluctibus. humanevite reddidit vibz Filium eñ hoſpitis ſui merſũ fluctibus ſuſcitauit Mortuus aut̃ eſt in bothoro. non in poſtophorio. Poſtophorium vt quidam volunt. eſt portiticus templi in quo iacebant cuſtodes templi. Judas autem p̃dicauit apud pſas et medos. et mortuus eſt apud armenos.

De feſto omniũ ſanctorum.

Quum ſingula ydola romanorum. rome templũ habere non poſſent. Romani vnum templum in honorem. Sebeles matris deoꝝ. et omnium deoꝝ ipſorum fecerũt. quod dictũ eſt pantheon. a pan qđ eſt totum. et theos deus. Succeſſu vero temporum. Bonifacius papa pecijt a pocha ceſare imperatore conſtantinopolitano. qui p̃erat romanis templum illud ſibi dari. quo obtẽto abiectis inde ydolis. dedicauit illud. iij. ydus maij. ad honorẽ beate marie virginis. et omniũ martirũ. et dictum eſt feſtuz illud beate marie ad martires. nondum eñ fiebant feſta de confeſſoribz. ſed ſolũ de martiribz. Vnde tunc inſtitutũ fuit feſtũ beati iolibis ante portã latinam occaſione martirij. quod quantum in ſe fuit fuſtimuit. Statuit ergo idem papa. vt ſingulis annis illa die celebrareẽ feſtũ de martiribus. ſicut in kalendis eiuſdẽ menſis celebrabat̃ feſtum apl̃orum. et in honore beate marie. et omniũ martirum. cantauit ibi. Terribilis eſt locus iſte qẽ. quod tantũ in dedicatione eccleſie ſolet dici. Deꝝ gregorius. iij. hoc feſtum martiꝝ tranſtulit ad kalend. nouẽbris vt tunc collectis terre frugibz. quementer ad hoc feſtũ poſſent copioſius victualia inuenire. miſtituens tũc fieri feſtũ non ſolum apl̃orum et martirum. ſed eciã trinitatis et angelorꝝ et confeſſorum. et generaliter omniũ ſanctorꝝ et ſanctarũ et eciã electorum vt patet in ymno. et illius officium ordinauit. Inſtitutum autez fuit hoc feſtũ quatuor de cauſis. Primo ꝓpter p̃miſſam templi dedicationem. Secundo ꝓpter omiſſa festorum ſupplectionem. Non eñ ꝓpter ipſarum multitudinem. de omnibus ſpecialiter feſtare valeamus. Tercio ꝓpter negligenciarum in feſtis que celebramus cõmiſſarum expiationẽ. et hec ratio tangitur in ſermone. que hac die in eccleſia recitat̃ vbi ita dicit̃. decretũ eſt vt die iſta oĩm ſanctorꝝ memoria habeat̃ vt quicquid humana fragilitas per ignoranciã aut negligenciam. vel per occupationem rei ſecularis. in ſolemnitatibus ſanctorum nmus pegiſſet in hac ſancta obſeruacione perſoluat̃. Quarto ꝓpter faciliorem oracionum noſtrarꝝ impetracionem. Facilius eñ quod petimus obtinebimus ſi ſimul omnes intercedant ꝓ nobis. quia impoſſibile eſt multitudinẽ non exaudiri. Vnde in oracione hodierna dicit̃. multiplicatis inter lar. Quare aut̃ feſta ſanctorum celebrentur. dictũ eſt in ꝓhemio huius p̃tis. Hoc feſtum habet ieiunũ inſtitucionis. nec debet quis cõmedere illa die vſqz ad veſperas. nec ieiunium debet mutari. vt quidam faciunt. ꝓpter ſanctum quintinũ. quia vero hoc feſtum omniũ ſanctorum eſt generale ideo variat̃ illius officiũ. ꝓut habetur varietas omniũ ſanctorꝝ. Prima enim antiphona et prima lectio. et primũ reſponſoriũ. de trinitate cantat̃. quia feſtũ eſt trinitatis. Secũdo loco cantant̃ de beata maria Tercio de angelis Quarto de ꝓphetis. Quinto de apl̃is. Sexto de martiribus. Septimo de confeſſoribus Octauo de virginibus. Nono de illis omnibus ſimul. Auctoritas autem illius officij obſeruat̃ in lectionibus ſam in quibuſdam eccleſijs in hoc feſto maiori eccleſia. eciam epũs ſi preſens fuerit. lectionem legit de trinitate. ſcz primã. vel decanus. vel ſaltem ſacerdos. et ſic fit deſcẽſus per ſonoras in legendo vſqz ad pueros. Octauam nanqz lectionez de virginibz legit. vnus ex pueris. Nam ſemper nonam lectionẽ maioris eſt legere. Octauũ eciã reſponſoriũ dicunt de virginibus ſcz. Audiui vocem. quod cãtatur a quinqz pueris coram altari beate marie virgis. ſi fuerint ibi candelas in manibus tenẽtibus ad repſentacionem quinqz prudentum virginũ lampades ornatas. accẽſas habencium. Dicit̃ eciam capl̃um. Vidi turbã. apoc. vij. c. Ad miſſam vero dicit̃ epla. Ecce ego ioh. que eſt apoc. vj. c. Alla. O quã glorioſum apoc. vij. c. Euangeliũ. Videns ihus turbas. math. v capl̃o. In vigilia vero dicit̃ epla Ecce ego ioh. apoc. v. Euangeliũ. Deſcendens ihs. luce. vj. c.

Officium mortuorꝝ.

Hoc loco de officio mortuorꝝ dicẽdum eſt. et quãdoqz vocat̃ agenda. ab ago agis. quia inter ceteras ſui ſignificaciones agere idem eſt'q; celebrare. ſñ ergo officiũ ordinatum ad celebrãdum defunctorum

memoriam·agenda vocatur·quandoq; eciam vocatur exequie·ab exequor exequeris quia inter alias sui significaciones exequi·idem est q; extra alia sequi·¶ Officium ergo seu obsequium in sepulturis mortuorum exequie vocantur·quia celebrat dum mortui extra vnos sepeliendi feruntur·vel quia extra horas canonicas speciales et singulares habet obseruancias· Hanc hoc officium continuat festo omnium sanctorum et sūt tres dies continui·tribus misteriis deputati·¶Nam vigilia omnū sanctorum dies est afflictionis·solemnitas dies est exultacionis· hodie vero dies est oracionis·¶In primo nos ieiunādo affligim9 presentis vite miseriā recolentes·¶In secundo beatitudini sanctorum congaudem9 graciarum actiones domino referentes·¶In tercio p̄ his que in purgatorio detinent oramus·eis modo penam minorem modo plenam absolucionē oracionib; impetrantes· Hiquidem cōmemoracio omnū fidelū defunctorum instituta est fieri ab ecclesia tali die·vt generalibus beneficiis adiuuent·quia specialia habere non valent·sicut et de festo omnū sanctorum p̄missum est· Sicut enī petrus damian9 ait·Sanctus edilo cōperiens q; apud vulcanum cicilie·crebre voces et vlulatus demonum audiebantur plāgenciū p̄ eo q; anime defunctorum p elemosinas et oraciones de eorum manibus eripiebantur·ordinauit in suis monasteriis·vt post festum omnū sanctorum· fieret cōmemoracio defunctorum·quod fuit postmodū a tota ecclesia approbatum·¶Primo ergo videamus a quib; institutum fuit officium mortuorum·Secdo vbi habuit inicium·¶Tercio de modo celebrandi illud·¶Quarto de modo sepeliendi· fuit autem primo institutū ab aplīs·sed non ab origine vt testatur ysidorus in libro de ecclesiasticis officiis fuit adauctum et ex maxima parte ordinatū· Vnde ipsū cōmendat beatus aug9 in enchiridiō dicēs eum fuisse secūdum in ecclesiasticis officiis post aplos·Hoc officium inicium habuit in veteri lege·Nam sicut ait ambro· mortuo iacob· ioseph et alii fratres sui cum multis egipciis attulerūt eum in ebron·sed prius fleuerūt·xl·diebus in egipto·et postea fleuerunt eum vij·diebus in zab gen·l·capto·¶Item legitur in deutro·vlt·c·q; mortuo moyse fleuit popul9 israhel triginta diebus·et similiter fecerunt de aaron et de maria·¶Item salomon·luct9 filii sapientis mortui·vij·diebus·luctus stulti filii sempiternus·ideo quia in eternū punieē·¶Nota autem q; quidam faciūt memoriā pro defunctis die tercia seu p̄ tres dies·representantes triduanam dominī sepulturā·seu respectū habētes ad resurrectionē xp̄i qui die tercia resurrexit·resurrectionem cum xp̄o mortuis peroptātes·seu ad trinitatem vel vt q; viuentes triplicit peccauerunt·vidz cogitacione·verbo et ope·remittatur eisdem·Alii vero faciūt missam celebrari·septez diebus seu p̄ septem dies et vtrunq; ostendit in libro numeri·xliij·c·vbi dicitur q; qui tetigerit cadauer mortui hominis immundus erit·septem diebz vnde aspergat aqua tribus diebus et·vij et sic mundabit·Hanc immundus p̄ter cadauer mortui hominis significat pollutā animā p̄ter mortua opa·Celebratur ergo per septem dies· Primo vt defunctus ad sabbatū eterne quietis ciclus valeat puenire·Secundo vt ei remittant omnia peccata que cōmisit in vita sua·que p̄·vij dies ducitur·Tercio p̄ter septenariū anime et corpis· Anima enī tres habet vires·scz racionabilitatem concupiscibilitatē et irascibilitatem· Corpus vero ostat ex quatuor elemētis·vt ergo peccata que homo p̄ hoc septenarium siue in hac vita que p̄ septem dies ducit commisit deleātur septenarium mortuis celebrat·¶Quarto sicut filii iacob defuncti fleuerūt per septem dies vt premissum est ita ei ecclia p̄ suis defunctis celebrat officium septem diebus·¶Quidam autem faciunt nouendiale·idest officium nouem dierum·vt per hoc officium mortuorum·anime a penis liberate nouem angelorum ordinibus associent·hoc tamen a quibusdam non approbat·ne gentiles imitari videamur·a quibus hoc sumptum esse videtur· qui nouem diebus lugebant mortuos suos·et in nono die cineres eorum piramidibus vel in bustis recondebant·Alii vero celebrari faciūt p̄ defunctis triginta dies vel tricesimo die· Primo quia filii israhel tot diebus fleuerūt moysen et aaron vt p̄missum est· Secundo ideo quia ter decem faciunt triginta·per ter enī trinitatem·per decem decalogū intelligimus·¶Tercenariū g̃ mortuis facimus vt quod in obseruacione decalogi seu p̄ceptorum xp̄i et contra trinitatem peccauerūt eis dei misericordia donet·¶Tercio q; numerus lune triginta diebus ꝑficitur·ideo tricesima die vel triginta diebus fit mortuis officiū vt opera eorum coram deo plena esse intelligant·¶Quidam quoq; quaterdecies celebrant siue q̄dragenariū faciunt·vt quod illi in doctrina quatuor euangeliorum et in decem p̄ceptis legis peccauerit sibi condonet· Rursus qui diem quadragesimū seruant rep̄sentant dominicā sepulturam· optātes mortuis gloriā habere cum xp̄o·qui q̄draginta horis iacuit in sepulchro·cōputata hora in qua emisit spiritū·et vltima hora noctis dominice·in qua resurrexit scdm augustinū· Rep̄sentāt eciaz quia vt p̄missum est·mortuo iacob·filii eius luxerunt quadraginta diebus·Alii q̄quagenarium faciunt·quomā sicut beda et greg̃·dicūt in glo· super locum illū·vbi habet̃·q; abrahā quefiuit a domino volente subuertere sodomā·si quinquaginta fuerint ibi nunq̄ destrues eos·et respōdit dominus nō·¶Quinquagenarius numerus pfect9 est·et signficat annū iubileū idest octauam etatem in qua erit remissio et plena libertas·vt ergo anime defunctorum plenariā libertatē·et peccatorum suorum remissionē adipiscantur quinquaginta diebus p̄ illis celebrant officiū·¶Nonnulli eciam celebrant centesimū diem·vt mortui transeant a leua in dextraz a malicia in triumphum a terra in celū·a miseria in gloriā·a morte in vitā.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Optant em illis eternam beatitudinē qui p centenarium vltra quē non est numerus designatur Quidam vero anniuersariū obseruant triplici de causa· Primo vt defuncti de ām calamitatis p ueniāt ad annos eternitatis siue ad vitā eternaz que fine fine est· et quasi annus in se reuoluit vel quia ibi est idemptitas et nulla reperit varietas· Secundo quia sicut sanctoz anniuersarium ad ipsorum honorē et nostram vtilitatē celebramus ꝓut dictum est in ꝓxemio huius ptis· sic et āniuersariū defunctoz ad ipsoz vtilitatē et nostram deuocionē· Tercio dies anniuersarij pro defunctis ideo repetit· quoniā scdm augustinū qualiter fit eis in alia vita nescimus· et meliꝰ vt eis supfit beneficiū nostrum· quā desit· Anniuersarium autē si contigerit in die dominica· vel in aliqua celebrari solēnitate non debet mutari ad sequentem diem· ꝓut fit in festis sanctorum· sed fiat in die p̄cedenti· vt citius occurrat penis defunctoz quas in purgatorio sustinent· Defuncti enim nostro indigent auxilio et beneficio· sed non sancti Die quidē festiuo anniuersariū non debet celebrari· nec missa ꝓ defūctis dici nisi corpus presens fuerit· tunc sic· quia omni tempore potest missa ꝓ defūctis celebrari· cadauere presente· nisi in pascue· Tunc em non debet corpꝰ intumulari· nec missa ꝓ eo cantari· quia tunc corpus xp̄i imolari· nō debet· sed vsqz in crastinum reseruetur· et tūc scz in sabbato potest missa ꝓ illo cantari et corpus sepeliri· Similiter si quis in die paschē moriat corpus eiꝰ vsqz in crastinū reseruet̄ super terram et tunc cum celebracione misse sepeliatur· Non enim debet corpus sepeliri absqz missa· quamuis contrarium fiat in pleriscqz locis· Licet autē scdm gabilonen̄ concilū· quotidie fit ꝓ defunctis orandū et sacrificandum· in premissis tamen diebus· hoc specialiter agit̄ ab amicis· Siquidē aliqui omni tempe festiuis diebus dumtaxat exceptis· generaliter orant ꝓ defunctis in officio vespertinali et matutinali· Alij missam quottidie ꝓ eis celebrant· Alij in mensis inicio· nouem p̄s· et nouē lectiones· et nouem responsoria cantant· Et quidem sancta et salubris est cogitacio ꝓ defunctis exorare vt a peccatis soluant̄· In quibusdaz locis non dicit̄ in ecclesia officium mortuoruz a quinta feria cene dñi· vsqz ad octauas penthē· dicentes q̄ omia officia illius temporis debent esse breuia nec in dominicis diebus· Legitur aūt q̄ quidam abbas ꝓhibuit monachos suos celebrare dñicis diebus pro defunctis· sed mortui ꝓpter hoc durissimis verberibz eū afflixerunt· et ideo ꝓhibicionem huiōi reuocauit· Et nota q̄ suffragia que fiunt in ecclesijs ꝓ defunctis valde bonis actiones sunt graciarum· Ille em anime que sunt pfecte bone· statim cum egrediuntur a corporibus euolant ad celos nec subsidijs nostris egēt· Pro valde malis fūt quasi lescunqz consolaciones vuloꝝ· eis enim subsidia nostra non ꝓsunt quoniā anime illoꝝ statim descendūt ad infernū· Pro mediocriter bonis· qui scz fiunt in purgatorio fiunt expiacōes· Pro mediocriter malis· qui scz fiunt in inferno fiunt ꝓpiciaciones siue penaꝝ mitigaciones· Nam scdm augustinū quibus ꝓsunt aut ꝓsunt vt sit plena remissio aut certe· vt tollerabilior sit damnacio Quidā tamen ꝓ eodem sumunt mediocriter bonos et mediocriter malos· quos vocant nonvalde bonos· qui vicz narrant purgatoriū· qui viuentes munctā pentenciā non pfeceru nt quibus prosunt elemosine· oraciōes· ieiunia et sacrificia que ꝓ eis fiunt· Nam vt dicunt· eis qui sunt in infer no· michil ꝓsunt· Illud etiam nota· q̄ scdm hieronimum cum ꝓ cunctis animabus p̄s· vel missa dicitur· non minus quā si ꝓ quolibet diceret̄ accipitur· Circa hoc tamē dici potest· q̄ si suffragia fiunt in speciali magis ꝓsunt illis· ꝓ quibus specialiter fiunt· q̄ alijs si fiunt in genere seu in cōmuni magis ꝓsunt illis qui plus meruerunt in hac vita· vt sibi prodessent si in equali vel maiori necessitate existūt· Licet igit̄ scdm augustinū non ꝓsunt omnibus ꝓ quibus fiunt· quia tamen nescimus quibz prosint vel non pro omnibz facienda sunt· ne aliquis p̄termittat̄· Melius nanqz superuerunt eis quibz nec obsunt nec ꝓsunt quā desint eis quibus prosunt· et ideo dies anniuersarij fit· vt p̄missum est Sed nunquid suffragia eis qui ꝓpter mortale peccatum in caritate non est ꝓsunt ei qui in caritate recessit· Respondeo opa sacrametalia· vt missa officium mortuoꝝ· collecte et similia· ꝓ talem facta bene valent· sed et defuncto ꝓsunt· tum quia illa a deo non ab operante efficaciam habent· Tum qz ille non ꝓprio nomie sed quasi syndicus omniū vicz totius ecclesie noie hoc agit scdm ea· que dicta sunt in ꝓxemio q̄rte ptis· Si vero tanq̄ priuata ꝓsona alia suffragia facit· aut hoc agit alio nomine aut suo ꝓprio· Si alieno· vt quia defūcti seu alteriꝰ in caritate existentis iussu de illius bonis elemosinā tanquam minister· ꝓ eo facit· tunc quidem illi ꝓdest· quoniam is intelligit̄ facere cuius mandato facit· vt qui mandat solui· ipse soluere videt̄· Hinc est q̄ ꝓegrinacionis votum ab vno emissum· alter eiꝰ iussu exequi potest· Idemqz est· si duo· quoꝝ alt̄ in caritate est· alter non· ꝓ defuncto ꝓsalteriū legunt· et si elemosina dat̄ iusto· vt oret pro defuncto· Hijs etem casibus ꝓdest defuncto rōne caritatis hominis iusti adiuncti· Si aūt suo priuato nomine· et de ꝓprio quis ꝓ illo elemosinam dat vel orat· vel ieiunat· vel alit̄ se affligit· quasi cōmuniter dicunt theologi· q̄ talia in nullo ꝓsunt ei· Nam legit̄ iob· ix· Scimus quia pctores deus non exaudit sed illud ceci· et non euāgeliste fuit verbū· et ysa· primo· Cum multiplicaueritis orationes non exaudiam· manꝰ em vestre sanguine idest peccatis plene fūt ymo scdm augustinum· Dum is qui displicet ad intercedendū mittitur irati iudicis animus ad deteriora ꝓuocat̄· Deus enim iniquoꝝ dona non respicit· et iustoꝝ solus oraciōes exaudit· Item dñs per amon ꝓphetam vota pinguiū terre idest peccatoꝝ non recipiā

Verum cum pauci sine crimine viuant · talis sen-
tencia · q̄ misericordiaz et tot suffragia defūctis
adimit et viuoz̄ caritatem ad illos refrigescere
facit nimis dura · et ideo non sequenda videtur ·
Si eñ ommū quos conscienca culpe arguit suf-
fragia odemnamus illi paucoz̄ suffragijs iua-
buntur · dicēdum est · videl̄ q̄ quanq̄ suffragia
eius qui et si non in caritate in fide tamē est · illi
qui in caritate decessit non p̄ sunt exmerito vite
agentis quia tamē illa fiunt scd̄m doctrinā eccle
sie · et p̄ eum qui in fide est · et p̄ eo qui talia reci
pere meruit beneficia · vbi deficit caritas agen-
tis supplet meritū fidei · et caritas ecclesie · talia
dictantis · ac defuncti capacis suscipientis necnō
et liberalitas dei miserentis · qui secundū ambro-
sium beneficia non reuocat ymo cumulos liberali
tatis amplificat et sua liberalitate opus ab alio
factum p̄inde reputat · ac si per illū p̄ quo fit ·
factum esset · Nam secundū iura aliquo alienū de
bitum exoluente · ipse debitor liberat̄ · et si seruo
legata sit libertas · Si ticio decem p̄stiterit · quo
cunq̄ illa die decem p̄stante · liber est · sed et per
eum qui capax non est alteri legatū et hereditas
acquiri potest · Et his qui ob crimen p̄ aliis po-
stulare p̄hibetur · p̄ se et pro his quoz̄ curam
gerit admittit̄ · Et scd̄m augustinū quanq̄ in la-
pideo canali nil generet̄ · tamen aqua inde tran
siens terrā fecundat · Et hieroni · Si quādo vide
ris mt̄ multa opa peccatoz̄ · quenq̄ facere aliq̄
que iusta sūt non est tam iniustus deus vt p̄pter
multa mala paucoz̄ bonorum obliuiscat̄ · Sane
defuncti sciunt suffragia que p̄ eius fiunt tribus
modis scd̄m augustinū · Primo p̄ diuinam reuela
cionem · quando scz̄ deus eis reuelat · Secundo p̄
bonoz̄ angelorum manifestacionē · Angeli enim
qui hic semp nobiscum sunt · et omnes actus no-
stros ꝑsiderant · quasi in instanti possunt ad eos
descendē · et eis p̄tim̄ nunciare · Tercio p̄ anima
rum hinc exeunciū intimacionē · Quarto p̄ expe
rienciam · cum vicz̄ se a penis sencium releuari ·
Sciendum autez̄ · q̄ defuncti valde mali nesciunt
quid a viuis agit̄ · nisi quatenus eis scire p̄mittit̄
similiter nec mediocriter bñ · adhuc in igne pur-
gatorij constituti · qui nondū dei visione fruunt̄
nisi quatenus per aliquē de p̄missis modis p̄mit-
titur eis scire · Sed valde bñ qui iam ea fruunt̄
bene sciunt quid hic agit̄ · iuxta illud greḡ · Quid
est q̄ nesciant qui videntem omnia vident · Alij
tam̄ dicunt eos scire omnia que eis necessaria sūt
et non alia · Vnde ysa · ex persona p̄pli afflicti ait
abraham pater vester nesciuit de hoc · Et vtrum
mortuis cura sit de viuis · Augustinus late p̄se-
quitur in libro de cura p̄ mortuis habenda · Ad-
huc sic̄ aug̃ · ait multi aliquos ex mortuis vel in
sōpnijs vl̄ alio q̄cunq̄ modo viuis apparē credūt
Et vbi eorum inhumata laterent corpa · atq̄ vt
eis sepulchra fierēt et alia huiōi innumera sepe
admonuisse · et illa vera reputum esse in dyalogo
gregorij · et in alijs pleriscq̄ in scriptis autēticis
repitur · Veruntamen vt idem aug̃ · in p̄emisso
libro ait · Quamuis mortui talia in somnis iudica
re vel petere videant̄ · non ideo putandū est eos
ista sentire · Nam et viuentes plerunq̄ apparent
in somnis dormientibz̄ dum ipi se nesciunt appa-
rere · et ab eis qui hec somniauerūt audisse dicen
tibus · q̄ eos in somnis agētes aliquid vl̄ loquē
tes viderunt · Vnde vt dicit credendū est q̄ hec
sunt angelice opaciones p̄ dispensacionē p̄uidē
cie dei ad qualecūq̄ solacium viuoz̄ · Concilium
eciam antiquitatis · ait · q̄ plerisq̄ demonum illu
sionibus et fantasmatibus sepe seducūtur · Offi
cium mortuoz̄ imitatur ommno triduanā cristi
sepulturā · Sicut enim in illo triduo ita et in hoc
officio omnia laudis cantica subticem̄ · et solem
nitates quaslibet subtrahimus · Nam in missa be-
nedictiones ab epō non petimus · nec in agenda
dicim̄ · Domine labia mea aperies · nec · Deus in
adiutoriū meū · nec benedicam̄ · nec iuitatoriū
nisi corp̄ presens sit · et eciā in vigilijs · nec glo
ria patri · ad responsoria vel in fine psalmorum ·
nec ad lectiones benedictionē petimus vl̄ damus
nec dicim̄ · Tu autē vel deo gracias · Nec in missa
alta nec gloria in excelsis · nec · Ite missa est · Nam
in veteri lege p̄hibitū fuit oleū leticie et thus
suauitatis pro peccato offerri · Mors enim est
vindicta peccati · Vndevbi peccatū · ibi tenebre
Nec debet esse leticia · nec canticoz̄ leticie decan
tacio · vbi est luctus et cōtristacio mentis ac exe-
quie pro mortuis celebrant̄ cum luctu · Rursus
laudes supprimimus · quia quo mortui transeunt
ignorantes nescimus · vnde laudare dominū de-
bemus de iusticia vel de misericordia · Quadam
reprimimus quia tristes in hunc mundū intrauī
mus · et tristiores exim̄ · Non ergo sequencia de
bet dici que est canticū exultacionis · Adhuc licz̄
in missa p̄ viuis debeāt omnes thurificari ad de
signandum q̄ illoz̄ oraciones ad celestia dirigū
tur · In missa tamen p̄ defunctis non debet thus
per choz̄ portari nec offerri · idest altare thu-
rificari · sed circa corpus tantū · quia hoc in lege
p̄hibitum fuit vt iam p̄missum est · Nullus ergo
in hoc officio thurificat̄ · ad notandum q̄ mortui
nil amādo suis valent oribz̄ p̄merēri · vnde ps̄ ·
Non mortui laudabunt te domine · Ipse autē de-
functorum corpa thurificant̄ · et aqua benedicta
aspergunt̄ · non vt eoz̄ peccata tollātur · que
tunc per talia tolli nequeūt · sed vt omnis inmun
dorum spirituum · p̄sencia arceatur · et fiunt eciā
in signum societatis · et cōmunionis sacramēto-
rum quam no biscū dum vixerunt habuerūt · Vñ
et diaconus tradit · q̄ antiquitus viui mortuos
osculabantur · in signū vnitatis · quam cum ipsis
habuerunt · Prosunt eciam hec et similia in quan
tum per talia ipsi deo reuerēcia exhibet̄ · Quare
autem duplex vel sus pomit̄ in introitu p̄ defūc
tis scz̄ · Te decet · et exaudi oracionem meam ad-
dictū est in sexta pte sub sabbato · iij · ebdō made
quadragesime · Item in missa pro defunctis nō
debet interniscerī oracio p̄ viuis · prout dictum
est in quarta pte sub titulo de oracione · Pax eciā

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

non datur triplici racione· Primo quia hōc officium· vt iam dictuz est· triduanam xp̄i sepulturā vestigio sequitur· vbi pax nō datur· ꝓpter inde osculum detestandū· Secundo quia non cōmunicamus mortuis· quia nō nobis respondent· nos sumus eñ in sexta etate· illi in septima· Inde est q̄ corpus nunquā debet esse in ecclesia· quamdiu missa de die celebrat̄· ymo si p̄z esset ibi· debet asportari extra eccl̄iam in vestibulo ecclesie· quā tacunq; autoritate vmēs fulgeret· et postea ad missam de mortuis reportari· Tercio quoniā sic ex multis granis simul collectis vnus panis conficitur et ex multis racemis vinum elicatur· sic ex multis fidelibus· quoz quidam boni· quidā mali sunt· vna ecclesia ostruitur et coadunatur· Quia ergo de mortuo homine nescimus adhuc vtz fit ipse de cōformitate ecclesie et pacē habeat cum suo creatore et reconciliacōnem· ideo pacem ad missam non damus· nec aliquas laudes ꝓ mortuis referimus· quia non est vnde agēdum sit· Non enim adhuc apparet coz requies· Quarta etiam racio posita est in quarta pte· vbi agit̄ de osculo pacis· Illud quoq; notādum est· q̄ officium mortuorum incipit a vespis· postea secūtur vigilie· quaz tria sunt genera· In quibusdam ecclesijs legunt̄ nouem lectiōes de iob· et incipiūt Parce michi domine nichil· In alijs legūt de libro sapiencie· et incipiūt· Melius est ire nichil· In alijs vero de quodā sermone aug̃· Sed vnde cunq; fuerint absolute fine tube domine benedicere· et fine tu autem· Vel alibi incipiūt et finiunt̄ ꝓut in exequijs· quas in dicto triduo ꝓxpō celebramus seruatur· Veruntamen in quibusdam ecclesijs loco tu autē domine terminātur· Beati mortui qui in dño morīūtur· que verba sūt de apoc· xiiij· c· Frequentat̄ autem in hoc officio p̄s· Te decet· quomā ibi agitur de reditu filioz israhel a captiuitate in terrā ꝓmissionis· sic et defuncti de captiuitatis miseria ad vitā ꝓficiscunt̄ et eternam· Dicitur eciaz p̄s· Domine ne in furore tuo· qui cum sit sextus in ordine psalteri· tamen pro octaua intitulatur· quasi in sex etatibus per hūc psalmū deum rogantes vt septime etatis possumus tormenta euadere· et ad octauā glorie peruenire· Officium mortuoz non habet sedas vesperas vt dictū est in vj· pte hui· de vespis· In concilio toletañ statutum est· q̄ sacerdos missam defunctoz celebrans vt eius mimic9 mortē incurrat deponat̄· et tam ipse quā eum ad hoc incitans exilio ꝑpetuo puniatur· Nunc videndū est qualiter corp9 sepeliendum sit· et quidē quādo homo videret̄ agere in extremis· debet poni ad terram supra cineres vel admin9 sup paleas· p quod muiē q̄ cinis est· et in cinerem reuertet̄· et fit hoc exēplo beati martini· qui vt in se alijs daret exemplum in cinere iacēs· vitam finiuit· et si moriens literat9 sit· legi debet passio domini vel saltem ps illius ante eum· vt sic ad maiorē compunctionē moueat̄· Et debet esse crux erecta ad pedes· vt moriens eam cernens magis conterat̄ et ouertatur· Debet eciam supinus iacere· vt sp erecta facie respiciat celū exemplo beati martini et p̄inq; expiret· eius anima domino commendet̄ Postq̄ vero expirauerit· campane debent pulsari· ꝓut dictum est in prima pte vbi agit̄ de campanis· Deinde corpus si vmēs nouiter munct9 fuerit· debet lauari· ad significandū q̄ si anima p confessionem et contricionem a culpa mundata sit vtrunq; sc̄z anima et corp9· eternā glorificacionem et claritatē in die iudicij osequetur· quodq; illi secūdum io· vere in domino moriunt̄· et beati sunt qui nullam secum portāt maculā· sed in hoc mundo per penitenciā de relinquūt· Sed cum de hac locione· neq; in veteri testa· sc̄z leuitici· x· c· neq; in nouo· s· act̄· v· c· mil agat̄ si omitere nō multū vt aunt quidā curādū esset· Et aug̃· dicit in libro de cura ꝓ mortuis agenda· corpi humano quod post mortem impenditur· non est salutis p̄sidium sed humanitatis officiū· Veruntamen cum maria magdalena vnxerit dñm ante passionem· matḥ· xxvj· c· fecit eñ morituro q̄d non posset facere mortuo· marci· xiiij· c· Preuenit inquit vngere corpus meum in sepulturā· ex hoc ꝓbari potest corpa defunctoz lauanda esse· ꝙam sicut hieronimus ait in origmali sup illud matḥ· vj· c Vnge caput tuū in illis ꝓtibus vngentis ꝓ balneis vtebant̄· Canon tholetañ· concilij statuit q̄ qui diuina vocacione ab hac vita recedunt cum psalmis tantūmodo et psallencū vocibus ad sepulchrum deferant̄· Debet aut̄ defunctus portari a consimilibus sue ꝓfessionis· vt si fuerit diaconus a diacombus· si sacerdos a sacerdotibus si sint ibi aliter· nō est vis· quia necessitas legi nō subiacet· clericus a cleris· catholicus a catholicis Si vero fuerit de aliqua fraternitate deportet̄ ab illis qui sunt eiusdez fraternitatis· Mulieribz vero non licet corpa ferre· nec cogant̄ corpora sua lasciuiā incitancia denudare· q̄d facile contingere posset· Dum aut̄ de domo ad ecclesiā seu sepulturā portatur sēm quorundā locoz morem ter in via pausat̄· Primo ad significandum· q̄ ipse in hac vita exist̄s· vt posset digne domino p̄sentari· et cum alijs sanctis ꝑpetua quiete perfrui in tribus specialiter seipsū excitauit vicz in dilectiōe dei· in caritate ꝓximi· et in custodia sui ipsius q̄ in fide sancte trinitatis vixit atq; vitā finiuit· Secundo ad representandū q̄ dominus in triduo in ventre t̄re pausauit· Tercio tres pause fiūt in via· vt per tres dietas psalmodie que tunc dicitur· et trina fiet ei absolucio a delictis· tribus modis· sc̄z cogitacione· verbo· et ope cōmissis· exodo tercio· Viam trium dierum ibimus in solitudine· deinde ponit̄ in spelunca· in qua in quibusdam locis ponitur aqua benedicta· et p̄tune cum thure· Aqua benedicta· ne demones qui multum eam timēt ad corpus accedāt Solent namq; deseuire in corpora mortuoz vt quod nequiuerunt in vita saltem post mortem agant· Thus vero ibi ponitur· ꝓpter fetorem corporis removendū· seu vt defūctus creatori suo acceptabilē

bonorum operum odorem intelligatur obtulisse. Seu ad ostendendum q defunctis pfit auxilium oracionis. Carbones in testimonium q terra illa ad communes vsus amplius redigi non potest. Alus enim durat carbo sub terra quā aliud. Hedera quoq; vel laurus et huiusmodi que semper seruāt virorem in sarcophago corpori substernuntur. ad significandum. q qui moriunt in xpo viuere non desinent. nam licet mundo moriantur secundū corpus. tamen secūdum animam viuunt et reuniscunt deo. Alia tamen consideracione habebant in funeribus antiqui cipressos. quia vicz sicut cipressus cesa non iterum surculescit. sed tota moritur. ita homo mortuus non reuniscit. Fiūt etiam hec non quia cadaueribus insit sēsus. sed in figuram videlicez vel ad resurrectionem sperandam. vel ad dei misericordiam seu benuolenciam prouocandam cui talia pietatis officia placent. Debet autē quis sic sepeliri. vt caput ad occidentem posito. pedes dirigat ad orientē. in quo quasi ipsa positione orat. et iuit. q promptus est vt de occasu festinet ad ortum de mundo ad seculū. Et in quocunq; loco extra cimiterium cristianus sepeliatur. semp crux capiti illius apponi debet. ad notandū illum xpianum fuisse quia hoc signū diabolus valde veretur et timet accedere ad locum crucis. signaculo insignitū. Debent quoq; fideles xpiani sepeliri induti sudarijs. sicut prouinciales obseruant qs sumunt ex euangelio. in quo legit de sudario et sindone xpi. Quidam vero alicio insuunt. vt hac veste insigna penitencie representent. Nam cinis et cilicium arma sunt penitencium. Nec debēt indui vestibus communibus sicut in yralia fit. et vt quidam dicūt debent habere caligas circa tibias. et subtalares in pedibz vt per hoc ipos esse paratos ad iudicium reprehendatur. Clerici vero si sunt ordinati illis indumentis induti sint que requirunt ordines quos habet. Si vero nō habent ordines sacros more laicorum sepelianē. Veruntamen licet in alijs ordinibz ꝓpter paupertatē hoc sepius omittatur In sacerdote tamē et episcopo nullomodo ꝓtermittēdum est. Vestes eñ sacerdotales virtutes significant. cum quibus prē ceteris sunt domino psentandi. Eutician9 papa statuit. vt null9 martires sepeliat sine dalmatica aut collobio purpurato. ¶ Circa hoc autē considerādum est vtrum xpc vestit9 fuerit post resurrectionē. et vtrum celum vestit9 ascenderit. et vtq; duobus discipulis eūtibus in emaus. et ceteris discipulis et mulieribus vestitus apparuit. Siquidē angeli legūtur vestiti apparuisse. iuxta illud iobis. Vidit angelos sedētes in albis. et alibi. Ecce duo viri astiterunt iuxta illū in vestibus. qui et dixerūt. Vir ihesus qui assumptus est a vobis in celū. sic veniet quomam vidistis eum euntē in celum. Sempe xpc vestitus ascendit in celū iuxta illud. Quis est iste qui venit de edom tinctis vestibus de bosra. Item angeli dixerunt. quare rubrū est indumētum tuum ¶ Queritur eciā vtrum homines erūt nudi post diem iudicij. an vestiti. Et videt q vestiti. Nam semp angeli apparere solēt vestiti. et xpc eciā post resurrectionem cum veste apparuit et in transfiguracione vestitus fuit. ¶ Unde et apparebant vestimenta eius alba sicut nix. Econtra videtur q nudi erunt. quia habet autoritas q in eadem forma erimus in qua fuit adam. priusquā peccaret et eciam in meliori sed tunc fuit nudus. ergo nudi similr erimus. Solucō mil differimus de veste. sed hoc solum dicimus. q ibi non erit deformitas. nec vlla aduersitas vel infirmitas et erimus vestiti et ornati vestimētis virtutum. Quis autem et in quo loco sepeliri debet et vtrum locus sepulture aliquid conferat. dictū est in prima pte vbi de cimiterio agitur. ¶ Illud aūt nota. quod q; scriptū est leuitici. xxj. c. Pontifex ad omnē mortuū. eciam patrem vel matrez non ingredietur. neq; egredieē de sanctis. hinc est q romanus pontifex ad nullius defuncti domum accedit. Item quia ibidem dicit. Sacerdotes nō radent caput. non barbam. nec in crimibz suis faciēt inscisuram ideo q de carorum morte tristant. Barbam nutriunt nec crines ꝓcindunt et eciam nigris vestibus ornant. vt per nigredinem et dolorem cōsepulti mortuo videant. Hic eciam queri potest vtrū woces mortuoꝝ loquātur. Et videtur q sic. iuxta illud ꝓphete. Exultaciōes dei in gutture eoꝝ. Dormisda papa dicit q Illi quibz cum falsa misericordia indulserim9 ante tribunal xpi contra nos faciēt questionem Et augustinus dicit. q defuncti qui nesciunt que hic fiunt. dum hic agunt postea audiunt ab his qui moriendo hinc recedunt. Sed aplūs contra dicere videtur dicens. q tunc lingue cessabunt. et psalmista. Non mortui laudabunt te. Et nota secundū augustinū. q tempus quod inter hominis mortem. et vltimam resurrectionē interpositum est aīmas abditis ideſt nobis occultis receptaculis continet. Postremo nota secundū magistrum iohem de briech. q antiqui solebāt dicere q quādo in humanis sunt corporibus wocantur anime. in inferis manes. quando vero celos ascendebant spiritus. Quando autē recens erat sepultura. siue quando spūs circa sepulturas errabat umbrā wocabant. Unde psalmista. Nam et si ambulauero in medio umbre mortis nō. Et ideo tunc panem et vinum ponebāt super sepulchra mortuorum vt dictum est sub festo cathedra petri.

In missa pro mortuis dicitur quādoq; epistola. Vir fortissim9 iudas. machb. xij. caplō. quandoq; Nolumus wos ignorare de dormientibus. tessalonicens. iiij. caplō. quandoq; Audiui wocē de trono dicentē. apoc. xiij. caplō. quandoq; Ecce misterium wobis dico. prima corim thb. xv. Dicitur eciam quandoq; euangeliū. Amen amen dico wobis quia vent. iohb. v. c. quādoq; Dixit martha iohb. xj. quandoq; Sicut eñ pater suscitat iohb. v caplō quandoq; Omne qs dat michi pater iohb. vj. c. quandoq; Ego sum panis. qs est ibidem.

De quatuor coronatis.

De quatuor coronatis hic notabiliter reperitur·q; quandoq; fuerunt qui venerant ad construendum templuz dyocleciani·cognito q; essent cristiani martirio sunt coronati·quorum nomina·qz nō fuerunt idcirco in collecta ponunē ¶ Post duos vero annos alij quatuor martirium fusceperunt quorum corpora sepulta sunt iuxta corpora predictorum quoq; quorum nomina fuerunt ignota ideo statuit melchiades papa vt dies eorum sub nominibus predictorum qñ q; celebris haberetur·et sic vocatum est festuz quatuor coronatorum· Postea vero fuerūt cuidam religioso eorum nomina revelata scz·Severi Severini carpophori·et victorini nomen tamen festi pptera mutatum non est nec ecia dies mcalendario·

De beato martino·

De beato martino sciendum est q; dicē par apostolis non propter suscitacionem mortuorum·quorum vt quidam putant cum idem multi alij fecerunt martires et confessores·vel propter multitudinem miraculoz·sed specialiter propter vnū miraculū· Cuz enim esset turoñ archiepūs·venit ad eum quidam pauper et inops tunicā ab eo petens et ipse concessit·iussit ergo procuratori suo vt emeret· Ille vero iuit ad forum· et tardus redit tunicam vilem portans· que fere penula quasi pene nulla poterat dici vir sanct9 sibi monstrari fecit· Erat autem brevis forte vsq; ad genua· manice vsq; ad cubitum· extra ens ergo suam pauperi dedit· et ipse pauperis tunicam induit· Nec multo post preparat se ad celebrandum missam·et stans ante altare sicut mos est in prefacione levauit manus ad dominum manicis laxis retro labentibus licet nec grossa eius brachia·nec multum carnosa essent et cum prefata penula non nisi vsq; ad cubituz protenderetur remanserunt eadem brachia nuda tunc venerunt miraculose aurei torques ipsaq; decenter operuerunt· et globus igneus apparuit super capud eius per quod demōstratum est spiritum sanctum super eum descendisse ad robur· sicut super apostolos in pentex· ¶ Unde propter hoc non immerito dict9 ē par apostolis est etiam par eis in officio· ¶ Considerandum autem est q; ipse solus inter confessores institucionis habet octauas·sicut beatus laurencius inter martires· Ille enim dixit· Igne me examinasti·et non est inventa in me iniquitas·et martin9 in agone mortis·dixit demonī astanti· Nil invenies in me cruenta bestia· ecce quomodo concordant ille prepollens martir quare pre omnibus alijs octauas et vigiliam habet iste confessor excellens· quare pre omnibus alijs octauam habet· ¶ Capam eius reges francorum consueuerunt portare in prelijs vt dictum est in secunda parte vbi agitur de sacer

bote·fortunatus poeta·vir vita egregius· et ingenio preclarus de ytalia turoñ· veniens gesta beati martini conscripsit tempore iohannis·pape·iij·

De sancto andrea apostolo·

Beatus andreas nigri fuit coloris barba plixa statura mediocris·hoc ideo dicimus·vt sciatur·qualis in ecclesia debet depingi· quod de vnoquoq; apostolorum·et aliorum multorum sanctorum sciendum esset· predicauit autem in achaia·et attenuis·et circa partes illas· ¶ Excellentis fuit valde meriti·nec sine causa beatus gregorius adeo fuit sibi devotus·quod sibi fecit proprium officium·et monasterium condidit·et ibidem monachus extitit·vigiliam ex institucione non habet quia est in tempore ieiuniorum·quare non fuit necesse instituī ei vigiliam et idem est de beato thoma apostolo· ¶ Sane ossa eius ac beate lucis euangeliste tempore constantini· ij· imperatoris translata sunt apud constantinopolim·Hac die dicitur epistola· Corde creditur ad iusticiam·roma·x·capitulo et evangelium·Ambulans ihesus iuxta mare·mathei quarto capitulo· ¶ Postcommunio· Venite ad me· que est ibidem· In vigilia vero est introitus· Dominus secus mare·mathei quarto· et cuāgelium· Stabat iohannes et ex discipulis·iohānis primo capitulo· Postcommunio· Dixit andreas iohannis·i·capitulo·

De sancto nicolao episcopo·

Legitur q; cum in quadaz ecclesia que dicitur crux subiecta monasterio sancte marie de caritate·nōdū hystoria beati nicolai cantaretur·fratres eiusdem loci priorem suum·vt eam sibi cantare liceret instanter rogauerunt· Ille vero hoc precise negauit dicens incongruum fore pristinuz morem nouitatibus immutare· Illis vero instantibus indignat9 respondit·Recedite a me quia noua cantica ymo ioculatoria· quedam in mea ecclesia non cantabuntur· Adveniente autem eiusdem sancti festivitate fratres cum quadam animi tristicia matutinarum vigilias peregerunt· Cumq; omnes in lectis se recepissent· ecce beatus nicolaus priori visibiliter terribilis apparuit quem a lecto extrahens per capillos tonsure pauimento allisit et incipiens· O pastor eterne·per singulas vocum differencias·virgis quas in manu tenebat·grauissimos ictus super dorsum illius ingeminans per ordinem morose cantando antiphonam ipsam ad finem perduxit·Omnibus ergo illius clamoribus excitatis seminuus ad lectum deportatur·quitandem ad se rediens dixit· Te et hystoriam nouam sancti nicolai decantate·Tempore henrici quarti imperatoris ossa sancti nicolai apud vrbem bareñ·translata sunt·

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De venerabili beda presbitero.

Beda venerabilis pater et monachus egregius expositor claruit in anglia circa annum domini dc. lxxxvij. qui licet in sanctorum catalogo computatur. non tamen ab ecclesia sanctus sed venerabilis appellatur duplici racione. ¶ Primo quia cum pre nimia senectute eius oculi caligarent faciebat se duci per villas et castra vbique verbum domini predicando. cumque quadam vice per quandam vallem magnis lapidibus plenam transiret. quidam ex ductoribus derisorie dixit ei quia ibi erat magnus populus congregatus expectans eius predicacionem audire et silenter. et tunc ille incepit predicare feruenter et cum in fine conclusisset. per omnia secula seculorum. mox omnes lapides alta voce clamasse dicuntur. amen venerabilis pater. et ideo venerabilis pater appellatur. Alij vero asserunt quia angeli responderunt. bene dixisti venerabilis pater. Secunda causa est. quia post eius mortem clericus sibi quidam deuotus quendam versum edere cupiebat. quam in illius tumulo sculpi facere intendebat incipiens sic. Hac sunt in fossa. volens versum terminare. bede sancti ossa. Sed quia talem finem versus congruitas non patiebatur. et sedula mente reuolueret. nec congruum finem videret dum quadam nocte multum super hoc cogitasset mane ad tumulum properans. manibus angelicis taliter versum scriptum reperit sumptum. Hac sunt in fossa. bede venerabilis ossa. Eius autem corpus apud ianuam deuocione congrua dicitur coli.

De sancto thoma apostolo.

Historia seu legenda de sancto thoma apostolo. et si quid ex ea in responsoriis vel antiphonis sumptum reperitur inter apocrifa deputatur. In ipso autem festo legitur ad missam euangelium. Thomas vnus ex. xij. iohannis. xx. ca.

De sanctis infra natiuitatis domini.

Post domini natiuitatem. sequenti die fit festum de obitu beati stephani protomartiris et tamen ipse fuit passus in augusto. quare hoc festum fiat sub festo inuencionis eius dictum est. ¶ Queritur quare hec tria festa videlicet sanctorum. stephani iohannis. et innocentium. immediate post festum natiuitatis domini ordinantur. ¶ Respondeo primo. vt cristo capiti et sponso. omnes sui comites adiungantur. natus enim cristus sponsus ecclesie in hunc mundum tres sibi comites adunxit de quibus dicitur. in canticis. Dilectus meus candidus et rubicundus. electus ex milibus. Candidus quantum ad iohannem euangelistam. preciosum virginem et confessorem. Rubicundus quantum ad stephanum protomartirem. Electus ex milibus quantum ad magnam turbam innocentium. Secundo vt sic ecclesia omnium martirum genera quorum quidem martirij cristi natiuitas causa fuit insimil adunaret. Triplex est enim martirium. primum voluntate et opere. tale fuit martirium beati stephani. et hoc est dignissimum in genere. Si autem dicamus. quia aliqua circumstancia facere posset. quia aliquis confessor aliquo martire dignior esset. et ideo festum eius precedit alia et continuatur festo dominice natiuitatis. Vñ in ipso festo legitur. mortem quam saluator dignatus est pro omnibus pati. hanc ille primus pro omnibus reddidit saluatori. et iterum cristus vere natus est in terris. vt hodie stephanus nasceretur in celis. ¶ In festo beati stephani introitus est. Etenim sederunt principes. et aduersum me loquebantur. in quo ostenditur insidie principum iudeorum beato stephano insidiantium. Epistola est actuum. vj. capitulo. Stephanus plenus gracia et fortitudine. que sicut dicit augustinus in sermone huius diei. cum plurimum habeat ammiracionis in ipsa specie non minus continet in misterio dignitatis. in qua narratur tam passio ipsius. quam passionis causa. et meritum seu remuneracio et hec eciam minuatur et representantur in responsorio quod est. Sederunt principes. et in alleluia quod est. Video celos apertos actuum octauo capitulo. et in offertorio et in postcommunione. Video celos actuum. vij. Et in nocturnali eciam officio idem repetitur. vt ostendatur. quia sepe et sepius consiliati sunt principes sacerdotum in mortem eius. ¶ Euangelium est Ecce ego mitto ad vos matthei. x. capitulo. et sequitur. Hierusalem hierusalem que occidis prophetas et lapidas eos et cetera. Stephanus enim fuit lapidatus. Dicitur eciam ibi a sanguine abel iusti. Sicut enim ille fuit protomartir in veteri testamento sic ille in nouo. ¶ Historiam sancti stephani composuit alcuinus caroli magister et capellanus nocturnales antiphonas. de psalmis. quibus articulantur accepit. cetera de actibus apostolorum. Antiphonas eciam laudum quidam versus premittuntur. quia ut dictum est in sexta parte sub dominica de trinitate. ¶ Frequentatur autem in versiculis alleluia. vel propter solemnitatem dominice natiuitatis. vel propter gaudium de consorcio stephani angelice concionis. Dicitur eciam illud capitulum. Stephanus plenus gracia. et illud Surrexerunt quidam que sunt actuum. vj. capitulo. et illud. Cum esset stephanus actuum. vij. capitulo. Secundum martirium est voluntate et non opere quale fuit martirium beati iohannis euangeliste. qui martir fuit sicut patet in illa antiphona. In feruentis olei dolium missus iohannes apostolus diuina se protegente

gracia illesus exiuit·vt sicut nō senserat carnis
estum quia virgo fuit mente ⁊ corpore·sic nec
estum ferventis olei sensit·In natali autem eiꝰ
canitur in quibusdam locis vna missa in exor=
dio lucis·ad notandum qꝫ ipse accepto lumine
huius mundi· sacrificium virginitatis semper
obtulit deo·quia enim non poterat habere vi=
giliam propter festum beati stephani· statu=
tum fuit·vt duas missas haberet ¶ In missa de
beato iohanne epistola· Qui timet deum eccle
siastici·xv·capitulo· ¶ Euangelium est·Dixit
ihesus petro·iohannis vltimo capitulo·⁊ can
tatur alleluia·Valde et cetera·⁊ quod ibi dici
tur·Qui supra pectus domini et cetera· sumi=
tur iohannis vltimo capitulo ¶ Introitus est·
In medio ecclesie·ecclesiastici·xv·capitulo· ¶
Et responsorium·Erit sermo et cetera iohan=
nis·vltimo capitulo·Item alleluia·Hic est di=
scipulus·iohannis vltimo capitulo· ¶ Com=
munio·Erit sermo·que est ibidem· Dicitur eci
am ad horas capitulum· Cibauit· ecclesiastici·
xv·capitulo et illud·Benedictus deꝰ et pater
ephese· i·capitulo et illud· Qui timet dominū
ecclesiastici·xv·capitulo· ¶ Et nota qꝫ beatus
iohannes euangelista· in festo beati iohannis
baptiste obiit· Sed quia non poterat tuncꝰ
festum fieri·translatum est ad tercium diē nata
lis domini ·et omnes comites suos haberet spō
sus·vt premissum est·et festum beati iohannis
baptiste in suo die remansit· nec mirum quia di
es illa ab angelo gaudio natiuitatis precurso
ris autenticata fuit· ¶ Nec est dogmatizan=
dum·quod euangelista baptiste tamquam ma=
iori cesserit pro eo quod legitur· Inter natos
mulierum non surrexit maior iohanne baptiste
Nam non debet esse de ipsorum maioritate di=
sputandum·diuinitus est ostensum· Cum enim
duo magistri quorum vnus baptistam alter pꝛ=
ferebat euangelistaꝫ solemnē ad hoc indixissent
disputacionem·et quilibet valde sollicite inue=
stigasset auctoritates et raciones efficaces· qꝫ
bus suum iohannem preferre posset·tandeꝫ die
disputacionis aduenīente quilibet sanctorum
emulatori suo apparuit dicens· Bene cōcordes
sumus in celis de nobis non disputetis in terris
Tunc illi sibi adinuicem et omni populo visio=
nem publicauerunt·et dominum benedixerunt·
Vel ideo fuit ad tercium diem post domini na
tiuitatem translatum quia forte illa die dedica
ta·est ei basilica·vel quia forte ea die rediit de
pathmos insula vel insulatus est·fuit enim pa
triarcha ephesinus·Aiunt quidam·quod beatꝰ
iohannes cum post celebratam missam descen/
disset in tumulum euanuit ab oculis circumstan
cium·⁊ cum terra ibi statuerat de profundo ad
dunt eum viuere·et terram eius anhelitu scatu
rire·Alii in celum translatum· ¶ Igitur par=
tim ex euangelio· partim ex eius tribulacione
hoc dierna copulat̄ historia in cuiꝰ vltiō respō
sorio scz ¶ In medio ecclesie quod sumt̄ ⁊ libro
sapiencie·in quo agitur de spiritu intellectus
neuma iubilatur·quia per spiritum intellectus
fuit de ineffabili verbo scilicet de deo vero lo=
cutus· Tercium martirium est opere et non vo
luntate·quale fuit martiriū innocentum quod
sicut tercium locum optinet in dignitate· ita ⁊
inter festa martirum· ¶ Sed quare festum in
nocentum celebratur ante festum stelle id est
epl̄ie·cum mortui fuerunt pꝰ apparicionē stel
le·quando scilicet herodes vidit qꝫ illusus esset
a magis·Respondetur quo herodes auditis ru
moribus de cristo nato·turbatus est valde· ti=
mens omittere regnum vnde cogitauit facere
interfici omnes pueros·et sic cristus non euade
ret·sed fuit impeditus tunc·quoniam augustꝰ
cesar mandauit ei·quod ad eum veniret·aristo
bolo et alexandro filiis ipsius herodis respon
surus coram eo·Et quia non fuit ausus non ire
iuit·postmodum vero reuersus anno reuoluto
quarto die post natale domini fecit omnes pu
eros interfici·a bimato id est biennio et infra·
Bimatus enim grece dicitur latine biennium·
¶ Queritur quare in festiuitate innocentum in
missa· Gloria in excelsis deo et alleluia et alia
cantica leticie non cantantur· Dicunt magistri
ideo quia mortui sunt ante domini passionem ⁊
sic ad inferos descenderunt· Sed pari racione
et in festo beati iohannis baptiste subticeri de
berent·dicendum est·qꝫ hoc ideo contingit qꝫ
auctor officij noluit nos coniungi in hac festi=
uitate animas deuotarum mulierum de morte
innocentum plangencium et dolencium· vnde
causa tristicie earum illa dimittimus·et ideo le
gitur prophecia·hiere·xxxi·capitulo de inno
centibus· Vox in rama audita est·que ad literā
de beniamitis exponitur·qui interfecti sunt ꝓ
pter vxorem lie· quam oppresserant· et rachel
fuit mater beniamin· vel per rachel que inter
pretatur ouis·vel videns intelligitur ecclesia
que ploraꝫ filios suos scilicet triplices· Primi
sunt martires considerans eos esse sibi subtrac
tos et non vult consolari in presenti· sed om=
nē consolacionem transfert in futurum· quia
non sunt scilicet presentes· ¶ Secundos filios
luget ecclesia·quia fere ad partum veniunt in
quibus patitur abortum· Tercii vero sunt·qui
iam renati in baptismo erant·sed per peccata
retrocedunt·hos et illos luget eciam quia non
sunt·id est quia damnati sunt·⁊ ideo quia lugꝫ
ecclesia cantica leticie subticentur· ¶ Potest
esse et alia racio· nā cantica leticie proprie pꝰ
victoriam cantari debent· Vnde ezechie dictuꝫ
est· Dispone domui tue·et cetera·quia post vic
toriam habitam·non cecinit cantica leticie·sed
innocentes non habuerunt victoriam·non enim
victoria vbi pugna non est· Media racio est·
quidam tamen pro alleluia cantant in missa·
Laus tibi alii·Cantemus eya· ¶ Et dicitur epi
stola· Vidi supra montem·apocalipsi·decimo
quarto· ¶ Et euangelium· Angelus domini

aparuit mathei·xij·c ¶ Si autem festum illud in dominica contingat·nullum canticum leticie subticetur·propter gaudium resurrectionis· In octauis quoq; eorum cantica leticie cantantur·pro significacione gaudij· quod acceptur̃i sunt in octaua id est in resurrectione· quia licet ad inferos descenderunt resurgent tamẽ nobiscum in gloria· Octaue enim festiuitatum celebrantur in memoriam generalis resurrectionis quam significant ¶ Rursus quia hac die tristiciam mulierum representamus in multis ecclesijs dyaconi non vtuntur dalmaticis· nec subdyacon subtilibus id est tunicellis·ad notãdum·q; innocentes statim in morte primaz stolam non receperunt·sed ad infernum descenderunt·De hoc in tercia parte dictum est sub tide coloribus· ¶ In hoc festo dicitur capitulum illud·vidi supra montẽ apocalipsi·decimo quarto capitulo·Et illud·hij sunt qui cum mulieribus·et illud·hij empti sunt· que sunt ibidem· ¶ Et aduerte·q; antiphone nocturnales de psalmis sumũtur·cetera de epistola vel euãgelio· ¶ Quod autem dicuntur·centumquadragintaquatuormilia finitum ponitur pro infinito·quod etiam dicitur· Vidi super altare dei animas interfectorum·sic est accipiendum· qđ iohannes vidit animas interfectorum sub altare id est humiliatos capiti suo·vel in absconso·quia nemo percipit hic quomodo ibi sint· ¶ Sed quare solemnizat ecclesia de morte innocentum·qui non habuerunt voluntatẽ paciẽdi Videtur q; eadem racione· si aliquis tirannus interficeret tot pueros deberet ecclesia similiter·solemnizare pro illis·quod verum non est Respondeti potest q; hoc festum propter tria celebrandum est· licet voluntatem non habuerunt paciendi ¶ Primo quia cristus in eis quebatur et occidebatur· Secundo quia christ9 in eis celabatur dyabolo et herodi· Tercio q; nomen domini non loquendo sed moriendo confessi sunt·quia pro cristo et vice cristi occisi sũt Erant autem innocentes· quia circumcisi nam circumcisio erat tunc remedium contra originale peccatum·licet ita non sufficiẽs sicut nũc baptismus est ¶ Illud autem sciẽdũ ẽ est q; in quibusdam ecclesijs in die natalis domini·Dyacon̄ vesperis finitis in honorem beati stephani·qui eximius dyaconus fuit in tripudio conuenientes cantant antiphonam· de sancto stephano·et sacerdos dicit collectam·Nocturnos autem et officium crastinum celebrant etiam benedictiones super lectiones dant·quod tamen facere non deberent· Et eodem modo faciunt sacerdotes in festo beati stephani in vesperis in honorem sancti iohannis·quia ipse sacerdos fuit·Et pueri in festo sancti iohannis in honorem innocentum ¶ Subdyacon vero faciunt festum in quibusdam ecclesijs in festo circumcisionis·vt ibi dictũ ẽ· In alijs in epiphania·eciã in alijs·in octauis epiphanie·quod vocant festum stultorum·quia enim ordo ille antiquitus incertus erat·Naz in canonibus antiquis quã doq; vocatur sacer·et quandoq; non ideo subdyacon certam ad festandum non habent diez et eorum festum officio celebratur confuso·

De apostolis·Rubrica·

Apostolus grece interpretatur missꝰ latine· inde apostoli dicti sunt quia a cristo missi fuerunt euangelizare per vniuersum orbem ¶ Sane ecclesia in communi de apostolis solemnizat et canit in matutinis·Ecce ego mitto vos et cetera· quia omnes electi sunt simul a domino post sermonem ad eos factum in monte· sicut habetur in mathꝛeo·et in marco·q; videlicet electi sunt duodecim· ¶ De quibusdam tamen facit ecclesia officium proprium·sicut de beato petro· propter priuilegium dignitatis·de beato paulo· quamuis non sit de duodecim·propter priuilegium predicacionis·De beato iohãne propter priuilegium amoris siue virginitatis· et de beato andrea·propter priuilegium crucis quam ita ardenter predicauit·concupiuit·et habuit Per totas capitulum illud·Vã non estis eplꝛe· ij·capitulo·et illud·Non vos me elegistis· qđ est ibidem et illud·Beatus vir qui suffer·ia·i· capitulo·et illud·Magnificauit eum in timore inimicorum ecclesiastici·xlv·capitulo et illud· Statuit illi dominus testamentum sempiternum ibidem et illud· In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum· ibidem·et illud·Ibant apostoli gaudentes actuum·v·et illud·Nam quos presciuit et predestinauit conformes·ro· octauo capitulo·a illud·Corpora sanctorum in pace·ecclesiastici·xliiij·capitulo·et illud·Non esitrient neq; ficient amplius·apocalipsi·vij· capitulo et illud·Nos insensati vitam illorum·sapiencie· v· et illud·Ipso summo angulari lapide cristo ihesu eplꝛe·ij·capitulo· ¶ Habent autez vigilias et octauas·quia si compatimur et conregnabimus·De hoc dictum est in quarta parte sub quarta feria tercie ferie aduentus·Instãcia tamen est de beato iohanne euangelista quod ad ieiunium quod contingit Cuz quiavt dicũt quidam non fuit martir nisi animo·Cum propter festum beati stephani quod est in vigilia festi eius·In vigilijs apostolorum dicitur epistola·Benedictio domini super caput·prouerbiorum·xv·et ecclesiastici·xlv· capitulo Item illa Per manus autem·actuum·v·capitulo et euãgelium·Ego sum vitis·iohannis· quindecimo In festis vero apostolorum dicitur epistola Jam non estis hospites et adue·eplꝛe·v·capitulo·Item illa·Hij sunt viri ecclesiastici·xliiij·capitulo·Item illa·Scimus quoniam diligentibz deum·ro·octauo capitulo·Item illa·Benedictꝰ deus·et pater domini nostri eplꝛesei·primo·Itẽ illa·Spectaculum facti sumus ad corinthꝫ·iiij·

capitulo. Item illa. Vnicuiq; vestrum ad epl̃e se. quarto. Item alleluia. Ego vos elegi iohãnis. xv. Item illud. Venite ad me omnes. qui laboratis. mathei. xi. capitulo. Euangelium vero dicitur. Hoc est preceptum. iohannis. xv. capitulo. Illud. Hoc mãdo vobis. quod est ibidem. Item illud. Ecce ego mitto vos. mathei decimo. c. Itẽ illud. Facta est contencio. luce. xxij. ca. illud. Designauit dominus. luce. xv. capitulo. et illud. Ego sum vitis vera. iohãnis. xv. capitulo. Item illud. Dixit symon petrus. mathei. xix. capitulo. Postcommunio est. Amen dico vobis. q vos qui re. mathei. xix. capitulo Item illa. Vos qui secu. que est ibidem. Et nota q tres apostoli leguntur tantum viui fuisse rome scilicet petrus paulus et iohannes a tres euangeliste. scilicet iohannes marcus a lucas. Notandum est eciam apostolos siue cristi discipulos. non ideo tantum fuisse passos. q uia predicabant de cristo. sed quia ipsum deificatum aiebant sine romanorum auctoritate. quod ipsi prohibuerant. Ecclesia olim statuit fieri communiter festum de omnibus apostolis incalend. maij. vt dictum est. in. vj. parte sub festo apostolorum philippi et iacobi.

De euangelistarum. Rubrica.

Post apostolos ecclesia venerat eciaz euangelistas qui non tantum predicauerunt. sed eciam euangelia scripserunt. Legitur enim gen. tercio capitulo q fluuius egrediebatur de loco voluptatis. ad irrigandum paradisum. qui diuiditur in quatuor capita. scilicet physon. geon tigrim. et eufraten. Sane allegorice. fluuius ille euangelica predicacio est que a cristo procedit. a quo generaliter omnis voluptas emanat. Venite inquit ad me omnes qui laboratis et onerati estis. et ego reficiam vos. et inuenietis requiem animabus vestris iugum enim meum suaue est et onus meum leue. gustate et videte. quoniam suauis est dominus beatus vir qui sperat in eo. Recte autem hec predicacio fluuio comparatur. Tum quia reficit abluit et fecundat. Tum quia fluui9 dicitur aqua fluens. et vt salomon ait. Aqua profunda verba ex ore viri et torrens manans est fons sapiencie. qui tam longe lateq; diffluxit. vt mundum repleuerit vniuersum. Iuxta illud. Euntes in vniuersum mundum et ceter. Qua propter in omnem terram exiuit sonus eorum et in fi. or. te. verba eorum. Hoc irrigat paradisum id est fecundat ecclesiam iuxta quod dicit apostolus. Ego plantaui apollo rigauit de9 autem incrementum dedit. Hic est enim fons ortorum puteus aquarum viuencium. que fluunt impetu de libano. Fluuius autem iste in quatuor capita diuiditur. quia predicacio ihesu cristi. in quatuor euangelia deriuatur. Nam licet scripserit multi euangelia. quia luca testante multi conati sunt ordinare narracionem rerum. que in nobis completa sũt. tamẽ non nisi quatuor recepte sunt ab ecclesia videlicet. Mathei. marci. luce. et iohannis. quod vtiq; factum est quadruplici racione. Primo ad ostendendum duorum testorum concordiam. Sicut enim in veteri testamento vn9 fuit legislator. scilicet moyses a quatuor maiores prophete scilicet ysaias hieremias. ezechias. et daniel. a duodecim minores prophete. a multi sapientes. vt iob. dauid salomon. a ihesus syrach. Ita et in nouo test. vnus fuit legislator. scilicet cristus a quatuor euangeliste a duodecim apostoli et alij multi doctores vt hiero. aug9. ambrosius. et gregorius. vt per hoc ostendatur q rota continetur in medio rote. et duo cherubin sese respiciunt versis vultibus in propiciatorium. Secũdo p ministerio quadrige aminadab. de qua sponsa dicit in canticis. Anima mea turbata est propter ãdrigas aminadab. Aminadab enim interpretatur spontaneus domini. Hic est cristus. qui factus homo oblat9 est. quia ipse voluit. Huius quadriga est euangelica doctrina per quam eius fama per mundum vehitur vniuersum. cui9 quatuor rote sunt dicti quatuor euangeliste. propter hanc quadrigam. sponsa id ẽ ecclesia. salubri dolore turbatur ad penitenciã Tercio ad designandum liberacionem generis humani. a morte quadrifica id est a transgressione quadruplici. Prima transgressio fuit mandati in paradiso. Secunda legis naturalis. Tercia legis scripte. Quarta euangelij. Vel poci9 peccatum fragilitatis per impotenciam simplicitatis per ignoranciam. securitatis per negligenciam. a malignitatis per inuidiam. Dis enim quatuor modis peccandi anima moritur a seperatur a deo. Quarto pro ministerio forme ãdrige. Sicut enim inter ceteras formas ãdratum. sic inter ceteras doctrinas euangelium solidi9 a stabili9 perseuerat. Nam illud vndiq; stat. a ideo legitur apoca. xxi. capitulo q' ciuitas in quadro posita est. a illud propter stabilitatem appellatur eternum. per cuius graciaz homo quadratur in moribus. et in virtutibus solidatur. Ceterum istorum potius quam aliorum euangelia recepta sunt. Tum quia ipsi diligencius et aperci9 historiam euangelicam descripserunt. Tum quia licet aliquando varia seu diuersa. nunquam tamen contraria seu aduersa scripserunt. Tum quia isti quatuor animalium figuras in visione iohannis et ezechielis prefigurati fuerunt. ezechielis. i. capitulo. Matheo9 per hominem. eo q' eius intẽcio precipue circa scribendam cristi humanitatem versatur. Vnde eius liber ab humana cristi natiuitate sumit exordiũ. Liber inquit generacionis ihesu cristi et cetera. Marcus per leonẽ in deserto rugientem. eo q' eius intencio precipue circa describendã eius resurrectionẽ obstitit

Vnde eius euangelium antonomastice in die re=
surrectionis legitur. Dicitur enim q leo rugi=
tu maximo tercio die filios excitat catulos. ita
deus pater. immensa potencia sua filium suum
tercia die suscitauit. Vñ et marcus ab exclama
cione incipit scilicet a predicacione iohannis
in deserto clamantis et dicentis. Vox claman=
tis in deserto. Et scias. q marcꝰ fuit longo na
so subducto supercilio. pulcer oculis. caluꝰ bar
ba prolixa habitudinis optime. etatis medie.
canos aspersus. Lucas per vitulum eo q preci
pue circa describendam cristi passionem eius in
tencio versatur. in qua cristus se obtulit hosti
am deo patri. idem ipse sacerdos et hostia. vi=
tulus enim erat hostia sacerdotalis. vnde a sa=
cerdocio incipit dicens. Fuit in diebus herodis
regis iudee sacerdos quidem et cetera. Iohan
nes per aquilam. quia ceteris cum domino gra=
dientibus ipse in celum ad describendam cristi
diuinitatem volauit dicens. In principio erat
verbum. De hoc dictum est in prima parte sub
titulo. de picturis. Idee siquidez quatuor prin
cipales intenciones designate sūt. per figuras
illorum quatuor animalium quorum quodlibz
secundum visionez ezechielis quatuor habet fa
cies quoniam omnes de singulis agunt. licet q̄
dem principaliꝰ de quibusdam. presertim cum
omnes agant de cristo. cui quatuor ille figure
conueniunt. Fuit namq; homo nascendo. vitul9
moriendo. leo resurgendo. aquila ascendendo.
Hec vt melius intelligas ymagina aliquod a=
animal habens caput quadratum. et in qualibz
superficie. ymagina vnam faciem. videlicet a
parte anteriori. faciem hominis a dextris faci
em leonis. a sinistris faciem vituli. a parte po=
steriori faciem aquile. Quia vero facies aquile
super alias eminebat propter longi colli pro
ductionem. ideo dicitur q erat de super. Quod
libet eciaz horum habebat quatuor alas. Fin=
gem enim quodlibet animal quasi quadratuz. in qua
dratu sunt quatuor anguli. a m quolibet angu
lo erat vna ala. Porro hij quatuor significati
sunt per predicta quatuor flumina. Per phi=
son. iohannes. Per geon. matheꝰ. Per tigrim
marcus. Per eufraten. lucas. sicut enim clare
probat innocenciꝰ terciꝰ de euangelistis in s=
mone. Sunt eciā significati per q̄tuor anulos
aree. qui aurei et rotundi erant. in auro clari=
tas. in rotunditate que inicio caret et fine. de=
signatur eternitas. Ipsi enim eternam cristi
claritatem. et claram eternitatem describunt.
Per duos anulos a sinistris due euangeliste sci
licet matheꝰ. et iohannes. qui ab ipso cristo fu
erunt edocti significantur. Quidam tamen per
duos anulos a sinistris. matheum et iohannem
qui adhuc passibili et mortali adheserunt acci=
piunt. Per duos a dextris. marcum et lucaz qui
post ascensionem ei iam facto immortali et im=
passibili adheserunt accipiunt. Per sinistram e
nim mortalitas. per dextrum immortalitas de=
signatur. Secundum illud. Leua eius sub capi=
te meo. et dextra eius amplexabitur me. Et p=
pter hanc causam in picturis ecclesiarum Pau
lus ad dextram. et petrus ad sinistram statuun
tur saluatoris. et in bulla papali caput pauli a
dextris crucis. et caput petri a sinistris. Sa
ne in q̄busdā ecclesijs antiphona ad magnificat
in eorum officio est. Ecce ego iohannes vidi o
stium apertuz in celo et cetera. apocalipsi quar
to. Per horas autem dicitur capitulum. In me=
dio ecclesie aperuit os eius. ecclesiastici. xv. et
illud. Cibauit illum dominus pane vite et in tel
lectus. ibidem. et illud. Jocunditatem et exulta
cionem thezauri. quod est ibidem. Omnia re
sponsoria sumpta sunt de ezechꝰ. Primum est de
visione dei scilicet. Vidi comunctos et cetera.
In laudibus vero habetur de ministerio predi
cacionis eorum dilecti deo et hominibus et ce=
tera ecclesiastici. xlv. capitulo. Introitus mis=
se proprie est. Os iusti meditabitur sapienciam
Tamen iohannes euangelista habet introituz
proprium propter priuilegiū amoris et digni
tatis videlicet. In medio ecclesie aperuit os eiꝰ
et cetera. quia ipse non tantum fuit euangeli=
sta. sed eciam propheta. quod patet in princi=
pio libri apoca. vbi dicitur. Beatus qui legit
et qui audit verba prophecie huius. et seruat
ea que in ea scripta sunt et cetera. Notandum
tamen est. q iste introitus propter priuilegiuz
predicacionis secundario competit augustino.
gregorio et alijs expositoribus. Epistola in q̄=
busdam ecclesijs est de figura quatuor animali
um. Ecce ego iohannes. vidi ostium apertum
apoca. quarto capitulo. Alie ecclesie dicunt il
lam ezechielis. i. capitulo. Similitudo vultus
et cetera. Responsorium est. Beatus vir qui
timet dominum et cetera. Versus est. Potēs in
terra erit semen eius et cetera. quod intelligi=
tur de semine verbi dei. et bonorum operibus.
Sequitur. Generacio rectorum benedicetur.
quia euangeliste generant filios dei qui benedi
cuntur. Alleluia in quibusdam ecclesijs est.
Ad spon dicet. ecce assum. et hierusalem euāge
listam dabo. ysa. xli. capitulo. In alijs vero
ecclesijs dicitur alleluia. Beatus vir. Euangeli
um est. Designauit dominus a alios septuagin
taduos discipulos. luce. x. capitulo. a sequitur
Et dicebat illis. Messis quidam multa operarij
vero pauci. Offertorium est. Posuisti domi
ne super caput et cetera. Postcommunio est.
Magna est gloria eius in salutari tuo.

De martiribus. Rubrica.

Artir grece dicit testis latine. Mar=
tires enim testes sunt. q cristus pas=
sus est pro omnibus. et ipsi pro cri=
sto. Sane solus beatus laurencius in
ter martires vigiliam habet et octauam prout
sub festo eius dictum est. Omnes enī martires

singulares habent communia officia exceptis
stephano·laurēcio·iohanne baptista·a aliis q̄
buſdam·¶ Et ē introit9 ad missam· Gloria et ho
nore coronasti eum dñe vel· Sapienciam sanc⁹
torum ecclesiastici·xliij·capitulo vl' iudicabūt
sancti sapiencie tercio capitulo vl'· Sacerdotes
dei·danielis·iij·vel· Letabitur iustus hij tamē
in paschali tempore habent aliud officium· eo
q̄ in illo tempore oportet q̄ frequenter repe
tatur alleluia ꝓpter gaudiū resurrectiōis · Et
tūc ē introit9 · Protexisti me a conuētu malig
nanciū a̅· Et q̄ corona debet̄ eis tā q̄ victori⁹
bus·iō sepe fit mēcio & corona· Vñ stephan9 i
terpretatur coronatus· ¶ Epla vero q̄nq̄ & ꝑ
ꝑ vno martire· Iust9 cor iuum·ecc̄i·xxxix·ca·
q̄nq̄ illa· Beat9 hō qui muenit sapienciā pro
uer·iij·c·q̄nq̄·iustor aīe sapiēcie·iij·c·q̄nq̄ il
la· Iust9 si morte p̄ocu·q̄ est ibid̄·iiij·c·q̄nq̄ il
la· Beat9 vir q̄ in sapīa·ecc̄i·xliij·c·et·xv·q̄nq̄
illa· Benedict9 de9 a pat' ad corintḥ·i·c·q̄nq̄ il
la· Memor esto·ij·adthi·ij·c·q̄nq̄ illa· Deo mi
litans· que est ibid̄·q̄nq̄ illa· Beat9 vir qui m
uent9 ē ecc̄i·xxxi·c·q̄nq̄ illa· Benedictio dñi sup
caput· puer·xv·c·q̄nq̄· Stabūt iusti sapie· v
c· ¶ Euāgelū ℣ o dr q̄nq̄· Si q̄s vult p9 meve
nire·mathḥ·xvj·c·q̄nq̄ illud· Si q̄s vent ad me
luce·xiiij·q̄nq̄ illud· Nisi ḡnum iohḥ·xij·c·q̄nq̄
illud· Nolite arbitrari mathḥ·x·q̄nq̄ illud· Nic
hil opertū q̄d ē ibid̄ q̄nq̄ illud· Si quis vent
ad me et non odit· luce·xiiij·c· ¶ Pro pluribus
vero martiribꝫ & q̄nq̄ epla· Lingua sapienci
um· puer·xv·c·q̄nq̄ illa· Benedict9 de9 a pat'
domini nostri ihesu christi·prima pe·i·c· q̄nq̄ ·
Iustor aīe·sapīe·iij·c·q̄nq̄· Memorammi
p̄stinos dies·hebreor·x·q̄nq̄· Sancti p fidez
hebr̄·xi·c·q̄nq̄ Expectacio iustor leticia puer
bior·xi·q̄nq̄· Idij·fūt viri·ecc̄i·xliij·ca·q̄nq̄
absterget de9 apoca·vij·c·q̄nq̄· Reddet de9
sapie·x·c·q̄nq̄· Iusti aūt inꝑpetuū viuent sa⁹
piencie·v·q̄nq̄· Quis nos seperabit a caritate
christi·ad ro·viij· Alleluia ē Idij fūt due oliue a⁹
poca·xi· ¶ Euāgelū vero q̄nq̄ & · Cum audi
eritis prelia luce·xxi·q̄nq̄· Descendens ihesus
de monte luce·vj·c·q̄nq̄ videns ihesus turbas
mathei·v·quandoq̄· Egrediente ihesu de tem⁹
plo mathei·xiiij·c·quandoq̄· Attendite a fer⁹
mento phariseorum luce·xij·c· quandoq̄ illud
Sedente ihesu super montem olivet̄·mathei·xx
iiij·capitulo quandoq̄ illud· Ve vobis qui edi
ficatis·luce·xj·capitulo quandoq̄ illud· Qui
vos audit·luce·x·quandoq̄ illud · Confitebor
tibi pater·mathei·xi·capitulo· ¶ Dicitur post
communio· Amen dico vobis·quod vin·mathei
v·capitulo·quandoq̄· Et si cor tam hominibus ·
sapiencie·iij·c·quandoq̄· Quicūq̄ fecerit·ma
thei·xij·c·quandoq̄· Dico autem vobis mathei
x·c·q̄nq̄· Signa autem marci·vl̄·c· et q̄nq̄
Multitudo luce·vj·c· ¶ In nocturnali vero of
ficio· Primum responsorium est· Iste sanctus
ꝑ lege dei fuit certauit vsq̄ ad mortem a̅· et
est quinti tom· quia petulancia quinq̄ sensuū
fuit mactata in eis· In tempore vero paschali
primū responsorium est· Beat9 vir qui metuit
dominum·et est octaui tom ꝓpter octauam que
significat gloriam resurrectionis · quia sancti
martires in tollerandis tormentis se habuerūt
constanter· et constancia a solo deo est ideo il⁹
lud·responsoriū· O veneranda martirum a̅·cā
tatur pro eis·et est quinti tom·q̄ martires q̄n
q̄ sensus deo immolauerunt· ¶ De martiribus
eciam cantatur illud responsorium·fulgebunt
iusti et tamquā scintille in arundineto discur⁹
rent vidi·na·et reg·in eternum a̅·sapiencie·
iij·capitulo· Iusti fulgebunt in futuro diuer⁹
sis beatitudinibus·prius tamē in hoc seculo di
scurrent id est per diuersas mundi partes· cur
sitando diuina verba aliis annunciabunt· et hoc
faciunt more scintillarum discurrencium per a
rundinetum· sicut enim scintille seu fauille ig⁹
nis arundinetum·id est materiam fragilez arū
dinum atterunt·et annichilant· sic a sancti sua
predicacione ignita id est diuino igne accensa
vicia que respectu forcium virtutum fragilia
sunt destruent· iudicabunt id est dominabunt̄
naciones id est illos qui in peccatis suis ꝑman
serunt·et regnabūt in eternum id est in eterni
tate cum deo recipient immortalitatem et im⁹
passibilitatem·ceteraſq̄ virtutes· ¶ Rursus i
bis verbis exprimitur stola carnis quam sanc
ti recipient·que consistit in quatuor scilicet m
claritate subtilitate·agilitate et impassibilitate
Nam fulgebūt clari et tam q̄ scintille· subtiles
in arūdineto discurrent agiles· et regnabit do
minus eor inꝑpetuū·et ipsi cum dño impassibi
les· Nam absterget deus omnem lacrimam ab o
culis sanctor a̅·ymo exultabunt in gloria·et
de in cubi·suis quod ad stolam spiritus referē
q̄ eciam recipiunt sancti· Et nota arundinetuꝫ
est locus·in quo sunt multe arundines siue can
ne sicut in paludibus· Flante autem austro ex as
sidua confricacione arundinum ignis accendit̄
scintille vndiq̄ aduolant·et accenditur arundi
netum· quod allegorice contingit in sanctis·
¶ De martiribus eciam cantatur· Circuierunt
in melotis·q·d·impera· Melota·te·est vestis
facta de pilis cuiusdam animalis·quod melota
vocatur siue taxus est enim habitus necessari9
ad exercicia opis· Per hoc tas eciam dicitur ca⁹
pitulum illud· Beat9 vir qui suffert·iacobi·i·
capitulo et illud· Beatus vir qui inuentus est
sine ecclesiastici·xxxi·capitulo a illud· Beat9
vir qui in sapiencia morabitur· ecclesiastici·x·
quarto et illud·Justorum anime sapiencie·v· et
illud·Justi autem ibidem et illud· Sancti p fidē
hebreorum·xi·capitulo et illud · Potuit enim
transgredi et non est transgressus ecclesiastici
xxxi·c·et illud Corona aurea super caput ei9 ec
clesiastici·xlv·a illud· Stolam iocunditatis in
duit· ibidem ibi tñ dicit̄· Stola glorie et illud
Sācti ludibria ꝙverbera hebreorum·xi·c·a illud

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Tamquam aurum in fornace sapiencie. iij. capitulo et illud. Ibi. sunt qui venerunt de tribulacione sapiencie. vij. c. et illud. Non esurient neq; sicient ibid. ¶ illud. Justi tulerunt spolia impiorum sapiencie. x. c. et illud. In tempore iustorū exaltabitur ciuitas peccatoz. xi. c. ¶ Illud eciā sciendum est. q ecclesia celebrat festum quorūdam martirum ve. testa. put dictum est de festo machabē.

De confessoribus. ¶.

Confessores dicuntur laudatores. licet autem tam martires. quam virgines quam eciam omnes sancti. verisint cristi confessores. martires tamen irascibili vincunt. transcendunt et supplucrātur speciale gaudium martirum. Et virgines quia vincunt inconcupiscibili nomen virginuz et doctores quia alios superant in racionabili doctorum. et hinc est. q martires et virgines et doctores aureola decorabuntur. Sane confessores distinguuntur in episcopos. et in prespiteros. De episcopis dicitur introitus. Statuit. ecclesiastici. xlv. capitulo. et epistola. Ecce sacerdos magnus. ecclesiastici. xl. quarto ipsi enim sunt magni sacerdotes et illud de episcopis dicitur. Inuenī dauid seruum meum. oleo sancto meo vnxi eum quia non tantū vncti fuerunt in baptismo et in confirmacione et ordinacione in prespiteros. sed eciam in cōsecracione in episcopos. vt habeant misericordiam superefluentem. et officia illa que incipiunt sacerdotes. proprie competunt episcopis. cetera sūt omnia et plura sunt responsoria octaui toni quia afflixerunt. et crucifixerunt carnem suam vicijs et concupiscencijs propter octauam resurrectionis. ¶ Rursus de confessoribus dicit quandoq; epistola. Dilecto deo ecclesiastici. xlv capitulo. qñq; Testificor coram deo. ad thimotheū quarto qñq; plures facti sunt sacerdotes. ad hebre. capitulo. vij. quandoq; Dedit dominus confessionem ecclesiastici. xlvij. capitulo. quandoq; Justus cor suum. que est ecclesiastici. xxxix. capitulo quandoq; ¶ Sapiencia laudabit animam. ecclesiast. xxquarto capitulo. quandoq; Justum deduxit dominꝰ. sapiencie decimo capitulo quandoq; Doctrinis variis. ad hebre. xiij. capitulo quandoq; Ego enim iā deliboz. Alleluia. Justꝰ germinabit. ysa. xxxv. Euangelium vero dicitur quandoq; Sint lumbi vestri precincti. luc. xij. quandoq; Vigilate. mathei. xxquarto quādoq; Homo peregre mathei. xxv. quandoq; Videte et vigilate. marci. xiij. quandoq; Homo quidam nobilis. luce. xix. quandoq; Nemo accendit lucernam. luce. xi. quandoq; Vos estis sal terre. mathei. v. caqñq; Nolite timere pusillꝰ grex luce. xij. c. ¶ Postcōmunio ē. Cumq; talenta mathei. xxv. qñq; Fidelis seruus. mathei. xxiiij. c. luce. xij. ca. ¶ Per totas vo dr capl'm illud. Ecce sacerdos. ecci. xliiij. c. ¶ illud. Benedictiones omnium gencium. quod est ibidez. ¶ illud. Cognouit eum ibidez. et illud. Justum deduxit sapiencie. x. c. et illud. Justus cor suum. ecclesiastici. xxxix. et illud. Magnificauit eum in aspectu regum. ecclesiastici. xlv. a. sed q hic dicit magnificauit dr ibi glorificauit. ¶ illud. Labia sacerdotis custodiūt. malach. ij. et illud. Non est inuentus similꝭ illi. ecci. xliij. c. et illud. Fungi sacerdocio ¶ habere laudē. ecci. xlv. c. ¶ illud Talis decebat vt esset nobis pontifex ibid. e. et illud. Collaudabunt multi sapienciam eiꝰ. et vsq; in seculum non recedet memoria eius. ecclesiastici xxxix. et illud. Honestauit illum in laboribus. sapiencie. x. b. et illud. Custodiuit illum. ab inimicis. quod est ibidem c. ¶ Illud autem notandum est. q si plura festa in eadem die concurrant illius qui inter eos maioris erit nominis officium celebretur. de hoc dictum est in p̄ hemio huius partis.

De virginibus. ¶.

Officium matutinale maxima ex parte sumitur de psalmo epithalamito scilicet. Eructauit cor meū. in quo agit̄ de laudibus sponsi et sponse. Virgines enim sunt sponse cristi. qui secuntur agnuz quocumq; ierit in corpore ¶ in amma ꝓpter integritatem corporis ¶ anime. ¶ Notandū aūt est. q illud responsoriū quod est de sponso scz Audiui vocem de celo ā. qđ i quibusdaz eccīs dr. ē p̄mi toni quia vnicus est sponsus anime xristi. et sumitur de matth. xxv. Illud vero quod est de contemtu mundi scilicz. Regnuz mundi ¶ omnem ornatum seculi contēsi ā. est quinti toni. quia ibi ostenditur conculcacio quinq; sensuum. De virginibus eciam cantatur illud. Fulcite me floribus. cantico. secūdo ca. quod est expositum in. v. parte sub ti. de sexta. ¶ In quibusdam ecclesijs dicunt versiculum de virginibus illum. Elegit eam deus. et preelgit eam. Sed alij rectius considerantes. q sola beata virgo maria preelecta est in honorem eius tantuz dicunt illum. pro alijs virginibus dicunt. Elegit eam deus. et dilexit eam. ¶ Per horas eciam dicitur capitulum illud. Qui Gloriatur prima corinth. secundo. et prima corinth. decimo capitulo. et illud. Emulor enim prima corinth vndecimo. et illud. Sapiencia vincit sapiencie octauo. et illud. Memorati sunt domine misericordie tue ecclesiastici. li. et illud. Liberasti me a perdicione. ibidem. et illud. Accinxit fortitudine lumbos suos prouerbiorum tricesimo primo. ¶ In officio misse si fit virgo et martir ꝓ prium officium est. Loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum et cetera. Alia cōmunia sunt. excepto q de beata agata dr. itroitus Gaudeamꝰ oēs i dño ꝓ eo q ipa excellent letissima venit ad passiōez. sic de ea scriptū ē. Agata letissima ¶ glianter ibat in carcerē. iō eiꝰ leticie nostrā leticiam sociamꝰ ¶ cum ea in dño

congaudemus. ¶ De beata etiam agnete officium misse est. Ne expectauerunt. Racio quare potest ex eius legenda haberi. ¶ Et nota q̄ de virginibus dicitur q̄nq; epl̄a. ¶ Confitebor tibi domine ecclesiastici. li. c. quādoq;. ¶ Qui gloriatur. ij. ad corinth̄. x. quandoq;. ¶ Domine deus meus exaltasti. ecclesiastici. ij. quandoq; sapiēcia laudabit animam. scilicet sapiencie. xx̄q̄rto quandoq;. ¶ Sapiencia vincit maliciam sapiencie. octauo quandoq; de virginibus p̄ma ad corinth̄. vij. quandoq;. Dominus possedit me. p̄ uerbiorum. octauo. Alleluia et postcommunio Duinq; prudentes. mathei. xxv. capitulo. Euāgelium quandoq; dicitur. ¶ Simile est regnū celorum thezauro ab. mathei. xxquarto capitulo quandoq;. ¶ Simile est regnum celorum. x. virginibus. mathei. xxv.

De festo dedicacionis.

Quoniam in parte primia dictuz est q̄liter ecclesia dedicanda sit restat vt hic aliqua de officio quod in festo dedicacionis ecclesiarum dicitur subiciamus. Festum ergo illud solemniter ab ecclesia celebratur. de quo in iohanne habetur. facta sunt encenia id est festa dedicacionis in hierosolimis. et ibi ihesus ambulabat in templo. in porticu salomonis ad confirmacionem illius festiuitatis. Et dicitur porticus salomonis. quia salomon solebat ibi orare. et ibi orauit in die dedicacionis. ¶ Hoc etiam festum in veteri testamento fiebat. Vnde legitur in primo libro machabeorum capitulo quarto. Elegit iudas machabeus sacerdotes sine macula et mundauerunt sancta. Ecclesia enim militans potest mūdari sed non triumphans. Augustinus dicit in omel̄. super predicto verbo. Facta sunt encenia illum diem quo templum dedicatum est. iudei solemniter celebrant. Celebrauerunt autem iudei encenia octo diebus. quare videtur q̄ nos similiter festum dedicacionis debemus octo diebus solemnizare. Sed mirū est. quare octo diebus celebrauerunt encenia. cum pascha et ceno phēiam nō celebrauerint nisi per septem dies tantum. Ad hoc est responsio quia hec festiuitas specialiter significat eternam dedicacionez in qua ecclesia illa scilicet anima sancta. ita deo dedicabitur id est copulabitur vt non possit ad alios vsus transferri. q̄ erit in octaua resurrectionis. et in nouo testamento. non habet hoc festū octauas. ¶ Hec ecclesia construitur in baptisma. et in doctrina. et in penitencia. Hic enim auditur securis et omnis generis ferramentuz id est omnia genera flagellorum. et disciplinarum scilicet in hac ecclesia militāte. que per tabernaculum mosi significatur. Tabernacula enim militancium sunt. Templuz vero illud salomonis significat ecclesiam triumphantem. in q̄ hec non audiuntur. ¶ In matutinali officio dicuntur illi psalmi. in quibus fit mencio de portis que specialiter sunt timor et amor. sicut habetur in psalmo illo. Domini est terra ibi. Attollite portas principes vestras nē. Item illi in quibus fit mencio de altari. sicut in psalmo illo Iudica me deus et discerne. Item illi in quibz fit mencio de ciuitate. vt sunt illi. Deus noster refugium nē. Magnus dominus noster nē. Item illi in quibus fit mēcio de atriis et de portis vt sunt illi. Quam dilecta tabernacula nē. Fundamenta eius in montibus sanctis nē. ¶ Sed queritur quare tunc dicitur psalm9 ille. Domine deus salutis mee nē. ad quod quidam dixerunt q̄ ideo. quia ibi fit mencio de sepulcris. sed hec ratio non valet. quia ibi non fit mencio de talibus sepulcris. in quibus habitant siue sepeliuntur corpora fidelium iuxta ecclesiam. sed de sepulcris malorum vnde dicimus q̄ ille dicitur p̄s. eo q̄ est psalmus penitencialis. et specialiter ibi de oracione habetur que in ecclesia facienda est. Vnde ibi dicitur. Intret oracio mea in conspectu tuo. Dicit autem dominus de ecclesia. domus mea domus oracionis vocabitur. Octauus vero p̄s. est. Qui habitat in adiutorio altissimi id est in ecclesia quia ibi dicitur. altissimum posuisti refugium tuum quia super omnes montes in vertice moncium fundata est ecclesia. ¶ Vltima vero antiphona scilicet ad magnificat in vesperis est. Pax eterna quia ad hoc celebratur dedicacio. vt dedicemur et habeam9 illam pacem eternam. Per totas autem dicitur capitulum illud. Vidi ciuitatem apoca. xxi. ca. et illud. Ecce tabernaculum. q̄ est ibidem et illud. vnusquisq; propriam mercedez prima corinth̄ tercio et illud. Fundamentum aliud nemo potest ponere. corinth̄. tercio capitulo. ¶ Bene huic festo competit. q̄ iacob vidit scalā. et angelos ascendentes et descendentes id est totaz ecclesiam vidit vna visione. et erexit lapidez id est cristum. qui est lapis in summo. et est lapis angularis et fundamentuz. qui omnia sustinet Erexit in mā. in titulum preconialem memorialē et triumphalem. fundens oleum desuper. Sic̄ idem iacob id est prelatus. fundit oleum super lapidem id est cristum ad ostendend9 ei9 crisma. Et idem protestauit iacob dicens. Terribilis est locus iste. non est hic aliud. nisi dom9 dei et porta celi. vere dominus est in loco isto. et ego nesciebam. ¶ Terribilis est enim ecclesia demonibus. propter dei similitudinez quaz habet. et propter hoc ad missam est introitus. ¶ Terribilis est locus. iste. genesis. xx octauo. Sequitur. Et vocabitur aula dei. hoc approbauit beatus gregorius. de suo. pro eo q̄ ibi parat9 est deus exaudiri sicut dixit dominus salomoni iij. regum. xiij. Exaudiui oracionem tuam nē. ¶ Quare autem terribilis sit ostenditur in versiculo. Dominus regnauit decorez induit scilicet in membris suis. et ideo terribilis est ecclesia demonibus. In consecracione vero altaris est

introitus·Dicit dominus sermones mei·ysa·lix capitulo·et·lvj·c· Epistola vero apoca·xxi· capitulo·vidi ciuitatem sanctam hierusalem et cetera·Responsorium est·Locus iste scilicet ecclesia materialis sanctus est· quia sanctificata est·ad hoc·vt ibi dominus exaudiat preces· et ideo prestat orantibus sanctitatem·Salomon enim orauit·vt dominus orantes ibi exaudiret et dominus dixit· Exaudita est oracio tua hoc etiam significatuz est tercio·Regum octauo capitulo vbi salomon dedicato templo ait·Qui=cũqz orauerit in loco isto·exaudies in loco tabernaculi tui in celo·et cum exaudieris propicius eris· Alleluia ẽ in quibusdã ecclesijs·O quã metuendus ẽ· geñ·xx viij·c· Euangeliũ vero ẽ Egressus ihesus luce·xix·c·eo q̃ habet hodie salus domui huic facta est in quibusdaz tñ ecclesijs legitur euangeliũ de matth·in quo habetur Et non potuerunt subuertere domum illam· Fũdata enim erat supra firmam petram· Sequit offertorium de verbis dauid in palipomenõ·i·vlt·c·Vel secundũ alios fũt verba salomonis· Domine deus in simplicitate cordis mei· letus obtuli vniuersa hec· Obtulerat enim sacrificia inestimabilia que significant bonas operacões siue cogitaciones et bona desideria·que inestimabilia sunt et numero et precio·Sequit post communio·Bonus mea nõ·ysa·lvj·a matth·vij capitulo· Nota si festum dedicacionis ecclesie ocurrerit in passione domini·fit in sequenti ebdomada· Si vero in festo ascensionis et de ascẽsione fieret officum·et officiũ dedicacionis differetur·Salomon enim dedicauit templũ duodecima die mensis·et decima die mensis occurrebat ceno plegia celebrauit autem dedicacionẽ templi per septem dies·et prorogauit ceno=plegiam vsqz post dedicacionem·

Sequitur octaua pars de cõputo et calẽdario et de pertinentib9 ad illa·

Quoniam sicut ait beatus augustinus sacerdotes computum scire tenentur alioquin vix in eis sacerdotis nomen constabit siub quo ℞o noticiã cursus temporis lune ac calendarij intelligimus·Quoniaz computus est sciencia certificandi tempus secũdum solis et lune progressum·idcirco ad simpliciuz sacerdotum mstructionem in hac octaua et finali parte·de hoc aliqua claro compendio perstringemus·prout ad vsum ecclesie dinoscitur pertinere·Dicitur autem computus a computo· tas quia in ipso computandõ procedimus nõ quia in ipso computare deceamur· Et est duplex cõputus·scilicet astronomicus seu philosophic9 et vulgaris·seu ecclesiasticus·sed de astronomico ml ad presens Vulgaris computus est scienca distinguendi temp9 certa racione siue sciencia temporis discretiua secundum ecclesie vsũ Tempus vero prout hic sumitur est secunduz tulium quedam quantitatis anni·mensurni·diurm seu alterius spacij· Vel tempus est mora motus rerum variabilium cuius partes decem esse dicuntur·scilicet ann9·mensis·septimana· dies q̃drans hora·punctũ·momentũ· vncia et athom9· Annus continet·xij·menses et·lij·septimanas·et diem vnam·et trecentos sexaginta quinqz dies et sex horas· mẽsis otinet quatuor septimanas vl' pauloplus· Septimana·vij· dies· Dies quatuor q̃drantes·Quadrans sex horas Hora quatuor puncta Punctum decem momenta Momentum duodecim vncias Vncia·xlvij·athomos· Athomus indiuisibilis est·Nam thomos grece diuisio dicitur·vnde athomos grece indiuisio latine·Anni ergo solaris fere duodecima pars mẽsis est Septimana vero est fere q̃rta pars mensis· Dies naturalis·septima pars septimane· Quadrãs q̃rta pars diei naturalis·Hora sexta pars q̃drantis· Punctum q̃rta pars hore· Momentum decima pars pũcti· Vncia duodecima par momẽti· Athomos xlvij·pars vncie Est alia tẽporis diuisio· scilicet per euum·per etatem·per seculum·per lustrum per olimpiadem·et per indicionem· de quibus infra dicẽ· Ceterum tria fũt tempora annorum siue triplex est annus scilicet solaris lunaris et magnus· De quibus preuidimus in hac octaua pte tractare·que duas principaliter habet ptes in quarum prima agitur de ãno solari·et de magno· In scda vero de lunari·

De anno sólari·A·

In hac prima hui9 operis parte de anno solari tractatur· Que in quatuor subdiuidit̃ particulas· In quarum prima agitur quid sit annus· De inicio anni· De multiplici anno· De duodecim signis· De bisexto· De quatuor anni temporibus·et de ieuniis illorum· De solsticijs·et de equinoctijs· De magno anno· De era· De olimpiade· De lustro· De etate· De seculo· et de euo· In secunda parte agitur de mense· De calendario· De nonis· De idubus· Vnde et qualiter dies denominentur· De diebus egyptiacis et camicularibus· In tercia agitur de septimana·et que sit litera calendarum cuiuslibet mensis·in qua die septimane quilibet mensis incipiat·et 8 literis dominicalibz· De regularibus solaribus· De concurrentibus et· De indicione· In quarta agitur de die·de momento·et· De hora·

Quid sit lunaris annus.

Annus est solis anfractus cum peractis trecentis sexginta quinq; diebus · ad eadem loca fidez; redit. Dicitur ergo annus quia mensibus in se recurrentibus voluit. ab an quod est circum · et eo is · quasi circulariter rediens. Vnde et annꝰ dicitur quasi annulꝰ idest circulus · eo q; in se redit · Vnde virgilius · atq; in se sua per vestigia voluitur annꝰ Et ob hoc ante inuentas literas · sic apud egipcios annus iudicabit. Pingebant enim draconem caudam suã mordentez; · quia in se recurrit · et sic adhuc a quibusdaz figuratur. Alij annũ ab inuocacione dicunt · semp enim renouatur. Annus scõm diuersos diuersa habet inicia · quoniaz arabes et egipcij illum mchoant post solsticiũ estiuale scz a septembri · p eo q; legit arbores in principio mundi fructũ habuisse · Quia ergo hoc in septẽbri contingit putant tunc mundũ factum fuisse · ideo ibi incipiunt annũ. Numa vero pompiliꝰ et romani · annũ a ianuario inceperũt · pro eo q; tunc vel paulo ante · sol nobis incipit appropinquare. Iudei a marcio inceperũt · quia in eo conditus est mundꝰ · et ideo dicit · q; xviij · dies eius est primꝰ dies seculi · quos omnes quo ad aliqua computiste imitant. Ipsi nanq; a septembri incipiũt regulares · lunares · et embolismos · et epactas · et omẽs annos lunares · A ianuario vero incipiũt aureum numez; et quasdaz literas dominicales · A marcio regulares solares · et concurrentes · et quasdam literas dñicales · put in secũda pte apparebit. Sane quidã moderni obreuerẽciam saluatoris cõputant annos a natiuitate eiꝰ Alij vero ab eius incarnacõe idest a concepcione beate marie · quando illa dixit · Ecce ancilla domini nr̃e · statim enim fuit xp̃c homo et plenus spũsancto · Annoz; aluus est naturalis · aluus vsualis aluus legittimus · aluus emergens · aluus solaris · aluus magnus · aluus olimpias · aluus lustralis · aluus indictionalis · aluus iubileus · aluus bengmitatis · aluus eternitatis et glorie. Annus naturalis est cum luna soli opponit · vnde sol eclipsim patitur · Vsualis siue tpalis est · qui scõm vsum hoim sumit inicũ · vicz a ianuario vsq; ad sequentem ianuarium · Legittimus siue ceremonialis est · qui computat secundũ lunaciones ab aprili vsq; in aprilem · Aprilis enim est primus mensis apud hebreos · Emergẽs est in quo aliqõ magnũ iudeis vl̃ alijs contingit · a quo facto in illius memoriã annũ incipiunt computare · scz a quouis die · Annꝰ solaris est spacium · in quo circuit sol · xij · signa zodiaci · quem circulũ facit vt p̃missum est intrecentis · lxv · diebus · et fere · vj · horis · Fere dixi · ppter quedam momenta que adicunt̃ sicut infra dicetur · Hee autẽ sex horze de quarto in quartũ annũ facunt vnum diem naturalẽ bisextilem · et annus iste cõis est omnibus gentibus · et incipit qualibet die · et qualibet die finit̃ · transactis predictis diebus et iste potest etiam dici naturalis · Signa vero predicta sunt ista · Aries · thaurus · gemini · cancer · leo · virgo · libra · scorpio · sagittarius · capricornus · aquarius · et pisces · Vñ versus · Hec sunt signa poli que semp sunt via soli · Est aries · thaurus · gemini · cancer · leo · virgo · Libraq; · scorp · chyron · capricornus · vrnula pisces · Et nota q; celi habitacio stat circulorum distincta zonis · Zone autem ipse sunt quinq; · que ideo zone vel circuli appellant̃ · quia in circũductione spere existunt · Zodiacus autez circulus est · qui ex lineaz; quinq; angul' ex vna linea cõstat · Rursus zodia grece dicit̃ animal siue signum latine · inde zodiacus · dicit̃ animal seu signifer circulus · ex eo q; in medio firmamẽti sũt duodecim signa p transuersũ posita · equaliter p circulum distincta · que formis et nomibus animaliũ designant̃ · quia sol in trãs in illa · pprietates animalium quodãmodo sortit̃ · vel quia stelle in signis dispposite sunt animaliũ in figuris · Signum autem dicit̃ duodecima ps zodiaci · Sol quidem intrat in aliquo de p̃dictis signis · quolibet mẽse in xv · kal' · secundũ ecclesiam · Vnde in marcio intrat in ariete · xv · kal' · aprilis · In aprili intrat in thaurꝰ · xv · kal' · maij · et sic p ordinem mensiũ · et signoz; Primũ igit̃ signũ est · Aries in quo sol dicit̃ esse factꝰ · in quo signo est sol circa principia veris · sic dictum · quia sicut aries est animal retro debile · habens ante aliquid roboris · sic postrema solis illo tpe debilia sunt frigore eiꝰ fortitudinẽ minuent̃ · anteriora vero que estatẽ respiciunt aliquid fortitudinis · i · caloris · habent · vel sicut aries in hyeme cubat in latere sinistro · in vere aũt incipit cubare in dextro · sic sol ante illud tempꝰ morat̃ in sinistro latere firmamenti scz in meridie · Tunc vero intrat latus dextrum scz versus aquilonem · antiqui hoc signum ppter amorem iouem vocauerũt · in cuiꝰ capite · que simulacra faciũt arietis cornua fingunt. Secundꝰ signũ est · Thaurus sic dictũ · quia sicut thaurus fortior est ariete · sic fortioris est efficacie sol in illo tpe quo ad nos quã in p̃cedenti · verumtam ante est efficacior quam post · sicut thaurus ante fortior est quã retro · Antiqui ideo thaurꝰ inter sidera in honorẽ iouis collocauerũt · quia ille fabulose fingit̃ in bouem conuersus quãdo europã transiuerit · Terciũ · Gemini sic dictũ quia in illo tpe vis solis geminat̃ · Incipit enim esse calidꝰ et siccus effective · Vel quia tunc p̃cipue res germinant̃ idest multiplicant̃ · Aues enim et animalia fetus p̃ducunt · vel ppter genios siue duos gradus · quibus sub illo signo magis quam sub alio sol eleuat̃ a terra · Antiqui aũt hoc signũ gemini vocauerũt · ppter castorẽ et pollucẽ · quos post mortẽ inter notissima sidera constituerũt · Quartum · Cancer sic dictũ · quia cancer est animal retrogradum · et sol tunc retrogradit̃ · discedens a nobis · cum primus appropinquauerit nobis · Quintũ Leo sic dictũ · q; leo est animal crudele · et semp febricitans sic et tp̃s illud crudele · et generans febres · Rursus quia hercules leonẽ fortissimum in grecia occidit · ideo ppter virtutẽ suam · hũc

inter·xij·signa statuerunt¶ Sextū·Virgo·quia sicut virgo mebil generat sic tēpus istud sterile mebil noui generat·gñata tñ matureſcere facit Est eñ temp9 caniculariū dierum¶ Septimum Libra sic dictū·ab equalitate mensis ipsius·quia sole ibi existente·dies et nox equepōderata est· quomā tunc est equinoxiū autumnale¶ Octauū est scorpius· sicut eñ scorpius venenosus est·et pungit·sic et temp9 illud morbosū est·ꝓpter me qualitatē aeris·Est eñ mane frigus·pugnās et in meridie calor vrens¶ Nonum sagittarius sic dictū· qr venacio que p sagittarios fit· plerūqz tunc sepe exerceē·vel ꝓpter fulgura q̄ tunc sepe cadunt·que ytalici sagittas vocant¶ Decimū capricornus· sicut eñ capricornꝰ m abruptis mōtibus siue m excelsis p̄cipicijs pascit̄· sic sol tunc est in altissimo g̃du versus meridiē·vel sicut capricornus mōtes solet ascendē sic sol tūc ad nos ascendere incipit·Rursus antiqui capricorni figuram inter sidera finxerūt·ꝓpter capraz iouis nutricē·cuiꝰ posteriorē ptem corpis in piscis effigiem formauerūt·vt pluuias designaret quasplerūqz idē mensis in extremis solet habē·Vndecimum est aquarius·sic dictū·quia tempus illud aquis et ventis abūdat¶ Duodecimū est pisces quia sicut piscis est animal aquaticū·sic et tp̄us illud ꝓpter multas pluuias aquaticum est vl̄ qr tunc aquis resolutis est tp̄s piscacionis·Verum licet sic patet ex p̄missis signa equalia sint scd̄m astronomicos·ecclesia tñ illa non ponit equalia· Nam q̄nqz plures dies sunt in vno signo·quā in alio·cum vnꝰ mensis plures dies habeat q̄ alius Vnde plures ēt gradus vnius quā alterius signi Gradus aūt dicit̄ spaciū quo sol motu suo trāsit in zodiaco die naturali·Ex iam dictis autē facile sciri pōt in quotro g̃du alicuius signi sit sol quocunqz die Dotro annꝰ bisextil'·de qua dictū est dicit̄ bisextil'·vel scd̄m plbos quasi ex bisse momētoz collecta·qd̄ sic poterit comp̄bendi·Sol eñ in quolibet signo morat̄·xxx·diebz·et·xxx·trientibus horaz·et·xxx·bisse momentoz·Et triens est tercia ps alicuius rei cōstantis ex tribz ptibus Bisse vero sūt due ptes·Sed multiplicatis duodecies·xxx·diebz·habemꝰ·ccclx·dies·xxx·trientes horaz ostituunt·x·horas·que multiplicate duodecies faciūt quinqz dies·xxx·bisse momentorum·otinet·xx·monta et ita duo puncta·sed multiplicatis duodecies duobz punctis habemꝰ sex horas ex bisse momentorum collectas·que de quarto in quartū annū ostituunt vnū diem q̄ dicitur bisextil'¶ Rursus scd̄m ysidoz ꝓ singulos annos crescit ps quarta assis·ac vbi quarto āno assis opleta fuerit bisextū vnū facit·et ideo per quatuor annos vnus dies bisextil' adiectus est· Dictus est aūt scd̄m eum bisextus quia bis sexies ductus assem facit quod est vnus dies¶ In quo loco kalendarij poni debeat illa dies bns versibz continet̄¶ Bisextū sexte martis tenuere kalende Poste riore die celebrātur festa matbie·Hoc est dicere q̄ in illa litera vbi dicit̄ in kalēdario·vj· kalenꝺ marcij debet poni dies bisextil'·et tūc stamus siue sedemꝰ duobus diebz sup illa litera et festū sancti matbie qꝺ debetz illa die celebrari· celebrat̄ tantū in sequēti·ita tamē q̄ inter ipsū festū et vigiliā nullum sit medium·nō interest tñ vtrū ipsum festū in prima vel in scda die p̄dictarum duaz celebret̄·Sed regionis in boc cōsuetudo seruet̄·Isidoz dicit·q̄ a·vj no·marcij vsqz in diē kalen·ianuarij lune cursu bisextꝰ apponē· atqz inde detrabit̄·Si aūt volumus scire quādo fit annus bisextil'·debemꝰ diuidē annos dñi per quatuor quociēs possumus et si nullꝰ supauerit tunc erimꝰ in anno bisextili si aūt aliquis remanserit·tūc non erit bisextꝰ·Vñ versus·Anni dui si dñi per quatuor eque Monstrant bisextū qua ratione scias·Hoc aūt verū est scd̄m illos qui diuidunt annos dñi incipiēdo a natiuitate·vel a ianuario et non scd̄m illos qui incipiūt ab incarnacione·Alia ecia doctrina ad inueniendū bisextū ponet̄ infra vbi de occurrentibus agit̄¶ Tpa siue ptes anni solaris sūt quatuor scz ver estas autūnus et biems·vt dictū est in·vj·pte sub quarta feria tercie ebdomade aduentꝰ·Dicta autē sunt tpa a cōmunionis tpamento·eo q̄ inuicē se bumore siccitate·calore et frigore otempent·Boec et curricule dicunt̄·qr non stāt·sed currūt·Ver dictū est qr viret·Estas dicit̄ ab estu·i·calore· inde estas q̄si usta et arida·Autumnꝰ a temperate vocat̄·qñ et folia cadunt et oia matureſcūt Biems dicit̄ racione emisperij·qr tunc sol circulo voluit̄ breuiori·Vnde et boc tp̄s bruma dicitur quasi brachi ideſt breue·vl̄ a cibo·qr tūc maior est vescendi appetitꝰ·Edacitas eñ grece bruma appellat̄·Principia aūt ptium anni scd̄m ecclias bis ꝺ̄ sibz otinent̄·Festū cleñtis biemis caput est orientis·Cedit biems retro cathedrato symone petro·Ver fugat vrbanus estatē simplronianus·Id tibi quod restat autūm tpa p̄stat·Boc est dicere·festū clementis qꝺ est·viij·kalēd·de cembris est principium biemis·et durat vsqz ad festū cathedre sācti petri·tūc incipit ver et illꝺ festū est·viij·kalend·marcij·et ver durat vsqz ad festū sancti vrbani·qꝺ est octauo kalen·iunij tunc incipit estas et durat vsqz ad festuz sancti simplroniani qꝺ est octauo kalen·septēbris·tūc incipit autūnus et durat vsqz ad festū clemētis· in quo incipit biems¶ In bis quatuor ptibus anni triduana ieunia celebramus·et ideo ieunia quatuor tempoz appellant̄·Ieunū veris est in prima septimana q̄dragesime scz in quarta feria post cineres·Ieunū estatis est in primo die mercurij post pentb·Ieunū autūni est in tercia die mercurij septēbris·scz in q̄rta feria post festum sancte crucis·Ieunum biemis est in q̄rta feria post festū beate lucie ꝓut ibi dictū est·Vñ versus·Vult crux lucia cinēs carismata dia·Vt det vota pia quarta sequēs feria·Fiunt aūt bec ieunia in q̄rta feria·qr in q̄rtaferia xp̄c a iuda traditꝰ est·et in·vj feria·qr in ea crucifixꝰ est et in sabato qr tūc aplōz tristiciā de nece saluatoris

rep̃sentamus nam ſi opatimur et oregnabimus
Aduent9 aũt dñi quãdo celebreẽ dictũ est m· vj
pte sub ti· de aduentu· Adhuc in anno solari cõ=
tingunt duo solsticia et duo equenoctia· Solsti=
cia in estate et in hieme· Equinoctia in vere et in
autũno· Est autẽ solsticiũ maxima meq̃litas diei
et noctis siue ingressus sol' in capricornũ vl' can
crum· Et diciẽ solsticiũ quasi sol' stacio· eo q' tũc
sole stãte crescũt dies vel noctes· Equinoctium
est maxima diei et noctis eq̃litas quia tũc equali
spacio horarũ ogistunt· siue ingressus sol' in arie
tem vel librã· Vbi autez sit locus solsticioz et
equinoctioz his verſibz cõtineẽ· Solsticiũ deci
mo rp̃m preit atq; iohem· Equa crucis festũ dat
tempa martis et idus· Hoc est dicere q' solsticiũ
hiemale est ante natiuitatẽ xp̃i decẽ diebus vicz
xviij· kal' ianuarij· quo tempe sol incipit alciores
circulos petere· Et solsticiũ estiuale est ante na
tiuitatem iohis baptiste totidez diebus vicz· et
viij· kal' julij· quo tpe incipit sol ad inferiores
circlos remeare· Vñ estualis solsticij dies maxi
mus fiẽ et hiemalis dies minimus inuemẽ· Sed
scdm egipcios hiemale est· xij· kalende ianuarij·
Secundũ grecos· ix· kalende julij· Estiuale vero
est scdm egipcios· xij· kalende· julij· Scdm gre=
cos· ix· kal'· Item in festo crucis· vel scdm alios
xij· kalende octobris est equenoctiũ autũnale et
vbi diciẽ m kalendario ydus marcij· vel scdm ali
os· xij· kal' aprilis est equenoctiũ vernale· Olim
enim annus in duas tantũ ptes diuidebaẽ· scz m
estiuale et in hiemale solsticiũ· et in duo emispe
ria· Magnus aũt annus compleẽ reuerſis pla=
netis ommbz ad loca siue creacionis qd̃ fit annis
non paucioribz· dxxx· Mundanus vero ann9 erit
oibus stellis ad prima loca reuerſis qd̃ fit demũ
post qñdecim milia annoz· Magister dicit in hi
storia sup geñ· vbi agit de ebrietate noe q' mag
nus annus impleẽ p curricula sexcentoz annoz·
Era quavtunẽ hispam singuloz annoz· est con
stituta a cesare Augusto· quãdo ad primũ censũ
orbem descripsit· Dicta est autẽ era ab ere· ex eo
q' ois orbis es reddẽ p̃fessus est rei publice ro=
manoz· Prius aũt fuerũt indictiones et postea
ere· Olimpias ostituta est apud grecos in elide
ciuitate· cuius agentibz agonem et quinquennale
certamẽ quatuor mediis annis vacantibus et ob
hoc temp9 elidij certaminis· olimpiadẽ wcaue=
runt quadriennio in vno olimpiade suppotato·
Lustrum est pentesim· i· quinquennũ qd̃ quinto
anno dicitur condi p̃ter olimpiades a romanis·
Sondũ eñ erãt cõsules neq; ere·· Num quẽnale
quidem tp̃s ideo sic wcatũ est· q: censũ p quin=
quennũ in republica pacto vrbs romana lustra
batur· Apud eosdẽ romanus est ann9 indictio
nalis· qui ter quinos cõtinet annos vt infra di=
cetur· et premissum est· Apud hebreos est ann9
jubileus· idest remissionis qui septems cõpletis
annoz ebdomadibz celebraẽ de quo dictũ est in
sexta pte sub ti· qñquagesime· Apud xp̃ianos
est annus benigtatis et gracie in quo xp̃c venit·
et nos sola benignitate redemit· Apud sãctos
oplehensores est annus eternitatis et glorie· in
quo exultabũt sancti in gloria sine fine· Rursus
secula generacionibz cõstant sic dicta· q: secunẽ
Abeuntibus eñ alijs· alij succedũt· Hoc tempus
quidã quinquagesimũ annũ dicunt· quez hebrei
jubileũ wcant· vt iam dictũ est· Et ob hanc cau
sam hebreus p̃ter vxorez et liberos amans dñm
suũ· aure p̃tusa seruicio subiugatus· seruire iube
tur in seculũ· idest vsq; ad annũ quinquagesimũ
Etas aũt plerunq; dicit̃ p̃ vno anno· et p̃ septẽ
et p̃ centũ· et pro quouis tpe· Vnde et etas est
quod de multis seculis instruiẽ· et inde dicta est
etas quasi euitas quasi filũ tudo eui· Nam euuz est
etas p̃petua cuius neq; inicium neq; finis noscit̃·
Deriuatũ est aũt euum ab eouas qd̃ apud grecos
aliquando p̃ seculo· et aliquãdo pomẽ p̃ eterno
Proprie vero etas duobz modis dicit̃ vicz homi
nis· sicut infancia iuuent9 et senect9· aut mundi
cui9 prima etas est ab adam vsq; ad noe· Secũda
a noe vsq; ad abraam· Tercia ab abraam vsq; ad
dauid· Et quarta a dauid vsq; ad ẽmigracionẽ
iude in babilonã· Quinta de iude vsq; ad aduen
tũ saluatoris in carne· Sexta que nunc agit̃ vsq;
quo mundus iste finiaẽ· Quod autẽ sunt anni ab
origine mundi dictũ est sub ti· de septuagesima·

De mense· R·

Dicto de anno· sequit̃ videre de mense·
Est aũt mensis spaciũ tp̃is quo a phe
bo phebe recedens eidem cõpleto suo
circulo sociaẽ· Et diciẽ mensis a men=
surando· eo q' annus per menses mensuraẽ· vel a
mene q' est defectus· eo q' luna singulis mensibz
visu deficit ab humano· Vel scdm ysidoz a mene
gce q' est luna latine· apud grecos eñ menses
legittimi non ex solis circlo· sz ex lune cursu enu
merantur qd̃ est de noua ad nouã· Dividiẽ autem
annus p· xij· menses· quia sol pagrando zodiacũ
duodecim circuit regiones signoz· et in his· xij
mensibus cõmoratur· Romulus tamẽ voluit tm
decẽ esse mẽses in anno· incipiens a marcio· quẽ
marti deo belli· quez patrem suum esse putabat
dedicauit· Vnd̃ ouidius in primo fastoz· Tem=
pora digereret cõditor vrbis in annũ· Instituit
mẽses quinq; bis esse suos· Sed numa pompili9
videns q' annus non bene decẽ mensibus comple
batur· supaddidit duos principio scz ianuarium
et februariũ· Ianuarius dicit̃ a ianua· quia sicut
per ianuã intramus domũ· ita per ianuariũ intra
mus annum· Est eñ limes anni· Vel dicit̃· a iano
deo qui ab antiquis dicebaẽ principium et finis
omnium rez· Ei eñ fuit a gentilibus mensis ille
consecratus· vnde et idem ianus bifrons pingit̃
vt anni introitus et exitus demonstreẽ· de quo
dictũ est in sexta pte sub titl̃o· de circumcisione·
Februarius dicit̃ a· februbz· que tũc de facili con
tingunt· vl' a februis idest purgacionibz· Sunt
autem februe oblaciones facte pro mortuis· Ro
mam eñ illo mense memoriam animaz habebãt

et eas purgabant celebrando exequias mortuo=
rum·vel secundum plutorum·dicitur a febru·plu
tone cui eo mense sacrificabaē· Marcius dicitur
a marce patre romuli·vel quia eo tempe cuncta
animancia agunē ad marē et ad ocubendi voluñ
tatem·Appellaē eciam quandoq; mensis nouꝰ
quia est anni inicium·Et qñq; nouum ver·quia in
eo viridantibꝫ·fructibus nobis transacto ꝓba
tur occasus· Aprilis dicīē quasi aperilis·q; tūc
terra apitur·ad germinandum·flores aperiunē
et arbores incipiunt pollulare·Vel aprilis ꝑ ve
nere dicitur q; a frodis grece dicīē latine venꝰ
Maius a maioribꝫ natu dicīē qui erāt principes
reipublice vel a maia matre mercurij·¶ Iunius
a iunioribus dicīē·Erant enim olim maiores·scꝫ
seniores qui appellabanē patres·et hij in ciuita
te semper remanebant vrbis regimini consulen
tes·Erant et iuniores qui ibant ad pugnandum
ꝓ republica·et ideo maius a maioribus·iuniꝰ
a iunioribus nomen acceperūt·et in illoꝝ hono=
rem mistituti sūt·vel dicitur a iunone· Iulius di
citur a iulio cesare·quia tūc natus fuit·vel quia
tunc de hostibus triumphauit·Vicit enim cleo=
patram reginam egipti cum anthonio viro suo
bello nauali· Iulius tamen priꝰ quintilis diceba
tur·eo q; est quintꝰ a marcio·qui secundū romu
lum principiū erat anni· Augustus est dictꝰ ab
octauiano augusto·qui tunc natus fuit·vel quia
tunc hostes superauit·Prius tamen dicebaē sexti=
lis eo q; sextus est a marcio·September bris nomen
habet a numero et imbre·quia septimꝰ est a mar
cio et imbres habet· sic et octobꝛ·nouēbꝛ·atq;
decembꝛ·ex numero et imbribꝫ vocabula acce=
perunt·quez numerꝰ decurrentē decembꝛ finit
ꝓ eo q; denarius numerus p̄cedentes numeros
clausit· Quot autē dies quilibet mensis habeat
his versibus continēē·¶ Iunius aprilis septēq;
nouemq; tercenos·Plus vnum reliqui sed habet
februs octo vicenos· Cui si bisextꝰ fuerit super
addiē vnus·Hoc est dicere·q; iunius aprilis sep
tembꝛ et nouembꝛ hñt·xxx·dies·Reliqui autē
menses habent·xxxj·Sed februariꝰ tantū habet
xxviij·et quādo est bisextus habet·xxix·¶ Scien
dum autē est·q; cuilibet mensi primo dati fuerūt
xxx·dies qui multiplicati duodecies constituunt
trecentos quadraginta dies·De quinq; vero re
siduis datus est vnus ianuario·eo q; est princi=
pium anni·et eciā racione ipsius numeri·q; impar
numerus mūdus est a numero deꝰ ipare gaudet
Secundꝰ datꝰ est marcio ꝓpter eandē imparita
tem· Tercius maio· Quartus julio· Quintus octo
bꝛi·Cesar aūt augustꝰ volens suum mensem esse
equalem mense iulij·abstulit februario vnam diē
quia erat mensis tristicie atq; luctꝰ et attribuit
eam augusto·et ita remanserūt februario tantū
xxix·et augusto·xxxj·Demum astrologi romani
abstulerunt aliam diem februario·et addiderūt
decembꝛi· ad hoc vt finis principio responderet
et sic februario remanserunt tātum·xxviij·et de
cembꝛi·xxxj· Veruntamen ad quandam compen
sacionem vna dies vicz bisextilis est de quarto in
quartum annum februario restituta· Qua vero
die vel qua feria quilibet mensis intrat·iam sub
titulo de septimana dicetur·¶ Sane in quolibet
mense sunt tres dies celebres qui soli ꝓpriis no=
minibus nominātur et ab eis ceteri denominanē
scz kalende·none et ydus qs romani ꝓpter dies
festos·vel ꝓpter officia magistratuum instituē=
runt·Diebus emm diebus in vrbibus conueniebāt
¶ Kalende sunt primi dies mensis· Et dicuntur
quasi colende·quia tūc semper erat festum iuno=
nis·Vnde ouidius· Vendicat ansomas saturnia u
no kalendas·Vel quia tunc a romano ꝓlo prin=
cipia mensuum celebrantur· sicut fit ab hebreis·
Vnde ouidius·Salue festa dies·meliorq; reuer=
tere semp· A populo rerum digna potente coli
Vel dicūtur a calo quod est voco·Primo nanq;
die mensis· preco de more populum ad nūdinas
vocabat·clamans tociens calo·quod dies erant
vsq; ad nonas·Et ideo dicitur pluraliter kalen=
de a pluribus vocacionibus· Vel a calo quod est
bonum omne·per totum mēsem habendū· Tunc
enim sibi mutuo encenia trāsmittebant ¶ None
vero sunt quatuor vel sex dies in quolibet mēse
qui secuntur post kalende·Et dicuntur a nundi
nis· quasi nundine· quia tunc romani nundinas
colebant· ideo autem in aliquo mense erant no
ne siue inchoacio nundinarum in die quinta et in
aliquo·in die septima·ne predones certum tem=
pus ad insinuandū mercatoribus haberent· Vel
dicuntur none a nonis·quia dies ille nonus erat
ante ydus·Vel a non·quia tunc nullum fiebat fe
stum·Vnde ouidius·Nonarum tutela deus erat·
Ydus vero sunt octo dies·qui secuntur post no
nas·Est autem ydus semper in tredecima vel de
cimaquinta die secm q; none precedunt Si emim
mensis habet p̄tuor nonas ydus est in tredecima
die· Si autē·vj·nonas ydus·est·in·xv·die·Ds
autē concilium at bioceñ·dicit q; ydus est die·x·
hoc alia consideracione dicit·Et dicuntur ydus·
quasi diuisio·quia tunc fiebat diuisio nundinarū·
Vel quia in ydubus fit diuisio mensis ¶ Dicitur
eciam ydus ab iduo·as·idest sepero seperas·Vn
de vidua dicitur quasi idua·idest diuisa·Plerisq;
latinorum putant idus dici ab edendo·eo q; hij
dies apud veteres epularum essent ¶ Dies au=
tem qui secuntur statim post kalendas ita deno
minantur ¶ Si emim est mensis qui habeat qua
tuor nonas·debem9 dicere in kalendario statim
post kalen·quarto nonas·in tercio tercio nonas
in quarto pridie nonas·in quinto vero nonas di
cim9 vt patz in ianuario et similibꝫ· Si vero est
mensis qui habet sex nonas debem9 dicere statim
post kal'·vj·nonas in tercio die quinto nonas in
quarto quarto nonas·in quinto·iij·nonasm sex
to pridie nonas in septimo nonas·vt ptz in mar
cio et silibus· Dies autē qui sequnē p9 nonas ita
denominātur·in quolibet mense·viij·ydus·vij·
ydus·vj·ydus·v·pd9 quarto ydus·iij·ydus pri
die ydus·et ydus·sic hec apparent in kalendario

Dies vero qui secunt post idus denominantur a kalend · mensis sequētis hoc modo ianuari⁹ habet xxx⁹ · dies · de istis accipe vnā p kalendō et viij · pro idub⁹ q iiij · p nonis · et sic remanēt tm̄ xviij · adde g istis xviij · dieb⁹ kalen · siue diem kalendaꝝ sequētis mensis · et sic erūt xix · Vnde m mense ianuario debem⁹ dicere statim post ydus xix · kalen · februarij · in sequenti die · xviij · kalēde et sic p ordinē vsq; ad finē mensis sp minuendo ¶ Nota tm̄ q dicit̄ pridie idus · et pridie nonas · et p̄die kalendas · et nō sc̄do · q secūd⁹ dicit̄ a sequor · s̄z illa dies nō sequit̄ sed precedit Et expone hec p̄ oficio p̄ id est ante · vel prius Vnde p̄die quasi p̄ri die · siue p̄ · i · añ dic̄ · Et cum dicit̄ iiij · nonas intelligit̄ q̄rto die añ nonas et sic de alijs ¶ Quot autem dies denominentur a nonis quot ab idibus · q quot a kalen ommū mensiū · hijs versib⁹ cōtinetur · ¶ Sex nonas maius octobet iulius et mars · Quatuor ac reliqui tenet ydus quilibet octo ¶ Janus et augustus denas nonasq; decēber · Julius october mars maius epta decemq; · Junius aprilis september et ipse nouēber · Ter senas retinent februsq; bis octo kalēde ¶ Hoc est dicere q maius october et iuli⁹ et marci⁹ habēt dies sex p nonis · sed reliqui menses habent tantum quatuor · Et quilibet mensis habz octo dies p ydub⁹ · Item q ianuari⁹ august⁹ et december habent xxix · dies p kalend · iuli⁹ vero marcius october et maius habēt · xvij · Junius autem aprilis september et nouember habent xviij · Februarius habet · xvj · et si fuerit bisextus superaditur ei vnus · ¶ illud autem notandū q in quolibz mēse sunt duo dies egipciaci · id est ab egipcijs deprehensi · In egipto enim erant quidem astrologi · qui quasdam cō stellaciones nocuas humanis actib⁹ in illis diebus inuenerunt · ideoq; illas notas esse hominibus voluerunt tamē illarum constellacōnuz p̄cta scire propter errorem nostri oputi non valemus · Vel forte inuenerūt illos dies bene constellatos · et ideo eos in kalēdario notauerunt · vt in illis diebus pocius quam in alijs · illis actibus insistatur · quorum errorem · ne ecclesia sequi videatur a talibus caueē · Vt dicūtur egipciaci secundū quosdam · quia dominus in illis diebus percussit egiptum nouē plagis Quotus autem sit dies egipciacus a principio vel a fine mensis hijs versibus continet̄ ¶ Augurior decies audito lumine clangor · Linquit olens abies coluit colus excute gallū · In hijs versibus · sūt xi · dictiones xij · mensibus seruiētes · p̄ma p̄mo secunda secundo · et sic per ordinem sumpto inicio a ianuario · ita q; quota erit p̄ma littera p̄me sillabe alicuius istaꝝ dictionū in alphabeto totus erit dies egipciac⁹ in illo mense cui seruit illa dictio · cōputando a mēsis principio versus finem · Item quota erit p̄ma littera secunde sillabe in alphabeto · tot⁹ erit dies egipciac⁹ in illo mense cui seruit illa dictō computādo a fine versus p̄ncipium verbi gr̄a · auguriꝝ est prima dictio · et seruit primo mēsi scilicet ianuario · au · est p̄ma sillaba q est p̄ma littera ip̄ius sillabe · et est prima in alphabeto · ergo dies prima ianuarij · ē egipciaca · Item gu est secunda sillaba · et g · est p̄ma littera ip̄sius sillabe · et g · est septima in alphabeto · ergo septimus dies ianuarij · numerādo a fine versus principiū est egipciaca · et sic in alijs hoc obseruato · qh · in h̄ loco p̄ro littera nō ponat̄ Quilibet autem p̄missoꝝ dieꝝ propter vnicā horam sui denominat̄ egipciacus ¶ De dieb⁹ vero felicibus vel infelicibus · quos quidam astrologi notauerunt in p̄senti opusculo nō agitur · quia ecclesia prohibet fidem talibus adhiberi · In quibusdam quoq; mensibus sūt quidā dies qui camiculares dicunt̄ a cane · vel camicula stella sita in fronte leonis et añ genua thauri que estuis mensibus est in medio centro celi · et dum sol ad eam ascenderit coniuncta cum sole vel ei proxima duplicat̄ calor ip̄sius · ex q̄ dissoluuntur corpora et vaporant̄ Vnde vocatur canis · quia corpora morbis afficit · Et sunt septuagintaduo dies in quibus propter temporis crudelitatem et caloris solis intemperiem malum est minui et pocōnari · Quando autē illi dies incipiant et finiant̄ · hijs versibus continetur · ¶ Incipiunt iulij pridie ydus camiculares · Et pridie nonas septēbris fine resultāt Secundū aliquos vero incipiunt decimo quarto kalendas augusti ·

De septimana · R ·

Sequitur de septimana · Tempe continet septimana septem dies naturales · quorum repeticione et menses · et anni a secula peraguntur · Et hoc apud grecos ebdomadas · sed apud hebreos sabbatum appellatur · Et dicit̄ septimana a septem et mane · quasi septem et mane pars pro toto · s̄z mane p̄ro tota die · vel a septem manet · quia manet per septē dies · Vel dicitur septimana · quasi septem luces · Nam mane lux est secunduz ysidoꝝ idem etiam spacium vocatur ebdomada ab epta grece quod ē septem et deos quod est dies · vel modus · quod ē mensura · et sc̄dm hoc ebdomada est cōmunis nomen q̄ septimana Vnde daniel p⁹ septuagita ebdomadas dic̄ · et sumunt̄ ibi ebdomde annoꝝ · i · septuagesies septē anni Septimane aūt nequeunt habere certa nomina · quia neq; hūt certa inicia · singulis nāq; annis variant̄ p̄pter vnum vel p̄pter duos dies · q q̄nq; sunt super integras septimanas ¶ Omnes autē dies septimanaꝝ inscribunt̄ septē p̄mis literis alphabeti ¶ Item dies sc̄dm gentiles denominātur a planetis · Primus a sole qui princeps est omnium siderum · sic a idē dies caput est ceteroꝝ dierum · Secūs a luna · que a spiēdore a magnitudine soli proxima est · et ex eo mutuat lum̄ Tercius a stella martis · que vesper vocatur ·

Quartus a stella mercurij quam quidā cādidū circulum dicunt· Quintus a stella iouis ·quam fetontem aiunt· Sextus a stella veneris quam lucifer asserunt· quia inter cūcta sidera plꝰ lucis aufert· Septimus a stella saturni· que sexto celo locata· xxx· annis ferē explere curſū ſuum de hoc dictum est in ꝓhemio septime ptis Sed queritē q̄re dies non ita ordinanē in septimana sicut planete in celo· qm̄ in celo ordinantur secundū hunc versū ¶ Sol ve·mer·et luna saturnus iupiter et mars· Vel sic· Saturnꝰ iouem mars sol cum vene mercurij luna Soluco di cimus q· dies in septimana non ordinanē scd̄m ordinē planetaꝝ sed scd̄m regimē eoꝝ ī singulis diebꝰ· Vñ quia viderūt philosophi ·q· sol regnabat ꝑma hora diei dñice· ideo diem illa denominarūt a sole· Item quia viderūt q· luna regnabat ꝑma hora scde ferie· ideo diē illū denoīauerūt a luna· et sic de ceteris sicut patz ex distinctō e horarū diei facta inter planetas per ordinē successiue· ¶ Rursus a dictis planetis plbi noīa sumpserūt· eo q· a singul' aliquid in homine esse voluerūt· vt a saēno cādida tem· a ioue tempanciā a marte feruorem a sole spūm· a venere voluptatē· a mercurio eloquēciā· a luna cor· Et q· ordo planetaꝝ vltra numerum septenariū nō ꝓcedit· sed ad ꝑmum reuertitē· Ideo tm̄ septem dies in septimana sunt a sapientibꝰ cōstituti· ¶ Nūc videndū est qua die septimane quilibet mensis intret· De ꝟ duplex ratio habeē· Prima per hos ꝟ sus ¶ Alta domat dñs gratis beat equa gerentes· C̄ōtemnit fictos augebit dona fideli· ¶ In istis versibus sūt xij· dictiones xij· mensibꝰ ſuientes· ꝑma ꝑmo scd̄a scd̄o· et sic p ordinē· sūpto inicio a ianuario ita q· quecūq; fuerit inicialis litera alicuiꝰ istaꝝ dictiom̄ eadem erit littera kalē daꝝ mensis cui seruit illa dictio· verbi gracia Alta est ꝑma dictio et seruit ꝑmo mensi· scilicz ianuario et a est ꝑma litera illiꝰ dictionis alta ergo a est ꝑma litera ianuarij· Item domat est secūda dictio· que seruit scd̄o mensi· scz febru· et d est ꝑma litera istiꝰ dictionis· ergo d est ꝑma litera febru· et sic de alijs· Item dicit seqns versus p sillabas qđ ꝓcedēntes p dictōes Adā degebat ergo cipios adrifex ¶ Habita autē litera kalendaꝝ facile possumus scire qua feria quilibet mensis intret· Per litterā emz dominicalē illiꝰ anni ꝓcede· cōputādo dies per ſras subsequentes vsq; ad ſram que est in kal' mēsis cuiꝰ diei introitum scire optas in qua feria occurret in tali feria intrabit ille mensis· Secunda racio p q̄ scire pōt q̄ feria q̄libz mēsis intret est p regl'ares et cōcurrētes· Nota q· in anno solari sunt q̄nquagita due septimane· et vnus dies vel duo si sit bisextus· ꝓpter quā diē variantē singl'is annis ꝑncipia mensium· Si enī hoc āno incipiat ianuariꝰ a die dñico· toto illo anno a· que est ꝑma ſra ianuarij erit dñicalis· Cum ergo ventum fuerit ad finem ām illiꝰ a finale kalendarij ·quod inscribitē illi dies que est vltra integras septimanas repsentabit diem dñicum· ergo sequēs a· qđ ire est miciale ianuarij ·repsentabit secundā feriaz· a sic toto illo āno erit illa variacō· eodem modo singulis annis variantē micia mensiū p diuersas ferias· Et si sit bisextꝰ duplex erit variacio· Prima in kal' ianuarij secunda in festo sancti matthie· vt ergo oputiste scire possent· qua feria quolibz anno quilibet mensis incipet· inuenerūt duos numeros vnū inuariabilē· qui vocaē regularis solaris feriaꝝ· alium variabilē· qui vocaē concurrēs· de quibꝰ breuiter est dicendum ¶ Videndum est autē ꝑmo· q̄d sit regl'aris solaris a vnde dicaē et vñ habeat ortum· et q̄t regulares quis q; mensis habeat· Regularis est numerus inuariabil' datꝰ mēsi· qui adiūctus ocurrēti declarat qua feria septimane quilibet mensis intret· cuiꝰ fuerit illa regl'aris dicitē aūt regularis a regula· q· inuariabil' est sicut regula· Solaris dicitē ad differenciā lunaris de q̄ infra dicetur· Habent autē ortum regulares a marcō· Nam in mēse marcij· sūt v· regl'ares seu v· ꝑ regulari· Marciꝰ enī nō habuit inicium in ꝑmo anno mundi seu seculi· ymo dicitē mūdus factus fuisse in illo mēse· in die quo dicitē· xv· kal' aprilis· vel vt alij dicunt viij· kalen· Si enim cōputes ordine retrogrado dies septimane vsq; ad kale nō· marcij· inuenies· qđ q̄nta feria mūdꝰ incepit· Si tm̄ ante marciū fuit· et hec est causa quare marcius quinarium numerum habuit ꝑ regulari Regulares vero aliorum mensium sic formantur· iungas regl'ares mēsis cum diebꝰ eiusdem et ab illa sūma subtrahe vij· quociens poteris· a regularem sequētis mensis quod remanſit indicabit· verbi gracia· Marciꝰ habet v· regulares· et dies eiꝰ sūt xxxj· redige in sūmam et sunt xxxvj· subtrahe· vij· quociens poteris et remanet vna dies· q̄ datē mensi sequēti pro regulari· Item aꝑlis habet xxx· dies· et vnum regularem qui cōstituūt· xxxj· subtrahe vij· quociens poteris et remanebūt iij· que dātur maio pro regularibus· et ita de alijs vsq; ad marcium Possumus eciam scire mensiū regulares per hos versus ¶ Est astris clara fulgentibus ara deoꝝ· Grata bonis estat gratissima cuiq; fideli· In istis versibus sunt xij· dictiones· xij· mensibus seruiētes· prima primo secunda secundo· et sic per ordinem sumpto inicio a marcio· ita q· quota fuerit littera prima alicuius istaꝝ dictionum in alphabeto· tot regulares habet ille mensis· cui seruit illa dictio verbi gracia· Est· est prima dictio a seruit primo mensi· scilicet marcio et e est prima littera istius dictionis est· et est quinta in alphabeto ergo marcius habet v· regulares· Item astris· est secunda dictio et seruit secūdo mensi· scz aꝑ· et a est prima litera istius dictionis· que ē quinta in alphabeto ergo aprilis habz vnū regularem· et sic de alijs ¶ Nunc dicamus de

concurrentib9·Dicitur aũt cõcurrẽs·quia sibi
inuicem concurrunt ·sicut videbiẽ in formacõ
ne vel ideo q: ocurrũt cum regulatib9· ad de
monstrandum inicialem feriam mensium singu
lis annis· Est autem cõcurrẽs supexcrescencia
vnius diei vel plurium sup septuaginta duas
septimanas anm solaris ·ideo dixi ·vel pluriũ
quia in anno biserstili superexcrescunt duo dies
In alijs vero vnus tm̃ ·et ab illa superexcrescen
cia habent originẽ ocurrentes Alij vero con=
currentes qui secunẽ post primum formantur
vno addito singulis termims sue annis·sic tm̃
q: septenariũ numerum non excedunt·quia nõ
sunt mfi septem ferie ·et quandocunq; est sep
timus concurrens illo anno menses habent ea=
dem principia·que in primo ãno mundi seu se
culi habuerunt·quelibet eñ feria distat p sep
tenarium a semetipa ·Cõcurrentes ecia m hac
linea demonstrantur· i·ij·iij·iiij·vj·vij·j·ij·
iiij·v·vj·vij·ij·iij·iiij·v·vij·j·ij·iij·v·vj·vij·ij·
iij·iiij·v·vj· Nam primus annꝰ cicli solaris ha
bet vnum concurrentem secundus duo tercius
tres·quartus quatuor·quintꝰ sex ꝓpter bisex
tum·sextus septem·septimꝰ vnum·quia vltra
septenarium non proceditur ·sed reuertiẽ ad
vnum·a ita debemus procedere vsq; ad xxviij
annos tunc reuertim̃ ad primũ annum cicli q̃
cedimꝰ sicut prius·Vnde trãscursus xxviij· an
nor vocatur ciclus solaris·vel cõcurrencium
Et dicitur ciclus quasi circulus per similitudi=
nem· Si autem volumus scire·quotꝰ sit an=
nus cicli solaris· debemus diuidere annos dñi
per xxviij·quocies possumus· et addere illis
ix·antequam diuidamus ·quia quãdo xp̃s na=
tus fuit·tantũ iam processerat ille cicl9·a quo
tus annus remanserit sup̃ diuisionẽ annor to=
tus erit ciclus·et si nullus remãserit·tũc sum9
in vltimo anno cicli solaris·Vnde versus· An
nis adde nouem domini ptiri per octo·Vigin=
ti ciclus sic tibi notus erit· Possum9 eciã sci
re cõcurrentes cuiuslibet annꝰ p litterã domi=
nicalem illius anni·sicut declarãt verficuli sub
sequentes· A sex ·b quinq; ·c quatuor e duo
tres d·Primus cõcurrens ·f· littera septimꝰ est
g· Hoc est dicere· q: quãdo a est littera do=
minicalis ·in illo anno sunt sex pr̃a cõcurrẽte
quando b quinq; quando c ·quatuor quando e
duo·quando d tres·quando f vnus·quãdo g
septem · Inuento autẽ concurrẽte·debem9 iũ
gere cum ragularibus mensis·cuius feriam ka
lẽdalem·idest introitum scire volumus a quo
ta fuerit illa fũma·si non transcendat vij·tota·
siue tali feria septimane ille mensis intrabit
Si vero transcendat vij·quotum fuerit residu
um· tota feria septimane ille mẽsis intrabit Si
cut autem cõcurrentes· ita et dominicales lr̃e
variantur ·Nam in primo anno cicli solaris est
f·littera domim calis·m secũdo e·m tercio d·m
quarto c·m quinto a·tunc eñ ꝓpter bisextum
pertrãsitur b·quod m hijs versib9 declarat·

Fert ea dux eor amet gens fautor euz coluit
bis· Ars genus est de corde bono gignit fer9
ensis· Dicta beant aqua gens fons dat cunctis
bonus auctor In his versib9 sunt xxviij·dic
tiones xxviij·anms cicli solaris seruiẽtes· Pri
ma primo·secunda secundo· et sic per ordinem
sumpto inicio a p̃mo anno cicli·ita q: quecunq;
fuerit inicialis littera alicui istarum dictionum
eadem erit littera dominical' illo anno cui ser=
uit illa dictio verbi gracia·Fert est prima dic
tio·et seruit primo anno cicli solaris et f·est p̃
ma littera ergo f·est littera dominicalis ·m pri
mo anno cicli solaris et sic de alijs· Et nota q:
ille annus est bisextilis·cui deseruit aliqua dic
tio definens m t a ita primus annꝰ cicli semper
est bisextilis cum ei deseruiat dictꝰ definẽs m t
scilicet fert ·et ꝓpter hoc prima littera dictio
nis definentis m t·non erit littera dominicalis
in illo anno cui seruit illa dictio ·nisi a loco bi=
sexti vltra·quia littera dominicalis cum bisex=
to simul mutaẽ·A kalend· vero ianuarij prece
dentis ipsum bisextũ vsq; ad locuz bisexti erit
littera domimcalis illa·que immediate sequi=
tur in kalendario post illam·que deberet esse
littera domimicalis ·Vnde in primo anno cicli
f·est littera domimicalis a loco bisexti vsq; ad
kalend·ianuarij sequentis·A kal'·ian̄·vero p̃
cedentis vsq; ad locum bisexti ·g·est litera do
minicalis ·et ita in alijs·Annus autem cui ser=
uit illa dictio sciri potest per racionẽ superius
dictam de ciclo solari· Nam racio littere domi
nicalis tunc currentis racion simili incipit et
finitur Nunc aliqua de indictione dicamus·
Est autem indictio spacium temporis quo ro=
manus princeps tributum gẽtibus indicebat
Si autem volumus scire quota sit indictio·
debem9 addere tres annos annis domim a p9
modum diuidere annos domim per xv·quoci=
ens possum9·et quotus annus remanserit fac
ta diuisione tota erit indictio·et si nullus supe
rauerit· in vltimo anno indictionis sumus ·et
tunc ad primam indictionem reuertimur ·quia
indictio non transcendit·xv ·vnde versus· Si
tribus adiunctis domim diuiseris annos ·per
ter quinq; datur indictio certificata· De in=
dictione plenius dixim9 in speculo iudiciali in
tractu de instrumentorz edicione·§· i·v post
annos et infra·vbi de ciclis agetur · De era
supra dictum est·

De die·Rubrica·

Licet iam superius in plerisq; locis·
de die tactum sit michilomin9 hic spe
cialiter dicendũ est ·q: duplex est di
es·scilicet naturalis et artificialis
siue visualis·Naturalis est spacium quo sol di=
citur circa totam terram ab oriente vsq; in oc
cidentem·scilicet per spacium diei a noctis qđ
semper continet xxiiij· horas· Et dicitur dies
ista a dijs·quorum nomina romam quibusdam
sideribus sacrificauerunt ·Vnde quilibet dies.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ab aliquo deo antiquitus vocata est · vt a ioue et aliis prout sub septimana dictum est · Vel a dya quod est duo · quia continet duo tempora noctem scilicet et diem vsualem Quãdo autem incipiat dictum est in prohemio vij · partis Artificialis est spaciuz quo sol mouat̃ super nostrũ emisperium ab ortu solis vsqz ad occasũ et hic secundũ solis ascensum a descensum crescit pariter et decrescit · Dicitur autem dies · a dyã qđ est claritas et dicitur vsualis · siue artificialis · quia solum hoc tempus aptũ est vsibus et artificijs exercendis · Reliqua pars diei dicit̃ nox a noceo · quia nocet visui et vsui · a ideo vocata est dies a meliori pte sine ꝺmemoracõe noctis iuxt̃ illud · Et factũ est vespe a mane dies vnus · Rursus partes diei sũt tres scdm ysidorum · Mane meridies a supma · Mane est lux matura et plena · nec iã crepusculũ · Meridies dr̃ · quasi medi dies · i · medi9 dies · vel qz tũc poz dies ẽ · Suprema est postrema pars diei · Vero dicit̃ a clausis seris · Noctis vero ptes sũt · vij · scz · vesper · crepusculũ conticinũ · intempestum · gallicinium · matutinũ a diluculũ Vesprm dicit̃ a vespe occidẽtali stella · que tenebras sequẽtes precedit · et dicunt̃ tenebre · q · tenẽtes vmbram · Crepusculũ dicit̃ dubia lux · scz inter lucem et tenebras · Cõticinũ est qñ iã omnes fistulent · Intempestũ est mediũ noctis temp9 · qñ nil agi potest · et oia silẽt ãsi moportunũ · Gallicinũ dr̃ ꝓpter gallos lucis ꝓnuncios · Matutinum est inter abcessuz tenebraz et aurore aduẽtũ · Diluculũ dr̃ ãsi iã incipiẽs · pua diei lux et aurora · que solẽ ꝓcedat · Est em̃ aurora diei clarescẽtis exordiũ · Et nota q dies · alij sũt siderales in quib9 sidera mouent̃ · et horas a nauigacõib9 excludunt̃ · alij ꝓliales de quib9 in libro · A · quib9 reges solent ad bella ꝓcedere · alij intercalares quos scim9 xxij · mensib9 supesse · alij camiculares · alij solsticiales · alij equinoctiales de quib9 iã ꝓmissum est · alij fasti · in quibus iura fant̃ · alij nefasti eis cõtrarij alij festi · i · festiui · vt dies azimoz · alij ꝓfesti · quasi pcul a festis · vt feriales · alij mali · Vñ aplus · Redimẽtes temp9 · qm̃ dies mali sũt · qz in eis plus solito homines affligunt̃ · et ecõtrario sunt homi · alij egipciaci · de qbus ꝓmissum est · Est eciam dies salutis in q dñs venit ad saluandũ Est eciam dies iudicij in quo dñs venit ad iudicandũ qui erit bonis dies leticie · malis autem calamitatis et miserie · Momentũ vero ẽ mimimũ atqz angustũ temp9 a motu fidei · dictũ est em̃ extremitas hore in breuib9 interuallis cum aliquid sibi cedit atqz succedit scdm ysidorum · Hora grecũ nomẽ est · a tñ latinũ sonat · ẽ em̃ finis temporis · Quot aũt horas cõtinet dies naturalis dictũ ẽ in ꝓhemio huius ꝓtis · Et nota · q in mẽse ianuarij nox habet xvj · horas dies viij · In februario nox habz xiij · horas dies x · In marcio nox habet xij · horas dies totidem In apli nox habet x · dies ãtuordecim In maio nox habet viij · dies xvj · In iunio nox habet vij · horas dies xviij · In iulio nox habet viij · dies · xvj · In augusto nox ht̃ x · dies xiij · In septembri nox ht̃ xij · dies totidẽ · In octobri nox ht̃ · xiij · dies x · In nouembri nox ht̃ · xvj · dies viij · In decẽbri nox ht̃ xviij · dies · vj · Astrolog9 tñ curiosi9 põt horas aliter equare · si ꝓmissa · equacio ꝓ vulgarib9 et simplicib9 sufficẽ põt

De secũda parte anni lunaris ·

Sequitur scda pars de anno lunari in qua agit̃ · Primo quid sit ann9 lunaris · et quot dies cõtineat · Secundo de regularib9 lunarib9 · Tercio de epacta · Quarto de emboliſmo · Quinto de aureo numero Sexto de termino pascali · a aliaz mobilium festiuitatum · Septimo de ciclis ·

Quid sit lunaris ·

Annus lunaris dicitur trib9 modis · Primo modo ann9 lunaris est spaciũ quo luna circuit totũ zodaicũ · quod facit in xxvij · dieb9 a ix · horis · Secũdo mõ dr̃ ann9 lunaris spaciũ q luna ẽcuit solẽ ab vna imcõsione vsqz ad aliã · a ist facit i xxix dieb9 a xij · horis · Nam cum luna sepat̃ a sole ad pagrãdũ zodaicũ · a postea reuertit̃ ad eundem pũctũ in q dimiserat solẽ · nõ muenit illũ ibi · qz sol iã tm̃ ꝓcessit suo motu q̃ luna laborat recurrẽ ad eũ · siue attingẽ ipm̃ duob9 diebus a ẽb9 horis · Tercio dr̃ ann9 lũaris spaciũ xij · lunacionũ in anno cõmuni · a xij · in emboliſmali · de qb9 infra dicẽ · Cũ q lunacõ q̃libz cõstet ex · xxix · dieb9 · a xij · horis · qz nõ curat ecclia 8 mũcijs a ex xij · horis ꝓcedẽtis l ũacõis a ex xij · sequẽtis ostituit̃ vna dies natural̃ q̃ semper lunacõm ꝓcedẽti attribuit̃ · ita q lunacõ ꝓcedẽtis mẽsis sp̃ habeat xxx · dies a seqñtis xxix mſi aliud sit ꝓpter biſextũ vl̃ emboliſmũ · vt̃ saltũ lune · vñ ꝛsus Luna paris mẽsis nunq̃ tricesima fiet Impar ẽceno nunq̃ mſi fme carebit Tempe biſexti febri xxx · luna est · Nam iulij luna tũc est xxix̃ · Par mẽsis dicit̃ quia numerãdo a ianuario ꝓ ordinẽ cadit in numerũ parem vt febru · aplis · ium9 · august9 · october · decẽber · quoz lunacõ semp est · xxix · diez · excepto februario · cui9 lunacõ xxx · qñ est biſextus · Impar vero est qui in numerum cadit impatem · vt Januarius · Marci9 Maius Julius September · et Nouember · quorum lunacio semper est · xxx · dies · excepto iulio · qui in vltimo ãno cicli lunaris ꝓpter saltũ lune habet tantum · xxix · Ex hijs autem xij · lunacionibus constituũtur trecenti quinq̃ginta quatuor dies in anno lunari · Et sic annus lunaris in xj · diebus excedit̃ a solari · ex quo excessu omnis varietas etatis lune consurgit · ita q vbicunqz fuerit luna prima in primo anno sit in secundo xj · propter quam varietatem duo numerorum genera sunt inuenta · regulares · videlicet et epacte de quibus breuiter videam9 ·

De regularibus lunaris ·

Nunc videam⁹ de regularib⁹. Et quidem regularis lunaris est numer⁹ inuariabilis dat⁹ mensi ad inueniendū in kalen. lunam mensium singulorum habent aūt ortū regulares ab illis quinq; diebus qui superfūt in anno solari supra trecētos sexaginta dies Vnd quinq; regulares dati fūt septembri. a quo annus lunaris sumit inicium. Regulares vero aliorum mensium sic formantē Junge regulares mensis cuj diebus eius. a ab illa sūma subtrahe lunacionem eius. et residuum quod remanserit erit regularis illi⁹ mēsis verbi gracia. September habet v. regulares. et dies eius sunt triginta. qui cōiuncti regularibus constituunt xxxv. a lunacō septembris est tricesima. qua subtracta remanet. v. que sunt regulares sequētis mensis. scz octobris. et sic de alijs vsq; ad septembrem. Nam egipcij suum annum incipiunt a septēbri. a ideo nos annum lunarem incipim⁹ a septembri. De regularib⁹ dicit iste versus. Dic. e. g. bis. i. k. bis. a post manet ordo quasi dicat. dic. e. bis que est quinta in alphabeto. idest primis duobus mensib⁹ anni lunaris dantur v. pro regularib⁹. Jtē dic bis. g. que est vij. in alphabeto. idest tercio⁹ a quartus mensis habent vij. pro regularibus. Jtem dic bis ē. i. que nona in alphabeto. i. v et vij. mēsis hūt ix. pro regularib⁹ Item dit bis. k q̄ ē decima in alphabeto. i. sextus et octau⁹ mēsis hūt x. p regularib⁹ Et nota q⁹ hic fit trāsit⁹ de q̄nto ad septimū. et de sexto ad octauū. vt patz in formādo ipos regulares qr ianuarius a marcio⁹ ix. a febru. ap. x. a hūt. ꝫ p⁹ manet ordo. i. maius. xj. iunio⁹ xij. iulio⁹ xiij. augusto⁹ xiiij. habent.

De epacta.

Sequitē de epacta. Est aūt epacta numer⁹ variabil⁹ dat⁹ āno ad inueniendū lunā in kalen. cuiuslibz mēsis. Et dicitē epacta ab epi qđ ē sup̄ a aucta. qr est sup excrescēcia anni lunaris a solari Ideo q; ann⁹ p̄m⁹ cicli lunaris nulla hz epactā. quia null⁹ ann⁹ p̄cessit a quo xj. accepisset. Secūs vo hz xj. p epacta. qr epacta orit̄ ab illis diebus quib⁹ ān⁹ lunaris excedit̄ a solari Tercio⁹ vero ann⁹ hz. xxij. qr sp addunt̄ xj. si nō trāscēdat. xxx. Si vero trāscēdat xxx. abiectis ill xxx residuū erit epacta illi⁹ anni. et ido in q̄rto anno. qr sūma ascēdit ad xxxiij. abiectis xxx. tres sunt epacte illi⁹ anni. Epacte vo grece dicunt̄ latine adiectōes ānue lunares. q̄ p numez vndenariū vsq; ad ē cenariū i se reuoluūt̄. q̄s egipcij ideo adiciūt. vt lunaris emerfio rōni sol' coequet̄. Luna em̄ iuxta cursū suū. xxix. semis dies lucē dinoscit̄ a fūt in annū lunarē dies trecēti q̄nquagīta q̄tuor. rmanēt ad cursū āni solaris dies xj. q̄s egipcij adyciūt absq; hijs nō iuenies lunā quota sit in quolibet āno mense et die Epacte oim annoz cicli lunaris p hāc tabulaz denotant̄. ita q⁹ hoc verbū nulla rnđz p̄mo āno et singl̄ sequētis numeri rnđent singl̄s ānis a cclvsq; ad xix vt nulla xi. xxij. iij. xviij. xxv. vj xviij xxvi ij. ix. xxi. xij. xviij. iij. xv xxvj. vij. xviij. Sz hoc idē ecia ostendit̄ p hos vsus. Annis addemonos dñi ptire p vñ. Viginti lune cuclis et iñ patet. hoc vult dicē. q̄t⁹ fit ānus epactal' sue cicli debem⁹ diuidē ānos dñi p xix. quocies possum⁹ et addē vnū. qr qñ xp̄s nat⁹ fuit tm̄ pcesserat ille cicl⁹. a q̄ta fuerit sūma q̄ remanserit tot⁹ erit ān⁹ cicli epactal' verbi gra. hoc āno oputam⁹ ānos dñi mille ducētos octogita sex. quoz mille ducenti septuagintatres. sunt recte p xix. diuisi supfūt xiij. de p̄dicto numero addito q̄ vno fiūt xiij. Vñ hz āno ē xiij. ān⁹ cicli lunaris i āno seq̄nti erit xv. et sic vsq; ad xix postea redditē ad p̄mū. Et hoc verū est scdm illos q̄ incipiūt oputare ānos dñi. a natiuitate xp̄i. vel in kalen. ianuarij. nō at̄ scdm eos qui illos immutāt m kal'. septēbris et faciunt ibi diuisionē. Nā tūc addēdi fūt duo ām. nōt ecia a alit' inueniri epacta. vt si sūmā q̄ remanz dempta diuisiōe anno⁹ dñi p tres iūcturas pollicis numerem⁹. Si em̄ numer⁹ fuit ē in p̄ma iūctura debem⁹ demere vnū de ipo numero Si in scda debem⁹ addē nouē si in tcia debem⁹ addē xix. a sūma inde puenīs ē epacta. a hz si tcia nō trāseat Si vo trāsiret abiectis. xxx. residuū ē epacta. vñ vsus. Deme vnū p⁹ adde nouē p⁹ dena nouēq; Inuenta igit̄ epacta debemus eā iungē cū regularib⁹ mēsi cui⁹ lunā volum⁹ inuemre a q̄ta fuerit sūma inde puenīs tota erit luna in kalen. illi⁹ mensis dūmō xxx. non ēnseat Si vo xxx. trāsi erit abiectis xxx. residuū erit etas lunea si sūma illa fuerit xxx. in ka. mēsis tūc luna erit xxx. Si aūt epacta nulla fuerit. puta in p̄mo āno cicli lunaris. tūc admuenendum lunā sufficit regularis. Sz q̄m epactaz rō q̄nz fallit ꝫpt̄ emboliſmū seu saltū lune. ido de ipo breuit̄ videam⁹.

De emboliſmo.

Circa emboliſmū siue lune saltū notādū est q⁹ emboliſmus grece interp̄tat̄ latine sup augmētuz seu sup excrescēcia ām solaris sup̄ lunarē. Quia q̄ ann⁹ solaris excedit lunarē in xj. dieb⁹ ex illo excessu cōstituūt̄. viij. lunaciones in ill'. xix. āms cicli lunaris multiplicatis ill'. xj. dieb⁹. Et dicunt̄ lunacōes emboliſmales q̄z q̄libz est. xxx. diez a attribuunt̄. viij anms ēboliſmalib⁹. ita q⁹ i q̄libet ciclo lunari fūt vij. ēboliſmales xij. cōes Appellat̄ aūt ann⁹ ēboliſmalis q̄ a xiiij. Luna p̄cedētis paschevsq; ad xiiij. sequētis hz xiij. lunacōes siue xiij mēses lūares. i. trecētos octogintaq̄tuor dies et iste ē ānus scō moysi diuinit⁹ reuelat⁹. Cōmunis vo hz tm̄ xij. lūacōes. i. trecentos quinq̄gintaq̄tuor dies quoz dispoficōes otinz iste vsus. Cur fles has lacrimas odiosū q̄re tirānuz In isto vsu fūt septē dictōes septē ānis ēboliſmalib⁹ seruientes p̄ma p̄mo. scda scdo a sic p ordinē. ita q⁹ q̄ta ē j. lra alicui⁹ istaz dictionū in alphabeto. tot⁹ ān⁹ cicli epactal' erit ān⁹ emboliſmal' vbi gra. Cur est p̄ma dictō et seruit.

primo anno emboliſmali · et e eſt ꝑma lr̃a illius dict̃o ms q̃ ē tercia in alphabeto ergo tercius ann9 cicli lunaris ē ēboliſmal' · et ita de alijs · ꝫ obſeruato q; ꝫ bas dz ſcribi cū h · Et dr̃ ān9 ois q: ſepe duo ita oiūctiz incedr̃ vt muicē ſe ī pa ſcali ſolēnitate ſequanē Emboliſmalis ℞o ſp ſo lus eſt · Ordo aūt iſtoꝝ annoꝝ omniū et ēbo liſmaliū ptz ī linea ſubſeqñti Cōis cōis em boliſmal' · cōis cōmunis ēboliſmal' · cōis ēboliſ · cōis cōis emboliſmal' cōis cōis ēboliſmal' cōis ēboliſmalis cōis cōis ēboliſmal' habito aī ān9 ēboliſmali · poſſum9 ſcire in q̃ mēſe lunacō em boliſmal' otingat ꝑ hūc ℞ſum · Mobil' cibū mō liber habeto coeuū · In iſto ℞ſu fūt ſeptē dic tiones · vn̄ · mēſib9 ſuientes in q̃b9 otingūt lu nacōes ēboliſmales in p̄fatis vn̄ · ām̃s ꝑma ꝑ mo ſcda ſcdo · et ſic ꝑ ordmē · ita q; q̃ta erit pri ma lr̃a alicui9 iſtaꝝ dictionū ī alphabeto toto mēſe illi9 ām̃ cui ſuit illa dictio otingit lunacō emboliſmal' · Ite q̃ta erit ꝑma lr̃a ſcde fillabe ī alphabeto · tota die menſ' mcipit lun cō embo liſmal' ℞bi gr̃a · Mobil' ē ꝑma dcio a ſuit ꝑme lunacōi que otingit i tercio ān̄o cicli lr̃aris · et m · eſt ꝑma lr̃a h9 dictōis · a ē · xn̄ · ī alphabeto g̃ m xn̄ · mēſe otingit lunacio ēboliſmal' · Ite b · eſt ꝑma lr̃a ſcde fillabe et ē ſcda in alphabeto · g̃ in ſcda die illi9 mēſ' mcipit illa lunacō et ſic de alijs ℞bi aūt velis plen9 illi9 reiveritatez mq̃rere · recurre ad epactā a reglares illi9ām de q̃ vis ſcire a iuenies ita eſſe Nūc videam9 vbi fallit epacta iūcta reglarib9 ꝓpter embol' · ſeu ſaltū lune Circa qđ no · q; ꝫ m cicli lunari ſint vn̄ · anni embol' · vt ſupi9 dcim ē · nō tū fal lit epacta · mſi m ēb9 · ſ · vn̄ · xi a xix · vñ ℞ſus · Octauo xi · poſtremo fallit epacta · In q̃ aī loco vel mēſe a in q̃t locis fallit epacta iūcta regu larib9 hr̃s ℞ſib9 denotaē Juli9 vndeis · ter ma ius octo vicenis · Biſext9 mſi ſit mars ꝑccat m vnde tcenis · In totidē mai9 · auguſt9 ℞o duo bus · ꝫ eſt dicē · q; in vn̄ · ān̄o cicli lunaris fallit epacta cū reglarib9 in maio et iulio q: ī caleñ mai cū luna deberet eſſe xxvn̄ ſcdm epactā nō repiē · mſi xxvn̄ · ꝓpt' embol' Ite fallit in kal' · iu ln̄ eodē ān̄o q: tnc luna debēt eſſe xxx · ſm epac tam · tū nō repiē · mſi xxix · ꝓpt' embol' · vbi cre dendū ē embol' · et nō epacte Jtē in xi · ān̄o fal lit epacta · q: in kal' · marci ſm epactā deberet eſſe luna xxix · ſ ꝓpt' embol' repiē tm̃ · xxvn̄ · vn̄ tū ſi in illo ān̄o fuerit biſext9 tūc cozrigiē ille erroꝝ · qm̃ ꝓpt' biſextū addiē vna dies Jtē i xix · ān̄o fallit epacta in duob9 locis nā ſm epactā luna debēt eſſe xxix · in ka · mai · ꝫ ꝓpter embol' · nō repiē mſi xxvn̄ · a in eodē ān̄o fallit in kal' auguſti · q: ſcdm epactā lūa deberz ibi eſſe n̄ · ꝫ ꝓpt' ſaltū lune ibi tercia muenie · q: lunacō iu ln̄ · q̃ debēt eſſe xxx · in illo ān̄o eſt tm̃ xix · a ꝫ otingit ꝓpter erroꝝ nr̃i oputi · a tūc ān9 lūa tis in xn̄ · dieb9 excediē a ſolari · De ſaltu lune Ēdiē iſte ℞ſus · Luna facit ſaltū q̃tuł luce ſu ꝑma · Recedit cm̃ luna vna die ſicut dixim9 propter erroꝝ nr̃i cōputi · vt in ſequenti anno m kal' · ſeptēbris luna redeat ſic debet · Niſi em̃ ſalt9 lune colligereē otingēt erroꝝ · vt m xn̄ · ciclis diceret luna ꝑma q̃n eſſz plenilumū Col ligiē aūt ſic iſte dies · Quelibz em̃ lunacō ad ꝫ vt lunacões ſint eq̃les habēt xxix · dies a dimi diā mm9 q̃tuor momētis a vna vncia et vno a thamo · Sūt aī m ciclo ducēte t̃gintaq̃nq; lūa cões er̃t · g̃ q̃ter tot mom̃ta · q̃ fūt m vmuer ſo nōgēta q̃draginta q̃ diuiſa ꝑ q̃draginta oſtitu unt xxiij · horas a dimidiā poſtea ex ducētis t̃ gintaq̃nq; vncijs cōſtituunē xix · momēta et re manēt vn̄ · vncie Et ex ducētis t̃gītaq̃nq; atha mis cōſtituunē · v · vncie · q̃ vncie cū ſeptē ꝑce bus faciūt vnū momentū · qđ iunctū ad xix · mo mēta ꝑhabita facit dimidiā horā · q̃ iūcta cum alijs xxiij · a dimidia facit vnā diē q̃ ſubtrahiē vltimo ān̄o a lunacōe iulij · et dr̃ ſalt9 lune · Po teſt ecīā facili9 ꝫ mō colligi · Ann9 lunaris cō ſtat ex trecētis q̃nquagīta q̃tuor dieb9 minus vna hora et q̃rta ꝑte vn̄9 horę · a ſeptuageſi mavj ꝑte q̃rte vn̄9 horę · g̃ i xix · ān̄is hāē · xix horę et xix · q̃rte horaꝝ et xix · octogintaſex p tes q̃rte vn̄9 horę · q̃ faciūt in xix · ām̃s q̃rtam ꝑtē vn̄9 horę a ita erūt xx · q̃rte horaꝝ q̃ fa ciūt v horas q̃ iūcte xix · horis ꝑhabitis faciūt vnā diē Est igiē ſalt9 lune q̃dā dies collect9 in xix · ām̃s ex eo ſupfluo qđ dr̃ lunacōib9 · Et dr̃ ſalt9 lune · nō q; luna magis ſaliat illa die q̃ alia · ꝫ q: nos lunā oputātes diē illā ſup quā in alijs ām̃s lunacō iulij dr̃ t̃ginta ſalimus ſine ꝑtermittim9 nō cōputātes lunā in vltimo ān̄o cicli decēnouēal' · miſi vice ſimāronā · Ideo aūt ſubtrahiē dies illa a lunacōe iulij in vltimo ān̄o cicli decēnouēal' q: iuli9 ē vltim9 ī ān̄o epactali inter mēſes hñtes · xxx · dies in lunacōe · vñ vl timo ān̄o lunacio iulij nō oputaē xxx · ꝫ xix · et ideo aure9 numer9 illi9 ām̃ · ſ · decēnouēal' quā uis creſcat ſequiē ſine iteruallo minoꝝ ēa ꝑ cō ſequēs in alijs mēſib9 ſequētib9 vſq; ad ianua riū · ſicut infra diceē · Ualt9 g̃ lune facit duas lunacōs ꝑiter eſſe xxix · diez · Ad p̄fatos g̃ er roꝝ facili9 cozrigēdos muēt9 ē aure9 nume rus de quo breuiter eſt videndum.

De aureo numero · R ·

Aureus numer9 ille ē q̃ pomē m kalen · qui m q̃libz mēſe mdicat lunā ꝑmā ad ꝑuatos erroꝝ facili9 cozrigēdos in uent9 · Et dr̃ aure9 numer9 ꝑ ſimilitudinē · quia ſic auz ſupat oīa metalla · ita iſte numer9 oēs alias racōes lunares excellit · q̃ iuli9 ceſar cū tāta diligēcia dr̃ inuemſſe qui mcipiēs a quo cūq; ān̄o cicli lunaris · vbicūq; inuemt lunā ꝑ mā m ꝑmo ān̄o cicli poſuit · i · in kal' · in latere extrinſeco iuxē lr̃as feriales · ſ · in q̃libz mēſe et ī ſcdo ān̄o vbi cūq; inuemt j · poſuit n̄ · ſ · ī q̃libz mēſe a in iij · et ſic de alijs · a ideo in kaleñ · ianu arij ternari9 eſt numer9 · quia ibi luna inuenit tercio ān̄o ꝑma · nec ibi debz pom ali9 numer9 q̃ ternari9 · q: in nullo anno in kaleñ · ianuarij

luna ē ꝑma nisi in tercio anno cicli decennouall'
In q̄busdā tñ kalēdarijs numeri ipsi designanē
p lr̄as alphabeti· Nā ꝑmo pomē ibi a· ꝑ duo
bus b· ꝑ c̄b9 c· ⁊ sic de alijs numeris ⁊ lr̄is ⁊ se
riatiz vsq; ad lr̄az t· que ē xix· in ordine alpha
beti· Formañ aũ aure9 numer9 ab illo terna=
rio q̄ pomē m kal'· ianuarij· Nā ill' c̄b9 addunē
vij· ⁊ ostituumē· xj· q̄ numer9 debz pomi i ter=
cia lr̄a ianuarij· Item ill' xj· addunē vij· q̄ ostitu=
unt xix· q̄ numer9 debet poni cū intuallo in q̄n
ta lr̄a ianuarij· Item illis xix· addunē vij· et sic
fūt xxvij Sed q3 aure9 numer9 nō trāsit xxix·
et ideo abiectis xix· residuū· scz· vij· debz pomi
immediate p9· xix· et sic p totū kal'· Patet ḡ·
q̄ q̄n maior numer9 sequit minorē· tūc debet
inter vtrūq; numer; dimitti vna lr̄a· et q̄n mi
nor sequit maiorē tūc nulla dz lr̄a intermitti· Vñ
versus· Dat c̄bus octo cauēs sup et ne dena no=
ue emq; · Maior fit termus minor aureus esto
scd̄s· Verūtñ formacio illa fallit in omni mē se·
cui9 lunacio ē· xxix· diez· s· in febru· ap· iunio·
augusto octobri· et decēbri· in quib9 p9 mino
rem numer; maior immediate locat9 sequit ar
ca p̄ncipiū menb· qd̄ patz ꝫ versu Mēse breuis
lune febr9 est ars dat cito gāger Jn isto versu
sūt sex dictiones vj mensib9 debitē quor; lu=
nacio ē xxix· incipiēdo in medio versu· vbi dic̄ fe
br9· ita q̄ q̄cūq; fuerit initialis lr̄a alicui9 ista
rū dictionū· sup eadē lr̄a in kal'· maior numer9
sequit minorē sine spacio· i· nulla lr̄a dimissa in
illo mēse cui fuit illa dictō versi gra· Febr9 est
ꝑma dictō ⁊ fuit ꝑmo mēsi c9 lunacō ē xxix· scz
febru· et f· ē ꝑma lr̄a· g̃ sup ꝑmū f· mēb' febru·
maior numer9 sequit minorē imediate· Vnde
sup ꝑmū e· ap'· ⁊ sic de alijs· ꝫ sup ꝑmū g· decē
bris maior· s· xiij· sequit imediate minorē· s· ij· ⁊
sup eadē lr̄a q̄ ibi est duplex aure9 numer9 q̄d
designat gemiacō h9 lr̄e g· in hac dictōe gā=
ger· Item fallit i iulio ⁊ reliqs mñsib9 vsq; ad ianu
arīū i quib9 ēca finē numer9 xix· sequit immedi
ate ad xj numerū· vñ versus· iuli9 ⁊ reliq̄ q̄ stāt
dena nouēq;· Jūgunt vndeno sic ē rat9 aure9
orto· Item sciēdū q̄ q̄n xix· imediate seq̄t xi· tūc
viij qui sequit debz tercio loco poni· vñ versus
Quādo otimas vndenis dena nouēq; Maiori
termus tunc octonari9 esto·

De termino paschali· A·

Ste termino paschali t̄plex datur rō· Prima p claues mosaicas· Secda p etate m
lune Tercia p tabulas manuales de q̄
rū q̄libet videndū ē· Dz ꝑmo de claib9· Et io
videndū ē q̄d sit clauis et vñ dicat· ⁊ vñ hēat
ortū ⁊ ad q̄d mūeta fuerit· Clauis ē numer9
variabil' dat9 āno ad iuemendū p̄ncipia q̄ñq;
mobiliū festiuitatū· s· septuagesime q̄dragesi=
me paschatis· rogacōm ⁊ penth· ⁊ io fūt q̄ñq;
claues et q̄libz p̄dictor festor hñt xxxv· dies
in quib9 sp celebrant· A sede aūt cuiuslibz cla
uis nūerant dies xj· vsq; ad inicīū ipor xxxv·
diez· put hec infra patebūt· Et dī clauis· p
similitudinē· quia sicut p claues ostia reserant
ita p talē numerū p̄ncipia dictar festiuita tū
nob denotant· Sunt aũt ortū iste claues tmino=
rū a xix· āis cicli lunaris ⁊ vij· dieb9 septiane
Vñ ꝑma clauis ē xxvj· Claues aũt alior ānnor
sic formant· addam9 em sp claui p̄cedētis ām
xix· ⁊ sūma inde ꝓuenies erit clauis sequētis
ām si nō supat xxxx· si vo sūma illa supat xxxx·
abiectis xxx· residuū erit clauis sequētis anni·
Vbi gra· Clauis ꝑmi ām ē· xxvi· cui si iūgant
xix· erūt xxxv· vñ abiectis xxx· remanēt xv· q̄
numer9 est clauis sequētis anni· ⁊ ita formant
vsq; ad xix· ānos p ordinē· q3 nō ꝓcedit vltra
xix· numer; · ꝫ reuertit ad ꝑmū· vñ cicl9 clauiū
aurei numeri et epactor nō differūt q̄ntitate
differt tñ p̄ncipio· q3 ciclus epactar incipit a
septēbri· cicl9 aũt aurei numeri· ⁊ clauiū a ianua
rio· vñ si velim9 scire quot9 sit ann9 cicli et au
rei numeri et clauiū· possum9 scire p diuisiōez
ānor dñi factā supius in t· de epacta· Inuen=
to quot9 sit ann9 clauiū possum9 scire que sit
clauis illi9 āni p aliā hāc rōez· Numer9 em il
le q̄ remanet de diuisione annor dñi numerari
debet p sūmitates v· digitor incohādo a pol
lice· et si numer9 terminat in pollice debemus
addē xxv· ⁊ sūma inde ꝓuenies erit clauis illi9
āni· Si vo numer9 finē in īdice debem9 ad=
dere xiij· Si in medio xxi· Si i āmulari· xix· Si
in auriculari vij· Et si sūma inde ꝓuenies excel
serit xxx· abiectis xxx· qd̄ remānserit erit clauis
q̄ addicio hñs vsib9 otinet· Vigintiqñq; tre=
decim plus esse tcenos· vñ de vicena epacta di
gitis p clauib9 apta· Sedes q̄dē clauiū nunq̄
muemunt in kal'· nisi sup hāc lr̄az g· Prima g̃
g ianuarij ē clauis septagesime vltia g· eiusdē
mens ē clauis xxxx· Et scda g· marcij ē clauis pa
scatis· Tercia g· aprilis ē clauis Rogacionum
vltima g· aprilis est clauis pent· vndeversus
Vltia g· ꝑma iam· martiisq; ij· Aprir' terna tibi
signat et vltia clauē· Habita g̃ claue ām in
cipe computare a sede clauis ⁊ ople illā in dieb9
kal'· p ordinē ꝓcedēdo ⁊ vbi t̄minabit ibi erit
termin9 solēnitatis· ita q̄ in ꝑmo die dñico·
ibi sequēti erit inicīū solēnitatis c9 est clauis
ꝫ rogacōes incipiūt in sequēti die lune· ⁊ si fu
erit bisext9 cuilibet clauī ē vna dies addenda·
Possum9 eciā scire pascales t̄minos p etatē lu
ne cui9 racionē sequim iuxt consuetudinē iudeor
de q̄ talis dat regla· Accipe lunā q̄cunq; ē in
festo epīe· ⁊ pfice illā ꝓcedēdo p dies kalēn·
ordinate vsq; ad xxxx· dies et si fuerit bisextus
vsq; ad xxxxi· ⁊ in ꝑmo die dñico subsequēti
erit inicīū septuagesime· vñ versus· A festo stel
le numerādo pfice lunā· xxxx· dies post lxx· fi=
et· bisext9 q̄n fuerit sup addit vn9 si cadat i
luce dñi· tūc sūme sequētez· Si cadat in feriaz
septenā sitq; bisext9· Im que die dñi p̄mū sū=
masq; scdm habita ergo lxx· terminos aliar
mobiliū festiuitatū facile scire pōt· Nam a lxx·
vsq; ad· xxxx· sunt tres integre septimane a

q̄dragesima vsq; ad pasca fiũt vi· integre sep=
timane a pasca vero vsq; ad diē lune· Rogacio
nũ fũt q̄nq; septimane ⁊ vn⁹ dies· a pasca vero
vsq; ad penth̄· cōputanē quinq̄es decē dies·
Terminũ q; pascalem hꝫs versib⁹ scire pot es
Post nonas martis· vbi fit luna noua require·
Tercia lux dñi ꝓma pasca tenet· Rursus vbi
cunq; p⁹ xij· kal'· ap̄lis luna xiiij· repiē in dñi=
ca ꝓma pascha celebraē· ¶ Itē q̄liscūq; lu=
na fuit in kal'· ianuarij· tm̄ fac eā in festo sāc
ti bñdicti· siue xij· kalen ap̄· Et illā ꝯputes vs=
q; ad xxiiij· et ibi erit pasca hebreoꝝ· ¶ Kur=
sus ab vd⁹ marcij vsq; ad nonas ap̄lis sunt di
es xxix· quecūq; ergo illoꝝ luna fuerit p̄ma ·
cōputeē vsq; ad xiiij· et ibi erit pasca hebreo=
rum· Est ecia et alia racio inueniēdi pasca per
etatē lune· qm̄ q̄ luna currit p· i· erit pascha
dñica· i· p⁹ nonas ap̄· qm̄ currit p· ij· erit dñi=
ca p̄ma p⁹ viij· kal'· ap̄· qm̄ currit p iij· erit dñi
ca p̄ma p⁹ vdus ap̄· qm̄ p iiij· erit dñica prima
p⁹ iij· nonas ap̄lis· qm̄ p q̄nq; erit dñica p̄ma
p⁹ xi· kal'· ap̄· qm̄ p sex erit dñica p̄ma p⁹ iiij ·
vdus ap̄· qm̄ p vij· erit dñica p̄ma p⁹ ij· kal' ·
ap̄lis· qm̄ p viij· erit dñica p̄ma p⁹ xiij· kalen·
mai· qm̄ p ix· erit dñica p̄ma p⁹ vij· vd⁹ ap̄lis
qm̄ p x· erit dñica p̄ma p⁹ vj· kal'· ap̄· qm̄ p xj·
erit dñica p̄ma p⁹ xvij· kal'· mai· qm̄ p xij· erit
dñica p̄ma p⁹ p̄die nonas ap̄· qm̄ p xiij· erit do
minica p̄ma p⁹ ix· kal'· ap̄· qm̄ p xiiij· erit dñi=
ca p̄ma p⁹ ij· vd⁹ ap̄lis· qm̄ p xv· erit dñica p̄=
ma p⁹ kalēde ap̄· qm̄ p· xvj· erit dñica p̄ma p⁹
xij· kalen ap̄lis· qm̄ p xvij· erit dñica p̄ma post
v· vd⁹ a p̄lis· qm̄ per xviij· erit dñica p̄ma post
iij· vdus ap̄· qm̄· p xix· erit dñica p̄ma post xv·
kal'· mai ¶ Tabulas insup manuales· nonnulli
ad inuenēdos pascal' terminos ofecere sicut ·
dr̄omsi⁹· yfidor⁹· et quidā alij· q̄s ad p̄sens dux
imus dimittēdas· ne difficultas sit nimiũ one=
rosa Ad p̄ns igiē sufficiāt carmia nostra infra
scripta· Esse ḡuem nobis bello carnē caueam⁹
Bellũ sepe gerēs ecia puto deicit hostē· Nox
ānue lucrũ inuenis cum religioso· ¶ In istis v
sib⁹ sunt xix· dictōes xix· āmis cicli lunaris ser=
uientes· p̄ma p̄mo scđa scđo· ⁊ sic p ordinē· sūp
to inicio a p̄mo āno cicli· ⁊ quota fuerit prima
l̄ra dictōis in ordine alphabeti· q̄ nō dēsinat in
m· tota die ap̄lis ꝯputādo a mens· p̄cipio ver
sus finē erit t'min⁹ pasce hebreoꝝ· i· luna xiiij·
Et in ꝓma dñica subsequenti erit pasca nīm·
sicut in parte sexta sub tractatu de pasca ple=
ne dictum est· Ibi ecia patet· q̄re sup vj· kalēn
ap̄lis scribiē in kalēdario· resurrectio dñi· Si
vero dictio desinit in m· quota erit ei⁹ prima
litera in alphabeto tota die marcij cōputādo
a mēsis fine versus p̄cipiū erit terminus pa=
scal' iudeoꝝ· et in p̄mo die dñico q̄ postea oc=
curret erit descēdendo v̄s sus finē erit pasca nīm·
hoc cauci⁹ obseruādo· q; carnē et caueam⁹ in
p̄fatis versib⁹ debēt scribi p k· ⁊ hostē debet
scribi p h· que in hoc loco pro l̄ra reputatur ·

¶ Poteſt eciam et aliter pasca facile inueniri·
Pone eī in kalēdario tuo in margine aureum
numeꝝ sequentē· viz iuxta xij· kalende ap̄lis ·
pone xvj· iuxta· xj· kalen pone v· iuxta ix· kalē
xiij· iuxta viij· kalē· ij· iuxta ·vi· kaleñ· x· iuxta·
iij· kal'· xviij· iuxta· iij· kal'· vij· Item iuxta kal'
ap̄lis xv· iuxta· iij· nonas ap̄lis· iij· iuxta· ij· no
nas xij· iuxta nonas· i· iuxta vij· vdus ix· iuxta ·
v· vdus xvij· iuxta iij· vdus vi· iuxta ij· vdus ·
xiij· iuxta vdus iij· iuxta xvij· kaleñ· mai· xj· iuꝫ
xv· kalēde· xix· iuxta xiij· kal'· viij· Volēs ḡ ter
minũ pasce inuenire adde vnũ ām̄s dñi· tūc cur=
rentib⁹· postea diuide ipos q̄cies poteris p ·
xix· et si diuisio ꝓficiaē in xix· ita q; nil superfit
recurre ad kalēdariũ tuũ· ⁊ in die illa iuxta q̄
inuenies scriptũ· xix· erit pascha hebreoꝝ· qđ
semp celebrāt in xiiij· luna· et in sequēti dñica
erit pasca nīm· Si vero aliq̄d supfit sup vltia·
xix· puta v· vl' x· vel xv· dies tūc pasca hebr e=
oꝝ erit in die illa· iuxta q̄ scriptũ inuenies v·
vel x· vel xv· et sic de alijs p̄missis numeris ⁊ di
ebus· et in sequēti dñica erit pasca nīm· qđ nō
pt̄ esse añ xi· kal'· ap̄· nec p⁹ vij· kaleñ· mai vbi
gra· Hoc āno oputanē anm dñi milleducenti·
octogitasex· quoꝝ milleducēti septuaginta=
tres sunt recte diuisi p xix· supsunt ergo xiij·
de p̄missō numero· qui b⁹ addiē vn⁹ et fiunt ·
xiiij· vbi q̄ iueneris i tuo kalēdario· hūc nume=
rũ i bi erit ⁊ āno pasca iudeoꝝ· in sequēti vo
āno erit vbi inuenies scriptũ xv· et sic vsq; ad
xix· p⁹ea vero rediē ad p̄mũ· et sic ꝓpetuo fiet
¶ Per eundē q; modũ poteis terminũ ixx· inue
nire· Pone eī in kalēdario tuo in margine iuxē
xvj· kal'· februarij hūc numeꝝ viij· Item in e=
dem linea pone xvi· iuxta xv· kal'· febru· po=
ne v· iuxta tredecimo· kal'· x· iuxta· xij· kalen· ij·
iuxta x· kal'· x· iuxta viij· kal'· xviiij· iuxta· vij ·
kal'· vii· iuxta v· kal'· xv· iuxta iiij· kaleñ· iiij·
iuxta ij· kal'· xij· Item iuxta calēde februarij ·
vnũ· Item iuxta iij · nonas februarij ix · iuxta
nō xvij · iuxta viij · vd⁹ februarij · sex iuxta · vi·
vdus xiij· iuxta· v· vdus iij· iuxta iij· vd⁹ xi· iuxē
xix· ¶ Diuisis ergo annis dñi· p xix· vt p̄missuꝫ
est· vide q̄s numer⁹ sup est sup xix· ⁊ vbi illuꝫ
in ipo kal'· inueneris· erit ibi termin⁹ septua=
gesime· qui semp est in luna xi· et in sequēti do
minica septuagesimā celebram⁹· q̄ non potest
esse añ xv· kal'· febru· nec post ix· kal'· marcij·
sic nec q̄dragesima pōt esse añ vi· vd⁹ februa·
nec p⁹ ij· vdus marcij ¶ Eodē ecia mō termin⁹
penth̄· inueniri pt̄· pone eī in tuo kalēda· in
margine iuxta vij· vdus mai· xvi· iuxta· vi· vd⁹
v· iuxta iiij· vdus xiij· iuxta· iij· vdus· ij · iuxta
vdus x· Item iuxta xvij · kal'· iunij· xviij· iuxta·
xv· kalen· vij· iuxta xiij· kalen· xv· iuxta· xij· ka
iiij· iuxta x· kal'· xij· iuxta· ix· kalē· i· iuxta· vij ·
kalende xi · iuxta v· kalen· xvii· iuxta· iiij· kal'·
vi· iuxta ij· kalē· xiiij· Item iuxta ka· iunij · iij ·
iuxta iij· nonas xi· iuxta nonas xix· iuxta viij id⁹
vii i· ¶ Diuisis ergo annis dñi p xix· numer um

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

illum qui fuperit fuper xix· quere in premiſſis locis kalẽdarij· et vbi illum mueneris· ibi erit penth̃· hebreoꝝ· qđ ſemp eſt in luna q̃rta· et in ſequenti die dñica erit penth̃· nẽm· quod nõ poteſt eſſe ante vj· ydus mai· nec poſt ydus iunij· ſicut nec rogationes eſſe poſſunt añ· vj· kalende maij· nec poſt iij· kalende iunij· ¶ Poteſt ecĩã paſca aliter mueniri p hãc tabulã· v· xxv xiij· ij· xxij· x· xxx· xviij· vij· xxvij· xv· iiij· xxiiij· xij i· xxi· ix· xxix· xvij· ¶ Iſti numeri repreſentant quoſdã dies aprilis· et marcij· i quib9 ottingit paſca hebreoꝝ· ꝑputando dies illos a principio ipſoꝝ menſiũ· ita q̃ ipſi numeri a viginti· infra reſpondeant ap̃li· viginti ſupra marcio ¶ Hoc autẽ vult dicere hec tabula· q̃ in ꝑmo anno cicli lunaris eſt paſca hebreoꝝ in quinta die intrantis aprilis· in ſcõdo anno eiuſdez cicli eſt xv· die intrãtis marcij· et ſic de alijs· donec numeri ipſius tabule cõpleant̃· Poſtea reditur ad ꝑmũ annũ cicli· ¶ Aliter aũt mueniant̃ ãni cicli· dictũ ẽ ſup̃ vbi agit̃ de epacta ¶ Quare feſta ſaluatoris· excepto feſto nataľ ſint mobilia· dictũ ẽ in vi· ꝓte ſub feſto nataľ· ¶ Ytio nota ꝑ mꝑfidoꝝ· q̃ int̃ latinos a grecos eſt varietas ſup t̃mino feſtiuitatis paſcaľ qđ ꝓcedit· quia lati a iij· nonas marcij vſq; in iij· nonas ap̃lis ꝑmi menſ lunã requirũt· et ſi xv· luna dies dñica puenerit i aliã dñicã paſcã ꝓtrahũt· vt ꝑmiſſum ẽ· Greci vero obſeruãt ꝑmã lunam abviij· ydus marcij vſq; in diem nonã aprilis·

De ciclis quid ſit quot ſint· ¶·

Via i pleriſq; huiꝰ ꝓtis locis ꝺ ciclo mencio facta eſt· ideo de ciclo aliqua dicam9· Notandũ eſt ergo· q̃ ciclus eſt ſpaciũ aliquoꝝ ãnoꝝ in ſe rediẽs ſecundũ aliquos numeros· a dicit̃ q̃ſi ẽcul9 per duplicẽ ſincopã· Eſt em̃ ciclꝰ vocatꝰ· eo q̃ i orbẽ digeſtꝰ ſit· et q̃ſi in ẽculũ diſpoſitũ ordin ẽ complectat̃ annoꝝ ſine varietate et fine arte· Sũt aũt vi· cicli· Prim9 ſolaris incipiẽs in vi· kalende marcij in feſto mathie· oſtãs ex xxvij· annis cõtinens concurrẽtes et regulares ſolares dñicales· et annos biſextiles et cõmunes· Ꝺcõdus ẽ cicl9 decennouaľ· cõſtãs ex· xix· ãnis et incipit a ianuario ottinẽs in ſe aureũ numeꝝ et claues treminoꝝ· Tercius ẽ cicl9 lunaris incipiẽs ſilt a ianuario hñs xix· ãnos· Incipit aũt iiij· ãno cicli decẽnouaľ hũc mueneꝝ romani· vt ſcirẽt q̃ hora luna a ſole accẽderet̃ ¶ Ꝙz quia ꝓceſſu tpis ꝋ muẽcio fluxificata eſt· mch il opam̃ ꝑ m hẽ ciclũ· Quartꝰ ẽ epactaľ incipiẽs v· kalẽde ſeptẽbris· hñs ſimiľ ãnos xix· ottinens in ſe regulares lunares et epactas a ãnos cõmunes et emboliſmales· Quintus eſt ciclus magnus oſtãs ex q̃ngentis t̃ginta duob9 ãnis Vel ſcõm alios q̃ngẽtis t̃ginta ãnis· ſcõm quẽ formaẽ tabula ꝺnomiſij· Sext9 eſt cicl9 indictionalis· oſtans ex xv· ãnis· et ottinẽs indictiones Romani em̃· q: difficile erat de remotis mundi partibus venire ſingulis annis romam ad ſoluẽda t̃buta ꝑ eos ꝑ quos inclita ſtatuerũt q̃ ſaltẽ ſinglis q̃nquennijs ſoluerẽt̃· ita q̃ ꝑmo q̃nquẽnio apportarẽt ꝑ t̃buto ferrũ ꝑ fabricãdis armis· In ſcõdo q̃nquẽnio argentũ ꝑ ſtipendijs militũ erogãdis· In tercio aurũ ꝑ ſimulacris fabricãdis· et ſic ſẽp ꝑ9 aurũ qđ in anno xv· ferebaẽ· mcipiebat q̃ quenniũ q̃ ferrũ itez ſoluebaẽ· a ſic erat q̃ſi q̃dã ẽcul9 tempis Quia g̃ romani ſic fieri indixerũt· ideo illi anni indictio nũcupati ſũt· de quo dictũ ẽ ſ· ꝓmiſſum autẽ ſpaciũ· v· annoꝝ vocatũ eſt luſtrum quia vemẽtib9 muncij ſ, ꝓmunciaꝝ cũ t̃buto cũ cereis et alijs p̃ciolis ſũptib9 vrbẽ luſtrabãt

Finalis concluſio huiꝰ libri·

Emo in hoc ope diuina officia ſufficienter exiſtimet expoſita ne forte opꝰ extollendo humanũ diuinũ improuide extenuet ſacramentum· In diuinis nanq; officijs ꝑtertiz miſſe tot et tãta ſũt inoluta miſteria· vt nemo niſi ꝑ vnctionẽ edoctꝰ ea ſufficiat explicare· Quis em̃ nouit ordinem celi et ponit raciones eiꝰ in terra· Scrutator quippe maieſtatis oppmeẽ a gl̃ia ego vo nõ pualẽs lippiantib9 octis ſolẽ in rota ſpicẽ· tãti miſterij maieſtatẽ· q̃ſ ſpeculũ in enigmate mihi viſus ſum intueri· nec penetrãs ad interiora cenaculi· ſed ꝑ foribꝰ aſſidẽs· in veſtibulo egi diligẽter vt potui· nõ ſufficiẽter vt volui cum in humanis mueneõib9· mil fit ex oñi pte perfectũ· ¶ Nempe ꝓpter innumeras· atq; meuitabiles negocioꝝ apoſtolice ſedis miũctas neceſſitudines quotidie more fluctuũ emergentes· que ſtudẽtis· et ad ſuperiora tendẽtis obtũdunt animũ· q̃ſi perplexꝰ atq; varijs et meuitabilib9 irretitꝰ nequib9 vacare ad plenũ nequiui vt vellem· quimymo vix valui meditata dictare nedũ ocipere meditãda· Nã cuiuſq; animus ad plura diui ſus fit ꝑfecto ad ſingula minor quo ẽca nõ ſolũ benignuz ſedulo imploro lectorẽ· vez eciã liberũ deſidero correctorem Enimuero negare neõ· quĩ plura inſerta ſint in hoc opuſcl̃o q̃ poſſunt iuſto iudicio nulla temeritate culpari Vez ſi q̃d forte laude dignũ repieẽ in eo diuine gr̃e pemtꝰ aſcribaẽ· Nam oñe datũ optimũ· et oñe donũ ꝑfectũ deſurſum ẽ deſcendẽs a patre luminum· Si q̃d vero indignũ in ſufficiencie deputeẽ humane· Nam corpus qđ corrũpit̃ agguat aiam· a deꝑmit terrena inhabitacõ ſenſũ multa cogitãtẽ· aut ſiq̃dem ꝑ rie aut eorũm fortaſſis quoꝝ dicta plerũq; poci9 recitãdo q̃ a ꝑ bãdo h̃ introducta noſcunt̃· Hoc em̃ tã ex diuerſ alioꝝ libellis a ꝯmentarijs moẽ mellificãtis apis q̃ ex hijs· q̃ mihi diua gr̃a ꝓpinauit fructuoſe collegia hãc doctrinã in ẽno fluẽ tez nectaẽ velud fauũ melli in diuinis officijs ſpeculari volẽtib9 diuino ſuffult9 preſidio ꝓpinaui hãc ſolũ apud hoies ex ingenti ꝑſſo laboẽ mercedẽ expectãs vt apũ miſericordiſſimũ iudicẽ ꝑ peccatis meis deuotas oraciones effundãt· ¶ Deo gracias

LANDES- UND STADT- BIBLIOTHEK DÜSSELDORF

M Thal 4 Sch 96

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Domini Theodorici
Hamerszwil

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf